مناقب العارفين

تاليف

شمس الدين احمد الافلاكى العارفى

بكوشش: تحسين يازيجى

مناقب العارفين

تألیف

شمس الدین احمد الأفلاکی العارفی

جلد اوّل

با تصحیحات و حواشی و تعلیقات بکوشش

تحسین یازیجی

دنیای کتاب

نام کتاب: مناقب‌العارفین
نویسنده: شمس‌الدین احمدافلاکی‌العارفی
ناشر: دنیای کتاب
نوبت چاپ: دوم
چاپ از: چاپخانه ۲۰۰۰
تیراژ: ۲۰۰۰ نسخه
سال انتشار: ۱۳۶۲
ایران: تهران خیابان جمهوری اسلامی

مناقب العارفين

بسم الله الرحمن الرحيم

اَلْحَمْدُ لله الَّذي نَوَّرَ قُلُوبَ اَوْلِيائِه بِاَنْوارِ الْمَعَانِي والبَيَان ؛
3 وَاَجْرَىٰ مِنْ فَيْضِ فَضْلِه عَلَىٰ لِسَانِ الاِنْسان يَنَابِيعَ الْحِكْمَةِ
وَالتِّبْيَان ؛ وَاَلْهَمَهُمْ كَشْفَ حَقَائِقِ التَنْزيل ودَقَائِقِ التأويل
بِوَاسِطَةِ الْعَقْلِ وَالنَقْلِ وَالْبُرْهَان ؛ هُوَالَّذي اَنْزَلَ التَّوْرِيةَ
6 والاِنْجِيلَ مِنْ قَبْلُ هُدىً لِلنَّاسِ وَاَنْزَلَ الْفُرْقَان (٣/٣-٤) ؛
والصَّلَوةُ والسَلامُ عَلَى خَيْرِ خَلْقِه والأَمينِ عَلىٰ رِعَايَةِ حَقِّه مُحَمَّدٍ
الْمُصْطَفىٰ وعَلَىٰ آلِه واَصْحَابِه ما تَعَاقَبَ العَصْرَان وتَقَابَلَ النَيِّرَان
9 حمدِ بی‌حدّ وسپاسِ بی‌قیاس حضرتِ الوهیتِ مالكُ الْمُلْكی را كه
چهرهٔ زمان را بانوارِ یقین لایح گردانید وروی زمین را بآثارِ باهره
ناضرکرد وبسیطِ غبْراء را مِهادِ ابدان ومقرّ حیوان ساخت ؛ معبودی‌كه
12 جهتِ إحرازِ نقطهٔ کمالِ معرفتِ او خطّ نهُ دائره درهم‌است وزبانِ حالِ
عقلِ كُل در نشرِ آلاء وبسطِ نعمای حضرتِ او أخرس وأبكم ؛ جوادی‌كه
سؤالِ سایلانِ آسمان وزمین بر تكرارِ ایّام وتعاقبِ شهور واعوام خزانهٔ
15 نعمتِ او را سپری نكنند وجرائمِ بندگانِ مجرم اگرچه بعددِ ریكِ بیابان باشد
آمرزشِ او را مانع نیایذ ؛ لطیفی‌كه از لطفِ امطار اقطارِ ارحامِ رُبعِ مسكون را
به بناتِ نبات حامل گردانیذ ونوعِ انسان را بخلعتِ کمالِ اعتدالِ

T, I, CX ‏ ‏/١ Z اب B اب K ٢

3 ینابیع KZ : تبلیغ B || 10 باهره (+ تازه Zh) KZ : باهر B || 13 خط BZ : خط K || 14 وبسط KZ : بواسطهٔ B || 16 سپری KZ : سیری B || 16 گردانیذ KBZ : گردانیده Zh || و B : — KZ

لَقَدْ خَلَقْنا الاِنْسانَ فی أَحْسَنِ تَقْوِیم (٤/٩٥) مزاجِ مخصوص
فرموذ تا بذین سببِ نسب نفوسِ انسان را استعدادِ قبولِ فیضانِ
فضائلِ جوهرِ عقلِ شریف که شمعِ مِنهَلِ گنبذِ دَوری و مصباحِ 3
مشکاتِ کوکبِ درّی است حاصل گشت و بذین واسطه از مهاویِ
غوایت بمصاعدِ هدایت رسیذند

شعر (طویل) : 6

تَبارَكَ مَن أجْری الاُمورَ بِحُکْمِهِ
کما شاءَ لا ظُلْماً اَرادَ ولا هَضْما

وتُحفِ تحیّاتِ زاکیات وصلاتِ صلواتِ نامیات نثار ذات عالی صفاتِ 9
اشرفِ کاینات واکملِ موجودات ، پیشوای محراب صَلّوا کما رأیتُمُونی ،
رهنمای بی ارتیاب قُلْ اِنْ کُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللهَ فاتَّبِعُونی (۳۱/۳)
گوهرِ گران بهای علی الناس بیعُونی : (کامل) 12

بَلَغَ العُلیَ بِکَمالِهِ کَشَفَ الدُجَی بِجَمالِهِ
حَسُنَتْ جمیعُ خِصالِهِ صَلُّوا علَیْهِ وآلِهِ

محمد نام ، محمود مقام ، احمد نظام ، علیه اَفْضَلُ التَّحیّةِ والسَّلام ؛ 15
وبر آل واتباع واخوان واشیاعِ او باذ

شعر (رمل)

صذ هزاران آفرین بر جانِ او بر قدوم و دَوْرِ فرزندانِ او 18
وان خلیفه زاذگانِ مُقبِلش زاذه اند از عنصرِ جان ودلش
گر ز بغداذ وهری یا از ریّ اند بی مزاجِ آب وگل نسلِ وی اند

2 فرموذ KZ : فرموده B || 3 منهل B : مشهد KZ || 12 بیعونی KZ : تبعونی B || 17 شعر ZK : -- B || 19 b و KZ : -- B

11 ـ 12 بلغ . . . آله : گلستان ، ص ۳ || 18 ـ ص 2/3 صذ . . . ذکر : MN ، ج ٦ ، ص ۲۸۰ / ۱۷۵ - ۱۷۹ ؛ MA ، ص ٥٥٤ / ۲۲ - ۲٤

شاخِ گل هرجا که رُویذ هم گلست　　خمِّ مُل هرجا که جوشذ هم مُلست
گر ز مغرب بر زنذ خورشیذ سر　　عینِ خورشیذ ست نی چیزِ دگر

3 (۲/۰) امّا بعد بدان أسعدكَ اللهُ وأيّدكَ بروحٍ مِنهُ که مبنی براشارت
با بشارتِ حضرتِ شیخم، سلطان العارفین، برهان المکاشفین، کامل الحال، زبدة
کُمّلِ الرجال، قدوة الاوتاد والابدال، چلبی جلال الحق والدین العارف، مَدّ اللهُ
6 ظِلَّهُ الوَرِفَ، وطَلَّهُ الواکِفَ بتألیفِ این کتابِ شریف وترکیبِ این ترتیبِ
منیف که حاویْ کراماتِ آباء عظام وعظامِ اجدادِ کرام و خلفای هُمامِ
ایشانست قَدَّسَ اللهُ رُوحَهم وادامَ فی مَعارجِ القُدْسِ فتوحَهُم شروع افتاذ،
9 در تاریخِ سنهٔ ثمان عشر وسبعمائه و هر آنچ این بندهٔ خاکیْ حاکی تَجاوَزَ اللهُ
عَمّا زَلَّتْ بِهِ قَدَمُهُ اَوْطَغَی بِهِ قَلَمُهُ از قبیلِ روایات وعدیلِ حکایات
بر سبیلِ استخبار وطریقِ استفسار از کبارِ احرار وابرارِ اخیار که رُواتِ
12 ثِقات وعدولِ تُقات بوذند تعقّل وتنقّل کرده بوذم وبقدرِ طوق وکمالِ شوق
توغّل نموذه ودر تحقیق تکرّعِ آن مشربِ رحیق جِدّ حقیق واجب دیذه
اطمئنانِ کلّیْ دل را بحصول آمذه مقرّر گشته بوذ، قواعدِ اصولِ آن مجموع را
15 در ده فصول منحصر گردانیذم تا ابَدَ الدُّهُور الی اَنْ یَرِثَ اللهُ الارضَ
ومَنْ عَلَیْها درمیانِ اهلِ حضور واخوانِ نور مشهور گشته تذکرهٔ باشذ
إنَّ هَذِهِ تَذْكِرَةٌ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ إلىَ رَبِّهِ سَبِيلا (۱۹/۷۳)،
18 و این کتاب را «مناقب العارفین» نام نهاذه شذ؛ امل بعنایتِ یزدان وهمّتِ
مردان منوط است که مطالعه کنندگانِ این لطایف وناقلانِ این طرایف

۲/۰ Z ۲ آ B ۲ آ K ٤

1 b خم KZ : + و B || 2 b چیز KB : چیزی Z || دگر B : دیگر KZ || 5 جلال KZ : + الله و B || 13 جد KZ : به جد B || 15 منحصر KZ : مختصر B || گردانیدم KZ : گردانیدیم B || الدهور B : الدهر KZ || 19 طرایف B : ظرایف KZ

از صدقاتِ دعواتِ مستجابات این ضعیفِ مسکین را نَسْیاً مَنْسیاً نفرمایند
شعر (هزج)

فراموشم مکن یارب ز رحمت اگر غیرِ ترا من یاذ کردم 3

وچون عنایتِ بی نهایتِ حضرت شیخم اَدامَ اللهُ جلالَه واَفاضَ علی العالمین
نَوالَه ؛ شاملِ حال ومآلِ این بیچاره بوذ والبتّه میخواست که این مناقب
بذین مراتب نبشته شوذ بر موجَبِ وصیّت وتحریضِ آن حضرت اَمْرُهُ 6
حُکْمٌ وطاعتُهُ حَتْمٌ گفته بصذ گونه ترس و ادب ترکِ ادب کرده که
ترکُ الادب عِنْدَ اُولی الاَدَب اَدَبٌ امتثال واجب دیذه این مقدار
حکایات در شرحِ کراماتِ حضرتشان که صفتِ صورتِ ظاهرِ طاهرِ 9
ایشانست ، بقلم آمذ وآن هم بقدرِ افهام مبتدئانِ راه وسالکانِ سبیلِ
شاه است ؛ والاَ هَیْهات أینَ الثُریّا مِن الثَرىَ واَیْنَ المِصْباح
مِن الصَباح ، وما للتراب و ربّ الارباب 12

شعر (رمل)

گر مجالِ گفت بوذی گفتنیها گفتمی
حق ز من خوشتر بگویذ تو مَهِل فتراكِ دین 15

(٣/٠) والْحَمْدُ لله اَلّذی هَدَانَا لِهذا وما کُنّا لِنَهْتَدِیَ لَوْلا
اَنْ هَدَانا اَلله (٤٣/٧) ؛ والله المُوَفّقُ علی اِتمامِه مِنْ عَمیمِ فَضْلِه
وانعامِه ؛ واینست فهرستِ اصولِ فصولِ عَشَرَةٌ کَامِلَةٌ (١٩٦/٢) 18
الفصل الاوّل فی ذکر مناقبِ حضرت سلطان العلماء فی العالم ، العالِم
الربّانی بهاء الحق والدین الولد رضی الله عنه
الفصل الثانی فی ذکر مناقبِ فخرِ آلِ یاسین ، برهان الحق والدین 21
المحقّق المدقّق الترمذی رضی الله عنه

4 وچون KZ : چون B || 7 حتم KZ : غنم (!) B || 19 الفصل الاول ... الله
عنه KZ ~ الفصل الثانی B || 19 ـ 21 فی ذکر ZK : در ذکر B

الفصل الثالث فی شرحِ مناقبِ حضرتِ مولانا سرُّالله الاعظم، قدّسنا الله بسرّه المعظّم

الفصل الرابع فی بیانِ مناقبِ سلطان الفقراء رَحْمَةُ ٱللهِ بَيْنَ ٱلوَرَیٰ شمس الحق والدین التبریزی قَدَّسَ ٱللهُ سرَّه

الفصل الخامس فی ذکرِ مناقبِ شیخِ مشایخ العالم صلاح الحق والدین المعروف بزرکوب رَوَّحَ اللهُ روحَه العزیز

الفصل السادس فی ذکرِ مناقبِ خلیفة الله بَيْنَ خلیقته حسام الحق والدین المعروف بابن اخی تُرک قدّس الله لطیفتَه

الفصل السابع فی ذکرِ مناقب حضرت مولانا ابن مولانا بهاء الحق والدین الولد أَيَّدَنَا اللهُ بِنورِهِ المُؤَيَّد

الفصل الثامن فی ذکرِ مناقبِ حضرت سلطان العارفین جلال الحق والدین چلبی امیر عارف أعلیَ اللهُ محلَّه ولا بلغ هَدَیُ عُمْرِه محلَّه

الفصل التاسع فی ذکرِ مناقب حضرت ملك الملوك المحقّقین شمس الملّة والدین چلبی امیر عابد عَظَّمَ اللهُ ذکرَه

الفصل العاشر فی ذکر اسماء الاولاد والاخلاف منهم وشرح سلسلة الذکر. أرْجُو مِن فضلِ الله تعالی که شرحِ اصلِ هر فصلی علی التمام باتمام رسد والله الهادی وعلیه التُّکْلان

---

1 3 5 7 9 11 13 15 فی KZ : در B || 1 سرّ BZ : — K || 3 رحمة KZ : رحمه B 6 العزیز KZ : — B || 7 خلیقة KZ خلیفته B || 9 مناقب BZ : — K || ابن مولانا KZ : — B || 12 محله KZ : — B || 14 تعالی B || ذکره KZ : — B || 16 فصلی KZ : فصل B

فصل اول

در ذکرِ مناقبِ مولانای بزرگ بهاء الحق والدین محمد بن الحسین
ابن احمد الخطیبی البلخی البکری رضی الله عنه وعن اسلافه فَنِعْمَ السَّلَف 3
ونِعْمَ الخَلَف ودر تقریرِ ضجرتِ هجرت وانزعاجِ او از دیارِ بلخ وخراسان
ونزولِ وقایعِ هُلاك دران ملك وخسارتِ اهلِ جسارت

حَمَلَهٔ اخبار ونَقَلَهٔ آثار رَحِمَهُمُ اللهُ چنان روایت وحکایت کردند که 6
پاذشاهِ ملكِ خراسان علاء الدین محمد خوارزم شاه که عمِّ جلال الدین محمد
خوارزمشاه بوذ مردی عظیم بزرگ وبمهابت بوذ واکابر وملوكِ آن ممالك
بیرُمتِّـهِـم ملوك ومسخّرِ او بوذند واورا نازنین دختری بوذ که در اقالیمِ 9
رُبعِ مسکون بملاحت وموزونی وکمال وجمال نظیرِ خوذ نداشت ولایقِ
همّتِ پاذشاهانهٔ اورا کُفْوی یافته نمی‌شذ تا دختر را بوی دهذ واز قیدِ او
برهذ وهمانا که آن دخترِ نیك اختر مراهق گشته بوذ . مگر شبی پاذشاه 12
با وزیرِ خوذ درآن باب مشورت کرد که چون مملکهٔ ما را در کلِّ وجود
کُفوی موجود نمی‌شوذ ، چه می بایذ کردن وتدبیرِ آن چیست؟ وزیرِ او

۱/۱ Z ۳ آ B   ۶ K ۳ آ   T, I, 1 ; H I, 1

---

7 چنان BZ : ! روایت و K || 8 خوارزمشاد B : خرمشاه KZ || 10 بزمتوم BZ : بزمتوم K || بوذند K : -- KZ

---

8 علاء الدین محمد خوارزمشاه پدر جلال الدین محمد خوارزمشاه است نه عم او ، ر.ك. به Zambaur, Généalogie... ، ص ۲۰۹ : خلیل ادهم ، دول اسلامیه ، ص ۲۶۰ : T ، I ، دیباچه ، ص XLIII

مردی بوذ عالم و عاقل، گفت: کُفوِ پادشاهان اسلام، عظامِ علمای کرام
باشند که: المُلُوکُ حُکّامٌ علی الناسِ والعُلَماءُ حُکّامٌ علی الملوك، پادشاه
3 گفت: آنچنان عالمِ عاملِ کامل کجاست؟ گفت: آنکه در تختگاهِ بلخ خدمت
جلال الدین حسین خطیبی که از فرزندانِ صدّیقِ اکبرست و دار الاسلام
شذنِ خراسان من اوّل الحال ببرکتِ جهاد وفتح کردنِ اجدادِ اوست
6 و او در جمیعِ فنون انگشت نمای علمای عالم وکبرای بنی آدم گشته وهنوز
تازه جوانست در سنِّ سی سالگی وبسی ریاضات ومجاهدات کرده
وگوی تقوی را از فرشتگانِ ملاء اعلی می رباید

9 (۲/۱) وگویند حضرت جلال الدین حسین پیوسته بسببِ عزوبتِ خوذ
متردّدِ خاطر بوذی و از نکابتِ شَرُّ الناسِ عُزّابُها اندیشه کردی وگفتی که
در جمیعِ احکامِ دینی وسَنَنِ سُنَنِ احمدی هیچ نوعی دقیقهٔ از من فوت
12 نشذه است واصلا دران کار تکاسل وتهاون نکرده ام وبقوّتِ عصمتِ
ایزذی از جمیعِ کبایر معصوم ومرحوم، و از جادّهٔ متابعتِ نبوی صلواتُ اللهِ
وسلامُهُ عَلَیْهِ قدمی فا پیش ننهاذه ام، بغیر از سُنّتِ نکاح که در طلبِ آن
15 رغبت ننموذم، همانا که همان شب حضرت سلطان المرسلین، وحبیبِ
ربّ العالمین، محمد امین را صَلّی الله عَلَیْهِ وسَلّم بخواب دیذ که دخترِ
پادشاهِ خراسان را نکاح کن؛ همچنان بتقدیرِ الٓهی همان شب هم پادشاه
18 وهم وزیر وهم ملکهٔ جهان در خواب حضرت رسول را علیه السلام

۲/۱ Z ۳ ب، B ۳ ب، K ۷ T, I, 2; H, I, 2

2 باشند KZ: باشد B || 3 کامل KZ: — B || 10 نکابت KB: نکایت Z || 11 نوعی KZ: نوع B || 13 مرحوم KZ: مرقوم B || 14 سلامه KZ: — B || سنت KZ: سبب B

بدیذند که ملکهٔ جهان را بحسین خطیبی نکاح کردم ؛ بعد ازین مذکوره از آنِ اوست ، نِعْمَ الخَتَن والعَرُوس

شعر (رجز) 3

باذا مبارك درجهان سور وعروسیهای ما
سور وعروسی را خذا ببریذه بر بالای ما

علی الصباح وزیر بشاذیٔ تمام برخاست وبخدمت پاذشاه بیامذ تا خوابِ 6 خوذ را عرضه دارذ؛ پاذشاه وملکهٔ جهان همان دیذه بوذند که دیذهٔ وزیرِ دیذه‌ور دیذه بوذ ودرین عظمت وارادتِ حق همگان حیران مانده؛ وزیر باجازتِ پاذشاه بخدمت جلال‌الدین خطیبی آمذ تا قصّهٔ خواب را بازگویذ ؛ 9 همانا که جلال‌الدین خطیبی کیفیتِ خوابِ همه را بیان کرد ؛ وزیررا اخلاص یکی در هزار شــذ ودران ایّام اجتماع وطنطنهٔ عظیم کرده حق را بمستحق داذند 12

(۳/۱) چنان گویند که حضرت حسین خطیبی دران عنفوانِ جوانی چنان متبحّر وعلاّمهٔ زمان بوذ که مثلِ رضی‌الدین نیشاپوری وبدر رؤس وشرفِ عاقلی که از مشهورانِ جهانند از جملهٔ شاگردانِ او بوذند ودو 15 سه هزار شاگردِ مفتی وزاهدِ صاحب‌کرامت داشت

(٤/۱) چنان گویند که بعد از نهم ماه حضرت بهاء ولد بوجود آمذ وبعد از دو ســالگیٔ او آنچنان سالکی نقل فرموذ ، وچون مولانای 18

۱/۳ ـ ٤ Z ۳ ب ، B ۳ ب ، K ۸ ـ ۹ T, I, 4 ; H, I, 4

9 الدین KZ : — B || 13 چنان‌کویندZ : همچنان منقول‌است KB || 14 که KZ : — B ||

4 ـ 5 باذا . . . بالای ما : دیوان کبیر ، ج ۱ ، ص ۲٦

14 رضی‌الدین نیشـاپوری : مدّاح طمغاج خان سمرقندی بود و در سال ۵۹۸ ﻫ/۱۲۰۲ م فوت شد (ر . ك . به IO ، ص ٤۳۲ ، نمرهٔ ۷٤٦)

بهاء ولد بزرگ شذ وبالغ گشته درانواعِ علوم وحِکَمْ مستثنی ومُشارٌالَیْه شذ؛
همانا که خویشانِ ماذریش اتّفاق کرده میخواستند که او را بتختِ پاذشاهی
3 نشانند تا همگنان درتحتِ تصرّفِ او باشند. حضرت بهاء ولد قبول نکرد وا صلا
رضا نداذ؛ روزی درکتبخانهٔ پذرِ خوذ درآمذ وکتب را مطالعه کردن
گرفت؛ ماذرش ملکهٔ جهان گفت: مرا بسببِ این علوم وحِکَم بپذرت
6 داذه بوذند؛ بهاء ولد بجدِّ تمام بتحصیلِ علومِ دینی مشغول شذ وممارست نموذ
واز ممالکِ جهان بکلّی فارغ گشت

(۵/۱) وگویند که درخطّهٔ بلخ سیصذ مفتیٔ متّقیٔ مستعدّ بیآسْرِهِم حضرت
9 محمّد مصطفی را صلّی الله علیه وسلّم شبِ آذینه بخواب دیذند که در صحرائی
خیمهٔ بس بزرگ گرفته بوذند ومسندی نهاذه وطُرّاحهٔ انداخته وحضرتِ
رسول بر آن مسند تکیه زذه بوذ ودر پهلوی راستِ مصطفی بهاء ولد
12 نشسته بوذ. وباقی علماء ومفتیانِ دین بدو زانوی ادب از دور نشسته بوذند؛
فرموذ که بعد الیوم بهاء ولد را سلطان العلماء گویند وچنان خطاب کنند؛
علی الصباح باتّفاقِ تمام جمیعِ علماء ومفتیانِ بلخ مرید وبنده شذند وخوابِ
15 ایشان را پیشتر از ایشان؛ آن کریم الشان؛ بذیشان بیان کرد ودر دیارِ خراسان
مشهور بهاء ولد را سلطان العلماء میخوانند ومعروف بذانست. وچون ظهورِ
ولایت وکرامتِ بی نهایتِ سلطان العلماء در اقلیمِ خراسان در تختگاهِ بلخ
18 شایع شذ واجتهادات وریاضت وتقوی ودیانت وورع وصیانت وسلوکِ

۵/۱ Z ؛ B آ : K ۸ ـ ۱ T. I. 4 ; H. I. 4

---

1 بهاء KB : بهاءالدین Z || 2 ماذریش KB : ماذرش Z || 3 بهاء KB : بهاءالدین Z || 4 و B : . آن KZ || 9 محمد B : KZ || 12 از دور KZ : B || 17 کرامت Z : کرامات KB

طریقتِ وشریعتِ نبوی وراستی وراست گوئی، وارشادِ عباد ودعوت ونصایحِ اواز جدِ بلیغ وحدِ اعتدال درگذشت، وقبولِ خاص وعام بی نهایت شد، وجمهورِ نفوسِ جبابره واکابرِ دهر موفور گشت؛ علماء 3
وحکمائی که رؤسای دهر وکبرای عصر بوذند مثلِ امام فخرالدین رازی وقاضی زین فرازی وجمال الدین حصیری وتاج زید وعمیدِ مروزی وابن قاضیٔ صدّیق وشمس الدین خانی ورشید قُبائی وقاضی وخش رَحِمَهُمُ اللهُ 6
از حجبِ دانشِ بسیار وسبب غرضِ عَرَضِ فانی در عِرْضِ آن بزرگ زبانِ طعن گشوذه وخُبثِ فقیهانه می‌کردند وحسودانه چیزها می‌گفتند ودر تنگیدنِ خاطرِ خطیرِ عزیزِ او می‌کوشیذند، چنانک عادتِ علمای زمانست 9
تاب اللهُ عَلَیْهِم، واین ماجری در تاریخ سنهٔ خمس وستمائه بوده،

وحضرت بهاء ولد دائما از سرِ منبر دراثنای تذکیر فخرالدین رازی ومحمد خوارزمشاه را مبتدع خطاب کردی وآیینه‌وار حالِ هر یکی را 12
کَمَا کَان باز نموذی وایشان ازین تقریع وراست گوئی او قوی رنجیذندی واصلا مجالِ قال وامکانِ جواب وسؤال نبوذی

همچنان روزی در وعظ عظیم گرم شذه بوذ؛ فرموذ که ای فخرالدین 15
رازی ومحمد خوارزمشاه ومبتدعانِ دیگر بدانیذ وآگاه باشیذ که شما

---

3 جمهور KZ : تسخیر B || 7 از حجب KZ : از جهت B || آن B : او KZ || 8 گشوده KZ : برگشوذه B || خبث KZ : بخبث B || 9 تنگیذن Z : تنکید K رنجیذن B || 10 بوذه KZ : بود B || 13 رنجیذندی KB : می رنجیذند Z || 14 نبودی KZ : + تا B

---

15 ـ ص 11 / 6 فخرالدین رازی . . . شیاطین است : ر. ک. به معارف بهاء ولد، ص ۸۲

صد هزار دلهای با راحت را وکشوفها ودولتها را رها کرده اید و درین دو سه تاریکی گریخته اید وچندین معجزات و براهین را مانده اید و نزد دو سه خیال رفته اید ؛ این چندین روشنائی را این دو سه تاریکیٔ عالم برشما تاریک می دارد واین غلبه از بهر آنست که نفس غالبست ، شمارا بی کار می دارد وسعی میکنید ببدی ، وچون بیکار باشید همه بدی کرده میشود وتاریکی ووسوسه وخیال وسوداهای فاسد وضلالت پدید آید ازانک عقل غریبست ونفس در مملکتِ خودست وآن مملکت از آنِ شیاطین است الی آخر المعارف

چه خدمت مرحوم خوارزمشاه مرید بود واکثر اوقات با استاذش امام فخرالدین رازی که با او رازی داشت در مجلسِ سلطان العلماء حاضر شدی وهیچ مجلس نبودی که از سوختگان جانبازیها نشدی وغریو از نهادِ مردم برنخاستی وجنازهٔ بیرون نیامدی وهمیشه نفی مذهبِ حکماء وفلاسفه وغیره کردی وبمتابعتِ صاحب شریعت ودینِ احمدی ترغیب داذی ، وچون این کلمات بدین نمط از حدّ می گذشت ایشان بالطبع ملول ومنفعل می شدند ؛ همانا که از سرِ نفاق اتّفاق کرده بخدمت خوارزمشاه بتصدیع <و> تشنیع غُلُوّ کردند ومُساوی بمَساوی مشغول شدند که بهاء ولد تمامت خلقِ بلخ را بخوذ راست کرده است ومارا وشما را اصلا اعتبار وتمکین نمی نهد وتصانیفِ ما را قبول نمی کند وعلومِ ظاهر را فرعِ علمِ باطن می گیرذ وبامرِ معروف خوذ را مشهور کرده می نمایذ که درین چند روز قصدِ تختِ سلطان خواهذ کردن وکافّهٔ عوام الناس ورُنود با وی متّفق اند ؛ حالیا درین باب تدبّر وتفکّر درابطالِ این احوال از جملهٔ واجباتست ؛ همانا که خوارزمشاه درین فکرت حیرت نموذه فرو ماند تا بچه طریق

---

7 عقل KZ : عقلی B || 9 بوذ BZ : شد K || 10 فخرالدین KZ : فخر B || 14 رنود KZ : زبود B

9 ـ ص 18/13 چه . . . کنیم : ر . کن : سپهسالار ، ص ۱۰ ـ ۱۳

این معنی را اظهار کنذ و بسمعِ او برساند؛ جماعتی از محبّانِ حضرتش
ازین حال بخدمتِ شیخ اخبار کردند؛ روزِ دوم محمد خوارزمشاه قاصدی
ازخواصِ خوذ بحضرتِ سلطان العلماء فرستاذ که اگر مملکتِ بلخ را شیخِ 3
ما قبول میکنذ تا بعد الیوم پاذشاهی و ممالك وعساکر از آنِ او باشذ ومرا
دستوری دهذ تا باقلیمِ دیگر رَوَم وآنجا مقام گیرم که در یك اقلیم
دو پاذشاه نشایذ که باشذ؛ ولله الحمد که حضرتِ او را دو گونه سلطنت 6
مُسَلَّم شذه است: یکی سلطنتِ این جهانی، دوم سلطنتِ آخرت؛ اگر
چنانك سلطنتِ این عالم را بما ایثار کنند واز سرِ آن برخیزند عنایتِ عمیم
ولطفِ عظیم خواهذ بوذن 9

چون قاصدِ سلطان بذین طریق تبلیغِ رسالت کرد، حضرت بهاء ولد
فرموذ که بخدمتِ سلطانِ اسلام سلام برسان وبگو که ممالكِ ملكِ فناء
وعساکر وخزاین و دفاین و تخت و بختِ این جهانی لایقِ پاذشاهانست، 12
ما درویشانیم، مملکت وسلطنت چه مناسبِ حالِ ماست

شعر (مجتث)

کسی که نوبتِ الفَقْرُ فَخْرِی زذ جانش چه التفات نمایذ بتاج وتخت ولـوا

ما بخوشدلی تمام سفر کنیم تا خدمت سلطانِ ما با اتباع و احبابِ خوذ 15
مستقل باشذ؛ قاصد چون بجواب چو آب مراجعت کرد بهاء ولد اصحابِ
خوذ را اشارت فرموذ که سَافِرُوا تَصِحُّوا <و> تَغْنَمُوا خوذ اینچنین
می‌بایست بسم الله استعداد کنیذ تا عزیمت مصمّم کنیم 18

---

1 برساند KZ : برسانیذ B || 4 ممالك : + ممالیك B || 10 ولد KZ : + قدس الله روحه العزیز B || 11 که KZ : — B || 15 احباب KZ : احبات (!) B

(٦/۱) گویند قربِ سیصد اشتر بار کتبِ نفیس وأثاثِ خانهٔ اصحاب
وزاد وزواد و راحلهٔ ایشان ترتیب کردند و چهل مفتیٔ کامل و زاهدانِ عامل
در رکابش عازم شذند، چنانک حضرت رسول علیه السلام از ایذای منافقان 3
و شرِّ حسودان از مکّهٔ مبارك بمدینه هجرت فرموذ؛ فریاذ و غریو از نهاذِ
اهالیٔ بلخ که مرید و محبّ بوذند برخاست و غلوِّ عام شذ و فتنهٔ عظیم
خواست واقع‌شذن؛ خوارزمشاه متوهّم شذ؛ بارِ دیگر قاصدانِ معتبر پیشِ 6
سلطان العلماء فرستاذ؛ تمهیدِ عذر تقدیم داشت وطریقهٔ مستغفرانه پیش‌آورد
تا مردم را تسکینی باشذ؛ بعد از نمازِ خفتن پاذشاه با وزیر خوذ بخدمت
بهاء ولد بیامذند و سرنهاذه بی‌حدّ لابها کردند که فسخِ عزیمت کنذ واز 9
سفر فارغ شوذ؛ البتّه راضی‌نشذ؛ بعد اللّتیّا والّتی پاذشاه التماس نموذ که
باری چنان غیبت‌کنیذ که مردم را اطّلاعی نباشذ والاّ فتنه‌ها متولّد شوذ
و خرابیٔ عظیم واقع گرذذ؛ بهاء ولد قولِ سلطان را قبول کرده روزِ جمعه 12
تذکیرِ عظیم فرموذه مجلس بغایت گرم شذ وشورِ اصحاب از حدّ گذشت
و بجای اشکها از دیذهٔ محبّان مشکهای خون جاری گشت وهمچنان
در اثنای کلام سر آغاز کرد که ای ملِكِ ملكِ فانی بدان وآگاه باش که 15
اگرچه نمیدانی وآگاه نهٔ تو سلطانی ومن هم سلطانم؛ ترا سُلطان الامراء
میگویند ومرا سلطان العلماء میخوانند وتو مریدِ منی؛ همانا که سلطنت
و پاذشاهیٔ تو موقوفِ یك نفس است وهم پاذشاهی وسلطنتِ من نیز 18

٦/۱ Z آ ٥ B آ ٥ K ۱۲ T, I, 9–10 : H, I, 8

7 فرستاذ KZ : فرستادد B || طریقهٔ KZ : طریق B || 11 غیبت KZ : عزیمت B || کنیذ KZ : کنند B || 12 روز KZ : بروز B || 13 اصحاب KZ : افغان خلایق B || 15 که K : و B — Z

16 – ص 5/15 تو سلطانی . . . خواهذ بودن : ر. ک : بسپهسالار، ص ۱۵ ؛ T، I ، دیباجه، ص XIV

وابستهٔ یك نَفَس است؛ چون آن نَفَسِ تو از نَفَسِ تو منقطع شوذ
نه تو مانی و نه تخت و بخت و مملکت و اَعقاب وانساب واسبابِ تو مانند
کَاَنْ لَمْ تَغْنَ بالأَمْسِ (۲۵/۱۰) بکلّی عدم شوند و امّا چون نَفَسِ 3
نفیسِ ما از نَفَس ما بدر آیذ انساب و اولادِ ما که اَوْتاد الارض اند
تا قیامِ قیامت خواهند بوذن که کلّ سَبَبٍ و نَسَبٍ یَنْقَطِعُ اِلاّ
سَبَبِی و نَسَبِی؛ حالیا من خوذ میروم، امّا معلومت باذ که در عقبِ 6
من لشکرِ جرّارِ تاتارکه جُنْدُ الله اند و جَرادِ مبثوث، وخَلَقْتُهُمْ مِن
سُخْطِی و غَضَبِی صفتِ ایشانست، می رسند و اقلیمِ خراسان را خواهند
گرفتن واهلِ بلخ را شربتِ تلخِ مرگ خواهند چشانیذن و عالم را تُرْت 9
و مُرْت خواهندکردن وخدمت ملك را از ملكِ خوذ بصذ هزار درد و دریغ
منزعج خواهندکردن و عاقبت در دستِ سلطانِ روم هلاك خواهی شذن
(۱/۷) منقولست که در عینِ این تقریر از ناگاه چنان شهقهٔ بزذکه 12
اغلبِ جماعت بیهوش شذند و منبر ازکنارِ محراب تا میانهٔ مسجد روان شذ،
بسا مردم که ازان هیبتِ خذائی جان داذند؛ روزِ شنبه عدّای إستخارة الله تعالی 15
بمبارکی از دیارِ بلخ هجرت نموذه بجانبِ دار السلام بغداذ نهضت فرموذ
(۱/۸) همچنان حضرت بهاء ولد را دایهٔ بوذ نصب خاتون نام؛ بغایت
عالمه بوذ واهل فتوی بوذ و در فنونِ علومِ ظنون این نصب، نصیبِ بی نَصَب 18

۱/۷ ـ ۸ Z ٦ آ B ٥ ب ـ ٦ آ K ۱۳ ـ ۱٤ T 1, 11 - 12 ; H, I, 10

2 و اسباب BZ : — K || 6 معلومت KZ : معلوم B || 7 مبثوث KZ : منصوب
B || 9 - 10 ترت ... کردن KZ : بی رونق وفرو خواهد کرد B || 17 نصب KZ : B نصیب

11 ـ 12 در دست . . . . خواهی شذن : علاء الدین محمد خوارزمشاه در دست
سلطان روم کشته نشده است؛ بجای او پسرش جلال‌الدین خوارزمشاه در دست اکراد
در حوالی دیاربکر کشته شد (ر. ك. به İA ، ج ۳، ص ۵۲ ؛ T ، ج I ، ص XLIV)

و نصاب اَوْفَر داشت، بعض گویند خواهرش بوذ ؛ مذکوره را با شوهرش آنجایگاه رها کردند
3 وگویند حضرت مولانا جلال الدین محمّد در آن زمان پنج ساله بوذ و برادرش علاء الدین محمد هفت ساله بوذ

(٩/١) الحکایه : عزیزی از یاران بزرگ چنان روایت کرد که روزی در
6 مقام جنید الزمان چلبی حسام الحق والدین قدّس الله سِرَّهُ العزیز در قلبِ زمستانِ شدید سماعی عظیم بوذ وآن روز حضرت مولانا شورهای بسیار کرد؛ وبعد از آن سینهٔ مبارکشرا باز کرده آههای عاشقانه برمی کشیذ و یاران
9 رِقّتی عظیم می کردند؛ پس آنگاه فرموذ که زمانیست که دلِ صاحب دلی بدرد آمده بوذ و هنوز خراسانِ مسکین انتقامِ آنرا می کشذ وروی بخرابی نهاده اصلا عمارت پذیر نیست واین بیتها را گفت

شعر (رمل)

12 تا دلِ مردِ خدا نآمد بدرد — هیچ قرنی را خدا رسوا نکرد
خشمِ مردان خشك گرداند سحاب — خشمِ دلها کرد عالمها خراب

بعد از سماع حضرت چلبی حسام الدین رضی الله عنه از آن حال سؤال کرد ؛
15 حضرت خداوندگار همین حکایتِ انزعاجِ پدر را مِن اَوَّلِه الی آخره فرو خواند

(١٠/١) همچنان چون از شهرِ بلخ بیرون آمذند و روانه شذند تمامتِ اهالیٔ بِقاع و قِلاع که در راه بوذند حضرتِ رسول را علیه السلام پیشین بخواب

---

١٠ - ٩/١ Z ٦ آ B ٦ آ K ١٤ T, I, 12; H, I, 10

4 علاء الدین BK ~ محمد Z ‖ 7 شدید KZ : شدند B ‖ 12 b قرنی KZ قومی B ‖ 13 b عالمها Z : عالم را KB

12 تا دل . . . نکرد : MN ج ٢ ، ص ٤٢١/٣١١٢ ؛ MA ، ص ٢٧٤ / ١٢
13 خشم . . . خراب : MN ج ٣ ، ص ١٦٠/٢٨١٦ ؛ MA ، ص ٢٦١ / ١٨

می دیذند که سلطان العلماء بهاء ولد بلخی می رسذ، برغبتِ تمام و اعتقادِ تام
او را استقبال کنیذ وجانبِ او را مُبَجَّل داریذ؛ هنوز بذان مقام نا رسیذه
مردمِ آن منزل وآن بُقْعه یك روزه راه برابر می رفتند و باعزازِ تمام 3
مهمانیها می کردند؛ بعد الحَطّ والتَّرْحال چون بحوالیٔ بغداذ نزدیك رسیذند
مگر خفیرانِ شهر پیش دویذند که چه قومیذ واز کجا می آییذ؟ حضرت
بهاء ولد سر از عَماری بیرون کرده جواب داذ که مِنَ اللّهِ وإلى اللّهِ 6
ولا حَوْلَ ولا قُوَّةَ إلاّ بالله. از لا مکان می آئیم و بلا مکان می رویم؛
خفیرانِ عرب در عجب فرو ماندند، یکی را بجانبِ خلیفه فرستاذه از
کیفیتِ حال اعلام کردند که جماعتی بس انبوه رسیذه اند؛ اغلب عُلماء 9
وفُضلاء اند و از جانبِ خراسان می رسند؛ خلیفه از استماعِ احوالِ آن جماعت
حیران شذ ویکی را بخدمت شیخ مشایخ الزمان شهاب الدین سهروردی
رحمةُ اللّهِ علیه فرستاذ تا بدارالخلافه حاضر شوذ، چون شیخ این حکایت را 12
از خلیفه بشنیذ فرموذ که مَا هذا إلاّ بهاء الدین الولد البلخی، چه این نوع
سخن، این طرز گفتار درین عصر هیچ کسی نگفته است مگر بهاء ولد
(۱۱/۱) همچنان مصحوبِ خدمتِ شیخ تمامتِ اکابر واصاغرِ بغداذ 15
بعشقِ تمام وصدقِ کلّی باستقبال آمذند؛ چون برابر رسیذند، شیخ
شهاب الدین از استر فروذ آمذ وزانوی شیخ را بلبِ ادب ببوسیذ
وخدمت کرد وبجانبِ خانقاهِ خوذ روان شذ؛ سلطان العلماء فرموذ که 18

۱۱/۱ Z ٦ ب B ٦ ب K ۱٥ T, I, ; H, I, 11

4 نزدیك KZ : — B || 8 فرستاذه B : فرستادند KZ || 10 می رسند KZ : می رسیذ B || 11 شذ KZ : شذه B || 14 طرز KZ : طریق B || 16 باستقبال آمذند KZ : استقبال کردند B || 17 ببوسیذ KZ : ببوسیده B

ائمّه را مدرسه مناسب ترست ؛ در مدرسهٔ مُستنصریه نزول کردند و شیخ
بنفسه ساقِ موزهٔ ایشان را کشیده از قیاس بیرون خُلقها کرد ؛ بهاء
3 ولد فرموذ که ما می خواستیم که اینجایگاه لنگر اندازیم و نیّتِ اقامت
کنیم ؛ امّا بخدمت شیخ ایثار کرده بزیارتِ بیت الله الحرام احرام بسته
شذ ؛ إن شاء الله وحده العزیز

6 گویند همان ساعت خلیفه سه هزار دینارِ مصری در طبقِ زرّین
نهاذه بانواعِ نُزُلها حقّ القدوی ارسال کرد ؛ حضرت بهاء ولد آن را
قبول نکرد که مالِ او حرام و مشکوك است وکسی که مُدْمِنِ مدام
9 باشذ واستماعِ آوازِ اوتارِ اغانی و مزمار کنذ ، روی او را نشایذ دیذن
ودر مقامِ او نشایذ مقیم شذن

هماناکه چون این خبر بسمعِ خلیفه رسیذ بغایت مُنَغَّص وملول شذ ؛
12 وگویند که مثلِ او ظالم وغاشم وبی باك هرگز درمیانِ خُلفای پاك نبوذ ؛
شیخ را پیشِ خویش خواند که البتّه می بایذ که من روی این مرد را
ببینم ؛ شیخ گفت : ای خلیفهٔ روی زمین اصلا بمُلاقاتِ دیذارِ شما رضا
15 نمی دهذ ومن در مابینِ هیبتِ ولایتِ آن بزرگ وسیاستِ حضرت خلیفه
متحیّر مانده ام ؛ خلیفه فرموذ که ناچار تدبیری بایذ کردن تا مگر روی
مبارکِ او را توانم دیذن ؛ شیخ گفت : مگر که روزِ جمعه در مسجد توانیم
18 دیذن ؛ شیخ برخاست وبخدمت سلطان العلماء آمذه التماسِ تذکیر نموذ که
کافّهٔ اهالیٔ بغداذ از سرِ اخلاص و نیازِ عاشقانه مشتاق وتشنهٔ مجلس
شماست برموجَبِ فَذَكِّرْ فَانَّ الذِکری تَنْفَعُ المُؤْمِنِینَ (۵۱/۵۵)

11 بایذ که KZ : باید B || 12 ببینم KZ : بینم B || 15 که KZ : — B ||
18 شماست KZ : شمایند B

1 مدرسهٔ مستنصریه : مدرسه مستنصریه را مستنصر بالله درسال ۶۳۰ ساخته است بنابرین سخنهای افلاکی راجع باین مطلب درست نیست (ر. ك : T ، I دیباجه ، ص ٥٤ ؛ H ، I ، ص ۱۲ ، حواشی ۱)

عنایت فرمایید؛ امیذ است که نو امیذ شوند ونومیذ نگردند؛ سلطان العلماء اجابت فرموذه راضی شذ.

3 همانا که آوازهٔ در شهرِ بغداذ افتاذ که روزِ آذینه بهاء ولدِ بلخی وعظ خواهذ گفتن، جمیعِ اهلِ بغداذ بمسجدِ جامع جمع شذند وحُفّاظِ شیرین الفاظ هریکی از هرجائی آیات و اَعْشار بر خواندند؛ چندانی
6 لطایف ورقایق وغرایب ودقایق فرموذ که حاضرانِ مجلس سراسر مست وبیخوذ شذند وخلیفه نه چندانی گریست که در شرح آیذ؛ همچنان در ختمِ تذکیر دستارِ مبارك برداشته روی بسوی خلیفه کرد که ای خَلْفِ خَلَفِ
9 بذترینِ آلِ عباس دریغا که خلفِ صالح نیستی؛ زندگانی چنین می‌بایذ کردن؟ ودردین شریعت بی‌شریعتی ورزیذن؟ عجبا این دلیل‌را درکتاب الله خواندی؟ واین فتوی‌را دراخبارِ نبوی یافتی؟ ویا دراقوالِ خلفاء راشدین وافعالِ
12 ائمّهٔ دین این حجّت‌را مطالعه کردی؟ ودر مذهبِ مشایخِ طریقت برهانی مشاهده کردی؟ آخر بنگوئی که بچه وجه این حرکات‌را روا می‌داری؟ وبرخوذ مباح دانی؟ وقدم از جادّهٔ شارع بیرون می‌نهی؟ از نکالِ خذاوندِ
15 متعال نمی ترسی؟ واز حضرت مصطفی علیه السلام شرمسار نمی‌شوی؟

شعر (هزج)

آراسته ومست ببازار آئی   زان روز نترسی که گرفتار آئ[ی]

18 حالیا بشارتت می‌دهم که تنگ‌چشمانِ آتش‌خشمان یعنی لشکرِ مغل می‌رسند وتقدیرِ الٓهی چنانست که ترا شهید کنند وبزاری ونزاری

1 فرمایید KZ : فرمایند B || 8 خلف خلیف Z : خلف حلف KB || 9 بذترین KZ : — B || 11 و KZ : ویا B || 14 شارع KZ : شرع B || 15 متعال KB : متعالی Z || 18 که K : که تك (!) Z

تمامت بکُشند وکینِ دینِ محمّدی را از جانِ تو بکَشند ؛ حاضرِ وقت باش
و پردهٔ غفلت را از دیدهٔ دل برگیر وگوشِ هوش بگشا وبانابت وایابت
3 واستغفار مشغول شو ؛ همانا که خلیفه فریاذ می‌کرد وزار زار میگریست
وآنروز بر هفت جنازه از اهلِ مجلس نمازکردند وچندانکه خلیفه اسباب
و اسبان و نُقود فرستاذ، بهاء ولد قبول نکرد وگفت لاتَحِلُّ الصدقةُ لِغَنِيٍّ
6 ولا لِذِی مِرَّةٍ سَوِيٍّ ؛ ما را بقدرِ کفایت اسباب واموال هست ؛ هیچ
نمی بایذ ؛ چه اگر عطای اورا قبول کنیم مانعِ قضای حق شده باشیم
لارادَّ لِقَضَائِهِ ولامَانِعَ لِحُکْمِهِ . يَفْعَلُ ٱللهُ مَا يَشاءُ (۲۷/۱٤)
9 ويَحْكُمُ ما يُرِيدُ (۲/۵) وهنوز از بغداذ عزیمت نکرده بوذ که
بخلیفه خبر رسیذ که لشکرِ چنگز خان قربِ پانصد هزار مُغل شهرِ بلخ
را بمحاصرت گرفته‌اند وچندین پاره شهرستانِ خراسانرا خراب کرده وبغارت
12 برده ، اسیران وبَرده‌ٔ بی حساب بردند

(۱۲/۱) وگویند که چون چنگز خان قصدِ شهرِ بلخ کرد ؛ بلخیان
بمحاربه ومقاتلهٔ عظیم مقابلگی کردند وچغطای نام فرزندی از آنِ تولی خان

۱۲/۱ Z ۷ ب B ۷ ب K ۱۸ T, I, 17; H, I, 15

2 و پردهٔ KB : پردهٔ Z || بگشا KZ : + باشایت B || و ایابت KZ : — B ||
3 فریاذ KZ : فریادها B || 4 از KZ : — B || 5 نقود KZ : + فراوان B || 6 مارا
KZ : — B || 7 چه BK : — Z || 14 مقاتله KZ : مقابله B || مقابلگی BZ : مقابله K

14 - ص 1/21 چغطای ... کشته شد : چغطای برادر تولی خان است ، نه پسر
او و درین جنك کشته نشده است ؛ بجای او در سال ۶۱۸ ه / ۲ - ۱۲۲۱ م
در محاصرهٔ بامیان پسرش مواتوکان کشته شد (ر. ك. به Généalogie, Zambaur
ص ۲۵۰ ؛ رشید الدین فضل‌الله ، جامع التواریخ ، ص ۱۱٦ ؛ جهان کشا ،
ج ۱ ، ص ۱۰۵)

که پسرِ چنگزخان بوذ کشته شذ؛ چنگزخان را بغایت سخت آمذ، چنان
یَساق کرد که هر که بدست آیذ از صغار وکبار و اطفال بکشند وزنانِ
حامله را شکم بدرند وحیواناتِ شهر را بکلّی قربان کنند وبلخ را 3
بزمین هموار کنند

(۱۳/۱) ومنقول چنانست که دوازده هزار مسجدِ محلّات را آتش
زذند ودرمیانِ مساجد چهارده هزار ختمهٔ قرآن سوخته شذ وقربِ پنجاه 6
هزار دانشمند وطلبهٔ علم وحُفّاظ را بقتل آوردند؛ بیرونِ عوام الناس
که بقلم آیذ؟ وگویند دویست هزار آدمی زاذ را فرو زذند وآنچ
بنهب وغارت بردند نهایت نداشت وتمامتِ آن مُلْك را خراب ویباب 9
کرده در پیِ محمّد خوارزمشاه افتاذند تا او را هلاك کنند. ودران وهلت
که لشکرِ مُغل در اِغارت ومُقاتله مشـــغول بوذند مگر عزیزی بوذ
از مریدانِ بهاء ولد که صاحب کشف وکرامات بوذ، تمامت اکابرِ بلخ 12
بفریاذ پیشِ او در آمذند که گناهانِ مارا از حضرت الله بخواه وشفیعِ
ما عاصیان شو تا ظلماتِ این قضا زایل شوذ؛ درویش آن شب تا هنگامِ
سَحر سَهَر کرده تضرّع وابتهالِ عظیم نموذ؛ سحرگاه از عالمِ غیب 15
هاتفی آواز داذ که يا أَيُّهَا الكَفَرَةُ اُقْتُلُوا ٱلفجرةَ؛ بعد از سوم روز
آن جماعت را بآن عزیز شهید کردند طُوبیَ لَهُم وحُسْنَ مآب
(۲۹/۱۳) 18

1 آمذ KZ : آمده B ‖ 2 يساق Z : يسق K امر B ‖ 6 مساجد KZ :
مسجد B ‖ 8 آیذ KB : آمذ Z ‖ کویند KZ : + که B ‖ فرو زذند KZ :
فرو ریزند B ‖ 11 اغارت KZ : غارت B ‖ 16 سوم KZ : سیوم B

گویند خلیفهٔ بغداذ از استماعِ این خبرِ جانگدازِ نا خوش عظیم منغّص شد وحال بر وی بگشت و اثرِ زوالِ دولت و انتقالِ مملکت را
3 در خوذ مشاهده میکرد

(۱۴/۱) منقولست که سوم روز حضرت بهاء ولد از راهِ کوفه بسوی کعبه عزیمت نموذ وچون از زیارتِ کعبهٔ معظّم مراجعت فرموذه بدمشق
6 رسیذ زمانِ ملك اشرف بوذ ؛ اهلِ شام رغبتِ عظیم کرده میخواستند که آنجایگاه مقیم شوذ . راضی نشذ که اشارت الٓهی چنانست که یُورتگاهِ اقلیمِ روم باشذ وخاكِ ما در زمینِ دارالملك قونیه است وچون بشهرِ
9 ملاطیه بیرون آمذند در سنهٔ أَرْبَعَ عَشَرةَ وستمائه چنگز خان وفات یافته فرزندش اُوکتای خان را قایمِ مقامِ پذرکرده بوذند وسلطان علاء الدین روم بنوی بر تختِ سلطنتِ روم نشسته بوذ ؛ در شهر سیواس
12 در سنهٔ ستَّ عَشَرةَ وستمائه خبر داذند که جلال الدین خوارزمشاه

۱۴/۱ Z ۷ب B ۷ب K ۱۹ T, I, 19; H, I, 16

4 سوم . . . ولد KZ : حضرت بهاء ولد روز سوم B || 9 عشرة Z : عشر KB || 10 قدیم KZ : — B || 9 ست عشرة Z : ستة عشر K ست عشر B

9 در سنهٔ . . . کرده بوذند : اینجا یك غلط تاریخی هست ، زیرا که وفات چنکز در سنهٔ ۶۲۴ هجری است نه در سنهٔ ۶۱۴ و قایم مقام شدن اوکتای خان درسال ۶۲۶ است (ر. ك. به Zambaur Généalogie ص ۱۴۸ ؛ خلیل ادهم ، دول اسلامیه ، ص ۳۴۰ و ۳۴۸)

12 - ص 1/23 در سنهٔ ست . . . بمحاصرت کرفته است : اینجا مؤلف نیز اشتباه کرده ، ازان جهت که جلال الدین خوارزمشاه بنزدیك اخلاط در سال ۶۲۲ آمده و در سال ۶۲۶ شهر مذکور را بمحاصرت کرفته است (ر. ك. به İA ، ج ۳ ، ص ۴۹)

از دست مُغل گریزان گشته شهرِ اخلاط را بمحاصرت گرفته است و برای خوذ تختگاهی می طلبذ و البتّه روم را بچشم کرده است وشَغَفِ عظیم می نمایذ 3

همانا که سلطان علاء الدین کیقباذ با ملك اشرفِ شام بالای ارزنجان در یاسّی چومان یعنی چمن لشکرِ خوارزمیان را شکستند وخوارزمشاه بجانبِ خرتپرت گریزان گشته دردستِ گُردانِ کُردان کُشته شد فَقُطِعَ 6 دابِرُ ٱلقَوْمِ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا والحَمدُ لِلّهِ رَبِّ العَالَمِين (۴۵/۶)

شعر (رمل)

کشته شد ظالم جهانی زنده شذ هر یکی از نوخذا را بنده شذ 9
درفتاذ اندر چهی کو کَنْده بوذ زانکث ظلمش بر سرش آینده بوذ

واین واقعه در عِشْرِین وستمائه بوذه

(۱۵/۱) الحکایه : منقولست که چون بهاء ولد در بغداذ در مدرسهٔ 12 مستنصریه نزول کرده بوذ وهر نیمشبی که طلبِ آب میکرد حضرت فرزندش مولانا جلال‌الدین محمّد از جامه خواب بر میخاست وبطلبِ آب می رفت

T, I, 20; H, I, 17 ۱۵/۱ KZ TA BTA ۱۹

5 یعنی KZ : — B || 6 خرتپرت BZ : خربیرت K خربت Kh || 6 کردان KZ : — B || کردان KZ : + کرفتار B || 12 جلال KZ : + الله والحق و B

6 کشته . . . بنده شذ : MN ج ۳ ص ۲ ، ۱۴۲ / ۲۵۰۳ : MA ص ۱/۲۰۸
10 درفتاذ . . . آینده بوذ MN ج ۱ ، ص ۸۱ / ۱۳۰۸ : MA ص ۱۸/۳۵

11 واین واقعه . . . بوذه : پادشاه شدن ملك اشرف ایوبی در سال ۶۲۶ است وجنك یاسی چمن در تاریخ ۲۸ رمضان ۶۲۷ وقوع یافته ؛ بنابرین تاریخ جنك یاسی چمن که افلاکی داده است درست نیست (ر . ك ، Généalogic Zambaur ص ۱۴۰ ؛ دول اسلامیه ص ۹۲ ؛ İA جلد ۳ ، ص ۵۲)

وچون بردرِ مدرسه میرسیذ بی‌واسطهٔ مفتاح بامرِ فتّاح چنانک یوسفِ
صدّیق را درِ مدرسه گشاذه می‌شذ وابریق را از شطِ بغداذ پرآب کرده
3 بسروقتِ پذر می‌آورد باز درِ مدرسه چنانک بوذ بسته می شذ؛ مگر بوّابِ
مدرسه مردی بوذ خلاطی صاحب دل و روشن ضمیر. بکرّات این معنی را
مشاهده کرده بوذ وهیچ نمی‌گفت، چون آن حالت از حد گذشت بمشایخِ
6 بغداذ غمز کردن گرفت، بهاء ولد از آن حرکت منفعل شذ وبوّاب را
توبیخ کرد که چرا چنین کردی؟ بوّابِ بیچاره توّاب گشته بنده ومرید شذ

(۱٦/۱) منقولست که چون از شهرِ ملاطیه بیرون آمذند واز حذای
9 ارزنجان عبور می فرموذ، یارانِ کرام شیخ ربّانی گهواره‌گر وخواجگی
وشیخ حجّاج وغیرهم که مریدانِ خاص بوذند التماس نموذند که
بارزنجان درآئیم فرموذ که دستور نیست که با جماعت دران شهر درآئیم،
12 چه مردمِ بذ درآنجا بسیار اند

(۱۷/۱) روایت چنین کردند که خدمتِ ملک فخرالدینِ ارزنجان
رَحمَةُ اللهِ عَلَیْه از جملهٔ روشن‌دلان بوذ ومعتقد اولیاء. وجفتِ او عصمتی
15 خاتون که درعفّت وعصمت عایشهٔ دهر وخدیجهٔ عصر وزمان بوذ وولایتِ او
مشهور گشته. از عالمِ غیب اورا معلوم شذ که اینچنین قطبی عالم از حوالیٔ

۱٦/۱ - ۱۷ Z ۸ آ - ب B ۸ آ - ب K ۲۰ T, I, 20-21; H, I, 18

5 گذشت KZ : بگذشت B || 11 فرموذ که KZ : فرمود B || 13 ارزنجان KZ : ارزنجانی B || 15 که B : — KZ || دهر KZ : + بود B || عصر و KZ : — B || 16 عالم KZ : — B

9 فخرالدین ارزنجانی : داماد سلطان رکن الدین سلیمان شاد سلجوقی است. پس دختر خود را بسلطان عزالدین کیکاوس اوّل (دورهٔ سلطنتش ۶۰۷—۶۱۶ھ/ ۱۲۱۰—۱۲۱۹م) داده است ؛ و درارزنجان حکمداری کرده است (ر. ک. به ابن بیبی، الاوامر العلائیه، ص ۱۰۳ : Zambaur ، Généalogie ، ص ۱۲۰ ؛ دول اسلامیه، ص ۲۲٤)

شهر گذر می‌کنند، فی‌الحال بر اسبِ نجیب سوار شده در پیِ بهاء ولد روان
شد، همانا که غلامانِ خاص ملك فخرالدین را از وقوعِ حال اخبار کردند
با سواری چند در عقبِ عصمتی خاتون روان شدند و در نزدیكِ آقشهرِ 3
ارزنجان بحضرتش رسیدند و از اسبانِ خوذ پیاده گشته زمین بوسیدند؛
حضرت بهاء ولد دلداریها فرموذ و هر دو را بمریدی قبول کرد؛ همچنان ملك
فخرالدین بجدِّ تمام بی حدّ لابها کرد که بارزنجان مراجعت نمایذ. ممکن 6
نشذ؛ فرموذ که اگر طالب و عاشقِ منیذ درین قصبه برای من مدرسهٔ
بنا کنیذ تا مدتی اقامت افتذ؛ علیهٔا در آقشهر ارزنجان جهت ایشان
مدرسهٔ عمارت کردند و چهار سال تمام دران مدرسه درسِ عام می‌فرموذند 9
و ملکهٔ جهان ملازم خدمتش می‌بوذ

(۱/۱۸) همانا که چون بتقدیرِ مُقَدِّرِ الامور و مُفَرِّقِ الجمهور ملك
فخرالدین و عصمتی خاتون وفات یافتند الی رحمة الله تعالی؛ حضرت بهاء ولد 12
از آنجایگاه منزل بمنزل تا شهر لارنده که از توابعِ قونیه‌است رسیذند و درآنجا
از نُوّابِ سلطانِ اسلام علاء الدنیاء والدین کیقباذ شخصی بوذ امیر موسی
نام که سوباشی و حاکمِ آن ولایت بوذ، چه مردی بوذ، ترك و بهاذر و ساذه 15
دل و طالب صادق، شنیذ که چنین مردی از ملك خراسان می رسذ
و دانست که اینچنین خورآسان بهر جائی نتابذ. با تمامتِ شهریان و لشکریان

T, I, 21; H, I, 18 — ۱/۱۸ Z ۸ ب B ۸ ب K ۲۰

2 نزدیك B : نزدیکی KZ || 7 بنا KZ : عمارت B || 13 اسلام KZ الاسلام B ||
17 شنیذ KZ : شنیذند B || می رسذ : می رسیذ KZ ،، دانست KZ : بدانست B ||
ولشکریان ZK : — B

3 ـ 4 آقشهر ارزنجان : حالا در اناطولی بنام آقشهر جز بدو آقشهر قونیه
شهری دیگر موجود نیست ولی ممکن است که یك ده صو شهری که نامش Akşar
است همین قصبه باشد (ر. ك. به Türkiyede meskûn yerler kılavuzu ،
ج ۱، ص ۳٦ ؛ EI ، ج ۱، ص ۳۲۳ آ)

پیاذه استقبال کرده مرید شذند وچندانك بسرای خوذ دعوت کرد راضی
نشذ والبتّه مدرسـه‌ در خواست کرد که خدمت امیر موسی فرموذ که
3 در میانهٔ شهر جهتِ او مدرسهٔ بنیاذ نهاذند

(۱۹/۱) گویند قربِ هفت سال یا زیاده دران مدرسه می‌بوذند ، تا
حضرت مولانا جلال الدین محمد بدرجهٔ بلوغ رسیذه دخترِ خواجه شرف
6 الدین لالای سمرقندی را بنکاح آوردند و او مردی بوذ معتبر ، کریم‌الاصل ،
شریف النُّجار ؛ دختری داشت در غایت خوبی و لطافت ودر جمال وکمال
نظیر خوذ نداشت ، گوهر خاتون نام ؛ همانا که عروسیٔ عظیم کردند وحضرت
9 سـلطان ولد وعلاء الدین از آن خاتون بوجود آمذند در سنـهٔ ثلث
وعشرین وستّمائه

وگویند چون حضرت سلطان ولد با والدِ خوذ در هر مجمعی که
12 جمع شذندی اغلبِ مردم ایشـانرا برادران پنداشتندی ودر زمانِ تأهل
حضرت مولانا هجده ساله بوذ وپیوسته حضرت ولد در هر محفلی که
بوذی در جنبِ والدِ خوذ نشستی

15 (۲۰/۱) همچنان چون در شهرِ لارنده مدتی مدید اقامت فرموذند مگر
جماعت نمّامان وحُسّاد امیر موسی را در بندگیٔ سلطان علاء الدین نمیمت
کردند که حضرت مولانا بهاء ولد بلخی بطرفِ دیارِ روم رسیذه است
18 واین ولایت را بنورِ ولایت خوذ منوّر گردانیذه واز مقدمِ او پاذشاه
وقت را اصلا خبری نیست وامیر موسی که از جملهٔ بندگان وسوباشیانِ

۱۹/۱ - ۲۰ Z ۹آ B ۹آ K ۲۱ T, I, 22 ; H, I, 20

6 بنکاح B : نکاح KZ || 11 سلطان KZ : — B || 14 بوذی KZ : بود B ||
17 مولانا KZ : — B

حضرت سلطانست، مُزاحمِ او گشته. اورا در شهرِ لارنده باز داشته است
وارادت آورده و برای او مدرسهٔ بنیاذ کرده، این چنین جرأتی و دلیری
نموده است واز پادشاه نترسیده؛ همانا که سلطان را عَصَبِ غضب بر 3
خاسته بغایت رنجیذ واز سرنیاز وزیر پادشاه بصد هزار تلطّفات ولطایف
تسکینِ غضبِ سلطان کرده گفت: اوّل تجسسِ کیفیتِ این حال کنیم
بعد ازان جزای امیر موسی را تدبیر کرده شوذ؛ سلطان اسلام فرموذ 6
تا مثالِ همایون متضمن بانواع تهدید وتشدید بجانب امیر موسی نبشتند که
این ذهول وتغافل تا غایت چرا کرد؟ وشمّهٔ ازحال آن بزرگ بموقف عرض
نرسانیذ، چون مثال سلطان بامیر موسی رسیذ ازغایتِ ترسِ سلطان لرزان 9
وترسان بحضرت بهاء ولد درآمذ واز ماجرای وقت اعلام کرد ومکتوب
سلطان را عرضه داشت؛ حضرت بهاء ولد فرموذ که ملك علاءالدین شُرب
میکنذ وآوازِ چنگ می شنوذ؛ من روی اورا چگونه توانم دیذن؟ خوذ 12
پیش ازین واقعه دم بدم امیر موسی اجازت میخواست که خبرِ ایشان را
بخدمت سلطان بفرستذ واز عظمتِ ولایتِ او اعلام دهذ، بهاء ولد تمکین
نمی داذ؛ حضرت شیخ فرموذ که برخیز وبی تحاشی بخدمت سلطان 15
رَوْ وآنچه دیذی وشنیذی کما ینْبَغِی عرضه دار

(۲۱/۱) همچنان در جوابِ مثالِ پادشاه بنفسه روانه شذ وچون بحضرتِ
سلطان درآمذ سر بزمینِ تذلّل نهاذه بلبِ ادب پایهٔ تخت را بوسه داذ؛ 18

۲۱/۱ Z ۹ ب B ۹ ب K ۲۳ T, I, 23; H, I, 20

2 بنیاد KB : بنا Z || 3 عصب غضب B غضب غضیب KZ || 5 تجسس KZ : باتجسس B || 12 من KZ : ومن B || 15 بخدمت KB : + حضرت Z

سلطان از چگونگیِ قدوم بهاء ولد باز پرسیذ ؛ چنانک کیفیتِ قصّه بوذ
تقریر کرد ؛ سلطان از صحت آن خبرِ خیر عظیم خوش‌دل شذ وبسیار گریست
3 وشکرهای بی حدّ کرد که مثل آنچنان عالمِ ربّانی وعارفِ صمدانی بقدومِ
مبارکِ خوذ ملکِ ملكِ روم را مشرّف کرد وسعادتِ کلیّ بوی مساعدت
نموذ وفرموذ که اگر شیخ بدار الملكِ ما قدم رنجه فرمایذ وشهر قونیه را
6 مَحتَدِ اولاد خوذ سازذ من درهمه عمرِ خوذ دیگر آوازِ اغانی وچنگ
نشنوم وهرگز کسی را ارادت نیاورده ام بنده ومریدِ او شوم

امیر موسی را تشریفات داذه با خواصِّ حضرتِ خوذ بخدمتِ آن
9 سلطان فرستاذ ؛ چون قُصّاد علی‌التمام والکمال تبلیغِ رسالت بلیغ کردند
حضرت بهاء ولد فرزندان واصحاب را برگرفت وبسوی دار الملك قونیه
روانه شذ ، وچون خبرِ مقدمِ سلطان العلماء بگوشِ سلطان الامرا رسیذ
12 با جمیعِ اربابِ قلم واصحابِ علَم واهالیٔ قونیه استقبال کردند واز دور
جای از اسب فروذ آمذه زانوی شیخ را بوسه داذ ؛ میخواست که زیارت
ومُصافحه کنذ ؛ مولانا بجای دست عصای خوذ را داذ ؛ سلطان ازان
15 مهابت ونظرِ گرمِ او لرزیذن گرفت

شعر (رمل)

هیبتِ حقّ است این از خلق نیست — هیبتِ این مردِ صاحب دلق نیست
هیبتِ بازست بر کبکِ نجیب — خرمگس را نیست زان هیبت نصیب

18 وسلطان را نیّت آن بوذ که در طشت خانهٔ خوذ جای سازذ ؛ مولانا قبول

---

11 الامرا KZ : — B || 12 جمیع Z : جمع BK || 13 جای KZ : جائی B || 15 مهابت KZ : مهابات B || 18 وسلطان KZ : سلطان B || جای KZ : جا B

---

16 هیبت حق . . . دلق نیست : MN ج ۱ ، ص ۸۸/۱٤۲٤ ؛ MA ۱۹/۲۸
17 هیبت باز . . . نصیب MN ج ۳ ، ص ۲٤۸/٤۳٤۰ ؛ MA ۲۲/۳۰۷

نکرد؛ فرموذ که ائمّه را مدرسه وشیوخ را خانقاه و امرا را سرای وتجّار را
خان ورنُود را زوایا و غُربارا مصطبه مناسب اسث، هماناکه در مدرسهٔ
التونپا نزول فرموذ، وگویند هنوز در قونیه غیرآن مدرسهٔ دیگر نبوذ و بارُوی 3
شهر را نساخته بوذند

چنانک رسمِ سلاطین واکابرِ زمانست، انواع نُزلْها از نقد وجنس
وغیره فرستاذند وازهیچ کس چیزی قبول نکردکه اموالِ شما مغشوش 6
ومشکوك است ومرا بقدرِ کفایت اسبابی هست وهنوز ازمالِ میراثِ آبا
واجدادِ ماکه از غنائمِ غَزا حاصل کرده بوذند دارم؛ همگان ازکمال
تقویٔ صدّیقانه واستغناء او تعجّب کردند وبصذهزار صدق واخلاص 9
ارادت آورده زن ومرد مرید شذند وسلطان اسلام با وزرا وخواصّ
خویش درین حال حیران می شذند

گویند دران زمان دو جوانِ مُقْبل مریدِ مقبولِ ایشان شذه 12
بوذند، یکی خبّازی میکرد ویکی قصّاب بوذ، وبهر یکی هزاردینار داذه
بوذ تا راتبِ مطبخِ درویشان را علی الدوام مهیّا ومرتّب دارند وبذان
مقدار تعیّش می‌کردند 15

---

1 سرای KZ : سارا B

3 مدرسهٔ التونپا: این مدرسه حالا در قونیه موجوداست، ولی بموزه تبدیل شده‌است

4 باروی شهر... بوذند: افلاکی درین‌مطلب نیز اشتباه دارد، زیراکه باروی شهرقونیه در سال ۶۱۸ ساخته شده است وآمدن بهاء الدین ولد بقونیه در سال ۶۲۶ بود (ر. ک‌به. Épigraphie arabe d'Asie-Mineur, Cl. Huart, نمره ٤٨، ص٧٥؛ ولدنامه ص ۱۹۲؛ İA، ج ۳، ص ٥٤)

(۲۲/۱) منقولست که روزی سلطان علاءالدین رحمه‌الله اجلاس عظیم کرده حضرت شیخ را بسرا دعوت نموذ ؛ چه تمامتِ علماء و عرفاء و حکماء وشیوخِ کبار و اربابِ فتوّت و گوشه نشینانِ شهر حاضر بوذند ؛ چون حضرت بهاء ولد از در درآمذ سلطان اسلام استقبال کرده در خواست کرد که حضرت مولانا بر تخت نشینذ . گفت : ای پادشاهِ دین من بنده‌ام ؛ بعد الیوم میخواهم که سوباشیِ تو باشم و حضرت مولانا سلطانی کنذ ، چه سلطنتِ ظاهر وباطن ازقدیم العهد از آنِ شماست ؛ همچنان حضرت بهاء ولد از حدّ بیرون عنایتها فرموذه چشمهای سلطان را قُبْلها داذ وحاضرانِ مجلس آفرینها برجانِ سلطان کردند وتعظیم وانصافِ او را بپسندیذند وثناها گفتند ؛ حضرت بهاء ولد فرموذ که ای مَلِكِ مَلَكْ سیرتِ ملکدار یقینت باذ که مُلكِ دنیا وآخرت را از آنِ خوذ کردی ؛ سلطان برغبت و ایقانِ تمام برخاست و مرید شذ و بموافقتِ پادشاه جمیع خواص وسپاه مرید شذند ؛ وزر افشانیها کرده صدقات باربابِ حاجات بخش کردند ؛ مگر دران ساعت درضمیرِ سلطان گذشته باشذ که حضرت مولانا کلمات ومعارف می فرموذ تا حاضران مستفید می گشتند ؛ مولانا فرموذ که ای ملكِ جهان ترا گفتند که سلطان العلماء می آیذ ، نگفتند که فصّالی میرسذ تا جهت ملك فصلی ترکیب کنذ ، چه اگر باخلاص وحضورِ دل

T, I, 26-27; H., I, 23 ‏ ۲/۲۲ Z آ۱۰ B آ۱۰ K ۲۴_۲۵

1 رحمه K : رحمة BZ ‖ الله KB : + علیه Z ‖ کرده KZ : کرد و B ‖ 2 نموذ KZ : — B ‖ 9 تعظیم Z : تعظم KB ‖ بپسندیذند KZ : بپسندیذه دیذه B

دمی مراقب شوی وادبِ باطن نگاه داری آنچ مطلوب ومقصودِ دلست.
بی گفتِ زبان میسّرت شوذ ؛

3 شعر (رمل)

هرکرا دامن درست است ومُعتَمد آن نثارِ دل بذانکس میرسذ
دامنِ تو آن نیازست وحضور هین منه در دامن آن سنگِ فجور

6 (۲۳/۱) الحکایه : ازعدولِ رُوات چنان منقولست که دران عهد قاضیٔ بوذ
بس بزرگ و اورا بهاء الدین طبری گفتندی ؛ مردی بود متبحّر ؛ مگر روزی
در بندگیٔ سلطان از سرِ حسد و غرضی که داشت در عرضِ ایشان خُبثگی
9 کرده بوذ ؛ اتّفاقا روزی مذکور در محفلِ سلطان حاضر شذه ؛ حضرت
بهاء ولد فرموذ که هی قاضیٔ طبری زبان از ما کوتاه کن وزحمت مان مده ؛
همانا که درین چند روزی که هستی خواهی مُردن واز اعقابِ تو هیچ کسی
12 نخواهذ ماندن وحکم الٓهی چنانست که همه‌شان بمیرند و زحمتِ رشوتِ
تو از مظلومانِ امّت منقطع شوذ ؛ امّا انساب واعقاب واصحابِ ما تا قیامت
دایم وقایم خواهند ماندن

15 گویند بعد از چند روزی وبائی نزول کرده قاضی بهاء الدین طبری
وفات یافته تمامت قومِ او مردند ، وگویند اورا هفت روز تمام رُعاف
غلبه کرده رحلت نموذ ، وگویند بُرْج وربَضِ قونیه را دران
تاریخ ساختند

۲۳/۱ Z ۱۰ب B ۱۰ب K ۲٦ T, I, 28; H, I, 24

1 نگاه BZ : نگه K || مطلوب KZ : + دل B || 2 میسرت KB : میسر Z ||
8 اتفاقا KZ : اتفاق B || روزی KZ : آرزوی B || 10 همانا که KZ : همانا B ||
چند KZ ~ روزی B || 13 ماندن KZ : بودن B || 14 روزی KZ : روز B ||
15 قوم KZ : اقوام B || وگویند KZ : گویند B

3 ـ 4 هرکرا . . . فجور : MN ، ج ۳ ، ص ۲۲۷٤/۱۲۹ ـ ۲۲۷۵ : MA
ص ۱/۲۵۲ ،

(۲۴/۱) منقولست که چون مدّتی بسر آمد حضرت بهاء ولد صاحب فراش شد؛ سلطان برخاست وبعیادتِ او آمد وبسیاری بگریست وگفت من میخواستم که باستقلالِ تمامِ حضرت سلطان العلماء برتخت نشیند ومن سرِ لشکرِ او باشم تا فتحها کنم و فتوحها اندوزم ؛ حضرت مولانا فرمود که اگر این نیّتِ تو راست است پس یقین شد که من از عالمِ شهادت بجهانِ سعادت سفر میکنم وتو نیز اندکی مانده است که بایوانِ کیوانِ ارواح ملحق شوی؛ بعد از سوم روز چاشتگاهِ روز جمعه هژدهم ماه ربیع الاخر سنهٔ ثمان وعشرین وستمائه بجوارِ جلالِ رحمتِ ایزدی فِی مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِيكٍ مُقْتَدِرٍ (۵۵/۴۵) توطّن فرمود

شعر (طویل)

فَسَارَ اِلَى الْفِرْدَوْسِ يَبْغِي نُزُولَهُ
بِمَقْعَدِ صِدْقٍ فِي جِوارِ الْمُهَيْمِنِ

شعر (رمل)

رفت آن طاوسِ عرشی سوی عرش چون رسید از هاتفانش بوی عرش

سلطانِ اسلام قوی متألّم شد ومضطرب گشته هفت روز تمام از سرا بیرون نیامد ، چهل روز سوار نشد واز سرِ سریر برحصیر نشسته رسم عزا را باقامت رسانید وچهل روز تمام در مسجدِ آدینهٔ قلعه ختمها کرده خلقِ عالم را خوانها نهادند وصدقات بر مساکین بخش کردند وفرمود که

۲۳/۱ Z ۱۰ب B ۱۰ب K ۲۶ T, I, 29; H, I, 25

1 بهاء KZ : + الدین B || 4 باشم KZ : شوم B || 5 اگر BZ : + چه K || 6 تو : KZ ترا B || 8 عشرین KZ : عشر B || 13 a عرشی KZ : عروسی B

13 رفت . . . بوی عرش : MN ج ۶ ، ص۴۵۰/۳۱۱۸ ؛ MA ص ۶۲۵/۱۰

گرداگردِ تربهٔ مبارکِ شیخ حرمی برکشیذند و بر سنگی مرمرین تاریخ
وفات را ثبت کرده کاویذند و بعد از چند سالی سلطانِ اسلام نیز بدارِ
سلام رحلت نموذ 3

شعر (هزج)

گل بوذ که اندکی بر ویت می ماند او نیز برفت وزندگانی بتو داذ

مَعَ ٱلَّذِينَ أَنْعَمَ ٱللهُ عَلَيْهِم مِنَ ٱلنَّبِيِّينَ وَٱلصِّدِّيقِينَ وَٱلشُّهَدَآءِ 6
وَٱلصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَئِكَ رَفِيقاً (٤/٦٩)

(۲۵/۱) الحکایه : ولیِ ربّانی مستورِ قبابِ سبحانی شیخ حجّاج نسّاج
رحمة الله علیه که از جملهٔ مقبولانِ مُقبِلِ حضرت بهاء ولد بوذ، چنان روایت 9
کرد که قاضی وخش مردی‌بوذ معتبر و از علمای این‌عالم بوذ، می خواست که
از دیباجهٔ کتبِ معارف واستفتاها لقبِ سلطان العلمائی بهاء ولد را محو کنذ،
حضرت مولانا برین حال مطّلع شذ، فرموذ که عن قریب نام و کنیتِ 12
آن بزرگ از دفترِ عالمِ وجود محو خواهذ شذن؛ بعد از پنج روزِ معدود
بآخرت سفر کرد

(۲٦/۱) همانا که پیوسته ضمایرِ خلایق را فرموذی و از وقوعِ وقایعِ غیبی 15
اعلام کردی و بران فایده‌های دیگر گفتی که همگان متحیّر شذندی و همچنین
منکرانِ آن حضرت بعد از مشاهدهٔ کرامات باقرارِ تمام جَوْق جَوْق
می آمذند ومرید می شذند وبسا منکرانِ مُصِرّ که از شومیٔ انکار 18
بی ایمان می مُردند

T, I, 30-31 ; H, I, 26 ۲۵/۱ ـ ۲٦ Z ۱۱ آ ـ ب B ۱۱ آ K ۲۷ ـ ۲۸

2 کرده BZ : کردند و K || 9 علیه KZ : — B || 11 ولد را KZ : ولد B ||
15 خلایق KZ : خلق را B

(۲۷/۱) وگویند سببِ مرید شدنِ حضرت سیّد برهان الدین محققِ
ترمدی رضی الله عنه همان خواب بوده است که علمای بلخ در خواب
3 دیدند که مصطفی صلی الله علیه وسلّم اشارت فرموذ که همگان او را
سلطان علماء گویند واو را بهتر ومهترِ خوذ دانند

(۲۸/۱) الحکایه: مگر روزی در درسِ عام، در اثنای بحث کلام، جمال
6 الدین حصیری جدل وعسیری می نموذ ؛ حضرت بهاء ولد عصا را برکشیده
بروی حمله کرد که ای مردك صُحُفُ العَصَا لِمَنْ عَصَى ؛ شتّانَ بَیْنَ الدُّرِّ
والحَصَی ؛ چه اگر ازین صحف که می نازی وبذان قوّت هرسوی می تازی
9 هیچ نماند و بکلّی مُنْعَدِم ومُنْدَرِس شوذ ودر ممالكِ دنیاء مدرسهٔ
ومسندی نماند، چه خواهی کردن و ازصفحهٔ کذام صحف درس خواهی
گفتن و سَبَق خواهی خواندن؟ جهدی میکن که از لطیفهٔ صحیفهٔ دل
12 صفحهٔ از بر کنی ؛ تا ابد الآباد آن معنی مونسِ جانِ تو باشذ وازیاذِ تو
بهیچ وقتی نروذ، وآن علمِ عشق است که ترا بعد از مرگ دستگیر شوذ ؛
چنانك فرموذه اند

15 شعر (رمل)

ای فقیه از بهر الله علم عشق آموز تو
زانك بعد از مرگ حِلّ وحرمت ایجاب کو

18 (۲۹/۱) منقولست که روزی حضرت خذاوندگار قَدَّسَنَا اللهُ بِنُورِ
الاَحْرار، در مجمعِ یارانِ اَبرار تقریرِ عظمتِ پذرش می فرموذ که حضرت

۲۷/۱ - ۲۹ Z ۱۱ب B ۱۱ب K ۲۸ T, I, 31 - 32 ; H, I, 26 - 27

1 سید KZ : — B || 3 دیدند که KZ : + حضرت B || 4 خود KZ : — B || 8 سوی KZ : سو B || 10 صفحه ZK : صحفه B || 12 صفحه KZ : صحفه B || باشذ B : شود ZK

بهاء ولد روزِ آذینه در بلخ تذکیری میگفت : فرموذ که روزِ قیامت حق
سبحانه وتعالی جزای عَمَلِ صالح واَخْلاقِ نیکو واحسان مؤمنان را
حور وقصورِ جنّات خواهد داذن ؛ از ناگاه پیر مردی مُنْحَنی از گوشهٔ 3
مسجد بر خاست وگفت : یا امامَ المسلمین امروز درین عالم بخبرِ احوالِ
ایشان مشغول شویم وفردا بتفرّجِ حور وقصور اکتفا کنیم ؛ پس
حکایتِ دیدار چون خواهد بوذن ؟ در جواب فرموذ که ای عزیزِ من 6
رموزِ حور وقصور از برای قصور فهمانِ عوامست والاّ اصل دیدار دوست
است وآن دیدار بانواعِ نامها دارد، از هر مصنوعی صانع را مشاهده میکنند
واز هر ذرّهٔ دیدارِ آفتابِ حقایق را مطالعه نمایند 9

(۱/۳۰) الحکایه : شمعِ جمعِ یاران ، شیخ محمود صاحب قران، رحمه‌الله
که از جملهٔ مریدانِ محرمِ خداوندگار بوذ چنان روایت کرد که در زمانِ
خداوندگار در حمّامِ پوستین دوزان اخی ناطوری بوذ ، بسنِ صذ و ده 12
سالگی رسیذه واو از جملهٔ مریدانِ بهاء ولد بوذ وما دران هنگام
کوذکان بوذیم ؛ روزی اصحابِ کرام در مناقبِ بهاء ولد کلمات
می‌گفتند ؛ اخی ناطور حکایت کرد که روزی عوانی مقابلِ بهاء ولد افتاذه 15
دیذ که مظلومی را می رنجانیذ بر مقتضای فَوَکَزَهُ مُوسَی فَقَضَی عَلَیْهِ
(۱۵/۲۸) بعصای خوذ آن عوان را بزذ؛ فی‌الحال جان بجهنّم سپرد؛ برداشتند
و بگورش بردند؛ سلطانِ اسلام درین قضیه متردّد خاطر شذ که بی موجب 18
آن شخص را چون کُشت ؟ وسبب چه بوذه باشذ ؟ مولانا فرموذ که

۱/۳۰ Z آ ۱۲ B آ ۱۲ K ۲۹ T, I, 33 ; H, I, 27

8 مصنوعی KZ : مصنوع B || 10 رحمه‌الله KZ : رحمة B || 16 که KZ : — B ||
بر KZ : در B

تا ملك در تردّد نباشذ که بی امرِ حق برگی از درخت جذا نمی شوذ

شعر (رمل)

3 هیچ برگی می نیفتذ از درخت بی قضا وحکمِ آن سلطانِ بخت

ومن بحقیقت سگی را کُشتم ومظلومی را از ظلمِ او رهانیذم ؛ سلطان فرموذ که گورِ آن عوان را گشاذند . همانا که سیاه سگی را خفته یافتند ؛
6 سلطان سر نهاذ وبتمهیدِ عذر مشغول شذ ؛ فرموذ که آن شخص را خوی سگی وسَبُعیّت غالب بوذه، عقوریها میکرد ؛ عاقبة الامر همچنان سگ محسوس شذ وهمچنان بر صورت سگی محشور خواهذ شذن ؛ چنانك فرموذ :
9 سیرتی کان بر وجودت غالبست هم بران تصویر حشرت واجبست

سلطان گریها کرده دست وپای شیخ را بوسه‌ها داذه استغفار کرد واز منهیّات منزجر گشت

12 (۳۱/۱) الحکایه : همچنان از خدمت اخی ناطور منقولست که روزی سلطان از حضرت بهاء ولد برغبتِ تمام والحاحِ عظیم التماسِ وعظ وتذکیر کرد ؛
15 بهاء ولد فرموذ که منبر را بگورستانِ قانعی بیرون آوردند ومجموعِ شهریان من الذُکور والاناث دران جایگاه حاضر شذند ؛ حضرت مولانا بر سرِ منبر رفته حُفّاظِ تجوید الفاظ از هر سوره عُشْرها وقوارع خواندند

۳۱/۱ Z ۱۲آ B ۱۲آ K ۳۰ T, I, 34 ; H, I, 29

5 سیاه سگی را KZ : سگی سیاه را B || 5 ـ 8 فرموذ ... شذ BZ : ـ K || 7 بوذه Z : بود B || 8 چنانك فرموذ KZ : شعر B 12 الحکایه KZ : منقولست B

3 هیچ ... بخت : MN ج ۳، ص ۱۹/۱۸۹۹ : MA ۶/۲۴۳ :
9 سیرتی ... واجبست: MN ج ۲، ص ۳۲۳ ۱۴۱۹ : M۱ ۱۸/۱۳۵

وحضرت مولانا در بیانِ حشر و نشر وعرضِ روز قیامت ومجازاتِ أعمال
ومجاریٔ أهوالِ احوالِ آن روز وسؤال وجواب وترازو وصراط وامتیازِ اهل
بهشت از اهلِ دوزخ وکیفیتِ يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌ 3
(۱۰٦/۳) چندانی دلائل ووجوه فرموذ که عقولِ عقلای عالم بعقالِ
حیرت بسته شذ وآهِ حسرت از میانِ جانِ همه‌شان برآمذ ومردم از بسیاریٔ
گریه و دردِ دل بیچاره شذند ؛ از ناگاه گوری بشکافت و یکی کفن 6
پیچیده برخاست وگفت : أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ
محمّداً رسـُولُ الله ، باز فرو خفت ؛ همانا که از آن هیبت چندین
هزار خلایق بیهوش شـذند وبسیاران جان تسلیم کردند وآن درویش 9
سوگندانِ مغلّظه یاذ می‌کرد که من بذین چشمِ ظاهر آن حالتِ معجز را
مشاهده کردم وچندانی مرد وزن آن روز مرید شذند که در حساب آیذ؟
وبرین حکایت ماهی نگذشت که حضرتِ آنچنان شاهی نقل فرموذ 12
الیٰ عِنایَتِ الله تَعَالَیٰ

(۱/۳۲) همچنان منقولست که مریدان حضرت بهاء ولد مردمِ بس
شوریذه بوذند وهمه‌شان اهلِ تقوی و ریاضت باره ؛ وقتها بخدمت شیخ در 15
گورستان می رفتند وآهسته آهسته قرآن می‌خواندند و چون مولانا دعا می‌کرد
اهلِ گورستان محسوس دستها از حبیبِ گور بیرون کرده بدعای او
آمین می کردند 18

۱/۳۲ Z ۱۲ب B ۱۲ب K ۳۱ T, I, 35 ; H, I, 29

2 مجاری KZ : مجازی B || 3 بهشت KZ : بهشت را B || 4 چندانی KZ : چندان از B || 6 و درد KZ : و در B || 8 رسول‌الله KZ : عبده و رسوله B || 10 مغلظه KZ : عظیم B || 14 باره BZ : بان K

(۳۳/۱) همچنان حضرت سلطان ولد قَدَّسَ اللهُ لَطیفَتَهُ روایت کرد
که روزی حضرت پدرم در تربتِ مولانای بزرگ مراقب نشسته بوذ؛ بارها
3 لاحولَ ولاقوّتَ الّا بالله العَلیِ العظیم می فرموذ؛ پرسیدم که موجبِ لاحَوْلَ
وَلاقُوَّتَ چیست؟ گفت: یکی در صحرای فلوباط اسب می‌دوانید؛ گفتم:
چه باشذ؟ گفت: از بهاء ولد نمی ترسند که اینجایگاه آسوذه است

6 (۳٤/۱) همچنان درویشی روایت کرد که روزی حضرت خداوندگار
بزیارتِ تربهٔ بهاء ولد آمذه بوذ وهمان عادت داشتی که هر حالی ومشکلی
وواقعهٔ که واقع شذی بتربتِ پذر آمذی ومراقب گشته آن عقده را حلّ
9 کردی؛ واز روضهٔ ضریحِ پذر صریح جوابِ صواب شنیذی؛ ازناگاه
سواری همچون برق دوان دوان از کنارِ تربه درگذشت واورا معروف
ولد فخرالدین شاهد میگفتند، واو ازجملهٔ خواصِ حضرتِ سلطنت بوذ؛
12 خداوندگار قوی منفعل گشته، ازان حضور باز آمذ وفرموذ که این شخص
نمی داند که عُروقِ بهاء ولد گردا گردِ تربه را فرا گرفته است وجسمِ
مبارکِ او درین مرقد مدفونست؛ درحال آن سوار را اسبش بزمین زذه
15 چندانی کشیذ که پاره پاره‌اش کرد، تا بی ادبانِ راه و مغرورانِ جاه آگاه
شوند وعبرت گیرند واز غیرتِ اولیاء هراسان باشند واز سرِ سرورِ
غرور کستاخی وجُرأت نکنند

۳۳/۱ ـ ۳٤ Z ۱۲ب B ۱۲ب K ۳۱ T, I, 36; H, I, 29

1 لطیفته KZ : لطیفه B || 4 قوت KB : — Z || یکی KZ : ـ B || دوانید KZ : دوانند B || 7 هر Z : در هر B — K || 9 ضریح BZ : — K || 12 کشته KZ : کشت B || 13 فرا کرفته KZ : فرو کرفته B || 15 کرد BZ : می کرد K

4 صحرای فلوباط : حالا باین نام در نزدیك قونیه صحرائی معلوم نیست، ولی اسمش در کتب قدیم دیکر نیز ذکر شده است (ر. ك. به ابن بیبی: ص ٦۱۱، ٦۹۰، ٦۹۲، ٦۹۹، اقسرایی: ص ٥۰ (بنام فیل اباد)؛ منشآت فریدون بیك، ج ۱، ص ۳۹۸)

شعر (رمل)

بذ زگستاخی کسوفِ آفتاب شذ عزازیلی زجرأت ردّ باب

(۱/۳۵) همچنان منقولست که تصرّفِ حضرتِ بهاء ولد در حقّ مریدانِ خوذ بمثابتی بوذ که چون بسروقتِ شیخ درآمذندی فرموذی که با چشمانِ آلوذه بروی من نگاه مکنیذ و چشمهای خوذرا بقطراتِ عبراتِ فرو شوئیذ پس آنگاه بروی مردانِ حق نگاه کنیذ تا مگر شعشاعِ آن انوارِ غیبی و عینی را توانیذ دیذن؛ وهمچنان خطاب کردی که هی فلان تو در راه برروی شاهدی نظر انداختهٔ که زِنَاءُ ٱلعُیُونِ النَظَرُ ازصحبتِ ما غیبت کن ویکی را فرموذی که تو کوذکی را تفرّج کردهٔ ؛ خوذ را طهارت ده که حضرت الله قدّوس وطاهراست؛ متطهّران را دوست میدارذ که اِنّ ٱللهَ یُحِبُّ التَوّابِین ویُحِبُّ المُتَطَهِّرِین (۲/۲۲۲)

شعر (رمل)

چشم آلوذه مکن ازخد وخال کآن شهنشاهِ بقا می آیذ
ورشذ آلوذه باشکش می‌شُوی زانکش ازان اشک دوا می‌آیذ

(۱/۳٦) الحکایه : علمای اصحاب روایت کردندکه روزی حضرت سلطان ولد فرموذ که ملك المتألّهین فقیه احمدِ ما رحمة الله علیه نزدِ بهاء ولد بتحصیلِ علمِ فقه مشغول بوذ ؛ واو مردی بوذ ترك وساذه دل، وهم

۱/۳۵ ـ ۳٦ Z ۱۳ ب B ۲۲ K ب T, I, 37 _ 38 ; H, I, 31

5 مکنیذ BZ : نمی کنید K

2 بذ زگستاخی . . . باب : MN ج ۱ ، ص ۹۲/۸ ؛ MA ۲٤/۳

مریدش بوذ و از یک نظرِ جدّم بی‌نظیرِ عالم گشته درو حالتی پدید آمد
که کتاب را از دست بینداخت وشوریده حال گشته راهِ کوهستان
3 در پیش گرفت و در دریای حیرت وقدرت مستغرق گشته سالهای بسیار
درکوهها میگشت وریاضتها می کرد و عاقبت حال سرِّ اُوَیْسِ قَرَنی
رضی‌الله عنه بفقیه نبیه متمثّل گشته بکلّی مجذوب و مسلوب گشت؛
6 جماعتی از حضرت بهاء ولد از احوال وجنونِ او سؤال کردند؛ فرموذ که
ازآن رطلهای گرانِ ماکه سیّدِ سردان میکشیذ قطرهٔ ایست که بذین
مزد رسیذه است؛ وهمچنان حضرت پذرم نیز روزی فرموذ که از دریای
9 مستیٔ مولانا شمس‌الدین تبریزی مستیٔ فقیه احمد بوی بوذه باشذ، لا غیر

شعر (هزج)

تو از شراب مستی من هم زبوی مستم   بو نیز نیست اندك در بزم کیقباذی

12 (۳۷/۱) در خبرست که شیخ حجّاجِ نسّاج که بمرتبهٔ لا یَعْرِفُهُمْ
غَیْری رسیذه بوذ، بعد از وفاتِ بهاء ولد بجامه‌بافی مشغول میشذ و نانهای
فَتَخْفَرهٔ فقرا را خریذه در آب خسانیذی و شب ازآن افطار کردی وآنچ
15 از کَسْبِ حلال بدست آوردی هزینهٔ ساختی؛ تا مبلغ دویست وسیصذ
عدد شذی. آوردی ودر کفشِ مبارکِ حضرت خذاوندگار ریختی وچندانک
در قیدِ حیات بوذ بهمین خدمت مواظبت می نموذ

۳۷/۱ Z ۱۳ ب B ۱۳ ب K ۳۳   T, I, 39; H, I, 32

1 حالتی BZ : حالی K ‖ 3 گشته BZ : گشت K ‖ 5 بکلی BZ : بکل K ‖
6 احوال BZ : حال K ‖ 7 بذین KZ : باین B ‖ 9 احمد KZ : رحمة الله B

(۱/۳۸) همانا که چون از عالم رحلت کرد. غسّال را حاضر کردند تا و یرا بشویذ؛ مگر غسّال دست دراز کرده تا ستر عورت را برگیرذ وطهارت دهذ، حجّاج دستِ او را چنان سخت بگرفت که بیهوش گشت و فریادِ 3
عظیم برآورد؛ اصحاب چندانی که قوّت کردند، دستِ غسّال را از چنگکِ او نتوانستند رهانیذن؛ بحضرت خداوندگار خبر کردند، بیامذ وشفاعتها کرده ودر گوشِ حجّاج آواز داذ که معذور دار، ترا ندانست، گناهِ او را بمن 6
بخش؛ همان ساعت دستِ اورا بگذاشت؛ بعد از روزِ سوم غسّال نیز نقل کرد

(۱/۳۹) همچنان منقولست که روزی حضرتِ سلطان ولد فرموذ که جدّم بهاء ولد در سنِّ هشتاد وپنج سالگی نقل فرموذ 9

(۱/۴۰) گویند که پیوسته بهاء ولد گردِ گورستانها گشتی و دعاها کردی که خذایا ما را خوشخو گردان و بارکش گردان، وفرموذی که بروز تفرّجِ گورستان کنیذ و بشب کواکبِ ثواقبِ آسمان را مطالعه نمائیذ که 12
سنّت ووصیّتِ پیغمبرِ ماست علیه السلام تا عجائبها بینیذ

(۱/۴۱) همچنان مرویست که از غایتِ ریاضت ومجاهدات حضرت بهاء ولد را چند دندانِ معدود در دهان بیش نمانده بوذ؛ از تهجّداتِ شب 15
واجتهاداتِ روز یکک لحظه فارغ نمیشذ؛ چه اصحابِ حال از ان حال پرسیذند؛ گفت: جهتِ فرزندان ویارانِ ماست

(۱/۴۲) مگر شبی عزیزی روشندل حضرت بهاء ولد را بخواب دیذ که 18
فرقِ مبارکش برساقِ عرشِ مجید سائیذه بوذ و بغایت بلند گشته، سؤال

۱/۳۸ ـ ۴۲ Z ۱۳ب B ۱۳ب K ۳۴ T, I, 40; H, I, 32 _ 33

7 بخش BZ : ببخش K || 9 فرموذ BZ : فرموده K || 10 گویند که B : گویند KZ || ولد KZ : — B || 13 علیه السلام KZ : — B || بینیذ KZ : بیننذ B || 16 نمیشذ KZ : نمیشده B || 18 که KZ : — B

کردکه بِمَ نِلْتَ مَا نِلْتَ بذین مرتبت ومنزلت بچه سبب رسیذی ؟
فرموذ که ببرکتِ زندگانیٔ لطیف ورَوِشِ عظیمِ فرزندم جلال‌الدین محمد
3 رسیذم که تمامتِ ارواحِ انبیاء وروحانیانِ سماوات و نورانیانِ عرشِ عظیم
مشتاقِ جمال او گشته اند وهمه اولیای کُمّل سلوکِ اورا تحسینها میکنند
و روحِ من از رَوْحِ آن حالت مباهات میکند و مفتخر میشوذ و چنین می بالذ؛
6 چه اگر عرشِ عظیم وکریم مانع نشذی بلندیٔ قدِّ من از حدِّ خلا گذشتی
و بجائی رسیذی که جایها ازان هیبت بی جا شوندی

شعر (رمل)

9 این قَدَرْ خوذ درسِ شاگردانِ ماست کرّو فرّ ملحمهٔ مان تا کجاست
تا کجا آنجا که جا را راه نیست جز سنا برقِ مهِ الله نیست
از همه اوهام و تصویرات دور نورِ نورِ نورِ نورِ نورِ نور

12 (١/٤٣) صورت نامهٔ که بخدمت ملك یغان تکن رحمه‌الله جدّ خوارزمشاه
حضرت بهاء ولد فرستاذه بوذ، جهت شفاعتِ قاضیٔ رومی که حبسش
کرده بوذند :

١/٤٣ Z آ ١٤ B آ ١٤ K ٣٥ T, I, 42 ; H —

6 عظیمِ و KZ : — B || 11 یغان KZ : نغان B || 12 رومی KZ : روم B || که B : — KZ

9 ـ 11 این قدر . . . نور : MN ج ٦ ، ص ٣٩٥/٢١٤٤ ـ ٢١٤٦ ؛ MA ، ص ٢٠/٦٠٣ ـ ٢١

11 ـ ص 6/43 صورت نامهٔ که . . . التقوی : معارف بهاء ولد ، ص ٤١٨ ؛
مکتوبات مولانا جلال‌الدین ، ص ١٥٠

بعد از سلام ودعا بر حضرت ملکی که ملکداریش را سعد
ونحس انجم بکار نایذ؛ هیچ کاری کمال نگیرذ مگر نیکوکاری؛ میل بغلبه
وقوت نبایذ کردن که غلبه در حقیقت دین وتقوی راست که لِیُظْهِرَهُ 3
عَلَی الدِّینِ کُلِّهِ (۹/۳۳)؛ قاضی امام رومی بعرف نه، بدیانت وصلاح
آراسته است وسعادت بمعاونت بِرّ وتقوی باز بسته است که تَعَاوَنُوا عَلَی
الْبِرِّ وَالتَّقْوَی (۵/۲)؛ والسَّلامُ عَلَی مَنِ اتَّبَعَ الهُدی (۲۰/۴۷)؛ 6
همان ساعت قاضیْ رومی را تشریف فرموذه دلداریها کرد

(۱/۴۴) صورت رقعهٔ دیگر که جهت مظلومی بنزد خوارزمشاه
اصدار فرموذه است : 9

شکر جاهی که مرجع مظلومانست، دفع ظلم متغلبانست؛ لاسیّما
از اصحاب تصوّف وارباب خیر خانذانی که تربیت سلاطین حالیه
تَغَمَّدَهُمُ اللهُ بِغُفْرانِهِ یافته است وذکر جمیل ایشان بنصرت بذانجا 12
سایر؛ حمداً لله تعالی که آن سُدَّهٔ منیع وجناب رفیع زَادَهُ اللهُ رِفْعَةً
بذان حلیه مُتَحلّی است که مثال کریم صادر شذه است که متغلّب
در امتثال ملکی مینمایذ، آن را بامضا رسانند، تا بی فائده نگردذ والسلام 15

(۱/۴۵) الحکایه: منقولست که امیر بدرالدین گوهرتاش المعروف بدزدار
که لالای سلطان علاء الدین کیقباذ بوذ، مردی بوذ بزرگ وسَرْوَرْ ومُتَموّل
وصاحب خیرات واستاذ سرای خاص؛ وسبب اعتقاد ومرید شذن او آن 18

T, I, 43; H, I, 34 ۱/۴۴-۴۵ Z ۱۴ ب B ۱۴ ب K ۳۵

2-3 غلبه KBZ قوت ~ V || کردن KBZ : کرد V || که KBZ : + هوالذی ارسل رسوله بالهدی ودین الحقّ V || 4 کلّه KBZ : + ولوکره المشرکون وکفی بالله شهیداً V || بعرف نه V : بعرف به KBZ || 7 کرد KZ : کرده B || 13 جناب KZ : جنات B || 16 گوهر ZK : گهر B || 18 استاد BK . استا Z

بوذه است که روزی حضرت بهاء ولد در مسجد سلطان تذکیر می‌فرموذ
وتمامت علماء وفقراء وامراء وسلطان حاضر بوذند وحضرت بهاء ولد
3 در سبب نزول هر آیتی وتحقیق آن واسرار هرکلمهٔ گونا گون تفسیرها
تقریر میکرد وبسط کلام می فرموذ ؛ مگر در ضمیر بدرالدین گوهرتاش
گذشته باشذ که زهی ذهن صافی واستحضار عظیم ومطالعهٔ بسیار
6 که چندین اقاویل وامثال بیان میکنند واین مقدور هیچ مفسّری
ومذکّری نیست ؛ هماناکه از سر منبر اشارت فرموذ که امیر بدرالدین
عُشْری بخوان ؛ ازغایت دهشت وهیبت سلطان بغتةً سورهٔ قَدْ أَفْلَحَ
9 الْمُؤْمِنُونَ (٢٣/١) سرآغازکرد، فرموذکه اکنون بی‌استحضار ومطالعهٔ بسیار
بشنو تا چند آذینه در تحقیق کلمهٔ قَدْ تفسیر ومعانی می فرموذ ؛ غریو
از نهاذ خلایق بر خاست ؛ فی الحال بدرالدین گوهر تاش ضمیر خوذ را
12 بحضرت سلطان عرضه داشته فروذ آمذ وپایهٔ منبر را بوسه داذه بنده
ومرید شذ ؛ بهاء ولد فرموذکه برای شکرانهٔ این حالت جهت فرزندان
من مدرسهٔ بساز ؛ آن بوذ که مدرسهٔ خذاوندگار را ساخته ووقفها نهاذ
15 وچندانک درقید حیات بوذ، درقند حیات بوذ ووجود خوذ را بکلّی
وقف خانذان او ساخته بوذ

(١/٤٦) الحکایه : همچنان منقولست که خدمت خلیفهٔ بغداذ شیخ
18 شهاب‌الدین سهروردی را رحمة الله علیه بخدمت سلطان علاء‌الدین کیقباذ

١/٤٦ Z ١٤ب B ١٤ ب K ٣٦   T, I, 44 ; H, I, 35

4 کوهر KZ : کهر B ‖ 6 مقدور KZ : استطاعت B ‖ 11 کوهر KZ : کهر B ‖ 12 بحضرت KZ : — B ‖ داشته Z : داشت BK ‖ آمذ KZ : آمذند Z ‖ داذه KZ : + و B ‖ 13 ومرید KZ : مرید B ‖ 15 حیات KZ : حناب (؟) B ‖ 16 ساخته‌بود KZ : ساخته B

برسالت فرستاذه بوذ؛ چون بقونیه رسیذ، سلطان بتفرّجِ قلعهٔ گواله رفته‌بوذ
وحضرتِ مولانای بزرگ را با هم برده؛ سلطان فرموذکه شیخ را نیز
بقلعه آورند؛ بعد از تبلیغِ رسالتِ خلیفه بهاء ولد شیخ را اعزازِ عظیم کرد؛ 3
چه در بغداذ از حدّ بیرون بندگیها کرده بوذ؛ واو را می فرموذ که
سهروردیان هم عتیقیانند وهم ما را خویشانِ نزدیك اند

وهمان شب سلطانِ اسلام خوابی عجیب دیذه متحیّر بر خاست 6
وصورتِ خوابرا بحضرتِ بهاء ولد وشیخ عرضه داشت وگفت: درخواب
می بینم که سَرَم از زر شذه است وسینه ام نقرهٔ خام گشته وازناف
زیرتر بکلّی رویین شذه است و هر دو رانم از صُلب است وهردوپایم از 9
زیرگشته، تمامتِ معبّران معتبر از عظمتِ تعبیرِاین خواب فروماندند؛ همانا که
شیخ شهاب‌الدین تعبیرِ خواب‌را بحضرت بهاء ولد حواله کرده هیچ
نگفت؛ سلطان‌العلماء فرموذ که چندانک تو در عالم باشی، در زمان تو عالمیان 12
آسوذه وخالص وبا قیمت چون زر باشند، وبعد از انتقالِ تو زمانِ فرزندت
بمنزلتِ نقره باشذ، نسبت بزمانِ تو؛ بعد از ان فرزندِ فرزندت بمرتبهٔ رویین
باشذ وخلقِ دون همّت وفزون نَهمت سرورشوند؛ وچون سلطنتِ مملکت 15
ببطنِ سوم رسذ جهان درهم شوذ ومیان خلق صفا ووفا وشفقت نماند
وچون نوبتِ سلطنت ببطنِ چهارم وپنجم رسذ، ممالكِ روم بکلّی
خراب ویباب شوذ وجمیع دیار وبلاد را اهل فسادِ بلیذِ پلیذ فرو گیرذ 18
وزوالِ آلِ سلجوقیان باشذ واصلا نظامِ جهان نماند؛ وکوچکانِ بی اصل
بزرگ شوند واشغالِ خطیر، بدستِ دونانِ حقیر افتذ؛ چنانک شاه ما

---

4 و KZ : — B || اورا K : اورا و Z اورا او B || که KZ : — B || 5 هم
مارا KZ : — B || 6 شب KB : + که Z || 15 نهمت KZ : همت B || 17 چهارم BZ :
+ رسد K || 19 نماند BZ : نباشد K || 20 شاه : + صلی‌الله علیه B

فرموده است اذا وُسِّدَ الاَمْرُ اِلَی غَیْرِ اَهْلِهِ فَانْتَظِرِ السّاعَةَ ؛
واز هر جائی خوارج خروج کنند واستیلای مغل مملکتِ عالم را خراب
3 کنند وعلمای دین و شیوخِ با تمکین را آثار نماند و برکات از روی زمین
مرتفع شوذ وخلایقِ مسکین قیامت کبری را بچراغها جویند

همانا که سلطانِ اسلام وحاضران که بوذند گریها کردند وزاریها
6 نموذند وآن روز سلطانِ اسلام حضرت بهاء ولد را وشیخ را تشریفاتِ
عظیم وثمین داذ وسایر علماء وفقرا را عطاها فرموده استدعاء دعاها کرده ؛
تغیرِ حال همچنان شذ که تعبیر کرده بوذند و بیان فرموده

9 شعر (رمل)

هرچه اندر آینه بیند جوان پیر اندر خشت بیند بیش ازآن

(٤٧/١) همچنان روزی حضرتِ سلطان ولد فرموذ که جدّم بهاء ولد
12 صاحب قوّت بوذ وجسمِ جسیم وهیکلِ عظیم داشت وَزَادَهُ بَسْطَةً
فی الْعِلْمِ والجِسم (٢٤٧/٢) صفتِ ذاتِ او بوذ واستخوانهاش بغایت
بزرگ بوذ ؛ چنانک سه نفرِ اشتربانِ لُمْتُر را در راهِ بغداذ بیک
15 یك ضرب بینداخت وبحالِ مرگ رسانیذ ؛ وتوبه‌ها کرده مطیع شذند ؛
ووقتی که بغزا سوار شذی در صفِّ هیجا حیدرِ کرّار بوذی

T, I, 46; H, I, 36 ٤٧/١ Z ١٥آ B ١٥آ K ٣٨

3 با تمکین Z : تمکین KB || 7 عظیم و KZ : — B || داذ KZ : داذه B || فرموده KZ : فرموذ B || دعاها BZ : دعا K || 8 تغیر BZ : — K || شذ KZ : شذه B || 9 شعر KZ : — B || 14 بزرك BZ : + بزرك K || 16 سوار KZ : سواری B

10 هر چه اندر... ازآن : رقم این بیت ، در «کشف الابیات مثنوی» میرزا طاهر کاشانی غلط ثبت شده است ؛ ازین جهت در مثنوی مولوی نمی توان یافت

(۱/۴۸) همچنان حضرت سلطان ولد فرموذ که روزی در بندگی پدرم حکایت کردند که فلانی در حقّ قرآن طعنه میزنذ ؛ فرموذ که بذ میگویذ وازگزاف میگویذ ، نشایذ نشایذ ؛ چه اگراو مرید پدرم بهاء ولدست که مولانا 3
بهاء الدین ولد تا آخر وقت بقراءتِ قرآن وتفسیرِ آن وبنمازِ پر نیاز مشغول بوذ ؛ آنگه قرآن را چون میخواند هرکلمهٔرا پنج وشش بار مکرّر میکرد : چنانکه می گفت : الحمد لله الحمد لله الحمد لله ، ودران حالت که میگفت 6
از وجودِ مبارکِ او نوری عظیم ظاهر میشذ وتا ملاء اعلی می پیوست ؛

(۱/۴۹) وهم از حضرتِ سلطان ولد منقولست که روزی مولانای بزرگ فرموذ که خواهم که خوبیٔ شیث را علیه السلام ببینم ؛ اکنون بروم بحضرت 9
الله که همه آنجا خواهند جمع شذن ؛ خوبیٔ شیث وتمامتِ انبیا را علیهم السلام مشاهده کنم

سلطان ولد فرموذ که چون بتربهٔ جدّم وپدرم نظر میکنم دو نورِ عظیم میبینم که از سرِ هردو تربهٔ مبارك متصاعد میشوذ وتا عنان آسمان 12
جولان کنان میروذ وبعد ازساعتی آن هر دو نور یک نور میشوذ ؛ یعنی اشارتست که ما هر دو یکیم ویک نوریم

(شعر رمل) 15

چون از ایشان مجتمع بینی دو یار   هم یکی باشند وهم ششصذ هزار

(۱/۵۰) همچنان حضرت سلطان ولد نقل فرموذ که حضرت پدرم در وقتِ نقلانِ خوذ فرموذ که بهاءالدین بدان وآگاه باش که ما وجملهٔ مریدانِ ما روز 18

۱/۴۹ ـ ۵۰ Z ۱۵ ب B ۱۵ ب K ۳۸ ـ ۳۹ T, I, 17 - 48; H,I, 36 - 37

3 چه KZ~ اگر B || 4 بهاءالدین BZ : بهاء K || 11 سلطان ولد Kh : — BZ || 14 هر دو BZ : همه K || 16 نقلان BZ : نقل K

15 چون . . . هزار : MN ج ۲ ، ص ۱۸۴/۲۵۷ :MA ۱۲/۱۰۹

قیامت در سایهٔ مولانای بزرگ خواهیم بوذن ؛ وهمه بسبب او بحضرتِ
حق خواهیم رسیذن وهمه را خذا برای خاطرِ مولانای بزرگ رحمت
3 خواهذ کردن

(٥١/١) منقولست که عارفِ ربانی، واقفِ اسرارِ معانی، خواجگی
گهواره‌گر که از مریدانِ واصلِ مولانای بزرگ بوذ رضی‌الله عنه، روزی
6 از شیخ پرسیذ که هر که شراب خورذ چون شوذ ؟ گفت : سگ شوذ .
خوك شوذ، بوزینه شوذ ؛ پیشِ سیّد برهان‌الدین آن حکایت را روایت کرد؛
فرموذ که شیخم فتوی داذ که هر کو چنین شوذ او را حرام باشذ؛ اگر چنین
9 میشوی مخور ، واگر نمی شوی تو آن نباشی

شعر (رمل)

لقمه ونکته ست کامل را حلال   تو نهٔ کامل مخور می باش لال

12 (٥٢/١) همچنان منقولست که چون حضرت بهاء ولد از عالم ملك
بملکوتِ سموات نقل فرموذ حضرت خداوندگار در سنِّ بیست وچهار سالگی
بوذه در سالِ هفتدهم تأهّل کرد وبارها در مجمعِ اصحاب می گفت که
15 اگر حضرت مولانای بزرگ سالی چند می‌ماند، من محتاجِ شمس‌الدین تبریزی
خواستم شذن ؛ چه هر پیغمبری را از ابوبکری نا گزیرست وعیسی را
حواریونی در خور

18 شعر (رمل)

هر پیمبر اندرین راهِ درست   معجزه بنموذ وهمراهان بجست

٥١/١ - ٥٢ : Z ١٦آ B ١٦آ K ٣٠   T, I, 48 ; H, I, 38

5 عنه KZ : — B || 6 چون KZ : — B || 13 بیست وچهار K : چهارده BZ ||
14 هفتدهم BZ : هفتده K || کرد KZ : کرده B

10 لقمه ... لال : MN ج ١ ، ص ١٠٠/١٦٢١ ؛ MA ٢٢/٤٣

(۱/۵۳ د) الحكايه : در نقلست که بعد از وفاتِ حضرت بهاء ولد رضی الله عنه اندك زمانی گذشته که خبرِ رسیدنِ جلال الدین خوارزم شاه بخدمت سلطان علاء الدین رسید؛ همانا که زیارت تربتِ شیخ را در یافته بوسها داد وزاریها نمود و استعانت و همّت در خواست کرده استعداد واستقبالِ اورا مهیّا شد. وچون لشکرِ خوارزمی بحدودِ ارزن الروم رسیدند جواسیسِ شاه ازغلبهٔ لشکرِ او بسلطانِ اسلام اعلام کردند؛ لشکرِ روم را وهمی عظیم ظاهر شد. سلطان فکری کرد که کیفیتِ حال وآیینِ او را دریابد. تا بران منوال مستعدّ شوند. شبی جامه ها گردانیده چند سراسبِ باد پای بی داغ بر گزید واز راهِ کوه با ترکی چند با لشکرِ خوارزمیان مُلْحق شد؛ امراء خوارزمی از حالِ ایشان تفحّص کردند؛ گفتند: ما از تُرکانِ این دیاریم، درنواحیِ کوههای ارزن الروم می‌باشیم واجدادِ ما ازآبِ آمُویه بوذند؛ درین چند سال سلطان کیقباذ از ما عنانِ عنایت بر تافته ما را بتنگ آورده است ؛ پیوسته در انتظارِ مقدمِ عساکرِ منصورِ خوارزمی بوذیم، مگرکه از ظلمِ او خلاص یابیم؛ چون این

T, I, 49 ; H, I, 38 ۵۳/۱ Z ۱۶ آ B ۱۶ آ K ۴۰

2 گذشت K : گذشته BZ || 4 نموذ BZ : نموده K || 6 اعلام کردند KZ : عرض کرد B || 9 بالشکر KZ : بلشکر B || 12 آمویه KZ : مویه B || 14 بوذیم KZ : بودم B

۵۳/۱ الحکایه . . . ۱/۵۴ همچنان : ر. ك بسپهسالار، ص ۱۶–۲۱ ؛ غیر از جامه گردانیدن و رفتن سلطان علاء الدین بلشکرگاه خوارزمشاه ، بیشتر اطلاعاتی که افلاکی درین حکایت داده است درست است مگر اشتباهی که هست آنست که این جنگ قبل از وفات یافتن بهاء الدین ولد واقع شده است ، نه بعد از وفات او ؛ زیرا که جنگ یاسی چمن در بیست هشتم رمضان ۶۲۷ وقوع یافته است (ر. ك به IA ، ج ۳ ، ص ۵۶) که درین تاریخ بهاء الدین ولد بر حیات بود

قضیه را بسمع سلطان رسانیذند ، عظیم خوش شذ وبفال نیك صایب
نموذ ، فرموذ تا خوان خاص را گستردند وامرا ووزرا وخواص
3 حضرت وارکان دولت هر یکی بمحلّ خوذ جا گرفتند وآیین سلطنت را
مهیّا کرده ایشانرا حاضرکردند ، زمینبوس شاه کرده ترتیب وآیین اورا
علی التّمام والکمال تفرّج کردند واسبان را عرضه داشتند ، سلطان ایشانرا
6 نوازش فرموذه خلَع پوشانیذه وعده جمیل داذ وخیمه معیّن کرده علوفه
مرتّب داشتند ، نیم شبی مگر خوارزمشاه را در خاطر گذشت که در ممالك
علاء الدین بهر جا که عبور کردیم تمامت رعایا ازو شاکر بوذند ، چه
9 معنی که این تُرکان چند شکایت کردند ، چه استماع می روذ که سلطان
علاء الدین درین جوانب رسیذه است ودر عیّاری وشبْروی آیتیست ،
مباذا که این تُرکان جاسوسان او باشند ، تفحّص حال به ازین بایذ
12 کردن که الحَزْمُ سُوء الظّنّ ، فی الحال ملك مغیث الدین را که ملك
ارزن الروم بوذ ، پیش خواند ، با او مشورت کرد ، گفت : فردا
تفحّص کنیم

15 همان شب سلطان علاء الدین در خواب دیذ که حضرت بهاء ولد
می آمذ ومیگفت که برخیز وسوار شو ؛ چه وقت خوابست ؟ چون
بیدار شذ اندیشیذ که فردا نیز تفرّج کنیم ، آنگه رویم ، باز بخواب

2 فرموذ KB : + که Z || 7 نیم Z : + دران KB || که KZ : — B ||
9 چند KZ : — B || 15 که KZ : — B

12 ملك مغیث الدین : پسر قلج ارسلان ثانی (دورهٔ سلطنتش ۵۵۱ ـ ۵۸۸ ﻫ / ۱۱۵۶ ـ ۱۱۹۲ م) است (ر . ك . به ابن بیبی ، الاوامر العلائیه ، ص ۲۷۶ ؛ خلیل ادهم ، دول اسلامیه ، ص ۲۱۸)

رفته دیذ که مولانای بزرگ عصا را بر تخت سلطان زذه . بالای تخت آمذ
و بر سینه اش زذ که چه خفته‌ . از غایت هیبت بیذار شذ و لرزه‌ عظیم
در تن او ساری گشته . اصحاب را بیذارکرده نیمشب اسبان را زین‌کردند 3
و اسب خوذ را بدست خود زین‌کرده روانه شذند . چون آخر شب شذ ،
خوارزمشاه فرموذ که چند امیر معتبر در حوالی‌ خیمه‌ ایشان مترصّد
باشند . تا امروز بتفحص حال ایشان مشغول شویم . علی الصباح 6
تجسّس کردند . اثری ندیذند . چه همه شان رفته بوذند . سلطان را
اعلام کردند . همانا که دو سه هزار سوار بهاذر در پی فرستاذه در عقب
خوذ نیز سوار شذ . چون سلطان علاء الدین دیذ که ز عقب ایشان گرْد 9
لشکری پیذا شذ، عنان ریزان کرده بلشکر خویش پیوست . خوارزمیان
خائب و خاسر باز گشتند . سلطان علاء الدین لشکر خوذ را مستظهر
گردانیذه استمالت عظیم داذ و خزاین بسیار بخشش فرموذ که بعنایت حق 12
وهمّت بهاء ولد ما مؤیّد وغالبیم و در یاسّی چمن ارزنجان لشکر خوذ را
قرار داذ . همانا که چند روز محاربه کردند . روز پنجم از ناگاه باذ
سعادت وظفر از مَهَبِّ انفاس اولیاء الله تعالی بوزیذ واز طرف لشکر 15
رومی گرد وخاك را در طرف لشکر خوارزمی بپراگند وحضرت سلطان
برموجب اشارت وَمَا رَمَیْتَ اِذْ رَمَیْتَ وَلٰکِنَّ اللهَ رَمی شَاهَتِ الوُجُوه
گویان گشت وخوف الفرار مِمَّا لاَ یُطَاق مِنْ سُنَنِ المُرْسَلِین در دل 18
ایشان کارکرد و رایات سلطان . بآیات سُبحان . منصوب ومنصور شذ
ووفود جنود او بظفر وپیروزی وبه روزی مقرون گشتند . تا عالمیان را

---

1 زذه ZB : + و K || 6 تا KZ : که B || 13 یاسی چمن KZ : یاسی خمن (!) B || خوذ را KZ : خود B || 19 منصوب KZ : منصوف B

معلوم ویقین گردذ که بیُمْن همّتِ آن قطبِ وقت چنین لشکری با هیبت واُهْبَت مخذول و مقهور گشتند و حقیقت است که عنایتِ این طائفه
3 در دین و دنیا موجبِ سعادتِ ابدی ونجاح ونجاتِ سرمدی خواهذ بوذ وپیوسته سلطان علاء الدین بهر مهمّی که اورا پیش آمذی از روضهٔ شیخِ خوذ استمداد طلبیذه مظفّر فر ومؤیّد ید بازگشتی

6 (۱/۵۴) همچنان منقولست که حضرت بهاء ولد فرموذ که تا من زنده ام ودر میدانِ معنی تازنده ام . کسی همچو من پیدا نیایذ ؛ باش تا من بگذرم تا ببینی که فرزندم جلال‌الدین محمّد چون شوذ ؟
9 بجای من شوذ وبالاتر از من شوذ

(۱/۵۵) روزی حضرتِ سید رَضِیَ اللهُ عَنْهُ فرموذ که امشب در خواب دیدم که از تربتِ شیخم بهاء الدین ولد قَدَّسَ اللهُ رُوحَهُ دری
12 بازشذ ، ونوری عظیم بیرون آمذ . تا بخانهٔ ما رسیذ ودرخانه درآمذ ؛ چه در راه هیچ دیواری حجاب وحایلِ او نشذ ونتوانست هیچ دیواری سایه کردن ؛ دران نور چون در خانهٔ ما درآمذ، من از خواب جستم
15 از هیبت و لذّتِ آن نور لاَ اِلٰهَ اِلاّ الله می گفتم وآن نور می افزوذ تا شهر را همه را فرو گرفت ومی افزوذ تا محیط شذ وعالم را فرا گرفت ؛ بعد ازان من بیخوذ شذم ؛ ندانم که چه شذم ، وتعبیرِ این آنست که
18 اسرارِ پرانوارِ این خاندان عالم را خواهذ گرفتن وعالمیان را مرید ومحبّ خواهذ گردانیذن

1/ ۵۴ ـ ۵۵ Z ۱۷ آ B ۱۶ ب K ۴۲ T, I, 53 ; H, I, 41

7 در : — KZ || B 14 دران نور BZ : دران نورانی K || 16 همه را : BZ همه K || و می افزوذ ZB : — K || 16 فرا گرفت KZ : فرو گرفت B

شعر (رمل)

نورِ مردان مشرق ومغرب گرفت　　آسمانها سجده کرده از شگفت

(۱/۵٦) همچنان منقولست که روزی در شهرِ بلخ در مسجدِ آدینه دانشمندی بنماز ایستاده بوذ. وردای خوذ را بردوش گرفته دست ازآستین بیرون نیاورده نماز میکرد؛ حضرتِ بهاء ولد فرموذکه دست درآستین کن. آنگاه بنماز مشغول شو تا حضوری حاصل شوذ. واو از سرِ سفاهت وعقلِ بی نباهت بجواب مشغول شذکه تا چه شوذ. فرموذ که تا نفسِ مُردریگت بمیرذ ومطیعِ امر شوذ. فی الحال بیفتاذ وبمُرد. غریو از نهاذِ مردم برخاست. گویند آن روز چندین هزار آدمی از علماء وفقراء واُمراء باخلاصِ تمام مرید شذند؛ وبکرامات اولیاکه تِلوِ معجزاتِ انبیاست. ایمان آوردند وبسیاران توبه کردند

(۱/۵۷) الحکایه: روایت کردندکه پیش از عمارت کردن رَبَضِ قونیه محلِّ مرقدی که حضرت بهاء ولد آسوذه است، مختصر تلّگی بوذه است؛ روزی استر سوار گشته بذانجایگاه رسیذه ساعتی نیك توقّف

۱/۵٦ Z ۱۷ آ B ۱٦ ب K ۴۳؛ T, I, 54 ; H, I, 42

---

3 که BZ : — K || 7 نباهت KZ : تباهت B || که KZ : — B || 9 روز KZ : — B || 10 امراء BZ : + و صلحا K || 11 بسیاران BZ : بسیار K

---

2 نور . . . شگفت : MN ج ٦، ص ۳۹۰ / ۲۰٦۹؛ MA ٦۰۱ / ۲۹

فرموده اشارت کرده است که قبر من و از آن فرزندان واعقاب واحفاد من همین جای خواهد بودن

3 (۵۸/۱ د) همچنان وقتی که سلطان علاءالدین رحمه الله باروی شهر را باتمام رسانید . بحضرت بهاء ولد لابها کرده التماس نموده است که یکبار گرد بارو برآمده تفرّج فرماید ؛ حضرت مولانا فرموده باشد که از

6 دفع سَیْل ومنع خَیل نیکو بنیادی نهادی وقلعه حصین ساختی ؛ امّا تیر دعاهای مظلومان را چه توانی کردن که از صد هزار برج و بدن میگذرد وعالم را خراب میکند ؛ الله الله جهدی بنما وجهادی کن تا قلعه

9 احسان وعدل برآوری ولشکر دعاهای خیر حاصل کنی که از هزاران حصار حصین آنَتْ بهترست ، وامن عالم وامان خلق در آنست ؛ بصدق تمام اشارت آن حضرت را آلت وعدّت خود ساخته تا وقت

12 ممات در نشر عدل وحسنات کوشیده برخورداری یافت

شعر (منسرح)

قارون هلاك شد که چهل خانه گنج داشت

15 نوشین روان نمرد که نام نیکو گذاشت

۱/۵۸ ـ ۵۹ Z ۱۷ ب ۱۷ B آ T, I, 54 ; H, I, 42

3 رحمه الله KZ : رحمة B || 9 دعاهای KZ : دعای B || 8 عالم را KZ : عالمی را B .

14 قارون . . . گذاشت : گلستان سعدی ، ص ٤۱

۱/۵۷ د افلاکی درین روایت اشتباه کرده است ؛ زیرا که باروی شهر قونیه قبل از وارد شدن بهاء ولد بشهر مذکور ساخته شده است (ر . ك . به همین کتاب ، ص ۲۹ ، نوط ۳

(۵۹/۱) همچنان منقولست که روزی کیقباذ بزیارتِ مولانا آمده بوذ. بجای دست عصای مبارکش را پیش داشت ؛ تا سلطان زیارت کرد وبوسید ؛ امّا در ضمیرش گذشت که زهی دانشمندِ متکبّر ؛ فی الحال 3 مولانا فرموذ که آن تملّق وتواضع را دانشمندان گذا کنند . نه سلطانانِ دین که ایشان اصل را گرفته اند . سیران دران میکنند

1 روزی ZK : + سلطان B || 2 مبارکش را KB : مبارك Z || کرد BZ : کرده K || 3 و KZ : — B || دانشمند BZ : دانشمندی K || 5 دین BZ : + و دنیا K || میکنند BZ : + والله الهادی و علیه التکلان وهو المعین و المستعان K

فصل دوم

در مناقبِ حضرتِ سیّدِ سردان برهان الحق والدین الحسین الترمدی
3 رَوَّحَ اللّهُ رُوحَهُ العزیزَ

(۲/۱) راویانِ اخبار که اخیارِ اصحابِ اخبار بوذند نَوَّرَ اللّهُ ضَرِیحَهُم چنان خبر داذند که حضرت سیّد را در ملکِ خراسان
6 وترمد وبخارا وغیره مشهور سیّدِ سردان می گفتند ودایم از ضمایرِ درون ومغیّباتِ سُفْلی وعُلوی می گفت ؛ ودران زمان که حضرتِ بهاء ولد از دیارِ بلخ هجرت نموذ ، سیّدِ سردان بجانبِ شهرِ ترمد
9 رفته منزوی شذه بوذ؛ بعد از مرورِ ایّام روزی بمعرفت گفتن مشغول بوذ؛ چاشتگاهِ روزِ جمعه هژدهمِ ماهِ ربیع الآخر سنهٔ ثمان و عشرین وستمائه فریادِ عظیم کرد وبسیار گریست که دریغا حضرتِ شیخم از کوی
12 عالمِ خاک ، بسوی عالمِ پاک رحلت نموذ ؛ جماعتی که حاضرِ وقت بوذند ، تاریخِ روز وسال را درحال ثبت کردند ؛ بعد از آنک بملکِ روم رسیذ همچنان بوذ که فرموذه بوذ ؛ نمازِ جنازه را گزارده
15 شرایطِ عزارا باقامت رسانیذ وکافّهٔ اکابرِ آن دیار تا چهل روز تمام سوگُوار می بوذند ؛ بعد از عُرْسِ چهلم روز فرموذ که فرزندِ شیخم جلال الدین محمّدِ من تنهاست ونگرانِ منست ؛ برمن فرضِ عین

۲/۱ Z ۱۷ ب ، B ۱۷ آ K ؛ ؛ T,I.76 ; H,I,59

2 الحسین الترمدی KZ : الحسینی B || روح . . . العزیز KZ : رضی‌الله عنه B || العزیز BZ : + بمحمد وآله وکان من اهل التمییز K || 4 اخبار KZ ; اخیار B || اخیار KZ : — B || 6 می گفتند ZB : گفتند K || 7 علوی K ~ سفلی BZ || 9 بوذ BZ : بوده K || 10 وعشرین K : وعشره BZ || 13 در حال KZ : در حالت B || 14 رسیذ KZ : رسیذند B || 16 روز KZ : — B || 17 من KZ : — B

است که جانبِ دیارِ روم رَوَم و رُوم را برخاکِ پای او مالم . ودر خدمتِ اوملازم باشم واین امانت‌را که شیخم بمن سپرده است ، بوی تسلیم کنم؛ بزرگانِ ترمد درفراقِ حضرت سیّد زاریها کردند ؛ 3
با چند یاری همدم قدم در راه نهاذه قطعِ مسافتِ شیب و فراز میکرد؛ چون بدار الملكِ قونیه رسیذ ، از تاریخ شیخ سالی گذشته بوذ ودران هنگام مگر حضرت خداوندگار بسوی شهرِ لارنده رفته بوذ و حضرت 6
سیّد چند ماه درمسجدِ سِنْجاری معتکف شذه ؛ با درویشِ خدمتکار مکتوبی متضمّن بانواعِ حِکَمْ بجانبِ مولانا فرستاذ که البتّه عزیمت فرمایذ ودر مزارِ والدِ خوذ این غریبِ سوخته را دریابذ که شهرِ 9
لارنده جای اقامت وادامت نیست که ازان کوه در قونیه آتش خواهد باریذن؛ چون مکتوبِ سیّد بمطالعهٔ اشرفِ مولانا رسیذ از حدّ بیرون رقّتها کرده وبعده شاذان شذ و مکتوب را بر دیذها مالیذه بوسها داذ وگفت 12

شعر (مجتث)

هزار سال بیایذ که تا بباغِ هنر زشاخِ دولت چون توگلی ببار آیذ 15
بهر قران و بهر قرن چون توئی نبوذ بروزِ کار چو توکس بروزگار آیذ

وبزوذی مراجعت نموذه چون بشهر رسیذ بتعجیلِ تمام بر خاست وبزیارتِ سیّد رفت ؛ حضرت سیّد از درِ مسجد بیرون دویذ 18
بخداوندگار استقبال نموذ ؛ همدیگر را درکنار گرفته

شعر (رمل)

هر دو بحری آشنا آموخته هر دو جان بی دوختن بر دوخته ٭ 21

7 خدمتکار KZ : خدمتکاری B ‖ 12 و بعده KZ : — B ‖ 3 شعر ZK : — B

21 هر . . . دوخته MN ج ۱ ، ص ۷۵/۷ ؛ MA ص ۱۱/۳

هردو بیخوذ گشتند ، غریو و نعره‌ها از نهاذِ یاران برخاست ، بعد
ازان حضرتِ سیّد از هر علومی که استفسار فرموذ انواع جوابها داذ ،
3 سیّد برخاست وزیرِ پای خداوندگار را بوسه‌ها داذن گرفت ،
و بسی آفرینها کرد وگفت که در جمیعِ علومِ دینی و یقینی از پذر بصد
درجه گذشته ؛ امّا پذرت را هم علمِ قال بکمال بوذ وهم علمِ حال
6 بتمام داشت ، بعد الیوم می خواهم که درعلمِ حال سلوك کنی وآن علمِ
انبیاء و اولیاء ست ، وآن را علمِ لَدُنّی خوانندکه وآتَیْناهُ مِن لَدُنّا
عِلْماً . عبارت ازآنست وآن معنی از حضرتِ شیخم بمن رسیذه است
9 وآن را نیز هم از من حاصل کن تا درهمه حال ظاهراً و باطناً وارثِ
پذر باشی وعینِ او گردی ، بر هر چه اشارت فرموذ مطاوعت نموذه
حضرتِ سیّد را بمدرسه خوذ آورد و نه سال تمام خدمتِ سیّد را
12 بندگیها نموذ

بعضی گویند که دران وهلت مریدِ سیّد شذ ، وبعضی گویند که
در بلخ درعهدِ پذرِ خوذ بهاء ولد مریدش‌کرده بوذ ، وسیّد برسمِ لالا
15 و اتابك دم بدم حضرت خداوندگار را بر دوش بر میگرفت و می گردانید

(۲/۲) الحکایه : منقولست که روزی حضرتِ خلیفة الحق چلبی
18 حسام‌الدین قدّس الله سرّه از زبانِ خداوندگار چنان روایت کرد که

۲/۲ Z ۱۸ ب ۱۸ B آ K ۴۷ T, I, 59 ; H, I, 47

---

2 انواع K : بانواع ZB || 4 جمیع BZ : — K || 5 درجه BZ : درج K || 6 داشت BZ : دانست K || 7 و آتینا . . . علماً BZ : و علمناه من لدنا علماً K || 11 آورد B : آورده KZ || 14 بهاء ولد KZ : بهاء الدین ولد B

---

1 ـ 12 بعد ازان ... نموذ : ر . ك . بابتدانامهٔ سلطان ولد ، ۱۹۳ـ۱۹۵

مگر حضرتِ سیّدِ ما در ملکِ خراسان بشهری رسید بیابانک نام ،
تمامتِ اکابر و صدور آن مقام استقبال کرده . معزّز و مبجّل داشتند
ودران قصبه شیخ الاسلام نامی مردی بوذ . ذو فنون ومتبحّر از سر 3
خُیَلاء وتکبّر باستقبالِ او نیامذ و التفات نکرد . حضرت سیّد بی تحاشی
بر جَست و بدیذنِ شیخ الاسلام رفت . بخدمت شیخ الاسلام اعلام
کردند که سیّد بر در رسیذ از سر سجّاده پا برهنه تا در خانقاه دویذ 6
ودستِ سیّد را بوسه‌ها داذه عذری میگفت . سیّد فرموذ که در دهم
ماهِ رمضان محتاجِ حمّام خواهی‌شذن . ودر راهِ حمّام ملاحده بیرون
آیند وترا بکشند . خبرت کردم تا غافل نباشی . واین اشارت در عشرِ 9
آخر شعبان بوذه . شیخ الاسلام فریاذ کرد وغریوها بر آورده سر برهنه
کرد . بپای سیّد افتاذ . فرموذ که نی نی قَضَیَ الاَمْرُ وَاِلَی اللهِ تُرْجَعُ
الأُمور (۲ : ۲۱۰) . آری جهتِ این نیاز وتضرّع که نموذی ایمان ببری 12
وازدیذار باری باری محروم نمانی . آنچنانک فرموذه بوذ در دهمِ ماهِ
رمضان مُلْحِدانش شهید کردند

(۳/۲) الحکایه : همچنان اخوانِ صفا وخُلاّنِ وفا روایت چنان 15
کردند که بعد از مصاحبتِ بسیار حضرت سیّد از خداوندگار اجازت

۲/۳ Z ۱۸ آ B ۱۸ آ K ۴۷ T, I, 60 ; H, I, 48

1 ما KZ : — B || 3 قصبه KZ : قصهٔ B || بوذ ZB ~ مردی K || 11 کرد KZ : — B || غریوها B : غریو KZ || بر آورده KB : بر آورد Z || 13 الامور KZ : للامور B || نیاز BZ ~ تضرع K || 14 باری باری KZ : باری B.

1 بیابانك : قصبهٔ است در جنوب شرق کورنگ (ر . ك . به مسعود کیهان ، جغرافیای مفصل ایران ، ج ۲ ، ص ۴۸۶ ؛ شهریست درمیان خراسان وعراق Kh ص ۴۷)

خواست که جانبِ قیصریه رَوذ و مدّتی آنجایگاه مقیم شوذ؛ وحضرت
مولانا نمی‌خواست که سیّد از قونیه بِروذ ، دمبدم این خطرت در ضمیرش
3 میگذشت و فرصت نمی یافت که غیبت کند ؛ مگر روزی جماعتی از
اصحاب ملازمِ حضرت مولانا سیّد را بر استری سوارکرده بتفرّجِ باغها
روانه شذند ودران ساعت در آینهٔ ضمیرِ سیّد خیالِ قیصریه صورت
6 بسته منسلخ گشته ؛ درحال استر برجست وسیّد را بینداخت ؛ همانا که
پای مبارکش در اندرونِ ساقِ موزه بشکست ؛ آهی بکرد وبیخوذ شذ ؛
یاران استر را گرفتند وباز سیّد را سوارکرده تا بباغ همام الدین اسفهسالار
9 بردند وسیّد از کیفیتِ حال هیچ نفرموذ؛ چون موزه را بر کشیذند ،
انگشتانِ مبارکش خرد شذه بوذ ؛ حضرت خذاوندگار واصحاب گریستند
ومتألّم شذند ؛ سیّد فرموذ که زهی مرید که پای شیخ را می شکنند ؛
12 همانا که حضرت مولانا دستِ مبارك برآنجای نهاذه چیزی بر دمیذ ؛
فی الحال آن جراحت مُنْدَمِل شذه صحت یافت وبدستوریٔ حضرتِ او
بجانبِ دارالفتح قیصریه عزیمت نموذ ؛ چه شهرِ قیصریه را سیّد عظیم
15 دوست میداشت وبرکوه علی رضی الله عنه رفته روزها وشبها بمناجات
مشغول می شذ

گویند دران زمان خدمتِ دستورِ اعظم شمس‌الدینِ اصفهانی ،
18 طَیَّبَ اللهُ ثَراه ، حاکمِ شهر بوذ ؛ وبحضرت سیّد ارادت آورده بانواعِ
بندگیها میکرد ؛ آخرالامر بنده و مرید شذه ملحوظِ نظرِ عنایتِ او گشت

---

6 درحال K : فی الحال BZ || 7 بیخوذ BZ : بیهوش K || 8 سوارکرده
BZ : سوارەکردند K || اسفهسالار BZ : + چلبی سلطان Kh || 12 نهاذ KZ : نهاذه B

---

17 صاحب شمس‌الدین اصفهانی ، در تاریخ ۸ ذی الحجه سنه ٦٤٦ کشته شده است
(ر. ك. به T ، ج ۱ ، دیباچه ، ص LIII)

(۲/٤) همچنان منقولست که در قیصریه سیّد را در مسجدی امام
کرده بوذند، از غایتِ استغراقی که داشت درقیامِ نماز روزی تمام می ماند
ودر رکوع وسجود همچنان میکرد ؛ بعضی جماعت ازان حال عاجز 3
میشدند ؛ روزی از جماعت عذرخواست که مرا عذریست وجنونی دمبدم
غلبه میکند برمن ؛ ومن امامی را نشایم . مرا معذور داریذ وامامی
عاقل طلب کنیذ ؛ جماعت فریاذ کردند که در پیِ تو یك رکعت نمازِ 6
ما بجای هزار رکعت نماز است وما بذان جنون راضیم ؛ عاقبة الامر فارغ شد

(۲/٥) همچنان روایتست که سیّد بعد ازآنك مریدِ بهاء ولد شذه 9
بوذ ، زمانی دیوانه‌وار روی بصحرا نهاذه از غلباتِ انوارِ تجلیّات وتواترِ
حالات مضطرب وبی قرار می شذ . وریاضتِ او بغایتی بوذ که سر وپای
برهنه دوازده سال در بیشه‌ها وکوهستان میگشت ؛ وانبانچهٔ داشت 12
پر آرذِ جَو کرده ودرمدّتِ ده روز باری سه دانه بُغراق می ساخت
وافطار میکرد ؛ تا حدّی که از غایتِ جوع بکلّی دندانهاش رفته بوذ ؛
ناگاه سحرگاهی از عالمِ غیب هاتفی آواز داذ که بعد الیوم ریاضت را 15
بمان ودیگر زحمت مکش ؛ سیّد جواب داذ : بالله الّذی بَعَثَ نَبِیّاً
محمّداً علی الاَسْوَدِ والاَحْمَرِ ، تا معیّن مشاهده نکنم ، دست از مجاهده
بر ندارم ؛ وهرچه میخواست ازحضرتِ عزّت میسَّرش میشد ؛ 18
بعد از کمالِ ولایت ومکاشفاتِ بی نهایت بفراغِ بال بحالِ درون
مشغول شذ تا انقراضِ ایّامِ عمرِ عزیز

T, I, 61 _ 62 ; H, I, 49 ۲/ ٤ ـ ٥ Z ١٩ آ ـ ب B ١٨ ب K ٤٨

1 مسجدی ZB : مسجد K || 3 عذر BZ : عذری K || 9 روایتست KZ : منقولست B
11 بغایتی KZ : بغایت B || 13 بغراق KZ : براق B || 17 محمداً KZ : محمد B

(۶/۲) الحکایه: کرامِ اصحاب همچنان روایت کردند که بعد از فترتِ بغداذ وکشته شذنِ خلیفه. بزرگی از شیخزاذگان با جماعتی بخدمتِ
3 سلطان غیاث‌الدین کیخسرو پسرِ سلطان علاءالدین برسالت آمده بوذند؛ بطلبِ مرسومات واموالِ روم و استخراجِ خراج درسنهٔ ست و ثلثین وستمائه. چون شیخزاده بقیصریه رسید صاحب اصفهانی که وزیرِ
6 سلطان بوذ استقبال کرده درخانقاهی فروذ آوردند. شیخ زاده فرموذ که زیارتِ سیّد را دریابیم. صاحب شمس‌الدین پیشترك بحضرتِ سیّد درآمده. دیذ که سیّد درکازهٔ خوذ آسوده است، دو پایش بیرونِ
9 در وصومعه چنان مختصر بوذ که جسمِ مبارکش تمام نمی گنجیذ. صاحب از دور سرنهاذ و گفت: بزرگی و پادشاهی از فرزندانِ مشایخِ بغداذ بزیارتِ سیّد می آیذ. سیّد بانگی بر وی زذ که خاموش باش! من پادشاه
12 واو پادشاه! غیر از من اگر پادشاهی هست بیار. تا گردنش را بزنم. صاحب از هیبتِ سیّد سراسیمه شذ. شیخ بیامذ و سرنهاذ ودستِ سیّد را بوسیذه برروی خوذ می مالیذ. سیّد گفت: بگوکه فقیری
15 نیازمندی صادقی می رسذ تا از مردان حق عنایتها برذ. اندك ماندکه این درویشِ غریب دلریش گردذ. شیخ درقدمِ سیّد دینارها نثار کرده فرموذکه مساکینِ شهر یغما کردند

۶/۲ Z ۱۹ ب B ۱۹ آ K ۹: T. I. 63 : H. I. 50

5 که BZ : — K || زاذه BZ : — K || 9 و KZ : — B || 12 تا KZ : — B || 16 غریب KZ : عزیز و B

---

1 ـ 5 بعد از . . . ستمائه : سخنهای مؤلف راجع باین مطلب درست نیست؛ زیراکه کشته شدن خلیفهٔ بغداد در سال ۶۵۶ هـ / ۱۲۵۸ م اتفاق افتاده است، نه قبل از سال ۶۳۶ (ر. ك. به Eİ، ج ۱، ص ۲۱ ب؛ İA، ج ۱ ص ۱۹)

(۲/۷) همچنان از حضرتِ خداوندگار منقولست که فرموذ : حضرت سیّد در حجرهٔ مدرسهٔ ما می بوذ ودرشبی هشتاذ بار باری تعالی بسید تجلّی می کرد ؛ ودر هر باری سیّد نعره‌ها می زذ ومناجاتها می کرد ؛ همچنان روزی ازمدرسه بیرون آمذه بشورِ تمام دوان دوان میرفت وطرفِ فَرَجیش را می گشایند ؛ ومن درپیِ سیّد می رفتم که تا کجا می روذ ؛ ناگاه هشیار سری برابرِ سیّد رسیده گفت که ها درویش کنارِ فرجیت را راست کن ؛ فرموذ که مرا غمِ آن نیست ، تو دهانِ خوذ را راست کن ؛ درحال دهانِ آن شخصِ طنّاز لَقْوه شذ ؛ فریاذ کنان سر در قدم سیّد نهاذ ؛ هماندم باز برقرار آمذ

(۲/۸) گویند اوقات یاران را چون ترشی آرزو کردی می‌فرموذ که ترشیٔ شلجم سوذمندست وبهترین مخللاتست وشلجم را خام خوردن دیده را روشن کنذ ؛ چه حضرتِ سیّد درعلومِ طبّی وحکمتِ الهی ممتاز بوذ وهر چه گفتی درحال ازعالمِ غیب پیدا شذی

(۲/۹) روزی خدمت صاحب اصفهانی بزیارتِ سیّد آمذه بوذ ؛ خادم اعلام کرد که وزیر بزیارتِ پیر آمذه است ؛ بیرون آمذ وبردرِ حجره برخاک بنشست ؛ صاحب وامرا برسرِ خاک بنشستند ؛ چندانی معرفت واسرار فرو ریخت که صاحب بیهوش شذ وبر سروقتِ سیّد هنگامهٔ عظیم جمع آمذ ؛ چون معارف تمام شذ ، فرموذ که

۲/۷ ـ ۹ Z ۲۰ آ B ۱۹ ب K ۵۰ T. I. 64 : H. I. 51

4 می کرد BZ : کرد K || 6 کجا BZ : کجاها K || 8 طناز KZ : طنان B || 10 می‌فرموذ BZ : فرموذ K || 11 شلجم را KZ : شلغم را B || 12 چه KZ : — B || 13 درحال KZ : — B || 16 و امرا KZ : امرا B

اَلْیَوْمَ یَغْفِرُاللهُ لَکُمْ وهُوَ اَرْحَمُ الرَّاحِمِین (۱۲/۹۲)، برخاست
و بخانه درآمذ و در را محکم ببست؛ صاحب شمس الدین از غایتِ خوشی
3 برسمِ شکرانه دینارها بر فقرا تصدّق کرده گریان وآه کنان روانه شذ

(۲/۱۰) همچنان اصحاب قدیم ازحضرت مولانا رضی الله عنه
روایت کردند که روزی گفت: شیخم سیّد برهان الدین محقّق دمبدم
6 می فرموذ که قربِ هفت و هشت سال است که درمعدهٔ من لقمهٔ
اِیْست نکرده است ومرا آن حالت عجب می نموذ وحیران می ماندم
حضرت یَعْلَمُ خَائِنَةَ الاَعْیُنِ وَمَا تُخْفِی الصُّدُور (۴۰/۱۹)
9 علیم است که اکنون قربِ سی سالست که لقمهٔ درمعدهٔ من شئ نمانده
است؛ جهت دفعِ ظنونِ خلق و تعلّقِ صورتِ بشریت بر مقتضای
فبَالَ وتوَضَّأَ قدری اراقت کردی و بر خاستی؛ خوذ صفتِ عظمت
12 بشر ـ سّرِ یُوحَی اِلَیّ (۲۱/۱۰۸) ـ ازافهام و اوهامِ بشری بیرونست

(۲/۱۱) گویند پیر مردی درحمّام حضرت سیّد را مُغَمِّزیکرده.
بسیار بندگی نموذ؛ سیّد را خدمت و تملّقِ او خوش آمذه میخواست که
15 در حقّ او عنایتی کند؛ همانا که آن پیر بدیگری مشغول شذ و اورا تعلّق
و تملّق می‌نموذ؛ فرموذ که این مردك لیفِ حمّام و جاروبِ سقایه بوذه
است؛ درهمی بدستِ او داذ و بیرون آمذ

18 (۲/۱۲) الحکایه: اَعِزّهٔ اصحاب روایت کردند که خاتونی بزرگ
که آسیهٔ وقت بوذ؛ مریدهٔ سیّد شذه بوذ؛ روزی بطریقِ مطایبه

۲/۱۰ـ۱۲ Z ۲۰ آـب B ۱۹ ب K ۵۰ ـ ۵۱ T, I, 65 ; H, I, 51

4 رضی‌الله عنه KZ : — B ‖ 7 عجب KZ : — B ‖ 12 بشر سرّ Z : سر سرّ B
بشر K ‖ 19 که Z : — KB ‖ آسیه KZ : آبسته (!) B

سؤال کرد که در جوانی نیز مجاهده و ریاضات را بکمال رسانیذه بوذی ؛ چه معنی که درین وقتِ آخرِ عمر روزه نمیگیری واغلبِ نمازها نیز از تو فوت میشوذ ؟ فرموذ که ای فرزند! ما همچون اشترانِ بارکشیم، بارهای 3 گران کشیذه وشدائدِ روزگار زورکار چشیذه و راههای دور و دراز کوفته ، قطعِ منازل ومراحلِ بیحدّ کرده ، پشم وموی هستی فرو ریزانیذه ، لاغر ونحیف ونامراد گشته ایم ؛ ودر زیرِ بارِ گران 6 گام‌زن واندك خوار وتنگ‌گلو شذه ؛ اکنون ما را چند روزی بجُو باز بسته اند ، تا چون پرورده شویم در عیدگاهِ وصالِ سلطان قربان گردیم؛ زیرا که قربانِ لاغر را درمطبخِ سلطان بکار نبرند ؛ پیوسته 9 فَرْبِه را فَرْبِه باشذ

شعر (رمل)

گاوِ موسی دان مرا جان داذه‌ٔ جزو جزوم حشرِ هر آزاذه‌ٔ 12
گاو اگر خسپذ وگر چیزی خورذ بهرِ عید وذبحِ او می پرورذ

خاتون گریان شذ وپایهای سیّد را قُبْلها داذه توبه کرد

(۱۳/۲) همچنان منقولست که حضرت شیخ صلاح الدین نَوَّرَ اللهُ 15 ضَرِیحَه از جملهٔ مریدانِ سیّد بوذ ؛ در اوّلِ حال روایت کرد که

۱۳/۲ Z ۲۰ ب B ۲۰ آ K ۵۲ T, I, 67 ; H, I, 53

1 نیز KZ : — B ‖ 2 ـ 3 واغلب . . . میشوذ KZ : این عباره در B قلمزده شده است ‖ نیز Z : — K ‖ 4 راهها BZ : رامنها (!) K ‖ 5 کرده KB : کرده ایم Z ‖ 7 خوار KZ : خور B

12-13 گاو موسی . . . پرورد MN ج ۳ ، ص ۲۲۱ ـ ۲۲۲/۳۸۹٦ ـ ۳۸۹۷ ؛ MA ۲۹۵ / ۲٤ ـ ۲۵

پیوسته حضرت سیّد یاران را وصیّت می فرموذ که اگر هیچ طاعتی
وعبادتی نتوانیذ کردن . الله الله روزه را مهمل مگیریذ وهماره بتجوّعِ
3 شکم وتوجّعِ الم حریص باشیذ که بهتر از روزه داشتن طاعتی نیست
وخلای شکم کُلّند ینابیعِ حکمَم است ؛ چه از باطنِ فاطنِ انبیاء
واولیاء ینابیعِ حکمَم از برکتِ جوع وروزه بجوش آمذه است ؛ امّا
6 بتدریجِ بایذ ؛ ومردِ سالکِ ناسك را بمنزلِ مقصود مُوصِلتر ازمرکبِ
روزه هیچ نیست ؛ ودعواتِ اهلِ روزه مستجاب ومقبول است ؛
ودرحضرتِ عزّت اثرهای عظیم دارذ وکلیدِ خزائنِ حکمت است

9 (١٤/٢) همچنان از حضرتِ چلبی عارف قَدَّسَ اللهُ سِرَّهٗ منقولست
که روزی حضرتِ سیّد درکنارِ خندقِ قیصریه سرمستِ ساغرِ الٓهی
گشته . نشسته بوذ ولشکرِ مغل شهر را غارت می کردند ؛ ازناگاه مغلی
12 مهیب شمشیر کشیذه بر سروقتِ سیّد رسیذه بانگی بر وی زذ که
های چه کسی ؟ سیّد فرموذ که های مگو ، چه اگرچه صورتِ مغل
پوشیذه ، امّا بر ما پوشیذه نیستی ، می دانم که چه کسی ؛ در حال
15 از اسب فروذ آمذه سر نهاذ ، دمی بنشت وروانه شذ ؛ اصحابِ
حال از حالِ او سؤال کردند ؛ فرموذ که از مســتورانِ قِباب

T, I, 68 ; II, I, 54 ١٤/٢ Z آ ٢١ B آ ٢٠ K ٥٢

1 می فرموذ BZ : کرد K || **2** مگیریذ KZ : مگزاریذ B || هماره B : همانا Z همان K || **4** کلند K : کنید (!) B کلیذ Z || **7** مستجاب KZ : + است B || مقبولست Z : قبولست KB || **8** و در BZ : در K || **9** قدس . . . سره BZ ~ منقولست K || **11** و KZ : — B || مغلی B : مغل KZ || **12** مهیب KZ : با هیبت B || **13** اگرچه KZ : اگر B

حق است که در قبا پنهان شده است ؛ بعد از لحظهٔ باز آمد ، دیناری چند در قدمِ سیّد فرو ریخته سر باز کرد و مرید شد و برفت

(۱۵/۲) همچنان حضرت ولیة الله فی الارض فاطمه خاتون دخترِ شیخ صلاح الدین رَضِیَ اللهُ عَنْها و عَنْ اَبیها وعَنْ بَعْلِها روایت کرد که روزی در خانهٔ ما حضرت سیّد فرمود که حالم را بشیخ صلاح الدین بخشیدم وقالم را بحضرتِ مولانا ایثار کردم

(۱۶/۲) همچنان روزی سیّد فرمود که آدمی را بیرونِ سه حالت زیاده جوئی فضولیست ؛ نخست از هر طعامی آن قدر که بسنده باشد ؛ دوم از ملبوسات آن قدر که دفعِ سرما و گرما کند ؛ واز بزرگی آن قدر کافیست که بسخره نگیرندش

(۱۷/۲) الحکایه : اخصّ اصحاب که اربابِ وَمَا یَذَّکَّرُ اِلاَّ اُولُوا الاَلْباب (۲۶۹/۲) بوذند ، چنان روایت کردند که چون حضرت سیّد را مدّتِ عمر بآخر آمد وعزیمتِ آن جهان نزدیك رسید ، بخادمِ خوذ اشارت کرد که سبوئی آبِ گرم مُهیّا کند ؛ خادم گفت : چون آن را گرم کردم ، فرموذ که بدر رَوْ و در را محکم ببست و گفت : برو صلائی ده که سیّدِ غریب از عالم نقل کرد ؛ خادم گفت : بر درِ صومعه گوش نهاذه بوذم ، تا چه خواهد کردن ؛ دیدم که برخاست ووضو ساخت رغسل کرد و جامه اش را پوشیده و جامِ اجل را نوشیده بکنجِ خانه سرفرو کشیذ و بانگی بر زذ که آسمانها پاکند وافلاکیان همه

۲/۱۵ ـ ۱۷ Z ۲۱ آ B ۲۰ ب K ۵۳ T, I, 68 _ 69 ; H, I, 54

1 در قبا KB : درقباب Z || 3 دختر KB : فرزند Z || 5 حالم را KZ : حالم B || 16 ده BZ : در ده K || 18 پوشیده KZ : — B

پاکانند و ارواحِ پاکان و پاك روان همه حاضر شده اند ؛ ای حاضر
و ناظری که امانتی بمن سپرده بوذی ، لطف کن بیا و بستان سَتَجِدُنِی
8 اِنْ شَاءَ اللهُ مِنَ الصَّابِرِین (۱۰۲/۳۷) وآهنگِ رفتن کرد و گفت

شعر (رباعی)

ای دوست قبولم کن وجانم بستان مستم کن واز هر دو جهانم بستان
7 باهر چه دلم قرار گیرذ بی تو آتش بمن اندر زن وآنم بستان

و بحق جان را تسلیم کرد ؛ خادم فریاذ بر آورده جامه‌ها را چاك زذ ؛
همانا که خبرِ وفاتِ سیّد بخدمتِ صاحب شمس الدین و اکابر رسیذه
1 افغان کنان و موی کَنان حاضر شذند ؛ کافّهٔ اعاظم و اصاغرِ دار الفتح
سرها بازکردند وسیّد را چنانك ارکانِ اهلِ ایمانست حُفّاظ قرآن خوانان ،
وشیوخ ذکر گویان ، وعلماء دستار پریشان ، ومقریان صلا زنان ، در
12 حظیرهٔ مبارکش دفن کردند ؛ خدمت صاحب شمس‌الدین مالهای فراوان
خرج کرده عُرُسها ساخت ، ختمها کردند ؛ وفرموذ که بالای تربهٔ
سیّد را پوشانیذند ؛ بعد از چند روز خراب شذ ؛ باز فرموذ که طاقی
15 بر آوردند ؛ هم منهدم گشت ؛ شبی حضرت سیّد را بخواب دیذ که بر
سرِ ما عمارت مکنیذ ؛ بعد از آنك چهلم بگذشت مکتوبی درین باب
بحضرتِ خداوندگار اصدار کرد ؛ مولانا با اصحابِ کرام اکرام نموذه
18 بسوی قیصریه عازم شذ ؛ وزیارتِ سیّد را در یافته از نو عُرُسی بنیاذ
کردند ؛ تمامتِ کتب و اجزای سیّد را صاحب شمس‌الدین عرضه داشته ؛

13 ساخت KZ : ساخته B || فرموذ KB : فرموذند Z || 16 مکنید KZ :
مکند B || 18 بسوی KB : سوی Z || 19 کتب KZ : کند (!) B

آنچه مطلوبِ ایشان بوذ قبول کردند و چند جزؤی برسمِ تبرّك و یاذگارِ
سیّد بصاحب بخشیذند و باز بسوی قونیه عزیمت فرموذند

3 (۲/۱۸) همچنان از مریدانِ حضرت بهاء ولد منقولست که اوقات
سیّد از استماعِ معارفِ شیخ وکشفِ اسرار چنان گرم شذی که هر دو پای
خوذ را در آتشِ مِنْقَل نهاذه بدستانِ خوذ جمراتِ آتش را فرو کشتی ؛
6 تا حضرت بهاء ولد بانگ بر وی زذی که او را از مجلس بیرون کنیذ،
تا حضورِ ما مشوّش نشوذ ، وچون نعرهٔ شیخ درگوشِ سیّد می رسیذ
درحال ساکن می شذ

9 (۲/۱۹) همچنان حضرت چلبی عارف قَدَّسَ اللهُ لَطیفتَه از حضرت
مولانا قدس اللهُ سِرَّه روایت کرد که روزی حکایت کرده است که
ریاضتِ سیّدِ ما بغایتی بوذ که ده وپانزده روز چیزی افطار نمی کرد
12 و چون نفسش تقاضا کردی و افتقار نموذی ، سیّد بر می خاست وبدکانِ
رَوّاسی می رفت ودرِ تَغاری که آبِ سرها بسگان می ریختند و در آنجا
بقیّهٔ که مانده بوذی ، از آنجا قصدِ نوشیذن می کرد و میگفت : ای
15 نَفَسك فضولِ دسترسِ من همین قدرست ؛ معذورم دار ودیگر زحمتم
مده ؛ اگر سرِ نوشیذن داری بنوش و می گفت:

۲/۱۸ ـ ۱۹ Z ۲۱ ب B ۲۱ ب K ٥٤ T, I, 71 : H, I, 56

2 باز KZ : — B || 6 بانك KZ : بانکی B || 7 ما BZ : — K || 9 لطیفته KZ: سِرّه B || 10 سره KZ : — B || 11 ما KZ : — B || چیزی BZ : — K || 13 رواسی KZ : روانی (!) B || تغاری BZ : تغارهٔی K || : — B

۲/۱۹ همچنان . . . ص ۲/۷۰ جانکذار : ر. ك. به سپهسالار ، ص ۱۲۲

شعر (رمل)

نان جَوْ حقّا حرامست وفسوس　　نفس را درپیشْ نه نانِ سپوس
3 نفس را هل تا بگرید زار زار　　تو ازو بستان وامِ جانگذار

(٢٠/٢) همچنان ازحضرت سلطان ولد قدّس اللهُ سِرّه منقولست
که روزی جماعتی ازسیّد پرسیدند که راهِ حق را پایان هست یا نه ؟
6 سیّد فرموذ که راهرا پایان هست ؛ امّا منزل را پایان نیست ؛ زیرا که
سَیْرْ دواست : یکی سَیْرٌ اِلَی اَللّه است ویکی سَیْرٌ فی اَللّه ؛ آنک
سَیْرٌ اِلَی اَللّه است پایان دارذ ؛ زیرا گذرکردنست ازهستی ودنیای
9 دنی ؛ واز خوذئ خوذ رستن است ؛ واین همه را آخرست وپایان ؛
امّا چون بحق رسیذی بعد ازان سَیْرْ در علم ومعرفتِ خذاست وآنرا
پایانی نیست ؛ چنانک فرموذ

12 شعر (رمل)

تا لبِ دریا نشانِ پایهاست　　پس نشانِ پا درونِ بحر لاست
زانک منزلهای خشکی زاحتیاط　　هست دهها و وطنها و رباط
15 باز منزلهای دریا در وقوف　　وقتِ موج وحبس بی‌عرصه' سقوف
نیست پیذا آن مراحل را سنام　　نی نشانست آن منازل را نه نام

٢٠/٢ Z ٢٢ B آ ٢١ ب K ٥٥　　T, I, 71 _ 72 ; H, I, 56

4 سلطان KZ : — B || 5 نه KZ : فی B || 6 سید ZB : — K || که KZ : — B

2 نان جو . . . سپوس : MN ، ج ٥ ، ص ٣٤٨٨/٢٢١ : MA ٢٠/٥٢٦
5 - 11 روزی . . . نیست : ابتدانامه ، ص ٢٣٧
13 _ 16 تا لب . . . نام : MN ج ٥ ، ص ٥٢ / ٨٠٣ _ ٨٠٥ : MA
ص ٩٤ : ١٧ _ ١٩

(۲/۲۱) همچنان حضرت سلطان ولد فرموذ که سیّد برهان الدین
در عنفوانِ جوانی چهل روز تمام ملازمِ صحبت مولانای بزرگ بوذه ؛
هر چه حاصل کرد از ولایت وکشوف دران چهل روز بوذه است 3

(۲/۲۲) الحکایه : همچنان در نقل است که چون حضرتِ سیّد
وفاتِ بهاء الدین ولد را شنیذ یکسال تمام بر سرِ خاکسترِ اندوه بماتم
نشست و در فراقِ او میسوخت ؛ همانا که شبی شیخ را در خواب دیذ که 6
از سرِ حدّت بر وی نظر میکرد و میگفت که برهان الدین چه گونه است که
گردِ خذاوندگارِ ما نمی گردی و اورا تنها گذاشته ؟ و این طریقهٔ لالائی
واتابکی نیست و این تقصیری را چه جواب خواهی داذن ؟ از هیبتِ آن 9
حال بیذار گشته باستعجالِ تمام عزیمتِ روم نموذ بحضرت مولانا وصول
یافته بانواعِ خدمات مشغول گشت

(۲/۲۳) نقلست از خدمت صاحب اصفهانی که روزی از بندگیِ 12
سیّد استدعا کردند تا جامه‌های مبارکش بشویند ؛ قطعا ممکن نشذ ، وقربِ
دوازده سال بوذ که ناشسته بوذ ؛ فرموذ که اگر باز چرکین شوذ
چه کنم ؟ گفت : باز بشویند ؛ فرموذ : پس ما بعالم جهتِ جامه شوئی 15
آمذه باشیم ؟ اینچنین فضولی دیگر مکن و مرا مرنجان ؛ همانا که جان شوئی
از جامه‌شوئی بهترست

۲/۲۱ ـ ۲۳ Z ۲۲ آ ـ ب B ۲۲ آ K ۵۵ H,I,57 ؛ T,I,73

1 همچنان KZ : — B ‖ 7 حدت KZ : حیرت B ‖ نظر KZ : نظری B ‖ که برهان KZ : برهان B ‖ 12 خدمت BZ : — K ‖ 13 قرب BZ : قریب K ‖ 14 که تا KZ : تا B ‖ چرکین KZ : چرکینی B

(۲:/۲) همچنان هم صاحب شمس‌الدین نقل کرد که چون شیخ الاسلام شهاب‌الدین عمر سهروردی رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ از دارالخلافه بخدمت سلطانِ روم آمده بوذ . میخواست که زیارتِ حضرتِ سیّد را دریابذ ؛ صاحب از بندگیِ سیّد اجازت حاصل کرده چون بحضرت سیّد در آمد . دیذ که سیّد بر سرِ خاك نشسته بوذ ؛ اصلا حرکت نفرموذ ؛ شیخ از دور سرنهاذ و بنشست ؛ هیچ گونه قیل و قالی درمیانه نرفت ؛ شیخ زاری کنان برخاست وروانه شذ ؛ مریدان گفتند درمیانِ شما اصلا سوألی وجوابی وکلماتی نرفت مبنی بر چه بوذ ؟ شیخ گفت : پیشِ اهلِ حال ، زبانِ حال می‌بایذ ، نی زبانِ قال

شعر (رمل)

پیشِ بینا شذ خموشی نفعِ تو ‌‌ ‌ زین سبب آمذ خطابِ اَنْصِتُوا
پس بِرَو خاموش باش از انقیاد ‌ ‌ زیرِ ظلِّ امرِ شیخ و اوستاذ

چه بی آن حال ، بمجرّدِ قال ، مشکلات در وقت حل نمیشوذ ؛ صاحب شمس الدین واقرانِ او از شیخ پرسیذند که اورا چون دیذی ؟ گفت دریائیست موّاج از دُرَرِ معانی وغُرَرِ حقایقِ اسرارِ محمّدی . بغایتِ غایت آشکار و در غایتِ غایت پنهان و نپندارم که در جمیع عالم بغیر از حضرت مولانا جلال‌الحق والدین قدّس‌الله سرّه کسی بتحقیقِ او رسذ و او را دریابذ

T, I, 73 ; H, I, 58 ‌ ۲٤/۲ Z ۲۲ ب B ۲۲ آ K ٥٦

6 قیل KB : قیلی Z || درمیانه KZ : درمیان B || 13 در وقت KZ : درون B || 16 آشکار BZ : آشکارا K || 17 الحق و BZ : -- K || رسذ Z : نرسذ KB || دریابذ KB : درنیابذ Z

12 پیش . . . انصتوا : MN ج ٤ ، ص ۳۹۹ / ۲۰۷۲ ؛ MA ۳۷۷/ ۲۹
13 پس . . . اوستاد : MN ج ٤ ، ص ٤۷٦ / ۳۳٤۹ ؛ MA ٤۱۳/ ۲۷

فصل سوم

در اعلام بعضی از مناقبِ ظاهرِ حضرت مولانا سِرِّ اللهِ الاَعْظَم، قَدَّسَنَا
اللهُ بِسِرِّهِ المُعَظَّم 3

(۱/۳) راویانِ اخبار وحاویانِ اسرار که اَحْبارِ حقایق بوذند،
روایت چنان کردند که حضرت مولانا در سِنِّ پنج سالگی اوقات از جای
خوذ بر میجَسْت و مضطرب میشذ، تا حدّی که مریدانِ بهاء ولد اورا 6
درمیان می‌گرفتند؛ از آنک صُوَرِ روحانی واشکالِ غیبی بنظرش متمثّل
میشذند، اعنی سَفَرَهٔ ملایکه وبَرَرَهٔ جن وخواصِّ انس که مستورانِ
قبابِ حق‌اند؛ چنانک در اوایلِ حال فرشتگانِ مقرّب حضرتِ رسول را 9
وجبرئیل مریم را وملایکهٔ اربعه لوط را وخلیل را وسایر مرسلین را
علیهم السلام تمثّل میکردند؛ وحضرتِ سلطان العلماء استمالت فرموذی که
ایشان غیبیانند؛ خوذ را بشما عرضه میکنند تا نثارِ عنایات کنند وهدایای 12
عینی وغیبی ارمغان آورده‌اند واین نوع حالات وسکر برایشان بتواتر
واقع می‌شذ؛ وخطابِ لفظِ خذاوندگار گفتهٔ بهاء ولدست؛ رَضِیَ اللهُ
عَنْهُ؛ ولادتِ حضرتِ مولانا در بلخ سادسِ ربیع الاوّل بوذه لسنة 15
اربع وستمائه

T, I, 76 ؛ H, I, 59 ۱/۳ Z ۲۲ ب B ۲۲ آ K ۵۷

2 در KZ : + مناقب B || 3 المعظم BZ : العزیز K || 4 احبار Z : اخبار K اخبار B || 5 چنان KB : چنین Z || سالگی KZ : + بعضی B || 9 رسول را BZ : + صلعم K || 15 بوذه KZ : + است B || لسنة BZ : سنة K || ستمائه KZ : ا حالا B

(۲/۳) الحکایه : شیخ بدرالدین یواش نقاش المولوی چنان روایت
کرد که من از حضرت سلطان ولد شنیذم که فرموذ که بخطّ مبارك
3 بهاء ولد در صحیفهٔ نبشته یافتند که حضرت جلال الدین محمد من در بلخ
شش ساله بوذ که روز آذینه بر بام خانه‌های ما سَیْر میکرد و ماضیٔ
قرآن میخواند و اکابر زاذگان بلخ هر جمعهٔ بخدمت او حاضر شذندی
6 و با او صحبت و اُلفت کردندی و تا وقت مسجد باهم بوذندی ؛ مگر
کوذکی از میان ایشان بدیگری گفته باشذ که بیا تا ازین بام برآن بام
دیگر بجَهیم و رِهان می بستند ؛ حضرت مولانا زیر لب تبسّم کنان
9 بذیشان جواب داذ که ای براذران این نوع حرکت از گُرْبه و سگ
و جانوران دیگر می آیذ ؛ حیف نباشذ که انسان مکرّم بذینها مشغول
شوذ ؛ چه اگر درجان شما قوّت روحانی و میل جانی هست ، بیائیذ
12 تا سوی آسمان پریم و سیْر منازل ملکوت کنیم ؛ و دران حالت از نظر
آن جماعت غایب شذن گرفت و از غایت وهم تمامت کوذکان فریاذها
کردند وغریو برآوردند تا مردمان ازان حال مطّلع شذند ، دیذند که
15 بعد از لحظهٔ رنگ ریخته و در جسم مبارکش تغیّری ظاهر شذه باز آمذ ،
جمیع کوذکان سرها باز کرده روی برخاك قدمش نهاذه مرید شذند ؛
فرموذ که آن ساعت که من با شما مکالمه میکردم دیذم که جماعتی سبز
18 قبایان مرا از میان شما برگرفتند و بگرد اطباق افلاك و بروج سماوات

۲/۳ Z ۲۳ آ B ۲۲ آ K ۵۷ T, I, 77 ; H, I, 59

1 یواش KZ : بواش B ‖ 6 با او KZ : باو B ‖ 8 رهان KZ : دهان B ‖
9 داذ KZ : دادی B ‖ 11 درجان KZ : درجات B ‖ جانی BZ : کانی K ‖
15 جسم KZ : چشم B ‖ تغیری Z : تغییر KB ‖ 16 سرها Z : سر B

گردانیدند و عجایبِ عالمِ روحانی را بمن نموذند و چون فغانِ شما بگوشم رسیذ بازم این جایگاه فروذ آوردند ؛ وگویند دران سنّ اغلب در سه چهار روز باری هفت روز افطار میکرد 3

(۳/۳) همچنان از حضرتِ سیّد برهان الدین منقولست که او روایت کرد که حضرتِ شیخم بهاء ولد قَدَّسَ اللّهُ رُوحَهُ پیوسته میانِ اصحابِ کبارِ بکرّات میفرموذ که خداوندگارِ من از نسلِ بزرگست 6 وپاذشاهِ اصیلست و ولایتِ او باصالتست ؛ چه جدّه اش دخترِ شمس الائمهٔ سرخسی است

وگویند شمس الائمه شریف بوذ وهم از قِبلِ ماذر بامیرالمؤمنین علی 9 مرتضی می رسذ کرّم الله وجهه واز قِبلِ پذر بابوبکر صدیق رضی الله عنه وماذرِ من دخترِ محمّد خوارزمشاهِ بلخ است ووالدهٔ احمد خطیبی جدّم هم دخترِ ملکِ بلخ ابراهیمِ ادهم است ؛ غرض از اعلامِ این انساب 12 مدحِ نسبِ ظاهرِ ایشان است تا اهلِ نسبت ومناظره کنندگانِ بی وقوف را معلوم شوذ که حضرتِ اباء کرام واجدادِ عظامِ ایشان از اصلِ چنین شاهانِ صوری ومعنوی بوذه اند وازان عنصرِ پاك پالوذه اند وبر 15 موجَبِ اشارت نبوی که ، العِرْقُ دَسَّاس ؛ عِرقِ پاكِ ایشـــان را معتبر دارند ودر تعظیمِ او بیفزایند

T, I, 78 ؛ H, I, 60 — ۳/۳ Z ۲۳ ب B ۲۲ ب K ۵۸

3 هفت روز BZ : + باری K || 9 وگویند KZ : گویند B || 10 مرتضی BZ : + رضی الله عنه K || کرم ... وجهه BZ : — K || از قبل ... عنه Z : — KB || 11 جدم BZ : — K || 12 ملك ... ادهم است Z : ملك بلخ است KB || انساب BZ : انتساب K || 13 کنندگان BZ : کنندگان را K || بی وقوف را BZ : بی وقوف K || 15 صوری KZ : صوری (!) B

شعر (رمل)

این نسب خوذ پوستِ او را بوذه است کز شهنشاهانِ مِه پالوذه است
3 مغزِ او خوذ از نسب دوراست و پاك نیست جنسش از سَمَك کس تا سماك
تا بپشتِ آدم اَسْلافش همه مهترانِ بزم و رزم و مَلْحَمَه

(٤/٣) همچنان منقولست که روزی حضرتِ مولانا فرموذ که من
6 در سنِّ هفت سالگی دایم در نمازِ صبح سورهٔ اِنَّا اَعْطَیْنَاكَ الْکَوْثَرَ (١/١٠٨) می‌خواندم و میگریستم؛ از ناگاه حضرتِ الله از رحمتِ بیدریغِ خوذ بمن تجلّی کرد، چنانك بیخوذ شذم؛ وچون بهوش آمذم از هاتفی
9 آواز شنیذم که ای جلال الدین! بحقِّ جلالِ ما که بعد ازین مجاهده مکش که ما ترا محلِّ مشاهده کردیم؛ و بشکرانهٔ آن عنایت تا غایت بندگیها می‌کنم و بر موجَبِ أفَلاَ اَکُونُ عَبْداً شَکُوراً (٣/١٧)
12 می‌کوشم و می‌جوشم، تا مگر اصحابِ خوذ را بجمالی وکمالی وحالی توانم رسانیذن، چنانك فرموذ

شعر (رمل)

15 همچو تاری شذ دل وجان در شهود تا سرِ رشته بمن روئی نموذ
راههای صعب پایان برده ایم ره بر اهلِ خویش آسان کرده‌ایم

T, I, 79 ; H, I, 61 ٤/٣ Z ٢٣ ب B ٢٢ ب K ٥٩

1 شعر BZ : بیت K || 5 که من KZ : من B

2 ـ 4 این ... ملحمه : MN ج ٤ ، ص ٣٣٩ / ١٠٣٦ ـ ١٠٣٨ ؛ MA ١٠/٣٥١ ـ ١١

15 همچو .... نموذ : MN ج ٦ ، ص ٤٤٠/ ٢٩٤٣ ؛ MA ، ص ١/٦٢١

16 راههای ... کرده ایم : MN ج ٣ ، ص ٢٩٤٧/١٦٧ ؛ MA ٢٨/٢٦٩

(۵/۳) الحکایت : از کبارِ اصحاب منقولست که چون حضرتِ بهاء ولد ازعالمِ فانی بجهانِ باقی رحلت فرموذ . حضرتِ مولانا درسال دوم 3 بجانبِ شام عزیمتِ نموذ تا درعلومِ ظاهر ممارست نمایذ وکمالِ خوذ را باکملیت رساند وگویند سفرِ اوّلش آن بوذ ؛ وچون بمبارکی بشهرِ حلب رسیذ در مدرسهٔ حلاویه نزول کرد واز مریدانِ پدرش چند یاری 6 ملازمِ خدمتش بوذه درآنجا مدتی مقیم شذند ؛ مگر ملك الامراء حلب کمال الدین ابن عدیم مَلِكِ مُلْكِ حلب بوذ ؛ مردی بود فاضل وعلاّمه وکاردان وصاحب دل وروشن درون ، از غایتِ اعتقاد خدماتِ متوافره 9 می‌نموذ وپیوسته ملازمِ حضرتش می‌بوذ ؛ ازان سبب که فرزندِ سلطان العلما بوذ ، وبتدریس مشغول می شذ و چون در ذاتِ مولانا فطانت وذکاوتِ عظیم می‌دیذ در تعلیم وتفهیمِ او جِدّ بی‌حدّ می‌نموذ واز همهٔ 12 طلبهٔ علم بیشتر وپیشتر دوسه درس بذو می‌گفت ؛ بعضی از خواصِّ او وطلبهٔ علم وغیره از سرِ انکار وحسدی که داشتندی ، ازان ملازمت ورغبتِ او ملول می‌شذند ، وهمچنان بوّابِ مدرسه ازخاصانِ حضرت 15 نوّاب بی‌خبر بوذ ؛ بارها با نوّابِ ملك شکایت می‌کرد که حضرت مولانا هر نیمشبی از حجره‌اش غایب میشوذ ، ونمی‌دانم که کجاها می روذ

T, I, 80 ; H, I, 62 ۵/۳ Z ۲۴آ B ۲۳آ K ۵۹

1 الحکایه Z : حکایه KB || 4 بوذ KZ : + و B || 7-8 علامه وکاردان KZ : علامهٔ کاردان B || 8 متوافره Z متوافر KB : || 11 می دیذ KZ : دید B || 14 وهمچنان KZ : همچنان B || از خاصان ... بارها Z : — KB || 15 نواب KZ : بواب B

و عجب درین است که در مدرسه را بسته می‌یابم و باقی نمی‌دانم که حال
چونست ؛ ملك کمال الدین از شماتت آن ناقصان قاصر فهم متردد خاطر
3 می‌شد ؛ همانا که شبی در حجرهٔ بوّاب متواری گشته خواست که صورت
حال را دریابد ؛ چون نیم شب شد ؛ دید که حضرت مولانا از حجرهٔ
خوذ بدر آمد و روانه شد ؛ چون بر در مدرسه رسید در باز شده بیرون
6 آمد ؛ ملك کمال الدین آهسته آهسته در عقب او روانه شد ، چون بدروازهٔ
شهر رسید ، همچنان دروازه واز شده بیرون شدند وتا مسجد خلیل الرحمن
رفتند ؛ کمال الدین نظر کرد قبهٔ دید سپید ، پر از غیبیان سبزپوش ، که
9 در جمیع عمر خوذ مثل ایشان مردم نورانی ندیده بوذ ؛ همشان بحضرت
مولانا استقبال کرده سر نهاذند ؛ کمال الدین ازان هیبت بیهوش شذ ،
تا وقت اشراق بیخوذ خفته بوذه . چون بیدار شذ . نظر کرد نی قبه دید
12 و نه دران حوالی کسی بوذ ؛ برخاست زاری کنان ، وازان جرأت
پشیمان ، دران صحرای بی‌پایان روانه شذ ؛ روز همه روز تا آفتاب زرد
راه می‌بُرید واشکها می‌بارید . اصلا بمنزلی وآباذانی نرسید وپایهاش از
15 غایت نازکی آبلها کرده بوذ ، چه در همه عمر خوذ پیاذه نرفته بوذ ، شب
همه شب تا سحر بانگها می زذ واستغفار میکرد ؛ ازین طرف چون
خواصّ او ملك را دو شبانروزی ندیذند دیوانه شذند واین خبر که مَلِك
18 حلب از ناگاه غایب شذ ، در شهر شایع گشته کیفیت حال را حُجّاب
ملك از بَوّاب مدرسه در یافتند ؛ صبحدم مجموع جُندیان از دروازه
بیرون آمذه دران صحراها بطلب او متفرّق گشتند ؛ از ناگاه بحضرت

---

7 همچنان BZ : + آن K || دروازه BZ : در K || واز BZ : باز K || شذند KZ : آمذ B || 11 بوذه KZ : بوذ B || 12 دران KZ : در B || 13 صحرای KZ : صحرایی B || 14 می برید KZ : می برّید B

مولانا ملاقات افتاده بجمعهم با مدّلتِ تمام سر نهاذند، و همشان گریستند ؛
وچون سببِ گریهٔ ایشان را می دانست ، فرموذ که براهِ مسجدِ خلیل
رویذ تا گم شذه را بیابیذ ؛ آن روز همه روز رکابدارِ ملك می راند ؛ 3
در صحرائی ملك را درمانده و خسته شذه بیافت ؛ و از غایتِ جوع وعطش
از حیاتِ خوذ بکلّی امیذ بریذه دیذ ؛ فروذ آمذه سر نهاذ وبسیار گریست
وآب و طعامی که بر گرفته بوذ پیش‌آورد ؛ ملك گفت : مرا چون یافتی؟ 6
گفت با لشکرِ شهرِ حلب بطلبِ ملك بیرون آمذه بوذیم، من بنده از دور
بحضرتِ مولانا رسیذم وحکایت را عرضه داشتم ، بذینجانب اشارت
فرموذ ، ولله الحمد که مطلوبِ خوذ را یافتم؛ ملك هیچ نگفت، بر اسبِ 9
تازی سوار شذه چون بشهر رسیذ اجلاس ودعوتی عظیم کرده بارادتِ
تمام مریدِ مخلص شذ ؛ تمامت حُسّاد خجل وشرمسار گشتند واهلِ
حلب زن ومرد محبّ ومرید شذند وچون غلوّی عام از حدّ گذشت 12
از آفتِ اشتهار گریزان گشته روزِ سوّم بسوی دمشق نهضت فرموذ ؛
بعد از چند ماه مگر سلطان عزّالدینِ روم ملك الادباء بدرالدین یحیی‌را
رَحِمَه اللهُ بخدمتِ ملكِ حلب کمال الدین برسالت فرستاذه بوذ ، بدعوتِ 15
مولانا تا بمقرِّ عزّ خوذ عودت نمایذ ؛ این قضیه‌را علی التمام والکمال
کمال‌الدین بخدمتش تقریر کرد ؛ همچنان ملك الادباء بدرالدین یحیی ارادت
آورده این حکایت را در وقتِ مراجعت بحضرتِ سلطانِ اسلام وخواصِّ 18
حضرتِ او باز گفت ؛ همشان عاشق ومعتقد شذند

---

1 با KZ : تا B ‖ 3 تا BZ : + که K ‖ 5 امیذ BZ : اومیذ K ‖ 10 سوار KZ : سواره B ‖ 12 محب BZ ~ مرید K ‖ 15 رحمه‌الله BZ : — K ‖ 16 عودت KZ : دعوت B ‖ نمایذ ZKB : + در ضمن حکایات و سرگذشتها Zh ‖ 18 سلطان اسلام BZ : سلطان الاسلام K

(۳/۶) همچنان منقولست که روزی حضرت شیخ صلاح الدین
رَضِيَ اللّهُ عَنْه فرموذ که در خدمت سیّد برهان الدین محقّق عَظَّمَ اللّهُ
3 ذِکْرَه بحضور تمام مراقب نشسته بوذم ؛ و او از عظمت جلال مولانا
کلمات می فرموذ ؛ گفت : در آوان صبیًا که لالا وآتا بلك آن سلطان
بوذم ، در اوقات عروج خوذ بیست کرّت بیشتر حضرت او را برگردن
6 خوذ گرفته بالای عرش برده ام ، تا بذین عظمت رسیذ ، ومرا برو
حقوق بسیارست و او را بر من اضعاف وآلاف آنست وچون این
حکایت را بحضرت مولانا حکایت کردم . فرموذ که همچنانست و صذ
9 هزار چندانست و رحمت و احسان آن خاندان بسیار است و بی پایانست
و این بیت را گفت

بیت (بسیط)

12 أحسِنْ إلَى النّاسِ تَسْتَعبِدْ قلوبَهُمُ فَطَالَمَا استَعْبَدَ الانسانَ إحسانُ

(۳/۷) الحکایه : همچنان شیخ سنان الدین اقشهری که از کبار
اصحاب کشف بوذ . روایت چنان کرد که چون حضرت مولانا بطرف
15 دمشق برای تحصیل کردن علوم عزیمت نموذ ؛ مگر قافلهٔ شام در ولایت
سیس بمغارهٔ رسیذه نزول کردند و دران مغاره چهل نفر راهبان مُرْتاض
منقطع می بوذند ، تا حدّی که کشف رازهای عالم مُلْك میکردند ، واز
18 مُغَیَّبات سُفلی خبر میداذند ، وضمائر مردم میگفتند ، واز اطراف
تُحف ونذورشان میبردند ؛ همانا که چون حضرت مولانا را دیذند ،
کوذکی را اشارت کردند تا آهنگ جوّ هوا کرده میان ارض و سما بایستاذ ؛

۳/۶ Z ۲۰ آ B ۲٤ آ K ۶۲   T, I, 84 ; H, I, 64

3 جلال BZ : حال K || 4 آن KZ : او B || 9 رحمت BZ : مرحمت K || بسیار است و KZ : — B || 10 گفت BZ : می گفت K || 15 علوم KZ : — B || 17 می کردند BZ : کردند K || 20 سما KZ : شما B

وحضرت مولانا سرِ مبارك در پیشِ خویش انداخته مراقب شذه بوذ ؛
از ناگاه آن کوذك فریاذ کرد که بمن چارهٔ کنیذ والاّ همینجا می بستم
3 واز هیبتِ آن شخصِ مراقب هلاك میشوم ؛ گفتند: فروذ آی ؛ گفت :
نمیتوانم فروذ آمذن، گوئیا که مرا اینجایگاه بمیخ دوخته اند ؛ چندانکه
کوشیذند نتوانست فروذ آمذن ؛ همگان سر در قدمِ مولانا نهاذند که
6 ای سلطانِ دین ! ستّاری فرما ورسوائی ما مکن ؛ گفت : بغیر از
گفتنِ کلمهٔ توحید چارهٔ نیست ؛ فی الحال کوذك کلمهٔ شهادت بر زبان
راند که اَشْهَدُ أَنْ لا إِلٰه إِلاّ اللّٰه واَشْهَدُ أَنَّ محمّداً عَبْدُهُ ورَسُولُه
6 وبآسانی فروذ آمذه همه شان باتّفاقِ تمام ایمان آوردند ومی خواستند که
مصحوبِ آن حضرت روانه شوند ، راه نداذ ، فرموذ که همینجا بعبادتِ
حق مشغول شویذ وما را ازدعای خیر فراموش مکنیذ ؛ باز بهمان عبادت
12 وریاضت ملازم بوذه مغیّباتِ عُلوی وسُفلی ملكِ ایشان شذ ودرآن
جایگاه گوشهٔ ساخته صادر ووارد را خدمات میکردند

(٨/٣) همچنان روایت کردند که چون حضرتِ مولانا بدمشقِ
15 مبارك رسیذ علمای شهر واکابرِ دهرکه بوذند استقبال کرده در مدرسهٔ
مُقَدَّمیه فروذ آوردند وخدماتِ عظیم کردند واو بریاضتِ تمام بعلومِ
دینی مشغول شذ ؛ گویند قُرْبِ هفت سال مقیمِ دمشق بوذ وگویند
18 چهار سال بوذ ؛ ونوبتِ اوّل سیّد ازقونیه باهم سفرکرده درقیصریه
پیشِ صاحب اصفهانی بماند ؛ چون حضرتِ مولانا بازگشت ، در
ملازمِ او باز بقونیه بیامذ

T. I, 84 : H, I, 65 — ٣/٨ Z ٢٥ آ B ٢٤ آ K ٦٣

13 جایگاه KZ : جایکه B || 17 و KZ : + بعضی B || 18 در BK : — Z

(۹/۳) همچنان منقولست که روزی در میدان دمشق سیْر میکرد،
درمیان خلایق بشخصی بوالعجب مقابل افتاذ ، نمذی سیاه پوشیذه
3 وکلاهی بر سر نهاذه گشت میکرد ؛ چون بنزدیک مولانا رسیذ ، دستِ
مبارکش را بوسیذه گفت : صرّافِ عالم مرا دریاب ؛ و آن حضرتِ
مولانا شمس‌الدین تبریزی بوذ ؛ وتا حضرت مولانا بذو پرداختن گرفت،
6 درمیانِ غلبه ناپذیذ شذ ؛ بعد از اندک زمانی حضرت مولانا عزیمتِ
روم فرموذه چون بقیصریه رسیذ ، اکابرِ علماء وعرفاء برابر رفتند وتعظیمِ
عظیم کرده ، خدمت صاحب اصفهانی میخواست که بسرای خوذ برذ ؛
9 سیّد برهان الدین تمکین نداذ که سنّتِ مولانای بزرگ آنست که در مدرسه
نزول کنند ؛ وچون حضرتِ مولانا از غلبهٔ زیارتِ مردم خلوت شذ ،
بطریقِ یاری حضرتِ سیّد فرموذ که ولله الحمد والمنّه که در جمیعِ علومِ
12 ظاهر صذ هزار همچون پذری ؛ میخواهم که زمانی هم در علومِ باطن
خوْضی کنی تا دُرَرِ غُرَرِ علومِ لدنّی را بظهور رسانی ؛ ومرا ارادتست که
پیشِ من خلوتی بر آری ؛ همانا که اشارتِ سیّد را بصدقِ تمام تلقّی
15 نموذه ، سیّد فرموذ که هفت روزهٔ بگیر ؛ مولانا گفت : قوی اندکست ،
تا چهل روزه باشذ ؛ سیّد خلوتی راست کرده . مولانا را بخلوت نشانده ،
درِ حجره را بگِل بر آورد ؛ گویند غیر از ابریقی آب وچند قُرْصِ جوین
18 هیچ نبوذ ؛ بعد ازآنک چهل روز بگذشت ، سیّد درِ خلوت را بگشاذ ؛
چون درآمذ . دیذ که حضرت مولانا بحضورِ تمام در کنجِ تفکّر سر

۹/۳ Z ۲۵ ب B ۲؛ ب K ۶؛ T, I,86 ؛ H, I, 66

2 افتاذ نمدی B : افتاذندی KZ | 3 وکلاهی KB : وکلاح Z || 5 بوذ B : بوذه KZ || 12 هزار Z : — KB || 13 که BZ : — K || 16 روزد KZ : روز B || کرده KZ : کرد B

بگریبانِ تحیّر فرو برده ، بتدبّرِ عالمِ باطن روی آورده ، بمشاهدهٔ عجایبِ لا مکان مشـــغول شده است و در سرِّ وَفِی اَنْفُسِکُم اَفَلاَ تُبْصِرُونَ (۲۱/۵۱) مستغرق گشته 3

شعر (هزج)

بیرون ز تو نیست هرچه درعالم هست درخوذ بطلب هرآنچ خواهی که توئی

6 ساعتی توقّف کرده اصلا نگران نشذ ؛ سیّد آهسته بیرون آمذه درِ خلوت‌را بر آورد ؛ تا چهلهٔ دیگر بگذشت ، باز درآمذ ؛ دیذ که بنماز ایستاذه نیاز میکنذ واز عینانِ مبارکش عَیْنَانِ تَجرِیَانِ (۵۰/۵۵) 9 روان شذه است ؛ قطعا بسیّد نپرداخت ؛ باز بیرون آمذه در را مُحْکَم کرد وبمراقبتِ حالِ او مشغول شذ ؛ چون چلهٔ سوم بگذشت ، سیّد نعره‌زنان درِ خلوت‌را خراب کرده ؛ دیذ که مولانا از خلوت بصذ 12 جلوت تبسّم‌کنان برابرِ سیّد آمذ وهر دو چشمانِ مبارکش از مستی دریای موّاج الّهی گشته بوذ

شعر (رمل)

15 در دو چشمش بین خیالِ یارِ ما رقصِ رقصان در سوادِ آن بصر

سیّد سر بسجدهٔ شکر نهاذ ؛ بیحدّ زاری و رقّت کرده ، حضرت مولانا را درکنار گرفت و بر روی مبارکِ او بوسه‌ها افشان‌کرده بارِ دیگر سر نهاذ 18 وگفت : در جمیعِ علومِ نقلی وعقلی وکسبی وکشفی بی نظیرِ عالمیان بوذی والحالةُ هذه دراسرارِ باطن وسَیْرِ سِیَرِ اهلِ حقایق ومکاشفاتِ

6 آمذه ZB : شذ K ‖ 7 که BZ : — K ‖ 11 که ZB : — K ‖ 17 بار BZ : باری K

روحانیت و دیذار مُغَیَّبات انگشت نمای انبیاء واولیاء شذه ؛ چه
تمامتِ مشایخِ پیشین ، و دانشمندانِ و بینشمندانِ راستین ، درین
3 حیرت بوذند که بحضرتِ چون تو پاذشاهی وصول یابند ، واز اصولِ
کیفیّتِ وصول ، با حصول شوند ؛ ولله الحمد فی الآخرة والاُولی
که منِ بندهٔ ضعیف ونحیف بذین سعادتِ سرمدی ، ودولتِ ابدی ،
6 رسیذم ودیذم ؛ بسم الله روان شو وروانِ جهانیان را بحیاتِ تازه
ورحمتِ بی اندازه مستغرق گردان ومردگانِ عالمِ صورت را بمعنی
وعشقِ خوذ زنده کن ؛ وآن بوذ که حضرتِ مولانا بطرفِ قونیه
9 روانه شـــذ وبتدریسِ علومِ ظاهر مشغول گشته ، ابوابِ مواعظ
ونصایح وتذکیر را مفتوح گردانیذه دستارِ خوذ را بر موجَبِ اشارتِ
نبوی که العَمائِمُ تیجانُ العَرَبِ ، دانشمندانه می پیچیذ وارسال میکرد
12 وردای فراخ آستین ، چنانک سنّتِ علمای راستین بوذ ، میپوشیذ ؛ بعد
از مرورِ ایّام حضرتِ سیّد از ممالکِ ملك بعَوالمِ ملکوت نقل فرموذ ؛
حضرت مولانا بجانبِ قیصریه رفته زیارتِ سیّد را در یافت ؛ چنانک
15 یاذ کرده شذ ؛ بعد از آنک بقونیه باز آمذ ، زمانی نگذشت که دوم
بار حضرتِ سلطان الفقرا مولانا شمس الدین قَدَّسَ اللهُ سِرَّهُ بقونیه
رسیذ ، در بیست وششم جمادی الآخر لِسَنَة اثنی واَرْبَعِینَ وسِتَّمائه
18 (۱۰/۳) الحکایه : همچنان ابتدای حکایتِ مولانا شمس الدین تبریزی

۱۰/۳ Z ۲٦ ب B ۲٥ ب K ٦٦ T, I, 89 : H, I, 68

2 و دانشمندان Z : — BK || 5 سرمدی BZ : — K || ابدی BZ : ابد K
9 گشته KZ : شذه B || 12 ردای KZ : روای B || 14 رفته ZB : رفت K ||
زیارت KBZ : بزیارت تربهٔ Kh || 15 نگذشت Z : بگذشت BK || 17 لسنه Z : سنه KB ||
اثنین Z : اثنی KB

عَظَّمَ اَللهُ ذِکرَهٗ آنچنانست که در شهرِ تبریز مریدِ شیخ ابوبکرِ تبریزی
سلّه و زنبیل باف بوذ ؛ وآن بزرگِ دین در ولایت وکشفُ القَلْب
یگانهٔ زمانِ خوذ بوذ وحضرتِ شمس الدین تبریزی را مقامات 3
ومرتبت بذآنجائی رسیذه بوذ که اورا نمی پسندیذ وازآن مقام عالیتر
مقامی میجُسْت، تا از برکتِ آن صحبت اعلی وعظیم تر شوذ وبدرجاتِ
اکملیّت رسذ وارتقا نمایذ ؛ ودرین طلب سالها بی سر وپا گشته 6
گَرْدِ عالم میگشت وسیاحات میکرد ، تا بذان نام مشهور شذ که شمسِ
پرنده اش خواندندی ؛ مگر شبی سخت بی قرار شذه شورهای عظیم
فرموذ واز استغراقِ تجلّیاتِ قدسی مست گشته در مناجات میگفت : 9
خذاوندا میخواهم که از محبوبانِ مستورِ خوذ یکی را بمن بنمائی ؛ خطابِ
عزّت در رسیذ که آنچنان شاهدِ مستور ، ووجودِ پر جودِ مغفور ، که
استدعا میکنی همانا که فرزندِ دلبندِ سلطان العلماء بهاء ولد بلخی است ؛ 12
گفت : خذایا دیدارِ مبارکِ او را بمن بنمای ؛ جواب آمذ که شکرانه
چه میدهی ؟ فرموذ که سر را

---

2 سله زنبیل باف Z : — BK || 3 بوذ BZ : بوذه K || 4 بذانجائی KZ : در انجائی B || 5 آن KZ ~ صحبت B || وعظیم تر KZ : او عظیم تر B || 6 رسذ KZ : — B || 7 میگشت KZ : گشت می کرد B || سیاحات KB : سیاحت Z || 9 از استغراق Z : سغراق BK || میگفت BKZ : گفت Bh || 11 در رسیذ BZ : در می رسید K || مستور KZ : مستور مستور B || 12 ولد KB : — Z || 13 دیذار KZ : + دیذار B || 14 شکرانه Z ~ چه KB

شعر (رمل)

تبریز عهد کردم که چو شمس الدین بیاید

3 بنهم بشکرِ این سرکه بغیرِ سر ندارم

الهام آمذ که باقلیمِ روم رَوْ ، تا بمقصود و مطلوبِ حقیقی برسی ؛ کمرِ اخلاص درمیانِ جان بسته بصدقِ تمام وعشقِ عظیم جانبِ ملكِ روم
6 روانه شذ

بعضی گویندکه از دمشق بروم آمذ وبعضی گفتندکه باز بتبریز رفته ، بروم آمذ ؛ وچون بشهرِ قونیه وصول یافت ، چنانك مشهورست
9 درخانِ شکر فروشان نزول کرده ، حجرهٔ بگرفت وبر درِ حجره اش دو سه دیناری قُفْلی نادر می نهاذ ، ومفتاح را در گوشهٔ دستارچهٔ قیمتی بسته بر دوش می انداخت ، تا خلق را گمان آیذکه
12 او تاجرِ بزرگست ؛ خوذ درحجره غیر ازکهنه حصیری وشکسته کوزهٔ وبالشی از خشتِ خام نبوذ ؛ در ده و پانزده روزی خشك پارهٔ گرده را در آبِ پاچه ترید کرده افطار میفرموذ

15 (۱۱/۳) همچنان منقولست که روزی آن سلطانِ عالمِ جان ، بر درِ خان نشسته بوذ ؛ مگر حضرت مولانا ، قَدَّسَ اللهُ لَطیفَتَه از مدرسهٔ پنبه فروشان بیرون آمذ و بر استری رهوار سوار شذه ،
18 تمامتِ طالبِ علمان و دانشمندان در رکابش پیاذه ازآنجا عبور میکردند ؛

۳/۱۱ Z ۲۷ آ B ۲۵ ب K ٦۷ T, I. 91 ؛ H, I, 70

a 2 تبریز KB : بتبریز Z || **4** باقلیم KB : بملك Z || **7** که BZ : — K || **13** کوزهٔ BZ : ابریق K || بالشی KZ : بالشی(!) B || وپانزده K : پانزده BZ || **14** ترید Z : ترید KB || خشك پاره KZ : — B || **16** الله KZ : — B || **17** استری BZ : استر K || **18** طالب ... دانشمندان BZ : علماء ودانشمندان وطالب علمان K

همانا که حضرت مولانا شمس‌الدین برخاست وپیش دوید ولگامِ استر را محکم بگرفت و گفت : ای صرّافِ عالم ونقودِ معانی وعالمِ اسماء ! بگو که حضرت محمّد رسول‌الله بزرگ بود یا بایزید؟ فرموذ که نی‌نی محمّد مصطفی سَرْوَر و سالارِ جمیعِ انبیاء و اولیاءست وبزرگواری از آنِ اوست بحقیقت

شعر (منسرح)

بختِ جوان یارِ ما داذنِ جان کارِ ما
قافله‌سالارِ ما فخرِ جهان مصطفاست

شمس تبریزی گفت : پس چه معنیست که حضرت مصطفی سُبْحَانَكَ مَا عَرَفْنَاكَ حَقَّ مَعْرِفَتِكَ می فرمایذ وبایزید سُبْحَانِی مَا أَعْظَمَ شَأْنِی وَأَنَا سُلْطَانُ السَّلَاطِین میگویذ ؛ همانا که مولانا از استر فروذ آمذه از هیبتِ آن سؤال نعره‌ٔ بزذ وبیهوش شذ وتا یکساعتِ رَصَدی خفته بوذ وخلقِ عالم درآن جایگاه هنگامه شذ وچون از عالمِ غشیان بخوذ آمذ، دستِ مولانا شمس‌الدین را بگرفت وپیاذه بمدرسهٔ خوذ آورده؛ درحجرهٔ در آمذند ، تا چهل روز تمام بهیچ آفریذهٔ را راه نداذند ؛ بعضی گویند : سه ماه تمام از حجره بیرون نیامذند

(۱۲/۳) منقولست که روزی حضرتِ مولانا فرموذ که چون مولانا شمس‌الدین از من این سؤال را بکرد ، دیذم که از فرقِ سرم دریچهٔ باز شذ و دوذی تا قُمّهٔ عرشِ عظیم متصاعد گشت ؛ همانا که

۱۲/۳ Z ۲۷ ب B ۲٦ ب K ٦۸   T, I, 92 _ 93 : H, I, 71 - 72

3 بوذ KB : — Z || 13 درآن Z : بران KB || شذ KZ : شذه B

ترکِ درسِ مدرسه و تذکیرِ منبر و صدارتِ مسند کرده بمطالعهٔ اسرار الواحِ ارواح مشغول شذند ؛ چنانک فرموذ :

3 شعر (هزج)

عطاردوار دفتر باره بوذم زَبَر دستِ ادیبان می نشستم
چو دیذم لوحِ پیشانیٔ ساقی شذم مست وقلمها را شکستم

6 (۱۳/۳) همچنان چون آن صحبت وانقطاعِ کلّی وخلوت از حدّ گذشت ، کافّهٔ خلقِ قونیه بجوش آمذند ومحبّان و یاران از سرِ غیرت وحسد درهم شذند وهیچ کسی را معلوم نبوذ که او چه کس است واز 9 کجاست ؛ باتّفاقِ تمام قصدِ او بزرگ کردند وفترتی عظیم درمیانِ یاران واقع شذ ؛ هماناکه روزِ پنجشنبه ، ببست ویکمِ ماهِ شوّال لسنه اثنین واربعین وستّمائه ، حضرتِ مولانا شمس الدین غیبت نموذ ؛ قربِ ماهی 12 طلبِ او کردند ؛ اثری پیذا نشذ که چه شذ و بکجا رفت ؛ پس حضرت مولانا فرموذ تا از هندباری فرجیٔ ساختند وکلاهی از پشمِ عسلی برسرنهاذ ؛ و گویند درآن ولایت جامهٔ هندباری را اهلِ عزا می پوشیذند وقاعدهٔ 15 قُدَما آن بوذ ، چنانک درین عهد غاشیه می پوشند ؛ همچنان پیراهن را نیز پیش باز کرده پوشیذ وکفش وموزهٔ مولوی در پا کردند ودستار را با شکر آویز پیچیذند وفرموذ که رباب را شش خانه ساختند ؛ چه از قدیم 18 العهد ربابِ عرب چهار سو بوذه وفرموذ : شش گوشهٔ ربابِ ما شارحِ سرِّ شش گوشهٔ عالمست والف تارِ ربابِ مُبیِّن تألّفِ ارواح است بالفِ الله

T, I 93 ; H, I, 72 ۱۳/۳ Z ۲۷ ب B ۲٦ ب K ٦۸

2 شذند BZ : شذیم K || 10 لسنة Z ; سنه KB || اثنین و Z : ثلث KB || 16 کردند BZ : می کردند K

مصراع (رمل)

گر ترا گوشیست بشنو ور بوذ چشمی ببین

بعد ازآن بنیاذِ سماع نهاذ و <از> شورِ عشق و غوغای عاشقان اطرافِ 3
عالم پرشذ وخلقِ جهان از وضیع و شریف و قوی و ضعیف وفقیه و فقیر
وعالم و عامی و مسلمان وکافر وجمیعِ اهلِ مِلَل وارباب مذاهب ودُوَل
روی بحضرتِ مولانا آورده تمامتِ مردم شعرخوان و اهلِ طرب شذند 6
ودائما لیلاً ونهاراً بسماع و تواجد مشغول شذند ویک دم مجالِ آرامش
وآسایش نداشت وبسا مَناکِر وحسّاد وخوذپرستانِ مُعْجَب وکور
دلانِ متجبّر ومحجوبانِ متکبّر که مبتدعانِ شریعت و مرتدّانِ طریقت بوذند 9
از اطراف غرّیذن گرفتند وزبانِ طعن برگشوذند که اِنَّ هٰذا لَشَیْءٌ
عَجِیبٌ (۷۲/۱۱)؛ دریغا نازنین مردی وعالمی وپادشاه زاده که از ناگاه
دیوانه شذ واز مداومتِ سماع وریاضت وتجوّع مُختَلّ العَقْل گشت 12
ومجذوب شذ؛ چنانک صنادیدِ کُفّار، در شانِ محمّد مختار، گفته
بوذند وآن همه از شومئ صحبتِ آن شخصِ تبریزی بوذه وحضرت باری
تعالی در قهرِ ایشــان جوابِ صواب فرموذه که مَا اَنْتَ بِنِعْمَةِ 15
رَبِّكَ بِمَجْنُونٍ (۲/۶۸) ومصطفی صَلَوات اللّه وسَلامُهُ عَلَيْه
میفرمایذ که هیچ ایمانِ بنده‌ٔ بخذا درست نشوذ، تا مردمِ جُهّال
ویرا بجُنون منسوب نکنند 18

1 مصراع KZ : شعر B || 5 ملل ZK : ملك B || 12 گشت B : گشته KZ || 13 شان BZ : حق K

شعر (رمل)

گر فلاطون را رسذ زین گون جنون دفترِ طب را فرو شویذ بخون

3 آنچنان دیوانگی بگُسست بند که همه دیوانگان پندم دهند

وچون حقیّتِ حقیقتِ حضرتش معلومِ عالمیان شذ، آنانک توفیق وعنایتِ حق رفیقِ جانِ ایشان شذه بوذ، بنده و مرید گشته نادم ومستغفر

6 شذند؛ گروهی که در طُغْیَان وکُفْرانِ خوذ قساوتی داشتند، در اندک زمانی مخذول و منکوب گشتند ولاَ یَزِیدُ ٱلکَافِرِینَ کُفْرُهم اَلاَّ خَسَاراً (۳۵/۳۹) چنانک فرموذ

9 شعر (هزج)

مشو تو منکرِ پاکان بترس از زخمِ بی باکان

که صبرِ جانِ غمناکان ترا فانی کنذ فانی

12 امیذ است که تمامیٔ فضلِ مولانا شمس الدین در فصلِ مناقبِ او گفته آیذ، ان شاء الله تعالی وحده العزیز

(۳/۱۴) الحکایه: همچنان منقولست که حرمِ مولانا کرا خاتون

15 رَحِمَهَا ٱللّٰهُ که در طهارتِ ذیل و نقاوتِ عِرض، مریمِ ثانی بوذ؛

T, I, 96 ؛ H, I, 73 ۳/۱۴ Z ۲۸ آ B ۲۱ ب K ۷۰

5 گشته BZ : گشت K || 12 امیذ است BZ : اومید است K || او KZ : مولانا B || 15 مریم ثانی بوذ BZ : خود را نظیر نداشته بود K

2 گر فلاطون را ... بخون : — MN ؛ — MA

3 آنچنان ... دهند : MN ج ۲، ص ۳۲۱ / ۱۳۸۵ ؛ MA ص ۲۷/۱۳٤

14 کرا : یکی از عنوانهای زنان یونانی است، مثل خانم و خاتون (ر.ك به T، ج ۲، دیباجه، ص VI ـ XIII)

روایت کرد که روزی حضرتِ مولانا درقلبِ زمستان با حضرت شمسِ
تبریزی در خلوتی نشسته بوذند و مولانا بر زانوی شمس‌الدین تکیه کرده
و من از شکافِ درِ خلوت گوشِ هوش فا سوی ایشان نهاذه بوذم ، 3
تا چه اسرار میگویند و درمیانه چه حال میروذ ؛ از ناگاه دیذم که
دیوارِ خانه گشوذه شذ وشش نفرِ متهیبِ مردمِ غیبی در آمذند ،
سلام کردند وسر نهاذه دستهٔ گل در پیشِ مولانا نهاذند وتا قربِ نمازِ 6
پیشین بحضورِ تمام نشسته بوذند ، چنانک اصلا کلمهٔ گفته نشذ ؛
حضرتِ مولانا بخدمتِ شمس الدین اشارت کرد که نماز بگزاریم ،
امامتی کن ؛ شمس‌الدین فرموذ که با وجودِ شما کسی‌را امامتی 9
نرسذ ؛ مولانا امامی کرده ، بعد از اتمامِ نماز آن شش نفرِ کرامی
اکرام کنان برخاستند و ازآن دیوار باز بیرون رفتند ومن ازآن هیبت
بیهوش شذه ، چون خوذ را جمع کردم ؛ دیذم که مولانا بیرون آمذ 12
وآن دستهٔ گل را بمن داذ که این را نگاه دار ومن برگی چند ازآن گل
بدکّانِ عطّاران فرستاذم که این نوعِ گل ما هیچ ندیذه ایم ، این گل از
کجاست واین را چه نام است ؟ تمامتِ عطّاران بر طراوت ورنگ 15
وبوی آن گل حیران ماندند که در قلبِ زمستان این چنین گلِ غریب
ازکجا آمذ ؛ مگر درآن جماعت خواجهٔ بوذ معتبر ، شرف‌الدین هندی
نام که دایم بتجارت هندوستان رفتی و متاعهای غریب وعجیب آوردی ؛ 21
چون گل را بر وی عرضه کردند ، گفت این گلِ هندوستانست
ومخصوص درآن ولایت می رویذ ، در حوالیٔ سرندیب ؛ والحالة هذه

---

1 قلب BZ : + ایام K || 3 فا سوی K : سوی BZ || 5 نفر BZ : + مردم K || مردم BZ : — K || 11 دیوار BZ : — K || 13 گل را BZ : گل K || 17 آمذ BZ : آمده K

در اقلیمِ روم چه کار دارذ ؟ من می بایذ که کیفیّتِ این حال را در یابم که
این تحفه در رُوم چون آمذ ؟ خادمهٔ کرا خاتون برگها را برگرفته باز
3 بخانه آمذ و حکایت را باز گفت ؛ حضرتِ کرا خاتون را حیرت یکی
در هزار شـذ ؛ از ناگاه حضرت مولانا درآمذ ، فرموذ که کرا آن
گل دسته را سر بسته دار و بکسی نا محرم منما که مستورانِ حرمِ کرم
6 و باغبانِ خرّمِ ارم که اقطابِ هندوستانند ، آن را جهتِ تو ارمغان
آورده اند، تا دماغِ جانت را قوّت دهذ و چشمِ جسمت را قرّت بخشذ ،
الله الله نیکو محافظت کن تا چشمِ زخم نرسذ ؛ و گویند تا دمِ آخرین
9 کرا خاتون آن برگها را نگاه میداشت ، مگرکه ازآن مجموع چند برگی
بخدمتِ گرجی خاتون حرمِ سلطان داذه بوذ وآن هم باجازتِ مولانا بوذه
و هر کرا چشم درد کردی ، برگی را برآن می مالیذند شـفا می یافت
12 واصلا رنگ و بوی آن گل تغیّر نکرده بوذ ببرکتِ دستِ آن عزیزانِ
مشک جیب

(۱۵/۳) همچنان هم از حضرت کِرا خاتون رَضِيَ ٱللهُ عَنْهَا
15 منقولست که گفت : در خانهٔ ما چراغ پایهٔ بوذ که بطولِ قدِّ آدمی
ساخته بوذند ، همانا که حضرتِ مولانا از اوّلِ شب تا طلوعِ فجر

T, I, 98 : H, I, 75 ۳ / ۱۵ Z ۲۹ آ B ۲۸ آ K ۷۱

1 روم KZ : + او B || در یابم KZ : بدانم B || 3 باز گفت KB : گفت Z || 4 کرا Zh : — KBZ || 5 گل‌دسته را BZ : گل دسته K || 7 دهذ KZ : — B || قرت Z : قربت B قوت K || 12 دست Z : آسیب B آستین K

10 گرجی خاتون حرم سلطان : گرجی خاتون زن معین‌الدین پروانه است ، نه حرم سلطان (ر. ك به T ، ج ۱ ، دیباجه ، ص LIV)

بر سرِ پای ایستاذه معارفِ حضرت بهاء ولد را مطالعه میکرد ؛ شبی جماعتی از جنّیان که سُکّانِ بقاعِ ما بوذند ، بمن شکایت کردند که ما را تابِ تابشِ چراغ نیست و از روشنائیٔ چراغ زحمت عظیم می بینیم ، 3
مباذا که بمردمِ خانه از ما المی برسذ ، کرا خاتون فرموذ که حکایتِ این شکایت را بحضرتِ مولانا روایت کردم ، تبسّم فرموذه تا سه روز هیچ گونه جوابی نگفت ؛ بعد ازآن فرموذ که بعد الیوم غم مخور که 6
جنّیان مرید و معتقدِ ما شذند و بهیچ کسی از فرزندان و یارانِ ما زحمتی نخواهند رسانیذن

(۱۶/۳) الحکایه : فخر الاصحاب ، جلال‌الدین قصّاب ، رَحِمَهُ اللّهُ که 9
از مریدانِ قدیمِ مولانا بوذ و او مردی بوذ پر لطایف وظرایفِ جهان واورا سنّت چنان بوذی که تازی بچگان می‌خریذ و تیمار داشتی کرده باکابر میفروخت واو را اسبانِ نیکو دایما در اصطبل بوذی ؛ چنان 12
روایت کرد که روزی حضرتِ مولانا را از عالمِ بی‌چون شوری عظیم ظاهر شذه بوذ و چهل روز تمام دستارِ مبارکش را عربانه تحت‌العُنُق بسته می گشت ؛ از ناگاه دیذم که غرقِ عَرَق شذه بهیبتِ تمام از در 15
درآمذ ومن بیچاره وار سر نهاذم ومتحیّر ماندم ؛ فرموذ که آن فلان اسب حیسّان را بزین کن ؛ با سه نفرِ خدمتگارانِ جوان بصذ هزار جهد وشِکال زین نهاذه پیش کشیذم ؛ سوار گشته برابرِ قبله روانه شذ ؛ 18

T, I, 98; H, I, 75 ۱۶/۳ Z ۲۹ آ B ۲۸ آ K ۷

1 حضرت KZ : — B ‖ 2 جماعتی KZ : دران جماعت B ‖ 4 که BZ : K ‖
5 بحضرت ZK : بحضور B ‖ 6 مخور KZ : میخور B ‖ 10 ظرایف BZ : ظرایف K ‖
18 و شکال Zh : — KBZ

گفتم که بندهٔ خداوندگار نیز بیایذ؟ فرموذ که بهمّت مدد کن؛ شب
هنگام دیذم که گرد آلوذ گشته باز رسیذ وآن چنان اسبِ فیل جثّه
3 بغایت نحیف و دو تا شذه بوذ؛ روزِ دوم دیذم که باز آمذ واسبی دیگر
بهتر از آن خواسته سوار شذ و برفت و وقتِ نمازِ شام باز آمذه، اسبِ تازی
ضعیف وچنگال شذه بوذ ومن اصلا نیارستم دم زذن؛ روزِ سوم
6 باز آمذ و اسبی دیگر سوار گشته روانه شذ؛ همچنان نمازِ مغرب بیامذ
واز مرکب فروذ آمذه بخانه درآمذ وبفراغتِ تمام بنشست وگفت

شعر (رمل)

9 مژده مژده ای گروهِ عیش‌ساز کان سگِ دوزخ بدوزخ رفت باز
فَقُطِعَ دابِرُ القَوْمِ الَّذِینَ ظَلَمُوا والحَمْدُ لله رَبِّ العَالَمِینَ (٦/٤٥)
ومرا از هیبتِ مولانا مجالِ آن نشذ که از کیفیّتِ حال سؤال کنم؛
12 بعد از چند روز از طرفِ شام کاروانی عظیم رسیذه خبر داذند که
لشکرِ مُغل شهرِ دمشق را قوی بتنگ آورده است؛ گویند: هُولاو
خان بوذ که در سنهٔ خمس وخمسین وستمائه بغداذ را بشمشیر گرفته
15 وخلیفه را کشته، در سنهٔ سبع وخمسین وستمایه قصدِ شام کرد وحلب را
بگرفت؛ وگویند: کتبوغا با لشکرِ گران تا دمشق براند ودرآن وهلت که
لشکر محاصرتِ دمشق کرده بوذند واهالیٔ دمشق حضرت مولانا را

1 که بنده KB : بنده Z || 2 آلوذ KZ : آلوده K || اسب KZ : + و B ||
3 دو تا KZ : دو تاه B || دیدم Z : می بینم KB || 4 اسب KZ : است B || 6 کشته
BZ : شد K || شد BZ : کشت K || نماز BZ : + وقت K || 11 حال KZ :
جان (!) B || 13 آورده BKZ : + بوده Zh || 15 وستمایه B : — KZ || 16 لشکر KZ :
لشکر را B || 17 محاصرت KZ : مخاضرت (!) B

9 مژده . . . باز : MN ج ۱ ، ص ۱۳۵٤/۸۳ ؛ MA ص ۲۰/۳٦

آنجایگاه معاینه دیذندکه بمعاونتِ لشکرِ اسلام رسیذه مُغل را شکستند وبکلّی منهزم گشته خایباً خاسراً مراجعت نموذند ؛ راویٔ خبر میگویذکه از بشاشتِ استماعِ این خبرشاذان شذه بحضرتِ مولانا آمذم تا وصفِ حالِ 3
دمشق را بگویم ؛ فرموذکه آری جلال الدین

شعر (رمل)

آن سواری کوسپه را شذ ظفر اهلِ دین را کیست سلطانِ بصر 6

تمامتِ یاران نعره‌زنان شورها کردند و درمیانِ عالمیان شوری وسروری حاصل شذه، این کرامت وقدرت منتشر گشته محبّان مُبْتَشِر شذند

(۱۷/۳) الحکایه : اکابرِ اصحاب روایت کردند که معتبر خواجهٔ 9
مُتَمَوِّلِ نیازمند از شهرِ تبریز درخانِ شکرفروشان نزول کرده بوذ ؛ مگر روزی از خواجگانِ شهرِ قونیه استفسار کرده است که درین شهرِ شما از مشایخ وعلماء کیانند که بزیارتِ ایشان مشرّف شوم وسعادتِ دست بوسِ 12
ایشان را دریافته مصاحبت نمایم واز موایدِ فوایدِ ایشان مستفید شوم که مقصودِ عارفانِ عالَم از زحماتِ اَسفار ومطالعهٔ اَسفار دریافتنِ حضورِ علمای کبار ومشایخِ ابرارست، نه آنک محضِ تجارت واکتسابِ اسباب 15
کنند، چنانک گفته اند

T, I, 101 ; H, I, 76 ۱۷/۳ Z ۲۹ ب KB ۷۳

4 فرموذ KZ : فرموده B || 7 شوری BZ : سوری K || 8 محبان KZ : همجنان B || مبتشر K : متبشر BZ || 11 شما KZ : — B

6 آن سواری . . . بصر : MN ج ۱، ص ۱۳۰/۲۱۳۱ ؛ MA ص ۱۷/۵۶

شعر (رمل)

گفت حق اندر سفر هر جا روی بایذ اوّل طالبِ مردی شوی

3 گفتند درین شهرِ ما مشایخِ کرام وعلمایِ عظام بسیارند، امّا شیخ الاسلام
ومحدّثِ ایّام خدمتِ شیخ صدر الدین است که در جمیعِ علوم دینی
وطریقتِ مشایخِ یقینی عَدیمُ المِثْل است؛ خواجگانِ شهر اورا برگرفته
6 بزیارتِ شیخ صدر الدین روانه شذند وقربِ دویست دیناری ارمغانهای
عجیب وتُحَفِ غریب باهم بردند؛ چون خواجهٔ تبریزی بر درِ شیخ رسیذ
بسا خدم وحشم وشاهد وغلامان دیذ وحُجّاب وبوّاب وطواشی هر چه
9 تمامتر تماشا کرده ازین حال انفعال نموذه ملول شذ که من بزیارتِ امیر
آمذم یا بدیذنِ فقیر؟ گفتند شیخ را این معنی زیان نمی‌کند که او نفسِ
کامل دارذ؛ چنانک حلوا طبیب را زیان ندارذ، امّا رنجورِ محرور
12 مزاج را زیان دارذ ونشایذ حلوا خوردن؛ علیها باکراهِ تمام درآمذه
صحبتِ آن بزرگ را دریافته، از حضرت شیخ همّتی استدعا کرده از
زبانهای متواترِ خوذ شکایت نموذ وطلبِ استخلاص کرد وگفت که در

4 خدمت : — BZ | K 8 وغلامان : غلامان BK || طواشی Z : تواشی
KB | 9 کرده KZ : کرد B || 11 محرور BZ : بخورد K || 12 در آمذه BZ : +
و K | 13 آن KZ : او B

2 گفت . . . شوی : MN ج ۲ ، ص ۲۲۲۱/۲ ؛ MA ص ۲۲/۱۵۳

8 طواشی : خواجگانی که در بندگیٔ سلطان یا امیر باشند (ر. ک. به
Histoire des sultans Mamluks, Quatremère ج ۱، ص ۱۳۲، ۳۶۵؛
Osmanlı devleti teşkilâtına medhal, İ. Hakkı Uzunçarşılı ص ۳۳۹ ،
Mevlânâda Türkçe kelimeler, M. Şerefeddin ؛ ۳۶۵، ۳۷۱ ، ۳۷۷، ۴۴۶ ؛
TM, ve Türkçe şiirler ، ج ٤ ، ص ۱٤٥)

وقتِ حَوَلانِ حَوْل وجه زکات را بارباب حاجات می‌رسانم و بوُسْعِ
طاقت، صدقات دریغ نمیدارم؛ امّا سببِ زیانمندئ خوذ را نمیدانم که
ازکجاست؛ چندانک نیاز و ابتهال می‌نموذ، شیخ بحال او ملتفت نمیشذ، 3
همچنان خایب و ملول مراجعت‌کردند؛ دوم روز باز از خواجگان سؤال
کرد که درویشی و عزیزی دیگر نیست که از صحبتِ او توان برخوردار
شذن و بمقصود رسیذن و استعانت طلبیذن؟ گفتند: آنچنان مردی 6
وشهسواری که تو میطلبی حضرت مولانا جلال‌الدین است که ترکِ
لذّاتِ ما سِوَی‌اللّه کرده، دکّانِ دو کون را پشتِ پای زذه، روز
وشب بعبادت‌الله مشـــغول گشته اســت و در تقریرِ مواعظ و معارف 9
دریای محیطِ معانیست؛ خواجهٔ تبریزی بشغفِ تمام لابه‌های عظیم نموذ که
مرا بخدمتِ او دلالت کنیذ که مجرّد از استماعِ جالِ او در باطنِ من
سروری سر زذ؛ خواجهٔ چند او را بسوی مدرسهٔ مولانا رهبری‌کردند 12
ومبلغِ پنجاه دینارِ زر درکنارِ دستارچهٔ بسته باهم بردند؛ همانا که
چون بمدرسهٔ مولانا درآمذند، حضرتِ مولانا در جماعتخانهٔ مدرسه
تنها نشسته بوذ و بمطالعهٔ کُتُب مستغرق گشته؛ خواجگان بجمعهم 15
سرنهاذند و بیخوذ شذند وخواجهٔ تبریزی از یک نظرِ مبارکِ مولانا
لایَعْقِل گشته بسیار گریست؛ مولانا فرموذ که پنجاه دینارِ تو در
محلّ قبول افتاذ و بهتر ازآن دویست دینارست که تلف شذ وحقّ تعالی 18
میخواست که برتو آفتی وقضائی بفرستذ، آن قضا را بذین صحبت بخشیذ

2 نمیدانم ZK: بمی دانم B ‖ 6 بمقصود رسیذن Z: بمقصودی BK ‖
7 حضرت KZ: — B ‖ 8 پشت ZB: + و K ‖ 10 بشغف BZ: بشغف K ‖
11 مجرد KB ∼ از Z ‖ 15 گشته BZ: گشت K

و ز آن آفت رهیذی، هان تا تو نومیذ نباشی که بعد الیوم دیگر زیانمند
نشوی و عذرِ ما فات‌را خواسته‌آیذ؛ خواجهٔ مسکین، از آن نَفَسِ مشکین
حیران گشته شاذان شذ؛ بعد از آن فرموذ که سببِ زیانمندی و بی برکتی
ونکبتِ تو آن بوذ که روزی در فرنگستانِ مغرب در محلّهٔ میرفتی ودرویشی
فرنگ از اولیای کبار بر سرِ چارسوئی خفته بوذ، در هنگامِ گذر بر سرِ
۶ وَیْ خُذو انداختی وازو نفرت نموذی؛ دلِ مبارکِ آن عزیز از تو رنجیذ
وازآن سبب ترا چندینِ وقایع وخسارت پیش آمذ بِرَوْ و اورا خشنوذ کن
واز وی حلالی بخواه وهم سلامِ ما را بوی برسان؛ خواجهٔ بیچاره
۹ ازین اشارات سراسیمه شذ که این چه قدرتِ پاذشاهی وقوّتِ الٓهیست؟
حضرت مولانا فرموذ که می خواهی که این ساعت اورا مشاهده کنی؛
نگاه کن، دستِ مبارک بر دیوار زذه، دری از دیوار گشـــوذه شذ؛
۱۲ خواجه دیذ که آن مرد در فرنگستان در چارسوئی خفته است؛ خواجه
درحال سر نهاذه جامه‌هارا چاک زذ وازآن مستی دیوانه‌وار بیرون آمذه
عزیمت نموذ وچون بذآن دیار رسیذ ودرآن محلّه بطلبِ آن مرد میگشت،
۱۵ در همانجایگاه که بوَیْ نموذه بوذند اورا خفته دیذ؛ از دور فروذ آمذ
وسر نهاذ؛ درویشِ فرنگ گفت: چه کنم که حضرتِ مولانا نمیگذارذ
والاّ میخواستم که خوذ را وقدرتِ خذا را بتو می نموذم؛ اکنون نزدیک
۱۸ بیا، خواجه را درکنار گرفته بر رویش بوسه‌ها داذ؛ وبانواعِ دلداریهاش

2 مشکین KB : —Z || 3 زیانمندی ZB: + تو K || 6 رنجیذ KZ : رنجیده B || 9 که این . . . الهیست Z : — KB || 10 که KZ : — B || 12 فرنگستان BZ : + بستان K || خفته BZ : + بوده K || 17 نموذم ZKB : + می دیدی که جهات میکردم Zh || 18 وبانواع دلداریهاش Zh : — KBZ

فرموذ که اکنون نگاه کن تا حضرتِ شیخم و خداوندگارم را ببینی ومشاهده کنی ؛ خواجه نگاه کرد ، دیذ که حضرتِ مولانا در مدرسه مستغرقِ سماع گشته درین بیت ذوقها میکند ورقصها میفرمایذ 3

شعر (رجز)

ملکیست اورا زُفْت وخوش هرگونهٔ می بایذش
خواهی عقیق ولعل شو خواهی کلوخ وسنگ شو 6
گر مؤمنی می جویذت ورکافری می شویذت
این کو برو صدّیق شو وآن کو برو افرنگ شو

وچون بمبارکی باز وصول یافت ، سلام و سجداتِ فرنگ را رسانیذ ، 9 بی‌نهایت اسباب باصحاب ایثارکرده در قونیه مسکن ساخت و از جملهٔ عاشقانِ مخلص شذ

(۱۸/۳) الحکایه : منقولست که در سرای معین‌الدین پروانه شبی 12 سماعِ عظیم شذه بوذ و شیوخِ ابرار و علمای مختار حاضر شذه بوذند وآن شب حضرت مولانا شورهای عظیم میکرد ونعرهای پیاپی می زذ ؛ آخرالحال بکنجِ خانه رفت وایستاذ ؛ بعد از لحظهٔ فرموذ که تا قوّالان 15 چیزی نگویند ؛ تمامتِ اکابر حیران ماندند ، بعد از ساعتی که مراقب

T, I, 105 ; H, I, 80 ۱۸/۳ Z آ ۳۱ B آ ۳۰ K ۷٦

1 فرموذ KBZ : کرد Zh || 2 خواجه KB : — Z || که BZ : - K || دز مدرسه Z : — KB || 9 بمبارکی KZ : مبارکی B || رسانیذ KZ : رسانیده B || 16 که BZ : — K

12 معین الدین پروانه : یکی از رجال بزرك دولت آل سلجوق بود • در سال ٦۷٦ ه/۱۲۷۷ م کشته شد (ر. ك به T ، ج ۱، دیباجه ، ص LV - LXI)

گشته بوذ ، سر بر داشت و هر دو چشمِ مبارکش گوئیا که دو طشتِ
پر خون گشته بوذ ؛ فرموذ که یاران پیش آئیذ و در دو چشمِ من عظمتِ
3 انوارِ خذا را عیان تفرّج کنیذ ؛ هیچ کسی را امکانِ نَظرِ آن نظرِ
بی نظیر نبوذ و هر که بجِدّ نظر کردی ، فی الحال چشمهاش خیره و بی قوّت
شذی ؛ اصحاب فریاذها کرده سر نهاذند

6 (۱۹/۳) همچنان حضرتِ مولانا بسوی چلبی حسام الدین نگران
گشته فرموذ که بیا دینِ من . بیا ایمانِ من . بیا جانِ من ، بیا سلطانِ
من ، پاذشاهِ حقیقیٌ وحضرت چلبی نعرها می‌زذ واشکها می ریخت ؛
9 مگر پروانه بخدمتِ امیر تاج الدین معتزِ خراسانی پنهانی نظر کرده گفته
باشذ که عجبا آنچ مولانا در حقِ چلبی حسام الدین می فرمایذ درو آن
معنی هست؟ واستحقاقِ آن خطابات دارذ یا تکلّف میکنذ؟ درحال چلبی
12 حسام الدین پیش آمذه پروانه را محکم بگرفت و گفت : امیر معین الدین
اگر نیز نیست ، چون حضرت مولانا فرموذ فی الحال آن معنی را همراهِ
جانِ ما کرد وبخشیذ اِنَّمَا اَمْرُهُ اِذَا اَرَادَ شَيْئاً اَنْ يَقُولَ لَهُ
15 كُنْ فَيَكُونُ (۸۲/۳۶) که

T, I, 106 ؛ H, I, 80 — ۱۹/۳۰ Z آ ۳۱ B آ ۳۰ K ۷٦

1 که BZ : — K || 5 شذی ZB : + بیهوش کشتی K || 8 حقیق BZ : + ما K

9 تاج الدین معتز خراسانی : پسر محیی الدین طاهر قاضی القضاة جلال الدین خوارزمشاهست ، جلال الدین خوارزمشاه اورا بوظیفهٔ ایلچیکری بنزد سلطان علاء الدین کیقباد اول سلجوق (دورهٔ سلطنتش ٦۱٦ ـ ٦۳٤ ھ / ۱۲۱۹ ـ ۱۲۳٦ م) فرستاده است ، بعد ازآن از جانب مغل برای تحصیل کردن وامهای آل سلجوق بآناطولی آمده است (ر. ك. به T ، ج ۱ ، دیباجه ، ص LXX ـ LXXI ؛ مکتوبات مولانا ، ص ۲۷ ، ٦۳ ـ ٦٤ ، ۸۰ ، ۹۱ ، ۱۱۱ ، ۱۲۲ ، ۱٤۰)

مصراع (رمل)

کارِ او کن فیکونست نه موقوفِ عِلل

3 شعر (رجز)

مشهور آمذ این که مِس از کیمیا زر می شوذ

این کیمیای نادره کردست مِس را کیمیا

6 از یار فروشی و بنده نوازی و مرید پروری خذاوندگار اینها بعید و بدیع نیست ؛ همانا که پروانه در عَرَقِ تشویر غرق شذه سر نهاذ وعذرها خواسته خواسته بسیار شکرانه فرستاذ

9 (۳/۲۰) همچنان از کرامتِ عظیمِ آن حضرت یکی آن بوذ که هیچ آفریذه بچشمِ مبارکِ او نیارستی نظر کردن ، از غایتِ حدّتِ لمعانِ نور ، وقوّتِ شور ؛ بایستی که همگان ازآن لمعانِ نور چشم دزدیذندی

12 و بزمین نگاه کردندی

(۳/۲۱) الحکایه : ملك المدرّسین مولانا شمس الدین ملطی رحمة الله علیه که از کبارِ یارانِ محرم بوذ ودر انواعِ حِکَم مُشارٌ الَیْه ومتّفقٌ

15 عَلَیْه . روایت کرد که روزی مصحوبِ حضرت مولانا در باغِ جنید الزمان معروف الوقت چلبی حسام الدین بوذیم و حضرت مولانا هر دو پای مبارکِ خوذرا در آبِ جوی کرده معارف میفرموذ ؛ همچنان در

18 اثنای کلام بِاثنای صفاتِ سلطان الفقراء مولانا شمس الدینِ تبریزی

T, I, 107 ; H, I, 81 ۳/۲۰ ـ ۲۱ Z ۳۱ B آ ۳۰ ب K ۷۷

1 مصراع Z : — KB || 7 تشویر KZ : تشویش B || 9 که KB : — Z

مشغول گشته ، مدحهای بی نهایت فرموذ وخدمتِ مقبول الاقطاب
بدرالدین ولدِ مدرّس رحمه الله که از اکابرِ کُمَّلِ اصحاب بوذ، درآن حالت
3 آهی بکرد وگفت : زهی‌خیف ،زهی‌دریغ ؛ مولانا فرموذ که چرا حیف وچه
حیف واین حیف برکجاست و موجبِ حیف چیست وحیف درمیانِ ما چه
کار دارذ ؟ بدرالدین شرمسار گشته سر نهاذ وگفت : حیفم برآن بوذ که
6 خدمتِ حضرت مولانا شمس‌الدینِ تبریزی را در نیافتیم واز حضورِ
پرنورِ او مستفید وبهره‌مند نگشتیم وهمهٔ تأسف وتلهّفِ بنده بذآن
سبب بوذ ؛ همانا که حضرت مولانا ساعتی عظیم خاموش گشته هیچ
9 نگفت ؛ بعد ازآن فرموذ که اگر بخدمتِ مولانا شمس‌الدینِ تبریزی
عَظَّمَ اللهُ ذِکْرَهُ نرسیذی ، بروانِ مقدّسِ پذرم بکسی رسیذی که
در هر تایِ موی او صذ هزار شمسِ تبریزی آونگانست و در ادراکِ
12 سرِّ سرِّ او حیران

شعر (رمل)

شمسِ تبریزی که شاه ودلبرست   با همه شاهنشهی جاندارِ ماست

15 اصحاب شاذیها کردند وسماع برخاست وحضرت مولانا این غزل را
آغاز فرموذ

شعر (منسرح)

18 گفت لبم ناگهان نامِ گل وگلستان   آمذه آن گلعذار کوفت مرا در دهان

---

2 کُل BZ ; — K || 11 تای Z : تار KB || 14 a و K : — BZ || 16 فرموذ BZ : + که K || 18 b آمذه K : آمد BZ

گفت که سلطان منم جانِ گلستان منم
حضرتِ چون من شهی وآنگه یاذِ فلان

الی آخره وگویند قربِ چهل روز چلبی بدرالدین رنجور و مهجور خفته بوذ ، مستغفر گشته صحّت یافت ، باز بعنایتِ مخصوصِ شیخ مشرّف شذ 3

(۲۲/۳) همچنان خدمتِ شیخ محمود صاحب قران که از اتراب واقرانِ خوذ گذشته بوذ ، روایت چنان کرد که روزی قاضیْ شهید 6 مرحوم مولانا عزالدینِ قونیه که وزیرِ سلطان عزالدین کیخسرو بوذ رَحِمَهُما اللّهُ وبجهتِ حضرتِ مولانا در دارُالمُلْکِ قونیه مسجدِ جامع بنا کرده، مردی عالی همّت بوذ ؛ از حضرتِ مولانا سوأل کرد که 9 از هر فنِّ علمی که حضرتِ شما را حاصلست از علوم ظاهر ما نیز بقدرِ استعداد واجتهادِ خوذ همان کتب را حاصل کردیم و در تحصیلِ آن ممارستِ بی‌حدّ نموذیم ؛ امّا آنچ بحضرتِ شما معلوم ومفهوم شذه است 12 ازآنها ما را هیچ گونه وقوفی وخبری نیست و عقلهای ما اصلا مُدرکِ آن معانی نشذه است ؛ حضرتِ مولانا تبسّم فرموذه گفت : آری ، ما یکدو ورقی از علمِ اقبال که علمُ اللّهست مطالعه کرده ایم که آن 15

T, I, 109 ; H, I, 82 — ۲۲/۳ Z ۳۲ آ B K ۷۸

3 - 4 مخصوص ... مشرف Z : شیخ مخصوص K شیخ مشرف مخصوص B ‖ 8 بجهت KZ : جهت B ‖ 10 هر BZ : — K ‖ 12 اما BZ : — K

6 _ 7 قاضیْ . . . عزالدین قونیه ۰: قاضی عزالدین محمد بن محمود رازی است که در ٦٥٤ یا ٦٥٦ هـ / ۱۲٥٦ یا ۱۲٥۸ م کشته شده است (ر. ك. به مسامرة الاخبار، ص ٤٠ ـ ٤٢ ؛ ابن بیبی ، الاوامر العلائیه ، ٦٠١ ـ ٦٠٨ ، مکتوبات مولانا ، ٧٦ ، ٧٨ ؛ فیه مافیه ، ص ٢٠٢ ، ٣٤٠ حواشی و تعلیقات ناشر)

بخدمتِ شما وسَمعِ شما نرسیذه است؛ بعضی میخواند وبعضی را میخوانند وَ ذَلِکَ فَضْلُ ٱللهِ یُؤتِیهِ مَنْ یَشَاءُ (۵/۹۵)

3 شعر (رمل)

عقل کآن باشذ زدَوْرانِ زُحَل   پیشِ عقلِ ما ندارذ آن محل
از عطارد وز زحل دانا شذ او   ما زداذِ کردگارِ لطف خو
عَلَّمَ ٱلاِنْسَان [1] خَمِ طغرای ما   عِلْمُ عِنْدَاللهِ [2] مقصدهای ما

فی الحال قاضی سر نهاذه گریان بیرون آمذ

6 (۳/۲۳) همچنان منقولست که خدمتِ قاضی عزالدین در اوایلِ حال بغایت منکرِ سماعِ درویشان بوذ. روزی حضرتِ مولانا شورِ عظیم کرده سماع کنان از مدرسهٔ خوذ بیرون آمذه بسَرْوَقتِ قاضی

9 عزالدین درآمذ وبانگی بر وَیْ زذ واز گریبانِ قاضی را بگرفت وفرموذ که برخیز! ببزمِ خذا بیا! کشان کشان تا مجمعِ عاشقان بیاوردش ونموذش آنچ لایقِ حوصلهٔ او بوذ. همانا که جامه ها را چاک زذه

12 بسماع در آمذ وچرخها میزذ وفریاذها میکرد. عاقبة الامر ارادت آورده بصدقِ تمام مرید شذ

(۳/۲٤) همچنان منقولست که قاضی عزالدینِ قونیه وقاضی عزالدینِ

15 آماسیه وقاضی عزالدینِ سیواس رحمهم‌الله تعالی که هرسه از کبارِ عصرِ خوذ بوذند؛ روزی از حضرتِ مولانا پرسیذند که راهِ شما چیست؟

۳/۲۳ ـ ۲٤ Z ۲۲آ B ۳۱آ K ۷۹   T, I, 110 : H, I, 83

1 میخواند Z : میخوانند B || 9 فرموذ KB : می فرموذ Z || 10 بیاوردش BZ : براوردش K || 13 شذ KZ : شذند B

4 ـ 6 عقل ... ما : MN ج ۵، ص ۱۶٦/۲۵۸۵ ۲۵۸۷ ؛ MA ص ۲۱/۵۰۱

1 سورهٔ علق ۹٦ / ۵ ؛ تلمیح است به سورهٔ نمل ۲۷/٤۰

فرموذکه قُلْ هٰذِهِ سَبِیلِی اَدْعُو اِلَی اللهِ علی بصیرةٍ اَنَا ومَنِ اتَّبَعَنِی (۱۲/۱۰۸) ؛ سر نهاذه هر سه مرید شذند

(۳/۲۵) همچنان جماعتی از اصحاب روایت کردندکه چون قاضی عزالدین مسجدِ آذینه را در قونیه تمام کرد ، بشکرانهٔ آن اجلاسِ عظیم کرده دینارها باربابِ علم واصحابِ عمل وحفّاظِ کرام بخش کرد واز حضرتِ مولانا استدعا نموذکه البتّه درین مسجدِ نو تذکیر فرمایذ؛ اجابت کرده بعد از آنک بتذکیر ونصایحِ خلق مشغول شذ . در اثنای وعظ حکایتی فرموذکه در فلان اقلیم مُرْغَکی بوذکه مویِ سر نداشت؛ کمال الدین مُعَرِّف تحسینها میکرد ومیگفت که هزار آفرین ، ای پادشاهِ راستین ، برای اَدَبَتْ میرام ؛ نایبِ قاضی مولانا رکن الدین همان لحظه مرید شذ . بسببِ لطافتِ آن کلمهٔ که فرموذه بوذ ؛ چه مگر قاضی عزالدین وکمال الدین امیرِ محفل هردو کَلْ بوذند ، موی سر نداشتند ؛ واو بطریقی آن حکایت را ادا کرد که گَرْدی در دلِ ایشان ننشست

(۳/۲۶) همچنان منقولست که روزی حضرتش از محلّهٔ میگذشت؛ دو شخصِ بیگانه با همدیگر مناقشه ومنازعه میکردند وبهمدیگر زی وقاف میگفتند ؛ حضرتِ مولانا از دور توقّف فرموذه می شنوذکه

T,I, 110-111; H,I,83 — ۳/۲۵ – ۲۶ Z ۳۲ آ – ب B ۳۱ آ K ۷۹–۸۰

5 علم KZ : + علم B

9 معرف : کسیکه در محافل بزرگ ویا در مجالس امرا و سلاطین و قضاة باآواز بلند نام و القاب واردین را می گفته و تعیین جا ومحل واردین با وی بوده است (ر . ك . به فیه ما فیه ، در قسم حواشی و تعلیقات ناشر ، ص ۳۰۸ – ۳۰۹ Prof. Dr. Fuad Köprülü, Vakıflar Dergisi, Vakfa ait tarihi ıstılahlar meselesi. شمارهٔ اوّل ، ص ۱۳۳ – ۱۳۴)

یکی بدیگری می گویذکه یعنی بمن میگوئی ، وآللهِ وآلله که اگر یکی
بگوئی هزار بشنوی؛ خذاوندگار پیش آمذه فرموذکه نی نی ، بیا هرچه
3 گفتنی داری بمن بگو، که اگر هزار بگوئی یکی نشنوی : هر دو خصم
سر در قدمِ او نهاذه صلح کردند

(٢٧/٣) همچنان مولانا شمس‌الدینِ ملطی رحمه الله روایت کرد که
6 روزی دانشمندی متبحر با شاگردانِ مُستَدل بزیارتِ حضرت مولانا
آمذه بوذند ؛ میخواستندکه بطریقِ استفسار واما برسبیلِ امتحان
سؤالها کنند وبهمدیگر گفته باشندکه عجبا مولانا را قسمِ عربیّتش چون
9 باشذ ؟ چنانک استاذِ ما درآن فن نظیر خوذ ندارذ ؛ همانا که چون
بحضرتِ خذاوندگار زیارت کرده بنشستند ؛ بعد از آنک معارف بسیار
ولطایفِ بیشمار فرموذ ، حکایتی آغاز کرد که مگر فقیهی ساذه دل با نحوئ
12 زیرک موافقت کرده بوذ ؛ از ناگاه بسرِ چاهی رسیذند که خراب
و بیاب گشته بوذ ؛ فقیه آغاز کرد که وبیرِ مُعَطَّلَة (٤٥/٢٢) بی همزه
گفت ؛ نحوی برنجیذ وگفت : وبِئرٍ بگو، مهموز بخوان فصیحتر بوَذ ؛
15 همچنان بحثِ فقیه ونحوی بغایت دراز کشیذ وجهتِ همزهٔ اعلال نموذه .
تمامتِ کتبِ صرف ونحو را ورق ورق میکردند واز دلائل گفتن ملول
شذند ؛ عاقبة الجدال اصلا بمنزلی وآباذانی نرسیذند وبتاریکئ شب
18 مانده، درعینِ آنک در بحث گرم شذه بوذند ، قضا را نحوئ ما بچاهی
مَغْ فرو افتاذ ؛ از اندرونِ چاه بانگ وفریاذ میکرد که ای رفیقِ
طریق وای فقیهِ شفیق حَسْبَةً لله تعالی مرا ازین چاهِ مُظلم برهان ،

T, I, 112 ؛ H, I, 84 — ٢٧/٣ Z ٣٢ ب B ٣١ آ K ٨٠

1 بمن ZB : بامن K || 2 آمذه BZ : آمد K || 3 نشنوی KB : شنوی Z || 11 فرموذ ZB : فرموذه KZ || 14 مهموز BZ : بهمزه K || بوذ BZ : کردذ K || 16 صرف BZ ∼ نحو K || 20 شفیق KZ : سفیق B

فقیه گفت : بشرطی خلاصت دهم که همزه را از بئر حذف کنی ؛ بیچاره
نحوی مسکین که مغرورِ هنر گشتة بوذ ، تا از بئر حذفِ همزه نکرد ،
ازآن چاه نرهیذ ؛ همچنان تا همزهٔ تردّد وهستیٔ خوذ را حمزه وار از 3
خوذیٔ خوذ حذف نکنی از بئرِ تاریکِ خوذبینی که چاهِ طبیعت ونفس
است وغَیَابَةِ الجُبِّ (۱۰/۱۲) عبارت از آنست ، نرهی و هرگز
بفضای صحرای وَ اَرْضُ اللهِ وَاسِعَةٌ (۱۰/۳۹) نرسی ؛ همانساعت 6
تمامتِ دانشمندان دستارها فروذ آورده ، زنّارِ انکار بریذه ، بصدقِ
تمام ارادت آورده مریدِ مخلص شذند

شعر (رمل) 9

مردِ نحوی را ازآن در دوختیم تا شما را نحوِ محو آموختیم
محو می بایذ نه نحوْ اینجا بدان گرتو محوی بی‌خطر درآب ران
فِقْه فِقْه ونحوِنحو وصَرْفِ صَرْف در کم‌آمذ یابی ای یارِ شگرف 12

(۲۸/۳) الحکایه : همچنان منقولست که روزی بعضی از یاران
دربندگیٔ حضرت مولانا ذکرِ خیرات وعدلِ معین‌الدین پروانه
میکردند که با وجودِ پرجودِ او عالمیان آسوذه اند وامنِ عظیم وارزانیٔ 15
نعمت بی‌نهایتست وهمچنان در زمانِ او علماء وشیوخ و افاضل درمدارس
وخوانق مرفّه وجمع اند ، بی حدّ تحسینها می‌کردند ؛ حضرت مولانا
فرموذ که یاران راست میگویند وآنچ میگویند صذ چندانست ؛ 18

۲۸/۳ Z ۳۳ آ B ۳۱ آ K ۸۱ T, I, 114 ؛ H, I, 86

3 حمزه وار BZ : همزه وار K ‖ 13 همچنان KZ : — B ‖ 17 مرفه : BZ + وآسوده K ‖ بی حد KB : بجد Z ‖ می کردند KZ : می کرد B

10 ـ 12 مرد . . . شگرف ؛ MN ج ۱ ، ص۱۷۵/۲۸٤٦، ۲۸٤۱ ۲۸٤۷۰۰ ؛ MA ص ۲۹/۷۵ ، ۲۷ ، ص ۱/۷٦

امّا چیزی دیگر هست و این حکایت بدآن می ماند که جماعتِ حاجیان
بزیارتِ کعبه می رفتند؛ مگر درویشی را در راهِ بادیه اشتری رنجور
3 شد؛ چندانک کوشیدند بر نخاست بارِ اورا بر اشتری دیگر بارکرده
اورا گذاشتند وگذشتند. همان لحظه جانورانِ وحشی وسباعِ برّی
گِرْدِ او حلقه کرده یکی پیشتر نمی رفت. قافلهٔ حُجّاج درین حال
6 حیران ماندند که عجبا جانورانش چرا پاره نمی کنند وامتناع می نمایند؛
شخصی از قافله باز گشت تا کیفیتِ حال را در یابد؛ در گردنِ اشتر
هیکلی بسته دید؛ چون هیکل را از او باز کرد و روانه شد، فی الحال
9 دَدَان هجوم کرده پاره پاره اش کردند؛ اکنون بدانید وآگاه باشید که
این عالم بر مثالِ آن اشترست وعلماء وامراء وفقراء وغیرهم که درین
عالمند بر مثالِ آن قافلهٔ حاجیانند ووجودِ ما بر مثالِ آن هیکل است که
12 بر گردنِ اشترِ عالم بسته اند. چندانک آن هیکل بر گردنِ اوست بر
کارست وقافلهٔ جهان بکامرانی روان باشد، تا هیکل را بر مُوجَبِ
یا اَیَّتُها اَلنَفْسُ المطمئنَّةُ ارْجِعی إلَی رَبِّكِ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً
15 (۲۷/۸۹ـ۲۸) ازگردنِ اشترِ عالم بگشایند، آنگاه مشاهده کنید که
عالم چه می شود وآدمیان بکجاها می روند وسلاطین وارباب عَلَم وقَلَم
چه گونه فنا میگردند؛ یاران فریادها کردند و زاریها نمودند، وگویند که
18 درآن ایّام بود که حضرتِ مولانا نقل فرموده سالی تمام نگذشت که
تمامتِ سلاطینِ دنیا واَساطینِ دین واکابر وخواجگان در پیِ یک

---

2 اشتری KZ : اشتر B || 3 بار KZ : باز B || اشتری KZ : اشتر B || 6 چرا KZ : پاره B || 9 کرده KZ : کرد B || 12 چندانك KZ : چندان B || 15 کنید KZ : کنند B || که KZ : — B || 16 بکجاها KB : کجاها Z || 17 که B : — KZ

دیگر رحلت کردند و اقلیمِ روم یتیم و بی دولت فرو ماند و عالم زیر و زبر شذ و بکلّی آثارِ خوشی و رفاهیت و جمعیّتِ خواطر از جمیعِ جهان مرتفع گشته ،آنچنان شذ که فرموذه بوذند الی ما شَآء اللهُ تعالی 3

(۲۹/۳) همچنان منقولست که از خدمت مولانا شمس‌الدینِ ملطی رَحِمَهُ اللهُ که او گفت : روزی از پگاه بحضرت مولانا رفته بوذم ؛ دیذم که درِ صحنِ مدرسه سیر می‌کند وبیتی عربی که صریحاً هزلست 6 می گویذ وآن را در دیارِ عرب زنانِ قحاب می گویند ولاغ می‌کنند وآن بیت‌را بجدِّ عظیم مکرّر می فرموذ

بیت (هزج) 9

بین الفَخِذَیْنِ نصف دانق — عین الفَخِذَیْنِ دانقین
راسٌ دخلاوه أعطِ درهم — کُلٌّ دخلاه درهمین

12 ومن از دور سرنهاذه برجایِ خوذ متحیّر ماندم که صورتِ این بیت‌را معنی چه باشذ وبچه تأویل کنند ؛ درحال جوابِ ضمیرِ من فرموذ که معنیٔ بیت چنانست که هرکه میخواهذ که بعالمِ فقر درآیذ قدمِ اوّل 15 بایذ که یکْ دانکِ دنیا را ترك کنذ وهرکه خواهذ که سرِّ فقررا دریابذ ودرآن سیْران کنذ نصفِ دنیا را ترك کنذ و هرکه خواهذ که سر از گریبانِ فقرِ محمّدی بیرون آورذ ، همهٔ دنیا را پشتِ پا زند 18 وهرکه خواهذ که بدرجهٔ کمالِ فقرِ حالِ محمّدی رسذ دنیا وآخرت‌را

۲۹/۳ Z ۳۳ آ B ۳۱ آ K ۸۲ T, I, 116 ; H, I, —

1 فرو ماند BK : فرو ماندند Z || 4 همچنان BKZ : الحکایه Zh || 8 بجد عظیم Z : — KB || 11 ه رأس KZ : راش B || درهم : فی‌الاصل درهماً || 16 دنیا را KZ : دینار B || 17 دنیارا ZB : دینار B || 18 فقر BZ : — K

ترك كنذ ؛ تا بحضرت مولا وصول يابذ وچون بندهٔ مخلص خالصاً
لِوَجْهِ الله تعالى ترك ِ ماسِوَى الله كنذ تمامتِ دنيا وعقبى وآنچ
3 دروست فداى قدمِ آن مخلصِ خالص شوذ واين بيت را فرموذ

شعر (رباعى)

دنيا مستان اگر بقا مى طلبى   عقبى مستان اگر لقا مى طلبى
6 هم دنى وهم عقبى وهم جملهٔ كون   بگذار وبيا اگر خذا مى طلبى

(۳۰/۳) همچنان منقولست كه روزى حضرت مولانا در سماع تواجدِ
عظيم نموذه حالاتِ بى نهايت كرد ودر اثناى آن حالت فرموذ كه مَا رَأَيْتُ
9 شَيْئاً إلاَّ ورَأَيْتُ اَللَّهَ فيه ؛ از ناگاه درويشى صاحب دل نعره زنان
پيش آمذ كه هرچند كه گستاخيست ، امّا برمستان نگيرند ، اين لفظِ
فيه ظرفيّت راست ودر حقِ بارى تعالى اين لفظ را اطلاق جائز نيست كه
12 او در ظرف باشذ يا در عالم ظرفى باشذ كه او مظروفِ آن ظرف شوذ ،
نقص لازم آيذ كه چيزى برو محيط شوذ وخذا داخلِ چيزى وحيزّى
باشذ ؛ حضرتِ مولانا فرموذ كه اگر تومستى ، ما مستِ هشياريم ؛
15 چه اگر اين سخن كامل وتمام نبوذى ما اين نمى گفتيم ؛ آرى نقص وقتى
لازم آيذ كه ظرف غيرِ مظروف باشذ وظرف ومظروف دو چيز باشند ؛
چنانك عالمِ صفات ظرفِ عالمِ ذات شذه است وهر دو يك چيزند ،
18 لا غير ؛ امّا اين كه دو مى نمايذ چون فى الحقيقة يكيست كَيْ نقص لازم
آيذ كه حق تعالى محيط است خارج را وداخل را كه اگر داخلش نگوئيم ،
پس محيطِ داخل نباشذ واو محيطست برهمه اشياء وقوام وقيامِ كلِّ

۳۰/۳ Z ۳٤ آ B ۳۱ آب K ۸۳ — T, I, 117 ; H, I, —

1 مخلص KZ ; مخلصى B ‖ 12 شوذ BZ : باشذ K ‖ 13 كه KZ : — B ‖
18 كى K : و BZ ‖ 19 نگوئيم K : نگويم ZB ‖ 20 وقيام KB : — Z

بوجودِ واجب الوجودست؛ پس ظرف نیز اوست ومظروف نیز اوست،
تا احاطت بر همهٔ موجودات لازم آیذ وهُوَ بِکُلِّ شَیْءٍ مُحِیطٌ
(۵٤/٤۱)؛ فی‌الحال درویش سر نهاذ ومرید شذ 3

(۳۱/۳) همچنان نقلست که روزی حضرت مولانا در دکّانِ شیخ
صلاح‌الدین زرکوب رَضِیَ ٱللَّهُ عَنْهُ نشسته بوذ ویاران گرد اگردِ
دکّان حلقه زذه بمعارف واسرار مشغول شذه بوذ؛ ناگاه پیر مردی 6
سینه کوبان وعَلالا کنان در آمذ وسر بقدمِ مولانا نهاذه زاریها نموذ
وگفت: هفت ساله فرزندکی داشتم واورا دزدیذند؛ چند روزست که
در طلبِ او سر وپا برهنه بیچاره شذه ام ونمی‌یابم؛ هماناکه بحدّتِ 9
تمام فرموذ که عجب چیزیست! تمامتِ عالمیان خدارا گم کرده اند
واورا اصلا نمی‌جویند وطلبِ او نمی‌کنند وسینه کوبان بر سر نمی زنند؛
ترا چه شذه است که سینه کوبی می‌کنی؟ مردی پیر در هوای طفلکی 12
خوذرا خراب ورسوا می‌کنی، چرا یکدم خالقِ عالم را نجوئی وازو
استعانت واستغاثت نخواهی تا یوسفِ گمشذه را یعقوب وار بیابی؛
فی‌الحال پیرِ بیچاره سر نهاذه استغفار کرد وخوذرا پوشانیذن گرفت؛ 15
درین حالت بوذ که از فرزندِ مفقودِ او خبر داذند که موجود شذ؛
هماناکه آن روز چندانی خلایق عاشق ومرید شذند که در شمار آیذ؟

T, I, 118 ؛ H, I, 87 ۸٤ K آ ۳۲ B آ ۳٤ Z ۳۱/۳

6 شذه KB : — Z ‖ 9 او KZ : وی B ‖ سر وپا برهنه Zh : — ZKB ‖ شذه‌ام KZ : شدم B ‖ 10 خدارا KZ : حدار (!) B ‖ 11 کوبان KZ : کویان B ‖ 12 کوبی KZ : کویی B ‖ مردی KZ : مرد B ‖ 14 یعقوب وار ZK : یعقوب واره B ‖ 16 خبر KZ : خبری B

(۳۲/۳) همچنان منقولست که روزی حضرت مولانا در مجمعی معانی
وحقایق می فرموذ ؛ ازناگاه جوانی معتبر از دردرآمذ و بر بالای پیری
3 بنشست ، بعد از زمانی حضرت مولانا فرموذکه در زمانِ ماضی امرِ الٰهی
چنان بوذکه هر جوانی‌که بر بالای پیران نشستی ، فی‌الحال بزمین فرو
رفتی ، قصاصِ آن امّت بذآن شکل بوذی ؛ اکنون درین زمان می
6 بینم که جوانانِ نوخیز بی تحاشی ودهشت پیرانِ راه‌را لکذها می زنند
وهیچ ازخَسْفِ عاقبت ومَسْخِ باطن اندیشه نمی کنند ، وفرموذ که
روزی اَسَدُ اللّٰهِ الغالِبْ ، علیّ بن ابی طالب کَرَّمَ اللّٰهِ وَجْهَهُ
9 بنمازِ صبح بمسجدِ رسول می رفت ؛ درمیانهٔ راه دیذکه پیر مردی
یهودی پیش می روذ ؛ امیرالمؤمنین ازآنجاکه فتوّت ومروّت و حسنِ
اخلاقِ او بوذ ، محافظتِ ادبِ پیر کرده پیش نگذشت وآهسته آهسته
12 در پیِ او می رفت ؛ چون بمسجدِ رسول رسیذ ، حضرت مصطفی علیه السلام
برکوعِ رکعتِ اوّل خمیده بوذ ؛ درحال بامرِ جلیل جبرئیل در رسیذه
دست بر پشتِ مبارکِ رسول نهاذ تا ساعتی توقّف کنذکه علی مرتضی
15 از ثوابِ رکعت اوّلِ نمازِ صبح محروم نشوذکه ثوابِ رکعتِ اوّل
بهتر از صذ ساله عبادتِ مقبولست والرَّکْعَةُ الاُولیَ خیرٌ مِنَ الدُّنْیَا
ومَا فِیهَا فرموذهٔ رسولست ؛ بعد ازآنک حضرت مصطفی صَلَوَاتُ اللّٰهِ

۳۲/۳ Z ۳٤ب B ۳۲آ K ۸٤ T, I, 119 ; H, I, 88

2 از در KZ : — B || بر KZ : در B || بالای Z : بالایِ BK || 3 بعد از . . . مولانا Zh : — KBZ || 6 پیران KBZ : + قدیم Zh || 7 و فرموذ که KZ : همانا که B || 9 - 12 بمسجد ـ رسول . . . : چون KZ : — B || 11 ادب Zh : — ZK || 12 السلام KZ : — B || 13 رکعت K ~ اول B || 14 ساعتی . . . که Zh : — KBZ

وسَلامُه عَلَیْه از نماز واورادِ معهود فارغ شد ودعا کرد ، از جبرئیلِ امین سؤال کرد که سِرِّ حالتِ امروزینه چه بوذ ؟ جبرئیل گفت : سبب آن بوذ که علی در وقتی که بمسجد می آمذ با پیری یهودی همراه شد ، اورا معزّز داشته تبجیل نموذ وپیشتر ازو قدم ننهاذ وپاذشاهِ قدیم سبحانه وتعالی روا ندیذ که علیّ مکّی از نصابِ ثوابِ نمازِ صبح بی نصیب ماند ، تا اینچنین عنایت فرموذ ؛ اکنون جائی که مثلِ علیِّ مرتضی رَضِیَ اللهُ عَنْه پیرکِ کافر را حرمت داشت فرموده در مقابله‌ٔ آن حرمت از حق تعالی چنین کرامات یافت ، قیاس کن که اگر عاشقِ صادقی پیری را که در راهِ خدا پیر شذه باشد ودر ملّتِ مسلمانی محاسن سپیذ کرده بوَذ وصحبتِ پیرانِ معنی را دریافته مقبولِ حق گشته باشد ، اکرام کند وحرمت ورزذ واعتقاد بندذ ، حق تعالی اورا درعوضِ آن چها بخشذ وچه لطفها کند ودر حقیقت عزّت ازآنِ خذاست ورسولِ او وازآنِ بندگانِ خاصِ او که وَلِلّٰهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِینَ (۸/۶۳) ؛ الله الله اگر خواهی که پیوسته قرینِ بختِ جوان باشی ، دامنِ پیرِ معنوی را محکم گیر که بی عنایتِ پیرِ راستین هرگز جوانی پیر نشذ وبکرامتِ پیرانِ معنی نرسیذ

1 سلامه علیه KZ : سلام B || 2 امین KZ : — B || 3 با KZ : تا B || 4 ننهاذ KBZ : + برموجب حدیث نبوی که بجلوا المشایخ فان تبجیل المشایخ من اجلال الله تعالی فرموده بود عمل کرد Zh || 7 پیرك BZ : پیر کی K || فرموذه‌ KZ : فرمود B || 10 پیران BZ : + قدیم و K

شعر (رمل)

پیر را بگزین که بی پیر این سفر هست بس پُر آفت و خوف و خطر
3 کرده ام بختِ جوان را نام پیر کو ز حق پیرست نه از ایّام پیر
من نجویم زین سپس راهِ اسیر پیر جویم پیر جویم پیر پیر
پیرِ گردون نی ولی پیرِ رشاد در جهان والله اعلم بالسَّــداد

6 (۳/۳۳) همچنان منقولست که روزی در مدرسهٔ مبارک معانی می فرموذ گفت : حق سبحانه وتعالی در قرآنِ مجید می فرمایذ که اِنَّ اَنْکَرَ ٱلاَصْوَاتِ لَصَوْتُ ٱلحَمِیرِ (۱۹/۳۱) ؛ چه از جمیعِ
9 جانوران صوتِ زشت ومکروه را بذو منسوب کرده است ؛ معلومست یاران را که چه معنی دارذ ؟ یاران سرنهاذه ملتمسِ بیانِ آن شذند ؛ فرموذ که سائر حیوانات را مخصوص نالهٔ ووردی و تسبیحی هست که
12 خالق و رازق خوذ را بذان یاذ می‌کنند ؛ چنانک حنینِ شُتر وزئیرِ شیر وانینِ نخچیر وطنینِ مگس ودویِّ زنبور وغیرهم وبر آسمان ملائکه وروحانیان را تسابیح و زَجَل است وبنی‌آدم را تسبیح و تهلیل وانواعِ عبادات
15 باطنی وبدنی ، غیر از خرِ بیچاره که در دو وقتِ معیّن بانگ می کند : یکی وقتی که آرزوی جماع کنذ ، دوم در وقتی که گرسنه شوذ ؛ چنانک گفته‌اند

۳/۳۳ Z ۳۵ آ B ۲۲ ب K ۸٦ T, I, 122 ؛ H, I, 89

4 من . . . پیر پیر Z : — BK ‖ سپس Zh : سبب Z ‖ 8 چه KZ : — B ‖ 11 حیوانات را BZ : حیوان K ‖ تسبیحی KZ : وردی B ‖ 16 یکی B : یك KZ ‖ در وقتی KB : وقتی Z

2 ـ 3 پیر را . . . پیر : MN ج ۱ ، ص ۱۸۱ / ۲۹٤۳ ، ۲۹٤۰ ؛ MA ۲/۷۸ ، ۱

4 ـ 5 من نجویم . . . بالسداد : MN ج ٦ ، ص ٥۱۰/٤۱۰۲٤ ، ٤۱۲۱ ؛ MA ٦٥۰/ ٦۰۷

شعر (رمل)

كَحِمَارِ السَّوْءِ إِنْ اَشْبَعْتَه ضَرَبَ اَلنَّاسَ وَإِنْ جَاعَ نَهَقْ

پس خر دايما بنده‌ٔ فرج و گلوست ؛ وهمچنان هركسى كه در جانِ او 3
دردِ خذا وناله‌ٔ عشقى نباشذ ودر سرِ او سودائى وسرّى نبوذ عِنْدَاللّه
تعالى كمتر از خرست اُولَئِكَ كَالاَنْعامِ بَلْ هُمْ اَضَلُّ (۱۷۹/۷)
نَعُوذُ بِاللهِ مِنْهُ 6

شعر (رمل)

دانكِ اين نفسِ بهيمى نر خرست زيرِ او بوذن ازآن ننگين ترست
گر ندانى ره هر آنچ خر بخواست عكسِ آن كن خوذ بوذ آن راهِ راست 9

بعد ازآن فرموذ كه در زمانِ ماضى پاذشاهى ز پادشاهِ ديگر بطريقِ
امتحان سه گونه چيز در خواست كرد كه ازآن سه چيز بدتر نبوذ :
يكى طعامِ بذ . دوم نفسِ بذ ، سوم جانورِ بذ ؛ اين پاذشاه از طعامها 12
پنير فرستاذ و از نفوسِ بذ غلامِ ارمنى فرستاذ و از حيوانات خرى فرستاذ
ودر عنوانِ نامه اين آيت را نشان كرد : إِنَّ اَنْكَرَ اَلاَصْواتِ لَصَوْتُ
اَلحَمِيرِ (۱۹/۳۱) 15

(۳/۳٤) همچنان منقولست كه روزى حضرتِ مولانا با جمعِ ياران
بسوى باغِ چلبى حسام الدين مى رفتند وآن روز خذاوندگار بر خرى

T, I, 123 ; H, I, 90 ۸۷ K آ ۳۵ B ب ۳۵ Z ۳٤/۳

3 همچنان KZ : — B || 14 و در عنوان KZ : غير آن عنوان B || 17 الدين KZ : — B

8 دانك . . . ننگين ترست : MN ج ۵ ، ص ۸۹ / ۱۳۹۲ ؛ MA ۲۷/٤٦٦
9 گرندانى . . . آن راه راست MN ج ۱ ، ص ۱۸۲ / ۲۹۵۵ ؛ MA ۹/۷۸

سوار شذه بوذ؛ فرموذکه مَرْکَبُ اَلصّالِحین است وچندین پیغامبران
خر سواری کرده اند؛ چنانک شیث وعُزَیر ومسیح وحضرت رسول
3 ما علیهم السلام

شعر (رمل)

خر برهنه برنشین ای بوالفُضول خر برهنه نی‌که راکب شذ رسول

6 مگر یار ربّانی شهاب‌الدین گوینده نیز بر بهیمهٔ سوار شذه بوذ؛ از
ناگاه خر او بانگی برکشیذ؛ مذکور از سر غضب چند بار خررا
بر سر بزد؛ حضرت مولانا فرموذکه حیوان بیچاره را چراش می‌زنی؟
9 برای آنک بارت می‌کشذ؟ شکری نکنی‌که تو راکبی واو مرکوب
تست ونَعُوذُ بِاللّه اگر برعکس بوذی چه خواستی کردن؟ حالیا
نالهٔ او از دو حال بیرون نیست: یا برای گلوست یا برای فرج؛ درین
12 کار جمیع خلق مشترك اند وپیوسته درین کارند وتخم هوس را درین
کارند؛ پس همه را بر سر بایذ زذن وسرزنش کردن؛ هماناکه شهاب الدین
نادم گشته فروذ آمذ وسُمِّ آن جانور را بوسیذه نوازش کرد

15 (۳۵/۳) همچنان منقولست که یکی از قلّتِ منال وکِلّتِ حال
حکایت می‌کرد وشکایت می‌نموذ. حضرت مولانا فرموذکه بَرَو
بعد الیوم مرا دوست مدار تا دنیات بدست آیذ وفرموذ

T, I, 124 ; H, 1, 91 ۳۵/۳ Z ۳۵ ب B ۳۳ آ K ۸۷

12 جمیع خلق KB : — Z

5 خر برهنه . . . رسول : MN ج ۲، ص ۲۸٦/۷۲۵ ؛ MA ص ۲۹/۱۲۰

شعر (هزج)

بیا چون من شو ای مَهْرو نه دولت جو نه نعمت جو
گر ابلیس را چنین بوذی شه و صاحب عَلَم بوذی 3

(۳٦/۳) همچنان فرموذ که روزی صحابهٔ حضرتِ رسول را
علیه السلام گفت که ترا دوست می دارم ؛ گفت : چه ایستاذهٔ ؟ جوشِ
آهنین بپوش واستقبالِ بلاها کن و قلّت را مستعدّ باش که بلا تحفهٔ 6
محبّان وعاشقانست

شعر (سریع)

گفت اَلَسْتُ وتو بگفتی بلا سرِّ بلی چیست کشیذن بلا 9

باز فرموذ که عارفی از منعمی پرسیذ که مال را دوست می داری
یا گناه را ؟ گفت : مال را دوست می دارم ؛ گفت : راست نمی گوئی
بلکه گناه و وبال را دوست تر می داری ؛ نمی بینی که مال را فرو می 12
گذاری و وبال وگناهرا با خوذ می بری وعند الله تعالی موأخذ می گردی ؛
اگر مردی ، جهدی کن که مالرا بیگناه با هم ببری ، چون دوستش
می‌داری چاره آنست که پیشتر از خوذ مال را بحضرتِ خداوند 15
ذوالجلال فرستی . تا آنجا برای تو کارها کنذ که وما تُقَدِّمُوا
لأنفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوه عِنْدَ اللهِ هُوَ خيرًا واَعْظَمَ
اَجراً (۷۳/۲۰) 18

T, I, 125 ; H, I, 91 ۸۷ K آ ۳۳ B ب ۳٥ Z ۳٦/۳

a 2 جو KZ : خو B || 3 b کر Z : که B || چنین KZ ~ شه B || 5 علیه السلام KZ : — B || 6 باش Zh : — BKZ || 7 عاشقانست KBZ : + عاشقرا یك بلا دربشین و دیکر درکین است Zh

(۳۷/۳) الحکایه : همچنان یارانی که محرّمِ اسرار ومُحرمِ
احرامِ آن کعبهٔ احرار بوذند . رِضْوَانُ ٱللهِ عَلَیْهِمْ أَجْمَعِینَ ،
3 روایت چنان کردند که روزی معین‌الدین پروانه اَعْلَی ٱللّٰهُ دَرَجَتَهُ
در سرای خوذ اجتماعِ اکابر کرده بوذ وجمیعِ علماء وشیوخ وارباب
فتوّت وگوشه نشینانِ خلوت ومسافرانی که از اقالیم رسیذه بوذند ،
6 درآن مجلس حاضر شـذه وصدورِ عظام صدرها را گرفته بنشستند ،
مگر پروانه را آرزو شذ که اگر حضرت مولانا نیز تشریفِ حضورِ
پرنور ارزانی فرموذی چه بوذی ، همانا که شرفِ روزگارِ ما بوذی ؛
9 خدمت مجد الدین آتابک که داماذِ پروانه بوذ ومریدِ حضرتِ مولانا ،
مردی بوذ پر فضائل ومعتقد ؛ برخاست وبدعوتِ مولانا اقدام نموذ ؛
ازینجانب میانِ صدور واکابرِ مشوّش صدور فُجْفُجهٔ در انداخت که
12 اگر مولانا تشریف دهذ کجا نشینذ ؛ باتّفاق گفتند که ما هر یکی در
مقاعدِ عزِّ خوذ نشسته ایم ، او نیز هر کجا که خواهذ بنشینذ ؛
چون مجد الدین آتابک بعبارتِ بلیغ تبلیغِ رسالت کرد ، حضرتِ مولانا
15 چلبی حسام‌الدین واصحاب را جمع کرده روانه شذند ؛ یاران پیشا پیش می

۳۷/۳ Z ۳٦ آ B ۳۳ ب K ۸۸ T, I, 126 ; H, I, 92

3 چنان KZ : چنین B || کردند KB : کنند Z || 6 شذد BZ : بودد K ||
11 مشوش BZ : موسوس KZh || 13 کجا Z : جا KB

14 مجد الدین آتابک : مجد الدین علی بن محمد الحسن المستوفی الارزنجانی است
ودر ٦۷٦ هـ/۱۲۷۷ م فوت شد (ر. ک. به ابن بیبی، الاوامر العلائیه، ص ٦٥٦ـ٦٦۰ ؛
اقسرائی ، مسامرة الاخبار ، ص ۷۳ ، ۸۹ ، ۹۳ ، ۹٥ ، ۱۰۰ ، ۱۰۲ ، ۱۱۸ ؛
دیوان سلطان ولد ، ص ۱٤۳ ؛ مکتوبات مولانا ، ص ۱٤ ، ۱٦ ، ۲۲ ، ٥۸ ، ۷۱ ،
۱۲٤ ؛ فیه مافیه ، ص ۲۸ ، ۲٦۰ ؛ سپهسالار ، ص ۱۰۰ ، ۳٥۱ ؛ تاریخ بیبرس
(ترجمهٔ ترکی) ص ۸٦ ، ۱٥۲ ؛ T ج ۱ ، دیباجه ص LXXVII ـ LXXVIII)

رفتند وحضرتش در پیِ یاران می آمذ ؛ چون حضرتِ حضرت چلبی حسام الدین
بسرای پروانه در آمذ ، تمامتِ اکابر اکرام کرده بالای صُفّه جا داذند ،
3 در عقب حضرتِ مولانا در رسیذه ، پروانه و ارکانِ دولت پیش
دویذند ؛ پروانه دستِ مبارکِ حضرت خذاوندگار را بوسه ها می داذ
وعذرها می خواست که حضرتِ خذاوندگار را زحمت شذ واما
6 بندگان را رحمت شذ ، لطفها فرموذه ؛ چون بسرای در آمذ ، دیذکه
زیر و بالای صُفّه اکابر نشسته اند ، السَّلامُ عَلَیْکُم ورَحْمَةُ اللهِ
فرموذه در صحنِ سرای فرو نشست ؛ حضرتِ چلبی حسام الدین برخاست
9 وبزیر آمذه در پهلوی مولانا بنشست ؛ اغلبِ اکابر بموافقت فروذ
آمذند وآنانکه از غلبهٔ نفاق اتّفاق کرده بوذند ، در ماندند ؛ مثلِ
ناصرالدین وشیخ شرف الدینِ هریوه وسیّد شرف الدین ومَنْ تابَعَهم
12 مِن الفُقَهاء که هر یکی در انواعِ علوم کتابخانهٔ بوذند ؛ گویند :
سیّد شرف الدین مردی بوذ حکیم طبع ومتکلّم وگستاخ رَوْ وبذ روی
وچون این حالت را بذیذ که تمامتِ بزرگان بموافقتِ او بزرگ
15 از بالا زیر دویذند وحضرتِ آنچنان صدری در صفِّ نِعال
صدری ساخته صدرها خالی ماند ، سر آغاز کرد که در صورتِ
حال صدر کجاست ؟ و در مذهبِ اهل طریقت صدر چه جارا
18 گویند ؟ قاضی سراج الدین گفت که در مدارسِ علماء صدر میانهٔ
صفّه است که مسندگاهِ مدرّس است وشیخ شرف الدین هریوه
گفت که در طریقهٔ اهلِ اعتکاف وپیرانِ خراسان کُنجِ زاویه

---

2 کرده ZB : کرد و بالضروری K || 4 حضرت KB : — Z || 9 آمذه BZ : + و K || 13 بذروی BZ : بدرو K || 14 او BZ : آن K || 16 سر KZ : بسر B || 16 در صورت KB : صورت Z || 20 در طریقه KB : طریقه Z

صدراست وشیخ صدرالدین گفت که درمذهبِ صوفیان صدر در
خوانق کنارِ صفّه را گونید وآن فی الحقیقه صفِ نعالست ؛
3 بعد ازآن بر سبیل امتحان از حضرتِ مولانا سوأل کردند که محلِّ
صدر در سُنّتِ شما کجاست ؛ حضرتش فرموذ که

شعر (رمل)

6 آستان و صدر در معنی کجاست ما ومن کو آن طرف کآن یارِ ماست

صدر آنجاست که یار است . سیّد شرف الدین گفت کو یار؟ فرموذ که
کوری نمی بینی

9 شعر (هزج)

تو دیذه نداری که بذو درنگری ورنی زسرت تا قدمت اوست همه

همانا که بر خاست وبسماع شروع کرده ، سماع آنچنان گرم شذ که
12 تمامتِ اکابر جامه ها بر خوذ چاک زذند ؛ عاقبة الامر بعد از وفاتِ
مولانا چون سیّد شرف الدین بدمشق رسیذ نابینا شذ ؛ اوقات
مگر یاران بذیذنِ او رفتندی ؛ ناله‌ها کردی وگریستی که دریغا دریغ
15 که برجانِ من چها رفت وروایت می‌کرد که درآن ساعت که حضرتِ
مولانا برمن بانگ بر زذ، دیذم که تُتُقِ سیه برابرِ نظر من گرفتند ؛
دیگر درکِ اشیاء نتوانستم کردن ورنگِ چیزی را دیذن ؛ امّا

1 که BZ : — K || خوانق Z : خوانیق KB || 2 وآن KZ : — B || 5 شعر KB : + گفت Z || 6 a استان K استانه BZ || 12 زذند KB : کردند Z || 14 رفتندی Bz : آمذندی K || 16 سیه KB : سیاه Z || 17 درک KB : ادراک Z

6 آستان . . . ماست : MN ج ۱، ص ۱۰۹ / ۱۷۸٤ ؛ MA ص ۱۰/٤۷

از حضرتِ او امیذها دارم که برمنِ بیچارهٔ مغرور عنایت کنذ ؛
چه الطافِ اولیاء بی نهایتست ؛ چنانک فرموذهٔ او بزرگست :

شعر (هزج) 3

مشو نومیذ ازآن جرمی‌که کردی   که دریای کرم توبه پذیرست
گناهت‌را کنذ تسبیح و طاعات   که درتوبه پذیری بی نظیرست

(۳۸/۳) همچنان بعضی ارباب احباب روایتِ حکایت چنان کردند که 6
این ماجرا درزمانِ جلال‌الدین قَرَطایی بوذه‌است که چون مدرسهٔ خوذرا
تمام کردند اجلاسِ عظیم فرموذ کردن وهمان روز درمیانِ اکابرِ
علماء بحث افتاذ که صدر کذامست وآن روز حضرتِ مولانا شمس‌الدین 9
تبریزی بتَنَوی آمذه بوذ ؛ در صفّ نعال میانِ مردم نششته بوذ
وباتّفاق از حضرتِ مولانا پرسیذند که صدر چه جارا گویند ؟
فرموذ که صدرِ علماء درمیانِ صفّه است وصدرِ عرفاء درکنجِ خانهٔ 12

T, I, 129 ; H, I, 94   ۳۸/۳ Z ۳۷ ب B ۳٤ ب K ۹۰

1 مغرور BZ ; + غرور K || 4 پذیرست BZ : پذیرست K || 5 نظیرست BZ : نظیرست K || 6 احباب Zh : — BKZ || 9 مولانا KB : — Z

7 جلال‌الدین قرطائی: در ۶۵۲ هـ / ۱۲۵٤ م فوت شذه است ؛ یکی از بزرگان دولت آل سلجوق بود (ر. ك. به ابن بیبی الاوامر العلائیه ، ص ۵۹۳ - ۶۰۱ ؛ اقسرائی ، مسامرة الاخبار ، ص ۳۶ - ۳۸ ؛ Selçuk büyüklerinden Celalettin, M. Ferit Uğur - M. Mesut Koman; ، 1940 ، Konya ، Karatay ile kardeşlerinin hayat ve eserleri, ؛ ۳۵ شماره ۴۹ - ۵۰ ، ص Konya dergisi, Büyük Karatay Medresesi ، Belleten, Selçuk Devri vakfiyeleri ، Prof. Osman Turan. (ج ۱۱ ، تموز ۱۹٤۷ ، ص ۴۱۵ - ٤۲۹)

وصدرِ صوفیان در کنارِ صفّه ودر مذهبِ عاشقان صدر در کنارِ یارست؛
همانا که بر خاست وپهلوی شمس‌الدینِ تبریز بنشست؛ وگویند آن روز
3 بوذ که مولانا شمس‌الدینِ تبریزی درمیانِ اکابرِ قونیه مشهور شد
ودر زمانِ پروانه دوم بار این حکایت هم واقع شده

(۳/۳۹) همچنان منقولست که روزی معین‌الدین پروانه حضرتِ مولانا را
6 سماع داده بوذ وجمیع علماء وعرفاء حاضر بوذند وگرمیٔ سماع تا نیمشب
کشیذه تمامتِ آشها سرد شده بیات گشت؛ پروانه شیخ محمد خادم را
پیش خوانده قضیّهٔ طعام را بوی عرضه داشت؛ شیخ محمّد خادم
9 آن معنی را میخواست که بطریقِ کنایت بحضرتِ مولانا باز گویذ؛
مولانا فرموذ که تا امیرِ آب آبهارا نبرّذ آسیاب کَیْ ایست کند وسکون
یابذ و قرار گیرذ؟ پروانه سر نهاذ واشکها رانده آشهارا یغما فرموذ
12 واز نوبنیاذِ طعام کردند

(۳/۴۰) الحکایه: در خبرست که بُقْراطِ زمان مولانا اکمل‌الدین
طبیب طَیَّبَ اَللّٰهُ ثَرَاهُ که از اکابرِ حکمای روم بوذه ونظیرِ خوذ
15 نداشت؛ پیش از آنک مریدِ مولانا شوذ روزی بزیارتِ حضرتش
آمذه بوذ؛ مولانا فرموذ که جهتِ هفتده یارِ گزیده مُسْهِل وحبّات
ترتیب کنذ واصحابِ کرام باحتما مشغول شدند؛ آن روز که روزِ
تناولِ دارو بوذ، علی‌الصباح حضرتِ مولانا بسوی خانهٔ

۳/۳۹ـ۴۰ Z ۳۷ آ B ۳۴ ب K ۹۱ T, I, 130 ; H, I, 95

2 تبریز B : تبریزی K — Z || 3 تبریزی KZ : —B || 9 مولانا KZ : — B ||
11 آشها را KZ : آشها B || 17 شذند Z : بوذند K — B

۳/۴۰ الحکایه... ص ۱۲۴/۵ قند: سپهسالار، ص ۸۱ـ۸۲

اکمل‌الدین رفته ، حکیم را خبر کردند ، بیرون آمده سر نهاذ ؛ حضرت
مولانا در آمذ و هفتده کاسه دارو را چنانک مهیّا کرده بوذ ، یگان
یگان در آشامیذ ودر هرباری الحمد لله ربّ العالمین می‌فرموذ ؛ همانا که 3
اکمل‌الدین از هیبتِ آن حالت در حیرت فرو مانده مجالِ مقالش نبوذ ؛
بعد ازآن بجانبِ مدرسهٔ خوذ روان شذ ؛ تمامتِ اصحاب را ازین حال
اعلام کردند ؛ همه شان متحیّر ماندند که مزاجِ مبارکِ لطیفِ نازکِ 6
ریاضت بارهٔ او چه خواهذ شذن ؛ زمانی بمعارف مشغول شده مستیها
می نموذ وخدمتِ اکمل الدین ناچار برخاست وآهنگِ مدرسه کرد تا
کیفیّتِ حال را در یابذ ؛ می بینذ که در محرابِ مدرسه برمثالِ آفتاب 9
تکیه زده بشرحِ حقایق وبسطِ دقایق مشغول شذه است ؛ اکمل‌الدین
سرنهاذه پرسیذ که مزاجِ مبارك وطبیعت چونست؟ بطریقِ مطایبه
فرموذ که تَجْرِی مِنْ تَحتِهَا اْلاَنْهَارُ (۲/۲۵ ، ۲٦٦) ؛ گفت 12
تا حضرتِ خداوندگار از آب پرهیز کند ؛ درحال فرموذ که جلّید
بیاوردند وخرد کرده ازآن یخپاره‌ها خوردن گرفت ؛ چندانی بخورد که
در بیان آیذ ؟ بعد ازآن بجانبِ حمام روانه شذ وچون از استحمام فارغ 15
گشت ، بسماع شروع فرموذ ، تا سه شبانروز در سماع بوذ ؛ همانا که
اکمل‌الدین دستار بر زمین زده افغان می‌کرد ونعره‌ها می زذ که این حالت
مقدورِ بشر نیست واین قدرت را از اولیاء کسی ننموذه است ؛ همان 18
ساعت با اولاد واعقابِ خوذ مرید وبنده شذ وحکایت را با حکماء
واطبّای عهد باز گفت ، باخلاصِ تمام بجمعهم مرید شذند واقرار

---

2 چنانک K : چنان ZB || بوذ KZ : — B || **7** او KZ : — B || **11** پرسیذ KB : پرسیذه Z || **13** خداوندکار BZ : مولانا Z || **14** بخورد Z : خورد KB || **15** آیذ KB : نایذ Z || **16** شبان روز KZ : شبانه روز B

کردند که این مردِ مردانه مُؤَیَّدٌ مِن عِندَ ٱللّٰه است وذاتِ عالی
صفاتست و حکیم الٓهیست

3 شعر (رمل)

گر ولی زهری خورذ نوشی‌شوذ ورخورذ طالب سیه هوشی شوذ
زآن نشذ فاروق‌را زهری گزند که بُذ آن تریاقِ فاروقیش قند

6 (۳/٤۱) همچنان مگر درآن روزها درمیانِ حکمای شهر وعلمای
دهر ، بحثی عظیم افتاذه بوذ که نفسِ آدمی بخون زنده است
یا بچیزی دیگر ؟ اطبّاء علی‌العموم مسئلهٔ جامعی گفتند که البتّه بخون
9 زنده است ؛ چه اگر خونِ آدمی بکلّی بروذ ، فی‌الحال بمیرذ وفقها را
مُلزم کردند ؛ علماء باتّفاقِ تمام بحضرتِ مولانا آمذه این مسئله را
عرضه داشتند؛ فرموذ که البتّه محقّق شذه است که آدمیان بخون زنده اند؛
12 همه شان گفتند که در مذهبِ حکماء چنانست ودر آنجا اَدِلّهٔ حِکَمی
وبراهینِ معقول گفتند ؛ مولانا فرموذ که مذهبِ حکما نه چندانست ؛
بلک آدمی بخذا زنده است نه بخون؛ هیچ کسی را مجالِ لِمْ وَلاَ نُسَلِّمِ نبوذ

۳/٤۱ : Z ۳۷ ب B ۳٥ آ K ۹۲ T, I, 132 ; T, I, 96

---

8 یا KZ : تا B || 13 معقول KZ : معقولی B || نه KZ ; — B || 14 مجال KB ; — Z || و B : — KZ

---

4 کر ولی . . . شوذ : MN ج ۱ ، ص ۱٦۰/۲۱۰۳ ؛ MA ۱٦/٦۹
5 زان نشذ . . . قند : MN ج ٥ ، ص ۲٦۹/٤۲۳۸ ؛ MA ۲٥/٥٤۹

شعر (رمل)

فَلْسَفی را زَهْره نی تا دم زند   دم زند دینِ حقّش برهم زند

بعد ازآن فرموذ که فصّاد بیارند ؛ همانا که از دو دستِ مبارکِ خوذ 3
فصد کرده چندانی بگذاشت که تمامتِ خون از عروق بیرون آمذ ودر
جایگاهِ نیش زرد آبی بیش نماند وبطرفِ حکماء التفات فرموذ که
چونست؟ بخون زنده اند یا بخذا؟ همگان سرنهاذند وبقدرتِ مردانِ 6
خذا ایمان آوردند ؛ فی‌الحال برخاست و بحمّام درآمذ ؛ چون بیرون
آمذ بسماع شروع کرد

(۳/۴۲) همچنان خدمتِ مولانا شمس‌الدینِ ملطی رحمه اللهُ روایت 9
کردکه روزی بحضرتِ مولانا رفته بوذم ؛ دیذم که در جماعتخانهٔ
مدرسه تنها نشسته بوذ ؛ سرنهاذم ونشستم ؛ فرموذ که نزدیك بیا!
قدری پیشتر رفتم ؛ بارها فرموذ که نزدیک بیا! چندانی پیشتر غژیذم که 12
زانوی من بزانوی مبارکش رسیذ ومرا از غایتِ دهشت وتحاشی
اِقشعراری عظیم در باطن ظاهرشذ ؛ فرموذ که چنان بنشین که زانوی
توبزانوی من متّصل شوذ ؛ همانا که از مناقبِ حضرتِ سیّد برهان‌الدین 15
وازکراماتِ مولانا شمس الدینِ تبریزی قدّسَ اللهُ سِرَّهُمَا چندانی

T, I, 133 ; H, I, 97   ۳/۴۲ Z ۳۸ آ B ۳۵ ب K ۹۳

2 دین BZ : دید B || 3 همانا KZ : — B || مبارك KB : — Z || 4 چندانی KZ : چندانك || B بگذاشت BZ : بکذشت K || 6 زنده اند BZ : زنده است K || 7 وبحمام . . . آمد BZ : — K || رحمه الله KZ : — B || 12 که K : — || BZ چنان KZ : چنین B || 16 تبریزی KZ : تبریز B

2 فلسفی . . . زند : MN ج ۱ ، ص ۱۳۱ / ۲۱۰۵۱ ؛ MA ۲۷/۵۶

بیان فرموذ که من بیخوذ شذم ؛ پس آنگاه فرموذ که حضرتِ سلطانِ
ما عِنْدَ ذِکرِ ٱلصَّالِحِینَ تَنْزِلُ ٱلرَّحْمَةُ فرموذه است یعنی درجائی که
3 ذکرِ صالحانِ امّت کنند ، بارانِ رحمت فرو می بارذ ؛ امّا درآنجا که
ذکرِ ما روذ خذا می بارذ

(۴۳/۳) همچنان منقولست که اوقات چون حضرتِ مولانا بحمام می
6 رفت حرمِ او کرا خاتون رَضِيَ ٱللهُ عَنْهَا یاران را سپارش میکرد که
حضرتِ مولانا را نگاه داریذ که او را از خوذ فراغتِ کلّیست ، یاران
قالیچه و نمچین با هم می بردند و در سردابه می گستردند وقتها درآنجا
9 آرام می گرفت و مُغَمِّزی می کردند ؛ مگر شبی در قلبگاهِ زمستانِ
شدید بحمام رفته بوذ ؛ یاران برعادتِ قدیم قالیچه و مقرمه برده در
سردابه راست می کردند ؛ هماناکه چون برهنه شذ ودر آمذ. نظری
12 کرد وباز بیرون جست ؛ زمانی کشیذ دربیِ او بیرون آمذه دیذند که
بر سرِ یخپارهٔ ایستاذه و یخپارهٔ دیگر برسرنهاذه بوذ ؛ یاران فریاذکردند ؛
گفت : نفسم بذ می آموزذ و گستاخ می شوذ ؛ لله الحمد درویشانیم ازآلِ
15 فرعون نیستیم ؛ ازآلِ پادشاهیم که سلطانِ فقرا بوذ ، دستار وفرجی پوسیذه
روان شذ

(۴۴/۳) همچنان روزی حضرتِ سلطان ولد نقل فرموذ که حضرت
18 والدم دایما می‌فرموذ که من پنج ساله بوذم که نفسم مرده بوذ و درحالِ
جوانی وکهولت چون بجدِ تمام بریاضت وشبخیزی مشغول می شذ

۴۳/۳ Z ۳۸ آ B ۳۵ ب K ۹۳ T, I, 134 ; H, I, 98

7 نکاه BZ : + می K || 8 قالیچه و KZ : — B || درآنجا KZ : آنجا B ||
9 قلبکاد BZ : قلب K || 12 کرد Z : بکرد KB || 12 - 13 که بر KZ : و B

ومبالغه می نموذ ؛ پرسیذم که روزی مرا چنان حکایت فرموذه بوذی ؛
این دم چونست که شب و روز قرار وآرام نداری؟ فرموذ که بهاء الدین ،
نفس قوی عیّارست ؛ می ترسم که مباذا از ناگاه از جائی سر زند 3
وشجاع الدینِ عقل را مغلوب و منکوب گرداند

شعر (رمل)

نفس را هِل تا بگرید زار زار تو ازو بستان وام جانگزار 6
مصحفِ ســالوسِ او باور مکن خویش با او همسر و همسر مکن

(۳/٤٥) الحکایه : همچنان از حضرت چلبی حسام الدین قدّس الله
روحه العزیز منقولست که سیّد شرف الدین را محبّی بوذ ، از اکابرِ 9
شهرِ قونیه و او را پسری بوذ ، صاحب جمال ؛ یوسف مثال و اکثر
خلایق شیفتهٔ حسنِ او شذه بوذند وآن پسر از صمیمِ جان و دل عاشق
وربوذهٔ حضرت خذاوندگار گشته بوذ وداٸما نامِ او می برد وسوگند 12
بخاكِ پای آن حضرت می خورد ؛ پذرش چندانك ازآن حالت او را
منع می کرد . ممتنع نمی شذ ؛ بلك عشق و صدقِ او داٸم مضاعف
می گشت ؛ روزی وا پذرِ خوذ گفت : اگر مرا دوست می داری وخواهانِ 15
منی ، می بایذ که حضرتِ مولانا را بخانه دعوت کنی وسماع دهی ومرا

۳/٤٤-٤٥ ؛ Z ۳۸ ب B ۳٥ ب ۳٦ آ K ۹٤ T, I, 135; H, I, 98

1 مبالغه Z : مبالغها KB || روزی KZ : + که B || بوذی BZ : بودید K || 2 قرار و ارام Z : آرام و قراری KB || نداری BZ : ندارید K || 6 b بستان BZ : + و K || 9 سید KBZ : + خواجه Zh || 15 وا KB : با Z || 16 می KZ : — B

7 مصحف . . . همسر مکن : MN ج ۳ ، ص ۲۰۰۰/۱٤٥ ؛ MA ۱۰/۲۰۹

بنده و مریدِ او سازی و الّا من خوذرا هلاك می کنم ویا از شهر خوذ
دیوانه‌وار آواره می‌شوم ؛ خواجهٔ بیچاره از غایتِ محبّتِ فرزند طوعاً
3 وکرهاً راضی شذه بخدمتِ سیّد شرف‌الدین آمذ وکیفیّتِ حال را باز
گفت ، سیّد شرف‌الدین که از جملهٔ معجبانِ مُکابِر بوذ ، بطریقِ انکار
بخواجه تعلیم داذ که چون فرزندت مرید شوذ از مولانا سؤال کن که
6 این فرزندِ من بهشتیست ودیدارِ حق را خواهذ دیذن یا نی؟ تا چه
جواب دهذ ؛ خواجه تمامتِ اکابر و صدور و علمای شهر را دعوت کرده
سماعی عظیم داذ ؛ بعد ازآن که سماع بنشست و طعام خورده شذ ، پسرِ
9 خوذ را پیش‌کشیذه مرید کرد ، پیش ازآنك خواجه سؤال کنذ ، حضرتِ
مولانا فرموذ که این فرزندِ نیکبخت از جملهٔ بهشتیانست و لایقِ
دیذارِ الله گشته است وغریقِ رحمتِ حق شذه ؛ آخر امثالِ این فرزند
12 درین شهر بسیارانند ، چرا بسوی ما رغبت نمی‌کنند وارادت نمی‌آورند ؟
خواجه گفت : این را خذا چنین‌کرد ؛ فرموذ که حالیا اوّل بسخنِ تو
خذا را دیذ وخذاش بطرفِ ما فرستاذ ؛ چه اگر خذاش نخواستی
15 وقبولِ حضرتِ خوذ نکردی . بجانبِ ما نیامذی و الهام الله معاونِ
ومرشدِ او نشذی ؛ درحال خواجهٔ مسکین سر در قدمِ مولانا نهاذه
مرید شذ و از سلکِ عاشقانِ واصل گشت

---

1 خود KB : — Z || 3 و KZ : او B || شذه ZB : شد K || آمذ KŹ : — B || معجبان KZ : معجران (!) B || 5 شوذ KZ : شد B || 6 چه KZ : — B || 7 کرده KB : کرد Z || 13 این را KZ : این B || کرد KZ : — B || 16 در قدم KB : قدم Z

(٤٦/٣) همچنان منقولست که روزی معین الدین پروانه رحمه الله
در دیوانِ سرای خوذ گفته باشذ که حضرتِ خذاوندگار پاذشاهِ بی
نظیرست و مثلِ او سلطانی نپندارم که در قرنها ظهور کرده باشذ ؛ 3
امّا مریدانش بغایت مردمِ بذند و فضول نفس ؛ مگر یکی از جمله‌ٔ
محبّانِ حضرتش که آنجایگاه حاضر بوذ ، ازغایتِ دردِ دل تحمّلِ
آن سخن نکرده این خبررا بحضرتِ مولانا رسانیذه ؛ تمامتِ یاران 6
شکسته دل گشتند ؛ همانا که حضرتِ مولانا رقعه‌ٔ بخدمتِ پروانه
ارسال فرموذ که اگر مریدانِ من نیک مردم بوذندی ، خوذ من مریدِ
ایشان می شذم ؛ از آنچ بذ مردم بوذند که بمریدیشان قبول کردم 9
تا تبدّل یافته نیکو شوند ودرسلکِ نیکان و نیکوکاران در آیند

شعر (سریع)

کورنیم لیک مرا کیمیاست   این درمِ قلب أزآن می خرم 12

باز فرموذ که بروانِ پاكِ حضرتِ پذرم تا حق تعالی ضامنِ ایشان نشذ که
ایشان را رحمت کنذ واز جمله‌ٔ مقبولانِ خوذ گرداند، بمحلِّ قبول نیفتاذند
ودر دلِ پاكِ عباد الله جا نکردند 15

شعر (منسرح)

رحمتیان رسته اند لعنتیان خسته اند   ما ز پیِ رحمتِ قومِ لعین آمذیم

چون پروانه رقعه‌ٔ رفیعِ آن سلطان را مطالعه کرد اعتقادش یکی در هزار 18

T, I, 137 ; H, I, 99   ٤٦/٣ Z ۳۹ آ B ۳٦ ب K ۹٥

4 مردم KZ : — B || مگر KZ : + که B || 10 تبدّل BZ : تبدیل K ||
12 خرم KBZh : خورم Z || 17 لعنتیان KZ : لعنتیان (!) B

گشته برخاست و پیاده بحضرتِ مولانا آمده عذرها خواست و استغفار کرده بسی شکرانها بیاران ایثار کرد

3 (۳/۴۷) همچنان منقولست که روزی صاحب فخرالدین ابوالخیرات رحمه الله گفته باشذ که حضرتِ مولانا پادشاهِ بزرگوارست، امّا اورا می بایذ از میانِ مریدانش بیرون کشیذن و ایشان را تلف کردن؛ چون خبر
6 بحضرت مولانا رسیذ، تبسّم فرموده گفت: اگر توانند بیرون کشیذن، بعد ازآن فرموذ که عجبا این یارانِ ما چرا چنین مبغوضِ نظرِ اهلِ دنیاست؛ مگر که محبوب ومقبولِ نظرِ عنایتِ حق اند؛ چه تمامتِ
9 عالمیان را در غلبیر کردم، هماناکه همه شان فرو رفتند غیر ازین یارانِ ما که برسرِ بالا آمذه اند؛ جسمِ ما جانِ یارانست، جسمِ یارانِ ما جانِ عالمیانست؛ اگر دانند واگر ندانند

۳/۴۷ Z ۳۹ ب B ۲۶ ب K ۹۶ T, I, 138 _ 39 ; H, I, 100

9 فرو Z: فرود KB || 11 دانند KZ : دانید B || ندانند KZ : ندانید B

3 صاحب فخرالدین ابو الخیرات : فخرالدین علی بن حسین الروی است که تقریبا پنجاه سال در بندگی آل سلجوق بامور دولت مشغول شده است؛ چشمه‌ها، مدرسه ها، کاروان‌سراها و زوایا ساخته است؛ ازین جهت بابو الخیرات مکنی گشته است: در ۶۸۷ ﻫ / ۱۲۸۸ م فوت شده است (ر. ك. به ابن بیبی « الاوامرالعلائیه، ص ۶۱۷ _ ۶۱۸، ۶۳۳ ، ۶۳۶، ۶۵۲ _ ۶۵۶، ۶۹۸ _ ۶۰۹ ؛ اقسرائی، مسامرة الاخبار. ر.ك. به فهرست؛ تاریخ بیبرس، ر.ك. به فهرست؛ تاریخ آل سلجوق درآناطولی، ص ۳۶ _ ۴۰، ۴۴ - ۴۹، ۶۱؛ خلیل ادهم، قیصریه شهری، ص ۱۰۴ **Selçuk** veziri Sahib Ata ile ، M. Ferit ve M. Mes'ut oğullarının hayat ve eserleri ؛ T، ج ۱، دیباجه، ص XCII - XC)

(٤٨/٣) الحکایه : همچنان پیرانِ صحبت و یارانِ خدمت روایت چنان کردند که در جوارِ مدرسهٔ مولانا جوانی بوذ تجارت پیشه ؛
مرید و محبِّ خاندان شذه بوذ و هوسِ آن می‌کرد که بجانبِ مصر سفر 3
کنذ ودوستانش منع می‌کردند ؛ هماناکه نیّتِ آن جوانِ صادق معلومِ
حضرتِ مولانا شذه فرموذ که البتّه بمصر مرو و ترکِ این سفر کن و آن
جوان از آن دغدغه اصلا آسایشی نداشت ، علیها شبی بیرون آمذ 6
و عزیمتِ دیارِ شام کرده چون بشهرِ انطاکیه رسیذ ، بکشتی نشسته
روانه شذ ؛ همچنان از قضای آسمانی کشتیٔ او در فرنگستان کیسدانیٔ (؟)
گرفتار گشت ؛ و آن جوان را اسیر کرده در چاهی کردند و هر روز 9
سدِّ رَمَقی بوی می داذند ، تا چهل روز تمام در آنجایگاه بماند و شب
و روز زاریها می‌کرد و بحضرتِ مولانا لابه ها می نموذ که این جزای
جرأتِ منست که امرِ پاذشاهِ خوذ را شکستم و بهوای نفسِ شوم 12
متابعت نموذم ؛ هماناکه شبِ چهلم حضرتِ مولانا را در خواب دیذ ؛
فرموذ که ای فلان فردا روز هرچه این کافران از تو سؤال کنند در
جواب بگو که می دانم تا خلاص یابی ؛ آشفته‌وار بیدار شذ وشکرها 15
کرده سر نهاذ و مراقبِ تعبیرِ خواب شذ ؛ دیذ که جماعتی فرنگان آمذند
و یکی را ترجمان کرده ازین جوان پرسیذند که از حکمت چیزی می دانی

T, I, 139 ; H, I, 101 ٤٨/٣ Z ٣٩ ب B ٣٦ ب K ٩٧

1 الحکایه KB : منقولست که Z ‖ 9 معلوم KZ : معلول م B ‖ 7 انطاکیه B : ، انطالیه KZ ‖ 8 روانه BK : روان Z ‖ از قضای KB : قضای Z ‖ کیسدانیٔ KZ : کسانی B ‖ 10 سد KZ : صد B ‖ 14 این KZ : — B ‖ 13 دیذ KZ : دیده B ‖ 15 شذ KZ : شده B ‖ 16 جماعتی KZ : خلق B ‖ 17 کرده KZ : کردند B

وطبیبی توانی کردن که امیرِ ما رنجور شـده است ؛ گفت : می دانم ؛
فی الحال از چاه بیرون کرده بحمّامش بردند وخلعتِ نیکوش پوشانیذه بخانهٔ
3 رنجورش بردند؛ جوانِ بیچاره بالهامِ الٓهی فرموذ که هفت گونه میوه
آوردند ، نَقُوعی ترکیب کرده قدری محموده در آنجا تعبیه کرد و سه
بار نامِ مولانا را بر زبان رانده شربت‌را در خوردِ رنجور داذ؛ بعنایتِ
6 یزدان وهمتِ مردان دو سه مجلس اجابت کرده امیرِ فرنگ خوش
شذ وچون عنایتِ آنحضرت همراهِ آن جوان بوذ ، اگرچه عامیٔ محض
بوذ، صاحب حکمتش کردند ومعاونت فرموذند

9 شعر (رمل)

شیرِ مردانند در عالم مدد   آن زمان کافغانِ مظلومان رسذ

بعد ازآنک امیرِ فرنگ برخاست وصحّتِ کلّی یافت، آن جوان را
12 گفت : بخواه از من چه می خواهی ؛ گفت : می خواهم که آزاذم
کنی تا بوطنِ خوذ روم وصحبتِ شیخِ خوذرا در یابم ؛ واز
عظمتِ ظهورِ خذاوندگار باز گفت وحکایتِ سفر وخواب‌را
15 شرح کرد ؛ همانا که مجموعِ فرنگان نا دیذه محبّ وعاشق شـذند
وبذآن سـبب او را آزاذ کرده با اسبابِ مُستوفا وارمغانیها روانه
کردند ؛ چون بدار الملکِ قونیه رسـیذ ، پیش ازآنک بخانهٔ

۴۸/۳ Z ۳۹ب B ۳۶ب K ۹۷   T, I, 139 ; H, I, 101

2 بیرون KZ : — B ‖ 3 گونه KZ : — B ‖ 4 در آنجا BZ : — K ‖ کرد Z : کرده BK ‖ 5 رانده Z : + و BK ‖ داذ Z : داذ K ‖ 7 کردند KB : کرد Z

7 شیر . . . رسذ : MN ج ۲ ، ص ۳۵۲ / ۱۹۳۳ ؛ MA ص ۲۴/۱۴۶

خوذ روذ آهنگِ زیارتِ حضرتِ مولانا کرده چون از دور روی مبارکش را بدیذ، سجده کنان هردو پایش را درکنار گرفته بوسه ها می داذ و روی بر قدمهاش می مالیذ ومی گریست؛ حضرت مولانا بر 3
روی آن جوان بوسه‌ها داذه فرموذ که نیک بوذ که فرنگ را خوش کردی، آنگه رفتی؛ بعد الیوم بنشین وبکسبِ حلال مشغول شو وقناعت را درپیش گیر که نسبت بعیّارِ دریا واضطرابِ کشتی و اضطرارِ 6
اسیری وظلمتِ چاه زحمتِ قناعت رحمتِ محض است

(۴۹/۳) همچنان منقولست که روزی اصحابِ صحبت حکایت می کردند که امرا واکابرِ زمان بنزدِ شیوخِ شهر بجدّ میروند وبزیارتِ این حضرت 9
کمتر می‌آیند؛ عجبا سببِ آن چه باشذ و از چیست؟ مگر که این عظمت را نمی بینند وازین اسرار محجوبند؛ حضرتِ مولانا فرموذ که نیامذن را می بینیذ، 12
ازین طرف راندن را نمی بینیذ؛ چه اگر ایشان را راه دهیم تشنگان ویارانِ ما را جا نماند؛ آن بوذ که علی‌الصباح تمامتِ امرای شهر مثلِ فخرالدین ومعین‌الدین پروانه و جلال‌الدین مستوفی وامین‌الدین میکائیل و تاج‌الدین

T, I, 142 : H, I, 103 ۴۹/۳ Z ۴۰آ B ۳۷آ K ۹۸

1 کرده BZ : کرد K || 2 کنان KBZ : + نزدیك رسید Kh || پایش را KZ : پایش B || 5 آنگه KZ : آنك B || 8 صحبت KZ : — B || 10 که KZ : — B || عظمت را KZ : عظمت B || 12 راندن KZ : ندن را (!) B

14 جلال الدین مستوفی : جلال الدین محمود مستوفی است از اکابر رجال روم که در آغاز سلطنت غیاث الدین کیخسرو بن قلج ارسلان متصدی منصب استیفا شد (ر. ك. به ابن بیبی، الاوامر العلائیه، ص ۶۵۶، ۶۶۴ ـ ۶۶۵، ۷۲۵، ۷۳۰ ـ ۷۳۱، ۷۳۳، ۷۳۴؛ اقسرائی، مسامرة الاخبار، ۷۴، ۸۹، ۹۳، ۹۷، ۱۰۰، ۱۰۲؛ T، I دیباجه ص LXIV ـ LXV)

14 امین الدین میکائیل : در ۶۷۶ هـ/۱۲۷۷ م کشته شده است. یکی از رجال

معتزّ و اولادِ خطیر و بهاالدین ملکُ السواحل و نورالدین ولد جیجا
ومجدالدین آتابک و غیرهم طَیَّبَ اللّهُ ثَرَاهُم باتّفاقِ تمام بزیارتِ
3 حضرت مولانا درآمدند ؛ صحن وصفّهٔ مدرسه چنان پرشد که هیچ یاری را
جای نماند واصحاب بکلّی بیرون آمدند ؛ چه حضرت مولانا چندانی
معارف ومعانی و لطایف وظرایف فرموذ که در اطباقِ اوراق گنجد ؟
6 وهمگان را سیراب گردانیده مستِ شرابِ الّهی گشتند وآن روز
اصحاب را اصلا التفات نفرموذ ؛ یاران نه چنان متألّم ومجروح روح
شذند که توان گفت ؛ چون امرا بیرون آمدند یاران فریاذکنان در پای
9 خذاوندگار افتاذند که از وظیفهٔ معارف وحقایقِ امروزینه محروم ماندیم ؛
مرحمت فرموذه یاران را استمالت و تسکین داذ؛ بعد ازآن فرموذ که اِنَّما
آلصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسَاکِین (۹/٦١) معارف و اسرارِ ما فی

5 اوراق KZ : او B || 10 یاران KZ : — B || 12 معارف KB : — Z

دولت آل سلجوق بود (ر.ک. ابن بیبی ، الاوامر العلائیه ، ص ٦٨٩ ، ٦٩٣ ،
٦٩٦ ، ٦٩٨ ؛ اقسرائی ، ص ٧٤ ، ١٢٢ ؛ TM ، ج ٢ ، ص ١٠ ؛ T ، ج ١ ،
دیباجه ص LXIV)

1 تاج الدین معتز الخراسانی : پسر قاضی القضاة محیی الدین طاهر است ؛ از جانب
هلاکو خان بروم آمده است (ر. ک. به اقسرائی ، ص ٤٩ ، ١٥٤ ، ٣١٩ ؛ ابن بیبی ،
ص ٦٣٣ ـ ٦٣٤ ، ٦٤٧ ؛ مکتوبات مولانا جلال‌الدین ، ص ٢٧ ، ٦٣ ـ ٦٤ ،
٨٠ ، ٩١ ، ١٠٢ ، ١١١ ، ١٢٢ ، ١٤٠ ؛ T. ج ١ ، دیباجه ، ص LXX ـ LXXI)

1 اولادخطیر : نامشان شمس‌الدین وضیاءالدین‌است که پسرهای خطیر زنجانی‌بودند؛
هر دو عاصی شدند و در ٦٧٥ هـ/١٢٧٧ م بقتل رسیدند (ر. به ابن بیبی، الاوامرالعلائیه ،
ص ٦٦٢ ـ ٦٦٩ ؛ اقسرائی ، مسامرة الاخبار ، ٩٧ ، ١٠١ ، ١٠٩ ، ١١٠ ؛
تاریخ آل سلجوق ، ص ٢٧ ـ ٣٩ ؛ دیوان سلطان ولد ، ص ١٤٥ ؛ مکتوبات مولانا
جلال‌الدین ، دیباجهٔ ناشر ، ص ٢١ ؛ T ، ج ١ ، دیباجه ، ص XCII ـ XCIV

الحقیقه حصّهٔ یارانست، همانا که بر سرِ جانِ دیگران نیز از برکتِ
اصحابِ ما فائض می شوذ؛ چنانک شیرِ گوسفندرا دیگران بطفیلِ
برّهٔ او می نوشند ووقوعِ این حالت هم از تشنیع و ایرادِ یاران بوذ؛ 3
وقتی که امرا بزیارتِ ما تردّد کنند یاران برنتابند وراضی نشوند؛
پس دعاها می بایذ کردن تا ایشان در پیِ ضبطِ مصالحِ خلق و اشغالِ
خوذ مشغول باشند وباوقاتِ درویشان زحمت و تشویش نیارند، تا آن 6
رزقِ حلالی ونورِ جلالی خاص ازآنِ یارانِ ما باشذ

(۳/۵۰) الحکایه: همچنان منقولست که روزی حضرتِ خداوندگار
را در اجلاسِ شیخی اتّفاق افتاذ؛ مگر شیخ صائن الدینِ مقریْ سبعه 9
خوان بخواندن وَ الضُّحَی (۹۳ / ۱) رسیذه تا آخرِ سوره بیاماله
خواندن گرفت؛ می خواند که والضُّحیِ واللَّیْلِ إِذا سَجِیِ مَا
وَدَّعَکَ رَبُّکَ وَمَا قَلِیِ (۹۳ / ۱ ـ ۳)؛ حضرتِ خداوندگار 12
عظیم منفعل شذ؛ حضرتِ چلبی حسام الدین بتمهیدِ عذرِ آن آغاز
کرد که این مقری قراءت کِسائی می خواند؛ خداوندگار معذورفرمایذ،
فرموذ که چلبی راست می فرمایذ، امّا مثالِ ایشان بذآن فقیهِ تُرک می 15
ماند که از سفر رسیذه بوذ؛ نحویئ ازو سؤال کرد که مِنَ اَیْنَ
اَنْتَ قال مِنْ طِیس، بجای آنک طوس گویذ؛ نحوی گفت: واللهِ مَا

T, I, 143 ; H, I, 104 — ۳/۵۰ Z ۴۰ب B ۳۷ب K 99

1 جان BZ : — K || نیز از KZ : هزار B || 3 یاران Zh : یاران را KBZ ||
4 نتابند K نتابذ Z نیابند B || خوان KBZh : — Z || 12 حضرت KB : — Z

8 — ص ۱۳۶ / ۱۴ الحکایه . . . شذ: ر. ک. به فیه مافیه، ص ۱/۸۱
و حواشئ ناشر ص ۲۹۵ ؛ T، ج ۱، دیباجه، ص XXXVI

سَمِعْتُ اَنا اسمَ هذا البَلَدِ فی عُمْرِی ، فقیه گفت : نمی دانی که مِنْ حرفِ جرّست ، در طوس در آمذ آن را طیس کرد ؛ نحوی 3 گفت : من در نحو چنین خواندم که مِنْ حرف را جرّ کنذ ، امّا نشنیذم که شهری را در گرداند ؛ فی الحال مقری سر واز کرده بنده و مرید شذ

(۵۱/۳) همچنان روزی حضرتِ مولانا اصحاب را معانی می فرموذ ؛ 6 در اثنای سخن حکایتی مثال آورد که مگر نحوییٔ در چاه افتاذه بوذ ؛ درویشی صاحب دل بر سرِ چاه رسیذه بانگی زذ که ریسمان ودُوْل بیاریذ ، تا نحوی را از چاه بیرون کشیم ؛ نحویٔ مغرور اعتراض 9 کرد که رَسَنْ ودَلْو بگو ؛ درویش دست از خلاصِ او بازکشیذ وگفت تا من نحو آموختن تو در چاه بنشین ؛ اکنون جماعتی که اسیرِ چاهِ جاه وطبیعت گشته اند و پیوسته بِبَهَرِ هنرِ خوذ می برند تا ترکِ آن 12 خیالات و هنرها نکنند وپیشِ اولیاء سر ننهند . حقّا که ازآن چاه خلاص نیابند ودر صحرای وَارْضُ اللهِ وَاسِعةٌ (۳۹/۱۰) خرامان نشوند وبمقصودِ کلیّ نرسند وهذه کفایة

15 (۵۲/۳) الحکایه : همچنان منقولست که حضرتِ شیخ صلاح‌الدین را عَظَّمَ اللهُ ذِکرَهُ مریدی بوذ تاجر ومتموّل ، وبغایت محبّ وصادقِ خذاوندگار بوذ واورا هوسی شذ که بجانبِ استنبول سفر کنذ ؛ مصحوبِ 18 حضرت شیخ بخدمتِ مولانا آمذند ، تا اجازت حاصل کرده واستعانت

۵۱/۳—۵۲ Z آ ٤۱ B آ ۳۸ K ۱۰۰ T I, 141 ; H, I, 104

4 واز K : باز Z اواز B || 11 ببر هنر KZ : ببر هیز (!) B || 17—ص ۱۵۵/۸ بجانب . . . شمس الدین BZ : — K

15 الحکایه ...ص ۱۳۹/۲ کشت : ر. ک. به سپهسالار ، ص ۱۰۵ ـ ۱۰۷

خواسته روانه شوذ؛ چون بشرفِ دستبوسِ شریفِ آن حضرت مشرّف
شذ. خذاوندگار فرموذ که درحوالیٔ شهرِ استنبول قصبهٔ هست معمور
و در آنجایگاه راهبی هست در دیرِ خوذ معتکف گشته واز خلایق 3
منقطع و مقتنع شذه؛ از ما بوی سلامی برسانی و بپرسی؛ بازرگان سر
نهاذ وعازم شذ؛ چون بذآن سینور رسیذ، ازکیفیّتِ احوالِ آن
راهب باز پرسیذه درآن دیه شذ و بادبِ تمام از درِ دیر در آمذه شخصی 6
را دیذ که کنجی بسانِ گنجی سر در بغل النُّورُ فی السَّوَاد، واز دیذنِ
آن حال تاجر بیخوذ شذ؛ هماناکه چون سلامِ مولانا را براهبِ عزیز
رسانیذ از جا برجَست و گفت: وعَلَیْکَ السَّلاَمُ وَسَلاَمٌ عَلَی 9
عِبَادِهِ الَّذِینَ اصْطَفَی (۵۹/۲۷) سرنهاذ و در سجدهٔ دراز بماند؛
چون آن تاجر بکنجی دیگر نظر انداخت دیذ که حضرتِ مولانا بهمان
لباس ودستار مراقب نشسته است؛ حال بر وی بگشت، شهقهٔ بزذ 12
وبیفتاذ؛ بعد ازآن ساعتی چون بخوذ آمذ راهب دلداریهاش نموذ؛
فرموذ که اگر محرمِ اسرارِ احرار شوی از اخیارِ ابرار گردی؛
آخر الامر مکتوبی بنزدِ تکفور اصدار کرد که فلان تاجر تعلّق بدینجانب 15
دارذ وجانب داریٔ اوکرده خفیرانِ راه وعُمّالِ شهر زحمتش ندهند.
چون تاجر بشهرِ استنبول رسیذ ونامهٔ راهب را بخدمتِ سلطان
رسانیذ فرموذ که نزلش بردند ومهمّاتِ اورا با تمام رسانیذه عمّا قلیلٍ 18
سالماً وغانماً روانه کردنذ؛ همچنان در عودت باز بخدمتِ راهب رسیذه
راهب گفت: سلام وسجداتِ من بیچاره را بحضرتِ خذاوندگار

---

6 دیه Z : ده B ‖ 7 کنجی Z : کنج B ‖ النور Z : اکنون (!) B ‖ 10 بماند B : بمانده Z ‖ 11 آن Z : — B ‖ 13 نموذ Z : کرده B ‖ 15 بذینجانب Z : برنجانب B

برسانی ؛ امیذست که این محتاجِ پر نیاز را از عنایتِ بی‌نهایتِ خوذ
فراموش نکنند؛ بعد از مدّتی چون جوان تاجر بقونیه رسیذ وکیفیّتِ
3 حال را بحضرتِ شیخ صلاح‌الدین تقریر کرد ، فرموذ که هرچه از
اولیاء گویند همه حقّ است و واقع بی گمان وتخمین

شعر (هزج)

6 بهرچه از اولیاء گویند گویم ربِّ فارْزُقْنیِ
بهرچه از انبیاء گویند آمنّا وصدّقنا

امّا این قضیّه را تا بهر خسی حکایت نکنی؛ شیخ برخاست واورا
9 بحضرتِ مولانا برده در آمذ، سرنهاذ وسلام راهب را رسانیذن
گرفت ؛ مولانا فرموذ که نگاه کن! تا عجایب بینی ، بهمان صورتی که
اورا دیذه بوذ می بینذ که در کنجِ جماعتخانهٔ مدرسه مراقب نشسته
12 است ؛ بازرگان فریاذ کنان جامه‌هارا چاک زذ؛ حضرتِ مولانا در
کنارش گرفته فرموذ که بعد ازین محرمِ سرِّ مائی ، امّا اسرارِ
اولو الابصار را از اغیارِ اشرارِ بی اعتبار نگاه دار

15 شعر (رمل)

تا نگوئی سرِّ سلطان را بکس تا نریزی قند را پیشِ مگس
گوشِ آن کس نوشذ اسرارِ جلال کو چوسوسن صذ زبان افتاذ ولال

---

6 گویم . . . فارزقنی Z : ارزقنی و وفّقنی B || 10 صورتی B : صورت Z

16 ـ 17 نگوئی . . . لال : MN ، ج ۳ ، ص ٤ / ۲۰ ـ ۲۱ ؛ MA ،
ص ۱۹۳ / ۱۰

همچنان مجموعِ مالِ خوذ را فدای اصحاب کرده سماعها داذ وخرقه پوشیذ واز کارِ دنیا فارغ گشت

(۵۳/۳) همچنان منقولست که روزی حضرتِ مولانا از مسجدِ مرام با اصحابِ کرام بسوی شهر عزیمت می فرموذ ؛ از ناگاه راهبی پیر مقابل افتاذه سرنهاذن گرفت ؛ مولانا فرموذ که تو مسن‌تر باشی یا ریشِ تو ؟ راهب گفت ؛ من بیست ساله از ریشِ خوذ بزرگترم ، اوآخرتر آمذه است ؛ فرموذ که ای بیچاره ! آنک بعد از تو رسیذ وپخته شذ وتو همچنانک بوذی در سیاهی وتباهی و خامی می روی ؛ ای وای بر تو ، اگر تبدیل نیابی وپخته نشوی ؛ رهبانِ مسکین فی الحال زنّار بریذ وایمان آورده از مسلمانانِ مسلم شذ

(۵٤/۳) حکایه : مگر جماعتی سیاه پوشان وپاپاسان بحضرتش مصادف شذه اند واز دور جای چون یاران ایشان را دیذند از روی ناپسند زهی مردمِ تاریک وناخوش گفته ؛ فرموذ که درکلِّ عالم ازیشان سنی‌تر مردم نیستند که دینِ اسلام وپاکی وطهارت وانواعِ عبادت را درین دنیا ایثارِ ما کردند ودرآن عالم هم از بهشتِ مخلّد وحور< و > قصور ودیذارِ ملکِ غفور ایشـــان را نصیبی نیست که ﴿ اِنَّ اللّٰهَ حَرَّمَهُمَا عَلَی الکَافِرِین ﴾ (۵۰/۷) واین چندین کفران وتاریکی وعذابهای دوزخ را متصدّی گشته اند ؛ هماناکه چون آفتابِ عنایتِ الٰهی از ناگهان بذیشان بتابذ فی الحال منوّر وسپیذ روی شوند

۵۳/۳—۵٤ Z ۴۱ ب B ۳۸ B   T, I, 148 ؛ H, I, 107

4 عزیمت B : — Z || از B : — Z || 7 رسیذ Z : رسیده B || 11 الحکایه Z : همچنان B || 16 قصور B : + وطهور Z || نیست Z : — B

شعر (سریع)

کافرِ صد ساله اگر بیندت سجده کند زوذ مسلمان شوذ

چون نزدیکتر رسیذند سر نهاذه بحضرتِ مولانا مشغول گشتند وبصدقِ تمام
3 ایمان آورده مسلمان شذند ؛ فَأُولَٰئِكَ يُبَدِّلُ ٱللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ
(۲۵/۷۰) ؛ خداوندگار رو بیاران کرده فرموذ که

شعر (رمل)

6 اندرونِ زهر تریاق آن خفی کرد تا گویند ذو اللُّطف ٱلْخَفِی

حق تعالی سیاهی را در سپیذی پنهان می‌کند و سپیذی را در سیاهی
جا میدهذ ؛ اصحاب سر نهاذه شاذیها کردند

9 (۵۵/۳) الحکایه: مَلَکِ مجسّم، قدوة الاخیار، مولانا اختیارالدین فقیه
رَوَّحَ ٱللَّهُ رُوحَهُ که از مریدانِ واصلِ حضرت بوذ، مگر روزِ جمعه
در مسجدِ آذینه دیر کشیذ و تا آمذنِ او حضرتِ مولانا چند کرّت
12 اورا طلب کرد، بعد ازآنك از مسجد بیامذ، فرموذ که اخوانِ
صفا را چه مانع شذه بوذ که دیرترك آمذند ؛ اختیارالدین گفت :
خدمتِ واعظِ خجندی بر سرِ منبر رفته بوذ وخلایق را نصیحت
15 می‌کرد وبنده از دهشتِ مردم گرفتار شذه بوذم ؛ مجالِ بیرون شو
نداشتم ؛ فرموذ که آخر چه نوع سخن می‌راند وچها می‌گفت وازکجاها
نشان می‌داذ ؟ اختیارالدین گفت : در اثنای وعظش این معنی را

۵۵/۳ Z ۴۲ آ B ۳۹ آ T, I, 149 ; H, I, 108

6 کوینند Z : کوینده B ‖ 9 الحکایه Z : همچنان B ‖ 14 خجندی Z : جند B

6 اندرون ... الخفی : MN ج ۶، ص ۵۲۴/۴۳۴۴ ؛ MA ص ۶۵۶/۵

تقریر می‌کرد که لله الحمدُ والمنّة والحمدُ لله الّذی هدانا لهذا (٤٢/٧) که حق تعالی ما را از زمرهٔ کافران نیافریذ و ما را بهمه حال بهتر از ایشان کرد واهلِ مسجد تضرّع وزاری می‌کردند ؛ حضرتِ 3
مولانا شکر خندهٔ فرموذ که زهی بیچارهٔ ضالِّ مُضِلّ که خوذ را بر ترازوی گبران می‌کشذ که دانگی ازیشان افزونم و بذآن شاذ می شوذ
واعجاب میکنذ ومباهات می‌نمایذ ، اگر مردست تا بیایذ وخوذ را بترازوی 6
انبیاء واولیاء بکشذ تا نقصانِ حالِ خوذ را ببینذ وکمالِ حالِ مردان بداند

شعر (مجتث)

فرازِ کنگرهٔ کبریاش مردانند فرشته صید وپیمبر شکار ویزدان گیر 9

هماناکه یاران از سرِ شاذی بسماع شروع کردند

(٥٦/٣) الحکایه : خدمتِ ملک الادباء حسام الملة والدین المعروف
بابن آینه دارِ سیواسی رحمة الله علیه از خدمتِ مولانا علاء الدین آماسیّه 12
که ازکبارِ خلفاء بوذ وشیخِ او ، چنان روایت کرد که بدرالدینِ تبریزی
که معمارِ معمورهٔ تربهٔ مبارک بوذ وبانواعِ کمالات ومنقبت متّصف
مثلِ نجوم ورقوم وهندسه وسیمیا وکیمیا وحلِّ خواصّ نارنجات 15
وسحریّات وغیره ، روزی درمیانِ اصحابِ عظام حکایت می‌کرد که مصحوبِ
حضرتِ مولانا در باغِ چلبی حسام‌الدین بوذم وآن شب تا وقتیِ یاحیّ
سماعِ عظیم بوذ ؛ بعد ازآن حضرت مولانا مرحمت فرموذه فرو داشت 18

T, I, 151 : H, I, 109 ٥٦/٣ Z ٤٢ ب B ٣٩ ب

1 لله الحمد و المنه B : الحمد لله و المنة Z || 4 خوذ را Z : خود B || 7 مردان بداند Z : مردان را ببینند B

کرد تا مگر یاران قدری بیاسایند ؛ همانا که تمامتِ اصحاب متفرّق گشته
هر یکی بگوشهٔ وپشتهٔ غنوذند و من نیز درمیانِ پشتهٔ نشسته خوذ را
3 بخواب می داذم وزیر زیر نظر می‌کردم تا حضرتِ مولانا چه می کند
وحضرتش مستغرقِ تجلیّاتِ قدسی گشته حیران شذه بوذ ومرا در
ضمیر گذشت که چون حضرتِ موسی وعیسی وادریس وسلیمان
6 ولقمان وخضر وسائر پیغمبران را عَلَیْهِمِ السَّلامُ بیرونِ معجزات
صذ هزار هنرِ ظاهر بوذ ، مثلِ کیمیا ساختنِ موسی وصناعتِ صباغت
عیسی وزره بافیْ داود وهمچنین چندین اولیاء کمّل را خارجِ معقولات
9 انواعِ کرامات و خرقِ عادات بوذه است ؛ عجبا اینچنین حکیمِ الٓهی را
ازینها باشذ یا نی ؟ وحاشا که نباشذ بلکه نمی خواهذ که بنمایذ وازآفتِ
شهرت بخمول می گریزذ ؛ درین تفکّر بوذم که از ناگاه همچون
12 شیرِ غرّان بر من جَسْت که بدرالدین بر خیز وبا من بیا ! همانا که
دستِ راست درازکرده سنگی بر گرفت وبر دستِ چپ نهاذه بمن داذ
و گفت : فَخُذْ مَا آتَاكَ ٱللهُ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِين (١٤٤/٧)
15 برابرِ مهتاب نظر کردم دیذم که آن سنگِ خارا لعل پارهٔ بوذ ؛
بغایت شفّافِ آبدار که در خزائنِ هیچ ملوکی ندیذه بوذم وازآن
هیبت چنان نعرهٔ از من صادر شذ که تمامتِ اصحاب بیذار شذند وبر
18 من غلوّ کردند که این چه نعرهٔ بی هنگام بوذ که همگان همین ساعت
بخواب رفته بوذیم ودراوقات چون بدرالدین درسماع نعره زذی ، گوئیا که
آوازِ ده مرده داشتی؛ گفت: بسیار گریه ها کردم واین حکایت را بیاران
21 باز گفتم؛ تمامت سرنهاذند ومستغفر شذند ومن ازآن اندیشهٔ گستاخانه توبه
کردم ؛ حضرت مولانا رحمت فرموذه وآن لعل‌پاره را بخدمتِ گُرْجی‌خاتون

6 پیغمبران را B : پیغمبران Z || 18 زذی Z : زد B

ارمغان بردم وکیفیّتِ حصولِ آن را باز گفتم ؛ بمبلغِ صد هزار و هشتاذ
هزار درم سلطانی قیمت کردند ؛ آن بهارا داده وتشریفاتم پوشانید
وچندان عطا و تشریفاتِ دیگر بخدمتِ یاران فرستاذ که در شرح آید؟ 3
همچنان حضرت مولانا بمن فرموذ که حکایتِ آن درویش را که اغصانِ
تر را شاخِ زر کرد ، در مثنوی ما نخوانده؟ چه هر حکایتی و اشارتی که
در حدیثِ دیگران گفته ایم همه وصفِ حال یارانِ ماست ؛ اگرچه 6
کبارِ ماضی علمِ کیمیا را در اجسام و اجساد بکار بردند وآن عجب
نیست ، امّا کیمیاکاری در عقول و ارواح عجیبست

9 شعر (مجتث)

زکیمیا عجب آیذ که زرکنند مس را   مسی نگر که بهر لحظه کیمیا سازذ

(۵۷/۳) الحکایه : سِرِّ سَرِیِّ سَقَطی مولانا شمس الدینِ ملطی رحمة الله
علیه ، چنان روایت کرد که چون شیخ مظهر الدین ولدِ شیخ سیف الدینِ 12
باخرزی رحمة الله عَلَیْهِمَا بشهرِ قونیه رسیذ ؛ کافّهٔ اعاظم و افاضل
بزیارتِ مذکور رفته اورا بغایت معزّز داشتند؛ اتّفاقا آن روز حضرتِ
مولانا با جمعِ یاران بسوی مسجدِ مرام رفته بوذند ؛ شیخ مظهر الدین 15
گفته باشد که عجبا این خبر بسمعِ مبارکِ مولانا نرسیذه است که
القَادِمُ یُزَارُ ، مگر دانشمندی از اصحابِ مولانا آن را می شنیذ ؛
ازینجانب حضربِ مولانا درمیانِ تقریرِ حقایق بغتَةً سر آغاز کرد که 18

T, I, 153 ; H, I, 110   ۵۷/۳ Z ۴۳ آ B ۴۰ آ

4 همچنان B : — Z || 5 ما Z : — B || چه B ~ هر Z || 7 و آن Z : —
B || 11 الحکایه Z : همچنان منقولست که B

ای برادر قادم مائیم نه تو؛ ترا وامثالِ ترا لازمست که بزیارتِ ما آئیذ
و مشرّف شویذ ؛ حاضرانِ مجلس درین نکته واشارت حیران شذند
3 تا خطاب بر کجاست و بر کیست ؛ بعد ازآن مثال فرموذ که یکی از بغداذ
آمذ ودیگری از خانه ومحلّهٔ خوذ بیرون شذ، کذام را زیارت اولیتر
باشذ؟ گفتند اورا که از خطّهٔ بغداذ میآیذ زیارت وتعظیمِ او از واجباتست؛
6 فرموذ که درحقیقتِ حال ما از خطّهٔ بغداذِ لامکان رسیذه‌ایم واین
شیخزادهٔ عزیز که رسیذه است از محلّهٔ این جهان می آیذ ، پس بزیارت
و تعظیم اولیتر مائیم نه او

9 شعر (رمل)

ما ببغداذِ جهانِ جان اَنا اَلحَق می زذیم
پیش ازآنکین دار وگیر نکتهٔ منصور بوذ

12 اصحاب شاذیها و شکرها کردند ؛ راویٔ حکایت فرموذ که چون
بشهر رسیذ از مریدانِ مظهرالدین پرسیذم که شیخزادهٔ شما امروز درچه
حکایت بوذ ؟ کَمان کَان حکایتِ حدیث را روایت کردند ومن از استماع
15 این خبر لایَعْقِل شذم ؛ همچنان چون این معنی را بخدمتِ شیخ زاده
معلوم کردند ؛ برخاست وپیاذه بحضرتِ مولانا آمذ وسرباز کرده
انصاف داذه ازجملهٔ محبّانِ مخلص شذ و گفت : آنچه پذرم وصیّت
18 میفرموذ که چارقِ آهنین میبایذ پوشیذن وعصای آهنین بکف گرفتن
و بطلبِ مولانا رفتن که در یافتنِ صحبتِ او بزرگئ ازجملهٔ مفترضاتست؛

---

1 آئیذ B : آیند Z || 2 و مشرف Z : تا مشرف B || 14 حکایت B : — Z ||
18 که Z : — B

حق گفته است و بر حق بوذه است و عظمتِ مولانا صذ هزاران
چندانست که پذرم فرموذه بوذ

3 شعر (رمل)

هر چه گفتند در اوصافِ کمالیّتِ تو
همچنان هیچ نگفتند دو صذ چندانست

(۵۷/۳) همچنان منقولست که روزی حضرتِ مولانا به شیخ محمد 6
خادم اشارت فرموذ که برو فلان کار را باتمام برسان، مگر شیخ محمّد
در جوابِ ایشان إنشآءَ اللهُ گفته باشذ؛ حضرتِ مولانا بانگ بر وی
زذ که ای ابله! پس گوینده کیست؟ فی الحال شیخ محمّد افتاذ و بیهوش 9
شذ واز دهانش کف بیرون آمذن گرفت؛ یاران بجمعهم سر باز کرده
سجده‌ها کردند وگریستند که شیخ محمّد خدمتکارِ درویشانست و عظیم
در بایست است، دیگر گستاخی نکنذ؛ درحال نظرِ عنایت فرموذه، 12
شیخ محمد بخوذ آمذ ومستغفر گشت

(۵۸/۳) همچنان منقولست که روزی معین الدین پروانه اجتماعِ عظیم
کرده کافّهٔ صدور و بدور حاضر آمذه بوذند وخدمتِ سلطانِ اسلام 15
رکن الدین هم حاضر بوذه، سماع روز تا نِصْفَ اللَّیْل کشیذ؛ مگر میانِ
سلطان بدرد آمذه پنهانی بگوشِ پروانه گفته باشذ که اگر سماع می
نشست می آسوذم؛ فی الحال خذاوندگار فرو داشت فرموذه بنشستند؛ 18

T, I, 156 ; H, I, 112

۵۸/۳ Z ۴۳ ب ـ ۴۴ آ B ۴۰ ب

12 در بایست B : بایست Z || فرموذه : فرموذ Z || 13 محمد B : — Z || 16 میان Z : + مبارك B || 17 پنهانی Z : پنهانه B || سماع Z : سماعی B || 18 آسوذم Z : آسوذیم B

مگر شیخ عبدالرّحمنِ شیّاد هنوز شورها می‌کرد ونعره‌ها می‌زذ؛ سلطان
برنجش تمام بگوشِ پروانه می‌گویذ که این درویش چه بی شرم کس
3 است‌که فرو نمی‌نشینذ؛ یعنی ازحضرت مولانا اورا حالت بیشتراست؛ آن
معنی معلومِ آن حضرت شذه فرموذ که شما را که در باطنِ خوذ کرمکی
میجنبذ وگوشتان گرفته بملکِ اسفل می‌کشذ وبسببِ او چندین طاق وطُرنب
6 و بُردابُرد می‌کنیذ وهنوز نمی‌توانیذ آسوذن و یکدمه تحمّلِ صحبتِ اولیاء
نداریذ ؛ کسی را که در باطنِ او اژدهائی دهان باز کرده باشذ ودائما
آهنگِ عالمِ اعلا کنذ واورا بالای بالا بر می‌کشذ ، چون تواند آسوذن
9 وساکن بوذن ؟ یاران بیگبارگی نعره زنان شاذیها کردند وچون سلطان
رکن‌الدین دو نوبت کرامتِ عظیم مشاهده‌کرد ، باخلاصِ تمام سر نهاذ
ومرید شذ وخدماتِ پاذشاهانه نموذ

12 (۳/۵۹) الحکایه : همچنان اخصِّ اصحاب روایت کردند که
سببِ انقلابِ دولت وفَناء فَنای سلطنتِ آلِ سلجوق آن بوذ که چون
سلطان رکن‌الدین بحضرتِ مولانا مرید شذ واورا پذر ساخت بعد از
15 زمانی مجمعی عظیم ساخته اجلاسِ بی نظیر کردند ؛ گویند : درآن
زمان پیر مردی بوذ واورا شیخ بابای مرندی گفتندی ؛ مردی بوذ
مرتاض وزاهدِ مترسّم وجماعتی از شیاطین‌الانس که بذآن پیر انس
18 داشتندی چندانی مدحِ اورا پیشِ سلطان کردند که سلطان مشتاقِ

۳/۵۹ Z ۴۴ آ B ۴۱ آ   T, I, 157 ; H, I, 113

4 کرمکی Z : ی کرمکی (!) B || 12 الحکایه همچنان B : منقولست که Z || 13 فنای BZh : — Z || 16 مرندی Z : مریدی B || 17 مترسم Z : متوسم B

12 — ص ... ۱۴۹ / ۳ الحکایه ... باشذ : ز. ک. به سپهسالار ، ص ۸۴ ـ ۸۵

صحبتِ او گشته بوذ ؛ آخر الامر فرموذ که در طشت‌خانه بنیاذِ سماع
کرده باکرامِ تمام شیخ بابای مرندی را آوردند ؛ جمیعِ اکابر استقبال
کرده باعزازِ وافر بر صدرش نشاندند وسلطان کرسی نهاذه در پهلوی 3
تختِ خوذ بنشست ؛ هماناکه چون حضرتِ مولانا از در درآمذه
سلام داذ ودرکنجی فروکشیذ ، بعد از تلاوتِ قرآنِ مجید مُعَرِّفان
فصلها خوانده سلطانِ اسلام رو بحضرتِ مولانا کرده گفت : تا معلومِ 6
خذاوندگار ومشایخ وعلمای کبار باشذ که بنده مخلص خدمتِ شیخ
بابا را پذرِ خوذ ساختم واو مرا بفرزندی قبول کرد ؛ بیاَسْرِهِم
آفرین ومبارك باذ کردند ؛ هماناکه حضرتِ خذاوندگار از غایتِ 9
غیرتِ اِنَّ سَعْداً لَغَیُورٌ وانَا اغْیَرُ مِنْ سَعْدٍ وَاللهُ اغْیَرُ مِنّی
فرموذ که اگر سلطان اورا پذر ساخت ، ما نیز پسری دیگر کنیم ؛
نعره بزذ وپا برهنه روانه شذ 12

(۶۰/۳) همچنان حضرتِ چلبی حسام الدین روایت کرد و گفت که
چون حضرتِ مولانا بیرون آمذ ، بجانبِ سلطان نظر کردم ، دیذم که
بی سر ایستاذه بوذ ؛ درحال زخم خورد ؛ چندانک علماء وشیوخ در 15
پیِ او دویذند مراجعت نفرموذ ؛ آن بوذ که بعد از چند روز امرا
اتّفاق کردند، سلطان را بآقسرا دعوت کردند تا در دفعِ تاتار کنگاجی
کنند ؛ سلطان برخاست وبحضرتِ مولانا آمذ تا استعانت خواسته روانه 18
شوذ ؛ فرموذ که اگر نروی به باشذ ؛ چون اخبارِ دعوت متواتر شذ ،

۶۰/۳ Z ۴۵ آ B ۴۱ آ T, I, 158 ; H, I, 114

2 مرندی Z : مریدی B ‖ 7 کبار B : — Z ‖ 13 همچنان B : گویند Z ‖
16 او Z : — B

نا چار عزیمت نموده چون بآقسرا رسیذ در خلوت جائی در آورده زهِ
کمان در گردنش کردند و درآن حالت که می تاسانیذند، فریاذ می کرد
3 و مولانا مولانا! می گفت وحضرت مولانا در مدرسهٔ مبارکِ خوذ
درآن دم بسماع مستغرق شده بوذ ودو انگشتِ سبّابه را در گوشها
کرده فرموذ که سرنا و بشارت بیارند؛ هماناکه سرِ سرنا و بشارت را
6 در گوشهای خوذ کرده نعره‌ها می زذ و این غزل را فرموذن گرفت:

شعر (مجتث)

نگفتمت مرو آنجا که آشنات منم درین سرابِ فنا چشمهٔ حیات منم

9 در پی غزلی دیگر فرموذ که

شعر (مجتث)

نگفتمت مرو آنجا که مبتلات کنند که سخت دست درازند بسته‌پات کنند

12 الی آخره؛ چون سماع بآخر رسیذ فرجیٔ خوذ را در محراب فرو انداخته
فرموذ که نمازِ جنازه کنیم وتکبیر بست؛ تمامتِ یاران اقتداکرده بعد
از نمازِ اصحابِ کرام حضرتِ سلطان ولد را برآن آوردند که ازکیفیّتِ
15 اشارات وحالاتِ امروزینه استفسار کنند؛ پیش ازآنک حضرتِ
سلطان ولد سؤال کنذ. فرموذ که آری بهاء الدین بیچاره رکن الدین
را خفه می کردند واو درآن حالت نامِ مرا می گفت و بانگ می زذ

---

3 مولانا Z : — B || 4 شذه Z : — B || بوذ و Z : بوذه B || سبابه‌را : میانه B ||
17 نام Z : ـــ B

---

16 رکن الدین را خفه می کردند : سلطان رکن الدین را در ۶۶۳ ھ / ۱۲۶۴
م خفه کرده اند (ر. ک. به ابن بیبی، الاوامر العلائیه، ص ۶۴۳ - ۶۵۰؛
اقسرائی، مسامرة الاخبار، ص ۸۵ - ۸۷)

ودر تقدیرِ الٓهی چنان بوذ که چنین شوذ ؛ نمی خواستم که آوازِ او بگوشم
در آیذ وتشویش دهذ ، قاصداً سرِ سرنارا در گوش می کردم تا از وی
فارغ باشم امّا درآن عالم احوالش نیکو باشذ 3

(۶۱/۳) همچنان از اصحابِ کرام منقولست که پیش از وقوعِ
این فترت مگر حضرتِ مولانا در سماعِ عزیزی از اوّلِ روز تا نصف
اللیل شورها وذوقها می کرد وحضرتِ چلبی حسام الدین را خواب غلبه 6
کرده بوذ ؛ مولانا فرجیٔ مبارکِ خوذرا بالش کرده فرموذ که
تا چلبی قدری سر نهذ ؛ همانا که رعایتِ امرِ ایشان کرده سر نهاذ
وبخواب رفته ؛ بین النوم والیقظه می بیند که مرغی سپیذِ کلان می آیذ 9
واورا برمی گیرذ ومی پرّذ تا حدّی که دائرهٔ دنیا در نظرش مقدارِ
خردل دانهٔ می نمایذ وعاقبت بر سرِ قُلّهٔ کوهی پر بار وازهار فروذ می
آرذ وآن کوه را در غایتِ سبزی وخرّمی تفرّج می کنذ ؛ گوئیا که 12
حق تعالی آن کوه را از زمرّدِ سبز آفریذه بوذ ؛ می بیند که آن کوه را
بر قُلّه‌اش سریست همچون سرِآدمیان وآن مرغ شمشیری بدستِ چلبی
می دهذ که گردنِ این کوه را بزن که فرمانِ ایزذی چنانست ؛ 15
حضرتِ چلبی می پرسذ که تو کیستی وترا چه نام است ؟ گفت :
من ناموسِ اکبر طاوسِ ملائکه جبرئیلِ امینم ؛ همچنان بذآن
شمشیر سرِ آن کوه را از تن جذا می کنذ ؛ بازش مُرغ برمیدارذ وبهمان 18
جایش فروذ می آرذ ؛ چون حضرتِ چلبی از هیبتِ آن خوابِ چشمها

۶۱/۳ Z ۴۵ آ B ۴۱ ب T, I, 159 ; H, I, 115

7 مبارك Z : — B || 8 رعایت Z : — B || 11 فروذ Z : فرو B ، 12 می کنذ Z : می کرد B

باز کرده دیذ که، حضرت مولانا برابرش ایستاذه است؛ برخاست
وسر نهاذ، فرموذ که تعبیرِ آن خواب همین روز بشما معاینه شوذ؛ آن
3 بوذ که سلطان رکن الدین سماع ساخته شیخ بابا را در حضورِ مولانا
پذر ساخت. حضرتِ چلبی حسام الدین می بیند که رکن الدین را سرش
بریذه فروذ آویخته شذ؛ نظر بسوی مولانا کرده فرموذ که تعبیرِ آن
6 خواب اینست که دیذه بوذی

شعر (رمل)

دیذهٔ غیبت چو غیبست اوستاذ کم مباذا از جهان این دیذ وداذ
9 همان بوذ که برخاست وروانه شذ

(۳/۶۲) همچنان قدوة الاخیار، شیخ محمود نجّار رحمه الله چنان
روایت کرد که روزی حضرت مولانا معرفت می فرموذ وکافّهٔ اصحاب
12 حاضر وناظر بوذند؛ از ناگاه خدمتِ مولانا مفتی الجن والانس
نُعمانُ الفقه، عمّان العلم شمس الدینِ ماردینی رحمة الله علیه از درِ مدرسه
درآمذ، حضرتِ مولانا فرموذ که بیا بیا، نیک آمذی، اگر تا امروز غایب
15 ازخذا می گفتند و تو می‌شنیذی، بعد الیوم از خذا بشنو بی هیچ واسطهٔ؛
باز فرموذ که زمانی بیایذ که حق تعالی بر بندگانِ خوذ بی واسطهٔ
شیخی کنذ؛ اگرچه در جمیعِ اطوار واکوار وادوار شیخِ حقیق

T, I, 161 ; H, I, 116 ۳/۶۲ Z ۴۵ ب B ۴۲ آ

1 کرده Z : کرد B || 2 آن Z : این B || بشما Z : + عر (!) B || 5 آن Z : این B || 14 امروز B : — Z || غایب Z : غایت B || 15 هیچ B : — Z

8 دیذهٔ ... و داذ : MN ج ۴، ص ۳۶/۲۸۰ ؛ MA، ص ۱۸/۳۲۳

اوست ؛ عجبتر آنک هم شیخ اوست و هم مرید وحقیقت دانم که این
آن زمانست واین بیت را گفت

شعر (مضارع) 3

آن پادشاهِ اعظم در بسته بوذ محکم   پوشیذ دلقِ آدم امروز بر درآمد

(۶۳/۳) همچنان شیخ محمود روایت کرد که روزی معین‌الدین
پروانه در زاویهٔ شیخ صدرالدین جمعیّتی عظیم ساخته بوذ وحضرتِ 6
مولانا هم درآن مجمع حاضر شذه بوذ وچون بسماع شروع کردند از
عظمتِ گرمی و شورِ او قیامتی برخاست وحضرتِ مولانا در عالمِ
استغراق مستغرق شذه ؛ مگر کمال‌الدین امیرِ محفل در جنبِ امیر 9
پروانه ایستاذه بخبثِ یاران مشغول شذ که مریدانِ مولانا عجایب
مردم اند ؛ اغلب عامی ومحترفه واعیانِ شهراند ؛ مردمِ فضلا ودانا
گردِ ایشان کمتر می‌گردند ؛ هرکجا خیّاطی وبزّازی وبقّالی که 12
هست اورا بمریدی قبول می‌کنذ ؛ از ناگاه حضرتِ آن سلطانِ آگاه
درمیانِ سماع چنان نعرهٔ زذ که همگان بیخوذ گشتند ؛ فرموذ که ای
غرخواهرِ منصورِ ما نه حلاّج بوذ . شیخ ابوبکرِ بخارا نه نسّاج بوذ 15
وآن کاملِ دیگر زجّاج ؛ حرفتشان بمعرفتشان چه زیان کرد که رحمة الله
علیه می‌گوئی ؛ پروانه را ازآن هیبت پروا نمانده کمال‌الدین وپروانه
سر باز کرده مستغفر شذند 18

T, I, 163 ; H, I, 117   ۶۳/۳ Z ۵ ٤ ب B ۲ ٤ آ

1 اوست Z : است B || 6 عظیم Z : — B || 7 بسماع Z : — B || 9 امیر B : — Z || 11 دانا B : + اصلا Z || 13 آن B : مولانای Z

(۶۴/۳) همچنان روزی دیگر کمالِ معرّف در سماعی رعایتِ صوفیان کرده پشت بطرفِ یاران کرده بوذ و اصحاب را ملتفت نمی شذ؛ 3 حضرتِ مولانا بانگی بر وی زذ که هی کمالِ ناقص! پشت بکمالِ کمال کردهٔ. هُش‌دار؛ از ناگاه بیفتاذ و سرش شکافته شذ، برخاست و بپای مولانا افتاذه ابتهالِ عظیم نموذ؛ عنایت فرموذه فرجی و دستارش 6 را بوی بخشید؛ زنّارِ انکار را بریذه بصدقِ تمام بنده و مرید شذ

(۶۵/۳) همچنان اربابِ الباب روایت کردند که چون حضرتِ مولانا از کس رنجیذی و مکابرهٔ او از حدّ شذی غر خواهر گفتی 9 و درهمش کوفتی؛ چه اصطلاحِ شتمِ خراسانیان همین بوذه است

(۶۶/۳) همچنان از کبارِ اصحاب منقولست که روزی حضرتِ مولانا در شرحِ نیستی و انکسار و تواضع معانی می فرموذ ودلایلِ معقول 12 و منقول و مکشوف می گفت: مثال فرموذ که چون شاخهای درختانِ بی بار می باشند. مثلِ صنوبر و سرو و شمشاذ و سپیذ دار دایم سر بالا می دارند و اغصانِ خوذ را ببالا می کشند و چون درختانِ بارْوَرْ باشند؛ 15 تمامتِ شاخهاشان سر زیر می آرند، متواضع و متذلّل می باشند: ازین رو حضرتِ پیغمبرِ ما عَلَیْهِ اَکْمَلُ التَّحیّات بغایت متواضع بوذ که شجرهٔ وجودِ مبارکش جامعِ ثمرهٔ اوّلین وآخرین بوذ تا لاجرم از

۶۴/۳ ـ ۶۶ Z ۴۶ آ B ۴۲ ب T, I, 163 ; H, I, 118

1 همچنان B : گویند Z || 2 بطرف یاران Z : بیاران B || 5 فرموذه Z : فرموذ B || 6 انکار را B : انکار Z || 8 او : — B || 12 فرموذ Z : — B || 13 بار Z : باری B || 15 متذلل Z : مذلل B || 17 وآخرین Z : آخرین B

جمیع انبیاء و اولیاء متواضع تر و خاکیتر و درویشتر وخمولتر بوذ ؛ چنانک
فرموذ اُمِرْتُ بِمُداراتِ النّاسِ وخُلْقِ الحَسَنِ وما اُوذِیَ نَبِیٌّ
مِثلَ مَا اُوذِیتُ ؛ چنانک سر ودندانِ مبارکش را شکستند و او از 3
غایتِ کرمِ بی نهایتِ خوذ اللّهُمَّ اهْدِ قَوْمِی فَاِنَّهُمْ لا یَعلَمُون
می گفت و پیغمبرانِ دیگر در هر زمانی مر امّتانِ خوذ را چه نفرینها
می کردند ؛ و گویند : هیچ کسی بیشتر از مصطفی صلّی الله علیه وسلّم 6
سلام نمی یارست کردن که ما سَبَقَ رَسُولَ اللهِ اَحَدٌ فی السّلامِ
آنگاه این بیت را فرموذ

9 شعر (هزج)

بنی آدم سرشْت از خاک دارذ اگر خاکی نباشذ آدمی نیست

(٦٧/٣) و همچنان از بعض اخلاقِ حمیدهٔ آنحضرت آن بوذ که
هر آحادی و طفلی وبیوه‌زنی تواضع کردی و تذلّل نموذی و دعاها فرموذی 12
و سجده‌کنندگان را سجده کردی ؛ چه اگر نیز کافر بوذی ؛ گویند که
روزی قصّابی ارمنی تَنْبِل نام مصادفِ مولانا شذه هفت بار سر نهاذ
و او نیز بوی سر نهاذ 15

(٦٨/٣) همچنان منقولست که روزی از محلّهٔ می‌گذشت وطفلکانِ
خُرد بازی می‌کردند ؛ چون از دور مولانا را دیذند بیکبار دوانه شذه
سر نهاذند ؛ خذاوندکار نیز سر نهاذ ؛ مگر از دور کوذکی بانگ زد که 18

T, I, 164 ـ 5 ; H, I, 118 ـ 19 ٦٧/٣ ـ ٦٨ Z ٤٦ آ B ٤٢ ب

1 ودرویشتر Z : درویشتر || 3 شکستند Z : می‌شکستند B || 5 نفرینها B : + که Z || 12 بیوه‌زنی Z : پیره‌زن B || 13 گویند که Z : مگر B || 16 روزی B : --- Z || 17 دیذند Z : بدیدند B || دوانه Z : روانه B

تا من نیز بیایم ، تا کوذک فراغت حاصل کردن و آمذن توقّف کرده بوذ

3 (۶۹/۳) و همچنان درآن زمان نه چندان اعتراض و انکار می کردند و فتویها می نبشتند و در تحریم سماع و رباب بابها می خواندند که دربیان کتاب آیذ و آن همه را از کمال کرم و غایت لطف و مرحمت
6 تحمّل می فرموذ و هیچ نمی گفت ؛ عاقبة الامر چنان عدم شذند که گوئیا در وجود نیامذه بوذند وآن طریقت و نسل ایشان تا قیام قیامت در ازدیاد و بر دوام خواهذ بوذن

9 (۷۰/۳) همچنان روزی حضرت مولانا را پروانه بسماع دعوت کرده بوذ ؛ چون بر در سرای رسیذ توقّف بسیار فرموذه گفت : تا همه یاران در آیند ؛ چون مجموع اصحاب در آمذند پس آنگاه
12 مولانا درآمذ ؛ چون اهل سماع متفرّق شذند وآن شب حضرتشان آنجایگاه مانده پروانه از حدّ بیرون بندگیها نموذ وشکرهای عظیم کرد که آنچنان پاذشاهی مهمان او شذ ؛ مگر چلبی حسام‌الدین از
15 توقّف کردن خذاوندگار بر در سؤال کرده باشذ ؛ فرموذکه اگر اوّل ما در می آمذیم ، بوذی که حشم نوّاب بعضی اصحاب‌را منع کردندی و یاران مرحوم از صحبت ما محروم ماندندی وچون در دار دنیا یاران
18 خوذ را نتوانیم بسرای امیری ویا خانهٔ وزیری در آوردن پس روز قیامت در سرای عقبی وجنت مأوی وحضرت مولی چون توانیم بردن ؟ یاران از شاذئ آن عنایت شکرها کردند و سر نهاذند

۶۹/۳ ـ ۷۰ Z ۴۶ ب B ۴۲ ب ـ ۴۳ آ T, I, 165 ; H, I, 119

9 مولانا را Z : خداوندکار را B || 14 کرد Z : کرده B || شذ Z : شده B

(۷۱/۳) همچنان منقولست که روزی حضرت مولانا رقعهٔ بخدمتِ
پروانه فرستاذه بوذ در شفاعتِ شخصی که خون کرده درخانهٔ یاری
متواری شـذه بوذ ؛ پروانه در جوابِ رقعه نبشته باشذ که این قضیّه 3
بقضایای دیگر نمی مانذ ، حکایتِ خون است ؛ حضرت مولانا در
جواب فرموذ که آخر خونی‌را ولدِ عزرائیل میگویند ؛ اگر خون
نکنند و مردم نکُشند ، پس چه کنند ؟ پروانه بغایت خوش شذه فرموذ 6
تا آزاذش کردند وخصمان را خشنوذ کرده خون بها داذ

(۷۲/۳) همچنان منقولست که خدمتِ مولانا شمس الدینِ ملطی
گفت که روزی حضرت مولانا در مدرسهٔ خوذ معانی می گفت ؛ در 9
اثنای معرفت فرموذ که من شمس الدین‌را عظیم دوست می دارم ، امّا
یک عیب دارذ ؛ امیذست که حق تعالی آن‌را نیز از وی ببرذ واورا
ازآن رغبت ببرّذ ؛ فی الحال من بنده سر نهاذم و تضرّعِ عظیم نموذم که 12
عجبا آن عیب چه باشذ ؟ فرموذ که آن که در هر وجودی تصوّر می‌کنی که
خذا آنجاست و در پیِ آن خیالِ بی حقیقت می دوی

15 شعر (رمل)

چون بسی ابلیسِ آدم روی هست پس بهر دستی نشاید داذ دست
چون ترا آن چشمِ باطن بین نبوذ گنج می پنداری اندر هر وجود

18 همانا که بصدقِ تمام ازآن حالت استغفار کردم و تمیزی عظیم
بخشیذ تا از جملهٔ صدّیقان گشتم و مرا در اوائلِ کار عادت چنان

۷۲/۳ Z ٤٦ ب B ٤٣ آ K ۱۰۱ T, I, 166 ; H, I, 120

1 که Z : — B || 8 منقولست که Z : — B || 11 آن را Z : آن B || 17 b
ی پنداری Z : پندار اند B || 18 همانا که Z : — B || تمیزی KB : تمیزی Z

16 چون . . . دست : MN ج ۱ ، ص ۲۱ / ۳۱٦ ؛ MA ص ۸ / ۲٦
17 چون . . . وجوذ : MN ج ۲ ، ص ۳٦۵/۲۱۵۵ ؛ MA ص ۱۵۱ / ۲٤

بوذ که گردِ تمامتِ اکابر وشیوخ وگوشه‌نشینان و درویشان
می گشتم واستمداد واستعانت می طلبیذم وچون طالبِ صادق بوذم
3 ناچار ازینها می گردم؛ چون حضرتِ مولانا آنچ نموذ بی بوذ نموذ
ودیدهٔ مرا گشوذ؛ از صحبتِ همه‌شان تبرّا نموذه حقیّتِ حق را
معیّن دیذم وسرِّ آن حقیقت برمن مبیَّن شذ وآن روز حضرتِ
6 خداوندگار این بیت را مکرّر می فرموذ و گفت تا یاران یاذ گیرند

شعر (هزج)

درین بازارِ عطّاران مَروْ هرسو چو بیکاران
9 بدکّانِ کسی بنشین که در دکّان شکر دارذ

(٧٣/٣) همچنان منقولست که روزی در محفلی معرفت می‌فرموذ؛
گفت: سلطان العارفین بایزید رَحْمَةُ اللهِ عَلَیْهِ سخنی عجب
12 فرموذه است ودر غایتِ خوبی گفته که من بحضرتِ محمّد رسول الله
برای شَقّ قمر وفَلْقِ حجر واجتماعِ شجر وتکلّمِ نبات ومَدَر، ایمان
نیاوردم، بلکه ایمان برای آن آوردم که از کمالِ حکمت اصحاب
15 وامّتِ خوذ را از شُربِ شراب نهی کرد وبر امّتِ خوذ حرام کرد؛
بعد ازآن فرموذ که واللّهِ واللّهِ هر که بیشتر کند بیشتر گریذ
وندامت بیشتر خورذ؛ چه اگر درآن مزهٔ ولذّتی ومنفعتی بوذی اول

٧٣/٣ Z ٤٦ آ B ٤٣ ب K ١٠١   T, I, 168 ; H, I, 121

2 می گشتم KZ : — B || بوذم KZ : — B || 4 حقیت KB : حقیقیت Z || 5 آن KZ : این B || 6 تا BZ : — B || 11 بایزید KZ : ابا یزید B || 12 محمد KZ : — B || 13 حجر KZ ~ شجر B || 14 از کمال KB : کمال Z

خوذ کردی و دیگران را هم ترغیب داذی و چون شاگردِ خاصِ
خالق بوذ آنچ از حق شنیذ آنرا کرد و آنرا گفت

3 شعر (رمل)

ترکِ این شُرب ار بگوئی یک دو روز درکنی اندر شرابِ خُلْد پوز
چونک اغلب بذ بذُند ونا پسند بر همه می را محرّم کرده اند

6 (۳/۷٤) الحکایه : اصحابِ کرام که کِرَاماً کَاتِبِینَ (۸۲/۱۱)
بوذند ، چنان روایت کردند که روزی حضرتِ مولانا در خانهٔ پروانه
معانیٔ عجیب ومعارفِ غریب بیان می فرموذ ؛ در میانِ تقریر بیان کرد که
9 روزی امیرالمؤمنین عثمان بن عفّان رضی‌الله عنه از کثرتِ اموال
و اسبابِ خوذ پیشِ مصطفی علیه‌السلام شکایت کرد و تنفّر نموذ که
چندانک زکات می دهم وتصدّق می‌کنم و بیشتر خرج می‌کنم اسباب
12 بیشتر می شوذ واز عوایقِ آن علایق نمی توانم فراغتِ کلّی
حاصل کردن و بی قید بوذن و حقیقت می‌دانم که آسایشِ جان و آرایشِ
دین در عالمِ فقرست و راحتِ نَجَا اَلْمُخَفَّفُون درآنست . تا حضرتِ
15 رسول درین باب چه تدبیر و تدارک می فرمایذ ؟ حضرتِ رسول می
فرموذ که یا عثمان برو در شکرِ نعمتِ حق تقصیری کن و زمانی کفرانِ

۳/۷٤ Z ۷ ب ؛ B ۳ ب ؛ K ۱۰۲ T, I, 169 ; H, I, 121

6 الحکایه K : همچنان Z همچنان منقولست که B || 8 کرد ZB : می‌کرد K ||
9 روزی KZ : + حضرت B || 10 علیه‌السلام KZ : صلی الله علیه وسلم B ||
14 المخففون : فی الاصل : المخفون || 16 یا عثمان KB : — Z

4 ترک . . . پوز : MN ج ۱ ، ص ۱۳۷۲/۸۵ ؛ MA ۱۰/۳۷

نعمت وَرْز، تا مالت کَمْ شوذ و زودتر درویش گردی و هیچ گونه
برکتت نماند؛ عثمان گفت : یا رسول الله حمدِ احد و شکرِ انعامهای
3 بی حدّ او که مونسِ جان و وِرْدِ زفانِ منست و بذآن خوگر شده
ام چون توانم کردن که نگویم: حضرتِ مصطفی فرموذ که در قرآنِ
مجید نخواندی که لَئِنْ شَکَرْتُمْ لأَزِیدَنَّکُمْ (۱٤/۷)؛ یعنی حق سبحانه
6 وتعالی در کلامِ قدیمِ خوذ شکرِ شاکران را زیادتی و عده کرده‌است
والشُّکْرُ صَیْدٌ لِلْمَزِیدِ وقیدٌ لِلْعَتِیدِ هم گفته‌ٔ منست

شعر (رمل)

9 شکرِ نعمت نعمتت افزون کند کفرِ نعمت از کفت بیرون کند
زانک شاکررا زیادت وعده‌است آنچنانک قُرْبْ مُزدِ سجده است

پس ترا یا عثمان ازین غنا واسباب ناگزیرست؛ هرگز در مالِ تو خسارت
12 و نقصان نخواهذ بوذن؛ عثمان بشکرانهٔ آن بشارت سیصذ سر اشترِ
سیاه چشم <و> جعد موی با تمامتِ عُدّت واُهبت وآلاتِ سیصذ مردِ
غازی و برگ وزاد فدای غُزاتِ رسول کرده حضرت رسول صلی الله علیه
15 وسلّم دستِ مبارک بر داشته عثمان را دعا کرد وفرموذ که بَارَکَ اللّهُ
فِیمَا أَنْفَقْتَ وفِیمَا أَمْسَکْتَ یا عُثْمَان؛ بعد ازآن این حکایت را
درشانِ پروانه تنزیل فرموذ که لِلّهِ الحمدُ والمِنّةُ ومِنْهُ القُوَّتُ

---

3 زفان BZ زبان : K || a10 وعده‌است KZ : کرده است B || 11 درمال KB : مال Z || خسارت Z : خسار B خسارت و زیان K || 12 سر KB : — Z || 14-13 صلعم KZ : علیه B

9 شکر . . . بیرون کند : — MN ؛ MA ص ۹/۲٦۲

والمِنَّةُ که هم درین زمانِ ما خدمتِ امیر معین‌الدین سلیمان عثمان وار
درشکرِ نِعَمِ باریٔ تعالی جِدِّ بلیغ می نماید وکافّهٔ علما وفقرا وصلحا
وعرفا را تربیت می‌کند وسایرِ مستحقّانِ اُمّت را بانواعِ دلداریها می 3
فرماید وجمیعِ رعایا را بر موجَبِ الشَّفْقَةُ عَلَى خَلْقِ اللهِ حمیت
ورعایت کردن بر خوذ واجب می داند واکثرِ اوقات گردِ
کعبهٔ دلها نیز طواف می‌کند ودرآن عرفات که غُرفاتِ مقاماتِ 6
اولیاست سعیِ جمیل می نماید تا لاجرم ببرکتِ دعا ویمنِ همّتِ
ایشان حَیْثُمَا سَارَ وتَوَجَّهَ بر هرچه قصد می‌کند ودست می زند
مظفّر ومنصور می شوذ وهمچنان حضرت حق سبحانه وتعالی روز بروز 9
نعمت در نعمت ودولت بر دولت بشکرانهٔ شکرِ او عطا وعوض می‌فرماید
وچندانک بیشتر کند بیشتر یابذ وپیشتر روذ؛ پروانه از غایتِ شاذی که
حضرتِ مولانا در حقِّ وی عنایتها فرموذ بپایهای مبارکِ او را بوسه‌ها 12
می داذ وسجده ها می‌کرد وشکرها می گفت وقربِ دو هزار دینار
ایثارِ اصحاب کرده فرموذ که تمامتِ علما ومشایخ وصلحا را سیمها
بخش کردند وایتام ومساکینِ شهر را جامه‌ها وپیراهنها ساختند 15

(۷۵/۳) همچنان فقیرِ متکلّم المعروف بشمس الدین مُعَلّم که
از خواصِ یاران بوذ، روایت کرد که روزی حضرتِ

T, I, 171 ؛ H, I, 123 — ۷۵/۳ Z ۴۸آ B ۴۴آ K ۱۰۴

1 خدمت KZ : — B ‖ 6 دران KB : در Z ‖ 10 بر KB : در Z ‖ او KB : — Z ‖ 12 بپایهای مبارک KB : مبارک پایهای Z ‖ 16 المعروف KZ: معروف B

خذاوندگارِ ما باصحاب نظر کرد و فرموذ که حضرتِ پیغمبرِ ما محمّد
رسول الله صلّی الله علیه وسلّم چنین فرموذه است که چون نورِ خذا
3 در دلِ مؤمن درآیذ دل باز شوذ وفراخ شوذ وصحرائی شوذ خوش
ولطیف ، چنانک سنگی درآب اندازی آن آب ازهم باز شوذ ؛
سؤال کردند که یا رسول الله اگر آدمی را آن نظر نباشذ که فراخ شذنِ
6 دل را ببینذ و درنظرِ آدمی پرده وغباری باشذ از شومیٔ طبیعت وشهوت ،
بچه علامت دانذ که دلِ او فراخ شذ وفسحتی وسَعتی درو سر زذ ؛
فرموذ که بذآن که جمیعِ اسبابِ دنیا واهلِ دنیا ولذّاتِ او در دلِ او
9 سَرْد شوذ و بی ذوق نمایذ و از دوستانِ دنیا وآشنایانِ خوذ بیگانه شذن
گیرذ بی هیچ سببی و غرضی

(۷٦/۳) همچنان منقولست که روزی حضرتِ مولانا قدسنا الله بسرّه
12 الاعلی در چهار سوئی ایستاذه بوذ ؛ معانی و اسرار می فرموذ وتمامتِ
خلایقِ شهر هنگامهٔ کرده بوذند ؛ روی مبارك را از خلایق بدیوارکرده
معرفت می فرموذ تا شبهنگام نمازِ شام شذ وچون شب درآمذ تمامتِ
15 سگانِ بازارگرْدِ او حلقه کرده بوذند وبذیشان نظرِ مبارك تیز کرده معانی
می فرموذ وایشان سر ودُم می جنبانیذند وآهسته آهسته زَوْ زَوْ می کردند ؛
فرموذ که باللهِ العَلِیِّ القَوِیِّ القاهِرِ الّذی لاَ قادِرَ ولا قاهِرَ فی الوُجُودِ
18 إِلاَّ هُوَ که این سگان فهمِ معرفتِ ما می کنند ؛ بعد ازین ایشان را سگ

۷٦/۳ Z ٤۸ آ B ٤٤ ب T, I, 172 ; H, I, 122

1 پیغمبر BZ : پیغامبر K || 3 در آید KZ : + آن B || 5 که KZ : — K || 9 سرد KZ : سر B || 11 حضرت . . . الاعلی Kh : — KBZ || 15 تیز KB : تیز Z

مگوئید که ایشان خویشان کلبِ اصحابِ کهفند

شعر (رمل)

شذ سرِ شیرانِ عالم جمله پست چون سگِ اصحاب را دا‌ذند دست 3

واین دَر و دیوارها که مُسَبّحند . فهمِ اسرار میکنند

شعر (خفیف)

چشم کو تا که جانها بینند سر برون کرده از در و دیوار 6
در و دیوار نکته گویانند آتش و آب و خاك قصّه گزار

از ناگاه یاران از هر جائی ریخته شذند ؛ حضرتِ مولانا فرموذ که

شعر (هزج) 9

بیائید بیائید که دلدار رسیذه‌ست بیائید بیائید که گلزار دمیذه‌ست

بعد ازآن گفت که حضرتِ حق تعالی صدقه بخش می‌کرد ؛ صدقه خوارانِ ما کجا بوذند ؟ همه یاران سر نهاذند وهمچنان معرفت گویان وسماع زنان تا مدرسه آمذند ؛ آن شب همه شب تا سحرگاه سماعِ بی صداع بوذه ؛ فرموذ که واللهِ واللهِ خواصّ این خلایقِ بیچاره اعتقادی که در حقِ انبیا و اولیا بسته اند در حقِ تره فروشی لایق نیست . مگر که ایشان عنایت فرمایند. و رحمت کنند 12 15

2 شعر KB : بیت Z ‖ 4 و این KZ : این B ‖ 8 از ناگاه KZ : ناگاه B ‖ جائی Z : جایی KB ‖ 11 تعالی KZ : + تا غایت B ‖ 13 آن KB : از Z

3 شذ . . . دست : MN ج ۱ ، ص ٦٤/۱۰۲۲ ؛ MA ص ۲۸/۳
11

(٣/٧٧) الحکایه : ولیّ پنهانی عارفِ صمدانی سراج‌الدینِ مثنویخان طَیَّبَ اللهُ ثَراه که از اکابرِ یاران بوذ و از حضرتِ چلپی حسام‌الدین
3 عنایات و تربیتها یافته ، روایت کرد که روزی حضرتِ مولانا در معنیٔ این آیت که اِنَّهُمْ یَرَوْنَهُ بَعیداً وَنَرٰیهُ قَریباً (٧٠/ ٦—٧) معرفت می‌فرموذ ؛ گفت که حضرتِ حق تعالی‌را سرمه‌دانی هست که ازآن
6 هرکرا خواهذ سرمه‌چوبی در چشمِ ظاهر و باطنِ او می‌کشذ ، تا بر جمیعِ مکنوناتِ مکوَّنات مطّلع گشته غیوبِ غیب‌الغیب برو کشف می‌شوذ و عین‌الیقین مخفیّاتِ کنوزِ الّٰهی‌را کَمَا هِیَ مشاهده می‌کند
9 و اگر چنانک آن عنایت‌را در حقِ او نکنذ و ازآن سرمه بچشمِ او نکشذ چه اگر تمامتِ مغیّبات در نظرِ حسّ او حاضر آیند هیچ یکی‌را نبینذ ونداند

12 شعر (رمل)

بی عنایاتِ حق و خاصّانِ حق   گر مَلَک باشذ سیاهستش ورق
بی عنایت کی گشایذ چشم‌را   بی عنایت کی نشانذ خشم‌را

15 بعد ازآن فرموذ که در نظرِ شیخ یا نور شو یا دور شو

شعر (رمل)

نور خواهی مُسْتَعِدّ نور شو   دورخواهی خویش بین و دورشو

٧٧/٣ Z ٨٤ب B ٤٤ب K ١٠٥   T, I, 174; H, I, 125

1 صمدانی KZ : همدانی B ‖ 5 که BZ : — K ‖ سرمه‌دانی BZ : + که K ‖ 6 ظاهر Z ~ باطن KB ‖ 13 a و Zh KB : آن Z ‖ 14 a کی KB : که Z ‖ b کی KB : که Z ‖ 16 شعر KZ : بیت B

13 بی عنایات . . . ورق : MN ج ١ ، ص ١٨٧٩/١١٤ ؛ MA ص ٢٠/٤٩
17 نور . . . دور شو : MN ج ١ ، ص ٣٦٠٦/٢٢١ ؛ MA ٢٨/٩٣

(۷۸/۳) همچنان خدمتِ مولانا سراج‌الدینِ مثنوی خوان رحمة الله
علیه روایت کرد که روزی بباغِ حضرتِ چلبی حسام‌الدین رفته بوذم ؛
دستارچهٔ پر گلِ احمر بخانه تبرّك آوردم ؛ مگر که حضرتِ مولانا در 3
خانهٔ چلبی بوذه است و مرا معاوم نبوذ ؛ بغتةً درآمذم و سرنهاذم ، می‌بینم که
اصحابِ عظام زیر و بالا پر نشسته اند و حضرتِ مولانا در صحنِ خانه سیر
می‌کنذ و از معارف و لطایفِ منظوم و منثور هرچه می‌گویذ یاران 6
می‌نویسند و من از غایتِ دهشت و حیرت دستارچه‌را فراموش‌کردم
واز دور در صفِّ نعال فروکشیذم ؛ حضرتِ مولانا بجانبِ من نگران
گشته فرموذ که هر که از باغ بیایذ تبرّك گل آرذ و هر که از دکّانِ 9
حلوائی بیایذ مشتی حلوا آرذ ؛ سر بر قدم مبارکش نهاذه گلها را فرو
ریختم ؛ یاران نعره‌ها زذند و گلها را یغما کردند . همانا که سماع
بر خاست 12

(۷۹/۳) همچنان خدمتِ سراج الدین گفت که روزی حضرتِ
مولانا فرموذ که مجموعِ عالم اجزای یک کس است و اشارتِ اَللّٰهُمَّ اَهْدِ
قَوْمِی فَاِنَّهُمْ لایَعْلَمُونَ عبارت ازینست ، قومی اَی اجزائی ؛ چه اگر 15
کافران اجزای او نباشند او کلّ نباشذ

شعر (رمل)

جزو درویشند جمله نیک و بذ ورنباشذ اینچنین درویش نیست 18

---

[1] T, I, 175 ; H, I, 126 — ۷۸/۳ Z ۴۸ ب B ۴۵ آ K ۱۰۶

1 سراج KZ : + الله و B || 2 علیه KZ : B || 4 آمذم KZ : آمد B || 11 گلها را KZ : گلها B || 15 ای KZ : از B || اگر KBZh : — Z

18 جزو . . . نیست : فیه ما فیه ، ص ۱۵/۷۶

(۳/۸۰) همچنان روزی خدمتِ معین‌الدین پروانه حضرتِ سلطان ولدرا لابه‌ها کرد که البتّه میخواهم تا حضرتِ مولانا در خلوت بمن معرفت فرمایذ تا در حقِ بنده خوذ عنایتی کرده باشذ مخصوص؛ چون حضرتِ سلطان ولد إستدعاء پروانه‌را بحضرتِ پذرش عرضه داشت. فرموذ که آن حَمْل را تحمّل نتوانذکردن. تا سه بار الحاح کرده فرموذ که بهاء الدین دلوی‌را که چهل کس میکشند آن را یک کس نتواند کشیذن؛ سلطان ولد سر نهاذه گفت: این اگر نمی‌گفتم اینچنین معنی‌را ازکجا می‌شنیذم

(۳/۸۱) همچنان روزی دیگر هم پروانه حضرتِ ولدرا شفیع گرفت که تمامتِ اکابرِ قونیه بتذکیرِ مولانا مشتاق شذه اند، اگر مجلسی احسان کنذ چه شوذ؛ همانا که تشنگانِ آبِ حیات‌را سیراب گردانیذه برخلایق رحمتی عظیم کرده باشذ؛ حضرتِ ولد این حکایت‌را بحضرتش باز گفت؛ فرموذ که بهاء الدین درختِ میوه‌داری که از پُریِ میوه شاخها تا زمین فروذ آورده بوذ کفرانِ نعمتِ باغبان کرده نتوانستند قِطاف کردن و ازآنجا ربوذن وخوردن وشکرِ نعمتِ حق را بجای آوردن اکنون که سرِ شاخها تا سِدْرَةُ المُنْتَهی رسیذه است وخوذرا ببالا برکشیذه. کجا توانند تمتع وتنعّم کردن وبلذّتِ میوهٔ آن نعیم رسیذن؟

۳/۸۰ - ۸۱ Z ٤۹ آ B ٤٥ آ K ۱۰۷ T, I, 176 ; H, I, 126

4 سلطان KZ : — B || پذرش Z : پدر KB || 5 نتوانذ K : نتوانند Z نتوان B || 7 نهاذه BZ : نهاد و K || 9 روزی K : روز BZ || 11 کنذ BZ : فرمایی K || 13 گفت K : گفته BZ || پریٔ KZ : پر B || 14 تا زمین فرود K : تا فرو BZ || 16 سر KB : — Z || 17 توانند KZ : تواند B || میوهٔ KB : — Z || نعیم KB : نعم Z

(۸۲/۳) همچنان از حضرتِ ولد منقولست که روزی پروانه از
حضرتِ مولانا التماس نموذ که وی را پند دهذ ونصیحت فرمایذ ؛
زمانی متفکّر مانده بوذ ؛ سرِ مبارك بر داشت و گفت که امیر معین الدین 3
می شنوم که قرآن را یاذ گرفته‌ ؟ گفت : آری ؛ دیگر شنیذم که
جامعُ الاصولِ احادیث را از خدمتِ شیخ صدرالدین سماع کرده‌ ؛
گفت : بلی ؛ گفت : چون سخنِ خذا ورسول را می خوانی و کَمَا 6
يَنْبَغِي بحث می کنی و می دانی وازآن کلمات پند پذیر نمی شوی و بر
مقتضای هیچ آیتی و حدیثی عمل نمی‌کنی از من کجا خواهی شنیذن
و متابعت نموذن ؟ پروانه گریان برخاست وروانه شذ وبعد ازآن 9
بعمل و عدل‌گستری و احسان مشغول گشته خیرات نموذ تا یگانهٔ
آفاق شذ ؛ حضرتِ مولانا بسماع شروع فرموذ

(۸۳/۳) الحکایه: ثِقَاتِ رُوات روایت چنان کردند که علمای شهر 12
که درآن عصر بوذند و هر یکی در انواعِ علوم وحِکم مُتَفَقٌ عَلَيْه
بوذه ، باتّفاقِ تمام بنزدِ خیرالانام قاضی سراج الدینِ اُرْمَوی رَحِمَهُ اللّهُ
جمع آمذند و ازمیلِ مردم باستماع رباب ورغبتِ خلایق بسماع وتحریمِ آن 15
شکایت کردند که رئیسِ علما و سَرْوَرِ فضلا خدمتِ مولویست در مسندِ
شرعِ نبوی قایمِ مقامِ رسول ؛ چرا بایذ که اینچنین بدعتی پیش روذ

T, I, 177 ; H, 127 ۱۰۷ K ب ٤۵ B آ ٤۹ Z ۸۲/۳

2 نموذ KZ : نموده B || 3 وگفت KB : وگفته Z || 5 خدمت KB : حضرت Z

14 سراج الدین ارموی : قاضی سراج الدین ابو الثنا محمود بن ابی بکر بن احمد
الارموی است که از دانشمندان بزرك آذربایجان بود و در ۶۸۲ ه/۱۲۸۳ م در قونیه
فوت شد (ر. ك. به .Br ، G AL ج ۱ ، ص ٦١٤ .Suppl ج ۱ ، ص ۸٤۸ ؛
سپهسالار ، تعلیقات و حواشی ناشر ، ص ۳۳۸)

و این طریقت تمشیت یابذ؟ امیذ است که عن قریب این قاعده منهدم
شوذ و این شیوه بزوذی دور افتذ؛ قاضی سراج‌الدین گفت: این مردِ
3 مردانه مؤیَّذٌ مِنْ عِنْدِ الله است و در همهٔ علومِ ظاهر نیز عدیمُ
المِثْلست، با او نشایذ پیچیذن، او داند وخذای خوذ

مصراع (خفیف)

6 کُلُّ شَاةٍ بِرِجْلِهَا سَتُنَاط

بو الفضولی چند، چند فصولی در مسائلِ مشکله از فقه وخلافی ومنطق
و اصولَیْن وعربیّت وحکمت وعلمِ نظر وعلمِ معانی وبیان وتفسیر
9 و نجوم وطبّ وطبعیّات وغیرها من الالٰهیّات در طبق نبشته بدستِ
تُرکِ فقیهی داذند تا بخدمتِ مولانا برذ؛ تُرکِ فقیه پرسان پرسان بلک
ترسان ترسان حضرتش را در دروازهٔ سلطان درکنارِ خندق بیافت؛
12 دیذ که بمطالعهٔ کتابی مشغول شذه است؛ اجزا را بدستِ مولانا داذ واز
دور بایستاذ؛ درحال مطالعه ناکرده دوات وقلم خواسته جوابِ هر مسئلهٔ
و نکتهٔ را در تحتِ آن ثبت فرموذ بتفاصیل وهمچنان جواباتِ مجموعِ
15 مسایل را در همدیگر آمیخته مجملاً مسئلهٔ ساخت؛ چنانک چند دارو را
طبیبِ حاذق معجونی مُهَنّا مُهیّا کنذ؛ چون تُرکِ فقیه کاغذ را بمحکمه
باز آورد، بعد از اطّلاع وضوح مشکلات وجواباتِ آن علی العموم در
18 غمامِ غموم منحصر ماندند و در بیّناتِ دلایلِ آن مسایل و اقامتِ بیّنه

---

1 یابذ: یابد B || 2 دور BZ: ور K || ستناط B: مستناط KZ || مشکله Z مشکل K — B || 14 آن KZ: + پادشاه B || 15 ساخت KZ: ساخته B || 18 منحصر BZ: محصر K

6 کلّ ... ستناط: فرائد اللآل فی مجمع الامثال، ج ۲، ص ۱۰۴

و ایرادِ براهین و اظهارِ مسندِ هر یکی و دلیلِ حصر و الزامِ مَنْ یَقُولُ لاَنُسَلِّمُ و دفعِ معارضهٔ خصم و بحث با توجیهِ حضرتشان حیران ماندند و بیچاره شدند و ازین حرکت خجل گشتند 3

همانا که حضرتِ مولانا در عقبِ رقعهٔ فرموذ نبشتن که معلوم رایِ عالیٔ علمای عالم باشد که مجموعِ خوشیهای جهان را از نقود و عقود و عُنْقُودِ اعراض و اجناس و آنچ در آیتِ زُیِّنَ لِلنَّاسِ (۳/۱٤) 6 است وجمیعِ مدارس و خوانق را بخدمتِ صدور مُسلَّم داشته بهیچ منصبی از آنها نگران نیستیم و بکلّی عَنِ الدُّنیا و مَا فِیهَا قطعِ نظر کرده ایم تا صدور را اسبابِ متوافر ولذّاتِ دنیاوی مرتّب 9 ومستوفا باشد و زحمتِ خوذ را دور داشته در کُنجی مُنْزوی گشته‌ایم ودر خانهٔ خمول فرو کشیده؛ چه اگر آن ربابِ حرام راکه فرموده بوذند ونفی کرده اگر بکارِ عزیزان می آمذ و بایست بوذی حقّا که دست 12 از آنجا باز کشیده هم ایثارِ ائمّهٔ دین می‌کردیم و از غایتِ ناچیزی و نا ملتفتی ربابِ غریب‌را بنواختیم؛ چه غریب‌نوازی کارِ مردانِ دین وابراهیمِ یقین است وغزل رباب‌را درحال سر آغاز فرموذ 15 و گفت :

شعر (رمل)

هیچ می دانی چه می گویذ رباب   زاشكِ چشم واز جگرهای کباب 18

T, I, 178 ; H, I, 128   ۸۳/۳ Z ٤۹ ب B ٤٥ ب K ۱۰۸ ا

4 همانا KZ : همچنان B || 5 از KZ : — B || عقود K ~ عنقود Z || عقود KZ : — B || 6 اجناس KZ : — B || 7 صدور KZ : صدقه B || 10 گشته‌ایم KB : کشته Z || 11_12 فرموده بودند KB : فرموذند Z || اگر Kh : — KBZ || 18 a دانی KZ : + که B

الی آخره : مجموعِ علماء در خدمتِ قاضی سراج‌الدین نادم گشته توبه‌ها
کردند وبحلمِ خلیلانه وخُلْقِ عظیمِ مولانا انصافها داذند وازآن جملت
3 پنج نفر دانشمندانِ فَحلِ مُستَدِل و مدرّسانِ مفتی بنده ومرید شذند
و گفتند :

شعر (رمل)

6 زآسمان آید این بخت نه‌از عالمِ خاك   کارِ اقبال وستارست نه‌کارِ بازو

(٣/٨٤) الحکایه : راویانِ حکایت وحاویانِ آیت ، چنان روایت
کردند که جماعتِ حاجیانِ معتبر از کعبهٔ معظّم رسیذه بوذند وبزیارتِ
9 مشایخ و گوشه‌نشینانِ شهر رفته ، هر یکی‌را در یافتند واهالیٔ شهر
حاجیان را سماعها داذه ودلداریها کردند؛ آخر الامر مگر دوستی حاجیان را
بزیارتِ حضرتِ مولانا ارشاد کرده بجمعهم احرامِ بندگی درمیانِ جان
12 بسته بزیارتِ کعبهٔ جانها توجّه نموذند ؛ چون از درِ مدرسهٔ مبارك در
آمذند حضرتِ مولانا را در محراب دیذند ، بیکبارگی تکبیر آورده بیهوش
شذند؛ بعد ازساعتی چون بخوذ باز آمذند حضرتش بعذر خواستن مشغول
15 شذ که شایذ که برشما پوشیذه شذه باشذ ویا مانند کرده باشذ که آدمی بآدمی
عظیم می مانذ؛ همگان فریاذ برآوردند که حضرتِ مولانا چه مَغْلَطه و رو
پوشست که می فرمایذ چون اصحابِ عظام ازکیفیّتِ حال و تمهیدِ آن عذر
18 تفحّص کردند ، حاجیان باتّفاق گفتند که واللهِ العَظیمِ وبکَلامهِ القَدیمِ

T, I, 180 ; H, I, 129   ٣/٨٤ Z ٥٠آ B ٤٦آ K ١١٠

2 جملت KZ : حلب B || 4 گفتند KZ : — B || 8جماعت KB : جماعتی Z || 12 در KZ : — B || 13 حضرت مولانا را KB : — Z || 8 بیکبارگی BZ : یکبارگی K || 15 کرده باشذ ZB : کرده باشید K || که KZ : کر B

که این مرد در طوافِ بیت الله الحرام اِحرام بسته با ما بهم بوذ
و در وقفهٔ عرفات وسعیِ مروه و صفا وجمیعِ مناسكِ حجّ و غیره
زیارتِ مرقدِ رسول علَیْهِ السّلام در مدینه مصاحب وهمراهِ ما 3
بوذ ، امّا هیچ روزی با ما همسُفْره وهمکاسه نشذ وچندین مشاعرِ
حجّ را تفهیمِ ما می‌کرد ، بهمین صورت ولباس که پوشیذه است واین دم
مَغْلَطه می کنذ و خوذ را می پوشاند ؛ یاران شورها کردند وسماعِ 6
عظیم رفت وحاجیان سرها بازکرده مرید وعاشق شذند

(۳/۸۵) همچنان منقولست از فحولِ اصحاب که حضرتِ مولانا را
مریدی بوذ از اعیانِ شهر وتجارت صنعت ؛ مگر بکعبهٔ معظّم رفته 9
بوذ ؛ همانا که شبِ عرفهٔ عیدِ قربان خاتونِ آن خواجه حلوای
بسیار ساخته بفقرا ومساکین وهمسایگان یگان یگان تصدّق کرده
سینیٔ عالی پر حلوای شکّری بحضرتِ مولانا فرستاذ تا اصحاب تناول کنند ، 12
خواجه را بدعای خیر معاونت نمایند ؛ حضرتِ مولانا فرموذ که آن خاتون
صدّیقهٔ ماست تا تمامتِ اصحاب ازین حلوا بخورند وتبرّك نیز برگیرند ؛
جمیعِ اصحاب چنانك می بایذ بذوقِ تمام خوردند وبردند وهنوز سینی مالامال 15
بوذ ؛ حضرتِ مولانا سینی را برگرفت وآهنگِ بامِ مدرسه کرده ، یاران
متحیّر شذند که چه خواهذ کردن ؛ همان لحظه ازبام فروذ آمذ بی سینی ؛
فرموذ که آن حلوا را بآن مرد رسانیذیم تا او نیز بخورذ ؛ حیرتِ یاران 18

۳/۸۵ Z ۵۰ ب B ۴۶ ب K ۱۱۰ T, I, 182 ; H, I, 130

4 هیچ KZ : — B || همسفره BZ ؛ + نشد K || 5 صورت و KZ : + همین B || 12 تا KZ : با B || 14 ماست KZ ؛ مات B || تا KB : — Z || 18 رسانیذیم BZ : + که || حیرت BK ~ یاران Z

یکی در هزار شذ. اتّفاق چنان افتاذ که خبرِ مقدمِ حاجیان رسیذه
شاذی‌کنان مردمانِ شهر استقبالِ حاجیان کردند؛ همانا که آن خواجهٔ
3 روشندل همچنان از گردِ راه راست بزیارتِ مولانا آمذه سر نهاذ
و شکرها کرد. خذاوندگار دلداریها فرموذه دستورش داذ تا بخانه روذ،
بیامذ و عیالِ خوذ را سلامت بی ملالت و ملامت دریافته همان شبِ
6 قدوم که نشسته بوذند غلامان از میانِ رختها سینی را بیرون آوردند؛
خاتون گفت: این سینیٔ ما بشما چه کار دارذ؟ تاریخ و نامِ خواجه
بروی نبشته؛ خواجه گفت: من نیز درین حیرتم که این سینی پیشِ
9 من چه کار دارذ؟ خاتون قضیّه را باز پرسیذ؛ گفت: درکوهِ عرفات
شبِ عرفه در خیمهٔ خوذ با حاجیان جمع نشسته بوذیم؛ می‌بینم که دستی
از گوشهٔ خیمه درآمذ و این سینی را پر حلوا در پیشِ ما نهاذ؛ دیذم که
12 سینی از آنِ ما بوذ، الّا معلوم نشذ که آنجا از کجا آمذ، غلامان بیرون
دویذند هیچ کسی را ندیذند؛ خاتونِ صدّیقه درحال سر نهاذه مشکلِ
حلوا را حلّ کرد وکیفیّتِ حال را باز گفت؛ خواجهٔ بیچاره ازآن
15 عظمت و قدرت بی قرار گشته، علی الصباح زن و مرد بحضرتِ مولانا
آمذه سر برهنه کردند و زاریها نموذند؛ حضرتِ مولانا فرموذ که آن همه
برکتِ اعتقاد وصدقِ نهاذِ شما بوذ که حق تعالی قدرتِ خوذ را از
دستِ ما بظهور رسانیذ و اِنَّ الفَضْلَ بِیدِ اللهِ یُؤتِیهُ مَنْ یَشَاءُ
18 (۶۶/۳؛ ۲۹/۵۷)

---

2 مردمان K : مردم BZ || 4 فرموذه KZ : فرمود B || 5 ملالت و KZ : — B
7 بشما KZ : با شما B || و نام Z : نام ونام K نامهٔ B || 11 دربیش KB : پیش Z ||
12 ما KB : من Z || 13 درحال Z : فی الحال KB || 14 کرد Z : و اکرد BK ||
16 آمذ KZ : + و B || کردند KZ : کرده B || 17 نهاذ KB : — Z

(۸٦/۳) الحکایه : از یارانِ قدیم مرویست که حضرتِ مولانا در مسجدِ قلعه روزِ جمعه تذکیر می فرموذ و مجلس بغایت گرم شده بوذ
3 و تمامتِ صدور وبدور حاضر بوذند ودر بسطِ کلام وتقریرِ غرایبِ تفسیر یدِ بیضا می نموذ ودُرر غرایب وامثال وحکایات و اشعارِ مناسبِ آیات نثار می فرموذ واز هرگوشهٔ تحسینها وآفرینها تا بمنجوقِ عیّوق می
6 پیوست و مدّاحان رباعیها می‌گفتند ومقریانِ خوش‌الحال سحرها می‌کردند؛ مگر فقیهی از سرِ علّتی که در دل داشت گفته باشذ که اغلبِ واعظان آیاتی چند از قرآن مناسبِ وقت وایّام اختیار می‌کنند تامقریان آنرا می‌خوانند وایشان درآن باب استحضارکرده از هر کتابی وتفسیری اقوالِ غریب فرو می‌شمرند
9 وآن موافقِ طباعِ انام می‌آیذ، امّا واعظی‌که براقاضتِ معانی وابداعِ لطایف قادر باشذ ودرهر فنّی ماهر آنست‌که ببدیهه از هر جائی‌که حفّاظ بخوانند درآن باب خوض کنذ و از فوائدِ عجیب علمای عالم را محبّ خوذ گرداند؛
12 همانا که حضرتِ مولانا درعینِ آن استغراق بذآن فقیه اشارت فرموذ که از قرآنِ مجید سورهٔ‌که بخاطرت آیذ بخوان تا عجایب بینی؛ سلطان و امرا وسایرِ خلق حیرانِ این اشارت گشتند؛ همانا که آن فقیه نا نبیه سورهٔ
15 والضُحی را (۹۳) فروخواند؛ حضرتِ مولانا فرموذ که خواصّ حضرتِ الٓهی که جاسوس القلوب اند، چون در صحبتِ ایشان رسی بحضورِ دل وصدقِ تمام بنشین تا از سعادتِ سرمدی بی نصیب نمانی

T, I, 184 ; H, I, 131 ۸٦/۳ Z ۱۵۱ آ B ۷٤ آ K ۱۱۲

4 درر KZ : در B || 6 سحرها می‌کردند BKZ : مناسب عشرها میخوانند Kh || 10 ببدیهه KZ : بدیهه (!) B || 11 گرداند KB : گردانند Z || 13 عجایب KB : عجیب Z || 14 نا KZ : تا B || 15 خواند ZB : خوانده K || 15 ـ 16 خواص... الٓهی که Z : خواص حضرت مولانا فرمود الهی که B خاصان خدا عز و جل K || جاسوس القلوب ZB : جاسوس قلوب K || 17 نصیب ZK : نصاب B

شعر (رمل)

ای مـِری کرده پیاذه با سوار   سَرنخواهی برد اکنون پای دار
3 تو مـِری باهمچو خوذ موشان بکن   با شتر مرموش را نبوَذ سخن

پس آنگاه سرآغازِ تفسیر وتحقیقِ سورهٔ والضُحىٰ کرده چندانی
معانی ودقایق بیان کرد که در تقریرِ بیان آیذ ؟ وتا قربِ نمازِ
6 مغرب مجلس کشیذ وهنوز در تقریرِ واوِ قسَمِ والضُحى غرایب ونوادر
می فرموذ ؛ حاضرانِ مجلس تمامت مست گشته همان دم آن فقیهِ منکر
برخاست و سر برهنه کرده وجامه‌ها چاک زده زاری کنان پایهٔ
9 منبر را بوسها داذه با اعتقادِ کامل وصدقِ بی غِلْ بنده ومرید شذ
وآن روز تمامتِ خواصِ مردم ارادت آورده غلوّی عام شذ وگویند
وعظِ آخرینِ خذاوندگار همان بوذ ، دیگر بتذکیر شروع نفرموذ
12 وبطریقِ دیگر لا یَنْقَطِع بتذکیر وتقریر مشغول بوذ

(٨٧/٣) همچنان منقولست که درآن زمان بزرگی از اعیانِ شهر
وفات یافته بوذ ومجموعِ اهلِ قونیه درآن مجموع حاضر گشته ؛ مگر
15 حضرتِ مولانا بیرونِ سرای متوفّا سَیْر می فرموذ تا جنازه بیرون
آمذن وکمال الدینِ معرّف ایستاذه بوذ ، صدورِ شهر را علی الانفراد

٨٧/٣ Z ٥١ ب B ٤٧ ب K ١١٣ T, I, 185 ; H, I, 133

a 3 بکن KZ : مکن B || 6 غرایب KB : غریب Z || 8 کرده KZ : B || زذه KZ : زاده(!) B || 9 با KB : از Z || 11 آخرین BZ : + حضرت K || 12 بوذ KZ : بوده B || 13 که KZ : + روزی B || 15 می فرمود KB : فرموذ Z

11 ای مری . . . پای دار : MN ج ١ ، ص ٩٩/١٦١٤ ؛ ص MA ١٦/٤٣
12 تو مری . . . سخن : MN ج ٢ ، ص ٤٤١/٣٤٤٩ ؛ ص MA ١٨٢/٦

تعریف می کرد که بسم الله خواجه صدرالدین ، مرحبا اخی بدرالدین ،
بسم الله امیر کمال الدین ، خوش آمذی مولانا سیف الدین ، شاذ آمذی
شیخ عزّالدین وازین قبیل بیحدّ می گفت و چون جنازه را بیرون آورده 3
روانه شذند و تابوت را در کنارِ لحد نهاذند تا دفن کنند ؛ حضرتِ
مولانا پیش آمذ وبرسرِ گور مثالِ تلقین خوانان بایستاذه فرموذ که
کمال الدینِ معرّف را بخوانند ؛ معرّف بیامذ و سرنهاذ ؛ جمیعِ علماء وشیوخ 6
نگران شذند تا حضرتِ مولانا چه می کنذ ؛ فرموذ که هم اکنون اگر
صدرالدین و بدرالدین وکمال الدینست پیذا شوذ و معیّن گرذذ که ازکیانست
ومی ترسم که در صدرِ او دین نباشذ وبدرِ اورا نوری نَبُوَذ وکمالِ 9
او در نقصان باشذ وچون سیفِ دین را بر نفسِ خوذ نرانده بوذ، بساطورِ
مُنْکَر ونکیر اسیر شوذ وعزّتِ او بخواری بدل گرذذ ؛ غریو از نهاذِ
خلایق بر خاسته کمال الدین بیهوش گشته بسا منکرانِ کهن تجدیدِ ایمان 12
کرده زنّارها بریذند واز نو بنده و مرید شذند

(۸۸/۳) الحکایه : یارانِ صحبت وندیمانِ خدمت چنین روایت
کردند که هر سالی حضرتِ مولانا بااصحابِ کرام وگویندگانِ فاخر 15
بر گردونها سوار شذه بجانبِ آبِ گرم می رفتند و قربِ چهل وپنجاه
روز آنجایگاه اقامت می فرموذ ؛ مگر در کنارهٔ در یاچهٔ آبِ گرم
یاران حلقه زذه بوذند وحضرتِ مولانا سرمستِ جامِ بقا ومستغرقِ 18

۸۸/۳ Z ۵۱ ب B / ٤ ب K ۱۱٤ T, I, 186 ; H, I, 134

3 قبیل KB : قبل Z ‖ 4 تابوت را BZ : تابوت K ‖ 5 بایستاذه Z : بایستاد KB ‖ 8 که از KB : از Z ‖ 11 بخواری KB : بخوری Z ‖ 12 بر خاسته BZ : بر خاست K ‖ 13 و از نو . . . شذند ZB : — K ‖ 17 در کناره BZ : کنار K ‖

14 ـ ص ۱۰/۱۷٤ الحکایه . . . مرید شذند : ر. ک. به سپهسالار ، ص ۸۳

انوارِ لقا گشته معانی می فرموذ ، یاران نعره ها می زذند وشورها می
کردند اتّفاقا تمامتِ جَغْرانِ آن گول بیکبارگی بَوَقْوَقَه در آمذه
3 غلبهٔ عظیم می کردند ؛ حضرتِ مولانا بانگی سهمناک بریشان زذ که
این چه غوغاست ، یا شما بگوئیذ یا ما ؛ درحال همهشان خاموش گشته
هیچ نگفتند ؛ چندانک آنجایگاه بوذند اصلا جانوری دم نزذ وچون
6 بمبارکی نهضت می فرموذ بکنارِ دریاچه بیامذ واشارت کرد که بعد
ازین دستورست بحالِ خوذ مشغول شویذ ؛ فی الحال بغلغلهٔ تمام
بگفتن آغاز کردند و ازین کرامتِ عجیب نه چندان منکران توحید
9 ایمان آوردند که توان گفت ، و قربِ دو هزار آدمی از زن ومرد
مرید شذند

(٣/٨٩) همچنان مگر روزی حضرتِ مولانا بزیارتِ تربتِ
12 بهاء ولد می رفت ؛ قضا را مگر قصّابانِ شهر گاوی را خریذه بوذند که
قربان کنند ؛ ریسمان را بریذه از دستِ ایشان بگریخت وخلایق در
پیِ آن گاو می دویذند ؛ علالا می کردند و هیچ کسی را یارهٔ آن نبوذ که
15 پارهٔ پیشتر روذ ویا اورا تواند گرفتن ؛ از ناگاه گاو بحضرتِ مولانا
مقابل افتاذه فی الحال بایستاذ وآهسته آهسته پیشِ او آمذه بزبانِ حال که
اهلِ حالش میدانند امان می خواست ولابها می کرد ؛ همانا پیش آمذه
18 گاورا بگرفت وبدستِ مبارک اورا می مالیذ ومرحمت می فرموذ ؛ جماعتِ
قصّابان در پی رسیذه سر نهاذند ؛ فرموذ که این را نشایذ کشتن آزاذش

٣/٨٩ Z ٥٢ آ B ٤٨ آ K ١١٥ — T, I, 187 ; H, I, 134

1 می زدند KB : زذند Z ‖ 6 دریاچه KZ : دریا B ‖ کرد BZ : — K
8 نه چندان KZ : — B ‖ 16 افتاده KB : افتاذ Z

کنيذ ؛ قبول کرده آن جانور را آزاذ کردند و از قتل رهيذه ترخانش گذاشتند ؛ بعد از ساعتی چون اصحابِ عظام درعقب رسيذند حضرتِ مولانا بمعرفت شروع فرموذه گفت : حيوانی را که آهنگِ قتلِ او کرده 3 بوذند از ناگاه خلاص يافته بگريخت وبسوی ما آمذ ؛ حق جلّ وعلا اورا از عنايتِ بی نهايتِ خوذ وبرکتِ ما از کشتن وشرحه شرحه گشتن برهانيذ وآزاذ شذ ؛ اگر انسانی را که از جان ودل روی بحضرتِ مردان 6 آرذ ومريد شوذ از دستِ سلاّخانِ دوزخ برهانذ وبجنّتِ ابدی برسانذ ، هيچ عجيب وغريب نباشذ . ياران از غايت شاذی برقص وچرخ درآمذه از اوّلِ روز تا شبهنگام مشغولِ سماع بوذند وچندانی دستارها وجامه‌ها 9 بقوّالان داذند که در حساب آيذ ؟ وگويند آن گاوِ آزاذکرده را ديگر کسی بجائی نذيذ ودر صحرای قونيه ناپديذ شذ

(۹۰/۳) همچنان از خدمتِ مفخر الابرار شيخ سنان الدينِ نجّار که 12 از نجّارِ کرام بوذ رَوَّحَ اللهُ روحَهُ منقولست که روزی حضرتِ مولانا فرموذ که عاشقانِ خذا را حلاوتِ محبّت می‌کُشذ واهلِ دنيا را زهرِ فراقِ زن وزر می‌کشذ وچون حق تعالی اين عالمِ وجود را از عدمِ 15 محضِ ساخته‌است ، پس عدم می بايذ شذن تا از تو چيزی سازند

۹۰/۳ Z ۵۲ ب B ۴۸ ب K ۱۱۶ T, I, 189 ; H, I, 135

3 فرموذه KZ : فرمود B || حيوانی را BZ : حيوان را K || که ZK : — B || 5 کشتن KZ : کردن B || 6 انسانی را KB : انسانی Z || برهانيذ KZ : رهانيد B || 7 آرذ KZ : آزاد (!) B || 8 ياران KZ : — B || 9 سماع KZ : بسماع B

(٩١/٣) همو روایت کرد که روزی خدمتِ مولانا قطب الدینِ
شیرازی رَحْمَةُ اللهِ عَلَیْه بزیارتِ مولانا آمذه بوذ وحضرتش بمعارفِ
3 پدرِ کریمِ خوذ گرم شذه بوذ؛ از ناگاه گردونی از درِ مدرسه می گذشت؛
جماعتی نگرانِ آن صدا شذند؛ مولانا فرموذ که آوازِ گردونست یا
فعلِ گردون؟ همه‌شان سر نهاذند؛ بعد ازآن خدمتِ قطب الدین
6 سؤال کرد که راهِ شما چیست؟ فرموذ که راهِ ما مُردن ونقدِ خوذرا
بآسمان بردن، تا نمیری نرسی؛ چنانکه صدرِ جهان گفت تا نمردی
نبردی؛ قطب الدین گفت: آه دریغا چه کنم؛ فرموذ که همین که
9 چه کنم؛ پس آنگاه در سماع این رباعی‌را فرموذ

رباعی

گفتم چه‌کنم گفت همین‌که چه‌کنم گفتم به ازین چاره ببین‌که چه‌کنم
12 روکرده بمن بگفت ای طالبِ دین پیوسته برین باش برین‌که چه‌کنم

هماندم مرید شذ

(٩٢/٣) همچنان یکی از کبارِ اصحاب وفات یافته بوذ؛ بحضرتِ
15 مولانا مشورت بردند که اورا بتابوت در گور نهند یا بی تابوت؛ فرموذ:
تا یاران چه مصلحت بینند؛ عارفِ ربّانی، معدنِ النور، کریم الدین
ولدِ بکتمور رحمة الله علیه که از جملهٔ اهلِ مقامات وصاحب بصیرت

٩١/٣ ـ ٩٢ Z ٥٢ ب B ٤٨ ب T, I, 190 ; H, I, 135

1 همو KB : همچنان Z || 2 علیه KZ : — B || 5 خدمت KZ : + مولانا B || 8 نبردی KZ : + مولانا B || 10 رباعی ZB : شعر K || 12 کرده Z : کرد KB || بگفت KZ : گفت B

بوذ ؛ فرموذ که بی تابوت نهاذن اولیتر باشذ ؛ یاران گفتند : بچه دلیل؟ گفت : فرزندرا ماذر بهتر رعایت کنذ که براذر ؛ چه جسم آدمی از خاکست و تختهٔ چوبین هم فرزندِ خاکست ، پس هردو براذر باشذ 3 وخاك ماذرِ مشفق ، پس بماذر سپردن صواب تر باشذ ، حضرتِ مولانا تحسینهاش فرموذ وگفت : این معنی در هیچ کتابی مسطور نیست

(۹۳/۳) همچنان منقولست که روزی در مسجدِ قاضی عزّ الدین 6 واعظی وعظ می‌گفت وحضرتِ مولانا درآنجا حاضر بوذ ؛ مگر واعظ در تقریرِ آیات و بیّنات وعَظاتِ مردم مبالغهٔ عظیم می‌کرد ؛ حضرتِ مولانا روی بسوی اصحاب کرده بمعرفت شروع فرموذه حکایتی عجیب 9 مثال آورد که در خطّهٔ بلخ خواجهٔ بوذ مُنْعِم وصاحب ثروت ؛ از ناگاه بعالمِ بقا سفرکرده ، اورا فرزندی ماند ناخَلَف و پرصَلَف وبذکار واز تحویلِ پذرش قربِ صذهزار دینارِ زر نقد بوی میراث 12 ماند ، بیرونِ املاك واثاثِ خانه ، با عورتی تعشّق کرده تمامتِ اسباب را با وی تلف‌کرد وهیچش نماند

شعر (رمل) 15

مردِ میراثی چه داند قدرِ مال   رستمی جان کَنْد ومجّان یافت زال

نقد رفت وکاله رفت وخانه‌ها   ماند چون جُغدان درآن ویرانه‌ها

۹۲/۳ Z ۵۲ ب B ۴۸ ب K ۱۱۷   T, I, 190 ; H, I,

4 مشفق KZ : — B || بماذر KZ : + مشفق B || باشذ Z : نماید K می ماند B || 5 کتابی KB : کتاب Z || 8 وعظات KB : واعظات Z || 10 آورد KZ : آورده B || 14 باوی KZ : — B || و KZ : — B

16 مرد . . . زال : MN ، ج ۲ ، ص ۳۷۲/۲۶۷ ؛ MA ، ص ۱۴/۱۱۳
17 نقد . . . ویرانه‌ها : MN ، ج ۶ ، ص ۴۲۱۰/۵۱۶ ؛ MA ، ص ۱۹/۶۵۲

عاقبتِ حال این پسر را چون از همه وجوه بسر آمذ، چنانک بنانی محتاج
شذ وآن معشوقهٔ دروغین نیز از وی کنار گرفته. چندانک می کوشیذ
3 درمیان نمی آمذ وآن موئی که درمیانِ ایشان نمی گنجیذ از دیذهٔ
او سر زذ وبعوضِ هر بوسهٔ دشنام باران می کرد، آخرالامر بذآن فاحشه
گفت: از تو حاجتی دارم، بعد ازآن تو دانی؛ معشوقه راضی شذ. گفت:
6 میخواهم که دروقتِ بَوْل کردنِ تو درکافِ شکافِ رانت را نظر کنم؛
گفت: سهلست. همانا که ساعتی بتفرّجِ فُرجهٔ فرجِ او مشغول شذه فریاذ
کرد و بهایاهای بگریست؛ پرسیذند که موجبِ گریه وافغان چیست؟
9 گفت: ازآن مجموعِ مال واسباب واسبان که در راهِ او درباختم درینجا
هیچ یکی را نمی بینم وهمه درین جایگاهِ تباهِ پرگناه فرو رفته است؛
چندانک نگریذم اثری ازآنها پدیذ نیست؛ همچنین این واعظِ ما نیز
12 وعلمای ظاهرِ خوذنما اگرچه از انبیاء واولیاء واقطاب نشانها می دهند
و بذآن قدرمباهات می کنند یَقُولُونَ بِأَلْسِنَتِهِمْ مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ
(۱۱/٤۸) قطعا ازآن حالات ومقاماتِ درویشان چیزی نیست وتصوّرِ
15 ایشان آنست که ما همه‌را داریم

شعر (خفیف)

دعوی عشق کردن آسانست لیک آنرا دلیل و برهانست

18 حقّا که هیچ ندارند وآنچ دارند بر بسته است، نی بر رُسته؛ عاقبتِ
کار معلوم شان شوذ وسوذ ندارذ؛ برخاست و بی کفش روانه شذ

6 رانت را BZ: رانت K || 9 آن K: — BZ || 10 فرو رفته است KB: فرو رفته KZ || 15 داریم KZ: می داریم B || 17 b لیک KZ: لیکن B || 18 نی BZ: نه K

17 دعوی . . . برهانست: فیه مافیه، ص ؛

(۹٤/۳) الحکایه : ملك القضاة والحُکّام مولانا کمال‌الدینِ کابی رحمة الله علیه که از اکابرِ قاضیانِ روم بوذ، روایت کرد که در تاریخ سنه سته وخمسین وستمائه بجانبِ دار الملكِ قونیه رفته بوذم بدیذنِ سلطان عزالدین کیکاوس نَوَّرَ اللهُ قَبْرَه تا امورِ ولایتِ دانشمندیه باتمام رسانیذه با اَمْثِلَه و فرامین عودت افتذ و بعنایتِ باریٔ تعالی بزوذی جمیعِ مهمّات بحصول پیوسته می خواستم که روانه شوم؛ جماعتی دوستان که از اکابرِ شهر بوذند مثل شمس الدینِ ماردینی و افصح الدین و زین الدینِ رازی و شمس الدینِ ملطی رَحِمَهُمُ اللهُ مرا بدریافتنِ زیارتِ حضرتِ مولانا ترغیب و تحریض داذند وصیتِ جمیلِ ایشان را خوذ از افواهِ مردم شنیذه بوذم، امّا استکبارِ منصب و استکثارِ اسباب وارتکابِ انکار مانع می شذ و نمی یارستم بذآن جانب مآبی جُستن؛ عاقبة الحال توفیقِ الٰهی رفیقِ جانِ من گشته برغبتِ تمام وجذبهٔ درونِ آن شاهِ انام مصحوبِ آن جماعتِ کرام بزیارتِ حضرتِ مولانا مشرّف گشتم؛ همانا که چون از درِ مدرسهٔ مبارك قدم نهاذیم. دیذم که حضرتِ مولانا خرامان خرامان استقبالِ ما بندگان کرد؛ بمجرّد نظری که برچهرهٔ مبارکش انداختم عقل از من زایل شذ؛ همچنان بجمع سر نهاذیم ومولانا ازآن میان من بنده را درکنار گرفته گفت:

شعر (رمل)

می گریزی هر زمان از کارِ ما	درمیانِ کار چونت یافتم

T, I, 192 ؛ H, I, 136	۹٤/۳ Z ۵۳آ B ٤۹آ K ۱۱۸

4 دانشمندیه KZ : دانشمندیان را B ‖ 5 جمیع KB : جمع Z ‖ 6 اکابر BZ : + علمای K ‖ شمس‌الدین Z : شمس‌دین K شمس B ‖ 15 که KB : — Z ‖ 17 شذ KZ : شده B

بعد از آن فرموذ که لله الحمد کمال الدین ما روی بکمال جلال آورده
از اکلان دین شذ و همچنان از علم لدنیٔ خوذ زبانی برگشوذ که در جمیع
3 عمر خوذ از زبان هیچ شیخی و قطبی و عالمی نشنیذه بوذم و در هیچ کتابی
مطالعه نکرده ؛ چون بقدر استعداد و ادراک خوذ از عظمت او واقف
گشتم ، بصد هزار ارادت و اخلاص از سلک مخلصان او شذم و فرزندم
6 قاضی صدرالدین و مجدالدین اتابک را مریدش ساختم و چندین بزرگ
زاذگان و سایر آزاذگان بنده و مرید شذند؛ همانا که آشفته وار چون بمقام
خوذ باز آمذم می بینم که باز جانم باز در قفص قلب من بی قرار و پرواز
9 کنان شذ ؛ با دوستان عزیز مشورت کردم، البتّه میخواهم که حضرت
مولانا را سماع دهم و مریدی‌را پیذا کنم ؛ تمامت قونیه را طلب کردند،
غیر از سی زنبیل آبلوج خاص الخالص نیافتند و قوصرهٔ چند از نبات
12 بهم آمیختند ؛ چه در آن زمان تمامت عالمیان در کنف امان ایمن بوذند؛
از کثرت اجتماعها و سماعها و سورها و سرورها هیچ نوع نعمتی بخلایق
قونیه و لواحق آن بس نمی کرد ؛ برخاستم و بنزدیک گوماج خاتون
15 توقاتی که حرم سلطان بوذ رفته کیفیّت حال را باز گفتم؛ ده کلّه آبلوج
دیگر مذکوره انعام فرموذ و من تصوّر می کردم که آنچنان مجمع را این
قدر شکّری جلاب چون جواب گویذ ؛ باز فکّری کردم که جهت مردم
18 عوام جلابهای شهد عسلی سازند ؛ درین فکرت بوذم که از ناگاه

1 آورد. KB : آورد Z || 2 اکلان K : کلان B اکمال Z || 4 نکرده KB ناکرده Z : || 7 و سایر آزادکان BK : — Z || 12 کنف KZ : کتف B || بوذند Z : بوده BK || 13 سورها BZ : شورها K || نوع KZ : نوعی B || 14 لواحق KZ : از حق(!) B || 15 کلّه B : — KZ || 17 شکّری KB : سکّری Z || فکّری KZ : فکر B

7 آزاذکان : ر. ک. به İA ، ج ۲ ، ص ۸۳ ب

حضرتِ مولانا ازدر درآمذ وگفت: کمال الدین وقتی که مهمانان بیشتر آیند
آب را بیشتر بایذ کردن تا بسنده کنذ؛ همان بوذ که کَالْبَرْقِ الخَاطِفِ
وَإِلْهَامِ الْهَاتِفِ ناپدیذ شذ. چندانک در پی دویدند اثری ندیذند؛ 3
علیها تمامتِ آبلوجهارا درحوضِ مدرسهٔ قره‌طائی کرده در چند
خُمِّ خسروانیٔ دیگر جلاب ساختیم وبشرابدارِ سلطان سپردم تا آبناک
نباشذ، دم بدم می بایذ چشیذن؛ اُسکرهٔ پر کرده بدستِ من داذ؛ 6
دیذم که بغایت زبان گز وگلوگیر بوذ؛ گفتم دیگر آب می بایذ، سبوئی
چند باز آب ریختند؛ باز چشیذم شیرین‌تر از اوّلین بوذ؛ همچنان بغیر از
حوض ده خُمِ دیگر از جلاب شکّری پر کردند و هنوز شیرین بوذ 9
فریاذ از نهاذِ من بر خاست که این کرامتِ عظیم از اشارتِ آن
حضرتست ومرا اخلاص یکی در هزار شذکه بوذ والوانِ اَطْعِمه‌را
از جلاب بی حساب و قیاس بایذ کردن و درآن شب تمامتِ سلاطین 12
و اساطینِ دین را دعوت کردم؛ چندانی بزرگان جمع آمذند که در شرح
گنجد؟ و از وقتِ نمازِ ظهر تا نیمشب حضرتِ مولانا در سماع بوذ
وبقوّتِ ولایت وقدرتِ هدایت میدان‌را ازدستِ مردانِ وقت باستقلالِ 15
تمام فرو گرفته کسی‌را مجالِ جولان وامکانِ حرکت نبوذ ومن درصفِّ
نعال کمرِ خدمت در میانِ جان بسته تشنگانِ سماع را جلاب بخش
می‌کردم وخدمتِ معین الدین پروانه ونوّابِ سلطان بموافقتِ منِ بنده 18

---

3 دویدند KB : دویذندی Z || ندیدند KB : ندیذندی Z ||5 خم K : خمی BZ || 7 زبان‌کز K : زبان‌کیر BZ || دیکر BZ : دکر K || 9 و K : — ZB || 11 اطعمه‌را KZ : اطعمه B ||12 حساب BZ ~ قیاس K || 13 دین را KB : را Z || 15 وبقوت KB : وقوت Zh — Z

چون شمعِ طراز، بصد هزار نیاز و اهتزاز، بر سرِ پا ایستاذه بوذند
و بو العجب افکار و اندیشه‌ها در دلم می گذشت؛ هماناکه حضرتِ مولانا
3 قوّالان را بگرفت و این رباعی‌را فرموذ

شعر

گرم آمذ و عاشقانه وجست و شتاب
6 بو یافته روحِ او زگلزارِ صواب
بر جملهٔ قاضیان دوانیذ امروز
درجستنِ آب زندگی قاضیٔ کاب

9 باز سماع ازآن گرم تر شذ که بوذ؛ همچنان مرا درپیشِ خوذ خوانده
درکنار گرفت و برچشم ورویم بوسه‌ها داذه غزلی سر آغاز فرموذ

بیت (مجتث)

12 مرا اگر توندانی بپرس از شبها . بپرس از رخِ زرد وزخشکیٔ لبها

و این غزلیست مطوّل وعظیم ومن فی الحال سرباز کرده جامه‌ها چاک
زذم ومریدِ عشقِ او شذم وآن بوذ که احوالِ من وامارتِ من
15 چندانک رفت ترقّی گرفته اولاد واعقاب واسبابِ من بی‌نهایت شذ
وآنچ بباطنِ من بخشیذ وچشانیذ نتوان بزبان آوردن، يَضِيقُ صَدْرِی
ولا يَنْطِقُ لِسانِي؛ چنانک گفت:

1 اهتزاز KZ : اهتراز B ‖ 5 وشتاب K : شتاب Z ‖ 6 بو KBZh : بر Z ‖
9 گرمتر BK ~ ازان Z ‖ خوانده KB : خواند Z ‖ 10 درکنار BZ : درکنارم
K ‖ و رویم BZ : رویم K ‖ فرموذ بیت . . . ص ۱۹۲ / ۲۰ الله ZB : — K
(در K آن ورقها که دارای این قسم اند افتاده اند) ‖ 12 بپرس Z : پرس B ‖ 14 من
Z : — B ‖ 15 اولاد B : — Z ‖ 17 چنانکه B ~ گفت Z

شعر (رجز)

ملکِ سعادت ببرذ هرکه مرا بنده شوذ
گردذ بشاهِ دو سرا هرکه گزیند درِ من 3

(۹۵/۳) همچنان سعداء اصحاب چنان روایت کردند که شبی
معین‌الدین پروانه اکابرِ شهر را سماع داده بوذ و هر یکی شمعی نیم منی
با هم برده در پیشِ خوذ نهاذه بوذند ؛ عاقبة‌الامر حضرتِ مولانا را 6
دعوت کرده اجابت فرموذ ؛ چه عادتِ آن حضرت چنان بوذ که بعد از
اجتماعِ همهٔ اکابر حاضر شذی ؛ پس حضرتِ مولانا یاران را فرموذ تا
مختصر شمعکی با هم باشذ ؛ اعزهٔ اصحاب در حقارتِ آن شمعکِ کوچک 9
متعجّب شذند ؛ چون حضرتِ مولانا بسرای پروانه درآمذ در کنجِ
خانه فرو کشیذه آن شمعک را در پیشِ او نهاذند ؛ صدور و اکابر زیر زیر
در همدیگر نظر می‌کردند و تعجّب می نموذند و بعضی بر جنون و شیْد 12
حمل می‌کردند ؛ حضرتِ مولانا فرموذ که جانِ این همهٔ شمعها این شمعکِ
حقیرِ ماست ؛ اصحابِ صدّیق سر نهاذه مصدّق می‌داشتند و بعضی از روی
انکار سر می‌جنبانیذند و مُحال می‌پنداشتند ؛ گفت : اگر باور نمی‌کنید 15
هوئی بکرد و آن شمعک فرو مرد ؛ تمامتِ شموعِ منوّر بیکبارگی کشته شد
و همه شان در تاریکی فرو ماندند ؛ فریاذ از نهاذِ یاران برخاسته بعد از
ساعتی که حیران مانده بوذند ، آهی بکرده مجموعِ شموع کما کان بازوَر 18
شذند ؛ هیِ سماع برخاست جمیعِ علما و امرا نعره‌زنان سر نهاذند و تا

T, I, 197 ; H, I, 139 ۹۵/۳ Z ۵۴ ب B ۵۰ آ K ۱۲۰

4 همچنان Z : — B || 5 شمعی B : شمع Z || 7 از Z : — B || 11 درپیش B : پیش Z || کشیده B : کشیذ Z || خانه Z : — B || 16 فرو مرذ Z : فرو مرده B

وقتِ سحر سماع می رفت و مجموعِ آن شمعها سوخته شذ وآن شمعکِ کوچکک تا صبحدم از برکتِ آن دم درکار بوذ ؛ همه‌شان بنده
3 و مرید شذند

(۹٦/٤) الحکایه : ملکُ المدرّسین مولانا شرف الملّه و الدینِ قیصریه علیه سلام الله و التحیّة که در عصرِ خوذ شافعیٔ ثانی و نعمانی
6 بانی بوذ و از مریدان برگزیدهٔ ممتاز ؛ چنانک خدمتِ تاج‌الدین معتز در شهرِ آقسرا جهتِ او مدرسهٔ بنا کرده از حضرتِ مولانا اورا مدرّس خواست ؛ حکایت کرد که روزی در بندگیٔ مولانا حاضر بوذم ؛
9 فرموذ که مرید را در حضورِ شیخِ خوذ نماز کردن جائز نیست ؛ چه اگر در کعبه نیز باشذ ؛ چنانک حضرتِ بهاء ولد رضی الله عنه بمعرفت مشغول بوذ ؛ وقتِ نماز شذ ، جماعتی از مریدان ترکِ حضورِ شیخ
12 و استماع معارف کرده بنماز شروع کردند و یاری چند همچنان مستغرقِ حضور و مستهلکِ نورِ شیخ گشته بوذند وحق تعالی نظرِ بصیرتِ ایشان را علی العیان نموذ که نماز کنندگان را روی از سوی قبله برگشته
15 بوذ و نماز باطل شذه و همچنان معنیٔ دیگر فرموذ که سماع شیخِ کامل را چون نمازِ موقّت وروزهٔ رمضان فرضست و بر مریدانِ مخلص و مقبل سماع مباحست چندانک می‌توانند ، و بر عوام الناس که
18 نه شیخند و نه مرید حرامست و باز فرموذ که کافّهٔ انبیاء و اولیاء در حقِّ حقیقتِ باریٔ تعالی هیچ نگفتند و بر چیزی قرار نداذند و من از

T, I, 198 ; H, I, 140 ۹٦/۳ Z ٥٤ ب B ٥٠ ب

9 چه Z : — B || 13 نور Z : بود (!) B || 15 همچنان Z : + در B || 18 بر B : در Z || 17 مقبل Z : + محب B

سرِّ نورِ جانِ محمّدی عَلَیْهِ الصَّلَوةُ والسَّلاَم می گویم خدا همگی
ذوقست و مَنْ لَمْ یَذُقْ لَمْ یَدْرِ ؛ و من آن ذوقم و در آن ذوق بکلّی
غرقم و ذوقِ عالمیان عکسِ آن ذوقست که اَلاِیمَانُ کُلُّهُ ذَوْقٌ 3
وشَوْقٌ ؛ همانا که نعرهٔ بزذ وبسماع شروع کرد

(۹۷/۳) همچنان فرموذ که من این جسم نیستم که در نظرِ
عاشقان منظور گشته‌ام ، بلکه من آن ذوقم وآن خوشی که در باطنِ 6
مرید ازکلامِ ما واز نامِ ما سرزند ؛ الله الله چون آن دم را در یابی
وآن ذوق را در جانِ خوذ مشاهده کنی غنیمت می دار و شکرها
می گزارکه من آنم 9

شعر (رباعی)

خوذرا چو دمی زیار خرّم یابی	ازعمر نصیبِ خویش آن دم یابی
زنهارکه ضایع نکنی آن دم را	زیرا که چنان دمی دیگرکم یابی 12

وباز معنیٔ دیگر فرموذ که نظر در لقمهٔ حلال وکسبِ حلال نبایذ
کردن که اصلِ آن دخل وخرج است تا در چه خرج شوذ ؛ بسیار
لقمهٔ حلال باشذ که جز کسل ودغل وفشل بار نیارذ ؛ لقمهٔ که 15
درجانِ تو شوق و ذوق افزایذ ورغبت بذآن عالم نمایذ ومیل برطریقهٔ
انبیا و اولیا رو یابذ ، بذان که حلال است

۹۷/۳ Z ۵۵ آ B ۵۰ ب — T I, 199 ; H, I, 141

1 الصلوة و Z : — B || خذا B : — Z || 2 لم یذق : Z : + ومن B ||
5 در B : — Z || 13 در B : بر Z || نبایذ Z : باید B || و Z : -- B ||
14 درجه Z : درجهٔ B || 15 بار Z : باز B || که Z : + دیکر B

مصراع (هزج)

دانستنی است و گفتنی نیست خموش

3 و اگر ازآن لقمه بر عکسِ اینها سرزند بدان که حرامِ محض است

شعر (رمل)

لقمهٔ کو نور افزوذ و کمال — آن بوذ آورده از کسبِ حلال
6 چون ز لقمه تو حسد بینی و دام — جهل وغفلت زایذ آنرا دان حرام
علم وحکمت زایذ از لقمهٔ حلال — عشق و رِقّت آیذ از لقمهٔ حلال
لقمه تخمست وبَرش اندیشه‌ها — لقمه بحر و گوهرش اندیشه‌ها
9 زایذ از لقمهٔ حلال اندر روان — میلِ خدمت عزمِ رفتن آن جهان

باز فرموذ که لقمه را چندانک توانی خوردن بخور ؛ امّا نگاه دار تا خوذ را در امورِ دنیا خرج نکنی ؛ البتّه جهد کن که در راهِ حکمت 12 و استماعِ کلامِ اولیاء وانبیاء صرف شوذ والاّ لقمه ترا خورده باشذ؛ چنانک حضرتِ مصطفی صلّی‌الله علیه وسلّم درشانِ امیرالمؤمنین عمر رَضِیَ‌اللهُ عنه فرموذه است کُلُوا مثلَ أَکلِ عمَرَ ، فإنَّهُ یأکُلُ اکْلَ الرجالِ 15 ویَعْمَلُ عَمَلَ الرجَالِ ، بعد ازآن فرموذ

شعر (رمل)

چونک لقمه می‌شوذ در تو گُهَر — تن مزن چندانک بتوانی بخوَر
18 چونک در معده شوذ پاکت پلیذ — قفل نه بر حلق و پنهان کن کلیذ
هر که در وی لقمه‌شذ نورِ جلال — هرچه خواهذ تاخورذ اورا حلال

---

1 مصراع Z : — B || 11 جهد Z ؛ جهدی B || 12 و انبیا Z : — B

5 ـ 9 لقمهٔ . . . جهان : MN ج ۱ ، ص ۱۰۱/۱٦٤۲ ، ۱٦٤٥ ـ ۱٦٤٤ ـ ۱٦٤۷ ـ ۱۹٤۸ ؛ MA ص ٤٤ / ٤ ـ ۷

17 ـ 19 چونکه . . . اورا حلال : MN ج ۲ ، ص ٤٤۷ ـ ٤٤۸/۳٥٦۸ ، ۳٥۷۱ ـ ۳٥۷۲ ؛ MA ص ۱۸٤/۲۲ ـ ۲٤

(۹۸/۳) حکایه : یارانی که قولِ ایشان معتبر ومعتَمدٌ علیه بوذ
چنان روایت کردند که شمس‌الدینِ معلّم پیوسته در سماع برابرِ حضرتِ
مولانا واله وحیران می ماند و باقی اصحاب درسور و سرور و شور مشغول 3
می شذند ؛ روزی فرموذ که چرا بر روی ما بجدّ نگاه می کنی وسماع نمی
زنی؟ مذکور سر نهاده جواب داذ که غیر از روی مبارکِ شما در عالم
چه رویست که توان دیذن وتفرّج کردن واین بنده آن مزه وآن 6
خوشی که از تماشای روی مبارکِ خذاوندگار می یابذ از هیچ روی
دیگران روی نمی نمایذ ؛ فرموذ که نیکست ، مبارک باذ . امّا ما را
روی دیگر هست پنهانی که آن رو را بذین دیذه‌ها نتوانی دیذن ؛ جهدی 9
کن تا روی بر آن روی نهی وآن را بینی تا وقتی که این روی ظاهر پنهان
شوذ آن روی پنهان‌را آشکارا توانی مشاهده کردن وچون بینی فی الحال بشناسی

شعر (رمل) 12

جهد کن بی پرده دیذن نور را   چون نماند پرده نفزایذ عما

الله الله بر قُرصِ آفتاب نبایذ تیز تیز نظر کردن که چشم را خیره
وبصیرت را تیره می کنذ وبعد ازآن هیچ نتوانی دیذن 15

شعر (هزج)

ای چشم که پُر دردی درسایهٔ او بنشین   زنهار درآن حالت درچهرهٔ او منگر

بعد ازآن شمس‌الدین بعبادتِ سماع قیام نموذ 18

۹۸/۳ Z ۵۵ ب B ۵۱ آ   T, I, 202 ; H, I, 142

1 حکایه Z : همچنان B || 3 در سور B : در شوز Z || شور B : سور Z || 6 باذ Z : باذا B || دیگر Z : دیگری B || 13 b نماند Z : نمایذ B || 14 تیز تیز Z : تیز B

(۹۹/۳) الحکایه : یارِ بزرگوارِ نهری بهاءالدینِ بحری رحمةُ اللهِ
علَیْه که کاتبِ اسرار بوذ ، روایت چنان کرد که روزی از
3 حضرتِ مولانا سؤال کردم که علّتِ مشایخ که در افواهِ مردم
گفته می شوذ کذامست؟ عجبا آن علّت در ظاهرست و یا در باطن؟
فرموذ که حاشا از مشایخ که در ایشان چنان علّتِ بذ باشذ ،
6 امّا کسانی که بسببِ جرأتِ باطن وبی باکیْ ظاهر مردودِ طریقت
گردند عاقبة بذآن علّت مبتلا شذند ؛ چنانک در زمانِ مولانا شیخی
بوذ صاحب قبول و ذو فنون و اورا مشهور شیخ ناصرالدین گفتندی
9 صاحبِ تبصره و با شیخ صدرالدین در جمعِ عاوم یکا یک زذی ومریدانِ
معتبر داشت ؛ مگر روزی حضرت مولانا با چند درویشی از حوالیْ
خانقاهِ مذکور عبور می کرد و او در جوسقِ خوذ با مریدانِ خوذ
12 نشسته بوذ ؛ از ناگاه دیذ که از دور حضرتِ مولانا با مریدانِ خوذ
می گذرذ ؛ باصحابِ خوذ گویذ که نظر کنیذ که مولانا در سیرت چه
صورتِ تاریک و طریقتِ باریک دارذ با دستارِ دخانی و فرجیْ کبوذ
15 و من هیچ نمی دانم که این مرد چه سیرت و چه طریقت دارذ وخرقهٔ
او بکه می رسذ ؛ نپندارم که در وی نوری باشذ ؛ هماناکه حضرتِ
مولانا از دور بذآن قصر نظر کرده بدرشتی فرموذ که ای حیزِ بی
18 تمیز ! همان ساعت شیخ ناصرالدین آهی بکرد و بیفتاذ ؛ مریدانش فریاذ
کنان برو افتاذند که چه حالتست ؛ گفت : دریغا که بی ادبی کردم

۹۹/۳ Z ۵۵ ب B ۵۱ ب T, I, 203 ; H, I, 143

4 ویا B : یا Z ‖ 6 کسانی Z : کسانی را B ‖ 8 بود B : + و Z ‖ 11 جوسق Z : جواسق B ‖ 12 از دور B : — Z ‖ می کذرد Z : + کشت B ‖ 13 که B : — Z

و گستاخی نموذم و حضرتِ مولانا بر من زخمی راند و من از عظمتِ ولایتِ او بی‌خبر بوذم ؛ هرزهٔ که همین ساعت اینجایگاه گفته بوذم غیبیان بگوشِ او رسانیده مرا حال دگرگون شذ و بختِ من سر نگون گشت 3

شعر (رمل)

گرچه کس نشنیذ ازوی آن سخُن رفت درگوشی که بُذ آن مِن لَدُن 6
آن محمّد خفته و تکیه زذه آمذه سر گردِ او گردان شذه
گفت پیغمبر که عَینَایَ تَنَامْ لا یَنامُ قَلْبِی عن حالِ الاَنام

خوذ همان بوذ از حَیِّزِ مردی بیرون آمذه حیز شذ ، نعوذ بالله 9 من ذلک ؛ ازینجانب اصحاب بهر شش جهت نظر کردند که دشنامِ مولانا بر کیست ، هیچ کسی را ندیذند و تعجّبِ ایشان یکی در هزار شذ ؛ بزاریِ تمام از قضیّهٔ دشنام سؤال کردند ؛ فرموذ که ناصرالدینِ 12 بی دین نامرد شذ ، در علویٔ خوذ نشسته میانِ اخوان الشیاطین در حقِ صورتِ ما چیزی می‌گفت ؛ لا جَرَم حیزی شذ ، حق تعالی از غایتِ غیرت آن بیچاره را عبرتِ عالمیان کرد تا مردیٔ مردان و نامردیٔ 15 سَرْدان در نظرِ یاران سِرْدانِ ظاهر گردذ و عاقبة الامر چنان شذ که دبّابَان را پنهانی چیزکی می‌داذ تا او را در کار آرند و مَفْعُولٌ مَا یُرَادُ شذ و آن بوذ که درشهرِ قونیه بعلّتِ مشایخ مشهور گشت و بعضی از رنود 18

---

3 غیبیان B : غیبان Z ‖ 13 شد Zh : — BZ ‖ 17 چیزکی Z : چیزی B ‖ 18 که Z : — B

6 _ 7 گرچه کی . . . گردان شده : MN ج ۳ ، ص ۲۶۰ / ۴۵۲۸ ، ۴۵۲۱ ؛ MA ۲/۳۱۳ ، ۴
8 گفت . . . حال الانام : MN ج ۲ ، ص ۴۴۷/ ۳۵۴۹ ؛ MA ص ۱۲/۱۸۴

وبی باکان ِ ناپاکان گرد ِ او می گشتند وازو چیزها می بردند وَخَسِرَ
هُنَالِكَ ٱلْمُبْطِلُونَ (٧٨/٤٠) در شان او می خواندند

شعر (رمل) 3

بدگمان باشذ همیشه زشت کار نامهٔ خوذ خواند اندر حقّ ِ یار
هرکه باشذ از زنا وزانیان این برذ ظن درحقّ ِ ربّانیان

6 مریدانش شبی دارو داذند وازآن ننگی وتنگی رهانیذند

(٣/١٠٠) الحکایه : شیخ بدرالدین ِ نقّاش که از مقبولان ِ خاص ِ
حضرت بوذ چنان روایت کرد که روزی مصحوب ِ ملك المدرسین مولانا
9 سراج الدین ِ تتری رحمه الله بتفرّج می رفتیم ؛ از ناگاه بحضرت ِ مولانا
مقابل افتاذیم که از دور دور تنها می آمذ ؛ ما نیز متباعت ِ او کرده
از دور در پی می رفتیم ؛ از ناگاه واپس نظر کرده بندگان ِ خوذ را
12 دیذ؛ فرموذ که شما تنها بیائیذ که من غلبه را دوست نمی دارم وهمه
گریزانیٔ من از خلق شومیٔ دستبوس وسجدهٔ ایشانست ؛ خوذ همار
از تقبیل ِ دست وسرنهاذن ِ مردم بجدّ می رنجیذ وبهر آحادی ونامرادی تواضع ِ
15 عظیم می نموذ. بلك سجده‌ها می کرد ، بعد ازآن حضرت ِ مولانا روانه شذ ، چون
قدری پیشترك رفتیم ، در ویرانهٔ یك چندی سگان بر همدیگر خفته بوذند ؛
همانا که سراج الدین ِ تتری فرموذ که این بیچارگان چه خوش اتّحادی

T, I, 205 ; H, I, 145 آ ٥٢ B آ ٥٦ Z ١٠٠/٣

6 رهانیذند B : رهیذند Z || 7 الحکایه B : + همچنان Z || 9 تتری Z : تبرزی B || می رفتیم B : می رفتم Z || 7 از دور دور B : از دور Z || 14 می کرد B : کرد Z || 17 تتری Z : تبرزی B

4 بذگمان . . . یار : MN ج ٥ ، ص ١٩٨١/١٢٦ ؛ MA ص ٢٨/٤٨٢

دارند وچه خوش خفته اند و بر همدیگر چفسیذه ؟ فرموذ که آری ،
سراج الدین اگر دوستی و اتّحادِ ایشان را خواهی که دریابی جیفهٔ و امّا
جگربندی درمیانِ ایشان انداز تا حالِ ایشان را کشف کنی ؛ همچنین 3
حالِ اهلِ دنیا و مال‌پرستان برین منوال است که می بینی ؛ وقتی که
عَرَضی وغرضی درمیان نیست بنده و محبّ یکی دیگرند وچون محقری
از عرضِ دنیا درمیانه در آیذ عِرض چندین ساله را بباذ دهند و حقّ 6
مصالحت را بیکسو نهند ؛ پس اتّفاقِ اهلِ نفاق نِفاق ندارذ وهمین
مثالیست که می بینی

(۳/۱۰۱) همچنان منقولست که شبی معین‌الدین پروانه حضرتِ 9
مولانا را دعوت نموذه بوذ و سَروَرانِ شریعت وطریقت بجمعهم حاضر
بوذند ، بعد ازآنکه از سماع فارغ شذند خوانی عظیم انداخته باشارت
پروانه درکاسهٔ زرّین کیسهٔ پر زر در زیرِ برنج نهاذند تا بطریقِ 12
امتحان ببینند که مولانا چه می‌کند وآن کاسه را درپیشِ او نهاذه
دم بدم پروانه بتناولِ طعام ترغیب می‌داذ که این طعام ازوجهِ حلالست
تا حضرتِ خداوندکار یک دو لقمه افطار کنذ ؛ مولانا بانگی بر وی 15
زذ که طعامِ مکروه را در ظرفِ مکروه نهاذه در پیشِ مردان آوردن
از دینِ مصلحت دورست واز مذهبِ مروّت بیرون ؛ ولله الحمد که
ما را ازین کاسه ها وکیسه ها فراغتِ کلّی بخشیذه اند وسیر وسیراب 18
گردانیذه ؛ همانا که سماع برخاسته این غزل را سر آغاز فرموذ

۳/۱۰۱ Z ۴۶ ب B ۵۲ آ T, I, 207 ؛ H, I, 145

6 عرض Z : غرض B || 8 مثالیست Z : مثالست B || 10 بوذ Z : — B || بجمعهم Z : بر متهنهم B || 14 می داد B : می دارذ Z

شعر (رمل)

بخدا میل ندارم نه بچرب و نه بشیرین
نه بذآن کیسهٔ پرزر نه بذین کاسهٔ زرین

3 الی آخره ؛

پروانه مسکین بپای مولانا سر نهاذ ، عذرها خواسته از امتحانی که کرده
6 بوذ مستغفر شذ وکاسه‌ها را یغما فرموذ و این حکایت‌را در اوائلِ ظهور
بوذه است

(۱۰۲/۳) همچنان منقولست که روزی حضرتِ ولد قَدَّسَ اللهُ
9 سِرَّهُ ٱلعَزِیزَ فرموذ که از حضرتِ پذرم سؤال کردم که تفسیرِ این
کلام که اولیائی تَحْتَ قِبَابِی لا یَعْرِفُهُم غَیْرِی چه گونه است؟
مقصود از قِباب قوالبِ ایشانست یا اخلاقِ ذمیمه؟ فرموذ که بهاء‌الدین
12 آن نیز هست ، امّا مراد از قباب خوبهای ایشانست ؛ چه بعضی اولیا را در
ظاهر حرصِ چیزها باشذ وبعضی‌را اَسْفار وتفرّج خوش آیذ ؛ باز
بعضی مشغول شوند بشاهد بازی ، بعضی‌را تجارت خوش‌آیذ و بعضی بتحصیلِ
15 علوم رغبت کنند وبعضی باکتسابِ اسباب مایل شوند ، ایاً مَا کَانَ
و یُمْکِنُ که بعضی برخلافِ شرایعِ انبیاء کارها کنند که مردم را
نا پسند آیذ ودر تحتِ آن قبّه‌ها پنهان بمانند و از آفتِ شهرت گریخته
18 در راحتِ خمول حمولِ مکّاره باشند ؛ تا عوام لا بلک خواصّ آن
جماعت‌را ندانند و بر حالشان مطّلع نشوند که اِنَّ لله تَعَالی اولیاءَ
أَخْفِیاءَ صَدَقَ رسولُ اللهِ

۱۰۲/۳ Z ٥٦ ب B ٥٢ ب — T, I, 208 ; H, I, 147

5 نهاذ Z : نهاده B || 9 فرموذ B : — Z || 11 که B : — Z || 13 اسفار Z : — B || آیذ . . . خوش‌آیذ Z : — B

شعر (رمل)

قومِ دیگر سخت پنهان می‌روند شُهرهٔ خلقانِ ظاهر کَی شوند
این همه دانند وچشمِ هیچ کس برنیفتد برکیاشان یکْ نفس 3
هم کرامتشان هم ایشان در حرم نامشان را نشْنوند ابدال هم

وهر جانی را که توفیق رفیق شوذ وعنایتِ الٰهی همعنان گردذ
وسعادت مساعدت نمایذ در درونِ آن قبّه‌ها ایشان را در یافته از 6
شومیٔ اعراض واعتراض اجتناب لازم دانذ تا ازعنایت وهدایتِ ایشان
نصیبی اَجْزَل وحظّی اَوْفَر حاصل کرده مسِّ وجودِ او زرّین
گردذ وبحضرتِ اکسیرِ اعظم راه یابذ ، چنانکْ فرموذ 9

شعر (رمل)

دیدنِ ایشان شما را کیمیاست چون نظرشان کیمیائی خوذکجاست

(۱۰۳/۳) الحکایه : همچنان کبارِ اصحاب روایت چنان کردند که 12
خدمتِ شیخ بدرالدینِ تبریزی رَحِمَهُ اللهُ که معمارِ تربهٔ معظّمه بوذ
ودر علمِ کیمیا وانواعِ حِکم بدیع الزمان ویگانهٔ جهان بوذ ؛ روز
همه روز در صحبتِ اصحاب ملازمت نموذی ، شب همه شب باستعمالِ 15
کیمیا مشغول گشتی وازآنجا دراهم ودنانیر در حقِّ یارانِ فقیر صرف
کردی؛ مگر شبی حضرتِ مولانا بخلوتخانهٔ مذکور در آمده اورا در آن

T, I, 209 ; H, I, 147   ۱۰۳/۳ Z ۵۷ آ B ۵۱ ب

1 شعر . . . ص ۲۲ : ۲۰/ برکت : — K || 2 a می روند Z : می آرند B || 13 معظمه B : معظم Z || 15 اصحاب ZB : + یاران Zb

2 ـ 4 قوم دیگر . . . ابدال هم : MN ج ۳ ، ص ۳۱۰۶ ـ ۳۱۰٤/۱۷٦ ؛ MA ص ۲٦/۲۷٤ ـ ۲۷

کارِ مستغرق دیذ؛ همانا که مذکور از هیبتِ مولانا برجا خشک گشته
حیران بماند؛ حضرت مولانا بدستِ مبارکِ خوذ سندانِ اورا بر
3 گرفته بدستِ او بداذ؛ دیذ که سندانیست زرّین لطیف درخشیذه گشته؛
فرموذ که اگر زرسازی می کنی چنین زر ساز و اینچنین زر سازیرا
سازی و انگازی وسندانی دربایست نیست وحقیقت بدان که چون
6 بذینها گوهرِ عُمْرِ نازنین را صرف کنی وچون انقلابِ امور
پیش آیذ حاصل بیش از قلاّبی نبوذه باشذ وآن زمان که زرِ تو مِس
گشته باشذ ندامت وتحسّرِ تو سوذ نکنذ؛ جهدی کن که تا مِسّ وجودِ
9 تو زر گردذ وزرِ تو گوهر شوذ و گوهرِ تو آن شوذ که در اوهامِ این
و آن نگنجذ؛ چنانک گفت

شعر (رجز)

12 عیسی مِسّت‌را زرکنذ ور زر بُوَذ گوهر کنذ
گوهر بوَذ بهتر کنذ بهتر ز ماه و مشتری

همان بوذ که بدرالدین جامه‌ها را چاك زذه ازآن فن تبرّا نموذ

15 (۱۰٤/۳) همچنان از خدمتِ بدرالدینِ تبریزی منقولست که
او گفت: روزی حضرتِ مولانا باصحاب معرفت می فرموذ ومواعظ
می گفت وبر سُنَن فرائض وسُنَنِ رسول تحریص می کرد؛ فرموذکه
18 اصحابِ کرامِ رسول علیه السلام در خدمتِ صدّیقِ اکبر رضی‌الله عنه
بغزا رفته بوذند وقلعهٔ را بمحاصرت گرفته در فتحِ آن می کوشیذند

۳/۱۰٤: Z ۱۰ ، ب ۵۷ B ۵۳ آ T, I, 210 ; H, 1, 148

5 حقیقت Z ~ بدانکه B || 12 مست را Z : مس‌را B || 16 باصحاب Z : با اصحاب B || 17 رسول Z : رسولم B || 18 علیه Z : + الصلوة و B

وآن کوشش دراز کشیذ ؛ صدّیق فرموذ که در حالتِ عبادتِ خوذ
امعانِ نظر کنیذ ، مباذا که از دقایقِ فرائض وسنن چیزی فوت شذه
باشذ وبسببِ ترکِ آن فتوحِ این فتح بتأخیر افتاذه ؛ جمیعِ صحابی 3
گردِ احوالِ خوذ برآمذه دیذند که در وقتِ نمازِ شام ترکِ سواک
کرده بوذند ؛ علی الصّباح روی بحضرتِ خالق الاصباح آورده بخروش
وصیاح برخاستند ومسواک کرده ونمازِ صبح‌را باقامت رسانیذه 6
آهنگِ جنگِ قلعهٔ یهود کرده تا وقتِ اشراق قلعه‌را بستذند واهالیٔ
آن را اسیر کرده بعض‌را کشتند شاکرًا لله تعالی و ذاکرًا لنعمه بمدینهٔ
رسول بازگشتند ؛ الله الله می‌خواهم که چندانک طاقتِ یارانست 9
واستطاعت دست می‌دهذ بمطاوعتِ تمام بطاعت رغبت کنیذ واجتهاد
نمائیذ تا دقیقهٔ از سُنَنِ پیغمبرِ ما نا مَرعی و مهمل نماند تا بر قلعهٔ
نفسِ امّاره ظفر یافته وساوسِ نفسانی وتسویلاتِ شیطانی‌را 12
اسیرِ خوذ گردانیذه بقتل آوریذ ، تا مگر شهرستانِ سلطانِ دل را
بی حجابِ آب وگِل بحالِ عمارت توانیذ آوردن وکفّارِ افکارِ فاسده
وشبروانِ خیالاتِ بیفائده‌را متلاشی گردانیذن وبنور وایّدناهُ 15
بروحِ القُدُسِ (۲/۲۵٤) امیرِ ایشان شذن ، چنانکِ گفت :

شعر (رمل)

نفس کُشتی باز رَستی ز اعتذار　　کس ترا دشمن نماند در دیار 18

---

1 کشید : B کشیذه Z ‖ 2 فرائض B : — Z ‖ 3 آن Z : او B ‖ 3 صحابی Z : صحابه B ‖ 9 رسول Z ; رسولم B ‖ 10 بطاعت B : — Z

---

18 نفس . . . در دیار : MN ج ۲ ، ص ۲۹۰ / ۷۸۵ ؛ MA ص ۱۰/۱۲۲

(۱۰۵/۳) همچنان، یارِ ربّانی خواجه نفیس الدینِ سیواسی رحمه الله روایت کرد که روزی حضرتِ مولانا وضو می ساخت ومن بر دستِ
3 مبارکش آب می‌ریختم، مگر ببازوی مبارکش آب علی‌التمام نرسیده بوذ؛ بخشمِ عظیم بر من نگریست که آب بریز! تا سنّتِ پیغمبرِ ما فرو نماند وبکمال باشذ؛ چنان کرد وصد چندانک فرموذ وزیادتی بر عباداتِ
6 دیگر قیام نموذ که اصلا برآن مکلّف نبود، بلکه از همه تکالیفِ شرعی آزاذ ومسلّم گشته بوذ، امّا رعایةً للشَّرْعِ النَّبَوِی وطَرِیقَتِهِ واِظهارِ اسرارِ حقیقتِهِ فی عینِ شریعتِهِ

9 مصراع (رمل)

تا دمِ آخر دمی فارغ نبوذ

شعر (رمل)

12 جمعِ صورت با چنین معنیٔ ژرف نیست ممکن جز زسلطانِ شگرف

پس فرموذ: هر چیزی‌را که انبیاء واولیاء ورزیذند از اوامر ونواهی بنیاذی محکم نهاذند مرصوص ومنصوص گشته؛ مارا برآن ورزش
15 باعث شذند؛ همانا که آن‌را باقامت وادامت رسانیذن ومتابعتِ آن مبایعت کردن از جملهٔ واجباتست

۱۰۵/۳ Z ۵۷ ب B ۵۳ ب T, I, 212 ; H, I, 149

9 مصراع Z : شعر B || نبوذ Z : شود B || شعر Z : — B

12 جمع . . . شگرف : MN ج ۳، ص ۱۳۹۳/۷۹ ؛ MA ۲/۲۲۸

(۱۰۶/۳) همچنان یاران متّقی از سرِ سرّ نقی چنان روایت کردند که چون آوازِ اذانِ مؤذّن بگوشِ مبارکش رسیذی بعظمتی تمام بر سرِ زانوها قیام نموذی و گفتی : 3

مصراع (رجز)

نامت بمانا تا ابد ای جانِ ما روشن بتو

و سه بار بگفتی و سر نهاذی ، آنگاه بر خاستی و بنماز شروع کردی و گفتی 6

(شعر رمل)

این نماز وروزه وحجّ وجهاد هم گواهی داذنست از اعتقاد
هدیها و ارمغان وپیشکش شذگواهِ آنک هستم با تو خوش
گر محبّت فکرت ومعنیستی صورتِ روزه و نمازت نیستی 9

(۱۰۷/۳) همچنان از مستورانِ قباتِ حضرت یکی روایت کرد که روزی حضرتِ مولانا در بیانِ فضیلتِ نماز و نمازکارانِ با نیاز معانی می‌فرموذ ؛ حکایتی کرد که در شهرِ بلخ درویشی بوذ که در الله اکبر گفتنِ 12 مؤذّن بر سرِ پا بر خاستی و تواضع و تذلّلِ عظیم نموذی تا مؤذّن اذان را تمام کرد ؛ چون ساعتِ نفَسِ آخرینِ او پیش آمذ و نفسِ نفیسِ پاکِ او تسلیم شذ از ناگاه مؤذّن اذان کردن گرفت ، درحال باذن الله 15 تعالی بر خاست وهمان اکرامِ خوذ را بجای آورده حق تعالی ببرکتِ آن تعظیم ، سکراتِ موت‌را بر وی شیرین گردانیذه ، چون وی‌را

۱۰۶/۳ـ۱۰۷ Z ۵۸ آ B ۵۳ ب T, 1, 213 : H, I, 150

4 مصراع Z : شعر B || 14 کرد Z : کردن B || 15 گرفت Z : — B || 17 تعظیم Z : + عظیم B

7 ـ 8 این ... خوش : MN ج ۵ ، ص ۱۳ ـ ۱۴ / ۱۸۳ ، ۱۸۶ : MA ص ۴۳۳ / ۱۲ ـ ۱۳

9 گر محبت ... نیستی : MN ج ۱ ، ص ۱۶۲/۲۶۲۵ : MA ص ۲/۷۰

درلحد نهاذند و منکر ونکیر گردِ آن فقیر بر آمذند وبسؤال کردن مشغول شذند ؛ خطابِ عزّت در رسیذ که بنده‌ٔ ما را سهل گیریذ و بادب باز
3 گردیذ که پیوسته در قیدِ حیاتِ خوذ نامِ عزیزِ ما را عزّت کردی و تواضع نموذی

شعر (رمل)

6 هر که آرذ حرمت او حرمت برذ هرکه آرذ قند لَوْزینه خورذ
چون شذی مَنْ کانَ لله از وَلَه من ترا باشم که کانَ اللهُ لَه

(۱۰۸/۳) همچنان شیخ محمّدِ خادم رحمه الله چنان روایت
9 کرد که حضرتِ مولانا پیوسته در قلبِ زمستانِ شدید که از غایتِ شدّتِ سرما مردمِ جوان با پوستینِ گران در کنارِ تنوّر و بخاری هنوز سرما یافتندی ، بر بامِ مدرسه رفتی وتا سحرگاه با صذ هزار ناله
12 وآه تهجهّد نموذی ؛ بعد از آنکه نمازِ صبح را گزارده از بام زیرآمذی ساقِ موزه‌ٔ مبارکش را می‌کشیذم ، از شکافهای پاشنه‌اش قطراتِ خون روان شذی واصحاب فریاذها می‌کردند و می‌گریستند و حضرتش
15 می فرموذ که نه حضرتِ سلطانِ مارا همین حال بوذ

شعر (رمل)

کرده آماس زایستاذنِ شب پایِ رسول
تا قبا چاک زذند از سَهَرش اهلِ قبا

۱۰۸/۳ Z ۵۸ آ B ۵۴ آ T, I, 214 ; H, I, 151

3 در قید B : — Z ‖ 7 b که B : کی Z ‖ 8 رحمه الله Z : — B ‖ 9 پیوسته B : — Z ‖ 13 شکافهای B : شکفهای Z

6 هرکه آرذ . . . خورذ : MN ج ۱ ، ص ۱۴۹۴/۹۲ ؛ MA ص ۱۱/۴۰
7 چون شذی . . . الله له : MN ج ۱ ، ص ۱۹۳۹/۱۱۸ ؛ MA ص ۸/۵۱

نه که مستقبل وماضی گنهت مغفورست
گفت این جوشش عشقست نه از خوف ورجا

بعد از آن باز وضوءرا تجدید کردی ونماز اشراق را تا ضحی وضحی را 3
تا قربتِ ظهر گزاردی و گفتی: بُعِثْتُ مُعَلِّماً وَقُبِضْتُ واَنَا
فِی مَکْتَبِ التَّعْلِیمِ؛ چه اگر ما ازینها هیچ نکنیم امّتِ بیچاره
بکلّی ذاهل و غافل شوند 6

شعر (رمل)

آن همه جهد و طلب نه از بیم بوذ — ایمنست اوآن پیِ تعلیم بوذ

و پیوسته وصیّت فرموذی که الله الله نمازها بسیار کنیذ. تا اسباب 9
و انساب و اعقاب واحبابِ شما بسیار شوند و چون قیامت شوذ هم ازآن
نمازها بیاران مواساها کنیذ و یقین است که از برکتِ نماز طالبِ
نیازمند را مقاصدِ دینی ودنیوی بی هیچ رَیبی محصّل ومیسّر می شوذ 12

(۱۰۹/۳) همچنان روزی فرموذ که امیرعالمِ ما را بنماز تحریص می
کردم، تا هر مرادی که دارذ بحصول پیوندذ؛ بنماز اجتهاد نموذ وچون
طالبِ امیری وبزرگی بوذ، عاقبت امیرِکبیر شذ و خزینه‌دارِ سلطان گشت 15
و هر بندهٔ که بنماز مشغول شوذ هرچه از عالمِ غیب خواهذ میسّرش
شوذ؛ باز فرموذ که این پرندگانِ هوا وچرندگانِ صحرا که در دام
و مضراب گرفتار می شوند سببش ترکِ تسبیحِ ایشانست و گویند

۱۰۹/۳ Z ۵۸ ب B ۵٤ آ ـ ب T, I, 216 ؛ H, I, 152

3 وضوءرا B : وضؤ Z || 4 گفتی B : گفت || 8 a نه Z : — B || 12 ریبی Z : دینی B || 16 بنماز Z : + اجتهاد کند و B || 17 که Z : — B || در B : — Z

گرفتاریِ پرندگان از آنست که بر بام بی‌نمازی گذر می‌سازند ؛ لاجرم بدامی گرفتار می شوند

3 شعر (رمل)

چون تو و رِدی ترک کردی در رَوِش
بر تو قبضی آید از رنج وتَبِش

6 (۱۱۰/۳) همچنان مرویست که چون یکی‌را دیدی که بجدّ بنماز مشغولست ، فرموذی که زهی بندهٔ طایع و زهی چاکرِ متواضع ؛ مردِ مردانه آنست که در خدمتِ مخدومِ خوذ ثابت‌قدم باشذ وبوُسعِ
9 طاقت طاعت کنذ و مثالِ صورتِ نماز وروزه چنانست که یکی ماذرِ مشفق طفلكِ رضیعِ خوذرا بلذّاتِ اَطْعِمه و اَشْرِبه اندك اندك خو دهذ تا از کثرتِ لذّت گیری قابلِ لقمه پذیری شوذ وتواند گواریذن؛
12 همچنان چون بندهٔ مخلص نیز ازین عباداتِ ظاهر قوّت گیرذ وبالغِ راهِ معنی شوذ و استعدادِ کامل حاصل کنذ ؛ همانا که بحضرت عزّت جلّتْ قُدْرَتُه قربت یابذ ، چنانك فرموذ

15 شعر (رمل)

گفت وَاَسْجُدْ وَاَقْتَرِبْ یزدانِ ما
قُربِ جان شذ سجدهٔ ابدانِ ما
18 گر رهی خواهی ازین سجنِ خَرِب
سر مکش از دوست وَاَسْجُدْ وَاَقْتَرِب

۱۱۰/۳ Z ۵۸ B ۵٤ ب   T, I, 216 ; H, I, 152

10 بلذات B : بلذت Z ‖ 11 تواند Z : توانیدن (!) B ‖ 15 شعر Z : — B

4 چون . . . تبش : MN ج ۳ ، ص ۳٤۹/۲۲ ؛ MA ، ص ۲۰۱/۷
16 گفت . . . ابدان ما : MN ج ٤ ، ص ۱۱/۲۷۸ ؛ MA ص ۳۲۳/٤
18 گر رهی . . . و اقترب : MN ج ۱ ، ص۳٦۰۷/۲۲۱ ؛ MA ، ص۲۹/۹۳

(۱۱۱/۳) همچنان بانوی جهان خدیجة الزمان حرمِ خداوندگار
کرا خاتون بیَّضَ اللهُ عزّتَها روایت کرد که شبی در فصلِ زمستان
حضرتِ مولانا در صفّهٔ خانه نمازِ شب می کرد وبعظمتِ تمام فاتحة 3
الکتاب را کلمه کلمه بتأنّی چنان خواندی که دیگران ده سوره خواندندی
ودر اثنای نماز قطراتِ عبرات از دیدهٔ مبارکش چنان چکیذی که
چاقاچاقِ اشکٔ بگوشِ ما می رسیذ ؛ فریاذ کنان پایهای خداوندگار را 6
بوسه ها داذم وبسیار گریستم و گفتم : ای شفیعِ بندگان ! امیذِ
ما مسکینان بعنایتِ شماست وچون شمارا حال برین منوال باشذ ، پس
وای برجانِ ما وعاقبتِ احوالِ ما ؛ این همه زاری ورقّت ونزاری 9
ودقّت وآهها برکجاست؟ فرموذ که والله والله نسبت بعظمتِ ذوالجلال
وپاذشاهیٔ او اینها که می بینی در غایتِ قصور وتقصیریست ؛ امّا از
حضرتِ عزّتِ او عذری می خواهم ونیازی می کنم که ای کریمِ علی 12
الاطلاق ! قدرتِ من همین قدرست ، معذورم دار ؛ اگرچه حضرتِ
رسول اللهِ ما خطاب لِيَغْفِرَ لَكَ ٱللهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ
وَمَا تَأَخَّرَ (۲/٤۸) می شنیذ جوابی که أَفَلاَ أَكُونُ عَبْداً 15
شَكُوراً می فرموذ

شعر (مضارع)

گر ما مقصّریم تو بسیار رحمتی عذری که می روذ بامیذِ عطایِ تست 18

۱۱۱/۳ Z ۵۹ آ B ۵٤ ب T, I, 217 ; H, I, 156

6 می رسید B : رسیذ Z ‖ 9 ـ 10 رقت B ~ دقت Z ‖ 11 اینها B : — Z ‖
13 قدرت Z : قدرتك من قوتك B ‖ 14 رسول الله Z : + علیه السلام B

وهمچنان بس یاران وبسیاران بر ما تعلّق نموده اند واعتماد کرده ؛ چه اگر ما فارغ شویم وهیچ نکنیم ایشان چه کنند وبر درِ که روند ؟

3 شعر (رمل)

گفت بیغامبر که روزِ رستخیز کی گذارم مجرمان را اشک ریز
من شفیعِ عاصیان باشم بجان تا رهانم شان زاشکنجهٔ گران

6 همچنان مبنی بر آن متابعت هر شیخی در حقِّ مریدانِ بیچارهٔ خوذ همین چاره خواهند فرموذن

شعر (رمل)

9 گفت پیغامبر که شیخِ رفته پیش چون نبی باشذ میانِ قوم خویش
بندگانِ حق رحیم وبُردبار خویِ حق دارند در اصلاحِ کار

(۱۱۲/۳) همچنان اصحابِ صحبت ورفاقِ سُبحت عَظَّمَ اَللهُ

12 ذِکْرَهُم از حضرتِ خذاوندگار قَدَّس اللهُ لطیفَتَه چنان روایت کردند که چون هلاو خان در سنهٔ خمس وخمسین وستمائه بخطّهٔ بغداذ رسیذ ، محاربه ومقاتلهٔ عظیم کرده اصلا فتحی نشذ ؛ هلاو خان

15 فرموذ : سه روز هیچ کسی چیزی نخورذ واسپان را نیز علیق ندهند

۱۱۲/۳ Z ۵۹ ب B ۵۵ آ T, I, 219 ؛ H, I,

1 کرده B : کرد Z || 6 مبی B : — Z || 11 همچنان Z : الحکایه B || 12 چنان ~ Z روایت B || 14 رسیذ Z : رسیده B

4 ـ 5 کفت پیغامبر . . . کران : MN ج ۳ ، ص ۱۰۲/۱۷۸۳ـ۱۷۸٤ ؛ MA ص ۲۳۹/۲۸ ـ ۲۹

9 کفت . . . خویش : MN ج ۳ ، ص ۱۰۲/۱۷۷٤ ؛ MA ص ۲۳۹/۲۳

10 بندکان . . . کار : MN ج ۳ ، ص ۱۲۷/۲۲۲۲ ؛ MA ص ۲۵۱/۳

وهر یکی برای فتح بغداذ ونصرتِ خان بیَرْتَنْغان خوذ لابه ها کنند ،
تا مگر مُفَتِّحُ الاَبواب فتحی پیش آرذ وفتوحی حاصل شوذ ؛ چه
3 خدمتِ خلیفه متموّلِ عظیم بوذ ومتهتّکِ مفرط ؛ چون سه روزه
منقضی شذ ، خان بخدمتِ خواجه نصیرالدینِ طوسی رَحِمَهُ الله که
وزیرِ مملکتِ او بوذ ومَدارٌ عَلَیْه ، اشارت فرموذ که رقعهٔ از پیشِ
6 ما بنزدِ خلیفه بنویس ، تا مطیع شوذ وایلی کند وتمرّد ننمایذ که حکمِ
یَرْتَنْغان چنانست واگر تمرّد کنذ نتوانذ بسر بردن ؛ اگر بیایذ
دولت وخلعت یابذ واگر نیایذ دانم که نپایذ ؛ فی الحال خواجه نصیرالدین
9 بر کاغذی بنوشت : اَمّا بَعْد حَمْداً لِلّٰه فَقَدْ نَزَلْنا بِبَغْدادَ ، فَسَاءَ
صَبَاحُ الْمُنْذَرِینَ (۳۷/۱۷۷) فَدَعَوْنا مَالِکَها فَاَبَی ، فَحَقَّ
عَلَیْهِ الْقَوْلُ (۱۷/۱۶) فَاَخَذْناهُ اَخْذاً وَبِیلاً (۷۳/۱۶)
12 وقد دَعَوْناکَ اِلَی طَاعَتِنَا فَاِنْ اَتَیْتَ فَرَوْحٌ وَرَیْحَانٌ وجَنَّةُ
نَعیمٍ (۵۶/۸۹) واِنْ اَبَیْتَ فلا سَلِّطَنَّ مِنْکَ عَلَیْکَ ، فلا تَکُن
کَالْبَاحِثِ عَنْ حَتْفِهِ بِظِلْفِهِ والجادِعِ مَارِنَ اَنْفِهِ بِکَفِّهِ
15 وَالسَّلاَم ؛ وگویند مکتوب را بدستِ کتبوغا بهادور داذه با جماعتی
فرستاذند ؛ ابا کرده تمرّد نموذ وبی سَقَطِها داذ ؛ همان روز فتحِ
بغداذ کرده خلیفه را اسیر کردند ؛ اکنون جائی که نا خوردن وروزه
18 داشتن در شانِ کفّارِ دین وخامانِ کَمْ یقین اینچنین عمل می‌کنذ ومقصود
شان میسّر می شوذ ومنصور می‌گردند ، قیاس کن که در حقِّ انصارِ
اولوالابصار ومحبّانِ ابرار چها کنذ وچها بخشذ

---

2 مفتح B : متفتح Z || 3 مفرط B : + بوذ Z || 7 کنذ Z : نماید B ||
8 یابذ Z : — B

شعر (مجتث)

بروزه باش که آن خاتمِ سلیمانست مده بدیو تو خاتم مزن تو ملك بهم

3 واین حکایت‌را جهتِ فضیلت جوع وناخوردن تنزیل فرموذ

(۱۱۳/۳) همچنان منقولست که چون مغل بغداذرا بشمشیرِ خوذ بستذ همچنان خلیفه‌را دست وگردن بسته پیشِ خان‌آوردند؛ فرموذ که
6 اورا درخانهٔ محبوس‌کرده سه روز چیزی بوی نداذند خلیفه از کُرْبتِ گرسنگی فریاذکنان بسیارگریست ونصیرِ طوسی‌را خوانده طلبِ مأکول کرد واو شخصی اَکول بوذ وبالوانِ نعمت ونازکی وتازگی آموخته؛
9 همانا که وزیر چون حالِ اورا در خدمتِ خان عرضه داشت، فرموذ تا ازآن جواهر ولآلی ونقودکه از خزینهٔ خلیفه برده بوذند در چند طبق‌کرده در بعضی مروارید ودر بعضی یاقوت ولعل پاره‌ها ودر بعضی
12 دینارهای زر ونقره نهاذند وطبق‌پوشی پوشانیذه پیشِ او بردند؛ مگر خلیفه‌را تصوّری شذ که خان اورا سُوِرغامیشی‌کرده طعامهاش فرستاذ؛ چون غطای طبق‌را برگرفتند هیچ گونه خوردنی وآشامیذنی درآنجا نبوذ؛
15 خلیفه گفت:

والله ازین مجموع یکتا نانی بهتر بوذ، وایشان الزام می‌کردند که البتّه ازینها می‌بایذ خوردن؛ عاقبة‌الامر خان فرموذش که چون ترا
18 نانی بَسَنْده بوذ چرا استکبارکرده شکرِ چندین نعمتِ یَرتْغان‌را بجا نیاوردی وکفرانها کردی؟ لاجرم بذین سختی وبذبختی گرفتارشذی،

۱۱۳/۳ Z ۵۹ ب B ۵۵ آ T, I, 221 ؛ H, I, 155

4 مغل Z : — B || 5 همچنان Z : — B || 6 سه Z : همه B || 7 خوانده Z : خواند B || 8 اکول Z ~ بود B || 16 والله Z : + که B

وچون دیذی که مغلوب می‌شوی چرا باین اسباب و اموال وکنوز دفعِ
دشمن نکردی؟ بایستی ایل شذن و مطاوعت نموذه مالِ خوذرا برای جانِ
خوذ پیشکش کشیذن تا امان می یافتی وآن‌را نیز نکردی، باغی وطاغی 3
شذی؛ ناچار می بایذت کشتن؛ وحالِ آن مسکین آنچنان شذ که
حضرتِ سلطان العلما رضی الله عنه پیشین فرموذه بوذ: اورا نصیحت
وتهدیدکرده وگفته بوذ که البتّه ترا شهید خواهندکردن وهماناکه رفعِ 6
درجات ودفعِ سیّئاتِ تو ازآن خواهذ بوذن؛ وگویند اورا در غراری
کرده بزیر لکذ شهیدکردند الی رحمة الله تعالی

شعر (هزج) 9

چو بذ کردی مباش ایمن زآفات — که واجب شذ طبیعت‌را مکافات

(۱۱٤/۳) همچنان منقولست که روزی حضرتِ مولانا بخدمتِ
فرزندش سلطان ولد فرموذه است که بهاء الدین اگر از تو پرسند که 12
راهِ مولانا چیست، بگو: ناخوردن وباز فرموذ که نی نی بگو
مُرْدن؛ بعد ازآن حکایتی فرموذ که درویشی بردرِ خانهٔ رسیذه آب
درخواست‌کرد؛ دختری چون ماه از خانه بیرون آمذه ابریقی بدستِ 15
درویش داذ؛ درویش گفت: کوزهٔ آب خوردن می خواهم؛ دختر
بانگ بروی زذ که ختّه ختّه درویش بین که روز همه روز می خورذ
وشب همه شب می خسبذ؛ چه درویشِ راستین آنست که شبها نیز 18
نخورذ، روز خوذ چه باشذ؟ هماناکه آن درویش تا روزِ وفات طعامِ
روز را نخورد تا بمقصودِ خوذ رسیذ

۱۱٤/۳ Z ۶۰ آ B ۵۵ ب — T, I, 222 ; H, I, 138

1 بایں Z : باایں B || 6 البته B : — Z || 17 بین Z : ایں B || روز همه B : همه Z || شب همه B : همه Z || 20 روز را B : روز Z

(۱۱۵/۳) همچنان منقولست که حضرتِ سلطان ولد عَظَّمَ اللهُ
ذِکْرَهٗ فرموذ که روزی پذرم مرا پیشِ خوذ خواند و بر روی و سرم
3 بوسه‌ها داذه بی‌نهایت عنایتم فرموذ؛ بعد ازآن گفت که بهاء الدین
می خواهی که خذا را بتو بنمایم؛ گفتم که رحمتِ عظیم باشذ؛ فرموذ که
در ده روز تمام معیّن ببینی إلاّ بشرطی که بیست وچهار ساعتِ شب
6 وروز را قسمت کنی وبیست ودو ساعتِ رصدی بامورِ این جهانی
مشغول شوی از خواب وخور وغیره وآن دو ساعتِ دیگر را بخدمتِ
حق مشغول شوی بجدِّ عظیم وحصولِ حضور؛ همچنان بعد از چند
9 روز بیست ساعت بمهمّاتِ خوذ مباشر باشی وچهار ساعت باز بخدمتِ
حق مشتغل باشی؛ همچنان تا غایتی که بیست ساعت تمام بعبادتِ حق
قیام نمائی وچهار ساعت بعالمِ اسباب واصحاب ومصالحِ ایشان مشغول شوی
12 وآن حالت را بجائی رسانی که تمامتِ ساعت واوقاتِ تو بخدمتِ الله
مصروف شوذ وتعلّقاتِ عالمِ ملک بکلّی منقطع شوذ وهیچ نمانذ؛
بعد ازآن چندانک خواهی وتوانی می بین وبا محبوب عشقبازیها می کن
15 وازو هرچه گوئی وجوئی میسّر شوذت؛ فرموذ که بروانِ پذرم
آنچنان کردم که فرموذه بوذ وآنچنان شذم که اشارت وارشاد کرده
بوذ؛ چنانک حق تعالی بموسیٰ کلیم خوذ خطاب کرد که یا موسی
18 كُنْ لِي كَمَا أُرِيدُ، أَكُنْ لَكَ كَمَا تُرِيدُ یعنی تو آنچنان شو مرا که
من می خواهم؛ تا من آنچنان شوم ترا که تو می خواهی؛ چنانک فرموذ

۱۱۵/۳ Z ۶۰ T B ۵۶ T   T, I, 223 : H, I, 189

3 داده B : داذ Z ‖ 4 بتو Z : با تو B ‖ 9 ـ 11 باز . . . نمائی و B : — Z ‖
14 می کن Z : می کنی B ‖ 19 ترا B ~ که Z

شعر (مجتث)

پریر عشق مرا گفت من همه نازم همه نیاز شو آن لحظهٔ که نازکنم
چو ناز را بگذاری همه نیاز شوی من از برایِ تو خوذ را همه نیازکنم 3

(۱۱٦/۳) الحکایه : شیوخِ اصحاب عَظَّمَ اللهُ قَدْرَهُم چنان روایت کردند که روزی حضرت مولانا در شرحِ حقیقتِ حقایق واسرارِ غامض گرم شذه بوذ ؛ در عینِ آن حالت فرموذ که حق تعالی در حقّ اهلِ روم عنایتِ عظیم داشت وبدعای صدّیقِ اکبر مرحوم ترینِ جمیعِ اُمّت اند ؛ بهترینِ اقالیم خطّهٔ رومست ، امّا مردم این ملکْ از عالمِ عشقِ مالکْ الملکْ وذوقِ درون قوی بیخبر و بی مزه بوذند ؛ مُسَبِّبُ الاَسباب عَزَّ شانُهُ وتَعَالَی سُلْطَانُه لطیفهٔ فرموذه سببی از عالمِ بی سببی برانگیزانیذ ، ما را از ملکْ خراسان بولایتِ روم کشیذه اعقابِ ما را درین خاکْ پاکْ مأوی داذ تا از اکسیرِ لدّنیِ خوذ برمسِّ وجودِ ایشان نثارها کنیم تا بکلّی کیمیا شوند ومحرمِ عالمِ عرفان وهمدم عارفانِ عالم گردند ؛ چنانکْ گفت

شعر (رمل) 15

از خراسانم کشیذی تا بر یونانیان تا درآمیزم بذیشان تاکنم خوش مذهبی

وچون مشاهده کردیم که بهیچ نوعی بطرفِ حق مایل نبوذند واز اسرارِ الٓهی محروم می ماندند ، بطریقِ لطافتِ سماع و شعرِ موزون که 18

۱۱٦/۳ Z ۶۰ ب B ٦ د T, I, 2-4 ; H, I, 190

4 الحکایه B : -مجتان Z || 8 خطهٔ Z : + روم B || b 16 مذهبی Z : + چنانک گفت B

طباعِ مردم‌را موافق افتاذه است آن معانی‌را در خوردِ ایشان داذیم ؛
چه مردمِ روم اهلِ طرب و زهره بیان بوذند ؛ مثلا چنانک طفلی
3 رنجور شوذ واز شربتِ طبیب نفرت نمایذ والبتّه فُقّاع خواهذ ؛ طبیبِ
حاذق، رو چنان نمایذ که داروورا در کوزهٔ فُقّاع کرده بذو دهذ تا بوهمِ
آنک فقاعست ؛ شربت‌را برغبت بنوشیذه از خللِ علل صافی گشته
6 حُلَلِ صحّت در پوشذ ومزاجِ سقیمِ او مستقیم گرذذ

شعر (رمل)

الصّلا بیماریٔ ناسُوررا داروی ما یک بیک رنجوررا
9 ما طبیبانیم و شاگردانِ حق بحرِ قُلْزُم دیذ مارا فَانْفَلَق
دست مزدی می‌نخواهیم از کسی دست مزدِ ما رسذ از حق بسی

(۱۱۷/۳) الحکایه : همچنان منقولست که خدمتِ ملکُ المدرّسین
12 جامع السُنَن والفَرْض ، وَلِیُّ اللهِ فی الاَرْض ، شمس‌الدینِ ماردینی
رحمة اللهُ علیه که درعهدِ خوذ شُرَیْحِ زمان ونُعمانِ ثانی بوذ و در
صیانت و دیانت ثانی نداشت ؛ مگر بغایت منکرِ سماع وکراماتِ
15 مشایخ بوذ ؛ جماعتِ فقهائی که اندکی از عالمِ مردانِ خذا با خبر بوذند
وبوئی برده ؛ روزی پیشِ وی ذکرِ مناقبِ مولانا می‌کردند واز
اخلاقِ حمیدهٔ او می‌شمردند که حضرتِ مولانا چنینها می‌کنذ و بی

۱۱۷/۳ Z ۶۰آ B ۵۶ب T, I, 226 ; H, I, 191

6 او Z : — B || 10 a مزدی Z : موزی (!) B || b مزد Z : مزدی Z

2 - 6 مثلا ... گردذ : ر. ک. به سپهسالار ، ص ۷۰

8 _ 10 الصلا ... بسی : MN ج ۳ ، ص ۱۵۳/۲۷۰۹ ، ۲۷۰۰ ، ۲۷۰۸ ؛
MA ص ۲۶۳/۷۰۱۰ ۶

تأمّل ومطالعهٔ کتب در عینِ سماع فتوی می‌نویسد وچنان تسخیرِ نفوسِ
حُکماء وتعطیلِ عقولِ اهل معقول می‌کند که هیچ نفسی ازین اکابر
3 پیشِ او نَفَسی نمی‌توانند زدن وبکلّی نطاقِ نطقِ منطقیانِ عالم در
حضورِ او بسته می‌شود؛ همانا که در جوابِ ایشان خدمتش گفته
باشد که ازین خیالاتِ فاسده باید گذشتن و پیوسته بعلومِ دینی باید
6 مشغول شدن واسکاتِ ایشان کرده چون از درسِ عام فارغ شد
برخاست وچند رکعت نماز کرده سر نهاد تا قدری قیلوله کند وباز
بدرسِ خاص مشغول شود؛ در خواب می‌بیند که حضرتِ سلطان
9 الانبیاء والمُرْسَلین محمّد رسول الله صلعم در صدرِ صفّهٔ مدرسهٔ
جلال الدینِ قره‌طائی رحمة الله علیه نشسته است وصحابیِ کرام بجمعهم
حاضر وطبقی پیشِ حضرتِ رسول نهاده؛ همانا که مولانا شمس الدین
12 پیش رود و بادبِ تمام رسول را علیه السلام سلام می‌دهد. حضرتِ
مصطفی وعلیک السلام والاکرام جواب می‌فرماید؛ می‌بیند که در طبق
گوشت پاره‌های پخته نهاده است و اورا پیش می‌خواند وپارهٔ گوشت
15 بمذکور می‌دهد؛ سؤال می‌کند که یا رسول الله بهترین و لذیذترینِ
گوشتها کدامست؟ جواب می‌فرماید که خِیارُاللَّحْمِ مَا اتَّصَلَ بالعَظْمِ؛
از ناگاه بیدار می‌شود و ازین شادی در پوستِ خود نمی‌گنجد که
18 حضرتِ رسول را در خواب دیده بدستِ مبارکِ خود نصیبی بوی
داد؛ باز تجدیدِ وضوء کرده از حجرهٔ مدرسه بصفّه بیرون آید؛
می‌بیند که در همان صدرِ صفّه که حضرتِ رسول را دیده بود حضرتِ

---

2 نفسی B : — Z || 6 شد : شده B || 8 که Z : — B || 10 رحمة . . . علیه Z : رحمه الله B || 13 والاکرام B : — Z || 17 خود B : — Z || 20 رسول را Z : محمد رسول الله را B

مولانا نشسته است ؛ متحیّر می شوذ که این چه حالتست ؛ بادب سلام
می دهذ ، حضرتِ مولانا اکرام فرموذه بجوابِ سلام قیام می نمایذ ،
3 دستبوسِ مولاناکرده برابرش می‌نشیند ؛ در خاطرش می گذرذ که عجبا
این خواب‌را که مشاهده کردم بخدمتِ مولانا بگویم یا نگویم ؟ باز فکر
می کنذ که همان سؤال را ازو نیز بپرسم تا ببینم که چه جواب می دهذ ؟
6 پیش ازآنک سؤال می‌کنذ میفرمایذ که آنچ در خواب حضرتِ محمد امین
جوابت فرموذه است که خِیارُ ٱللَّحْمِ مَا اتَّصَلَ بِالْعَظْمِ ؛ فی الحال
مولانا شمس‌الدین بیهوش می گردذ و حضرتِ مولانا غائب می شوذ ؛
9 چون مذکور بهوش باز می‌آیذ می بینذ که مولانا غیبت کرده است ؛
همانا که این معنی را پنهان کرده با هیچ کسی اظهار نمی کنذ ، امّا در
باطنش هیبتی واثری عظیم می مانذ

12 (۱۱۸/۳) همچنان روزی خدمتِ مولانا افصح‌الدینِ مُعید خواب
دیذه از انکار استغفار می‌کنذ ودرصفِّ نِعال سر بازکرده بپایماچان
می ایستذ ؛ چندانی که تا حضرتِ مولانا مقراض نراند و مرید نشذ
15 فروذ نیامذ وآن روز قربِ چهل دانشمند ومتعلّم بموافقتِ استاذشان
در سلکِ فقراء وزیِّ مولویان درآمذه ارادت آوردند

(۱۱۹/۳) همچنان از علمای اصحاب منقولست که در اواخرِ حال
18 چون حضرتِ مولانا بسماع مباشرت می فرموذ خدمتِ شمس‌الدینِ
ماردینی طبلک را برفرقِ سر بر داشته گفتی : حقّا حقّا که تسبیح
می گویذ و هرکه می گویذ که این سماع حرامست حرامزاده است واین

T, I, 228 _ 29 ; H, I, 192　　۱۱۸/۳ - ۱۱۹ Z ۶۱ ب B ۵۷ آ

5 که Z : — B || 9 باز Z : — B || 14 تا B : — Z || 15 ومتعلم B : ومعلم Z

حکایت را مذکور روایت کرد وگفت : رُوِیَ اَنَّ عَلِیّاً رَضِیَ اللهُ عَنْهُ سَمِعَ صَوْتَ النَّاقُوسِ فَقَالَ لِمَنْ مَعَهُ مِنْ اَصْحَابِه أَتَدْرِی مایَقُولُ هذا النّاقُوسُ؟ فَقَالَ اللهُ وَرَسُولُهُ وَابْنُ عَمِّ رَسُولِه < اَعْلَمُ > ، فَقَالَ عَلِیّ إِنَّ عِلْمِی مِن عِلْمِ رَسُولِ الله وإِنَّ عِلْمَ رَسولِ اللهِ مِنْ عِلْمِ جَبْرائیلَ وإِنَّ عِلْمَ جَبْرائیلَ من عِلْمِ اللهِ : هذا النَّاقُوسُ یَقُولُ حَقّاً حَقّاً حَقّاً حَقّاً صِدْقاً صِدْقاً صِدْقاً صِدْقاً ، بعد ازآن فرموذ که ناقوسِ کافرانِ مجوس چون چنین می‌گویذ تا طبلکِ عاشقانِ قدّوس چها گویذ ؛ همانا که برمقتضای وَاِنْ مِنْ شَیْءٍ اِلاَّ یُسَبِّحُ بِحَمْدِه (۱۷/٤٤) تسبیح گویذ وچون جبالِ داودی تأویب کنذ که یاجِبَالُ أَوِّبِی مَعَهُ (۳٤/۱۰) واین معنی منقولست از خدمتِ استاذ المدرّسین مولانا زین‌الدینِ رازی رَحِمَهُ اللهُ که ازو سماع کرده بوذ واو درآن زمان از فحولِ علمای روم بوذ

(۱۲۰/۳) همچنان از خدمتِ مولانا شمس‌الدینِ ماردینی منقولست که روزی مگر محتاجِ حمّام شذه بوذ ؛ وقتِ صبح برخاست وآهنگِ استحمام کرده از ناگاه بحضرتِ مولانا مصادف شذه از غایتِ شرمساری می‌خواست که باز گردذ وپنهان شوذ ؛ مولانا آواز داذ که نشایذ گریختن ، چرا چنین می‌کنی؟ مانع چیست؟ گفت : ازحضرتِ مولانا شرمنده شذم وتشویش برمن غالب شذ که درین حالتِ جنابت بر

۱۲۰/۳ Z ٦۲ B آ ٥۷ ب　　T, I, 230 ; H, I, 193

10 جبال Z : جال B ‖ 12 که B : — Z ‖ در ان B : در Z ‖ 17 که B : — Z ‖ 19 شذ Z : شذه B

چهرهٔ طاهرِ خداوندگار نظر نکنم؛ فرموذ که از روی ظاهر نیکوست
و ادبِ عظیمست، امّا مارا درین وقت بایذ دیذن که نظرِ عنایتِ
3 مردان کم از آبِ حمّامی نباشذ که عبارت از آیتِ وَنَزَّلْنَا مِنَ ٱلسَّمَاءِ
مٰاءً مبارکاً (۹/۵۰) روحِ اولیاست

شعر (رمل)

6 خوذ غرض زین آب جانِ اولیاست کو غَسُولِ تیرگیهای شماست

وچون مردانِ خدا بر طاهر کردنِ نجاساتِ باطن قادرند؛ تا نجاساتِ
ظاهر را چه کنذ؟ چنانک گفت:

9 شعر (هزج)

نجس در جوی ما آبِ زلالست مگس در دوغِ ما بازست وعنقاست

(۳/۱۲۱) همچنان کاتب الاسرار الاحرار شیخ بهاءالدینِ بحری
12 که در معارفِ لدنّی بحری بوذ رَحِمَهُ الله، چنان روایت کرد که روزی
در باغِ حضرتِ خلیفة الحق چلبی حسام الدین رضی‌الله عنه سماعِ عظیم
بوذ تا هفت شبانه روزی کشیذ؛ بعد ازآن که ختمِ سماع کردند، اصحاب
15 هر یکی منفرّق شذه درجائی خزیذند؛ قضارا آن شب بر من احتلام
واقع شذه، پیش از طلوعِ فجر بر خاستم تا بکنارِ جوی رَوَم و غُسلی
بر آورره وقتِ نمازِ صبح را مهیّا شوم؛ از ناگاه بحضرتِ مولانا
18 رسیذم که از برابرِ من می‌آیذ؛ بحکمِ ضرورت سرنهاذم؛ فرموذ که

۳/۱۲۱ Z ۶۲ آ B ۵۷ ب T, I, 231 ; H, I, 194

1 ظاهر B : طاهر Z || 7 خدا بر Z : خدایرا B

6 خوذ . . . شماست : MN ج ۵، ص ۲۲۱/۱۵ ؛ MA ۹/٤۳٤

چشمهٔ مقبل آبِ گرم دارذ ، برای غسل کردن آنجایگاه رو وهرچه
زوذ تر مراجعت کن و در حال ناپدیذ شذ

(۱۲۲/۳) الحکایه : همچنان حضرتِ سلطان العارفین چلبی عارف 3
قدّس اللهُ سرَّهُ العزیزَ چنان روایت کرد که روزی حضرتِ پذرم
سلطان ولد حکایت کرد که چون خدمتِ شیخم مولانا شمس الدینِ
تبریزی عَظَّمَ اللهُ ذِکْرَه از مردم دیذهٔ مردم نادیذه متواری شذ 6
وصورتِ لطیفِ او همچون معنیٔ منیفش غایب گشت وفترتی درمیانِ
یارانِ همدل واقع شذه ، حضرتِ مولانا جهتِ تسکینِ نایرهٔ آن
فتنهٔ ضایره بعضی اصحاب واعقاب را بر گرفته آهنگِ دیارِ شام 9
کرده ؛ چون بسنورِ شام در آمذیم از ناگاه لشکری پیذا شذ ،
قربِ سیصد مردِ حرامیٔ پرساز وسَلَب بطرفِ کاروانِ ما عزیمت
نموذه متوجّه شذند وجمیعِ اهلِ کاروان بیچاره گشتند ؛ همانا که 12
حضرتِ والدم بنمازِ معهود مشغول شذ ؛ من پیش رفتم ولابه‌ها
کردم ؛ فرموذ که بهاء الدین تا غم نخورند که سرِ لشکر باماست ؛
همچنان گردا گردِ کاروان دایرهٔ برکشیذ ، مثالِ دائرهٔ هود نبی 15
علیه السلام تا امّتِ او را باذِ مُهْلِکِ صرصر بر باذ ندهذ ؛
چون لشکر برابرِ کاروان آمذند ، چندانک می‌کوشیذند اسبانِ ایشان
گامی پیش نمی رفتند ؛ حرامیان ازین حال بتعجّب ماندند ؛ یکی پیاذه 18
شذ وپیش آمذ وبآوازِ بلند سلام داذه پرسیذ که شما چه قومیذ وازکجا

۱۲۲/۳ Z ۲ ۶۲ آ B ۵۷ ب — T, I, 231 ; H, I, 195

11 وسلب Z : + و B || 16 برباد B : برباذ Z || 17 می‌کوشیدند B : کوشیذند Z

1 چشمهٔ مقبل : در وادی مرام چشمه ایست مشهور Bh (ورق ۵۷ ب)

می رسیذ واین چه واقعه است که اسبانِ تازیِ ما بسوی شما نمی تازند
و گامی پیشتر نمی نهند واز نیامها شمشیرهای مصری بیرون نمی آیذ ؛
3 مگرکه درمیانِ شما جاذویان هستند ؛ اهلِ کاروان جواب داذندکه
حاشا که مردمِ جاذو درمیانِ مردان در آیند ، امّا بدانیذ وآگاه
باشیذکه فرزندِ بهاء ولدِ بلخی مولانا جلال الدینِ روم با اولاد واعقابِ
6 خوذ درمیانِ ماست وهیبتِ ولایتِ اوست که شمارا بسته‌کرده است

شعر (رمل)

هیبتِ بازست برکبکِ نجیب خرمگس‌را نیست زآن هیبت نصیب

9 همانا که همه‌شان چو برگِ خزان ریزان گشته خزان خزان
پیش آمذه سرهاشان بازکرده باخلاصِ تمام ارادت آوردند وازآن
معصیت توبه‌ها کرده چندین تحفه‌های غریب بیاران بخشیذند ومرافقت
12 نموذه تا شهرِ حلب بدرقه شذند وهریکی اجازت خواسته بمقام مألوفِ
خوذ معاودت نموذند وهمانا که هرکرا معاون ومناصر ومعاضد حق
باشذ ابداً از آفاتِ زمان وبلیاتِ جهان ایمن وسلیم باشذ ، چنانک فرموذ

15 شعر (رمل)

آن کسی راکش خذا حافظ بوَذ مرغ و ماهی مرورا حارس شوذ

6 که شمارا Z : با شمارا B || 13 حق B : — Z

8 هیبت ... نصیب : MN ج ۳ ، ص ۲٤۸/٤۳٤۱ ؛ MA ص ۲۳/۳۰۷
16 آن کسی را ... شوذ : MN ج ۳ ، ص ۱۸٤/۳۲۳۷ ؛ MA ۲۳/۲۷۸

(۱۲۳/۳) الحکایه : همچنان از یارانِ مقبول چنان منقولست که روزی مفخرالصلحاء حاجی مبارک حیدری رَحِمَهُ اللهُ که از خلفای معتبرِ قطب الدینِ حیدر بوذ ، از جملهٔ محبّانِ حضرتِ خداوندگار 3
قَدَّسَ اللهُ سِرَّهُ در دار الذاکرینِ تاج‌الدین وزیر رحمه الله بشیخی نصب می‌کردند واجلاسِ عظیم بوذ وخلاصهٔ علماء وفقراء وامراء واعیان واخیان حاضر بوذند وآن روز حضرتِ مولانا شورهای عظیم 6
کرده در چرخ مشغول ومستغرق شذه بوذ ؛ بیم آن بوذ که از خوشیٔ این چرخِ لطیف چرخ اعظمِ منیف چرخ زنان درهم شذی ورقص الجمل درپیش گرفتی ؛ چنانک در شوقِ آن حالت زمانیست که هنوز 9
در چرخ است ؛ چنانک گفت

شعر (مضارع)

ای آسمان که بر سرِ ما چرخ می‌زنی 12
در عشقِ آفتاب تو هم خرقهٔ منی

مگر خدمتِ سیّد شرف الدین که در فنونِ علمِ ظنون نصابی اوفر داشت، امّا از حالاتِ اولیاء بی‌نصیب بوذه درگوشهٔ رفته با مُوَسْوِسِ 15
چند بمساویٔ یاران مشغول شذ ؛ از ناگاه حضرتِ مولانا بانگی بر وی زذ که ای غرخواهر! اَیُحِبُّ اَحَدُکُم أَنْ یَاْکُلَ لَحْمَ اَخیهِ مَیتاً فَکَرِهْتُمُوهُ (۱۲ / ٤۹) در کلام‌الله نخوانده‌؟ تمامتِ اکابر 18
متحیّر ماندند که حضرتِ مولانا چه فرموذ ؛ سیّد شرف الدین آغاز

۱۲۳/۳ Z ۶۲ ب B ۵۸ آ — T, I, 233 ; H, I, 196

5 بوذ B : نموذه Z ‖ 5ـ6 امرا . . . اخیان Z : — B ‖ 7 کرده B : + و Z ‖ 8 این Z : آن B ‖ لطیف Z : + و B

کرد که حاشا حاشا مولانا را این معنی خیالست؛ فرمود که خمُش کن خیالِ
خیال همه آنسوست واین جانب جز جانِ حقایق نیست وازهیبتِ حقیقتِ
3 مردان خیالِ سَردان چه سگ باشد که سرزنند؟ همانا که خدمتِ شیخ
صدرالدین وپروانه اسکاتِ سیّدِ سید سیرت کرده بجدّتِ تمام گفته
باشد که خمُش کن که بالای سخنِ مولانا سخن نیست وسخنِ حق آنست که
6 ایشان می فرمایند واز دستِ یاران ورنود گریخته ماهها از خانهٔ خود
بیرون نیامد. عاقبت الامر ضریر وبیچاره شد

(۱۲٤/۳) همچنان خدمتِ شیخ محمودِ صاحب قران رَحِمَهُ الله
9 روایت چنان کرد که شبی در بندگیٔ حضرتِ مولانا بودم وسرمای
عظیم بود ویاران را از سخنانِ حضرتِ بهاء ولد معانی می فرمود واصحاب
می نبشتند ومن اوراقِ نبشته را در تنور خشك می‌کردم تا نصف اللیل؛
12 بعد ازآن برخاست وبجانبِ حمّام روانه شد؛ همچنان درخزینهٔ حمّام
درآمده فرونشست تا سه شبانروزی یاران طُلّب طُلّب در می‌آمدند
وبیرون می‌رفتند؛ سوم روز بیرون آمده فرمود که تا یاران قدری
15 خواب کنند؛ چون اصحاب سر نهادند برخاست. آهسته آهسته بخلوتی
درآمده بنماز مشغول شد ودمبدم آوازِ عظیم می‌شنیدم که الله الله چنان
می گفت که سقفِ حمّام می کَفت؛ تا وقتِ نمازِ صبح در خلوتی در
18 می آمد ونماز می کرد؛ چون صبحِ صادق دمید وجمشیدِ خورشید
بر کرّهٔ فلك سوار شد، فرمود که مردم آمدند تا بمدرسه رویم؛
چون بمدرسه رسیدیم باز بسماع شروع فرمود هفت روز تمام

۱۲٤/۳ Z ٦۳ آ B ۸۵ ب T, I, 235 ; H, I, 197

4 کرده Z : کرد B || 6 ورنود Z : وربود (!) B || 11 نبشتند B : نوشتند Z ||
13 شبانروزی Z : شبانه روزی B

(۳/۱۲۵) همچنان چلبی شمس الدین ولدِ مدرّس رَحِمَهُ اللهُ روایت کرد که روزی در شهرِ قونیه واقعهٔ هایل واقع شده بوذ؛ تمامتِ اهالیٔ قونیه بنزدِ مولانا آمذند تا عنایتنامهٔ پیشِ معین الدین پروانه بنویسذ وشفاعت کنذ وحضرتِ سلطان ولد را شفیع می‌گرفتند؛ چون بحضرتِ مولانا عرضه داشت، مکتوبی در استعفا شفاعتگری ارسال فرموذ؛ چون خدمتِ پروانه رقعه را بوسیذه مطالعه کرد، فرموذ که این مهم بولد صذ رو تعلّق دارذ تا او نیز حاضر شوذ، در جوابِ رقعهٔ پروانه باز فرموذ نبشتن که مقصودِ درویشان آنست که یک رو باشذ و این معنی صذ رو دارذ؛ رقعه را بر دیذه‌ها مالیذه اهالیٔ شهر را خلاص داذ و درآن واقعه راضی بوذند که ده هزار دینار بدهند واز آن غصّه برهند؛ همانا که بیک رقعهٔ مبارک خلقی را از بلائی رهانیذ؛ در آخرت نیز چها خواهذ کردن؟

(۳/۱۲۶) همچنان منقولست که عاملی از محبّانِ آن حضرت در ایفای مال قوی زبانمند شذ وقربِ دو سه هزار دینار وامدار گشت وطاقتِ ادا کردنِ آن نداشت؛ برخاست و با عیالِ خوذ بحضرتِ مولانا آمذه پای مبارکش افتاذ که حَسْبَةً لله تعالی عنایت وشفاعتنامهٔ درین باب بخدمتِ پروانه بنویسذ تا مگر چیزی وا برند ویا مهلتی دهند؛ فی الحال رقعهٔ فرستاذه شفاعت کرد؛ پروانه گفته باشذ که این قضیّه بدیوان تعلّق دارذ؛ در جوابِ او باز فرموذ نبشتن که حاشا حاشا دیوان،

۳/۱۲۵ـ۱۲۶ Z ۶۳ آ B ۵۸ ب T, I, 235 ; H, I, 198

5 در استعفا Z : در استغفار B || 9 معنی Z : — B || مالیده B : مالیذ Z || 14 سه B : — Z || 15 آن B : — Z || 16 افتاد B : افتاذه Z || 18 گفته B : گفت Z

بحکم سلیمانست نه آن که سلیمان بحکم دیوان ، وپروانه را نام سلیمان
بوذ ، بشاشت عظیم نموذه ذوقها کرد ورقعه را بوسیذه ذمّت عامل را
3 ازآن وام بری کرد واز خاصّهٔ خوذ بدیوان جواب گفت ؛ همانا که
حضرت مولانا دعاها کرده فرموذ که در پیشانیٔ معین الدین پروانه نوری
هست سلیمانی که اگر آهنگ کنذ ملک مغرب ومشرق را فرو گیرذ ؛
6 پرسیذند که عجب آن نور چه نورست ؟ فرموذ که نور عشق ماست ؛
دوستان این خبررا بگوش پروانه رسانیذه سر نهاذ وشکرها کرده نه
چندان شکرانها فرستاذ که در شرح آیذ

9 (۱۲۷/۳) همچنان چلبی شمس الدین ولد مدرّس رحمة الله علیه
روایت کرد که خدمت امیر جلال الدین قرهطائی رحمة الله علیه مردی
بوذ ولی سیرت ، ظاهر سریرت ، وخیرات وصدقات او برکافّهٔ برایا
12 علی العموم متواصل بوذ وحضرت مولانا اورا تعظیم عظیم می فرموذ
و نوازش می‌کرد ؛ بعد از وفات او روزی از در مدرسهٔ او گذر می‌کرد ؛
زمانی توقّف فرموذ ؛ بعد ازآن گفت که یار مرحوم جلال الدین
15 قرهطائیٔ ما بانگ میزند که مشتاق حضور اصحاب شذه ام تا از
تنفّس مبارک مولانا یکدم بیاسایم ؛ با جمع یاران بزیارت او تشریف
داذه ساعتی در تربهٔ او نشسته ، حُفّاظ قرآن خواندند و یاران غزلیات
18 و مثنوی خواندند ؛ مرحمت بی نهایت فرموذه بیرون آمذند

۱۲۷/۳ Z ۶۳ ب B ۵۹ آ T, I, 237 ; H, I, 199

5 که B : — Z || 10 روایت Z : + روایت B || 13 از در B : از Z || 15 ما Z : — B || 16 یکدم B : — Z || با Z : تا B || 17 داده B : داذ Z

(۱۲۸/۳) همچنان هم خدمتِ چلبی شمس الدین حکایت کرد که روزی حضرتِ مولانا با جمعِ اصحاب بسوی زاویهٔ شیخ صدرالدین می‌رفتند ؛ چون نزدیکتر رسیدند خادمِ مقام بیرون آمده خدمت 3
کرد که شیخ در گوشه نیست ؛ خداوندگار فرموذ که خمش کن که از شیخت این قدر نیاموختی که چیزی‌را که از تو نپرسند نگوئی ؛
از آنجا در گذشتند و بمدرسهٔ که درآن حوالی بوذ در آمدند ، چندانی 6
معانی و معارف فرموذ که توان گفت ؟ بعد ازآن ساعتی گوشِ مبارك را بر دیوارِ مدرسه نهاده سر می‌جنبانید ، فرموذ که اصحاب‌را معلوم
است که ما اینجایگاه چون آمذیم ؟ مقصودِ کلّی آن بوذ که این بقعهٔ 9
بیچاره بزبانِ حال بحضرتِ حق می‌نالیذ و زاریها می‌کرد که چند پوست چند پوست؟ روزی بمعانیٔ دوست مشرّف نشوم ؛ الله الهام داذ تا بذینجا
نهضت نموذه ساعتی اورا بمغز نغزِ معانی و قدمِ مبارك یاران مشرّف 12
گردانیذم

همچنان فرموذ که امام محمدِ غزالی رحمة الله علیه در عالمِ ملك
گَرد از دریای عالم بر آورده ، عَلَمِ علم‌را بر افراشته ، مقتدای 15
جهان گشت و عالِمِ عالمیان شذ ؛ چه اگر همچون احمدِ غزالی ذرّهٔ
عشقش بوذی بهتر بوذی و سرِّ قربتِ محمّدی‌را چون احمد معلوم
کردی ؛ ازآنك درعالم همچون عشق استاذی و مرشدی و مُوْصِلی‌نیست 18

۱۲۸/۳ Z ٦٤ آ B ٥٩ ب T, I, 238 ; H, I, 200

4 کن که Z : کن B || 10 زاریها Z : زارها B || 14 در B : از Z

شعر (سریع)

عشق گزین عشق که گردی گزین   عشق ترا بخشد رائی رزین

3 (۱۲۹/۳) همچنان منقولست که روزی حضرتِ مولانا در حجرهٔ
سراج الدینِ تتری که علاّمهٔ زمانِ خوذ بوذ ، درآمده بمعانی مشغول
شذ ؛ فرموذ که حکیمِ الٰهی خواجه سنائی وخدمتِ فریدالدینِ عطّار
6 قَدَّسَ اللّهُ سِرَّهُمَا بس بزرگانِ دین بوذند ولیکن اغلب سخن از فراق
گفتند ؛ امّا ما سخن همه از وصال گفتیم؛ باز فرموذ : امام ابوحنیفه وامام
مطّلبی وامامانِ دیگر رَضِيَ اللّهُ عَنْهُمْ معمارانِ عالمِ خشکی بوذند ؛ هرکه
9 بصدقِ تمام طریقهٔ ایشان را گرفت ومتابعتِ آن عزیزان کرد از شرورِ
اشرار وقطّاعانِ راهِ دین ایمن شذ ورهیذ ؛ امّا جنید وذوالنون وابا یزید
وشقیق وادهم ومنصور وامثالِ ایشان مرغانِ آبی بوذند وسبّاحانِ
12 عمّانِ معانی ؛ هرکه متابعتِ ایشان کنذ از حیله‌های نفسِ مکّار
خلاص یابذ وبگوهرِ دریای قدرت ره برذ

(۱۳۰/۳) همچنان خدمتِ بهاءالدین بحری که ازعلمِ معانی بهرهٔ
15 اکمل داشت روایت کرد که روزی حضرتِ مولانا فرموذ که هرکه
بسخنانِ عطّار مشغول شوذ از سخنانِ حکیم مستفید شوذ وبفهمِ اسرارِ
آن کلام رسذ و هرکه سخنانِ سنائی را بجِدِّ تمام مطالعه کنذ
بر سرِّ سنائی سخنانِ ما واقف شوذ

T, I, 240 : H, I, 201   ۱۲۸/۳ Z ٦٤ ب B ٦٠ آ

7 و امام Z B : + شافعی Zh || 11 مرغان Z : مرغ B || سباحان Z : سباحان B || 14 بهرهٔ B : بهری Z

(۱۳۱/۳) هم او روایت کرد که روزی حضرتِ مولانا علیه سلامُ الله
و تحیّاتُه درمدرسه نشسته بوذ ؛ از ناگاه ملك الشعرا امیر بهاء الدین
قانعی که خاقانیِ زمان بوذ ، با جماعتِ اکابر بزیارتِ خداوندگار درآمذند؛ 3
بعد از مقالاتِ بسیار و اجوبه و اسئلهٔ بی‌شمار قانعی گفت که بنده سنائی‌را
هرگز دوست نمی‌دارم ؛ ازآنک مسلمان نبوذ ؛ فرموذ که چه معنی که
مسلمان نبوذ ؟ گفت : از برای آنک آیاتِ قرآنِ مجیدرا دراشعارِ خوذ 6
تضمین کرده است و قوافی ساخته ؛ حضرتِ مولانا بحدّتِ تمام قانعی‌را
درهم شکسته فرموذ که خمش کن ! چه جای مسلمانی که اگر مسلمانی
عظمتِ اورا دیذی کلاه ازسرش بیفتاذی ؛ مسلمان توئی و هزاران همچون 9
تو ؟ او از کونین مسلم بوذ وکلامِ خوذرا که شارحِ اسرار قرآنست
هم بذان صورت زیب داذ که اَخَذْنَا مِنَ ٱلْبَحْرِ وَاَهْرَقْنَا عَلَى ٱلْبَحْرِ
و تو این حکمت‌را ندانی و نخوانده‌ٔ ازآنک بظاهر قانعی و گفت : 12

شعر (رمل)

اصطلاحاتیست مر ابدال را | که نباشد زان خبر اقوال را
زان نماید این حقایق نا تمام | که برین خامان بوذ فهمش حرام 15

۱۳۱/۳ Z ۶۵ ب B ۶۰ آ — T, I, 240 ; H, I, 201

3 اکابر Z : — B || 8 که : — B || 14 اصطلاحاتیست Z : اصطلاحی نیست B

امیر بهاء الدین قانعی : احمد بن محمود الطوسی است که بعد از وفات (۶۷۲ ﻫ/۱۲۷۳ م) مولانا فوت شده است ؛ مداح سلاطین آل سلجوق بود و کلیله و دمنه‌را بنظم آورده است (ر. ك. به Rieu ، Catalog of the Persian manuscripst in the British Museum ج ۲، ص ۵۸۲ ب — ۵۸۴ آ ؛ M. Fuat Köprülü ، Anadolu Selçukluları tarihinin yerli kaynakları ، Belleten ج ۷ (۱۹۴۳) ص ۳۹۳-۳۹۶ ؛ Ahmed Ateş ، Hicrî VI-VIII (XII-XIV). asırlarda Anadoluda Farsça eserler ، TM ج ۷-۸ ، جزو ۲ ، ص ۱۱۱-۱۱۲)

وچون خدمتِ شما را از غوامضِ اسرارِ اولیاء حظّی نیست لازم نیاید
نفی حالِ ایشان کردن و خوذ را در معرضِ هلاک انداختن؛ ولی اگر
3 در حقِّ ایشان اعتقادی بندی و صدق ورزی ترا در روزِ جزا وزری
نباشد بلک ورزی و پناهی باشذت وشفیعِ شفیقِ تو شوند؛ فی الحال
برخاست وسر واز کرده استغفار نموذ و ازآن بی ادبی توبه کرده مریدِ
6 مخلص شذ

(۱۳۲/۳) همچنان ولیُّ اللهِ عَلَی ٱلْعیان، سراج الدین مثنوی خوان،
رحمةُ اللهِ عَلَیْه از حضرتِ چلبی حسام الدین قدّس اللهُ سِرَّهُ روایت
9 چنان کرد که روزی یکی را از مریدانِ خوذ سوگند می داذ که بکارِ
نا مشروع مشغول نشوذ وبرسرِ رحلِ الٓهی نامهٔ حکیم را پوشانیذه
پیش آوردند؛ درحال حضرتِ مولانا از در درآمذه پرسیذ که چه سوگند
12 خوارگیست؟ چلبی فرموذ که فلانی را از تهتکّ سوگند می دهم: ترسیذم
که بمصحف سوگندش دهم، الٓهی نامه را رو پوش کردم؛ فرموذ که
والله این قوی تر میگیرذ؛ ازآنک صورتِ قرآن برمثالِ ماست است
15 واین معانی روغن وزبدهٔ آن

(۱۳۳/۳) همچنان شهاب الدین گوینده وعثمانِ قوّال رَحِمَهُمَا اللهُ
از مقبولانِ مُقبِل بوذند، چنان روایت کردند که روزی در مدرسه
18 سماعِ عظیم بوذ وحضرتِ مولانا از حدّ بیرون شورها کرده دم بدم
تا تختِ گویندگان می‌آمذ ومنحنی گشته عذرها می‌خواست، باز تواجد
می نموذ وعذرها می‌خواست که شما را عالمِ نازکیست، بس باشد واصحاب را

T, I, 242 ; H, I, 203 ۱۳۲/۳ — ۱۳۳ Z ٦٤ ب — ٦٥ B آ ٦۰ آ

2 ولی Z : بلی B || 5 کرده Z : کردی B || 12 می دهم B : + سوگند
می دهم Z || 14 بر Z : — B

حیرت یکی در هزار می‌شد که این تواضع با که می‌کنند و این تکلّف
با کیست؛ چون سماع بنهایت رسید حضرتِ چلبی حسام الدین سر نهاده
ازآن سرّ باز پرسید؛ فرموذ که سرِّ روحانیتِ خواجه حکیم سنائی 3
متمثّل شده بوذ وتجسّد نموده در پهلوی عثمان و شهاب الدین ایستاذه دف
می‌زد ولطفها می‌فرموذ ومن دمبدم از تمثالِ سرِّ او عذرها می‌خواستم
تا از ما خشنوذ باشد وحقیقت بایذ دانستن که مردانِ حقّ از عالمِ غیب 6
هرکرا یاذ کنند وخواهانِ او شوند درحال پیشِ او متمثّل می‌شوند؛
چنانک روح القدس مریم را وحضرت رسول را علیهما السلام
وصور روحانی اولیاء کمّل را وآن‌را درویشانِ عالم تَرَوْحُن وتمثّل 9
وتجسّد گویند

(۱۳٤/۳) همچنان یارِ ربّانی خواجه نفیس الدین سیواسی رحمة الله
علیه روایت کرد که روزی حضرتِ مولانا بحمّام درآمده بوذ ودر میانهٔ 12
گرما به مُرَبَّع نشسته معانی می‌فرموذ واصحاب شورها می‌کردند؛ از
ناگاه برخاست وبانگی بر زذ که درین مجمع مولاناٸی کیست تا سه بار؛
جمیعِ یاران خاموش کرده هیچ نگفتند؛ بعد ازآن فرموذ که اگر چنانک 15
بیگانهٔ درین حمّام درآیذ ودر جامه‌کَنِ حمّام جامه‌های اصحاب را ببیند،
درحال بداند که یارانِ مولانا اینجایگاه بوذه اند؛ اکنون ازآنک جامه
ودستارِ شما مُعَرِّفِ شما باشد، چرا نبایذ که شما مُعَرِّفِ جانها وجامه‌ها 18
باشیذ؛ چنانک ظاهرِ یاران بدینها آراسته است، بایذ که بواطنِ شما

T, I, 243 ; H, I, 204 ۱۳٤/۳ Z ٦٥ آ B ٦٠ ب

6 باشد Z : شود B || 7 شوند Z : شوید B || 14 مجمع Z : جمع B

نیز بمعرفتِ الهی وحقایق آراسته شوذ که اِنَّ اللّهَ لاَ یَنْظُرُ اِلیَ صُوَرِکُم
ولاَ اِلیَ اَعْمَالِکُم ولَکِنْ یَنْظُرُ اِلیَ قُلُوبِکُم ونِیَّاتِکُم ، تا من
جمیع الوجود مولویٔ معنوی باشیذ وهذه کفایة 3

(۱۳۵/۳) همچنان خواجه نفیس الدین روایت کرد که روزی در
مدرسه سماعی عظیم بوذ ؛ از ناگاه حضرتِ مولانا تیز تیز بسوی من آمذ
وگریبانِ مرا محکم بگرفت ومن ازآن هیبت بیخوذ گشتم ؛ بعد ازآن 6
فرموذ که اگر از تو سؤال کنند که مولانا آستینِ فرجی را چرا تشمیر
میکند چه خواهی گفتن ؟ گفتم : هر چه خداوندگار فرمایذ ؛ فرموذ که
کلِّ کائنات بر مثالِ خانقاهیست بس عالی وعظیم ودرآن خانقاه شیخِ 9
حقیقی حضرتِ الله است وتمامتِ انبیاء واولیاء وخواصِ امّت بسانِ
صوفیان مسافرند ، وچون صوفیٔ غریب درین خانقاه نزول کند وخادم را
نداند بایذ که نظر کند تا آستینِ جامه را که تشمیر کرده است استدلال 12
کند که خادمِ خانقاه اوست وسایر ارکان وآدابِ اربابِ تصوّف را ازو
اکتساب کند ؛ بعد ازآن با صوفیانِ صفا وسالکانِ راهِ وفا محرم
وهمدم تواند بوذن ودرآنجا اقامت کردن واستقامت نموذن واَلّا هم 15
اندر ساعت از هانقاهش برون اندازند ؛ اکنون درین خانقاهِ عالم
از تحویل آدم وفیضِ آن دم خادم الله مائیم والخادمُ الله حبیب الله
ضابطهٔ کلّیست والعاقلُ یَکْفِیهُ الاِشَارَةُ ؛ واین نصیبِ خدمت 18
از نصابِ رسول الله بما رسیذه است کما قال صَلّی الله علیه وسلّم :
سَیِّدُ اَلْقَوْمِ خَادِمُهُمْ ؛ زهی مبارك خدمتی که خادمی از برکت
خادمی مهتر وبهترِ عالمیان شذ ومخدوم جهانیان گشت 21

T, I, 243 _ 45 ; H, I, 204 _ 205 آ ٦١ _ ٦٠ ب B آ ٦٥ Z ۱۳۵/۳

(۱۳٦/۳) همچنان عزیزی روایت کرد که روزی پیشِ حضرتِ مولانا از یکی حکایت کردند که فلانی می‌گویذ که دل و جان بخدمتست؛ فرموذ که خمش کن! در میانِ مردم این میراث دروغ مانده است که میگویند و او آنچنان دل و جان از کجا یافت که در خدمتِ مردان باشذ؟ بعد ازآن روی مبارك بسوی چلبی حسام الدین کرد که الله الله با اولیای حق زانو بزانو بایذ نشستن که آن قربت‌را اثرهای عظیمست، چنانک فرموذ

شعر (هزج)

بهر حالی که باشی پیشِ او باش	که از نزدیك بوذن مهر زایذ
چنانک تن بسایذ بر تنِ یار	بدیذن جانِ او بر جان بسایذ
جذائی را چرا می آزمائی	کسی مر زهر را چون آزمایذ؟
اگر تو پاك و ناپاکی بمگریز	که پاکیها زنزدیکی فزایذ

(۱۳۷/۳) همچنان روزی خادمِ علاء الدین ثریانوس بحضرتِ مولانا حکایت میکرد که اخی احمد امروز در مجمعی می‌گفت که ما نیز از جملهٔ عاشقانِ مولانائیم؛ فرموذ که خمش کن! چه گونه مرده خاوَند عاشق است که اورا معشوقش نمی‌شناسذ. اگرچه محرم نشوند

شعر (رمل)

زآن بیاورد اولیا را در زمین	تا کنذشان رحمةً لِلْعَالَمِین

1 همچنان ... ص ۱۲/۲٤۸ فائدة BZ : — K ‖ 7 ـ 6 چنانك فرموذ Z : — B ‖ در B : بر Z کشته ‖ 10 a بسایذ Z : سایذ B

18 زان ... للعالمین : MN ج ۳ ۰ ص ۱۰۳/۱۸۰٤ : MA ۱٤/۲٤۰

(۱۳۸/۳) همچنان منقولست که روزی حضرتِ مولانا رو بیارانِ
عزیز کرده فرموذ که چندانکه ما را شهرت بیشتر شذ و مردم بزیارتِ ما
3 می آیند و رغبت می‌نمایند ازآن روز باز از آفتِ آن نیاسوذم ، زهی که
راست می‌فرموذ حضرتِ مصطفای ما که الشُهرَةُ آفةٌ والراحةُ فی‌الخُمول ؛
امّا امر چنانست چه توان کرد که اُخرُجْ بِصِفَاتی اِلَی خَلْقی مَنْ
6 رَآکَ رآنی و مَن قَصَدَکَ قَصَدَنی وپیوسته اصحاب‌را ازآفتِ شهرت
حذر میفرموذ و میگفت

شعر (رمل)

9 خویش را رنجور سازی زار زار تا ترا بیرون کنند از اشتهار
کاشتهارِ خلق بندِ مُحْکَمَست در ره این ازبندِ آهن کَیْ کَمست

(۱۳۹/۳) الحکایه : فقیرِ نهری ، نی دهری ، شیخ سنان الدین آقشهری
12 رحمةُ اللهِ علیه که از کُمَّلِ اصحابِ حُلوی وسالکِ مسالکِ عُلوی بوذ ،
از حضرتِ سلطان ولد چنان روایت کرد که او فرموذه است که در
ماهِ رمضان حضرتِ والدم قربِ ده روز در خانهٔ منزوی شذه روی
15 بکسی ننموذ ؛ روزی اکابرِ قونیه از علما وفقرا وعرفا و امرا وعموم
مردم در مدرسه غُلُوّی عام کردند که ما بفراقِ خذاوندگار تحمّل نداریم
و زاریهای عظیم نموذند

۱۳۸/۳ ـ ۱۳۹ Z ٦٥ب B ٦١ آ T, I, 246 ; H, I, 206

5 ـ 6 اخرج . . . قصدنی : گفتهٔ بایزید بسطامی‌است (ر.ک. به رسالة النور ،
ص ۱۳۹ ؛ فیه ما فیه ، ص ٧٦ ، ۲۹۳ حواشی و تعلیقات ناشر)

9 خویش را . . . کمست : MN ج ۱ ، ص ۹٥/۱٥٤٥ ـ ۱٥٤٦ ; MA
٤۱ / ۱۹ ـ ۲۰

شعر (متقارب)

درازست قصّه تو خوذ این بدانی طپشهای ماهی ز بی استقائی

حضرتِ ولد فرموذ که برخاستم و بر درِ حجره رفتم، تا از حالِ پذرم 3
تجسّس کنم؛ آهسته آهسته آمذم و دزدیذه از شکافِ در نظر کردم؛
حضرتِ پذرم فرموذ که بهاء الدین بیرون چه غلبه است؛ گفتم: تمامتِ
شهر محبّان و عاشقان در فراقِ خذاوندگار می‌سوزند؛ گفت: حق 6
بدستِ ایشانست، امّا سه روزِ دیگر مرا مُهلت دهند؛ سر نهاذم
و باز گشتم، اصحاب را خبر کردم؛ شاذیها کردند و سماعها زذند؛ بعد
از سوّم روز علی الصباح آمذم واز شکافِ در درحجره نظری کردم 9
دیذم که تمامتِ حجره از زیر تا ببالا بجسمِ مبارکِ مولانا پرشذه بوذ
و مالامال گشته وهمچنان شکافِ در نیز آگنده شذه بوذ؛ چنانک پنبه را
در شکافها پر می‌کنند؛ از آن هیبت نعرهٔ زذم وبیخوذ شذم تا دو سه 12
نوبت این حالت را دیذم؛ آخرین نوبت باز نظر کردم، دیذم که
بر جسمِ او همان قرارِ اعتدال ولطافت ولاغری بوذ که بوذ ودیذم که
بدستِ مبارکِ خوذ را مینواخت که شا باش! نیکو رفتی! اَحْسَنْتَ 15
زهی تحمّل که نموذی، آنچ کوهِ طور برنتافت وپاره پاره شذ تو
برداشتی، آفرینها برچون تو یارِ غار باذ، چنانک فرموذ

شعر (رمل) 18

از کمالِ قُدرتْ ابدانِ رجال یافت اندر نورِ بیچون احتمال
آنچ طورش برنتابذ ذرّهٔ قدرتش جا سازذ از قارورهٔ

19 ـ 20 از کمال ... قارورهٔ: MN ج ٦، ص ٤٤٧ / ٣٠٦٦ ـ ٣٠٦٧ : MA
٦٢٤ / ٧ ـ ٨

فریاذ کنان از در درآمذم وسر نهاذم وروی بر پایش مالیذم؛ فرموذ که
بهاءالدین این سرّیست میانِ ما وشما؛ وقتها می باشذ که ما بحضرت
3 میرویم و اوقات فیض وتجلّیِ حضرتِ تعالی وتَقَدَّسَ بر ما می‌آیذ.
ساعتی که ما آنجا رویم لاغر وذلیل و پر نیاز شویم؛ ساعتی که حضرتِ
عزّت تشریف فرمایذ در جملهٔ عالم نگنجیم، تا حجرهٔ را چه رسذ؟
6 • بیرون آمذم واصحاب را خبر کردم؛ غلغلهٔ در شهرِ قونیه افتاذه طُلْب
طُلْب اکابر واصاغر بزیارت می آمذند وهر یکی را علی الانفراد
از کمالِ اتّحاد دلداریها میفرموذ وعنایتها می‌کرد؛ بعد از آن بلا انقطاع
9 هفت شبان روزی بسماع شروع فرموذ

(۱۴۰/۳) همچنان محقّقانِ طریقت ومحقّانِ حقیقت عَلَیْهِم
التَّحیّةُ والسّلام روایت چنان کردند که مگر روزی خدمتِ جلال‌الدین
12 قره طائی‌را در دل رغبتی شذ که نمازِ صبح را در پیِ مولانا گزارذ؛
پنهانی برخاست وتنها بمدرسهٔ ایشان در آمذ در وقت یا حیّ؛ ودر پسِ
در بنماز ایستاذ؛ دیذ که حضرتِ مولانا در محراب ایستاذه است.
15 می بینذ که از ناگاه بلند شذ وعظیم شذ وبالیذ وتناوُر گشت وتمامتِ صحن
و صفّهٔ مدرسه مالامال شذ. چنانک اورا مجالِ مقال ومقامِ قرار
نماند؛ نعرهٔ بزذ وبیهوش شذ؛ بعد از ساعتی چون بخوذ آمذ، دیذ که
18 حضرتِ مولانا بسجده رفته بوذ؛ چون نمازرا تمام کرد، فرموذ که
امیر جلال الدین وقتی که حضرتِ عزّت مارا بنوازذ چنان میشویم

۱۴۰/۳ - ۱۴۱ Z ۶۶ ب B ۶۲ آ   T, I, 249 ; H, I, 208

---

2 سریست Z : سراست B || 3 ما B : — Z || 4 ساعتی که ما B: ساعتی ما Z || 5 نگنجیم B : نگنجد Z || 10 محقان B : محققان Z || 14 بنماز B : نماز Z || 15 از ناکاه B : ناکاه Z

و وقتی که ما را آنجا خوانند چنین میشویم ؛ سر نهاذ و گریان بیرون آمذ
وآن روز یاران را بخشایشِ بسیار فرموذ

3 (۳/۱٤۱) همچنان خدمتِ زبدة الفضلاء ینبوع المعانی مولانا
صلاح‌الدینِ ملطی رحمةُ اللهِ علیه که از کبارِ علمای اصحاب بوذ وحضرتِ
خداوندگار او را یارکَک بهاء الدین خطاب فرموذی و در فنِّ عربیّت
6 سیبویهِ وقت بوذ و استاذِ چلبی عارف قدّسَ اللهُ سرَّهُ چنان روایت
کرد که حضرتِ خداوندگار قربِ چهل روز تمام از ناگاه غائب شذ
و تمامتِ اصحاب واکابر در طلبِ او دیوانه شـذند تا مباذا که دشمنی
9 و منکری فرصت یافته چیزی واقع شـوذ ؛ همچنان یاران فوج فوج
گشته طلب میکردند وپرسان می‌شذند تا حدّی که در شهر مُنادی
کردند که هرکه خبرِ خداوندگار بیارذ ونشان دهذ هزار درم شکرانه
12 دهند؛ مگر که حمّامِ دَوَلی را قازغان خلل آورده آبش چکیذن گرفت ؛
همانا که آتش کشیذه حمّامی در آمذ که مرمّتِ آن خلل کند ؛ دیذ که
حضرتِ مولانا با جامه‌ها ودستار بر بالای گوزبانِ خزینه ایستاذه است
15 و واله گشته که نه جامه‌هاش تر شذه بوذ و نه غرقِ عَرَق شذه ؛
بادبِ تمام سر نهاذه بازگشت ودوان دوان بمدرسه آمذ ؛ دیذ که مجموعِ
یاران در بندگیٔ سلطان ولد و چلبی حسام الدین جمع آمذه درآن اندیشه
18 بوذند ؛ کیفیّتِ حال را باز گفته از غایتِ شاذی یاران اورا بر داشته
بوی فرجیها وچیزها بخشیذند و خدمتِ خواجه مجدالدینِ مزاغی فی الحال

---

5 بهاء الدین Z : بها الدنیش B || 6 چلبی B ~ عارف Z || روایت Z ~
چنان B || 12 دهند ZB:دهیم Bh || 13 آتش‌را B : آتش Z || 16 دوان دوان Z: دراز
مدت B || آمد دیذ Z : آمده دوان B || 18 اورا Z : او B

هزار درم و خلعتش داذ ؛ بجمعهم بحمّام آمذند وقوّالان حاضر شذند ؛
همچنان سماع کنان و رقص زنان بمدرسه آمذند؛ گویند: یکهفته تمام
3 سماع واجتماع بوذ

(۱۴۲/۳) الحکایه : همچنان روزی حضرتِ خلیفهٔ خداوندگار،
سلطان الابرار، چلبی حسام الحق والدین رَضِیَ اللهُ عَنْه روایت
6 فرموذ که از حضرتِ مولانا چنان شنیذم که حق تعالی چون جسمِ
پاکِ آدم را علیه‌السلام از اَدَمهٔ کورهٔ خاك ابداع کرد وروحِ قدسی را
در وی نفخ فرموذ، جبرائیلِ امین را خطابِ عزّت در رسیذ که از دریای
9 قدرتِ من سه پاره گوهرِ عظیم بر گیر و در طبقِ نورین نهاذه نثارِ
آدمِ صَفیّ کن و برو عرضه می دار، تا ازآنها یکی‌را اختیار کنذ ؛
یکی گوهرِ عقل بوذ ، دوم گوهرِ ایمان بوذ ، سوم گوهرِ حیا
12 بوذ؛ چون جبرائیلِ امین طبق را بحضرتِ آدم عرضه داشت وکیفیّتِ
حال را باز گفت: بنظرِ فراستِ اَلْمُؤمِنُ یَنْظُرُ بِنُورِاللهِ نظرکرده
گوهرِ عقل را اختیار کرد ؛ جبرائیل می خواست که طبق را بآن دو
15 گوهر بر گیرذ و باز بدریای قدرت برذ ؛ از غایتِ گرانی بآن قوّت که
اورا بوذ نتوانست بر گرفتن؛ گوهرِ ایمان و حیا جواب داذند که ما از

۱۴۲/۳ ـ ۱۴۳ Z ۶۷ آ ـ ب B ۶۲ ب T, I,251 _ 52 ; H, I, 210 _ 11

1 آمدند و B : آمذه Z || 3 آمدند B : آمذه Z || 8 فرموذ Z : می فرمود B || 10 یکی را B : یکی Z || 16 بوذ Z : — B || داذند Z : داذندی B

13 المؤمن ... الله : یکی از احادیث نبوی است (ر. ك. به احیاء علوم الدین، ج ۲ ص ۲۰۱ ؛ ج ۳ ، ص ۱۸ ؛ جامع صغیر ، ج ۱ ، ص ۸ ؛ کنوز الحقائق ، ص ۳ ؛ فیه مافیه . ص ۱۲۸ و حواشی و تعلیقات ناشر ص ۳۱۵)

صحبتِ عقلِ محبوبِ خذا جذا نمی شویم و هرگز بی وجودِ او بجائی
مارا قراری ووجودی نیست ؛ ازآنک از قدیم العهد ما هر سه جوهرِ
کانِ عزّتیم وگوهرِ بحرِ قدرتیم ؛ ازهمدیگر انفکاکی نداریم ؛ از حضرت 3
الله خطابِ عزّت در رسیذ که یا جبرائیل دَعْهُمْ وتَعَالَ یعنی که بگذار
وبیا ؛ همانا که عقل بر قلّهٔ دماغِ آدمی منزل گرفت و گوهرِ ایمان
در دلِ پاکِ درّاکِ او مسکن ساخت وگوهرِ حیا بر چهرهٔ مبارکِ آدم 6
فرو نشست وآن هر سه گوهرِ پاک میراثِ فرزندانِ خاصّ آدم اند ؛
چه از نسلِ آدم هر فرزندی که بذآن گوهرها متحلّی ومتجلّی نیست
ازآن نور وازآن معنی خالیست وَٱلْعَاقِلُ یَكْفِیهُ الاِشَارَةُ 9

(۱٤۳/۳) همچنان چلبی شمس الدین ولد مدرّس روایت کرد که
بندگیٔ مولانا حمزه نامی نای‌زنی بوذ و بغایت استاذ وخوشنواز بوذ
وحضرتِ مولانا درحقّ او عنایتهای عظیم داشت ؛ از ناگاه رنجور 12
شذ وبمرد ؛ بحضرتِ مولانا اعلام کرده بعضی اصحاب بتجهیزِ او مشغول
شذند ؛ همانا که مولانا برخاست وبخانهٔ او رفته چون از درِ او درآمذ
گفت : یارِ عزیز حمزه برخیز ! لَبَّیْکَ کنان برخاست ونای نواختن 15
گرفت ؛ سه شبان روزی سماعی عظیم کردند وآن روز قربِ صذ
کافرِ رومی مسلمان شذ وچون قدم مبارک بیرون نهاذ فی الحال
رحلت نموذ . 18

---

1 خذا Z : — B || او Z : ان B || بجائی Z : جائی B || 2 قراری و وجودی Z : قراری وجود B || از قدیم B : قدیم Z || 14 که B : — Z || 16 شبان Z : شبانه B

(۳/۱٤٤) همچنان درویشی از یاران سفر کرد؛ چون خبرِ وفاتِ او بحضرتِ مولانا رسیذ فرموذ که چرا پیشترک خبر نکردید که رها
3 نمی کردم که می رفت؛ قُضِیَ الْاَمْرُ وَ اِلَی اللهِ تُرْجَعُ الاُمُورُ (۲/۲۱۰)

(۳/۱٤٥) همچنان یارِ ربّانی ملک الخلفاء سالک سنی مولانا
6 بدرالدینِ معدنی رَحِمَهُ اللهُ که در معدنِ لُولُوَه خلیفهٔ بزرگ بوذ و صاحب دل، روایت کرد که حضرتِ مولانا را گویندهٔ بوذ بغایت شیرین نَفَس. امّا در پشتِ خوذ کوژی داشت؛ روزی حضرتِ
9 مولانا درسماع شورها میکرد و تواجد مینموذ وبنزدِ او آمده حالها میکرد وآن بیچاره منحنی گشته بعشقِ تمام دف می زذ و اسرار می گفت؛ بعد از سماع فرموذ که چرا راست نمی ایستی. تراچه حالتست؟ کوژ
12 پشت‌را عرضه داشت؛ همانا که دستِ مبارک بر آنجا مالیده شذ درحال قدِّ او بالیده شد؛ سر نهاذ وهمچو سروِ روان روان شذ، شاذی کنان چو بخانهٔ خوذ آمذ زنِ او انکار نموذه در را نگشوذ که تو
15 شوهرِ من نیستی؛ اصحاب حکایتِ عنایت‌را باز گفته و سالها در بندگی قیام می نموذ

(۳/۱٤٦) همچنان روزی حضرتِ مولانا را حکایت کردند که
18 فلان الدین نائی در حالتِ مستی نمانده است؛ فرموذ شکر که نماند

۳/۱٤٤ ـ ۱٤٦ Z ٦۷ ب ـ ٦۸آ B ٦ آ T, I, 253 _ 54;H, I,211 _ 12

6 لولوه B : لولؤه Z || 8 خوذ : او Z || 9 حالها Z : حالتها B || 13 درحال... بالیده شد B : — Z || 14 او Z : او را B || 15 عنایت را B : غایت را Z || 17 مؤلانا را B : مولانا Z

و درآن مستی بمرد ؛ چه اگر ماندی و هشیار شذی نیك نبوذی ، چنانك بلبلِ بیچاره در وقتِ گل برابرِ گل نعره‌ها میزند و فریاذها میکند ، چندانی که بیخوذ میشوذ چه اگر گُربهٔ درآن حالت فرصت 3 یابذ وآن بلبلِ بیخوذرا بخورذ آن بلبل ابداً مست بماند وبیخوذ محشور شوذ كَمَا تَعِيشُونَ تَمُوتُونَ و كَمَا تَمُوتُونَ تُحْشَرُون

6 شعر (رمل)

این قدر گفتیم باقی فکرکن فکر اگر جامد بوَذ رَو ذکرکن
ذکر آرذ فکر را دراهتزاز ذکر را خورشیذِ آن افسرده ساز

9 (۱٤۷/) همچنان جماعتی ازحضرتِ مولانا سؤال کردندکه پیشِ جنازهٔ مردگان مقریان و مؤذّنان تا بوذه است از قدیم العهد بوذه است ؛ درین زمان که دَوْرِ شماست بوذنِ این گویندگان چه معنی 12 دارذ ؟ همانا که علمای امّت وفقهای شریعت تشنیع میزنند وآن را بدعت میگویند ؛ فرموذ که درپیشِ جنازه مؤذّنان ومقریان وحفّاظ گواهی میدهند که این میّت مؤمن بوذ و در ملّتِ مسلمانی وفات یافت ؛ قوّالانِ 15 ما گواهی میدهند که این متوفّا هم مؤمن بوذ وهم مسلمان وهم عاشق بوذ ودیگر آنك روحِ انسانی که سالها محبوسِ زندانِ دنیا وچاه طبیعت شذه بوذ واسیرِ صندوقِ بدن گشته ، از ناگاه بفضلِ حق 18 خلاص یافت وبمرکزِ اصلیِ خوذ رسیذ . نه موجبِ شاذی وسماع وشکرها باشذ ، اورا تا همچنان پَرْ زنان وشاذی کنان بحضرتِ عزّت رغبت ومراجعت نمایذ ودیگران را هم ترغیب دهذ بجانبازی

8 b ذکر را Z : ذکر B || 16 روح Z : روحانی B || 18 یافت Z : یافته B || 19 بحضرت Z : حضرت B || 18 بجانبازی B : جنبازی Z

8-7 این... افسرده‌ساز : MN ج ٦، ص ۵۷/۷۵ ؛ ۱-۷٦ ٤ ؛ ۱ ؛ MA ص۵۸۷/۱۱

ودلبری . چه اگر در صورتِ حال یکی‌را از زندان آزاد کنند
وتشریف دهند بی هیچ شکّی موجبِ هزار مَحْمِدَت وشادی باشد
3 وفی‌الحقیقة مرگِ یارانِ ما درین مثابت است که گفته شد

شعر (رمل)

چونك ایشان خسروِ دین بوده اند وقتِ شادی شد چو بشْکستند بند
6 سوی شاذُروانِ دولت تاختند کُنْده و زنجیررا انداختند
روحِ سلطانی ززندانی بجست جامه‌چه‌دْرانیم وچون خائیم‌دست

(۱٤۸/۳) همچنان از حضرتِ سلطان ولد منقولست که گفت :
9 روزی ملالت وقبضِ عظیم برمن غلبه کرده بوذ ؛ دیذم حضرتِ
والدم از درِ مدرسه درآمذ ومرا ملول ومنقبض دیذه فرموذ که ازکمی
تو رنجیذی که چنین تُرنجیذی ؛ گفتم : نمی‌دانم که چه حالست ؛ پذرم
12 برخاست وبخانه درآمذه بعد از لحظهٔ دیذم که پوستینِ گرگین‌را
گردانیذه سر وروی مبارك‌را پوشانیذه بیرون آمذ وچون نزدیكِ
من رسیذ فرموذ که بُعْ بُعْ یعنی مرا بترساند ، چنانك اطفال را
15 ترسانند ومرا ازآن حرکتِ لطیفِ پذرم خندهٔ عظیم وارد شذه
چندانی خندیذم که نتوان گفت ؛ سرنهاذم وپایهای پذررا بوسه‌ها
داذم ؛ فرموذ که بهاءالدین چنانك اگر ترا محبوبی لطیفی که ملازمِ

۱٤۸/۳ Z ٦۸ آ B ٦۳ ب T, I, 255 ; H, I, 213

2 هزار Z : هزاران B

5 ـ 7 چونك . . . دست : MN ج ٦ ، ص۰ ۷۹۸/۳۱۸ ـ ۷۹۹ ، ۷۹۷ :
MA ص ۵۷۱ / ۱۲ ـ ۱۱

کنارِ تو بوذه باشذ وهماره با تو لاغها کنذ وطرب انگیزیها نمایذ ، از ناگاه صورت‌را بگرداند وبیایذ وترا بُع بُع کنذ ، هیچ ازو بترسی؟ گفتم : نی نترسم ؛ فرموذ که آن محبوبی که ترا بغایت شاذان میداشت وازو در بسط بوذی و نشاط میکردی هوست که غمگینت میدارذ و ازو مقبوض گشته‌ ؛ همه اوست و ازوست وازو فایض میشوی

شعر (رمل)

گر لباسِ قهر پوشذ چون شرر بشناسمش
کو بذین شیوه بر ما بارها مست آمذه‌ست

پس چرا بی فائدهٔ غمناک میشوی ودر قبضهٔ قبض فرو می مانی

شعر (رمل)

قبض دیذی چارهٔ آن قبض کن زآنک سرها جمله میرُویذ ز بُن
بسط دیذی بسط خوذ را آب ده چون بر آیذ میوه با اصحاب ده

فرموذ که فی‌الحال حال بر من بگشت وهمچون گلِ تازه شگفته و منبسط شذم وچندانک عمرِ من بوذ دیگری روی غم‌را ندیذم و غمناک نشذم واصلا غمِ دنیا در گردِ من نگشت واز غایتِ بسط با والدم انبساطی کرده گفتم که از مقامات وکرامات ودرجاتِ جملهٔ انبیاء واولیاء علیهم السلام خبرها فرموذیذ واز بزرگیٔ هر بزرگی نشانها باز نموذیذ امّا از عظمت وپاذشاهیٔ خوذ هیچ نگفتیذ ؛ پذرم فرموذ که بهاء الدین سهل گیر! نمیدانی که

---

6 شعر : Z — B ‖ 12 بگشت : Z کشت B ‖ 14 در گرد B : گرد Z ‖ 15 که : Z — B

---

11 ـ 12 قبض... ده : MN ج ۳ ، ص ۲۲ /۳۶۲ ـ ۳۶۳ ؛ MA ص ۲۰۱/۱۴

شعر (رمل)

مادحِ خورشید مدّاحِ خوذست که دو چشمم روشن ونا مُرْمِدَست

3 وچون حضرتِ پدرم از عالمِ قبض بعالمِ بسطم کشیذه بوذ واز مملکتِ کثرت بملکوتِ وحدت رسانیذه

شعر (طویل)

6 وَمَا الحُسْنُ اِلاّ واحدٌ غَیْرَ انّهُ اذا انْتَ عَدَّدْتَ المَرَایا تَعَدَّدَا

طریقهٔ انبساط را مفتوح گردانیذه درین سؤال الحاحِ عظیم کردم که البتّه شمّهٔ ازآن احوالِ خوذ باز گوئی؛ فرموذ که بهاءالدین درین
9 شهرِ قونیه نظرکن تا چند هزار خانه‌ها وکوشکها وسرایهای اُمراء واکابر واعیانِ فاخرهست؛ چه خانه‌های خواجگان واکادشه از خانهای محترفه عالیترست وسرایهای اُمراء از خانهای خواجگان عالیتر
12 وهمچنان طاق وقصورِ سلاطین وملوك ازآن مجموع بصذ درجه بالاتر ومعظّمترست، امّا بلندی وعظمتِ آسمانها بمقابلهٔ آن سراها بغایت رفیع ومنیع وعظیم افتاذه است وچند در چندست، اکنون مقاماتِ
15 تمامتِ انبیاء واولیاء برین منوالست که ذکر کرده شذ چنانکه قرآنِ مجید می‌فرمایذ تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ (۲۵۳/۲) وقوله وکَذالِكَ فَضَّلْنَا بَعْضَ النَّبِیِّینَ عَلَى بَعْضٍ (۵۵/۱۷) وقال
18 تعالی وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعضٍ دَرَجَاتٍ (۳۲/۴۳) ودرین معنی

---

2 b و Z : — B || 3 بسطم Z : بسیطم B || 5 شعر Z : — B || 14 افتاذه Z : — B || 15 تمامت Z : تمام B || چنانک Z : + در B

---

2 مادح . . . مرمدست : MN ج ۵، ص۹/۱۰ ؛ MA ، ص ۵/۴۲۹

آیات و اخبار بسیارست، امّا مقامات ما نسبت بآن سراها بمثابت آسمانهاست، واللهُ یَرْزُقُ مَنْ یَشاءُ بِغَیْرِ حِسابٍ (۲۱۲/۲ ؛ ۳۷/۳ ؛ ۳۸/۲۴) ازآن ماست و ما من جمیع الوجوه وارث نور محمّدیم

شعر (رمل)

بگشاذند خزینه همه خلعت پوشیذ مصطفی باز بیامذ همه ایمان آریذ

(۱۴۹/۳) الحکایه : اصحاب یقین رِضْوانُ اللهِ عَلَیْهِم اَجْمَعِینَ چنان روایت کردند که یار ربّانی شیخ فخرالدین سیواسی رحمة الله علیه مردی بوذ ذوفنون، و درآن عهد کتابت اسرار و معانی بر عُهده او بوذ ؛ ازناگاه درو جنونی طاری شذه دیوانه گشت، حضرت مولانا همین غزل را همان روز فرموذ

شعر (رجز)

ای عاشقان ای عاشقان یک لؤلؤی دیوانه شذ
طشطش فتاذ از بام ما تکّک سوی مجنون خانه شذ

الی آخره

اوقات مگر او در کلام خذاوندگار مدخل میکرد و بطریق اصلاح قلم می راند و تحریف کلمات می‌کرد بی آنک اجازت فرموذی

(۱۵۰/۳) همچنان منقولست که روزی حضرت مولانا فخرالدین را بتندیِ تمام بگرفت وگفت : مرا با تو سؤالیست درین معنی که آدم

۱۴۹/۳ ـ ۱۵۱ Z ۶۹ آ B ۶۴ ـ ب . T, I, 258 - 60 ; H, I, 216 - 17

1 ما نسبت Z : خاصان B || 3 ماست Z : خاصانست B || شعر B : بیت Z || 10 فرموذ B : فرموذه Z || 17 همچنان B : — Z .

تقی وابلیسِ شقی هر دو گناهی کرده بوذند ، عاقبت آدم مغفور
و مرحوم شذ وشیطان محروم ومرجوم گشت ، سببِ آن چه بوذ ؟
3 فخرالدین سر نهاذ و بسیار گریست و در جوابِ آن عاجز گشت ؛ فرموذ که
سببِ طردِ او شرکت بوذ و پس فخرالدین از خجالت بیخوذ شذ ؛
بعد از آنک رحلت نموذ از عزیزانِ روشن دل یکی اورا در خواب
6 دیذ که دندانهاش را ملائکهٔ قهّار بمقامعِ حدید خرد میکردند و او
فریاذها می‌کرد ، بینندهٔ بینا ازآن حال باز پرسیذ ؛ گفت : مکافاتِ
آن بی ادبیهاست که درکلامِ مولانا می‌کردم و مداخلت می نموذم ؛
9 یاران ازآن هیبت قوی دلتنگ شذند و گریستند ؛ باتّفاق بحضرتِ
تربهٔ شیخ در آمذند وسرها بازکرده شورها کردند و گناهانِ فخرالدین را
در خواستند ؛ هم درآن شب همه‌شان بجمعهم درخواب دیذند که
12 درقصورِ علیّیین سیْر می‌کرد؛ ازحالِ او پرسیذند که ما فَعَلَ اللهُ
بِکَ قال غَفَرَلی رَبّی ؛ بر من رحمت کردند وازآن زحمت بدعا
وشفاعتِ یاران رهیذم

15 (۳/۱۵۱) همچنان مؤلّفِ کتاب بندهٔ خاکی اَحسَنَ اللهُ الیهِ
میگویذ که حضرتِ مولانا قدّس اللهُ سرّه سطری چند بدست خطِّ
مبارکِ خوذ در صفحهٔ کتابی بسرخی نبشته بوذ که شبی مندیلِ شیخ
18 صلاح الدین عظّم اللهُ ذکرَه در حمّام گشوذه شذ وافتاذ ؛ گفت :
ای چراغ ! رُسوایم کردی ؛ درحال چراغ نگونسار شذ فرو افتاذ
ومُرد وجماعت پیشِ شیخ دویذند که ما هیچ ندیذیم ؛ شیخ بذآن

2 شیطان Z : + علیه اللعنة B || 3 آن : — Z || 6 میکردند B : میکرد Z ||
و او . . . می کرد B : — Z || 19 رسوایم Z : رسوام B

گفت: ایشان خشنوذ شذ که دیذه نا دیذه آوردند ، اکنون نا مبارکست
آن تبدیلِ مثنوی و تحریفِ کلمهٔ اِنّا نحنُ مُصلِحُونَ اَلاَ اِنَّهُم
هُمُ المُفسِدُونَ (۲/۱۱-۱۲) چنانست که چنگال در نهاذند واعضا وشکم 3
فرو میتراشند بناخن ، وگوشت را برمیدرّند ؛ آن دستار چنین می باید ،
چنین می باید ، اندرین کناره می باید اوکه اینجاش استانیذ ، قادرست که
اورا ماه کنذ وآن ماه را آفتاب کنذ وآن آفتاب را چیزی لطیفتر 6
ونافعتر ، واللهُ اَعْلَم

(۱۵۲/۳) الحکایه : همچنان کبارِ اخیارِ اصحاب روایت کردندکه
خدمتِ امیرِ یگانه ، مقبول الاولیاء ، تاج الدین معتز الخراسانی رَحِمَهُ اللهُ 9
که از خواصٍ مریدانِ حضرت بوذ وامیری معتبر ومردی بوذ صاحب
خیرات وحبرت ؛ چه در ممالکِ روم مدارس وخوانق و دارالشفاء
ورباطها بنیاذ کرده است وحضرتِ مولانا از جمیعِ اُمرای سلطان 12
اورا دوسترداشتی وبذو همشهری خطاب کردی وآن روزکه مذکور
در حضورِ مولانا تشریف داذی اصحاب شاذیها کردندی وچون حضرتِ
مولانا او را طالبِ صادق ومستسقیٔ آبِ حیات وجلابِ معانی میدیذ 15
در شرحِ حقّایقِ معارف گرمتر میشذ واسرارِ غریب میفرموذ ؛ مگر
روزی بنابر سیرتِ قدیمِ خوذ بزیارت آمذه بوذ ؛ حضرتِ مولانا
فرموذکه کسانی <که> از هستیٔ خوذ بکلّی نرسته اند واز خوذیٔ 18
خوذ نگذشته اند ودم از عالمِ نیستی میزنند مثالشان چنانست که یکی در

۱۵۲/۳ Z ۶۹ب B ۶۴ب T, I, 261 ; H, I, 299

5 چنین می باید Z : — B || او Z ~ که B || 9 رحمه الله که Z : — B || 12 سلطان Z : — B || 14 داذی Z : کردی B || 15 جلاب B : جذاب Z || 16 مولانا Z : — B ||
19 نکذشته اند B : نکذشته Z

قعرِ چاه اَنَا الاَعْلَی می‌گویذ و لاف از مقام بالائی می‌زنند وهمچنان
کسانی که از هستیْ خوذ نیست شذه اند و رهائی یافته اند ، بر
3 بالای بام ندای اَنَا اَلاَدْنَی می زنند ، همگان دانند که آوازِ از
جای عالی می آیذ واو در همهٔ حال عالی است و مثالِ این دو دعوی
چنانست که یکی در دهانِ خوذ سیر گرفته است دم از مشک میزنذ
6 ویکی در دهانِ خوذ مشک میدارذ وسیر میگویذ ؛ امّا عارفانی که
مشامِ جانِ پاکِ ایشان از بوی إِنِّی لَأجِدُ نَفَسَ الرَّحمَنِ من قِبَلِ
الیَمَنِ یُمْنی یافته باشذ وگشاذه مشام گشته فی الحال مشک را از
9 پُشک وآوازِ باز را از کنجشک میدانند ودرمیانِ حقّ وباطل وعالی
از نازل فاروق وار فرق میکنند که المؤمن کَیِّسٌ مُمَیِّزٌ فَطِنٌ
یَنْظُر بِنُو رِ الله

12 شعر (رمل)

هرکه او یَنْظُر بنورالله شذ از نهایت وزنخست آگاه شذ
حق چوسیما را مُعرِّف خوانده‌است چشمِ عارف سوی سیما مانده‌است

15 قَوْلُهُ تَعَالَی سِیمَاهُمْ فِی وُجُوهِهِم مِن اَثَرِ السُّجُود (۲۹/٤۸) ؛ بعد
ازآن فرموذ که اُمیرتاج‌الدین! بیا بوکن؛ چه اگر بوی وی نیایذ ببُر وبینداز

1 می‌کویذ B : کوید Z || 2 یافته اند B : یافته Z || 11 فطن Z : ظن (!) B || 12 الله Z : + تعالی Z || 17 بوکن Z : + بی‌کن B

14 حق . . . مانده‌است : MN ، ج ۱ ص، ۱۲٦٥/۷۸ ؛ MA ، ص ۱۷/۳٤

10 المؤمن ... فطن : حدیث نبوی‌است (ر.ک. به جامع‌الصغیر ، ج ۲ ، ص ۱۸٤ ؛ کنوزالحقائق ، ص ۱۳٦ ؛ فیه ما فیه ، ص ۱۱۷، ۱٤۷ وحواشی وتعلیقات ناشر، ص ۳۱۰)

شعر (متقارب)

بجو بوی حق از دهانِ قلندر   بجد چون بجوئی یقین محرم آئی

باز فرموذ که پیوسته جانورانِ صحرائی از هر علفی و گیاهی که میچرند 3
هرنگک آن گیاه میشوند ؛ بعضی سبز رنگک ، بعضی کبوذ ، بعضی سیاه ،
بعضی زرد ؛ همچنان حق را بندگانِ شایسته هستند که دائما در صحرای
وَاَرْضُ اللهِ وَاسِعَةٌ (۱۰/۳۹) چَرا میکنند و ازآن چشمه‌ها می‌نوشند 6
که دل را چشمها می بخشد واز غذای نور چنان پر شذه اند که بکلّی
نورِ حق گشته اند ؛ چنانکک فرموذ

شعر (رمل) 9

هرکه کاه وجو خورذ قربان شوذ   هرکه نورِ حق خورذ قرآن شوذ
گر خوری یکبار ازآن مأکولِ نور   خاکک ریزی بر سرِ نانِ تنور

چنانکک حضرتِ سلطانِ ما صَلّیَ اللّهُ علیهِ وسَلَّم گشته بوذ ؛ هماناکه 12
امیر تاج الدین سر در قدمِ مولانا نهاذه صدقش یکی در هزار شذ والبتّه
استدعا نموذ که جهتِ یاران دار العُشّاق بنا کنذ، حضرتِ مولانا فرموذ

شعر (مضارع) 15

ما قصرِ چارطاق درین عرصهٔ فنا
چون عاد وچون ثمود مُقَرْنَس نمی‌کنیم
جز صدرِ قصرِ عشق درآن ساحتِ خاود 18
چون نوح وچون خلیل مؤسَّس نمی کنیم

---

14 فرمود Z : + که B || شعر Z : — B
10 هرکه ... قران شوذ : MN ، ج ۵ ، ص ۱۵۹/۲٤۷۸ ؛ MA ، ص ٤/٤۹۸ ،16

واهلِ معنی را متابعتِ حضرت رسول الله از جملهٔ واجباتست؛ چه
او قسم یاذ می‌کند که واللهِ مَا عَمَّرْتُ شِبْراً وَلاَ اَدَّخَرْتُ تِبْرًا؛
3 چون از بندگیٔ مولانا بیرون آمذ بسرای خوذ رفت؛ از مالِ جزیه سه
هزار دینار درکیسها کرده با نوّابِ خوذ ارسال کرد تا یاران بحمّام دهند
و حضرتِ مولانا قبول نکرد وانفعالِ عظیم نموذ؛ فرموذ که ما از کجا
6 وشنقصهٔ دنیا از کجا؟

شعر (هزج)

من همچو منی خواهم من سیمتنی خواهم
9 بیزارم ازآن زشتی کو سیم ودرم دارذ

همچنان گرفتند وباز بردند؛ آخر الامر حضرتِ سلطان ولد
شفیع گرفته گفت: تا حضرتِ مولانا رضا دهذ واجازت فرمایذ که
12 پهلوی مدرسهٔ عامره خانهٔ چندِ درویشانه بی تکلّف جهتِ خدمتگاران
عمارت کنذ؛ باجازت واشارتِ حضرتِ ولد خانه‌ها را بنیاذ کردند

(۱۵۳/۳) همچنان خدمتِ سیّدالصلحا ولیِّ مستور شیخ بدرالدینِ
15 نجّارِ مولوی که در طهارتِ سریرت فرشته خاقت بوذ؛ حکایت کرد که
من مراهق گشته بوذم ودرخدمتِ نجّارانِ حاذق درآن خانه‌ها کار می‌کردم
چون سقفِ تابخانه را پوشانیذند وبسقفِ صفّه بزرگ مشغول
18 گشتند مجموعِ درختان را پیموذه اندازه گرفتند؛ مگر که تیری
ازآنجملت نیم گز کوتاه آمذ؛ چندانک در شهر بدل آن را طلب کردند

۱۵۳/۳ Z ۷۰ آ B ۶۵ ب T, I, 264 ; H, I, 218

3 آمذ Z : آمده B || 5 که Z : — B || 7 شعر Z : — B || 12 چند Z : + برای B || درویشانه Z : درویشان B || 16 نجاران Z : نجارانی B

دست نداذ ؛ استاذ وجمیع نجّاران فرو ماندند که چه تدبیر کنند؛ ازناگاه
حضرتِ مولانا ازسماع بیرون آمذه بسروقتِ ما درآمذ که استاذان
درچه فکرند، همَشان سرنهاذه ازکوتاهیٔ آن درخت باز گفتند؛ فرموذ نی 3
نی این چنین درختِ نازنین کوتاه چون باشذ؟ مگر که در پیموذنِ آن غلط
کردند؛ استاذم باز بر خاست ودر نظرِ خذاوندگار دوم بار پیموذ ؛
همان بوذ که بوذ ؛ دیذم که حضرتِ مولانا پیش آمذ ودستِ مبارکْ 6
برآن درخت مالیذه گفت : این چنین تیرِ موزون چرا بایذ که کوتاه
باشذ؟ سَهْو از نجّارانِ ماست؛ فرموذکه هم اکنون باز بپیما ؛ چون
بهان گز پیموذند از درختانِ دیگر نیم گز وچیزی درازتر بوذ؛ تمامتِ 9
استاذان ویاران نعره زنان بیخوذ شذند وهمگان در سجدهٔ حیرت
بوذندکه خذاوندگار غیبت کرده بوذ ؛ همان روز صفّه را تمام کردند؛
هماناکه معجزاتِ انبیا وکراماتِ اولیا را علیهم السلام درتصرّفِ اشیا 12
وتبدیلِ جمادات ونامیات وغیرها نهایتی نیست

شعر (رمل)

این کسی داندکه روزی زنده بوذ وزکفِ آن جانِ جان جامی ربوذ 15
معجزهٔ موسی واحمد را نگر چون عصا شذ مار وآستین با خبر
فلسفی کو منکر حنّانه‌است از حواسِّ اولیا بیگانه است

---

13 جمادات Z : حمامات (!) B

15 این کسی . . . ربوذ : MN ، ج ۵ ، ص ۵۹۴/۳۹ ؛ MA ، ص ۶/۴۴۴
17 فلسفی . . . بیگانه است : MN ، ج ۱ ، ص ۲۰۲ / ۳۲۸۰ ؛ MA ص ۸۶ / ۱۹

(۳/۱۵٤) همچنان خدمتِ کاتبُ الاَسْرار بهاء الدین بحری رَحِمَهُ اللهُ فرموذ که روزی مصحوبِ حضرتِ مولانا درحمّام بوذم؛ حکایتی در پیشِ
3 خاطرم آمذ که روزی شیخِ گرامی ابو سعید ابوالخیر رحمة الله علیه با مریدانِ خوذ در حمّام در آمذه بوذ و مریدان گرداگردِ شیخ حلقه زذه، شیخ گفته باشذ که لِلّهِ الْحَمْدُ وَ المِنّةُ که مائیم و مَیزَری وآن
6 نیز ازآنِ حمّامی؛ یعنی تجریدِ خوذ را عرضه میداشت؛ حضرتِ مولانا فرموذ که یا بوسعیدِ بوالخیر! نگوئی که جامه‌ها و جُبّها که در جامه‌کنِ حمّام نهاذه است ازآنِ کیست؟ وحمّامی بگرو نگاه می‌دارذ؛ ازآنِ کیست؟
9 واستری که بر در بسته اند بکه تعلّق دارذ؟ بعد ازآن فرموذ که حقّا ثُمَّ حقّا وَهُوَ الحقُّ بالحقِّ وَاللهُ یَقُولُ الحقَّ وَهُوَ یَهْدِی السَّبِیلَ (٤/۳۳) که تمامتِ انبیاء واولیا را درین عالم اندک تعلّقِ مالی بوذ وقدری
12 از برای مصالحِ خلق میلی داشتند. ما را آن قدر نیز نیست ونخواهد بوذن

شعر (رجز)

چون کرد بر عالم گذر سلطانِ مَا زَاغَ البَصَر
15 نقشی بدیذ آخر که او بر نقشها عاشق نشذ

(۳/۱۵۵) همچنان خدمتِ یارانِ ربّانی شیخ بدرالدینِ یواش المعروف بالنقّاش رَحِمَهُ اللهُ مردی بوذ صاحب دل وصایب نظر،
18 چنان روایت کرد که روزی حضرتِ مولانا بیارانِ عزیز فرموذ که الله

۳/۱۵٤ـ۱۵۵ Z ۷۱ آ B ٦٦ آ (فقط ۱۵۵) H, I, 219 ؛ T, I, 266 _ 68

3 علیه Z : — B || 5 میزری Z : می ریزی (!) B || 6 یعنی Z : + که B || 8 حمام B : — Z || ازآن کیست Z : — B || 12 آن Z : این B || 16 شیخ B : — Z

الله که جمیعِ اولیا در توقّعِ سؤال را جهتِ ذُلِّ نفس و قهرِ مرید
گشاده کرده بوذند، و رفعِ قندیل و تحمّلِ زنبیل را واداشته و از
مردمِ مُنْعِم بر موجَبِ وَأَقْرِضوا ٱللهَ قَرْضاً حَسَناً (۷۳ / ۲۰) 3
مال زکوٰة و صدقه و هدیه وهبه هم قبول می‌کردند؛ ما آن در سؤال را
بر یارانِ خوذ در بسته‌ایم واشارتِ رسول را بر جای آورده که اِسْتَعْفِفْ
عَنِ السُّؤالِ مَا اِسْتَطَعْتَ، تا هر یکی بکدِّ یمین و عرقِ جبینِ خوذ 6
امّا بکسب و امّا بتجارت و امّا بکتابت مشغول باشند و هر که از یارانِ
ما این طریقه‌را نورزذ پولی نیرزذ؛ همچنان روزِ قیامت روی ما نخواهذ
دیذن و اگر چنانک بکسی دست دراز کنند من روی بذیشان فراز 9
خواهم کردن و این حدیث‌را گفت:

شعر (رمل)

گفت پیغمبر که جنّت از آله گر همی خواهی زکس چیزی مخواه 12
گر نخواهی من کفیلم مرترا جنّة ٱلمأوَی، و دیدارِ خذا

(۳/۱۵۶) همچنان منقولست از خدمتِ نور الاصحاب مولانا نورالدینِ
تیز بازاری نَوَّرَ اللهُ قَلْبَهُ وقَبْرَهُ که از جملهٔ مریدانِ خاصّ بوذ 15
روایت کرد که روزی حضرتِ مولانا معانی می فرموذ ودر اثنای
کلام حکایتی غریب روایت کرد که درویشی مُتَأَلِّه چهل سال تمام
در بیشه واله مانده بوذ، تا حدّی که مرغان بر فرقِ سرِ او لانها 18
کرده بوذند؛ ناگاه قطیی‌را بر او گذر افتاذ؛ سیلیٔ محکم بر قفاش فرو

T, I, 268 ; H, I, 220 ۳/۱۵۶ Z ۷۱آ B ۶۷آ

16 کرد Z : کرده B || روزی B : + که Z

12 ـ 13 گفت . . . خذا : MN ، ج ۶ ، ص ۲۹۰/۳۳۳ ـ ۳۳۴ : MA ، ص ۵۵۸ / ۲۵

کوفت که ای مردکِ حرام خوار! درویش از عالمِ سکر بعالمِ صَحْو
بیرون آمذه ازآن مستی واستغراق هشیار گشت، فرموذ که چهل سال
3 تمام من طعامِ حلالِ دنیا را تناول نکرده ام تا حرام را چه رسذ که
برمن راه می بُرّی؛ قطب فرموذ که نه قاصدانِ صبا ونسیمِ سحری
وشمالِ بهاری ورياحِ رایحه‌رسان بویهای خوش‌را بدماغ ومشامِ
6 تو می رسانند ودر گلوی تو فرو می برند وترا می پرورند وازآن بویهای
خوش قوت می شوذ وازآن قوّت می گیری وآن همه بی کدّ ورنجِ تست
ودر مذهبِ کُمّلِ رجال آن برتو حرامست أَمَا سَمِعْتَ مِن سَیِّدِ
9 المُرْسَلِینَ کُلْ مِن کَدِّ یَمِینِکَ وعَرَقِ جَبِینِکَ؛ نشنیدی که
سلیمان نبی‌را علیه السلام دمبدم طعامهای بهشتی می آوردند واو ازآنجا
افطار می‌کرد ومتلذّذ می شذ؛ مگر روزی جبرئیلِ امین علیه السلام
12 حاضر بوذ که از بهشت راتبهٔ طعام آوردند وباشتهای تمام ازآنجا
می‌خورد؛ فرشتهٔ با ملکِ دیگر میگویذ که سلیمان نبی چنان برغبت
واشتها میخورذ که گوئی در تحصیلِ آن رنجی برده است؛ پیغامبرِ خذا
15 بایستی که طبل نخوردی؛ سلیمان از جبرئیل پرسیذ که چه میگویند،
سلیمان گفت. یعنی ازکدِّ یمین وکسبِ حلال حاصل شوذ بهتر ولذیذتر
از طعامهای جنّت است؛ گفت: بلی؛ بعد ازآن سلیمان توبه‌کرده دست
18 بزنبیل بافی نهاذ واز بهاء آن طعام میخورد؛ همچنان روزهٔ داودی
می‌گرفت وازآن لقمه افطار میکرد؛ جبرئیل گفت: ای رسولِ خذا بدان
وآگاه باش که سببِ لذّتِ طعامهای بهشتی هم ازآنست که حق تعالی

4 می بری B : بری Z || 6 می پرورند : پرند BZ || 8 آن B : — Z || 10 علیه السلام B : — Z || 17 دست B : زو Z || 18 نهاذ Z : نهاده B

عينِ جنت‌را وآنچ دروست از رنجِ عبادتِ عابدان وذکرِ ذاکران
وشکرِ شاکران وصبرِ صابران آفریذه است؛ تا رنجی نبری گنجی نبری 3

شعر (رمل)

هرکه رنجی دیذ گنجی‌شذ پذیذ هرکه جدّی کرد درجدّی رسیذ

وهمچنان اغلبِ اکامل انبیاء وکمّلِ اولیاء وشیوخِ کبار واکابرِ علماء 6
وحکماء وسلاطینِ ماضی بصنعتی وکسبی منسوب بوذند

(۱۵۷/۳) همچنان هم درین معنی حکایتی دیگر تقریر کردند که
موسی را علیه السلام چشمها درد کرده بوذ وزحمتِ عظیم می‌دیذ که 9
لا وَجَعَ اِلاّ وجَعُ العَیْنِ ؛ همانا که ناله کنان بجانبِ طور روانه شذ
و درآن راهی‌که می رفت نباتاتِ زمین اورا آواز می‌داذند که ای موسی
مارا بر گیر و بر چشم بمال تا خوش شوذ ، اصلا بذیشان التفات نمی‌کرد؛ 12
چون ازمناجات فارغ شذه گفت: خذاوندا ! از دردِ دوچشم قوی‌ضعیف
شذم ؛ از حضرتِ عزّت وَاِذا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ (۸۰/۲٦) دوائی
وشفائی شیءٌ للهِ میکنم ونباتاتِ زمین که خاصیّتِ خوذ را برمن عرضه 15
کرده بوذند قبول نکردم تا حضرت چه فرمایذ؛ خطابِ عزّت
دررسیذ که سخن ایشانرا بشنو تا چشمت شفا یابذ، ازآن که در مقابلهٔ
هر دردی دوائی وبرای هر المی مرهمی آفریذه ام وسببی ساخته 18

T, I, 271 ; H, I, 222 ۱۲۱ K آ ٦۷ B آ ۷۲ - ب ۷۱ Z ۱۵۸ - ۱۵۷/۳

1 عین Z : غیر B || 6 همچنان B : — Z || 6 اکامل Z : کامل B || 8 همچنان Z : — B || کردند B : کرد Z || 9 که B : — Z || 12 بمال Z : مال B || نمی‌کرد B : ی نکرد Z || 13 شذه B : شذ Z || خذاوندا Z : خذاوند B || دو Z : — B

4 هرکه رنجی . . . رسیذ : MN ، ج ٥ ، ص ۱۳۰ / ۲۰٤۷ ؛ MA ، ص ۸٤ / ۲۲

شعر (رمل)

گفت پیغامبر که یزدانِ مجید از پیِ هر درد درمان آفریذ

3 چون از کوهِ طور مراجعت نموذ از نباتها بر چشمها مالیذن گرفت؛ ازآنچ
بوذ دیگر بتر شذ؛ فریاذکنان بحضرتِ بی علّت بازگشت وتضرّعِ عظیم
نموذه؛ خطاب آمذ که یا موسی! نگفتمت که از صحرا بر گیر و بچشمِ خوذ
6 بمال بی آنک در تحصیلِ آن زحمتی کشی، بلک بدکّانِ طبیبان روْ
وازیشان آن اجزاء دارو را بخر و توتیا ساخته بر دیدهٔ خوذ بمال تا شفا
یابی و براحتی برسی و بذآن محقّرِ تو طبیب نیزجلبِ منفعت کنذ وبفایدهٔ
9 برسذ؛ موسی علیه‌السلام همچنان کرد. تا شفا یافت

(۱۵۸/۳) همچنان منقولست که روزی از حضرتِ مولانا سؤال
کردند که محبّان وعاشقانی که بمزارِ انبیاء واولیاء شموع وقنادیل و براتیها
12 می برند عجبا فائدهٔ آن چه باشذ و صاحب خیرات را ازآن چه عایذ شوذ؟
فرموذ که مثالِ آن چنانست که یکی شمعی امّا چراغی بکف گرفته باشذ
و ازهمسایهٔ مُنَوَّر منوّر نور می گیراند تا خانهٔ خوذرا هم ازآن منوّر
15 گرداند؛ این شمعها و چراغها که بمزارِ انبیاء و اولیاء می برند همچنانستِ
که چراغی بر می گیرانی تالحدِ تاریکِ خوذ را ازآن منوّرکنی ودرآن
روزی که اُنْظُرُو نَا نَقْتَبِسْ مِنْ نُورِكُم (۱۳/۵۷) پیش آیذ،
18 درکفِ تو شمعی باشذ که نُورُهُمْ يَسْعَى بَيْنَ أَيْدِيهِم وبِأَيْمَانِهِم

13 اما Kh BZ : ویا K || 14 منور منور KBZ : منور Kh || تا BZ : —K || 15 که
KB : — Z || 16 خوذ را KBZ : شان Kh || 16 کنی KBZ : میشود Kh

2 گفت . . . آفریذ : MN ، ج ۲ ، ص ٢٨٤/٦٨٤ ؛ MA ، ص ۱۲۰/۳

(٨/٦٦) تا جوابِ آن جماعتِ منكران گوئى كه قِيلَ ارْجِعُوا وَرَاءَكُم فَالتَمِسوا نُوراً (١٣/٥٧) چنانكه حضرتِ رسول عليه السلام
شبِ نمازِ براتْ بمسجدِ خوذ درآمذ ديذ كه مسجدرا پر چراغ و قنديل 3
و غيره كرده بوذند ؛ پرسيذ كه اين تعظيم وتنوير را كه كرد ؟ عمر
رَضِيَ اللهُ عَنْهُ برخاست و خدمت كرد كه بندهٔ مخلص كرد يا رسول الله ؛
حضرتِ رسول فرموذ كه نَوَّرَاللهُ قَلْبَكَ وقَبْرَكَ يا عُمَرُ كَما 6
نَوَّرتَ مَسْجِدِي ؛ وهمچنان تشعيلِ قناديل وتنويرِ چراغها از زمانِ
عمر تا غايت ميانِ امّتِ مرحوم ياذگارست وگويند: امير المؤمنين على را
كَرَّمَ اللهُ وَجْهَهُ سه عادتِ عالى بوذ كه سعادتِ عالميان درآنست : 9
يكى آن كه چندانكه او را مهمان آمذى درپيشِ او عسل آوردى ، دوّم
مساكين و مستحقّان را شلوار پوشانيذى ، سوّم در هر مسجدى چراغها
فرستاذى ؛ مقرّبانِ حضرتِ على رضى الله عنه از سرّ آن سه عادت 12
سؤال كردند ؛ فرموذ كه مسافرانِ فقير را ازآن بعسلِ مصفّى مهمانى
ميكنم تا چون دهان وكامِ ايشان شيرين شوذ درحقّ من دعائى كنند ،
تا مگر مرارتِ موت دركامِ من شيرين شوذ ؛ دوّم آن كه مسكينان را 15
شلوارى وپيراهن ازآن مى سازم كه تا دعائى كنندم ، ازبراى آن وقتى
كه يُحْشَرُ النَاسُ حُفَاةً عُرَاةً ؛ چون جميع خلايق عور محشور شوند
مرا سترِ عورتى وپوششى باشذ تا درآن مجمعِ روزِ عظيم رسوا نشوم؛ 18
سوم آنكه در مساجدِ خذا چراغها وقنديلها مى فرستم تا مگر حق
سبحانه وتعالى گورِ تاريكِ مرا از لطفِ عميمِ خوذ منوّر گرداند ودرآن

8 على را K : على BZ || 11 مسجدى KB : مسجد Z || 14 ميكنم BZ : + كه K ||
14-15 در حق ... شوذ KZ : فرمود كه در حق مسافران فقير B || 16 شلوارى و K :
يارى BZ || كه تا BZ : تا K || 17 چون KZ : — B || 20 وتاريك KB : — Z

لحدِ تنگ وتاریک بی چراغم نگذارد. تا بدانی که شمع وچراغ و براتی
و غیره که بزیارتِ اولیاء می برند چه اثرها دارد وچه عنایتها حاصل
3 می کند و درکتبِ همه مِلل شموع و نزور و چراغ وبخور بردن بصوامع وبِیَعْ
وکنایسِ ایشان واردست، وثوابِ آن مرجو؛ علی الخصوص که در
بخورات راحتِ جمیع ثَقَلَیْن است وفوایدِ بسیار

6 (۳/۱۵۹) الحکایه : رُواتِ فُحول وثِقاتِ عدول رَضِیَ اللهُ
عَنْهُمْ چنان روایت کردند که روزی معین الدین پروانه رَحِمَهُ اللهُ
از حضرتِ مولانا سؤال کرد که مشایخِ ماضی را اَنَارَ اللهُ بُرهانَهُمْ
9 عَلَیَ الاِنْفِراد اورادی و ذکری بوده است، مثلِ کلمهٔ لا الـهَ اِلاّ اللهُ
وبعضی درویشانِ ترکستان هُو هُو می گفته اند وبعضی را ذکر اِلاّ اللهُ
بوده فَحَسبْ وبعضی زُهّاد لاحَوْلَ ولاَ قُوَّةَ اِلاّ باللهِ العَلِیِّ العَظِیم را
12 تکرار می کرده اند وبعضی اَسْتَغْفِرُاللهَ العَظِیمَ می گفته وبعضی کَلِمتَانِ
سُبْحَانَ اللهُ وبِحَمْدِهِ را تا صد بار می شمرده اند، عجبا حضرتِ
خداوندگار را طریقهٔ ذکر چگونه است؟ فرمود که ذکرِ ما الله الله
15 الله است، ازانک ما اللّهیانیم از الله می آئیم و باز بالله می رویم

شعر (هزج)

مازاده ز ذاتیم سوی ذات می رویم بر رفتنِ ما دهید یاران صلوات
18 همانا که ترکِ ماسِوَی‌الله گفته الله را گرفته ایم

۳/۱۵۹ Z ۷۲ ب B ٦۷ ب K ۱۲۲ T, 1, 273 ; H, I, 224

2 می برند B : برند KZ || 3 می کند B : کند KZ || 3 بخور KZ : — B ||
4 وکنایس ایشان KBZ : ومراقد انبیا واولیا Kh || 4 واردست KZ : از دست (!)
B || 17 a می رویم B : رویم KZ

شعر (مجتث)

ز هر دو عالم پهلوی خوذ تهی کردم چو هی نشسته بپهلوی لام اللهم

(۳/۱۶۰) همچنان حضرتِ والدم بهاء الدین ولد قدّس الله سرّهٗ 3
پیوسته از الله می‌شنیذ واز الله می گفت و ذاکرُ الله بوذ ؛ چه حق تعالی
جمیعِ انبیاء واولیا را از اسمی مخصوص تجلّی فرموذه است وتجلیٔ
ما محمّدیان از اسم الله است که جامعِ جامع است 6

(۳/۱۶۱) همچنان شیخ محمودِ عزب رحمه الله روایت کرد که
حضرتِ مولانا پیوسته در شبهای دراز دایم الله الله می فرموذ وسرِ
مبارکِ خوذ را بر دیوارِ مدرسه نهاذه بآوازِ بلند چندانی الله الله 9
می گفت که میانِ زمین وآسمان از صدای غلغلهٔ الله پر می شذ

(۳/۱۶۲) همچنان روزی مگر حرمِ مولانا کرا رَضیَ اللهُ عنها
بندی‌را بریذه برفرجیٔ مولانا می دوخت ؛ درآن حالت که پوشیذه 12
بوذ ومعروف چنانسب که جامهٔ را که پوشیذه باشند بربالای خوذ
ندوزند تا در دهان چیزگی نگیرند چنانک دانهٔ واما برگِ کاهی واما
کاغذ پارهٔ که بغایت شوم آورده اند ؛ مگر در ضمیرِ کرا خاتون گذشته 15
باشذ که حضرتِ مولانا چیزگی در دهانِ مبارک می گرفت؟ فی الحال
فرموذ که غم نیست، محکم بدوز که اینک من قُل هُوَ اللهُ اَحَد را در
دهان میدارم وخذا را بدندان محکم گرفته ام 18

(۳/۱۶۳) همچنانِ منقولست که روزی خدمتِ معین الدینِ پروانه
بزیارتِ مولانا آمذه بوذ وحضرتش متواری گشته اُمرای کبار چندانی

T, I, 275 ; H, I, 225 ۳/۱۶۰ ـ ۱۶۳ Z ۷۳ آ B ۶۸ آ K ۱۲۲ ـ ۱۲۳

1 شعر KZ : — B ‖ عزب KZ : عرب B

توقّف کردند که عاجز شذند وانتظار از حدّ گذشت والبتّه روی
مبارک بذیشان ننموذ؛ مگر در ضمیر پروانه گذشته باشذ که امیران
3 عادل را که اولوالامرند عزّت کردن ومحترم داشتن بزرگان دین ومشایخ
یقین قوّت جان ومدد حال ایشان می باشذ واز پرتو آن عنایت براه
سداد ارشاد وهدایت می یابند؛ عجبا گریز مولانا از امرا وملوك بنابر
6 چیست؟چه علماء ومشایخ زمان التفات امرا را بچراغها می طلبند ومردهٔ آنند
و او از ما چنان می گریزذ که بهشتی از دوزخ و مرغ پرّان از فخ؛
از ناگاه حضرت مولانا از جماعتخانهٔ مدرسه بیرون آمذ وخوذ را بسان
9 شیر غرّان بذیشان عرضه داشت و در ضمن معارف حکایتی روایت
کرد که در زمان شیخ ابوالحسن الخَرَقانی رحمة الله علیه سلطان سعید
مسعود غازی محمود سبکتگین رحمة الله علیه برخاست و قصد زیارت
12 شیخ کرد وزرا واکابر ارکان دولت سلطان پیشتر دویذند تا شیخ را
از مقدم سلطان اسلام اعلام کنند؛ شیخ هیچ نگفت تا حدّی که بر
در باغچهٔ خانقاه رسیذ حسن میمندی درآمذ وسر نهاذ، گفت:
15 حسبةً لله برای مصلحت اصحاب ورعایت خاطر سلطان تا شیخ قدم
رنجه کنذ تا ناموس پاذشاهی را خللی نیفتذ؛ شیخ اصلا ازجا نجنبیذ تا
بردر مقام رسیذ وزیر پیشترک دویذ که ای بزرگ دین درقرآن
18 مجید نخواندهٔ که اَطیعُوا اللهَ واَطیعوا الرَّسُولَ وَاُولِی الاَمرِ

5 می یابنذ KZ : می باشند B || امرا و KZ : — B || بنا B : بنی KZ ||
11 غازی KZ : — B || رحمة . . . علیه KZ : رحمه‌الله B || 12 پیشتر KZ : پیشترك B ||
18 مجید KZ : — B

10 ـ ص ۲۵۳ / ٤ در زمان شیخ ابوالحسن . . . رفتند : ر . ك . به
نورالعلوم (Iran ، ۳) ص ۱۹۲ ـ ۱۹۳ ؛ تذکرة الاولیا ، ج ۲ ، ص۲۰۸ ؛ سمعانی ،
کتاب الانساب ، ص ۱۹٤ ب ؛ حدائق الوردیه فی حقائق علی نقشبندیه ، ص ۱۰٦

مِنْكُمْ (٥٨/٤) چه عزّت و تعظيمِ اُولُو آلاَمر از جملهٔ واجباتست، فخاصّه اين چنين سلطانِ ولی سيرت، شيخ جواب فرموذ که بحضرتِ اَطِيعُوا اللهَ چنان مستغرق و مستهلک شذه ام که بأَطِيعُوا الرَّسُولَ را 3
هنوز نپرداخته ام تا باُولُو آلاَمْر چه رسذ؟ فی الحال سلطان سر نهاذ و مريدِ مخلص شذ و گريان از حضرتِ شيخ بيرون رفتند

شعر (رمل) 6

مطربِ عشق اين زند وقتِ سماع بندگی بند و خذاوندی صُداع
بندگی و سلطنت معلوم شذ زين دو پرده عاشقی مکتوم شذ
غيرِ هفتاذ و دو ملّت کيشِ او تختِ شاهان تخته بندی پيشِ او 9
پاذشاهانِ جهان از بَدْرَگی بو نبرند از شرابِ بندگی
ورنه اَدْهَم وار سر گردان ودنگ ملک را بر هم زذندی بی درنگ

همچنان معين الدين پروانه و امرا بجمعهم گريان تاسّف کنان بيرون 12
آمذند

---

6 مطرب . . . صداع ZK : — B
7 - 8 مطرب . . . مکتوم شذ : MN ج ۳ ، ص ۲۷۰/٤۷۲۲ ، ٤۷۲٤ ؛ MA ، ص ۳۱۷/۲٤ – ۲٥
9 غير . . . پيش او : MN ، ج ۳ ، ص ۲۷۰/٤۷۲۱ : MA ، ص ۳۱۷/۲۲
10 – 11 پاذشاهان . . . درنگ : MN ، ج ٤ ، ص ۳۱۸/٦٦۷ – ٦٦۸ ؛ MA ، ص ۳٤۱ / ۱۹

(١٦٤/٣) همچنان شیخ نفیس الدینِ سیواسی رَحِمَهُ اللهُ چنان روایت
کرد که روزی حضرتِ مولانا در صحنِ مدرسهٔ مبارک سَیْر میفرموذ
3 و اصحاب بجمعهم ایستاذه جمالِ باکمالِ آن سلطان را مشاهده میکردند؛
فرموذ که درِ مدرسه را محکم کنیذ؛ از ناگاه خدمتِ سلطان عزّالدین
با وزرا و امرا و نُوّاب بزیارتِ مولانا آمذند؛ درحجرهٔ در آمذه
6 خوذ را پنهان کرد؛ فرموذ که جواب دهند تا زحمت ببرند؛ چون آن
جماعت مراجعت کردند یکی درِ مدرسه را بجدّ میزذ و بحدّت میکوفت؛
درویشی میخواست که در را بگشایذ؛ مولانا تمکین نداذ، بنفسه پرسیذ که
9 کیست که درِ مردان را میزنذ؛ گفت: بندهٔ بندگان امیر عالِم است؛
درآمذ سجده کنان تا حضرتِ مولانا بیامذ؛ فرموذ که امیر عالِم قُلْ
هُوَاللهُ اَحَد (١/١١٢) را میدانی؟ گفت: بلی، میدانم؛ گفت: برخوان
12 تا بشنوم؛ چون بخواند، فرموذ که حق سبحانه وتعالی میفرمایذ مرا
ماذر و پذر و فرزند و مانند و شریک و شبیه نیست؛ کنون ایّامِ عمل
و هنگامِ خدمتست؛ بوُسْعِ طاقت در طاعت کوش و تکیه بر من مکن که
15 مردانِ خذا خذا صفت اند و این آیت را فرو خواند که فَلاَ اَنْسَابَ
بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلاَ يَتَسَاءَلُونَ (١٠١/٢٢)

شعر (رمل)

18 اندرین ره دان که لا انساب شد زهد وتقوی فضل را محراب شد

و همچنان حضرتِ چلبی امیر عالم تا بوذ در عبادت وتقوی و زهد
وسخاوت مشغول بوذ؛ شیخ نفیس الدین گفت که چون چلبی امیر عالِم

١٦٤/٣ Z ٧٣ ب B ٦٨ ب K ١٢٤ T, I, 278 ; H, I, 227

7 بجد KBZ : بی حد Zb ‖ 11 بلی B ~ میدانم KZ ‖ 19 و زهد B : — ZK

از حضرتِ مولانا بیرون آمذ یاران ازآن اشارت در قلق افتاذند که آیا عاقبتِ ما چه خواهذ شذن؟ و بسیار بگریستند ؛ حضرتِ مولانا فرموذ :
نی نی تا این حدّ نیست ، میخواستم که امیر عالم ما بکلّی تنبل 3
نشوذ ونفسِ مکّار را کاهلی تعلیم نکنذ و بقدرِ امکان در کوشش
وجوشش باشذ که حق تعالی مردمِ کاهلی وعاطل و اهلِ کسل را
دوست نمی دارذ 6

شعر (رمل)

دوست دارذ یار این آشفتگی کوشش بیهوذه به از خفتگی
کافرم من گر زیان کردست کس در رهِ ایمان وطاعت یک نَفَس 9
کارِ تقوی دارذ وزهد وصلاح که بذان باشذ بدو عالم فلاح

چه اگر آنچ مرا از رحمتِ بی‌نهایت معلوم شذه است اعلام دهم و افشا
کنم وبخلق بگویم بکلّی ازکار بمانند وهیچ نجنبند و گفت : 12

شعر (مضارع)

تو امنِ مطلقی و برنا رسیذگان اینست اعتقاد که خوف ورجاستی

15 (۳/۱٦٥) همچنان منقولست که روزی حضرتِ مولانا در
جماعتخانه با یارانِ همدم صحبتی کرده بوذ ویارِ زبّانی ربابی
می زذ ودر سرِّ رباب معرفت می فرموذ ؛ از ناگاه شیخ المشایخ

T, I, 280 ; H, I, 228 ۳/۱٦٥ Z ۷٤ آ B ٦۹ آ K ۱۲٥

8 دوست . . . خفتگی : MN ، ج ۱ ص ۱۱۱ / ۱۸۱۹ ؛ MA ، ص ۲/٤۸
9 کافرم . . . نفس : MN ، ج ۱ ، ص ٦۱ / ۹۷۷ ؛ MA ، ص ۱۹/۲٦

شرف الدینِ مَوْصِلی رحمه الله از کبارِ فضلا بوذ با امیری چند
از خدمتِ پروانه برسالت آمذند ؛ مگر خواجه مجدالدینِ مراغی که
3 از مقرّبانِ حضرتِ مولانا بوذ بتعجیلِ تمام درآمذ واز غایتِ ساذه
دلی بربابی میگویذ که ربابرا برگیرکه بزرگان می آیند ؛ چون بزیارتِ
مولانا مشرّف گشته بیرون آمذند ، اصحابِ کرام تا درِ مدرسه تشییع
6 کردند ؛ شیخ شرف الدین فرموذ تا دو هزار درهم بخدمتِ خواجه
مجد الدین داذند تا یاران را کفش بهائی باشذ ؛ همانا که چون خواجه
مجد الدین حال را بحضرتِ مولانا عرضه داشت از سرِ حدّت فرموذکه
9 مه تو تومانی ، مه آن درهم ، مه آن مردگانِ سَرد که آمذه بوذند
چنان بتعجیلِ تمام از در در آمذ که پنداشتم نبیٌ مُرْسَل رسیذ ویا جبرئیلِ
امین مُنْزَل شذ ؛ ما بکارِ خوذ مشغولیم هر که خواهذ بروذ ، تو چرا
12 شتاب میکنی ؟

شعر (هزج)

ما را چه ازین قصّه که گاو آمذ وخر رفت
15 هین وقت لطیفست ازآن عربده بازآ

هماندم خواجه مجد الدین سر باز کرده بپای خذاوندگار افتاذ
وزاری کنان استغفار کرد ؛ باز عنایت فرموذه گفت : این درمها را
18 بخدمتِ چلبی حسام الدین بِبَر تا در اتمامِ مهمّاتِ یاران صرف کنذ

---

1 بامیری ZK : بامیری B || 4 بربابی ZK : بر پای B || 6 فرموذ ZK : + که B || 10 تمام ZK : — B || درآمذ ZK : آمدی B || 11 بکار KZ : بکارك B || 14 رفت B : شذ KZ || فرموذه ZK : فرمود B

خدمتِ خواجه مجد الدين مردی بوذ منعم و صاحب يسار وخير
وهرچه داشتی از عُروض و نُقود همه را فدای حضرتِ مولانا کرده
بوذ، تا حدّی که دو سه صندوق و تخته جامها از پوششهای دوخته نگاه 3
می داشت، مثلِ دستارهای شاشِ هندی و فرجیهای هندباریٔ نفیس
وپیراهن وغيره و کفشها وموزه‌ها؛ از هر يکی دو سه دسته ساخته
ونهاذه بوذ وچون حضرتِ مولانا در حالتِ سماع وامّا جائی ديگر 6
بگويندگان و مردم بخشش فرموذی، درحال خواجه مجد الدين مُعَدّ
داشتی و در حقّ مذکور عنايتِ موفور مبذول بوذ؛ مگر در زمانِ
هؤلاو خان که با لشکرِ گران در بلادِ روم هجوم کرده خرابيها کرده 9
بوذند وفترتی عظيم در مسلمانان واقع شذه مذکور را هزار سر گوسفندِ
پروری بوذه؛ قوی مشوّش شذه که آنها را چه کنند و بکجا برذ؟
برخاست وبحضرتِ مولانا آمذ وقضيّه را باز گفت؛ فرموذ که هيچ 12
غم مخور، شيری را بگمارم تا گوسفندانِ ترا از شرِّ گرگانِ گرگين
نگاه دارذ؛ همچنان در حوالیٔ قونيه هر گوسفندی ومواشی که بوذ
تمامت را لشکرِ مُغُل بتاراج برده بعنايتِ حق اصلا از گوسفندانِ 15
او برّهٔ کم نشذ

(۳/۱۶۶) همچنان مگر روزی منعمی را بحضرتِ مولانا آورده بوذ
تا زيارت کنذ؛ مولانا برخاست ودر سقايه درآمذه دير کشيذ؛ مجد الدين 18

۳/۱۶۶ Z ۷۴ب B ۷۰آ K ۱۲۷ T, I, 282 ; H, I, 231

1 وصاحب BK : + مال Z || خير KZ : خيّر B || 7 معد KB : معدد Z || 10 عظيم KB : — Z || 15 تمامت را KB : + از Z || 17 بحضرت KZ : بخدمت B || 18 سقايه ZB : سقاوه K

در پی درآمذ، تا حال را دریابذ؛ دیذ که مولانا در کنجِ مَبرّز مراقب
نشسته بوذ؛ سرنهاذه گفت: خذاوندگار بنده چه میکنی؟ فرموذ که
3 گندِ این مبرزِ آگنده از صحبتِ اغنیاء جان کنده پیشِ من بصذ
درجه بهترست؛ چه صحبتِ اهلِ دنیا و اغنیاء دلهای روشن را تاریک
می‌کنذ و تشویش می‌دهذ؛ فی الحال آن خواجهٔ منعم جامه‌ها را چاک زذه
6 بنده و مریذ شذ وتمامتِ اسبابِ خوذ را بانساب واصحاب بذل کرده
فرجی پوشیذ و از خلق انقطاع نموذ و بمقصود رسیذ

(۱۶۷/۳) الحکایه: یارانِ عتیق واخوانِ شفیق که هریکی
9 شقیقِ وقتِ خوذ بوذند رَحِمَهُمُ اللهُ چنین روایت کردند که چون
لشکرِ باجو گردا گردِ قونیه را تو بر تو حلقه زذه بوذند وبمحاصرت
مشغول شذه وکافّهٔ خلایق از جانِ خوذ اومیذ بریذه از همدیگر حلالی
12 می خواستند، بحضرتِ مولانا آمذه فریاذها کردند واستمداد خواستند؛
همانا که حضرتِ مولانا از دروازهٔ حلقه بگوش بیرون آمذه برسرِ تلّی که
سپسِ میدانِ قونیه‌است برآمذه بنمازِ اشراق مشغول شذ وگویند که خیمهٔ
15 باجو را زیرِ آن تَل زذه بوذند؛ از بعضی نوینانِ او ذیذند که شخصی‌ازرق
پوشِ دخانی دستار بر بالای آن تل برآمذه بفراغتِ تمام نماز می‌گزارذ وعالم
درهم شذه وآن زمان لشکرِ مغل از نورِ اسلام وامانِ ایمان وأیمان بیخبر
18 بوذند؛ بلکه در چندین پارهٔ شهرهای اسلام هدمِ مدارس ومساجد
ومنارها کرده بوذند، باتّفاقِ تمام قصد کردند که حضرتِ مولانا را

T, I, 282 ; H, I, 231 ۱۶۷/۳ Z ۷٤ ب B ۷۰ آ K ۱۲۷

3 این KB : — Z || 8 الحکایه KB : همچنان Z || 9 رحمهم BK : رحم Z||
16 تمام KZ : — B || 19 تمام KZ : — B || که B : — KZ

تیر باران کنند همه را دستها بسته شذ ؛ چندانک می‌کوشیذند کشیذن
کمان ممکن نشذ ؛ بر اسبان سوار شذه بر بالای تل می تاختند و اسبان را
گرم می‌کردند ؛ اسبی از آن جملهٔ گامی پیش ننهاذ واهالیٔ شهر این قدرت را 3
از بالای برج تفرّج می‌کردند وتکبیرها وفریاذها بعیّوق می‌رسانیذند ؛
چون بخدمتِ باجو این حکایت را عرضه داشتند بنفسه برخاسته از در
خیمه بیرون آمذ ، تیر وکمان خواسته تیری بجانبِ او پرّان کرد ؛ همانا که 6
تیر باز گشته درمیانِ لشکر افتاذ ؛ تا سه نوبت سوار شذه اسب را
پیش راند ، دیذ که هیچ نمی روذ از غایتِ غیظ و غضب پیاذه گشته
روان شذ ؛ بقدرتِ قادرِ کُنْ فَیَکُون هر دو پایش بسته شذه نتوانست 9
جنبیذن ؛ گفت : آن مرد بحقیقت از آن یَرتْغانست از خشمِ او پرهیز
بایذ کردن ودر هر شهری وولایتی که چنان مردی باشذ آن مردم اصلا
مغلوبِ ما نشوند 12

(۱۶۸/۳) همچنان حضرتِ مولانا هم در حقِّ مذکور بارها
می‌فرموذ که باجو ولی بوذ ، ولی نمی‌دانست ؛ چون آن عظمت وکرامت را
دیذند باجو گفت : بعد الیوم تا محاربه ومقاتله نکنند ؛ آن بوذ که 15
از سرِ شهر برخاسته بصحرای فلوباط فروذ آمذند ؛ تمامتِ اکابر
واعیانِ شهر بخدمتِ سلطانِ اسلام آمذه بحضرتِ مولانا آمذند وعذرها
خواسته شکرها کردند ومالهای بی حدّ جمع آورده از نقود واجناس 18

T, I, 284 ; H, I, — ۱۶۸/۳ Z ۷۵ آ B ۷۰ ب K ۱۲۸

1 شذ Z : شده KB || 5 باجو KZ : + خان B || برخاسته KB : برخاست Z || 6 کرد KZ : کرده B || 7 تیر KZ : + راست رفته B || نوبت ZB : + باز K || 9 شده KB : — Z || آن مرد BZ ~ بحقیقت K || 13 هم B : — KZ || 14 می‌فرمود KB : فرموذ Z || 14 ولی نمی‌دانست ... ص ۲۶۴/۲۲ افطار BZ : — K (آن ورقها که دارای این قسمتند افتاده اند) || ولی B : — Z

و مواشی و تُحَف غریب پیشکش بردند وایلی کردند ؛ باجو راضی
شده شهرها را بخشید واز اکابرِ شهر حضرتِ مولانارا پرسیدکه او چه
3 بزرگست وازکجاست؟ حکایتِ بهاء ولد را وخروجِ ایشان را ازبلخ
مِن اَوَّلِهِ اِلَی آخِرِه بیان کردند ؛ فرموذکه برای ناموس وخاطرِ
من کنگرهای شهررا ویران کنند که من سوگند خورده ام ؛ واکابرِ
6 شهر چون بخراب کردنِ کنگرها دست نهاذند غریو از نهاذِ شهریان بر
خاسته یاران آن حکایت را بحضرتِ مولانا اعلام کردند ؛ فرموذکه
تا ویران کنند که قونویان را محقّق شوذکه شهرِ قونیه از برج وبدنِ
9 دیگر محروس ومحروزســـت ، نی بذین برج و باروی سنگین که
باندک حکمی خراب وبکمتر زلزلهٔ بیاب میشوذ؛ چه اگر همّتِ مردانِ
خذا نبوذی بایستی که تا غایت چون شهرستانِ قومِ عاد وثمود عَالِیهَا
12 سَافِلَهَا (۸۲/۱۱) زیر و زبر گشته بوذی وعالمیان برای اطلال وزمنِ
او زاریها کردندی

شعر (رمل)

15 شیر مردانند در عالم مدد	آن زمان کافغانِ مظلومان رسذ
مهربان بی رشوتان یاری گران	درمقامِ سخت ودر روزِ گران
رو بجو این قوم را ای مبتلا	هین غنیمت دان شان پیش از بلا
18 بندگانِ حق رحیم و بُردبار	خویِ حق دارند در اِصلاحِ کار

5 سوکند B : سوکندی Z ‖ 8 کنند که Z : کنند B
15 شیر مرداند ... رسد : MN ج ۲ ، ص ۱۹۳۳/۳۵۲ ؛ MA ص ۲٤/۱٤٦
16 ـ 18 مهربان ... کار : MN ج ۳ ، ص ۲۱۲۳/۱۲۷ ، ۲۲۲۲ ، ۲۲۲٤ ؛
۲۵۱ / ۳ ـ ٤

(۱۶۹/۳) همچنان دم بدم حضرتِ مولانا می فرموذ که قونیه را بعد ازین مدینة الاولیا لقب نهیذ که هر مولودی که درین شهر بوجود آیذ ولی باشذ وچندانک جسمِ مبارکِ حضرتِ بهاء ولد ونسلِ ایشان درین شهر خواهذ بوذن درین شهر شمشیر نروذ ودشمنِ این شهر بسر نَبَرَذ وعاقبت هلاک شوذ وازآفاتِ آخر زمان در امان باشذ؛ چه اگر بعضی خراب شوذ ومندرس گردذ وبکاهذ، امّا بکلّی منهدم نشوذ؛ چه اگر خراب شوذ امّا گنجِ ما درو مدفون باشذ؛ چنانک گفت:

شعر (مجتث)

تتار اگرچه جهان را خراب کرد بجنگ
خراب گنجِ تو دارذ چرا شوذ دلتنگ

وعاقبت الامر از تمامتِ عالم مردمِ معنوی روی بذینجانب آورده چنانک خوشیها شوذ که مردگان هَوَس برخاستن کنند ومعانی واسرارِ ما عالم را فرو گیرذ وباز فرموذ که چندانک درشهرِ قونیه از منکرانِ خاندانِ ما قومی باشند مردمِ این شهر نخواهذ آسوذن

(۱۷۰/۳) الحکایه: مگر درویشی از ندیمانِ حضرت انبساط نموذه بطریقِ مطایبه گفته باشذ که خذاوندگارِ ما عجب بوذ که از لشکرِ باجو نترسیذ ودر چنان روزِ قیامت برسرِ آن تَل بنماز ایستاذ؛ زهی شجاعت

۱۷۰ـ۱۶۹/۳ Z ۷۵ آ-ب. B ۷۰ ب ۷۱ آ
T, I, 285 _ 286 ; H, I, 233 _ 234

1 مولانا B : — Z || 3 چندانک B : چندان Z || 6 چه Z ~ اگر B || 12 بذینجانب Z : برینجانب B || 16 الحکایه Z : همچنان B

ودلیری ، یقین شذ که خداوندگارِ ما پهلوانِ عظیم بوذه است ؛ فرموذ که
ای والله نه که شاهِ ما اَنَا اَشْجَعُ النّاسِ فرموذه است؟ یاران بجمعهم
3 سر نهاذند و آفرینها کردند ؛ همانا که این قصیده را سرآغاز کرد وگفت :

شعر (هزج)

من این ایوان نه تو را نمی‌دانم نمی‌دانم   من این نقاشِ جاذو را نمی‌دانم نمی‌دانم

6 • ویاران می نبشتند تا بذین ابیات رسیذ که

بدستم یرلغی آمذ ازآن قانِ همه قانان
من این باجو وباتو را نمی دانم نمی دانم

9 چه رومی چهرگان دارم چه ترکانِ نهان دارم
چه عیبست آن هلاورا نمی‌دانم نمی‌دانم

الی آخر القصیدة

12 (۳/۱۷۱) الحکایه : همچنان منقولست که از حرمِ خداوندگار
کرا خاتون رضی الله عنها که او روایت کرد که شبی حضرتِ مولانا
از میانهٔ ما غایب شذ و من اندرون و بیرونِ خانهای مدرسه را یگان
15 یگان جُستم و نیافتم وحال آن بوذ که تمامتِ درها بسته بوذ ؛ درین
اندیشه همگان متحیّر مانده بوذیم ؛ بعد ازآنک همه در خواب رفته
بوذیم ، از ناگاه بیذار شذم ؛ دیذم که بنمازِ تهجّد ایستاذه بوذ ،

۳/۱۷۱ Z ۷۵ ب B ۷۱ آ   T, I, 287 ; H, I, 235

2 بجمعهم Z : همه B || 5 b نمی دانم Z : — B || 9 چه رومی . . . نمی دانم
نمی‌دانم B : — Z || 13 شبی B : — Z || 17 دیذم Z : — B

تا نماز را تمام کردن هیچ نگفتم؛ چون از نماز و اورادِ خوذ فارغ شذ،
بر خاستم وپیشتر رفته سر نهاذم وپایهای مبارکش را در کنار گرفتم
وآهسته آهسته می مالیذم؛ دیذم که پایهای مبارکش گرد آلوذ گشته 3
بوذ و درمیانِ اصابعِ پایش رنگین ریگها می یافتم؛ کفش را دیذم
پر ریگ شذه بوذ، بخشیتِ تمام ازآن حالت پرسیذم؛ فرموذ که در
کعبهٔ معظّمه عظّمَها اللهُ وشرّفَها، صاحب دلی بوذ که دم از محبّتِ 6
ما می‌زذ، یکدمه بمصاحبتِ آن درویش رفته بوذم وآن ریگِ حجازست؛
نگاه‌دار و بکسی مگو؛ مرا در ضمیر می‌گذشت که زهی سفرِ عظیم
وسیرِ عجب! درین تعجب مانده بوذم که فرموذ 9

شعر (مضارع)

مردان سفر کنند درآفاق همچو دل نی بستهٔ منازل وپالان و اشترند

ومن جمیعِ ریگ را جمع کرده صبحدم قدری در کاغذ پیچیذه بخدمتِ 12
ملکة الملکات گُرجی خاتون که مریدهٔ حضرتش بوذ فرستاذم وازآن
عظمتِ سیر وطیِّ زمین اورا اعلام کردم؛ همانا که ملکه را اعتقادش
یکی در هزار شذ وبشکرانهٔ آن چندان بخششها ارزانی داشت که در بیانِ 15
بنان گنجذ؟

(۳/۱۷۲) منقولست که همچنان شیخ محمودِ صاحب قران عَلَیْهِ
عِنایةُ الرَّحمَن حکایت چنان کرد که من بنده درآن وهلت که بحضرتِ 18
مولانا نو مرید شذه بوذم دیذم که جماعتی حاجیان از جانبِ شام رسیذند

T, I, 288 ; H, I, 236 ۳/۱۷۲ Z ۷۶ آ B ۷۱ ب

7 درویش Z : درویشی B || 12 ریگ را Z : ریگ B || 17 منقولست که Z : الحکایه B

وجوانی خوب روی که از خواجه‌زادگانِ قونیه بوذ بزیارتِ مولانا آمذه از حدّ بیرون خدمات نموذ وانواعِ هدایا علی‌الانفراد بیاران احسان کرده حکایتی عجب بخدمتِ اصحاب روایت کرد که شبی در راهِ بادیه خواب بر من مستولی شذ؛ از قافله باز ماندم؛ از ناگاه چون بیذار شذم دیذم که تمامتِ قافله رفته بوذند؛ بر یمین و یسارِ خوذ نظر کردم دیاری پدیذار نبوذ؛ بسی گریستم فریاذها کردم ونمی‌دانستم که بکذام سُون بایذ رفتن؛ غلیها اُفتان وخیزان تا قربِ نمازِ دیگر رفتم، همانا که از دور دیذم درمیانِ بادیه خیمهٔ بزرگ زده‌اند وازآنجا دوذی عظیم بیرون می‌آیذ؛ بی‌خوذوار تا بذآن خیمه دویذم؛ چون نزدیک رسیذم، دیذم که بر درِ آن خیمه شخصی مهیب ایستاذه است، بصذ ترس وادب سلام کردم؛ جواب داذ که وعلیک‌السلام درآ وبنشین وبیاسا! درآمذم می بینم که در پاتیلهٔ حلوای خانگی می پخت؛ گفتم که ای ولیّ‌الله! درین چنین بادیهٔ خونخوار این چنین خیمه واین چنین حلوای گرم وآبِ لطیفِ سَرْد ازکجاست واین چه حالتست؟ بمن بیان کن، گفت: ای جوان! بدان وآگاه باش که حضرتِ مولانا فرزند بهاءالدین ولد رَضِیَ‌اللهُ عَنْهُمَا هر روز یکبار ازین طرف عبور می کنذ ومن از جملهٔ مریدانِ آن سلطانم، این حلوارا جهتِ او می‌سازم، تا مگر از عمیمِ عنایتِ خوذ ازینجا قدری افطار کنذ، وحیرتِ من یکی درهزار شذ؛ ساعتی برین نگذشت دیذم که حضرتِ مولانا از درِ خیمه درآمذه این مرد پیش رفت وسر نهاذه طبقِ حلوا درپیشِ مولانا نهاذ؛ همانا که حضرتِ مولانا مقدارِ فندقی ازآنجا

---

4 شذ Z : شده B || 11 کردم Z : دادم B || 21 نهاذ KZ : نهاده B

در دهان کرده پارهٔ بمن نیز دادند و من دست بر دامنِ مولانا زدم که
از بهرِ خدا از شهرِ قونیه ام و عیال مند ، از قافلهٔ حاجیان مهجور
مانده راه را نمی دانم ؛ فرموذ که، چون همشهریٔ منی هیچ غم مخور ؛ 3
بعد ازآن گفت که چشمهات بهم کن! بعد از لحظهٔ چون چشمها را باز
کردم خوذ را درمیانِ قافله دیذم

شعر (رمل) 6

گر بماند عاشقی از کاروان   خضر آیذ بر سرِ ره رهبرش

و من این واقعه را بجمیعِ حاجیان باز گفتم و تاریخِ روز را نبشته در
آنجایگاه بصد هزار جان و دل بنده و مرید شذم و در وقتِ وصول 9
تمامتِ حجّاج بارشادِ آن جوان سرها باز کرده ارادت آوردند

(۱۷۳/۳) همچنان ملازمانِ حضرت کَثَّرَ اللّٰهُ اَمْثَالَهُمْ چنان
روایت کردند که روزی حضرتِ مولانا از درِ حمّامی می گذشت ؛ 12
از ناگاه کلخن تابِ حمّامی سر در پیِ مولانا کرده لابهای عظیم
نموذ که مُقِلُّ الحالم و مردی صاحب عیال و از دنیاوی هیچ
ندارم ؛ البتّه من خواهم که مولانا بمن چیزی دهذ ؛ فرموذ که 15
دهان باز کن! همانا که چون دهان باز کرد مولانا مشتِ خوذ را
در دهانِ او کرده ؛ کلخن تاب زوذ زوذ در دامنِ خوذ فرو ریخت،
می بیند که بیست دینارِ زرِ سرخ بوذ مضروب ومسکوک ؛ چه هنوز 18

T, I, 290 ; H, I, 237   ۱۷۳/۳ Z ۷۰٦ ب B ۷۲ ب K ۱۲۹

1 بر دامن Z : بدامن KB || 3 مانده KB : ماندهام Z || چون ZB : — K || 4 چشمهات KZ : چشمها B || : بعد از لحظهٔ Z : — KB || چشمها را KB : چشمها Z || 11 همچنان KB : — Z || چنان KZ : + چنان B || 13 سر B : — KZ || 16 همانا که KB : همانا Z

گرمیش باقی بوذ وآن درویشِ کلخنی پیشِ اصحاب حکایت چنان
کرده است که اگرچه از گرمیٔ دنانیر زبانم سوخته شذ امّا زبانم توخته
3 شذ؛ بیچاره کلخن‌تاب بی‌تاب گشته میخواست که شوری بکند وعالم را
بشوراند؛ خذاوندگار فرموذ که نی نی غلبه مکن وازینها با کسی باز
مگو واگر وقتها سیمت بایست شوذ باز بنزدِ ما بیا

6 (۱۷٤/۳) همچنان کرامِ اصحابِ عظامِ روایت کردند که ملك
شمس‌الدینِ هندی که ملكِ مُلكِ شیراز بوذ رقعهٔ بخدمتِ اَعْذَبُ
الکلام واَلْطَفُ الانام شیخ سعدی اصدار کرده استدعا نموذ که غزلی
9 غریب که محتوی برمعانیٔ عجیب باشذ ازآنِ هرکه باشذ بفرستی، تا غذای
جانِ خوذ سازم؛ شیخ سعدی غزلی نو ازآنِ حضرتِ مولانا که درآن
ایّام بشیراز برده بوذند وخلق بکلّی ربوذهٔ آن شذه بنوشت وارسال
12 کرد وآن غزل اینست:

شعر (منسرح)

هر نفس آوازِ عشق می‌رسذ از چپ وراست
15 ما بفلك می‌رویم عزمِ تماشا کراست

الی آخره . . .

۱۷٤/۳ Z آ ۷۷ B آ ۷۲ K ۱۲۹ T, I, 291 ; H, I, 238

4 با کسی KB : بکسی Z ‖ 5 بنزد KB : نزد Z ‖ 6 همچنان KB : منقولست که Z ‖ 8 سعدی KB : + رحمه‌الله Z ‖ 12 آن KZ : این B

6 همچنان ... ص ۱۹/۲٦۸ آسوذه است : مؤلف درین روایت اشتباه کرده است، زیراکه در میان ملوك شیراز شمس‌الدین هندی نام کسی نیست؛ بجای او شمس‌الدین نام شخصی دیگر هست که او صاحب دیوان و ممدوح سعدی بوذ نه ملك شیراز. و بدین منصب در ٦۷۱ هـ/۱۲۷۲ م آمده‌است؛ وشیخ سیف‌الدین باخرزی در ٦٥۸ هـ/۱۲٥۹ م فوت شده است، یعنی قبل از صاحب دیوان شدن شمس الدین؛ سعدی نیز بقونیه نیامده است (ر. ك. به بدیع‌الزمان فروزان فر، رساله در تحقیق احوال زندگانیٔ مولانا جلال‌الدین محمد، ص ۱٤۱؛ T. ج ۱، ص LXXIV)

و در آخرِ رقعه اعلام کرد که در اقلیمِ رومِ پادشاهی مبارک قدوم
ظهور کرده است و این از نفحاتِ سرِّ اوست که ازین بهتر سخنی نی
گفته‌اند و نه خواهند گفتن ومرا هوسِ آنست که بزیارتِ آن سلطان 3
بدیارِ روم روم و رُوم‌را برخاکِ پای مبارکِ او مالم ، تا معلومِ
مَلِک باشد ؛ همانا که ملک شمس الدین آن غزلرا مطالعه کرده از
حدّ بیرون گریها کرد و تحسینها داده مجمعِ عظیم ساخته بدآن غزل 6
سماعها کردند و تحفِ بسیار بخدمتِ شیخ سعدی شکرانه فرستاد وآن
بوذ که عاقبة الامر سعدي بقونیه رسیذه بدستبوسِ آن حضرت مشرّف
گشته ملحوظِ نظرِ عنایتِ مردان شد و گویند که ملک شمس الدین از 9
جملهٔ معتقدانِ شیخ سیف الدین باخَرْزی بوذ رَوَّحَ اللهُ رُوحَهُ آن غزل را
در کاغذی نبشته با ارمغانهای غریب بخدمتِ شیخ فرستاذ تا شیخ در
سرِّ آن چه گویذ ؛ جمیعِ اکابرِ شهرِ بخارا در بندگیٔ شیخ حاضر بوذند ؛ 12
چون شیخ آن غزل را بفراغتِ تمام و امعانِ نظر مطالعه نموذ ، نعرهٔ
بزذ و بیخوذ شذه چندانی شورها کرده جامه‌ها دریذ و فریاذها کرد که
در حساب آیذ؟ بعد ازآن فرموذ که زهی مردِ نازنین! زهی شهسوارِ 15
دین! زهی قطبِ آسمان و زمین! الحق غریب سلطانی که در عالم
ظهور کرده است حقّا ثم حقّا که کافّهٔ مشایخِ ماضی که صاحب
مکاشفه بوذند در حسرتِ اینچنین مردی بوذند و از حضرتِ حق تمنّا 18
می‌بردند که بذآن دولت رسند ، میسّرشان نشد وآن سعادت بآخر
زمانیان مساعدت نموذ ؛ چنانک فرموذ

3 گفتن KB : — Z || 4 بر KZ : — B || مبارک KZ : — B || 8 عاقبة الامر KZ : + شیخ B || 11 نبشته KZ : بنوشته B || 14 شذه BZ : شد K || درید KB : دریذه Z || 15 درحساب BZ : + نه K || 16 سلطانی ZB : سلطان K || 19 می بردند K : می بُرند Z

شعر (مضارع)

بختی که قرنِ پیشین درخواب جُسته اند

3 آخر زمانیان را کردست افتقاد

الله الله چارقِ آهنین بایذ پوشیذن و عصای آهنین بکف بگرفتن و بطلبِ او بزرگ رفتن ووصیّت است بر دوستانِ ما که هر کرا استطاعتِ راه

6 باشذ و طاقتِ بدنی و قوّتِ سفر دست دهذ بی هیچ تعلّلی بایذ که بزیارتِ این پادشاه روذ وآن نعمت ورحمت را در یابذ که حضرتِ بهاء ولد و آباء کرام واجدادِ عظامِ ایشان از کبارِ مشایخ وعظیم الشان

9 بوذند و صدّیقِ اکبر جدِّ نُهمِ ایشانست رِضْوانُ اللهِ عَلَیْهِم اَجْمَعِینَ و من قوی ضعیف و پیر شذه ام وتحمّلِ مشقّتِ سفر ندارم و الاّ مَشْیاً عَلَی اْلهام لا عَلَی الاَقْدام بزیارتِ آنحضرت اقدام می کردم ؛

12 مگر شیخ مُظهرالدین فرزندِ مهینِ شیخ درآن مجلس حاضر بوذه ؛ شیخ بجانبِ او ملتفت گشته فرموذ که مظهرالدین امیذ دارم که چشمهای تو بدیذارِ مبارکِ آن مَظْهرِ مُطَهّر منوّر گردذ و سلام و خدمتِ ما را

15 بحضرتش برسانی اِن شَاءَ اللهُ وَحْدَهُ العَزِیز ؛ بعد از وفاتِ پذرشیخ مظهرالدین عزیمتِ ملکِ روم کرده بسعادتِ زیارتِ آن حضرت مستسعد گشته سلام واشتیاقِ پذررا بحضرتِ مولانا رسانیذه دلداریها

18 فرموذ و چند سال در قونیه اقامت نموذه باز ببخارا عزیمت نموذ وگویند : از فرزندان او یکی در قونیه آسوذه است

T, I , 294 ; H, , 240 ۱۷٤/۳ Z ۷۸ آ B ۷۳ آ K ۱۳۱

3 افتقاد KZ : افتمال B || 5 بر دوستان ما BZ : دوستان ما را K || 7 پاذشاه BK : — Z || 12 بوذه BZ : بوذ K || 14 تو BK : — Z || مبارک BK ~ آن Z || 17 رسانیذه BZ : رسانید K || 18 نموذه BZ : نمود

(۳/۱۷۵) همچنان منقولست که چون این غزل وخبرِ ظهورِ مولانا درعالم منتشر شذ، اکابرِ بخارا و دشت از علماء وشیوخ لاَ یَنْقَطِع بروم آمده زیارتِ آن حضرترا در می یافتند وازآن بحرِ معانی دُر می یافتند و گویند : روزی از بخارا وسمرقند بیست نفر رسیده مرید شذند و در قونیه فرو کشیذند

(۳/۱۷۶) همچنان فضلای اصحاب روایت کردند که روزی دانشمندی بزرگ بدیذنِ مولانا آمده بوذ؛ بطریقِ امتحان چند سؤالی بکرد که خذای تعالی را نَفْس توان گفت یا نی؟ چه اگر اورا نفس توان گفتن کُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ ٱلْمَوْتِ (۳/۱۸۵) را معنی چه باشد؟ واگر اطلاقِ نفس درشانِ بی نشانِ باری جایز نباشذ چرا عیسی علیه‌السلام تَعْلَمُ مَا فِی نَفْسِي وَلاَ اَعْلَمُ مَا فِی نَفْسِكَ (۵/۱۱۶) گفت واین دو معنی متضادّ می نمایذ وهمچنان اگر چنانک حق را شیْ گفتن روا باشذ پس كُلُّ شیْءٍ هالِكٌ (۲۸/۸۸) چرا گفت؟ حضرتِ مولانا فرموذ که معنیْ وَلاَ اَعْلَمُ مَا فِی نَفْسِكَ (۵/۱۱۶) اَیْ فِی عِلْمِكَ وغَیْبِكَ باشذ وبنزدِ اهلِ کشف اَیْ فِی سِرِّ سِرِّكَ گفتن باشذ یعنی تَعْلَمُ مَا فی سِرِّی وَسِرِّ سِرِّی وَلاَ اَعْلَمُ مَا فِی سِرِّ سِرِّكَ وارباب الباب می گویند: مَعْنَاهُ: تَعْلَمُ مَا كَانَ مِنّی فی الدُّنْیاء ولا اَعْلَمُ سرّ ما یكُونُ مِنْكَ فِی الآخِرة واَمّا اطلاق کردنِ شیْ بر حق تعالی جایزست کما قال تعالی قُلْ ایُّ شیْءٍ اَكْبَرُ شَهادةً قُلْ اللهُ (۶/۱۹) اَیْ اللهُ

۳/۱۷۵ — ۱۷۶ Z ۷۸ ب ۱۳۳ K T, I, 296 - 97 ؛ H, I, 242

3 زیارت KZ : زیارت B || در می یافتند BZ : در یافتند K || 4 رسیده BZ : رسیذ K || 8 نی KZ : نه باید B || 9 معنی BK ~ چه Z || 10 علیه السلام KZ : — B || 13 هالك BK : + الاَ وجهه Z || 15 سر BZ : — K || 18 قال KZ : + الله B

اعظمُ بالشّهادة؛ قُل اللهُ شهیدٌ بینی و بینکم (۱۹/٦) یومَ القیامة و معنی قوله تعالی کلُّ شیءٍ هالكٌ ای کلُّ شیءٍ مخلوقٌ هالكٌ سوی الخالق تعالی ای الّا هُوَ وَ الاصلُ فی الباب انّ المُستثنی منه هُوَ و اللهُ اعلَمُ؛ همانساعت آن دانشمند بندهٔ مخلص و مرید محقّق شده فرجی پوشید

(۱۷۷/۳) همچنان روزی جماعت مستعربان آمده بودند؛ هر معرفتی و اسراری که آن روز فرموذ بعربی گفت و ختم معانی برین کلمات کردند که الآدمیُّ کالاناء اوْ کالقصعة، فغسلُ ظاهره واجبٌ و غسلُ باطنه اوجبُ و غسلُ ظاهره فرضٌ. فغسلُ باطنه افرضُ لانَّ شرابَ الله لا یُصبُّ الّا فی اناء طاهرٍ فامرنا بتطهیر الاناء لانَّ محلَّ الشراب باطنُهُ لا ظاهرُهُ

شعر (رمل)

طهّرا بیتی بیان پاکیست گنج نوراست ار طلسمش خاکیست
گر جسد خانهٔ حسد باشذ ولیک آن جسد را پاك کرد الله نیك

باز فرموذ که کُلُّ مَنْ ماتَ نفسُهُ وشیطانُهُ و طُهِّرَ عن الاخلاق الذّمیمة، وصلَ الی الله؛ حاشا لله بَلْ قد وصلَ الی طریق الله؛ اذا کانَ یعرفُ انّهُ ما وصلَ الی الله، فقد وصلَ الی طریق الله فهُوَ ضالٌّ عن طریق الله

7 آن KZ : — B || فرموذ ZB : فرموده B || معانی برین BZ : — K || 14 باز فرمود که BK : — Z || 17 ما BK : — Z

13 طهرا ... نیك : MN ، ج ۱، ص ۲۷ / ٤۳٤ ـ ٤۳۳ ؛ MA ۱۱ / ۲۹ ـ ۲۸

(۱۷۸/۳) همچنان روزی در بندگیٔ مولانا شخصی گفته باشذ که جَمیعُ ٱلانْبِیَاء والخَواصّ ارْتَعَدُوا مِن هَیْبَةِ ٱلْمَوْتِ وشِدَّتِهَا؛
3 قال مولانا حاشا عَنْ شَأنِهِم هَلْ یَعْرِفُون النَّاسُ مَا ٱلمَوْتُ ؟ اَلْمَوْتُ عِندَ الرِجَالِ رُؤیَةُ ٱلحَقِّ ، کَیْفَ یَهرِبُونَ مِن رُؤیَتِهِ

(۱۷۹/۳) همچنان منقولست که روزی در اثنای معرفت فرموذ که
6 یَحْسِبُ النّاسُ أنّ ٱلمُخَاطَرةَ فِی قَوْلِهِ تَعَالَی : وَلاتُلْقُوا بِاَیْدَیْکُمْ اِلیَ التَّهْلِکَةِ (۱۹۵/۲) هُوَ الوُقُوعُ مِن السَّطحِ العَالِی، لا بَلْ لاَ تُلْقُوا بِاَیْدَیْکُم اِلیَ ٱلتَّهْلِکَةِ مِن اِستِمَاعِ کَلاَمِ غَیْرِ اِمَامِکَ
9 فَاذا لَمْ یَجزُ اِستِماعُ کَلامِ غَیرِ مُرْشِدِکَ وإنَ کَان کَلاماً وَاضِحاً؛ فَالاشْتِغَالُ بالوَسْوَسَةِ البَاطِلةِ اَخْزَی واَفْضَح وابْطَل؛ بعد ازآن فرموذ که روزی حضرتِ مصطفی علیه السلام صحابهٔ را بخواند و او در نماز
12 بوذ؛ چون تمام کرد برخاست وبیامذ رسول باو عتاب کرد که چرا دیر آمذی؟ گفت: نماز می‌کردم؛ فرموذ که آخر نه منت می‌خواندم؟ الاَبرارُ لایَحْتَمِلُ الانتِظَارَ

15 (۱۸۰/۳) همچنان از اصحابِ خبیر منقولست که حضرتِ مولانا چندانک غرّهٔ ماهِ محرّم که سرِ سالِ عربست طلوع کردی در وقتِ رؤیتِ هلال این دعا را می‌خواند : اَللّهُمَّ أنتَ الاَزَلیُّ الاَبَدِیُّ القَدِیمُ ؛ هذِهِ
18 سَنَةٌ جَدِیدَةٌ اَسْألُکَ العِصْمَةَ فِیهَا مِن الشَّیْطَانِ الرَّجِیم

۱۸۰-۱۷۸/۳ Z ۷۸ ب - ۷۹ آ B ۷۳ ب - ۷٤ آ K ۱۳۲
T, I, 297 - 98 ; H, I, 243

1 همچنان KB : وگویند Z ‖ 11 علیه KZ : + الصلوة و B ‖ 15 خبیر BZ : چنین B

وَالعَوْنَ عَلَى هٰذِهِ النَّفْسِ الاَمَّارَةِ بِالسُّوءِ وَالاِشْتِغَالَ بِمَا يُقَرِّبُنِي
اِلَيْكَ وَالاِجْتِنَابَ مِمَّا يُبَعِّدُنِي عَنْكَ ؛ يا اللهُ يا رَحْمٰنُ يا رَحِيمُ
3 بِرَحْمَتِكَ يا ذَاالجَلَالِ وَالاِكْرَامِ

(۱۸۱/۳) همچنان خدمتِ ملک المدرّسین شیخ شمس‌الدینِ ماردینی
رحمةُ اللهِ علیه روایت کرد که روزی شخصی را از محبّان تب گرفته بوذ ؛
6 بحضرتِ مولانا بیامذ واز حُمّی شکایت کرد ؛ فرموذ که بنویس ودر
انداز وبمحموم ده تا بفضلِ حق شفا یابذ واینست آنچ املا فرموذ :
يا اُمَّ اَلْمِلْدَمِ إِنْ كُنْتِ آمَنْتِ بِاللهِ اَلاَعْظَمِ لاتُصَدِّعِ الرَّأسَ
9 وَلاتُفْسِدِ اَلْفَمَ وَلاتَاْكُلِ اللَّحمَ وَلا تَشْرَبِ الدَّمَ فَتَحَوَّلِي
عَنِّيَ أَوْ عَن فُلانٍ اِلَى مَن اَشْرَكَ مَعَ اللهِ اِلٰهاً آخَرَ وَاِنِّي
اَقُولُ اَشْهَدُ اَن لا اِلٰهَ اِلاَّ اللهُ وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحمداً عَبْدُهُ
12 وَرَسُولُهُ ؛ همانا که محموم چون ازآن آب بخورد شفا یافت بعون الله تعالی

(۱۸۲/۳) همچنان منقولست که بر سه دانهٔ سیر واگر بعضی نتوانذخوردن
بر سه دانهٔ باذام بنوشت ودر خوردِ محموم داذ ، در سه روز شفا
یافت وآن اینست اذان اذن بسین (؟)

(۱۸۳/۳) همچنان از خدمتِ مفخرالاولیاء مولانا سراج‌الدین مثنوی
خوان استاذ جامعِ کتاب رحمه اللهُ که او روایت کرد که حضرتِ مولانا
پیوسته این سه بیت را تکرار می کرد وحضرتِ چلبی حسام‌الدین را یاذ
می‌داذ ومرا فرموذ که یاذ گیر که من از حضرتِ شیخم سیّد برهان‌الدین
محقّقِ ترمذی قدّس اللهُ سرَّهُ یاذگار دارم

---

1 بالسوء : — B || KZ : — K || 5 علیه BZ : — || 10 فلان KZ : + او عنی B

شعر (بسيط)

الرُّوحُ مِنْ نُورِ عرشِ اللهِ مَبْداءُها
وتُرْبَةُ الأَرْضِ اَصْلُ الجِسْمِ والبَدَنِ 3

قد اَلَّفَ المَلِكُ الجَبَّارُ بَيْنَهُما
لِيَصْلُحا لِقبولِ العهدِ وَالمِحَنِ

الرّوحُ فِي غُربَةٍ والجِسمُ فِي وَطَنٍ 6
فارْحَم غريباً كَئِيباً نازِحَ الوَطَنِ

وهمچنان شورها می‌کرد و می‌گفت

شعر (هزج) 9

گر خیره سری زنخ زند گو می‌زن
معشوقه ازین لطیف‌تر امکان نیست

(۱۸۴/۳) الحکایه : منقولست که روزی حضرتِ مولانا با یاری 12
چند از دروازهٔ اسب‌بازار بیرون آمده بزیارتِ مرقدِ سلطان العلماء
بهاء الدین ولد رَضِیَ اللهُ عَنْهُ وارْضَاهُ می‌رفت؛ دیدند که خلایقِ
بیشمار بر شخصی هنگامه شده اند وازآن جماعت جوانی چند پیش دویدند 15
وفریاد کردند که حَسْبَةً لِلّه یکی‌را سیاست می‌کنند تا حضرتِ مولانا
شفاعت کند که نوجوانست رومی؛ فرمود که چه کرده است؛ گفتند که
یکی کشته است قصاص میکنند؛ درحال پیش رفته تمامتِ جلّادان 18

1 شعر K : بیت Z || 12 الحکایه KB : همچنان Z

ومردمِ شحنه سر نهاذه از دور ایستاذند؛ دامنِ فرجیِ مبارک برو پوشانیده؛
شحنهٔ شهر بخدمتِ سلطانِ اسلام کیفیّتِ حال را عرضه داشت؛
3 فرموذ که مولانا حاکم است، چه اگر شهری را بخواهذ وشفاعت کند
می رسذش وهمه فدای اوست تا رومیٔ که باشذ؟ همانا که اصحاب اورا
بر گرفته بحمّام بردند واز حمّام بیرون کرده بمدرسه آوردند؛ تا بدستِ
6 مولانا ایمان آورده مسلمان شذ؛ همان لحظه ختنه کرده سماعِ عظیم
کردند؛ حضرتِ مولانا فرموذ که نامت چیست؛ گفت: ثریانوس؛
فرموذ که اورا بعد الیوم علاء الدینِ ثریانوس بگویند؛ عاقبة الامر از
9 برکتِ نظرِ عنایتِ حیات بخشِ آن حضرت بجائی رسیذ که مشایخِ
کبار وعلمای اخیار در تقریرِ معرفت وسیرِ آن مذکور حیران میشذند
واز بذله ولطایفِ او تعجّب می ماندند؛ مگر روزی حضرتِ مولانا
12 از مذکور شیخ علاء الدین پرسیذه باشذ که این کشیشان واحبارِ نصاری
هَدَاهُمُ اللهُ در حقِّ حقیقتِ عیسی علیه السلام چه می‌گویند؟ گفت:
خذا می‌گویند؛ فرموذ که بعد ازین بذیشان بگو که محمّدِ ما خذا تر،
15 محمّدِ ما خذا تر، محمّدِ ما خذا تر

(۱۸۵/۳) همچنان روزی جماعتی از فُقها نزدِ ملکُ القضاة
سراج الدینِ ارموی رحِمه اللهُ تشنیع کردند که علاء الدین ثریانوس بجِد
18 می‌گویذ که مولانا خذاست وآن در قانونِ شریعتِ نبوی جایز نیست،

T, I, 300 ; H, I, 245 ۱۸۵/۳ Z ۷۹ ب B — K ۱۳۵

1 ـ 2 دامن . . . داشت KZ : — B || داشت Z : داشته K || 8 الیوم KBZ : +
داماد Kb || 11 مکر BK : همچنان Z || 13 علیه السلام K : — ZB || 14 می‌کویند BZ : +
و K || 14 ـ 15 خذاتر . . . ما خذاتر KZ : — B || 16 همچنان . . . ص ۲۷٦/٦ نثوی
KZ : — B || 18 می‌کویذ که Z : می‌کویذ K

بلکه کفرست؛ مُحضِری چند فرستاده اورا حاضر کردند؛ قاضی گفت: توئی که مولانا را خدا می‌گوئی؟ گفت: حاشا وکلّا، بلکه می‌گویم که مولانا خدا سازست؛ نمی بینی که مرا چگونه ساخت؟ 3 گبری بوذم بعید وعنید، عرفانم بخشید وعالمم گردانید وعقلم داذ وخداذانم کرد واز تقلیدِ خداخوانی بتحقیقِ خداذانی‌ام رسانید ومَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ نقدِ وقتِ من شذ وتا در جانِ 6 کسی خدائی نباشذ خذا را نتوانذ شناختن واین دلیلِ قطعیست

شعر (مضارع)

بی عقل عقل را چو نداند کسی یقین
پس فهم کن ازین که که باشذ خذای دان 9

نحوی نحوی‌را داند، فقیه فقیه‌را شناسذ؛ هرگز جاهلی عالم را نداند وکور آفتاب را نبیند وبی خذائی خذائی نتوان کرد که اُخْرُجْ بِصِفاتِی اِلیٰ خَلْقِی؛ چنانک خدمتِ مولانا ببرکتِ صحبت وتربیتِ خوذ 12 جاهلی را عالم می‌کنذ وفقیه ونحوی ومنطقی می‌کنذ واز پرتوِ تو تبدیلی می یابذ، همچنان صحبتِ حضرتِ مولانا نیز بنَفَسِ مبارکِ خوذ نَفْسِ جاهل را عالم می‌کنذ، عارف می‌کنذ. عاقل می‌کنذ وباز عاقلان را 15 عاشق می‌کنذ؛ نی بلک چیزی می‌کنذ که هرکسی آن نتوانذ شذن؛ آخر نمی بینی؟ که در علمِ کیمیا دانگی اکسیر مِسِ زنگ آلوده را زرِّ خالص می‌سازذ واز هستیِ پیشینی اش تبدیل می‌کنند؛ اگر چنانک مردِ خذائی 18

16 که Z: — K || 17 مس K: + حس Z

که از هستیٔ اوّل مبدّل شده باشد و از خودیٔ خود رسته و از نورِ خدا
برگشته مسِّ وجودها را زر کند و منوّر گرداند وبدریای والیَ اللهِ
تُرجَعُ الاُمُورُ (۲/۲۱۰ ؛ ۳/۱۰۹ ؛ ۸/٤٥) رساند هیچ عجیب وغریب 3
نباشد تمامتِ دانشمندان وفُقَهَا خجل وشرمسار گشتند ؛ علاءالدینِ
ثریانوس چون ماجرای قاضی وفقها را بحضرتِ مولانا عرضه داشت
تبسّم فرموده گفت که بایستی گفتن بقاضی که وای بر تو! اگر خدا نشوی 6

(۳/۱۸٦) همچنان مگر جماعتی از اربابِ تصوّف اورا درمیان گرفته
عتاب می کردند که مولانا را چرا خدا می گوئی ؛ گفت : بهرِ آنک
بالاتر از خدا وعالیتر ازآن نام نیافتم که بگویم واگر چیزی دیگر بودی 9
هم گفتمی

شعر (مضارع)

از عشق شرم دارم اگر گویمش بشر 12
می ترسم از خدای که گویم که این خداست

و در طریقتِ اهلِ حقیقت مریدِ مخلص را درحقِّ شیخِ خود هرچه
گوید جایز داشته اند واورا گرفت نیست 15

(۳/۱۸۷) همچنان خدمتِ اخی احمد که ازمعتبرانِ زمان بود، روزی
بعلاء الدین گفته باشد که من یک خروار کتاب خوانده ام و درآنجا هیچ
اباحتِ سماع را ندیده‌ام و وجهِ رخصت را نشنیده ؛ شما این بدعت‌را بچه 18
دلیل پیش می برید ؟ علاء الدین جواب داد که خدمتِ اخی خروار خواند،

T, I, 302 ; H, I, 247 ۳/۱۸٦ ـ ۱۸۷ Z ۸۰ آ B ۷٤ ب K ۱۲٦

6 فرموده Z : فرمود K || گفت که Z : گفت K || 7 ـ 15 همچنان . . . گرفت نیست KZ : — B || 9 از K : — Z || از خدا K : از خدائی Z || 16 همچنان BK : گوینده Z || خدمت B : — KZ || 17 خوانده ام BK : خواندم Z || ندیده ام KZ : ندیدم B || 19 خدمت ZB : — K

برای آن ندانست؛ بحمد الله که ما عیسی وار خوانده ایم و بسرّ آن رسیده

(۱۸۸/۳) همچنان از خدمتِ شیخ محمودِ نجّار رَحِمَهُ اللهُ منقولست که
او گفت: روزی علاء الدین از حضرتِ مولانا پرسید که در ایّامِ
زمستان بر پشتِ پا مسح کردن رواست؟ فرمود که شما را رواست؛
هم پرسید که این که پیوسته مردم می گویند که کنارِ تنّور جای مردانست
چه معنی دارد؟ مولانا فرمود که معنیش آنست که هر که در ایّامِ
تابستان کوششی نمود و ذخیره‌ٔ نهاد. لاجرم در هنگامِ زمستان کنارِ
تنّور و آسُودَنگاه جای اوست و هر که از تکاسُل تقاعد نمود وکوششی
نکرد و بقدرِ امکان دست و پائی نزد و اجتهاد ننمود، همانا که در
شدایدِ زمستان بیچاره و نا مراد مانده بکنارِ تنّور نرسید؛ همچنان
مثالِ این عالم و آن جهان همچنین است؛ العَاقِلُ یَکْفِیهِ الاِشَارَةُ

(۱۸۹/۳) الحکایه: مفخر الابرار شیخ محمودِ نجّار رَحِمَهُ اللهُ
روایت کرد که روزی حضرتِ مولانا روی مبارک بسوی یاران کرده
فرمود که دریغا اهلِ قونیه از سماعِ پرذوقِ ما ملول می شوند و زیر
زیر طعنه می‌زنند و بدین خوشیها و شادیهای ما راضی نیستند وهمچون اهلِ
سبا کفرانِ نعمتِ حق می‌کنند و بگوشم می رسد که تشنیعها می زنند؛
همانا که مالکِ یوم الدّین جزای کفران و شومئ طغیانِ ایشان چندانی
غم و پریشانی برایشان ریزاند که همشان عاجز و بیچاره شوند؛ عاقبت
الامر ترکِ عیال و اسباب کرده جلاء وطن کنند راملاک وضیاع.

۱۸۸/۳ ـ ۱۸۹ Z ۸۰آ ـ ب B ۷۴ب ـ ۷۵آ K ۱۳۷ T,I, 303 : H,I, 247

7 نهاد KZ : نهاده B || 8 آسوذنگاه KZ : آسودگاه B || 11 همچنین است K : همچنانست B : + و Z || 12 الحکایه BK : همچنان Z || 14 پر ذوق K : و ذوق BZ
17 ایشان BZ : ایشان را K || 19 الامر B : — KZ

ایشان در دستِ مستأکله خراب و یباب شوذ واغلبِ اغنیاء و مردم زادگانِ
این دیار بعلّتِ قلّت هلاك شوند ؛ آخر الامر چون بتوبه آیند واستغفار
3 کنند واولاد واعقاب واحفادِ مارا باعتقادِ تمام مبجّل دارند وبفضلِ
باریٔ تعالی شهرِ قونیه از نَوْ معمور شوذ واهلِ آن زمان سماع دوست
ومردمِ ذوقی باشند وعالمِ عشق همهٔ جهانرا فرو گیرذ وکافّهٔ مردم
6 عاشقِ کلامِ ما شوند وعظمتِ این خاندان چندانک روذ ترقّی گیرذ
وخواستِ الله پیش روذ ویارانِ ما بر عالمیان بچربند هم بقال وهم
بحال وسرّ وَلاَ یُحِیطُونَ بِشَیْءٍ مِنْ عِلْمِهِ اِلاَّ بِمَا شَاءَ
9 (۲۵۵/۲) معلومِ اهلِ عنایت شوذ إنْشَاءَ اللهُ تَعَالَی

(۱۹۰/۳) همچنان منقولست که روزی حضرتِ مولانا بدیذن
شیخ المشایخ نادرة الزمان ملك المحدثین شیخ الصدرالدین رَحِمَهُ اللهُ
12 رفته بوذ ، شیخ بتعظیمِ تمام استقبال کرده بر سرِ سجّادهٔ خوذ
نشاند و برابرِ او بدو زانوی ادب در آمذه مراقب گشتند ودر دریای
حضورِ پرنور زمانی سبّاحی و سیّاحی کردند ؛ مگر درویشی که در
15 بندگیٔ شیخ مجاور بوذ وچند نوبت زیارتِ کعبه را دریافته بصحبتِ
مشایخِ ربعِ مسکون رسیذه بوذ واورا معروف حاجی کاشی خواندندی
از حضرتِ مولانا سؤال کرد که فقر چیست؟ هیچ جواب نفرموذ ؛
18 شیخ عظیم رنجیذ ، مکرّر تا سه نوبت سؤال کرد ؛ هیچ نگفت ؛ همانا که
مولانا بر خاست وروانه شذ ؛ شیخ تا درِ بیرونی وداع کرده باز گشت

۱۹۰/۳ Z ۸۰ ب B ۷۵ آ K ۱۳۸ T, I, 305 ; H, I, 249

11 رحمه الله BK : + رحمة الله علیه Z || 15 بوذ BZ : بوده K || 18 رنجیذ BZ رنجیده K : || 19 بیرونی BK : بیرون Z

وبغضبِ تمام گفت : ای پیرِ خام ! وای مرغِ بی هنگام ! درآن وقت چه جای سؤال وکلام بوذکه بی ادبی کردی وهمچنان سؤالت‌را جوابِ صواب فرموذ وتو بی خبر ، حالیا حاضرِ وقتِ خوذ باش که ازعالمِ غیب 3 زخم خوردی ؛ کاشی گفت : جوابم چه بوذ ؟ گفت : آنکه اَلْفَقیرُ اِذا عَرَفَ اللهَ کَلَّ لِسانُهُ ؛ یعنی درویشِ تمام آنست که در حضورِ اولیا هیچ نگویذ نه بزبان و نه بدل ؛ یعنی‌که اِذا تَمَّ اَلْفَقْرُ فَهُوَ اللهُ 6 چنانکه گفت :

شعر (رمل)

پیشِ بینایان خبر گفتن خطاست کآن دلیلِ غفلت ونقصانِ ماست 9
پیشِ بینا شذ خموشی نفعِ تو بهرِ این آمذ خطابِ اَنْصِتُوا

بعد از سوم روز در راه باغش رندان برسیذه اورا بقتل آوردند وهرچه داشت بردند ، نَعُوذُ بِاللهِ مِن قَهرِهِم و نَهْرِهِم وهمچنان 12 درویشی ازحضرتِ مولانا سؤال کرد که عارف کیست؟ فرموذکه عارف کسیست‌که هیچ کدورتی مشربِ صافِ اورا مکدّر نگرداند که اَلْعارِفُ لاَ یَتَغَیَّرُ وهرکدورتی که بذو رسذ صافی شوذ ؛ چنانکه گفت : 15

شعر (هزج)

درآبِ روان ای جان خاشاک کجا پایذ
در جان وروان ای جان چون خانه کنذ کینه 18

---

2 که BK : — Z || 6 که KZ : — B || 11 بقتل B : قتل KZ || 16 شعرKB : — Z
9 ـ 10 پیش . . . انصتوا : MN ، ج ٤ ، ص ۳۹۹/۲۷۰۱ ـ ۲۷۰۲ ؛ MA ، ص ۳۷۷ / ۲۸ ـ ۲۹

(۳/۱۹۱) همچنان عزیزی روایت کرد که روزی حضرتِ مولانا
از یاران دوات و قلمی خواسته وسطری سِطَبْر بر روی دیوارِ مدرسه
3 بنوشت که روزه گرفتن از غذای روح حرامست واللهُ اَعْلَم. وباز
در صفحهٔ کتابی فرموذ نبشتن که دَلیلُ لَذَّةِ اَلْمَعْشُوقِ دَمْعُ العاشِقِ
وَهُو مُعجِزَةُ الاَنْبِیاءِ عَلَیْهِم السَّلامُ

6 شعر

در هوات که می دارذ در هوای او باش
در طابت که می دارذ در طلبِ او باش

9 گویند: روزی در تفسیرِ این آیت تحقیق می فرموذ که الَّذی
خَلَقَنی فَهُو یَهْدِینی (۲۶/۷۸) خَلَقَنی لِخِدمَتِهِ یَهدِینی
لِآدابِ الخِدْمَةِ وتَقَلُّبَکَ فی الساجِدِین (۲۶/۲۱۹) فی الاَصْلاب
12 الاباءِ واَرْحامِ الاُمَّهاتِ

(۳/۱۹۲) همچنان از افاضلِ اصحاب مولانا فخرالدینِ ادیب
رَحِمَهُ اللهُ روایت کرد که روزی حضرتِ مولانا در محفلی عظیم این
15 حدیث را شرح می فرموذ که قَالَ النَّبِیُّ صلعم ما رَأیْتُ اللهَ اِلاَّ
بِلِباسٍ اَحْمَرَ و هیچ کسی را مجالِ دم زذن نبوذ و درآن شرح همگان
خیره گشته بوذند ؛ وروایتِ دیگر فرموذ که ما رَأیْتُ رَبِّی اِلاَّ
18 وَفی حُلَّةٍ حمراءَ ؛ وشورها کرده این غزل را فرموذ

---

۳ / ۱۹۱ ـ ۱۹۲ Z ۸۱ آ B ۷۵ ب T, I, 306 _ 07 ; H, I, 250

1 همچنان BK : الحکایه Z || 2 قلمی BZ : قلم K || خواسته BZ : می خواست K || 5 علیهم السلام BK : — Z || 8 در طابت KZ : در طلب B

شعر (هزج)

نوریست میانِ شعر احمر از دیده وهم ز روح برتر
خواهی خوذ را بذو بدوزی برخیز وحجابِ نفس بردر 3
آن روح لطیف صورتی شذ با ابرو و چشم و رنگِ اسمر
بنموذ خذای بیچگونه بر صورتِ مصطفی پیمبر
آن صورتِ او فنای صورت وآن نرگسِ او چو روزِ محشر 6
هرگه که بخلق بنگریذی گشتی ز خذا گشاذه صذ در
چون صورتِ مصطفی فنا شذ عالم بگرفت اللهُ اکبر

وفرموذ که در خواب جامهٔ سرخ پوشیذن یا سرخی دیذن عیش است 9
وفرح ، سبزی دیذن زهدست . سپیذی تقویست ، کبوذی وسیاه ماتم
وغم وَاللهُ اَعْلَم

(۱۹۳/۳) همچنان منقولست که روزی حضرتِ مولانا در مجمعِ 12
پروانه عند الحضور الصدور واکابر الجمهور در اثناء معرفت فرموذ که
الله تعالی مَوْجُودٌ عِنْدَ النَّاظِرِ فِي صُنْعِهِ ، مفقودٌ عِنْدَ النَّاظِرِ فِي
ذاتِهِ ، لَا يَصِلُ اِلَى غَيْرِ اللهِ اِلاَّ بِالصَّبْرِ عَلَيْهِ ، اللهُ اَظْهَرُ 15
مِنَ الشَّمْسِ ، فَمَنْ طَلَبَ الْبَيَانَ بَعْدَ العِيَانِ فَهُوَ فِي الخُسْرانِ

شعر (رمل)

هرکه برهستیْ حق جویذ دلیل او زیان مندست اَعْمَی و ذلیل 18

T, I, 308 ; H, I, 251 — ۱۹۳/۳ Z ۸۱ ب B ۷٦ آ K ۱٤۰

b 2 ز BK : — Z || a 3 خواهی KB : + که Z h K || بذو BK : برو Z || a 4 روح BK : نور Z || b 4 ابرو . . . رنگ KB : ابرو چشم رنگ Z || 8 الله BZ : اله Z h K

هر که مقصودی ندارذ وجودی ندارذ واگر دارذ بجز از بهر عقوبتی ندارذ ؛
الزّاهِدُ یُحِبُّ الخِدْمَةَ والعِبَادَةَ والعَارِفُ یُحِبُّ المَخْدُومَ ؛
3 الزّاهِدُ جَرِیحٌ والعَارِفُ جَرّاحٌ

(۱۹٤/۳) گویند : روزی در حضرتِ مولانا قدّس اللهُ سرّه
در بابِ سماع سخنی می‌گفتند؛ فرموذ که اوّل اهلیّتِ سماع حاصل کن ،
6 آنگاه سماع کن که من دی شکر را در بینی کردم ، بینیْ من شکر را
نشنیذ ، مستعدّ آن نبوذ

شعر (رمل)

9 اوّل استعدادِ جنّت بایذت	تا ز جنّت زندگانی زایذت
بی ز استعداد در کانی روی	بر یکی حبّه نگردی محتوی

اگر خواهی که در زیرِ خاک نروی ، در نور گریز که نور زیر
12 خاک نروذ

شعر (رمل)

نور خواهی مستعدّ نور شو	حور خواهی پاکتر از حور شو
15 تا نگردی پاک دل چون جبرئیل	سوی مردان ازکجا یابی سبیل

۱۹٤/۳ Z ۸۲آ B ۷٦آ K ۱٤۰ T, I, 309 ; H, I, 252

4 گویند BK : همچنان Z || 5 در KZ : — B || 9 زایدت K : + شعر Z ||

9 اول . . . زایدت : MN ج ٦ ، ص ٥٢٩/٤٤٣٤ ؛ MA ص ۱/٦٥٨

10 بی ز استعداد . . . محتوی : MN ، ج ٦ ، ص ٥٢٨ / ٤٤٢٥ ؛ MA ، ص ٦٥٧ / ٢٦

14 نور خواهی . . . شو : MN ، ج ١، ص ٢٢١/٣٦٠٦ ؛ MA ، ص٩٣/٢٨

فرموذ که من مرده باشم و او در من نگرذ به از زنده که او در من ننگرذ

3 شعر (رمل)

مرده باشم بمن حق بنگرذ به ازآن زنده که باشذ دور و رد

(۱۹۵/۳) منقولست که پیوسته حضرت خداوندگار دعا کرذی یاران را که خذا از قضای آشکاراتان نگاه داراذ ؛ یاران ازین معنی 6 سؤال کردند ، فرموذ که قضای آشکارا صحبت اغیار و نا جنس است ؛ الله الله صحبت عزیز است لا تُصاحِبوا غَیْرَ اَبْناءِ اَلجِنْسِ چنانک 9 گفت :

شعر (رمل)

ای فغان از یار نا جنس ای فغان همنشین نیک جوئیذ ای مهان
12 گر نخواهی خدمت ابنای جنس در دهان اژدهائی همچو خرس

وفرموذ که درین معنی حضرت خذاوندم سلطان الفقرا مولانا شمس‌الدین تبریزی عَظَّمَ اَللهُ ذِکْرَهُ می فرمایذ که علامت مرید قبول یافته آنست 18 که اصلا با مردم بیگانه صحبت نتوانذ کردن و اگر از ناگاه در صحبت بیگانه اتّفاق افتذ ، چنان نشینذ که منافق در مسجد وکوذک در مکتب واسیر در زندان

T, I, 310 ; H, I, 253 ۱۹۵/۳ Z ۸۲ آ B ۷٦ ب

1 فرموذ که : — Z || 5 منقولست BK : گویند Z || 6 خذا KZ : خدا را B
13 وفرموذ BK : — Z || مولانا BK : — Z || 18 با مردم KZ : بمردم B

4 مرده . . . ورد : MN ، ج ۵ ، ص ۲۵٦ / ٤۰۲۸ ؛ MA ، ص ۸/۵٤۳
11 ای فغان . . . مهان : MN ، ج ٦ ، ص ٤٤۱ / ۲۹۵۰ ؛ MA ، ص ٤/٦۲۱

(۲۹٦/۳) همچنان روزی در مدرسه معارف می فرموذ واکابرِ
شهر حاضر بوذند ؛ گفت : هرگز مسرورِ غرض و مغرورِ عوض
3 نبوذه ام

شعر (منسرح)

گر بی برگی بمرگ مالذگوشم آزاذی را ببندگی نفروشم

6 طُعمِ طمع نچشیذدام ، اینک چهل سالست تا قناعت توشهٔ من بوذه
است و فقر پیشهٔ من

شعر (رمل)

9 حاش لله در دلِ من طمع نیست از قناعت در دلِ من عالمیست
تا دهذ دوغم نخواهم انگبین زانک هرنعمت غمی دارذ قرین

بعد ازآن فرموذ که هرکه کمالی وجمالی دعوی می‌کند یا بفعل
12 یا بقول وتکبّر و نازی دارذ همانا که باندازهٔ حالِ خوذ اَنا اَلحَق می‌گویذ؛
درآن صفت الاّ آنانک کاذب باشند ملحق شوند بفرعون وجنسِ او؛
و امّا صادقان و عزیزانی که ایشان را رسذ آن دعوی ، روزی سر بر
15 آرند ازآن کمال که دعوی می‌کنند ؛ چنانک عالمیان را حقیقتِ حقّیتِ
ایشان مُحقَّق شوذ ، چنانک گفت :

T, I, 311 ; H, I, 254 ۱۹٦/۳ Z ۸۲ آ B ۷٦ ب K ۱٤۲

2 عوض KZ : عرض B || 4 شعر BK : — Z || 14 عزیزانی K : عزیزان Z
9 حاش . . . عالمیست : MN ، ج ۱ ، ص ۱٤٦ / ۲۳٦۲ ؛ MA ،
ص ٤۲ / ۲٦

شعر (رمل)

آن اَنارا لعنةالله در عَقِب   وین انا را رحمةالله ای مُحِب
رحمةالله آن عمل را در وفا   لعنةالله این عمل را در قفا 3

(۱۹۷/۳) همچنان اصحابی که در مسالکِ رَوی ومواقفِ سَوِیِ مُستوی بوذند ودر مرکزِ صورت معنوی چنین روایت کردند که روزی حضرتِ مولانا در بسطِ معارف ونشرِ اسرارِ لطایف گرم شده 6 بوذ ودر مناقبِ منصورِ حلاّج قَدَّسَ‌اللهُ سِرَّهُ العَزیز چیزها می فرموذ ؛ آخرالکلام می فرمایذ که سببِ صلبِ منصور آن بوذ که روزی گفت : اگر محمّد را در یافتمی بغرامت گرفتمی ماجرا این بوذ که چون در شبِ 9 معراج بحضرتِ عزّت رسیذ تنها مؤمنانِ امّت را خواست ، چرا همه را در خواست نکرد ؟ چرا نگفت ؟ که همه را بمن ببخش ، همین مؤمنان را خواست ؛ فی الحال حضرتِ مصطفی علیه‌السّلام متمثّل ومتجسّد گشته 12 از در درآمذ که اینک آمذم ! چگونه بغرامتم می گیری ؟ بگیر ! فرموذ که ما بفرمانِ حق میخواهیم آنچ میخواهیم ودلِ ما فرمان خانهٔ اوست که از غیرِ ارادت وفرمانِ او پاک ومعصوم شذه‌است ؛ اگر 15 فرموذی که همه را بخواه همه را بخواستمی ، امّا همه را نفرموذ مؤمنان را فرموذ ؛ منصور دستار فرو گرفت که یعنی بغرامت می‌ایستم ؛ گفت : الآ

4 مواقف KZ : مواقِ B || 6 بسط KZ : بسیط B || 10 _ 12 چرا همه . . . خواست BK : — Z || 16 که BK : — Z || 17 که Z : BK

2 آن . . . محب : MN ، ج ۵ ، ص ۱۲۹ / ۲۰۳۶ ؛ MA ، ص ۱۶/٤٨٤
8 سبب صلب . . . ص ۲۸٦ / ۵ روی نکرذانند : ر . ک . به ترجمهٔ ترکی نفحات‌الانس لامعی چلبی ص ۲۰۱ - ۲۰۲ نقل از مرصاد العباد نجم‌الدین ابوبکر عبدالله بن محمد الاسدی الرازی

سر، بدستار راضی نشوم؛ تا روزِ دوم آن قضیّه واقع شد و آن بهانه شد
و او بر سرِ دار می‌گفت که من می‌دانم که این از کجاست و این خواستِ
3 کیست؟ از خواستِ او رو نگردانم؛ همچنان سر را بباخت وروی
از آن سرِّ عالم نگردانید و هرگز عاشقانِ صادق از امرِ بزرگانِ دین
وعارفانِ سرِّ یقین روی نگردانند؛ اَلعَارِفُ مَعْدَنُ عِلمِ اللهِ، مُرضِعُ
6 اَرْوَاحِ الطَّالِبِینَ بِنَفْسِهِ، صُحُفُ اَسْرَارِ رَبِّ العالمین بِرُوحه؛
العارِفُ وَاِنْ کَانَ بَدَوِیّاً وَحْشِیّاً فَهُوَ مَعْدَنُ العَقْلِ وَالاَدَبِ

(۳/۱۹۸) همچنان منقولست که درصحنِ مدرسهٔ مبارک سَیْر
9 می فرموذ و می‌گفت: بِسمِ اللهِ الَّذِی لا یُغْلَبُ مَنْ تَمسَّکَ به
ولا یُخْسَرُ مَنْ تَوَکَّلَ عَلَیْهِ؛ بِسمِ اللهِ عَلَی تَوْبَتِی؛ بِسْمِ اللهِ
عَلَی سُرورِ قَلْبِی، بِسمِ اللهِ عَلَی سُکری وَشُکْرِی

12 (۳/۱۹۹) الحکایه: همچنان ملکُ الخلفاء وَلِیُّ اللهِ فِی الاَرْض
شیخ مَوْلَی الکَابِی رحمةُ اللهِ علیه که از یارانِ بزرگ و پهلوانانِ
سُتُرْگ بوذ، در ولایتِ دانشمندیه روایت چنان کرد که مصحوبِ
15 مولانا شمس الدینِ ماردینی رَحِمَهُ اللهُ در وقتِ نمازِ صبح در مدرسهٔ
مولانا یافت شذیم و البتّه اصحاب التماس نموذند که حضرتِ مولانا امامتی
کنند که مَنْ صَلَّی خَلْفَ اِمامٍ تَقِیٍّ فکأَنَّما صَلَّی خَلْفَ نَبِیٍّ؛
18 اجابت فرموذ؛ چندان اورادِ غریب ودعواتِ عجیب خواندند که هیچ

T, I, 313 ; H, I, 255 ۳/۱۹۸ـ۱۹۹ Z ۸۲ ب B ۷۷ آ K ۱٤۳

7 العارف KZ : المعارف B ‖ 11 شکری BK : بشکری Z ‖ 12 الحکایه BK : —
Z ‖ 16 نموذند KZ : نمود B ‖ 18 دعوات BK : دعوت Z

مشایخ را نبوذه است و ازآنجملة این ده کلمات‌را یاذگار آن حضرت یاذ
کرفتم که ، اعدَدتُ لِکُلِّ هولٍ لا اِلهَ الّا اللهُ وَ لِکُلِّ همٍّ وغمٍّ
ما شاءَ اللهُ وَ لِکُلِّ نِعمَةٍ اَلحَمدُ لِلّهِ وَ لِکُلِّ رخاءٍ الشُّکرُ لِلّهِ 3
وَ لِکُلِّ أعجوبةٍ سُبْحانَ اللهُ وَ لِکُلِّ ذَنْبٍ اَستَغفِرُاللهَ وَ لِکُلِّ
ضِیقٍ حَسْبِیَ اللهُ وَ لِکُلِّ قَضاءٍ وَ قَدَرٍ تَوَکَّلتُ عَلَی اللهِ وَ لِکُلِّ
مُصیبَةٍ اِنّا لِلّهِ وَ اِنّا اِلَیْهِ راجِعُونَ (۲/۱۵٦) وَ لِکُلِّ طاعةٍ 6
و معصیةٍ لا حَوْلَ وَلا قُوَّةَ اِلّا بِاللهِ العَلِیِّ العَظیمِ و همچنان
فرموذند که پیوسته سلطان ما بعد از گزارکردن فرض صبح این دعا را
بجدّ می خواند که اَللّهُمَّ اَجْعَل لِی نوراً فی قَلْبِی و نُوراً فی سَمْعِی 9
ونوراً فی بَصَری و نُوراً فی شَعری و نوراً فی بَشَری و نوراً فی لَحْمِی
ونُوراً فِی دَمِی ونُوراً مِنْ بَیْنِ یَدَیَّ و نُوراً مِنْ خَلْفِی و نوراً
مِن تَحتِی و نُوراً مِنْ فَوْقِی و نُوراً عَن یَمِینِی و نُوراً عَنْ 12
شِمَالِی ؛ اللّهُمَّ زِدْنِی نُوراً وَ اَعْطِنِی نُوراً و اَجْعَلْنِی نُوراً،
یا نُوَرَ النُّور بِرَحْمَتِکَ یا اَرْحَمَ الراحِمِینَ

15 (۳/۲۰۰) الحکایه : همچنان اصحاب نظر واخوان عِبَرْ خبر چنان
داذند که در زمان حضرت مولانا در شهر قونیه زنی بوذ ولیّه وکامله که
اورا معروف فخرالنساء خواندندی رَضِیَ اللهُ عَنْهَا و او خاتونی بوذ
18 پارسا وصدّیقه و در عهد خوذ رابعهٔ جهان بوذ واکابر عالم و عارفان

۳/۲۰۰ Z ۸۲ ب B ۷۷ آ K ۱٤۳ ، T, I, 313 ; H, I, 255

2 هم KZ : غم B || 8 پیوسته KZ : + حضرت B || 10 فی بشری K : فی مما
بشری (!) Z || 15 الحکایه BK : — Z ،

صاحب دل محبّ ومعتقدِ مذکوره بوذند واورا کراماتِ ظاهره ازحدّ
بیرون بوذ واو پیوسته از صحبتِ حضرتِ مولانا خالی نبوذی وایشان نیز
3 اوقات بدیذنِ او رفتندی؛ مگر محبّانِ فخرالنساء اورا باعث شذه
باشند که البتّه بحج بایذ رفتن واورا هم داعیهٔ باطن بوذه گفت: تا
بحضرت مولانا مشورت کنم که بی‌اجازت واشارتِ او مرا مجالِ حرکت
6 امکان نیست وهرچه او فرمایذ آن کنم؛ برخاست وبزیارتِ مولانا
آمذه پیش ازآنک بگفت آیذ، مولانا فرموذ که بغایت نیّتِ
نیکوست وسفرِ مبارکست، اومیذست که باهم باشیم؛ سر نهاذ
9 وهیچ نگفت؛ یاران متحیّر ماندند که کیفیّتِ حال وماجَرَی
بَیْنَهُمَا چیست وآن شب خدمتِ فخرالنساء درخانهٔ مولانا مانده
صحبت کردند؛ بعد از نیم شب خذاوندگار بر بامِ مدرسه رفته بتهجّد
12 مشغول شذه؛ بعد از فراغِ نماز نعرهای عظیم می‌زذ وشور می‌کرد؛
همانا که از روزنِ بام اشارت کرد که فخرالنساء بالا بیایذ؛ چون
مذکوره بربامِ مدرسه برآمذ فرموذ که بالا نگاه کن که مقصود حاضر
15 شذه است؛ می بینذ که کعبهٔ معظّم بربالای مولانا طواف می‌کنذ وچرخ
می‌زند عیاناً ویقیناً لا رَیْباً وتَخْمیناً؛ فخرالنساء ضعیفه شهقهٔ بزذ
ودرو بوالعجب حالتی وحیرتی طاری شذه؛ بعد از زمانی چون بهوش
18 آمذ سرنهاذ وازآن خواست بکلّی برخاست؛ همانا که حضرتِ مولانا
این غزلرا سراغاز فرموذ

۳/۲۰۰ Z ۸۳آ B ۷۷ب K ۱۴٤ T, I, 314 ; H, I, 256

2 بوذ BZ : بوده K || 5 بحضرت KZ : حضرت B || 6 او KZ : — B
8 نهاذ BZ : نهاده K || 17 شد : شذه B KZ || 19 فرموذ K : + که Z

شعر (رجز)

کعبه طواف میکند برسرِ کوی یک بتی
این چه بتست ای خذا این چه بلا وآفتی 3

ماهِ درست پیشِ او قرصِ شکسته بسته
بر شکرش نباتها چون مگسیست زحمتی

جمله ملوکِ راهِ دین جمله ملایکِ امین 6
سجده کنان که ای صنم بهرِ خذای رحمتی

اهلِ هزار بحر وکف گوهرِ عشق را صدف
زآن سوی عزّت وشرف تخت بلند همّتی 9

اوست بهشت وحورِ خوذ شاذی وعیش وسورِ خوذ
در غلباتِ نورِ خوذ آه عظیم آیتی

بشنو این خطاب را ساخته شو جواب را 12
ذرّه مر آفتاب را گشت حریف باهتی

ای تبریزِ مرحمت شمسِ هزار مکرمت
گشته سخن سبو صفت بریم بی نهایتی 15

(۲۰٤/۳) همچنان فقیرِ آن سری، فقیه سراج الدین تتری رحمةُ اللهِ علیه که از کبارِ یاران بوذ روایت کرد که روزی حضرتِ مولانا مرا فرموذ که حاضر باش که امشب ترا در کنار خواهم گرفتن؛ 18

T, I, 316 : H, I, 257

۲۰٤/۳ Z ۸۵ب B ۷۸آ K ۱٤٥

14 مرحمت K : محرمت Z || 16 همچنان BK : الحکایة Z

همانا که ازآن شاذی رادی نموذه هرچه داشت و پوشیذه بوذ بیاران وفقرا شکرانه داذ و گفت : چون شب شذ جامه خوابِ لطیف گسترانیذم، توقّعِ آنک مگر خذاوندگار دمی بیایذ بیاسایذ که از مکابداتِ عباداتِ شب وسماعهای روز و نا خوردن وجودِ مبارکش چون لبِ ساغر لاغر گشته بوذ ؛ از ناگاه بیامذ ؛ فرموذ که سراج الدین تو در جامه خواب درآ ! در آمذم و تا اوّلِ صباح بیذار می غلطیذم بامیذِ آنک شایذ که بیایذ ؛ دیذم که بنماز مشغول شذ و دیر کشیذ؛ فریاذی کردم که ای سلطانِ دین ! یکدمه آسایشی نکنی ، صبح نزدیکست و بنده از انتظارِ خذاوندگار مردم ؛ فرموذ که سراج الدین اگر ما در خواب رویم چندین خفتگانِ بیچاره را که چاره کنذ؟ چه همه را بعهده رفته ایم تا از حق بخواهیم وبکمال برسانیم واز عقباتِ عقوباتِ برهانیم وبدرجاتِ جنّات برسانیم ان شاء اللهُ وَحدَهُ العَزیزُ واین غزل را فرموذ که

شعر (مجتث)

اگر توکار نکردی ومفلسی از خیر
بیا که کار چو تو صذهزار ما کردیم

وچون سراج الدین این خبر را بیاران رسانیذ سجده کنان بجمعهم شکرها کردند

T, I, 317 ; H, I, 258 ۳/۲۰٤ Z آ ۸٤ B آ ۷٦ K ۱٤٦

1 شاذی رادی KZ : شادی را ذوق B || 4 عبادت KZ : عبادت B || 14 شعر Z — : BK

(۲۰۵/۳) همچنان منقولست که روزی حضرتِ سلطان ولد فرموذ که از یاران یکی بحضرتِ پدرم شکایتی کرد که دانشمندان با من بحث کردند که مثنوی را قرآن چرا می‌گویند ؟ من بنده گفتم که تفسیرِ قرآنست ؛ همانا که پدرم لحظهٔ خاموش کرده فرموذ که ای سگ ! چرا نباشذ ؟ ای خر ! چرا نباشذ ؟ ای غر خواهر ! چرا نباشذ ؟ همانا که در ظروفِ حروفِ انبیاء واولیاء جز انوارِ اسرارِ الٰهی مُدرَج نیست وکلام الله از دلِ پاکِ ایشان رُسته بر جویبارِ زبانِ ایشان روان شذه است

شعر (کامل)

انّ الکَلامَ لَفِی ٱلفُؤادِ وَاِنَّما جُعِلَ ٱللِسانُ عَلَی ٱلکَلامِ دَلیلاً

خواه سُریانی باشذ ، خواه سبع المثانی ، خواه عبری ، خواهی عربی

شعر (رمل)

گرچنینی وچنانی جانِ جانی جانِ جان هر زبان خواهی بفرما خسروِ شیرین لبی

چون این بیان از زبانِ صاحب عیان بسمعِ دانشمندان رسیذ بجمعهم بتمهیدِ عذرِ بلادت و نادانیٔ خوذ مشغول گشته استغفار کرده از سلکِ یاران شذند

(۲۰۶/۳) همچنان عزیزی از پنهانیانِ حق روایت چنان کرد که روزی حضرتِ مولانا در کنارِ خندقِ قلعه ایستاذه بوذ ؛ مگر فقیهی

T, I, 318 ; H, I, 259 ۲۰۵/۳ ـ ۲۰۶ Z ۷۸ آ B ۷۶ آ ـ ب K ۱٤۷

1 ـ 13 همچنان ... خواهی عربی KZ : — B ‖ 11 خواه سبع Z : خواهی سبع K ‖ خواهی Z : خواه K

چند از مدرسهٔ قره‌طائی بیرون آمذه از سرِ امتحان سؤال کردند که
رنگِ سگِ اصحاب الکهف چگونه بوذ؟ فرموذ که زرد بوذ؛ زیراکه
3 عاشق بوذ و همیشه رنگِ عاشقان زرد باشذ چنانک رنگِ من؛
سرنهاذند و مرید شذند

(۲۰۷/۳) الحکایه : ثِقاتِ رُوات حکایت چنان کردند که شبی
6 معین‌الدین پروانه رَحِمَهُ اللهُ جهتِ مولانا سماعِ عظیم ساخته بوذ
واجتماعِ اکابر کرده، بعد ازآن که سماع فرو داشت کرد وجماعتِ کبار
سفره را خورده متفرّق گشتند. واصلا مولانا انگشتِ مبارك درطعام
9 نکرد؛ پروانه را آتش در نهاذ افتاذه برابرِ شمعِ مولانا پروانه‌وار
می‌سوخت؛ فرموذ که درکاسهٔ چینی جلابِ شرابِ حُمّاض ساخته پیش
آوردند؛ بردست گرفته بحضرتِ مولانا عرضه داشت تا مگر کفچهٔ
12 بخورذ؛ دم بدم می گفت که این شربت از وجهِ حلالست؛ همچنان
حضرتِ مولانا کفچه را بر می گرفت وتا نزدیکِ دهانِ مبارك برده
باز درکاسه می نهاذ تا چند بار و بمعانی مشغول می شذ و خدمتِ پروانه
15 شمع‌وار اشکها می ریخت تا نزدیکِ سحرگاه درین جزر ومدّ بوذند؛
آخرالامر محاسنِ مبارکِ خوذرا بگرفته فرموذ که امیر معین‌الدین از
ریشم شرم نمی‌داری که مرا محتاجِ قدمگاه می‌کنی وگفت :

T, I, 318 ; H, I, 259 — ۲۰۷/۳ Z ۸٤ آB ۷۸ آK ۷ : ۱

1 که KZ : — B || 2 سگ BK : — Z || 5 الحکایه BK : همچنان || چنان BK : چنین Z || 12 می گفت B : گفت KZ || 15 اشکها می BK : اشکهای Z

شعر (رمل)

چرب و شیرین مینماید پاک و خوش یکشبی بگذشت و با تو شد پلید
چرب و شیرین از غذای روح خوار تا پرت بر روید و دانی پرید 3
یاران باسَرِ هم غریو برآوردند؛ باز برخاست و بسماع شروع فرموذ؛
یاران عزیز چنان گفتند که چون ازآن سماع فارغ شد بیرون آمد
و بحمّام درآمذ و در خزینهٔ حمّام هفت شبانروزی نشسته بوذ وکسی را 6
زهرهٔ آن نبوذ که از سردابه تا اندرون در آیذ؛ اصحاب از گریه و افغان
بی طاقت گشتند که این چه ریاضت و مجاهدتست؛ باتّفاق بحضرتِ
سلطان ولد لابها کردند که والدِ خوذ را ازآن استغراق باز آرذ وهمچنان 9
درآن وقتی که لا یَسَعُنی فیهِ مَلَکٌ مُقَرَّبٌ وَلا نَبِیٌّ مُرْسَلٌ
بوذی، جز حضرتِ ولد را مجالِ مقال نبوذی، چون حضرتِ ولد
بحمّام درآمذه پیشِ خزینه زاریها کرد، حضرتِ مولانا سر از 12
دریچهٔ خزینه بیرون کرده فرموذ که بهاءالدین چونست؟ یارانِ مشتاقِ
ما شذند؟ ولد سر نهاذه روی بر قدمِ پذر می مالیذ و می‌نالیذ؛ نی نی بلک
می‌بالیذ؛ یاران شاذیها کردند و بقوّالان فرجیها بخشیذند؛ بیرون آمذه 15
بسوی مدرسه روانه شذ و خلایقِ عالم در پیِ او و این بیت را گفت:

شعر (رجز)

18
از روی همچون آتشم حمّامِ عالم گرم شذ
بر صورتِ گرمابهٔ چون کوذکان کمتر گری

3 a خوار BK : خور Z || 5 که KZ : — B || 8 مجاهدت BK : مجاهد Z || 12 بحمام KZ : در حمام B || درآمذه Z : در آمذ BK || 14 ما BK : — Z || سر نهاذه BZ : سر نهاد K || 16 گفت Z : می گفت BK

وچون بمدرسه رسیذ باز بسماع مشغول شذ وآن حالت تا چهل روز
تمام کشیذ

3 (۲۰۸/۳) الحکایه : سَرورِ راهبانِ دیرِ افلاطون که از اکابرِ
احبارِ ایشان مردی بوذ پیر و متبحّر وازجمیعِ ولایتِ استنبول وفرنج
وجانیک وغیره بطلبِ آن علم پیشِ او می‌آمذند وازو تحصیلِ احکام
6 می‌کردند ؛ حکایت کرد که روزی حضرتِ مولانا بدیرِ افلاطون که
دردامنِ کوهست آمذه بوذ ودرآن مغاره‌ٔ که از آنجا آبِ سرد بیرون
می‌آیذ درآنجا رفته تا قعرِ غار روانه شذ ومن بیرونِ غار مراقبِ
9 آن حال شذم که تا چه خواهذ کردن؟ تا هفت شبان‌روزی درمیانِ
آبِ سرد نشسته بوذ ، بعد ازآن شورکنان بیرون آمذ وروانه شذ ؛
حقّاکه اثرِ تغیّر اصلا درجسمِ مبارکش نبوذ وسوگندان
12 خورد که آنچ درصفتِ ذاتِ مسیح خوانده بوذم ودرصُحُفِ
ابراهیم وموسی مطالعه کرده بوذم وهمچنان عظمتِ ورزشِ انبیارا که
درتواریخِ سلف دیذه بوذم درو همان بوذ وزیاده ؛ چنانک در اسرارِ
15 خوذ فرموذ و نموذ

شعر (مضارع)

ای محوِ عشق گشته جانی وچیزِ دیگر
18 ای آنک آن تو داری آنی وچیزِ دیگر

۲۰۸/۳ Z ۸٤ ب B ۷۸ ب T, I, 321 ; H, I, 261

4 الحکایه BK : — Z || که Z : — BK || 5 مردی بود K : مرد بوذ Z بود B || متبحر KZ : متحبر B || 7 از انجا BZ : — K || 9 شبان روزی KZ : شبانه روزی B || 11 شذ KZ : + و B || 13 بوذم KZ : — B || 17 ه عشق KZ ~ کشته B || چیز KZ : چیزی B

(۲۰۹/۳) همچنان منقولست که روزی حضرتِ مولانا شمس‌الدینِ تبریزی عَظَّمَ اللهُ ذِکْرَهُ در مدرسهٔ مبارك فرموذ که هرکه می‌خواهذ که انبیا را ببینذ مولانا را ببینذ ، سیرتِ انبیاء اوراست ، ازآن انبیاء که بایشان وحی آمذ نه خواب والهام ؛ خوی انبیاء صفای‌اندرون ودر بندِ رضای مردانِ حق بوذن ؛ اکنون بهشت رضای مولاناست ، دوزخ غضبِ مولاناست ؛ کلیذِ بهشت مولاناست ، برو مولانارا ببین اگر خواهی که معنیٔ العُلَمَاءُ وَرَثَةُ الاَنْبِیَاءِ بدانی وچیزی که شرحِ آن نمی‌کنم ؛ اگر بی شیخ بماندی بماندی ، هزار رحمت بر روحِ تو باذ ؛ خذای تعالی مولانا را عمرِ دراز دهاذ ؛ خذاوندا اورا بما ارزانی دار ، مارا با او ارزانی دار ، آمین

(۲۱۰/۳) همچنان روزی فرموذه است که این ساعت مثلِ مولانا در ربعِ مسکون نباشذ ؛ درهمه فنون خواه اصول ، خواه فقه وخواه نحو وخواه منطق با اربابِ آن بقوّتِ معنی سخن گویذ به از ایشان و با ذوقتر از ایشان وخوبتر از ایشان که اگر من از سرِ خرذ صد سال بکوشم ده یکِ علم وهنرِ او حاصل نتوانم کردن ؛ او آنرا نا دانسته انگاشته است پیش از من از کمالِ لطفِ خوذ

(۲۱۱/۳) همچنان از فضلای اصحاب منقولست که خدمتِ مولانا صفی‌الدین هندی رَحِمَهُ اللهُ که علاّمهٔ زمانِ خوذ بوذ ودر مدرسهٔ پنبه

T, I, 322 ـ 23 ; H, I, 261 ـ 62 ۱٤۹ K آ ۷۹ B آ ۸۵ Z ۲۱۱ ـ ۲۰۹/۳

4 بند KZ : شد B || 8 بماندی بماندی KZ : بماندی نماندی B || 9 دراز KZ : درازها B || 10 دار BK: — Z || 11 همچنان BK: وگویند Z || 12 فقه BZ :فروع K || 13 معنی KBZ : + و Kb || 14 او BK : و Z || 15 من KZ ~ از B || 17 همچنان Z : الحکایة BK

فروشان مدرّس ؛ وگویند: مردی بوذ پارسا و متدیّن ؛ مگر روزی بربامِ
مدرسه رفته بوذ و وضو می ساخت و طلبهٔ علم گرداگردِ او حلقه زذه ؛
3 از ناگاه آوازِ رباب بگوشِ او رسیذه گفته باشذ که این رباب چنذانک
رفت بیشتر شذ و بدعت از سنّت گذشت ، در منعِ آن چارهٔ بایذ
کردن ؛ از ناگاه حضرتِ مولانا مصوّر گشته فرموذ که نشایذ نشایذ ؛
6 درحال نعرهٔ بزذ و بیهوش گشته ، طالبِ علمان که غلمانِ او بوذند
اورا در گلیمی کرده فروذ آوردند ؛ بعد ازآنک بهوش آمذ حضرتِ
سلطان ولدرا لابها کرده شفیع گرفت ، تا عذرِ آن بی ادبی را از
9 حضرتِ مولانا در خواهذ ، چندانک سلطان ولد بوالدِ خوذ سر
می نهاذ و شفاعت میکرد البتّه راضی نمی شذ ؛ فرموذ که هفتاذ گبرِ
رومی را مسلمان کردن سهلتر از آنست که صفیّ هندی را صفائی بخشند
12 و ارشاد کنند که لوحِ روحِ او چون روی مشقهای کوذکان سیاه
و تاریک گشته است ؛ علیها حضرتِ ولد چندانی کوشیذ که شفقتِ
مولانا جوشیذ و رضا داذ ؛ تا جمیعِ اهلِ مدرسه برخاستند و بحضرتِ
15 مولانا آمذه مریدِ مخلص گشتند و چندین مشکلاتی که در علمِ دین
اورا بوذ نا گفته روز بروز حلّ می شذ و اغلب درخوابش خذاوندگار
تفهیم می داذ

18 (۲۱۲/۳) همچنان حضرتِ سلطان ولد فرموذ که روزی حضرتِ
والدم بمن گفت که بهاء الدین! خواهی که دشمن را دوست داری و او ترا
دوست دارذ ، چهل روز خیرِ او ونیکیِ او بگو ؛ آن دشمن دوستِ
21 تو گردذ ؛ برای آنک چنانک از دل بزبان راه است ، از زبان
بدل همچنان راه است ؛ محبّتِ خذای را نیز بنامهای عزیزش توان

T, I, 324 ; H, I, 263 ۲۱۲/۳ Z ۸۵ ب B ۷۹ ب K ۱۰۰

در یافتن ؛ خذا فرموذ که ای بندگان زینهار زینهار یاذِ من بسیار کنیذ
تا صفائی حاصل شوذ ؛ چندانکه صفا بیشتر ، پرتوِ نورِ حق درآن
دل بیشتر ؛ همچنانکه تنورِ نانبا چندانکه گرم باشذ نانرا قبول کنذ 3
و چون سرد شوذ قبول نکنذ

(۲۱۳/۳) همچنان حضرتِ سلطان ولد فرموذ که روزی پذرم در
مدرسه معانی می فرموذ ؛ گفت : مریدِ راستین آنست که شیخِ خوذ را 6
بالای همه داند، چنانکه شخصی از مریدِ ابا یزید پرسیذه است که
شیخِ تو بزرگست یا ابو حنیفه ؟ گفت شیخِ من ؛ گفت : ابو بکر
بزرگست یا شیخِ تو؟ گفت : شیخِ من و تمامتِ صحابه را می‌شمرد وگفت: 9
محمّد بزرگست یا شیخِ تو؟ گفت : شیخِ من ، گفت : خذای تعالی
بزرگست یا شیخِ تو؟ گفت : خذای را من در شیخ دیذم ، غیرِ شیخِ
خوذ من چیزی دیگر نمی دانم ، همه شیخِ خوذ را می دانم ؛ همچنان 12
از دیگری پرسیذند که خذای تعالی بزرگست یا شیخِ تو ؟ گفت :
در میانِ این دو بزرگ هیچ فرق نیست؛ عارفی دیگر گفته است که ازین
دو بزرگ بزرگتری می‌بایذ تا تواند فرق کردن 15

شعر (رمل)

چون خذا اندر نیایذ در عیان نایبِ حقّند این پیغامبران
نی غلط گفتم که نایب با منوب گر دو پنداری قبیح آیذ نه خوب 18

۲۱۳/۳ Z ۸۵ ب B ۷۹ ب K ۱۵۰ T, I, 324 ; H, I,263

1 در یافتن K : یافتن Z || 9 ـ 11 وگفت . . . . دیذم KZ : — B || 12 همچنان BK : — Z || 14 نیست KZ : نی B || 15 بزرگتری BK : بزرگتر Z || 18 ه که KZ ; — B

17 ـ 18 چون . . . خوب : MN ، ج ۱ ، ص ۴۲ / ۶۷۳ ـ ۶۷۴ ؛ MA ، ص ۱۸ / ۵ ـ ۶

(۳/۲۱۴) همچنان از حضرتِ سلطان ولد منقولست که روزی
حضرتِ مولانا در تعزیهٔ ولدِ شجاع حاضر شذه بوذ و تمامتِ قضاة
3 وشیوخ وامرا و اخیان جمع بوذند و هر یکی در طلبِ بالائی و علّتِ
تفوّق می مردند؛ مولانا فرموذ که بالائی آنست که بطرفِ حق باشذ،
نه بطرفِ دنیا و خلق؛ بالائی دنیا برای آنست که زیر افتذ؛ چه هرچه
6 بالاترست زیرتر افتذ وخردتر شوذ و بالائی، بالائیْ حق است نه بالائیْ
دنیا؛ وگفت:

شعر (رمل)

9 نردبانِ خلق این ما ومنّیست عاقبت زین نردبان افتاذنیست
هرکه بالاتر روذ ابله تراست کاستخوانِ او بتَرخواهذ شکست

طُوبَى لِمَن ذَلَّتْ نَفْسُهُ وَحَسُنَت خَلِيقَتُهُ وَطَابَتْ سَرِيرَتُه؛
12 همشان شرمسار گشته سر نهاذند

(۳/۲۱۵) همچنان حضرتِ سلطان ولد فرموذ که تجلّیْ مولانای
بزرگ بعظمت وکبریا بوذ و تجلّیْ حضرتِ والدم بتواضع و لطفِ
15 عظیم؛ همانا که ولّیِ خذارا کبرش خذائی بوذ و لطفش خذائی؛
وفرموذ که روزی پذرم گفت: چون ولّیِ حقّ ازین جهان نقل کند
سیرش صذ هزار چندان باشذ که در حالتِ زندگی بوذ؛ از آنک آن
18 سَیْرٌ فِي الله است آنرا نهایت نیست و همچنان تا روزِ قیامت در مریدان
وعاشقان تصرّفِ او باقی باشذ؛ چنانک فرموذ

۳/۲۱۴-۲۱۵ Z ۸۶ آ B ۸۰ آ K ۱۵۱ T, I, 325-7 ; H, I, 263-4

4 می مردند BKh Z : می بودند K || 6 و بالایی BK : — Z || 12 سلطان Z : — KB || 16 وفرمود که KB : — Z || 17 آن KZ : — B

8 ـ 9 نردبان . . . شکست : MN ، ج ٤ ، ص ٤٤١ / ۲۷٦۳ ـ ۲۷٦٤ ؛ MA ، ص ۳۹۷ / ۲ ـ ۳

شعر (رمل)

تنگری اتدی نا کم انلر اتدلر تنگری حاضردر گرا نلر گیتدلر
و تصرّف حق در بندگان خوذ تا ابد الآباد باقیست و هذه کفایه 3

(۳/۲۱۶) همچنان ولد فرموذ که روزی پذرم مست شذه بوذ ؛
گفت : بهاء الدین ، خداوند تعالی بمن نموذه است بنیاذ ایجاد عالم را
که این عالم از کی ساخته است و چون ساخته است و تا کی خواهذ بوذن 6
واللهُ اَعلَم

(۳/۲۱۷) همچنان ولد فرموذ که روزی معین الدین پروانه بزیارت
مولانا آمذه بوذ ، بحضرت پذرم خبر کردم و من پیش پروانه بسیار 9
نشستم ؛ پروانه منتظر نشسته بوذ و من بتمهید عذر مشغول شذم که
مولانا بارها فرموذه است که مرا کارهاست و حالها واستغراقها بحق ؛
امیران و دوستان هر وقتی مرا نتوانند دیذن تا ایشان باحوال خوذ و امور 12
خلق مشغول باشند ؛ ما برویم و ایشان را ببینیم ؛ پروانه تواضع می نموذ ؛
از ناگاه مولانا بیرون آمذ؛ پروانه سرنهاذ و گفت : خدمت مولانا
بهاء الدین تا غایت عذرها می خواست و چنین لطفها می فرموذ و من بنده 15
از دیر آمذن خداوندگار این تصوّر می کردم که یعنی این حالت اشارتست
بتو ای پروانه ! انتظار داشتن مردم نیازمند چه تلخ است و چگونه
زحمت است؟ و مرا از دیر آمذن شما این فایده روی نموذ ؛ مولانا 18

۳/۲۱۶ ـ ۲۱۷ Z ۸۶آ B ۸۰آ K ۱۵۲ T, I, 327 : H, I, 264 _ 65

6 چون ساخته است KZ : چون ساخته B || 12 دوستان KZ : + و B || 15 چنین KZ : چیز B || 18 این KZ : — B

فرموذ که این تصوّر بغایت نیکست ، امّا قاعده آنست که بر درِ کسی
چون سائلی بیایذ که اورا آواز وشکلِ بذش باشذ ، بزوذی براه می‌کنند
3 تا آوازِ او را مکرّر نشنونذ وروی اورا نبینند ؛ امّا اگر سائلی باشذ
خوش‌آواز وخوب روی وخواهنده ، بتضرّع وزاری زوذ زوذ نانپاره‌اش
ندهند ، بلکه گویند که صبرکن ، نان پخته شوذ تا بتواتر آوازِ اورا
6 بشنوند ؛ اکنون دیر آمذنِ ما بهرِ آن بوذ که تضرّعِ شما وعشقِ شما
ونیازِ شما با مردانِ حقّ خوش می‌آمذ ؛ خواستیم تا بیشتر شوذ ومقبول
تر گردذ عند الله تعالی ودرین حالت پروانه سجده‌ها می‌کرد ومی شگفت
9 ومی گفت : مقصودِ بنده بر درِ خذاوندگار آمذن آنست که تا عالمیان
بدانند که من نیز از جملهٔ بندگانِ این حضرتم واز چاکرانِ آستانه‌ام؛
چون بیرون آمذ بشکرانهٔ آن رحمت ومرحمت مبلغِ ششهزار عددِ سلطانی
12 یاران را بندگی کرد ؛ فرموذ که بخانهٔ چلبی حسام‌الدین بردند تا باصحاب
قسمت کنند

(٢١٨/٣) همچنان حضرتِ سلطان ولد نقل فرموذ که روزی
15 والدم در بیانِ لذّتِ صدق واعتقادِ پاک معانی می‌فرموذ؛ گفت : جملهٔ
علومِ علمای جهان که در عالم کسب می‌کنند تا لبِ گورست ، دیگر
پیشتر نمی‌گذرذ

18 شعر (هزج)

چو مال این علم ماند مردریگت نه تومانی نه عامی که گزیدی

امّا اعتقاد آنست که از آن عالم آمذه است باز بذآن عالم بهم

T, I, 328 ; H, I, 266 ٢١٨/٣ Z ٨٦ ب B ٨٠ ب K ١٥٣

1 بغایت BZ : + خوبست و K || 2 او را K : — BZ || بذش KZ : + او را H || بزودی KB : + اوزا Z || 4 زود زود BK : + تا Z || 5 گویند که Z: بگویند KB

می روذ؛ درین میان مثالی وحکایتی فرموذ که مرا درجوانی یاری بوذ در
در دمشق که در درس هدایه شریکِ من بوذ ؛ آخرالامر اورا در ملاطیّه
قاضی کرده بوذند ؛ مگر بهاذر نامی ملاطیّه را بستذ وشهررا غارت کرده 3
مالِ این قاضی را بردند؛ عاقبت فرموذ که اورا خصی کنند وخایهاش را
بیرون آرند ؛ قاضی گفت : ای امیرِ کبیر! اَیَّدَکَ اللهُ بِرُوحٍ مِنْه
هرچه اینجا حاصل کرده بوذم بردند ودر دستِ من هیچ نماند واین 6
خایها را من از ولایتِ خوذ بهم آورده‌ام ، چرا می بُرَّند وچرا می بَرَنْد؟
امیر را خوش آمذ و اورا کَمَاکَان عزیز داشته دلداریها فرموذ ومنصبِ
قضا را باز داذ؛ تا بدانی که آن مردی و مردُمیْ آدمی که می گویند اعتقادِ 9
راستِ اوست که از ولایتِ قدیمِ اَلَستْ با هم آورده است وباز
بعالمِ قدیم باهم خواهذ بردن ؛ جهدی می بایذ کردن که در صحبتِ سُستانِ
طریق مردی را بباذ داذه عنّین نشوند تا از ابکارِ جنّت محروم نمانند 12

شعر (رمل)

مردی آن مردیست نی ریش و ذکر ورنه بوذی شاهِ مردان کیرِ خر 15
هرکه نا مردی کنذ در راهِ دوست رهزنِ مردان شذ و نامرد اوست

(۲۱۹/۳) همچنان ولد فرموذ که پیوسته جدّم مولانای بزرگ
عَظَّمَ اللهُ ذِکْرَهُ با مریدان و اصحابِ خوذ وصیّت می‌کرد که فرزندم 18

T, I, 330 ; H, I, 267 — ۲۰۸/۳ ۸۷ ب B ۸۰ آ K ۱۵۳

1 درین BK : در Z ‖ 2 که BZ : — K ‖ 3 کرده KZ : کرد B ‖ 5 ای KZ : — B ‖ 7 خایها را ZB : خایها K ‖ 8 عزیز BK : عزیزی Z ‖ 9 می گویند KZ : + و B ‖ 10 راست KZ : درست B ‖ 11 خواهذ Z : خوذ K

17 همچنان . . . ص ۱۶/۳۰۲ او بوذه : مؤلف یا راوی دزین روایت اشتباه کرده است، زیرا که وفات شمس‌الائمّه سرخسی در میان ۴۸۳-۵۰۰ ه/۱۰۹۰-۱۱۰۶ است (ر.ك. به Brockelmann ، G ، ج ۱ ، ص ۴۶۰ ، S ، ج ۱ ، ص ۶۳۸)، بنابرین دختر او مادر مادرِ مولانا نتواند شد (ر.ك. به T ، ج ۱ ، دیباجه ص LXXV).

مولانا جلال الدین را محترم و عزیز دارید و عزّتِ عظیم کنید که اصیل
است و اصلِ بس بزرگ دارذ و اصالتِ او ازلیست ، همانا که ماذرِ
3 ماذرش دخترِ شمس الائمّه سرخسی است و او حسینی بوذ و همچنان
شمس الائمّه چندین پاره کتبِ نفیس در هر فنّی تصنیف کرده بوذ که
هیچ عالمی مثلِ آن در خواب ندیذه بوذ ؛ بزرگانِ آن عصر مصلحت
6 چنان دیذند که آن کتب را آشکارا نکنند تا بدستِ قتلهٔ انبیاء و دجّالهٔ
اولیاء نیفتذ و فتنهٔ واقع نشوذ؛ چنانک گفته اند

شعر (خفیف)

9 جاهلان منکرند علمی را — که ز جهل و عمی ندانندش
گرچه ایمانِ محض آن باشذ — چون ندانند کفر خوانندش

بعضی را نموذند و بعضی را در بغداذ در دارالخلافة نهاذه اند بمُهر
12 و هنوز باقیست وگویند : ذکاوتِ وزیرکیٔ او بزرگ بغایتی بوذ که یک
روز بر درِ جامع ملکِ شهر کاتبان نشانده است ، تا نامِ جملهٔ خلق را
ونامِ پدرشان را نبشته اند ؛ بعد از آنک از نمازِ جمعه فارغ شذند
15 شمس الائمّه از اوّل گرفته است مرتّب تا آخر نامِ همه را علی
الانفراد فرو خوانده وآن مبنی بر ولایت و سیادتِ او بوذه

(۳/۲۲۰) همچنان حضرتِ ولد فرموذ که شبی اصحاب در بندگیٔ
18 پذرم نشسته بوذند و حکایت ختنهٔ سورِ یکی می‌رفت ؛ مولانا فرموذ که

T,I, 330 : H, I, 267 — ۳/۲۲۰ Z ۸۷آ B ۸۱آ K ۱۵٤

1 دارید KB : — Z || 4 در هرفنی KZ : در هر وقتی B || 9 b عمی KZ: عار B
10 a محض KZ : مخلص B || 11 نهاذداند KZ : نهادند B || 12 گویند BK : + کان Z ||
13 نام KZ : تمام B || 14 KB و ~ نام Z || پذرشان را BK : پذرشان Z

بهاء الدینِ ما هفت ساله بوذه و برادرش علاء الدین هشت ساله بوذ که
در قلعهٔ قره‌حصارِ دوله بدرالدین گوهرتاش دزدار ، ایشان را سنّت
کرد؛ مولانای بزرگ فرموذ که ماذرشان حاضر نیست؛ بگریند و اورا 3
خوش نیایذ؛ گفت : بانواعِ جواب بگویم؛ چون عروسی آغاز کردند
تمامتِ امرا و نوّابِ سلطان علاء الدین حاضر بوذند ؛ جملهٔ قلعه را
آراستند از جامهای نفیس وسلاحهای ثمین و پاذشاهِ اسلام درآن 6
مجمع حاضر بوذ ؛ چنان عروسی کردند که در هیچ عهدی نبوذه است
و چندانی بندگی نموذ که لا تسْأل

(۳/۲۲۱) همچنان حضرتِ ولد فرموذ : چون سلطان جدّم را 9
بقونیه دعوت کرد بعد از سالی خدمتِ امیر موسی باز حضرتِ جدّم را
بلارنده دعوت کرده حضرتِ پذرم را داماذ کردند ومن آنجایگاه
بوجوذ آمذم 12

(۳/۲۲۲) همچنان ولد فرموذ که روزی دو فقیهِ تُرک بزیارتِ
پذرم آمذه بوذند واندکی عَدَس هدیه آورده واز حقارتِ آن شرمنده
می شذند ؛ حکایتی فرموذ که روزی حقّ تعالی بمصطفی علیه السلام 15
وحی فرستاذ که تا اصحابِ الباب برای من مال واسباب دهند ؛ اشارت
کرد تا هر یکی بوسعِ طاقت و امکانِ استطاعتِ خوذ مال آوردند ؛
بعضی نیمهٔ مال آورد و بعضی ثلثِ مال و ابوبکرِ ما جملهٔ مالِ خوذ 18
آورده ؛ تا مالهای بی حدّ حاصل شذ ، بعضی اشتر ، بعضی زر ،

۳/۲۲۱ ـ ۲۲۲ Z ۸۷ آب ـ B ۸۱ ب آ ـ K ۱۵۶-۱۵۷ T, I, 332 ; H, I, 268

3 بکریند KZ : بکویند B ‖ 9 حضرت ولد فرموذ BZ : — K ‖ 10 حضرت BK : بحضرت Z ‖ 11 کرده BZ : کرد K ‖ 13 همچنان BK : وکویند Z ‖ 18 آورد BZ : — K

بعضی آلاتِ حرب ؛ مگر صحابیٔ بوذ درویش که هیچ چیزی نداشت
غیر از سه دانه خرما ویکتا نانِ جوین واو پیر وعیالمند بوذ وآن
3 مقدار قوتِ عیالِ او بوذ ؛ بر خاست وآن مُحقَّر را بنزدِ پیغامبر آورد
وشرمنده بنشست ؛ اصحاب را خنده گرفته بخفیه می‌خندیذند ؛ مصطفی
در یافت که او را می‌خندند ؛ فرموذ که از عالمِ غیب بشما اسرار
6 بگویم ؟ جملهٔ صحابه ثنا کردند که بلی یا رسولَ الله ؛ فرموذ که حق
تعالی پردها را بر داشت ودیذم که جملهٔ مالهای شما را بیکْ طرفِ
ترازو نهاذند وآن سه دانه خرما ونانِ جوینِ اورا بیکْ طرفِ دیگر
9 وآن مُحَقَّر بر همه زیاده آمذ ؛ همگان سر نهاذند وسِیْرِ سرّ مصطفی را
تحسینها داذند واز سببِ این سرّ باز پرسیذند ؛ فرموذ که برای آنکْ
آن درویش از سرِ چیزی برخاست که غیرِ آن چیزی نداشت که
12 اَلسَّخِيُّ بِمَا مَلَكَ و باقی اصحاب را هم بقیّهٔ مال مانده است و فرموذ که
القَلِيلُ عِنْدَ الجَلِيلِ كَثِيرٌ ؛ چه یکْ دانهٔ حقیر را بزمین دفن
می‌کنند ، وبخذای سپارند حق تعالی آن یکْ دانه را درختی میکند که
15 چندین دانهای میوه می‌دهذ بی‌حدّ ؛ برای آنکْ آنرا بخذا سپردند ؛
پس داذنی را بدرویش و بندهٔ حق را بایذ داذن ، که بخذا سپردن
آنست که الصَّدَقَةُ تَقَعُ فِي يَدِ الرَّحْمَنِ قَبْلَ أَن تَقَعَ فِي يَدِ الفَقِيرِ ،
18 إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسَاكِينِ (٦١/٩) ؛ همانا که فقرای
مهاجر وانصار شاذیها کردند وخوشیها نموذند ؛ ازین شاذی هر دو فقیه
بنده ومرید شذند

---

1 آلات BZ : آلت K || بوذ KZ : + و B || که KZ : — B || چیزی KZ : چیز B || 10 سرّ KB : — Z || که KB : - Z || 16 حق را BK : حق Z

(۳/۲۲۳) الحکایه : همچنان حضرتِ ولد فرموذ که در اجلاسِ
مدرسهٔ اتابکیّه تمامتِ علمای کبار و مشایخِ اخیار و امرای دین‌دار حاضر
بوذند و ارمسلاندغمش اتابک میان بسته بندگی می‌کرد و مدرّس 3
خدمتِ مولانا شمس‌الدینِ ماردینی بوذ ، در مسندِ تدریس نشسته ، همانا که
بطرفِ راستِ او قاضی سراج‌الدین و بطرفِ چپ شیخ صدرالدین
بوذ و باقی اکابر بر نشسته بوذند؛ آخر الامر حضرتِ پذرم رسیذ؛ تنها چون 6
در آمذ سلام داذ ودرمیانِ کنارِ صفّه که جای نقیبت است بنشست ،
تا حدّی که دامنِ مبارکش زیرِ صفّه آویخته بوذ ؛ فی‌الحال پروانه
وصاحب و نایب ومجدالدینِ آتابک برخاستند و در جنبِ مولانا آمذند ؛ 9
همانا که حضرتِ پذرم سر در پیش انداخته بکس نپرداخت ؛ قاضی
سراج‌الدین بیامذ ودستِ مولانا را بوسیذه بستذ وبالای خوذ بنشاند
بلابهای تمام و شمس‌الدینِ ماردینی عذر میخواست که این همه جمعیّت 12
برای بندهٔ شماست که مرید و بنده است ؛ همانا که جمعیّتِ خذاوندگار
بالای ملکوت است ، تا نمازِ پیشین مولانا در معرفت وگرمی بوذ ، چنانک
امراء وعلماء جامها چاک کردند ؛ بعد ازآن سماع شذ تاشبهنگام 15

(۳/۲۲٤) همچنان حضرتِ ولد نقل فرموذ که خدمتِ شیخ صدرالدین را
اوّل در حقّ مولانا انکارِ عظیم بوذ ؛ شبی درخواب دیذ که پای مبارکِ
مولانا را مُغَمِّزی می‌کرد ؛ بیذار شذ استغفار کرده دوم بار باز همچنان 18

۳/۲۲۳-۲۲٤ Z ۸۷ B آ ۸۱ K آ ۱۵۷ T, I, 334 ; H, I, 270

1 الحکایه BK : منقولست که Z || همچنان KZ : — B || 4 که BZ : — K ||
5 راست BK : — Z || 6 حضرت BK : + مولانا Z || 7 جای نقیبت BK : جایست Z ||
16 همچنان BK : منقولست که Z || 18 مغمزی BZ : مغامزی K || دوم KB ~ باز Z

دید تا سه بار استغفار می‌کرد ؛ آخرین بار بیدار شد ؛ فرمود که چراغ ور
کنند ؛ غلام را فرمود که برو از کتابخانه فلان کتاب را بیاور ؛
3 چون غلام از علوی قصد زیر آمدن کرد ، دید که مولانا درمیان
نردبان نشسته است ، پیش شیخ آمده خبر کرد ؛ شیخ بیامد دید که
مولانا نشسته است ؛ چون شیخ را دید برخاست و یکدیگر را در کنار
6 گرفته فرمود که ملول مشو و استغفار مکن ، چنین باشد گاه شما پای
ما را مُغَمِّزی کنید ، گاهی ما ازآن شما را ؛ گاهی شما خدمت
ما کنید ، گاهی ما خدمت شما کنیم ؛ درمیان ما یگانگیست ، بیگانگی
9 نیست ، همان لحظه باز غایب شد ؛ شیخ متعجّب مانده روز فردا
بخلوت قاضی سراج الدین رفته قضیّه را علی التمام باز گفت ؛ همچنان
مصحوب قاضی سراج الدین بتمهید عذر مولانا آمده حضرتش از
12 حدّ بیرون دلداریها فرموده چون بیرون آمدند شیخ فرمود که این
مرد مؤیَّد مِنْ عِنْدَ الله است و از جملهٔ مستوران قباب حضرت
عزّت است ؛ همانا که در کیفیّت افعال واقوال و احوال او عقول عقلاء
15 خیره میشود ؛ او را بعد الیوم بنظر دیگر باید دیدن وحرمت وعزّت
او بشیوهٔ دیگر باید کردن ؛ چنانک فرمود

شعر (هزج)

18 بالایم اگر چه می نمایم پستی هشیار درآن دمم که آید مستی
درمایه ازین نظرکن ای دوست ازانک مارا نتوان دید چنین سردستی

---

4 نشسته است KZ : نشسته B || 5 یکدیگر را BZ : یکدیگر K || 7 ازان شما را BK : از آن شما Z || 8 یگانگیست Z : بیگانگیست BZ || 12 فرموده K : نموده BZ || 14 عزت است B : عزت KZ || 15 عزت او Z : خدمت او K اورا B || 18 b آید Z : می آید KB

قاضی سراج الدین فرموذ که الحق آنچنانست که شیخ می فرمایذ؛ بعد ازآن چندانک رفتند درحضور و غیبت در اعتقاد او افزوذند وتا مُردن از جملهٔ محبّان مخلص بوذند 83

(۳/۲۲۵) همچنان حضرت ولد فرموذ که روزی ملک الحُفّاظ اسحق حافظ نزد مولانا آمده بوذ؛ تکلّف عظیم فرموده قیام نموذ، 6 گفت: تا بالا نشینذ، چنانک مصحف را عزیز می دارند و بالای رحل وکرسی می نهند بایذ که حافظان را نیز عزیز دارند وبالا نشانند که ایشان حامل کلام الله اند وهمچنان در هر دلی که نور قرآن باشذ نشایذ که 9 روی دوزخ بینذ؛ زیرا کاغذ پارهٔ که درو قرآن نبشته اند آنرا بآتش نمی اندازند وحرمت می کنند و می گویند که درو قرآن نبشته است؛ اکنون دلی را که درو چندین قرآن باشذ چون بدوزخ اندازند؟ همانا که 12 تمامت حافظان شهر بشکرانهٔ این مژده مرید و بنده شذند

(۴/۲۲۶) همچنان حضرت ولد فرموذ که روزی پذرم گفت که بهاء الدین بمن نیک نیک نظرکن که چون دانهٔ من درخت شوذ مرا توانی 15 دیذن و دریافتن، معنیٔ مارا نیک نیک دریاب وبسیار بسیار بجای تا ازو لذّت گیری ومحظوظ شوی؛ بدانک جسم انبیاء واولیاء ومحبّان ایشان تلف نمی شوذ، چنانک هر دانهٔ وتخمی که در زمین اندازند اگرچه 18 درصورت می میرذ ونا پدیذ می گردذ، امّا بعد از روزی چند زنده می‌شوذ ودرخت می گردد؛ جسم انبیاء واولیاء نیز همچنانست

T, I, 336 : H, I, 272 ۳/۲۲۵-۲۲۶ Z ۸۸ ب B ۸۲ K ۱۰۹

۴ حضرت KZ : — B || که BZ : — K || ۹ درو BK : دران Z

(۲۲۷/۳) همچنان حضرتِ ولد فرموذ که یکی از اصحابِ دیوان آمذه بوذ که ازآن کار استغفار کنند و بمُهمّی دیگر مشغول شوذ ؛
3 حضرتِ پذرم فرموذ که در زمانِ هارون الرشید شحنهٔ بوذ که هر روز خضر عَلَیْهِ السلام بزیارتِ او آمذی ؛ از ناگاه تایب گشته تقاعد نموذ ؛ دیگر خضر بصحبتِ او نیامذ وبکلّی منقطع شذ ؛ شحنهٔ مسکین در قلق
6 افتاذه مضطرب شذ ؛ آن شب زاریها کرده در خوابش نموذند که درجهٔ تو درآن کار بوذ ؛ صباحی برخاست وپیشِ خلیفه رفته طالبِ منصبِ خوذ شذ ؛ پرسیذ که حال چونست؟ آنچ واقع بوذ باز گفت ؛ خلیفه
9 همان شحنگی را بوی مقرّر داشته ؛ دیذ که همچنان خضر بزیارتِ او آمذ ؛ شحنه از سرِّ حالِ خوذ باز پرسیذ ؛ خضر گفت که رفعِ درجاتِ تو درین است که در دیوان بنشینی و رعایتِ مساکین
12 و ضُعَفَا کنی و مظلومان را از چنگِ ظالمان برهانی وآنرا بهتر از هزاران خاوت وچله دانی و بر موجبِ مَنْ بُورِكَ فِي شَيْءٍ فَلْيَلْزَمه درآن شغلِ خطیرِ با خطر ملازم باشی ؛ همانا که آن
15 مرد منصبِ خوذ را باز قبول کرده مباشرت نموذ و عنایتِ شیخ را رعایت فرموذ

(۲۲۸/۳) همچنان فرموذ که روزی مولانا شمس الدینِ تبریزی
18 شرحِ والدم می‌کرد ؛ فرموذ که سرِّ مولانا همچون سرِّ اسلام پوشیذه است ، چون اسلام غریب آمذه است ، سرِّ او را ببین که چون باشذ که

T, I, 337 ؛ H, I, 272 ۲۲۷/۳ - ۲۲۸ Z ۸۹ آ B ۸۲ ب K ۱۶۰

2 بوذ KZ : بوذند B || مشغول KZ : مشغولی B || 4 از ناگاه BZ : ناگاه K || 8 خلیفه KZ : — B || 12 آن را KZ : او را B || 17 همچنان BK : وگویند Z

الاسلامُ بَدَأَ غَرِیباً وسَیَعُودُ غَرِیباً فَطُوبَی لِلْغُرَبَاءِ ؛ فرموذ که روزی مولانا شمس الدین تبریزی با مولانا می گفت که مرا شیخی بوذ
3 ابو بکر نام در شهرِ تبریز واو سلّه‌بافی می کرد ومن بسی ولایتها که ازو یافتم ، امّا در من چیزی بوذ که شیخم نمی دیذ وهیچ کسی ندیذه بوذ ، آن چیزرا خذاوندگارم مولانا دیذ

6 (۲۲۹/۳) همچنان حضرتِ ولد فرموذ که سیّد باسنائی چنان عشق داشت که مولانا با شمس‌الدین تبریزی ؛ فرموذ که عادتِ پذرم پیش ازآنک بفقر رونهذ چنان بوذ که در مدرسه درس می‌گفت ودر هر
9 حجرهٔ دو سه طالبِ علم بوذندی ، هر بار می‌رفت زیرِ نمذِ هر یکی بیست عدد ، امّا سی عدد وامّا ده عدد لایقِ هر یکی می نهاذ ؛ چون فقیهان در می آمذند ونمذ را بر می داشتند تا گَرد افشانی کنند
12 درمها ریخته می شذ ؛ حیران می ماندند وتعطّف وتلطّفِ اورا سر می نهاذند ؛ فرموذ که حضرتِ پذرم از اوّلِ حال تا آخرِ عمر عُمَّرووار هر چه کرد برای خذاکرد نه برای خلق وریا ؛ فرموذ که
15 روزی در تربهٔ مقدّس یوسفِ حافظِ قونوی قرآن خواند ، یاران نعره‌ها می زذند واز آوازِ او خوش می شذند ؛ پذرم فرموذ که شیخی وعظ می‌گفت ، مردمان در راه از مریدانِ او یکی را دیذند، گفتند: آخر
18 شیخِ تو در مسجد وعظ می‌گوید تو چرا آنجا نبوذی؟ چون مرید این سخن بشنیذ فریاذ کرد ونعره‌ها زذ ؛ گفتند : وعظ را ناشنیذه چه نعره‌ها می زنی وفریاذ میکنی؟ مرید گفت : من دانم که هر چه شیخِ من

T,I, 338 ;H,I, 273 ۲۲۹/۳ Z ۸۹ آ B ۸۳ آ K ۱۶۰ - ۱۶۱

6 همچنان Z : — BK || حضرت BK : — Z || 7 باشمس‌الدین BK : شمس‌الدین Z ||
18 این KZ : آن B

بگویند همه خوب باشد وصواب باشد ؛ اکنون اگرچه مردمان معنیٔ
قرآن را نمی دانند ، امّا این قدر می دانند که قرآن از حق آمده است همه
3 نیکوست ؛ بر آن عشق نعره‌ها می زنند وغرقِ ثوابِ بی حساب می‌شوند
که القَارِئُ وَ آلمُسْتَمِعُ فِی الاَجْرِ سَوَاءٌ

(۲۳۰/۳) الحکایه : همچنان حضرتِ ولد فرموذ که روزی فخرالدینِ
6 سیواسی که جامعِ کتبِ اسرار بوذ ، از سیواس رسیده بوذ ؛ همان روز پروانه
و امراء بزیارتِ پدرم آمده بوذند ؛ از ناگاه فخرالدین در آمذ ؛ حضرتِ
مولانا اکرام کرده پرسیذ که دوش بکجا منزل بوذی ؟ جواب
9 داذ که درخانِ پروانه ؛ فرموذ که یعنی امیر پروانه را درین راه خان
هست ؟ گفت : بلی ؛ امّا درزمانِ او امن وآمان بغایتیست که کاروان
در هر مقامی وصحرائی که می‌رسند ؛ منزل می‌کنند ؛ بی اندیشهٔ وخوف ؛
12 پروانه را خوش آمده بعد ازآن والدم فرموذ که درزمانِ بنی اسرائیل
اشتری بوذه است که در گردنِ او هیکلی بسته بوذند ؛ هر که او را
می‌دیذ ، عزّت می‌کرد و از باغ میوها می‌داذند ؛ روزی یکی آن هیکل را
15 از گردنِ شتر برید ؛ بعد ازآن اشتر را بسُخره گرفته بار کردند ؛
اکنون ای امیرِ کبیرِ فقیر نهاذ ! بدانک آن هیکل مائیم برگردنِ
اشترِ عالم بسته ؛ چون ازینِ عالمِ غدّارِ غرّار بعالمِ ابرارِ دار
18 القرار سفر کنیم ، آنگاه احوالها معلوم شوذ که چونست ؛ پروانه بگریست
وگفت : آن روز مباذا که بعد از خذاوندگار بمانیم ؛ فرموذ که

۳/۲۳۰ Z ۸۹ ب B ۸۳ آ ـ ب K ۱۶۱ـ۱۶۲ T,I, 339 ; H, I, 274

5 الحکایه BK : وگویند Z || 6 که KZ : — B || 9 راه KZ : ره B

نی نی شما اندک زمانی خواهیذ ماندن ، الاّ آسایش وآرایش نخواهند بوذند ؛ همچنان شـــذ که فرموذه بوذ و چون حضرتِ مولانا نقل می کرد یارانِ قدیم را گفت که بعد از من شما را آسایش نخواهد 3
بوذن ، الاّ فرزندانِ شما در عالم بیآسایند

(۲۳۱/۳) و گویند که روزی بعضی مریدان گفتند که ما بیچارگانیم ، گناهکارانیم ، نمی توانیم بخدمتِ مولانا آمذن ؛ فرموذ که شما را بایذ 6
آمذن که محتاجیذ و گناهگار ؛ فرموذ که هر که معانیٔ مثنوی را بشنوذ و بذآن کار نکنذ سَمِعْنَا وعَصَيْنَا (۹۳/۲ ؛ ۴۸/۴) ست سَمِعْنَا وَ اَطَعْنَا (۲۸۵/۲ ؛ ۴۹/۴ ؛ ۱۰/۵) نیست ؛ فرموذ که شبی پذرم 9
بنماز مشغول بوذ ؛ در پهلوش نشسته بوذم : پذرم در حالتِ قیام الله الله می فرموذ ؛ بعد از زمانی دیذم که دهانِ مبارکش باز مانده بوذ ولب نمی جنبیذ ، امّا از اندرونِ سینه اش آوازِ الله الله می آمذ ؛ ولد 12
فرموذ که روزی بحضرتِ والدم گفتم که یاران می گویند که وقتی که ما مولانا را نمی بینیم اصلا خوش نمی شویم وخوشیٔ ما می روذ ؛ فرموذ که هر که بی من خوش نمی شوذ آنست که مرا نشناخته است ، 15
مرا آن وقت شناخته باشند که بی من خوش باشند از من ، یعنی با معنیٔ من آشنا باشند ، فرموذ که بهاء الدین ، هر وقتی که خوذ را ببینی که خوشیٔ داری وحالتِ خوش بذان که آن خوشی منم در تو ؛ چنانک گفت 18

T, 1, 341 : H, I, 276   ۲۳۱/۳ Z ۹۰ آ B ۸۳ ب ـ ۸۴ آ K ۱۶۳

1 آرایش KB : آرام Z ‖ 3 که K : — Z ‖ 5 گویند Z : فرموذ KB ‖ 7 که KZ : — B ‖ 13 فرموذ KB : — Z ‖ 17 باشند KZ : شوند B

شعر (رمل)

لیک ما را چو بجوئی سوی شاذیها جو
که مقیمانِ خوشِ آباذِ جهانِ شاذیم 3

(۳/۲۳۲) همچنان منقولست که روزی شیخِ گرامی اوحد الدین خوئی رَحِمَهُ اللهُ از حضرتِ مولانا پرسیذ که کافر کیست ؟ فرموذ که تو مؤمن را بنما تا کافر معلوم شوذ ؛ شیخ اوحد گفت : مؤمن شمائیذ ؛ 6 خذاوندگار فرموذ : پس هرکه ضدِّ ماست کافر اوست

شعر (رمل)

9 کیست کافر بی‌خبر ز ایمانِ شیخ کیست مرده بی خبر ازجانِ شیخ

(۳/۲۳۳) همچنان منقولست از خدمتِ شیخ عزّالدین کوسه که از جملهٔ واصلانِ حق بوذ که روزی حضرتِ مولانا فرموذه است که 12 مرغی که از زمین بالا پرذ اگرچه بآسمان نرسذ امّا این قدر باشذ که ازدامِ زمین دورتر باشذ و برهذ ؛ همچنان اگر یکی درویش شوذ اگرچه بکمال نرسذ این قدر باشذ که از زمرهٔ خلق واهلِ بازار 15 ممتاز شوذ واز زحمات دنیاء برهذ وسبکبار گردذ که نَجا اَلْمُخَفَّفُونَ وَهَلَكَ اَلْمُثَقَّلُونَ

(۳/۲۳٤) همچنان روزی از حضرتِ مولانا یکی سؤال کرد که فلانی کارِ ناپسندیذه می‌کند ، حالِ او چون باشذ ؟ فرموذ که غم 18 نیست ، زیرا مرغی‌را مانذ که پرِّ او رُسته است ، هر جا که خواهذ

۳/۲۳۲ ـ ۲۳٤ Z ۹۰ آ B ۸٤ آ K ۱٦۳ ـ ۱٦٤ T, I, 342 ; H, I, 276

6 اوحد ZK : + الدین Zh ‖ 9 b کیست KZ : گفت B 17 کهٔ KB : — Z

9 کیست . . . جان شیخ : MN ، ج ۲ ، ص ٤۳٤ / ۳۳۲۵ ; MA ، ۹/۱۷۹

بپرذ ؛ امّا آن مرغ را غم است که پَرَش تمام ناشذه باشذ، چو از لانهٔ خوذ بپرذ طعمهٔ گرُبه باشذ

(۳/۲۳۵) همچنان از حضرتِ ولد منقولست که حضرتِ مولانا شمس‌الدینِ تبریزی در مجمعی فرموذ که اگر تو یارِ وفادار نیافتی من یافتم حضرتِ مولانا را مَدَّ اللهُ ظِلَّهُ ورو‌ی مبارک بمولانا کرده فرموذ که یگانهٔ در عالم آمذی و از میانِ جملهٔ عالم گوی از میذان بیرون بردی وعالمیان را مستِ عشقِ خوذ گردانیذی

(۳/۲۳۶) همچنان فرموذ که مگر عزیزی درمیانِ جماعتی مدحِ حضرتِ مولانا می‌کرد که مولانا بغایت فرّی دارذ ونوری ومهابتی ودر حقّ ِ مولانا شمس الدین انکار می‌کرد ؛ مولانا شمس الدین جواب فرموذ که آنچ او معتقد شوذ واقتدا کنذ ومتابعت کنذ بباطل این چگونه فرّی باشذ ونوری؟ بلکه اقتدا بر حق کنذ نه بباطل ، باز می‌گوئی که می بایذ پنجاه ولیّ مُفَرَّد در رکابِ مولانا روذ ؛ آخر بنابینائی چگونه اقتدا کنند؟ باز می گوئی که اولیا را لشانها می باشذ ؛ تو کیْ اولیا را تا نشان بدانی ؟ آدمی چون عاجز شود ، یا از آن عجز روشنائی پیذا شوذ یا تاریکی؛ زیرا ابلیس از عجز تاریک شذ وملائکه از عجز روشن شذند، معجزه همین کنذ ، آیاتِ حق همچنین باشذ وچون عاجز می شوند بسجود در می‌آیند

۳/۲۳۵ ـ ۲۳۶ Z ۹۰ BT ۸٤ KT ۱٦۳ T, I, 342 _ 343 : H, I, 277

1 غم است KB : غمیست Z || باشذ BK ~ ونوری Z || 14 می باشذ BK : باشذ Z

10 مفرد : بتشدید الراء المکسورة من التفرید فی بعض کتب اللغة فی الحدیث طوبی للمفردین فرد الرجل اذا تفقه و اعتزل عن الناس و خلا بمراعاة الامر والنهی وقیل هم الذین هلکوا لذاتهم و بقوا فهم یذکرون الله وقیل هم المتخلفون من الناس بذکر الله (کتاب کشاف اصطلاحات الفنون ، ج ۲ ، ص ۱۱۰۷ ؛ النهایه ، ج ۳ ، ص ۲۰٦)

(٣/٢٣٧) همچنان مگر در بندگیٔ مولانا یاری چند گفته باشند **که** حضرتِ مولانا از دنیا فارغ است؛ امّا مولانا شمس‌الدینِ تبریزی فارغ نیست از دنیا؛ حضرتِ مولانا فرموذ که این از آنست که شما مولانا شمس‌الدین را دوست نمی داریذ که اگر دوست داریذ شما را طمع نمایذ ومکروه نمایذ

شعر (طویل)

وَ عَیْنُ الرِّضَا عَنْ کُلِّ عَیْبٍ کَلِیلَةٌ
سِوَی أَنَّ عَیْنَ السُّخْطِ تُبْدِی الْمَسَاوِیا

حُبُّکَ الشیْءَ یُعْمِي و یُصِمُّ یَعْنِي عَنْ عُیُوبِ الْمَحْبُوبِ؛ همین که عیب دیذن گرفت بدانک محبّت کم شذ: نمی بینی که ماذرِ مشفق از احداثِ فرزندِ محبوبِ خوذ هیچ نمی رنجذ و نمی گریزذ و بجان و دل مشتریٔ اوست؛ بلکه آن دگر از خرِ لنگِ خوذ ننگ نمی‌دارذ اگرچه لکذ زنذ وکراهت کنذ

(٣/٢٣٨) همچنان حضرتِ مولانا شمس‌الدینِ تبریزی فرموذ که امروز غوّاصِ دریای معنی مولاناست و بازرگان من شمس‌الدین تبریزی خَلَّدَ اللهُ بَرَکَتَهُمَا و گوهر میانِ ماست؛ من حدیثِ گوهر می‌گویم تو از سرِ پولی بر نمی خیزی؛ طریقِ خذا اینست، البتّه گذر باقسراست و البتّه گذشتن است بر پُلِ جَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ (٩/٨٩)؛ اوّل ایثارِ مال است، بعد از آن کارها بسیار

T I, 344-45 ; H, I, 278 ١٦٥ K ب ٨٤ B ب ٩٠ Z ٢٣٨-٢٣٧/٣

4 که KZ : — B || 14 همچنان KB : الحکایه Z || 17 البته BK : — Z

9 حبك . . یصم : ر. ك. به فرائد اللآل، ج ١، ص ١٦٢

است ؛ الاّ اوّل ممرّ بر اقسراست ، یعنی اوّل دریافتنِ مردِ خداست ؛
آنگاه حصولِ وصولِ خداست

(۲۳۹/۳) الحکایه : همچنان از کبارِ اصحاب منقولست که درآن 3
ایام که حضرتِ مولانا شمس الدینِ تبریزی اَعْلَی اللهُ کَلِمَتَهُ تشریف
داده بوذ درمیانِ اکابرِ شهرِ قونیه غلغلهٔ عظیم درافتاذ که عجبا خدمتِ
شمس الدینِ تبریزی ولیست یا نیست؟ و هریکی چیزی میگفتند وآرزوی 6
صحبتِ او میکردند تا مگر در یابندش و او پیوسته از مجامع و محافل
و غلبهٔ خلقان گریزان می بوذ و اوقات که در مجمعها یافت می‌شد درمیانِ
سخنانِ او سخن می‌گفتند . همچنان روزی مولانا شمس‌الدین می فرموذ که 9
آنک درمیانِ سخنِ ما سخن در آرذ همچون شرفِ لَهاوَری آن در آبِ
تیره فرو رفتن است . چنانک بخواب دیذ که بآبِ تیرهٔ بزرگ فرو
می رفت و دو انگشت بزینهار می جنبانیذ که ای مولانا شمس‌الدین! دستم 12
گیر ! دستم گیر ! آتش پند نشذ ؛ باز بحضورِ من آغاز کرده فرقِ
میان معجزهٔ انبیاء وکرامتِ اولیاء شرح می کرد که انبیاء هر وقت که
خواهند معجزه بنمایند ؛ گفتمش : حدیثِ اولیاء ازکجا و تو ازکجا ؟ آغاز 15
کرد که بعضی‌را فیضان مستمرّ وبعضی‌را نامستمرّ ، بعضی‌را فیضان باختیار
و بعضی‌را بی اختیار ؛ گفتم : تصوّری کردهٔ ولی را حالِ اورا بخیالِ
خوذ ، چون رو بگردانیم از سخنِ او واز بهرِ مصلحت او گویذ که با من 18
حسد دارذ وکین دارذ ؛ من خوشی دارم که جهودان را دعا کنم ؛ گویم

T, I , 345 ; H, , 279   ۲۳۹/۳ Z ۹۱ آ B ۸٤ ب ۸۵ آ

3 الحکایه KB : وگویند Z || 4 که KZ : — B || 7 مگر B : — KZ || 10
لهاوری KZ : + و B || در KZ : — B || 13 دستم‌گیر KB : — Z || کرده K : کرد Z

خداش هدایت دهاذ آنرا که مرا دشنام می دهذ ؛ دعا می‌گویم که
خدایا ! او را ازین دشنام داذن بهتر وخرشتر کاری بده تا عوضِ
3 این تسبیحی گویذ و تهلیلی و مشغولِ عالمِ حق گردذ ؛ ایشان کجا
افتاذند بمن که ولیست یا ولی نیست ؛ ترا چه که اگر ولی هستم
یا نیستم ؛ چنانک گفتند جوحی را که این سو بنگر که خوانچها
6 می برند ؛ گفت: ما را چه؟ گفتند: بخانهٔ تو می برند ؛ گفت:
اکنون شما را چه؟ ازین سبب از صحبتِ خلق پرهیز می‌کنم تا از سرِ
تقلید در تشویشِ تسویس نباشند

9 (۲۴۰/۳) همچنان منقولست که یکی در حضورِ حضرتِ مولانا
شمس الدینِ تبریزی بحضرتِ مولانا گفت که من ترا دوست می دارم
و دیگران را از بهرِ تو دوست می دارم و شعر مجنون را استشهاد می‌آورد

12 شعر (وافر)

أُحِبُّ لِحُبِّهَا السُّودَانَ حَتَّى أُحِبُّ لِحُبِّهَا سُودَ ٱلكِلَابِ

مولانا جواب فرموذ که اگر این غیر مولانا شمس‌الدینِ تبریزی‌را
15 می‌گوئی ، اگر مرا بهرِ او دوست می داری فاضل‌تر باشذ ومرا خوشتر
آیذ، ازآنک او را از بهرِ من دوست داری وآنچ می گوئی‌که غیرمحبوب‌را
بتبعیّتِ محبوب دوست دارند وآن هم وقتی روا باشذ که محبوب راضی
18 باشذ بتبع داشتنِ آن غیر ؛آن شخص هیچ نگفت ، سری نهاذ و برخاست

T, I, 347 ; H, I, ۱۶۶ K آ ۸۵ B آ ۹۱ Z ۲۴۰/۳

8 تسویس KZ : تشویش B || 11 می دارم B : دارم KZ || 15 مرا KZ : — B || 16 او را KZ : — B || آنچ KZ : اینچه B || 17 دارند KZ : دارید B .

(۳/۲۴۱) همچنان حضرتِ مولانا در مجمعی معرفت می فرموذ ؛
گفت: حضرتِ رسولِ ما علیه السلام فرموده است که اُستُرْ ذَهَابَكَ
وذَهَبَكَ ومَذْهَبَكَ ؛ در حدیثِ دیگر کفته مَنْ کَتَمَ سِرَّهُ مَلَكَ 3
أَمْرَهُ وآن سُنّت خوبست و چنانست و برجاست ؛ آری بندهٔ باشذ ،
چرا پنهان گویم ، مولانا شمس الدینِ تبریزی را اَعْلَی اللهُ ذِکرَهُ
مُسلّم باشذ که مَنْ اَظْهَرَ سِرَّهُ مَلَكَ أَمْرَهُ ، الاّ آن بنده کو؟ 6

(۳/۲۴۲) همچنان منقولست که روزی حضرتِ مولانا شمس الدین
در حضورِ اصحابِ حضور فرموذ که امشب خواب دیذم که با مولانا
می گفتم: کُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ اِلاّ وَجْهَهُ (۲۸/۸۸) باقی دیذارِ دوستان 9
است وآن دوست توئی

شعر (هزج)

یا دیذنِ دوست یا خیالش باقی همه چیزها خیالست 12

اهلِ دنیا اند واهلِ آخرت واهلِ حق ؛ شبلی اهلِ آخرتست و حضرت
مولانا اهلِ حق وآنچ مراست از حضرتِ مولانا مرا و سه کسِ دیگر را
بس است ؛ همانا که مقرّبانِ حضرت از سرِ نیاز از سرِّ آن سه کس 15
باز پرسیذند ؛ فرموذ که شیخ صلاح الدین و شیخ حسام الدین و مولانا
بهاء الدینِ من رِضْوانُ اللهِ عَلَيْهِم اَجْمَعِينَ ومن تَابَعَهُم اِلَى
یَوْمِ الدینِ ، آمین ! بِحقِّ نَبِيِّهِ اْلاَمِینِ 18

۳/۲۴۱-۲۴۲ Z ۹۱ ب B ۸۵ ب K ۱۶۷ T, I, 347 _ 48 ; H, I, 280

1 همچنان BK : — Z || حضرت BZ : — K || 2 ما ZB : — K || 3 ذهبك BZ ~ مذهبك K || 6 که BZ : + کوید B || 17 پرسیذند KZ : + که B

(۳/۲۴۳) الحکایه : همچنان شیخ نورالدین پذر کمالِ خُرساف رَحِمَهُ اللهُ که از معتبرانِ اعیان بوذ، روایت چنان کرد که در اوّلِ
3 حال مریدِ شیخ صدرالدین شده بوذم و ذکر شنیذه وبخدمتِ او بزرگ تردّد می نموذم وسنّتِ شیخ چنان بوذ که بعد از نمازِ جمعه تمامتِ علماء وفقرا واُمرا بر موجَبِ فَانْتَشِرُوا فِی اَلاَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ
6 فَضْلِ اَللهِ (۱۰/۶۲) در زاویه جمع آمذندی وخدمتِ شیخ مسئله واِمّا نکته‌ٔ می گفت. تا درکشفِ آن بحثها می‌کردند وغلبه‌ٔ عظیم می‌شذ وشیخ اصلا نمی گفت؛ عاقبت سخنی می‌فرموذ تا بحث منقطع می‌شذ وروزی
9 درخدمتِ شیخ اکابرِ بسیار نشسته بوذند؛ از ناگاه از دور حضرتِ مولانا پیذا شذ؛ شیخ برخاست وبا جمیعِ اکابر استقبالِ مولانا کرده همانا که برکنارِ صفّه بنشست؛ شیخ بسیار تکلّف کرد که البتّه برسرِ
12 سجّاده نشیند. فرموذ که نشایذ، بخذا چه جواب گویم؛ شیخ گفت: تا در نیمه سجّاده حضرتِ مولانا نشیند و در نیمه‌ٔ دیگر بنده؛ گفت: نتوانم بحق جوابِ آن گفتن؛ شیخ گفت: سجّاده‌ٔ که بجلوسِ
15 خذاوندگار بکار نیایذ بما نیز نمی بایذ، سجاده را نوردیذ وبینداخت؛ بعد ازآن هرگز حضرتِ مولانا سخنی نفرموذ وصامت گشته چندانی بنشست که حاضرانِ مجلس حیران وسکران شذند وهمچنان شیخ را
18 می‌دیذم که سر در پیش انداخته پیشانیش بزمین می‌سائیذ وغرقِ عرَق گشته بوذ؛ از ناگاه مولانا الله بگفت وبرخاست همانا که وَفَّقَکُمُ اَللهُ

T, I, 349 ; H, I, 281 ۲۴۳/۳ Z ۹۱ ب B ۸۵ ب K ۱۶۷

1 الحکایه KB : منقولست که Z || 3 حال KB : حالی Z || 13 تا در نیمه BZ : تا نیمه || 15 نوردیذ BZ : نوردیده K || 16 سخنی KZ : سخن B

گویان روان شذ و خدمتِ شیخ ازآن مستی سه شبانروزی بخوذ نیامذ
وبکسی سخن نگفت و تمامتِ اکابر ازآن عظمت کالیوه گشته ارادت
آوردند و من بنده فی الحال ببندگی خداوندگار آمذه مرید شذم و بر مزید 3
گشتم والحمد لله علی نعمائه

(۲۴۴/۳) همچنان خدمتِ نورالدین والدِ خُرساف رَحِمَهُ اللّٰهُ
حکایت کرد که فرزندم کمال الدین را سنّت می‌کردم وختنه؛ سورِ 6
عظیم بوذ وحضرتِ مولانا شانزده روز تمام در عروسیٔ ما بوذند
وفوج فوج اکابر را سماع داذه؛ جماعتی می‌رفتند و جماعتی می‌آمذند؛
همانا که حضرتِ مولانا در مداومتِ سماع چنان مستغرق شذه بوذ که 9
درآن شانزده روز هرگز طعامی نخورد و شربتِ آب نچشیذ و بخواب
نرفت، بعد از روزِ شانزدهم طعامهای نفیس آورده فرموذ تا یاران
برغبت بخورند که مرا اشتها صادق نیست وچون سُفره‌را سَفَرهٔ 12
خدمت برداشتند، چلبی امیر عالم صاحب کرسی گشته
کمال را بگرفت تا ختنه کردند؛ همان شب حضرتِ مولانا اشارت کرد که
طعام بیاورند؛ همچنان چهار چهار کاسه می‌آوردند از هر نوعی وهمه‌را 15
بجدِّ تمام می‌خورد؛ قربِ پنجاه کاسه طعام را فرو خورد وباز بسماع
شروع کرده یاران را حیرت در حیرت زیاده شذ؛ فرموذ که مردِ خذا
مثالِ عصای موسی است که چندان اشتر بار سِحْرِ سَحَره‌را فرو برد 18
واندرو شکمی پیذا نشذ و شکم بین نگشت ویا همچون نورِ چراغیست که

T, I, 350 ; H, I, 282 — ۲۴۴/۳ Z ۹۲ آ B ۸۶ آ K ۱۶۸

3 خداوندکار ZB : مولانا K || 10 نخورد BZ : نخورده K || بچشید BZ : بچشیده K

ظلمتِ خانها را ناچیز می‌گرداند و همچنان درشکمِ مبارکشان از آن اَطْعِمه
ذرّهٔ تفاوت نکرده بوذ وهمان بوذکه بوذ و این از جملهٔ کراماتِ
3 عجیب است

شعر (رمل)

لقمه و نکته ست کامل را حلال تو نهٔ کامل مخور می باش لال
6 هر که در وی لقمه شذ نورِ جلال هرچه خواهذ تا خورذ او را حلال

(۳/۲٤٥) الحکایه : فخرِ جویندگان و نمکِ گویندگان شرف الدین
عثمانِ گوینده که ندیمِ قدیم بوذ چنان روایت کرد که روزی در باغِ
9 کرامانا خاتون که ولیّهٔ زمان بوذ ، سه شبانروزی حضرتِ مولانا
سماع کرد ودر تواجد مشغول بوذ ؛ همانا که سه جوق گوینده از
گفتن و نا خفتن عاجز و مسکین گشته بوذند ، درمیانِ سماع بگوشِ
12 زکی قوّال گفتم که سه شب است که بخانه نرفتیم ، عجبا حالِ ایشان
چون شذه باشذ؟ همانا که حضرتِ مولانا دست از زیرِ دامنِ مبارکْ
بیرون کرده مشتیٔ سیمِ نوِ مضروب و مسکوکْ در دفِ ما چنان
15 ریخت که رَقِّ دف دریذه بزمین ریخته شذ ؛ جمع کرده شمردیم ،
هزار و هفت صذ درم بوذ سلطانی وما از آن قدرت بی قوّت گشته

۳/۲٤٥ Z ۹۲ ب B ۸٦ ب K ۱٦۹ T, I, 351 ؛ H, I, 158

2 همان KZ : همین B || 3 عجیب BZ : عجب K || 5 a و Z : — KB || 7 الحکایه KB : وگویند Z || 10 بوذ ZB : شد K || 16 هزار و هفت BZ : هزار هفت K

5 لقمه ... لال : MN ، ج ۱ ، ص ۱۰۰/۱٦۰۲۱ ؛ MA ، ص ٤۳ / ۲۲
6 هر که ... حلال : MN ، ج ۲ ، ص ٤٤۸/۲۵۷۳ ؛ MA ، ص ۱۸٤/۲٤

حیران مانده بوذیم که علی الصباح حضرتِ مولانا در میانِ باغ روانه
شذ و من بنده در پیِ خداوندگار می رفتم تا ببینم که کجاها می روذ،
3 بر هر درختی که می‌رسیذ سلامی می‌کرد و همه درختان بسجده می‌رفتند
و مرا از سرِّ وَٱلنَّجْمُ وَٱلشَّجَرُ یَسْجُدَانِ (٦/٥٥) حکمتی می‌فرموذ،
همانا که فریاذ برآوردم وشورها می‌کردم؛ بآستینِ مبارک مرا
6 اشارت کرد که مگو! ازآن هیبت سه شبانروزی بی‌خوذ و بی‌زبان
افتاذه بوذم، مگر یاران مرا می‌طلبیذند؛ اشارت کرده است که عثمانِ
ما سکران گشته فلان جای خفته است؛ بصذ هزار نیاز و ادب پیشِ
9 خداوندگار آمذه سر نهاذم و استغفار کردم وهرگز در همهٔ عمرِ خوذ
بی‌نوا نگشتم و غمناک نشذم.

(۲٤٦/۳) همچنان خدمتِ خواجه شرف الدینِ سمرقندی که از
12 بطانهٔ خانهٔ مولانای بزرگ بوذ و لالای فرزندانِ ایشان که دخترِ او
ماذرِ حضرتِ سلطان ولد و مولانا علاء الدین است چنان روایت
کرد که حضرتِ مولانا در سنِّ نُه سالگی سایرِ اکابرِ علما را
15 و دانشمندانِ چُستِ نکته‌گوی را در بحث مُلْزَم می‌کرد و باز تلطّف
نموذه خوذ را مُلْزَم می‌کرد و بلطفِ تمام سؤالها می‌کرد و جوابها
می‌داذ و هرگز در اثنای کلام و بحث کسی را لا نُسَلِّم نمی گفت؛
18 ایشان غلبه می کردند ولا نُسَلِّم می گفتند ومنعها می کردند
ومن تشنیع می‌زذم که چرا لا نُسَلِّم نمی گوئی وتن می‌زنی؟ گفت:

T, I, 352 ; H, I, 159

۲٤٦/۳ Z ۹۲ ب B ۸٦ ب K ۱۷۰

2 می‌رفتم BK : رفتم Z || 7 یاران KZ ~ مرا B || 8 کشته BZ : + نک K || آ 11 همچنان KB : وکوینذ Z || 12 ـ 13 که دختر ... علاء الدین است B : — KZ || 17 می‌داذ BZ : می‌کفت K || کلام او KZ : — B || 18 می کردند KZ : — B

چون او در سال از من بزرگترست، بر روی او لاَ نُسلِّمُ چون گویم؟
بارها می‌دیذم که قاصر و مُلْزَم می‌شذ تا بکلّی خراب نشوند و در رعایتِ
3 اکابرِ دین مبالغه می‌فرموذ و همچنان اصحاب را دایم وصیّت می‌فرموذ که
وقتی که از یاران بشما نقلِ مساوی کنند بایذ که هفتاذ بار تأویل کنی
بخیر ونیکی ونیک اندیشی وچون بکلّی از تفسیر وتأویلِ آن فرومانی
6 تأویل کنی که سرّ آن را او داند وفارغ شوی تا بی‌یار نمانی ومَنْ طَلَبَ
اَخاً بِلاَ عَیْبٍ فَقَدْ بَقَی بِلاَ اَخٍ

شعر (رمل)

9 یار آئینه است جان را در حزن بر رخِ آئینه ای جان دم مزن

(۳/۲۴۷) همچنان از اکابرِ یاران منقولست که روزی امیر قانعی که
ملک الشعرای زمان بوذ از حضرتِ مولانا پرسیذ که سنائی مسلمان بوذ؟
12 فرموذ که مسلّم بوذ و نور بخشِ مسلمانی بوذ؛ قانعی سر نهاذ ورفت

(۳/۲۴۸) همچنان در معرفت فرموذ که وجودِ شیخِ کامل بر مثالِ
حمّام است؛ چنانک در وقتِ دخولِ حمّام تا از جامها و غیره تجرید
15 نشوی طهارتِ ظاهر حاصل نمی شوذ واز اَوْساخِ بدن تنقیه نمی یابی
واز جنابت پاک نمی شوی، همچنان تا پیشِ شیخِ راستین نیز از هستی
و خوذ پرستی مجرّد نشوی بعیشِ مجدّد نزنی وبطهارتِ قیامت نرسی
18 واز جنابتِ باطن که خیانت نفس است طاهر نگردی. واین آیت را

۳/۲۴۷ - ۲۴۸ Z ۹۳ آ B ۸۷ آ K ۱۷۱ T, I, 354 ; H, I, 160

3 و BK : — Z || 5 و نیک BK : — Z || چون B : — KZ || 11 پرسید KZ : پرسیدند B || 13 همچنان BK : وگویند Z || 17 مجدّد BZK : + بمیش مجرد Zh

9 یار ... مزن : MN ، ج ۲ ، ص ۲۴۸/۳۱ ؛ MA ، ص ۲۸/۱۰۵

تفسیر کرد لَقَدْ خَلَقْنا الانسانَ فی کَبَدٍ (۴/۹۰) ای فی ظُلْمَةٍ وجَهْلٍ ثُمَّ رَشَّ عَلَیْهِم مِنْ نُورِهِ فَفَنَی عَن اوصافِ الانسانیةِ ، فَخَرَجَ مِنَ الکَبَدِ الی الراحةِ ؛ فَلاَ اقْتَحمَ العَقَبَةَ (۱۱/۹۰) العَقَبَةُ نَفسُهُ ، فَکُّ رَقَبَةٍ (۱۳/۹۰) اَنْ یُعْتِقَ نَفْسَهُ مِن رِقِّ الخلقِ وَمِنْ رُؤیَةِ اَفْعَالِ نَفْسِهِ ومِنْ رُؤیةِ اَنَّهُ فُکَّ واللهُ اَعْلَم

(۲۴۹/۳) الحکایه : همچنان خدمتِ ملکه خاتون بنت مولانا رَوَّحَ اللهُ رُوحَهَا روزی از خساستِ حالِ شوهرِ خوذ خواجه شهاب الدینِ روغنِ قرامید شکایت کرد که درخانهٔ خوذ تنعّم ندارذ وبا وجودِ چندان اسباب واموال وکنیزکان وغلامان خوذ را عور وگرسنه می‌دارذ ، فرموذ که نیکو نمی‌کنند ؛ همانا که سرش می‌خارذ ، بعد ازآن فرموذ که اگر امساکِ مُمَسِّکان نبوذی اکساب واسبابِ دنیاوی کی جمع شذی ؟ وحکایتی فرموذ که مگر خواجهٔ بوذ منعم وبخیل ؛ روزی بمسجدِ جماعت رفته بوذ ؛ از ناگاه بخاطرش افتاذ که مباذا چراغ بی سرپوش مانده باشذ ؛ زوذ برخاست وبخانه دویذه کنیزک را بانگ کرد که در را مگشا ، امّا سرِ چراغ را بپوشان تا باذ بزر را نخورذ ، کنیزک گفت : در را چرا نگشایم ؟ گفت : تا پاشنهٔ در خورده نشوذ ، کنیزک گفت : با چندین تصرّف که می‌کنی از مسجد تا اینجا آمذن را چرا نمی بینی که کفشت پاره می شوذ ؛ گفت : معذور دار ، پا برهنه آمذم ، اینک کفشها ام در بغل است ؛ همانا که ملکه خاتون منبسط گشته خندهٔ زذ وفارغ شذ

T, I, 355 ; H, I, 161 — ۲۴۹/۳ Z ۹۳ آ B ۸۷ ب K ۱۷۲

7 ملکه K : ملک Z || 13 بوذ KZ : بودم B || 15 باشذ K : بوذ Z || 16 باذ ZK : + باد B || 18 با چندین KZ : + که B || 20 ملکه K : ملک Z

(۲۵۰/۳) همچنان شیخ محمودِ نجّار رَحِمَهُ اللهُ حکایت کرد که
روزی درویشی وفات یافته بوذ؛ چون در گورش نهاذند حضرتِ
3 مولانا هر دو پایِ مبارکِ خوذ را درگورِ او کرده ساعتی مراقب شذ؛
بعد ازآن نعرهٔ بزذ و تبسّم کنان برخاست، اصحابِ محرم ازآن حال
سؤال کردند؛ فرموذ که منکر و نکیر آمذه بوذند تا او را برنجانند
6 مرحمت نموذه ایشان را منع کردم که ازآنِ ماست؛ ازانک پیوسته
همسایگانِ سلطان از شرّ عوانان و ظالمان در امان باشند و سلیم گذرند؛
یکی را گفتند که از حضرتِ مولانا چه دیذی، که مریدِ او شذی؟ گفت:
9 ازین بیشتر چه بینم که مرا با او اضافت می کنند و بنامِ او می خوانند
و فلان الدینِ مولوی می گویند؛ بهتر ازین چه باشذ که نامِ من با نامِ او
آمیخته شذ و جانِ من عاشقِ جانِ او گشته محبّتِ اورا می‌ورزذ و از
12 محبّانِ حضرتِ اوست و سِرّ مَنْ اَحَبَّ قَوْمًا فَهُوَ مِنْهُمْ مرا
حاصل شذه و آن از عنایتِ بی نهایت و جذبهٔ اوست و انّ اَلْفَضْلَ
بِیَدِ اللهِ یُؤْتِیهِ مَنْ یَشَاءُ (۷۳/۳) چنانک فرموذ

15 شعر (هزج)

اندازهٔ معشوق بوَذ عزّتِ عاشق ای عاشقِ بیچاره ببین تا زچه تیری

(۲۵۱/۳) همچنان در نقل است که پیوسته حضرتِ مولانا اصحاب را
18 وصیّت می فرموذ که در هر حالی که می باشم اگر جماعتی فتوی آرند
وکسی را سؤالی باشذ منع مکنیذ و البتّه بمن عرضه داریذ تا مرسومِ

۲۵۰/۳ ـ ۲۵۱ Z ۹۳ ب ۹٤آ B ۸۷ ب K ۱۷۳ H, I, 162 ; T, I, 356-7

---

12 مرا BK : — Z || 16 a بوذ BZ : شذ K || 17 همچنان BK : الحکایه Z ||
18 می باشم Z : باشم BK

---

17 همچنان ... ص۳۲۰/۳ حکمت است: ر.ک. به سپهسالار، ص ۹۷ ـ ۱۰۱

مدارس بر ما حلال باشد و نمی خواهم که فتوی ازین خاندانِ تقوی
منقطع شوذ و همچنان در وقتِ استغراق و سماع اصحابِ کرام دوات
3 و قلم حاضر داشتندی تا همچنان مطالعه نا کرده مُطّلعِ حال شذی
و جوابِ صواب ثبت فرموذی ؛ اتّفاقا روزی در مسئلهٔ مشکلِ
مُخْتَلَفٌ فیه جواب نبشت و آن فتوی را بدستِ شمس الدینِ ماردینی
6 داذند ، قبول نکرد وانکار نموذ وآن فتوی را بخدمتِ قاضی سراج الدین
برده در بُطلانِ جوابِ فتوی طاماتی فرو نهاذند ؛ مگر مولانا امام
اختیار الدین درآن مجمع حاضر بوذه ، بحث کنان برخاست و بحضرتِ
9 مولانا صورتِ ماجرا را عرضه داشت ، حضرتِ مولانا تبسّمی فرموذه
گفت : برو بموالی سلامِ ما برسان وبگو : تحقیقِ مسئله نا کرده در حقِّ
درویشان طعنه زذن مصلحت نباشذ ؛ فی الجمله خدمتِ مولانا شمس االدین را
12 کتابیست در دو جلد ، در شرحِ فتاوی که آنرا در شهرِ حلب خریذه بوذ
بمبلغِ چهل درم ومدتیست که بمطالعهٔ آن کتاب مشغول نشذه است ،
از کتبخانه طلب کنذ ودر وسطِ کتاب در هشتمین سطر نظر کنذ تا مشکل
15 حل شوذ ؛ درحال اختیار الدین رفته احوال را کما کان تقریر کرد ؛
تمامتِ علما برسرِ پا خاسته عذرها خواستند ؛ شمس الدین ماردینی گفت :
بلی این که دو مجلّد کتاب را بمبلغِ چهل درم درحلب خریذه بوذیم
18 راست است وآنچ بمطالعهٔ آن مشغول نگشته ام هم واقع واین کراماتِ
عظیم است ، باقی را احتیاط بایذ کردن ؛ قاضی سراج الدین فرموذ تا
کتب را اینجا بیارند ؛ فرزندِ مولانا شمس الدینِ ماردینی رفته آن کتب را
21 بیاورد ؛ بر مقتضای اشارتی که کرده بوذ ورق ورق شمرده درهمان

1 ازین KZ : ازان B || 9 در حقّ KZ : — B || 19 آن کتب را BZ : آن کتاب را K

صفحه بوذ که فرموذه بوذ ؛ حلّ اشکال کرده حاضرانِ آن مجلس از نورِ
ولایت و احاطتِ اسرارِ او تا غایت در شگفت ماندند و بر قوّتِ مکاشفه
3 وحسنِ کرامات و ملاطفهٔ او انصافها داذند و عاجز وار مستغفر گشتند

(۲۰۲/۳) همچنان خادمِ مولانا شمس الدینِ ماردینی نقل کرد که
شبی حضرتِ رسول را علیه السلام بخواب دیذم در جائی نشسته بوذ ؛
6 چون پیش رفتم وبحضرتش سلام کردم ، روی مبارک را از من گردانید
واز جائی دیگر رفتم ، همچنان کرد ؛ گریان گشته گفتم : یا رسول الله
چندین سال بامیذِ عاطفت و عنایتِ حضرتِ تو رنجها بردم وتحصیلها
9 کردم و در تحقیقِ اخبار وآثار اجتهاد نموذم و در حلّ مشکلاتِ دینی
سعیها کردم ؛ عجبا موجبِ حرمانِ این بیچاره از چیست وسببِ آن چه
باشذ ؟ حضرتِ رسول علیه السلام فرموذ که آن همه راست است ، امّا
12 اخوان مرا بنظرِ انکار می نگری واین کار مرا خوش نمی آیذ واین
حرکت ورای همه کناهانست وجرمِ عظیم وجنایتِ شنیع

شعر (مضارع)

15 ای اولیای حق را ازحق جذا شمرده
گر ظنّ نیک داری در اولیا چه باشذ

علی الخصوص حضرتِ مولانا که فرزندِ جانِ منست ؛ فرموذ که چون
18 از خواب بیذار شذم ؛ استغفار نموذه از آن حال توبه کردم وهنوز بشرف

T, I, 358 ; H, I, 164 ۵۲/۳ Z۲ ؛ ۹آ B ۸۸آ K ؛ ۱۷

4 مولانا Z : — K || 5 بخواب BZ : در خواب K || 6 مبارک را KZ : مبارک B || 7 از جایی دیگر BZ : از جایی دیگر K || 11 رسول KZ : رسول را B || 12 مرا BZ : مارا K || کار مرا BZ : کار ما را K

ارادتِ مولانا مشرّف نگشته بوذم که این نوع کراماتِ متتالی مشاهده می‌کردم ؛ عاقبة الامر مطاوعت نموذه از مخلصانِ حضرتِ او شذم

(۲۵۳/۳) همچنان هم از خدمتِ مذکور منقولست که درمیانِ ائمّهٔ 3
دین تقریر کرد که روزی درمدرسهٔ حضرتِ مولانا اجتماعی عظیم بوذ
وتمامتِ امرا واکابر حاضر وسماعی گرم می رفت و مدرسهٔ ما نیز درآن
حوالی بوذ واستماعِ آن حالها و ذوقها مرا شیفته گردانیذه؛ برخاستم 6
و مختصر جامهٔ پوشیذه از میانِ ازدحامِ خلق بمدرسه درآمذم ودرگوشهٔ
درپسِ مردم بتلاوة سورهٔ سجده مشغول گشتم ؛ همانا که چون بآیتِ سجده
رسیذم ، حضرتِ مولانا درحال سجده کرد ؛ گفتم : شایذ که اتّفاق 9
باشذ ، سورهٔ دیگر خواندم الی‌آخر السجدات ؛ همچنان سجده‌ها می‌کرد ؛
یقینم شذ که نظرِ مبارکِ ایشان برلوحِ محفوظاست ولوحِ محفوظ
باطنِ فاطن اوست واشارتِ مَا كَذَبَ ٱلْفُؤَادُ وَ مَا رَأَى (۱۱/۳۵) 12
عبارت ازینست ؛ درین تفکّر وتحیّر بوذم که گریبانِ مرا گرفته کشان
کشان پیش کشیذ ؛ فرموذ که این سجداتِ اهلِ عادات نیست ، بلکه
سجداتِ اهلِ سعاداتست ؛ بعد ازین دانشمندی‌را بمان ، بینشمندی‌را 15
پیش‌گیر وازین بیشتر امتحان کردنِ مردان حراماست ؛ ومن درآن
حالت بیخوذ گشته چون بهوش آمذم جامهارا چاک زذه با خوذ گفتم :
ای شمسک ! محجوب از انوارِ چنین آفتابِ معانی تا کی در پردهٔ حجاب 18
خواهی بوذن ؟ چه بارها برهان وحجّت دیذهٔ مگر که نا دیذهٔ که

۲۵۳/۳ Z ۹٤ آ B ۸۸ ب K ۱۷۵ T, I, 359 ; H, I, 164

1 که KZ : — B ‖ 3 که KZ : B ‖ 6 گردانیذه BK : گردانیذ Z ‖ 9 شایذ BZ : لشایذ K ‖ 18 آفتاب BZ : — K

دیدهٔ عالم‌را نا دیده می‌آوری؛ گریان گریان آهسته بیرون آمدم
وبخانه رفتم وتمامتِ طلبه وغلبهٔ خوذرا برگرفتم وشبهنگام
3. بخانهٔ مولانا شذم؛ چون نزدیکِ مدرسه رسیذم، دیذم که شیخ محمّد
خادم دررا گشاذه استقبالِ ماکرد؛ گفتم: احوال چونست؟ گفت:
حضرتِ مولانا فرموذ که جمعی آشنایان می‌آیند، دررا بگشا واستقبال
6. کن؛ چون درآمذم در پایماچان ایستاذه استغفار کردم، پیش رفته
بصذ هزار لابه وشفاعتِ یاران کفِ پای مبارکِ مولانا را بوسیذم وبر
روی خوذ مالیذم ومریدِ مخلص شذم؛ همانا که فرجیِ مبارکِ خوذرا
9. درمن پوشانیذه درحال فرجی وفرحی در جانِ من ساری شذه فرّخی
یافتم واستغراقِ حضرتش بغایتی بوذ که اگر ناگهان کفشِ او درگل
ماندی وامّا تنگ بوذی همانجای رها کردی وپای برهنه روانه شذی
12. واگر جمعِ فقرا دریوزه کردندی فرجی ازدوش ودستار ازسر وپیراهن
از تن وکفش از پا بذیشان داذی ورفتی

(٣/٢٥٤) همچنان در نقل است که خدمتِ صدرِ عالی قدر مولانا
15. مجد الدینِ اتابکِ داماذِ معین الدین پروانه رَحِمَهُما اللّهُ روزی از حضرتِ
مولانا التماس نموذ که درمدرسهٔ ایشان خلوتی بیرون آورذ؛ اجازت
فرموذه در خلوت شذ درحجرهٔ مدرسه؛ بعد از چند روز جوعش
18. غلبه کرده طاقتش نماند؛ چه با تنعّم وفراهت آموخته بوذ واورا یارکی

T, I, 362 ; H, I, 283 ٣/٢٥٤ Z ٩٤ب B ٨٨ب K ١٧٦

10 استغراق KZ : + کرم ایشان B || 12 جمع KZ : در جمع BZ || 14 همچنان BK : — Z || خدمت KZ : + شیخ خدمت B || 18 نماند Z : نمانده K || فراهت KZ : فراهم B

بوذ همدرد و محرمِ او بوذ ، ضرورتِ جوع را درمیان نهاده اتّفاق
کردند وشبی ازحجره بیرون آمذه بخانهٔ دوستی رفتند و صفتِ جوع را
بذو رجوع کردند ؛ آن عزیز جهتِ ایشان بطّ مسمّن وابرنجی مُفَلْفَل 3
مهیّا کرد ؛ بعد از تناولِ طعام باز بمقام خوذ آمذند وفروکشیذند ؛
علی الصباح حضرتِ مولانا برعادتِ خویش بردرِ حجره آمذ ، انگشتِ
مبارک بردرِ حجره نهاذ وبوی کرد ؛ بعد ازآن گفت : عجیب حالیست 6
ازین حجرهٔ ما بوی بط ودانهٔ برنج می آیذ ، نه بوی ریاضت ؛ همانا که
خوذ را تسلیمِ شیخِ سلیم بایذ کردن تا شیخ درهمه حال غصّهٔ اورا
می خورذ وبمقصودش می رساند ؛ هردو یار از حجره بیرون آمذه درپای 9
مولانا افتاذند واستغفار آورده گفتند : با وجودِ چنین دریا بَسْطَتی
ومحیط رحمتی خوذ را درکنجِ خلوتی قدید کردن از بی سعادتی خواهذ بوذ

(۲۵۵/۳) همچنان منقولست که یارِ ربّانی فخرالدینِ سیواسی 12
رَحِمَهُ اللهُ که ازاکابرِ اصحاب بوذ مگر که اورا تبِ محرقهٔ مهلکه
لازمه شذه بوذ ومدّتی صاحب فِراش گشته همچون فَراش سوخته شذه
بوذ وتمامتِ اطبّا از معالجهٔ آن عاجز گشته ؛ همانا که حضرتِ مولانا 15
بعیادتِ او تشریف فرموذه اشارت کرد تا سیردانها حاضر کردند ودر
سیرکوب کوفته فرموذ تا بخوردِ او دهند ؛ چون اطبّا را قضیّهٔ این
معالجه معلوم شذ بکلّی ازصحّتِ او نومیذ گشتند ؛ بعنایتِ حق وهمّتِ 18
مردانِ مطلق همان شب عَرَق کرده روی بصحّت نهاذه ؛ اطبّا گفتند :

۲۵۵/۳ Z ۹۵ آ B ۸۹ آ K ۱۷۷ T, I, 363 ; H, I, 166

5 آمذ BZ : آمذد K || 10 آورده KB : آوردند Z || 13 از Z : — K || که KZ : — B || 17 قضیه KB ~ این Z

12 همچنان . . . ص ۲/۳۳۰ حکمت است : ر . ک . به سپهسالار ، ص ۱۰۱

این معالجهٔ دستِ قدرتِ مولاناست نه قاعدهٔ طبّ وقانونِ
حکمت است

3 (۲۵۶/۳) همچنان روزی یارِ گرامی چلبی جلال الدین رحمه اللهُ
از کثرتِ غلبهٔ خواب بحضرتِ مولانا شکایت کرد ؛ فرموذ : تا شیرِ
خشخاش را بیرون آورده بخورذ ؛ هماناکه خوابش بکلّی زایل گشته ،
6 از بسیاریٔ سهر دماغش بخلل آمذه باز بحضرتِ مولانا رجوع کرد ؛
دستِ مبارکش بر سرِ او مالیذه از آن مرض صحّت یافت ، تا مفهوم
و معلومِ عالمیان گرذذ که رجال الله را آن قوّت و آن قدرت چنان ملکش
9 یمینِ ایشان شذه است که هر چه سببِ رنج و عنا باشذ آن موجبِ صحّت
و شفا گردانند وجهل را علم وبله را عرفان و اعدا را اخوان کنند ؛
چنانکش گفت

12 شعر (رمل)

چون قبولِ حق بوذ آن مردِ راست دستِ او درکارها دستِ خذاست
اولیا را هست قدرت از الـــه تیرِ جسته باز گرداند ز راه

15 (۲۵۷/۳) همچنان منقولست که روزی حضرتِ مولانا بر بالای
بام مدرسهٔ خوذ سیر می‌فرموذ وحقایق می‌گفت ؛ ازمیانِ اصحاب یکی آهی

۲۵۶/۳ ـ ۲۵۷ Z ۹۵ آ ـ ب B ۸۹ آ ـ ب K ۱۷۷ T, I 356 ; H,I, 264

3 یار KZ : از B || 5 کشته BZ : کشت K || 7 مفهوم B ~ معلوم Z || 10 علم
BK : — Z || 14 b تیر Kz : تیره B || کرداند KBZ : آرندش Kh

3 همچنان . . . ص ۸/۳۳۱ مرید شد : ر.ک. به سپهسالار ، ص ۱۰۲
13 چون . . . خذاست : MN ج ۱ ، ص ۹۹ / ۱۶۱۰ ؛ MA ، ص ۱۴/۴۳
14 اولیا را . . . راه : MN ج ۱ ، ۱۶۶۹/۱۰۲ ؛ MA ، ص ۲۲/۴۴

سوزان از جگرِ گرم برکشید؛ مگر بزرگی از کبارِ کُبّارِ شهر
از راه می‌گذشت؛ گفت: علّی؛ حضرتِ مولانا از سرِ غیرت فرموذ:
هله تا ببینیم علّت کرا واقع می‌شوذ؟ بحکمِ الٓهی اورا علّی و غُلّتی 3
حاصل شذ که اکابرِ طبیبان از تشخیصِ مرضِ آن شخص فرو ماندند؛
بعد از مدّتی سببِ علّت‌را دانسته بصدقِ تمام برخاست و بخدمت
شتافت وبانابت و استغفار و اعتذارِ بسیار مشغول شذ وچون توبهٔ او 6
باجابت مقرون گشت عَرَضِ آن مرض از وی زایل گشته ارادتِ
کلّی آورده مرید شذ

(۲۵۸/۳) الحکایه: همچنان منقولست که امیر محمّدِ سکورجی که 9
مریدِ خاصِ سلطان ولد بوذ، چنان نقل کرد که خدمتِ شاه زادهٔ جهان
کیغاتو خان بعد از نقلِ حضرتِ مولانا چون باقسرا رسیذ ایلچیٔ
معتبر بطلبِ امرا و اتراکِ قونیه فرستاذ تا مطاوعت نموذه استقبال 12
کنند؛ مگر چندی از رنود از سرِ گستاخی وجلادت ایلچیٔ اورا
بقتل آوردند؛ چون این خبر بسمعِ پاذشاه رسیذ غضبی عظیم کرده
یرلیغ شذ که تمامتِ عساکر بقونیه روند وشهررا حصار 15
کرده خلقِ اورا بقتل آورند و بنهب و غارت مشغول شوند؛
درآن فرصت هیچ یکی از نوّاب وامرا دفعِ آن غضب نتوانستند

۲۵۸/۳ Z ۹۵ ب B ۸۹ ب K ۱۷۸ — T, I, 365 ; H, I, 167

1 کشیذ BZ : کشیذه K || 2 گفت KZ : — B || علی BKZ : علتی (در سپهسالار) || 3 ببینیم BZ : ببینیم که B ببینم K || 5 بخدمت KZ : + تمام B || 7 گشته KB : شد Z || 11 چون KZ : — B || 13 کنند B : کنذ Z || 14 غضبی BZ : غضب K

۲۵۸/۳ الحکایه . . . ص ۳/۳۳۳ آوردم : ر . ك . به سپهسالار ، ص ۱۰۳

کردن ؛ هماناکه مجموعِ اهلِ قونیه ازآن خبر منزعجِ خاطر شذند ودر
استخلاصِ خوذ هیچ چارهٔ ندیذند جز پناهِ حضرتِ تربهٔ مقدّس :
3 باتّفاقِ تمام بحضرتِ تربه آمذه زاری وتضرّع کردند ؛ چون کیغاتو
بالشکرِ عظیم درآن حوالی رسیذ ، شبی حضرتِ مولانا را درخواب
دیذکه بهیبتِ عظیم از قبّهٔ خوذ بیرون می‌آیذ وپیچِ دستارِ مبارکِ
6 خوذ را گشوذه گِردِ باروی شهر حلقه می‌کند ؛ بعد ازآن بُتندیٔ تمام
بسروقتِ کیغاتو می‌آیذ وانگشت بر حلّقش می‌نهذ واورا خفّه می‌کند
واو فریاذکنان امان می‌خواهذ ؛ می‌فرمایذکه ای تُرکِ بی‌خبر! تَرکِ
9 این فکر واین حرکت بکن وترکانِ خود را هرچه زوذتر بسوی ترکانِ
خوذ بر! الاّ جان بسلامت نبری ؛ درحال که بیذار شذ امرا ومقرّبانِ
خوذ را خوانده چون بخدمتش رفتیم اورا بغایتِ خایف ولرزان وگریان
12 یافتیم ؛ سؤال ناکرده صورتِ خواب را بازگفت ؛ تمامتِ نوینان ومقرّبان
بیک زبان سرنهاذه گفتندکه ما این معنی را اندیشه کرده بوذیم که این
شهر واین اقلیم ازآنِ حضرتِ مولاناست وهرکه قصدِ این دیار می‌کند
15 از نسلِ او دیّار نمی‌ماند و هلاک می‌شوذ ؛ امّا ازخوفِ پاذشاه مجالِ
مقال نبوذ ؛ باز یرلیغ شذکه لشکر باز گردند ؛ چون روز شذ بنفسِ خوذ
با جمیعِ امرا بزیارتِ تربهٔ مقدّس مشرّف گشته ؛ من بنده نیز هنوز
18 تربه را ندیده بوذم ؛ حضرتِ سلطان ولد را حاضر کرده مرید شذ
وقربانها کرده صدقات بمجاورانِ حضرت وائمّهٔ دین ارزانی داشت
وگناهِ شهریان را بخشیذه بخوشدلی عودت نموذ ؛ اهالیٔ شهر شاذیها

1 مجموع BK : مجمع Z || 3 آمذه BK : آمذند Z || 13 که BK : — Z ||
17 جمیع BZ : جمع K || 19 حضرت و KZ : — B || دین KZ : — B

کردند و تکلّفاتِ بسیار از هرنوع پیش‌کشی کردند و مرا محبّت وعشقِ
قدیم یکی درهزار شذ ، تا مریدِ سلطانِ ولد شذم ؛ همچنان بشکرانهٔ
آن رحمت چشمهٔ تربه را بحالِ عمارت آوردم 3

(۲۵۹/۳) همچنان در نقل است که حضرتِ مولانا در اوایلِ
جوانی روزی درمیانِ موعظه برِ سرِ منبر مگر حکایتِ خضروموسی را
عَلَيْهِمَا السلام تقریر میکرد ویارِ ربّانی مفخرالابرار شمس‌الدینِ 6
عطّار درگوشهٔ مسجد بحضورِ تمام نشسته بوذ ؛ دراثنای آن بیان
شخصی‌را دیذ که بصورتِ عجیب در گوشهٔ دیگر نشسته هر بار سر
می‌جنبانید و می‌گفت : راست می‌گوئی ونیکو نقل میکنی گوئیا که ثالثِ ما 9
تو بوذی ؛ این درویش چون این کلمه را بشنیذ دانست که خضرست
علیه السلام ؛ دست در دامنش زذ تا ازو استعانت طلبذ ؛ خضر فرموذ که
ما همه استمداد ازو می‌طلبیم و تمامتِ اَبْدَال و اَوْتَاد وَ اَفْراد وکُمّل 12
و اَقطاب را سلطان اوست و دامنِ اورا بگیر وازو طلب کن هر چه
می‌طلبی ؛ ازناگاه دامن‌را از دست درچیذ و غایب شذ ؛ شمس الدینِ
عطّار گفت : چون بدستبوسِ حضرتِ مولانا رسیذم فرموذ که خضر نبی 15
وعزیزانِ دیگر ازعاشقانِ ماست ؛ درحال سرنهاذم ومریدشذم

(۲۶۰/۳) الحکایه : کرامِ اصحاب روایت چنان کردند که شبی
خدمتِ شیخ الاسلام صدر الملة والدین رَضِيَ اللهُ عَنْهُ حضرتِ رسول را 18
علیه السلام در خواب دیذ که در خانقاهِ او آمذه برِ صدرِ صفّه بنشست

T, I, 367 ; H, I, 168 - 9 ۱۸۰ـ۱۷۹ K آ ۹۰ B آ ۹۶ Z ۲۶۰ـ۲۵۹/۳

1 تکلفات KZ : تکلف B || 3 آن KZ : — B || 10 که Z : + حضرت BK ||
14 دامن‌را KZ : — B || 17 روایت KZ : — B || چنان BK : — Z || که B : — KZ ||
18 صدر KZ : + الدین B || 19 آمذه KZ : آمد B

و اصحابِ عظام و اولیای کرام بر یمین و یسارش صف کشیده
بوذند ؛ از ناگاه حضرتِ مولانا حاضر شذ ؛ مصطفی صلّی اللهُ
3 علیه وسلّم در بارهٔ او بزرگ از حدّ بیرون عنایت فرموذه
روی بصدّیقِ اکبر کرد که یا ابا بکر ! مقبل فرزندی داری که
چشمهٔ چشمِ همهٔ ما بذو روشن است و فخرِ ما بذوست
6 و او فرزندِ جانِ منست و درموضعِ معیّن بطرفِ راستش اشارت
فرموذ که بنشینذ و حضرتِ مولانا حقایق ومعانی می‌فرموذ ورسول
علیه السلام تحسینها می کرد وتمامتِ حاضران ذوقها می کردند ؛ علی‌الصباح
9 حضرتِ مولانا بخانقاهِ شیخ رفته شیخ پیش دویذه و اکرامِ عظیم کرده
بر سجّادهٔ خوذ تکلیف می کرد ؛ همانا که حضرتِ مولانا درهمانجای
بنشست که شب حضرت رسول الله اشارت فرموذه بوذ ؛ بعد ازآن
12 فرموذ که چون حضرتِ سلطانِ ما این جای‌را تعیین‌کرده بوذ برموجَبِ
امرِ او همین جا فروکشیم و دیگر هیچ نگفت ؛ چون از پیشِ شیخ بیرون
آمذ شیخ اصحابِ صفّه‌را وصیّت فرموذ که الله الله پیشِ این مردِ
15 خذا دلها را جمع داریذ و از خطراتِ فاسده احتراز کنیذ که او بر سرایرِ
دلها وضمایرِ درون مُشْرِفست وپاذشاهِ بزرگوارست و صورتِ
خواب را علی التمام باکابرِ کرام بازگفت و از عظمتِ مولانا همه را
18 اعلام کرد وشیخ‌را ارادت یکی در هزار شذ

---

6 منست KBZ : + تحقیق قرآن و احادیث ما مانند این کمترکی فهمیده است ، بعد از آن فرموذ که جلال الدین بیا بنشین و جائی تعیین کردند و در موضع معین بطرف راستین اشارت فرمود که بنشیند وحضرت مولانا آنچنان کرد که فرموده بود وعلی الصباح Kh ‖ 7 بنشینذ KZ : بنشستند B ‖ 10 تکلیف BK : تکاف Z .

(۲٦۱/۳) همچنان نقل است که ملکهٔ سعیده گوماج خاتون که منکوحهٔ سلطان رکن‌الدین بوذ و مریدهٔ حضرتِ مولانا، حکایت کرد که روزی در سراهای قدیمِ ما با عیالِ خوذ با جمعِ خواتین نشسته بوذیم؛ از ناگاه حضرتِ مولانا از در درآمذ؛ فرموذ که زوذ ازین خانه بیرون آئیذ؛ درحال پای برهنه بیرون دویذیم؛ چون تمامتِ قوم بیرون آمذند طاقِ صفّه فرو نشسته، در پای مبارکِ مولانا افتاذه صدقات بارباب حاجات ایثار کردم و هفت هزار درمِ سلطانی بشکرانهٔ آن باصحاب فرستاذم

(۲٦۲/۳) همچنان منقولست که حضرتِ مولانا پیوسته هلیلهٔ زرد در دهانِ مبارک می‌داشت؛ جمعی از مقرّبانِ او تأویلها می‌کردند؛ از حضرتِ سلطان الخلفا چلبی حسام‌الدین رضی‌الله عنه ازآن سِرّ سؤال کردند؛ فرموذ که ریاضتِ حضرتِ مولانا تا بحدّیست که نمی خواهذ که آبِ شیرینِ دهانش در حلقِ او در آیذ؛ بلک می خواهذ تا بذآن عفوصت آمیخته بشیع و تلخ باشذ، تا حظّ نفس نشوذ و این دالّست بر کمالِ قوّتِ ریاضتِ او

(۲٦۳/۳) همچنان منقولست که روزی با جمعِ اصحاب بعیادتِ چلبی حسام‌الدین می رفت؛ درمیانِ محلّهٔ سگی برابر آمذ؛ کسی خواست که اورا برنجانذ؛ فرموذ که سگِ کوی چلبی‌را نشایذ زذن

۲٦۳/۳ ـ ۲٦۱ Z ۹٦ ب B ۹۰ بَ K ۱۸۱ T, I, 369 ; H, I, 170

3 خواتین K : — Z || خواتین K : + جمع B || 4 در آمذ KZ : آمده B || 7 باصحاب KZ : اصحاب B || 13 عفوصت BK : عصوفت (!) Z

1 همچنان . . . ص ۱۹/۳۳٦ یافت : ر. ک. به سپهسالار، ص ۸۸ ـ ۸۹، ۹۱

شعر (رمل)

ای که شیران مرسگانش‌را غلام گفت امکان نیست خامش والسلام
3 آن سگی را کو بوذ در کوی او من بشیران کی دهم یکموی او

(٢٦٤/٣) نقلست که پیوسته کرا خاتون می‌فرموذ که سالها
در تمنّای آن بوذم که یکبار بحضرتِ مولانا متابعتِ نماز کنم ودر پیِ
6 او نماز بگزارم وآن سعادت مرا مساعدت نمی نموذ وآن دولت
دست نمی‌داذ؛ روزی از اوّلِ صبح حضرتِ مولانا را مستی و استغراقِ
عظیم غلبه کرده بوذ ؛ چنانکه از اوّلِ روز تا وقتِ عشاء برسرِ بامِ
9 مدرسه آمذ و شذ می‌کرد و وجدها می‌نموذ وبهیچ آفریذهٔ التفات نمی‌کرد؛
از ناگاه در اثنای سَیْر بکنارِ بامِ مدرسه رفته پا برهوا نهاذ وغایب
شذ و این ضعیفه از پرتوِ آن حالت بیخوذ گشته تا وقتِ صبح مانده
12 بوذم ؛ ناگاه سحرگاهی برسرِ سروقتِ من آمذ و اشارت فرموذ که
وقتِ نمازست ، نماز بگزاریم ؛ همچنان از دستارِ مبارک دو عقد را گشوذه
سجّاده کرد ؛ نیّتِ فرض کرده اقتدا کردم ؛ بعد از اتمامِ نماز
15 برخاستم تا کفشِ مولانا را راست کنم ؛ پر از ریگِ حجاز دیذم ؛
حضرتِ مولانا فرموذ که چون برآن مطّلع گشتی مباذا که این معنی‌را
بکسی نقل کنی ؛ تا حضرتِ او در قیدِ حیات بوذ هرگز بکسی نگفتم
18 وآن ریگ را بسوذم و توتیا وار بچشمِ هرکه بسوذم خوش شذ ودر
شربتِ هر رنجورکه کردم شفا یافت

٢٦٤/٣ Z ٩٦ ب B ٩١ آ K ١٨٢ T, I, 369 ; ,H ,I 171

4 نقلست BK : منقولست Z || 10 نهاذ KZ : نهاده B || 12 ناگاه سحرگاهی BZ : ناگاهی K || 13 مبارک KZ : + مولانا B || 14 کرده KZ : — B || 19 که KZ : — B

3-2 ای‌که ... او : MN ج ٣ ، ص٣٣/٥٧٦،٥٧٧ ؛ MA ، ص٢٠٦/١٣،١٢

(۳/۲۶۵) الحکایه: همچنان حکیم جهان افلاطون زمان اکمل الدین طبیب رَحِمَهُ اللهُ روایت کرد که روزی خدمت سلطان رکن الدین سعید از من التماس ترکیب تریاق فاروقی کرده بوذ؛ تمامت أدویه را ترتیب 3
کرده در خلوتخانهٔ خوذ بتعجین آن مشغول گشته بوذم، تا حدّی که خدمتگاران خانه نیز حاضر نبوذند و مخارج و مداخل خلوت را
بسته بوذم؛ چون باتمام رسیذ ازناگاه حضرت مولانا از گوشهٔ 6
تابخانه ظاهر شذ ازغایت حیرت بیخوذ گشته سرنهاذم و طاس زرّین تریاق را عرضه داشتم؛ اصلا التفات ننموذ، گفت: ای خواجه اکمل‌الدین!
اژدرهائی که درون مارا نیش زذه است اگر بحر محیط تریاق شوذ 9
علاج آن نتواند کرد ودرحال باز غایب شذ وگویند: این حکایت را هم علاء الدین طبیب ارزنجانی کردده است

(۳/۲۶۶) همچنان در نقل است که یک نوبت حضرت مولانا 12
بآب گرم رفته بوذ؛ اصحاب پیشترک رفته حمّام را شستند وبخورات کرده مردم را بیرون راندند وباز باستقبال مولانا رفتند تاآمذن ایشان
تمامت مجذومان ورنجوران ومبتلایان باز پر شذه بوذند؛ مگر اصحاب 15
ایشان را می رنجانیذند واز آب دور می‌کردند؛ بانگ بر اصحاب زذ وجامها بیرون کرده بآب درآمذ ونزدیک ایشان رفته ازآن آبها برخوذ می‌ریخت؛
کافّهٔ حاضران ازآن خُلق عظیم وکرم عمیم او حیران می‌ماندند؛ مگر 18

۳/۲۶۵ـ۲۶۶ Z ۹۷ آ B ۹۱ آ K ۱۸۳ T, I, 371 ; H, I, 284

4 مشغول گشته BK : — Z || 5 مخارج ZB ~ مداخل K || 10 درحال KZ : درحالت B || 15 و مبتلایان BK : — Z || 16 می‌کردند BZ : کردند K

1 الحکایه . . . کرده است : ر. ک. به سپهسالار، ص ۸۲
12 همچنان . . . ص ۳۳۹/۲ نمود : ر. ک. به سپهسالار، ص ۸۲ ـ ۸۳
.22

خدمتِ ملکُ الادبا امیر بدرالدین یحیی آنجایگاه حاضر بوذه از سرِ ذوق این بیت را می گفت

شعر (رمل)

3 از خذا آمذه آیتِ رحمت بر خلق
خوذکذام آیتِ حسن‌است که درشانِ تو نیست

(۲٦۷/۳) همچنان منقولست که روزی معین‌الدینِ پروانه ترتیبِ
6 جمعیّتی کرده اکابر را دعوت کرده بوذ وجملگان حاضر گشته ، آخرالامر حضرتِ مولانا را حاضر کردند ؛ چون سماع بآخر آمذ اکابر بتناولِ طعام مشغول شذند ؛ حضرتِ مولانا ازشیخ محمّد خادم
9 ابریق خواسته بمتوضّا رفت ؛ امیر پروانه سه هزار درم بشیخ محمّد خادم شکرانه داذه ابریق را ازو بستذ وبحضرتِ مولانا رسانیذ ؛ هماناکه دعاها کرده بقدمگاه قدم نهاذ و امیر پروانه بر در تا دیرگاه منتظر
12 ایستاذه بوذ ؛ بعد از ساعتی جماعتی از خدمتگارانِ پروانه در آمذند ودستبوسِ امیر کرده از دور ایستاذند که امیر در انتظارِ چیست؟ گفتند منتظرِ حضرتِ مولانا ست که از متوضّا بیرون آیذ ؛ گفتند : ما از راهِ
15 مسجدِ مرام می آمذیم ؛ حضرتِ مولانا را دیذیم که بتعجیل می رفت ؛ پروانه حیران شذ ؛ شیخ محمّد خادم را گفت : درآ واین خبر را تحقیق کن ! چون بمتوضّا در آمذ غیر ازآن ابریقِ پُر کسی نبوذ ؛

۲٦۷/۳ Z ۹۷ آ B ۹۱ ب K ۱۸٤ T, I, 372 ; H, I, 285 , 172

3 شعر KZ : — B || 10 رسانیذ BZ : رسانیده K || 15 حضرت Z : — K

پروانه سجده‌ها کرده اعتقادِ او مضاعف شذ وحضرتِ مولانا تا چهل روز تمام بخلق روی ننموذ

3 (۳/۲٦۸) همچنان منقولست که یک نوبت سلطان رکن الدینِ سعید ، غَفَرَ <لَهُ> اللهُ که در سرای خویش دعوتِ عظیم کرده بوذ و تمامتِ شیوخ و اکابر حاضر آمذه . چنانک قاضی سراج الدین در مسندِ صدر
6 بوذ وشیخ صدرالدین در صدرِ دیگر و سیّد شرف الدین پهلوی تختِ سلطان نشسته بوذ و مجموعِ اکابر زیر وبالا بر نشسته ؛ از ناگاه حضرتِ مولانا با اصحاب در آمذ ودرمیانِ سرا گردِ حوض فرو کشیذ ؛
9 چندانک سلطان و پروانه مبالغه کردند بالا نگذشت ؛ شیخ صدرالدین گفت : وَمِنَ ٱلْمَاءِ كُلُّ شَيْءٍ حَيٍّ ؛ حضرتِ مولانا فرموذ بَلْ وَمِنَ ٱللهِ كُلُّ شَيْءٍ حَيٌّ ؛ مجموعِ اکابر فروآمذند؛ همانجا سماعِ عظیم شذ
12 (۳/۲٦۹) همچنان در خانهٔ پروانه سماعِ عظیم بوذ ؛ حضرتِ مولانا شورهای بی‌نهایت فرموذ ؛ مگر سیّد شرف الدین با پروانه بگوشهٔ رفته بمساوی مشغول شذ و او از سرِ ضرورت می‌شنیذ ؛ فی‌الحال
15 حضرتِ مولانا سرآغاز کرد و این غزل را فرموذ

شعر (رمل)

18 هذیان که گفت دشمن بدرونِ دل شنیذم
پیِ من تصوّری را که بکرد هم بدیذم

T, I, 373 ; H, I, 172 ۳/۲٦۸ ـ ۲٦۹ Z ۹٦ ب B ۹۱ ب K ۱۸٤

1 شذ و ZB : شذه K ‖ 7 بر نشسته KB : برکشته Z ‖ 11 فروآمذند BZ : فروذ آمذند K ‖ 12 همچنان BK : الحکایه Z ‖ 13 شورهای BZ : + عظیم و K ‖ 19 تصوری را BK : تصوری او Z

3 همچنان . . . ۳٤۰/۵ نداذ : ر . ک . به سپهسالار ، ص ۸٦ ـ ۸۷

سگِ او گزیذ پایم بنموذ بس جفایم
نگزم چو سگ من اورا لبِ خویش را گزیذم

3 چو برازهای مردان برسیذه ام چو مردان
چه بذین تفاخر آرم که برازِ او رسیذم

درحال پروانه سرنهاذ واستغفار کرده دیگر سیّد شرف‌الدین را رو نداذ

6 (۲۷۰/۳) همچنان نقلست از عثمانِ گوینده که او گفت: نوعروسی کرده بوذم وافلاسِ عظیم براحوالِ من راه یافته بوذ وضرورت بغایت رسیذه ودلداریٔ عروسِ نو از جملهٔ واجبات بوذه؛ حضرتِ مولانا را
9 معلوم شذ، برخاست و در حرمِ خوذ در آمذ واز خدمتِ کرا خاتون شش دینارِ مصری بوام حاصل کرده باز بیرون آمذ وبنشست؛ بعد از زمانی در اثنای سخن فرموذ که یا عثمان! پیش ازین خوش سنّتی داشتی که دم
12 بدم با ما مصافحه می‌کردی؛ مدّتیست که ترکِ آن سنّت کردهٔ، سبب چیست؟ زوذ برخاستم تا دستبوس کنم دینارها را پنهان در دستم نهاذ وفرموذ که این سنّت را چون فرضِ نماز محافظت کن؛ شاذ شذم ومدّتی
15 آن وجه را خرج کردم

(۲۷۱/۳) همچنان نوبتِ دیگر باز مفلس شذم وهیچ نداشتم؛ پیشِ مولانا آمذم که وقتِ آن شذ که سنّتِ دستبوس را بجا آورم؛
18 حضرتِ مولانا تبسّم فرموذه گفت: سهل است خاطر خوش دار که

T, I, 375 ; H, I, 173 - 74 ۱۸٥ K آ ۹۲ B آ ۹۸ Z ۲۷۱ ـ ۲۷۰/۳

8 ازجملهٔ KZ : + از جملهٔ B || 15 کردم K : می‌کردم BZ || 16 همچنان BK :— Z

6 همچنان . . . . ۲٤۱ / ۱٦ می کردم : ر. ک. به سپهسالار، ص ۹۰

امروز بتو لقمهٔ چرب خواهذ رسیذن ؛ آن روز تا بشب ملازمِ آستانه
بوذم ، اصلا اثری ظاهر نشذ ؛ حیرتی بر من مستولی گشت که اشارتِ آن 3
حضرت چون واقع نشذ ؟ چو شبهنگام شذ اندکی باران باریذن گرفت
و یاران یک یک می رفتند ؛ گفتم پیش ازآنک تاریک و گِل شوذ
راهِ خانه پیش گیرم ؛ از درِ مدرسه بیرون آمذم ؛ دیذم که سیلابِ 6
عظیم می گذرذ ؛ همانا که بواسطهٔ خار وخاشاکِ محلّه بند گرفته بوذ
و نمی رفت ؛ بپای خوذ راهِ آب را گشوذم تا روان شوذ ؛ ناگه گوشهٔ
ریسمانی در پایم افتاذ و پیچیذه شذ ؛ چون پای را بیرون کشیذم دیذم که 9
همیانی پر سیمِ سلطانی در آنجا افتاذه است ؛ در بغل کرده روانه شذم و درخانه
شمردم ، هفتصذ درم بوذ ؛ بعضی را بعروس داذم و بعضی را بما لابدً
خوذ صرف کردم ؛ روزِ دوم همچنان ترش گشته بحضرتِ مولانا 12
رفتم ، یعنی که فتوحی حاصل نشذ ؛ اشارت فرموذ که عثمان چرا رو
ترش گشتهٔ زررا بکیسه بخانه بردی ودم از افلاس می زنی ، نگهدار
تا شکایت نکنی ؛ بایذ که بشکرانهای آن عطا شکرها گوئی ؛ فی‌الحال 15
سر نهاذم و توبه کردم

(۲۷۲/۳) همچنان نقلست که شخصی از مریدانِ مولانا که صاحب
یسار بوذ در وقتِ نقل وصیّت کرد که می خواهم تا حضرتِ مولانا 18

۲۷۲/۳ Z ۹۸ آ B ۹۲ آ K ۱۸۰ T, I, 375 ; H, I, 174

1 آن روز تا BK : — Z || 6 راه خانه پیش BK : راه در پیش خانه Z || در : BK — Z || که BK : — Z || 7 بند K : بندام (؟) BZ || 11 بعروس BK ؛ بعروسی Z || بما BZ : ما K || 12 روز BK : — Z || 14 زر را BZ : سیم را K || 15 بایذ KZ : — B

17 همچنان . . . ص ۳٤۲ / ۹ فرموذ : ر . ک . به سپهسالار ، ص ۹۱

سه روز مرحمت فرموده برگورِ من تردّد فرمایذ؛ بعد از وفاتِ مذکور
یک روز تمام برسرِ گورش بنشست؛ جمعی از فرزندانِ متوفّا پذرِ
3 خوذرا درخواب دیذند که جامهای فاخر پوشیده بوذ و خرامان خرامان
می‌آمذ؛ پرسیذند که مَا فَعَلَ اللّهُ بِکَ؟ گفت؛ در حالی که
مرا در گور نهاذند گروهی از ملائکهٔ عذاب حاضر شذند تا مرا
6 برنجانند وجهتِ حرمت داشتِ حضرتِ مولانا نزدیکِ من نمی‌آمذند؛
ناگاه مَلَکی خوب روی از گوشهٔ درآمذ وآن ملائکهٔ عذاب‌را ازمن
دور کرد که خذاوندِ تعالی این شخص را درکارِ مولانا کرد و اورا
9 بیامرزیذ و عنایت فرموذ

(۲۷۳/۳) همچنان یارِ ربّانی بهاءالدینِ بحری حکایت کرد که در
زمانِ امارتِ خوذ مرا عادت بوذ که دم بدم بزیارتِ حضرتِ چلبی
12 حسام‌الدین می‌رفتم و با او صحبتها داشتم واوقات هم چلبی بخانهٔ ما می‌آمذ
و هنوز بحضرتِ مولانا وصول میسّر نشذه بوذ؛ روزی چلبی بخانهٔ
من تشریف داذه بوذ؛ همانساعت دیذم که مولانا از نردبان بالا آمذکه
15 امیر بهاءالدین! حضرتِ چلبی را می‌خواهی که از دستِ ما بربائی؟
سرنهاذم که هر دو بندهٔ مخلص ازجملهٔ ربوذگانِ حضرتِ خذاوندگاریم؛
همانا که بیامذ وبفراغت بنشست؛ اندیشیذم که طعامی پیذا کنم؛ فرموذکه

۲۷۳/۳ Z ۹۸ ب B ۹۲ ب K ۱۸۸   T, I, 377 ; H, I, 285

4 درحالی K : درحال BZ || 6 نمی‌آمذند BZ: نیامدند K || 10 همچنان BZ : الحکایه K || که BK : — Z || 11 زمان KZ : زمانی B || بزیارت KZ : + بزیارت B || 13 وصول KZ : فضول (!) B || 14 داذه K : نموذذ Z

چیزگی بیار ؛ برخاستم که بروم ، گفت : بخدمتگار بانگی زن تا بیاورذ ؛
خدمتگار را بروی گفتم که مـا حضـر چه داری ؟ گفت : همین دم 3
طعام خوردیم و در دیگ آبِ گرم نهاده ام تا کاسها را بشـوییم ؛
مولانا فرموذ که تا آن دیگ را بیاورذ ، صحن وکاسه بخواست و از دیگ
بر آنجا بدستِ خوذ بپرداخت ؛ دیذم که قلیه برنجی بوذ بغایت خوبی 6
و در لذیذی بی نظیر بوذ ؛ همگان حیران ماندیم که از دیگِ خالی چندین
طعام از کجاست ؟ فرموذ که هُوَ مِنْ عِنْدِ اللّه طعامِ غیبست بایذ
خوردن ؛ چون بنده و حضرتِ چلبی بطعام خوردن مشـغول شـذیم 9
حضرتِ مولانا بنماز ایسـتاذ ؛ آن بوذ که ترکِ مال و عقار و عیال
ویار کرده بنده و مرید شذم

(۳/۲۷٤) همچنان در نقل است که اوقات حضرتِ مولانا بحمّام 12
رفتی وحلق کردی ؛ آثارِ ایشان را یاران بتبرّک برگرفتندی ؛ مگر
بزرگی در خلوتِ حمّام نشسته بوذ ؛ در ضمیرش گذشته باشذ که اگر
ازآن آثار بدستِ من افتاذی مرید میشذم ؛ فی الحال مولانا فرموذ که 15
قدری از آن مو بذآن عزیز داذند ؛ همان لحظه سر نهاذ و مرید شذ
و خدمات نموذه سماعها داذ

(۳/۲۷۵) همچنان نقل است که روزی حضرتِ مولانا در مدرسهٔ 18
خوذ سیْر میفرموذ و خدمتِ سلطان ولد وجلال الدینِ فریدون وجماعتی

۳/۲۷٤ - ۲۷۵ Z ۹۸ ب B ۹۳ ب 'K ۱۸۸ T, I, 378 ; H, I, 286

2 که KZ : — B || ما حضر BK : ما حضری Z || 10 ایستاذ BK : ایستاذه Z || عقار ~ عیال BZ K

12 همچنان . . . ۷/۳٤٤ کردند : ر. ك. به سپهسالار ، ص ۱۰٤

از اصحابِ کرام در علوی حاضر بوذند و بر سَیْرِ حضرتِ مولانا ناظر؛
از ناگاه امیری غریب بزیارتِ مولانا حاضر شذ و نذری که کرده
3 بوذ یکث همیان زر در پیشِ او نهاذ و سوگندانِ عظیم خورد که از وجهِ
حلالست، تا خداوندگار قبول فرمایذ؛ همه را در آستینِ مولانا ریخت
و بیرون آمذ؛ چون او غایب شذ همه را بر سرِ خاکث ریخته روانه شذ؛
6 اصحاب فروذ آمذه آن مبلغ را جمع کردند؛ حضرتِ سلطان ولد همه را
بیاران بخش کرده وجهِ معاشِ خوذ کردند

(۲۷۶/۳) همچنان چون حضرتِ مولانا از کثرتِ ازدحامِ خلق
9 ملول شذی بحمّام رفتی وچون در حمّام نیز غاو کردندی در خزینهٔ
حمّام در آمذه در آبِ گرم فرو شذی؛ اتّفاقا سه شبان‌روزی
در خزینهٔ حمّام آرام گرفته روی نمی نموذ؛ همانا که مستغرقِ
12 تجلّیات و بارقاتِ وصال گشته بوذ؛ بعد از سوم روز حضرتِ چلبی
حسام الدین تضرّعِ بسیار کرده التماس نموذ که اصحاب را روی نمایذ،
چون مزاجِ مبارکثِ مولانا را در غایتِ ضعف دیذ قطراتِ سرشکث
15 بر وجناتِ رخسار روان کرده فریاذها کرد که مزاجِ لطیفِ خداوندگار
بغایت نحیف شذه است؛ اگر جهتِ ما ضعیفان شربتی افطار کنی
ولحظهٔ آرام گیری چه باشذ؟ فرموذ که کوهِ طور باهمه وجودِ خوذ
18 تحمّلِ یکث نظرِ جمالِ حق نکرد و پاره پاره شذ

۲۷۶/۳ Z ۹۹ آ B ۹۳ آ K ۱۸۸ T, I, 379 ; H, I, 175

1 حضرت Z : — K || ناظر Z : + بوذند K || 5 او K : — Z || 8 همچنان Z || K : وگویند Z || 12 بارقات BK : باوقات Z || 14 ضعف Z : ضعیف BK

8 همچنان . . . . ۱۷/۲۴۵ بوذ : ر. ک. به سپهسالار، ص ۱۰۷، ۱۰۴

شعر (رمل)

صَارَ دَکًّا مِنْهُ وَٱنْشَقَّ ٱلجَبَل
هَلْ رَأَیْتُمْ مِنْ جَبَلْ رَقْصَ ٱلجَمَل 3

مسکین تنِ ضعیفِ نزارِ من که در سه شبان‌روزی هفتده بار شعشهٔ آفتابِ جلال وبوارقِ انوارِ جمال برو تابذ ، چون تاب آورذ و تحمّل کنذ و ازآن تاب هرگز رو نتابذ؟ وگفت : 6

شعر (رمل)

از کمالِ قدرتِ ابدانِ رجال یافت اندر نورِ بی‌چون احتمال
آنچ طورش بر نتابذ ذرّهٔ قدرتش جا سازد از قارورهٔ 9
گشت مشکاة و زُجاجه جایِ نور که همی‌درّذ ز نورآن قاف وطور
جسمشان مشکات دان دلشان زجاج تافته برعرش وافلاک این سراج

همانساعت برخاست و بسماع شروع کرده ، گویند هفت شبانروزی بلا 12
انقطاع در سماع بوذ

(۲۷۷/۳) همچنان نقلست که جمعی از تجّار که از قدیم العهد

۲۷۷/۳ Z ۹۹ ب B ۹۳ ب K ۱۸۹ T, I, 380 ; H, I, 287

11 مشکاة Z : + و K

2 ـ 3 صار ... الجمل : MN ، ج ۳ ، ص ۱٦/۳ ؛ MA ، ص ۸/۱۹۳
8 ـ 11 ازکمال ... سراج : MN ، ج ٦ ، ص ٤٤۷/۳۰٦٦ ـ ۳۰٦۹ ؛ MA ، ص ٦۲٤ / ۷ ـ ۹

با جلال الدین فریدون دوستان بوذند ، هر بار بطریق ممالحت بخدمتش
3 آمذندی و دلبستگیٔ عظیم نموذندی ؛ روزی از خدمت او التماس کردند که
بحضرت مولانا ارادت آورند وحساب اموال خوذرا نبشته بمذکور
تسلیم کردند تا شکرانهٔ یاران باشذ وایشان بکلّی از دنیا فارغ گشته
6 درویش شوند و بجدّ گرفتند که این ارادت مارا بحضرت مولانا عرضه کن
تا چه فرمایذ وآن اموال را بر چه نسق بمصرف رسانیذه آیذ ؟
همانا که چون چلبی جلال الدین احوال تجّاررا بحضرت مولانا کما کانَ
9 عرضه داشت ، مولانا از سر ملالت برخاست وابریق ستذه بمبرز درآمد
وزمانی مکث فرموذه ، انتظار تجّار از حدّ گذشت ؛ بخدمت سراج الدین
تتری لابها کردند تا حال توقّف‌را در یابذ ؛ چون بقدمگاه درآمد
12 دیذ که حضرت مولانا در گوشهٔ ایستاذه است ؛ فرموذ که سراج الدین!
ما از کجا ودنیا ازکجا ومارا کی دنیا بوذه است؟ وپیغامبر ما را چه دنیا
بوذ واصحاب او دنیا را کی دوست داشتند ؟ حقّا که بوی این نجاست
15 مبرز در مشام من بهتر از اسباب تمامت دنیا واهل دنیاست ؛ لطف
کن واز ایشان عذر مارا بخواه تا بدست خوذ بارباب الباب واستحقاق
قسمت کنند اگر صادق راه حقند بی سُمْعَة وریا ؛ چه ثواب درآنجا
18 بیشترست از آنچ ما واصحاب در زحمت باشیم واز مجموع آن اسباب
خلالی قبول نفرموذ وآن جماعت همهٔ اموال را بدرویشان ویاران
بذل کرده سماعها داذند ومرید شذند

2 بخدمتش KB : بخدمت Z || 4 خودرا B : خوذ KZ || 8 چون K : — Z
13 بوذه است BZ : + که K || 19 آن KZ : این B || ویاران KZ : — B

1-20 همچنان ... شذند : ر. ک. به سپهسالار ، ص ۱۰۸

(۲۷۸/۳) الحکایه : همچنان از کرامِ اصحاب منقولست که سلطان
رکن‌الدین از خدمتِ علاءالدینِ طبیبِ ارزنجانی در ارزنجان التماس
نموذ که برای او انواعِ معاجین ترتیب کنذ؛ قربِ سه هزار عددِ سلطانی 3
خرج کرده مجموع را عجین می‌کرد ؛ مگر فرزندانِ طبیب گفته باشذ که
تو مردِ کریم نهاذی و بخدمتِ تو آمذ وشذِ دوستان دایم است و ازین
معجونها التماس خواهذ کردن وناچار بهر یکی خواهی داذن و بسی خواهذ 6
تلف شذن، تدبیر آنست که ترا درخلوتی کرده از بیرون قفل نهیم تا معلوم
کنند که درخانه کسی نیست ؛ همان روز دررا محکم کرده حکیم با حرمِ
خوذ بترکیبِ معاجین مشغول شذند ؛ از ناگاه دیذند که پردهٔ تابخانه باز 9
شذ وحضرتِ مولانا از بیرون آمذ و درکنجِ خانه فرو کشیذ ؛ حکیم
وخاتونش بیهوش گشته از هیبتِ آن حالت خشک شذند ؛ بعد از ساعتی
خوذرا جمع کرده برخاست وتمامتِ معجونها راکه در طاسِ زرّین 12
کرده بوذ پیشِ مولانا نهاذ که البتّه تا حضرتِ مولانا تناول کنذ ؛
انگشتِ مبارک بالای آن نهاذه گفت: در اندرونِ ما دردیست که
اگر معجونهای عالم‌را بذو دهند یکدم تسکین نپذیرذ وآن وجعِ فجیع 15
آرام نگیرذ ؛ هر دو گریان گشته حضرتِ مولانا برخاسته بردر اشارت
کرده قفلها وا شذ وروانه گشت ؛ چندانک در پیِ او دویذند آثاری
ندیذند ؛ هر دو باخلاصِ تمام بنده وعاشق شذند ؛ چه پیش ازین 18
حکیم علاءالدین‌را در حقّ اولیا اعتقادی نبوذ وطعنها می‌زذ ؛ ازآن

۲۷۸/۳ Z ۹۹ ب B ۹٤ آ K ۱۹۰ T, I, 382 ; H, I, 287

8 حکیم KZ : — B ‖ 10 از (: — B) بیرون آمذ BZ : اندر شذ K ‖ خانه BK : — Z ‖ 16 برخاسته Z : برخاست BK

محبّت شفته گشته خاتونِ خوذرا برگرفت و بقونیه آمذه مریدِ مخلص شذند و وقوعِ این قضیّه در ارزنجان بوذ

3 (۳/۲۷۹) همچنان از کبارِ اصحاب منقولست که پیوسته حضرتِ خضر علیه السلام با حضرتِ مولانا صحبتها کردی و رموزِ کنوزِ حقایقِ غیبی را از حضرتِ مولانا پرسیذی وجوابهای لطیف شنیذی؛ روزی مگر

6 حضرتِ سلطان ولد دستارِ خوذرا میپیچیذ وکنارِ دستار راست نمی‌آمذ؛ باز خراب می‌کرد و می‌پیچیذ؛ مولانا فرموذکه بهاء الدین مکرّر مپیچ و دربندِ تکلّف ورعونت مباش که من نیز درجوانی یکبار دستارِ

9 خوذ را مکرّر پیچیذم، براذرم خضر علیه السلام ازمن صحبت اختیار کرد، مدّتی از صحبتِ او محروم ماندم؛ بعد الیوم حضرتِ سلطان ولد دیگر دستارِ خوذرا نپیچیذ، اصحاب می پیچیذند و اوبر سرِ مبارك می نهاذ

12 (۳/۲۸۰) همچنان منقولست که در اوانِ جوانی حضرتِ مولانا در دمشق در مدرسهٔ مقدّمیه و گویند برّانیه بتحصیلِ علوم مشغول بوذ؛ بارها جماعتی از اهلِ بصیرت دیذندکه حضرت درآن حجره تردّد

15 می‌کرد وتا غایت آن حجره مزارِ احرارست واغلب عرفای کمّل از اطلاعِ اسرارِ آن حضرت غافل وذاهل بوذند؛ چه مستورانِ حق را هرکسی نمی تواند دیذن و دانستن

18 (۳/۲۸۱) همچنان در نقلست که شیخ ابو بکر کتّانی رحمه الله بزیارتِ کعبهٔ معظّم مشرّف شذه بوذ ودر زیرِ ناودان نشسته؛ دیذ که پیر مردی

۳/۲۷۹ - ۲۸۱ Z ۲۸۱ آ ۱۰۰ B آ ۹٤ K ۱۹۲ T, I, 383 ; H, I, 176

3 همچنان KB : الحکایه Z || **18** همچنان BZ : چنانک K

18 همچنان . . . ص ۱۳/۳٤۹ المنتهی : ر. ك. به سپهسالار، ص ۲۹ ؛ تذکرة الاولیا، ج ۲، ص ۱۵/۱۲۱

از بابِ بنی شیبه در آمذ وبا شکوهِ تمام بنزدیکِ او آمذ وسلام کرد
وگفت: چرا آنجا نروی که مقامِ ابراهیم است وآنجا جماعتی نشسته اند
واستماعِ حدیثِ نبوی می‌کنند، تا تو نیز بشنوی ومستفید شوی که آنجا 3
پیری آمذه است روایاتِ درست واسانیدِ عالی دارذ؛ ابوبکر گفت:
ای خواجه او اسنادی دراز دارذ واو هرچه آنجا باسناد می گویذ من اینجا
بی اسناد از استاذ می‌شنوم؛ گفت: از که می‌شنوی؟ گفت: حَدَّثَنِی 6
قَلْبِی عَنْ رَبِّی؛ گفت: بچه دلیل می گوئی؟ گفت: بآن دلیل که
تو خضری، خضر گفت: سبحان‌الله! تا این وقت می پنداشتم که مجموعِ اولیای
حق را می‌دانم واز من پوشیذه نیست، یقینم شذ که مستورانِ حق از 9
چشمِ من نیز مستور بوذه اند ومن ایشان را نمی شناسم، ایشان مرا می
شناسند؛ چنانک فرموذ وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ (۱۲/۷۶)

12 شعر (رمل)

دست بر بالای دستست ای فتی تا بیزدان که اِلَیْهِ الْمُنْتَهی

(۲۸۲/۳) همچنان حضرتِ مولانا فرموذ که مولانا شمس الدینِ
15 تبریزیؒ ما معشوقِ خضرست علیهما السلام و بر درِ حجرهٔ مدرسه هم بدستِ
مبارکِ خوذ نبشته است که مقامِ معشوقِ خضر علیه السلام وحضرتش
ازآن مستورانِ نازنین بوذ که از خضر نیز وشمس تبریزی نیز مخفی
18 بوذ ودر خدرِ حق مستور

۲۸۲/۳ Z ۱۰۰ ب B ۹٤ ب K ۱۹۳ T, I, 385 ; H, I, 177

5 باسناد KZ : باسنادی B || 14 همچنان B : وهمچنان KZ || 15 هم K : — Z

13 دست بر بالای ... المنتهی : MN ، ج ٤ ، ص ٤٦٥ /٣١٦٢ ; MA ، ۲۱/٤٠٨

شعر (خفیف)

بارها گفته‌ام که فاش کنم هرچه اندر زمانه اسرارست
3 لیک از چشمِ زخم و بیمِ جفا بر زبانم نهاده مسمارست

(۲۸۳/۳) همچنان از کرامِ اصحاب منقولست که حضرتِ مولانا درفصلِ زمستانِ شدید شبی در مدرسهٔ خوذ بنمازِ تهجّد مشغول
6 بوذ و روی مبارکٔ را برفرشِ مدرسه نهاده چندانی اشکٔ راندی که مشکها پر شذی، چنانکٔ از برودتِ هوا محاسنِ مبارکش یخ گرفته بر فرش چفسیذه بوذ؛ علی الصباح اصحاب بصباحِ تمام
9 آبِ گرم بروی او می‌ریختند تا یخ حل شذ وچون صورتِ نمازِ ظاهرش این بوذ تا براسرارِ نمازِ باطنِ ایشان کرا اطلاع افتذ، مگر محبّانِ مخلص ازین حال سؤال کردند؛ فرموذ که از امیر
12 المؤمنین علی ابن ابی طالب کَرَّمَ اللهُ وَجْهَهُ منقولست که اِذا حَضَرَ وقتُ الصَلوة یَتَزَلْزَلُ و یَتَلَوَّنُ؛ فَقِیلَ لَهُ ما لَكَ یَا اَمیرَ المُؤمِنِینَ؟ فیقولُ قَدْ جَاء وَقْتُ اَمَانَةٍ عَرَضَهَا اللهُ تعالی «عَلَی السَّمَوات
15 والاَرْضِ والجبالِ، فَاَبَیْنَ أَن یَحْمِلْنَهَا واَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الاِنْسَانُ (۳۳/۷۲) فَلاَ اَدْرِی مَا اَحْسَنُ؟ اِذَا مَا حَمَلْتُ اَمْ لاَ؛ و قَالَ علیه السلام والصَّلوةُ اتّصَالٌ باللهِ مِن
18 حَیْثُ لایَعْلَمُهُ الظاهِرُ؛ وچون حالِ علیٍّ ولی برین منوالست تا دیگران را چه رسذ؟ و گفت:

۲۸۳/۳ Z ۱۰۰ ب B ۹۵ آ K ۱۹۳ T, I, 386 ; H, I, 178

8 شذ Z شوذ BK : || 9 ایشان KZ : — B

۳/ ۲۷۰ همچنان ... ۴۲۷ / ۱۰ تحریر: ر. ک. به سپهسالار، ص ۴۱ - ۴۲، ۳۰

شعر (مجتث)

زبان که طوطیْ گویاست باهزار بیان ز صد یکی نکنند سرِّ حالِ دل تقریر
قلم که چوب زبانست وبسته بند ببند چگونه سرِّ دلِ عاشقان کنند تحریر 3

(۲۸٤/۳) همچنان نقلست که روزی از عرفای زمان جماعتی بزیارتِ حضرتِ مولانا آمده بودند؛ یکی از ایشان از سرِّ این حدیث که انّ للّه تعالی شرابًا اَعَدَّهُ لِاَوْلِیائه، اِذا شَرِبُوا سَکِرُوا واِذا سَکِرُوا 6 طَابُوا وَاِذا طَابُوا طَاشُوا اِلَی آخرِه سؤال کرد، تا آن چه شرابست؟ فرموذ که چون حضرتِ محمّد رسول الله صلعم بقربِ خاصِّ قَابَ قَوْسَیْنِ اَوْ اَدْنَی (۹/۵۳) اختصاص یافته مشرّف گشت و بر شرفاتِ 9 حقایق مُشْرِف شذ وجمالِ جلالِ حضرتِ احدیّت‌را جَلَّ جَلالُه بدیذهٔ بصیرت مشاهده فرموذ بعد از کشفِ لطایفِ سبحانی و تحقیقِ رموزِ کنوزِ ربّانی از حضرتِ عزّت دو جامِ جهان نمای از نور حاضر 12 آمذ؛ یکی پراز شرابِ خالص ویکی پر از شیرِ سایغ وباختیارِ یکی ازین دو جام اشارت رسیذ؛ حضرتِ رسول الله فرموذ که اِخْتَرتُ اللَّبَنَ وَاِخْتَبَأْتُ الخَمْرَ لِاَخْیَارِ اُمَّتِی؛ زیرا که آن عهد ابتداء 15 احکامِ قوانینِ شریعت واستحکامِ اساسِ اوامرِ طریقت بوذ؛ جامِ جهان نمای حقیقت‌را جهتِ عارفانِ امّت. وخاصانِ ملّتِ خویش محافظت

T, I, 387 : H, I, 179 ۲۸٤/۳ Z ۱۰۰ ب B ۹۵ آ K ۱۹٤

2 طـ ـرِ BZ : + و K || 7 طابوا KZ : اطابوا B || 12 حاضر KZ : — B || 13 آمد KZ : — B || اخترت KZ : اختیارت (!) B || باختیار BK : — Z

2 ـ 3 زبان . . . تحریر : ر. ک. به سپهسالار، ص ۳۰
4 همچنان . . . ۲۰/۳۵۲ الشوق : ر. ک. به سپهسالار، ص ٤٦

فرموذ و از بوی خوشِ آن شرابست که بعضی از اولیای کُمّل اوقات
بیخوذ می‌شوند وکشفِ رازها می‌کنند؛ چنانک گفت :

3 شعر (مجتث)

کذام شربت نوشیذ پورهٔ ادهم
که مست وارشذ از ملک و مملکت بیزار

6 چه سُکر بوذ که آواز داذ سبحانی
که گفت رمزِ اَنا اَلحق و رفت برسرِ دار

باتّفاق تحسینها کرده ارادت آوردند وهمچنان حضرتِ مولانا در صفتِ
9 آنچنان شرابِ خوش‌گوار چه گفتارِ بسیار که فرموذه اند وگفته :

شعر (هزج)

اگر برعقلِ عالمیان ازین مستی چکذ جرعه
15 نه عالم مانذ وآدم نه مجبوری نه خوذکامی

وهمچنان در غزلی می‌فرمایذ

شعر (رجز)

15 ساقیِٔ جانِ خوب‌رو باذه دهذ سبو سبو
تا سر وپای گُم کنذ زاهد ومرتضای من

از کفِ خویش جسته ام درتکِ خم نشسته ام
18 تا همگی خذا شوذ حاکم وکذخدای من

پرسیذند که وجد چیست؟ فرموذ اَلْوَجْدُ اِنْزِعاجُ الرُّوحِ عَنِ احتمالِ
غَلَبَةِ الشَّوْقِ

4 نوشیذ KZ : نوشیده B || 9 که KB : —Z || وگفته BK : — Z || 12 b عالم
ZB ~ آدم K || 19 پرسیذند KB : — Z

(۲۸۵/۳) همچنان رؤسای اصحاب روایت کردند که روزی حضرتِ
مولانا مع‌الاصحاب بحمّام رفته بوذ ؛ چون یاران باشارتِ حضرتش
بخدمتِ همدیگر مشغول شذند برخاست ودرخاوتی درآمذه از حدّ بیرون 3
ماکث شذ ؛ مگر چلبی جلال الدین فریدون را اصحابِ کرام بجِدّ گرفتند
تا بر توقّفِ مولانا اطلاع یابذ ؛ بر درِ خلوت شذ تا ازآن جلوت چه
بینذ ؛ دیذکه تمامتِ خلوت تا سقف از وجودِ مبارکشان مالامال شذه 6
بوذ ، لرزهٔ براعضاش طاری گشته چنان نعرهٔ زذ که تمامتِ یاران
بیهوش شذند وحضرتِ مولانا آهسته آهسته بیرون آمذه سماع کنان
تا مدرسه روانه شذ 9

(۲۸۶/۳) همچنان از خدمتِ استاذالفضلا مولانا شرف‌الدینِ
قیصریه رَحِمَهُ اللهُ منقولست که او گفت : چون خدمتِ شیخ صدرالدین
پیش آمذکه بر جنازهٔ مولانا نمازکنذ ، ازناگاه شهقهٔ بزذ وبیخوذ 12
شذ تا ساعتی ؛ بعد ازآن نمازکرد واشکِ خونین از دیذگانِ خوذ روان
کرده روان شذ ؛ جماعتِ کبار از کیفیّتِ آن حال سؤال کردند ؛
گفت : چون پیش آمذم تا بنماز مشغول شوم صفّی دیذم از روحانیانِ 15
ملاء اعلی حاضر آمذه و روحِ حضرتِ رسول الله صَلّی اللهُ عَلَیْهِ
وَسَلَّمَ مصوّر ایستاذه بزیارتِ ونمازِ مولانا مشغول شذند
وفرشتگانِ آسمان بجمعهم کبوذ پوشیذه می گریستند ؛ همانا که خدمتِ 18

۲۸۵/۳ ـ ۲۸۶ Z ۱۰۱ ب B ۹۵ ب K ۱۹۶ T, I, 390 ؛ H, I, 181

5 جلوت K : خلوت BZ || 14 آن BZ : — K || 15 پیشBK :+ نماز Z || 16 وروح... الله K : — BZ || 16 - 17 علیه ... ایستاده K : — BZ || 18 می گریستند KZ : گریستند B || که B : — KZ

شیخ با جمیعِ اکابر چهل روز تمام بزیارتِ تربتِ مبارکِ او تردّد
می‌نموذند؛ هم مولانا شرف الدین فرموذ که خدمتِ استاذم ومسندِ
3 اسنادم قاضی سراج‌الدین برابرِ تربهٔ مولانا ایستاذه بوذ وزاری کنان
این بیتهارا می‌گفت:

شعر (رمل)

6 کاش آن روز که در پای تو شذ خارِ اجل
دستِ گیتی بزذی تیغِ هلاکم برسر
تا درین روز جهان بی تو ندیذی چشمم
9 این منم برسرِ خاکِ تو که خاکم برسر

(۲۸۷/۳) همچنان منقولست که درعنفوانِ جوانی در شهرِ حلب پیشِ
کمال الدین ابن عدیم که عدیم المثل و عالی القدر بوذ در چند مدرسه
12 بافادت واستفادت مشغول بوذ. همچنان روزی در دمشق بربامِ مدرسهٔ
مقدّمیه تکرارِ علومِ اسرار می‌کرد، سَیْر کنان از کنارِ کنگرهٔ بام
یک دو تیرِ پرتاو برروی هوا می‌رفت وباز قَهْقرا می‌آمذ وطلبهٔ علم
15 بِاَسْرِهِم مریدِ مخلص شذه بوذند وپیوسته حالات‌را مشاهده می‌کردند

(۲۸۸/۳) همچنان اخوانِ صفا چنان روایت کردند که حضرتِ
مولانا بالای بامِ مدرسهٔ خوذ طواف می‌کرد؛ اوقات یک دو تیرِ پرتاو

۲۸۸-۲۸۷/۳ Z ۱۰۱ ب B ۹٦ آ K ۱۹٦-۱۹۷ H, I, 288 ؛ T, I, 391

2 هم مولانا BK : همچنان Z || 3 برابر BK : بر Z || 5 شعر KZ : — B || 9 این BK : ای Z || 13 علوم اسرار K : — BZ || کنار KZ : کناره B || 14 پرتاو BK : + و Z || می آمذ BZ : آمذ K || 15 حالات را KZ : حالت را B || 17 طواف BK : طوف Z

بر روی هوا می‌رفت، بازبام ِ مدرسه می‌آمد، روزی چنان غایب شذ که
بعد از بیست روز تمام در مسجد ِ مرام نشان داذند و اصحاب جمع آمده
هفتهٔ در سماع بوذ 3

(۲۸۹/۳) همچنان از کبار ِ احرار منقولست که یار ِ عزیز امیرجی که
از جملهٔ مریدان ِ مخلص بوذ مگر اورا جهت ِ مصلحتی عزیمت ِ دمشق افتاذه
بوذ؛ پیش ِ مولانا آمذ و استعانت خواسته وطلب ِ استمداد کرده 6
بدمشق روانه شذ؛ چون بشهر ِ دمشق درآمذ بر سر ِ کوشکی حضرت ِ
مولانارا ایستاذه دیذ که بدست ِ مبارک ِ خوذ اشارت می‌کرد؛ درحال
نعرهٔ بزذ و بیهوش شذ؛ چون بخوذ آمذ هیچ ندیذ؛ مهمّات ِ خوذرا 9
باتمام رسانیذه چون بقونیه آمذ بزیارت ِ مولانا مشرّف گشته می‌خواست
که حکایت‌را بازگویذ؛ مولانا فرموذ که مردان ِ حق همچون
ماهیان ِ دریای محیط اند، از هرجا که خواهند سر بیرون کنند؛ سرنهاذ 12
وکیفیّت ِ تمثّل را باصحاب بازگفت

(۲۹۰/۳) همچنان خدمت ِ ملک الادباء مولانا صلاح‌الدین ِ ملطی
رَحِمَهُ اللهُ فرموذ که چون بحضرت ِ مولانا مرید شذم می دیذم که در 15
روزی ده <و> دوازده رقعه بخدمت ِ پروانه وغیره فرستاذه مساکین و اهل ِ
حاجات را دوا شذی وهیچ یکی خطا نکردی؛ مرا در ضمیر گذشت که
عجبا روز ِ قیامت نیز این دستگیری خواهذ بوذن؟ فرموذ که ای والله 18
ای والله، چرا نباشذ؟ بلک صالحان ِ امّت‌را رحمتها وشفاعتها
وسخاوتها خواهذ بوذن؛ چنانک فرموذ

۲۸۹/۳ ـ ۲۹۰ Z ۱۰۲ آ B ۹۶ ب K ۱۹۷ ، ۱۸[illegible] H, I, 289 ؛ T, I, 392

4 امیرجی KBZ : امیر کورجی [illegible] || 5 جملهٔ KB : — B || 6 بوذ KZ : — B || خواسته BK : خلعت [illegible] || 12 هر جا [illegible] : هر کجا Z || 16 فرستاذه KZ : فرستاذ B || 17 حاجات را KB : حاجات [illegible] || 18 دستگیری B : دستگیر KZ

شعر (رمل)

صالحانِ امّتم خوذ فارغند از شفاعتهای من روزِ گزند
3 بلکت ایشان را شفاعتها بوَذ گفتشان چون حکمِ نافذ میروذ

وقتیکه شمشیرِ برّان در اندرونِ غلافِ خوذ ببرّد قیاس کن که در وقتِ تجرید چها کنذ، یاران شاذی کنان شکرها کردند

6 (۲۹۱/۳) همچنان کمالِ کرم ووفورِ حلم وشیمِ ایشان بغایتی بوذ که روزی در سماع گرم شذه بوذ ومستغرقِ دیذارِ یار گشته حالتها میکرد؛ از ناگاه مستی بسماع در آمذه شورها میکرد وخوذ را بیخوذوار بحضرتِ
9 مولانا می زذ؛ یارانِ عزیز اورا رنجانیذند؛ فرموذ که شراب او خورده است بد مستی شما میکنیذ؛ گفتند ترساست؛ گفت: او ترساست شما چرا ترسا نیستیذ؟ سر نهاذه مستغفر شذند

12 (۲۹۲/۳) همچنان روزی درمیانِ بازارِ قونیه میرفت، مگر ترکی پوستینِ روباه بدست گرفته مزاد میکرد که دلکُو دلکو وبجیدْ می کفت؛ حضرتِ مولانا نعره زنان بچرخ در آمذه دل کو دل کو
15 می گفت وسماع زنان تا بمدرسهٔ مبارك روانه شذ

۲۹۱/۳ - ۲۹۲ Z ۱۰۲ آ B ۹٦ ب K ۱۹۸ T,I, 392 ; H, I, 289

6 همچنان BK : — Z || که KZ : — B || 8 از KZ : — B || مستی BK : — Z || بسماع KB : در سماع Z || 13 و BK : — Z

2 ـ 3 صالحان . . . می روذ : MN ، ج ۳ ، ص ۱۰۲ / ۱۷۸٦ ـ ۱۷۸۷ ؛ MA ، ص ۲۹/۲۳۹ ، ۱/۲٤۰

6 همچنان . . . شذند : ر . ک. به فیه مافیه ، ص ۵/۷٤

12 همچنان . . . ص ۳۵۷ / ۱۹ ذوالمنن : ر . ک . به سپهسالار ، ص ۹۲ ، ۷٤ ـ ۷۵

(۲۹۳/۳) همچنان روزی از حضرتش سؤال کردند که بعضی اولیا را متکبّر می بینیم وآن تکبّر بر کجاست؟ فرموذ که در مردانِ خذا کبر کبریائی باشد نه کبرِ ریائی و تجبّرِ نفسانی و عُجبِ جاهِ مردمِ جانی، 3 چنانک امامِ جعفرِ صادق رضی الله عنه که گاه تزکیهٔ نفسِ خوذ کردی و خلفا و ملوک را التفات ننموذی؛ پرسیذند از آن تکبّر او، گفت: حاشا من متکبّر نیستم و لیکن چون من از هستیٔ خویش برخاستم 6 کبریائی او مرا مستهلک گردانیذ و بجای کبرِ من بنشست و این کبر از کبریائی اوست و من درمیان نیستم

شعر (رجز) 9

گفتِ زبان کبر آورذ کبرت نیازت را خورذ
شو تو زکبرِ خوذ جذا در کبریا آویخته

ونقلست از بایزید که فرموذ هر که مرا دیذ از رقمِ شقاوت آیمن 12 شذ؛ چنانک فرموذ

شعر (مجتث)

رهذ ز تیرِ فلک وَزْ سنانِ مرّیخش هر آن مرید که اورا بعشق پروردم 15
وجای دیگر گفت

شعر (رمل)

18 خوذ مریدِ من نمیرذ کآبِ حیوان خورده است
وانگهان از دست، که از ساقیانِ ذوالمِنَن

T, I, 393 _ 94 ; H,I,289 ۲۹۳/۳ Z ۱۰۲ آ B ۹٦ ب K ۱۹۹

3 باشد KZ : و B || 5 پرسیذند KZ : + که B || 6 چون KZ : — B || 12 از BZ : کز K || 13 فرموذ KZ : گفت B

(۲۹٤/۳) وهمچنان روزی درمیانِ مجمعِ اکابر دربیانِ معجزاتِ
انبیا وکراماتِ خواصّنِ اولیا معانی می فرموذ؛ گفت: فرقِ میانِ
3 معجزات وکرامات آنست که معجزات افعال وسُنَنِ انبیاست وکرامات
آثار وانوارِ اولیاست؛ معجزات اخراجِ شئ است از عدم وتقلیبِ
اَعْیَانست وکرامات صفتِ انوارِ باطنِ اولیاست، کما قال بعضُ اهلِ
6 اَلمَعْرِفَةِ کَرَامَةُ اَلوَلِیِّ هُوَ قُوَّةُ فِعْلٍ وَکِفَایَةُ مَؤُنَةٍ یَقُومُ
لَهُم الحَقُّ بِمَا هِیَ مَا خَرَقَ مِنَ العَادَاتِ؛ ومُعْجِزَةُ النَّبِی
اِخْرَاجُ الشیءِ مِنَ اَلعَدَمِ الی اَلوُجُودِ وتَقْلِیبُ اَلاَعْیَانِ، کَمَا
9 قَالَ قَدَّسَ اللهُ سِرَّهُ

شعر (رمل)

قلبِ اَعْیَانست واکسیرِ محیط ائتلافِ خرقهٔ تن بی مَخیط

12 وقال لِلأَوْلِیاءِ کَرَامَاتٌ ولِلاَنْبِیَاءِ معجزاتٌ؛ فَالمُعْجِزَاتُ
بالدَّعْوَی، لاَنَّهَا حُجَّةٌ وَاَلکَرَامَاتُ بِغَیرِ دَعْوَی لاَنَّها اِجَابَةُ
دَعْوَةٍ؛ هماناکه بعض کاملانِ سبیلِ طریقت وَشاربانِ سلسبیلِ
15 حقیقت از اظهارِ کرامات بنفرتِ تمام احتراز واجتناب واجب دانند
بلکِ مشغولیٔ آن را عینِ حجاب انگارند؛ چنانک بخدمتِ جُنَیْد
رَضِیَ اللهُ عَنْه نقل کردند که فلان درویش برسرِ شطّ سجّاده انداخته نماز
18 می کنند ودر هوا می پرذ وبوالعجب کلمات می گویذ؛ شیخ فرموذ که دریغا که او

۳/۲۹٤ Z ۱۰۲ ب B ۹٦ ب K ۱۹۹ T, I, 395 ; H, , 290

3 معجزات BK : + انبیا Z || 4 و B : او KZ || 10 شعر BK : — Z || 14 همانا BK : — Z || 18 او KB : — Z

---

1 همچنان . . . . ص ۳۵۹/۹ الطاعت : ر.ک. به سپهسالار . ص ۷٦
11 قلب . . . مخیط : MN ج ۵ ، ص ۷۸۸/۵۱ ؛ MA ، ص ۱۰/٤٤۹

ببازیچهٔ مشغول شذه است وبذآن قانع گشته وبحالِ خویش خرسند آمذه ؛ اورا بخواند وبیاگاهانیذ وازآن حالت باز آورد و ازآن ایست باز ایستاذ ؛ تا معلوم شوذ که مقاماتِ کاملانِ مکمّل تا کجاست 3

شعر (رمل)

تا کجا آنجا که جا را راه نیست جز سنا برقِ مهِ الله نیست
ای برادر بی نهایت درگهیست بر هرآنچ می رسی بالله مه ایست 6

وقال قَدَّسَ اللهُ سِرَّهُ : عُقُوبَةُ ٱلاَنْبِیاءِ حَبْسُ ٱلْوَحْيِ وعُقُوبَةُ ٱلاَوْلِیاءِ اِظْهَارُ ٱلکَرامَاتِ و عُقُوبَةُ ٱلْمُؤمِنِین التَقْصِیرُ فی ٱلطَاعَتِ 9

(۲۹۵/۳) همچنان ملکُ الادباء خدمتِ مولانا صلاح الدینِ ملطی روایت کرد که در شهر عراقلیه درخانهٔ نورالدینِ وفادار با جماعتِ قبّهٔ بزرگ وشیوخِ کرام همدم بوذم ؛ همانا که شیخ مؤید الدینِ جَنَدی 12 با چندی صوفیان که جُنْدی بوذند از قونیه رسیذ ؛ استقبالِ او کرده بغایت مکرّم ومعزّز داشتند ، بعد از سلام وطعام وانواعِ کلام از شیخ مؤیّد الدین سؤال کردم که خدمتِ شیخ صدرالدین 15

T, I, 396 ; H, I, 183 — ۲۹۵/۳ Z ۱۰۲ ب B ۹۷ K آ ۲۰۰

5 نیست ZB : + شعر K ‖ 10 همچنان BZ : + خدمت K ‖ خدمت BZ : — K ‖ 15 که KZ : — B

5 تا کجا . . . الله نیست : MN ؛ ج ٦ ، ص ۳۹۵/۲۱٤۵ ؛ MA ، ص ۲۰/٦۰۳

15 مؤید الدین جندی : مؤید بن محمود بن صاعد الصوفی الخاتمی الجندی است ؛ از شاگردان صدرالدین قونوی بود و در ٦۹۰ ھ/۱۲۹۱ م فوت شد (ر . ک. به Brockelmann ، GAL ، ج ۱ ، ص ٤۵۱ (۵۸۸) ، Suppl. ، ۱ ، ص ۸۱۰)

در شانِ بی‌نشانِ مولانا چه می‌گفت و در خلوات چگونه صفت
می‌کرد ؟ گفت : والله روزی با خواصِّ یاران در بندگیِ شیخ نشسته
3 بوذیم ، مثلِ شمس‌الدینِ ایکی وفخرالدینِ عراقی و شرف‌الدینِ موصلی
و شیخ سعیدِ فرغانی ونصیرالدینِ قونوی و غیرهم ؛ حکایتِ سیرت
وسریرتِ مولانا بیرون آمذ ؛ شیخ بصدقِ تمام وایقانِ کلّی شور
6 کنان فرموذ که اگر بایزید وجنید درین عهد بوذندی غاشیهٔ این مردِ
مردانه را بر گرفتندی ومنّت بر جانِ خوذ نهاذندی ؛ همچنان خوانسالارِ
فقرِ محمّدی اوست ؛ ما بطفیلِ او ذوق میکنیم وهمگی ذوق وشوقِ
9 ما از قدمِ مبارکِ اوست ؛ تمامتِ درویشان انصاف داذه بیانِ عیانِ
شیخ آفرین کردند ؛ بعد ازآن مؤیدالدین گفت : من بیچاره نیز ازجملهٔ
نیازمندانِ حضرتِ آن سلطانم واین بیت را گفت :

12 شعر (کامل)

لَوْ کَانَ فینا لِلْاُلُوهةِ صورةٌ   هُوَ اَنْتَ لا اُکْنی ولا أَتَرَدَّدُ

(۲۹۶/۳) همچنان منقولست که مگر راهبی دانا در بلادِ
15 قُسْطَنطنیه آوازهٔ علم وحلم وتواضعِ مولانا را شنیذه بوذ وعاشق
شذه مسافرت نموذه بطلبِ مولانا بقونیه آمذه ؛ راهبانِ شهر اورا
استقبال کرده معزّز داشتند ؛ راهبِ صادق التماسِ زیارتِ آن حضرت
18 کرده اتّفاقا در راه مقابل رسیذه سه کرّت بخذاوندگار سجده کرده ؛

۲۹۶/۳ Z ۱۰۳ آ B ۹۷ ب K ۲۰۱   T, I, 398 ; H, I, 184

1 در خلوات BK : در خلوت Z || 2 نشسته BK : — Z || 5 آمذ KZ : آمده B || 8 فقر BK : — Z || 12 شعر BK : بیت Z || 13 a للالوهة K : اللالوهیة ZB || 15 وتواضع KZ : — B || مولانا را B : مولانا KZ || 18 سه ZB : سی K

چون سر بر می داشت مولانا را در سجود می‌دیذ؛ گویند: حضرتِ مولانا سی وسه بار بذو سرنهاذ؛ راهب فریاذ کنان جامها را چاک زده گفت: ای سلطانِ دین! تا این غایت چه تواضع وتذلّل است که 3
با همچون منِ بیچارهٔ پلیذی مینمائی؟ فرموذ که چون حدیثِ طُوبَی لِمَنْ رَزَقَهُ اللهُ مَالاً وجمالاً وشَرَفاً وسُلْطَاناً فَجَادَ بِمالِهِ وعَفَّ
فِی جَمَالِهِ وتَوَاضَعَ فِی شَرَفِهِ وعَدَلَ فِی سُلْطَانِهِ فرمودهٔ سلطانِ 6
ماست، با بندگانِ حق تواضع چون نکنم وکم زنی چرا ننمایم واگر آنرا نکنم چرا شایم وکرا شایم وبچه کار آیم؟

شعر (رمل) 9

گفت آنک هست خورشیذِ ره او حرفِ طُوبی هرکه ذَلَّت نَفْسُهُ
بندگیٔ او به از سلطانیست که اَنا خَیْرٌ دمِ شیطانیست

فی الحال راهبِ بیچاره با اصحابِ خوذ ایمان آورده مرید شذ وفرجی 12
پوشیذ؛ چون حضرتِ مولانا بمدرسهٔ مبارک آمذ حضرتِ ولد واصحاب را حکایت فرموذ که بهاء الدین امروز راهبی کم زنی قصدِ کم زنیٔ ما کرده
بوذ تا آن مسکنت را از دستِ ما بربایذ ولله الحمد که بتوفیقِ احدی 15
ومعاونتِ احمدی درکمی وکم زنی ما غالب شذیم؛ چه آن تواضع وکم زنی ومسکنت از حضرتِ مصطفی میراثِ محمّدیانست ونصابِ آنچنان دولت
نصیبِ مسکینانِ امّتِ اوست واین غزل را گفت 18

---

14 ما KZ : — B ‖ 18 این غزل را . . . . ص ٦/۳٦۱ الی آخره BZ : در K' در ص ۲۹۷ ثبت شده است

10 ـ 11 گفت . . . شیطانیست : MN ، ج ٤ ، ص ۳۳٤٤/٤۷٦ ، ۳۳٤۲ ؛ MA ، ص ۱۱/٤۱۳ ، ۱۰

شعر (سریع)

آدمیْ آدمیْ آدمی بسته دمی زانکِ نهٔ آن دمی

3 آدمیْ را همه در خوذ بسوز آن دمیْ باش اگر مَحرمی

کم زذ آن ماهِ نو وبدر شذ تا نزنی کم نرهی از کمی

همچو ملَک جانبِ گردون بپر همچو فلک خم دهاگر می‌خمی

6 الی آخره

(۲۹۷/۳) همچنان روزی یاری میخی بر دیوارِ حجرهٔ مدرسه می‌کوفت ؛ حضرتِ مولانا فرموذ که این مدرسهٔ ما مسکنِ اولیاست

9 واین حجره از آنِ مولانا شمس الدین است ؛ نمی ترسند که درینجا میخ می‌کوبند ؛ تا دیگر چنان نکنند ؛ می‌پندارم که آن میخ را برجگرم می‌زنند، حرمتِ مدرسه‌را تا این غایت رعایت می‌فرموذ، تا بی‌حرمتان را

12 چه رسذ

(۲۹۸/۳) همچنان روزی حضرتِ مولانا درین بیت معانی می‌فرموذ

شعر (خفیف)

15 دعویْ عشق کردن آسانست لیک آنرا دلیل وبرهانست

گفت : روزی پادشاهی دیذ که کوذکی پیری را می‌زذ وعظیم می‌رنجانیذ ؛ سلطان فرموذ که اورا حاضر کردند ؛ پرسیذ که آن پیررا چرا می‌زنی وبی‌حرمتی می‌کنی ؟ همین دم سیاستت کنم ؛ کوذک گفت : سلطانِ

۲۹۸-۲۹۷/۳ Z ۱۰۳ ب B ۹۷ ب K ۲۹٦ T, I, 543 ; H, II, 23

11 رعایت BK : — Z ‖ 4 شعر (+ که K) KZ : — B ‖ 16 می زذ ZB : می زند K

15 دعویْ . . . برهانست : ر.ک. به فیه ما فیه ، ص ٤

اسلام را بقا باذ ، او دعویٔ عاشقی می‌کرد و از محبّتِ من می‌لافید ؛
اکنون سه روزست که اورا ندیذم ، بدآن سبب اورا می‌رنجانم ، تا
عاشقانِ حق را عبرت باشذ واز غیرتِ او اندیشه کنند 3

(۲۹۹/۳) الحکایه : همچنان احزابِ اصحاب رَضِیَ اللهُ عَنْهُم
روایت کردند که روزی جوانی معتبر از ساداتِ مدینهٔ حضرتِ
رسول الله علیه السلام بزیارتِ سلطان ولد آمده بوذ ؛ جماعتی 6
از ساداتِ قونیه با او بوذند ؛ تعریفش کردند که خدمتش فرزندِ
سیّدِ تربه دارِ مصطفاست ؛ همانا که بوالعجب دستاری بسته بوذ
چنانک عذبهٔ درپیش تا بناف فرو گذاشته وکنارِ دیگر را شکرآویزِ 9
مولوی کرده ؛ همچنان حضرتِ سلطان ولد اورا اکرامی عظیم فرموذه
بزبانی که بِلِسَانٍ عَرَبِیٍّ مُبِینٍ (۲٦/ ۱۹۵) بوذ بمعانی واسرار مشغول
شذ وآن جوان باخلاصِ تمام ارادت آورده مرید شذ واجازت در 12
خواست کرده ؛ بوی بعربی اجازتی داذند تا خلیفهٔ خاندان باشذ ؛ بعد
ازآن حضرتِ سلطان ولد ازو پرسیذ که این شیوهٔ شکرآویز سنّتِ
مولانای ماست ومنسوب بمولویان است ومشایخِ دیگر را این قسم 15
نیست وساداتِ دیگر این شیوه‌را نکرده اند، شما را این ینگک از کجاست؟
سیّد جوابِ داذ که ما از قدیم العهد آلِ خلیلیم واز قبیلهٔ قریشیم وتا
بوذه است از زمانِ خلیل الرحمن مفاتیحِ کعبهٔ معظّم وازآنِ رسول 18

T, I, 544 : H, II, 24 ۲۹۹/۳ Z ۱۰۳ ب B ۹۸ آ K ۲۹۷ب

1 اسلام را : KZ : اسلام B || 4 الحکایه KB : منقولست که Z || اصحاب Z : اصحاب را B احباب K || 6 جماعتی KZ : جماعت K || 9 چنانک KZ : — B || 11 بود KB : — Z || اسرار KB : + بعربی Z || 13 اجازتی KZ : اجازت B || 14 سلطان B : — KZ || 15 مشایخ BZ : شیخ K

پیشِ ماست و بهر که مفتاحی بایست شوذ ویا نَعْلَیْنِ مبارکِ رسول
ویا از آثارِ او تربه‌دارانِ حضرت که آباء و اجدادِ ما بوذند، بسادات
3 می دهند و باجازتِ ما در اطرافِ جهان میانِ اُمّتِ محمّد می گردانند
واز آنجا متمتّع می شوند و محصولِ آن را سال بسال پیشِ ما می آورند
تا بسُکّانِ آنحضرت ومجاوران آن دولت عَلَی قَدْرِ مَرَاتِبِهِم ومَنَاقِبِهِم
6 وظیفهٔ وقت را می‌رسانندَ وهمچنان از اجدادِ مامنقولست که ودر کتابِ
اسرارِ معراج مسطور که چون حضرتِ رسول در شبِ سُبْحَانَ
اَلَّذِی اَسْرَی بِعَبْدِهِ لَیْلاً (١/١٧) بمعراج عروج کرد وبقربتِ
9 ثُمَّ دَنَی فَتَدَلَّی (٨/٥٣) مشرّف شذ و برؤیتِ دیدارِ جبّار مخصوص
گشت وملحوظِ نظرِ عنایت گشته محظوظ شذ وآنچ از آیات دیدنی بوذ
کما یَنْبَغِی دیذه واسرارِ وحی‌را بی واسطه شنیذه

12 شعر (رمل)

در میانِ عاشق ومعشوق کاری رفت رفت
تو نه معشوقی نه عاشق مر ترا باری چه شذ

15 وچون بمبارکی جهتِ دعوتِ اُمّت عودت نموذ بر کنگرهٔ عرشِ مجید
تمثالِ صورتی‌را مشاهده فرموذ که مثلِ آن صورتی بذآن خوبی در
ارکانِ مَلَکْ وسُکّانِ فلکْ ندیذه بوذ

---

1 شوذ ZB : باشد K || 2 تربه‌داران KZ : تربه‌دران B || 3 باجازت ZB : اجازت K || میان KZ : بتیان (!) B || 4 متمتع KZ : ممتنع (!) B || 5 آن KZ : — B || 11 وحی را KZ : روحی را B || شنیده K : شنیذ BZ

شعر (هزج)

یکی ماهی همی بینم برون از دیذه در دیذه
نه اورا دیذهٔ دیذه نه وصفش گوش بشنیذه 3

وحضرتِ رسول در لطافت ونظافتِ آن صورت حیران وسکران مانده بذو تعلّقِ عظیم نموذ ؛ دیذ که دستاری بر سر نهاذه بوذ با شکر آویز وجامهای بردِ یمنی پوشیذه بغایت اهتزاز واضطراب می‌نموذ ؛ 6 از خدمتِ ناموسِ اکبر ، طاوسِ شهپّرِ کیفیّتِ حالِ آن پیکررا باز پرسیذ که چندین هزار تماثیلِ عجیب واشکالِ غریب که تحت العرش در هر فلکی علی حده مشاهده کردم که مَا مِنْ مَخلُوقٍ اِلاَّ وَلَهُ 9 تِمثَالٌ تَحتَ ٱلعَرْشِ الی آخره هیچ یکی از آنها مرا چنان بخوذ ربوذه ونگران نکرد الاّ که این صورتِ لطیفِ الیفِ منیف ؛ عجبا این صورتِ که باشذ وسرِّ این چگونه بوذ؟ أهَذا مَلَكٌ مُقَرَّبٌ أمْ 12 نبیٌّ مُرسَلٌ اَوْ ولیٌّ مُکَمَّلٌ ؟ جبرئیل گفت : این صورتِ کسیست از نسلِ صدّیقِ اکبر که در آخرِ زمان میانِ امّتِ تو ظهور خواهذ کردن وعالم را بانوارِ اسرار وحقایقِ تو مالامال کرده زیب 15 وزینت خواهذ بخشیذن وهمچنان حق تعالی اورا قدمی وقلمی ودمی بخشذ که جمیعِ ملل وارباب دُوَل محبّ ومریدِ او شوند واو سرِّ نور مُظهِرِ مَظْهرِ دینِ تو خواهذ بوذن ، چنانک گفت : 18

4 و حضرت KZ : و چون حضرت B || 11 نکرد ZB : کرده K || 12 سر KZ : سیر B || 17 ملل KZ : ملک (!) B || ارباب BZ : — K || مطهر و مظهر KZ : مظهر مطهر و مظهر K

شعر (رمل)

مخزنِ اِنّا فَتَحْنَا برگشا سرِّ جانِ مصطفی را بازگو

3 وهمانا که در سیرت و صورت مِن جمیع الوجوه نظیرِ تو باشد ؛ کما
قال صَلَّی اللهُ عَلیهِ وَسَلَّمَ مَا مِن نبیٍّ إلاَّ وَلَهُ نَظیرٌ فِی
اُمَّتِهِ ونامِ او هم محمّد باشد ولقبِ او جلال الدین بوَذ وسخنانِ
6 او شارحِ اسرار اخبارِ تو وکاشفِ بطونِ قرآنِ عظیم بوَذ ؛ درآن
حال حضرتِ رسول از غایتِ شاذی بشاشتِ عظیم نموده چون بمبارکی
بمقرِّ عزِّ خوذ رسید دستارِ مبارکِ خوذرا بهمان شیوهٔ که تفرّج
9 کرده بوذ باز بست وفرموذ که ذَنِّبُوا عمائِمَکُم فانَّ اَلشَّیْطَانَ
لایُذَنِّبُ وَالعمائِمُ تیجَانُ اَلْعَرَب ومقدارِ یکشبر تمام برسرِ پستانِ خوذ
ارسال کرد وکنارِ دیگررا در پسِ قفا شکرآویز بست ؛ ازآن زمان
12 تا اِلَی یَوْمِنا هذا ما قریشیان متابعتِ سنّتِ رسول کرده همان می ورزیم
وآن سنّتِ قبیلهٔ ماست وگویند : علما ومشایخِ خراسان برهمین
سنّت می‌روند وآن روز ازغایتِ شاذی صدّیقِ اکبر هرچه داشت
15 بشکرانه فدای رسول ویاران کرد وگویند که در وقتِ وفاتِ
رسول ابوبکرِ صدّیق از حدّ بیرون می‌گریست وزاریها می‌کرد ؛
رسول فرموذ که أیُّهَا الصَدِّیقُ الصَدیقُ مَا یُبْکیکَ واین
18 گریهٔ بی نهایتِ تو برکجاست ؟ فرموذ که حضرتِ آدمِ صَفِی
و نوحِ نجی وانبیای کرام‌را عمرهای دراز بوذ وسالهای فراوان

7 نموذه KZ : + و B ‖ بمبارکی KZ : مبارکی B ‖ 9 عمائمکم Kh : عماتکم KBZ ‖ 10 تیجان KZ : فتحان (!) B ‖ 12 سنت KB : — Z ‖ 15 که B : — KZ ‖ 19 فراوان K : — BZ

درمیانِ امّتِ خوذ بدعوت مشغول شذند ؛ تو که پاذشاه
همه وَآدمُ ومِنْ دُونَهُ تَحتَ لِوَائی می‌فرمائی درشصت ودو سالگی
سفر می‌کنی و می‌روی ؛ ازآن سبب دلم می‌سوزذ و دریغم 3
می‌آیذ که چون تو سلطان بزوذی می‌روذ ؛ من خواستم که
همچون آدم هزار سال درعالم می‌ماندی تا عالمیان بوجودِ مبارکِ
تو مشرّف گشتندی ؛ فرموذ که هیچ غم مخور که یک روزه دعوتِ 6
پررحمتِ من مقابلِ هزار سالِ پیغامبرانِ دیگرست وآنچ بامّتِ من
روی نموذه است وخواهذ نموذن وعلمای امّتِ مرا رسیذه است اُمَمِ
ماضی را در سالهای بسیار روی ننموذه است ونبوذه وندانی که عُلَمَاءُ 9
اُمَّتِی کَاَنْبِیاءِ بَنِي اِسْرَائِيلَ گفته منست ؛ یا صدّیق خاطرِ عاطر
خوش دار که الیوم تُسَدُّ کُلُّ فُرْجةٍ اِلاَّ فُرْجَةُ اَبِی بَکْرٍ همه
روزنها بسته کردند مگر روزن ابو بکر صفتان ؛ بدانک سرِّ من 12
وحقیقتِ من روزی از گریبانِ فرزندانِ ابو بکر سر بیرون خواهیم کردن
وعالم را باز منوّر گردانیذن تا مقصودِ تو بکلّی حاصل شوذ ؛ ابو بکر
سر نهاذه شاذان شذ وحضرتِ رسول همانساعت رحلت فرموذ وما سادات 15
قرنًا بَعْدَ قَرْنٍ در تمنّای این زمان بوذیم که آن صورت را که
بذان صفت رسولِ ما دیذه بوذ واشارت فرموذه ظهور کنذ
تا ما بشرفِ روزگارِ شریفِ او مشرّف شویم ولله الحمد که بذآن 18
دولت رسیذیم وآن سعادت مساعدت نموذ ومقصودِ ما بحصول

---

1 در K : — BZ || 2 لوائی B : + عن K || 6 که یك KZ : یک B || روزه KZ : روز B || 7 بامت KZ : برامت B || 8 نموذه است BZ : نموذه K || 9 که KZ : — B || 10 خاطر KZ ~ عاطر B || 12 صفتان BZ : + و K || سرّ . . . حقیقت KZ : — B || 13 ابو بکر KZ : تو B || 19 نموذ BZ : نموده K

پیوست ؛ همچنان جماعتِ حاجیان نیز متواتر این خبررا داذند و از
سادات راستین مدینه بذین تفصیل و تفضیل شنیذند

3 شعر (رمل)

آنچ گفتند در اوصاف کمالیتِ او   همچنان هیچ نگفتند دو صد چندانست

(۳۰۰/۳) الحکایه : همچنان منقولست که در زمانِ حضرت
6 سلطان ولد قدّس الله سرّه العزیز معتبر تاجری بقونیه آمذه بوذ؛
هماناکه زیارتِ حضرت تربه‌را در یافته انواعِ تحف و طُرف
بحضرتِ ولد برده اصحاب‌را خدماتِ بسیار کرد و از سرگذشتهای
9 سفرِ خوذ بسی حکایات باز گفت و در اثنای حکایت چنان گفت
که سفرِ کیش و بحرین کرده بوذم تا مگر لآلی ودرر و یواقیت
بچنگ آورم ، بزرگی از اعیانِ آن دیار بمن ارشاد کرد که مطلوبِ
12 تو پیشِ فلان صیّادی یافت شوذ ؛ چون بخدمتِ وی رسیذم صندوق
باز گشاذه از هر نوعی عرضه داشت ؛ چنانک در قیمتِ هر یکی حیران
ماندم واز حصولِ آن مجموع وچگونگیِ کثرتِ ثروتِ اورا باز پرسیذم؛
15 گفت : والله ما چهار براذر بوذیم وپذری داشتیم پیر ؛ از قدیم العهد
ماهی‌گیران بوذیم ؛ امّا درویش ومُقِلّ الحال ؛ اتّفاقا روزی
درکنارِ دریا شست انداخته بوذیم ؛ ازناگاه جانوری درشستِ
18 ما گرفتار شذ ؛ چندانک می‌کشیذیم و می کوشیذیم ، نمی توانستیم
بیرون آوردن ؛ علیها بعد از زحماتِ بسیار چون بکنارِ دریا بیرون آوردیم

T, I, 549 ; H, II, 28   ۳۰۰/۳ Z ۱۰۵ B آ ۹۹ K آ ۲۰۱

1 جماعت KZ : — B || 3 شعر BZ : — K || 8 کرد KZ : کرده B || از KZ : — B || 15 ما B : — KZ

آن خوذ خذاوندِ آب بوذه است واورا عجب البحر خوانند ؛ چنانک
در افواهِ مردم مشهور است : جانوری دیذیم بس بو العجب ؛ همگان
بتعجّب ماندیم که این را چه کنیم واین بچه کار آیذ ؟ همچنان بَدْ دل گشته 3
بر بی طالعیْ خوذ میگریستیم که بعد از چندین روز یعنی شکاری بدستِ
ما افتاذ ؛ وآن جانور همچنان بر ما نگاه میکرد ؛ پذرم گفت : من
این را درخانهٔ بکنم و از هرکسی درمی بستانم آنگاهش بخلق بنمایم تا هیأتِ 6
این را تماشا کنند وقدرتِ حق را ببینند بلک گِردِ عالم بگردانم
تا فتوحی حاصل شوذ ورنجِ ما بکلّی ضایع نشوذ ؛ بانطاقِ واهب النطق
والحیات آن جانور بگفت آمذ وگفت که مرا رسوای خلق مکنید ، 9
هرچه مطلوبِ شماست بیاورم چندانی که سالهای دراز باولادِ اولادِ
شما بس کنذ وما از گفتارِ او ولافِ او بتعجّب ماندیم ؛ پذرم گفت :
ای جانورِ عزیز ! ترا بی پایندان چون توان رها کردن ؟ گفت : 12
سوگند بخورم آنگاه بروم ؛ پذرم گفت : بسم الله بیار تا چه داری ؛
گفت : ما محمّدیانیم و مریدانِ حضرتِ مولانائیم ؛ بروانِ مقدّسِ مولانا
جلال الدینِ روم که بروم وباز بیایم ؛ پذرم نعرهٔ بزذ وبیهوش شذ ؛ گفتیم : 15
تو اورا از کجا میشناسی ؟ گفت : ما دوازده هزار قومیم ، روی
بوی آورده ایم واو هر باری در قعرِ دریا باز بما روی نموذه از معانی
و حقایق درسِ ما می فرمایذ و ارشادِ ما میکنذ و ما پیوسته باسرارِ 18
آن سلطانِ دین مشغول می باشیم ؛ فی الحال پذرم اورا آزاذ کرد ؛

---

1 خوذ KZ : خذ B || 3 این KZ : — B || 9 خلق KZ : — B || 10 دراز KZ : — B || 11 ولاف او KZ : — B || 12 ترا بی KZ : آبی B || توان B : — KZ || 13 آنگاه بروم KZ : — B || 17 نموده B : نموذ KZ

بعد از دوم روز بیامذ وچندانی مروارید و سنگها آورد که توان
گفت؟ واز ما حلالی خواسته عودت نموذ و درعینِ آن چنان قلّت
3 وفقر و فاقه عظیم از ناگاه قارونِ وقت شذیم وخواجگانِ معتبر
گشتیم؛ چنانک غلامانِ ما تاجرانِ فاخرند و هرتاجری که از یواقیت
وغرایب طلب داشت، پیشِ ما یافت شذ و ما اولادِ آن صیّادیم ومرا
6 پسرانِ صیّاد می‌گویند ودرآن عهد پذرِ عزیزِ ما بقونیه رسیذه زیارتِ
حضرتِ مولانا را دریافته بوذ ولله الحمد که درین وقت من بنده‌را
نیز ملاقاتِ حضرتِ شما میسّر شذ و بدولتِ ابدی رسیذیم

9 همچنان تجّارِ قدیم ازیشان این حکایت‌را بتواتر روایت کردند
چنانک فرموذ

شعر (مجتث)

بماهیان خبرِ ما رسید دردریا هزارموج برآورد جوشِ دریا باز

12 و درجای دیگر فرموذ

شعر (رمل)

ماهیان از پیر آگه ما بعید ما شقی زین دولت وایشان سعید

15 واین کراماتیست درغایتِ عظمت و معجزاتِ محمدی صلی الله علیه وسلّم

(۳۰۱/۳) همچنان ازکرامِ اصحاب منقولست که روزی خدمتِ
شیخ صدرالدین وقاضی سراج‌الدین وسایر العلماء والعرفاء باتّفاق
18 بتفرّجِ مسجدِ جامعِ مرام وباغها بیرون آمذه بوذند وهمچنان

۳۰۱/۳ Z ۱۰۶ آ B ۹۹ ب K ۲۰۲ T, I, 399 ; H, I, 291

3 ازگاه KZ: از نگاه B || 7 وقت KZ: زمان B || ومعجزات B : معجزات KZ || 17 وسایر ... العرفا BZ : وسایر علما وعرفا K || 10 بتفرح ... جامع KB : بمسجد Z

14 ماهیان ... سعید : MN ، ج ۲ ، ص ۳۳۳۸/٤۳٤ ; MA ، ص ۱۷۹ / ۱۹

حضرتِ مولانا هم درمیانِ آن جماعت تشریفِ حضور ارزانی فرموده بوذ؛ بعد از ساعتی بر خاست و در آسیابی در آمده بسیار توقّف فرموذ و انتظارِ این جماعت از حدّ گذشت؛ مگر خدمتِ 3 شیخ وقاضی سراج الدین در طلبِ او بآسیاب در آمدند ودیذند که حضرتِ مولانا برابرِ سنگِ آسیا بچرخ در آمده است؛ فرموذ که بحقِّ حقِّ او که این سنگِ آسیا سُبُّوح قُدُّوس میگویذ؛ شیخ فرموذ که من 6 و قاضی سراج الدین همانساعت محسوس می‌شنیذیم که ازآن سنگِ آسیا آوازِ سُبُّوح قُدُّوس بسمعِ ما می رسیذ واین غزل را سر آغاز کرد که

شعر (رمل) 9

دل چو دانه ما مثالِ آسیا — آسیا کی داند این گردش چرا
تن چو سنگ و آبِ او اندیشها — سنگ گویذ آب داند ما جرا
آب گویذ آسیابان را بپرس — کو فکند اندر نشیب این آب را 12
آسیابان گویذت کای نان خوار — گر نگردذ این که باشذ نانبا
ماجرا بسیار خواهذ شذ خموش — از خذا وا پرس تا گویذ ترا

وما از غایتِ آن عظمت و تصرّفِ او بی خوذ شذیم؛ چون بهوشِ خویش 15 باز آمذیم حضرتِ مولانا غایب شذه بوذ

---

3 خدمت BZ : حضرت K || 4 سراج الدین K : — BZ || در آمدند B : در آمده KZ || 6 می‌کوید BK : کوید Z || فرموذ که BZ : فرمود K || 8 می رسید BK : رسیذ Z || سر آغاز BK : سرآغازی Z || 15 وما KZ : و اما B || آن BK : — Z || خویش باز KZ : — B || 16 حضرت BK : — Z

(۳۰۲/۳) الحکایه : همچنان شیخ محمودِ صاحب قران روایت
کرد که یارِ غار جلال الدینِ قصّاب روزی حکایت می‌کرد که پیشِ
3 مولانا شخصی گفت که فلان کس خوی بذ و بارِ گران دارذ و این
مثل است مشهور که خوی بذ و بارِ گران ؛ حضرتِ مولانا فرموذ که
اصلِ آن مثل چنانست که در زمانِ ماضی پادشاهی بوذ بس عادل
6 وکریم نهاذ و بر گذرِ سیرانگاهِ او بر دروازهٔ آن شهر دکّانِ
کوزه فروشی بوذ و او بغایتِ پیری رسیده؛ چندانکه این پادشاه ازآن
دروازه در آمذی پیرِ کوزه فروش در دعای سلطان مبالغه نموذی
9 ومدحها کردی؛ همانا که روزِ نوروز پادشاه را برو گذر افتاذ فرموذ که
ای پیر ! هر چه ترا مقصود و مطلوب است امروز از من بخواه ! پیر
گفت : شاهِ عالم‌را بقا باذ، بفرما تا خواصِّ حضرت و لشکرِ مملکتِ
12 تو هر یکی از من کوزهٔ وإمّا سبوئی بذآن بها که من خواهم بخرند
و بمیدانِ سلطان بهم برند ؛ پادشاه اشارت فرموذ که هر که مرا دوست
می‌دارذ ازین پیر کوزهٔ بخرذ؛ تمامتِ لشکریان از امرا وکبرا علی حده
15 کوزهٔ از وی بدیناری خریذند و بردند ؛ مگر سلطان‌را وزیری بوذ
گرانجان و فرومایه و بذخو، آخر تر شنیذه بنفسه بطلبِ کوزه بیامذ ؛
پیرِ پر عقل بر وی سبوئی‌عرضه داشت و صذ هزار دینار بها نهاذ ؛
18 وزیر مناقشه نموذه قبول نمی‌کرد ؛ آخر الامر بحکمِ ضرورت بهزار

T,I, 400 ; H, I, 291　　　۳۰۲/۳ Z ۱۰۶ آ B ۱۰۰ آ K ۲۰۲

1 الحکایه BK : — Z || 2 می‌کرد BK : کرد Z|| 4 بذ KZ : + دارد B ||
6 برگذر ... او KZ : — B|| 7 او... ازان (: ازین B) BK : شهر Z || 13 بهم KZ :
باهم B || 14 وکبرا BK : — Z || 17 هزار BZ : — K || 18 نموذه BK : نموذ Z

درم سبورا بخرید؛ پیر بجدّ گرفت که البتّه مرا نیز بگردن گرفته
بحضرتِ سلطان با هم ببری و الاّ سبورا نمی دهم؛ اگر خواهد
و اگر نی ناچار پیر را بر گردن برداشته سبورا بحضرتِ پادشاه آورد؛ 3
همانا که پادشاه گفت: ای پیر این چه حالست و اهانت که کردی؟
گفت: شاهِ عالم خوی بذ< و >بارِ گران، یعنی یاوُز خو یاوُز
یوکث؛ چه اگر خِستّی نمی‌کرد دیناری می داذ وسبورا می برد، بذین 6
ملامت و ملالت مبتلا نمی‌شذ بشومیٔ خساست نفسِ خوذرا بباذ داذه
برجانِ خوذ خواری بار آورد

(۳۰۳/۳) همچنان خدمتِ جلال‌الدینِ قصّاب که ندیمِ اصحاب بوذ 9
حکایت کرد که روزی در اوایلِ ظهورِ این اسرار جماعتی فقها درخلوت
مرا درمیان آوردند و از سرِ طنز وانکار لتّ عظیم زذند ومن از سرِ
درد از ناگاه تیزی داذم، خنده برایشان غلبه کرد؛ فی الحال مرا 12
آزاذ کردند وبیرون جستم؛ گفتم: تیز از من وعنایت ازخذا؛ یاران
خندها زذند و خوش شذند؛ حضرتِ مولانا فرموذ که سرّ این مثل
چنانست که پاذشاهی بوذ که اورا بفصد کردن احتیاج افتاذه بوذ؛ چون 15
فَصّادِ پاذشاه فَصّاد را حاضر کردند؛ فَصّادِ مسکین نشتر را تیز کرده
قصدِ فَصْد کرد؛ همانا که سرِ نشتر شکسته شذ ودرآنجا بماند؛
فصّاد از وهمِ پاذشاه بی خواستِ خوذ تیزی در غایتِ تیزی بداذ؛ 18
سلطان‌را خندهٔ عظیم بگرفت وبقهقهه بخندید؛ فی الحال سرِ نشتر از بازوی

T, I, 402 ; H, I, 292 ۳۰۳/۳ Z ۱۰۶ ب B ۱۰۰ ب K ۲۰٤

1 درم سبورا KZ : دینار اسبورا B || 3 ناچار BK : — Z || 4 همانا که BZ :
+ دید K || که BK : — Z || 5 یاوز یوکث BK : باوزلق Z || 8 بذر BZ : باز K ||
12 از ناگاه BK : ناگاه Z

سلطان بیرون جست ؛ فصّاد گفت : سلطانِ عالم تیز از من عنایت
از خدا ؛ واین مثل میانِ مردم از آنگاه باز یاذگار بماند ؛ همانا که
3 بقدر الامکان از بندگانِ فقیر بندگی واز حق تعالی عنایت ودستگیری ؛
چنانک گفته اند : عَلَیّ آلدِیکِ صِیَاحٌ وَعَلَی اللهِ صَبَاحٌ واین دو حکایت
از لطایفِ حضرتِ مولاناست که اوقات می فرموذ ؛ چنانک گفت

6 شعر (خفیف)

هزلِ من هزل نیست تعلیمست بهرِ ارشادِ خلق وتفهیم است

(۳/۳۰٤) همچنان منقولست که درزمانِ مولانا شخصی بر بالای
9 درختِ میوه دار بر آمذه بوذ تا میوها چینذ ؛ از ناگاه صاحب باغ
واقف شذ بیامذ ؛ گفت که از درخت فروذ آی ! گفت : فروذ نمی
آیم ؛ چون باغبان بجِدّ گرفت گفت : زنم مطلّقه باذ اگر ازین
12 درخت فروذ آیم وسه شبانروزی بر آنجا بماند ؛ بانواعِ فتوی طلب کردند
ممکن نشذ ؛ عاقبت عزیزی گفته باشذ که این مشکل را بحضرت مولانا می بایذ
عرضه داشتن ؛ جماعتی از محبّانِ مخلص این حکایت را بحضرتِ مولانا
15 روایت کردند ؛ جواب فرموذ که از آن درخت بر درختِ دیگر روذ و فروذ
آیذ تا هیچ خللی واقع نشوذ واگر چنانک درخت تنها باشذ بر سرِ اسبی
فروذ آمذه فرو آیذ حانث نشوذ ؛ همچنان کرد ورهیذ ؛ تمامتِ مفتیانِ
18 شهر آفرینها کردند

T, I, 402 ; H, I, 293 ۳/۳۰٤ Z ۱۰۷آ B ۱۰۱آ K ۲۰٤

1 عالم KZ : — B || 4 چنانک BK : چنان Z || 5 گفت BZ : می گفت K ||
8 در KZ : درانْ B || 10 گفت Z : — BK || فرود نمی آیم BK : فرو نمی آیم
Z || 11 _ 12 ازین درخت BK : — Z || 16 تا KZ : — B || 17 فرو KZ : فرود B

(۳۰۵/۳) الحکایه : همچنان از کبراء فقرا چنان منقولست که
درخانِ ضیاء الدین وزیر طاوس نام خاتونی بوذ چنگی ؛ بغایت خوش
آوازِ شیرین سازِ دلنوازِ جامه برازِ نیکو دلربا ونادرهٔ جهان بوذ 3
واز لطافتِ چنگکِ او تمامتِ عاشقان اسیرِ چنگکِ او گشته بوذند ؛
اتّفاقا روزی حضرت مولانا درآن خان درآمذه برابرِ حجرهٔ او بنشست ؛
همانا که طاوسِ چنگی جلوه کنان پیش آمذه سر نهاذ و چنگک در دامنِ 6
مولانا زذه بحجرهٔ خوذ دعوت کرد ؛ حضرتِ مولانا اجابت
فرموذه از اوّلِ روز تا نمازِ شام بنماز و نیاز قیام نموذه از دستارِ
مبارکِ خوذ مقدارِ گزی بریذه بوی داذ وکنیزکانِ اورا دینارهای 9
سرخ بخشیذه روانه شذ ؛ همان روز شرف‌الدین خزینه‌دارِ سلطان را
بروی عبور افتاذه عاشق ومفتونِ او شذ؛ مردمِ امین ارسال کرده اورا
بحمّام فرستاذ و درجبالهٔ خوذ آورد و پنجاه هزار دیناری کلاه بندش بخشیذه 12
خدماتِ بی‌حدّ نموذ ودر شبِ زفاف ازو سؤال کرد که تا غایت
ترا این خوبی و ملاحت نبوذ ، درین ایّام چه معنی که ترا رابعهٔ عهد
وزلیخای زمان می‌بینم وآن نیستی‌که پیش ازین بوذی و این زیب 15
وزینت ترا ازکجاست ؟ همچنان حکایتِ تشریف داذنِ مولانا را
تعریف کرد و پارهٔ دستارِ اورا که برو سربند کرده بوذ باز نموذ
خزینه‌دار دلشاذ گشته بحضرتِ مولانا شکرانها فرستاذ و مرید شذ ؛ 18
عاقبت کارِ حالِ طاوسِ چنگی بجائی رسیذ که حوریانِ قونیه

T I, 404 ; H, I, 184 ۳۰۵/۳ Z ۱۰۷ آ B ۱۰۱ آ K ۲۰۰

2 خان KZ : خانه B || 10 سلطان‌را KZ : سلطان B || 12 فرستاد KZ : فرستاده B || 13 نمود و BK : نموذه Z || 15 و این KZ : و از این B || 17 برو BK : — Z

ونوریانِ قدس مریدهٔ او شدند و میانِ ایشان صریح کرامات
می‌گفت واز ضمیرِ مردم خبر می‌داذ و مجموعِ کنیزکانِ خوذرا آزاذ
3 کرده بشوهران داذ وآخر الامر آن خانِ مبارک حمّامِ مسلمانان شذ
واین زمان مشهور حمّامِ نقشلو می‌گویند

(۳۰٦/۳) همچنان منقولست که روزی حضرتِ مولانا درخلوتِ
6 خوذ مستغرقِ نماز شذه بوذ ؛ یکی درآمذ که بی‌نوایم وچیزی ندارم
چون اورا درآن استغراق بدیذ قالیچه را از زیرِ پایِ مبارکش برکشید
وروانه شذ؛ هماناکه خواجه مجدالدینِ مراغی آن حال را دریافته چون
9 مرغی بطلبِ آن شخص بیرون آمذ واورا در تیز بازار بدیذکه قالی را
می‌فروخت، بزجرِ آن مسکین مشغول گشته بحضرتِ مولانا آورد ؛
فرموذ که از غایتِ احتیاج کرده است عیب نیست، معذور دار ؛ ازو
12 بایذ خریذن ؛ زهی کمالِ حلم وجمالِ علم ودریای سِلْم!

(۳۰۷/۳) همچنان شیخ نفیس‌الدینِ سیواسی رَحِمَهُ‌اللهُ روایت
کرد که روزی حضرتِ مولانا مرا اشارت کرد که دو درمی خُطابِ
15 نیکو بستان وبیار وآن زمان یک سینی خُطاب را بدرمی می‌داذند؛
فی‌الحال حاصل کرده از دستِ من بستذ ودرمیزری کرده روانه شذ
ومن آهسته آهسته درعقبِ او می‌رفتم تا در خرابهٔ درآمذ؛ دیذم که
18 ماذه سگی بچّگان کرده بوذ ؛ همه را درخوردِ آن سگ داذ ومن
ازآن شفقت ومرحمت حیران مانده بوذم ؛ فرموذ که هفت شبانروز

۳۰٦/۳ ـ ۳۰۷ Z ۱۰۷ ب B ۱۰۱ ب ۱۰۲ آ K ۲۰۵ ـ ۲۰٦
T, I, 404 - 405 ; H, I, 186 , 294

3 آن KZ : — B ‖ 18 در خورد KZ : خوردن B ‖ داذ Z : داده K

ست که این بیچاره چیزی نخورده است وبسببِ بچّگانِ خوذ غیبت
نمی تواند کردن ؛ همانا که حق تعالی ناله اورا بسمعِ من رسانیذه
غمخوارگی فرموذ 3

(۳۰۸/۳) همچنان روایت کردند که در خانه پروانه سماعِ عظیم
بوذ وحضرتِ مولانا بخلوتخانه درآمذ ، بنماز شروع فرموذه خدمتِ
گرجی خاتون دو سینی بزرگ خُطاب فرستاذ تا یاران بخورند ؛ ازناگاه 6
سگی درآمذه خطابها را بخورد وبعضی را ملوّث گردانیذه اصحاب ملول
شذند ، میخواستند که اورا قهر کنند وبرنجانند ؛ فرموذ که مصلحت
نیست ، او از شما محتاج ترست و اشتهای نفسِ او از شما صادقتر ؛ همگان 9
سرنهاذه فارغ شذند

(۳۰۹/۳) همچنان اصحابِ عظام چلبی بدرالدین وشمس الدین حکایت
کردند که روزی در بامِ مدرسه لالا نشسته بوذند ؛ مگر که براذرش 12
شمس الدین گفته باشذ که کو آن زمانی که جامهای نفیس پوشیذه بر
استرسوار می گشتیم وغلامان در پیِ ما دویذند ؛ همانا که بعد از ساعتی
بحضرتِ مولانا آمذه از ناگاه پروانه سه هزار درم بوغچه پرجامهای 15
نفیس وغلامی و استری فرستاذه عذرها خواستند ؛ فی الحال حضرتِ
مولانا فرموذ که چلبی بدرالدین این درمها را ببراذرت شمس الدین بده
تا جامها را بپوشذ واز جامها بنوشذ وبر استرسوار گشته غلامی خدمتگارش 18
باشذ ودرمها را خرج کنذ ودرسینه بی کینه اش تأسّف وتلهّف

T,I, 406-07; H,I, 294, 186 ۲۰٦ K آ ۱۰۲ B ب ۱۰۷ Z ۳۰۹ - ۳۰۸/۳

4 کردند Z : کرد BK || 5 آمد B : آمذه KZ || 8 می خواستند BZ : بخواستند
K || 12 برادرش ZK : برادر B || 14 می کشتم BZ : می کشتیم K

وتصلّف را راه ندهذ واز غیرتِ فقر وفقرای راستینِ دین بر حذر
باشذ ؛ درحال چلبی بدرالدین وشمس‌الدین جامها را چاک زده روی
3 بر خاک نهاذند ومستغفر شذند ؛ بعد ازآن فرموذ که بهرکه لذّتِ
فقرِ محمّدی روی نموذ حقّا که از لذّات دو جهانی وأغراضِ فانی
اعراض کرد وفارغ شذ و در سلکِ أحرارِ ابرار منخرط گشت واین
6 بیت را گفت

شعر (رمل)

هرکه از دیذار بر خوردار شذ   این جهان بر چشمِ او مردار شذ
9 فَقْر فَخری بهرِ آن آمذ سَنی   تا ز طمّاعان گریزم در غَنی

(۳۱۰/۳) همچنان حضرتِ سلطان ولد اَیَّدَنا اللّهُ بِسِرّهِ
المؤیَّد نقل فرموذ که روزی حضرتِ والدم در مدرسهٔ مبارك نشسته
12 بوذ ؛ دیذم که سه نفرِ جوانِ سرخ پوش در آمذه سر نهاذند و بحضورِ
تمام فرونشستند ؛ حضرتِ پذرم فرموذ که مصلحت باشذ تا ببرند ؛
فی‌الحال از نظرِ من غایب شذند ؛ ازآن حال سؤال کردم ؛ فرموذ که
15 ایشان از هفتان اند ، مگر یکی از ایشان نقل کرده بطلبِ بدلِ او آمذه
بوذند واینجایگاه سقّائی هست از محبّانِ من ؛ چه او بکمال حال

۳۱۰/۳ Z ۱۰۸ آ B ۱۰۲ آ K ۲۰۷   T, I, 408 ; H, I, 187

5 منخرط KZ : منحوط (!) B || 8 بر h 8 KBZ : در Kh || 13 فرونشستند KZ : فروکشتند B

8 هرکه ... مردار شد : MN ، ج ۲ ، ص ۵۸۲/۲۷۹ ؛ MA ، ص ۲٤/۱۱۷
9 فقر فخری . . . درغنی : MN ، ج ۵ ، ص ٤۷/٤۷۱۵ ؛ MA ، ص ۹/٤٤۷

ومقاماتِ رجال رسیذه بوذ ومقرّبِ درگاهِ الله شذه ؛ از من اورا در خواست کردند ، اشارت کردم تا اورا ببرند وبرجای متوقّی نصب کنند وحدیثی فرموذ که كُلَّمَا مَاتَ وَاحِدٌ مِنْهُمْ اَبْدَلَ اَللّهُ تعالی 3
مَكَانَهُ آخَرَ فاِذا جَاءَ الامرُ قُبِضُوا ویارانِ ما چندانک آن سقّارا طلب کردند دیگر ندیذند وهمچنان بعد از وفات حضرتِ مولانا بزیارتِ سلطان ولد رسیذه از مقامات ودرجاتِ خوذ باز نموذه غایب شذ 6

(۳/۳۱۱) همچنان یارِ ربّانی مَلَکِ مصوَّر، فلکِ منوَّر، مولانا اختیار الدین امام رحمه الله روزی بحضرتِ مولانا خوابی را که دیذه بوذ تقریر میکرد وتعبیرِ آن میجست ؛ گفت : امشب در خواب دریائی 9
دیذم بس بی کران ودر کنارِ آن دریا درختی دیذم برمثالِ درختِ طوبی بغایت بلنذ بلند وبزرگ وبر شاخهای بی نهایتِ آن مرغان کلان کلان نشسته بوذند وهریکی بالحانِ شیرین صفیره میزذند وتسبیحی 12
می گفتند ومن درآن عظمت حیران مانده بوذم ؛ حضرتِ مولانا جواب فرموذ که آن دریای بی نهایت عظمتِ ایزدِ تعالی است وآن درختِ بزرگ وجودِ مبارکِ محمّد مصطفا ست صَلَّى اللّهُ عَلَيْهِ 15
وَسَلَّمَ وشاخهای آن درخت درجاتِ انبیا ومقاماتِ اولیاست وآن مرغانِ کلان کلان ارواحِ ایشانست والوان والحان که می سرائیذند معانی واسرار ولغاتِ زبانِ ایشانست 18

۳/۳۱۱ Z ۱۰۸ ب B ۱۰۲ ب K ۲۰۸ T, I, 409 ; H, I, 187

1 بوذ KZ : بوذی B || 6 خوذ KZ : — B || 8 رحمه الله BZ : رحمة الله علیه K || که BZ : — K || 9 در خواب BK : در خوابی Z || 14 عظمت KZ : — B || تعالی است ZB : است K || و K : + تعظیم BZ

(۳/۳۱۲) همچنان هم خدمتِ مولانا اختیارالدین در واقعه دیذه
بوذ که حق سبحانه وتعالی اورا دعائی تلقین می‌فرموذ بدین عبارت که
3 اللّهُمَّ ارْحَمْ وتَحَنَّنْ علَیَ سیِّدِی وسَنَدِی وشَیْخِی ومَکانِ
الرُوحِ مِنْ جَسَدِی وَ ذَخیرةِ یَوْمِی و غَدِی ومولانا جلال الحق
والدین وعَلی آبائِهِ واَجْدَادِهِ واُمَّهاتِهِ واَوْلَادِهِ وخُلَفَائِهِ
6 واَتْبَاعِهِ الِی یَوْمِ الْقیامَةِ

(۳/۳۱۳) همچنان مقبول الحضرة المولویة مولانا شمس الدین وَلدِ
مدرّس روزی بحضرتِ مولانا از دانشمندی بزرگ روایت کرد که فلانی
9 می گویذ که ما نیز بنده وعاشقِ خداوندگاریم ، امّا درین حال بتحصیلِ
علوم مشــغول گشته ایم واجتهاد می‌نمائیم ؛ امیذ اســت بعد از
حصولِ مطلوب بیابیم و مرید شویم . جواب فرموذ که حاصل نا کرده
12 نمی تواند ترکِ آن کردن ، وقتی که حاصل کند چون تواند از قیدِ
فقه رهیذن وبعالمِ مطلقِ فقر رسیذن ؟ همانا که فقر کارِ بیکارانست

شعر (هزج)

15 این کارِ کسی نیست که کاری دارذ   تا بخت کرا بوذ وکرا دارذ دوست

(۳/۳۱٤) هم بروایتِ او بزرگ مگر دانشمندی منکرِ عظیم بوذ
واز حالِ اولیا تمرّد می‌نموذ ؛ از ناگاه روزِ عرفهٔ عیدِ أضْحَی
18 بحضرتِ مولانا مقابل افتاذه دستِ اورا بگرفت واز دروازهٔ میدان

۳/۳۱۲ـ۳۱٤ Z ۱۰۸ ب B ۱۰۲ ب ـ ۱۰۳ آ K ۲۰۸ـ۲۰۹
T, I, 410 ; H, I, 188 , 295

3 شیخی BZ : + معتمدی K || 12 که BK : — Z || 13 مطلق KZ : — B ||
17 عرفهٔ KZ ~ عید B

بیرون آمذ وبخلوتجائی برد که هیچ کس نبوذ؛ فرموذ که نگاه کن! دانشمند خوذ را برکوهِ عرفات میانِ اهلِ تلبیه دیذ از غایتِ حیرت ولهی درو پیذا شذ، نعرهٔ بزد و بی خوذ گشت؛ حضرتِ مولانا روانه شــذ؛ چون دانشمندِ مسکین ازآن غرقابِ فنا بخویش آمذ دیذ که حضرتِ مولانا رفته بوذ؛ فریاذ کنان بمدرسه آمذ وازین حال یاران را باز گفت، باخلاصِ خاص واتقانِ ایقان از جملهٔ معتقدانِ خالص گشت وبذآن عنایتِ ناگهان ونوازشِ شاهان شکرها می‌کرد وشکرانها می داذ

شعر (متقارب)

مگر ناگهان آن عنایت رسذ که ای من غلامِ چنان ناگهان

(۳۱۵/۳) الحکایه: راویانِ عدل که باسالیبِ فضل آراسته وپیراسته بوذند، روایت چنان کردند که حاجی بکتاشِ خراسانی که خلیفهٔ خاصِّ بابا رسول بوذ که در مُلکِ روم ظهور کرده بوذند وجماعتی اورا بابا رسول الله می‌گفتند وحاجی بکتاش مردی بوذ عارف دل وروشن درون؛ امّا در متابعت نبوذ؛ همانا که نقیبِ خوذ شیخ اسحق را با مریدِ چند بنزدِ مولانا فرستاذ که در چه کاری وچه میطلبی واین چه غوغاست که در عالم افگنده؟ واین سؤال مبنی برآنک چون تمامتِ اکابرِ جهان واصاغرِ عالم راغبِ آنحضرت شذند وذوقِ همهٔ مشایخ وعلما وامرا بذآن سخنان بوذ. وبسی مریدانِ مقلّد که از شیوخِ مترسّمِ خوذ

T, I, 410 ; H, I, 296 ۳۱۵/۳ Z ۱۰۸ ب B ۱۰۳ آ K ۲۰۹

1 فرموذ که BK : فرمود Z || 2 دانشمند KZ : دانشمندی B || 6 اتقان KZ : ایقان B || 5 الحکایه BK : همچنان Z || 11 بکتاش K : بکتش BZ || خلیفهٔ BZ : — K || 13 الله BK : — Z

اعراض کرده بنده و مرید این خاندان تحقیق وتصدیق شذند وایشان را
رشک آن حالت بغایت می‌خلیذ واز هر جانبی از سر غیرت هر یکی سخنی
3 ونکته‌ٔ می گفتند و طعنه می‌زذند ؛ همچنان گفته بوذ که اگر یافتی فَهُوَ
اَلمَطْلُوب ساکن باش واگر نیافتی این چه غلغله است که در جهان
انداختی وخوذ را منظور عالمیان ساختی ودکّان چندین خلق را درهم
6 زذی ؛ چنانک فرموذه است

شعر (رمل)

سر قدم کردیم وآخر سوی جیحون تاختیم
9 عالمی برهم زذیم وجست بیرون تاختیم

چونک در سینور مجنونان آن لیلی شذیم
سرکش آمذ مرکب واز حدّ مجنون تاختیم

12 الی آخره . . . وهمچنان گفته بوذ که جهان را از شیرینیٔ شور خوذ پرکردی
وبسا زرّاقان سیه‌کار که از هیبت شور تو تلخ‌کامه وسیاه‌جامه شذند ؛
گویند : چون مرید مذکور شیخ اسحق بردر مدرسه رسیذ مگر حضرت
15 خذاوندگار درآن حالت درسماع بوذ؛ آستانهٔ مدرسه را بوسیذه بادب
تمام وحضور درویشانه درآمذ؛ هماندم حضرت مولانا این غزل را
سرآغاز فرموذ

2 جایی BK : جای Z || 9 b جست بیرون BK جست وبیرون Z || 13 تلخ BK : + وZ

8 ـ 11 سرقدم . . . تاختیم : ترجمهٔ ترکیٔ دیوان کبیر ، ج ٤ ، ص ٣

شعر (مجتث)

اگر تو یار نداری چرا طلب نکنی
وگر بیار رسیذی چرا طرب نکنی
بکاهلی بنشینی که این عجب کاریست
عجب توئی که هوای چنان عجب نکنی

الی آخره . . . آن درویش بیخوذ گشته همان غزل را وتاریخِ وقت را نبشته روانه شذ ؛ چون بخدمتِ حاجی بکتاش رسیذ وقضیّه را چنانک دیذه بوذ و شنیذه کماکان شرح داذ وتاریخِ وقت را عرضه داشت ؛ حاجی بکتاش گفت : همان روز بوذ که دیذم که حضرتِ مولانا چون شیرِ غرّان از دردر آمذ وفرموذ که ای غر خواهر ! شورِ ما از سرِ سور وطربست نه ازسرِ سوز وطلب و گلوی مرا محکم بگرفت ؛ بیم آن بوذ که هلاک شوم ؛ سرنهاذم واستغفار کردم واضطرار وتذلّل پیش آوردم ؛ درساعت از دیذهٔ من غایب شذ ؛ اکنون ای درویشانِ من ساطنت وعظمتِ او درآن مثابت نیست که در تصوّرِ مثالِ امثالِ ما گنجذ ؛ بغیر از امتثالِ مثالِ آن صورتِ معنی مثال صورت نمی بنذذ

شعر (مجتث)

چنان لطافت وخوبی وحسن وجان بخشی
کسی ازو بشکیبذ زهی شقا وضلال
بجمعهم سرنهاذند ومحبِّ مخلص شذند

---

2 نداری B : ندیدی KZ || 6 چنانک BZ : + که K || 9 سور Z : شور BK
18 محب B : + و KZ

(٣١٦/٣) همچنان علمای اصحاب کَسَاهُمُ اللهُ جَلابِیبَ رِضْوانِهِ روایت کردند که روزی حضرتِ مولانا باصحابِ کرام بمسجدِ جمعه
3 می رفتند؛ از ناگاه بجلاّدی مقابل افتاذ که چندین خونها کرده بوذ و گردنِ مردم زذه اورا زیارت کرد وعزّت نموذ؛ یاران ازآن حالت حیران ماندند که اوچه اهلِ زیارتست تا مثلِ او سلطانی اورا تعظیم
6 کنذ؛ بزرگی ازآن حال سؤال کرد؛ فرموذ که مردی بوذ ازاولیاء الله که در قبابِ غیرت پوشیذه مانده بوذ ودایم آرزو بردی که از قفصِ قالب مرغِ روح را پرواز دهذ و بدرجهٔ شهادت رسذ؛ حق تعالی سببی
9 ساخت تا مذکوررا متّهم کردند واین جلاّد اورا از حبسِ قفصِ بدن رهانیذ؛ آن ولیِّ خذا ولایتِ خوذرا بذین جلاّد داذ؛ همانا که یاران وصفِ حالِ اورا بذو تقریر کردند، درحال جلاّدِ مسکین بجلادتِ
12 تمام و صدقِ عظیم بتوبه واستغفار جلدی نموذ وازجملهٔ مریدانِ مقبل شذ

شعر (رمل)

ای بسا سگ پوست کورا نام نیست
15 لیک اندر پرده بی آن جام نیست

(٣١٧/٣) همچنان امامِ ربّانی سیّد المذکّرین، مولانا مجدالدین ولد چاغا القیرشهری رَحِمَهُ اللهُ مردی بود متّقی واهلِ ورع واز انواعِ علوم
18 بهره‌مند واز علمِ اولیا حظّی اَوفَر داشت واز جملهٔ خلفای

٣١٦/٣ـ٣١٧ Z ١١٠ آ B ١٠٤ آ K ٢١١ـ٢١٢
T, I, 414-15 ; H, I, 297-98

2 باصحاب KZ : با اصحاب B || 3 افتاذ BZ شذ : K || 7 در قباب KZ : در قناعت B || 16 همچنان BK : — Z || المذکرین KZ : المذکورین B

ای بسا . . . جام نیست : MN ، ج ٣ ، ص ١٤/٢١٠ ؛ MA ، ص١٩٨/١٠

خذاوندگار در خطّهٔ روم یکی او بوذ وشجرهٔ اورا بدستِ مبارکِ خوذ نبشته ، روایت کردکه در اوّلِ حال از قیرشهر تُرکک پسری متعلّم بقونیه باهم برده بوذم ؛ در مدرسهٔ مولانا در خدمتِ من می‌بوذ ؛ مگر شبی حضرتِ مولانا در صحنِ مدرسه تا نصف اللیل کَالْقَمَرِ لَیْلَةَ اَلبَدْرِ سَیْر می فرموذ وجمیعِ اصحاب در خواب رفته بوذند وآن طالبِ علم تُرکک آهسته آهسته درسِ خوذرا تکرار می‌کرد ومراقبِ احوالِ خذاوندگار می بوذ ومرا هم خواب غلبه کرده ؛ فقیه تُرکک می بیند که حضرتِ مولانا بر نورِ سبز راکب شذه اندکك اندکك جانبِ روزن بالا رفتن گرفت ؛ چون بروزن رسیذ فقیه مرا بیذار کرد وچون بر آن اطلاع یافتم ، نتوانستم تحمّل کردن وخوذرا گرفتن ؛ بیخوذوار نعرهٔ زذم وبیهوش گشتم ؛ یارانِ خفته یکبارگی بیذار گشتند وچون من بخوذ آمذم فرموذ که مجدالدین چرا نعره می زنی وطعمهٔ خوذ را از حوصله بیرون می اندازی ؟ تُرکی نو مرید می تواند تحمّل کردن توافشا می‌کنی ؛ ابدالانِ حق را ازینها بسیار باشذ ؛ محرمیّت حاصل کن تا محروم نشوی ؛ هماناکه مَن كَتَمَ سِرَّهُ مَلَكَ أَمْرَهُ نه‌که فرموذهٔ مردانست

شعر (رجز)

گر رازدارستی بشر پیذا نگردی خیر و شر
هرچه‌که ناپیذاستی بر وی همه پیذاستی

---

1 یکی BK : Z || مبارک BZ : متبرك K || 2 قیرشهر KB : قیرشهری Z || 3 متعلم KZ : — B || باهم BZ : بهم K || 11 من KZ : — B || 17 شعر BZ : — K || 19 a ناپیذاستی KBZ : ناپیداستش Kh

(۳۱۸/۳) همچنان یارانِ خاص که محلِّ اجتبا واختصاص داشتند
وبانوارِ اخلاص منوّر بوذند روایت چنان کردند که روزی حضرتِ
3 مولانا در مدرسهٔ خوذ فرموذ که خدمتِ مولانا شمس‌الدینِ ماردینی
مردِ ولیست، امّا خوذ را نمی‌داند تا اورا از خوذیْ خوذ واقف کنیم؛
چه بعضی از اولیا هستند که ولایتِ خوذ را نمی‌دانند وبعضی ولایتِ
6 خوذ را موقن اند، امّا دیگری را نمی‌دانند وبعضی کُمَّلِ کرام
آنانند که ولایتِ خوذ را ودیگری را عین‌الیقین می‌بینند وحقّ‌الیقین
می‌دانند وایشان ساقیانِ کامل اند واز مشربِ کوثرِ محمّدی می‌نوشند
9 واین شمس‌الدینِ ماردینیٔ ما را روزی مردی از مردانِ خذا نظرِ عنایت
انداخته بوذ تا ازآن نظرِ مبارک بی‌نظیرِ عالم شذ وولی گشت؛
چون یاران این خبرِ خیر را بمذکور رسانیذند که حضرتِ مولانا در حقِّ
12 شما امروز در مدرسه میانِ چندین اکابر چنین گواهی داذ؛ درحال
سر نهاذ وشاذیها کرده گفت: همچنانست که مولانا فرموذ وحکایتی
کرد که روزی مراهق گشته بوذم ودر شهرِ حلب در مدرسه تحصیل
15 می‌کردم وبتکرارِ هدایه مشغول بوذم؛ دیذم که ناگاه درویشی از در
درآمذ واز من آب درخواست کرد؛ بی‌تعلّل وتوقّف برخاستم وکوزهٔ
آب بدستِ درویش داذم وقدری طعامِ مَا حَضَر که داشتم در پیشِ
18 درویشِ دلریش نهاذم؛ ازآن حرکتِ موزونِ من دیذم که درویش

۳۱۸/۳ Z ۱۱۰ آ B ؛ ۱۰۴ آ K ۲۱۳ T, I, 416 ; H, I, 302

1 اجتبا KZ : احتبا B || 6 دیگری‌را KZ : دیکری B || 7 آنانند KB : آنند Z || ماردینی Bh : — KZB || 10 مبارک KZ : مبارکی B || 11 خیر BK : — Z || 12 چنین BK : — Z || 13 کرده KZ : کرد B || 16 کرد BK : کرده Z || 17 بدست درویش Z : بدرویش BK || 18 دیذم KZ : دید B

خوش شذ ؛ و در من یک نظری عجب بکرد ؛ همانا که از لذّتِ نظرِ
شیرینِ او چنان ذوقناک شذم که انزالِ منی شذ و من درآن خوشی
تا خوذ را جمع کردم دیذم که درریش رفته بوذ و غایب گشته و هنوز 3
لذّتِ آن نظر درکام جانِ من باقیست ، امّا چون بحضرتِ مولانا
رسیذم و این عظمت را دیذم و ملحوظِ نظرِ عنایتِ او گشتم حلاوتِ
آن نظر را در مقابلهٔ این عنایت کم از قطرهٔ دیذم از دریای محیط و ذرّهٔ 6
یافتم از نیّر اعظم ؛ و لله الحمد والمنّه که بعنایت و ارشادِ او سلطانِ
ولی شناس نیز گشتم

(۳۱۹/۳) همچنان اصحابِ عظام اَسْکَنَهُمُ اللهُ فِی الدارِ السّلامِ 9
روایت چنان کردند که شیخ بدرالدینِ تبریزی مردی بوذ ذو فنون
و در فنِّ کیمیا و صنعتِ سیمیا بو علی سینا بوذ ودر حکمتِ حکمای
حکمت سُقراطِ ثانی وافلاطونِ یونانی ؛ چون بدار الملکِ قونیه رسیذ 12
بانیٔ تربهٔ مقدّس امیر عَلَمُ‌الدینِ قیصر رَوَّحَ اللهُ روحَهُ مذکور را
بحضرتِ سلطان ولد دلالت نموذ وهنرمندیٔ اورا عرضه داشت و نموذ که
او دعوی میکند که هر روز هزار درمِ سلطانی بخدمتِ یارانِ مُجری 15
دارذ ؛ چه اصحاب بیشترند و وجهِ اخراجات کمتر ؛ حضرتِ ولد که
مربّیٔ تمامتِ اصحاب وامرا و اهلِ آداب بوذ این قضیّه را در بندگیٔ
والدِ خوذ عرضه داشت وحضرتِ مولانا هیچ نفرموذ ؛ علیها چون 18

T, I, 417 ; H, I, 303 ۳۱۹/۳ Z ۱۱۰ ب B ۱۰٤ ب K ۲۱٤

1 در من BZ : بر من K || 2 انزال منی شذ BKZ : متحیر کشتم و بی خویش شدم Kh || 3 تا KZ : — B || کردم BK : کردن Z || 7 نیّر KZ : نیز B || 8 نیز Z : — BK || 9 فی K : — BZ || 14 اورا KZ : او B || 15 که BK : — Z

9 همچنان . . . ص ۱/٤۷۸ بوذ : ر. ک. به سپهسالار ، ص ۳۹

بدرالدینِ تبریزی بادبِ تمام درآمد و سر نهاد بصدقِ درون مریدِ
مخلص شد

(۳/۳۲۰) همچنان حضرتِ ولیّةُ اللهِ فی الاَرْض فاطمه خاتون والدهٔ 3
شیخِ ما سلطان العارفین چلبی جلال الدین امیر عارف قدّسَ اللهُ سِرَّهُما
بنت شیخ صلاح الدین رضی الله عنه که مریمِ ثانی و صدّیقهٔ ربّانی بوذ
خبر داد که من از شکافِ در نظر می‌کردم که خداوندگار درین باب 6
چه فرمایذ ؛ فرموذ که سبحان الله ، عجب خبریست ، ما سعی میکنیم که
زر را خاک کنیم تا گَرْدِ فتنهٔ او بنشیند ودوذِ کدورتش از دوذمانِ
ما برخیزذ یکی آمذه است که من خاک را زر می‌کنم تا فتنه برانگیزانذ 9
مگر که از اشارتِ اَلْفِتْنَةُ نائِمةٌ لَعَنَ اللهُ مَنْ اَیْقَظَهَا بی خبر
است ، این کار افزائی باشذ ، ونمی داند که من زیاده جوئی را دوست
نمی دارم ، حقّا ثم حقّا که حق را بندگان هستند که اگر بر سنگ 12
و کلوخ نظر کنند بی علّتِ کیمیا زر و یاقوت گردذ ؛ همچنان برخاست
و دستِ مبارك را بر استونِ مرمرینِ مدرسه نهاذ ، درحال دیذم که استونِ
مرمر همچون آفتابِ درخشنده زرّین شذ تا لمعانِ آن چشمها را خیره 15
کرد ؛ اصحاب و بدرالدینِ تبریزی نعره زنان بجمعهم بیهوش گشتند ؛
مرا عقل زایل شذه است وچون بخویش آمذم فرموذ که بهاء الدین

۳/۳۲۰ Z ۱۱۰ ب B ۱۰٤ ب K ٤ ۲۱ T, I, 418 ; H, I, 303

3 الارض KZ : الارضین B || 6 که خذا KZ : خدا B || 8 کنیم BK : می‌کنیم Z || 9 برخیزذ KZ : خیزد B || 13 ثابت KZ : — B || 15 شذ KZ : شده B || 16 گشتند KZ : گشته || 14 مدرسه BZ : — K || 16 گشتند K : گشته

خدمتِ بدرالدین را بصحبتِ جنید الزمان خلیفة الحق چلبی حسام الدین ببر، تا ملازمِ خدمتِ ایشان باشد

3 شعر (رمل)

تا بداند که بزر طامع نه ایم ما زر از زر آفرین آورده ایم
آنک گر خواهد همه خاكِ زمین سر بسر زر گردد و درِّ ثمین
فارغیم از زر که ما بس پر فنیم خاکیان را سر بسر زرّین کنیم 6
از شما کی کُدیهٔ زر میکنم من شما را کیمیاگر میکنم
همرهِ جانت نگردد ملک وزر زر بده سرمه ستان بهرِ نظر

9 بعد الیوم بدرالدین هر هنری که می ورزید و صنعتی که بکار می برد فدای یاران میکرد وعاقبة الامر علم الدینِ قیصر بعد از رحلتِ مولانا اورا معمارِ تربهٔ مبارك ساخته بود

12 (۳۲۱/۳) همچنان از مقرّبانِ حضرت منقولست که روزی خدمتِ سلطان رکن الدین أَنَارَ ٱللّهُ بُرْهَانَهُ پنج همیان سیمِ سلطانی فرستاده بود؛ خواجه مجد الدین برگرفت و پیشِ مولانا برده؛ بانگ بر وی زد که بیرون انداز تا هر که خواهد برگیرد 15

شعر (هزج)

18 قماشی کآنِ تو نبود برون انداز از خانه
درونِ مسجدِ اقصی سگِ مرده چرا باشد

۳۲۱/۳ Z ۱۱۱ آ B ۱۰۵ آ K ۲۱۵ T, I, 420 ; H, I, 305 ،
2 ملازم K ~ خدمت Z || 3 شعر BZ : مثنوی K || 18 کان KZ : که آن B
4 ـ 8 تابداند . . . نظر : MN ، ج ٤ ، ص ۳۱۷ / ٦٥٥ ـ ٦٥٩ ، ٦٧٢ ؛ MA ، ص ۱۳/۳٤۱ ـ ۱۵ ، ۲۱

بیرون در انداختند ؛ هیچ کسی بر نداشت ، مجدالدین حال را بحضرتِ
مولانا عرضه داشت؛ فرموذ که برو خرج کن، هم نتوانست تلف کردن،
3 سوم بار پرسیذ که آن سیم را چه کنم وچه می بایذ کردن ؟ فرموذ که اگر
مرا بحقیقت بی تقلید دوست می‌داری آن مجموع را بر گیر ودر خندق
ریز تا جانت از حسابِ آن خلاص یابذ ؛ همچنان بر گرفتند ودرخندقِ
6 قلعه ریختند وخندق پر آب ولجمِ سیاه بوذ ، بسا کسانی که در هوسِ
آن سیم سپیذ رویها سیاه کرده جانها باختند ؛ بعد از آن فرموذ که مالِ
دنیا زهرِ قتّالست وهمگنان از بهرِ او در قتال وتمامتِ خلق را می کُشذ
9 وفانی میکنذ ؛ تا حدّی که مردانِ خذا را نیز دهان تلخ می‌کنذ ؛ الله الله
احتیاط می بایذ کردن تا از جمیعِ آفاتِ سیم سلیم مانی وسلیمِ عاهاتِ
او نگردی

12 شعر (هزج)

دنیا نبوذ عیدم من زشتیٔ او دیذم کلگونه نهذ بر روآن روسپیٔ زرده

(۳۲۲/۳) الحکایه : همچنان مشهورِ آفاق، سروَرِ باستحقاق، اخی
15 امیر احمدِ پایبرتی رَحِمَهُ الله که از رؤسای آن دیار بوذ ؛ مردی بوذ
منعم ومتموّل وصاحب مقام وبس روزگار دیذه وبصحبتِ اکابر رسیذه
بوذ وچون حضرتِ سلطان العارفین چلبی جلال الدینِ عارف
18 قدّس اللهُ سرّه بذآن دیار رسیذ وجمیعِ اهالیٔ پایبرت من الذکور
والاناث بنده ومریدِ او شذند چنان حکایت کرد که در عنفوانی

۳۲۲/۳ Z ۱۱۱ ب B ۱۰۵ ب K ۲۱٦ T, I, 421 ؛ H, I, 305

1 ـ 2 بحضرت مولانا KZ : بمولانا B || 3 سوم KZ : سیوم B || 10 آفات KZ : آفاتِ B || 17 جلال الدین KZ : — B || 18 سرّه KZ : + العزیز B

جوانی چون صیتِ جمیلِ ظهورِ حضرت مولانا جدّ شما بتواتر اینجا
می‌رسیذ و از عظمتِ حال و قالِ او مسافرانِ عالم روایت می‌کردند
مرا هوسِ آن می‌شذ که از پذر اجازت خواسته بطرفِ قونیه عازم 3
شوم و شرفِ دستبوسِ آن حضرت در یابم و البتّه ماذر و پذر
دستوری نمی داذند و بهلا هلا تعبیرِ زمان کردم ؛ شبی از غایتِ شوق
و عشقِ تمام برخاستم و چند رکعت نمازِ حاجت گزاردم و بآن نیّت 6
چهل بار سورهٔ اَنْعام خواندم تا مگر اِنْعامِ حق معاون گشته از سلکِ
اَنْعام بیرون آمذه بذآن زیارت مشرّف شوم ؛ چون نزدیکِ
صبح سر نهاذم و بخواب رفتم بهمان صفت و صورت که از یاران 9
و مسافران شنیذه بوذم حضرتِ مولانا را بخواب دیذم : فرجیها
پوشیذه و دستارِ دخانی بر سر نهاذه بخانهٔ ما در می‌آیذ و من بنده
پیشتر دویذه سر می‌نهم و روی بر خاکِ قدمش می مالم و لابها می‌کنم 12
و او از یاری مقراض می‌خواهذ و موی مرا بریذه بر رویم بوسها می‌دهذ
و چند بار بَارَکَ ٱللهُ بَارَکَ ٱللهُ می‌گویذ و می فرمایذ که شیخ
مثنویست و من از غایت شاذی بیذار می‌شوم و مویهای بریذهٔ خوذ را 15
بر سرِ بالین می‌یابم و ازین حالت حیرتی در من ظاهر می‌شوذ و از شوقِ
آن ذوق چند روزی دیوانه‌وار در کوهها می‌گردم ؛ عاقبة الامر
اجلاسِ عظیم کرده فرجی می‌پوشم و باقامتِ سماع و اوضاعِ اجتماع 18
و تلاوتِ مثنویٔ معنوی شروع می‌کنم بعد از آن ارمغانیٔ نیکو.از هر چیزی

---

1 ظهور BZ : — K || 2 می رسیذ BZ : رسید K || 4 شرف BK : +
و Z || ماذر KZ ~ پدر B || 7 تا مکر انام KZ : —B || 11 می آیذ KZ : آمد B ||
13 یاری KZ : یاران B || 14 که KZ : — B || 17 کوهها BZ : کومها K || می‌کردم
KZ : + و B || الامر KZ : + مرا B || 18 کرده KZ : — B || اوضاع KZ : و B

ترتیب کرده بحضرتِ مولانا ارسال کردم وازحالِ خوذ اعلام داذم؛
همانا که شجرهٔ خلافت فرستاذه من بنده را بمریذی قبول کردند وهمچنان
3 علامتِ قبولِ من آن بوذ که حضرتِ شما بذین دیار تشریف داذ
و علم الیقینِ مرا عین الیقین گردانیذ و بحق الیقین رسانیذ؛ همچنان پیوسته
حضرتِ سلطان ولد مذکوررا براذر ویار می خواند؛ ازنو بصدقِ تمام
6 مریدِ حضرتِ چلبی عارف گشته تمامتِ فرزندان واصحاب واعقابِ
خوذرا مریدِ آن سلطان کرده وانَّ لَهُ عِندَنا لَزُلْفی وَحُسْنَ
مآب (۳۸/۲۵، ۴۰) مقام ایشان شذ

9 (۳۲۳/۳) همچنان منقولست که درویشی حضرتِ مولانارا بخواب
دیذه مرید شذ وموبش‌را بریذند؛ علی الصباح خواب‌را بکرامِ اصحاب
حکایت کرد: اصحاب آن عزیزرا بحضرتِ مولانا ارشاد کردند تا از
12 نو مرید شوذ و گویذ هَذا تَأْوِیلُ رُؤْیَایَ مِنْ قَبْلُ قَدْ جَعَلَهَا
رَبِّی حَقّاً (۱۲/۱۰۰) وچون حضرتِ مولانا آن درویش‌را بدیذ
فرموذ که آخر موی اورا دوش برگرفته بوذم واورا قبول کرده؛
15 آن کافی باشذ

(۳۲۴/۳) همچنان منقولست که روزی خدمتِ شیخ صدرالدین
بدرسِ احادیث مشغول بوذ وافاضلِ عالم درآن مجلس حاضر بوذند؛
18 ازناگاه حضرتِ مولانا از در درآمذ شیخ استدعا نموذ که درسِ

T, I, 423-24 ; H, I, 307 ۳۲۴ - ۳۲۳/۳ Z ۱۱۲ آ B ۱۰۶ آ K ۲۱۸

2 بمریذی BK : بمرید Z || 7 کرده BZ : کرد K || 9 که BZ : — K ||
11 عزیز را KZ : عدرا (؟) B || 13 وچون KZ : چون B || 15 باشذ BK : شذ Z ||
17 بوذند B : شده K — Z

امروزينه را حضرتِ مولانا متعهّد شوذ ؛ همانا که در بيانِ هر حديثى
چندان احاديثِ غريب استشهاد آورده و بسطِ معانئ عجيب کرد و سببِ
ورودِ احاديث فرموذ و تحقيق کرد که حاضرانِ مجلس متحيّر ماندند ؛ 3
مگر در ضميرِ شيخ گذشته باشذ که عجبا معنئ اين حديث آنچنانست که
مولانا فرموذ يا چيزى ديگر ؟ چه ما اين معانى را از هيچ بزرگى سماع
نکرده‌ايم و اين طرز را نشنوذه‌ايم ؛ همان شب حضرتِ مصطفى را 6
صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم بخواب مى‌بينذ که در صدرِ خانقاه نشسته‌است ؛
شيخ پيش مى‌روذ و دستبوسِ رسول کرده ميفرمايذ که معنىِ آن حديث
ومقصودِ من آنچنانست که مولانا فرموذ و برآن مزيد نيست ؛ شيخ 9
صدرالدين از غايتِ شاذى بيدار مى‌شوذ و پيش ازآنک خواب را
بدرويشان واگويذ مى‌بينذ که حضرتِ مولانا از درِ خانقاه درآمذ
و برصدرِ صفّه بنشست وفرموذ که اِنَّا اَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا 12
ومُبَشِّرًا (۳۳/ ٤٤ ؛ ٤٨/ ۸) لِحَقِيقَةِ سِرِّنا و مُبَشِّرًا لَكَ
فى الرُّؤيا؛ يعنى که گواهئ آنچنان شاهدِ عدل در حقِ بندگانِ
مقبول بايذ که در محلِّ قبول افتذ ان شاءالله تعالى ؛ هى برخاست ؛ 15
شيخ را اعتماد واعتقاد واتحاد يکى در هزار شذ

(۳/۳۲٥) همچنان روزى حضرتِ مولانا بحمّام درآمذه بوذ ؛ همان
لحظه باز بيرون آمذه جامها پوشيذ ؛ ياران سؤال کردند که خذاوندگار چه 18

۳/۳۲٥ Z ۱۱۲ ب B ۱۰٦ ب K ۲۱۹ T, I, 425 ; H, I, 308

1 حضرت BK : — Z || شوذ BZ : باشذ K || که BZ : — K || 2 آورده B : + و KZ || کرد BZ : کرده K || 3 فرموذ BZ : فرموده K || 4 مگر BK : + که Z || معنى KZ ~ اين B || 6 نشنوذه‌ايم BZ : نشنيده‌ايم K || 7 صدر KZ : — B || 8 آن KZ : اين B || 10 صدرالدين B : — KZ || 15 هى BZ : همانا K || 16 واتحاد KZ : — B || 17 آمذه KZ : آمد B || پوشيذ KZ : پوشيده B

زوذ بیرون آمذ ؟ فرموذ که دلاّک شخصی‌را از کنارِ حوض دور
می‌کرد تا مرا جا سازذ ، از شرمِ آن عَرَق کرده زوذ بیرون آمذم

3 (۳/۳۲٦) همچنان روزی یاران برای یکی گفتند که مردِ بی وفاست؛
فرموذ که وفا خوش است؟ گفتند : آری؛ گفت : اکنون شما وفا را
سخت گیریذ ودایما فرموذی که بحقٍّ وفای مردان ویا گفتی بحقِّ
6 وفا وگفتی

شعر (رمل)

حق تعالی فخر آورذ از وفا گفت مَن اَوْفَی بِعَهْدٍ غَیْرَنا
9 مرسگان را چون وفا آمذ شعار رو سگان را ننگ وبذنامی میآر
بی وفائی چون سگان را عار بوذ بی وفائی چون روا داری نموذ
گر غلامِ هندوئی آرذ وفا دولت او را می‌زنذ طال <ال>بقا

12 (۳/۳۲۷) همچنان اوقات اتّفاق چنان می افتاذ که گویندگان
از غایتِ مداومتِ سماع خسته می‌شذند ؛ روزِ دو شنبه واماّ پنجشنبه
بمدرسه دیرترک می آمذند ؛ حضرتش می فرموذ که چون نمازِ عشّاق
15 دست نداذ باری نمازِ اشراق بگزاریم وچند رکعت نماز کرد تا گویندگان
می‌رسیذند وپاکوبندگان سماع می‌کردند

۳/۳۲٦ ـ ۳۲۷ Z ۱۱۲ ب B ۱۰٦ ب T, I, 425 ; H, I, 308

2 جا BZ : جای K || 4 همچنان K : — BZ || 12 همچنان BK : — Z || 13 بمدرسه KZ : — B

8 ـ 10 حق . . . نموذ : MN ، ج ۲ ، ص ۳۲۳/۲۰ ، ۳۲۱ ، ۳۲۲ ؛ MA ، ص ۲۰۰/۲۳ ـ ۲۲

(۳۲۸/۳) همچنان مگر روزی در بندگیٔ مولانا رباب می‌زدند ومولانا ذوقها می‌کرد ؛ از ناگاه عزیزی درآمد که نمازِ دیگر می‌گویند ؛ لحظهٔ تن زد ، فرمود که نی نی آن نمازِ دیگر ، این نمازِ دیگر ؛ هردو داعیانِ حقّند یکی ظاهر را بخدمت می‌خواهد واین دیگر باطن را بمحبّت ومعرفتِ حق دعوت مینماید

(۳۲۹/۳) همچنان از اصحاب یکی تاهّل کردی ؛ فرمود که انشاء الله یارِ دینی باشد ؛ همچنان روزی درویشی از مساوی گفتنِ یکی شکایت کرد و از انکارِ این کار باز گفت ؛ فرمود که جهان‌گیر توان شـــد امّا دهان‌گیر نی

(۳۳۰/۳) همچنان روزی حضرت مولانا بحمّام درآمده بود وبچشمِ ترحّم بجسمِ مبارکِ خود نظر می‌کرد که قوی ضعیف و نحیف گشته است؛ فرمود که درجمیعِ عمرِ خود ازکسی شرمسار نگشته ام ، امّا امروز از جسمِ لاغرِ خود بغایت خجل شـدم که بزبانِ حال چها گفت و چها نهفت و چگونه نالها کرد که روزی مرا در آسایش نداری ؛ کم از روزی یا شبی که قدری قوّت می گرفتم تا بارستمی بارکشی کردن ، امّا چکنم که آسایشِ من در رنجِ اوست ؛ چنانک گفت :

شعر (هزج)

اگر یکدم بیآسایم روانِ من نیآساید
من آن لحظه بیآسایم که یک لحظه نیآسایم

۳۲۸/۳ ـ ۳۳۰ Z ۱۱۲ ب ۱۱۲ آ B ۱۱٦ ب T, I, 426 ; H, I, 109

1 همچنان K : وگویند Z || 4 دیگر BK : + که Z || 6 همچنان KB : وچون Z || فرمود B : فرمودی KZ || 10 همچنان BZ : — K || حضرت مولانا KZ : — B || 13 که KZ : — B || 17 شعر K : — Z

همانا که آسایشِ عاشقان در تعب است و گنج در رنج و طرب در طلب و •رحومی در ادب

3 شعر (هزج)

کشاکشهاست در جانم کشنده کیست می‌دانم
دمی خواهم بیاسایم و لیکن نیستم امکان

6 (۳۳۱/۳) همچنان روزی مگر حرمِ مولانا کرا خاتون رضی الله عنها از سرِّ این حدیث سؤال کرد که اَکْثَرُ اَهْلِ الْجَنَّةِ البُلْهُ چه معنی دارذ؟ فرموذ که اگر اَبْلَه نبوذندی کی بجنّت و اَنْهار
9 خرسند شذندی؟ جائی که دیذارِ یارست چه جای جنّت و انهارست؟ فرموذ که اَکْثَرُ اَهْلِ الْجَنَّةِ البُلْهُ وعِلِّیّون لِذَوِی الاَلْبَاب واین بیت را گفت

12 شعر (هزج)

در دوزخ اگر زلفِ تو در چنگ آیذ
از حالِ بهشتیان مرا ننگ آیذ

15 ور بی تو بصحرای بهشتم خوانند
صحرای بهشت در دلم تنگ آیذ

پس هر دون همّتی که بتفرّجِ باغ بسته شذ از دیذارِ باغبان محروم ماند

T, I, 427 ; H, I, 310 ۳۳۱/۳ Z ۱۱۳ آ B ۱۰۷ آ K ۲۲۰

5 امکان KZ : امکانم B ‖ 8 ابله BK : البله Z

شعر (رجز)

جنّت مرا بی روی او هم دوزخست وهم عدو
من سوختم زین رنگ وبو کو فرّ انوارِ بقا 3

فرموذ که روزی جماعتی صاحب دلان دیذند که رابعه بدستی آتش گرفته بوذ وبدستی دستیٔ آب وباستعجال میدوید؛ سؤال کردند که ای بانوی آخرت کجا میدوی و در چیستی؟ گفت: میروم که آتش دربهشت 6 زنم وآب در دوزخ ریزم تا این هردو حجابِ رهزن از میانه بر خیزند و مقصد معیّن شوذ و بندگانِ خذا خذا را بی غرضِ رجا و علّتِ خوف خدمت کنند؛ چه اگر رجای جنّت و خوف جحیم نبوذی یکی حق را 9 نپرستیذی ومطاوعت ننموذی

شعر (رمل)

پشتِ این مستی مقلّد کی خمیذی در رکوع 12
گرنه در جنّت امیذِ قلیه و حلواستی

امّا مقصود ومطلوبِ مخلص وصالِ محبوبست وهردو عالم تبعِ آن وصال 15

شعر (رمل)

هرچه جز عشقِ خذای احسن است گر شکرخواریست آن جان کندنست
از خذا غیرِ خذا را خواستن ظنِّ افزونیست و کلّی کاستن 18

---

3 من BŻ : هم K || زین KZ : ز B || 4 [فرموذ] که Z : فرمود B همچنان K || 6 میدوی KZ : میروی B || 12 مستی KB : مشتی Z || 18 ه غیر KZ : + از B

---

4 هرچه . . . کندنست : MN، ج ۱، ص ۲۲۶/۳۶۸۶؛ MA، ص ۹۵/۲۵
5 از خدا . . . کاستن : MN، ج ۵، ص ۷۷۳/۵۰؛ MA، ص ۴۴۸/۲۴

شیخ ماتریدی‌را گفتند : سَل ْ ما تُرِیدُ ؛ گفت : اُرِیدُ أنْ لاَ اُرِید
(۳۳۲/۳) الحکایه : همچنان منقولست که روزی حضرتِ مولانا
3 در تقریرِ معانی گرم شـــذه بوذ وجماعتی از هر طایفه حاضر بوذند ؛
حکایتی فرموذ که مگر تُرْکی بشهر آمذه بوذ ؛ ازناگاه بر درِ
مدرسهٔ رسیذ ؛ دیذ که مدرسه‌را روفته اند وآب افشانی کرده وفُقَها
6 با دستارهای بزرگ وجامهای نفیس نشسته اند ؛ بعد از ساعتی دیذ که
بوّابِ مدرسه بیامذ وجهتِ هر یکی از معنیٔ نان وگوشت وغیره که
راتبهٔ ایشان بوذ آورده هرکسی را حصّهٔ بداذ ؛ تُرکْ‌را این حالت
9 قوی خوش آمذ ؛ روزِ دیگر تُرکِ بیچاره تَرْکِ عیال ودیهِ خوذ
کرده برخوذ دستاری وجبّهٔ راست کرده بمدرسه در آمذ وبمدرّس
سلام داذه در جنبِ او بنشست ؛ مگر مدرّسِ فقیه فقیر بوذ ؛ بفراست
12 معلوم کرد که او عالم نیست وآن‌را برای غرضی کرده‌است ؛ مدرّس
فرموذ که ای عزیزِ من بآرایشِ ظاهر وجبّه ودستار کسی دانشمند
وفقیه نمی‌شوذ وبی مجاهده کسی بمشاهده نرسیذه است ؛ سالها خونِ
15 جگر بایذ خوردن وتکرار تکرار می بایذ کردن ودوذ آلوذِ چراغ
بایذ شذن تا مگر بتوفیقِ اللهِ وعِنایتِهِ ناکسی کسی شوذ وازوجودِ
او کسان وناکسان کسی توانند آموختن ؛ اکنون مثالِ جماعتی که
18 صورت پرستان اند ودر زیبِ صورت مانده اند وبتربیت ظاهر اکتفا
کرده وفرجی‌را برای صورت پوشیذه اند وهرگز معنی دان ومعنی

۳۳۲/۳ Z ۱۱۲ ب B ۱۰۷ آ K ۲۲۱ H, I, 311 ؛ T, I, 429

5 مدرسه را KZ : مدرسه || 7 غیره KZ : غیر B || 8 ترک را KZ : ترک B || 10 کرده KZ : کرد B || 12 کرده‌است BK : کرده Z || 15 تکرار تکرار BK : تکرار Z || 16 عنایته BK : عنایت Z || 17 وناکسان KZ : — B || 19 فرجی را BZ : فرجی K

بین و معنی کش نیستند ، همچو آن تُرْکند که گفته آمذ ؛ سالها زحمات بایذ کشیذن تا مگر آدمیْ یکدمه‌ٔ آن دمی گردذ و گفت :

3 شعر (رمل)

سـالها بایذ که اندر آفتاب لعل یابذ رنگ ورَخْشانی وتاب
تا که پُشکی مُشک گردذ ای مرید سـالها بایذ درآن روضه چریذ
6 همچو تاری شذ دل‌وجان درشهود تا سرِ رشته بمن روئی نموذ
چون خیالی میشوذ در زُهد تن تا خیالات از درونه روفتن

(۳۳۳/۳) همچنان مقبولِ کُمَّل الاحرار شیخ محمودِ نجّار رَحِمَهُ
9 اللهُ روایت کرد که روزی در مدرسه‌ٔ مبارک سماعِ عظیم بوذ و خدمتِ شیخ فخرالدینِ عراقی که از عارفانِ زمان بوذ درآن ساعت حالتی کرده خرقه و تخفیفه اش افتاذه می‌گشت وبانگها می‌زذ ؛ همانا که حضرتِ
12 مولانا در گوشه‌ٔ دیگر سماع می‌کرد وحدمتِ مولانا اکمل‌الدینِ طبیب با جمیعِ علماء و امراء نگاه داشت می‌کردند ؛ بعد از سماع اکمل‌الدین فرموذ که خذاوندگارِ راستین ، خدمتِ شیخ فخرالدینِ عراقی ازین
15 بیش خوابهای خوش خواهذ دیذن ؛ فرموذ که اگر سر این سو کنذ وخُسبذ ؛ آحر الامر ملحوظِ نظرِ عنایت گشته باجازتِ

T, I, 431 ; H, I, 312 ۳۳۳/۳ Z ۱۱.۳ ب B ۱۰۷ ب K ۲۲۲

1 گفته آمذ K : گفته‌اند BZ || 4 b رخشانی KZ : رخشان B || 8 کل KZ : کمال B || 10 ساعات K : ساعت Z || 16 خسـذ BK : خسبذ Z

4 سالها . . . تاب : MN ، ج ۱ ، ص ۲۵۹۲/۱۵۹ ؛ MA ، ص ۲۱/۶۸
5 تا که . . . چریذ : MN ، ج ۵ ، ص ۲٤۷۲/۱۵۸ ؛ MA ، ص ۱/٤۹۸
6 همچو . . . نموذ : MN ، ج ٦ ، ص ۲۹٤۳/٤٤۰ ؛ MA ، ص ۱/٦۲۱
7 چون . . . روفتن : MN ، ج ۵ ، ص ۲۸۱٦/۱۸۰ ؛ MA ، ص ۱۹/۵۰۸

آن حضرت معین‌الدین پروانه شیخ فخرالدین را بجانبِ توقات دعوت
کرده خانقاهِ عالی جهتِ او عمارت فرموذ و درآن جایگاه شیخِ خانقاه
3 شذ و پیوسته شیخ فخرالدین در سماعِ مدرسه حاضر شذی ودایما از
عظمتِ مولانا باز گفتی و آهها زذی و گفتی که اورا هیچ کسی کَما
یَنْبَغِی ادراک نکرد ؛ درین عالم غریب آمذ و غریب رفت

6 شعر (رمل)

درجهان آمذ وروزی دو بما رخ بنموذ
آنچنان زوذ برون شذ که ندانم که که بوذ

9 (۳/۳۳۴) همچنان روزی حضرتِ مولانا درمیانِ معرفت فرموذ که
این آبِ جوئی که ماهیان در وی مقیم اند تا نان ریزه در وی نریزی
ماهیان سر برون نمی کنند و بذآن نانپاره‌ها نمی پیچند ؛ همچنان جوی
12 حکمتِ ما که درجوی روانِ ما روانست تا صدقِ طلب و اعتقادِ
درست و اخلاصِ بی‌ریا در وی نریزی ماهیانِ معانیٔ ما عَلَی قَدْرِ
هِمَمِ اَلْمُسْتَمِعِین وَاَلطالِبِین ازین جوی سر نمی کنند و گرفتارِ شصتِ
15 هیچ صیّادی نمی شوند : همانا که تذلّل و افتقارِ عظیم می بایذ که
اضطراب و اضطرارْ موجبِ استحقاقست أَمَّنْ یُجِیبُ الْمُضْطَرَّ
اِذا دَعَاه (۶۲/۲۷)

T, 1, 431 ; H, I, 313 ۳/۳۳۴ Z ۱۱۴ آ B ۱۰۷ ب K ۲۲۳

2 کرده BZ : کرد K || 5 درین KZ : در B

شعر (رمل)

حق تعالی گر سماوات آفریذ — از برایِ دفعِ حاجات آفریذ
هرچه روئیذ از پیِ محتاج رُست — تا بیابذ طالبی چیزی‌که جُست 3
تا نگریذ طفلکِ نازکِ گلو — کَی روان گردذ زِ پستان شیرِ او

(۳/۳۳۵) همچنان روزی مگر عزیزی از یاران غمناک شذه بوذ؛ حضرتِ مولانا اورا فرموذ که همه دلتنگیْ دنیا از دل نهاذگیْ این عالمست؛ 6 هر دمی‌که آزاذ باشی ازین جهان وخوذرا غریب دانی و در هر رنگی‌که بنگری و هر مزهْ که بچشی دانی که با او نمانی و جای دیگر می‌روی دلتنگ نباشی، طُوبَی لِمَنْ جَالَسَ اَهْلَ الفِقْهِ والحِکْمَةِ 9 وخَالَطَ اَهْلَ الذُلِّ وَالْمَسْکَنَةِ؛ باز فرموذ که آزاذ مرد آنست که از رنجانیذنِ کسی نرنجذ. جوانمرد آن باشذ که مستحقِ رنجانیذن را نرنجاند؛ چنانک گفت: 12

شعر (خفیف)

تا درین خرقه ایم ازکس ما — هم نرنجیم و هم نرنجانیم

15 (۳/۳۳۶) همچنان مرویست که روزی یکی از اصحاب از قلّتِ اسباب شکایت می‌کرد وبحضرتِ مولانا لابها می نموذ، تا وی‌را قدری دنیاوی دست دهذ؛ فرموذ که برو و مرا دشمن‌گیر وهیچ دوستم مدار تا دنیا

۳/۳۳۵ ـ ۳۳٦ Z ۱۱٤ BT ۱۰۸ KT ۲۲۳ T, I, 432 ; H, I, 313

I شعر BK : — Z || 10 باز فرموذ K : — Z

2 ـ 4 حق . . . شیر او : MN، ج ۳، ص ۲۰۹/۱۸۳ ۰ ۳۲۰۸۳، ۳۲۱۳ MA ۰ ص ۲/۲۷۸، ٤۰۱

ترا دوست گیرذ وحق تعالی ترا دنیا دهذ ؛ گفت : نتوانم ؛ فرموذ که
پس برو در بی‌نوائی و درویشی صبرکن تا بنوائی استماع کنی ؛ چه دین
3 با دنیا بیکجا جمع نمی‌شوذ مگر مردانِ حق را واین بیت را گفت :

شعر (هزج)

ای طالبِ دنیا تو یکی مزدوری — وی عاشقِ خلد ازین حقیقت دوری
6 وی شاذ بهر دو عالم از بی خبری — شـــاذیٔ غمش ندیذهٔ معذوری

(٣٣٧/٣) همچنان مگر شخصی کیسهٔ پر زر یاوه کرده بوذ
و بیخوذوار می دویذ و از هرکسی می‌پرسیذ ؛ از ناگاه بحضرتِ مولانا
9 رسیذ ، فرموذ که مگو که گم کردم ، بلک بگو که یافتم

(٣٣٨/٣) همچنان درویشِ دلریشی روایت کرد که روزی شخصی
بحضرتِ مولانا مقابل افتاذ ، سر نهاذ و گفت که ازین عالمِ دون قوی
12 سیر و ملول شذه‌ام کاشکی بذآن عالم می رفتم باری می‌آسوذم که حضرتِ
باریٔ تعالی آنجاست ؛ فرموذ که چه دانی که اگر اینجا باشذ

شعر (هزج)

15 بیرون ز تو نیست هرچه در عالم هست
در خوذ بطلب هر آنچ خواهی که توئی

٣٣٧/٣ ـ ٣٣٨ Z ١١٣ ب B ١٠٨ ب K ٢٢٤ T, I, 433 ; H, I, 314

3 این بیت را Z : بیت B این را K || 7 مکر KZ : — B || 9 که مکو که BK : مکو Z || که KZ : — B || 10 همچنان BK : — Z || 11 افتاذ BZ : شد K || سر نهاد KZ : — B || 13 دانی که BZ : دانی K

(٣٣٩/٣) همچنان مگر عزیزی را از یاران در مجمعی عظیم اتّفاق افتاذ و هر یکی از هر بابی فصلها می‌خواندند وفضلها می‌جستند و آن عزیز هیچ نمی‌گفت؛ حضرتِ مولانا فرموذ که یارا چرا تو هم معرفتی 3 وسخنی نگفتی؟ گفت: مجمعِ اکابر بوذ. متوهّم شذم؛ فرموذ که تو دهان بایستی گشاذن ما خوذ می‌گفتیم

(٣٤٠/٣) همچنان قدوة الاصحاب چلبی جلال الدین المعروف بابن 6 اسفهسالار رَحِمَهُ اللهُ که از عرفای اصحاب و امیر زاذهٔ شهر بوذ حکایت کرد که روزی حضرتِ مولانا مرا با چند یاری بقیصریه پیشِ پروانه قاصد می‌فرستاذ؛ نامهٔ املا فرموذه حضرتِ چلبی حسام الدین 9 بنوشت و در ضمنِ مکتوب گفتنیها را گفته دُررِ معانی سفته بوذند؛ چون نامهٔ مبارک را برسرِ دستار زذم سر نهاذه پایهای مبارکِ خذاوندگار را بوسه‌ها داذم و گفتم: اگر بزبان پیغام پرسند چه گویم؟ 12 فرموذ که تو آنجا چون دهان باز کنی ما گفتنی را بگوئیم؛ چون بخدمتِ سلطان وامرا رسیذم وسلامِ مولانا را رسانیذم همگان برسرِ پا برخاسته اکرامِ عظیم کردند و ایستاذه پروانه مکتوب را بعبارتِ شیرین 15 فرو خواند و در هر محلّی آفرینها می‌کردند و بمطلوبِ ما اجابت نموذه از عظمتِ خذاوندگار سؤال کردند که چه می‌کنذ و مزاجِ مبارکش چونست؟ چندانی حقایق و دقایق گفته‌ام که بی‌خوذ شذه‌ام؛ پروانه 18

٣٣٩/٣ـ٣٤٠ Z ١١٤ ب B ١٠٨ ب K ٢٢٤ـ٢٢٥ T, I, 434; H, I, 315

4 سخنی BK : سخن Z || 8 روزی KZ : روز B || 9 می فرستاذ KZ : +، و B || فرموذه Z : فرمود BK || 10 گفتنیها را Z : گفتنیها BK || 11 مبارک را BK : مبارک Z || نهاذه BZ : + بر K || 12 خذاوندگار را BZ : خذاوندگار K || بزبان BZ : زبان K || 15 برخاسته KZ : برخاست B || 16 کردند BK : کرد Z || 18 که KZ : — B || شذه‌ام KZ : شذم K

وامرا گریها می‌کردند و افسوسها می‌خوردند که چرا از آن حضرت
دورند و از آن صحبت و دیذار مهجور، عاقبت پروانه از من پرسیذ که
3 خدمتِ چلبی بارها تشریف می‌فرموذ امّا مثلِ این بار شمارا پربارِ
معرفت و معانی ندیذه‌ایم، حکایت را باز گفتم؛ همشان باتّفاق سرنهاذند
و تحسینها کردند و بسی خدمتها و نعمتها که فرستاذند

6 (٣٤١/٣) همچنان خدمتِ افلاطونِ زمان خواجه اکمل‌الدینِ
طبیب طابَ اللهُ ثَرَاهُ روزی بزیارتِ مولانا آمذه بوذ و آن روز درخانهٔ
چلبی حسام‌الدین بوذند؛ مگر اکمل‌الدین جامهای بس نفیس پوشیذه
9 بوذ وچوقای سقرلاطِ سرخ با پوستینِ سمور بردوش گرفته؛ بعد
از لمحهٔ حضرتِ مولانا در گوشِ اکمل‌الدین سرّی گفته فی‌الحال
سرنهاذ و جامها را بقوّالان داذه روانه شذ؛ حضرتِ چلبی حسام‌الدین
12 از مذکور پرسیذ که مولانا درگوشِ شما چه می‌فرموذ و موجبِ سجده
وحالت چه بوذ؟ گفت: مرا در ضمیر می‌گذشت که باین جامهای نفیسِ
زنانه در نظرِ مردانِ حق چون آمذم وچون یافت شذم؟ واین
15 حرکت هیچ مصلحت نبوذ؛ همانا که خوذرا بغایت بیچاره وشرمسار
دیذم وحالم دیگرگون گشت؛ همانساعت در گوشم فرموذ که فارغ باش
و اندیشه مکن و خجل مشو؛ جامهٔ جانِ ما که تن است نزدِ ما اعتباری
18 ندارذ تا جامهٔ بارانی‌را که بیرونیست چه اعتبار خواهذ بوذن که انّ اللهَ
لاَ يَنْظُرُ اِلَى صُوَرِكُم وَلا اِلَى اَعْمَالِكُم وَلَكِنْ يَنْظُرُ اِلَى

٣٤١/٣ Z ١١٥ آ B ١٠٨ ب K ٢٢٥ T, I, 435 ; H, I, 316

1 می‌کردند KZ : کردند K || می خوردند BZ : خوردند K || 4 ندیده ایم BK : ندیده‌ام Z || 5 خدمتها BZ : خدمتیها K || 10 لمحهٔ KZ : اخ (؟) B || گفته BZ : گفت K

قُلُوبِکُم و نیّاتِکُم ؛ جهدی کن که تو معرِّفِ جامه شوی ، نه جامه معرِّفِ تو و من از خوشیٔ آن عنایت جامها را بقوّالان شکرانه داذم وچندانک اکمل‌الدین در قیدِ حیات بوذ دیگر جامهای بتکلّف نپوشیذ 3

(۳/۲٤۲) همچنان ملازمانِ صحبت و خادمانِ خدمت روایت چنان کردند که حضرتِ مولانا حیدروار سیر را دوست می داشت ؛ بعد از آنک ده پانزده روز بلک بیست و سی روز گذشتی که اصلا 6 افطار نکردی سیر دانهای خام می‌خورد و می‌فرموذ که حضرتِ مصطفی بامیرالمؤمنین علی هردم اشارت می‌فرموذ که یا عَلِیُّ کُلِ اَلثُّومَ نَیّاً برجهتی وحکمتی که او داند 9

(۳/۲٤۳) همچنان حضرتِ کراکا والدهٔ چلبی عارف قَدَّسَ اللهُ سِرَّهُما روایت کرد که قربِ ماهی حضرتِ مولانا را ندیذم که چیزی افطار کرد و من هنوز نو عروس بوذم ومعلّمِ من حضرتش بوذ ؛ روزی 12 فرموذ که فاطمه خاتون ، درخانهٔ ما ماست هست؟ گفتم : بلی هست ، امّا بغایت ترش ؛ فرموذ که درکاسهٔ بزرگ‌کرده در پیشِ او نهاذم ؛ فرموذکه بیست سر سیر بکوب و درآنجا کن تا لذّت گیرذ ؛ نیمشبی 15 دیذم که باز آمذ و ماست بخواست ونانهای بیاتِ کرهِ زنگگ گرفته را درآنجا ترید کرده تمامتِ آن کاسه‌را بخورد ومن قدری از آن ماست در دهان کردم ، فی الحال زبانم آبله کرد از غایتِ جدّتِ آن ؛ 18

۳/۲٤۲ ـ ۳٤۳ Z ۱۱٥ ب B ۱۰۹ آ K ۲۲٦   T, I, 436-37 : H, I, 317

2 شکرانه BK : — Z || بقوالان K ~ شکرانه B || 9 برجهتی و B : جهت KZ || 10 کراکا Z : کرها (وباکوکا) B فاطمه که KZh || 14 درپیش KZ : پیش B || 16 ماست KZ : ماست را B || زنگگ BZ : — K || 17 ترید KZ : تریب B || ازان KZ : — B

همچنان کاسه را لیسیذه بمن داذ و بنماز تهجّد شروع فرموذ ، حتی مطلع الفجر وچون یاران جمع آمذند بسماع مشغول شذ تا هفت شبانروزی
3 قرار نکرد ولحظهٔ نیارامیذ ؛ روز هشتم بحمّام رفته ؛ هفتهٔ دیگر درآنجایگاه بوذ وعالمیان بذین قدرت وقوّتِ عظیم حیران مانده بسی منافقان که زنّار بریذند و موافق شـذند واز مخالفت استغفار کرده
6 موافقت نموذند ؛ همچنان روزی فرموذ که ما ازین عالم سه چیز را اختیار کردیم : یکی سماع و یکی فُقّاع ویکی حمّام

(۳/۳٤٤) همچنان منقولست از چلبی شمس الدین ولدِ مدرّس که
9 او روایت کرد که روزی حضرتِ فرزندِ خذاوندگارم ملکه خاتون رَحِمَهُما اللهُ مملوکهٔ خوذرا رنجانیذه بوذ ؛ ازناگاه حضرتِ مولانا از در درآمذه بانگی بروی زذ که چراش می‌زنی وچراش می‌رنجانی؟ چه اگر
12 او خاتون وتو کنیزک بوذی چه خواستی کردن؟ می‌خواهی که فتوی دهم که در کلّ عالم غلام وکنیزک هیچ نیست الاّ حق را وفی الحقیقه همه براذران وخواهرانِ ما اند که مَا خَلْقُكُم وَلا بَعْثُكُم إلاّ
15 كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ (۳۱/۲۸) ؛ درحال توبه کرده اورا آزاذ کرد وهرچه پوشیذه بوذ بروی پوشانیذ وچندانک درقیدِ حیات بوذ دیگر غلامان وکنیزکان را تعرّض نرسانیذ وبرسُنّتِ نبوی سلوک نموذه
18 می‌گفت

T, I, 437 ; H, I, 317 ۳/۳٤٤ Z ۱۱٥ ب B ۱۰۹ آ K ۲۲٦

2 مطلع BZ : تطلع K || بسماع BK : + شروع Z || شبانروزی KZ : شبانه روز B || 4 عظیم BZ : — K || مانده KZ : ماند B || 6 چیز را BK : چیز Z || 9 حضرت BK ~ فرزند Z || 10 رحمهما Z : رحمها که B رحمها K || 12 و تو کنیزک بودی BK : بوذی و تو کنیزک Z || 16 دیگر Z — K

شعر (رمل)

شرم دارم از نبیّ ذو فنون أَلْبِسُوهُم گفت مِمَّا تَلْبَسُون
مصطفی کرد این وصیّت بابنون اَطْعِمُوا الْأَذْنَابَ مِمَّا تأكُلُون 3
من چو پوشم ازخز واطلس لباس زآن بپوشانم حَشَم را نی پلاس

(٣/٣٤٥) همچنان منقولست که روزی حضرت مولانا از کثرت سماع و لطافت مزاج هنگام شتا زُکام شده بوذ، که الزُّکام امانٌ مِن 6 اَلسَّرسام وَ هُو يَقْطَعُ عِرْقَ اَلجُذام، اَوَّلُهُ فَصْدٌ وآخِرُهُ حَمّامٌ؛ همانساعت قصد فصد کرده پیراهن خوذرا بفصّاد بخشیذ؛ دوّم روز بحمّام رفت 9

(٣/٣٤٦) همچنان بزرگی سؤال کرد که در عقیب کلّ صلوات مکتوبة آیة الکرسی خواندن چه حکمت دارذ؟ فرموذ که قال النبیّ صلی الله علیه وسلّم مَنْ قَرَاءَ آيةَ الكُرْسِيِّ عَقِيبَ كُلِّ صَلَواةٍ مَكْتُوبَةٍ 12 قَبَضَ اللهُ رُوحَهُ بِنَفْسِهِ؛ عجبا ازآن عظیمتر چه فایده وحکمت باشذ که جان ترا بدست خوذ او قبض کنذ وفیض رحمت فرمایذ؛ لا جرم حضرت مصطفی علیه السلام دایما می خواند و امّت خوذرا هم 15 بر قراءت آن ترغیب و تحریض می‌فرموذ و فضیلت آیة الکرسی از عرش عظیم عظیم‌ترست ودر هیچ کتابی نیست، مخصوص بمصطفاست و بامّت مرحوم او علیه السلام 18

T, I, 339 ; H, I, 319 ٣/٣٤٥ ـ ٣٤٦ Z ١١٦ آ B ١٠٩ ب K ٢٢٨

7 السرسام KZ : سر السام (!) B || 10 در عقیب KZ : در عقب B || کل B : — KZ || 12 مکتوبة BK : + مفروضة Z || 16 می فرمود BK : فرموذ Z || 17 عظیم عظیم KZ : عظیم B

2 ـ 4 شرم . . . پلاس : MN، ج ٦، ص ٥٠١/٣٩٧٤ ـ ٣٩٧٥، ٣٩٧٣؛ MA، ص ٦٤٦ / ٦ ـ ٧

(۳۴۷/۳) همچنان یارانِ عتیق که سالکانِ طریقِ تحقیق و مستانِ جامِ رحیق بوذند رِضوانُ اللهِ عَلَیهِم اَجْمَعِین چنان روایت
3 کردند که روزی حضرتِ مولانا فرموذ که یارانِ ما تربهٔ مارا بلند سازند تا از مسافتِ دور پیدا شوذ که هرکه تربهٔ مارا ار دور ببیند واعتقاد نمایذ و بولایتِ ما اعتماد کنذ ایزذ تعالی اورا از جملهٔ مرحومان
6 گرداند ؛ علی الخصوص که کسی بعشقِ تمام و صدقِ بی‌ریا وحقیقتِ بی‌مجاز و یقینِ بی‌گمان بیایذ وزیارت کنذ و نماز گزارذ و هر حاجتی که دارذ بخواهذ ، باری سبحانه وتعالی جمیعِ حاجاتِ اورا
9 بر آورده گرداند و بمقاصدِ خوذ برسذ ومطلوبِ او دینی ودنیاوی حاصل شوذ

شعر (مجتث)

12 ز بس دعا که بکردم دعا شذست وجودم
که هرکه بیند رویم دعا بخاطر آرذ

همچنان فرموذ که دعا همچون تیرست وآمینِ یاران پرهای آن تیر

15 شعر (هزج)

بخواه ای دل چه می‌خواهی عطاء نقد وشه حاضر
که آن مه رو نفرمایذ برو تا سالِ آینده

T, I, 440 ; H, I, 319 ۳۴۷/۳ Z ۱۱۶ آ B ۱۰۹ ب K۲۲۸

5 ایزذ BZ : الله K || 9 مطلوب KZ : بمطلوب B || 13 بخاطر BZ : بخاطرم K || 14 فرموذ KZ : فرموده است B

(۳۴۸/۳) همچنان نقلیست صحیح که روزی حضرت مولانا فرموذ که
هفت کرّت تربهٔ مارا عمارت کنند ؛ آخرین بار ترکی بیرون آیذ متموّل
وتربه را یک خشت از زر و یک خشت ازنقرهٔ خام بسازذ وحوالیٔ 3
تربهٔ ما شهری شوذ بس بزرگ و تربهٔ ما در میانهٔ شهر بمانذ ودرآن
زمان مثنویٔ ما شیخی کنذ

(۳۴۹/۳) همچنان از یاران کبیر منقولست که روزی در بندگیٔ مولانا 6
حکایت سبعه خوانیٔ صاین الدّین مُقری می‌کردند که ابوحفص دوران
وقالون زمانست وهر شب بایذ که ختم قرآن کنذ ، آنگاه آرامذ ؛
فرموذ که آری ، گردگان را نیکو می‌شمرذ واز مغز نغزش حظّی 9
ندارذ وفرموذ که کِتابُ اللهِ مَبْنِیٌ عَلَی اَرْبَعَةٍ : العبارةُ والاِشارَةُ
وَاللَّطائِفُ وَالحَقائِقُ ؛ فالعِبارَةُ لِلْعَوام والاِشارَةُ لِلْخَواصّ
واللَّطائِفُ لِلاَولِیاء والحَقائِقُ لِلاَنْبِیاءِ ؛ وآن عزیز پیوسته
بعبارت مشغولست واز اسرار آن محجوب 12

(۳۵۰/۳) همچنان روزی صاین الدّین بتکلّف می‌گویذ که امشب
بعشق مولانا قرآن را ختم کردم ؛ فرموذ که چون نظرقیذی؟ فی الحال
سرنهاذ وگریان شذ ومولانا فرموذ 15

شعر (رمل)

بر دلش گر تافتی گفت لبش ذرّه ذرّه گشته بوذی قالبش
که لَوَ اَنْزَلْنا کِتاباً لِلْجَبَل لانْصَدَع ثُمّ انْقَطَع ثُمّ ارْتَحَل 18
لَرَأَیْتَهُ خاشِعاً مُتَصَدِّعاً مِنْ خَشْیَةِ اللهِ (۵۹/۲۱) ودرین باب چه معانیها

T, I, 441 ; H, I, 320 ۳۴۸/۳ ـ ۳۵۰ Z ۱۱۶ ب B ۱۱۰ آ K ۲۲۹
9 می شمرد BZ : می شمارذ K ‖ 12 اسرار KZ : سرّ B
18 که . . . ارتحل : MN ، ج ۲ ، ص ۵۰۹/۲۷۵ ؛ MA ، ص ۱۱/۱۱۶

که می‌فرموذ و فرموذ که امام ابوحنیفه رَضِیَ اللهُ عَنْهُ شبی نماز عشا
می‌کرد، سوره‌ٔ اِذَا زُلْزِلَتِ اَلاَرْضُ زِلْزالَهَا (۱/۹۹) فرو خواند؛
3 چون بذین آیة رسیذ که فَمَنْ یَعْمَلْ مِثْقالَ ذَرَّةٍ خَیْرًا یَرَهُ
(۷/۹۹) شهقهٔ بزذ و بیهوش گشت؛ گویند: هفت شبانروزی بر سرِ
سجّاده بیخوذ مانده بوذ از هیبتِ اسرارِ قرآن؛ اگر قرآن خوانی آنچنان
6 خوان که ترا بخوانندت نه آنک از غفلتِ آن خواندن برانندت و سرّ
رُبَّ تَالِی اَلقُرآنَ وَاَلقُرآنُ یَلْعَنُهُ اینست

شعر (هزج)

9 عروسِ حضرت قرآن نقاب آنگه براندازذ
که دار الملکِ ایمان را مجرّد بیند از غوغا

(۳/ ۳۵۱) همچنان کُمّلِ اصحابِ درایت روایت چنان کردندکه
12 روزی قاضی سراج الدینِ اُرْمَوی رَحِمَهُ اللهُ که در جمیعِ علومِ عقلی
و نقلی شافعیٔ ثانی بوذ؛ از چند فنٍّ معتبر مسایلِ مشکل و نکتِ غرّا
استنباط کرده مستحضر گشت و بشاگردانِ خوذ تفهیم داذ که وقتی که
15 مرا در مجمعِ امرا و فضلا با حضرتِ مولانا اتّفاق افتذ، میخواهم که
فضیلت و چستیٔ خوذ را بوی بنمایم، تا معلوم کنذ که دانشمندی چیست
ودرآن دم که من در بحث گرم شذه باشم و دقیقهٔ از من فوت شوذ
18 از هر جائی معاونت کنیذ؛ همانا که حضرتِ مولانا صباحی بسروقتِ

۳/ ۳۵۱ Z ۱۱۶ ب B ۱۱۰ ب K ۲۳۰ T, I, 443 ; H, I, 321

1 می فرمود BK : فرمود Z || امام BK : — Z || 12 ـ 13 عقلی ونقلی BZ : عقل ونقل K || نکت BK : نکتهٔ Z || 18 کنیذ KZ : کنند B

قاضی می در آیذ و سلامی داذه بهیبتِ عظیم در وی نظر میکنذ و بروذی
باز بیرون می‌آیذ ؛ قاضی سراج الدین در پیِ او بیرون می‌روذ وهیچ کس را
نمی بینذ و از مردمِ محکمه سؤال می‌کنذ ، کسی نشـانش نمی‌دهذ ؛ 3
بعد از سـاعتی دیذ که حضرتِ مولانا از عُلویٔ قاضی فروذ آمذ
و روانه شذ ؛ حیرتِ آن جماعت یکی در هزار شـذ ؛ خدمتِ قاضی
بالای علوی میروذ که نمازِ صبح‌را میگزارذ ؛ می‌بینذ که بر آبگینهای 6
دیوارِ علوی مجموعِ آن مسایل و نکته‌ها را یگان یگان نبشته است
و اَسئوِله و اجوبه‌ٔ آنرا در تحتِ هر مسئله ونکته ثبت فرموده
و در تحقیقِ آن چندان لطایفِ غیبی و عینی بیان کرده که 9
در بیان آیذ ؟ فی الحال قاضی نعره‌ٔ می‌زنذ وجامها‌را برخوذ چاک
می‌کنذ و از آن امتحانِ بارد و تصوّرِ شارد استغفارکرده دوان بمدرسه
می‌آیذ واز حضرتِ مولانا عذرها خواسته محبِّ مخلص می‌شوذ وپیشِ 12
تمامتِ اکابر و شیوخ این قضیّه را باز می‌گویذ واین حکایت دربدایتِ
حال بوذه واز آن سبب بوذ که بعد از نقلِ مولانا در منعِ رباب وتحریمِ
سماع جماعتی سعیها می‌کردند وازو استمداد می‌طلبیذند اصلا تمکین نمی‌داذ 15
و راضی نمی‌شذ

(٣٥٢/٣) همچنان روزی حضرتِ چلبی حسام الدین قدّس الله
سِرّه از حضرتِ مولانا پرسیذه است که هم شهریٔ ما قاضی سراج الدین 18

T, I, 444 - 45 ; H, I, 323 ٣٥٢/٣ Z ١١٧ Bآ ١١٠ Kب ٢٣١

1 می درآیذ Z : در می‌آیذ K در می‌آمد B ‖ داذه KZ : داد B ‖ 6 می گزارذ Z : گزارذ K بگزارد B ‖ 8 فرموذه BZ : کرده K ‖ 10 می زنذ KZ : می زد B 12 می‌آیذ KZ : می‌آمد B ‖ محب Z : + و K ‖ 17 حضرت BK : — Z

چگونه کس‌است؟ فرموذ که نیکو مردست ، گردِ حوض می گردذ ،
موقوفِ یک لکذست ؛ امیذست که نومیذ نشوذ ، بلک نَو امیذ گردذ
3 (۳/۳۵۳) همچنان خدمتِ چلبی شمس الدین ولدِ مدرّس رَحِمَهُ اللّهُ
روایت کرد که چون یارانِ عاشق مریدِ مولانا می شذند دعا می‌کرد
و می فرموذ که خذاوندِ تعالی شمارا از شرّ گرگانِ کُهن نگاه داراذ ؛
6 یاران سؤال کردند که ایشان چگونه قومند؟ فرموذ که قاطعانِ طریقِ
حق و اهلِ هوا و بدع و منکرانِ جاهل

(۳/۳۵۴) همچنان منقولست که چون حضرتِ مولانا در سماع
9 مست می‌شذ قوّالان‌را می گرفت و همچنان چرخ زنان و پای کوبان
صلوات می‌داذ که اللّهُمَّ صَلِّ عَلَی مُحَمَّدٍ وَعَلَی آلِ مُحَمَّدٍ ،
باز شروع می‌کرد

12 (۳/۳۵۵) همچنان مگر روزی آینه داری محاسنِ مبارکش‌را
می ساخت ؛ گفت : خذاوندگار چه می فرمایذ ؟ چگونه می‌سازم ؟ فرموذ :
آن قدر که فرق باشذ میانِ مرد و زن ؛ روزِ دیگر فرموذ که من
15 بر قلندران رشک می برم که هیچ ریش ندارند و حدیثی فرموذ که مِنْ
سَعادَةِ اَلْمَرْءِ خِفَّةُ لِحْیَتِه ، لِأنَّ اَللِحیْةَ حِلْیَةُ اَلمرءِ وَ فی کَثْرَتِها
18 اِعْجَابُ اَلْمَرءِ بِنَفْسِه وَهُوَ مِن اَلْمُهْلِکات و فرموذ که بسیاریٔ
ریش صوفیان‌را خوشست، امّا تا صوفی ریش‌را شانه کردن عارف
بخذا می رسذ

۳/۳۵۳ـ۳۵۵ Z ۱۱۷ ب B ۱۱۱ آ K ۲۳۲ T,I, 444 - 45 ; H, I, 323

1 کس BK: — Z || 10 که BZ : — K || 12 مبارکش را BZ : مبارکش K || مگر روزی KZ : یکی روز B || 19 تا KZ : — B

(٣/٣٥٦) همچنان روزی بر درِ مدرسه ایستاذه بوذ و یاران بجمعهم حاضر بوذند؛ رو بیاران کرد وگفت: والله والله در عالم کسی نیست بجز یک کس وآن کس با شماست واز برای شماست و از بهرِ شما 3 می‌کوشذ و شمارا می خواهذ؛ چنانک گفت:

شعر (رجز)

من از برای مصلحت در حبسِ دنیا مانده‌ام 6
حبس ازکجا من ازکجا مالِ کرا دزدیذه‌ام

یاران شکرها کرده سر نهاذند و شاذان شذند

(٣/٣٥٧) همچنان خدمتِ ولدِ مدرّس روایت‌کرد که روزی حضرتِ 9 مولانا فرموذ که خواجه فقیه احمد رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ پیوسته گفتی که چهل سال تمام لیلاً ونهاراً مجاهداتِ بی‌حدّ کردم وریاضتِ بسیار کشیذم تا مگر علّتِ دانشمندی ازمن بروذ وازآن حجاب بیرون آیم؛ 12 می‌بینم که هنوز اثری باقیست و چندانک لوحِ دل ساذه تر، قربت بیشتر؛ همانا که لوحِ محفوظ از لوحِ حافظ اعلاست

(٣/٣٥٨) همچنان فرموذ که حضرتِ والدم سلطان العلماء فی‌العالم 15 بهاء الدین ولد رضی الله عنه دایما می فرموذ که اگر مارا نه این علمهای تحصیل گسترستی، آن معنی ازعلم قوی ترستی و می‌گفت

٣/٣٥٦ ـ ٣٥٨ Z ۱۱٦ ب B ۱۱۱ آ ـ ب K ۲۳۳ T, I, 446 : H, I, 324

9 خدمت KZ : — B || 11 سال ZK : + خدمت B || 15 همچنان BK : وگویند Z || 16 این KZ : — B

شعر (رمل)

دل ز دانشها بشستم آشنائی یافتم ظلمتِ هستی بماندم روشنائی یافتم

3 اکنون نادر کسی می‌بایذ که چون از مدرسهٔ فقه بمدرسهٔ فقر آیذ چنان بایذ که حق را یابذ

شعر (مجتث)

6 چنانک مدرسهٔ فقه‌را برون شوهاست
بدانک مدرسهٔ عشق‌را قوانین‌است

(۳/۳۵۹) همچنان منقولست که روزی حضرت مولانا بخدمتِ
9 عارفِ صمدانی علاء‌الدینِ ثریانوس رَحِمَهُ اللهُ اشارت فرموذ که اگر از تو سؤال کنند که مولانا که بوذ؟ جواب ده که نبینی و نشنوی؛ یعنی نه عظمتِ اورا توانی دیذن و نه اسرارِ اورا توانی شنیذن؛ بعد
12 ازآن فرموذ که ده من نان‌را خائیذن و درجیب ریختن قوی سهلست امّا یکمن نان‌را خوردن عظیم دشوارست؛ چه این علمای ظاهرعلومِ اهلِ معلوم‌را می‌خایند و می‌ریزند؛ اگر یکبار چنانک می‌بایذ خوردندی
15 بی‌آنک خواندندی از زحمتِ خائیذن رهیذندی وخاموشی‌را پیشهٔ خوذ کردندی

شعر (خفیف)

18 شصت فرسنگ ازسخن بگریز که زدامِ سخن درین شستی

۳/۳۵۹ Z ۲۱۶ آ B ۱۱۱ ب K ۲۲۳ T, I, 446 : H, I, 324

4 بایذ : BZ بایذ K || 5 شعر BK : — Z || 8 که BZ : — K || 12 سهل‌است BZ : سهل تراست K

(۳/۳۶۰) همچنان فرموذ که درآخرِ وقت خواجه حکیم سنائی رحمةُ ٱللهِ عَلَیْه زیرِ زبان چیزی می‌منگیذ؛ محبّان گوش فا پیشِ
3 دهانش بردند، این بیت‌را می‌گفت

شعر (رمل)

باز گشتم زآنچ گفتم زانک نیست　　در سخن معنی و در معنی سخن

6 (۳/۳۶۱) همچنان از اصحابِ کرام منقولست: مگرکه معین‌الدینِ پروانه میخواست‌که ولدِ تاج وزیررا در قونیه قاضی کنذ واو مردی بوذ پرفضایلِ علمِ ادب؛ امّا بی‌ادب و مُعْجِب واز عالمِ اولیا دور؛
9 گفت: بسه شرط منصبِ قضارا قبول می‌کنم: شرطِ اوّل آنک ربابرا از میانِ خلق برگیری؛ دوم آنک محضرانِ کهن‌راکه جلاّدانِ محکمه اند برانی؛ سوم آنک محضرانِ نَوْرا جامگی دهی تا از
12 مردم چیزی نبرند، پروانه جواب داذ که هر دو شرط‌را ملتزم می‌شوم وتوانم می‌کردن، امّا رباب‌را نتوانم برداشتن که وضعِ پاذشاهی بس بزرگست، ازآن سبب بقضا رضا نداذ؛ چون این حکایت بسمعِ مولانا
15 رسیذ فرموذ که زهی ربابِ مبارک! ولله الحمد که رباب دستگیرِ او شذ واورا از چنگکِ قضاء قضا رهانیذ؛ عاقبة الامر تمامتِ اولادِ او مریدِ خاندانْ شذند

۳/۳۶۰ـ۳۶۱ Z ۱۱۸ آ B ۱۱۱ ب K ۲۳۳　　T, I, 447 ; H, I, 325

1 همچنان BK : — Z ‖ 2 رحمة . . . علیه KZ : — B ‖ 6 که KZ : — B ‖ 10 آنک B : — KZ ‖ کهن KZ : — B ‖ 13 می‌کردن KZ : کردن B ‖ 14 سبب BZ : — K

(٣/٣٦٢) همچنان یارانِ کرام روایت کردند که روزی حضرتِ
سلطان ولد بحضرتِ والدِ خوذ حکایت می‌کرد که این صوفیان با همدیگر
3 چه خوش می‌سازند و صحبت میکنند و با یکدیگر قیل و قالی ندارند،
امّا یارانِ ما با همدیگر درجنگند بی‌موجبی و سببی و با یکدیگر نمی
سازند؛ فرموذ که آری، بهاءالدین، اگر هزار پر ماکیان در خانهٔ
6 باشند، با همدیگر می‌سازند؛ امّا دو خروس دریک محل نمی‌سازند؛
اکنون یارانِ ما بمثابتِ خروسند ازآن با خروشند

(٣/٣٦٣) همچنان شیخ محمودِ صاحب‌قران روایت کرد که روزی
9 شخصی بحضرتِ مولانا شکایت می‌کرد که یاران با همدیگر دایم در
جنگند؛ فرموذ که برادر با برادر اگرچه جنگ می‌کند، امّا پدر با هر
دو صفاست؛ مگر روزی یاران اتّفاقِ صوفیان را درحضرتِ مولانا
12 تقریر می‌کردند که با همدیگر چه خوش برمی‌آیند؛ فرموذ که نی نی چه
عظیم فرو می‌روند؛ علامتِ برآمذنِ آدمی آنست که با مردانِ خذا
و اولیای والا صحبت کنند و الاّ برآمذنِ اهل دنیا عینِ فرو رفتن است؛
15 چنانک کرمی در سرگین وچمین اگرچه بالا می‌جوشذ، هم باز فرو
می‌روذ؛ بعد ازآن فرموذ که شیخ همچون آفتابیست؛ دست بدامنِ آفتاب
زنیذ وخوذرا بوی تسلیم کنیذ، اگر برآیذ بهم برآئیذ واگر افول کنذ
18 بهم غروب کنیذ تا تسلیمِ کلّی و انقیادِ پیر ومطاوعتِ وی ثابت شوذ
.

٣٦٢/٣ - ٣٦٣ Z ١١٨ ب B ١١١ ب - ١١٢ آ K ٢٦٤
T, I, 449 ؛ H, I, 326

5 پر BZ : سر K || 9 می‌کرد KZ : کرد B || باهمدیکر ZK : همدیکر B ||
11 مکر روزی K : همچنان Z || 14 و الا KZ : — B || 16 همچون Z : محمود K

(۳/۳۶٤) همچنان روزی با عالی مردی معرفت می‌گفت ؛ فرموذ که
درین حال تو بمثابتِ زری ؛ بایذ که زر تر شوی و وقتی شوی که در
کوره در آئی و بارها بجوشی و بر سندانِ ریاضت ضربتِ ضرّاب 3
خوری تا انگشتریِ سلیمانی شوی ویا گوشوارهٔ عارضِ سلطانی گردی ؛
اکنون این همه آدمیان مردم اند و مسلمانِ مقلّد ؛ وقتی آن دمی و محقّق
شوند که در کورهٔ عشق در آیند و بر سرِ سندانِ صبر زخمهای شداید 6
کشند و تحمّلِ محالات کنند و بر جفاهای عوام احتمال نمایند تا صفا
یافته مرأت الله گردند وهذه کفایة

(۳/۳۶۵) همچنان از محقّقانِ اصحاب چنان منقولست که روزی 9
معین‌الدینِ پروانه بخدمتِ شیخ صدرالدین رفته بوذ ؛ بعد از فرموذنِ
فوایدِ بسیار شیخ فرموذ که امشب مرا عروجِ عالمِ ملکوت شذه
بوذ ؛ بسی حجُب مرتفع گشته حضرتِ مولانا را بربالای عرشِ 12
مجید ایستاذه دیذم وآنچنان قربی که اوراست هیچ ولی را
نیست و نبوذه است ؛ دوم روز پروانه معتقدِ عظیم گشته باکابرِ
شهر بزیارتِ مولانا آمذه بادبِ تمام بنشست ؛ پیش ازآن که آن 15
حکایت‌را روایت کنذ فرموذ که‌امیر معین‌الدین، آن‌معنی راستست وآنچنانست
که شیخ دیذ، امّا ما اورا آنجایگاه هیچ ندیذیم ؛ هی سماع شذ واین
غزل را سرآغاز کرد وگفت : 18

۳/۳۶٤ ـ ۳۶۵ Z ۱۱۸ ب B ۱۱۲ آ K ۲۳۵ T, I, 450 ; H, I, 327

1 که : KZ + تو B || 5 و : KZ — B || 6 شوند BZ : باشند K || کورهٔ
KZ : کوزه B || 10 بخدمت BZ : بحضرت K || 14 باکابر KZ : با اکابر B || 15 بادب
KZ : باادب B

شعر (مجتث)

اگر حریفِ منی پس بگو که دوش چه بوذ
3 میانِ این دل وآن یارِ می فروش چه بوذ
وگر بچشم بدیذی جمالِ ماهم دوش
مرا بگو که درآن حلقهای گوش چه بوذ
6 وگر تو با من هم خرقهٔ و همرازی
بگو که صورتِ آن شیخِ خرقه پوش چه بوذ
اگر فقیری و نا گفته راز می شنوی
9 بگو اشارتِ آن ناطقِ خموش چه بوذ
وگر شناختهٔ کاصلِ انس وجان زکجاست
یکیست اصل پس این وحشتِ وحوش چه بوذ
12 وگر بدیذی که جائی که پشت ورویش نیست
گهِ تصوّرِ عشّاق پشت وروش چه بوذ
وگر ز عشق نه سر دفترِ غرض مائیم
15 هزار دفتر و پیغام وگفت وگوش چه بوذ

پروانه را ازآن حال مجالِ قال نبوذ؛ سرنهاذ وزوذ برخاست

(٣/٣٦٦) همچنان از کبارِ اصحاب منقولست که خدمتِ قدوة

٣/٣٦٦ Z ١١٩ آ B ١١٢ ب K ٢٣٦ — T, I, 450 ; H,I, 427

2 چه KZ : که B || 3 این KZ : آن B || چه K : که BZ || 5 چه BK : که Z || 7 چه KB : که Z || 9 چه KB : که Z || 10-11 وگر... چه بود BK : — Z || 10 ز کجاست B : بکجاست K || 11 این K : آن B || 12 که جائی K : — BZ h B || 13 که KB : + در Z || چه KB : که Z

الابدال خواجه فقیه احمد رحمةُ اللهِ عَلَیْه از جملهٔ شاگردانِ بهاء ولد
بوذه ، درسِ هدایه می‌خواند و آن روز سلطان العلما چندانی معانی
گفت و نموذ که جانهای مقدّس حیران شدند ؛ فقیه آشفته‌وار 3
برخاست و کتبِ خوذ را درآتش انداخته و بجانبِ کوهستان روانه شذ ؛
چندانک حضرتِ شیخ در قیدِ حیات بوذ بشهرِ قونیه نیامذ ؛ بعد
از آنک رحلت فرموذ بشهر بیامذ و در دروازهٔ احمد تقاعد نموذه 6
و آنگاه شهرت گرفته کرامات می‌نموذ و مغیّبات می‌گفت ؛ امّا در
متابعت نبوذ و اوقات‌که در جوالی حضرتِ مولانا را برو گذری افتاذی
نعره‌ها زذی و غریوها کردی و گفتی که راه دهیذ که گنجِ روان 9
می‌آیذ و از دور سجده کردی و مجموعِ خلایق که برو هنگامه بوذندی
چندین نوبت این گواهی را ازو شنیذندی وکیفیّتِ حال و اسرارِ
آن قال معلومِ ایشان نشذی و گویند : حضرتِ مولانا چندانک 12
فقیه را دیذی تا گذشتن چشمها بهم کردی وفرموذی که او اهلِ اقتدا
نیست ؛ مقتدیٔ مخلص آنست که من جمیع الوجوه بطریقِ متابعت
بمقتدای خوذ اقتدا نمایذ و این مردیست یکسواره که گلیمِ خوذ را 15
از عزقاب برهانیذه است ونجات یافته وایشان را در عالمِ غیب اهلِ
فتور خوانند تا حضرتِ مَاشَآءَاللهُ چه فرمایذ و چه معامله کنذ

1 شاگردن BZ : + سلطان العلماء K || 2 بوذه BZ : بود K || روز KZ : + حضرت B || 4 انداخته BZ : انداخت K || 6 بشهر بیامد KZ : — B || نموذ K : نموذه Z : نموده و B || 9 کردی BK : می کردی Z || 11 این KZ : آن B || از و KZ : ازوی B || 12 نشذی BZ نبودی K || وگویند K : همچنان Z || 13 فرموذی BZ : فرمود K || 15 مردیست KZ : + که B

(۳/۳۶۷) همچنان منقولست از حضرتِ کرای بزرگ که والدهٔ
حرمِ مولانا بوذ وشرحِ ولایتِ آن خاتونِ آخرت در اطباقِ اوراقِ
3 گنجائی ندارذ رَضِیَ اللهُ عَنْهَا که شبی نزدیکِ سحری از عالمِ غیب
الغیب غلغلهٔ و کُلکُلهٔ بسمعِ مبارکِ او رسیذ؛ ازآن معنی از حضرتِ
مولانا سؤال کرد که غلغلهٔ ارواح کُلکُلهٔ ملایکه بتواتر می شنوم ، چه
6 حالست؟ فرموذ که روحِ پاکِ فقیه احمدرا ملایکهٔ کرام بآسمان می برند؛
آن بوذ که وقتِ چاشت قیامت برخاست در تاریخ سنه ثمان عشر وستمایهٔ
و نمازِ اورا مولانا گزارده دفن کردند؛ همچنان خدمتِ ولیّ الله فی لارض
9 حبیبِ فقیهِ اقشهری واستاذ زکریای توقاتی از شاگردانِ مقبلِ مقبولِ
سلطان العلما بوذند

(۳/۳۶۸) همچنان مگر درویشی از مشایخِ آن عصر در اوّلِ
12 بهار وفات یافت واعتقادِ هوامِ عوام آن بوذ که او ولیِّ خداست؛
بحضرتِ مولانا اعلام کردند که آن فلان مردِ ولی مُرد؛ فرموذ که
تمامتِ اشیا واجزای عالم رو بحیات نهاذه اند او چون مُرد؟ پس
15 چگونه مردِ خداست؟ تا مردِ خدا رضا ندهد مرگ را برو دسترسی
نیست واغلبِ انبیا واکابرِ اولیا بایذ که در فصلِ خزان وقلبِ زمستان
نقل کنند؛ چنانک حضرتش در زمستانِ شدید که روی زمین چون
18 حدید شده بوذ رحلت فرموذ وهذا مِن اَماراتِ الوَلایة

۳/۳۶۷ - ۳۶۸ Z ۱۱۹ ب B ۱۱۲ ب K ۲۳۷ T, I, 453 ; H, I, 329

1 منقولست KZ : — B || والدهٔ KZ : والد (!) B || 2 در اطباق KB : + و Z || 3 ندارذ KZ : + و B || 4 - 5 بسمع . . . که BK : — Z || رسیذ KZ : می رسید B || 5 ارواح BK : — Z || 6 حالست BK : حالیست Z || احمد Z : — BK || 11 همچنان BK : الحکایه Z || مگر درویشی KZ : یکی درویش B || 12 او KZ : — B || 13 که آن KZ : آن B || 15 دسترسی Z : دست BK || 15 اولیا بایذ KZ : اولیابد (!) B || 18 امارات KZ : امارت B

(۳۶۹/۳) همچنان خدمتِ قدوة المدرّسین وقامعِ اهلِ بِدَع و
المُدْرِسین مولانا شمس الدینِ ملطی رَحِمَهُ اللهُ روایت کرد که روزی
حضرتِ مولانا فرموذ که ازین یارانِ ما هیچ کاری نیایذ وکوششی 3
نتوانستند کردن ؛ بهتر ازآن نیست که پیشترک بذآن عالم دویم و جهتِ
ایشان درجاتی مهیّا کنیم تا یاران را مشکلاتِ عقباتِ عقوبات آسان شوذ

شعر (رجز) 6

گفت مرا دولتِ نو راه مرو رنجه مشو
زانک من از لطف وکرم سوی تو آینده شوم

(۳۷۰/۳) الحکایه : همچنان از فحولِ اصحاب منقولست که در 9
جمعیّتِ معین الدینِ پروانه شیخ مجد الدینِ جندی که در علمِ حروف
ممتاز بوذ بنزدِ شیخ صدرالدین وسایر علما و شیوخِ دین دعوی کرد
و التزام نموذ که امروز درین مجلس هرچه مولانا بگویذ من بلا نُسَلِّم 12
منع کنم تا مُلْزَم شوذ ؛ شیخ بارها فرموذ که امتحانِ کبار در طریقت
مذموم است ، نشنیذ ؛ همانا که چون حضرتِ مولانا از درِ سرای درآمذ
فرموذ که لا اِلٰهَ اِلاّ اللهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ الله بیکبارگی فریاذ کردند ؛ 15
شیخ مجد الدین بیامذ و سر نهاذه مستغفر شذ وبسی عذرها خواست
و همان روز در اثنای معرفت فرموذ که چنانک در قانونِ شرعِ

۳۶۹/۳ ـ ۳۷۰ Z ۱۱۹ ب B ۱۱۳ آ ب K ۲۳۸ T, I, 454 ; H, , 330

2 رحمه‌الله BK : رحمة الله علیه Z || 3 نیایذ KZ : نیامد B || 4 دویم KZ : روئم B || 8 شوم KZ : شدم B || و K : — Z || 9 که KZ : + روزی B || 11 بنزد BZ : نزد K || کرد KZ : کرده B || نموذ KZ : نموده B || 13 نشنیذ KZ : نشنیدی K || 16 نهاذه BZ : نهاد K || شذ KZ : شده B || 17 وهمان روز KB : همچنان روزی KZ

نبوی فِی تَحْتِ کُلِّ شَعْرَةٍ جنابةٌ واردست تا اگر یکتای موئی
از مویهای تن تر نشوذ آدمی از جنابتِ ظاهر طاهر نمی شوذ ؛ همچنان نزدِ
3 محقّقانِ مدقّق نیز تا در آدمی از هستیٔ او موئی برو باقی باشد هرگز از
جنابتِ خباثتِ باطن پاک نشوذ ، چنانک گفت :

شعر (هزج)

6 کامل صفتی راهِ فنا می پیموذ ناگاه گذر کرد ز دریای وجود
یکموی ز هستِ او برو باقی بوذ آن موی بچشمِ فقر زنّار نموذ

چه آنچ حق تعالی در شانِ مشرکان اِنَّمَا الْمُشْرِکُونَ نَجَسٌ
9 (۲۹/۹) فرموذ، مقصود نجاستِ باطنِ باطلِ ایشان بوذ ، نی نجاستِ
ظاهر وآن هستی و فضولیٔ نفسِ ظلوم وجهول است و تمرّد از دعوتِ
انبیا واولیا و ترکِ متابعت

12 (۳۷۱/۳) همچنان منقولست که روزی حضرتِ مولانا فتوی
نبشته بوذ وآنرا بخدمتِ قاضی عزالدّینِ سیواسی بردند ؛ چون
بمطالعه رسانیذ از سرِ فضیلت وفضولی وتصدّر قبول نکرد ؛ فی الحال
15 حضرتِ مولانا بمذکور مصوّر شذ وفرموذ که آن مسئله در آن
کتاب مختلف است که کاغذِ فتوی را نهادهٔ، نعرهٔ بزذ و از هوش برفت،
چون بخویشتن باز آمذ آن مسئله را درآنجا بیافت از سرِ اخلاص بنده
18 و مریدِ خاص شذ

T, I, 456 ; H, I, 331 ۳۷۱/۳ Z ۱۲۰ آ B ۱۱۳ ب K ۲۳۹

1 اکر || 2 نزد BK : — Z || 6 a بیوذ BZ : بنوذ K || 8 مشرکان BZ : + فرموذ که BhK || 10 ـ 11 وتمرد . . . متابعت KZ : — B

(٣٧٢/٣) الحکایه : همچنان راویانِ حکایت وحاویانِ حکمت از خدمتِ ملکُ المدرّسین ، سلطان القضاة ، مولانا قطب الدینِ شیرازی رحمةُ اللهِ علَیْهِ چنان روایت کردند که روزی در مجمعِ فضلای تبریز حکایت کرد که در اوانِ شرح الشبابی چون بقونیه رسیذم وبا اکابرِ آن دیار همدم و هم زبان گشتم وما دوازده یاران بوذیم در غایتِ استعداد و هریکی در فنونِ علوم ذوفنون بوذند ؛ عاقبة الامر باتّفاقِ یارانِ خوذ از چند پاره کتبِ غریب مسایل ونکتِ عجیب اختیار کرده مستحضر شذم ؛ چنانکه هیچ کسی را درآن باب مجالِ ایراد وجواب نبوذی ؛ هماناکه چون روی مبارکِ آن پادشاه را دیذم از آنها یکی در خاطرم نماند ، چندانکه کوشیذم که نکتهٔ بگویم و مسئلهٔ وا پرسم دیذم که همه از لوحِ درونم محو شذه بوذ و اصلا قوّتِ حافظه ومذکوره ام مددی نکردند ، از سرِّ آیتِ یَمْحُو اللهُ مَا یَشَاءُ وَیُثْبِتُ وَعِنْدَهُ اُمّ الکِتَاب (٤١/١٣) چیزهای عجب معلومم شذ ودیذم که از کمالِ قوّت درمن تصرّف کرده جمیعِ علوم را از دلم پاک برده بوذ ومرا خالی مانده ؛ چنانک می گویند

شعر (رمل)

چون بنسیان بست او راهِ نظر	کار نتْوان کرد ور باشذ هنر
چون بتذکیر وبنسیان قادرند	بر همه دلهای خلقان قاهرند
آیت اَنْسَوْکُمْ ذِکْری بخوان	قدرتِ نسیان نهاذنشان بدان

T, I, 456 ; H, I, 331 — ٣٧٢/٣ Z ١٢٠ B آ ١١٣ ب K ٢٣٩

1 الحکایه BK : وگویندZ || 6 باتفاقBZ اتفاقK || 7 نکت BK : نکته Z || غریب KZ : + وB || 12 مددی K : مدد Z || 14 بود KZ : — B || 15 می‌گوید KZ : گفت B

17 - 19 چون ... بدان : MN ج ١، ص ١٠٣ / ١٦٧٦، ١٦٧٥، ١٦٧٤ : MA ، ص ٢٥/٤٤، ٢٤

و من در دریای حیرت یاوه گشته بوذم ؛ از ناگاه حضرتِ مولانا بشرحِ معانی شروع فرموذه در ضمنِ آن معانی و آن لطایف تمامتِ مسایل
3 و نکتِ ما را تلفیق کرده یگان یگان تقریر کرد و مواضعِ ایراد و دقیقه گیری را باز نموذ و هر یکی را بجائی رسانید که از فهمِ آن عقولِ عقلای عالم حیران ماندند ؛ بر خاستم و بصدقِ تمام با یارانِ
6 خوذ بنده و مرید شذیم ؛ حقّا که الیوم خوذ را بحرِ بی پایان دیذم

(٣٧٣/٣) همچنان از علمای اصحاب منقولست که خدمتِ مولانا شمس الدینِ ماردینی مگر در جوابِ مسئلهٔ فرومانده بوذ و در فتویٔ
9 آن قاصر شذه ؛ شبی حضرتِ مولانا را در خواب دیذ ؛ فرموذش که آن مسئله در هدایه مذکورست ، در فلان باب سی و سوم ورق را بشمار و در صفحهٔ راست در هفتم سطر ببین و استحضار حاصل کرده فتوی
12 بنویس و هیچ از متعصّبانِ مذهب مندیش ؛ صباحی بر خاست و هدایه را در پیش گرفته از هدایتِ آن سلطانِ هادی همچنان بوذ که فرموذه بوذ ؛ بعد از آنک فتوی را بنوشت کیفیّتِ حال را کماکان بعلمای مدّرسه
15 تقریر کرد و گویند آن روز بیست نفر دانشمندانِ نفور زنّارِ انکار بریذه زنارِ آن کار نجات یافتند و مریدِ مخلص شذند وَ ٱلسَّلَامُ عَلَى مَنِ ٱتَّبَعَ ٱلْهُدَى (٤٧/٢٠)

شعر (مضارع)

من عشق را بدیذم بر کف نهاذه جام   می گفت عاشقان را از بزمِ ما سلام

T, I, 458 ; H, I, 332   Z ٣٧٣/٣ B آ ١٢٠ K آ ١١٤ ٢٤٠

1 حضرت BZ : — K || 2 آن معانی BK : — Z || 3 نکت BK : نکتهٔ Z || تلفیق KB : تلقین Z || 7 همچنان BK : — Z

(۳۷٤/۳) الحکایه: همچنان یاران مُکرَّمِ مُکرَّم، مقرّبانِ حرمِ خرّم عَظَّمَهم اللهُ ذِکْرَهُم چنان روایت کردند که ملکهٔ زمان، بانوی جهان، خاتونِ سلطان، گرجی خاتون رَحِمَهَا اللهُ که از جملهٔ 3
محبّانِ خالص و مریدهٔ خاصّ خاندان بوذ و دایم در آتشِ شوقِ مولانا می‌سوخت؛ اتّفاقا خواست که بقیصریه روذ و سلطان‌را ازو نا گزیر بوذ، ازآنک گزین و صاحب رای رزین بوذ و تحمّلِ بارِ نارِ 6
فراقِ آن حضرت نداشت؛ مگر درآن عهد نقّاشی بوذ که در صورتگری و تصویرِ مصوّرات مانیْ ثانی بوذ و در فنّ خوذ مانی‌را در نقشِ ما فرومانی می‌گفت و اورا عین‌الدولهٔ رومی گفتندی؛ اورا تشریفها 9
داذه اشارت کرد که تا صورتِ مولانا را در طبقِ کاغذ رسمی بزند و چنانک می‌بایذ در غایتِ خوبی بنگارذ وگزار کنذ مونسِ اسفارِ او باشذ؛ پس عین‌الدوله با امینی چند بحضرتِ مولانا آمذ 12
تا ازین حکایت اعلام دهند؛ همچنان سر نهاذ و از دور بایستاذ، پیش ازآنک سخن گویذ فرموذ که مصلحت است اگر توانی؛ همانا که طبقِ چند کاغذِ مخزنی آورده عین‌الدوله قلم بردست 15
گرفته توجّه نموذ و حضرتِ مولانا برِ سرِ پا ایستاذه بوذ؛ نقّاش نظری بکرد و بتصویرِ صورت مشغول شذ ودر طبقی بغایت صورتی لطیف نقش کرد؛ دوم بار چون نظر کرد دیذ که آنچ اوّل دیذه بوذ 18
آن نبوذ؛ درْ طبقی دیگر رسمی دیگر زذ؛ چون صورت‌را تمام کرد

۳۷٤/۳ Z ۱۲۱ آ B ۱۱٤ آ K ۲٤۰ — T, I, 458 ; H, I, 333

1 الحکایه BK : منقولست که Z || 10 که KZ : — B || کاغذ BK : کاغذی Z || 12 آمذ ZK ; آمده B || 13 دهند BZ : دهد K || نهاذ و KZ : نهاده B || 15 بردست BK : بدست Z || 18 چون Z : — B بزذ KZ : زد B

باز شکلی دیگر نموذ ؛ علیها در بیست طبق گوناگون صورتها نبشت وچندانک
نظر را مکرّر می‌کرد نقشِ پیکر دیگرگون می‌دیذ ؛ متحیر مانده نعرهٔ بزذ
3 و بیهوش گشته قلمها را بشکست و عاجز وار سجده‌ها می‌کرد ؛ همانا که
حضرتِ مولانا همین غزل را سر آغاز فرموذ که

شعر (خفیف)

6 آه چه بی‌رنگ و بی‌نشان که منم — کی ببینم مرا چنانک منم
گفتی اسرار در میان آور — کو میان اندرین میان که منم
کی شوذ این روانِ من ساکن — اینچنین ساکنِ روان که منم
9 بحر من غرقه‌گشتِ هم در خویش — بوالعجب بحرِ بی‌کران که منم

الی آخره

همچنان گریان گریان عین الدوله بیرون آمذ وکاغذها را بخدمتِ گرجی
12 خاتون بردند، مجموعِ آن صور را در صندوق نهاذه در سفر
وحضرِ خوذ با خوذ می‌داشت و در هر حالتی که شوقِ آن حضرت
اورا غالب شذی بدرحال مصوّر و مُشَکَّل می شذ تا آرام می‌گرفت

15 (۳۷۵/۳) همچنان یارِ ربّانی ، ولیِّ پنهانی ، حسام‌الدینِ دبّاغِ مولوی
رَحِمَهُ اللهُ روایت‌کرد که مرا در جوانی دردِ چشم شذه بوذ و بمعالجهٔ اطبّاً
اصلاح نمی پذیرفت وناسور شذه بوذ ؛ روزی درویشی از مریدانِ مولانا
18 بخدمتِ پذرم دلالت‌کرد که اورا بحضرتِ مولانا ببر و ازو استعانت جوی

۳۷۵/۳ Z ۱۲۱ ب B ۱۱٤ ب K ۲٤۲ — T, I, 460 ; H, I, 434

4 که KZ : — B || 10 الی آخره BZ : — K || 12 صور را BZ : صورت را K || 14 می‌گرفت KZ : + الحکایه B || 18 تا KZ : — B

تا چشمهای فرزندت‌خوش‌شوذ؛ همچنان پذرم مرا برداشته بحضرتِ مولانا
آورد، مگر حضرتِ ایشان را هم وَجَعُ العَینِی بوذه است و مرا در ضمیر
گذشت که چون او معالجهٔ دردِ خوذ نمی تواند کردن، بدردِ دیگران چه 3
درمان کنذ؟ فی‌الحال فرموذ که حسام‌الدین پیشتر آتا چشمهات‌را ببینم؛
پیش دویذه سر نهاذم؛ همانا که بدو انگشتِ مبارکش خذوی دهان برگرفت
و بر چشمهای من مالیذ و فرموذ که فرزند کارد دستهٔ خوذرا نمی بُرَّذ 6
امّا در مقامِ دیگر ذوالفقاری کنذ و سنّتِ الّهی چنانست که بندگانِ
او محتاجِ همدیگر باشند و فی‌الحقیقه آن همه افتقارها بر حق می گرذذ؛
بعد دوم روز باذنِ اللهِ تعالی و بعنایتِ مولانا عینانِ من منوّر گشته 9
پذرم ترتیبِ سماع کرد و دعوتِ کبار کرد و مجموعِ اهل خانه مرید
و بنده شذیم و ازین کرامتهای عجیب در هر روزی بی‌حساب مشاهده
می‌کردیم؛ درین حال هشتاذ ساله شذه ام دیگر زحمتی و دردی ندیذم 12
والحمدُ للهِ ربِّ العالمین

(٢٧٦/٣) همچنان خدمتِ شیخ کمال‌الدینِ تبریزی الخادم رحمةُ اللهِ
علیه که سَروَرِ خدّامِ مشهدِ مقدّسِ تربه بوذ چنان روایت 15
کرد که مصحوبِ حضرتِ مولانا در شهرِ حلب بوذم و چند روز
آنجایگاه اقامت افتاذه؛ روزی بسوی بازار رفتم و از بقّالی چیزی خریذم؛
از ناگاه بمن دشنام داذ و مرا رنجانیذ، بیامذم و غریب دشمنیٔ آن قوم را 18
بحضرتِ مولانا تقریر کردم؛ از آن قوم قوی رنجیذ؛ فرموذ که ازین

٢٧٦/٣ Z ١٢١ ب B ١١٤ ب K ٢٤٣ T, I, 361 ; H, I, 335

3 معالجه KZ : بمعالجهٔ B ‖ 7 مقام KZ : مقامی K ‖ 10 کرد KZ : کرده B ‖
11 عجیب BK : عجب Z

شهر سفر بایذ کردن که لشکرِ مُغل می رسذ وحلب‌را خراب می‌کنذ ،
همان بوذ که بطرفِ دمشق روانه شذیم در عقب لشکرِ مغل رسیذه
3 حلب‌را خراب و یباب کرد و بیچاره بقّال را پاره پاره کردند

(۳۷۷/۳) همچنان کراماتِ دیگر که از حضرتش در راهِ شام
مشاهده کردم وشجاعتِ پنهانیٔ اورا آشکار دیذم آن بوذ که ساربانِ
6 اشترانِ ما در منزلی بجدّ گرفت که البتّه اینجایگاه نزول کنیم ؛
حضرتِ مولانا تمکین نداذ ؛ باز لجاج کرده پیش آمذ که من
نمی روم ؛ حضرتِ مولانا مشتی بر نیاگوشِ او فرو کوفته درحال نگونسار
9 شذ ، هر دو دستش را محکم ببسته بر دوشِ مبارکْ بگرفت و روانه
شذ ؛ همچنان قربِ یکْ فرسنگْ راه رفته درسبزه گاهی وخوش
گیاهی فرو نهاذ و فرموذ که ای ابله ! گیرم که درحقِّ ما رحمتی وشفقتی
12 نداری ، غمِ اشترانِ خوذ نیز نخوری؟ چه آن منزل خشکستان بوذ
وامشب آن منزل منزلگاهِ لشکرِ مغل خواهذ شذن وحوالیٔ آن‌را
زیر و زبر خواهند کردن ؛ آن بوذ که لشکرِ مغل منزل بمنزل در پیِ ایشان
15 می‌رسیذند وولایتِ حلب را خراب کرده جلبِ حلَب کردند

(۳۷۸/۳) همچنان از شیخ کمال الدین منقولست که شبی خدمتِ شیخ
صدرالدین رحمةُ اللهِ علیه مصطفی را صلّی الله علیه وسلّم در خواب
18 دیذ ومشکلاتِ مسائلی که بر و پوشیذه بوذ استفسار کرده برو کشف می‌شذ
و می‌دیذ که حضرتِ مولانا برابرِ رسول نشسته‌است وقولِ اورا تصدیق

۳۷۷/۳ - ۳۷۸ Z ۱۲۱ ب B ۱۱۵ K آ ۲٤۳ T, I, 462 ; H, I, 335

1 بایذ KZ : می‌باید B || 2 که ... درعقب BK : — Z || رسیده BK : می‌رسیذه Z || 5 آشکار KZ : آشکار را B || 12 نیز B : — KZ || خشکستان BK : خشکان Z || 15 حلب BK : جلب Z || 19 می دید BK : می دیذم Z

می‌کنند و تحسین می‌فرمایند؛ شیخ بیدار شده از شادی در جهان نمی گنجید
ودر آن اندیشه فرو رفته بوذ؛ از ناگاه دید که حضرتِ مولانا از در درآمد
و در همان مقام که برابرِ مصطفی نشسته بوذ بنشست و آن مشکلات را 3
بر شیخ مکرّر کردن گرفت تا نیک مقرّر شوذ؛ شیخ نعره‌ها بزد
وحالها نموذ وباخلاصِ تمام شکرها می‌کرد که در زمانِ آن چنان
سلطانی شیخِ زمان بوذ مشارٌ الیه شذ و مدارٌ علیه 6

(۳/۳۷۹) همچنان از کبارِ احرار رضی الله عنهم چنان منقولست که
روزی حضرتِ مولانا از پیشِ دکّانِ شیخ صلاح‌الدینِ زرکوب
قدّس الله سرّه می‌گذشت؛ همانا که آواز طقطقِ ضرّابان بگوشِ 9
مبارکش رسیذه بسماع و چرخ مشغول شذ و هنگامهٔ عظیم جمع آمذ؛
بخدمتِ شیخ صلاح‌الدین خبر کردند که مولانا بسماع شروع فرموذه‌است؛
شیخ بشاگردانِ خوذ اشارت کرد که دستها را از ضرب وا مگیریذ؛ 12
چه اگر زر ورق تلف شوذ باکی نیست؛ از وقتِ ضحی تا قربِ
نمازِ دیگر در سماع بوذ؛ بعد از آن فرموذ که بس کنیذ؛ آن بوذ که
گویندگان رسیذند و سماع را بجدّ گرفته این غزل‌را سرآغاز فرموذ: 15

شعر (هزج)

یکی گنجی پدیذ آمذ در آن دکّانِ زرکوبی 18
زهی صورت زهی معنی زهی خوبی زهی خوبی

الی آخره

T, I, 463 ; H, I, 336

۳۷۹/۳ Z ۱۲۲ K ۲٤٤

2 آمذ KZ : آمده B || 3 برابر BZ : حضرت K || 4 شوذ BZ : شذ K || 6 شذ KBZh : — Z || 7 همچنان... ص ٤۳۰/۷ کردند KZ : — B || 10 رسیذه BK : رسید Z

شیخ بدکّان در آمذه دیذکه تمامتِ دکّان پر زر ورق شذه بوذ
و سندان و هر آلتی که بوذ زرّین گشته ؛ شیخ فریاذ کنان بیرون
3 آمذ و در پای مبارکِ مولانا می غلطیذ ؛ همان دم فرموذ که دکّان را یغما
کردند واز سرِکار برخاسته در حلقهٔ بیکاران نگینِ کار شذ وآن بوذ که
از آن عنایت مشهورِ جهان گشت و گویند سندانِ زرّین را شاگردانِ
6 شیخ پنهان کرده بوذند؛ فروخته اخراجاتِ سماعها کردند و یارانِ عزیز را
بخش کردند

(۳۸۰/۳) همچنان خدمتِ رئیس‌الاصحاب چلبی جلال الدین المعروف
9 بابن اسفهسالار رحمه اللهُ حکایت کردکه مرا در عالمِ جوانی خوابِ
عظیم زحمت می‌داذ ودایما سرگران می‌بوذم ؛ بحضرتِ مولانا از غلبهٔ
خواب شکایت کردم ، فرموذ که خشخاشِ بسیار آوردند و شیرِ آن را
12 برگرفتند و علی‌الرّیق مرا در خورانیذ ؛ همان بوذ که از آن گرانی در من
اثری نماند و بعنایتِ او آن بخارات از دماغِ من زایل شذ و سر سبک
گشتم و دایما اسرارِ خداوندگار را مذکور نبشتی ، هفت شبان روزی
15 گذشتی که خوابش نبردی

(۳۸۱/۳) همو روایت کرد که روزی حضرتِ مولانا در باغِ
خلیفةُ اللهِ بَیْنَ خَلِیقَتِهِ چلبی حسام الحق والدین قَدَّسَ اللهُ سِرَّهُما
18 بوذ وآن روز سماعِ عظیم شذ از اوّلِ روز تا وقتِ عصر؛ همانا که
تقاعد فرموذه هردو دستانِ مبارکِ خوذ را بالاّ برداشته آواز داذ که

۳۸۰/۳-۳۸۱ Z ۱۲۲ب B ۱۱۵آ K ۲٤٥ T, I, 464 - 65 ; H, I, 337

1 تمامت K : — Z || 3 مبارک K : — Z || که K : — Z || 4 برخاسته Z : برخاست K || 7 بخش کردند K : داذند Z || 12 که BZ : — K || 14 خداوندکار را BK : خداوندکار Z || 16 همو BK : همچنان Z || 17 الحق و KZ : — B

شعر (متقارب)

بیائیذ بیائیذ کمر باز گشائیذ

آنگاه فرموذ که جماعتی از سفرِ دور می رسند و از ما حلوائی گرم 3
می خواهند ؛ مگر در ضمیرِ آن مسافرانِ عزیز خیالِ حلوا سرزده
بوذ ؛ از ناگاه جماعتِ فضلاء از بلادِ ترکستان و بخارا بشهرِ قونیه
رسیذند و حضرتِ مولانا را طلب داشته ، خبر داذند که در باغِ چلبی 6
حسام الدین است ؛ همچنان با گَرْدِ راه گَردِ شاه گشته درحال
رسیذند ؛ چون بشرفِ مثولِ مولانا مشرّف گشتند و بتشریفِ سعادت
مُستسعد شذند ، هماندم خدمتِ ملکة الخواتین فخر النساء فی العالم 9
رضی اَللّهُ عَنْهَا سینیْ پر حلوای خانگی درپیشِ مسافران نهاذ ؛ حضرتِ
مولانا اشارت فرموذ : فَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اَللّهُ حَلالاً طَيِّباً (١١٤/١٦)
چه اگر مایدهٔ عیسی را درخواست می‌کردید درین منزل مُنْزَل می‌شذ 12
تا حلوا را چه رسذ ؟ الله الله از حضرتِ مردانِ خذا طلبِ حلوا مکنیذ ،
بل طلبِ آن کنیذ که مشکلِ شما حل وا شوذ و قوتِ جانی غذای شما گرذذ ؛
هر چهار یار بنده و مرید شذند 15

(٣٨٢/٣) همچنان جماعتِ شیوخ از حضرتِ مولانا سؤال کردند که
در روزِ عید طبل و نقّاره چرا می‌زنند و سرّ آن چیست ؟ فرموذ که
دُهل و سُرنا را جهتِ گوشِ گران زنند تا از آن حال ایشان را 18

T, I, 466 ; H,I, 338 ٣٨٢/٣ Z ١٢٣ ب B ١١٥ آ K ٢٤٦

1 که K شعر BK : — Z || 3 می‌رسند BZ می‌رسذ K || 6 چلبی K : — Z || 9 فی العالم KB : فی العالمین Z || 12 چه اگر KZ : اگرچه B || می‌کردید BK : می‌کردند Z || منزل BK : حاضر Zh — Z || 18 سرنا را BK : سرنا Z

انتباهی باشذ و غافلان از خوابِ غفلت بیذار شوند و استعدادِ روزِ عید
کنند از هر چیزی و این معنی‌را از دمدمهٔ صورِ قیامت وطبلِ روزِ
5 عرصات بر گرفته اند که روزِ قیامت بعضی‌را عیذ وقومی‌را وعیداست
تا ازآن زمزمهٔ صور ونقرهٔ ناقور اعتبار گیرند واز حشرِ اجساد
ومعادِ خوذ با خبر شوند

6 شعر (رمل)

نالهٔ سُرنا وتهدیدِ دُهُل   چیزکی ماند بذآن ناقورِ کُل

همگان تحسینها داذند وسرها نهاذند

9 (٣/٣٨٣) همچنان منقول‌است که شخصی‌را مگر زنش بسه طلاق
سوگند داذ که هرچه بگویم آن کنی واگر نکنی من مُطَلَّقه باشم ؛
شوهرش راضی شذ ؛ گفت : بایذ که یکمن گوشتِ خوکک بخوری ؛
12 آن مسلمان درین حال سرگردان شذ واز هیچ عالمی مشکل او حل نشذ ؛
برخاست وبحضرتِ مولانا آمذ وزاریها نموذه ازین حال اخبار کرد ؛
فرموذ که از محکمهٔ قاضی یکک من نان بستان وبخور تا طلاق واقع نشوذ

15 (٣/٣٨٤) همچنان مگر گرجی خاتون از خدمتِ معین‌الدین پروانه
رنجیذه بوذ ؛ تمامتِ اکابر ونوّابِ دیوان شفاعت کردند تاگناهِ پروانه‌را
عفوکرده مصالحه کنند ؛ راضی نشذ ؛ گفت : بشرطی صلح می‌کنم
18 که پروانه بسه طلاق سوگند بخوذ که هرچه از او التماس کنم بدهذ ؛
پروانه راضی شذ والتزام نموذ ؛ گفت : می خواهم که مرا طلاق دهذ ؛

٣/٣٨٣ ـ ٣٨٤ Z ١٢٣ آ B ١١٥ ب K ٢٤٦   T, I, 467 ; H, I, 339

7 وسرها نهاذند K : سر نهاذند Z — B || 11 راضی شد BKZ : + بعد
از ان زن Zh || 14 یکک من KZ : منی B

نالهٔ . . . کل : MN ، ج ٤ . ص ٣٢١/٧٢٣ : MA ، ص ١٧/٣٤٣

پروانه درین مشکل سرگردان بماند؛ هماناکه از حضرتِ مولانا چاره جُسته؛ فرموذکه آن خواهش را موقوف دارذ ودم بدم جواب دهذکه بدهم اِلیٰ مَا لا نِهایَة

(۳/۳۸۵) همچنان مگر عزیزی خاتونش را دوست می داشت؛ روزی خاتون از سر ناز گفته باشذکه ای خواجه بیا بسه طلاق سوگند بخورکه آنچ از تو خواهم بمن بدهی و الاّ من مطلّقه باشم؛ شوهر قبول کرد؛ زن گفت: می خواهم که هر نعمتی وعجایبی که حق تعالی درجهان آفریذه است پیشِ من حاضر آری؛ شوهرِ بیچاره درین کار فرو ماند وتدبیرِ آن خواهش را نمی توانست کردن؛ عاقبة الامر از سرِ اخلاص برخاست وبحضرتِ مولانا آمذه کیفیّتِ ماجرا را باز گفت؛ فرموذکه برو کتاب الله را بدست آور وآن را در دستارچهٔ بسته در دامنِ آن خاتون نِه؛ چنانست که تر وخشک نعمتهای جهان را در دامنِ او کرده باشی وعجایبِ عالم را پیشِ او حاضر آورده که لا رَطْبٍ وَلا یابِسٍ اِلاّ فی کِتابٍ مُبِینٍ (٦/٥٩) هرگز طلاق وفراق واقع نشوذ

(۳/۳۸٦) همچنان از حضرتِ مولانا پرسیذندکه سرِّ ورودِ بَارَکَ اللهُ فی سَبْتِها وخَمِیسِها چیست؟ گفت: از برای آنک هر دو همسایهٔ جمعه اند، برای شرف ومبارکیِ روزِ آذینه سبت وخمیس نیز تشریفِ مبارکی یافت الاّ فی اِهْراقِ الدَّم وهمچنان هر عقلی ونفسی که

T, I, 467 : H, I, 340 ۲٤۷ـ۲٤٦ K آ ۱۱٦ B آ ۱۲۳ Z ۳۸٦ ـ ۳۸۵/۳

1 بماند BZ : بماندہ K || 2 جواب BK ~ دهذ Z || 9 آن KZ : این B || 11 کتاب الله را B : کتاب الله KZ || 13 عالم را Z جهان را BK : || 17 جمعه KZ : جمع B || 18 و همچنان BK : — Z

همسایهٔ عشق شوند و او را درمیانه شیخِ خوذ سازند ، لاجرم هرچه گویند وکنند مبارک ومتبرّک باشذ ؛ چنانک گفت

3. شعر (رمل)

همنشینیٔ مقبلان چون کیمیاست چون نظرشان کیمیائی خوذ کجاست

(٣٨٧/٣) همچنان منقولست که روزی حضرت مولانا بحجرهٔ
6. چلبی بدر الدین ولدِ مدرّس درآمد واورا خفته دیذ و الّهی نامه را در پسِ پشتِ خوذ نهاذه؛ فرموذ که خواجه حکیم حاضر وتو درخواب رفتهٔ؛ همانا که رعایتِ ادبِ صورت از سایرِ طاعات بهترست؛ ادب را
9. نگاه دار تا محلّ ِ غضب وهدفِ عطب نگردی

شعر (رمل)

از خذا جوئیم توفیقِ ادب بی ادب محروم گشت از لطفِ رب
12. بی ادب تنها نه خوذ را داشت بَذ بلکک آتش درهمه آفاق زذ

خُنُک جانِ اورا که در ادبِ ظاهر وباطنِ فاطن وکامل باشذ ؛ همانا که در هرخانهٔ که کلامُ الله حاضر آیذ ، الله تعالی حاضر شوذ
15. وکجا که احادیثِ نبوی باشذ حضرتِ رسول الله حاضر آیذ ودر هر مقامی که کلامِ اولیا خوانده شوذ ارواحِ اولیا حاضر آیند وهذه کفایه

٣٨٧/٣ Z ١٢٣ ب B ١١٦ آ K ٢٤٨ T,I, 469 ; H, I, 341

1 لاجرم K ~ هرچه Z || هرچه : — KZ B || 2 و متبرک BK : — Z ||
12 b در همه Z : بر همه BK || 13 ظاهر و KZ : + ادب B || 15 الله BZ : — K ||
16 آیند BZ : شوند K

12 بی ادب . . . . زذ : MN ، ج ١ ، ص ٧٨/٧ ـ ٧٩ ؛ MA ، ص ١٦/٣

(٣/٣٨٨) همچنان منقولست که روزی شمس‌الدین ولدِ مدرّس درحجرهٔ خوذ خفته بوذ واز سرِ غَشَیان و نسیان مثنوی‌را پسِ پشتِ خوذ نهاذه ؛ از ناگاه حضرتِ مولانا درآمذه آن کتاب‌را چنان 3 دیذ ؛ فرموذ که یعنی این سخنِ ما برای آن آمذ که پسِ پشت افتذ ؛ والله والله ازآن جاکه آفتاب سر می‌زنذ تا آنجاکه فرو می روذ این معنی خواهذ گرفتن ودر اقلیمها خواهذ رفتن و هیچ محفلی ومجمعی نباشذ که 6 این کلام خوانده نشوذ ؛ تا بحدّی که درمعبدها و مصطبها خوانده شوذ وجمیعِ مِلَل ازآن سخن حُلَل پوشنذ و بهره‌مند شوند

(٣/٣٨٩) همچنان مگر حضرتِ سلطان ولد روزی فرموده باشذ 9 که سخنانِ شمارا بایزیدی بایذ فهم کنذ ؛ فرموذ که نی نی بهاء الدین یارانِ ما بآن راضی نشوند

(٣/٣٩٠) حضرتِ ولد روزی پرسیذه است‌که بعضی مردم گاه 12 گاه بیاران اعتقاد مینمایند و باز فاتر و دیگرگون می‌شوند ؛ فرموذ که مثالِ آن جماعت چنانست که اوقات دیوانگان سخنانِ عاقلانه میگویند واغلب باز بهذیان و ترّهات مشغول میشوند ؛ امّا دولتِ راست آنکس 15 راست که بهیچ وجه قدم از جادّهٔ اعتقاد و اخلاص بیرون ننهذ و در صراطِ مستقیم باشذ که إِنَّ ٱلَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا ٱللهُ ثُمَّ ٱسْتَقَامُوا (٤١/٣٠ ؛ ٤٦/١٤) که مقامِ استقامت مقامِ صدّیقست 18

٣/٣٨٨ _ ٣٩٠ Z ١٢٣ ب _ ١٢٤ آ B ١١٦ ب K ٢٤٨ _ ٢٤٩
T, I, 469 _ 70 ; H, I, 341 _ 42

2 بوذ K : — BZ || 7 که KB : — Z || 15 و ترهات B : — KZ || 17 صراط Z : + خود B

(٣/٣٩١) الحکایه درویشی در حضرتِ مولانا حکایت کرده است که فلانی شراب خوارِ عظیمست، امّا هیچ مست نمی شوذ؛ فرموذ که
3 مگر بر جیب میریزد؛ چه خاصیّتِ شراب آنست که مست کند و وقتی <که> مستی نکنذ سرکه بوذه باشذ؛ مثالِ مقلّدانِ شریعت و طریقت نیز همچنانست که کلام اللّه را میخوانند و میخایند و هیچ
6 نمی خوارند و سخنانِ اولیا را تقریر می‌کنند و هیچ گونه مستی و شوق ندارند و ازآنجا ذوق نمی یابند، ازآنک می‌خوانند و می‌خایند و هیچ نمی خورند؛ همانا که از خذا خوانی خذادانی بهترست و مقصود از لِيَعْبُدُونَ
9 لِيَعْرِفُون است، فَهُوَ ٱلْمَطلوب

(٣/٣٩٢) همچنان روزی در بابِ عشق معانی می گفت؛ فرموذ که العشق يَزِيدُ بِالسَّمَاعِ وَ يَنْقُصُ بِالجِمَاعِ ؛ چه هرکه بجماع مشغول
12 شوذ چنانست که پر و بالِ خوذ را بمقراض می‌بُرّد و طنابهای حیاتش را می‌سگلذ و پایهٔ نردبانِ آسمان را می شکنذ

(٣/٣٩٣) همچنان روزی فرموذ که مردم را بالا بردن قوی مشکلست
15 امّا بسوی زیر زوذ می‌افتذ

(٣/٣٩٤) همچنان روزی در معنیٔ این بیت معرفت می‌فرموذ که

شعر (رمل)

18 چون‌چنین خواهی خذا خواهذ چنین   می دهذ حق آرزوی مُتَّقین

٣/٣٩١ ـ ٣٩٤ Z ١٢٤ آ B ١١٦ ب K ٢٤٩ T, I,470 ; H, I, 342

1 الحکایه KZ : همچنان B || 14 قوی KB : — Z || 16 همچنان KB : — Z

18 چون . . . متقین : MN ، ج ٤ ، ص ٦/٢٧٨ : MA ٣/٣٢٣

یعنی که حق سبحانه و تعالی خواستِ بندگانِ خاصِّ خوذ را بی اِمهالی و اهمالی قبل آلممات و بعد آلممات بوی می دهذ ؛ چنانک در شهری آتشِ
3 عظیم افتاذه بوذ و اصلا کشته نمی شذ ؛ قطبی از آن حال تفحّص کرد ؛ دیذ که درویشی را آرزوی کباب شذه بوذ و آتش نمی یافت ؛ چون از آنجا فارغ شذ ، پف کرد و آتشها فرو مرد

6 (۳/۲۹۵) همچنان خدمتِ شیخ محمودِ نجّار روایت کرد که پیوسته حضرتِ خذاوندگار از خدمتِ شیخ محمّدِ خادم سؤال کردی که امروز در خانهٔ ما چیزی هست؟ اگر گفتی خیرست ، هیچ نیست ، منبسط
9 گشتی وشکرها کردی که لله الحمد و المنّه که خانهٔ ما امروز بخانهٔ پیغامبرِ ما می‌ماند وا گر گفتی که مالا بدّ مطبخ مهیّا است وچیزی کم نیست منفعل گشتی و گفتی که ازین خانه بوی فرعونی می‌آیذ

12 وگویند در بندگیِ ایشان هرگز شمعی ور نکردندی بغیر از چراغ بزر نبوذی و گفتی هذا لِلْمُلُوكِ وَهذا لِلصُّعْلُوكِ

(۳/۲۹٦) همچنان خدمتِ مولانا اختیارالدین که از کبارِ اصحاب
15 بوذ روایت کرد که روزی در حضرتِ مولانا نشسته بوذیم ، از ناگاه برخاست وعَلَيْكَ السَّلامُ کرد وبنشست وما هیچ کسی را ندیذیم ؛ بعد از آن فرموذ که پیشتر آ اِفْعَلْ مَا تُؤْمَرُ سَتَجِدُنِي إنْ شَاءَ آللّهُ
18 مِنَ آلصَّابِرِينَ (۱۰۲/۳۷) می‌کن هر آنچ کردنیست ؛ حضرتِ چلبی حسام الدین سرنهاذ واز آن حال باز پرسیذ ؛ فرموذ که دیذم شخصی

T,I, 471 ; H,I, 342_43 — ۳/۲۹۵ ـ ۲۹٦ Z ۱۲٤ آ B T ۱۱٦ آ ـ ۱۱۷ ب K ۲۵۰

2_1 اِمهالی و اهمالی BK : امهال و اهمال Z ‖ 9 کردی که KZ : کردی B ‖ 2 المنه که KZ : والمنه B

ازرق چشمی پرخشمی، زرد صورتی پیشم آمذ وسلام کردکه من تَبَم ومرا حُمّی خوانند؛ دستوری داذم تا مرا سه روز مهمان باشذ؛
3 فی الحال لرزیذن گرفت، چون سه روز منقضی شذ دیگر زحمتِ تب را ندیذ و بموافقتِ حضرتش جمیعِ یاران را سه سه روز تب گرفت

(۳۹۷/۳) همچنان منقولست از حضرتِ سلطان الخلفا چلبی
6 حسام الدین رضی الله عنه که او فرموذ که در سفرِ شام ملازمِ مولانا بوذم؛ همانا که در دمشق در مدرسهٔ در آمذیم؛ می‌بینذ که جماعتِ فقها در عرضِ پاکِ بهاء ولد خبثِ فقیهانه می‌کردند که چرا شایذ که اورا ساطان العلما
9 گویند و عالمیان را سغبهٔ خوذ کرده از قربت الله دم می‌زنند و خوذرا اللّهی می‌خوانند و درآن گفتنِ مساوی گرم شذه بوذند؛ حضرتِ مولانا با ایشان اتّحاد نموذه هیچ نمی گفت؛ مگر ازآن جماعت یکی اورا دریافته خاموش
12 شذند؛ چون ازمدرسه بیرون آمذیم آن شخص حال را با فقها گفته باشذ که این مرد فرزندِ بهاء ولدست؛ همشان سر بازکرده عذرها خواستند و انصافِ درویشانه داذه مهمانئ عظیم کردند؛ فرموذ که مقصودِ ما خوشئ
15 شماست، پیوسته ما طالبِ آن خوشئیم

(۳۹۸/۳) همچنان منقولست که روزی معین‌الدینِ پروانه بزیارتِ شیخ صدرالدین آمذه بوذ ودرآن صحبت حکایاتِ ادرارات می‌کردند
18 و درآن زمان مگر جهتِ اصحاب هر روز نیم دینار ادراری می‌داذند؛

۳۹۷/۳ - ۳۹۸ Z ۱۲٤ ب ۱۲۵ آ B ۱۱۷ آ K ۲۵۱ - ۲۵۲
T, I, 473 ; H, I, 344

4 سه سه BK : سه Z || 5 همچنان KZ : — B || 9 شغبه KZ : شعبه B || کرده B : کرد KZ || 16 همچنان KB : — Z

شيخ فرموذه باشد كه حضرتِ مولانا از ادرارئ هر دو عالم فراغت دارذ ؛
بدرويشانِ مقلّ مستحق بايذ داذن ؛ همان روز پروانه هم بزيارتِ
مولانا آمذه ؛ فرموذ كه معين الدين شيخ را اخراجات بسيارست ومعيشتِ 3
پاذشاهانه مى‌كنذ ؛ يارانِ ما را هيچ نمى بايذ وآن دينار بوجهِ مطبخِ
او اَوْلِيترست ؛ پروانه سرنهاذ وبسيار گريست و ياران را بندگيها نموذ

(۳۹۹/۳) همچنان شيخ محمودِ نجّار روايت كرد كه روزى ياران 6
تشنيع زذند كه شيخ صدرالدين را چندين ادرارات است واوقاف وحضرتِ
مولانا را نيم دينارست فحسب ؛ فرموذ كه شيخ را اخراجات بيشتر
ست و حمايتِ مسافران بر ذمّتِ او ؛ ومارا هيچ نيست ، آن را نيز 9
بذيشان بايذ داذن

(۴۰۰/۳) همچنان از كُمّلِ اصحاب منقولست كه روزى در بندگئ
مولانا حكايتِ شيخ اوحدالدينِ كرمانى رحمةُ اللهِ عليه مى‌كردند كه مردى 12
شاهدباز بوذ ، امّا پاك باز بوذ و چيزى نمى‌كرد ؛ فرموذ كاشكى كردى
و گذشتى

15 شعر (رمل)

ای برادر بی نهایت درگهیست   برهر آنچ می رسی بالله مه ايست

چنانك درويشى بخدمتِ ابا يزيد رحمة الله عليه آمذ تا مريد شوذ ؛ شيخ
فرموذ كه ازين گناهانِ مشهور كه در افواهِ اناث و ذكور مذكورست هيچ 18

T,I, 474 ; H, I, 545

۳۹۹/۳ ـ ۴۰۰ Z ۱۲۵ آ B ۱۱۷ ب K ۲۵۲

6 همچنان KZ : — B || 8 مولانا را KZ : مولانا B || 12 رحمة ... عليه KZ : رحمه الله B || 13 اما پاك باز بود KB : — Z || 17 رحمة الله عليه Z ~ امذ KB

کرده‌؟ گفت : نی ؛ فرموذ که برو همه را ببین وبگذر آنگاه بیآ و مرید شو ، تا مباذا که درخلوات آن زهدِ صرفِ تو ترا ره‌زنی کند وعُجْبی
3 در باطنِ تو سر زنذ و بکلّی ذاولِ شیطانِ ذلیل ذلیل شوی واز شومیٔ خوذبینی از خذابینی محروم مانی ؛ چه از دیذِ طاعات عجب و هستی می‌زایذ و ازدیذنِ گناهان مسکنت وشکستگی سر می‌زنذ ؛ پس مردِ
6 مردانه آنست که روز بروز بیشتر شوذ و پیشتر روذ و دمبدم از قال بحال ارتحال نمایذ ؛ همانا که درین راه تعلّق وتوقّف موجبِ هلاکِ تُست

(٤٠١/٣) همچنان روزی حضرتِ مولانا فرموذ که شیخ اوحد الدین
9 در عالم میراثِ بذ گذاشت ، فَلَهُ وِزْرُهَا و وِزْرُ مَنْ عَمِلَ بِهَا

شعر (رمل)

هرکه اوبنْهاذ نا خوش سنّتی سوی او نفرین روذ هرساعتی
12 نیکوان را هست میراث از خوش آب آن چه میراثست أَوْرَثْنَا ٱلکِتاب

(٤٠٢/٣) همچنان یکی سؤال کرد که در زوایا و خوانیق پیوسته کوزه‌ها را برابرِ قبله می‌نهند ، چه معنی دارذ ؟ فرموذ که چون مسافری
15 غریب ازدرِ مقام درآیذ بایذ که هیچ نگویذ و از توجّهِ کوزه استدلالِ قبله کرده اوّل دو رکعت نماز کنذ ؛ پس آنگه بحاضران سلام دهذ و سخن گویذ ودر مذهبِ بعضی اوّل سلام دهذ و نماز کنذ آنگاه
18 بسخن گفتن مشغول شوذ

T, I, 475 ; H, I, 345 ٤٠١/٣ـ٤٠٢ Z ١٢٥ ب B ١١٧ ب K ٢٥٢

5 شکستگی KZ : شکستی B ‖ 16 کرده KZ : — B ‖ پس KB : — Z ‖ 17 اول KZ : — B

11 - 12 هرکه... الکتاب : MN، ج ١، ص ٤٦/٧٤٣، ٧٤٧ ؛ MA، ص ٢٠/٧

(٤٠٣/٣) همچنان یارانِ مقرّب واخوانِ مؤدّب رَحِمَهُمُ ٱللهُ
چنان روایت کردند که اوقات محبّان و معتقدانِ آن حضرت سیمها و دینارها
می‌آوردند وپنهانی در زیرِ نمدش می ریختند؛ حضرتِ مولانا جهتِ رعایتِ 3
خاطرِ دوستان قبول می‌کرد وهیچ نمی گفت؛ در نیمشبی که بنماز بر
می‌خاست آن مجموع را بر گرفته درچاهها ریختی؛ اصحابِ اخیار بطریقِ
افتقار سؤال کردند که چرا بیاران انعام نمی‌کند وبچاه می‌ریزد؛ فرموذ 6
که علامتِ کمالِ محبّت ودوستی آنست‌که محبوبترین وبهترین چیزها را
بدوستان ویاران دهند، نه آنک چیزهای ناخوش وزهرناک‌را بیاران
ایثارکنند؛ هماناکه جمیعِ اسباب وعروضِ دنیا زهرِ قاتل ومتاعِ قلیلِ 9
بی حاصل است؛ دریغم می‌آیذکه بمحبّانِ خوذ دهم وچیزی‌که مرا زیان
می‌کنذ و زحمت می‌دهذ اَوْلَی آنست‌که بشما نیز ندهم وشمارا ازو دریغ
دارم واین حدیث‌را فرموذ که ضَعْ یَدَكَ عَلَى صَدْرِكَ فَمَا 12
اَحْبَبْتَ أنْ تَصنَعَ لِنَفْسِكَ فاصْنَع لِاَخِيكَ

مصراع (هزج)

مپسند بکس آنچ بخوذ نپسندی 15

(٤٠٤/٣) همچنان مگر روزی حرمِ خداوندگار از علّتِ قلّت
حکایت می‌کرد؛ فرموذ که دنیا را از شما دریغ نمی‌دارم؛ بلک شما را
ازدنیا دریغ می‌دارم 18

٤٠٣/٣ - ٤٠٤ Z ١٢٥آ B ١١٨آ K ٢٥٣   T, I, 477 ; H, I, 347

3 حضرت مولانا KBZh : — Z || 9 وجمیع اسباب KZ : — B || 14 مصراع
Z : شعر K — B || 16 روزی KBZh : — Z

(٣/٤٠٥) همچنان از قدمای اصحاب منقولست که روزی حضرتِ
مولانا بحمّام در آمذ وهفت شبانروزی در خزینهٔ حمّام بنشست؛ بعد از
3 افغانِ بسیار وغریوِ بی‌شمارِ یاران بیرون آمذ، بسوی مدرسه روانه شذ؛
از سرِّ آن معنی سؤال کردند؛ فرموذ که یکدمه با اهلِ دنیا صحبت کرده
بوذم وتنم سرما یافته بوذ؛ میخواستم که از آن برودت خلاص یابم،
6 تا دیگران را که در زمهریرِ دنیا غرقند، چه رسذ و از آن یخبندانِ
دنیا کی خلاص یابند؛ والله والله تا طالبِ آفتابِ تموزِ معنوی نشوند
از آن جمادی وفسردگی ابداً نرهند وروانِ ایشان روانی وروائی نیابذ
9 و در حقیقت آن آفتاب صحبتِ مردِ خداست والفتِ دیذارِ مبارکِ او؛
و همچنان در صفتِ اهلِ دنیا فرموذه است

شعر (رمل)

12 چون جمادند وفسرده وتن شگرف   می‌جهذ انفاسشان از تلِّ برف
چون زمین زین برف در بوشذ کفن   تیغِ خرشیذِ حسام‌الدین بزن
گر جهان پُر برف گردذ سر بسر   تابِ خور بگدازذش با یک نظر

15 (٣/٤٠٦) همچنان خدمتِ امامِ تربهٔ معظّم، یارِ مکرّم بهاء‌الدینِ
بحری رَحِمَهُ اللهُ چنان روایت کرد که مصحوبِ حضرتِ مولانا بجانبِ

٣/٤٠٥ - ٤٠٦ Z ١٢٥ ب B ١١٨ آ K ٢٥٣ - ٢٥٤ T, I, 478 ; H, I, 347

3 بی شمار KZ : — B || آمذ KZ : آمده B

12 - 13 چون . . . . بزن : MN ، ج ٦ ، ص ٢٧٥ / ٨٩ - ٩٠ ؛ MA ،
ص ٥٥٢ / ٢٨ - ٢٩

14 گر . . . نظر : MN ، ج ١ ، ص ٣٤/٥٤٣ ؛ MA ، ص ١٤/ ٢٥

آبگرم رفته بوذیم ؛ همچنان ده روز تمام در اندرونِ آبِ گرم بنشست و هیچ افطاری نفرموذ واز ناگاه تُرکی کاسهٔ بزرگِ ماست آورده در آنجا سیرِ بسیار کرد وافطار نموذ ؛ پس از آن چهل روزِ دیگر بذوقِ
سماع مشغول شذ واصلاً چیزی نخورد ؛ چه آن پادشاهِ انام اغلبِ 3
ایام تعبیرِ زمانِ خوذ برین نسق می‌فرموذ

(٤٠٧/٣) همچنان روزی درمیانِ معرفت فرموذ که درویشی را که
پیوسته درطلبِ خذاست واز خلق انقطاعِ کلّی نموذه سالکِ مسالکِ 6
ممالکِ عشق است ، چهل خواجهٔ منعمِ محبِّ مال بخش می‌بایذ تا خدمتِ
اوکنند وما لا بُدِّ اورا من جمیع الوجوه تدارک سازند و اورا بهیچ چیزی
مفتقر نگردانند تا او بفراغِ بال پر و بال بگشوذه بقال وحالِ خوذ 9
مشغول گرذذ ومستغرقِ وصالِ حق شوذ وجهتِ دور آن قربتی حاصل
کنذ واغلبِ انبیا واولیا را تا این آلت دست نداذ آن حالت روی ننموذ
وهَذِهِ کِفایَةٌ لِاَصْحابِ اَلهِدایَة 12

(٤٠٨/٣) همچنان خدمتِ خلاصة الاصحاب مظهرِ نورِ عمری شیخ
جمال الدینِ قمری رحمة الله علیه چنان روایت کرد که روزی سلطان
عزّالدینِ کیکاوس اَنارَ اللهُ بُرْهانَهُ بزیارتِ حضرت مولانا آمذه بوذ ؛ 15
چنانک می‌بایذ بوی التفاتی نفرموذ ، بمعارف ونصایح مشغول نشذ؛ سلطانِ
اسلام بنده وار تذلّل نموذه گفت: تا حضرتِ مولانا بمن پندی دهذ ؛
فرموذ که چه پندی دهم ؛ ترا شبانی فرموذه اند گرگی می‌کنی ؛ پاسبانیت 18

٤٠٧/٣ ـ ٤٠٨ Z ١٢٦ ب B ١١٨ ب K ٢٥٥ T, I, 480 ; H, I, 349

---

2 آورده BZ : آورد K || 4 فرموذ KBZ : فرموذه Zh || 5 فرموذ KBZ : فرموذه Zh || 9 بگشوذه KB : گشوده Z || 18 فرموذه اند KBZh : فرموذه Z

فرموذه اند دزدی میکنی؛ رحمانت سلطان کرد، بسخنِ شیطان کار
میکنی؛ همانا که سلطان گریان بیرون آمذ بر درِ مدرسه سر برهنه
3 کرده توبها کرد و گفت: خداوندا اگرچه حضرتِ مولانا بمن سخنانِ
سخت فرموذ از بهرِ تو فرموذ؛ من بندهٔ بیچاره نیز این تواضع
و تضرّع از بهرِ پادشاهیٔ تو میکنم، بحرمتِ این دو صدقِ بی ریا که
6 برمن رحمت کنی و این بیت را گفت

شعر (هزج)

بر آبِ دو دیذهٔ نمِ رحمت کن   بر سینهٔ پر سوز و غمم رحمت کن
9 ای رحمتِ تو بیشتر از هر بیشی   برمن که ز هر کمی کمم رحمت کن

همانا که حضرتِ مولانا خرامان بیرون آمذ واورا نوازشِ عظیم
فرموده گفت: بروکه حق تعالی بتو رحمت کرد و ترا آمرزیذ

12 (٤٠٩/٣) همچنان هم او نقل کرد که روزی در بندگیٔ خداوندگار
حکایت کردند که اتابک ارسلان طغمش مدرسهٔ عظیم ساخته در
وقفیّهٔ خوذ قیدها کرده است که البتّه درآن مدرسه مدرّس حنفی
15 مذهب باشذ و صوفی باشذ و دایما فقهیات خوانند و شافعیان را درآنجا
تمکین ندهند؛ حضرتِ مولانا فرموذ که بروایتِ ابن مسعود رضی الله
عنه خیری مقیّد در راهِ حق نا محمودست؛ چه هر خیری که جهتِ
18 مرضاتِ حق می کنند می بایذ که بی قید و شرط باشذ که تا خالصًا لِوجهِ الله

٤٠٩/٣ Z ۱۲٦ ب B ۱۱۸ ب، K ۲٥٥   T, I, 481 ; H, I, 349

2 آمذ بر در مدرسه KZ : — B || 5 که BZ : — K || 8 a دیذهٔ KZ : + بر B Kh || 9 آمذ BKZ : آمده Zh || 13 ساخته KZ : + و B || 17 رضی الله عنه KZh : — BZ

باشذ وثوابِ آن مضاعف گردذ واین خیر مقیّدِ او بذآن می‌ماند که درویشی هندی با خواجهٔ نیشابوری همراه شذ وآن درویش بفراغتِ
3 تمام پا برهنه می‌رفت واز آسیبِ خار وخارا احتراز نمی‌کرد؛ نیشابوری‌را بوی رحم آمذ؛ کفشِ خوذرا بوی بخشیذه هندی دعاها می‌کرد وبجدّ تمام می‌رفت؛ نیشابوری دم بدم تحکّم می‌کرد که چنان روْ وچنین کن
6 وپا برسنگلاخ آهسته‌تر نه واز زخمِ خار پرهیز کن؛ هندی ملول شذ، کفش‌را بیرون آورده پیشِ وی نهاذ که بستان؛ مرا خیرِ مقیّد نمی‌بایذ؛ سی سالست که برهنه پا می‌گردم بی هیچ قیدی؛ اکنون
9 برای کفشی نتوانم مقیّد ومحکومِ کسی شذن وممنونِ منّت گشتن؛ پس معلوم شذ که خیرِ مقیّد مفید نیست؛ اگر خواهی که از تمامتِ قیود مطلق باشی پیوسته خیرِ مطلق کن وَلَا تَمْنُنْ تَسْتَكْثِرُ وَلِرَبِّكَ فَاصْبِرْ (٧٤/٦ ـ ٧)

12 شعر (هزج)

تا کاسهٔ دوغِ خویش باشذ پیشم از کیسه وکاسهٔ کسان نندیشم
ور بی برگی بمرگ مالذ گوشم آزاذی‌را ببندگی نفروشم

15 (٣/٤١٠) همچنان ازو منقولست که روزی معین‌الدینِ پروانه باولادِ خطیر شرف‌الدین وضیاء‌الدینِ نکیدی رحمهما الله بزیارتِ مولانا آمده بوذند پروانه التماس نموذ که البتّه موعظهٔ بشنوذ؛ فرموذ که امیر معین‌الدین

T, I, 482 ; H, I, 351

٣/٤١٠ Z ١٢٦ آ B ١١٩ ب K ٢٥٧

2 نیشابوری را KZ : خواجه را B || 4 آمذ KZ : آمذه B || بخشیذه BZ : بخشیذ K || 5 که KBZh : — Z || 6 آهسته تر BZ : آهسته K || 13 b نندیشم KB : بیندیشم Z || 15 بذولاد KZ : با اولاد B

تا توانی بی توانی چهار قبله را خدمت کن وخدمتِ آن چهار قبله را برخوذ
لازم دان؛ پروانه سرنهاذ که ما قبله یکی می‌دانیم، سه قبلهٔ دیگر کذام
3 است؟ فرموذ که اوّل قبلهٔ نمازست، بروزی پنج بار؛ دوم آسمان،
قبلهٔ دعاست، تا چون احتیاج افتذ روی بسوی قبلهٔ دعا کنی و بزاریٔ
تمام ملتمسِ خوذ را دریوزه کنی؛ سوم پاذشاهان، قبلهٔ حاجاتِ
6 درماندگان اند وملجاء مظلومان، تا چون مظلومی ودرماندهٔ روی بسوی
تو آرذ حاجتِ اورا روا کنی تا حق تعالی حاجتِ دینیٔ ودنیاویٔ
تو روا کنذ

9 شعر (خفیف)

تا توانی درونِ کس مخراش کاندرین راه خارها باشذ
کارِ درویشِ مستمند بر آر تا ترا نیز کارها باشذ

12 چهارم دلِ مردان خذا، قبلهٔ نظرِ حق است واز مکوّنات عالیتر وبرتر؛

شعر (رمل)

آن دلی کز آسمانها برترست آن دلِ ابدال یا پیغامبرست
15 مسجدی کآن در درونِ اولیاست سجده‌گاهِ جمله است آنجا خذاست

زینهار نگاه داری تا سنگِ فجور در آن دلها نیندازی وبا غیرِ او نپردازی
وهمچنان چون تو باخلاصِ تمام واهتمامِ تام طرفِ حق را نگاه داشته

7 تو KZ : ترا B || 12 مکونات BZ : مکنونات K || 14 b ابدال BZ : + و K

14 آن .... پیغامبرست : MN، ج ٣، ص ١٢٨/٢٢٤٨؛ MA، ص ٢٥١/١٦
15 مسجدی .. خذاست : MN ج ٢، ص ٤٣١/٣١١١؛ MA، ص ١٧٤/١٢

باشی ملک سبحانه وتعالی مملکتِ دین ودولتِ دنیا وآخرت را بر تو
نگاه دارذ؛ السلامُ عَلَیْکُم وَرَحمَةُ اللهِ گویان هی برخاست؛ پروانه
سجده کنان بیرون آمذه وبسی انعامها که یاران را فرموذ 3

(٤١١/٣) همچنان روایت کردند که روزی حضرت مولانا در معنیٔ
این بیت معانی می فرموذ

6 شعر (رمل)

تا نگوئی سرّ سلطان را بکس   تا نریزی قند را پیشِ مگس

حکایتی فرموذ که شخصی بجانبِ شهری عزیمت کرده بوذ تا طرّاریٔ
9 آن قوم را دریابذ و در آنجا بعیّاری مشغول شوذ؛ ناگاه بمحلّهٔ
رسیذ؛ کوذکی را دیذ که کلیچهٔ بر دست گرفته بوذ و می‌خورذ؛ این
عیّار ازو درخواست کرد؛ کوذک گفت: نمی دهم؛ بجِدّ گرفت؛
12 کوذک گفت: همچون گاو بانگی بزن تا بدهم؛ عیّار سو بسو نظر
کرد، هیچ کسی ندیذ؛ از غایتِ جُوع آلبَقَر بقَرْوار بانگی بکرد؛
گفت: اکنون بده؛ گفت: نمی دهم، ازآنک ماذر وپذرِ من سپرده
15 اند که کُلیچه را بگاو مده که لایقِ گاو کاه باشذ

شعر (رمل)

قند خر را گر طرب انگیختی   پیشِ خر قنطارِ شکّر ریختی

T, I, 484 ؛ H, I, 352

3/٤١١ Z ١٢٧ ب B ١١٩ ب K ٢٥٧

2 علیکم KZ : علیك B || 3 فرموذ KBZ : فرموذه Zb || 8 حکایتی KZ : حکایت B || 12 همچون KB : — Z

7 تانگوئی . . . مگس : MN ، ج ٣ ، ص ٤ / ٢٠ ؛ MA ، ص ١٩٣ / ١٠
17 قند . . . ریختی : MN ، ج ٦ ، ص ٢٨٠ / ١٦٢ ؛ MA ؛ ص ١٥/٥٥٤

همچنان کلامِ حکمت و اسرارِ احرار را بهرکسی نشاید گفتن؛
بلکه منع وسترِ آن ازجملهٔ واجباتست که لا تُعْطُوا ٱلحِكْمَةَ غَيْرَ
3 أهْلِهَا فَتَظْلِمُوها الَى آخره و تا کسی محلِّ آن اسرار وقابلِ
آن دیدار نبوذ نشاید نموذن و نا محرم را گستاخ کردن

فصل فی بعضِ لطایفِهِ قَدَّسَ ٱللهُ سِرَّهُ

6 (٤١٢/٣) ناقدان اخبار و ناقلانِ اخبار روایت چنان کردند که روزی
حضرتِ سلطان ولد را چند دیناری ضایع شذه بوذ؛ تمامتِ خانها را
درهم زده ازآن درهم اثری پیذا نشذ و همه درهمِ آن عاقبت درمیانِ کتبِ
9 برادر علاءالدینِ قیرشهری موجود شذ؛ همچنان حضرتِ ولد بتوبیخ
وتقریع آغاز کرد، عتابها کرد و سقطها می‌داذ؛ حضرتِ مولانا فرموذکه
بهاءالدین عَلَی نه که حرفِ جرّست؟ اگر عَلَی جرّ نکند پس چه
12 کند؟ هر دو صفا شذند

(٤١٣/٣) همچنان محموده خاتون نامی‌را بعزیزی داذه بوذند؛
مگر بطبعِ داماذ موافق نیفتاذه با وی دخول نکرد و هر دو درخانهٔ
15 گردک مقبوض و سردک مانده بوذند وقبضِ عظیم ایشان‌را فرو
گرفته بوذ؛ از ناگاه حضرتِ مولانا از درِ گردک درآمذه مبارک
باذ کرد و دیناری چند نثار فرموذه فرموذ که نی نی محموده قابض نباشذ؛
18 درمحموده قبض چه کار دارذ؛ همانساعت در هر دو بسطی روی نموذه

T,I, 485 ; H, I, 353 ۲٥٨ K آ ۱۲۰ B ب ۱۲۷ Z ٤۱۳ - ٤۱۲/۳

9 برادر ... قیر شهری BZ : علاءالدین برادرش B ‖ 13 همچنان KB : — Z ‖
14 نیفتاذه KZ : نیفتاد B

ازآن قبض اطلاق یافته مجلس چند کار کرد ، نتیجهٔ ذوقِ آن عسل را
نگران شذند ؛ همانا که داماذ و عروس سر نهاذه سروری دریشان
ساری شذ 3

(۳/۴۱۴) همچنان مگر در عروسیْ یاری حاضر شذه بوذ ؛ یکی
بانگی بر زذ که شکّرِ باذام نیست بیاورند ؛ مولانا فرموذ که شکر
هست ، امّا با دام است 6

(۳/۴۱۵) همچنان چوبان دلاّک روزی حضرتِ مولانارا سر
می‌تراشیذ و در حلق موی مبالغه می‌کرد ، فرموذ که چون باز خواهذ
رُستن این قدر کافیست 9

(۳/۴۱۶)همچنان‌ازعفّاتِ مخدّرات منقولست‌که روزی در ضمیرِ منیرِ
کرا خاتون رَضِیَ ٱللّهُ عنها گذشته باشذ که حضرتِ مولانا زمانهاست که
در تقلیلِ طعام و منام ، وکثرتِ سماع و صیام ، وتقریرِ معارف وکلام ، 12
قیام می نمایذ ومبالغهٔ عظیم میفرمایذ و ریاضتِ قوی می‌کند ازآن
سبب اصلا بجانبِ ما التفات نمی‌کند وگردِ شاهدبازی نمی گردذ ؛
عجبا از صفتِ بشری وشهوتِ زّناشوهری درو اثری مانده باشذ یا بکلّی 15
اشتها ساقط شذه فارغ گشته است؟ همانشب تشریفِ صحبت ارزانی
فرموذه چون شیرِ غرّانِ مست هفتاذ نوبت دخول کرد تا بحدّی که از

۳/۴۱۴ ـ ۴۱۶ Z ۱۲۸ آ B ۱۲۰ آ K ۲۵۸ T, I , 485 _ 86 ; H, I, 354

1 کرد KZ : کرده B || 4 همچنان KB : — Z || 7 چوبان KZ : چوپان B ||
11 باشد KB : — Z || 14 شاهد KZ : شاه B || 16 تشریف KBZh : — Z ||
17 کرد KB : کرده Z

دستِ مولانا گریزان گشته بطرفِ بامِ مدرسه روان شذ واستغفارها
می‌کرد و باز حضرتش بجِدّ میگرفت که هنوز تمام نشد؛ بعد ازآن
3 فرموذ که مردانِ خذا بر هر چه خواهند قادرند و بر ضمایرِ مردم ناظر
ودر هر حالی که جوئی حاضر وحضرتِ عزّت ایشان را حافظ وناصر
وحاشا که از امورِ جزئیّات ذاهل وقاصر باشند وهمانا که ترکِ مباشرت
6 و معاشرتِ ما از غایتِ استغراق و مشغولیست بحضرتِ حق وآن هم از
برای شماست؛ می‌خواهم که بعد الیوم خوذ را جهتِ آن عالم آراسته ومهیّا
گردانی که آن خوشی وآن لذّت بی زوال و باقیست؛ بعد ازآن فرموذ: همین
9 قضیّه بعینه میانِ صدّیقه و حضرتِ مصطفی صلّعم واقع شذه بوذ وصدّیقه
از قلّتِ صحبتِ او می رنجیذ واوقات طالبِ لذّاتِ نفسانی می بوذ؛ اتّفاقا
روزی در حضرتِ رسول نشسته بوذ؛ عصفوری با دیگری در مجامعت
12 مبالغه می نموذ؛ صدّیقه آن معنی را بطریقِ مطایبه بحضرتِ رسول عرضه
می داشت؛ همان شب با مذکوره نوذ بار دخول فرموذ و گفت: یا عایشه!
تا نپنداری که ما ازینها قاصریم ویا فترتی درقوّتِ ما طاری شذه
15 است؛ امّا بکامِ دل ترکِ این کام کرده طالبِ کامِ ابدی گشته ایم؛
فَبَکَتِ ٱلصدّیقَةُ وَتَابَتْ

شعر (رمل)

18 ترکِ لذّتها و شهوتها سخاست هرکه در شهوت فرو شذ برنخاست

1 بطرف K : طرف BZ || 4 ناصر KZ : + است B || 11 ذات KZ :
— B || می بوذ KZ : می شود B || 17 شعر KB : — Z || 18 ه لذّتها Z ~
شهوتها KB

18 ترک ... برنخاست : MN ، ج ٢ ، ص ٣١٦ / ١٢٧٢ ؛ MA ،
ص ٢٤/١٣٢

(۴۱۷/۳) همچنان از کرامِ اصحاب منقولست که روزی حضرتِ مولانا سخنانِ فرید الدینِ عطّار رَحْمَةُ اللهِ علیه مطالعه می فرموذ ؛ بو الفضولی گفته باشذ که کلامِ عطارست ؛ فرموذ که ای غر خواهر پس من کیستم ؟

هم از حضرتش عزیزی پرسیذ که لا مکان چه جاست وکجاست ؟ فرموذ که لامکان جان و دلِ مردانست

مگر روزی صوفیٔ پرسیذ که معنیٔ آن چیست؟ فرموذ که آن سخاست که در راهِ حق از سرِ جان و دل برخیزذ

شعر (هزج)

جان باشذ ودل سخای درویش ‌ ‌ ‌ اینست اصولِ هر سخائی

(۴۱۸/۳) همچنان عزیزی روایت کرد که روزی حضرتِ مولانا از من قلمی درخواست کرد. وبر دیواری سطری چند بنوشت که ای مرد! اگر تو ده مَردهٔ، خویش را یکٔ مَرده بنمای که مقابلِ تو دو مرد ویا سه مرد خواهند آمذن و تو همه را خواهی شکستن؛ اکنون تو نیم مَرده نیستی و خویشتن را صذ مرده مینمائی ، الْعِیاذُ بِالله اگر برابرِ تو دویست مَرده بیایذ حالِ تو چون خواهذ بوذن ؟

(۴۱۹/۳) همچنان محقّقانِ اخیار و مدقّقانِ اخبار روایت کردند که یکی جمعیّتِ عظیم ساخته بوذ وجمیعِ اکابر آنجایگاه حاضر گشته ، مگر نازنین خواجه زادهٔ ارادت آورده مرید شذ ؛ حسودی گفته باشذ که عجب این مرید

۴۱۷/۳ ـ ۴۱۹ Z ۱۲۸ب B ۱۲۰ب K ۲۵۹ـ۲۶۰ T, I, 488 ; H, I, 354-5

1 همچنان K : — ZB ‖ 4 جاست BZ : جایست K ‖ 8 شعر K : مصراع Z — B ‖ 12 بنمای KZ : بنمائی B ‖ 16 همچنان KZ : — B ‖ 18 زاده KZ : — B

بخذا رسیذ وخذا او را آمرزیذ، خوذ را بوی نموذ؟ حضرتِ مولانا
فرموذ که اوّلش آمرزیذ و خوذ را بوی نموذ آنگاهش طالبِ ما گردانیذ
3 وبسوی ما فرستاذ؛ چه سنّتِ الٰهی چنانست که اوّل بنده را خذا قبول
می‌کنذ آنگاه بسوی بندگانش راه می‌دهذ تا ببرکتِ صحبت و تربیتِ او
مربّی می‌شوذ و قوّت می‌گیرذ و بحضرتِ عزّت قربتی می‌یابذ؛ چنانکه
6 فرموذ: فَلَوْ لاَ الْمُرَبِّی مَا عَرَفْتُ رَبِّی والشَّیْخُ فی قَوْمِه کالنَّبِیّ فی
اُمّتِهِ، بی‌شیخ اگر بماندی بماندی و مَنْ لاَ شَیْخَ لَه لاَ دِینَ لَه

(٣/٤٢٠) همچنان منقولست که روزی خادمهٔ حرم از قلّتِ منالِ
9 وجهِ درم شکایت می‌کرد؛ فرموذ که اگرت هزار دینار بدهند وگوش
و بینی وعضوی دیگر از بدنِ تو جذا کنند راضی باشی؟ گفتا: نی؛ فرموذ:
پس چرا دعویٔ بی‌نوائی می‌کنی؟ پس بی‌نوا نباشی با نوا باشی و چندین
قیمتی چیزها که با خوذ داری چرا قدرِ آن را ندانی وشکرِ آن را نکنی
12 و صبرِ فقرا را رأس المالِ خوذ نسازی، واشْکُرُوا نِعْمَةَ اللهِ إنْ کُنْتُم
اِیّاهُ تَعْبُدُون (١٦/١١٤)

شعر (رمل)

زانکه شاکر را زیادت وعده‌است آنچنانکه قرب مزدِ سجده‌است

15 (٣/٤٢١) همچنان منقولست که روزی دو شخصِ بزرگ با همدیگر
خصومتی می‌کردند و ترّهات وسقط بهمدیگر می‌گفتند؛ آن یکی باقرانِ خوذ

٣/٤٢٠ ـ ٤٢١ Z ١٢٨ ب B ١٢٠ ب K ٢٦٠ T,I, 489 ؛ H, I, 356

1 خوذ را ... نموذ KZ : — B ‖ 1-2 حضرت ... نموذ KBZh : — Z ‖
7 بماندی بماندی KZ : بماندی نماندی B ‖ 9 وجه KZ : و B ‖ می‌کرد KZ :
کرد B ‖ اگرت KBZh : اگر Z ‖ 11 آن را KB : آن Z ‖ 15 شخص KZ : شخصی B

می گفت که خذا ترا بگیرذ اگر دروغ می گوئی وآن دیگر می گفت که
نی نی خذا ترا بگیرذ که تو دروغ می گوئی؛ از ناگاه حضرتِ مولانا
بسروقتِ ایشان رسیذه فرموذ که نی نی خذا نه ترا گیرذ و نه او را 3
گیرذ تا ما را بگیرذ که لایقِ گرفتِ او مائیم وبگرفتاریٔ او ما سزاواریم؛
هر دو سر نهاذه صلح کردند و مریدِ مخلص شذند

(۳/۲۲؛) همچنان خدمتِ چلبی جلال الدین اسفهسالار رحمةُ الله علیه 6
روایت کرد که روزی حضرتِ مولانا از خانهٔ چلبی حسام الدین بیرون
آمذه بحمّام زیروا درآمذه درخزینهٔ حمّام هفت شبانروزی فرو نشست،
تمامتِ یاران و عاشقان افغان می کردند که این چگونه ریاضت است 9
وچه سان معیشت است؟ بعد ازآن هفت روز از ناگاه سر از سوراخ
خزینه بیرون کرده از خزینهٔ دل اسرار و معانی فرموذن گرفت و این
غزل را سرآغاز کرد که 12

شعر

بازآمذ . . . الی آخره

وچندین غزلهای دیگر که فرموذ ومن در اندرونِ حمّام طبق طبق
می‌نبشتم وآن بنشتها در دستِ من تر نشذ ومساماتِ عَرَق بکلّی برمن 15
بسته شذه بوذ، تا حدّی که چند طبق را تعلیق زذم اصلا دستِ من
عرق نکرد و فرجیٔ من تر نگشت ومن از نبشتن وایستاذگی مانده
نشذم؛ همچنان دیذم که حضرتِ سلطان ولد درآمذه سر نهاذ ولابها 18

T, I, 490 ; H, I, 357

۳/۲۲؛ Z ۱۲۹ آ B ۱۲۱ آ K ۲۶۱

2 نی نی Z : نی KB || که K : — ZB || 4 ما را BZ : مرا K || بگیرذ KB : گیرذ Z || 13 و این . . . الی اخره BZ : — K || 15 نشذ KZ : نمی شد B || 16 دست KBZb : — Z || 18 آمذه KZ : آمد B

کنان والدِ خوذ را بمدرسه برد و تا هفت روزِ دیگر لیلاً و نهارًا سماع
بوذ وَهٰذا مِن اَلقُوَّةِ اَلالٰهِيَّةِ وَ اَلقُدرَتِ اَلصَمَدانِيَّةِ

3 (٣/٤٢٣) همچنان منقولست که کمالِ قوّال که مصنّفِ شهر
واستاذِ دهر بوذ، مگر در سماعِ دوستی در ضمیرش گذشته باشذ که
عجب مرا درین سماع چه مقدار قوّال اندازی خواهذ بوذن؟ همانا که
6 حضرتِ مولانا از روی زمین مشتی خاک برگرفته در دفِّ او ریخت که
بستان در دیذه کن! درحال دیذ که دفش پر زر گشته بوذ و این غزل را
سر آغاز کرد و گفت:

9 شعر (رجز)

ای عاشقان ای عاشقان من خاک را گوهر کنم
وی مطربان وی مطربان دفِّ شما پر زر کنم

12 عاقبة الحال کمالِ بیچاره کورشذ و می نالیذ و این نکبتِ بی ادبی را باز گفت

(٣/٤٢٤) همچنان ازکرامِ یاران منقولست که روزی خدمتِ معین
الدینِ پروانه بزیارتِ مولانا آمذه بوذ وآن روز عنایتِ بی نهایت فرموذه
15 لطایفِ بسیار گفت وحکایتی روایت فرموذ که روزی حضرتِ حبیبِ
خذا مولانا وسیدنا محمد مصطفای مجتبی صلّی الله علیه وسلّم براهی
می‌رفت؛ ازناگاه با ستخوانی رسیذه بدستِ مبارکِ خوذ درخاک دفن

٣/٤٢٣-٤٢٤ Z ١٢٩ B ١٢١ K آ ٢٦١-٢٦٢ T, I, 491-2; H,I, 357-8

3 قوال KZ : اقوال(!) B || 8 آغازکرد KZ : اغاز فرمود B || 15 گفتند BZ : گفت K || حبیب خدا K : — BZ || محمد K : — BZ || 16 صلّی الله علیه وسلّم BZ : علیه السلام K || 17 باستخوانی BZ : پر استخوانی K

کرد و بگذشت ؛ همچنان باستخوانی دیگر رسیده دیدکه عقربی بر آن
نشسته عقوبتش می‌کنند ؛ نظرکرده اورا نپوشانید وبگذشت ؛ صحابۀ
سؤال از کیفیّت آن حال کردند ؛ فرموذ که آن استخوان اوّلین 3
ازآنِ مظلومی بوذ که پیوسته فلانِ ظالمان می‌کشید ، رحم کردم وویرا
پوشانیذم و این استخوانِ دیگر ازآنِ ظالمی بوذ که اصلا در رعایتِ
رعیّت نبوذ وتعدّی می‌نموذ ؛ حق سبحانه و تعالی از ظلمتِ ظلمِ او صورتِ 6
عقربی ساخته است تا روزِ نشور مراورا عذاب می‌کند ، امر نبوذ که
اورا بپوشانم ، همچنان بگذاشتم وبگذشتم تا اولو الابصار از دیذها عَبرتی
ریخته عِبرتی گیرند واز گناهانِ کرده استغفار کنند و از انتقامِ اِنَّ اللّهَ 9
عَزِیزٌ ذُو اِنْتِقامٍ (۳/۴ ؛ ۹۸/۵) ترسان و هراسان باشند

شعر (رمل)

پس بدندان بی گناهان را مگز فکر کن از ضربتِ نامُحتَرَز 12
گر بدندانش گزی پُرخون کُنی دردِ دندانت بگیرذ چون کُنی

همانا که پروانه زاری‌کنان بیرون آمده آن روز بشکرانۀ ارشادِ آن
حضرت تمامتِ علما وفقرا واصحاب را عطاها ومَبَرّات ارزانی داشت 15

1 دید که KB : — Z || 3 حال Z : + سؤال KB || 5 و این KZ : وآن B ||
6 سبحانه KB : — Z || ظلم KB : — Z || او KB : + و Z || 9 عبرتی Z عبری KB :

12 پس . . . نا محترز : MN ، ج ٤ ، ص ٤٤٤/٢٨١٥ ؛ MA ٢/٣٩٩
13 کر بدنداش . . . چون کنی : MN ، ج ١ ، ص ٨١ / ١٣١٦ ؛ MA ،
ص ٣٥ / ٢٢

(٣/٢٥؛) همچنان روزی حضرتش در معرفت گرم شده بوذ؛
فرموذ که وای بر آنک مارا شناخت و وای بر و که مارا نشناخت
3 ومعلوم کرد که مقصود از آفرینشِ خلق شناخت وعرفانِ خالق است
تعالی که اِلاَّ لِیَعْرِفُونَ یعنی وای بر آنک خذا را شناخت وفرصتِ
شناخت را مهمل گرفت و وای بر و که شناخت وقدرِ آن را نشناخت
6 وشکرِ آن را نکرد

شعر (رمل)

ای بسا معشوق کآیذ نا شناخت   پیشِ بذبختی نداند عشق باخت

9 چه بذترین فراقها آنست که بعد العیان والوصال باشذ نَعُوذُ بِاللهِ
مِنْ ذَلِکَ

(٣/٢٦؛) همچنان خدمتِ کاتبِ کتب آلاسرار، کاتبِ صحب الاشرار
12 بهاء الدینِ بحری رَحِمَهُ اللهُ که سبّاحِ بحارِ معانی بوذ، چنان روایت
کرد که روزی با جمعِ اصحاب در حضرتِ مولانا و بالحامد اولانا قَدَّسَ اللهُ
سِرَّهُ جمع آمذه بوذیم؛ در خانهٔ داماذش خواجه شهاب الدین و یاران
15 در نورِ حضورِ او مستغرق گشته بوذند؛ از ناگاه حضرتِ مولانا
برخاست که مرحبا یا مصباح الله و باز فرونشست و ما هیچ کسی را
ندیذیم؛ بعد از آن چلبی حسام الدین وسلطان ولد از آن حال سؤال

٣/٢٥؛ - ٢٦؛ Z ١٢٩ ب B ١٢١ ب K ٢٦٣   TI, 493 ; H, I, 359

2 که KZ : — B || شناخت KZ : بشناخت B || 3 نکررد B : کرد Z کردد K || 4 یعنی ... خدا را شناخت KhZh : فرد BZ || 15 حضور BZ : — K || 17 ندیذیم KZ : ندیدم B || بعد از آن KZ : + حضرت B

8 ای بسا ... بخت: MN، ج ٣، ص ٢٧٦٢/١٥٦؛ MA، ص ٢٥/٢٦٤

کردند ؛ فرموذ که پیوسته ارواحِ روحانیان وکرامِ ارواحِ کرام
بزیارتِ مردانِ حق می‌آیند ؛ از آنها یکی مصباح الله بوذ که تمامتِ
مصابیحِ آسمانها ازو منوّرند وازو نور میگیرند 3

(۳/۴۲۷) همچنان اولاذِ مدرّس روایت کردند که روزی درخانهٔ
پروانه مجمعی عظیم بوذ وحضرتِ شیخ درسماع مستغرق گشته ؛ مگر
کمال الدینِ معرّف که معروف کَلّ کمالش گفتندی و هنوز کمالِ کُلّش 6
دست نداذه بوذ ، پشت بسوی روی مولانا کرده با منکرانِ
فسوسی بافسوس مشغول گشته بوذ؛ یاران اورا بر گرفتند واز صفّهٔ خانه
زیر انداختند وآن دیگران از وهمِ یاران گریزان شذند ؛ چون بمدرسه 9
مراجعت افتاذ حضرتِ شیخ فرموذ که چلبی شمس‌الدین اگر تلخ نباشی
بخورندت واگر گرگ نباشی بدرندت با گبزان گبزی وبا نغران نغزی

شعر (رمل) 12

با بذان بذ باش وبا نیکان نکو	جای گل گل باش وجای خار خار
تا توانی دوستی با یارِ معنی‌دار دار	یارِ معنی‌دار بایذ خاصّه اندر دوستی

(۳/۴۲۸) همچنان کتبهٔ کلام وحفظهٔ کرام روزی از حضرتِ 15
مولانا پرسیذند که مجلّداتِ مثنوی را برهمدیگر ترجیحی وتفضیلی هست ؟
فرموذ که ثانی را بر اوّل فضیلت چنانست که آسمانِ دوم را بر اوّل
وسوم را بر دوم وهمچنان ششم را بر پنجم ؛ چنانک تفضیلِ ملکوت 18
برعالمِ مُلْک وتفضیلِ جبروت برملکوت اِلَی مَا لاَ نِهایة وهمچنان

T, I, 494 ؛ H, I, 359 ۳/۴۲۷ - ۴۲۸ Z ۱۳۰ آ B ۱۲۲ آ K ۲۶۳

2 مصباح KB : مصابیح Z || تمامت KB : — Z || 6 کلش Z : کلیش KB ||
15 همچنان KZ : — B

از منطوقِ آیتِ وَكَذٰلِكَ فَضَّلْنَا بَعْضَ ٱلنَّبِيِّينَ عَلَىٰ بَعْضٍ (۵۵/۱۷) این مفهوم می‌شوذ که وکَذٰلِكَ فَضَّلْنَا بَعْضَ ٱلنَّاسِ عَلَىٰ بَعْضٍ، بَعْضَ ٱلاَشْيَاءِ عَلَىٰ بَعْضٍ، بَعْضَ الاَسْرَارِ عَلَىٰ بَعْضٍ وهمچنان 3
در جمیعِ اشیا و موجودات این فضیلت و رجحان در کارست

(۴۲۹/۳) همچنان فرموذ که سخنِ آدمی بوی آدمیست واز بوی نَفَسِ او نَفْسِ او را می‌توان معلوم کردن مگر که مسامِ مشام 6
بعلّتِ زکام مسدود گشته باشذ

شعر (رمل)

9 بویِ صدق و بویِ کذبِ گول گیر هست پیدا در نَفَس چون مشک وسیر
گر ندانی یار را از دَه‌دِله از مشامٍ فاسدِ خوذ کن گِله

چه از قرآن بویِ خذا می‌آیذ و از حدیث بویِ مصطفی می‌آیذ و از
12 کلامِ ما بوی ما می‌آیذ

(۴۳۰/۳) همچنان فرموذ که هر که سخنانِ عطّاررا بجدّ خواند اسرارِ سنائی‌را فهم کنذ و هر که سخنانِ سنائی‌را باعتقاد مطالعه نمایذ
15 کلامِ ما را ادراک کنذ و ازآن برخوردار شوذ و برخورذ

(۴۳۱/۳) الحکایه: خدمتِ ملکُ المدرّسین مولانا شمس الدینِ ملطی رَحِمَهُ ٱللهُ نقل فرموذ که مگر در شهرِ آقسرا واعظی بالای منبر بیتِ حضرت

۴۲۹/۳ ـ ۴۳۱ Z ۱۳۰ آ B ۱۲۲ آ ۲۶۴ T, I, 495 ; H, I, 360

4 اشیا و KB : — Z ‖ 6 مسام KZ ~ مشام B ‖ 8 شعرKB : — Z ‖ 13 همچنان KB : — Z ‖ 14 و BZ : — K ‖ 16 الحکایه KB : — Z

9 ـ 10 بوی . . . گله : MN، ج ۶، ص ۵۵۶/۴۸۹۴ ـ ۴۸۹۵ ; MA، ص ۶۶۹/۱۸ ـ ۱۹

مولانا را تقریر می‌کرد وگرمی می‌نموذ ؛ قضارا دانشمندی منکر اعتراض
نموده واورا تکفیر وتعییر می‌کرد وآن واعظِ روشن دل که مردِ مردانه
و مولوی بوذ فروذ آمده اورا مشتی زذ وبینداخت؛ همانا که بمقتل رسیده 3
درحال جان تسلیم کرد ؛ واعظ گریزان گشته بقطاریق تمام تا بقونیه
رسیذ ؛ همچنان خویشاوندانِ دانشمند اورا در پی کرده بخانهٔ مولانا التجا
آورد وآن جماعت از حدّ بیرون فریاذها کردند وتشنیعها زذند ؛ همانا که 6
حضرتِ مولانا رقعهٔ بخدمتِ علَمّ الدینِ قیصر فرستاذه اشارت فرموذ که
واعظ را ازآن جماعت خلاص دهذ ؛ چه دیتِ اورا چهل هزار درم
خواستند ؛ قاصدِ رقعه علم الدین را درمیانِ زرگران یافته چون مطالعه 9
کرد فی‌الحال از اسب فروذ آمده تمامتِ آلاتِ سلاح را سلب ونقد
وجنسی که داشت فروخته پنجاه هزار عدد نقد کرده چهل هزار را
بخصمان داذ وده هزار را بیاران شکرانه فرستاذه واعظ را تشریفی نیکو 12
واستری رهوار ارزانی داشت ؛ مگر خدمتِ گرجی خاتون علم الدینِ
قیصر را عتاب کرده که چرا بخانه نیامذی وخوذرا درمیانِ بازار
تجرید کردی؟ گفت : ترسیذم که اشارتِ آن عنایت بتأخیر افتذ وآن 15
رحمت فوت شوذ؛ چه هرگز حضرتِ مولانا ازکسی چیزی نخواسته‌است
وباشارتِ عنایت کسی‌را مخصوص ناکرده ؛ من بنده بشکرِ آنک
مرا بحساب آورد والتفات نموذ چنینها کردم ؛ گرجی خاتون آن ادب 18
وآن حالت را مستحسن دیذه صذ هزار عدد بوی وجه فرموذه
بتشریفات مخصوص کرد ونایبِ درِ خوذ ساخت

---

4 کرد KB : کرده Z || 5 کرده BZ : + و K || 10 وسلب KZ : وسیلب B ||
14 کرده K : کرد BZ || 18 نموذ KZ : — B

(٣/٤٣٢) همچنان از اَجِلاّیِ اَخِلاّ رِضْوانُ اللهِ عَلَيْهِم اَجْمَعِين
منقولست که در شهرِ قونیه امیره نامی خواجهٔ بوذ معتبر و معتقد و از
3 جملهٔ محبّان و عاشقانِ مخلص بوذ؛ مگر اورا قصدِ زیارتِ کعبهٔ معظّم
شذه، از حضرتِ مولانا اجازت وعنایت درخواسته روانه شذ واو
حکایت می‌کرد که در هر منزلی و مقامی و شهری که رسیذم حضرتِ
6 مولانا را مُصَوَّر می‌دیذم وحیرت می‌نموذم وچون بدمشق رسیذم دیذم که
بالای بام مسجدِ جامع سیر می‌فرمایذ وبسوی من اشارتی می‌کنذ ومن
از هیبتِ آن حالت بیخوذ گشته تا قربِ نمازِ دیگر خفته بوذم؛
9 چون بخوذ آمذم هیچ کسی را ندیذم، همچنان حیران وآشفته حال بجانبِ
کعبهٔ معظّم روانه شذم؛ علیها چون بطوافِ کعبه مشرّف گشتم حضرتِ
مولانا را دیذم که طواف می‌کرد وبر بالای کوهِ عرفات دیذم که
12 مناجات می‌کرد وچون بمبارکی بشهرِ قونیه رسیذم بی توقّف بگَردِ
راه بشرفِ دستبوسِ مولانا رفتم؛ دیذم که جماعتی یاران نشسته
بوذند؛ فرموذ که آری حاجی امیره بدانک مردانِ خذا در دریای قدرت بر
15 مثالِ ماهی دایما سیّارند؛ بهر کجا که خواهند سر بیرون کنند وروی بنمایند
و ایشان را محبّان هرکجا که طلبند یابند؛ سرنهاذم وقدم مبارکش را بوسیذم
وکیفیّتِ حال‌را باصحابِ حال بازگفتم؛ بازحضرت مولانا فرموذ که هرمریدی
18 که اورا اعتقادِ پاکْ وصدقِ عظیم باشذ بی هیچ گمانی که در دو جهان بمرادِ

٣/٤٣٢ Z ١٢٠ ب B ١٢٢ ب K ٢٦٥ — T, I, 497 ؛ H, I, 362

2 نامی KZ : نام B ‖ 3 محبان BZ : + ومخلصان K ‖ مخلص BZ : حضرت + مولانا K ‖ 5 می کرد KB : کرد Z ‖ حضرت KB : — Z ‖ 8 حالت KB : حال Z ‖ 10 علیها KB : — Z ‖ 15 خواهند Z : خواهد KB ‖ 16 مبارکش را KB : مبارکش Z ‖ 17 حال KB : — Z

کلّی وجزئی برسذ ومعتقدِ او در همه حال مصوّرِ او شوذ ومقصودِ او
ازو برآیذ ودرین باب خوش حکایتی روایت کرد که در زمانِ ماضی
جوانی بوذ پاکْ دامن وپاکیزه اعتقاد واورا مرمرین سنگی بوذ که 3
بصورتِ آدمی ساخته بوذند در غایتِ لطافت، واو عاشقِ آن صورتِ
سنگینی شذه بوذ واورا می‌پرستیذ وهر حاجتی که از وی درخواست
می‌کرد فی‌الحال روا می‌شذ واز خوشیٔ آن حالت گوشهٔ ساخته بوذ 6
وتوشهٔ مهیّا کرده مهمانداریٔ کلّی می‌کرد؛ مگر جماعتی از اقرانِ او
بر وحسد کردند که این جوان هیچ نوعی اسبابی ندارذ واز حدّ بیرون
خرجها می‌کنذ وآینده ورونده را خوش می‌دارذ وهمه را می‌نوازذ 9
وجمیعِ مردم از وی حشنوذند، این یاری ازکجاست؟ اتّفاق کردند که
هر یکی علی حده جمعیّتی وسماعی کنند تا اورا نیز بامتحان درکار آرند؛
چون نوبتِ جمعیّت بذآن جوان رسیذ بصدقِ تمام پیشِ آن سنگِ 12
محبوبِ خوذ سرنهاذ وگفت: ای اخیٔ من! وای سلطانِ من! جماعتی
از سرِ امتحان وامتهان مهمانِ من خواهند شذن؛ وقتِ عنایت وهنگامِ
مددست؛ همانا که ازکمالِ اعتقاد ونیازِ او همان‌دم سنگْ شکافته شذ 15
وچندانی زر فرو ریخت که توان گفت؟ مهمانیٔ عظیم کرد وآن جماعت
ازکیفیّتِ حالِ او سؤال کردند قضیّه را بازگفته بجمعهم انصاف داذند
واورا سرور واخیٔ خوذ ساختند؛ اکنون جائی که ببرکتِ اعتقاد وصدق 18
از جمادی وسنگی وبتی مقصودی دست دهذ تا آن اخلاص واعتقادِ پاکْ

---

1 درهمه KB : همه Z || 5 سنکینی KZ : سنکین B || 7 کلی K : — BZ || 8 نوعی KB : نوع Z || 12 سنکْ KZ : — B || 13 سر BZ : — K || 16 کرد و KZ : کرده B || 17 کفت BZ : کفت K || 18 واعتقاد KB : — Z

راستین از مردِ خذا چها دهذ وچها میسّر کند و چه مقصودها
از برکتِ وی روی نمایذ

3 شعر (سریع)

بلکه کشذ از بتِ سنگین غذا با همه کفرش بعبادت شمر

(٤٣٣/٣) همچنان منقولست که روزی در حضورِ مولانا شکایت
6 کردند که جماعتی در مسجد سخنِ دنیا می‌کنند ؛ فرموذ که هرکه
درشش مقام بکلامِ دنیا مشغول شوذ سی ساله طاعتِ مبرور و مقبولِ او
مردود گردذ و باطل شوذ ؛ یکی درمسجد ، دوم در مجلسِ علم ، سوم
9 درجنازه ، چهارم درگورستان ، پنجم در وقتِ اذان ، ششم در قراءتِ
قرآن ؛ و بتفاصیل هر یکی‌را شرحهاست

(٤٣٤/٣) الحکایه : همچنان حضرتِ ولیة الله فی‌الارض فاطمه خاتون
12 بنت شیخ صلاح‌الدین رَضِيَ ٱللهُ عَنْهُمَا روایت کرد که در زمانِ پذرم
شبی حضرتِ مولانارا محبّانِ صادقِ او بچهل جا بسماع دعوت
کردند ، همه‌را اجابت فرموذه بیایم گفت ؛ همانا که برخاست و بخلوت
15 درآمذه با پذرم تا سحرگاه بنماز و عبادت‌الله مشغول شذند ؛ چون روز
شذ از خانهٔ هرچهل کس که خوانده بوذند یک یک پا کفشِ مبارکِ
مولانارا آوردند که آنجایگاه بگذاشته رفته بوذ ؛ همچنان یکی کفشِ پای
18 راست بوذ و یکی ازآنِ چپ وهر شخصی حالت و حیرتِ آن شب‌را حکایت

٤٣٣/٣ ـ ٤٣٤ Z ١٣١ ب B ١٢٣ ب K ٢٦٧ T,I, 500 ; H,I, 364

5 درحضور KB : بحضور Z || 8 سوم KZ : سیوم B || 11 الحکایه KB : منقولست Z || 12 عنهما KB : عنها Z || 18 شخصی BZ : + حکایت و K

می‌کردند که امشب حضرتِ مولانا در خانهٔ من چنان کرد و چنین گفت
وغلغله درمیانِ ایشان افتاذه بوذ وخلایق درین قضیّه حیران مانده
وحضرتِ مولانا و پدرم شیخ صلاح‌الدین از مقامِ خوذ چنانک بوذ نجنبیذه 3
بوذند واو ازکمالِ کرم وکرمِ کمالِ خوذ بهر محبّی تمثّل نموذه وحاجاتِ
ایشان را بر آورده وتمامتِ شیوخ وکبارِ قونیه از نو حیرت فزوذه
ازخیرتِ خوذ تبرّا نموذند وانصافها داذند وجمیعِ آن کفشها را باکابرِ 6
زمان واصحابِ ایمان بخش کرده ، کفشی بحضرتِ شیخ صلاح‌الدین
رسیذ وآن کفش را حضرتِ چلبی عارف قَدَّسَ اللهُ سِرَّه بخدمتِ
سلیمان پاشای قسطمونیّه ارمغان برده از حدّ بیرون بندگیها نموذ وازآن 9
کفشها بهر رنجوری ونیازمندی که آب داذندی چه کشفها روی نموذه
باذن الله تعالی شفا یافتندی وزنانِ حامله بآسانی بار نهاذندی ببرکتِ آثارِ
آنحضرت قَدَّسَ اللهُ سِرَّه

(٤٣٥/٣) همچنان منقولست که خدمتِ یارِ ربّانی علاء الدینِ 12
ثریانوس مردی بوذ گربز ورندی عظیم ؛ مگر وقتی که هنوز رومی بوذ
و در ربقهٔ اسلام اقدام ناکرده بوذ وتقریر وتحریرِ رقبهٔ اورا ننوشته بوذند
شبی درخواب می بیند که پایهای مبارکِ مولانا را مغمّزی می کند وبسیار 15
بسیار می‌مالذ ؛ امّا نمی داند که آن چه کس است وکیست ؛ علی الصباح
دست و رو شسته وحیرانِ این خواب گشته از دیهِ خوذ بسوی شهر روانه
می‌شوذ ؛ چون بمیانهٔ راه می‌رسذ از ناگاه بحضرتِ مولانا مصادف 18
می‌شوذ ؛ می فرمایذ که ها ثریانوس ! از زحمتِ دوشینه چونی ؟ وآن

٤٣٥/٣ Z ١٣٢ ب B ١٢٤ ب K ٢٦٨ T, I, 502 ; H, I, 365

1 چنین BZ : چنینی K || 5 حیرت KBZh : — Z || 11 داذندی ZB : دادند K

بیچاره درحال نعره می‌زند وبیخوذ می‌شوذ؛ چون بخویش می آیذ
کس را آنجا نمی بیند؛ معلومش می‌شوذ که حریفِ خوابش او بوذه
3 است؛ سر نهاذه آشفته حال روانه می‌شوذ؛ بعد از چند روزی عوانی را
کشته اورا بقتل وسیاست می فرمایند؛ حضرتِ مولانا فرجیِ مبارکِ
خوذ را بر وانداخته از دستِ جلّادان خلاصش می دهذ؛ درحال مسلمان
6 گشته بعنایتِ آن حضرت بجائی می‌رسذ که قضاة ومدرّسانِ شهر، مثل
سراج‌الدین و فصیح‌الدین پیشِ معرفتِ او اَلْکَن می‌شذند و بر تقریرِ
حقایقِ او اقرار می‌داذند

9 (٤٣٦/٣) همچنان از خدمتِ یارانِ محرم منقولست که روزی
حضرتِ مولانا معانی می‌فرموذ و در شرحِ توکّل و قناعت مبالغه می‌کرد
و یارانرا قوّت وقدرتِ آن حالت می بخشیذ و ترغیب می داذ ودر
12 ضمنِ آن تقریر فرموذ که چون حضرتِ مصطفی صلّی‌اللهُ علیه وسلّمَ
از یاری می رنجیذ دعا می‌کرد که اَللّهُمَّ اَکْثِرْ مالَهُ وَ وَلَدَهُ تا او
بذانها مشغول شوذ و از صحبتِ او محروم گردذ؛ نَعُوذُ باللهِ مِنْ
15 ذلِکَ وچون از یاری خوش می‌شذ عنایتِ عمیمِ خوذرا همراهِ جانِ
او می‌فرموذ که اَللّهُمَّ اَقْلِلْ مالَهُ وَوَلَدَهُ تا او مجرّدتر شوذ وسبکتر
بوذی ومستعدِّ آن معنی گشتی

18 (٤٣٧/٣) همچنان منقولست که درمیانِ دو یارِ محبوب خصومتی
وکدورتی واقع شذه بوذ و بهیچ نوع بمصالحه رضا نمی داذند؛ روزی

٤٣٦/٣ - ٤٣٧ Z ١٣٢ آ B ١٢٤ آ K ٢٦٩ T, I, 502 3 ; H, I, 366

1 درحال K : فی‌الحال BZ || 7 الکن KZ : الکی (؟) B || 10 در KZ : — B || 11 قوت و KZ : — B || 16 شود KZ[h] : ـبـ BZ

حضرتِ مولانا درمیانِ معرفت گفتن فرموذ که حق تعالی مردم را
بر دو نوع آفریذه است : یکی برمثالِ خاکست : جامد و بی‌حرکت از
غایتِ ثقالت وگرانی ؛ دوم برمثالِ آبست: دایم روان وسیّار ؛ همانا که 3
چون این آبِ روان برسرِ آن خاکستان روان شوذ[4] از برکتِ مجاورتِ
همدیگر صذ هزار گلزار ازآن گلزار بر می‌دمذ و اشجار و ازهار و اثمارِ
آن در حرکت می‌آیذ و غذای ابدان وقوتِ ارواح می‌شوذ ؛ اکنون 6
این دوستانی که با همدیگر جنگ می‌کنند وقطع مواصلت می‌کنند البتّه
می‌بایذ که یکی حکمِ خاک گیرذ ویکی بمثابتِ آب باشذ واز غایتِ
تواضع خوی آب گیرذ وچون با همدیگر آمیزش واختلاط کنند واتّحاد 9
ورزند حق سبحانه وتعالی ببرکتِ آن اتّحاد واجتماع صذ هزار ریاحینِ
صلح وشاذی وگلستانِ وفا وصفا پدیذ آرذ ونباتاتِ راحات وخوشیها
روئیذن گیرذ ؛ فرموذ که اکنون ای نورالدین! چون برادرت 12
حکمِ خاکی گرفته ازجا نمی جنبذ وبصلحِ تو نمی‌خنبذ ، تو آب صفت
کرم کن وقدم رنجه فرما وبسوی او روان شو تا روانِ یاران
بیاسایذ وشکر کنان شکرانها دهند فَمَنْ عَفَى وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ 15
عَلَى ٱللهِ (٤٢/٤٠)

شعر (هزج)

چو فرموذست حق کالصُّلْحُ خَيْرٌ — رهاکن ماجرا را ای یگانه 18

فی الحال سر نهاذند وصالحانه صلحی کردند

4 شوذ KZ : می شود B ‖ 17 شعر KB : — Z

(٣/٣٨؛) همچنان فرمود که دو یارِ همدل بخدمتِ قطب العارفین
ابا یزیدِ بسطامی رحمة الله علیه مهمان شدند؛ شیخ فرمود که از کَی باز با
3 همدیگر یاران شده اید؟ گفتند: سی سالست که با هم مصاحبت می‌کنیم
و در سیاحتِ برّ و سباحتِ بحر مشغولیم؛ فرمود که بحکمِ عادت هیچ میانِ
شما ماجرائی وجنگی واقع شده است؟ گفتند: نی؛ فرمود که سی سالست که
6 تمام بمنافقی تعبیرِ زمان کرده اید؛ همانا که مرافقت وموافقتِ شما مبنی
بر منافقت بوده است؛ چه غایتِ یاری ومزهٔ دوستداری درآنست که
در میانه صلحی وجنگی وعتابی واقع شود واز نو صلحها کرده تازه
9 کارها کنند تا علّتِ منافقی در دلِ شما مدخل نکند واز شرِّ نفاق
ایمن باشید

شعر (وافر)

12 كَمَا قَالَ ٱلْحَكِيمُ فَذَا صَوابُ وَيَبْقَى ٱلْوُدُّ مَا بَقِيَ ٱلْعِتَابُ

(٣/٣٩؛) همچنان منقولست که روزی حضرتِ سلطان ولد
قَدَّسَ ٱللّٰهُ رُوحَهُ مدحِ زمانه می‌کرد که درین دوران چه نیکو
15 روزگارست که تمامتِ مردم معتقد و بر اخلاص اند واگرچه منکران
نیز هستند، امّا قوّتی ندارند؛ حضرتِ مولانا فرمود که بهاء الدین
این را چون گفتی؟ گفت: ازآنک در زمانِ پیشین برای اَنَا ٱلْحَقّ
18 گفتنِ منصور اورا بر دار کردند وچند نوبت قصدِ قتل ابا یزید
کردند و چندین مشایخِ کرام را بقتل آوردند؛ بلکه وَيَقْتُلُونَ ٱلنَّبِيِّينَ

٣/٣٨-٣٩؛ Z ١٣٢ ب B ؛ ١٢ ب K ٢٧٠-٢٧١ T,I, 502-5 ؛ H, I, 367-8

11 شعر KB : بیت Z

13 همچنان ... ص ٤٦٧/١٥ اماره ایم: ر. ک. به ولدنامه، ص ١٩٧

بِغَیْرِ اَلْحَقِّ (۲/۶۱) در قرونِ ماضیه واقع شده است؛ لله اَلْحَمْد درین زمان در هر بیتِ خداوندگار هزاران کلمهٔ اَنَا اَلْحَقْ وَسُبْحَانِی
3 مُدْرَجست وکسی را زهرهٔ آن نیست که دم زند وایراد کند واعتراض نماید؛ حضرتِ خداوندگار تبسّم کنان فرموذ که ایشان را مقامِ عاشقی بوذ وعاشقان بلاکش باشند

6 شعر (سریع)

دوست همان به که بلاکش بوذ   عود همان به که در آتش بوذ

ومارا مقامِ معشوقیست ومعشوق پیوسته فرمان روان ومطاع باشذ
9 وسلطانِ ارواح وامیرِ نفوس وحاکمِ عقول بوَذ؛ چنانك گفت:

شعر (رمل)

شمسِ تبریزی که گامش برسرِ ارواح بوذ
12 پا منه تو سر بنه بر جایگاهِ گامِ او

جای دیگر گفت:

عشق دیوانه است ما دیوانهٔ دیوانه ایم
15 نفس امّاره‌است ما امّارهٔ امّاره ایم

(۳/۴۴۰) الحکایه: همچنان منقولست که شیخِ زاهدِ متّقی جاجی مبارك حیدری رحمةُالله عَلَیْه که از خلفای قطب‌الدینِ حیدر بوذ،
18 روزی با مریدانِ خوذ بطرفِ مسجدِ مرام بتفرّج می‌رفتند؛ از ناگاه

۳/۴۴۰ Z ۱۳۲ آب ۱۲۵ K ۲۷۱   T, I, 507 ; H, I, 369

13 جای دیگر KB : — Z || 14 است KZ : + و B || 15 است KZ : + و B

بحضرتِ مولانا مقابل افتاذند ؛ هماناکه حاجی مبارک مَیْزَرِ یمنی را
بسانِ چاذرِ زنان بر سر فکنده بر سرِ راه فرو نشست ؛ مریدان تشنیع
3 زذند که این چه حرکتِ زنانه است که میکنی؟ شیخ گفت : با وجودِ
اینچنین مردِ مردانه که می‌آیذ همه را جامه و چاذرِ زنان بایذ پوشیذن
و درپسِ دَر بچرخه گردانی نشستن وکم از زن بوذن ؛ هماناکه چون
6 حضرتِ مولانا نزدیکتر رسیذ با جمعهم سرنهاذه لابها می‌کردند؛ فرموذ که
حاشا حاشا شما درویشانیذ؛ حاجی مبارک پیش آمذه پایهای مبارکِ
مولانا را درکنار گرفته بوسها می داذ و می گریست فرموذ که غم مخور،
9 چرا چنین می کنی و می لرزی؟ بعد ازین غم را وجود نیست، خوش باش
وفارغ می‌زی ؛ گفت : مگر بعد الیوم که خذاوندگار عنایت کرد و شفقت
نموذ ؛ همچنان چون فرزندش حاجی محمد بوجود آمذ مهمانیٔ عظیم کرده
12 اکابرِ قونیه را دعوت نموذه بطلبِ مولانا بیامذ؛ فرموذ که بر سر بیائیم،
بر رو بیائیم، بر قفا بیائیم، بر پهلو بیائیم، غلطان غلطان بیائیم خدمت کنیم
و او نعره‌ها می زذ وسجده‌ها می کرد

15 (۴۴۱/۳) همچنان مگر جماعتِ یاران را برسالت بقیصریه فرستاذه
بوذند ؛ چون معاودت نموذند بعضی اصحاب صفتِ خوانهای پروانه کردند
وازآن الوانِ نعمتها ولوتها باز می‌گفتند ؛ حضرتِ مولانا تفس کرده
18 فرموذکه یاران را شرم باذکه درمدحِ سِقایه مبالغه می‌کنند ومفتخر
می‌شوند که چنان خوردیم وچنان بردیم

۴۴۱/۳ : Z ۱۳۲ ب B ۱۲۵ ب K ۲۷۲ T, I, 507 ؛ H, I, 370

4 اینچنین KBZh : — Z ‖ 11 نموذ Z : فرموذ KB ‖ 15 همچنان KB : — Z ‖ برسالت KZ : برسالت B ‖ 17 ولوتها KZ : لذتها B

شعر (رمل)

ای بدیذه لوتهای چرب خیز — فضلهٔ آن‌را ببین در آبریز

فی الحال استغفار کرده توبه‌ها کردند 3

(۴۴۲/۳) همچنان ازکبارِ اخیار که احبارِ اخبار بوذند منقولست که چون شیخ شرف‌الدینِ هرّیوه که از بزرگانِ روزگار بوذ و سرورِ شیوخ، درگذشت، مگر که یاری در جنازهٔ او حاضر بوذ؛ حضرتِ 6 مولانا پرسیذ که کیفیّتِ حالِ او چون بوذ؟ گفت: چندین هزار آدمی در جنازهٔ او سر بازکرده بوذند و نوحه می‌کردند؛ فرموذ که او سرپوشیذه بوذ و از سرِّ پوشیذه خبرش نبوذ چه سوذ 9

شعر (هزج)

مردانه و مرد زیک باید بوذن — ورنی بهزار ننگ باید بوذن

امیذست که نومیذ نشوذ 12

(۴۴۳/۳) همچنان منقولست که روزی یارانِ کریم از خساستِ منعمانِ لئیمِ قونیه حکایت و شکایت می‌کردند که زکات نمی دهند و ابوابِ صدقات‌را بکلّی مسدود کرده اند و درویشان ازیشان متشکّی 15 اند وبا آن همه شحیحی وخساست زبانِ طعن گشاذه و درحقِّ یاران می‌لایند و ژاژها می‌خایند؛ فرموذ که باکی نیست؛ چون باختیارِ خوذ

۴۴۲/۳ـ۴۴۳ Z ۱۳۲ب B ۱۲۵ ب K ۲۷۲ـ۲۷۳ T, I, 508 ; H, I, 370

6 بوذ KZ : + و B || 9 چه سود KB : — Z || 16 خساست KZ : خساستی B

2 ای بدیذه ... آبریز : MN ، ج ۴ ، ص ۱۶۰۱/۲۷۲ ؛ MA ، ص ۱۱/۳۶۶

بقدّوسیان نمی دهند بحکمِ اضطرار دبّوسیان بیایند وبستانند وهمچنان شذ که فرموذه بوذ

3 (٣/٤٤٤) همچنان از عرفای اصحاب منقولست که بعضی علمای اصحاب در بابِ کتابِ فتوحاتِ مکّی چیزی می گفتند که عجب کتابیست که اصلا مقصودش نا معلومست وسرّ حکمتِ قایل نا مفهوم ؛ از ناگاه زکی
6 قوّال از در درآمذ و سرآغازِ اسرار کرد ؛ حضرتِ مولانا فرموذ که حالیا فتوحاتِ زکی‌به از فتوحاتِ مکّیست وبسماع شروع فرموذ

(٣/٤٤٥) همچنان منقولست از خدمتِ ملكُ الادبا مولانا فخرالدینِ
9 دیودست که از علمای اصحاب بوذ که او گفت که روزی حضرتِ مولانا فرموذ که هر چه از مقالات مقبولِ نظرِ ما آمذ بما تعلّق گرفت، چنانکُ حق تعالی درکلامِ مجید میفرمایذ که اَنا رَبُّکُمُ اَلاَعْلَی (٢٤/٧٩)، اگرچه آن نقل از
12 گفتهٔ فرعون بوذ وسخنِ مخلوق مُبطلِ نمازست، الاّ چون حق تعالی یاذ فرموذ ودر قرآنِ مجید ذکر کرد مُبطلِ نماز نباشذ ؛ چون بحق تعلّق گرفت ؛ پس ازین بیان عیان می‌شوذ که هرچه حضرتشان پسندیذ
15 و پیشِ ایشان مرضی و مقبول آمذ بذیشان تعلّق گرفت و همچنان گفتهٔ مخلوقی که حق تعالی نقل فرموذ مُبطلِ صلات نشذ ؛ گفتهٔ را که سخنِ حق باشذ وآنرا بشری از انبیا واولیا نقل کنند، نه آن هم
18 گفتهٔ حق باشذ ؟ چنانکُ فرموذ

T, I, 509 ; H, I, 371 ٣/٤٤٤ـ٤٤٥ Z ١٣٣ ب ١٣٤آ B ١٢٥ ب K ٢٧٣

4 مکی BK : مکیه Z || 8 منقولست KZ : + که B || 11 پسندیذ KZ : پسندیده B || 16 صلات BZ : صالات (!) K

شعر (رمل)

گرچه قرآن از لبِ پیغامبرست هرکه گویذ حق نگفت او کافرست
خاص آن آواز خوذ از شه بوذ گرچه از حلقومِ عبد الله بوذ 3

(٣/٤٤٦) همچنان روزی سلطان الخلفا، ینبوع الصدق و الصفا
چلبی حسام الحق والدین قدّس الله سرّه العزیز میانِ اعزّهٔ اصحاب چنان
روایت کرد که شبی سماعِ عظیم بوذ؛ بعد از سماع سینهٔ مبارکِ شیخ را 6
مغمّزی می‌کردم؛ پرسیدم که حضرتِ خداوندگار بخدمتِ شیخ صدر الدینِ
محدّث بجِدّ عنایت می‌فرمایذ و رعایتِ او میکنذ؛ عجبا او درین راه محقّق
است یا مقلّد؟ فرموذ که بحقِ سینهٔ بی‌کینهٔ من که آئینهٔ سرّ الله است 9
مقلّدست والله مقلّدست نسبت بتحقیقِ شما؛ فرموذ که مرد را دو نشانِ
عظیم هست: یکی شناخت، دوم باخت؛ بعضی را شناخت هست باخت
نیست؛ بعضی را باخت هست شناخت نیست؛ خنکْ جانِ اورا که هر 12
دو را دارذ

(٣/٤٤٧) همچنان روزی مریدی از شیخ ابراهیمِ ادهم رحمةُ الله
علَیْه التماس نموذ که اورا اسمِ اعظم بیاموزذ؛ شیخ فرموذ که اورا 15
در شطّ اندازند؛ چندانک فریاذ میکرد پیاپی درآبش غرقه می‌کردند؛
عاقبة الامر چون اضطراب و اضطرارِ او بغایت انجامیذ الله الله گفتن
گرفت؛ همان ساعت اورا آب بکنار انداخت، خلاص یافت؛ شیخ 18

٣/٤٤٦ ـ ٤٤٧ Z ١٣٤ آ B ١٢٦ آ K ٢٧٤ T, I, 510 ; H, I, 372

4 روزی BZ : — K || روزی Z : + حضرت KB || 9 الله است KZ : + که او B || 10 فرموذ KB : — Z || 12 جان . . که KZ : جانی که او را B || 16 درآبش KZ : — B || 18 گرفت KZ : — Z

3 گرچه . . . کافرست : MN، ج ٤، ص ٤٠٢/٢١٢٢ ; MA، ص ٦/٢٧٩

فرموذ که اسمِ اعظمِ خاصِ آنست که در کمالِ اضطرار دستگیرِ بندهٔ
عاجز و مضطرّ شوذ که أَمَّنْ يُجِيبُ ٱلْمُضْطَرَّ إذا دَعَاهُ (٦٢/٢٧)؛
3 زیرا اضطرار گواهِ استحقاقست. چنانک گفت

شعر (رمل)

آن نیازِ مریمی بوذست و درد که چنان طفلی سخن آغاز کرد

6 (٤٤٨/٣) همچنان حضرتِ سلطان ولد قَدَّسَ ٱللّهُ لَطِيفَتَهُ
روایت کرد که روزی در مدرسهٔ پذرم با خدمتِ مولانا اکمل الدینِ
طبیب نشسته بوذیم و بمعانی مشغول گشته؛ از ناگاه پذرم از در درآمذ
9 و سرِ مبارک بر زانوی من نهاذ و بر رویم گرم گرم نظر می‌کرد؛
فرموذ که بهاء الدین، مرا بسیار بسیار نظر کن؛ گفتم: عجبا فردای
قیامت همچنین روی مبارکِ شما را خواهیم دیذن؟ اکمل الدین گفت:
12 والله مرا اعتقاد چنان است که هرکه درین دنیا یکبار روی مولانا را
دیذ روزِ قیامت تمامتِ قبایل و عشایرِ خوذ را شفیع ررفیع شوذ؛
همانا که حضرتِ پذرم برخاست وبذوقِ تمام فرموذ که والله تمامتِ
15 حکمای عالم را فردا بتو خواهند بخشیذن و هرکه ما را دیذ هرگز رویِ
دوزخ را نبینذ و باز فرموذ که زمانی بیایذ واین مدرسهٔ ما بکلّی بیاب
شوذ؛ راه گذریان که از آنجا عبور کنند حقّا که در دوزخ در نیایند
18 چنانک فرموذ

٤٤٨/٣ Z ١٣٤ ب B ١٢٦ آ K ٢٧٥ T, I, 511; H, I, 372

6 لطیفته KZ : لطیفه B || 8 طبیب KZ : — B || 11 همچنین KZ : — B

5 آن . . . کرد : MN، ج ٣، ص ١٨٢/٣٢٠٤ : MA

شعر (سریع)

ای خنک آن چشم که روی تو دیذ   سخت خوشی چشمِ بذت دور باذ
ای خنک آن گوش که نامت شنیذ   دیذنِ رویِ تو بسی نادرست   3

همچنان حضرتِ ولد درشانِ والدِ خوذ می‌فرمایذ

شعر (رمل)

آتشِ دوزخ نسوزذ آن کسی را کو برو   6
یک نظر انداخت روزی یا شنیذ از وی بیان

(۳/۴۴۹) الحکایه : همچنان از عظمای اصحاب منقولست که خدمتِ
قاضی کُردِ قونوی که از جملهٔ اکابرِ قونیه بوذ وتربه‌دارِ سلاطینِ   9
ماضی رَحِمَهُمُ اللّٰهُ، روزی در مجمعِ اکابرِ قونیه حکایت کرد که
در اوانِ جوانی بطرفِ اسکندریه سفر کرده بوذم و همراهانِ من همه
تاجرانِ معتبر بوذند ؛ از ناگاه کشتیٔ ما بگردابی افتاذ و غیارِ عظیم   12
شذ ؛ همگنان فریاذ کنان هر یکی بمشایخ وپیرانِ خوذ را التجا آوردند
وزاریها می‌کردند ومدد می جستند ؛ همانا که من نیز از سرِ اخلاصِ
تمام وصدقِ درست مولانا مولانا بانگ می‌زذم واستعانت می‌طلبیذم   15
واستغاثت می‌کردم ؛ همچنان از یک مســافتِ تیرِ پرتاو دیذم که
حضرتِ مولانا بر رویِ آب ایستاذه است ، دست دراز کرده کشتی را

۳/۴۴۹ Z ۱۳۴ ب B ۱۲۶ ب K ۲۷۵   T, I, 512 ; H, I, 373

4 فرمایذ KZ : + که B || 8 الحکایه KB : — Z || 11 همراهان KB : همرهان Z || 12 بگردابی Z : بگرداب KB || 13 خوذ را K : خوذ BZ || 14 می جستند KB : می خواستند Z || 15 مولانا مولانا BZ : مولانا یا مولانا K || 16 مسافت Z : مسافات KB

ازآن گرداب بیرون کشیذ و روانه کرد و او از دنبالهٔ کشتی می راند ؛
چه تمامتِ اهلِ کشتی علی العیان وعین الیقین صورتِ آن پادشاه را
3 کما کان دیذند و فریاذ ها کردند وهمچنان بعنایتِ یزدان وهمّتِ مردان
خلاص و مناص یافته شبهنگام بانطالیه بیرون آمذیم و صدقات باربابِ
حاجات داذه بعد ازآن چند روز چون بمبارکی بقونیه وصول افتاذ، استعداد
6 کرده با جمعِ تاجران برغبتِ تمام و تحفِ بسیار بزیارتِ مولانا آمذیم ؛
چند پاره جامهای اسکندرانی و عُتّابی و جامهٔ مصری و پشمینها درپیش
نهاذه سر نهاذند ؛ فرموذ که معذور داریذ دیرترک آمذیم ، از زحمتها
9 چونیذ ؟ واین عالم پر زحمت است ؛ لله الحمد عاقبتِ یاران محمود شذ
و ازآن جامّها جامهٔ وپشمینهٔ قبول کرده بحضرتِ چلبی حسام الدین
فرستاذ و باقی را سلطان ولد بیاران بخش کرد وچون آن جماعت بیرون
12 آمذند حضرتِ ولد کیفیّتِ عذر مولانا از قاضیٔ کُرد استفسار کرده
مجاریٔ حال را باز گفت : سلطان ولد بیخوذوار باز گشته در آمذ
و سر نهاذه گفت : ای خذاوندگار راستین از جای خوذ نا جنبیذه در
15 روی دریا کشتی می رهانی ودر خشکی مددها میکنی ، باری نگوئی که
احوالِ ما فردای قیامت چون شوذ وچون کشتیٔ وجودِ هریکی در
گردابِ حساب فروماند ، حالِ ما بر چه منوال خواهذ بوذن ؟ فرموذ
18 که بهاءالدین ! چون شمشیر در غلاف اندرون چنین می بُرّذ تا چون
از غلاف مجرّد شوذ چون بُرّذ وچگونه در کار آیذ ؟ یاران شاذیها
کردند و سماعها داذند

4 بانطالیه : KZ بانطاکیه B || 7 جامهای KB : جامهٔ Z || 12 مولانا BZ : مولانا را K || 18 شمشیر KB : + ما Z

(۳/۵۰۰) الحکایه : همچنان حفظهٔ اسرار وخزنهٔ اخبار چنان
روایت کردند که روزی حضرتِ مولانا در مدرسهٔ خوذ نشسته بوذ
وکرامِ اصحاب و اربابِ الباب در بندگیش حاضر بوذند، از ناگاه صوفیٔ 3
عجب از در در آمذ وسجده کنان پایهای خذاوندگار را درکنار گرفته
محاسنِ سپیذِ خوذ را می مالیذ وزاریها می‌کرد؛ حضرتِ مولانا آن درویش را
بنظرِ عنایت التفات فرموذه وبغایت معزّز داشته از سفرهاش باز پرسیذ 6
واو دمبدم تضرّع و اعتقاد می‌نموذ؛ فرموذ که بیا راست بگو که
شیخت ترا چگونه ارشاد کرد وترا چها فرموذ؟ گفت: در
بغداذ قریبِ دوازده سال ملازمِ خدمتِ شیخ بوذم و دو سال تمام 9
خدمتِ سقایهٔ صوفیانم فرموذ تا برغبتِ کلّی سقایه‌را پاک می‌کردم
و ابریقهارا پرکرده بر درِ حجرات می‌نهاذم؛ همچنان دو سالِ دیگر فرّاشِ
خانقاه بوذم، باز دو سالِ دیگر بر خرقهٔ فقرا بخیه می‌زذم و دو سالِ 12
دیگر جهتِ ذلِّ نفس زنبیل می‌گردانیذم؛ آنگاه شیخ بخلوتم نشاند
تا چند نوبت چهله برآوردم و زحمتِ بسیار کشیذم: حضرتِ مولانا
فرموذکه باشارت وارشادِ او این همه توکردی، اوغر خواهر برای 15
تو چه کرد؟ لیجکم لیجکم یعنی بروی نازنین کس که مبنی بر اعتقاد

T, I, 514 ; H, II, 1 ۳/۵۰۰ Z ۱۳۵ آ B ۱۲۷ آ K ۲۷۷

1 الحکایه KB : — Z || 2 بوذ KZ : — B || 3 از ناگاه B : ناگاه KZ || 4 گرفته Z : + و KB || 9 تمام KZ : تمامت B || خدمت KZ : — B || 10 خرقهٔ KZ : + بر B || 14 چهله KZ : چله B || 15 همه KZ : همه را B || 16 بروی BZ : — K

16 لیجکم : این کلمه شاید که از زبان روسی گرفته شده است و اصلش litchko باشد (ر. ك. به Tolkovy slovar jivova velikorusskova ، Vladmira Dalya ، yazika ، S. - Petresburg - Moskva ، 1905 ج ۲، ص ٦٦٧

و صدقِ خوذ چها کرده است و چها کشیذه وآن شیخِ بی‌خبر برای او
هیچ نکرده است و این بیت را گفت

3 شعر (مجتث)

اگر تو کار نکردی مفلسی از خیر بیا که کارِ چو تو صذ هزار ما کردیم

یاران ببکبار سر نهاذند وشکرها کردند؛ فرموذ که بروانِ پاکِ
6 پذرم، شیخِ راستینِ حقیقی آنست که بی‌آنک مریدش بداند ومطّلع
شوذ کارِ اورا تمام کند واورا بخذا رساند بی هیچ جهدی وجهادی
وخدمتی و همچنان اورا بمنزلتی رساند که مسِّ وجودِ او اکسیرِ
9 مسِّ وجودِ دیگران شوذ تا مسهارا زر کنذ وکیمیا سازذ و این
قوّت و قدرت کارِ محمّدیانست و متابعانِ او

شعر (مجتث)

12 زکیمیا عجب آیذ که زر کنذ مس را
مسی نگر که بهر لحظه کیمیا سازذ

(٤٥١/٣) همچنان منقولست که یارِ جانی، معدنِ معانی، بهاء الدینِ
15 بحری رحمه الله روایت کرد که روزی معماری رومی درخانهٔ خداوندگار
بُخاری می‌ساخت؛ یاران بطریقِ مطایبه با وی مگفتند که چرا مسلمان نمی
شوی که بهترینِ دینها دینِ اسلامست؛ گفت: قریبِ پنجاه سال است
18 که در دینِ عیسی ام، ازو می‌ترسم وشرمسار می‌شوم که ترکِ دینِ
او کنم؛ لز ناگاه حضرتِ مولانا از در درآمذه فرموذ که سرِّ ایمان ترس

٤٥١/٣ Z ١٣٦ آ B ١٢٧ ب K ٢٧٨ T, I, 516 ; H, II, 2

10 او KZ : — B || 14 معانی KB : کانی Z || 15 معماری KZ : معمار B

است؛ هرکو از حق ترساست، اگرچه ترساست با دین است نه بی‌دین
وباز بیرون جست؛ فی الحال معمارِ ترسا ایمان آورد ومسلمان شد ودر
سلکِ مسلمان منخرط گشته مریدِ مخلص شد 3

(۴۵۲/۳) همچنان روزی طالبِ علمی چند که از جَنْد وخُجَنْد
آمذه بوذند سؤال کردند که درین عالمِ صورت این موش باری بچه
کار می‌آیذ؟ فرموذ که هیچ چیزی درجهان بی حکمتی صورت نبست، 6
چه اگر موش نبوذی مار عالم را وآدم را خراب کردی؛ همان بیضهٔ
مار را موش می‌خورذ وتلف می‌کنذ وإلّا جهان را مار پرکردی وشرحِ
خاصّیاتی که در جمیعِ ذرّاتِ عالم وآدم نهاذه است نهایت پذیر نیست؛ 9
سرنهاذند ومرید شذند؛ باز فرموذ که روزی حضرتِ مصطفی صلّی اللهُ
علیه وسلّم درمحرابِ مسجدِ قُبا نشسته بوذ واصحابِ کرام رِضوانُ اللهِ
عَلَیْهِم اَجْمَعِین در صحبتِ او حاضرآمذه؛ ازناگاه ماری گریزان از در 12
درآمذ ودر زیرِ دامنِ رسول پنهان شذ؛ گفت؛ یا رسول الله از
دشمن می‌گریزم، چون پناهِ هر دو کون توئی، مرا نگاه دار؛
درعقبِ او خارپشتی درآمذ که ای رسولِ خذا شکارم‌را درکارِ 15
من کن که بچّگانم بگوشِ من اند؛ فرموذ که تا جگر بندی بوی داذند
واورا خشنوذ کرده روانه کردند؛ رسول فرموذ که ای حیّه! اکنون
بیرون آی وبروکه دشمنت بازگشت وبرفت؛ مارگفت: تا من نیز 18

۴۵۲/۳ Z ۱۳۶ آ B ۱۲۷ ب K ۲۷۸ T, I, 516 : H, II, 3

1 کو KZ : که او B || **2** آورد و KZ : آورد B || مسلمان B : + دین KZ || **4** که از جند KB : — Z || **6** چیزی KZ : چیز B || **15** خارپشتی KZ : پشتی B || **16** من اند KZ : من آید B || که KB : — Z || **17** روانه KB : بروانه Z

هنر خوذ را بنمایم و بروم ؛ برمثال کمری میان رسول را حلقه شذ
و می‌خواست که بی رحمانه زخمی زنذ ؛ همانا که انگشت مبارک کهین‌را
3 بر مار عرضه کرد تا بر آنجا زخمی زنذ و چون مار سر بیرون آورد
تا زخمی زنذ ابو هریره رضی الله عنه که دُوّاجٌ لِکلّ اُمّةٍ حَکیمٌ
وَ حَکیمُ اُمّتی اَبُو هُرَیْرَةَ در بر داشت و تاج عنایت بر فرق سر نهاده
6 بوذ سر انبان مبارک را بازکرده گُربه سیاه بر جست وآن مار را زیر
پنجه خوذ پاره پاره کرده سوی رسول خرامیذ؛ همان لحظه فرموذ که حُبُّ
اَلْهِرَّةِ مِنَ اَلْاِیمانِ تَعَشَّقُوا وَلَوْ بِالْهِرَّةِ ودست مبارک بر پشت
9 او براند ؛ تا از برکت مالش آن دست چندان که اورا از بامهای بلند
فروذ اندازند البتّه بایذ که بر سر پا ایستذ وپشت او بزمین نرسذ وآن
روز ابو هریره را دعاهای عظیم کرد وگویند بیست سی سر گربه درخانه
12 خوذ می پرورد وهرکرا گربه بایست بوذی شکرانه گربه داذی
و بچّه بستذی

(٥٢/٣ ؛) همچنان منقولست که چون حضرت رسول علیه‌السلام انگشت
15 کهین را بزخم بی رحم مار پیش کشیذ انگشت بیچاره بحضرت عزّت
نالیذ که خذاوندا ! احمد من مسکین را ضعیفترین اعضا دیذ وفرو
گذاشت ؛ ای دستگیر ضعیفان ! فریاذم رس ؛ درحال جبریل امین
18 انگشتری بانگین بحضرت رسول تشریف آورد وانگشت ضعیف‌را قوی حال

T, I, 518 : H, II, 4 ٥٢/٣ ؛ ب Z ١٣٦ آ ١٢٨ آ K ٢٧٩

1 خوذ را KB : خود Z || میان KZ : برمیان B || 2 مبارک KB — Z ||
8 واو KB : — Z || 13 همچنان KB : — Z || 16 نالیذ BZ : می‌نالید B || دیذ KZ : —
B || 18 ضعیف را KB : ضعیف Z || 12 قوی حال KZ : — B

گردانیده صاحب خاتم و مصاحبِ خاتم‌النبیّین کرد و تا قیامِ قیامت سنّت شد که محلِّ خاتم آن انگشتِ کهین باشد نه انگشتانِ دیگر ؛ تا بدانی که تضرّعِ ضُعَفا و بیچارگان را پیشِ حق تعالی چه قدرهاست 3

(۳/٤٥٤) همچنان حضرتِ سلطان ولد قدّس‌الله سرّهُ روایت کرد که روزِ عیدِ بزرگ با حضرتِ والدم بمیدان می‌رفتیم و بهر کوچه 6 و محلّه که می‌رسیدیم خلایق جوق جوق صلوات می‌دادند و سر می‌نهادند و چون بمیدان رسیدیم دیدم که تمامتِ مردم فوج در فوج غلوّ کردند و صلوات می دادند و نعره‌ها زدند و همه سواران فروذ می آمدند و سر می 9 نهادند ، تا حدّی که من و یاران درآن عظمت حیران مانده بوذیم و من دامنِ پدرم را محکم گرفته گفتم که خذایا چه کسی و چگونه جانی و ترا چه گویم و بچه صفت خوانم و این چه قوّت و قدرت و جلالت 12 و حالتست که بهیچ بزرگی حق تعالی نداذه است که در تو مشاهده می‌کنم ؛ فرموذ که بهاء الدین خوش است این حال ؟ گفتم : بغایت خوبست و خوش است ، بلکه خوشی بخش است ؛ گفت : بتو بخشیذم 15 و از تو میراث بفرزندانت خواهند رسیذن و تا روزِ قیامت مسجودِ عالمیان خواهید بوذن؛ چنانک فرموذ

T, I, 518 ; H, II, 5 ۳/٤٥٤ Z ۱۳٦ ب B ۱۲۸ آ ۲۸۰

1 گردانیذه KZ : — B || خاتم KZ : + گردانیده صاحب خاتم B || قیام KBZh : — Z || 2 آن BZ : — K || 5 که KB : Z || روز KB : روزی Z || 7 می رسیدیم KB : می رسیذم Z || جوق جوق KB : جوق وجوق Z || 9 زذند KZ : می زدند B || 10 محکم KB : — Z || گفتم KZ : می‌گفتم B || 17 عالمیان BZ : خلایق K

شعر (هزج)

خیال شاهِ خوش خویم تبسّم کرد بر رویم
3 چنین شد نسل بر نسلم چنین فرزندِ فرزندم

والحمد لله رب العالمین که عالمیان بنده و مریدِ ایشانند

(۴۵۵/۳) همچنان منقولست که روزی حضرتِ مولانا بکنارِ جوئی
6 نشسته بوذ و سنگی بزرگ درمیانِ آب پیذا بوذ؛ فرموذ که یاران عجبا
این سنگِ سخت کی گل شوذ؟ گفتند: مگر بعد از مرورِ ادوار
وکرورِ اطوار؛ فرموذ که بلی این گل شوذ امّا دلهای گلین را سالها
9 بگذرذ که مبدّل نشوذ وهمچنان درآن سنگی و تنگی و ننگی می‌روذ تا می‌روذ

شعر (رمل)

زانبیا ناصح تر و خوش لهجه تر کی بوَذ که گرفت دَمْشان در حَجَر
12 آنچنان دلها که بُذشان ما و من نعتشان شذ بَلْ أَشَدُّ قَسْوَةً
چارهٔ آن دل عطای مُبْدِلیست داذِ حق را قابلیّت شرط نیست

و مرا میلی می‌شوذ که اورا قابلیّت بخشم و تبدیلش کنم و سرخوشش
15 گردانم

شعر (رمل)

کیمیا داری که تبدیلش کنی گرچه جویِ خون بوذ نیلش کنی

۳/۴۵۵ Z ۱۳۶ ب B ۱۲۸ ب K ۲۸۰ T, I, 520 ; H, II, 6

2 a خوش KZ : — B || 6 فرموذ h KBZ : — Z || 8 اطوار BZ : + و K ||
9 ننگی KB : — Z || 14 سرخوشش KB : مرحومش Z || 17 b جوی BZ : جوئی K

11_13 زانبیا... نیست : MN، ج ۵، ص ۹۸ _ ۹۹/۱۵۳۴، ۱۵۳۶_۱۵۳۷؛
MA، ص ۴۷۰ _ ۲۸/۴۷۱ _ ۲۹، ۱۰

اُولٰئِكَ يُبَدِّلُ اللّٰهُ سَيِّاٰتِهِم حَسَنَاتٍ وَ كَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَحِيمًا (٢٥/٧٠)

(٣/٥٦٤) همچنان یکی از اخلاقِ حمیده و اشفاقِ پسندیدهٔ آن حضرت آن بوذ که با جماعتِ اصحاب بآ بگرم تشریف فرموده بوذند؛ چون بحمّام رسیذند، مگر حضرتِ چلبی امیر عالم پیشترک دوانیذ تمامتِ مردم را از آب بیرون آورد و بیرون کرد تا حضرتِ مولانا خلوت با اصحابِ خوذ صحبت کنذ و فرموذ که سیبهای سپیذ و سرخ آورده حوض را پر کردند؛ همانا که چون حضرتِ مولانا درآمذ دیذ که در مسلخِ حمّام مردم باستعجالِ تمام جامها می‌پوشیذند و از شرمساری می‌شتافتند و دیذ که حوض را از سیبها مالامال کرده اند؛ فرموذ که امیر عالم جانهای این مردم یعنی کم ازین سیب است؟ که ایشان را بیرون کردهٔ سیبها پر کردی؛ چه هر یکی ایشان را سی بهاست؛ چه جای سیبهاست؟ نه که مجموعِ عالم وما فیها برای آدمیست وآدمی برای آن دمیست؟

شعر (هزج)

مقصود زعالم آدم آمذ مقصود ز آدم آن دم آمذ

اگر مرا دوست می داری بگو تا همشان بابگرم در آیند وهیچ کسی از وضیع و شریف وصحیح وضعیف بیرون نمانذ تا من نیز بطفیلِ ایشان

٣/٥٦٤ ١٣٧ آ B ١٢٨ ب K ٢٨١ T, I, 521 ; H, I,

3 واشفاق KB : — Z || 4 اصحاب KZ : — B || تشریف KB : — Z || 6 بیرون آورد K : — BZ || با اصحاب Z : باصحاب KB || 7 سپیذ BZ ~ سرخ K || 11 ایشان را KB : ایشان Z || 12 سی KBZ : + سیبی Zh || 16 کسی KZ : کس B || 17 و شریف KB : شریف Z

توانم در آمدن ولحظهٔ آسوذن ؛ چلبی امیر عالم شرمسار گشته سر نهاذ
وهمه را اشارت کرد تا در آن حوض خوض کنند ؛ آنگاه حضرتِ
3 مولانا قدمِ مبارک در آب نهاذ

(٤٥٧/٣) همچنان فضلای نبیه وعلمای فقیهِ اصحاب عَظَّمَ ٱللّٰهُ
ذِکْرَهُم روایت کردند که روزی حضرتِ مولانا درشرحِ اسرارِ نَی که
6 اوّل مَا خَلَقَ ٱللّٰهُ ٱلْقَلَمَ عبارت ازآنست ، وَ ن وقَلَمِ وَمَا یَسْطُرُونَ
(١/٦٨) اشارت بذآن، معانی می فرموذ؛ گفت : روزی حضرتِ مصطفی
صلّعم اسرارِ اخوانِ صفارا بخدمتِ علیّ مرتضا کَرَّمَ ٱللّٰهُ وَجْهَهُ
9 در خلوت بیان می‌کرد ووصیّت کرد که این اسرارِ عظیم بنا محرمی
مگوی وافشا مکن ومتابعت نگاه دار ؛ تا چهل روز تمام تحمّل فرموذ
وبی قرار گشته بوذ وحامله وار شکم بین شذه مجالِ تنفّس نداشت
12 وعاقبة الامر بی خوذوار بصحرائی بیرون آمذ ودرآنجا چاهی مَغ یافت،
سررا فرو چاه کرده آن رازها را یک بیک گفتن گرفت واز غایتِ
مستی کفها کرده از دهانِ او آن کفها ورُضاب در آبِ چاه ریخته می‌شذ ؛
15 تا بکلّی مستفرغ گشته سلطانِ سِرِّ سَلُونِی سکونی بیافت وبعد از
چند روز درآن چاه یکتا نی برُست وروز بروز بزرگتر شذ وقد کشیذ ؛
مگر که چوپانی روشن دل برآن حال مطّلع گشته آن نی‌را بریذ ،
18 سوراخی چند کرده شب وروز عاشق‌وار می نواخت وگوسفندان را

٤٥٧/٣ Z ١٣٧ آ B ١٢٨ ب K ٢٨٢   T, I, 522 ؛ H, II, 7

4 همچنان KB : منقولست که Z || **8** کرم . . . وجهه KZ : رضی‌الله عنه B || **10** فرموذ KZ : فرموذه B || **11** وبی K : بی BZ || نداشت KZ : نماند B || **12** چاهی KZ : چاه B || یافت KZ : بیافت B || **16** چند روز Z : چند روزی KB

می چرانید، تا بحدّی که در قبایلِ عرب نی نوازیِ چوپان منتشر شد
و شایع گشت و تمامتِ عرَب عَرْباء شرقاً وغرباً بتفرّج و استماعِ آن
رغبت می نمودند و ازغایتِ لذّتِ آوازِ نی می گریستند و ذوقها می‌کردند 3
وهمچنان اشتران نیز گردِ او حلقه کرده از چرا باز مانده بوذند؛ بتواتر
این خبر و این حکایت بسمعِ مبارکِ رسول رسیده فرموذ که چوپان را
حاضر کردند؛ چون سرآغازِ نواختن گرفت تمامتِ اصحاب ذوق گشته 6
شورها می‌کردند و بیخوذ می شذند؛ فرموذ که این نواها شرحِ آن
اسرارست که من با علی در خلوت گفته بوذم؛ همچنان تا کسی را از
اهلِ صفا صفوتی نباشد اسرارِ اخوانِ صفا را از نوای نای نتواند 9
شنیذن و متلذّذ گشتن که اَلایمانُ کُلُّهُ ذَوْقٌ وَ شَوْقٌ؛ چنانک
فرموذه است

شعر (رمل) 12

آه دردت را ندارم محرمی — چون علی آه می کنم در قعرِ چاه
چون بجوشد نی بروید از لبش — نی بنالد رازِ من گردذ تباه
بس کن ای نی زانک ما نا محرمیم — زآن شکر ما را و نی را عذر خواه 15

(۳/۵۸ ؛) همچنان حضرتِ سلطان ولد فرموذ که روزی از حضرتِ
پدرم سؤال کردند که آوازِ رباب عجایب آوازیست؛ فرموذ که آوازِ صریرِ
بابِ بهشتست که ما شنویم؛ مگر سیّد شرف الدین گفته باشد که آخر 18

T, I, 523 ; H, II, 329 — ۳/۵۸ ؛ Z ۱۳۷ ب B ۱۲۹ آ K ۲۸۳

2 گشت KZ : گشته همچنان اشتران گرد او حلقه کرده از چرا باز مانده بودند B ||
4 وهمچنان KZ : — B || اشتران. . . بوذند KZ : — B || این خبر و Z : خبر KB ||
11 ذوق KZ ~ شوق B || 14 چون Z : چه KBZh || 16 ولد KZ : + قدس الله B

ما نیز همان آواز می شنویم چه معنی که چنان گرم نمی‌شویم که حضرت مولانا می‌شوذ؛ فرموذ که حاشا و کلّا ، بلکه آنچ ما می شنویم آوازِ باز
3 شذنِ آن درست و آنچ او می‌شنوذ آوازِ فراز شذنِ آن درست

(۳/۵۹ ؛) همچنان ولد فرموذ که روزی جهوذی از احبارِ ایشان بحضرتِ مولانا مقابل افتاذ ؛ گفت : دینِ ما بهترست یا دینِ شما ؟
6 فرموذ که دینِ شما ، فی الحال مسلمان شذ

(۳/۶۰ ؛) همچنان منقولست که روزی از یارانِ کرام یکی از کرومِ اخوان بحضرتِ مولانا انجیری آورده بوذ؛ انجیری بر گرفته فرموذ که زهی
9 انجیرِ خوش! امّا این انجیر استخوان دارذ و زیر نهاذ؛ آن درویش حیران ماند که انجیر را استخوان چون باشذ؟ آهسته برخاست و آن انجیرهارا برگرفت و روانه شذ ؛ بعد از ساعتی بیامذ و سَبَذی دیگر هم ازآن
12 انجیر بیاورد و درپیشِ مولانا نهاذ؛ دانهٔ گرفته افطار فرموذ که این انجیر هیچ استخوان ندارذ؛ شیخ محمّد خادم را اشارت فرموذ تا بحاضرانِ مجلس بخش کرد ؛ اصحاب درین مشکل متحیّر مانده بوذند ؛ چون آن درویش
15 بیرون آمذ و روان شذ در پیِ او بیرون آمذه از کیفیّتِ حصولِ انجیر باز پرسیذند ؛ گفت : والله مرا دوستی بوذ باغبان، او را درباغ نیافتم ؛

T,I, 524 ; H, II, 9 ۳/۵۹ ؛ - ۶۰ ؛ Z ۱۳۸ آ B ۱۲۹ ب K ۲۸۳

2 می شنوم B : شنویم KZ || 3 آن K : — BZ || درست KBZ : +

شعر (رمل)

چنگ حکمت چون که خوش آواز شد   تا چه در از روض جنت باز شد
بانگ در بشنو چو دوری از درش   ای خنک آن را که واشد منظرش

Kh || 8 انجیری KZ : + تازه B || 10 که KZ : — B || 15 آمذه KZ : آورده B || 16 والله KZ : — B

بی اجازتِ او سه‌پَنَدی انجیر جمع کردم و بحضرتِ مولانا آوردم بنیّتِ آنکه
چون باغبان را بیابم بهاش را بدهم؛ بنورِ ولایت حضرتِ خداوندگار
3 معلوم کرده ازآنجا نخورد و استخوانِ انجیر همانا که آن بوذ؛ درین
نوبت راست بباغِ آن دوست آمدم و ازو انجیرِ نیکو خریده بهاش را
داذم و ازو حلالی خواستم؛ لاجرم قبول کرده تناول فرموذ و عنایتها
6 ارزانی داشت

(٣/٤٦١) الحکایه : همچنان اصحابِ عظام کَثَّرَ اللهُ اَمْثَالَهُم اِلَی
سَاعَةِ اَلْقِیَامِ روایت کردند که روزی محمّد بکِ اوج که غازی
9 و بهاذرِ آن دیار بوذ وکلاههای سپیذکه هنوز می پوشند استخراجِ
او بوذ، همانا که پروانه طلبِ او کرده؛ چون بقونیه رسیذ بزیارتِ
حضرتِ مولانا مشرّف گشته استعانت و استمداد خواست تا بقیصریه
12 رفته امرا را حسابِ ممالکِ اوج دهذ؛ سر نهاذ و مرید شذ؛ مگر
درآن ایّام مردمِ او بازرگانانِ خواجه مجدالدین را غارت‌کرده قریبِ
پنجاه هزار درمی قماش برده بوذند؛ چون مجدالدین تضرّع و نیازِ
15 اورا بدیذ درکنجِ مدرسه رفته زیر لب می گفت که ای مردکِ حرامی!
آمذی، می‌خرامی واستعانت می خواهی و چندین مالِ ما را بردی وخون
ریزی می‌کنی؛ حتّا که درقیامت خصمِ تو خواهم شذن؛ والله که رهات
18 نخواهم کردن؛ کجا خواهی از دستِ من رهیذن؟ وچون امیر محمّد بکِ

٣/٤٦١ Z ١٣٨ آ B ١٢٩ ب K ٢٨: T, I, 525 ; H, I, 10

2 خذاوندکار BZ : مولانا K || 3کرده KZ : کرد B || از آنجا KZ : ازان B || آن BZ : او K || 4 راست BZ : — K || 5 قبول KB : حلالی Z || 8 کردند که BZ : کردند K || 9 او KZ : آن B || 11 مولانا KZ : — B || 15 بدیذ KZ : بدیده B || 15 حرامی KBZh : چرا می Z || 17 که KZ : ـ B || رهات BZ : رهایت K

سرنهاذه بیرون رفت ، حضرتِ مولانا بتندیِٔ عظیم نعرهٔ بزذ و گفت:
حاشا که نرهذ ، چرا نرهذ؟ که، می گویند که نرهذ؟ والله هرکه
3 از درِ مدرسهٔ ما بگذرذ برهذ و هرکه نامِ مارا ببرذ برهذ و هرکه
مارا دوست دارذ برهذ ؛ درحال خواجه مجدالدین سرنهاذه سرِ مجموعِ
مال را بمذکور بیحیل کرد و چون محمد بک در قیصریه بحضرتِ سلطانِ
6 اسلام وپروانهٔ نیکنام وصول یافت ، بحصولِ انواع تشریفات مخصوص گشته
بمقامِ مألوفِ خوذ عودت نموذ ؛ مگر یکی ازمردمِ او کیفیّتِ ماجرای
خواجه مجد الدین را وعنایتِ مولانا را در حقّ او بوی روایت کرد؛ از غایتِ
9 شاذی تمامتِ مالِ اورا با قاصدانِ امین و چندین تحفِ دیگر ارسال کرده
عذرها خواست ؛ همچنان خدمتِ خواجه مجد الدین نیزِ مجموعِ مال را
تصدّق کرده بیاران و خذاوندگار زاذگان بخش کرده سماعی عظیم بداذ

12 (٤٦٢/٣) همچنان عبد المؤمنِ ثانی شرف الدینِ عثمانِ گوینده که
ندیمِ خاصّ حضرت بوذ وانگشت‌نمای جهان وملوکِ زمان مردهٔ
صحبتِ او بوذند ، حکایت کرد که روزی حضرتِ مولانا بباغِ غریزی رفته
15 بوذ وهفت شبانروزی لا یَنْقَطِع سماع بوذ و خدمتِ آن عزیز از جملهٔ
مقبولانِ مُقبِل؛ مگر براذرِ عثمانِ گوینده بپنهانی گفته باشذ که چندین
روزست که بخانه گوشت و نان نبردیم ، عجبا احوالِ ایشان چون باشذ؟

٤٦٢/٣ Z ١٣٨ ب B ١٣٠ آ K ٢٨٥ T, I, 527 ; H, I, 11

1 نهاذه KZ : نهاد B || بزد KB : زد Z || 3 وهرکه نام . . . دارد KB : وهرکه نام مارا دوست دارد Z || 6 اسلام BZ : الاسلام K || 7 از مردم KBZh : — Z || 8 کرد KB : کردند Z || 10 خدمت KB : — Z || 11 کرده K : کرد BZ || سماعی K : سماع BZ || 12 همچنان KZ : الحکایه B || گوینده KZ : گویند B || 15 بوذ KZ : بودی B || 15 شبانروزی KZ : شبانروز B || 16 بپنهانی KZ : پنهانی B || روزست BZ : زوریست K

فی الحال حضرتِ مولانا در عینِ سماع دستها از زیرِ دامن بیرون کرده مشتی
سیمِ نو بردفِ ایشان بریخت؛ اصحاب نعره‌ها برافراشتند؛ همانا که
چون از سماع بیرون آمدند مجموعِ سیم نهصد عدد بوذ مضروبِ 3
معدنی؛ همچنان خدمتِ ملکُ المدرّسین ذوفنونِ زمان مولانا
صدرالملة والدین المرندی المنجّم رَحِمَهُ اللهُ همین حکایت را از عثمانِ
گوینده شنیذه روایت کرد که من نیز هم ازو شنیذه ام و عین‌الیقین دیذه 6
وبحقّ الیقین رسیذه

(٣/٤٦٣) همچنان منقولست که روزی خدمتِ مولانا بهاءالدینِ
بحری حکایت کرد که اواخرِ پاییز و اوایلِ ایّامِ زمستان بوذ که روزی 9
حضرتِ مولانا بدولابِ من تشریف داذ و درآن ایّام آبهارا یخبندی سر
آغازکرده بوذ؛ همانا که جامهارا بیرون کرده بجانبِ حوض روانه
شذ و عظیم دیر کشیذ بی قرار در پیِ او بیرون آمذم؛ دیذم که در حوض 12
درآمذه است و درزیرِ ناودان نشسته وآب بر سرِ مبارکش می ریزذ
و تا حلق غرقِ آبِ سرد گشته؛ همچنین سه شبانروزی درآن جایگاه
قرار گرفته کسی‌را زهرهٔ چون وچرا نبوذ ومن بندهٔ بیچاره از سرِ 15
بیخویشی ودلریشی فریاذ کردم و جامها چاک زدم و زینهار خواستم که
آبِ سرد درین فصل زیانمندست ووجودِ مبارکِ شما درغایتِ لطافت
و نازکی؛ می‌ترسم که سردی اثرکند؛ جواب فرموذ که سردان‌را 18
نه مردان‌را؛ همانساعت بیرون آمذه بسماع شروع فرموذ تا نُه شبانروزی

T, I, 527 H, II, 12 ٣/٤٦٣ Z ١٣٨ ب B ١٣٠ آ K ٢٨٦

3 عدد BZ : و نود K || 5 المرندی KZ : المردنی B || 6 شنیذه KZ : شنوده B ||
دیذه KZ : دیذه ام B || 9 داذ BZ : فرموذ K || 12 در آمذه KZ : در آمد B || 13
شبانروزی KZ : شبانروز B || 17 فرمود که KB : فرموذ Z

در سماع بوذ که یکدمی توقّف نفرموذ و لحهٔ نغنوذ و دایما اسرار و غزلیّات
می فرموذ

3 (٣/٤٦٤) همچنان نوبتی دیگر هفت شبانروزی در سماع بوذ و هیچ
افطار نکرد ؛ مگر یاران محرمِ طعامی لطیفِ مُهنّا مهیّا کردند تا مگر
مرحمت فرموذه قدری افطار کنذ ؛ فرموذ که ای نفس صبر کن و سخنِ
6 من بشنو ، ازین مأکول مخور و اگر بخوری این ترا خواهذ خوردن و هیچ
نخورد و گفت :

شعر (رمل)

9 گر خوری یکبار ازآن مأکولِ نور خاک ریزی بر سرِ نانِ تنور

الجُوع ، الجوع ، الجُوع ثُمَّ الرُجُوع گفته باز بسماع شروع فرموذ
(٣/٤٦٥) همچنان شرف‌الدینِ عثمانِ گوینده روایت کرد که آن
12 روز که چلبی امیر عالم از عالمِ غیب قدم بصحرای جهان نهاذ حضرتِ
مولانا همین غزل را سر آغاز فرموذ

شعر (هزج)

15 صلا یا ایّها اَلعشّاق کآن مه‌رو نگار آمذ
میان بندیذ عشرت‌را که یار اندر کنار آمذ

و متابع هفت شبانروزی سماع بوذ و اکابرِ شهر و سلاطینِ دهر نه چندان

٣/٤٦٤ ـ ٤٦٥ : Z ١٤٩ آ B ١٣٠ ب K ٢٨٦ **T, I, 528 ; H, II, 12-13**

3 همچنان KB : — Z || هفت KBZh : — Z || شبانروزی KZ : شبانروز B || **4** مهنا KZ : — B || **6** ازین KZ : این B || **11** همچنان BZ : و همچنان K || **14** شعر BZ : — K || **16** بندیذ KBhZ : تبدیل (!) B || آمذ BZ : + الی آخره K || **17** متابع KZ : متابع B || شبانروزی KZ : شبانه روزی B

شکرانها و نثارها فرستاذند که در شمار آیذ و همه را خذاوندگار بگویندگان و یاران مختار ایثار کرد و باقی را والده اش نگاه داشت

(٤٦٦/٣) همچنان خدمتِ ملکُ الادبا، معدن العلوم و المقیم فی منزل المعلوم مولانا صلاح الدینِ الملطی رَحِمَهُ اللّٰه چنان روایت کرد که روزی عَلَمُ الدینِ قیصر رَحِمَهُ اللّٰهُ سماعِ عظیم کرده بوذ و تمامتِ امرا وکبرا و علما و فقرا حاضر بوذند؛ حضرتِ مولانا شوری عظیم کرده هرچه پوشیده بوذ بقوّالان بخشیذ و همچنان عریان رقص می‌کرد؛ درحال عَلَمُ الدینِ قیصر چوقای سرخِ سقرلاطِ بی نظیر با پوستینی وشق وگویِ کرههای زرّین ودستارِ پشمینهٔ مصری آورده بحضرتِ مولانا پوشانیذ؛ همانا که چون از سماع بیرون آمذیم وازسرِ محلّهٔ که عبور می‌کردند از درِ شراب خانهٔ آوازِ رباب بسمعِ مبارکش رسیذ؛ قدری توقّف فرموذه بچرخ درآمذ وذوقها می‌کرد تا نزدیکِ صباح درنعره و صیاح بوذ وهمهٔ رنود بیرون دویذه بپای مولانا افتاذند وهر آنچ پوشیذه بوذ همه را بذآن رندان ایثارکرد وگویند مجموعِ ایشان ارمنیان بوذند؛ چون بمدرسهٔ مبارک تشریف داذ روزِ دوم آن رنود جمع گشته بیامذند وبصدقِ تمام مسلمان گشتند ومرید شذند وسماعها داذند

(٤٦٧/٣) همچنان خدمتِ صلاح‌الدین فرموذ که شبی درحجرهٔ خوذ بمطالعهٔ کتابِ مثنویِ معنوی مشغول بوذم؛ از ناگاه حضرتِ مولانا درآمذ وپیراهنِ مبارک بیرون کرده با فتوّت بمن بخشیذ؛

٤٦٦/٣ ـ ٤٦٧ Z ١٣٩ ب B ١٣١ آ K ٢٨٨ — * T, I, 530 ; H, II, 14

1 آیذ KZ : — B || 2 کرد BZ : کرده K || 3 و KB : — Z || 5 وکبرا KZ : کبار B || 7 بوذ KZ : — B || 9 پوشانید KZ : پوشانیذه B || 10 سر KZ : — B || 16 گشتند : گشته BZ

فرموذ که اظهارِ آثارِ محبّت کردن از واجباتست و خدمتِ علم الدینِ
قیصر دو هزار عددِ سلطانی بمن شکرانه داذه پیراهن را قبول کرد
3 و بخدمتِ گرجی خاتون ارمغان برده دو هزار دینارش بخشید

(٣/٦٨؛) همچنان از کُمّلِ اصحاب منقولست که هر شبِ آذینه
مجموع خواتینِ اکابرِ قونیه پیشِ خاتونِ امین الدین میکائیل که نایبِ
6 خاصِّ سلطان بوذ جمع می‌آمذند و لابها می‌کردند که البتّه حضرتِ
خذاوندگار دعوت کنذ؛ چه حضرتش را بذآن خاتونِ آخرت از حدّ بیرون
التفات و عنایتها بوذ و اورا شیخِ خواتین می‌گفت و چون آن جماعت جمع
9 شذندی و بحضورِ تمام منتظر گشتندی بی‌آنک اعلام کردندی بعد از
نمازِ عشا حضرتِ مولانا همچنان بی‌زحمت تنها تنها پیشِ ایشان رفتی
و درمیانهٔ ایشان نشسته همشان گردِ آن قطب حلقه گشتندی و برِ او
12 گشتندی وچندانی گل برگها برو ریختندی که بتبرّک ازآن گل‌برگها
ساختندی وحضرتش درمیانِ گل وگلاب غرقِ عَرَق گشته
تا نصف اللیل بمعانی و اسرار و نصایح مشغول شذی؛ آخر الامر کنیزکانِ
15 گوینده و دفّافانِ نادر و نای زنان از زنان سر آغاز کردندی و حضرتِ
مولانا بسماع شروع فرموذی وآن جماعت بحالی شذندی که سر از پا وکلاه
از سر ندانستندی و تمامتِ جواهر و زرّینه آلتی که داشتندی درکفشِ
18 آن سلطانِ کشف ریختندی تا مگر چیزکی قبول کنذ وإمّا التفاتی نمایذ
اصلا نظر نمی فرموذ ونمازِ صبح را با ایشان گزارده روانه می‌شذ واین

٣/٦٨: Z ١٣٩ ب B ١٣١ آ K ٢٨٨ — T, I, 531 ; H, II, 14

3 برده KB : + و Z || 8 و چون KB : چون Z || 10 تنها تنها KB : تنها Z || پیش KZ : باس (!) B || 11 آن KZ : او B || 17 که KZ : — B

چنین شیوه و طریقت در هیچ عهدی هیچ ولی و نبی‌را نبوذه است مگر که
در زمانِ سیّد المرسلین صلّی ٱللهُ عَلَیْهِ وَ سَلَّمَ خواتینِ عرب برِ او
3 آمذندی و اسرارِ احکامِ شرعی پرسیذه مستفید گشتندی وآن بر و حلال
بوذ واز خصایصِ حضرتش بوذ و همچنان شوهرانِ این خواتین
در خدمتِ نایب بیرونِ سرا جمع آمذه صحبت داشتندی و محافظت کردندی
6 تا مردمِ اغیار برین اسرار مطّلع نشوندی

(٤٦٩/٣) همچنان خدمتِ مولانا صلاح الدین رحمه الله حکایت
کرد که روزی حضرتِ مولانا عَظَّمَ ٱللهُ ذِکْرَهُ روایت فرموذ که در
9 شهری استسقا کرده بوذند و روزه ها داشته قربانها می‌کردند و نمازها
می‌گزاردند و از حضرتِ حق تعالی استغاثت و استعانت می‌طلبیذند تا هفت
روز تمام درین بوذند، اصلا بارانی نیامذ و قطرهٔ از بالا نچکیذ ؛ خلایق
12 بکلّی بیچاره و مضطرّ گشته اتّفاق کردند که فردا روز چون دروازهٔ
شهر باز شوذ بر در هر غریبی‌را که بیابیم اورا بشفاعت بحضرتِ حق
بریم تا دعا کنذ که دعای مردِ غریب قریب اجابتست و فرموذهٔ حضرتِ
15 رسولست ؛ همانا که از دروازهٔ شهر بیرون آمذند، درویشی غریب
کئیب‌را یافتند که از بسطام رسیذه بوذ ؛ گفتند : ای درویش !
تو درین شهر غریبی و در حقّ ما بی غرضی و بموسی عمّ امر آمذه است که
18 مرا بدهانی خوان که بذآن دهان گناه نکردهٔ وآن دهان در حقّ ما

• T, I, 532 ; H, II, 15 ٤٦٩/٣ Z ١٤٠ آ B ١٣١ ب K ٢٨٩

3 برو KZ : بر B || 12 گشته Z : گشتند KB || چون BZ : — K || 13 هر غریبی را BZ : غریبی K || 14 حضرت KZ : — B || 17 ـ 18 و در حق ... دهان KBZh : — Z || عمّ : علیم KBZ

دهانِ تست؛ اکنون دعائی کن؛ مگر که حق تعالی مرحمت فرموده
دعای تو قبول کند و اجابت فرماید؛ درویشِ غریب بالای منبر رفته
3 بعد ازحمدِ باری و درودِ سید المرسلین وسند المذنبین گفت: یا ربّ
العالمین! تمامتِ عالمیان وآدمیان وآن دمیان ازآنِ تست وجز تو کسی را
ندارند وکسی از تو یافته‌اند؛ اگرچه ناکسی می‌کنند وکسانِ
6 ترا نمی‌شناسند وبحقّ هر دو چشمِ من که بارانی بفرستی و تشنگانِ
خوذرا آبی دهی؛ فی‌الحال ابری عظیم پیدا شد وعالم را غرقِ سیلاب
و نم کرده چند روزی شب و روز می‌باریذ؛ بجمعهم اکابرِ آن شهر
9 محبّ او گشته از کیفیّتِ حالِ او سؤال کردند که چشمانِ ترا پیشِ
حق چه فضیلتست که اورا شفیع آوردی؛ گفت: چندانک در وجودِ
خوذ نظر کردم در خوذ هیچ چیزی ندیذم که بحصرتِ درگاهِ الله لایق
12 باشذ؛ دیذم که بذین چشمانِ ضعیفِ خوذ دو نوبت روی مبارکِ
بایزیدرا دیذه بوذم و جمالِ اورا مشاهده کرده اورا بحضرتِ او شفیع
آوردم تا مقصودِ شما میسّر شذ؛ تمامتِ مردم محبّ و مریدِ او شذند؛
15 بعد ازآن فرموذ که چشمی که روی ابا یزیدرا دو نوبت دیذه است
چنینها کند و ولایت می‌نمایذ تا چشمانِ کسانی که روی خذای ابا یزیدرا
دیذه باشند چها کنند و چها نمایند؟ مَنْ رَأَکَ رَأَنِي وَ مَنْ قَصَدَکَ
18 قَصَدَنِي وَ عَلَی هذا

---

1 مرحمت Z : رحمت KB || 3 سید Z : بسید BK || 4 تمامت KZ : تمامیت B || 6 که KB : — Z || 8 کرده ZB : کرد K || 9 حال BZ : — K || 11 درگاه KZ : — B || 14 مقصود شما BZ : مقصودش K || 15 چشمی KBZh : — Z || که روی KZ : — B || 16 چشمان BZ : چشمانی K || کسانی KZ : کسی B || 17 باشند Z : باشد KB ||

شعر (مجتث)

دهان گشاذ ضمیر و صلاح‌الدین را گفت
توئی خذای من ای دیذهٔ خذا دیذه   3

تمامت یاران شورها کردند و شکرهای شکرّین بجای آوردند

(۴۷۰/۳) همچنان منقولست که روزی حضرت مولانا در معرفت گرم شذه بوذ؛ فرموذ که أَبُو الْبَشَر آدم صفی را صلواتُ الله عَلَیْه   6
وسَلامُه فرزندش شیث علیه السلام قوی کاهل بوذ و از امور دنیا غافل و ذاهل؛ خطاب عزّت در رسیذ که او خلیفهٔ آدم باشذ وکسب علم اسما وحکمت اشیا کرده معلّم براذران خوذ شوذ وایشان را   9
ارشاد کنذ وهمشان مطاوعت نموذه خدمت او کنند، بسبب آن فراغت وانقطاعی که دارذ و دایما براذران او برو تشنیعها می زذند واورا می رنجانیذند و در حرمت داشت و خدمت او تقصیری می‌کردند؛ هماناکه   12
دل مبارک شیث ازیشان رنجیذه حق تعالی ارتفاع برکت کرده قحطی بر ایشان مستولی کرد وحضرت شیث بوحی الٓهی تصنیف حیاکت کرده اوّل بار عبا بافی کرد وجامهٔ ساخته در پوشیذ و همه را آن لباس خوش   15
آمذه برغبت تمام می‌خریذند و می پوشیذند واین خرقهٔ عبا پوشی ازو ماند وآن کسا بموسی رسیده او می پوشیذ تا عهد صدّیق اکبر رَضِیَ اللهُ عَنْهُ وشیث را ازآن اکساب اسباب جمع شذ وایشان هفتاذ و دو   18
براذر بوذند، همگان مسکین وبی نوا شذند؛ لابه کنان پیش آدم آمذه عجز واضطرار خوذ را عرضه داشتند آدم فرموذ که شیث را

T, I, 534; H, II, 16 — ۴۷۰/۳: Z ۱۴۰ ب B ۱۳۲ آ K ۲۹۰

3 خذای KB : حیات Z || 6 گرم KBZh : — Z || 8 غفل K : فارغ Z — B || 10 او کنند KZ : — B || 15 همه را KB : + از Z || 18 اسباب BZ : + عالم جمع آمد و K || و دو B : دو KZ

حشنوذ باید کردن ؛ درخدمتِ آدم بنزدِ شیث آمدند واستغفار کرده
نادم گشتند ؛ آدم گفت : یا شیث! اکنون وقتِ دعاست ، دعائی بکن
3 تا حق تعالی عنایتی فرماید ؛ گفت : تا حقِّ خذارا معیّن کنند واز
هرچه ایشان را حاصل شوذ از زروع وضروع ونقود واجناس وثمرات
وحیوانات وغیرها نیمهٔ آن را جذا کرده خذارا دهند ؛ آدم گفت :
6 نتوانند کردن ، بازعاصی شوند؛ گفت : تا عشرِ آن را بدهند؛ همگان
راضی شذند وصلحی کردند ؛ لاجرم حق تعالی چندانی برکت ونعمت
داذ که درحساب وکتاب آیذ ؟ وهمچنان فرموذ که پس هرکه توجّه بعالمِ
9 انبیا واولیا کنذ وروز و شب بامورِ آخرت مشغول شوذ وازین عالم
انقطاع نماید ، همگان را واجب می‌کنذ خدمتِ اوکردن و بذو حرمت
نموذن ومالِ الله را باهل الله داذن تا از برکتِ دعای او جمله عالمیان
12 وآدمیان در فراهت ورفاهت باشند وپیوسته رضای اورا رضای حق دانند
وَهذِهِ کِفایَةٌ لِمَنْ لَهُ الکِفایَه

شعر (رمل)

15 چون قبولِ حق بوذ آن مردِ راست   دستِ او درکارها دستِ خذاست

(۴۷۱/۳) همچنان روزی درمیانِ معرفت فرموذ که درویشی صاحب
دل پیشِ امیری رفته بوذ واو ازجملهٔ محبّانِ او بوذ ، دراثنای معارف
18 گفت : دوش درخواب چنان وچنین دیذم ؛ امیر ملول شذ که

۴۷۱/۳ : Z ۱۴۱ آ B ۱۳۲ ب K ۲۹۲   T, I, 536 H, II, 18

10 وبذو حرمت KZ : خدمت B || **11** او KZ : — B || **13** شعر KZ: همچنان B || **17** بوذ KZ : بوذه B

15 چون ... خذاست : MN ، ج ۱ ، ص ۹۹/۱۶۱۰ ؛ MA ، ص ۱۴/۴۳

يعنى درويشان را خواب مى‌باشذ ؛ شيخ را ضمير او معلوم شذ ؛ فرموذ كه
حاشا كه خواب كنند بلكك درويشان دربيذارى خوابها مى‌بينند ؛
چنانكك فرموذ 3

شعر (رمل)

گفت پيغمبر كه عَيْنايَ تَنام لا يَنامُ قَلْبِى عَنْ حالِ ٱلأنام
آنكك او بيذار بيند خوابِ خوش عارفست او خاكِ اودرديذه‌كش 6

درحال سر نهاذ و ازآن انديشه استغفار كرد

(۴۷۲/۳) همچنان ازكبارِ اخيارِ احرار رِضْوانُ اللهِ عَلَيْهِم
أجْمَعِين منقولست كه پيوسته حضرتِ مولانا در وقتِ طلوعِ آفتاب 9
و رؤيتِ ماه برابرِ شان ايستاذه فرموذى كه وَ ٱلشَّمْسَ وَ ٱلقَمَرَ
وَ ٱلنُّجُومَ مُسَخَّراتٍ بِأمْرِهِ ألا لَهُ ٱلخَلْقُ وَ ٱلأمرُ تَبارَكَ ٱللهُ
رَبُّ ٱلعالَمِينَ (۷/ ۵۴) و اكرام كنان روانه شذى

(۴۷۳/۳) همچنان روزى سؤال كردندكه عجبا درويش گناه كند ؟ 12
فرموذ كه مگر طعام را بى‌اشتها خورذ كه طعام را بى‌اشتها خوردنِ درويش
گناهِ عظيم است ؛ چه اگر آدمى در غايتِ جوعِ زهر خورذ گواريذه شوذ
و زيانش نكنند وشكّر خوردن بالاى سيرى زهر شوذ و درحالتِ اشتها 15
صاحب دل را همه چيزها مباح شوذ ؛ چنانكك فرموذه اند

۴۷۲/۳ ـ ۴۷۳ Z ۱۴۱ آ ب ۱۳۲ ب K ۲۹۲ T, I, 537 ; H, II, 18 - 19

2 كنند Z : كنذ KB || 4 شعر KZ : — B || 6 b عارفست KZ : عارف B || 8 همچنان K : — BZ || 13 ـ 14 كه طعام ... گواريذه شوذ KZ : — B || 13 شوذ Z : — K

5 گفت . . . الانام : MN ، ج ۲ ، ص ۴۴۷/۳۵۴۹ ؛ MA ، ص ۱۲/۱۸۴

شعر (هزج)

تو صاحب نَفْسی ای غافل میانِ خاک خون می‌خور

3 که صاحب دل اگر زهری خورد آن انگبین باشد

(٣/٤٧٤) همچنان منقولست که روزی حضرتِ مولانا از اخلاق وآدابِ حضرتِ رسول علیه السلام حکایتی می‌فرمود که خدمتِ اُبَیِّ

6 ابن کعب رضی الله عنه از جمیعِ اصحاب اقدم وأعلم وأسَنّ بود ولیکن فصاحتِ لسان نداشت واز غایتِ تواضع وحلمِ محمّدی مجموعِ قرآن را بتجوید وترتیلِ تمام برو فرو خواند، حتّی سَمِعَ جُملَةَ القُرآنِ

9 مِن لِسانِهِ صلّی الله علیه وسلّم تا معلوم ومفهومِ او شود که قرآنرا چگونه باید خواندن

(٣/٤٧٥) همچنان منقولست که جمیعِ قرانرا حضرتِ مصطفی

12 هفت بار مرّةً بعد اُخری بر جبرئیلِ امین فرو خواند. یعنی فرو رفت و هفت بار او خواند و رسول شنید و همچنان در شبِ معراج هفتاد بار برحضرتِ باریٔ تعالی برخواند

15 (٣/٤٧٦) همچنان منقولست که حضرتِ سلطان الخلفا چلبی حسام الحق والدین قَدَّسَ اللهُ سِرَّهُ العَزیزَ مجموعِ مُجلّداتِ مثنوی را بر حضرتِ خداوندگار هفت بار فرو خواند وسماعِ جانی کرده

18 استماع فرمود و بر رموز وکنوزِ اسرارش مطّلع گشته مطلعِ انوارِ اسرارِ الهی شده وتمامتِ مشکلاتِ مثنوی را حرفًا حرفًا والفًا الفًا

٣/٤٧٤ - ٤٧٦ Z ١:١ ب B ١٣٢ ب K ٢٩٢ T, I, 537-38 ; H, II, 19

10 خواندن KZ : خواند B || 11 همچنان Z : و همچنان K — B || 12 فرو خواند یعنی K : — BZ || 17 بر KZ : — B || بار KZ : — B || 18 انوار BZ : — K

حل کرده و با زرِ حلّ ثبت فرموده اعراب نهاذ و هرکه از خلفای عظامِ حضرتِ ایشان سماع کرد و نُسْخه ساخت هماناکه نسخهٔ صحیح و معتمد علیه آنست و برآن مزید نیست

(۳/۴۷۷) همچنان مگر روزی معین‌الدینِ پروانه گفته باشد که حضرت مولانا در عالم آیینِ سماع را زهی که نیکو نهاذ ؛ فرموذ حاشا که نهاذ بلک نیکو برداشت کرد

(۳/۴۷۸) همچنان روزی در مدرسهٔ مبارک معانی می فرموذ ؛ گفت : روزی شیخی دردستِ مریدِ خوذ چوبی دیذ گرفته ؛ گفت: ای فلان! آن چه چوبست که گرفته‌ ؟ گفت : اگر بیرونِ طریقت بینمت بزنمت ؛ گفت : حقّا که مریدِ راستین ویارِ دینِ من توئی و این مذهبِ امیر المؤمنین علی است که فرموذ: رَحِمَ اللهُ امْرَءًا اهدَی اِلَیَّ عُیُوبِي و باز فرموذه است که من با همه خلق بخُلقِ نیکو خوش برآیم؛ گفتند : چگونه برآئی ؟ گفت : بقدر الامکان اصلاحشان کنم؛ اگر قبول نکنند من بایشان بروم عَلَيَّ أنْ أقُول وَ مَا عَلَيَّ اَلقَبُول

شعر (رمل)

راه اینست که نموذم با توراست ترکِ این ره می‌کنی فرمان تراست

(۳/۴۷۹) الحکایه: همچنان خدمتِ امیر نورالدین ولدِ جیجا که یارِ غار و نایبِ معتبرِ پروانه بوذ و حاکمِ ولایتِ قیرشهر و مریدِ

۳/۴۷۷ ـ ۴۷۹ Z ۱۴۱ ب ـ ۱۴۲ آ ۱۳۲ ب ۱۳۳ آ K ۲۹۳ ـ ۲۹۴؛
T, I, 538 _ 39 ; H, II, 19 - 20

2 ساخت KZ : بساخت || 7 همچنان Z : مرویست KB || 13 کنم BZ : می‌کنم K || بایشان Z : با ایشان B بر ایشان K|| علی ان KZ : أن B || 16 که Z : و BK ; 12

مخلص مولوی: روزی در بندگی حضرت مولانا از کرامات حضرت
حاجی بکتاش خراسانی حکایت می‌کرد که روزی بخدمت او رفتم و او
3 اصلا در رعایت صورت نبوذ و متابعت نداشت و نماز نمی‌کرد و او را
الحاح کردم که البتّه نماز بایذ کردن؛ فرموذ که برو، آب بیار تا
وضو سازم و طهارت حاصل کنم؛ همانا که بدست خوذ مشربه را
6 از چشمه پر آب کردم و پیش او بردم؛ مشربه را بر گرفت
و بدست من داذ که بریز! چون بردست او ریختم آب صافی
خون شذه بوذ و من درآن حالت او حیران شذم؛ حضرت مولانا
9 فرموذ که کاشکی خون را آب کردی؛ چه آب طاهر را نجس کردن
چندان هنری نیست و آنچ حضرت کلیم کریم آب نیل را جهت قبطی
خون کرد و برای سبطی خون را آب صافی کرد از کمال قدرت او
12 بوذ و این شخص را آن قوّت نیست و این را تبدیل تبذیر گویند که اِنَّ
ٱلْمُبَذِّرِينَ كَانُوا اخوانَ ٱلشَّيَاطِين (۲۷/۱۷)؛ تبدیل خاص آنست که
خمر تو خلّ گردذ و مشکل تو حلّ شوذ و مس دون زرّ خالص شوذ
15 و نفسِ کافر مسلمان گردذ و مسلم شوذ و گِلِ تو حکم دل گیرذ؛
هماندم نورالدین سر نهاذ و از رغبت او اعراض نموذ و گفت

شعر (رمل)

18 چون بسی ابلیس آدم روی هست پس بهر دستی نشایذ داذ دست

---

5 مشربه را K : مشربه را Z مشربه B || 10 حضرت BZ : — K || 11 صافی کرد KZ : صافی B || 15 و گل B : گل KZ

(۳/ ۴۸۰) همچنان کرام اصحاب رَحِمَهُمُ اَللّهُ روایت کردند که روزی ،
روزِ جمعه بوذ که حضرتِ مولانا فرموذ که بمسجدِ قلعه باید رفتن؛ یاران
بجمعهم استعداد کرده بمسجد رفتند ؛ همانا که مولانا بکنجی رفته بنماز 3
تکبیر بست و در قیام بماند، تا حدّی که ختمِ قرآن کرده خطیب از خطبه
فارغ شذ و جماعت نماز گزارده سلطان و امرا و علما وفقرا بیرون آمذند
وحضرتِ مولانا هنوز ایستاذه بوذ، همانا که اصحاب نیز بأدبِ تمام بیرون 6
رفتند ؛ چه کسی را مجالِ آن نبوذی که درحدِّ صحبتِ او بپایندی
و موافقت توانستی کردن از هیبت وعظمتِ آن حضور؛ علیها تا جمعهٔ دیگر
از مسجد بیرون نیامذ. چون آذینهٔ دوم سلطان وارکانِ دولت وعلما 9
وشیوخِ امّت جمع آمذند، دیذند که حضرتِ مولانا بخشوعِ تمام وخضوعِ
عظیم برکوع خمیذه بوذ؛ همانا که خدمتِ شیخ المشایخ صدرالملة والدین
خدمتِ قاضی سراج الدین را بکنار گرفته چندانی گریستند و برآن 12
حالت نگریستند که درگفت آید؟ برسر زبان خدمتِ قاضی سراج الدین
گفته باشذ که اگر عبادت و نماز و نیاز آنست که حضرتِ این مرد
می‌کند پس ما بریشِ خوذ می‌خندیم و نمی‌دانیم که درچیستیم . همچنان 15
گریان بیرون رفتند و روزِ دوشنبه حضرتِ مولانا ازآن استغراق باخوذ
آمذه بسوی حمّام روانه شذ وازآنجا بمدرسه آمذه سه شبانروزی
درسماع بوذ 18

T, I, 540 ; H, II, 22 — ۳/ ۴۸۰ Z ۱۴۴ B ۱۳۳ آ ب K د ۱۹۵

1 روزی K : — BZ || 6 بأدب BZ : با ادب K || 11 والدین BZ : + صدرالدین K || 13 حالت KB : — Z || خدمت KB : — Z || 16 گریان KBZh : — Z

(٣/٤٨١) همچنان منقولست که روزی خدمتِ مولانا اکمل الدینِ
طبیب رحمه الله درمیانِ تمامتِ حکما واکابرِ آن زمان حکایتی کرد
3 وگفت که باتّفاقِ حکمای ماضی وحالی اعتقاد آنست که اگر بعد از
حضرتِ مصطفی علیه السلام پیغامبری آمذی وممکن بوذی حقیقت این
سینا خواست بوذن، درین نشأت صذ هزاران ابن سینا وصاحبِ طورِ
سینا مُقِرّند که بالای مولانا کسی نیست وآن بزرگی برو مقرّرست وهیجان
6 وتشوّقِ رسول ازکلمهٔ واشتوْقاه ذاتِ مبارکِ او بوذه والسلام

(٣/٤٨٢) همچنان مگر روزی غزلی پیشِ اکمل الدین می خواندند
9 واین بیت را شنیذ که فرموذه است

شعر (هزج)

درونِ سینه چون عیسی نگاری بی‌پذر صورت
12 که ماند چون خری بر یخ زفهمش بوعلی سینا

نعره می‌زذ ومی‌گفت: هرچه گویذ خذاوندگاررا رسذ؛ چه همه علما
وحکما خوشه‌چینِ خرمنِ حکمتِ وی‌اند وحکیمِ الٓهیِ حضرتِ اوست؛
15 چه کمالِ گفتار ولطافتِ رفتار ونظافتِ کردار اورا مسلّم است

(٣/٤٨٣) همچنان مگر جماعتِ دانشمندان در بابِ قهرِ نفس
سخنی می‌گفتند؛ فرموذ که درویشی بوذ که سالها عبادت می‌کرد
18 وریاضت می‌ورزیذ؛ روزی بنفسِ خوذ گفت: مَنْ أنْتِ ومَنْ

٣/٤٨١ ـ ٤٨٣ Z ١٤٢ ب B ١٢٤ آ K ٢٠٢ T, I, 552 ; H, II, 31

2 زمان KZ : — B || 3 که باتفاق KB : — Z || 4 السلام KZ : — B || 5 آن KZ : این B || 6 ـ 7 و هیجان ... والسلام KBZh : — Z || 16 همچنان KB : — Z

أنا ؟ قالَتْ : أنْتَ أنْتَ وانا انا ؛ چند بارطوافِ كعبه كرد وپياده مشقّت
راه كشيذ ؛ گفت : مَنْ أنَا ومَنْ أنْتِ ؟ قَالَتْ : انا انا وأنْتَ
أنْتَ ؛ باز هر عبادتى كه بوذ ورزيذ اصلا در قتلِ او چارهٔ نديذ 3
ونكرد ؛ همانا كه بروزه ورياضتِ جوع مشغول شذ ؛ گفت :
چونست ؟ گفت : فَنِيتُ أنَا وانَتَ أنْتَ واللهُ أعْلَم يعنى كه نفس را
بغير از جوع هيچ طاعتى مغلوب ومسلمان نمى‌كنذ 6

شعر (رمل)

أيُّها المَحْبُوسُ فى رَهْنِ الطَّعام سَوْفَ تَنْجُو إن تَحَمَّلْتَ الفِطَام

(٤٨٤/٣) همچنان از علماى اصحاب منقولست كه روزى فقيه مردى 9
از سرِ امتحان سؤال كرد از سرِّ آنكه چون حضرتِ رسول از متوضّا
بيرون آمذى چرا غُفْرانكَ غفران گفتى ؟ فرموذ كه چون پذرِ بزرگوارِ
ما آدمِ صفى صلوات الله عليه در خلدِ برين ، بوسوسهٔ شيطانِ لعين 12
بقوّتِ جاذبهٔ نفس و قوّت ماسكه اش گندم را در معدهٔ خوذ جا داذ
وقوّتِ هاضمه اش اورا پخته گردانيذه درحال گنديذ وقوّتِ دافعة اش
درجنبش آمذه تقاضاى خروج كرد ودرحال آدم را از جنّت اخراج 15
كردند ، چون در دارِ دنيا آن عذره را از خوذ دور كرد وگندِ آن بمشامِ
مباركش رسيذ باز پس نظركرد وناليذ وازآن حدث بگريخت واز سرِ

٤٨٤/٣ Z ١٤٢ ب B ١٣٤ آ K ٣٠٤ T,I, 553 ; H, II, 31

1 انت انت KZ ~ انا انا B || 2 انا انا KZ : انا B || 3 نديذ و K : — BZ ||
4 شذ KZ : شده B || 10 چون KB : — Z|| رسول KZ : + عليه السلام B || 13
گندم را KZ : گندم B || 14 گنديد KZ : گند B || 15 و K : — KZ || 17 پس
BZ : بيش K || كرد BZ : كرده K

4 ايها . . . الفطام : MN ، ج ٥ ، ص ٢٩٥/٢٠ ؛ MA ، ص ٨/٣٣٦

خجلت توبه کرده از حضرتِ غفّار طلبِ مغفرت کرده چند بار کلمهٔ
غفرانکَ غفرانکَ بر زبان براند؛ همچنان تا قیامت بر فرزندانِ مؤمنِ
3 او سنّت شد که بعد از حصولِ خلا وفراغت در طلبِ مغفرت بلفظِ
مبالغه غُفْرَانَکَ گویند و مستغفر شوند تا مغفور و مرحوم شوند؛ فی الحال
بیچاره فقیه از تیهِ ضلالت و انکار خلاص یافته صاحب اخلاص شد
6 (۴۸۵/۳) همچنان شیخ محمودِ صاحب قران چنان خبر داد که
بعد از آن که صاحب فخرالدین نقل کرده بود، از اکابرِ اصحاب یکی
اورا در خواب دید که بغایت خرّم وشاذان بود، سؤال کرد که ترا
9 ابو الخیرات میخواندند؛ حق تعالی در آن عالم با تو چه معاملت کرد؟
گفت: از چندان خیرات که کرده بودم هیچ یکی مرا چنان دستگیر
نشد که درختی که از مملکتِ من بعمارتِ تربهٔ مولانا برده بودند ودر
12 آنجا صرف کرده حق تعالی مرا بآن قدرِ خیر بخشید ومرحمت فرمود
وهمچنان بعد از وفاتِ مولانا اصحاب‌را تعظیمِ عظیم می‌کرد وحضرتِ
سلطان ولد را بندگیها می‌نمود وداعما خدمتِ چلبی حسام‌الدین را
15 بانواع دلداریها می‌کرد ومحمود شدنِ عاقبتش آن بود

شعر (هزج)

هر لطف که بنْمائی در سایهٔ آن آئی
18 بسیار بیاسائی ها ده چه بدرویشان
یک دانه اگر کاری صد سنبله برداری
پس کوش چه می‌خاری ها ده چه بدرویشان

۴۸۵/۳ Z ۱۴۳ آ B ۱۳۴ آ K ۲۰۵ T, I, 554 : H, II, 32

1 توبه کرده KZ : B || 3 که KB : — Z || 8 کرد KZ : — B || 11 که K : — BZ | 13 همچنان KB : — Z || می کرد KZ : — B || 16 شعر KZ : — B || 17 ه شر KB : آن Z | 18 ده BZ ~ چه K

(۴۸۶/۳) همچنان از خدمتِ مولانا فخرالدینِ دیودست منقولست که روزی حضرتِ مولانا درخانهٔ پروانه معانی می‌فرموذ ومجلسِ عظیم بوذ؛ فرموذ که المؤمِنُون لا یَمُوتُون بَلْ یُنْقَلُونَ مِنْ دارٍ الی دارٍ؛ شیخ تاج‌الدینِ اردبیلی که شیخِ خانقاهِ پروانه بود ودرآن زمان صاحب فضیلت وبیان؛ ایراد کرد که پس چرا کُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْت (۱۸۳/۳؛ ۳۶/۲۱؛ ۵۷/۲۹) گفت؟ فرموذ که آخر کُلُّ نَفْسٍ گفت، کُلُّ قلبٍ نگفت، یا قلب شو، یا درِ قلبِ بندهٔ مؤمن جا گیر تا همچون قلبِ مؤمن نمیری و اگر قلبی کنی هرگز بنقدِ قلبی نرسی وچون تودرِ هوای نفس می روی وآلتِ نفسی، پس کُلُّ نَفْسٍ ذائِقَةُ الْمَوْتِ تراست؛ همانا که خب کرده دیگر هیچ نگفت

(۴۸۷/۳) همچنان روزی در تفسیرِ این آیت معنیٔ غریب بیان می‌کرد که این که حق تعالی کُلُّ شیْءٍ هالِكٌ اِلاّ وَجْهَهُ (۲۸/۸۸) فرموذه است نه آنست که مدحِ خوذ می‌کنذ وبر بندگانش از قِدم وبقا تفاخر می آرد که من باقیم وشما فانی: بلك دعوتِ رحمت می کنذ که بکلّی درمن مستهلك شوند؛ چنانك وجودِ قطرهٔ در دریا تا در وجهِ کریم ما که اِلاّ وَجْهَهُ باقی و ابدی شویذ؛ چنانك گفت:

T, I, 555 ; H, I, 33   ۴۸۶/۳ – ۴۸۷ Z ۱۴۳ B آ ۱۳۴ K ب ۳۰۵

---

1 خدمت KZ : حضرت B || دست KZ : + ادیب B || 4 در آن KB : در Z || 9 نفس KZ : B || 11 همچنان KB : — Z || این KB ~ آیت Z || 12 می کرد Z : کرد KB || 13 که آرد Z : آرد KB || 16 و ابدی KB : — Z

شعر (رمل)

کُلُّ شیءٍ هالِکٌ اِلاّ وَجْهَهُ چون نهٔ در وجه او هستی مجو
3 هرکه اندر وجهِ ما باشد فنا کُلُّ شیءٍ هالِکٌ نبْوَذ جزا
زانکه درا لاّست او از لا گذشت هرکه در الاّست او فانی نگشت

شعر (هزج)

6 چو دریای شهادت چون نهنگِ لا برآرد سر
تیمّم واجب آمذ نوح را در وقتِ طوفانش

(٣/٤٨٨) همچنان در خانهٔ پروانه معرفت می‌گفت ودر شرحِ
9 آسمانها وزمین وستارگان وآفرینشِ جهان بی‌نهایت بیانها فرموذ وگفت که
صورتِ این عالم اهلِ حق را ومعنی‌دان را دیذارست؛ همچنان تاج‌الدینِ
اردبیلی گفت: پس مصطفی الدُّنْیا جیفةٌ چرا گفت واین چگونه
12 باشذ؟ فرموذ که از طالبانِ او مباش تا ترا جیفه ننمایذ واز حسابِ کلاب
نباشی؛ چه بغیر از محبّتِ حق تا هرچه مشغول شوی جیفه است واز جیفه
بتّر؛ همواره طالبِ حق باش واورا طلب، تا لایقِ دیذار باشی ودر همه
15 اشیا اورا توانی دیذن ونظرِ ما رَأیتُ شَیْئًا إلاّ ورَأیتُ اللهَ فیه ملکِ
یمینِ تو باشذ

(٣/٤٨٩) همچنان منقولست روزی محترفهٔ اصحاب از ظلمِ ظلمهٔ
18 خانه خراب شکایتِ عظیم کردند؛ فرموذ که در بازارِ قصّابان هیچ سگ را

T, I, 556 _ 57 ; H, II, 35   ٣/٤٨٨ ـ ٤٨٩ Z ١٤٤ آ B ١٣٥ آ K ٢٠٦

6 چو دریای ... طوفانش BZ : ~ K || 8 همچنان KB : — Z || 9 جهان BZ : عالم K || 10 دیذارست KZ : + باز B || 11 مصطفی KZ : + علیه B

2 ـ 4 کل ... نگشت : MN، ج ١، ص ١٨٨ / ٢٠٥٢ ـ ٢٠٥٤ ؛ MA، ٨٩ ـ ٨١/٢٩، ١

می‌کشند؟ مع هذا که کشتنی سگ است؛ امّا همارهٔ گوسفندان را
می کُشند و زحمتِ کشتن را ایشان می کَشند وچون حق را عنایت با مؤمنان
بیشترست لاجرم زحمتِ ایشان نیز بسیارست وهم رحمت ایشان را بی‌شمار؛
واین بیت را گفت:

شعر (هزج)

در مطبخِ عشق جز نکورا نکشند لاغر صفتان وزشت خورا نکشند
گر عاشقِ صادقی زکشتن مگریز مردار بوذ هر آنک اورا نکشند

یاران را تسلّی گشته بی حد شکرها کردند وبجورِ روزگارِ زورکار رضا داذند

(۴۹۰/۳) همچنان از علمای اصحاب منقولست که روزی حضرتِ
مولانا نقل فرموذ که مگر شیطانِ رجیم بر درِ مسجدِ اهل قُبا ایستاذه
بوذ؛ توقّعِ قبولِ زیارتِ رسول داشت وحضرتِ مصطفی علیه السلام
تمکین نمی‌داذ واز دخول او < را > منع می‌کرد؛ همانا که از حضرتِ
جلیل جبرئیلِ امین بیامذ که مجالش ده تا شیطانِ ما زیارتِ ترا دریابذ؛
چون در آمذ بندگی کرده فرو نشست وگفت: ای رسولِ خذا! مرا
می‌دانی که چون بوذم وچگونه بوذم ودر چه کار بوذم؟ گفت: بگو؛
گفتا: چندین هزار سال با تذلّل ورقّت وبیچارگی استاذ املاکِ افلاکِ
ومعلّمِ مکلّمِ املاک بوذم ومنبرِ مرا چنانک در شبِ معراج مشاهده
فرموذی بر ساقِ عرشِ مجید نهاذه اند هزار ملایکه بتذکیرِ من حاضر
می شــذند تا هزار ســالِ دیگر بآن فوجِ اوّلین نوبتِ اجلاسِ

۴۹۰/۳ Z ۱۴۴ آ B ۱۳۵ آ K ۳۰۶ T, I, 558 ; H, II, 35

2 ایشان می‌کشند BZ : باپشان می‌کشند K || 4 گفت KZ : می‌گفت B || 6 b و KB : — Z || 10 فرموذ KZ : فرموذه B

مجلس نمی‌رسیذ ؛ باندکك لغزشی مردودِ ابد گشتم و طوقِ لعنتِ وَ اِنَّ
عَلَيْكَ لَعْنَتِي اِلَى يَوْمِ الدينِ (٧٨/٣٨) در گردنِ من بسته مبغوضِ
3 عالمیانم گردانیذ واز صحبتِ فرشتگانم محروم کرد وآدم متروکِ
خاکی‌را بسَرْوَری پیش کشیذ و بخلافت برگزیذ وبخلافتِ تمام مرا
مرجوم کرد ؛ اکنون یا محمد ! نگاه دار وهراسان باش تا بمحمّدیٔ
6 خوذ مغرور نشوی وبحبیبی سرور نکردی که مکر واستدراجِ اورا
نهایت نیست وهماره بر حذر باش وجوفِ خوذرا از خوفِ او خالی مکن
و بسیاری بگریست وهمان بوذ که حضرتِ رسول علیه السلام تا نَفَسِ
9 آخرین بمحاربهٔ نفس مشغول گشته درجهادِ اصغر وجهادِ اکبر پهلوانی
نموذه لمحهٔ نیاسوذ ولحظهٔ نغنوذ وهمیشه بریان دل و گریان چشم بوذ
و كَانَ مِنْ خَوْفِهِ فِي جَوْفِهِ أزِيزٌ كأزِيزِ الْمِرجَلِ ودایما می‌فرموذ که أنا
12 اَعْلَمُكُم بِاللهِ وأخْشَيْكُم لِلّهِ وهرگز از نانِ خوین سیر نخورد
وبفراغت نخفت ؛ تا دیگران را چه رسذ ؟ ومتابعتِ راستین آنست که
چنان کنند و چنان شوند ؛ هی‌نعره زنان بسماع شروع فرموذه بی نهایت
15 زاریها وشورها کرد وتا هفت روز تمام از سرِ پا ننشست

(٤٩١/٢) همچنان خدمتِ مفخرالاصحاب چلبی شمس الدین ولدِ
مدرّس رَحِمَهُ اللهُ روایت کرد که روزی حضرتِ مولانا قَدَّسَ اللهُ
18 سِرَّهُ درمقامِ خلوت اصحابِ صحبت‌را معرفت می گفت ؛ فرموذ که

T, I, 559 – 60 ; H, II, 37 K ب ١٣٥ آ – ب ١٤٤ Z ٤٩١/٣

1 نمی رسیذ BZ : نمی رسد K || 6 نشوی BZ : نباشی K || 10 نموذه Z : نمود KB || 13 که B : — KZ || 14 فرموذه BZ : فرموذ K || 16 چلبی KB : — Z ||
18 اصحاب صحبت را KB : اصحاب را صحبت Z

در وجودِ آدمی سه هزار مار هست و هر هزار مار بیک لقمهٔ أکل زنده
می شوذ و اگر از سه لقمه یک لقمه کَمْ کنی هزار مار در نفسِ تو
مرده می‌شوذ و اگر دو لقمه کَمْ کنی دو هزار مار مرده می‌شوذ ؛ 3
فی الجمله اگر یک لقمه زیاده کنی هزار مارِ نفس زنده می‌شوذ و اگر
کم کنی مرده می‌شوذ، انشاء الله خذای تعالی مارا وجملهٔ یارانِ مارا توفیق
دهذ بکم خوردن وکم گفتن وکم خفتن ، آمین ! آمین ! یا ربّ العالمین ! 6
و این کلمات بذین ترتیب فرموذهٔ ایشانست واللهُ أعلَم

(۴۹۲/۳) همچنان یارِ گرامی حسام الدینِ دبّاغ رَحِمَهُ الله روایت
کرد که روزی حضرتِ مولانا بردرِ دبّاغستان ایستاذه بوذ ؛ بر لبِ جوی 9
آبی که از اندرونِ شهر بیرون می‌آمذ ودرآنجا ریخته می شذ، تفرّج
می‌کرد ، دیذ که بغایت آلوذه وپلیذ شذه بوذ ؛ همانا که نگریست
و بعد از نظرِ عظیم فرموذ که ای آبِ مسکین رَوْ شکرها کن که در 12
اندرونشان نرفتی ؛ آنگاه می‌دیذی حالِ خوذرا ؛ امیذست که ملکِ
قدّوس هم از قدسِ خویش ترا طهارت داذه مقدّست گرداند ؛
چنانک در تفسیرِ اسمِ قدّوس فرموذه است 15

شعر (رمل)

آب چون پیگار کرد و شذ نَجِس تا چنان شذ کآب را رد کرد حس
حق ببردش باز در بحرِ صواب تا بشستش از کرم آن آبِ آب 18

T, I, 561 _ 62 ; H, II, 55 ۴۹۲/۳ Z ۱۴۴ آ B ۱۳۶ آ K ۲۰۸

9 و اکر . . . می شوذ KBZb : — || 9 حضرت KB : — Z || 13 می دیذی BZ : + که K || 14 مقدّست BZ : مقدّس K || 17 a چو KZ : — B

17 آب . . . . ص ۵۰۸ / ۷ رب العالمین : MN ج ۵ ، ص ۱۴ – ۱۵/ ۲۰۰ – ۲۰۸؛ MA ، ص ۴۳۲/ ۲۴ – ۲۸

سالِ دیگر آمذ او دامن کشان — هی کجا بوذی بدریای خوشان
من نَجِس زینجا شذم پاک آمذم — بستذم خلعت سوی خاک آمذم
3 هی بیائیذ ای پلیذان سوی من — که گرفت از خویِ یزدان خویِ من
در پذیرم جمله ٔ زشتیت را — چون مَلَک پاکی دهم عفریت را
چون شوم آلوذه باز آنجا روم — سوی اصلِ اصلِ پاکیها روم
6 دلقِ چِرکین بر کَنَم آنجا ز سر — خلعتِ پاکم دهذ بارِ دگر
کارِ او اینست کارِ من همین — عالم آرایست رَبُّ العالَمین

(۴۹۳/۳) همچنان روزی در تفسیرِ وَ فِی ٱلسَّماءِ رِزْقُکُمْ وَمَا
9 تُوعَدُونَ (۵۱/۲۲) معانی می‌گفت؛ حکایتی فرموذ که درویشی طالبِ رزقِ سمائی شذه بوذ؛ روزی از ناگاه در جائی خُمره ٔ بیافت وآن را قبول نکرد که من البتّه فتوحِ سمائی می‌خواهم؛ چون شب بخانه ٔ خوذ
12 بیامذ، کوذکانش از جوع می گریستند وتشنیعها می‌زذند؛ درویش گفت: حق تعالی بمن رزقی داذه بوذ؛ امّا اصرار کردم؛ نستذم، مگر دزدی در بالای روزنِ درویش گوش نهاذه بوذ وحکایت را
15 می‌شنیذ؛ نشانِ موضعِ خمره را در یافته حمزه وار دوانه شذه دیذ که در آن خمره ماری سیاه خفته بوذ؛ دریغش آمذ، گفت: مگر او برای دفعِ فرزندانش این را قاصد بگفت؛ بصذ حیله سرِ خمره را بخمیر بسته

۴۹۳/۳ Z ۱۴۴ ب B ۱۲۶ ب K ۳۰۹ T, I, 563 ; H, II, 38

1 سـال ... خوشان KZ ~ 3 هی ... من B || 6 سر KB : + شـمر Z || دکر KB : + شمر Z || 7 a اینست KB : آنست Z || 9 می‌کفت BZ : می فرموذ K || فرموذ BZ : می‌کفت K || 13 کردم KZ : کردیم B || 14 در بالای KB : — Z || 14 درویش KZ : — B || 15 شده KB : شذ Z || 17 فرزندانش KZ : فرزندان B

بر گرفت واز روزنِ او فرو انداخت؛ درویش نظر کرد، همان خمره را
پر زر دیذ؛ سر نهاذه حمدِ باری را باقامت رسانیذ و گفت: اقرار کردم
که اشارتِ وَ فِی ٱلسَّمَاءِ رِزْقُکُمْ وَمَا تُوعَدُونَ (۲۲/۵۱) حق است 3
و راست، حاشا که دروغ باشذ

شعر (رمل)

ای نموذه تو مکان از لامکان فی ٱلسَّمَاءِ رِزْقُکُم کرده عیان 6

(۳/۴۹۴) همچنان از علمای اصحاب چنان منقولست که روزی حضرتِ
مولانا در تفسیرِ سرِّ شَاوِرُوهُنَّ وَخَالِفُوهُنَّ معانی می‌فرموذ؛ گفت:
روزی ابن مسعود رضی الله عنه در شهرِ بصره بر بامِ سرای خوذ سیر 9
می‌کرد، بخاتونِ خوذ اشارت کرد که من ازین بام فرو می‌جهم؛ زن
فریاذ کرد، گفت: نشایذ؛ نشنیذ و ازآن بامِ بلند فروجهیذ؛ از
حکمِ قضا پایش شکسته شذ؛ بعد ازآن که صاحب فراش شذه بوذ 12
جماعتی قُصَّاد از دمشق بیامذند که فارس‌ترینِ مردم درین زمان توئی،
بایذ که حاضر شوی تا بمشورتِ اکابر عثمان را ازمیان بر گیریم که
طَالَ فِینَا مَکْثُهُ؛ گفت: العُذْرُ وَاضِحٌ وَٱلغَدْرُ فَاضِحٌ، درین 15
حالم که می‌بینیذ و اصلا مجالِ حرکت ندارم و ببرکتِ آن شکست ازآن

۳/۳۹۴ Z ۱۴۴ ب B ۱۳۶ ب K ۲۱۱ T, I, 564 ; H, II, 38

2 باری را KZ : باری B || 4 راست KZ : + است B || 5 شعر KB : Z ||
9 بر بام B : ببام KZ || 15 مکثه K : مکثکک BZ || المذر ... فاضح Z : العذر واضح
و المذر فاضح B المذر فاصح K || 16 شکست ZB : شکسته K

6 ای نموذه ... عیان : MN ، ج ۲ ، ص ۴۶۱/۳۸۰۴ : MA ، ص ۲۰/۱۹۰

قضیّهٔ گردن شکن امان یافت و حاضر نشد ؛ گفت : صَدَقَ رَسُولُ ٱللّٰهِ
فِی قَوْلِهِ که خلافِ قول زن کردن مرا از گناهِ کبایرِ عظیم رهانیذ
کما قال قُدِّسَ سِرُّهُ 3

شعر (رمل)

شَاوِرُوهُنَّ پس آنگه خالِفوا إنَّ مَنْ لَمْ يَعْصِهِنَّ تالِفُ

6 (٤٩٥/٣) همچنان خدمتِ مولانا تاج‌الدینِ خروس المدرّس رحمه الله
روایت کرد که در صغرِ سن در مدرسهٔ جلال‌الدینِ قرطائی پیشِ
مولانا علاّمة العالم رکن‌الدینِ مازندرانی رَحِمَهُ ٱللّٰهُ درس می خواندیم
9 و اکابرِ علما حاضر بوذند و پردهٔ بر در آویخته بوذ؛ از ناگاه دیذم که
پرده‌را بر داشته حضرتِ مولانا سلام داذ وفرموذ که علمای دین بچه
مشغولند؟ همانا که مولانا رکن‌الدین وطلبهٔ علم برابر دویذه گفت :
12 بدرسِ فقه مشغولیم ؛ فرموذ که عجبا از فقه ٱللّٰه وعلم ٱللّٰه وحکمة ٱللّٰه
کجا درس می گویند؟ وآهی بکرد ؛ تمامتِ علما گریان وجگر بریان
گشته فریاذها کردند وزوذ باز برون جست؛ همگان درپی دویذند
15 اصلا اثری نیافتند ونشانی ندیذند وازآن هیبت استاذِ ما مولانا رکن‌الدین
هفتهٔ رنجور ومهجور افتاذه بوذ ؛ چون برخاست با جمیعِ علما بمدرسهٔ
مولانا آمذه بارادتِ تمام تمهیدِ عذر فرموذ وآن روز بیست دانشمندِ
18 مقبل مریدِ مخلص شذند

٤٩٥/٣ : Z ١٤٤ ب B ١٣٦ ب K ٣١١ — T, I, 564 ; H, II, 38

2 عظیم KZ : — B || 3 قدّس KZ :+ الله B || 5 پس KZ : و B || 7 قرطائی Z : قرا طائی KB || 8 می خواندیم BZ : خواندم K || 14 زوذ KZ : — B || 15 نیافتند K : — BZ || 17 تمهید BK : + و Z || فرموذ BZ : فرموذه K || 18 مرید BZ : + شذند و K || شذند BZ : کشتند K

5 شاوروهنّ ... تالف : MN، ج ١، ص ٢٩٥٦/١٨٢ ؛ MA ، ص ٩/٧٨

(۴۹۶/۳) همچنان بعضی از یاران کبیر که قلیلِ ایشان عندالله
کثیر بوذ پیشِ مولانا چنان روایت کردند که سفهای فقها اصحاب را
بجِدّ طعنه می‌زنند که بر مخلوق سجده کردن روا نیست؛ حضرت 3
مولانا فرموذ که ای غرخواهر! یکی که مرا از دستِ شیطان وجلّادِ
نفس خلاص داذ وآزاذم کرد واز نو جانم بخشیذ چرا اورا سر ننهم
وجان در راه اوندهم؟ مثلا یکی‌را پادشاه وقت خشم کرده بدستِ 6
جلّادِ بی داذ داذ تا همچنان دست وگردن بسته بسیاستگاهش می‌برذ
ومی‌خواهذ که اورا گردن زند ودر عینِ آن حالت یکی از خواصّ
حضرت انگشتریِ امان درپی رسانیذ که البتّه اورا آزاذ کنند وخلعتش 9
دهند وآن بیچارهٔ امان یافته می گویذ که عجبا این مردی واحسان
وجانبخشی درحقِّ من که کرده است؟ وبجِدّ می‌جویذش واورا
می گویند که این کرم را فلانی کرده است واو از غایتِ شاذی باخلاصِ 12
تمام وتضرّعِ عظیم در پای وی می‌افتذ وسجده‌هاش می‌کند ومی زارذ
وثناهاش می گویذ که ای حیات بخشِ جانبخشِ من وای خضرِ وقتِ
من! مرا از نو زنده کردی وجانکم بخشیذی ودایما تاروزِ وفات شکرِ 15
منعمِ خوذ را واجب دانسته دعاهاش میکنذ؛ همچنان اولیای خذا
باخلق همین معامله کنند وشفقتی می‌نمایند که ایشان را از سیاستگاهِ
دنیا واز دستِ شیطانِ دون وسلطانِ نفسِ حرون آزاذ می‌کنند 18

۴۹۶/۳؛ Z ۱۴۴ ب B ۱۳۶ K ۲۱۱ T, I, 564؛ H, II, 38

---

2 مولانا BZ : ما K || 3 مخلوق KB : خلق Z || نیست BZ : + و K || 4 دست BZ : + مکر K || 10 یافته KZ : — B || می گویذ KZ : می‌گویند B || 12 که KB : — Z || 14 جانبخش BZ : — K || 16 _ 17 — خذا Z ∼ با خلق KB || 17 کنند KZ : می‌کنذ B || می نمایند KZ : نماید B

و خلاص و اخلاصشان می‌بخشند و از ورطاتِ هلاکت وراهای مخوف
می‌رهانند و بر صراطِ مستقیم و قربتِ اللّٰه کریم دلالت می‌کنند، چرا
3 بصدقِ تمام سجدهٔ شکرِ ایشان نکنند وآن سجده را برخوذ واجب
ندانند؟ هماناکه در طریقت وحقیقت شکرِ ایشان وسجدهٔ ایشان
وتعظیمِ ایشان شکرالله است وسجده وتعظیمِ حقّ است واین
6 برکسی واجب است که درحقّ او آن احسان کرده اند واورا ازسفلی
باعلی برده امّا درحقّ آن کسان که آن احسان را بوی نکرده اند،
ایشان را سجده کردن روا نیست، بلک کفرست اُولٰئِكَ هُمُ ٱلْكَفَرَةُ
9 وَٱلْفَجَرَةُ (۴۲/۸۰) وآن عزیزانِ خدا نیز ازسرِ او واز سجدهٔ او
فارغند؛ چه اگر ناگاه بتقلید سجدهٔ کنند کافر شوذ واین عارفِ حق
اگر سجدهٔ نکنذ کافر نشوذ؛ هماناکه تعظیم متابعانِ حضرتِ رسول که
12 محبوب الله اند ومقبولِ رسول، برعالمیان فرضِ عین است که قُلْ إِنْ
كُنْتُمْ تُحِبُّونَ ٱللّٰهَ فَٱتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ ٱللّٰهُ (۳۱/۳) تا درآن
محبوبیّت شریک باشند وَٱلسَّلَامُ عَلَىٰ مَنِ ٱتَّبَعَ ٱلْهُدَىٰ (۴۷/۲۰)

15 (۴۹۷/۳) همچنان روزی در معنیٔ اتّحادِ انبیا واولیا عَلَيْهِمِ
ٱلسَّلَامُ حکایتی فرموذ که دو شخص بنزدِ قاضی بدعوی رفته بوذند؛
هماناکه ازیکی گواه خواست؛ بیرون آمذ ودو درویشِ صوفی را
18 گواه آورد؛ گواهِ دیگر خواست؛ دو درویشِ دیگر بیاورد ودیگر
خواست؛ گفت: بجای دو گواه چهار کس آوردم، دیگر چه گواه

• ۴۹۷/۳ Z ۱۴۶ آ B ۱۲۷ آ K ۲۱۲ T, I, 566 ; H, II, 40

2 می‌کنند K : کنذ BZ || 4 وحقیقت K : حقیقت BZ || 7 کسان Z : کسانی KB ||
8 روا Z : لازم KB || 11 نشوذ KB : شوذ Z || 12 - 13 قل ... یحببکم KB : من یطیع
الرسول فقد اطاع الله Z || 15 همچنان KB : — Z || 16 دو شخص KZ : شخصی B ||
18 بیاورد BZ : آورد K || و KZ : — B

می‌خواهی؟ قاضی گفت که اگر چهل هزار بیاوری که ایشان یکند و در حقیقت اتحاد یک جانند که المؤمنونَ کَنَفْسٍ واحِدَةٍ؛ چنانک گفت:

شعر (رمل) 3

جانِ گرگان وسگان هریک جداست متّحِد جانهای شیرانِ خداست
چون از ایشان مجتمع بینی دو یار هم یکی باشند و هم ششصد هزار

(۳/۹۸ ؛) همچنان روزی درمعنیٔ اَلْمُؤْمِنُ مِرآةُ اَلْمُؤْمِنِ 6
لطایف می‌فرمود؛ گفت: الله را یک نام مؤمن است و بنده را هم مؤمن، اَلْمُؤْمِنُ مِرآةُ اَلْمُؤْمِنِ، یَعْنِي تَجَلَّى فِيها رَبُّهُ

شعر (سریع) 9

خالقِ ارواح زآب وز گل آینهٔ کرد و برابر گرفت

شعر (هزج)

12 هر گه که درآینه بتابد خورشید آیینه انا الشَّمْسُ نگوید چه کند

یعنی درآینهٔ بندهٔ مؤمن، اللهِ مؤمن تجلّی می‌کند؛ تو اگر رؤیت‌الله می‌خواهی درآن مرآة درآ تا ببینی

T, I, 568 ; H, II, 40 - 41 — ۳/۹۸ ؛ Z ۶ ؛ ۱ آ B ۱۳۷ آ K ۳۱۲ - ۳۱۳

3 شعر KB : — Z || 6 درمعنیٔ KB : — Z || می فرمود KB : فرموذ Z ||
9 شعر KB : — Z || 11 شعر KB : Z

3 جان . . . خداست : MN ، ج ٤ ، ص ۳۰۳/٤۱٤ ؛ MA ، ص ۹/۳۳٤
4 چون . . . هزار : MN ، ج ۲ ، ص ۲۵۷/۱۸٤ ؛ MA ، ص ۱۲/۱۰۹

شعر (منسرح)

آهنِ هستیٔ من صیقلِ عشقش چو بافت
آینهٔ کون شد رفت ازو آهنی

(٣/٤٩٩) همچنان روزی جماعتی از علمای دین سؤال کردند که تفسیر وَ هُوَ مَعَکُم (٤/٥٧) چگونه باشد؟ مثال فرمود که چنانک معیّتِ بهار بهمه اجزای عالم آمیخته است و همشان ازو زنده اند و خندان اند؛ چنانک هر گلی و گِلی و سنگی و رنگی ازو منوّر و مزیّن گشته اند؛ امّا خصوصیّتِ بهار با جزوِ خار و نفسِ خارا چنان نیست که با گلِ احمر و لعلِ انور و همچنان خصوصیّتِ معیّتِ الله با روانِ انبیا و اولیا آنچنان نیست که با عوام ومعیّتِ پادشاه با مقرّبانِ خوذ آنچنان نیست که با سایسان و خربندگان و غلامانِ ناشی

شعر (رمل)

چون معیّت با همه ست الله را — آن معیّت جو که داذ آگاه را

و همچنان معیّتِ مدرّس با مبتدیٔ نو آموز آنچنان نبوذ که با طالبِ علمِ مستدلّ، وَهَلُمَّ جَرّاً، همشان سر نهاذند و مرید شذند

(٣/٥٠٠) همچنان از خدمتِ یاران منقولست که روزی امیری معتبر بزیارت آمذه بوذ؛ سؤال کرد که سگ ماذه را بچگان هرچه بیشترست

T,I, 568 ; II, II, 42 — ٣/٤٩٩ ـ ٥٠٠ Z ١٤٦ ب B ١٢٧ آ K ٣١٣

1 شعر KB : — Z || 2 من KZ : — B || 4 جماعتی از K : از جماعت Z — B || 6 آمیخته است KB : آمیخته Z || 6 ـ 7 خندان اند چنانک BZ : خندان K || 10 ـ 13 پاذشاه ... شعر KZ ~ چون ... آگاه را B || 13 a چون KB : چو Z || 16 یاران KZ : + کبار B || امیری Z : امیر KB

و گوسفند را یکی یا دو بیش نیست و سالی دوازده ماه گوسفند را می‌کشند
و قربان می‌کنند و در ایشان حق تعالی بحکمِ اَلْغَنَمُ غَنِیمَةٌ برکتی
و غنیمتی و راحتی و فوایدِ بسیار نهاده است و کتیلهٔ سگ اگرچه 3
بسیارست و هیچ ایشان را نمی‌کشند کمترند و برکتی ندارند؛ عجبا سرِّ
آن چه باشد؟ حضرتِ مولانا جواب فرموذ که گوسفند سحرخیزست
و سگِ بیچاره سحرخسب بذآن سبب برکت او بیش است و سگ را هیچ 6
نیست؛ سر نهاذ و خدمات نموذ

(۳/۵۰۱) همچنان مگر درویشی از قلّتِ منال و ضعفِ حال
و رزقِ قلیل شکایتی می‌کرد؛ فرموذ که اگر حق تعالی رزقِ پنجاه 9
ساله را بیکبار برِ تو فرو ریزذ چه خواهی کردن و بکجا توانی گنجانیدن؟
حکیمِ کریم است روز بروز ادرارِ ارزاق را از انبارِ قدرت و غیبِ
بی جهت بحکمت بتو می‌رساند تا طاغی و باغی نشوی که وَلَوْ بَسَطَ اللهُ 12
الرِّزْقَ لِعِبَادِهِ لَبَغَوْا فِي الاَرْضِ (۴۲/۲۶) چنانک پیشینیان از
غنا طاغی شذند و بی ادبانه دعویِ لِمَنِ الْمُلْكُ (۴۰/۱۶) کردند
و أَنَا رَبُّكُمُ الاَعْلَى (۷۹/۲۴) گفتند تا ملک را گذاشته هدفِ 15
هُلک شذند؛ زنهار تا نگوئی که نمی‌دهذ و ارزاقِ گذشته را هم بیاذ
آر و در شکرِ همِ حقّ و کرمِ او تقصیری مکن

18 شعر (رمل)

منگر اندر غابر و کم باش زار لوت و پوتِ خورده را هم یاذ آر

T, I, 569 ; H, II, 42 ۳/۵۰۱ Z ۱۴۶ ب B ۱۲۷ ب K ۳۱۴

1 گوسفند KB : گوسفندان را Z || بیش ZB : بیشتر K || 5 فرموذ KZ : داذ
B || 8 همچنان KZ : — B || 16 گذشته KZ : گذاشته B

(۵۰۲/۳) همچنان اصحابِ عرفان و احبابِ عارفان روایت کردند که روزی بزرگی بزیارت آمده بوذ، گفت : از حضرتِ شما التماس می‌کنم که مرا
3 در وقتِ مرگ چیزی درد نکنذ؛ فرموذ که مرگ همچون کمانِ خوارزمیست بغایت محکم و سخت ؛ باز چنانک هیچ دسته کشی و سخته کمانی اورا نتواند کشیذن وآن کسی که خدمتِ استاذ کمانکش نکرده باشذ البتّه زهِ
6 آن را بیکبارگی نتواند بگوشِ خوذ رسانیذن و تا زهی بگوشِ خوذ نرساند زهی زهی بگوشِ او نرسذ ؛ همانا که سالها برکبّادهٔ کشیذن ادمان بایذ کردن و در آن صنعت مدمن بوذن ، تا قادر شوذ برکشیذن
9 آن کمانِ دسته کش ؛ اکنون کبّادهٔ کمانِ مرگ ، مداومتِ عبادات وخیرات وحسنات و سخاوتِ مال و تن ؛ وچون بسخاوت خوکرده باشی ودرآن فن قایم گشته ، چون متقاضیانِ جان برتو آیند واز تو
12 طلبِ جان کنند بی هیچ زحمتی ودردی آسان آسان جانِ خوذ را ایثار ایشان کنی وامانتِ حق را از حضرتِ باریٔ تعالی دریغ نداری که اِنَّ اللهَ یَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الأَمَانَاتِ إِلَى أَهْلِهَا (۵۷/٤) وبر
15 مقتضای وَالنَّاشِطَاتِ نَشْطاً (۲/۷۹) ترا اعضا درد نکنذ وزحمتی والمی نباشذ ، نسبت بکسانی که اصلا بسخاوتِ نفس و ایثارِ مالِ خو نکرده اند. وبداذ ودهش نیاموخته البتّه وقتی که از ایشان طلبِ
18 جان کنند هرگز باختیار وشاذی تسلیم نکنند وخستی پیش آرند ؛

T, I, 571 ; H, II, 44 ۵۰۲/۳ Z ۱٤۷ ب B ۱۲۸ K ۲۱۵

3 خوارزمیست KZ : خوارزمی B || 5 کمانکش KBZ : + چنانک هیچ کسی Kh || 6 بیکبارگی BZ : بکبار K || 11 باشی BZ : باشد K || 12 آسان آسان KB : آسان Z || 13 باریٔ تعالی Z : حق KB || 16 نباشذ BZ : + اما آنانک K || اصلا KB : — Z

لاجرم برموجبِ وَٱلنَّازِعَاتِ غَرْقًا (۱/۷۹) بزور وزحمت ازو
بستانند تا اورا بغایت سخت آیذ و درد کنذ و رفتنِ خوذرا هیچ نخواهذ

شعر (مضارع) 3

گر مؤمنی و شیرین هم مؤمنست مرگت
ور کافری و تلخی هم کافرست مردن

(۵۰۳/۳) همچنان منقولست که روزی در مجمعی، بزرگ سؤال 6
کرد که عجب کسی بی صحبتِ شیخی کسی شوذ وبجائی رسذ؟ جواب
فرموذ که درویشی پیوسته بی آنک از شیخ تلقینِ ذکرشنوذ خوذ بخوذ ذکری
می‌کرد و کوششی عظیم می‌نموذ؛ شبی دیذ که نوری از دهانِ او بیرون 9
می‌آیذ و بزمین فرو می‌شوذ؛ همچنان حیران وغمناک برخاست وبخدمتِ
شیخی آمذه صورتِ خواب را عرضه داشت؛ فرموذ که ذکری که
بی تلقین شیخ یقین باشذ همچنان باشذ وازو تلقین شنیذ؛ همان شب 12
دیذ که از دهانِ او نورِ إِلَيْهِ يَصْعَدُ ٱلْكَلِمُ ٱلطَّيِّبُ وَٱلْعَمَلُ
ٱلصَّالِحُ يَرْفَعُهُ (۱۱/۳۵) برعرشِ برین می‌تافت، تا بدانی که
بی تربیتِ شیخ هیچ ترتیبی راست نیست و همه طاعات بی‌برست و بی 15
نور ومَنْ لاَ شَيْخَ لَهُ لاَ دِينَ لَهُ

شعر (رمل)

دست را مسپار جز در دستِ پیر   حق شذست آن دستِ اورا دست گیر 18

T, I, 571 ; H, II, 44 ۵۰۳/۳ Z ۱۴۷ ب B ۱۳۸ آ K ۳۱۵

1 و KZ : — B || 9 که KZ : — B || جواب KZ : — B

19 دست را ... گیر : MN ، ج ۵ ، ص ۸۴/۷۳۶ ؛ MA ، ص ۴۴۷/۲۳

(۳/۵۰۴) همچنین درویشی از مکرِ نفس ودوای او ملول شده بوذ؛ شبی پیرِ خوذ را در خواب دیذ که طشتی پر زیبق پیشِ وی نهاذ والماسی بدستِ او داذ وبذآن شمشیرِ الماس چندانک زیبق را دو پاره می کرد باز بهم می شذ وهموار می گشت واو ازین کوشش عاجز گشته بیذار شذ؛ شیخ را بر سرِ بالینِ خوذ ایستاده دیذ؛ فرموذ که تا هنگامِ مردن بایذ که دست از مجاهدهٔ نفس وکوشش باز نداری وبقدرِ امکان در قتلِ نفسِ خونی تهاون نکنی؛ از آنک تا نفس نمیرذ از مکرِ او نتوانی رهیذن

شعر (رمل)

می کشانش در جهاد ودر قتال مَرْدوار اللهُ یَجْزِیکَ الوِصَال
تا نمیری نیست جان کندن تمام بی کمالِ نردبان نآئی ببام

(۳/۵۰۵) همچنان روزی فرموذ که از شیخی پرسیذند که فلان الدین مریذ کیست؟ گفت: چه می گوئی؟ او از شیخی می میرذ واین بیت را گفت:

شعر (رمل)

هرکه اندر عشق یابذ زندگی کفر باشد پیشِ او جز بندگی

باز فرموذ که، آن کسی که حلاوتِ بندگی ومریدی را دریافت بهمه عمرِ خوذ آرزوی شیخی نکنذ؛ همچنان بزرگی بخدمتِ شیخی کس فرستاذ که

۳/۵۰۴-۵۰۵ Z ۱۴۷ ب B ۱۲۸ آ K ۲۱٦   T, I, 572; H, II, 45

2 دیذ KZ : دیده B || 4 هموار KZ : هموارد B || 5 دیذ KZ : بود B || 9 الوصال KB : + شعر Z || 12 و KZ : + او B || 14 b او KZ : — B || 15 باز فرموذ KB : — Z

9 می کشانش ... الوصال : MN، ج ۳، ص ۱۰٦۱/٦۰؛ MA، ص ۵/۲۱۹
10 تا نمیری ... ببام : MN، ج ٦، ص ۷۲٤/۳۱٤ : MA، ص ۱۹/۵٦۹
14 هرکه اندر ... بندگی : MN، ج ۵، ص ۱۸٦٦/۱۱۹؛ MA، ص ۱/٤۸۰

بمن درویشی بفرستند برای صحبت و همدمی؛ شیخ گفت در جوابِ او که درویش کم یابست و یافت نمی‌شوذ؛ آری آری شیخ بفرستم چندانک خواهد

3 (۳/۵۰۶) همچنان از عظمای اصحاب منقولست که روزی گرجی خاتون بطریقِ مطایبه و مطالبه از خدمتِ علمّ الدینِ قیصر سؤال کرد که از حضرتِ مولانا چه کرامت دیذی که ربوده ٔ او شذی و مرید گشتی
6 و اورا عظیم دوست می‌داری؛ گفت: بانوی جهان‌را عمر باذ! کمترین کراماتِ مولانا آنست که هر پیغامبری‌را ملّتی دوست می‌دارند و هر شیخی‌را قومی مقلّد گشته اند باتّفاقِ تمام جمیعِ ملل و اربابِ دُوَل
9 حضرتِ مولانا را دوست می‌دارند و باسرارِ او مشرّف می‌شوند و ازو فقاع می‌گشایند؛ ازین عظیم تر چه کرامت خواهد بوذ؟ بانوی جهان بشاشتِ عظیم نموذه تشریفاتش پوشانید و یاران را خدماتِ متوافر ارزانی داشت

12 (۳/۵۰۷) همچنان روزی بعضی یاران از انکارِ اهلِ نفاق و طنّازیِ ایشان بدرویشان در حضرتِ خداوندگار حکایت می‌کردند؛ فرموذ که چون نوحِ نجی صلواتُ اللهِ علیه باشارتِ الٰهی کشتی‌را تمام کرد،
15 کنعانِ بیچاره با کفّارِ بی اقرار از سرِ اصرار و استکبار طنّازی می‌کردند و تسخّر می‌زدند که درین صحرای خشک کشتی بچه کار آید و چرا شاید؟ بعد ازآنک تمام کرد، زمانی بگذاشت وبگذشت؛ اهلِ تفسیر می‌گویند که
18 دو سال تمام خلایق در آنجا نجاست می‌کردند تا بکلّی از قاذورات پر شد

۳/۵۰۶ ـ ۵۰۷ Z ۱٤۸ ب B ۱۲۹ ب K ۲۱٦ ـ ۲۱۷ T,I, 573 ; H, II, 45

1 شیخ گفت... او که K : در جواب شیخ گفت BZ || 2 آری آری KZ : آری B || 5 حضرت KZ : خدمت B || 9 فقاع KB : + می Z || 10 کرامت KB : کرامات Z || 11 داشت KZ : فرموذ B || 14 صلوات . . علیه KZ : علیه السلام B

ونوح از دفعِ آن عاجز شده بوذ؛ بحضرتِ حق تعالی نالیده؛ عاقبة الامر
حق تعالی مرضی مهلک در ایشان حادث کرد که معالجهٔ آن جز حدثِ آدمی
3 نبوذ؛ حکمای آن قوم اتّفاق کردند بتناولِ حدثِ آدمی. همانا که از غایتِ
ناموس وشرمساری از همدیگر پنهانی می رفتند واز آنجا می‌خوردند تا هیچ
از آنها نماند؛ بعد ازآن حق سبحانه وتعالی عَمَّا یَقُولُ ٱلظَّالِمُونَ
6 عُلُوًّا كَبِيرًا (۴۳/۱۷) علی التوالی چهل روز تمام بارانِ عظیم
فرو فرستاذ وفَارَ ٱلتَّنُّورُ (۴۰/۱۱؛ ۲۷/۲۳) از زیر پیدا شذ وخَسِرَ
هُنَالِكَ ٱلْمُبْطِلُونَ (۷۸/۴۰) همه‌را غرقِ طوفان گردانید؛
9 همانا که انکارِ ابرار وطنّازی کردنِ اسرار نا مبارک است وزیانمندیٔ
عظیم؛ ولله الحمد طوّافانِ آن طوفانِ بلا در کمین اند وکمانِ قدرت
در قبضهٔ قوّتِ ایشانست، یارانِ ما را بقا باذ، درین چند روز عاقبتِ
12 احوالشان معلوم شوذ؛ چنانک فرموذ:

شعر (رجز)

روزی دو باغِ طاغیان گر سبز بینی غم مخور
15 چون اصلهای بیخشان از راهِ پنهان بشکنم

وهمچنان حضرتِ ولد هم ازآن طوفانِ بی نشان نشان داذ
واز کیفیّتِ شانِ ایشان باز گفت وگفت:

5-4 هیچ Z ~ از آنها KB || **6** علی التوالی KB: — Z || **9** همانا که KB : +
از Z || **10** طوافان K : طوفان BZ || **11** مارا BZ : — K || **16** و همچنان KZ : — B

شعر (رجز)

ای منکران راهِ ما وی دشمنانِ شاهِ ما
نزدیک شذ تا در رسذ بر جمله تان طوفانِ ما

همگان غریقِ حریقِ طوفانِ بلا گشته اغلب بی ایمان کشته شذند و ناپدیذ گشتند و از سخطِ ایزدی چنان سقط شذند که سقطی ازیشان در جهان نماند وَ قُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَ زَهَقَ الْبَاطِلُ اِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا (۱۷ / ۸۳)

شعر (رمل)

گر نبوذی نوح را از حق یدی   او جهانی‌را چرا برهم زذی
صذ هزاران شیر بوذ او در تنی   او چو آتش بوذ و عالم خرمنی
چونک خرمن پاسِ عُشْر او نداشت   او چنان شعله بر آن خرمن گماشت

(۵۰۸/۳) همچنان از خدمتِ استاذ السلاطین مولانا فخر الدینِ دیودستِ ادیب مرویست که روزی حضرتِ مولانا بجماعت خانهٔ مدرسه در آمذ و یاران را جمع دیذ؛ فرموذ که الله الله با همدیگر جمع باشیذ و پیوسته در جمعیّت باشیذ که الجَمَاعَةُ رَحْمَةٌ وَ الْفُرْقَةُ عَذَابٌ، چه اگر گوسفندی‌را تنها در مرغزاری بگذارند هرگز نبالذ و فربه نشوذ بلک هلاک شوذ و گرگش درّد، الاّ درمیانِ گلهٔ خوذ بایذ و همچنان اگر درختی‌را تنها بجائی نشانند و تیمارش کنند نیکو نرویذ و نگیرذ، مگر نادرًا؛ پس جمعیّت و اتّفاقِ بی نفاق را اثرهاست

T, I, 575 ; H, II, 47   ۵۰۸/۳ Z ۱۴۸ آ B ۱۳۹ آ K ۲۱۸

17 هلاک KB : + هالک Z

9 ـ 11 گر نبوذی ... گماشت : MN ، ج ۱ ، ص ۱۹۳ / ۲۱۲۹ ـ ۲۱۳۱ ؛ MA ص ۳/۸۳ ـ ۴

شعر (رمل)

هست سنّت ره جماعت چون رفیق　　بی ره وبی یار افتی در مضیق
3 جمع کن خوذ را جماعت رحمتست　　تا توانم با توگفتن آنچ هست

همچنان فرموذ که از نوشروانِ عادل پرسیذند که از عقل ومال ودولت کذامین بهترست ؟ گفت : اتّفاقِ خلقان واجتماعِ یاران ؛
6 یعنی هرجاکه اتّفاق واجتماع هست هرسه حاصلست واصلا خشونت و تعنّف بکار نیست واین بیت را فرموذ

شعر (رمل)

9 إنْ تكُنْ فظـًّا غـَلِيظًا لَمْ يكُنْ أمْرُكَ نَافِذ
لا َيِن آلنَّاسَ وَإلاَّ تَجِدُ النَّاسَ قَنَافِذ

(۵۰۹/۳) همچنان روزی حضرتِ مولانا جمعِ یاران را مرحمت
12 فرموذه وصیّت کرد وگفت : الله الله چندانک صحبت وخدمتِ شیخ دست دهذ بغیر از خدمت وملازمتِ صحبتِ او همه هیچ است ، واگر صحبتِ او دست ندهذ مصاحبتِ اصحاب از واجباتست واگر آن هم دست
15 ندهذ ، مشغولی با کلامِ ایشان از همه اولیترست واگر آن هم دست ندهذ بطاعتِ حق می‌بایذ مشغول شذن ؛ وآن صحبت را بتضرّعِ عظیم ونیازِ موسی التماس نموذن وسایهٔ یارِ دینی را طلب داشتن

۵۰۹/۳ Z ۱٤۸ ب B ۱۲۹ K ۲۱۹　　T, I, 577 ; H, II, 48

4 فرموذ BZ : فرموده است K || 7 فرموذ KZ : فرموده که B || 12 و گفت KZ : که گفت B || 15 از همه KZ : — B || 17 موسی KZ : علیه السلام B

2 هست . . . مضیق : MN ؛ ج ٦ ، ص ۳۰۰ / ۵۰۲ ؛ MA ، ص ۵٦۳ / ۷

3 جمع . . . هست : MN ، ج ٤ ، ص ٤۷۳ / ۲۲۹٤ ؛ MA ، ص ٤۱۲ / ۸

شعر (خفیف)

سایهٔ یار به که ذکرِ خذا — این چنین گفته است احمدِ ما

(۳/۵۱۰) همچنان ملکُ الادبا مولانا فخرالدینِ معلّم رَحِمَهُ 3
اللهُ روایت کرد که روزی حضرتِ مولانا بزیارتِ تربتِ والدش
مولانای بزرگ بهاء ولد آمذه بوذ؛ بعد ازآنک نماز گزارد واوراد
خواند وساعتی نیک مراقبت نموذه از من دوات وقلم خواست؛ چون 6
بیاوردم برخاست وبر سرِ گورِ فرزندش چلبی علاءالدین آمذه بیتی
برآن تربتِ مُجصّص کرده بنوشت وآن بیت اینست:

شعر (کامل) 9

إنْ كَانَ لاَ يَرْجُوكَ إلَّا مُحْسِنٌ
فِيمَنْ يَلُوذُ وَيَسْتَجِيرُ ٱلْمُجْرِمُ

شعر (رمل) 12

گر تو نپذیری بجز نیک ای کریم — پس کجا زارذ کجا نالذ لئیم

فی‌الحال رحمت کرد وفرموذ که در عالمِ غیب دیذم که خذاوندم
مولانا شمس‌الدینِ تبریزی با مذکور صلح کرد وبرو بخشوذ وشفاعت
فرموذ تا از جملهٔ مرحومان گشت

۳/۵۱۰ Z ۱۴۸ ب B ۱۳۹ ب K ۳۱۹ T, I, 577 ; H, II, 48

4 مولانا KZ : — B || 5 ولد ZB : الولد K || 6 مراقبت B : مراقب KZ || 7 و
B : — KZ || 11 المجرم KZ : المحرم B || 12 شعر KB : — Z
13 پس . . . کریم : NM ، ج ۲ ، ص ۵۶۵/۳۳۵ ؛ MA ، ص ۲۴/۱۱۲

شعر (رمل)

کالهٔ که هیچ خلقش ننگرید   از خلاقت آن کریم آن را خرید

3 تا بمقبولان حضرت ومرحومان امّت چها بخشد وچها کند

(۵۱۱/۳) همچنان روزی اعزّهٔ حفّاظ شهر از تفسیر این حدیث سؤال کردند که رُبَّ تالِی اَلْقُرآنِ وَاَلْقُرآنُ يَلْعَنُهُ چه معنی دارد
6 فرمود که اغلب قرآن اوامر ونواهی است وترغیب بر اداب ظاهر و باطن ؛ یکی می‌خواند که اَقِيمُوا الصَّلَوةَ وَ آتُوا اَلزَّكَوةَ (۷۷/٤) نماز نمی کند وزکات نمی دهد ویکی می خواند که اِنَّ اَللّهَ يأمُرُ
9 بِالْعَدْلِ والاِحْسَانِ (۹۰/۱٦) ظلم می‌کند وبخیل وشحیح است و در امانت خیانت می کند و از مُنْكَر وفحشا اجتناب نمی‌نماید ، لاجرم بزبان حال قرآن مجید برو لعنت می‌کند واورا ملعون می‌خواند وروز
12 قیامت هم خصم جان او خواهد شدن

شعر (رجز)

روزی بیاید کین سخن خصمی کند با مستمع

15 کآب حیاتم خواندمت تو خویشتن کر ساختی

وان جماعتی که در طریقت قران مجید سلوک نمایند ومأمور امر حکیم شوند واز جادّهٔ مستقیم بیرون نروند ؛ هماناکه عبارت
18 اشارت ایشان وآلقُرَانُ يَرْحَمُهُ خواهد بودن

T, I, 578 ; H, II, 49   ۵۱۱/۳ Z ۱٤۹ آ B ۱۳۹ ب K ۳۲۰

2 ظ خلاقت BK : خلافت Z ‖ 7 یکی KZ : — B ‖ 11 که KB : Z ‖ 9 بخیل و KZ : بخیل B ‖ 13 شهر KB : همچنان Z ‖ 18 بودن KZ : شدن B

2 کالهٔ ... خرید : MA ، ج ٦ ، ص ۱۲٦٦/۳٤٦ : MA ، ص و ۲۵/۵۸۲

شعر (رمل)

معنیِ قرآن ز قرآن پرس و بس   وز کسی کآتش ز دست‌اندر هوس

همگان سر نهادند و مستغفر گشته مرید شدند 3

(۵۱۲/۳) همچنان روزی خدمتِ چلبی شمس‌الدین ولدِ مدرّس از یکی شکایت کرد که فلان دانشمند بمن گفت که پوستت بکنم؛ حضرتِ مولانا فرموذ که زهی مرد که اوست و ما شب و روز در 6 حسرتِ آنیم که پوست‌را بکنیم و از زحمتِ پوست برهیم تا برحمتِ دوست برسیم؛ زنهار تا بیایذ و از پوستهان خلاص دهذ؛ چون این خبر بگوشِ دانشمند رسیذ، غلطان غلطان بحضرتِ مولانا بیامذ و بعشقِ تمام مرید 9 شذ و فرجی پوشیذه در باطنِ خوذ فرجی و مخرجی بیافت و از سلکِ اولیا گشت

(۵۱۳/۳) همچنان مگر حضرتِ مولانا در سماع بوذ، و یکی از 12 ناگاه نعرهٔ بزذ و جامهارا دریذن گرفت؛ فرموذ که اگر اورا بذین سو آری هم جامه‌ات بدرّذ و هم جانِ خوذ را هلاک کنی؛ سعی کن تا بذآن سو روی، تا ابد سلامت مانی؛ چون آن درویش بگوشهٔ 15 خوذ رسیذ همان ساعت جان تسلیم کرده بآخرت پیوست

(۵۱۴/۳) همچنان خدمتِ عزیزی از یارانِ بزرگ روایت کرد که روزی حضرتِ مولانا دوات و قلمی خواسته برخاست و بر درِ باغچهٔ 18 مدرسه این ابیات را بنبشتن فرموذ :

۵۱۲/۳-۵۱۴ Z ۱۴۹ آ B ۱۳۹ ب K ۲۲۰-۲۲۱ H, II, 50 ؛ T, I, 579

4 خدمت BZ : — B ‖ 10 در Z : و در KB ‖ 12 همچنان KB : الحکایه Z ‖ یکی Z : + ناگاه KB ‖ 18 مولانا BZ : + تا K ‖ 19 بنبشتن KZ : نبشتن B

2 معنی ... هوس : MN ، ج ۵ ، ص ۲۰۰/۲۱۲۸ ؛ MA ، ص ۱۵/۵۱۷

شعر (هزج)

خطابِ حقّ و بنده هردو بشناس که تو هو گوئی و حقّ ایّها النّاس

3 خوشا هائی زحق و زبنده هوئی میانِ بنده و حق های وهوئی

نبینذ مردِ خوذبین پاذشا را أنینُ آلمذنبین بایذ خذا را

درین ره نیست خوذ بینی خجسته تنی لاغر دلی بایذ شکسته

6 (۵۱۵/۳) همچنان خدمتِ ولدِ مدرّس چلبی بدرالدین گفت که روزی حضرت مولانا در ورقی نبشته بدستِ من داذ ؛ همین ترکیب را که درویش را راحت و لذّت و گشاذ درحالتِ خاموشی بیشتر بوَذ ؛ ترا

9 درخاموشی ملال می افزایذ وتاسه می گیرذ ، چونست خبر باشذ ؟ آن ساعت حق تجلّی کرده است پرده بر انداخته چه جای سخن است

شعر (هزج)

12 نیستم همچو شانه جمله زبان همچو آیینه ام همه دیذه

تا اثرهای من نگردذ فاش می‌زنم نعرهای پوشیذه

شعر (طویل)

15 فَنَمْنَى بِهِ عَنّا وَ نَبْقَى بِهِ لَهُ إذ آلحقُّ عَنّا مُخبِرٌ وَ مُعبِّرٌ

آن شخص همچون تنیذنِ کرمِ بریشم است برخوذ، پندارذ که کاری می کنذ ، جهانِ روشن را برخوذ تنگ وتاریک می‌کنذ ، خوذ را بخوذ در زندان می‌کنذ ؛ رَبِّ زِدْنِی حَیْرَةً گفت صدّیق هفت حدیث بیش روایت نکرد درهمه عمر

۵۱۵/۳ Z ۱۴۹ ب B ۱۴۰ ب K ۲۲۲ T, I, 581 : H, II, 51

6 که KB : — Z || 16 شخص KBZh : — Z

(٥١٦/٣) همچنان روزی در مجمع کبار سبب نزول این حدیث را بیان می‌کرد که مَا رَآهُ ٱلْمُسْلِمُونَ حَسَنًا فَهُوَ عِنْدَ ٱللهِ حَسَنٌ ؛ فرموذ که روزی صحابهٔ کرام پیش رسول علیه السلام گفتند که 3 اوقات از همسایگان خوذ گنده، خمیر مایه می‌ستانیم و باز می دهیم جایز است یا نی؟ زیرا که در قدیم بوذه است ؛ فرموذ که چون باتّفاق درمیان شما تراضی هست ، رواست ؛ ودر مذهب ابو یوسف نان را 6 بوزن داذن و ستدن رواست وپیش محمّد معدود داذن و گرفتن هم جایز است

(٥١٧/٣) همچنان علمای عهد روزی از سرّ این حدیث که ألاَعْمَالُ 9 بِالْخَوَاتِيمِ سؤال کردند ؛ سبب ورود فرموذ که درزمان رسول علیه السلام جوانی بوذ بفسق و فجور مشهور گشته ؛ از ناگاه وفات یافته اقربای او از غایت خجالت حال او بشب دفنش کردند؛ صباحی جبریل 12 امین بیامذ و محمّد امین را اعلام کرد که برو نمازکن ؛ حضرت مصطفی حکمت آن را طلب داشت ؛ بحضرت عزّت رفته باز آمذ که حق تعالی می‌فرمایذ که آن جوان درآخر وقت کلمهٔ اَشْهَدُ اَنْ لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اللهُ 15 واَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ برزبان رانده استغفار نموذ ؛ همان لحظه رحمتش کردیم واز گناهان او درگذشتیم ؛ حضرت رسول شاذیها کرد انّما ألاَعْمَالُ بِالْخَوَاتِيمِ فرموذ و گفت : 18

٥١٦/٣ - ٥١٧ Z ١٤٩ ب B ١٤٠ آ - ب K ٣٢٢ T, I, 581-2 ; H, II, 51-2

4 مایه Z : — KB ‖ 6 هست Z : — KBZh ‖ 7 ستذن KZ : بستدن B
9 همچنان KB : — Z ‖ 10 کردند KB : + و Z ‖ 12 دفنش KZ : دفن B ‖
13 که KB : — Z ‖ مصطفی KZ : + صلعم B ‖ 17-16 استغفار نموذ KB : — Z ‖

شعر (رمل)

هیچ کافر را بخواری منگرید   که مسلمان مردنش باشد امید
3 گفت حق گر فاسقی واهل صنم   چون مرا خوانی اجابتها کنم

فرموذ که هیچ ورای حق منعمی و محسنی و مفضلی نیست در حقّ بندگان
خاطی ومجرمِ خوذ ؛ وحکایتی گفت که روزی اصمعی در راهِ حجّ عربی را
6 یکدو مشتی فرو کوفت جهتِ آبِ برکه‌ ؛ فی الحال نادم شد وتوبه
کرد واورا بسیار طلبیذ تا ازو حلالی خواهذ ، نیافت ؛ چون برکوهِ
عرفات برآمذ آن عربی را دیذ که بر اصمعی دعا می‌کنذ که خذاوندا
9 اورا برای من مسکین مگیر که ندانست ؛ اصمعی در پاش افتاذ وگفت :
من می بایذ که دعات کنم ؛ گفت : نی نامِ من مُحسن است ؟ مرا
بایذ که بنامِ خوذ عمل کنم وترا آمرزش خواهم ؛ اکنون قیاس کن که
12 آن محسنِ مفضلِ مطلقِ ماچها خواهذ کردن در یومِ دین

(۵۱۸/۳) همچنان روزی اکابرِ شهر بزیارت آمذه بوذند ودر شرحِ
أَفَمَنْ شَرَحَ ٱللهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ (۲۲/۳۹) معانی می‌فرموذ ؛
15 گفت : چون این آیت منزل شذ ، از حضرتِ رسول علیه السلام
سؤال کردند که هیچ نشانی دارذ آن صدرِ مشروح ودلِ گشاذه ؟

T, I, 582 ; H, II, 52   ۵۱۸/۳ Z ۱٤۹ آ B ۱٤۰ ب K ۲۲۲

2 بخواری KB : بخوری Z || 4 محسنی KKZh : — Z || 8 عربی را KB : عرب را Z || که KZ : — B || کَه KZ : — B || 9 من KZ : — B || مسکین KB : — Z || 11 قیاس KZ : قیاسی B || 16 مشروح Z : شرح KB

2 هیچ . . . امید : MN ، ج ٦ ، ص ٤۱۱/۲۵٤۱ ؛ MA ، ص ۳/٦۱۰
3 گفت . . . کنم : MN ، ج ۳ ، ص ٤۳/۷۵٦ ؛ MA ، ص ۱۳/۲۱۰

فرموذ که بلی ، چون نورِ حق در دلی در آیذ ، آن دل گشاذه شوذ
وفراخ گردذ؛ وخذا هرکرا خواهذ که دلش آراسته و فراخ وبینا شوذ،
آن دلی را گشاذه گرداند بنورِ خویش؛ علامتِ او آن باشذ که 3
از دنیا دور شوذ و میل بآخرت کنذ و پیش از وصولِ مرگ برگ
و سازِ خوذ را مهیّا کنذ ، و دنیا را طلاق دهذ ، پیش ازآن که
دنیا او را طلاق دهذ ؛ آن روز که رسول علیه السلام نقل فرموذ ، 6
عایشه رضی الله عنها نوحه می‌کرد ؛ نه چنان نوحه که تو می‌کنی ،
عایشه نمی‌گفت که دریغا اسبان واسبابِ تو ؛ دریغا مال ومملکت
وخان ومانِ تو ، چنانک ما می گوئیم ، بلک می فرموذ : یا مَنْ 9
لَم یَنَمْ عَلَی السَّرِیرِ ، یا مَنْ لم یَلْبَسِ اَلحَرِیرَ ، یا مَنْ
لَمْ یَشْبَعْ مِنْ خُبْزِ الشَّعِیرِ ، یا مَنْ یَنَامُ عَلَی اَلْحَصِیرِ ؛ آن روز که
جانِ شیرین می‌داذ ، زیرِ وی فراشی بوذ از لیف آگنده بپوستِ 12
درختِ خرما ؛ چنانک نشانِ لیف برپهلوی لطیفِ مبارکش می‌ماند ،
کاسهٔ چوبین بربالین نهاذه بوذ که دست درآنجا می‌کرد وآب برپیشانی
می‌مالیذ وبرسینه می‌ریخت ومی گفت : اللّهُمَّ أعِنّی عَلَی سَکَراتِ 15
اَلْمَوْتِ ومُنْکَراتِهِ ؛ نشانِ دیگر آنست که روی برآخرت نهی وطلبِ
بهشت کنی که در راهِ بهشت رنج بسیارست بآسانی حاصل نمی شوذ که
گنجِ بی رنج ومالِ بی وبال نباشذ ، جَزَاءً بِمَا کَانُوا یَعْمَلُونَ 18
(۱۷/۳۲) ؛ چنانک هرکه طلبِ دنیای فانی کنذ تا خواب از چشم دور

---

3 خویش BZ : + و K || 5-6 پیش . . . دهذ KZ : — B || 7 می کرد KZ : می کردند B || نه KZ : — B || 9 خان و مان KB : خانمان Z || بلک می فرموذ KB : — Z || 10 الحریر ZB : + بیت Z || 14 که KZ : — B || 18 و K : که BZ

نکنند وراهِ دراز پیش نگیرذ و زحمتِ راه نکشذ بدنیا نرسذ؛ عجبا کسی که بهشت جویذ واز دوزخ گریزذ وطالبِ حق باشذ بخفتن وخوردن وآسوذن کی مقصود را تواند حاصل کردن؟ جوینده ٔ حق نخسبذ و گریزنده ٔ دوزخ را خواب نیایذ

شعر (خفیف)

عَجَبًا لِلْمُحِبِّ کَیْفَ یَنَامْ ... کُلُّ نَوْمٍ عَلَی ٱلمحِبِّ حَرَام
یا داود کَذَبَ مَن ادَّعیَ مَحبّتی، اِذا جَنَّهُ اللَّیْلُ نَامَ عَنِیّ، اذا جَنَّ الغاسِقُ جُنَّ العاشِق

شعر (رمل)

برجه ای عاشق برآور اضطراب ... بانگِ آب وتشنه وآنگاه خواب

(۵۱۹/۳) همچنان از فحولِ اصحاب منقولست که روزی بزرگی از حضرتِ مولانا قَدَّسَنَا اللهُ بِسِرِّهِ ٱلعَزِیز بطریقِ استفسار سؤال کرده است که میانِ بَلَیٰ و نَعَم فرق چیست؟ جواب فرموذ که الْفَرْقُ بَیْنَ بَلَی ونَعَم هُوَ اَنَّ بَلَی نَفْیٌ مَا تَقَدَّمَ واِثْبَاتٌ ما تأخَّرَ ونَعَمْ بِعَکْسِه: اِثْبَاتٌ ما تَقَدَّمَ ونَفْیٌ ما تَأخَّرَ وَیَدُلُّ عَلَی ذَلِكَ قَوْلُهُ عزَّ وجلَّ ألَسْتُ بِرَبِّکُمْ (۱۷۲/۷)؟ قَالُوا: بَلَی وهُمْ أصْحابُ الیَمِین، وأصْحابُ ٱلشِمال قالوا: نَعَم؛ اَسْمَعَ اللهُ

T, I, 585 ; H, II, – ۵۱۹/۳ Z ۱۴۹ ب B ۱۴۱ ا K ۳۲۴

1 کی KB ~ که Z || 3 کی KZ : — B || 3 حاصل KBZh : — Z || 7 جنه KB : جنت Z || 17 اصحاب الیمین K : الاصحاب الیمین (!) Z الیمین B

10 برجه ... خواب : MN، ج ۶، ص ۳۰۵ / ۵۹۲ ؛ MA، ص ۱۰/۵۶۵

تَعالی اصحابَ اَلیمینِ اَلالِفَ ؛ فَاجَابُوا بَلَی وهو نَفْیٌ ما تَقدَّمَ واثباتٌ ما تَأخَّرَ و هُمُ اَلّذِینَ آمَنُوا ولَمْ یُسْمِعِ اَللهُ تَعالَی
أصْحابَ اَلشِّمالِ اَلاَلِفَ وَهُمْ اَهْلُ جَهَنَّمَ قالوا: نعم، بعکسه وخلافه 3
فَاَجَابُوا: بِنَفْیِ مَا تَأَخَّرَ و إثْبَاتِ ما تَقَدَّمَ وَ اَلمَکانُ واحِدٌ وَ اَلزّمانُ واحِدٌ واَلخَلْقُ واحِدٌ ؛ فَهُمُ اَلّذِینَ کَفَرُوا ولَمْ یُسْمِعُ اللهُ تَعَالَی لَهُمْ أَلِفَ اَلاِستِفْهامِ ، فَاَجَابُوا : بالنَفْیِ
کَاَنَّهُم سَمِعُوا لَسْتُ بِرَبِّکم ، قالُوا : نَعَمْ واَسْمَعَ اصْحَابَ 6
اَلیَمینِ وهُمْ اَهْلُ الجَنَّةِ الألِفَ ، فقال : أَلَسْتُ بِرَبِّکُم ؟ قالوا: بَلَی یعنی دیرست که روزست وهُمُ اَلّذِینَ آمَنُوا وتَحَصَّنُوا
عَلَی اَلاِسْلامِ واَلاِیمَانِ ؛ اعتقادِ عظیم نموذه مرید شذ 9

(٣/٥٢٠) همچنان شخصی روزی پرسیذ که فرقِ میانِ تمام
وکمال چیست؟ فرموذ که الفَرْقُ بَیْنَ اَلتَمامِ واَلکمال آنست که 12
کمال عبارت از تمامیِ بی نهایتست و تمام بغایتِ فنا رسیذنست؛
چنانک در مرگ بگویند که تمام شذ ؛ یعنی سپری شذ؛ پس ازبهرِ
این معنی است که اَکْمَلْتُ (٥/٤) در دین آورد و أتْمَمْتُ (٥/٤) 15
در نعمت والله اعلم

فصلٌ فی مَعانٍ شَتَّی

(٣/٥٢١) همچنان مجموعِ این لطایف وظرایف منقولست از دستخطِ 18
حضرتِ مولانا که درکتابهای خوذ نبشته بوذ بذین ترتیب :

٣/٥٢٠ ـ ٥٢١ Z ١٥١ آ B ١٤١ B ٣٢٥ K T, I, 586 : H, II, 56

7 فقال KZ : فقالوا B || 9 اعتقاد BZ : اعتماد K || 13 و تمام KB : — Z

در فواید جوع

قال: فی قِلَّةِ الاَکْلِ مَنَافِعُ کَثِیرَةٌ، مِنهَا أنْ یَکُونَ الرَجُلُ
3 اَصَحَّ جِسْمًا و اَجْوَدَ حِفْظًا و اَذْکَی فَهْمًا و اَجْلَی قَلْبًا و اَقَلَّ
نَوْمًا و اَخَفَّ نَفْسًا و اَحَدَّ بَصَرًا و اَسْلَمَ طَبِیعَةً و اَقَلَّ
مَؤُنَةً و اَوْسَعَ مُواسَاةً و اَکْرَمَ خُلْقًا وعَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الیَمَانِ:
6 قَالَ: اَختَرْتُ صَوْمَ الدَهْرِ بِمَا سَأَلْتُ سِتَّةَ نَفَرٍ عَنْ سِتَّةِ
اشیاء فَأَجَابُوا بِجَوابِ واحِدٍ؛ سَأَلْتُ الاطبَاءَ عَنْ اَشْفَی
الاَدْوِیَةِ، فَقَالُوا: الجُوعُ وقِلَّةُ الاَکْلِ وسَأَلْتُ الحُکَمَاءَ
9 عَنْ اَعْظَمِ الاَشْیاءِ عَلَی طَلَبِ الحِکْمَةِ، فَقَالُوا: الجُوعُ و قِلَّةُ
الاَکْلِ و سَأَلْتُ العُبَّادَ عن اَنْفَعِ الاشْیاءِ فی عِبَادَةِ الرَّحْمَنِ،
فَقَالُوا: الجُوعُ و قِلَّةُ الاَکْلِ وسَأَلْتُ العُلَمَاءَ عَنْ اَفْضَلِ
12 الأَشْیَاءِ عَلَی حِفْظِ العِلمِ، فَقَالُوا: الجُوعُ و قِلَّةُ الأَکْلِ وسَأَلْتُ
المُلُوکَ عَنْ اَطْیَبِ الادام والاَغْذِیَةِ، فَقَالُوا: الجُوع وقِلَّةُ
الاکلِ وسَأَلْتُ العُشَّاقَ عَنْ اَوْصَلِ الاشیاءِ الی المَعْشوقِ،
15 فَقَالُوا: الجُوعُ و قِلَّةُ الاَکْلِ و قَالَ اَبُو طَالِبِ المَکِّیُّ: «المُؤْمِنُ
کَمِثْلِ المِزْمَارِ لا یَحسُنُ صَوْتُهُ اِلاَّ بِخَلاءِ بَطْنِهِ

شعر (مجتث)

18 شکم تهی‌شو و می نال همچونی بنیاز　　شکم تهی شو و اسرار گو بسانِ قلم
قِیلَ: اَفْضَلُ الاَعْمَالِ اجاعةُ بَطْنٍ شَبْعانٍ و اِشْبَاعُ بَطْنٍ جَائِعٍ
یعنی این شکمِ سیرِ خویش را گرسنه کردن و این شکمِ گرسنه را سیر

---

8 ـ 10 و سألت . . . الاکل KB : — Z || 11 - 12 و سالت العلماء... الاکل
BZ : — K || 17 شعر KZ : — B || 20 و ان . . . سیر KBZh : — Z

کردن؛ بعضی گفتند: یعنی شکمِ درویش را، و بعضی گفتند: شکمِ جانِ
خویش را گرسنه کردن و منتظر و قابلِ غذای روح کردن؛ الصَّوْمُ
طَبِیبُ الاَشْبَاحِ ورَقِیبُ الاَرْوَاحِ یعنی تن را پاک کند از رنجوریها 3
وکاهلیْ طاعت و جان را برهاند از تنهائی وحشت؛ هرگاه وجود
تو عدم شده حالی عدمت وجود گردد؛ سُئِلَ عَنِ الحَکِیمِ مَا سِرُّ
الطَّهَارَةِ؟ فَقَالَ: سِرُّ الطَّهَارَةِ طَهَارَةُ السِرِّ؛ گفت: صورتِ طهارت 6
آموختیم، جانِ طهارت چیست؟ گفت: جانِ طهارت، طهارت
جانست از صفات مذمومهٔ تاریکی انگیزنده وقِیلَ: الطَّهَارَةُ اخراجُ
السِرِّ عَنْ مَوَانِعِ التَّقَرُّبِ الی اللهِ تَعَالی؛ طهارت آنست که سِرِّ 9
خوذ را بیرون آری وپاک کنی از آن خوبهائی که از نزدیکیْ حق باز دارذ

فَصْل در سرِّ شُکْر

(٥٢٢/٣) الشُکْرُ علی ثلثةِ اَوْجُهٍ: شُکْرُ العَامَّةِ: حَمْدُهُمْ 12
علی المَطْعَمِ وَالمَشْرَبِ والمَلْبَسِ. والشُکْرُ الخاصَّةِ عَلَی مَا وَرَدَ
عَلَی قلوبِهِم مِنْ ذکرِ المُحْسِنِ المُنْعِمِ، وشُکْرُ الأخصِّ عَلَی
تَجَلِّی المُنْعِمِ العَظِیمِ حَتَّی یَسْقُطَ عَنْ قُلُوبِهِم عَظَمَةُ کُلِّ شیءٍ؛ 15
می فرمایذ که شکر بر سه درجه است: یکی، شکرِ عوامِ مردمان از بهرِ
خوردنی و آشامیذنی وپوشیذنی و ذخیره کردنی که فانیست؛ شکرِ دوم،
شکرِ خاصانست بر آن نعمتی که بر دلِ ایشان فرو می‌آیذ و ذوق و حلاوتی 18

T, I, 589 ; H, II, 58 ٥٢٢/٣ Z ١٥١ ب B ١٤٢ آ K ٣٢٦

1 ـ 2 کردن بعضی ... گرسنه KBZb : — Z || 3 پاک KZ : پاکی B || 5 شذه : KB شذ Z || 10 و پاک کنی KZ : — B || نزدیکی KZ : نزدیک B || 11 فصل KB : — Z || شکر KZ : الشکر B

که از دنیا نیست ، بلکه آثار و قبولِ حقّ است ؛ و شکرِ سوم ، شکرِ خاصّ الخاصّانست و آن شکر است بر دیدارِ عینِ جمالِ مُنْعِم
3 تا عظمتِ همه نعمتهای دنیا و نعمتهای عُقبی و هر چه غیر حقّ است در دلِ ایشان حقیر شوذ ؛ قِیلَ لِلسَّنائی کَلامُكَ لایَفْهَمُهُ الاّ واحدٌ مِنْ ألْفٍ ، قَالَ : انّما انّا نُکَلِّمُ لِأجلِ ذلِكَ الوَاحد ؛
6 قِیلَ اَلْقُلُوبُ ثَلٰثَةٌ : قَلْبٌ مَطْرُوحٌ وقَلْبٌ مَجْرُوحٌ وقَلْبٌ مَشْرُوحٌ ؛ قَلْبٌ مَطْرُوحٌ لِلَّذِینَ یَسْمَعُونَ الحَقَّ ولا یَعْمَلُونَ بِهِ ؛ قَلْبٌ مَجْرُوحٌ لِلْمُؤمنِینَ ؛ قَلْبٌ مَشْرُوحٌ للعارِفِینَ ؛ چون
9 حق تعالی میخواست که صنع و صفاتِ خوذ پیدا کند عالم را آفریذ و چون خواست که ذاتِ خوذ را بظهور رساند آدم را آفریذ ؛ قَالَ رَجُلٌ لِلثَّوْرِی : ما الدَّلِیلُ عَلَی اللهِ ؟ قَالَ : اَللهُ ؛ قَالَ : وَ مَا بالُ
12 اَلعَقْلِ ؟ قَالَ : اَلعَقْلُ عَاجِزٌ والعاجزُ لا یَدُلُّ عَلَی اَلقَادِرِ ؛ گویند : مجرای سخن سه گونه است : یکی از نفس روان می‌شوذ ؛ دوم از عقل ، سوم از عشق ؛ همانا که سخنِ نفس مکدّرست و بی‌مزه که
15 نه گوینده را ذوق است و نه شنونده را فایده ؛ دوم ، سخنِ عقل مقبولِ عقلاست و ینبوعِ فواید که هم شنونده را پر ذوق کند و هم گوینده را ؛ سوم ، سخنِ عشق است که هم گوینده را مست کند و هم شنونده را سرخوش
18 گرداند و بطرب آورذ ؛ قَالَ عَلِیٌّ کَرَّمَ اللهُ وَجْهَهُ : مَا قَلَعْتُ بَابَ خَیْبَرَ بِقُوَّةٍ جِسْمَانِیَّةٍ ولا حَرَکَةٍ غذائیّةٍ و لٰکِنّی اُیِّدْتُ

---

1 سوم KZ : سیوم B || 2 الخاصانست KZ : الخاصا B || 4 للسنائی KB : للنسائی Z || 7 لایعملون KZ : یعلمون B || 10-9 و چون ... آفریذ KBZh : — Z || 11 وما KB: فما Z || 14 مزه که KZ : مزه B || 16 که KZ : — B || گوینده را KZ : + ذوق است B || 17 سوم KZ : سیوم B

بقُوَّةٍ ملکوتیَّةٍ وَ أَنَا مِنْ أَحْمَدَ کالضَّوْءِ مِنَ الشَّمس هرکه خوذ را
بی قَدْرتر و بی قیمت‌تر دانست و با قدر و قیمت ندانست آنکس
لطیف و عاشق و با مزه آمذ ؛ ازآنک عاشق قیمتی ندارذ و هر آنکسی که 3
در خوذ مکانتی می‌کنذ و وجودِ خوذرا وزنی می‌نهذ و راهها نگاه
می‌دارذ تا شکستِ وی حاصل نشوذ او فسرده و مرده و گرانجانست ،
والله اَعْلَم ؛ شیرِ حقایق را از پستانِ مردان شیری بایذ که بکشذ سیرسیر 6

شعر (مضارع)

آن ذوق را گرفتم پستانِ ماذر آمذ   بنهاذ در دهانت آخر مکیذ بایذ

و همانا که آن شیررا شیخ در دهانِ مریدِ زنده‌دل میکنذ نی در دهانِ 9
مرده ؛ اگرچه شیر در پستانِ شیخ بسیارست ، امّا مرده‌را ازآن
حظّی نیست

فصل 12

قَالَ عَلَیْهِ السَّلام : نِعْمَ صَوْمَعَةُ المُسْلِمِ قَلْبُهُ هرکه در بندِ
مُلکی باشذ او را لبِ نانی کم نیایذ ؛ امّا هرکه در بندِ لبِ نانی باشذ
کار بر وی سخت بوذ وزندگانی تنگ ؛ در هر چیزی که بحقارت نگاه 15
می‌کنی گوشی بالله بچشمِ حقارت نگاه می‌کنی ، لا جرم محروم مانی
از منفعتهای آن نعمت ؛ چون صدقه می‌داذند ، گفتم : صدقه چون آبست
بنگر بکذام درخت و بکذام نبات می‌رسانی ؟ اگر بفاسق می دهی خارستان 18

2 قدر تر ZB : قدرة تر K || قدر Z : قدرت KB || قیمت KZ : قیمت تر B || ندانست K : نداشت Z داشت باقدر و قیمت ندانست B || 4 می‌نهذ BZ : نهد K || 12 فصل KB : ـبـ Z || 15 نگاه KBZh : — Z || 16 گوشی KB : — Z

زیاده کرده باشی واگر بمصلح می دهی سیب وانار زیاده کرده باشی؛
الصَّدَقَةُ بذُر زُرُوعِ الفَوایدِ والعَوایدِ الأبَدیَّةِ والرَّجُلُ فی ظِلِّ
3 صَدَقَتِهِ حتّی یَقْضِیَ اللهُ بَیْنَ النّاسِ یَوْمَ القِیامَةِ . یا ابراهیمُ
فَضَّلْتُكَ بِالحِکْمَةِ والکَرامَاتِ الظّاهِرَةِ وما مَنَنْتُ عَلَیْكَ
وارْسَلْتُ الَیْكَ ضَیْفًا مِنْ خَواصِّ عِبادی و مَنَنْتُ عَلَیْكَ
6 سَألَهُم فَمَا اَطْعَمُوهُ فَماتَ فَکَفَّنُوه فوَجَدُوا الکَفَنَ
فی مِحْرابِهم مَرْدُودًا عَلَیْهِم ، مکتوبًا عَلَیْهِ هذا مَرْدُودٌ عَلَیْکُم
سَألَکُم فَلَمْ تُطْعِمُوه؛ ازو سیر نشوند ، بذو سیر شوند ؛ عاج
9 ابن عنق بچندین خروار نان سیر نمی شذ ، هر روز هفتاذ نانبا ازبهر
او نان می‌پختند و او یکبار از بیشه بر پشتِ خوذ هیزم آوردی ، چندانك
هفتاذ نان‌بارا بس بوذی ؛ روزی موسی علیه السلام برو بر گذشت
12 وآن خوردنِ وی را نظاره کرد که دسته دسته نانهارا می پرداخت ؛
گفتش که اگر من ترا بهفت لقمه نان سیرکنم، چگوئی ؟ گفت :
اگر هفت لقمه را ببینی کنم عَطسه‌ام نیایذ؛ گفت: برخیز ! اکنون
15 دست بشوی بوقتِ گرسنگی و بیا ؛ بیامذ دست شست ، موسی
گفت : بگو ، بسم الله الرحمن الرحیم ودست دراز کن بذین کاسه؛ هفت
لقمه تمام نتوانست خوردن ؛ هرچند تکلّف می‌کرد بخور! گفت: نمی
18 توانم ، گفت : تا بدانی که سیری از حق است ، نان بهانه است

---

2 زروع KZ : زرع B || 3 یقضی KB : تقضی Z || 8 بذو KZ : و B || 10 و BZ :
— K || 12 و ان KB : از Z || 15 و KB : — Z

شعر (رمل)

آن کسان کینجا طمع از جان و دل بر داشتند
در عتاب لَنْ تَرانی دل زبر بر داشتند 3
ملکِ دنیا کهربائی بوذ و ایشان هر یکی
زیرِ هر موئی نهان صذ گنج و گوهر داشتند
عقل را معزول کردند و هوا را حد زذند 6
فقه را بگذاشتند از فقر افسر داشتند
از عتابِ چار و پنج و هفت گردون فارغند
در یکی منزل روان خضر و سکندر داشتند 9
اینچنین مردان که من گفتم همه در راهِ دوست
چون سنائی هر یکی پنجاه چاکر داشتند

مَنْ عَرَفَ اللهَ لا یُخْفَی عَلَیْهِ شیْءٌ واللهُ أعْلَم 12

فصل

(٥٢٣/٣) یکی بسر وقتِ درویشی بخلوت در آمذ؛ گفت: چه تنها نشسته‌ٔ؟
گفت: این دم تنها شذم که تو آمذی، مرا از حق ماندی؛ اُوَیس قرنی 15
می گوید: کسی بر من گذرذ و سلامی نکنذ، بسی منتها دارم که آن دم را
مشغول می کنذ و رنج و زحمت می شوذ، آن مشغول کردن بسلام کردن عاشق
شب خلوت را طُوبَی لِمَنْ کَانَ بِالْبَدَنِ مَعَ الْخَلْقِ وَ بِالْقَلْبِ 18
مَعَ الْحَقِّ تعالی؛ بحضرت الله هیچ عمل شریفتر از همّت نیست؛ الدُعَاءُ
مُخُّ العِبَادة، یعنی همّتِ بلند و همّتِ بلند از شناخت خیزذ؛ گفت:

T, I, 594 H, II, 59 ٥٢٣/٣ Z ١٥٢ ب B ١٤٣ آ K ٣٢٩

2 کسان KZ : کسانی B || 5 نهان KZ : روان B || و K : — BZ || 13 فصل KB — Z || 15 شذم KZ : باشدم B || 16 سلامی Z : سلام KB || 20 و همت بلند Z : همت بلند B — K

بدنیا وآخرت دست نیالایم ؛ پس هر چند شناخت بیش بوذ ، همّت
بلندتر ؛ اَقْرَبُکُما اَحْسَنُکُما بِی ظَنّاً ؛ اوّل بوذم جان ، این ساعت
3 نیستم ؛ جانِ جانم یوسف ، مهانِ گور دشوار باشذ ؛ آخر همان جان‌را
بهشت کنی تا از بهشت مستغنی شوذ به اِنّ اللهَ جَمِیلٌ ؛ اگر یکبار
جمالِ اورا ببینی جمالِ هیچ کست درچشم نیایذ ؛ حدیثِ آدم می‌کند
6 و من پیشِ او نشسته آن احمق‌را از من خبرش نیست ؛ سخنِ نورانی
در دلِ ظلمانی قرار نگیرذ؛ هرچه تاریکی و ظلمت می‌بینی آن را کفر گو
وهرچه نور می‌بینی آن‌را ایمان گو ؛ موقوفِ گفتهٔ غیر مباش ؛ ار
9 مردی هرچند خوذرا مرده‌ترکنی سخنِ زندگان نزدِ تو بیشتر آیذ، هرکه
اورا نشناسذ اُولَئِکَ هُمْ شَرُّ البَرِیَّةِ (۹۸ / ۶) ؛ مرا از خلقان پنهان
کرده است الشَّیْطانُ یَفِرُّ مِنْ ظِلِّ عُمَرَ ومِنْ ظِلِّ الشَّیْخِ ؛ هیبتِ
12 شیخ بر نفس زند کرّهٔ تُنُنْد رام شوذ ؛ پیغامبررا ولایت بوذ و نبوّت ؛
بولایت بحق مشغول بوذ و بنبوّت دعوتِ خلق می‌کرد ؛ پس ولی به باشذ؛
عَلاَمَتُ الوَلِیِّ أن یَطْلُبَ مِنْ کلِّ بَیْتٍ مَا فِیهِ ولا یَطْلُبَ
15 مِن أحَدٍ مَا لَیسَ فِیهِ ؛ مَا أطْمَعُ الخِدْمَةَ اِلاَّ مِمَّنْ هُوَ
أهْلُ خِدمَتِی ؛ سخن گفتن طفولیّت است ، آنجا که مردیست از
سخن مستغنی است ؛ فرموذ اللَّهُمَّ اَرْزُقْنِي عَیْنَانِ هَطَّالَتَانِ یَنْحَلُّ
بِهِمَا عُقْدَةُ الْهَمِّ

7 تاریکی BZ : تاریک K || 8 نور می KZ : نورانی B || ار KZ : از B || 9 زندگان KZ : زندگانی B || 13 دعوت KZ : بدعوت B || خلق KZ : + مشغول بود و B || ولی KZ : وی B

فصل

(۵۲۴/۳) قَالَ عَلَيْهِ السَّلامُ، إنَّ لِلّهِ تَعالَى عِبَادًا يَعْرِفُونَ النَّاسَ بِالتَّوَسُّمِ ؛ وَلَهُ عِبادٌ يَعْرِفُونَ النَّاسَ بالْفِراسَةِ وَلَهُ عِبَادٌ لَهُمْ نُورٌ يَمْشُونَ فِى النَّاسِ كَمَا يَمْشِى الاَرْوَاحُ فِى الاجْسَادِ ، 3
وَلَهُ عِبادٌ يَمْشُونَ فِى النَّاسِ كَمَشْيِ الْمَرَضِ فِى الاَعْصَابِ

شعر (هزج)

ای دل تو ودردِ او که درمان اینست 6
غم می‌خور و دم مزن که فرمان اینست

یعنی دردِ اورا درمان دان ؛ هر مکروه که بتو رسد در خواب ودر بیداری آن را کنند لطفِ او دان ؛ آن را رقیبِ فضلِ او دان که ترا 9
سیلی زنان بحضرت نزدیک می‌کنند ؛ حَدَّت می زنند تا پاک شوی؛ الحُدُودُ كَفَّاراتٌ لِاَهْلِهَا ؛ داغت می نهند تا علّت از تو برود، که تو اشترِ اوئی ؛ اشتررا مرهم نهند وداغ کنند ولیکن باشتر نگویند که 12
این داغ از بهرِ کدام علّت می‌نهیم ؛ نمی بینی که درد ترا بحضرت نزدیک می‌کند وعالم را بر دلِ تو سرد می‌کند ؛ نمی بینی که کرامات روی ترا بخلق می‌کند ، و غرامات روی ترا از خلق می گرداند 15

شعر (هزج)

گر پای بر آرزو نهاذی یکچند کُشتیِ سگِ نفس‌را وقربان اینست

T, I, 595 ; H, II, — ۵۲۴/۳ Z ۱۵۳ آ B ۱۴۳ ب K ۲۳۰

1 فصل KB : — Z || 5 شعر KZ : — B || 6 او KBZ : + جو Kh || 7 می‌خور KB : مخور Z || 11 می نهد KB : می زند Z || 12 ولیکن KZ : ولکن B || 15 بخلق KB : از خلق B || از خلق KZ : از B

می بینی که ببرکاتِ گوشمالِ بلا سگ چگونه درکلبج می غرّذ ؟ چنانک
برف وباران بارذ آن سگک زیگک زیگک می‌کند و زیرِ ساباط و نردبان
3 سر در می‌کشذ ؛ فرموذ طالب می‌خواهذ که همین لحظه کاشف شوذ
و صاحب کشف گردذ ؛ خوذ بتأنّی و انتظار بمقصودِ خوذ می‌رسذ ؛
چنانک یکی درختِ قیسی می‌نشانذ وهمان سال می‌خواهذ که میوه بدهذ
6 و سایه افکنذ ، از غایتِ ضعف آن درخت میوه نمی دهذش تا ساق
بنذذ وعالی شوذ وقوّت گیرذ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَى (٤٨/٢٩) ،
آنگاه میوه دهذ وکشف حاصل شوذ ؛ قَالَ ٱللّٰهُ تَعَالَى مَنْ تَقَدَّمَ
9 اِلَيَّ بِشِبْرٍ ، التَقَدُّمُ اِلَى ٱللّٰهِ بِتَرْكِ ٱلْهَوَاءِ

شعر (هزج)

گر پای بر آرزو نهاذی یکچند کشتی‌سگ نفس را وقربان اینست
12 بروانِ پاکِ مصطفی، بروانِ پاکِ یارانش ابو بکر صدّیق که

شعر (هزج)

در بوتهٔ نیستی شو و باک مدار کین فقر منزّه است ز اغیار وزیار

15 آنگاه تمام هستِ شریفِ لطیفِ خوش باشی که تمام ازین هستیٔ نا شریفِ
نا لطیفِ نا خوش فانی شوی ابدآلابد ؛ بایزید رَوَّحَ ٱللّٰهُ رُوحَهُ اوّل
سلام می‌کرد در مسابقت ، آخر الامر علیك السلام می‌گفت ؛ از سرِّ حال

---

3 در می کشذ BZ : در کشذ K || 6 میوه KZ : — B || دهدش KB : دهندش Z || 11 گر پای . . . اینست KB : — Z || 12 که KZ : — B || 15 تمام KB : تمامت Z || 17 می کرد KZ : کرد B

پرسیدند، گفت: ازشفقت میکنم که چهل طبق نور نثار سلام دهنده است؛ آن عطیّه را فدای خلق کردم

فصل

عَلَيْكُم بِحُسنِ ٱلخَطِّ، فَاِنَّهُ مِن مَفاتِيحِ ٱلرِّزقِ؛ عَلَيْكُمْ بِالصَّوْمِ، فَاِنَّهُ مِن مَفَاتِيحِ غَيْبِ القلوب؛ عَلَيْكُم بِالْخِدْمَةِ وَزِيَارَةِ ٱلاَبْرار، فَاِنَّهَا أعْظَمُ ٱلخُطُوبِ؛ الجُوعُ، سَحابُ ٱلحِكْمَةِ وَنُورُ ٱلمُقْلَةِ وَبَابُ ٱلعِبَادَةِ وَمِفْتَاحُ بَابِ ٱلغَيْبِ وَذَرِيعَةُ ٱلاِخْلاصِ وَٱلْيَقِينِ؛ اِنَّ ٱللهَ مَعَ ٱلَّذِينَ اتَّقَوْا وَٱلَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ (۱۶/۱۲۸)، یعنی الله راحت درین جهان بکسی دهد که پرهیز کند از اذاء بنا حق کسی و اگر کسی اورا بنا حق برنجاند محسن باشد، آن را از خاطر عفو کند

شعر (کامل)

إحْفَظْ لِسَانَكَ أنْ أرَدْتَ أمانًا

شعر (متقارب)

زبانا زدستِ تو رنج اندرم ببرُم سرت تا نبرّی سرم

(۵۲۵/۳) فرموذ که اگر این انبانِ نان نبوذی گَردِ این طایفه را جبرئیل درنیافتی، کفر وکافری نظرِ عقل است و نظر بالله توحیدست؛

T, I, 598 ; H, II, —

۵۲۵/۳ Z ۱۵۴ | B ۱۴۴ | K ۲۳۲

3 فصل KB : — Z || 12 شعر KB : — Z || 15 b ببرم سرت KZ : ببرت سرم B ||
16 که Z : — KB

باز این هر دو بر تفاوت است؛ لاجرم موحّـد وکافر بر تفاوت اند ، جز نظر هیچ چیز نیست؛ دگر فرموذ که پادشاهی بوذ واورا قرناقان با جمال وکمال بوذ ؛ شبی جهتِ امتحانِ غلامانِ خوذ یکی‌را اشارت کرد که خوذ را بریشان عرضه‌کن تا خاین از امین پیذا شوذ ؛ کنیزک خوذ را بانواعِ زیب وزینت آراسته بیرون آمذ وغمزها می‌کرد، غلامی چشمکی می‌زذ و یکی مال می‌پذیرفت و یکی‌دست‌بازی می‌کرد و یکی غلمابیچ می‌کرد ؛ جماعتی که خواصّ حضرت وامینانِ صحبت بوذند ، بذآن غلامانِ بی ادب دشنام می‌داذند که نامِ شاهِ مارا بذ نام می‌کنیذ وخانه دغلی می‌اندیشیذ وکنیزک را جفا می‌گفتند که بی ادبی مینذیش و الاّ تو دانی؛ کنیزک کیفیّتِ حال وماجرای قال بحضرتِ سلطان بازگفت ؛ غلامانِ گستاخ‌را قهر فرموذ ، امینانِ ناصح‌را تشریفها داذ ؛ الحالة هذه امینانِ حضرت الله انبیا و اولیا اند و خاینانِ حضرت اهلِ دنیا وشهوانیان وآن کنیزک عجوزهٔ دنیاست، همانا که مأوای امینان علیّین است و مثوآی خاینان سجّین ؛ واللّه اَعْلَم

(۵۲۶/۳) الحکایه: همچنان منقولست که در خانهٔ پروانه شبی سماعِ عظیم بوذ وحضورِ علما وشیوخ وامرای سلطان ؛ وحضرتِ مولانا تا نصف‌اللیل مستغرقِ سماع شذه بوذ ؛ مگر معین‌الدینِ پروانه در گوشِ شرف‌الدین ولدِ خطیر گفته باشذ که حضرتِ خذاوندگار را ساعتی نگاه می‌دار تا من قدری بخواب روم ، تا پارهٔ قوّت گیرم که

T, I, 599 ; H, II, 60 — ۵۲۶/۳ Z ۱۵۴ B آ ۱۴۴ K آ ۲۲۳

4 بریشان Z : بدیشان KB || از از KB : را Z || 6 چشمکی Z : چشمك KB || 7 می‌کرد KZ : — B || 3 مارا KZ : ما B || 10 حال KB : حال را Z || 12 حضرت KB : — Z || 18 خطیر KB : خطیب Z || 19 روم KZ : — B

خدمتِ اکابر توانم کردن ؛ فی الحال حضرت مولانا درحالتِ چرخی‌که چرخهٔ افلاک حیرانِ چنان چرخ گشته بوذ ، غزلی سر آغاز فرموذ و گفت :

3

شعر (رمل)

گر نخسبی شبی ای جان چه شوذ ور نکوئی در هجران چه شوذ
ور بیاری شــبکی روز آری از برای دلِ یاران چه شوذ 6
ور سـلیمان سـوی موران آیذ تا شوذ مور سـلیمان چه شوذ
ور دو دیذه بتو روشن گردذ کوریٔ دیذهٔ شیطان چه شوذ
الی آخره
9

هماناکه پروانه جامه را چاک زذه درخاک غلطان شـذ وبسی ابتهال وتضرّع نموذ ؛ چه خدمتِ پروانه را نامِ سلیمان بوذ ؛ همچنان پروانهٔ بیچاره در عظمتِ سلیمانیٔ آن سلطان حیران مانده موروار کمرِ اخلاص 12 برمیانِ جانِ خوذ بسته تا صبحِ صادق بصدقِ تمام بانواعِ خدمات وبندگیها قیام نموذ

(۵۲۷/۳) همچنان اصحابِ یقین اَیَّدَهُم اللهُ بِنُورِهِ المُبِین از 15 خدمتِ ملکِ اربابِ الفتوّة اخی محمد سیداباذی که فتوّت دارانِ معتبر و مطهّرِ ممالکِ روم بوذ و همچنان عیسی وار مجرّد وصاحب قدم و دم بوذه ، حضرتِ مولانا او را اخیٔ من فرموذه است ، چنان روایت کردند که 18

T, I, 600 ; H, II, 61 — ۵۲۷/۳ Z ۱۵٤ آ B ۱٤٤ ب K ۲۳٤

2 حیران KBZb : — Z || a 5 شبی KZ : شبکی B || 10 جامه را KZ جامه ها را B || 12 سلیمانی KZ : سلطانی B || 16 خدمت KZ : خدمات B

او گفت : ایّامِ مستغلاّت شده بوذ ومرا خرمنی بوذ عالی وچاشِ عظیم بیرون آمذه؛ همانا که از ناگاه لشکرِ مغل صحرای قونیه را فروگرفته خرمنهارا
3 بباذ داذند و تُرت و مُرت کرده یغما کردند ومرا حضرتِ مولانا فرجیٔ پوشانیذه بوذ؛ بخادم اشارت کردم که آن فرجیٔ مبارکْ برسرِ گندم بینداز تا از برکتِ آن فرجی چاشِ ما فرجی بیابذ؛ حق علیم است وکَفَی بِهِ شَهِیداً
6 (٨/٤٦) که تمامتِ همسایگانِ مارا از نزدیکْ ودور تاراج کردند ویکی گردِ گندمِ ما نگشت وکاه ترهٔ تلف نشذ ودانهٔ نبردند؛ همه را بشهر کشیذه سفرهٔ مسافران کردم ؛ چون بشهر آمذم ، راست بحضرتِ مولانا
9 رفتم ، تبسّم کنان برابر آمذ که اگر اخی می‌فرموذ همشان می‌رهیذ

(٥٢٨/٣) همچنان از خدمتِ سنان الدینِ اقشهری منقولست که روزی درویشی از تفسیر اَوْلِيَائِي تَحْتَ قِبَابِي سؤال کرده بوذ ؛ بعد
12 از معانیٔ بسیار فرموذ که وقتی که با اولیا و درویشانِ مست صحبت کنیذ آنچ از خُلقِ اوموافق وملایمِ طبعِ شماست ودر فهمِ شما می‌گنجذ بصدقِ تمام قبول کنیذ وآنچ ناخوش آیذ، مستکره نمایذ از حرکات وسکنات
15 واخلاق ایشان را باز بهمان جای بگذاریذ وپیشِ عوامِ خلق نقل مکنیذ تا بمساوی مفضی نشوذ ؛ چه اگر ایشان را آن قبابِ اخلاقِ بذ نبوذی در عالم نماندندی ، یا بزوذی بمردندی ویا بابدالِ حق
18 وغیبیان ملحق شذندی ؛ جهتِ مصلحتِ عالمیان٠وقوامِ عالم حقّ ایشان را درقبابِ عیوب مخفی می‌دارذ تا محبّان مُمَیِّزِ بینا ازمنکرانِ

٥٢٨/٣ Z ١٥٤ ب B ١٤٤ ب K ٣٣٤ T, I, 601 ; H, II, 62

4 که KB : + کل Z || مبارکْ KZ : مبارکْ را B || 7 کاه تره Z : کاه پره KB || 8 سفرهٔ ZB : + سفرهٔ K || 9 رفتم BZ : امذم K || می‌فرموذ KBZ : می‌فرموذی Kh || 10 همچنان KB : الحکایه Z || 12 باولیا KBZ : باولیا Kh

بی تمیز ممتاز شوند ، لِيَمِيزَ ٱللهُ ٱلخَبِيثَ مِنَ ٱلطَّيِّبِ (۳۸/۸) ؛
آنانک هشیارند پیوسته در ترتیبِ صلاح ظاهر و اصلاحِ مردم می‌کوشند
وآنانک مستانند درخرابیِ امورِ ظاهر سعی می‌کنند ولا اُبالی اند ؛ 3
هماناکه طایفهٔ عقلا هشیارند وطایفهٔ عشّاق مستند وکُمَّلِ کرام
مستِ هشیارند و اصلاح‌کردنِ ظاهر وباطن ملکِ ایشانست ؛ پیوسته‌مستان
آسوده اند وعقلا در زحمتِ دنیا سوده، وآن دیگر درکنارِ حق غنوده 6

(۵۲۹/۳) همچنان منقولست که روزی یاران از انکارِ حُسّاد
وطعنِ اضداد شکایت کردند؛ فرموذ که حضرتِ موسی را علیه السلام
پنج کسی بس مهیب وگربز دشمنی کردند واو تحمّل نموذ وصبرها کرد؛ 9
عاقبة ٱلامر حق تعالی هر پنج را بیخ از زمانه بریده مقهورِ موسی گردانید
واورا بر همه منصور کرد ؛ از آنها یکی، قارون بوذ ، بقوّتِ مال
بی ادبی می‌کرد، فَخَسَفْنَا بِهِ وَبِدَارِهِ ٱلاَرْضِ (۸۱/۲۸) بخسف 12
هلاک شذ ؛ دوم ، سامری بوذ بعلم مناظره نموذه بقذف مبتلا گشت؛
سوم ، بلعم بوذ، بزهدِ خوذ می نازیذ ، برنجِ مسخ مُبْتلا شذ، فَمَثَلُهُ
كَمَثَلِ ٱلكَلْبِ (۱۷۵/۷) سگِ درِ او شذ ؛ چهارم ، عُوج بن 15
عُنُق بقوّت و لَمْتُری لجاج می‌کرد ، در دستِ او هلاک شذ ؛ پنجم

T, I, 602 ; H, II, 62 ۵۲۹/۳ Z ۱۵٤ ب B ۱٤٤ ب K ۲۲۵

5 هشیارند KZ : + پیوسته در ترتیب صلاح ظاهر و اصلاح مردم اند B ‖ 7 همچنان KB : الحکایه Z ‖ 8 که KZ :— B ‖ 10 گردانید KZ : — B ‖ 12 می‌کرد B : کرد KZ ‖ 14 سوم KZ : سیوم B ‖ 16 عنق KB : عنوق Z ‖ لمتری KB : لمتر Z

15-16 عوج بن عنق: عوج بن عوق است؛ نام مردی طویل القامت که درزمان آدم علیه السلام بوجود امد تا زمان موسی علیه السلام بزیست؛ موسی علیه السلام عصای خود برکعب او زد بیفتاد و بمرد . . . انچه که در مردم عوج بن عنق مشهور شده خطاست ، صحیح عوج بن عوق است (ر. ک. به غیاث ، ص ۳۰٦ ؛ ترجمه قاموس زبان ترکی ، ج ۱ ، ص ۸۰۰)

فرعونِ لعین ، بمصر و انهارِ او مفاخرت می‌نموذ و لشکرکشی می‌کرد ؛
در همان آب غرقه گشته بلشکرکشیْ او هلاکْ شذ ، و همچنین دشمنانِ
3 انبیا و اولیا تا روزِ قیامت در کارند و کمْ نیستند ، و امتحان در امتحان
باقیست ؛ ذٰلِكَ تَقْدِيرُ العَزِيزِ العَلِيم (٩٦/٦ ؛ ٣٨/٣٦)

شعر (رمل)

6 امتحان در امتحانست ای پسر — هر که گویذ من شذم سرهنگِ در
پس بهر دَوْری ولیّ قایمست — تا قیامت آزمایش دایم است
قولِ إن مِنْ اُمَّةٍ را یاذ گیر — تا بإلاّ وخَلا فيها نَذِير

9 (٥٣٠/٣) همچنان خدمتِ چلبی جلال الدین روایت کرد که روزی
درویشی ازْ سرِّ این معنی که خَمَّرَ طِينَةَ آدمَ بِيَدِه اَرْبَعِينَ
صَبَاحًا سؤال کرد که چرا در شب نکرد و در روز نساخت؟ فرموذ که
12 اگر در شب خمیر کردی مجموعِ آفرینش ظلمانی و گران شذندی ؛ و اگر
در روز ایجاد فرموذی مجموع نورانی وسبکْ گشتندی ؛ در اوقاتِ صباح
ترتیب و ترکیب فرموذ تا نیمی ظلمانی وکافر وشقی وعاصی شوند و نیمی
15 دگر نورانی و مسلمان وسعید گرذند ؛ فَمِنْكُم كافِرٌ وَمِنْكُم مُؤمِن ،

T, I, 603 ; H, II, 64 — ٥٣٠/٣ Z ١٥٥ | B ١٤٥ | K ٣٣٦

1 انهار BZ : بانهار K || 3 کم KZ : — B || 5 شعر KB : بیت Z || 8 ه من BK : — Z || 10 خمر BZ : خمرت K || بیده BZ : بیدی K || 15 مسلمان KZ : مسلمان B

6 امتحان . . . در : MN ، ج ٣ ، ص ٧٤٦/٤٢ ؛ MA ، ص ١/٢١٠
7_8 پس ... نذیر : MN ، ج ٢ ، ص ٨١٥/٢٩١ ، ص ٣٧٠٨/٤٥٦ ؛
MA ، ص ٢٦/١٢٢ ، ص ١٢/١٨٨

شعر (رمل)

جان چو روزست و تنِ ما چو شب و ما بمیان
واسطهٔ روز و شب خوش بمثالِ سحریم 3

فی الحال سر نهاذ و روانه شذ

(۵۳۱/۳) الحکایه : همچنان روزی حضرت سلطان ولد قدّسَنَا
اللهُ بِسِرِّهِ المؤیَّد حکایت فرموذ که بعد ازآنک در شام تحصیلها کرده 6
بوذم و در انواعِ علوم انگشت نما گشته بشهرِ حلب رسیذم ، جمیعِ
علمای بحّاث را در هر فنّی که سؤال کردند ، مُلْزم کردم و هیچ کسی را
مجالِ نطق و نَطق نبوذ ؛ چون بقونیه وصول افتاذ ، تمامتِ فضلای 9
شهر در مدرسهٔ والدم جمع آمذند ؛ همانا که حضرتِ پذرم از من ارمغانیٔ
لطایف خواست کرد ؛ نکتِ غریب که استحضار کرده بوذم مِن اوّلها
إلَی آخرِ ها فرو خواندم ؛ بتصوّرِ آنک بسببِ ذوقیّاتِ معانی حضرتِ 12
پذرم تارکست و بر ینها مشغول نیست و من درین فن عدیم المثلم ؛
فی الحال حضرتِ مولانا مجموعِ آن نکتها را کَما کَان اعاده کرده
بیانها فرموذ که همگان واله ماندند ، و باز نکتها را قلب کرده چندانی 15
دلایل و انحصارات فرموذ که در بیان گنجذ ؟ و همچنان در میانِ آن بیان
ظاهرِ سخن را در باطن آمیخته نعره ها بر خاست و من جامه ها را چاک
زده در قدمِ مبارکش غلطان شذم ، همانا که تمامتِ علما حیرت نموذه 18
تحسینها داذند و ازآن فطانت و فراست متعجّب ماندند

T, I, 604 ; H, II, 64 ۵۳۱/۳ Z ۱۵۵ آ B ۱۴۵ آ K ۳۳٦

2 و تن KB : تن Z || وما BZ : ما K || 3 واسطهٔ ... مثال Z KhB : خوش بمثالِ K || 5 الحکایه همچنان K : منقولست که همچنان Z منقولست که B || 6 بسرّه Z : بنوره KB || 11 لطایف KZ : لطیفه B || کرد KB : — Z || نکت KB : نکتهٔ Z || 12 الی BZ : و K || اخرها KZ : اخر B || 13 تارکست BK : تاریکست Z || فن KZ : فنون B || المثلم KZ : المثل B || 14 حضرت Z : — KB || 17 سخن را BZ : سخن K || 18 نموذه KZ : نمود B

(٥٣٢/٣) همچنان ولد فرموذ که درعنفوانِ جوانی از حضرتِ والدم در مدرسهٔ اقنجی از هدایه درس می‌خواندم و آن نقل را چون باتمام می رسانیذم، والدم اعاده می‌کرد و روان فرو می‌خواند؛ امّا بعبارتِ دیگر وطرزِ عجیب؛ ومعنیٔ مسئله همان بوذ که بوذ؛ و همگان از قدرتِ سخن و قوّتِ محافظه و ولایتِ او متعجّب ماندندی

(٥٣٣/٣) همچنان چلبی شمس‌الدین ولدِ مدرّس روایت کرد که روزی جماعتی از اصحاب بوداعِ خداوندگار آمده بوذند تا بسفری روند؛ فرموذ که إِخْوَانِي إِخْوَانِي، لَا تَكُونُوا فِي قَيْدِ دَوْلَةٍ وفَضِيلَةٍ ولٰكِنْ كُونُوا فِي قَيْدِ أَنْ يَنْفَتِحَ قُلُوبُكُمْ؛ بعد ازآن فرموذ که همدیگر را دوست داریذ که دشمنان در کمین اند

(٥٣٤/٣) همچنان از صنادیدِ اصحاب منقولست که از نوّابِ پروانه بزرگی‌را عزای عظیم واقع شده بوذ، و کافّهٔ افاضل و شیوخِ کبار و امرای مختار آنجایگاه حاضر آمده بوذند؛ تا وقتِ نمازِ شام حضرتِ مولانا در معانی و دقایق گرم شده بوذ؛ باتّفاقِ تمام التماس نموذند که خداوندگار امامتی کنذ؛ فرموذ که ما مردمِ ابدالیم بهر جائی که باشذ می نشینیم و می خیزیم، امامتی را اربابِ تصوّف و تمکّن لایق اند خدمت شیخ صدرالدین را رَحِمَهُ اللهُ اشارت کرد تا امامِ جماعت شذ، وبذو اقتدا کرده فرموذ مَنْ صَلَّى خَلْفَ امامٍ تَقِيٍّ فَكَأَنَّمَا صَلَّى خَلْفَ نَبِيٍّ؛ شیخ تواضع می نموذه وبتشویرِ تمام بخدمت می‌خمید

٥٣٢/٣ ـ ٥٣٤ Z ١٥٥ ب B ١٤٥ ب K ٣٣٧ T, I, 605-06 ; H, II, 65

4 طرز Z : طور KB || 6 ماندندی KB : + الحکایه Z || 11 از صنادید K : + مهتران BZ یعنی مهتران Kb || که KZ : — B || 12 شیوخ ZB : + و K || 13 مختار KZ : — B || 13 حضرت‌مولانا BZ : — K || 15 جائی Z : جای KB || 17 شذ KZ : شده B || 18 نموذه KZ : نمود B

(٥٣٥/٣) همچنان منقولست که روزی خدمتِ صاحب فخرالدین بحضرتِ سلطان ولد لابها کرده الحاح عظیم می‌نموذ تا حضرتِ مولانا بوی نصیحت دهذ ومعانی فرمایذ ؛ از اوّلِ روز تا چاشتِ سلطانی مراقب نشسته بوذ ؛ اصلا بکلام مشغول نشذ ودم بدم اللهُ اکبر ، اللهُ اکبر می‌فرموذ ؛ چون صاحب بیرون آمذ، حضرتِ ولد سرنهاذه ازآن حال سؤال کرد ؛ فرموذ که بغایت بی‌درد مردیست، غافل وهشیار جانیست، واز عالمِ معنی بی‌خبر، که اصلا مزهٔ ادراک ندارذ باکه گویم وچه گویم؟

شعر (رمل)

باکه گویم چون ندارذ گوشِ جان   بهرِ گوش‌است ای‌پسر جوشِ بیان

همانا که ضمایرِ شما دم بدم مرا می‌خلیذ وعروسانِ حرمِ حقایق اندرون تر می‌گریختند از نامحرمیِ او ؛ فرموذ که شاعری بوذ روزی بفکرِ نظمِ خوذ مشغول گشته بوذ ، ازناگاه درِ اورا بسنگی زذند ؛ بشتاب بیرون دویذ، کسی‌را ندیذ ؛ تا سه نوبت، عاجز شذ، گفت : چون کسی‌را نمی‌یابم که سخن بگویم باکه گویم واز مهمّاتِ خوذ نیز می‌مانم ؛ امّا عاقبتش محمود گردذ

(٥٣٦/٣) همچنان روزی اصحاب بیاسْرِهِم جمع شذه بوذند وحضرتِ مولانا درشرحِ استعفاف وقناعت معانی می‌فرموذ ؛ گفت :

٥٣٥/٣ - ٥٣٦ Z ١٥٥ ب ١٥٦ آ B ١٤٥ ب ١٤٦ آ K ٣٢٨ - ٣٢٩
T, I, 606 ; H, II, 66

---

1 همچنان KB : الحکایه همچنان Z || خدمت KB : — Z || 7 جانیست K : جانست ZB || 13 بوذ KZ : — B || 14 کسی‌را ندیذ KZ : کس ندید B || کسی‌را KZ کس‌را B || 17 همچنان KB : الحکایه Z || 18 می‌فرموذ KZ : + و B

هرکه از یارانِ ما بخواستنِ خواستهٔ دنیاوی کف گشاید ما از وی اعراض
خواهیم کردن ؛ چه ما درِ خواست را بیارانِ خوذ بربسته ایم نَحْنُ
3 عُلِّمنَا أنْ نُعْطِیَ و ما عُلِّمنَا أنْ نَأخُذَ

شعر (رمل)

گفت پیغامبر که جنّت از الـــٰه گر همی خواهی زکس چیزی مخواه
6 ور نخواهی من کفیلم مر ترا جنة المأوَی و دیدارِ خذا

(۵۳۷/۳) همچنان منقولست که روزی یکی سؤال کرد که شپش
کشتن گناهی دارذ؟ فرموذ که چون دست را بشوئی آن گناه زایل میشوذ

9 (۵۳۸/۳) همچنان از یارانِ صحبت و اقرانِ قربت منقولست که
خدمتِ خواجه مجدالدینِ مراغی را کنیزکی بوذ رومی اصل ؛ پیوسته
حضرتِ مولانا اورا صدّیقه گفتی ؛ همانا که آن کنیزک دم بدم
12 کرامات می گفت که نورِ سبز دیذم ، نورِ سرخ دیذم، نورِ سیاه
دیذم ؛ فلان فرشته را مشاهده کردم ؛ روحِ فلان ولی و اِمّا نبی بمن
جلوه کرد؛ خواجه مجدالدین بذدل میشذ که دریغا کنیزکانِ خانه صُوَرِ
15 غیبی را می بینند وما هیچ نمی بینیم و غیرتی میکرد ؛ روزی بحضرتِ مولانا
رسیذ ؛ میخواست که ازآن حکایت روایتی کنذ، فرموذ که آری، نور
درسوادِ دیذگانست ؛ بعضی را بتفرّجِ شاهدان مبتلا می کنذ، باز بعضی را

۵۳۸-۵۳۷/۳ Z ۱۵۶ آ B ۱۴۶ آ K ۳۲۹
T, I, 607 _ 08 ; H, II, 66 - 67

---

2 خواهیم KZ : خواهم B || **3** علمنا BK : نعلمنا (!) Z || **7** همچنان KB : الحکایه Z || **8** میشوذ KB : + الحکایه Z || **11** همانا که KB : همانا Z || **14** صور KF : صورت Z

6-5 گفت ... خذا : MN ، ج ۶ ، ص ۲۹۰/۳۲۳ ـ ۳۲۴؛ MA، ص۵۵۸/۲۵

بعصمت نگاه می دارند، تا برِ معشوقِ حرم برند ؛ چه اگر اورا در راه
بخوبانِ بیرونی مشغول کنند واو بهر شاهدی بنگرد ، خاتونِ خانگیِ
مستور ازخواجه محتجب شوذ ؛ همچنان حق تعالی بهرکه دری گشاذ 3
وتجلّی کرد وغیبی بذو نموذ، بذآن حال مبتلا شذ وآنجا فرو ماند،
چنانک مَا أعْظَمَ شَأْنِی وغیره وبعضی‌را چندانک کوشند وجوشند
وخروشند هیچ ننمایذ تا بعنایتِ رؤیتِ خاص مخصوص شوذ واز مقرّبانِ 6
قربت گرذذ ، مجدالدین سرنهاذه شورهای عظیم کرد ویاران را سماعی
ترتیب کرده بی حدّ شکرانها درباخت

(۵۳۹/۳) الحکایه: همچنان از محقّقانِ اصحاب منقولست که در دیرِ 9
افلاطونِ حکیم راهبی بوذ ذو فنونِ عظیم و سال‌خورده ؛ چندانک
اصحاب آنجایگاه برسمِ تفرّج رفتندی بانواعِ خدمات کردی واعتقاد نموذی
و حضرتِ چلبی عارف‌را بغایت دوست می‌داشت ؛ روزی اصحابِ کرام 12
از سببِ اعتقادِ او پرسیذند که تو مولانا را چون دیذی وچگونه
دانستی؟ گفت : شما اورا چه دانیذ که او که بوذ؟ من ازو کراماتِ
بی‌حدّ و معجزاتِ بسیار دیذه‌ام و بندهٔ مخلص گشته ؛ وسیَرِ انبیای 15
ماضی‌را در انجیل و صحفِ ایشان خوانده بوذم؛ همه را در ذاتِ مبارکِ
او مشاهده کرده‌ام وبحقّیتِ او ایمان آورده؛ همچنان روزی اینجایگاه
تشریف داذه بوذ وقربِ چهل روز درخلوتی خلوت کرده ؛ چون 18

T, I, 609 : H, II, 67

۳/ ۵۳۹ Z ۱۵۶ ب B ۱٤٦ آ K ۳۳۹

2 بهر BK : بر Z || بنگرد BZ : نگرد K || 6 بعنایت KB : بغایت Z || شود KB ؛ شذ Z || 10 سال خورده KB : سال خورد Z || 14 گفت KB : — Z || او K : — BZ || بوذ KB : + گفت Z

بیرون آمذ دامنِ مبارکش‌را گرفتم، گفتم: حق تعالی در قرآنِ مجید
فرموذه است که وَ اِنْ مِنْکُمْ اِلاَّ وَارِدُهَا (١٩/٧١) چون باتّفاق
3 همه‌را ورود برآتش خواهذ بوذن، پس دینِ اسلام‌را بردینِ ما چه
ترجیح است؟ و این چون خواهذ بوذن؟ هماناکه هیچ نفرموذ؛
بعد ازلحظهٔ اشارت کرده بسوی شهر روانه شذ و من درعقبِ او بزرگ
6 آهسته آهسته می رفتم؛ ازناگاه در کنارِ شهر برفرنی درآمذ و فرنِ
خبازرا برافروخته بوذند و هماناکه پیلونِ سیاهِ مرا بگرفت ودرمیانِ
فرجیٔ خوذ کرده درفرن انداخت وساعتی در گوشهٔ مراقب بنشست؛
9 دیذم دوذی عظیم برآمذ و کسی‌را مجالِ مقال نبوذ؛ بعد ازآن فرموذ که
نظر کن دیذم که خبّاز فرجیٔ مبارک‌را بیرون آورده بحضرتِ
خذاوندگار پوشانیذ؛ بغایت منقّا و پاکیزه، و پیاونِ من از کی بازسوخته
12 و ناچیز گشته بوذ؛ فرموذ که ما چنان درآئیم و شما چنین درآئیذ؛
فی‌الحال سر نهاذم مرید شذم

(٥٤٠/٣) الحکایه: منقولست که کالویانِ نقّاش وعین الدوله
15 هر دو نقّاشانِ رومی بوذند ودرآن صنعت و تصویر بی نظیر، ومریدِ
حضرتِ مولانا شذه بوذند؛ مگر کالویان روزی حکایت کرد که دراِستنبُول
درلوحی صورتِ مریم وعیسی را نگاشته اند که همچون عیسی ومریم
18 بی مثل است؛ واز اطرافِ عالم نقّاشانِ جهان آمذه، مثلِ آن تصویر

٥٤٠/٣ Z ١٥٧ ب B ١٤٦ ب K ٢٤١ T, I, 610; H, II, 69

4 نفرموذ BZ : نفرموده K || 7 همانا که KB : همانا Z || 10 که خباز... مبارک را B : که خباز فرجیٔ مبارك K فرجی مبارک که خباز Z || آورده KB : آورد Z || 11 پوشانیذ KZ : پوشانیده B || 14 الحکایه Z : همچنان K — B || 17 همچون KZ : همچنان B || 18 مثل KB : مثال Z

نتوانستند کردن ؛ هماناکه عین الدوله در هوسِ آن صُوَر سفر در پیش
گرفته در آن دیرِ بزرگِ استنبول سالی مجاورت نموده رهبانانِ آن مقام را
خدمات کرد ؛ شبی فرصت یافته لوح را دربغل کرده روانه شد ؛ چون 3
بقونیه رسید بزیارتِ مولانا مشرّف گشته فرموذکه کجاها بوذی؟
حکایتِ لوح را کماکان باز گفت ؛ فرموذ : تا آن لوحِ روح افزا را
تفرّج کنیم ؛ همانا که در غایتِ خوبی ولطافت بوذ ؛ بعد از توقّفِ 6
بسیار فرموذ که این دو صورتِ خوب از تو شکایتِ عظیم می‌کنند که
در محبّتِ ما راست نیست و عاشقِ دروغ است ؛ گفت : چگونه ؟
گفت : ایشان می‌گویند که ما هرگز خواب و خور نداریم و دایما قایمُ اللیل 9
وصایمُ النهاریم ، و عین الدوله مارا گذاشته شب خواب می‌کنذ و روز
می‌خورذ ، اصلا در موافقتِ ما نیست ؛ عین الدوله گفت : ایشان را
قطعا خواب و خور محال است وسخن و گفتار نیست ونقشِ 12
بی جانند ؛ فرموذ که تو که نقشِ با جانی و چندین صنایع داری
وساخته‌ٔ نقّاشی که عالم وآدم ومَا فِی ٱلْأَرْضِ وَٱلسَّمَاءِ دست‌کارِ
اوست، روا باشذ که اورا بگذاری وخوذ را عاشقِ نقشِ بی‌جانِ 15
بی‌معنی کنی ، تا از آن صورِ بی‌خبر چه حاصل شوذ وترا چه فایده رسذ؟
فی‌الحال توبه کرده سرنهاذ ومسلمان شذ

(۵۴۱/۳) همچنان از خدمتِ قدوة الاخوان شیخ محمودِ صاحب
قران منقولست که معتبر خواجه‌ٔ بوذ واورا نازنین فرزندی؛ بعشقِ

T, I, 612 ; H, II, 70 ۵۴۱/۳ Z ۱۵۷ آ B ۱۴۷ آ K ۲۴۲

2 مقام را KZ : مقام B || 3 خدمات KB : خدمت Z || کرد KZ : کرده B || چون KZ : همچون B || 12 خور ZB : خوار K || 15 بگذاری KB : بگذار Z || عاشق KB : + بی Z || 18 همچنان KB : الحکایه Z || الاخوان KBhZ : اصحاب B

تمام از پذرِ خوذ التماس نموذ که اورا مریدِ مولانا کنذ ؛ وپذرش دایم
مانع می‌شذ ؛ عاقبت مجمعی عظیم ساخته حضرتِ مولانا موی آن فرزند را
3 برگرفت ؛ مگر که خواجه از محبّانِ شیخ اوحدِ خوئی بوذ ؛ مخفی در
گوشِ شیخ گفته باشذ که عجبا این پسرِ من بعملِ خوذ بخذا خواهذ
رسیذن یا مولانا بخذاش خواهذ رسانیذن؟ وچون شیخ اوحدالدین از
6 جملهٔ عاشقانِ مخلصِ مولانا بوذ ، جواب داذ که درین باب هیچ مگو؛
درحال حضرتِ مولانا فرموذ که تا بگویذ که غمی نیست ؛ والله والله
آن فرزند اوّل بخذا رسیذ آنگاه مریدِ من شذ ؛ تا جذبهٔ عنایت او را
9 نکشیذ بسوی ما ندویذ ؛ شیخ اوحدالدین نعرهٔ بزذ وجامهارا چاک
زذه سماعِ عظیم شذ؛ گویند: مردی بوذ گرم رَو وصاحب دل ؛ پیوسته
بر درِ خذاوندگار آمذی وطلبِ غزلیّاتِ نوکردی ؛ فرموذی که دررا
12 گشاذندی و در خلوت با او مصاحبت کردی ؛ همچنان درنقلِ مولانا ،
شیخ اوحدالدین برهنه گشته بوذ وفریاذها می‌کرد و می‌زاریذ و می
گفت : ای عزیز عزیز عزیز! چون آمذی و چون رفتی که هیچ کس ترا
15 نشناخت و این بیت را می‌گفت

شعر (رمل)

درجهان آمذ وروزی دو بما رخ بنموذ
18 آنچنان زوذ برون شذ که ندانم که که بوذ

همچنان آن خواجه با اهل و عیالِ خوذ مرید شذند

---

1 دایم KZ : — B || 2 بجمی Z : بجمع KB || 7 بکویدکه Z : بکوید KB || 10 KZ : — B || 10 شذ KZ : + که B || 11 که KZ : — B || 14 عزیز KZ : — B || کس BZ : کسی K

(۵۴۲/۳) همچنان هم ازو منقولست که درخانِ صاحب اصفهانی فاحشه زنی بوذ بغایت جمیله ؛ و اورا کنیزکانِ بسیار درکار بوذند ؛
هماناکه روزی حضرتِ مولانا ازآنجا می گذشت ، آن عورت پیش دویذه 3
سرنهاذ و در پای خداوندگار افتاذه تضرّع و شکستگی می نموذ ؛ فرموذ که رابعه رابعه رابعه ؛ کنیزکانِ اورا خبر شذ ، بیکبارگی بیرون آمذه سر
درقدمِ او نهاذند ؛ فرموذ که زهی پهلوانان! زهی پهلوانان! زهی پهلوانان 6
که اگر بارکشیِ شما نبوذی ، چندین نفوس لوّامهٔ امّاره را که مغلوب کردی و عفّتِ عفیفهٔ زنان کجا پیذا شذی ؛ هماناکه از بزرگانِ زمان
یکی گفته باشذ که این چنین بزرگ با قحّابِ خرابات چندین 9
پرداختن وایشان‌را بانواع نواختن وجهی ندارذ ؛ فرموذکه حالیا
اودر یکٔ رنگی می‌روذ وخوذرا چنانکٔ هست بی زرق مینمایذ ؛ اگر
مردی تونیز چنان شو واز دو رنگی بیرون آی تا ظاهرِ توهمرنگٔ باطن 12
شوذ واگر ظاهر وباطنِ تو یکسان نشوذ ، باطل شوذ وعاطل گردذ ؛
عاقبة الامر آن خاتونِ جمیله رابعه‌وار توبه کرده کنیزکانِ خوذرا آزاذ
کرد ؛ وخانه اش‌را یغما فرموذ واز نیکبختانِ آخرت گشته ارادت 15
آورد وبسیار بندگیها نموذ

(۵۴۳/۳) همچنان منقولست که در دروازهٔ آقسرا ضریری بوذ
روشن ضمیر ؛ روزی برای عشقِ مولانا نانی می‌خواست ؛ وخدمتِ 18

۵۴۲/۳ ـ ۵۴۳ Z ۱۵۷ ب B ۱۴۷ ب K ۲۴۲-۲۴۳ H, II, 71 ؛ T, I, 614

3 دویده KB : دویذ Z || 4 افتاذه KZ : افتاد و B || 6-7 زهی پهلوانان که B : زهی پهلوانان K زهی که Z || 7 نبوذی KZ : بوذی B || 8 کردی KB : — Z || زمان KB : — Z || 13 ظاهر KZ ~ باطن B || 18 می خواست BZ : خواست K

اخی چوپان فرزندِ اخی قیصر حاضر بوذ ؛ ازناگاه حضرتِ مولانا
رسیذ ؛ میان بندِ خوذ را بذآن ضریر انداخت وبگذشت ؛ اخی اشارت
3 کرد که صذ درم بستان وآن میان بند را درمیانِ ما بند ؛ راضی نشذ،
گفت : اگر هزار دینارم بدهند که نمی دهم ؛ همچنان درگردنِ خوذ بسته
بگور خواهم بردن وآن شب همه شب نالها میکرد ومی گفت : خذاوندا
6 بحقّ آن میانیکه این میان بند بندِ میانِ او بوذ مرا از بندِ این میان
آزاذکن وجانم بستان که از بندِ جهان جَهان شوم ؛ در وقت آواز
برآمذ که فلان ضریر از قیدِ جان نجات یافته غرقِ حیاتِ ابدی شذ
9 وخدمتِ اخی چوپان بنیازِ تمام میان بند را درمیانِ جان بسته تجهیزِ او
بساخت و اورا بتعظیمِ عظیم بیرون آورده ما لا بدّ اورا تمام کرده رسمِ
عزا را بجا آورد

12 (٥٤٤/٣) الحکایه : همچنان حضرتِ سلطان الخلفا حسام الحق
والدین قَدَّسَنَا اللهُ بِسِرِّهِ ٱلمَتِین چنان روایتکرد که روزی حضرتِ
شیخم قَدَّسَ ٱللهُ لَطِیفَتَهُ بخانهٔ ما آمذ وتابخانه را خلوت کرده
15 درآمذ و ده شبانه روزی اصلا افطار نکرد ، ودرها را فرموذ بستن
وروزنهارا گرفتن ؛ فرموذ که چند دسته کاغذِ بغداذی حاضر کردم ؛
هماناکه بمعانیٔ لَدُنی شروع فرموذه بعربی وپارسی هرچه املا فرموذ
18 نبشتم وبآوازِ بلند نُسَخِ نسخ کرده را طبق طبق میخواندم ومینهاذم

T, I, 615 ؛ H, II, 72   ٥٤٤/٣ Z ١٥٨ آ B ١٤٧ ب K ٣٤٤

2 رسیذ KZ : رسیده B || 4 که KZ : + من B || نمی دهم KZ : + و B ||
درگردن KZ : برگردن B || 12 حضرت ZB : — K || 13 روزی BZ : — K ||
14 ما KZ : — B || کرده K : — BZ || 16 گرفتن Z : + و KB || 17 پارسی
BZ : فارسی K

چون تمام کردم ، فرموذ که تنوررا ورکردند ؛ قریبِ صذ طبق
کاغذ را ورق ورق بر می گرفت و در تنور می‌انداخت و می گفت: أَلاَ
إِلَى اللهِ تَصِيرُ ٱلْأُمُورُ (۵۳/۴۲)؛ وچون آتش شعلها می افراخت واوراق 3
می افروخت تبسّم می‌کرد که از غیب الغیب آمذند و باز بغیب بی عیب می روند
چلبی فرموذ که جهتِ تبرّك می‌خواستم که ورقی چند پنهان کنم ، حضرتِ
شیخم فرموذ که نی نی نشایذ ؛ ازآنک ابکارِ این اسرار لایقِ اسماع 6
اخیارِ این دیار نیست واستماع این کلمات‌را ارواحِ خواصِ حضرت
مستعد گشته اند واینها غذای روحانیّتِ ایشانست

شعر (رمل) 9

سخنم خورِ فرشتست من اگر سخن نگویم
ملکِ گرسنه گویذ که بگو خمش چرائی

و ازآنجا بیرون آمذه بحمّامِ زیروا درآمذ وبا فرجی ودستارِ مبارک 12
از سوراخِ خزینه درآبِ جوشان فرو رفت؛ قربِ هفت شبانه روزی
درآنجا بوذ ؛ علی الصباح سر از خزینه بیرون کرده سرآغاز فرموذ که

شعر (رجز) 15

باز آمذم چون عیدِ نو تا قفلِ زندان بشکنم
وین چرخِ مردم خوار را چنگال ودندان بشکنم

تا آخرِ غزل ؛ اصحاب شاذیها کردند؛ بعد از اتمامِ غزل بسوی مدرسهٔ 18
خوذ روان شذ وهفت روزِ دیگر سماع وجمعیّت بوذ

---

7 نیست KZ : است B || 10 سخنم KZ : شیخم B || خور KB : + و Z ||
14 الصباح B : الصباحی ZK || که KB : — Z || 17 خوار را ZK : خور B ||

(۳/۵۴۵) همچنان اعزّهٔ اصحاب روایت کردند که روزی حضرتِ مولانا در باغِ چلبی حسام الدین بوذ؛ وآن روز از حدّ بیرون ذوقها و سماعها
3 وشورها کردند ؛ از ناگاه حضرتِ مولانا فرموذکه یاران می‌خواهم که آن خانقاهِ ضیاء الدین ازآنِ حضرت چلبیٔ ما باشذ ؛ علی الصباح اصحابی که از شهر رسیذند خبر داذند که شیخِ خانقاهِ ضیا در گذشت
6 و بر منارها صلا می‌زذند ؛ واورا هرگزسقمی والمی نا بوذه ؛ وگویند آن درویش مردی بوذ بوّاش و متجبّر ؛ ودایم از سرِ غَرَض ومحبّتِ عَرَضْ درعِرْضِ یاران چیزها گفتی وطعنه زذی ؛ از شومیٔ طعنهٔ زبانِ خوذ
9 بطعنِ سنانِ اهلِ جنان چنان مطعون گشته کُشته شذ ؛ بعد از روز سوم فرموذ که حضرتِ چلبی را درآن خانقاه شیخ کردند واجلاسِ عظیم شذ وآن روز این مصراع را تقریر فرموذ

12 شعر (هزج)

ای بر سرِ گنج واز گذائی مرده

یعنی همچون خُمّی که شکم پر آب باشذ ولبِ او خشک بوَذ ؛ واگرچه
15 آفتاب بر صخرهٔ سخت می تابذ واورا ازکرمِ خوذ گرم می گرداند ، امّا چون آفتاب اُفول می‌کند بر قرارِ اوّل سرد می شوذ ؛ همانا که آفتابِ حکمتِ اولیا نیز در جانِ منکران وبذدلان همین عمل می کند

T, I, 616 : H, II, 73 ۳/۵۴۵ Z ۱۵۸ب B ۱۴۸ آ K ۲۴۵

3 کردند ZB : + و K || 8 زبانِ BZ : زنانِ K || 10 سوم KZ : سیوم B || 11 فرموذ K : فرموذ که B می‌فرمود Z

شعر (رمل)

پس کلام ِ پاک در دلهای کور می‌نپاید می‌روذ تا اصل ِ نور

وجماعتی که آنجایگاه از اهل ِ انکار حاضر بوذند انقیاد نموده زنّارها 3
بریذند و مرید ِ مخلص شذند

(۳/ ۵۴۶) الحکایه: همچنان خدمت ِ ملک المدرّسین، زبدة المتأخّرین،
بحر المعقول والمنقول، الجامع بین الفروع والاصول، مولانا زین الله 6
والدین عبد المؤمن التوقاتی رَحمَةُ الله عَلَیه که استاذ ِ اکابر ِ علوم ونادر ِ
ممالک ِ روم بوذ واورا نعمان ِ ثانی وعمّان ِ معانی خواندندی و درعمل ِ
تقوی وعلم ِ فتوی ابو یوسف ِ دوم بوذ واین بنده هم از شاگردان ِ کتر ِ 9
اوست؛ روزی در مجمع ِ علمای توقات در مدرسهٔ معین الدین ِ پروانه
تغمّدَ اللهُ بِغُفْرانه روایت کرد که در زمان ِ حضرت ِ مولانا من در
قونیه معید ِ مولانا شمس الدین ِ ماردینی بوذم؛ در مدرسهٔ جلال الدین 12
قرطایی رَحِمَهُ اللهُ همچنان روزی جماعت ِ فضلا درخدمت ِ شمس الدین ِ
ماردینی از بزرگیٔ نسب وجلالت ِ حسب واخلاق ِ محمّدی وکرامات ِ
مولانا حکایت می‌کردند واو بصدق ِ تمام تصدیق می‌کرد وتحسین می‌داذ 15
ومی‌گریست ودیگران هم می‌گریستند ومرا در ضمیر ِ دل تردّدی افتاذ که
این چنین بزرگی و پاذشاهی وعالمی عاملی چرا برقص وسماع شروع می‌کند
وخلاف ِ شرع را جایز می‌دارذ واین طریقت درامور ِ شریعت 18
نامشروع است ومن هرگز این خَطرَت را اصلا بزبان نیاوردم؛ از ناگاه

T, I, 618 ; H, I, 74 ۵۴۶/۳ Z ۱۵۸ ب B ۱۴۸ ب K ۳۴۶

8 نعمان ثانی BZ : نعمان الثانی K || 19 بزبان KZ : بر زبان B

12 پس . . . نور : MN ، ج ۲ ، ص ۲۶۴/۳۱۶ ؛ MA ، ص ۱۱۲/۹

صباحی مرا بیندگیٔ مولانا ملاقات افتاذ ودیذم که شمسِ ماردینی نیز
از طرفی رسیذ؛ فی الحال سر نهاذ ودستبوسِ مولانا کرد، من بنده نیز
3 همان کردم که مدرّس کرده بوذ؛ دیذم که حضرتِ مولانا روی بسوی
من کرده فرموذ که مولانا زین الدین درشرع مسئلهٔ هست و دانم که
خواندهٔ که درحالتِ اضطرار و مخمصهٔ مهلك آدمی‌را تناولِ مردار
6 و چیزهای حرام حلال می‌شوذ وجایز داشته اند و مباح دیده از برای بقای
نفسِ انسانی تا بکلّی هلاك نشوذ برای مصلحتِ دین واین معنی بنزدِ
علما ثابت شذه است؛ اکنون مردان خذارا هم حالتی وضرورتی هست که
9 بمثابهٔ مخمصه و استسقاست ودفعِ آن جز بسماع ورقص وتواجد واصواتِ
اغانی نیست والاّ ازغایتِ هیبتِ تجلیّات وانوارِ جلالِ حقّ وجودِ
مبارکِ اولیا گذاختی و ناچیز گشتی، چنانک وجودِ یخ در مقابلهٔ
12 آفتابِ تمّوز

شعر (رمل)

بهرِ استبقای آن روحی جسد آفتاب از برف یکدم در کَشَد

15 واشارتِ کَلِّمِینِی یا حُمَیْرَا ! جهتِ این معنی بوذ؛ ومعذور دار که
مارا آن مخمصهٔ عظیم و عطشِ الیم ملك شذه است، واین حرام به
از حلال، وتلخی به از شیرین، وکفری به از ایمان؛ اینهارا دینِ عاشقان
18 خوذ کرده ایم

4 که K : — BZ ‖ 5 که KŻ : — B ‖ 7 نشوذ KZ : — B ‖ 14 a روحی KB : روح Z ‖ 17 اینهارا KZ : راه B

7 بهر . . . کشد : MN ، ج ٦ ، ص ٤٠١٩/٥٠٤ ؛ MA ، ص ٢٣/٦٤٧

شعر (هزج)

برین حالم که می بینی و زآن نالم که می‌دانی

شعر (هزج) 3

کشاکشهاست در جانم کشنده کیست می‌دانم

دمی خواهم بیاسایم ولیکن نیستم امکان

همانا که خراباتِ عاشقان عمارت پذیر نیست و در عبارتِ بیان 6
نمی گنجد

شعر (هزج)

آن علم که در مدرسه حاصل گردد کاری دگرست وعشق کاری دگرست 9

وزین الدین گفت که از هیبتِ مولانا بر من چنان حالتی طاری شد که تا چه
وقت بیخود افتاده بودم؛ چون بخود آمدم، سر بر قدمِ مبارکش نهادم
واستغفار کردم وباخلاصِ تمام مریدِ مخلص گشته محبِّ سماع شدم؛ 12
چنانک سماع بکلّی غذای جانِ من شد؛ تمامتِ علما آفرینها کرده
اعتقادشان یکی در هزار شد

(۵۴۷/۳) همچنان خدمتِ چلبی شمس الدین ابن مدرّس وسیّد 15
الادبا مولانا فخرالدینِ دیودست چنان روایت کردند که در آن زمان
جماعتی از علمای شریعت در تحریمِ رباب چیزها می‌گفتند ومنعِ رباب
می‌کردند؛ خبر بحضرتِ مولانا رسیده فرموذ که آهنِ سرد می‌کوبند؛ 18

۵۴۷/۳ Z ۱۵۹ ب B ۱۴۹ آ K ۳۴۷ـ۳۴۸ T, I, 621 ; H, II, 76-7

1 شعر KZ : — B || 3 شعر KB : — Z || 8 شعر KB : بیت Z || 9 b دکر KZ : دیکر B || دکر KZ : دیکر B || 15 همچنان KB : الحکایه Z || 17 می کفتند KZ : — B || 18 نارسیده KZ : نارسید B

واللّه ثمّ واللّه بر سرِ گورشان رباب خواهند زدن ؛ بعد از وفاتِ
حضرتش مگر یاران در میدانِ قونیه در سماع بوذند ، از ناگاه یارانِ
3 عظیم یاران‌را در پیچیذ ، سماع کنان سماع کنان بگور خانهٔ قاضی
سراج‌الدین رَحِمَهُ اللّهُ در آمذه سماعِ عظیم کردند وآن حکایت‌را یاذ
کرده سر می‌نهاذند وانصافها می‌داذند

6 (٥٤٨/٣) همچنان خدمتِ مالکِ أزِمّةَ آلفضلا مولانا صلاح‌الدینِ
ملطی رَحِمَهُ اللّهُ روایت چنان کرد که روزی حضرتِ سلطان ولد
فرموذ که جدّم مولانای بزرگ قَدَّسَ آللّهُ سِرَّهُ آلعزیز بحضرتِ
9 والدم در آخرِ وقت وصیّت فرموذ که خداوندگارم جلال‌الدین محمّد
اینک بحضرتِ اللّه می‌روم وملازمِ انوارِ ذاتِ حق خواهم بوذن

شعر (هزج)

12 ما زاده ز ذاتیم سوی ذات رویم   بر رفتنِ ما دهیذ یاران صلوات

وهمانا که منهیانِ عالمِ غیب وقاصدانِ ملأ اعلا پیوسته اخلاق واخبارِ
اخلاف‌را بارواحِ اسلاف می‌رسانند تا در چه حالند وبچه مشغولند ؛
15 اللّه اللّه آنچنان باش ودرآن کوش که من درآن حضرت شاذان
وسرافراز باشم ، نه آنک از سرِ تشویر سر درپیش افگنم وخجل
گردم واین وصیّت‌را همچون حلقهٔ زرّین درگوش کن

٥٤٨/٣ Z ١٥٩ ب B ١٤٩ آ K ٢٤٨ T, I, 622 ؛ H, II, 76 - 7

1 ثم واللّه KZ : ثم باللّه B || 6 همچنان KB : الحکایه Z || 13 اخبار KB : + و Z || 15 باش KZ : — B

شعر (سریع)

فَکُنْ حدیثًا حَسَنًا ذِکْرُهُ وإنّما ٱلنّاسُ أحادیث

وهمچنان کرد که فرموده بوذ، واشارت کرده وصذ هزار چندان؛ 3
وعاقبة الامر کمالِ حال بجائی رسیذ که فرموذ

شعر (رمل)

تو دلا چنان شذستی ز خرابی و زمستی سخنِ پذر نگوئی هوسِ پسر نداری 6

(٥٤٩/٣) همچنان از کرامِ اصحاب منقولست که خدمتِ بهاءالدین
بحری در آبگرم رنجورِ عظیم شذه بوذ؛ چنانک بکلّی ازو امیذِ حیات
بریذند، حضرتِ مولانا فرموذ که همچنان با جامه خوابش بر داشته 9
بحمّامِ آبگرم بردند ودر حوضِ دغدغی چندانی درمیانِ آبگرمش
غوطه داذ که در شمار آیذ؟ و تمامتِ یاران بی خوذ گشته از مذکور
دست شستند ودر حیرت افتاذند که زین سان معالجهٔ غریب هیچ 12
طبیبِ لبیب کیی را نکرده است وکسی ندیذه است وکسی را مجالِ
دم زدن نبوذ مگر فرزندش صلاح‌الدین فریاذ بر آورد؛ حضرتِ
مولانا بدستِ مبارکِ خوذ بهاءالدین را از آب بیرون آورده فرموذ 15
تا لحظهٔ آسایش کنذ؛ همانا که چون برخاست طعام خواست و شفای
عاجل حاصل گشته روانه شذ وگفت:

T, I, 622 ; H, II, 77 ٥٤٩/٣ Z ١٦٠ آ B ١٤٩ ب K ٣٤٨

8 عظیم KB : — Z || اومید KB : امیذ Z || 11 غوطه KB : غوط Z || 13 نکرده است KB : نکرده Z

شعر (رمل)

تو شفائی چو بیائی خوش و رو بنمائی   سپهِ رنج گریزند و نمایند قفا

3 و همچنان ازآن قدرت و تصرّفِ عظیم صذ هزار منکرِ مستکبر باقرار آمذه مرید و مؤمن شذند و بهشتی گشتند

(٥٤٨/٣) همچنان منقولست که روزی در صفتِ بذگوهرانِ منکر
6 معانی می‌گفت؛ فرموذ که مگر عقربی در کنارِ جوئی گشت می‌کرد؛ از ناگاه سنگ‌پشتی یعنی کاسو سوی عقرب بیامذ که در چه کاری؟ گفت چارهٔ می‌جویم تا آنسوی جویم گذر افتذ که مرا قوم و فرزندان
9 آنسویست؛ کاسو بحکمِ شفقت و غریب نوازی عقرب‌را چون خویشانِ اقرب بر پشت بگرفت و بر روی آب روانه شذ؛ چون در میانهٔ جو رسیذند عقرب‌را هوسِ نیش زذن شذ بر پشتِ سنگ‌پشت خیشی
12 می‌کرد؛ پرسیذ که چه می‌کنی؛ گفت: هنرنمائی میکنم؛ تو کرمِ خوذ نموذه بر ریشِ من مرهم نهاذی، من بر تو نیش می‌زنم و بر تو مهربانیٔ من همین است؛ همان لحظه کاسو درآب غوطه خورد و عقربِ نابکار
15 بنارِ جهنم پیوست و این بیت‌را فرموذ

شعر (طویل)

أَلاَ فاقْتُلُوا النَّفْسَ الْخَبِيثَ وبَادِرُوا
18 وَلا تَتْرُكُوها حَيَّةً فَهِيَ عَقْرَبُ

T, I, 624 ؛ H, II, 79   ٥٥٠/٣ Z ١٦٠ ب B ١٥٠ آ K ٣٤٩

1 a خوش BZ : بما K || 5 همچنان KB : الحکایه Z || 6 کنار KZ : کنارهٔ B
10 آب KB : + روان Z || 12 پرسیذ که KZ : گفت B || 13 بر ریش KZ : بریش
B || 14 همین K : همان BZ || 17 بادروا BZ ; + ها K

شعر (رمل)

جاهل ار با تو نماید همدلی   عاقبت زخمت زند از جاهلی
مهرِ ابله مهرِ خرس آمد یقین   کینِ او مهرست و مهرِ اوست کین   3

(۵۵۱/۳) همچنان منقولست که روزی جلال الدینِ مستوفی رَحِمَهُ اللهُ ولیمهٔ عظیم ساخته بوذ و تمامتِ اکابر را خوانده ؛ چون خوان را بینداختند و صلای افطار طعام کردند هر یکی برغبتِ تمام و اشتهای صادق بلوت مشغول شذند ؛ همانا که حضرتِ مولانا افطار نکرد و التفات ننموذ ؛ مستوفیِ سر می‌نهاذ و الحاح می‌کرد ؛ خذاوندگار تمهیدِ عذر فرموذ که معدهٔ ما قوی ضعیف شذه است و بذآن جانورِ لاغرِ پشتِ ریش گشته را می‌ماند که در وقتِ پالان نهاذن نالان و منحنی شوذ و تحمّلِ آن بار ندارذ ؛ چه اگر کوفته نگشتی ، کوفتهٔ چند خورده شذی ؛ مستوفیِ بیچاره گریان گشته مستوفا بندگیها کرده بنده و مرید شذ ، و یاران را بتشریفاتِ فاخر مشرّف گردانیذ و آن روز سه هزار درهم قوّال‌انداز داذ

(۵۵۲/۳) همچنان منقولست که روزی جماعتی از اصحابِ جدل و اربابِ حیَل سؤال کردند که چون حق سبحانه و تعالی از کتمِ عدم وجردِ مبارکِ آدم علیه السلام بظهور آورد و از آب و گل ترکیبش فرموذ که خَمَّرْتُ طِینَةَ آدَمَ بِیَدِی اَرْبَعِینَ صَبَاحًا ، عجبا درآن

T, I, 626 ; H, I, 80   ۵۵۱/۳-۵۵۲ Z ۱۶۰ ب ۱۵۰ آ K ۲۵۰

3 مهر . . . اوست کین KBZh : — Z ‖ 4 همچنان KB : الحکایه Z ‖ 5 الله BZ : + عظیم K ‖ 10 در KB : — Z ‖ 13 درهم BZ : درم K ‖ 16 سبحانه BZ : — K

2 جاهل . . . جاهلی : MN ، ج ۶ ، ص ۳۵۵/۱۴۲۴ ؛ MA ، ص ۸/۵۸۶
3 مهر . . . اوست کین : MN ، ج ۲ ، ص ۳۶۴/۲۱۳۰ ؛ MA ، ص ۱۱/۱۵۱

آب وگلِ او کاه آمیخته بوذ یا نی؟ فرموذ که در قرآنِ مجید خَلَقَ
الانْسَانَ مِن صَلْصَالٍ کَالفَخّارِ (١٤/٥٥) فرموده است که معنیش
3 آب وگلِ محض باشذ، واگر در آن آب وگل کاهی آمیخته بوذی
پاشنهای من نکفتی وهردو پاشنهٔ خوذرا باز نموذ که ازآبِ وضو
در یخبندان وریاضتِ سماع شکافها کرده بوذ، همشان ازآن جوابِ شافی
6 ولطفِ وافی حیران مانده باخلاصِ تمام بنده و مرید شذند وبذآن
حلمِ خلیلی وعلمِ حبیبی انصافها داذند

(٥٥٣/٢) الحکایه: اولادِ مدرّس چلبی شمس‌الدین و بدرالدین
9 رَحِمَهُمَا اللهُ حکایت چنان کردند که در اوّلِ وهلت که مریدِ حضرتِ
مولانا شذیم، از هیبتِ او دهشتِ عظیم برما غالب گشته مجالِ حرکت
نداشتیم و در حجرهٔ مدرسهٔ مبارک منزوی گشته می‌سوختیم؛ مگر
12 جهتِ خداوندگار بر بامِ مدرسه خوابگاهی ساخته بوذند؛ و مُحجّر
کرده؛ همانا که شبی از سرِ روزنِ ما سرِ مبارک‌را فروذ آورده
فرموذ که بالا بیائید که درین ایّام زیرِ سقف خفتن گرانی وکسل
15 می آورذ؛ بهتر آن باشذ که سقفِ سماوات‌را تفرّج کنان بخواب رویذ؛
چون بربام برآمذیم؛ دیذم که بدامنِ مبارکِ خوذ خاکِ لطیف
پرکرده بیاورد و درکنارِ بام فرو ریخت وگفت: برای وضو و میزک
18 بایست شوذ تا شما را بزیر آمذن زحمت نباشذ واز وفورِ این رحمت مارا
طاقتِ صبر نمانده بیخوذ شذیم؛ دیذم که خداوندگار سرِ مارا بر

T, I, 626 ; H, II, 80 — ٥٥٣/٣ Z ١٦٠ آ B ١٥٠ آ K ٢٥٠

2 که B: — KZ ‖ 8 الحکایه Z: همچنان KB ‖ 11 مبارک BZ: — K ‖ 14 بیائید KZ: بیایند B ‖ 17 ریخت Z: بریخت KB ‖ 18 بزیر آمذن KB ~ زحمت نباشذ Z

سرِ زانو نهاذه مرحمت می‌فرموذ و بوسها می‌داذ ؛ زهی شفقتِ شاهانه و دلداریٔ پذرانه و بنده نوازیٔ محبّانه و مرید پروری و کمالِ متابعتِ محمّدی ! چنانک فرموذ 3

شعر (مجتث)

بیا بیا که تو از نادراتِ ایّامی | براذری پذری ماذری دلآرامی
بنامِ خوبِ تو مرده زگور برخیزذ | گزاف نیست براذر چنین نکونامی 6

(۳/۵۵۴) مرویست که روزی خدمتِ معین الدین پروانه بزیارت آمذه بوذ ؛ التماس نموذ و اجازت خواست که بالای تربهٔ سلطان العلما قدّس الله روحَهُ قبّهٔ نادر و طاق غریب بنا کنند ؛ مولانا فرموذ که چون بهتر 9 از قبّهٔ افلاک نخواهند بوذن ، پس برین طاقِ مینا اختصار کن وفارغ باش؛ سر نهاذ و خدمات نموذ

(۳/۵۵۵) الحکایه : همچنان از اصحابِ عظام منقولست که خدمتِ 12 خواجه شمس الدینِ عطّار رَحِمَهُ اللهُ از جملهٔ مریدانِ قربت یافته بوذ ، و از اربابِ قبابِ وهّاب شذه ، واوقات بتجرّعِ صهبا میل کردی ودرحالتِ مستی مغیّبات وکرامات گفتی ؛ مگر روزی همچنان مستِ 15 طافح بر خاست وبحضرتِ مولانا آمذ وازو شمع وشاهد ونقل وغیره التماس نموذ وبجِدّ گرفت ؛ فرموذ که اورا درحجرهٔ کرده شمعی پیشِ او نهاذند ؛ وخاتونش را شاهدِ وقتِ او گردانیذه انواعِ نقلها مهیّا 18

۳/۵۵۴ ـ ۵۵۵ Z ۱۶۱ آ B ۱۵۰ ب K ۲۵۱
T, I, 627 ; H, II, 81

6b نامی KB : + الحکایه Z || 9 طاق BZ : طاق K || 11 خدمات KB : خدمت Z || 12 اصحاب ZB : — K || 13 رحمه الله KZ : رحمة الله علیه B || 18 خاتونش را KZ : خاتون مذکور را B

کردند ؛ بعد از ازالتِ سُکر چون بخوذ آمذ و خوذ را درحجرهٔ مدرسه
یافت و خاتون را در پهلوش نشسته دیذ ، دیوانه وار پرسیذ که این چه
3 حالتست؟ چنانک واقع شذه زن باز گفت ؛ فریاذ کنان بر خاست
و جامه ها را بر خوذ چاک زذه خاک بر سر می‌کرد واشکهای خونین
می ریخت ؛ حضرتِ مولانا مذکور را درکنار گرفته دلداریها فرموذ
6 و برو بخشوذ ؛ همان ساعت سر در قدمِ خداوندگار نهاذه از سرِ
آن شر بر خاست وتوبهٔ نصوح کرده چندانک زنده بوذ دیگر طعامِ
روز نخورد

9 (٣/٥٥٦) همچنان روزی در معرفت فرموذ که حق تعالی می فرمایذ که
من نیازِ بندگان را چندان دوست می‌دارم که اگر بندگانِ من مسکنت
و مذلّت ننموذندی وتضرّع نکردندی نیاز را از ایشان می بردم ومن بخوذیِ
12 خوذ بذیشان نیازمندی می نموذم؛ امّا حضرتِ بی نیازِ من نیازمندان را
دوست می دارذ

(٣/٥٥٧) همچنان درویشی را گفتند که ترکِ نیاز چرا کردی؟
15 گفت : چندان نیاز نموذم که بی نیاز شذم ؛ نیاز منزلِ آخرین است ؛
پیوسته بی نیاز نیاز را دوست می دارذ

٣/٥٥٦ - ٥٥٧ Z ١٦١ ب B ١٥٠ ب K ٢٥٢ T, I, 628 ; H, II, 82

2 خاتون را KZ : خاتونش را B || دیوانه وار KZ : ازو B || 3 حالتست Z : حال است KB || 9 همچنان KB : الحکایه Z || 14 همچنان KB : الحکایه Z || که ترک KZ : — B

شعر (مجتث)

پرير عشق مرا گفت من همه نازم
همه نياز شو آن لحظهٔ كه ناز كنم 3

چو ناز را بگذارى همه نياز شوى
من از براى تو خوذ را همه نياز كنم

(۵۵۸/۳) الحكايه : همچنان اعزّهٔ اصحاب كه مقرّبانِ جنابِ آن 6
حضرت بوذند ، چنان روايت كردند كه غرّهٔ ماهِ رمضانِ مبارك شذه
بوذ ؛ از ناگاه حضرتِ مولانا از ميانِ ياران ناپديذ شـذ ؛ چندانى
درجايهاى معيّن طلب كردند كس نشان نداذ ، وياران فوج فوج 9
سوبسو جستند ؛ اصلا ، مقامش معلوم نگشت ؛ وهمگان سوار گشته
درين حالت حيران ماندند ؛ مگر در باغچهٔ مدرسه بچاهِ آبى كه بوذ
در آمذه يوسف وار معتكف گشته است وفرو كشيذه وهيچ كسى را 12
خبرى نى ؛ همانا كه روزِ عيدِ مباركْ كه اصحاب ملول وماتم زذه
نشسته بوذند ، بيرون آمذه بمدرسه خراميذ ؛ غريو از نهاذِ عاشقان
برخاسته شاديها كردند وبسماع شروع فرموذه اين غزل را سرآغاز كرد كه 15

شعر (مضارع)

باز آمذ آن مهى كه نديذش فلك بخواب
آورد آتشى كه نميرد بهيچ آب 18

الى آخره
واكابر شنيذه جوق جوق بزيارتِ حضرتش مشرّف مى‌شذند

T, I, 628 ; H, II, 82

۵۵۸/۳ Z ۱۶۱ ب B ۱۵۱ ب K ۲۵۲

. 2 من K : — ZB || 4-5 چو ناز را ... كنم KB : — Z || 6 الحكايه BZ : — K ||
8 چندانى ZB : چندانك K || 10 جستند KH : مى جستند Z || 11 باغچه BZ : بغچه K ||
13 كه KZ : — B || 20 مى شذند KZ : مى شوند B

(۵۵۹/۳) همچنان خدمتِ ولیِّ پنهانی، گوهرِ بحرِ لا مکانی مولانا اختیارالدین امام رضی الله عنه روایت کرد که روزی حضرتِ
3 مولانا بباغِ چلبی حسام الدین می‌رفت تنها؛ و من بنده در پیِ آن سلطانِ دین آهسته آهسته می‌رفتم؛ و سوگندانِ عظیم می خورد که بحقِّ ذوالجلال والاکرام که برین چشمهای ظاهر می‌دیدم که حضرتِ شیخ گزی
6 از زمین بالاتر بین السماء والارض می رفت و من بیهوش گشته افتاده ام؛ چون برخاستم؛ خداوندگار بکارِ خوذ رفته بوذ؛ روزی در خلوت بگوشِ من فرموذ که کمتر از مرغی نتوان بوذن؛ خصوصا که مرغانِ
9 عرشی و گفت:

شعر (رمل)

مرغِ باغِ ملکوتم نیم از عالمِ خاک
12 دو سه روزی قفصی ساخته اند از بدنم

(۵۶۰/۳) همچنان مگر بعضی از یارانِ فقیر از قلّتِ منال وکلّتِ حال شکایت می‌کردند؛ فرموذ که در زمانِ مصطفی علیه السلام قحطِ
15 عظیم شذه بوذ واز صحابه یکی‌را مُدّی آردِ جو بوذ؛ وبر حضرتِ رسول تشنیع می‌زذ که درین ایّامِ غلا چه خواهم کردن؛ فرموذ که آن آرد را بفروش و توکّل کن؛ بحکمِ اشارتِ نبوی بر دوش گرفته میانِ اصحاب
18 مزاد می کرد که یک مُد آرد که می‌خرد؟ هیچ کسی مشتری نشذ ورغبت

۵۵۹/۳ Z ۱۶۱ ب B ۱۵۱ ا K ۲۵۲ T, I, 630 ; H, II, 83

1 همچنان KB : الحکایه همچنان Z || 6 می رفت KZ : رفت B || 7 در خلوت : بخلوت BZ || K 12 بدنم KB : + الحکایه Z || 14 علیه السلام KB : صلعم Z || 18 یک مد KZ : یک من B || ارد BZ : جو K || کسی KZ : کس B

نکردند ، یکی می‌گفت که من یکماهه قُوتی دارم ، آن بمن کافیست ؛
دیگری می‌گفت که من قوتِ ده روزه دارم ؛ صحابهٔ دیگر می‌گفت :
مرا دو روزه طعام هست ، چون هیچ نماند رزّاق حاضرست ؛ تا حدّی 3
که درویشی گفت : مرا لقمهٔ هست که شب افطار کنم ؛ ذخیره‌ام
نمی باید ؛ همچنان حضرتِ رسول صلعم تصرّف فرموده علی حده
هر یکی‌را قوّتِ توکّل بخشیده بوذ که اصلا غمِ قوت نداشتند وعلَم 6
در سلوکِ ملوکِ حقیقت می افراشتند؛ هماناکه آن صحابیٔ عزیز خجل
گشته ، حضرتِ رسول فرموذ که ترا دو ماهه قوتی هست و هنوز شکایت
می‌کنی روا نباشذ وآن‌را حق تعالی نپسندذ ؛ فی الحال تصدّق نموذه 9
توبه کرد و توکّل نموذ و بقوّتِ روحانی مؤیّد گشت

شعر (رمل)

هین توکّل‌کن ملرزان پا و دست رزقِ تو بر تو ز تو عاشق ترست 12
گر تو نشتابی بیایذ بر درت ور تو بشتابی دهذ دردِ سرت
تو نهٔ زآن نازنینانِ عزیز که ترا دارند بی جوز ومویز
15
یاران استغفار کرده شکرها کردند و فارغ شذند

1 یکماهه BZ : یکماهنه K || 5 صلعم KZ : الله B || 8 سلوک KZ : + و B || 12 a و KZ : و B || b بر KZ : از B|| زتو BZ : بتو B || 13 b درد سرت KZ : + زررا خاک و سنگ بیرون کسیدند و بعالم اوردند تا خلایق منفعت گیرند ، هماناکه این مدخلان B || 15 شدند KB : + الحکایه Z

12 هین ... عاشقترست : MN ، ج ۵ ، ص ۱۸۲/۲۸۵۱ ؛ MA ، ص ۲۳/۵۰۹
13 گر تو ... درد سرت : MN، ج ۵ ، ص ۱۵٤ (در نوط) ؛ MA ، ص ۲۵/٤۹۵
14 تونهٔ ... مویز : MN ، ج ۵ ، ص ۱۸۲/۲۸٤۵ ؛ MA ، ص ۲۰/۵۰۹

(٥٦١/٣) همچنان روزی فرموذ که مردمِ عاقل چندانی زحمات
کشیذند و رنجهای حدّ دیذند ، تا سیم و زررا در خاک پنهان کنند
3 تا کسی از آنجا فایده نگیرذ ؛ عاقبة الامر همه‌شان عور و بی نوا خواهند
رفتن وآن مال مردریگ خواهذ ماندن

شعر (رمل)

6 عاقبت تو رفت خواهی نا تمام کارهایت اَبْتَر و نانِ تو خام
ازخراج ار جمع آری زرچو ریگ تو بمیری وآن بماند مرد ریگ

(٥٦٢/٣) همچنان روزی فرموذ که مردی آنست که خاک را
9 زر کنذ ؛ امّا مردی آنست که زررا خاک کنذ ؛ ولله الحمد که در
هر دو حال پهلوانیم

شعر (رمل)

12 پیشهٔ مردی ز حق آموختیم پهلوانِ عشق ویارِ احمدیم

(٥٦٣/٣) همچنان روزی بخدمتِ پروانه عذری می خواست که
کشتیٔ وجودِ درویش در بحرِ تصرّفِ حق بحکمِ خوذ نیست

15 شعر (بسیط)

تَجْرِی الرِّیَاحُ بِمَا لاتَشْتَهِی السُّفُنُ

٥٦٣ـ٥٦١/٣ Z ١٦٢ آ B ١٥١ ب K ٣٥٥ T, I, 632 - 3 ; H, II, 85

3 نگیرد KB : نگیرند Z || 7 مردریگ KB : + الحکایه Z || 9 کنذ KZ : کنند B || 11 شعر KZ : — B || 12 احدیم KB : + الحکایه Z || 14 درویش KZ : — B || 15 شعر B : — KZ

6 عاقبت ... خام : MN ، ج ٣ ، ص ١٢٩/٩ ؛ MA ، ص ٧/١٩٦
7 از خراج ... مردریگ : MN ، ج ٤ ، ص ٦٧١/٣١٨ ؛ MA ، ص ٢١/٤٤١
16 تجری ... السفن : دیوان ابی الطیب المتنبی ، ج ٤ ، ص ٢٣٦

وَاللّهُ غَالِبٌ عَلَى اَمْرِهِ (٢١/١٢) ؛ هرکه نورِ چهرهٔ یَفْعَلُ اللّهُ مَا یَشَاءُ (٢٧/١٤) را مطالعه کند هیچ اعتراض در نهادِ
او نماند و برهمهٔ خلایق مرحمت نماید و همچنان نیکیٔ که برای رضای الله 3
بوَذ خالصًا لِوَجْهِ اللّهِ به از نورِ آفتاب بوَذ و ماهتاب، واستخوانِ
محسن در گور روذ، امّا نور در زیرِ گور نروذ؛ بیازما اینک نورِ
آفتاب را در گورکن باز بر سر آیذ و فرو نماند؛ این سخن پایان ندارذ، 6
یعنی نیکیٔ نیکان همچنانست اگرچه نیک مرد در گور فرو روذ امّا نورِ
احسانِ او وتابشِ نامِ نیکِ او تا ابد الاعصار درخشان باشذ

شعر (بسیط) 9

وَ اَلخَیْرُ کالشَّمْسِ لا یَخفَی إلَی اَلاَمَد

و این کلمات ترکیبِ ایشانست؛ پروانه سر نهاذ و بر خاست ویاران را
بی حدّ بندگیها نموذ 12

پایان جلد اوّل

9 شعر K : — BZ || 10 یخفی KBZ : یکفی Kh

ve Mevlevîlik tedkiklerinin başlamasından itibaren kısmen veya tamamen tercüme edilmştir.

Türkçe tercümeleri

1) Zāhid b. 'Ārif tarafından 803 h./ 1400-01 m. *Maḫzan al-asrār*[1] adıyla yapılan tercüme. *Manāḳib al-'ārifīn*'in, dil bakımından oldukça sâde olan bu tercümesinde, Şams al-Dīn-i Tabrīzī bölümünde anlaşılması güç bazı parçaların çıkarıldığı ve manzum kısımların ve âyetlerin olduğu gibi bırakılıp türkçeye çevrilmedikleri görülmektedir.

2) Gevrek Zâde Hasan (ölm. 1216 h. 1801 m.)[2], *Tarcuma-i manāḳib al-'ārifīn.*[3] 1210 h. de yapılan bu tercümede manzum kısımlar hariç diğer kısımlar tamamiyle Türkçeye çevrilmiştir.

3) 'Abd al-Bāḳī b. al-Şayḫ al-Sayyid Abū Bakr Dede Efendi[4], *Tarcuma-i manāḳib al-'ārifīn* veya *Tarcuma-i Aflāḳī*[5], aslına sâdık kalınarak yapılan bu tercümeye mütercim 1208 h./ 1793 m. de başlayıp 1212 h./ 1797 m. de bitirmiştir. Tercümede aslına sadık kalınmakla beraber bazan anlaşılması güç yerlerde açıklama mahiyetinde ilâveler yapılmıştır. Ancak, açıklama mahiyetinde olan bu ilâveler, eserin bütününe nazaran hiç mesabesindedir. Ayrıca Farsça beyitlerin çok azının tercüme edildiği, çoğunun ise, olduğu gibi bırakıldığı görülmektedir.

4) **T** = Ahmed Eflâkî, *Āriflerin menkıbeleri*, Türkçeye çeviren Tahsin Yazıcı, Dünya edebiyatından tercümeler, Şark-İslâm klâsikleri: 26, c. I-II, Ankara, 1953-54. Eserin

[1] Tavsifi için bk. İstanbul Kitaplıkları Tarih-Coğrafya katalogları 6. fasikül, İstanbul, 1946, s. 533

[2] Tercüme-i hali için bk. M. Süreyya, Sicill-i Osmani, c. II., s. 162 M. Tahir, Osmanlı müellifleri, c. III, s. 213

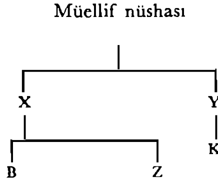
[3] Muhtelif nushaları için bk. Ahmed Eflâkî, Ariflerin menkıbeleri c. I, s. XCVI-XCVII (önsöz)

[4] Tercüme-i hali için bk. Sicill-i Osmâni, c. I, s. 300

[5] Muhtelif nushalar için bk. H. Ritter, Philologika XI, Der Islam c. XXVI, s. 130; İstanbul kitaplıkları Tarih-Coğrafya katalogları, 6. Fasikül s. 444.

Bu ve diğer bazı nushalarla yapılan karşılaştırmada istinsah tarihleri H. X. asrın sonuna kadar çıkan nushaların tertip bakımından biribirinden biraz farklı oldukları ve bu bakımdan iki gruba ayrıldıkları görüldü. Buna göre mevcud nushaların şecereleri şu şekilde gösterilebilir :

Müellif nüshası

K (= Konya) nushasının istinsah edildiği meçhul nushada müstensih tarafından rivayetlerin tertibinde, yukarıda anlatılan sebepler dolayısiyle bazı değişiklikler yapıldığı anlaşılmaktadır. **B** (=Bursa) nushasındaki rivayetlerin kenarlarında "bu rivayetin falan bölümde olması lâzımdı" gibi kayıtlar, gerek kendisinin, gerekse onunla aynı tertibi muhafaza eden **Z** (=Serez) nushasının, müellifin orijinal nushasına istinad eden bir nushadan istinsah edildiklerini göstermektedir.

Metnin tesisinde faydalanılan bu üç nusha, yukarıdaki tavsiflerinden de anlaşılacağı üzere istinsah tarihleri bakımından başkalarına nazaran oldukça eski sayılabilecekleri gibi istinsah edildikleri devirlerde okunup başka nushalarla da karşılaştırılmışlardır.

Manāḳib al-'ārifīn'in tercümeleri

Manāḳib al-'ārifīn, başta türkçe olmak üzere tamamen veya kısmen muhtelif dillere tercüme edilmiştir. Türkçe tercümeleri Anadolu'da muhtelif devirlerde ve muhtelif şahıslar tarafından yapıldıkları için Türk dili ve tercüme tekniği bakımından büyük bir ehemmiyet taşır. Bu tercümelerden ilkinin, kendi devrine ait metinlerin azlığı göz önünde bulundurulursa, bir kat daha değeri artar. Eser, Avrupa'da Mevlānā

Lev. VII — B = Bursa Genel Kitaplığı Eşref Zade Dergâhı 1203 No. lu Manâḳib al-'ârifîn nushasının 836 tarihli istinsah kaydı

بسم الله الرحمن الرحيم

Lev. VI — B = Bursa Genel Kitaplığı Eşref Zade Dergâhi 1203 No. lu Manâkib al-ʿârifîn nushasının ilk sahifesi

[illegible]

از فضل حق چو این حد انعام رسید آغاز حکایت بانجام رسید

این درج که درج درج شاهانست المنة لله که باتمام رسید

کتبه العبد الضعیف المحتاج الی رحمة الله تعالی یوسف بن

سلیمان عفا الله عنهما روز یکشنبه فی وقت الظهر

تاریخ هجرة رسول سنة ثمان وعشرین

وثمانمایه

هر که خواند دعا طمع دارم زانکه من بنده گنهکارم

Lev. V — Z = Süleymaniye Kitaplığı Serez 1794 No. lu Manākib al-'ārifīn nushasının 828 h. tarihli ferağ kaydı

بسم الله الرحمن الرحيم

Lev. IV — Z = Süleymaniye Kitaplığı Serez 1794 No. lu Manākib al-'ārifīn nushasının ilk sahifesi

B = Bursa Genel Kitaplığı Eşref-Zâde dergâhı 1203, Miklabı kopmuş, şemse ve zincirekli tamir görmüş koyu kahve rengi meşin cild içinde 27 X 17.8 (18.3 X 11.4) cm. eb'adında olup 259 varaktır. Her sahifede 22 satır vardır. Yazı talik, söz başları kırmızı mürekkeple. Noktalar çok defa ihmal edilmiştir. Bazen de asıl yerlerine konmamıştır. Bazı rivayetlerin kenarlarında, bulunmaları gereken yerler işaret edilmiştir. (meselâ bk. 141b, 139a, 149a, 193b vb.). Kitabın başına sonradan ilâve edilen bir varakta "Kınalı zade Efendi Ḥasan Çelebi hazretlerinindir" diye bir kayıt vardır. Arka sahifede (b) ihtimal vaktile bu cild içinde bulunan kitapların bir listesi verilmiştir. Bu listeye göre bu cild içinde 1) *Şarḥ-i ba'żi aḥādīs̱-i şarīfa bi 'l-fārisiyya*; 2) Abū Muḥammad 'Abdallāh b. Muḥammad al-Ḳalānisi, *Kitāb fi't-taṣavvuf;* 3) Nacmaddīn al-Kubrā, *Risāla fi ādāb al-ṣūfiyya;* 4) Mavlānā Calāl al-Dīn Rūmī, *Fīhi mā fīh;* 5) Aflākī, *Manāḳib al-'ārifīn* bulunmakta imiş. Ayrıca 1a da Bursa'da Çelebi zâde İsma'īl 'Āṣım'ın istishab kaydı vardır. Giyās̱ al-Dīn al-Kātib tarafından 836 h. yılının safar ayında istinsah edilmiştir. İmlâ hususiyetleri bakımından harflerin noktalarını ihmal hariç Serez nushasına benzemektedir.

Bh = Bursa Eşref-Zâde dergâhı 1203 No. lu nushada başkaları tarafından işaret edilen farklar

K = Konya Âsar-ı Atika Müzesi 2158. Kahve rengi meşin bir cilt içinde olup 25.6 × 17.5 (19 × 13) cm. eb'adındadır. 676 sahifedir. Yazı talik, söz başlıkları kırmızı mürekkeple olup her sahifede 17 satır vardır. Unvan sahifesini teşkil eden iki sahife müzeyyen. 978 h. de Vezir-i a'zam Mehmed Paşa tarafından vakfedilmiştir. 869 safarinin yarısında 509 sahifelik bir kısmının, arta kalanının ise, aynı yılın Cumada'l-ulâsının 14 ünde istinsahı ikmal edilmiştir (bk. vrk. 509 ve 676). Ancak nushanın, sunulan metinde işaret edildiği gibi ilk yarısında yirmi otuz sahife kadar eksiği vardır.

Bu nusha da imlâ hususiyetleri bakımından ی ve bir sesliden sonra ذ lerin noktasız yazılmaları hariç **Z** (= Serez) nushasına benzemektedir.

Kh = Konya Âsâr-ı Atika Müzesi 2158 No. lu nushada başkaları tarafından gösterilen farklar.

Z = Serez (Süleymaniye Kütüphanesi) 1794, Miklaplı, şemse ve zincirekli koyu kahve renkli meşin bir cilt içinde bulunan bu nusha 17.5 X 27 (yazı eb'adı: 21.5 X 14) cm. eb'adında olup 284 varaktır. Her sahifede 21 satır vardır. Manāḳīb al-'ārifīn 1b-283b arasındaki sahifeleri işgal etmektedir. Başında as-Sayyid 'Abd al-Raḥmān b. Aḥmad Amīn al-Sirozi'nin, bu nushayı Siroz Kütüphanesine vakfettiğine dair vakıf mühürü vardır. Sonda vrk. 284a da Mavlānā'nın soyunun Abū Bakr'a kadar uzanan muhtelif şecereleri verilmektedir. 284a-b de Türk şairlerinden Muhyi'nin iki türkçe gazeli vardır. Bu nusha, Yūsuf b. Sulaymān tarafından 828 h. de istinsah edilmiş ve ondan oğlu Sulaymān'a intikal etmiştir.

Bu nushanın yazı hususiyetleri:

1) د harfi, Farsça kelimelerde ی den veya bir sesliden sonra ذ olarak yazılmıştır. Meselâ: بیذا ve کنذ gibi. Arapça kelimelerden ise sadece خدمت kelimesi daima خذمت şeklinde yazılmıştır.

2) پ ، چ ، ژ harfleri, bazan ب ، ج ، ز şeklinde yazılmıştır.

3) گ harfi, bazan ve çok defa güç hallerde ک in üzerine (ʻ) nokta konulmak suretiyle ڬ şeklinde belirtilmiştir.

4) Kelime içindeki hemzeler daima ی ile gösterilmiştir. Meselâ: فوايد فوائد ، وقايع وقائع şekillerinde yazılmıştır.

5) Arapça kelimelerde elif-i mamdūda'dan sonra hiç hemze yoktur. Hemze sadece kelime muzaf mevkiinde ise konulmuştur. Meselâ : علماء دهر gibi. Muzaf halinde bazan de onun yerini yay-yı izafet almıştır. Meselâ: فضلای قونیه

6) ه veya ة ile nihayetlenen Farsça veya Arapça kelimelerin cemilerinde bunların yerini Farsça çoğul edatı olan ها alır. Meselâ: جامها ، خانها ، نعرها (جامهها ، خانهها ، نعرهها yerine)

7) که ve چه ilgi zamirleri آن ile veya بل ile gedikleri vakit آنچ ، آنک şeklinde yazılmıştır. Meselâ: چنانک ، بلک gibi.

Zh = Serez 1794 No. lu nushanın aslında başkaları tarafından tesbit edilen farklar

Masnavî,[1] *Dîvān-i kabîr,*[2] *Maktūbāt*[3];. Ayrıca bizzat Mavlānā tarafından muhtelif kitapların kenarlarına yazılan kayıtlardan faydalanılmıştır[4]. İsimleri sayılan bu eserlerden nakledilen parçaların büyük bir kısmı sonulan metinde gösterilmiştir. Bir kısmı da II. cildin sonuna bırakılmıştır.

Manākib al-'ārifîn neşrinin dayandığı nushalar

Manākib āl-'arifîn'in çeşitli bakımlardan arzettiği ehemmiyetine rağmen ilmî esaslara dayanan tenkidli bir tabı yapılmamıştı. Bundan altmış iki yıl önce Hindistan'da Agrah'ta "*Savāniḥ-i 'Umr-i Hażrat-i Mavlānā Rūmî musammā ba manākib al-'ārifîn*" adıyla yapılan baskısı ise, birçok hatalarla dolu olduğu gibi tamamiyle de tükenmiş bir durumda idi. Bu hususları ve bilhassa Anadolu Selçukluları tarihi bakımından arzettiği değeri göz önünde bulunduran Türk Tarih Kurumu, eserin Türkiye'de bulunan eski elyazmalarına istinaden ilmî neşrinin yapılması işini bu satırları yazana havale etmek lûtfunda bulundu. Bu maksatla eserin, vaktiyle Prof. H. Ritter tarafından tesbit ve tavsif edilen[5] nushaları tedkik edildikten sonra onun gözünden kaçmış başka nushaların bulunup bulunmadığını tahkik için kütüphanelerimizde yeniden bir araştırma yapıldı. Nitekim bu araştırma sonunda, muhtelif sebeplerle Prof. Ritter'in görmediği çok daha eski ve mevsuk sayılabilen bir çok nushalara tesadüf edildi.

Bu şekilde tesbit edilen ve sayıları oldukça kabarık olan bu nushalar arasında Süleymaniye Kütüphanesi Serez kitapları 1794 No. da kayıtlı nusha, metnin tesisi için esas olarak alındı ve bu nusha ile karşılaştırmak üzere de Bursa Kütüphanesi Eşref Zâde Dergâhı kitapları 1203 No. lu nusha ile Konya Âsâr-ı Atika Müzesi 2158 No. lu nushalar tercih edildi.

[1] Maşnavî'den alınan bütün beyitler sunulan metinde gösterilmiştir.

[2] Dîvān-i kabirden alınan beyitler, Prof. Badî' al-Zamân tarafından yapılacak neşrine intizaren eserin II. cildinin sonunda gösterilecektir

[3] Bk. Ahmed Eflâkî, Âriflerin menkıbeleri, c. I, s. XXXVIII

[4] Bk. bu kitap, s. 531

[5] Bk. H. Ritter, Philologika XI (Der Islam, c. XXVI, s. 129-30)

bilecek bir takım rivayetlerin ya üstlerinin çizildikleri veya kaydedilmedikleri görülmektedir[1].

Aflākī'nin *Manāḳib al-'ārifīn*'i yazarken faydalandığı başlıca eserler, bu satırları yazan tarafından yapılan tercümesinin ön sözünde işaret edildiği[2] gibi şunlardır: Farīdūn b. Aḥmad Sipahsālār, *Risāla*, Aflākī isim zikretmeden bu eserin muhtevasının dörtte üçünden fazlasını bazan küçük ifade ve kelime değişikliği ile bazan da genişletmek suretiyle eserine nakletmiştir. Aflākī'nin bu parçaları naklederken Sipahsālārdan bahsetmeyişi şu sebeplerle iyzah edilebilir : Sipahsālār, eserini tamamlamadan ölmüş, bu bakımdan kitabı herkes tarafından tanınmamıştır. Sipahsālār'ın eseri, 'Aṭṭār'ın Taẕkirat al-avliyā'sı âyarında bir eser olmaktan çok uzak ve halkın hoşuna gidecek kerametleri ihtiva etmediği için beğenilmemişti. Bu bakımdan 'Aṭṭār'ın Taẕkirat al-avliyā'sına benzer bir eserin yazılması arzu ediliyordu. Aflākī, 'Arif Çelebi ve etrafındakilerin bu arzularını yerine getirmek için *Manāḳib al-'ārifīn*'i yazmağa başlamış, ancak Sipahsālār'dan faydalandığı halde ehemmiyetsiz addedilen bir eser olduğu için de adını bile zikretmemiştir.

Sipahsālār'ın *Risāla*'sından nakledilen parçalar *Manāḳib al-'ārifīn*'in Türkçe tercümesinde işaret edildiği[3] gibi, sunulan Farsça metinde de (notlarda) gösterilmiştir. Bu arada gözden kaçan kısımlar da ikinci cildin sonunda işaret edilecektir. Sipahsālār'ın dışında Aflākī şu eserlerden faydalanmıştır : Sultan Valad, *İbtidā'-nāma* (Valad-nāma)[4] ve *Ma'ārif*[5]; Şams addīn-i Tabrīzī, *Maḳālāt*'ı, muhtelif kısımlarından alınmak suretiyle bu eserin takriben üçte biri olduğu gibi nakledilmiştir[6]; Mavlānā Calāl ad-Dīn-i Rūmī, *Fīhi mā fīh*[7],

[1] krş Neşredilen metin, s. 274

[2] Ahmed Eflâkî, Âriflerin menkıbeleri, Türkçeye çeviren Tahsin Yazıcı Ankara 1953, c. I, Önsöz, s.

[3] Bk, Ahmed eflâkî, Âriflerin menkıbeleri, c. I, s. XI-XL (Önsöz)

[4] Bk. ayni eser, s. XXII-XXV

[5] Bk. aynı eser, s. XXVII-XXIX

[6] Bk. aynı eser, s. XXIX-XXXIII

[7] Bk. aynı eser, s. XXXV-XXXVIII

edildiği de görülmektedir [1]. 'Abd al-Vahhāb b. Calāl ad-Dīn Muḥammad tarafından hazırlanan bu muhtasar nusha, eserin mufassal Türkçe tercümesi olduğu halde Ṣanā'i mahlası ile tanınan Derviş Ḫalīl (ölm. 950 h. 1543 m.) [2] tarafından bir takım değişiklikler daha yapılmak suretiyle Türkçeye tercüme edilmiştir.[4] Görülüyor ki eser ilk yazılışından başlıyarak başta müellif olmak üzere birçok kimseler tarafından bir takım değişiklik ve ilâvelere mâruz kalmıştır. Ancak müelliften başkaları tarafından bu değişiklikler yapılırken eserin muhtevasından ayrılmamağa dikkat edilmiş, ihtimal ihtisar edenlerin tarihî bilgilerinin kifayetsizliği yüzünden bir takım tarihi hatalar da olduğu gibi alınmıştır. Meselâ 'Alā' ad-Dīn Muḥammad Ḫvārizmşāh'ın, eserin hemen başında Aflākī tarafından hatalı bir şekilde Calāl ad-Din Ḫvārizmşāh'ın amcası olarak gösterilmesi de aynen nakledilmiştir.

Manākib al-'ārifīn'in kaynakları

Yukarıda da işaret edildiği üzere eserin ihtiva ettiği mâlûmat şifahi ve yazılı olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır. Şifahi rivayetlerin hiç olmazsa bir kısmını, bilhassa Maṣnavī de geçen bazı beyitler etrafında halk arasında teşekkül eden hikâyeler ve yine halk arasında Mevlānā'ya atfedilen kerametler teşkil etmektedir. Bu arada Aflākī'nin kendi mahsulü olan rivayetler de vardır. Aflākī, birçok benzerleri gibi şeyhine ve onun hânedanına karşı kendi benliğini unutacak derecede sonsuz bir inanç ve sevgi beslediği için, derlediği malûmatın doğruluğundan en ufak bir şüphe hissetmediği gibi, ileride eserini okuyanların, bunları Mavlānā hanedanı lehine mi veya aleyhine mi yorumluyacaklarını da düşünmemiştir. Nitekim sunulan metnin tesisinde faydalanılan nushalardan birinde [3], bilhassa şeriate bağlı kimseler tarafından Mavlānā aleyhine kullanıla-

[1] 'Abd al-Vahhāb b. Calāl al-Dīn Muḥammed al-Hamadānī, Ṣavākib al-manākib, Aşır II (Süleymaniye kütüphanesi) 154, vrk. 2b-3a (Muhtelif nushaları için bk. Ritter Philologika XI Der İslam c. XXVI, s.131, C. A. storey, Persian literature, volum I, Part 2, s 938)

[2] Tercüme-i hali için bk. Ritter, aynı makale, s. 131

[3] Bursa Genel Kitaplığı Eşrefzâde Dergâhı, 1203 vrk. 79 a, krş. neşredilen metin s. 274

Manāḳīb al-ārifīn, s. 9-10

چنان گویند که بعذ از نهم ماه حضرت بهاء ولد بوجود آمذ وبعد
از دو سالگی آنچنان سالکی نقل فرموذ ، اوچون مولانا بهاء ولد بزرگ
شذ و بالغ گشته درانواع علوم وحکم مستثنی ومشار الیه شذ هماناکه
خویشان ماذریش اتّفاق کرده میخواستند که اورا بتخت پاذشاهی
نشانند تا همگنان در تحتِ تصرّفِ او باشند ؛ حضرت بهاء ولد قبول
نکرد واصلا رضا نداذ ؛ روزی در کتبخانهٔ پذرِ خوذ در آمذ وکتب را
مطالعه کردن گرفت ؛ ماذرش ملکهٔ جهان گفت : مرا بسببِ این
علوم وحکم بپذرت داذه بوذند ؛ بهاء ولد بجدّ تمام بتحصیل علوم دینی
مشغول شذ وممارست نموذ واز ممالکِ جهان بکلّی فارغ گشت

Manāḳib al-'ārifīn, bütünüyle bir derleme eser (compilation)dir. Filhakika muhtelif kitaplardan aynı veya küçük bazı tadilâtla yapılan iktibaslar ve muhtelif kimselerin rivayetleri bir tarafa bırakılırsa, malûmat olarak Aflākī'ye ait pek az şey kalır. Ancak muhtelif kimselerden duyduklarını anlatırken kullandığı ifade tarzı ve muhtelif kitaplardan yaptığı nakillerdeki bazı tasarrufları onun orijinal tarafını teşkil eder. Bu arada kitabını genişletirken rivayetleri konuları ile ilgili bölümlere koymaması, istişhad olarak naklettiği beyitleri muhtelif yerlerde sık sık tekrar etmesi, kendinden sonra gelenlerin haklı olarak şikâyetlerini mucib olmuştur. Nitekim aşağıda bahsedilecek olan **B** (=Bursa) nushasında muhtelif rivayetlerin kenarlarında "bunun yeri burası olmamalı, Māvlānā veya Şams bahsinde geçmelidir" gibi kayıtlara rastlandığı gibi, Türkçe lafızları (alfāẓ-i turkāna) ve eskice sayılan Arapça kelimeleri farsçalaştırmak, rivayetler arasındaki irtibatı sağlamak, mükerrer beyitleri atmak, tenakuzları gidermek, küfre ve zındıklığa kaçan ibareleri çıkarmak, ve anlaşılması zor yerleri açıklamak maksadıyla 'Abd al-Vahhāb b. Calāl al-Dīn Muḥammad al-Hamadānī (ölm. 954 h./1547 m.)[1] tarafından ihtisar

[1] Tercüme-i hali için bk. H. Ritter, aynı makale, s. 131; H. Ritter, Mevlânâ Celâleddin Rûmî ve etrafındakiler, Türkiyat mecmuası, c. VII - VIII, s. 279, ve orada zikredilen kaynaklar.

bulunduğu bir toplantıda eserin Farsça metni okunurken, Farsça bilmiyenlerin de ondan faydalanmaları için Türkçeye tercüme etmesini kendisinden istediklerini, onun da, onların bu arzularını yerine getirdiğini kaydetmektedir (vrk. 2 a-b). Dil bakımından arzettiği hususiyetlere bakılırsa bu tercümenin en çok H. IX. asrın başlarında yapıldığı söylenebilir.

Manāķib al-ʿārifīn'in ikinci redaksiyonu

Aflākī'nin, bu birinci redaksiyondan sonra vucuda getirdiği ve sadece "*Manāķib al-ʿārifīn*" adını verdiği metni sunulan ikinci redaksiyon, bilhassa muhteva bakımından birincisinden çok geniştir. Filhakika müellif, bu maksatla birçok başka kitap ve şahısa müracaat etmek suretiyle Mevlânâ ve etrafında bulunanlara dâir ne bulmuş, görmüş veya duymuşsa eserine sokmuştur. Nitekim *Manāķib al-ʿārifīn*'deki yazılı kaynaklara dayanan rivayetlerin çoğu birinci redaksiyonda bulunmadığı gibi mevcud rivayetler arasında da uzunluk, kısalık ve ifade bakımından oldukça büyük fark vardır. Her iki redaksiyonda da bulunan şu rivayetin karşılaştırılması bu hususta yeter derecede bir fikir verebilir :

Manāķib al-ʿārifīn va marātib al-kāşifīn (**Bursa Hüseyin Çelebi 762**, vrk. 98 b).

بعد از زمانی مولانا شمس الدین حسین خطیبی از دنیا نقل فرموذ
ومولانا بهاء الحق والدین بزرگ شذ ، خویشان ماذر میخواستند که
بهاء ولدرا برتختِ پاذشاهی بنشانند ؛ بهاء ولد قبول نکرد زیرا
چون بزرگ شده بوذ از بذ ونیک تمیز کرد ، روزی در کتبخانهٔ
پذرش در آمذ وآن جمله کتبِ پذررا بدیذ وبا والده اش پرسیذ که
این چه چیزاست واز آنِ کیست؟ والده اش گفت که این جمله از آنِ
پذرت ومن والدهٔ تومِ ودختر پاذشاه ، بسبب این علم با پذرت
داذند؛ بهاء ولد تخت پاذشاهی را ترک کرد ومشغول شذ بعلم وچندان علم
تحصیل کرد که در استفتا تا سلطان العلما نبشته نمی‌شذ فتوی نمی داذ.

3) **Hacı Mahmûd** (Süleymaniye Kütüphanesi) **4557**. Üzeri siyah bez kaplı, sırtı siyah meşin, yeni tarzda yapılmış bir cild içinde 24. 4 × 14 (15.5 × 5.7) cm. eb'adında olup 165 varaktır. Her sahifede 19 satır vardır. Yazı yeni bir nesih. İstinsah tarihi takriben H. XII. asır olmalı. Baştan ilk varak eksik olduğu gibi sondan da eksiği vardır. Bundan önceki nushaya nazaran mukaddimede küçük farklara rastlanıldığı gibi, son bölümü teşkil eden 'Ārif Çelebi'nin tercüme-i haline de ilâveler yapılmıştır.

Baş :

سید سردان برهان الحق والدین محقق ترمدی و بر بعضی طریقه، فرزندش سرّ الله العظیم کوره الاعلی و الآدم (!) مولانا جلال الحق والملة و المذهب والدین ...

Son:

... سؤال کرد که روز قیامت احوال ما در بهشت چگونه باشد حضرت چلبی فرمود که در بهشت در آیند و خوریان [1] (!)

Bu nusha 'Ārif Çelebi bahsinin sonuna yapılan ilâveler hariç küçük ibare ve kelime farkları bir tarafa bırakılırsa bundan önceki nushanın tamamiyle aynıdır.

Manāḳib al-'ārifīn va marātib al-kāşifīn'in meçhul bir mütercim tarafından aynı adla Türkçe'ye yapılan tercümesine gelince, Ayasofya kütüphanesi 3462 no. da bulunan tek nushası, [2] Sultan al-'Ulamā' Bahā' al-Dīn Valad'den itibaren Mavlānā da dahil üç şahsın tercüme-i hâlini ihtiva etmektedir. Mukaddime de yapılan küçük bir tadilât hâriç, eserin Farsça metninin tamamiyle aynıdır. Mütercim, tercümede 'Ārif Çelebi'nin bulunduğu toplantı yerine Mavlānā âşık ve muhiblerinin

[1] Krş. Ahmed Eflâkî, Ariflerin menkıbeleri, çeviren T.Yazıcı, c. II s. 429.
[2] Tavsifi için bk. H. Ritter, Philologika XI, Der İslam, c. XXVI, s. 134; İstanbul Kitaplıkları tarih-coğrafya katalogları 6. fasikül, İstanbul, 1946, s. 538.

Lev. III — B = Bursa, Haraççıoğlu, 937 No.lu Mutanabbî Dîvanı'nın 733 H. de istinsah edilen nüshasının sonunda bulunan Aḥmad Aflâkî'nin el yazısı

بسم الله الرحمن الرحيم [illegible]

روايت مى كند عبد الله بن عباس رضى الله عنه از آيات

سبحان الذي اسرى بعبده ليلا من المسجد

الحرام الى المسجد الاقصى الذي باركنا

حوله لنريه من آياتنا انه هو السميع البصير

ابن عباس گويد رضى الله عنه كه پيغامبر عليه السلام گفت خفته

بودم شب بيست هفتم ماه رمضان در خانه ام هانى دختر

ابو طالب خواهر على رضى الله عنه [illegible]

[illegible] چون آن شب يك ساعت از شب [illegible]

[illegible]

Lev. II — B = Bursa, Hüseyin Çelebi 762 No. da kayıtlı Aflākī'nin el yazısiyle Mi'rāc-nāma'nın ilk sahifesi

Lev. I — B = Bursa, Hüseyin Çelebi 762 No. da kayıdlı Mi'rāc-nāma içindeki Manākib al-'ārifīn va marātib al-kāşifīn'nin Aflākī'nin el yazısı ile olan eksik nushasının başı

برین اذن از امداد رحمت بی نهایت ایشان استمداد کرده بقدر استعداد
وسعی اعتقاد خوذ درین بحر زخّار که محیط درجنب آن کمتر از
3 قطره باشذ خوضی کرده شذ

باشذ که بلب یا بکناری برسم

وبطریق استخبار و نیاز آنچ از اصحاب عظام که روات ثقات
6 وعدول بوذند سنداً عن سند استفسار کرده بوذم که درین کتاب
درچند فصل اصول آن را ترتیب نهاذم واین کتاب را «مناقب
العارفین ومراتب الکاشفین» نام نهاده شذ والله الموفّق علی تلفیقه
9 واتمامه من عمیم فضله و انعامه

2) **Lâlâ İsmâil** (Süleymaniye Kütüphanesi), **221**. Üstü ebruli kâğıt kaplı, miklaplı vişne rengi meşin bir cilt içinde bulunan bu nusha 27.1 X 18 (yazı eb'adı 16 X 11.1) cm. eb'adında olup 177 varaktır. Her sahifede 13 satır vardır. Yazı çok işlek, bâzı kısımlarda kelimeler arasında fasıla verilmeden ve birçok yerlerde harflerin noktaları ihmal edilmek suretiyle yazılmış bir Selçuk devri neshi olup söz başları kırmızı mürekkeple belirtildiği gibi Ḫudâvandigâr unvanı da yine kırmızı mürekkeple خ şeklinde kısaltılmıştır. 833 h. yılı Ramazanı başlangıcında Konya da istinsah edilmiştir.

Son :

. . . کویند دران مدت کی الله گفت شش ماهه بوذ کی بعد از
اندک زمانی حضرة خداوندکار قدس الله سرّه العزیز سفر راه
عقبی کرد فی لطف امان الله تعالی وجوار جلاله

Ferağ kaydı :

تم المناقب بعون الله تعالی وحسن توفیقه والصلوة علی خیر خلقه
محمّد مصطفی فی اوائل رمضان المبارك بعام ثلث وثلاثین وثمانمائه بدار
الملك قونیه حمیت عن البلیه

و واقف ضمایر الرجال جلال الحق والدین العارف قدس الله تعالی سرّهم
و ادام فی معارج القدس فتوحهم

3 این دعارا یا رب آمین هم تو کن ای دعا آن تو آمین آن تو

سبب تالیف این کتاب شریف وترتیب این ترکیب منیف
آن بوذ که روزی از روزها <ی> عمر در حضور بندکی حضرت سلطان
6 العارفین جلال الحق والدین چلبی امیر عارف مدّ الله ظلّه الوارف
جماعتی از دوستان جانی و محبّانی ربّانی وفّقهم الله تعالی حاضر بوذند
و مذاکرهٔ کتاب تذکرة الاولیا اثر آن فرید الدین عطّار قدس الله سرّه
9 می‌کردند که مناقب مشایخ کرام ماضی را چه نیکو ترتیب کرده است
ودران باب سعی جمیل نموذه وتنزیل آخر کلام برین کردند که
از حضرة اعظمت (!) خذاوندگار کاشف غوامض الاسرار چندین
12 هزار کرامات بی شمار که درین عصر میان عالمیان بظهور آمذ وکافّهٔ علما
وحکما و عقلاء آن دور متفق و متحد بوذند که حضرت مولانا قطب
وقت و سلطان عهد وکامل حقیقی و مرشد راستین و صاحب کشوف
15 و ینبوع کرامات و عالم ضمایر و جاسوس القلوب ومشاهد مغیّبات روحانی
ومسخّرِ نفوس جبابره وساکت مکابران اکابره وعظیم السیر و السرّ بوذ .
چرا در شرح شان ایشان نیز بذان وضع تذکرهٔ درمیان اصحاب که ارباب
18 الباب اند نباشذ که تا ابد الاعصار درین جهان تذکرهٔ باشد پس حضرت
سلطان العارفین چلبی عارف مدّ الله ظلّه بعد از تفکّر بلیغ وامعان
نظر رؤیت آن رویت را مستحسن داشته بذین بنده کی خاکِ قدم
21 بندکان مخلص اوست خطاب کرد واشارت عالی ارزانی فرموذ که
هر کراماتی و حکایاتی که از لفظ ما و از اصحاب کبار درین باب سماع کردهٔ
وبسمع اعتقاد خوذ مسموع داشتهٔ جهت حصول جدّ بی حدّ هرچه
24 تمامتر بنما تا در آذان اسماع اخوان استماع بی توانی ثوابی رسانیذن مبنی

Sulṭān Valad 52, 57, 104
Çalabi ʿĀrif 22, 100

Manāḳib al-ʿārifīn'in birinci ve ikinci redaksiyonu hakkında bir fikir edinmek maksadı ile bu nushanın mukaddimesi, bundan sonra tavsifi verilecek olan nushanın mukaddimesinden tamamlanılarak olduğu gibi nakledilecektir :

Baş :

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله والحمد له اولى ولله الحمد فى الآخرة والالى
(= وآلاولى) واصلّى على نبيه النبيه محمد المولى وعلى آله الموالى الصدق
3 واخوان الصفا ومن تابعهم باليقين وبايعهم بالوفا اما بعد بدان اى طالب صادق
ايّدك الله بروح منه القدس (!) و ابّدك فى مجالس الانس كى اين مختصر
مختصر محتويست بر بعضى كرامات حضرت سلطان العلماء فى العالم مولانا
6 بهاء الحق والملة والدين محمد بن الحسين بن احمد الخطيبى المعروف ببهاء
ولد المنتسب الى الشيخ المقدّم والصاحب المعظّم خليفة رسول الله صلى الله
عليه وسلّم بعده صاحب غاره فى عده (!) بالحجج البالغه والبراهين الساطعه
9 اولو الفضل والصدق ابى بكر بن قحافه رضى الله عنه وعنهم اجمعين.
سرّ الله الاعظم ونور الاعلى والادوم قطب الاوليا والكاملين مولانا
جلال الحق والملة والدين قدس الله تعالى سرّهم وبر بعضى احوال
12 سلطان الكمل مولانا شمس الملة والدين محمد التبريزى وبر بعضى منقبت
شيخ مشايخ العالم الكامل الحال صلاح الحق والدين فريدون ابن ياغى
بصان المعروف بزركوب القونوى وبر بعضى مناقب جنيد الزمان مفتاح
15 كنوز العرش حسام الحق والدين حسن بن محمد بن الحسين ابن اخى ترك
المنتسب الى الشيخ المكرّم بما قال امسيتُ كرديًّا واصبحت عربيًّا وبر بعضى
مناقب وكرامات مولانا ابن مولانا سلطان المحققين بهاء الحق والدين
18 الولد وبر بعضى مناقب فرزندش سلطان البدلا والاوتاد معدن الكشوف

Bursa Hüseyin Çelebi 762 — : Lala İsmâil 221 العالم .... بسم الله 13 - 1

hemen başında[1] bulunması bu ihtimali teyid etmektedir. (Krş. bu kitab, s. 364).

Mi'rac-nāma ile *Manāḳib al-'ārifīn*'i ihtiva eden bu mecmua, üzeri ebruli kâğıt kaplı, miklaplı siyah meşin bir cilt içinde 109 varaktır. 22. 1 × 16.2 cm. eb'adında olup her sahifede 15 satır vardır. Yazı okunaklı bir selçuk neshi olup د , ى ve bir sesliden sonra kısmen ذ , ك ler bazan گ şeklinde yazılmıştır. Beyitler, âyetler ve söz başları kırmızı mürekkeple yazılmak suretiyle tefrik edilmiştir. Bu iki esere ait yapraklar mecmua içinde şu şekilde sıralanmıştır :

1. *Mi'râc-nāme* 1-19, 23-45, 47, 83-84

Baş :

بسم الله الرحمن الرحيم رب اختم بالخير روايت ميكند عبد الله بن عباس رضى الله عنه از آيات سبحان الذى اسرى بعبده ليلاً من المسجد الحرام الى المسجد الاقصى الذى باركنا حوله تنزيه من آياتنا انه هو سميع البصير ابن عباس كويد رضى الله عنه كه پيغامبر عليه السلام كفت خفته بوذم شب بيست هفتم ماه رمضان در خانه امهانى دختر ابو طالب خواهر على ... پيش من خفته بود او هشت ساله بود ...

Son eksiktir.

2. *Manāḳib al-'ārifīn va marātib al-kāşifīn*'in bölümlerinin sıraları karışık olduğu gibi her bölüme ait rivayetlerde başka başka bölümlerde yer almıştır. Burada bu bölümler sıraya konduktan sonra her bölümle ilgili rivayetlerin bulundukları yapraklar da işaret edilecektir :

Mukaddime 95, 98

Manāḳib-i Sulṭān al-'Ulamā Bahā' ad-Dīn Valad 98 b, 49, 63

Mavlânā Calāl ad-Dīn (baştan eksik) 58, 62, 64-67, 81-82, 85-94, 96-97, 99, 109

Şams ad-Dīn al-Tabrīzī 68-76

Ṣalāḥ ad-Dīn-i Zarkūp 67-78

Çalabi Ḥusām ad-Dīn 79-80

hâlini ihtiva etmektedir. Ulu ʻĀrif Çelebi'nin sadece doğumundan bahsedip ölümünden bahsetmediğine göre bu redaksiyonun ʻĀrif Çelebi hayatta iken kaleme alındığı anlaşılmaktadır. Ayrıca aşağıya aynen nakledilen mukaddimede geçen بر بعضی کرامات ، بر بعضی احوال ، بر بعضی مناقب gibi tâbirler de bu redaksiyonun ileride yazacağı mufassal kitabın bir taslağı olduğu ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Ulu ʻĀrif Çelebi'nin ölümünden bahsedilmemiş olması, eserin başka biri tarafından ihtisar edilmiş olmak ihtimalini tamamiyle ortadan kaldırmaktadır. Filhakika ihtisar edilmiş olsaydı, ihtisar eden kimsenin ʻĀrif Çelebi'nin ölümünden bahsetmemesi için bir sebep yoktu. Yine ikinci redaksiyonun mukaddimesindeki 718 h. tarihine ve 719 h. tarihinde ʻĀrif Çelebi'nin ölümünden bahsedilmeyişine bakılırsa, bu redaksiyonun 718 h. yılı içinde tamamlandığı neticesine varılır. İhtimal, hem şeyhinin emrini bir an önce yerine getirmek, hem de ileride yazacağı büyük esere bir başlangıç olmak üzere kendi ifadesine göre bu sahada *muhtasarın muhtasarı* sayılabilen bu redaksiyonu vucuda getirdi.

Birinci redaksiyonun nushaları

1) **Bursa Kütüphanesi, Hüseyin Çelebi 762.** baştan bir, orta ve sondan muhtelif yaprakları düşmüş ve ayrıca mevcud yaprakları da sıraya konmadan karışık bir şekilde *Mi'rāc-nāme* adlı bir eserle birlikte ciltlenmiş olan bu nushanın müellif hattı olduğu ancak başka yerlerdeki [1] kendi hattıyla olan yazılarla karşılaştırıldığı zaman anlaşılmaktadır. Başta bulunan *Miʻrāc-nāme* de, *Manākib al-ʻārifīn* gibi Aflâki'nin kendi hattıyladır. Müellifi meçhul olan bu eserin, *Manāḳib al-ʻārifīn*' de bir vesile ile kendisinden bahsedilen *Kitāb-i asrār-i Miʻrāc* adlı eserle aynı olmak ihtimali vardır. Filhakika *Manāḳib al-ʻārifīn*' de Mirac dolayısiyle nakledilen" سبحان الذی اسری بعبده لیلا " (Kur'an, XVII, 1) âyetinin aşağıda görüleceği üzere Miʻrāc-nāma'nın

[1] Burada fotoğrafı bulunan Mutanabbī dīvānı sonundaki kayıtdan başka, A. Gölpınarlı, *Mevlânâ'dan sonra mevlevîlik*'te 723 tarihli bir Mesnevî nushasından nakledilen Aflākī'nin el yazısı ile karşılaştırınız.

veya mensur başka bir kitabı bilinmemektedir. Esasen *Manāḳib al-'ārifin*'de muhtelif kimselerden türlü vesilelerle birçok şiirler naklettiği halde kendisinden bir şiir nakletmemiş olması, onun şâir olmaktan çok bir nâsir olduğunu göstermektedir. Farsça, Türkçe ve Arapçayı iyi bildiği anlaşılan Aflākī, nesirde, devrinde yazılmış mensur eserlere[2] nisbetle sâde ve açık bir ifade tarzı kullanmağı tercih etmiştir. Ayrıca hâiz olduğu tahkiye kabiliyeti, *Manāḳib al-'ārifīn*'in bir halk romanı haline gelmesini sağlamıştır. Eserinde *Taẕkirat al-avliyā*'ya benzetilmek gayretiyle râvileri veya şeyhlerini vâsıflandırmak için kullandığı musanna ifadelerde büyük bir başarı göstermediğine sık sık rastlanabilir. Bilhassa secili ibarelerde görülen zorlamalar ve karînelerin azlığı bunu göstermektedir. Bir bakıma onun bu kabiliyetinin azlığı eseri için hayırlı olmuştur. Aksi takdirde onun eseri de bir çok benzerleri gibi okunması güç ve insana bıkkınlık veren bir kitab olurdu. Halbuki rivayetlerin tertibindeki düzensizliğe ve birçok tenakuzlarına rağmen *Manāḳib al-'ārifīn*, açık ve akıcı üslûbu sayesinde halkın muhayyilesinde yaşıyanları nakleden güzel bir eser haline gelmiştir.

Manāḳib al-'ārifīn'nin birinci redaksiyonu

Yukarıda kısaca edebî hususiyetlerinden bahsedilen bu eser, otuz altı yıllık gibi uzun bir çalışma ve derlemenin mahsulüdür. Aflākī'nin, 718 h. / 1318-19 m. de şeyhi Ulu 'Ārif Çelebi'nin emri ile (bk. s. 5) başlayıp 754 h./1353 m. de tamamladığı *Manāḳib al-'ārifīn*'in müellif tarafından kaleme alınmış i k i r e d a k s i y o n u vardır: *Manāḳib al-'ārifīn va marātib al-kāşifīn* adıyla birinci, ve sâdece *Manāḳib al-'ārifīn* adıyla ikinci redaksiyon.

Manāḳib al-'ārifīn ve marātib al-kāşifīn'in, biri bizzat müellif hattı olmak üzere, üç farsça nushası ile meçhul bir şahıs tarafından yapılan bir türkçe tercümesi vardır. Bu ilk redaksiyon, Sultan al-'Ulamā' Bahā' ad-Dīn Valad'dan itibaren Ulu 'Ārif Çelebi'ye kadar olan sekiz şahsın tercüme-i

[2] Meselâ, Farīdūn b. Aḥmad Sipahsālâr, Risāla, Nşr. Sa'īd Nafīsī, Tahran 1235 h. ş ve Maḥmūd b. Muḥammad al-Aksarāyī, Musāmarat al-aḫbār va musāyarat al-aḫyar, Nşr. Osman Turan, Ankara, 1944 v. b. gibi.

kayda rastlanmaz. Ancak mahlasından böyle bir ilimle meşgul olduğu tahmin edilebilir. Ayrıca kitabında geçen bir kayıttan da onun sihir ilmine de vâkıf olduğu anlaşılıyor. [1]

Aflākī, Ulu 'Ārif Çelebi'ye intisabettikten sonra ona âdeta taparcasına bağlanmış, onun ölümüne kadar yanından ayrılmamıştır. Seyahatten hoşlanan bir tabiate sahib olan Ulu 'Ārif Çelebi ile birlikte 716 h./1291 m. de Azerbaycan'da Sultaniyye'ye, Tebriz'e gitmiş ve muhtelif vesilelerle Anadolu'nun muhtelif şehirlerini gezmiştir [2]. Şeyhinin 719 h./1319 m. de ölümünden sonra türbedar olmuş ve onun oğlu 'Ābid Çelebi'-ye intisabetmiştir. Bir ara, Uc beylerinin Timurtaş'a [3] bî'at etmelerini sağlamak maksadı ile cebren gönderilen 'Ābid Çelebi ile birlikte bu bölgelere gitmiş, ayrıca 'Ābid Çelebi'nin Tebriz'e yaptığı seyahate de katılmıştır [4]. 'Ābid Çelebi'nin 739 h. / 1338 m. de ölümünden sonra sırasiyle Vācid Çelebi (ölm. 742 h./ 1342 m.) Şāhzāde ve Amīr 'Ādil Çelebi (ölm. 1368 m. 769 h.) ye intisabetti. Hayatının bundan sonraki kısmı maalesef bilinmemektedir. Ancak, ihtimal sâir işleri yanında 754 h./1353 m. ye kadar *Manākib al-'ārifīn*'i tamamlamakla meşgul olduğu tahmin edilebilir. Ayrıca bu sıralarda altmışı aşkın bir yaşta olduğu için Konya'dan pek uzaklaşmadığı da söylenebilir. Nihayet Aflākī, 30 Racab 761/17 Haziran 1360 yılında hayata gözlerini kapayıp Türbe civarında bir yere gömülmüştür. Zamanla mezarı kaybolmuş, sadece mezar taşı Topbaş Hoca denen birinin evinin avlusunda bulunarak Mevlānā Müzesine nakledilmiştir. [5]

Eserleri

Hayatını, başta Ulu 'Ārif Çelebi olmak üzere Mavlānā hanedanına vakfetmiş olan Aḥmad Aflākī'nin "*Manāḳib al-cārifīn*" adlı bu eseri dışında üç Türkçe gazeli [6] hariç, manzum

[1] II. cild, V. bölüm, 13
[2] II. cild, VIII. bölüm, 73 v.b.
[3] II. cild, IX. bölüm, 2
[4] II. cild, IX. bölüm, 3
[5] Bk. A. Gölpınarlı, Mevlânâ'dan sonra Mevlevilik, İstanbul, 1953, s. 131
[6] Bk. H. Hâlit (Süleymaniye kütüphanesi) 181 no. da mukayyed Maşnavi, C. VI. vrk. 157b, 158 b. ve oradan naklen A. Gölpınarlı, aynı eser s. 469 - 71

Özbek Han'ın (712-741 h. / 1312-1340 m.) [1] sarayında öldüğüne ve kendisine büyük bir servetle birlikte kitaplar bıraktığına bakılırsa, devrin sayılı kişilerinden olduğu anlaşılır. S̲āḳıb Dede'nin, Aflākī'nin Konya'da doğduğuna ve *Manākib al-'ārifīn*'de muhtelif vesilelerle adı geçen [2] Ahī Nāṭūr'un oğlu olduğuna dâir verdiği malûmatın [3] tamamiyle kendi mahsulü olduğu anlaşılmaktadır. Gerçekten anlattıklarının doğruluğuna herkesi inandırmak için çok defa râvilerin isim ve sıfatlarını açıklamağı âdet edinen Aflākī'nin, Ahī Nāṭūr'dan babası olarak bahsetmemesine imkân yoktur. Aynı şekilde eserinde Konyalı olduğuna dâir bir kayıt veya hiç olmazsa çocukluğunu Konya'da geçirdiğine dâir bir hâtıranın bulunmayışı da onun bu şehire başka bir yerden geldiğini göstermektedir. Yine S̲āḳıb Dede'nin, Aflākī'nin, Moğol hükümdarlarından Keygatu'nun (saltanat süresi: 690-694 h./1291 - 1295 m.) Konya'ya geldiği sırada orada bulunduğuna dâir naklettiği rivayet de doğru olmasa gerek. Çünkü Keygatu'nun, bir seferinde (684 h. / 1285 m.) şehzâde, bir seferinde de (690 h. / 1291 m.) [4] hükümdar olarak Konya'ya geldiğinde olup bitenlerin hiç olmazsa bir kısmının Aflākī tarafından değil de tamamının başkalarının ağzından nakledilmiş olması [5] kendisinin o sıralarda Konya'da bulunmadığını teyid etmektedir. Buna göre Aflākī'nin Konya'ya gelmesi, 690 h./1291 m. den epey sonraya rastlamaktadır. Konya'ya geldikten sonra Sirāc al-Dīn-i Mas̲navī hᵛān, 'Abd al-Mu'min-i Toḳātī, Niẓām al-Dīn-i Erzincānī'nin talebesi oldu [6]. Ancak müellif, kendilerinden hocası (ustāẕ) olarak bahsettiği bu şahısların her birinden neler okuduğunu tasrih etmemektedir. Aflākī mahlasına bakılarak onun hey'et ilmi ile de meşgul olduğu [7] ve hattâ Konya'da Alâ'addin tepesinde bir rasathanede rasat yaptığı söylenmekte [8] ise de buna dâir eserinde bir

[1] Bk. Halil Edhem, Düvel-i İslâmiyye, s. 363
[2] Bk. bu eser s. 35
[3] Safīna-i Mavlavīya, c. III, s. 5
[4] Ahmed Eflâkî, Ariflerin menkıbeleri, c. I, s. LXXIX (Önsöz)
[5] Bk. bu eser, s. 331; C. II, s. 611
[6] Bk. bu eser, s. 272, 559, C. II, VIII. bölüm, 45
[7] Safīna-i Mavlavīya, ayni yer.
[8] A. Gölpınarlı, Mevlânâ'dan sonra mevlevilik, İstanbul, 1953, s. 129.

teşkil eder [1]. Manākib al-'ārifīn'de bu iki çeşit bilgi de bulunmaktadır. Nitekim eserin metni sonulan birinci cildinde daha çok rivayet yoluyla nakledilen hâdiselere dâir bilgiler, sekiz dokuz ay sonra yayınlanacak olan ikinci cildinde ise, kendi görgüsüne dayanan bilgiler yer almaktadır. Ancak rivayet yoluyla nakledilen bu bilgiler de bazı hataları düzeltilmek suretiyle çok defa asıl tarih kitaplarının verdiği malûmatı teyid etmekte veya tamamlamaktadır.

Aḥmad Aflākī'nin tercüme-i hali

Eserinin muhtelif yönlerden arzettiği ehemmiyetine rağmen Aḥmad Aflākī'nin tercüme-i hâline dâir gerek kendi eserinde gerekse eski kaynaklarda derli toplu bir bilgiye rastlanmaz. Hayatı hakkında bilinenler, sadece eserindeki bazı kayıtlarla bazı mevlevî ricalinden bahseden kaynaklardaki [2] eksik ve yanlış malûmata istinad etmektedir. Bu bakımdan meselâ hangi tarihte doğduğu, nereli olduğu, tahsilinin seyri baba ve annesinin kimler olduğu bilinmemektedir.

Asıl adı Aḥmad olup [3] daha çok Aflākī nisbesi ile tanınmıştır [4]. Ayrıca Ulu 'Ārif Çelebi'ye intisabettiği için 'Ārifī nisbesini de almıştır [5]. Lakabı olan Şams al-din'e ise *Manākib al-'ārifīn*'nin nushalarının ferağ kaydı ile Sâkıb Dede'nin "Safīna-i Mavlavīya" adlı eserinde rastlanmaktadır [6]. Sultan Veled'i (ölm. 712 h. / 1312 m.) idrâk ettiğine, 761 h. /1360 m. de öldüğüne ve tahsilini Konya'da tamamladığına bakılarak onun 685-690 h./1286-1291 m. yılları arasında doğduğu tahmin edilebilir. Metni sunulan bu eserin yakında intişar edecek olan ikinci cildinde [7], babasının, Saray şehrinde

[1] Meselâ : Bk. bu eser, s. 20, (Çagatay'ın ölümü) , s. 22 (Ahlat'ın muhasarası), s. 23 (Yassı Çemen savaşı) de verilen yanlış tarihler gibi.

[2] Şākıb Muṣṭafā Dede, Safīna-i Mavlavīya, c. III, s. 5

[3] Bk. bu eser, c. II, VIII. bölüm, 27, 43

[4] Bk. bu eser, c. II, VIII. bölüm, 45 v.b.

[5] Halen Konya Müzesinde bulunan mezar taşındaki kitabe (bk. A. Gölpınarlı, Mevlânâ'dan sonra mevlevîlik, İstanbul, 1953, s. 131)

[6] Şākıb Dede, ayni eser, ayni yer

[7] VIII. bölüm, 73

ÖN SÖZ

Aḥmad Aflâkî'nin, doğunun büyük mutasavvıf ve şâiri Mavlānā Calāladdīn'le etrafında bulunanların hal tercümelerine dâir en geniş bilgiyi ihtiva eden ve metni sunulan "*Manāḳib al-ʿĀrifīn*" adlı bu eserinin, ayrıca H. VII - VII / M. XIII - XIV. asırlardaki Anadolu Tarihi için nekadar mühim bir kaynak olduğu mâlûmdur [1]. Bu devirlere dair tarihî kaynakların pek mahdut oluşu, bu eserin tarih bakımından arzettiği değeri bir kat daha artırmaktadır. Kaldı ki çok defa himayesine sığındığı bir hükümdarın emri ile tarih yazan müelliflerin verdikleri bilgileri kontrole ve tamamlamağa yarayan menâkıb - nâmelerin birincilere tercih edilen tarafları da vardır. Gerçekten çok defa hâdiseleri, himayesine sığındıkları hükümdarların istedikleri veya dışardaki hâdiseleri saraydan duyabildikleri şekilde anlatan müelliflere nazaran kendi tarikatinin veya şeyhinin propagandasını yapmak için geniş halk kitleleri arasında dolaşan ve dolayısiyle cemiyet içinde cereyan eden hâdiseleri bizzat yakından görebilen ve çok def'a herhangi bir tesire kapılmadan olduğu gibi anlatan menâkıb-nâme müelliflerinin verdikleri bilgi daha doğrudur. Bu gibi hususiyetleri yanında, ayrıca çok defa eski tarih kitaplarında bulunmıyan halkın ictimâî durumu ile psikolojik durumunu da aksettiren menâkıb - nâmelerin ihtiva ettikleri tarihî malûmatın dâima ihtiyatla kullanılması icabettiğine de işaret etmek gerekir. Nitekim bir menâkıb-nâme müellifinin, kendinden önce vukubulan hâdiselere dâir yazılı bir kaynağa istinad etmeden başkalarından kulaktan duyma verdiği mâlûmâtta rastlanılan tarih hataları onun zayıf tarafını

[1] Cl. Huart, De la valeur historique des memoires des derviches Tourneurs, Journal Asiatique, onzième serie, Tome XIX, Avril-Juin 1922, s. 308 - 317.

Fuad Köprülü, Anadolu Selçukluları tarihinin yerli kaynakları, Belleten 1943, c. VII, s. 422 v. d.

Ahmed Eflâkî, Ariflerin menkıbeleri, Türkçeye çeviren Tahsin Yazıcı, Türk-İslam klâsikleri 26, Ankara, 1953, C. I, s. XL-XCV (Önsöz).

TÜRK TARİH KURUMU YAYINLARINDAN
III. SERİ — No. 3

ŞAMS AL-DĪN AḤMAD AL-AFLĀKĪ AL-'ĀRİFĪ

MANĀḲİB AL-'ĀRİFĪN

(Metin)

I. Cilt

Yayınlıyan

TAHSİN YAZICI

Metin dışında yedi tıpkı basım vardır

TÜRK TARİH KURUMU BASIMEVİ — ANKARA
1959

MANĀḲİB AL-'ĀRİFĪN

I. Cilt

فهرست مطالب کتاب

مقدّمهٔ مؤلف . . . . ۲ ـ ۶

فصل اوّل : ذکر مناقب سلطان العلماء بهاء الدین ولد ۷ ـ ۵۵

فصل دوم : ذکر مناقب برهان الدین المحقق الترمذی ۵۶ ـ ۷۲

فصل سوم : شرح مناقب مولانا جلال الدین الرومی . . ۷۳ ـ ۵۷۳

مقدّمهٔ ناشر بزبان ترکی . . . . 27 - 5

KISALTMALAR

B = Bursa Genel Kitaplığı Eşref-Zâde Dergâhı 1203 No. lu Manāḳib al-ʿārifīn nushası

Bh = Aynı nusha üzerinde sonradan yapılan tashih ve ilâveler.

K = Konya Âsâr-i Atika Müzesi 2158 No. lu Manāḳib al-ârifin nushası

Kh = Aynı nusha üzerinde sonradan yapılan tashih ve ilâveler.

Z = Süleymaniye Kütüphanesi Serez kitapları 1794 No. lu Manāḳib al-ʿārifīn nushası

Zh = Aynı nusha üzerinde yapılan tashih ve ilâveler

H = Cl. Huart, Les Saints des derviches tourneurs, c. I-II, Paris, 1918-1922.

T = Ahmed Aflâkî, Âriflerin Menkıbeleri, çeviren Tahsin Yazıcı. Dünya edebiyatından tercümeler, Şark Islâm Klâsikleri : 26, C. I-II, Ankara, 1953-1954.

MA = Mavlānā Calāladdin Rūmī, Masnavī, nşr. Alā' ad-davla, Tahran, 1315, c. 1-6,

MN = Mavlānā Calāladdin Rūmī, Masnavī-i maʿnavī, nşr. R. A. Nicholson c. 1-2, 3-4, 5-6. London, 1925, 1929, 1933

V = Bahā' Valad, Maʿārif, Nşr. Badīʿaz-Zamān Furūzānfar, Tahran, 1333 h.ş.

aşağıda bahsedilecek olan tercümesinden Türkçeye çevrilmiştir. *Konya Dergisi*'inde tefrika edilen bu tercüme kitabın üçüncü bölümüne kadar devam ettikten sonra durmuştur [1].

Yabancı dillerdeki tercümeleri

Manāḳib al-'ārifīn tam olarak sadece fransızca'ya, ondan önce de parçalar halinde İngilizce'ye çevrilmiştir. Cl. Huart tarafından Fransızcaya yapılan tercüme (= **H**) "Les saints des derviches tourneurs, récits traduits du persan et annotés par Cl. Huart, Paris, 1918-1922, c. I-II" unvanını taşımaktadır. Eserin parçalar halindeki İngilizce tercümesi ise J. W. Redhouse tarafından kendi Mesnevi tercümesinin birinci cildinde (s. 1-135) çıkmıştır [2].

Manāḳib al-'ārifīn'in mahiyeti, değeri, nushaları, tercümeleri ve sunulan neşrin dayandığı esaslara dair imkân nisbetinde bilgi verilmek maksadiyle kaleme alınan bu önsöz'e son verilirken nâşir, yanlış-doğru cedvelinin bazı mülâhazalarla II. cildin sonuna bırakıldığını bildirir, eserin baştan itibaren yirmi formaya yakın bir kısmının matbua provalarını bir defa okuyarak gözden kaçan bazı hataların düzelmesine yardım etmek lûtfunda bulunan sayın hocası Prof. H. Ritter'e, eserin bir an önce basılmasını sağlıyan Türk Tarih Kurumu Genel Direktörü sayın Uluğ İğdemir'e ve Kurum'un gayretli basımevi müntesiblerine teşekkürlerini bildirmeği yerine getirilmesi gereken büyük bir borç sayar.

TAHSİN YAZICI

[1] Bk. Ahmed Eflâkî, Âriflerin menkıbeleri, c. I, s. XCIX (önsöz)

[2] Bk. C. A. Storey, Persian literature a bio-bibliograpical survey, Volum I, part 2, s. 938

Farsça metni baskıya hazırlanırken yapılan bu tercüme, Farsça şiirlerin, âyetlerin, hadîslerin ve arapça kısımların tamamının Türkçesini ihtiva etmesi bakımından şimdiye kadar Türkçe'ye yapılanların en tam olanıdır. Birinci baskısı tükenmiş olan bu tercümedeki her rivayetin bulunduğu sahife sunulan metnin notlarında T rumuzu ile gösterilmiştir. Yakında yapılacak ikinci baskısında rivayet no. ları da konulacağı için okuyucu tercümesi ile aslını kolayca karşılaştırabilecektir. Ayrıca ikinci baskı, tamamen sunulan metne uydurulacaktır.

Muhtasar türkçe tercümeleri

Manāḳib al-'ārifīn'in biri, doğrudan doğruya Farsça aslından ihtisar edilmek suretiyle manzum olarak, diğeri ise Calāl ad-Dīn Muḥammad al-Hamadānī'nin *S̱avāḳib al-manāḳib* adıyla vucuda getirilen Farsça muhtasar nushasından olmak üzere yapılan kısa tercümeleri vardır. Muhtelif kimseler tarafından yapılan bu tercümeler şunlardır:

1) Kamāl Aḥmād Dede (ölm. 1026 h-1617 m. den sonra)[1], *Tarcuma-i manāḳib-i Mavlānā*,[2] H. XI. *asrın* başlarında Manāḳib al-'ārifīn'deki malûmat ihtisar edilmek suretiyle nazmedilmiştir. Ayrıca eserin manzum olan kısımları da önce asılları yazıldıktan sonra nazmen türkçeye çevrilmiştir.

2) S̱anā'ī mahlası ile şöhret bulan Darvīş Ḫalīl (ölm. 950 h./1543-4 m.)[3], *S̱avāḳib* tercümesi[4], S̱avāḳib al-Manāḳib'dan bir takım değişikliklerle yapılan bu tercüme, Kanunî Sultan Süleyman'a takdim edilmiştir.

3) Darvīş Maḥmūd Masnavīhᵛān (ölm. 982 h. / 1003 m. den sonra)[5] *Tarcuma-i S̱avākib*[6], S̱avāḳib al-manāḳib'in tam tercümesi olup 998 h. de kaleme alınmıştır.

4) Naci Fikret Baştak, *Manāḳib al-'ārifīn tercümesi*, Üniversite kütüphanesindeki bir yazma ile karşılaştırılarak Cl. Huart'ın

[1] Tercüme-i hali için bk. H. Ritter, aynı makale, s. 134
[2] Nushalarının tavsifi için bk. H. Ritter, aynı makale, s 134
[3] Tercüme-i hali için bk. H. Ritter, aynı makale, 131
[4] Muhtelif nushaları için bk. aynı makale, 131
[5] Tercüme-i hali için bk. aynı makale, s. 131
[6] Muhtelif nushaları için bk. aynı makale s. 131-3

مناقب العارفین

تألیف

شمس الدین احمد الافلاکی العارفی

بکوشش: تحسین یازیجی

مناقب العارفين

تألیف

شمس الدین احمد الافلاکی العارفی

جلد دوم

باتصحیحات و حواشی و تعلیقات بکوشش

تحسین یازیجی

دنیای کتاب

نام کتاب: مناقب‌العارفین
نویسنده: شمس‌الدین احمدافلاکی‌العارفی
ناشر: دنیای کتاب
نوبت چاپ: دوم
چاپ از: چاپخانه ۲۰۰۰
تیراژ: ۲۰۰۰ نسخه
سال انتشار: ۱۳۶۲
ایران: تهران خیابان جمهوری اسلامی

مناقب العارفين

< بسم الله الرحمن الرحیم >

(۳/۵٦٤) همچنان منقولست که بعد از انتقالِ حضرتِ مولانا
رَوَّحَ اللّٰهُ سِرَّه جماعتی از فقهای متعصّب و زاهدانِ مترسّم پیشِ پروانه
3 غلو کردند که سماع البتّه حرامست؛ سَلَّمْنَا که مولانا در زمانِ خوذ
می‌کرد و اورا مسلّم بوذ والحالة هذه اصحابِ او نرسذ که بجدّ
گیرند این بدعت‌را وپیش برند ومنعِ اینچنین بدعتِ بی توجیه از
6 جملهٔ واجباتست ودرین باب سعیِ جمیل کردن برشما از اوازم است؛
پروانه برخاست وبخدمتِ شیخ صدرالدین رفته. این قضیّه‌را باز گفت
وآن روز تمامتِ اکابرِ قونیه درآن مقام حاضر بوذند؛ شیخ فرموذ که
9 اگر از من قبول کنی و بقولِ درویشان اعتمادی داری و در شانِ مولانا
اعتقادِ تو راسخ‌است، الله الله درین باب بهیچ نوع مدخل مکن وجبری
مگو وبسخنانِ صاحب اغراض درمیا واعراض منما که آن هم بنوعی
12 از اولیا اعراض کردنست وآن نا مبارکست. وهمچنان بدعتِ
اولیای حق بمثابتِ سنّتِ انبیای کرام‌است؛ وحکمتِ آن‌را ایشان
دانند ودرچه ازیشان صادر شوذ بی‌اشارت قادر نیست؛ چنانکه
15 گفته اند: اَلبِدْعَةُ الحَسَنَةُ الصَّادِرَةُ عَنْ کُمَّلِ الاَوْلِیاءِ کالسُّنَّةِ
اَلسَّنِیَّةِ اَلوَارِدَةِ عَنِ اَلاَنْبِیَاءِ عَلَیْهِمِ اَلسَّلام؛ وآن بوذ که
پروانه ازآن فکرتِ نا خوش نکرت نموذه مستغفر شذ وآن جماعتِ

T, II, 1 : H, II, 86 ۳/۵٦٤ Z ۱٦۲ ب B ۱۵۲ آ K ۲۵۵

4 نرسذ BZ : رسذ K ‖ بجد KZ : بجدی B ‖ 5 این KZ : وپیش برند B ‖ اینچنین KB : این B ‖ 10 نوع KB : نوعی Z ‖ 11 اعراض Z : اعتراض KB ‖ 15 کمّل KB : — Z

بی معنی که اهلِ دعوی بوذند متفرّق گشته آن تفرقه‌را دیگر اجتماعی و جمعیّتی میسّر نگشت

(۳/۵۶۵) همچنان از کرامِ انام منقولست که روزی حرمِ مولانا قَدَّسَ اللهُ سِرَّهُمَا گفته باشذ که حضرتِ خذاوندگار را سیصذ سال و اِمّا چهار صذ سال عمرِ عزیز بایستی تا عالم را پر حقایق و معانی کردی؛ فرموذ که چرا چرا؟ ما فرعونیم؟ نمروذیم؟ ما را بعالمِ خاک چه کارست؟ یاخوذ ما را چه جای باش و قرار است؟ همانا که جهتِ خلاصِ محبوسی چند درین زندانِ دنیا محتبس گشته‌ایم؛ امیذ است که عن قریب سوی حبیب رجوع افتذ

شعر (منسرح)

عالمِ خاک ازکجا گوهرِ پاک از کجا
از چه فروذ آمذیم بار کنیذ این چه جاست

چه اگر مصلحتِ حالِ این بیچارگان نبوذی درین نشیمنِ خاک دمی قراری نکردمانی و فرموذ

شعر (رجز)

من از برای مصلحت درحبسِ دنیا مانده ام
من از کجا حبس از کجا مالِ کرا دزدیذه ام

۵۶۵/۳ Z ۱۶۲ آ B ۱۵۲ آ K ۲۵۵   T, II, 2; H, II, 86

1 اجتماعی BZ : اجتماع K ‖ 4 قدس... سرهما K : قدسنا بسرهما Z : قدسنا بسره العزیز B ‖ 9 سوی BZ : بسوی K ‖ 13 چه Z : و B — K

(٥٦٦/٣) همچنان گویند درآن ایّام که نقل خواست فرمودن سه
شبانروزی اصلا بکسی سخن نگفت و هم کسی‌را مجال سخن گفتن نبوذ؛
3 حرمِ مولانا پیش آمده سر نهاذ و از کیفیّتِ آن انزعاج وانقباض باز
پرسیذ؛ فرموذ که در فکرِ مرگم که چون خواهد بوذن

شعر (هزج)

6 ببین جانهای آن شیران در آن بیشه ز اجل لرزان
کزآن شیرِ اجل شیران نمی میزند الاّ خون

فریاذ از نهاذِ او برآمده چند ساعتی لا یَعقِل گشته بوذ
9 (٥٦٧/٣) همچنان درآن روزها در مدرسهٔ مبارکِ خوذ سیر
می فرموذ و نعره‌ها می‌زذ وآههای عظیم می‌کرد؛ مگر در خانه گربهٔ بوذ،
پیش آمذ و بزاریٔ تمام بانگ می زذ و فریاذ می کرد؛ حضرتِ مولانا
12 تبسّم فرموده گفت: می دانیذ که این گربهٔ مسکین چه می‌گویذ؟
گفتند: نی؛ گفت: می گویذ که شما را بمبارکی درین ایّام
عزیمتِ ملکِ بالاست و بوطنِ اصلی می رویذ؛ من بیچاره چه
15 خواهم کردن؟ تمامتِ یاران فریاذ کنان بیهوش گشتند؛ بعد از رحلتِ
حضرتش هفت شبانروزی آن گربه آب وطعام نخورد وبمرد، خدمتِ
فرزندِ مولانا ملکه خاتون اورا در کفن پیچیذ ودر جوارِ تربهٔ مبارکِ
18 دفن کرده، جهتِ یاران حلوائی ساختند

٥٦٦/٣ - ٥٦٧ Z ١٦٣ آ B ١٥٢ ب K ٣٥٧ T, II, 3; H, II, 87

3 باز BZ : آن K || 4 بوذن BZ : بود K || 6 لرزان Z : ترسان KB || 8 بوذ K : بود دران B — Z || 9 مبارک KBZh : — Z || 17 پیچید وK : پیچیده وB پیچیذ Z

(۵۶۸/۳) همچنان مشهور است که در آخرِ وقت حضرتِ خداوندگار را مبلغِ پنجاه عدد درم وام بوده است؛ فرموذ که قراضهٔ چند بذآن صاحب قرض دهند واز وی حلالی خواهند؛ خداوندِ مال قبول نکرد وبخشیذ؛ فرموذ: الحمد لله ربّ العالمین که ازین عقبهٔ سهمناک رهیذم

(۵۶۹/۳) همچنان از حضرتِ چلبی حسام الدین منقولست که روزی خدمتِ شیخ صدرالدین با اکابرِ درویشان بعیادتِ مولانا آمذه بوذند؛ تملّقِ عظیم نموذه از آن حالت متألّم می‌شذ؛ گفت: شَفَاكَ اللهُ شِفَاءً عاجِلاً، رفعِ درجات باشذ؛ امیذ است که صحّتِ کلّی روی نمایذ وحضرتِ مولانا جانِ عالمیانست، بصحّتها ارزانیست؛ فرموذ که بعد ازین شَفَاكَ اللهُ شمارا باذ؛ همانا که درمیانِ عاشق و معشوق پیراهنی از شعر بیش نمانده است؛ نمی‌خواهیذ که بیرون کشند و نور بنور پیونذذ

شعر (رمل)

گفت لُبنش گر ز شَعْر وشُشْتَرست
اعتناقِ بی حجابش خوشترست
من شذم عریان ز تن او از خیال
می خرامم در نهایاتُ الوِصال

۵۶۸/۳ - ۵۶۹ Z ۱۶۳ آ B ۱۵۲ ب K ۳۵۷ - ۳۵۸ T, II, 4؛ H, II, 88

2 عدد درم Z : ودودرم K عد B ‖ 7 صدرالدین KBZ : + قونوی قدس سره Bh ‖ 8 تملق Z : تملق KB

14 - 17 گفت . . . الوصال : MN، ج ۶، ص ۵۴۰/۴۶۱۸ - ۴۶۱۹؛ ! MA ۱/۶۶۳

شیخ با اصحاب اشک ریزان خیزان کرده روانه شذ وحضرتِ مولانا
این غزل را سر آغاز کرده می گفت و جمیعِ اصحاب جامه دران و نعره
3 زنان فریاذها می‌کردند

شعر (هزج)

چه دانی تو که در باطن چه شاهی همنشین دارم
6 رخِ زرّینِ من منگر که پای آهنین دارم
بذآن شه که مرا آورد کلّی روی آوردم
وزآن کو آفریدستم هزاران آفرین دارم
9 الی آخره

(۵۷۰/۳) همچنان منقولست که حضرتِ مولانا روزی مقرّبانِ
اصحاب ومحرّبانِ احباب‌را جمع کرده فرموذ که از رفتنِ من هیچ
12 مترسید وغمناک مشوید که نورِ منصور رَضِیَ ٱللهُ عَنْهُ بعد از صذ
وپنجاه سال بر روحِ فرید الدینِ عطّار رَحْمَةُ الله عَلَيْه تجلّی کرد
ومرشدِ او شذ ؛ در هر حالتی که باشید با من باشید ومرا یاذ کنید
15 تا من خوذ را بشما بنمایم در هر لباسی که باشم پیوسته شمارا باشم ونثارِ
معانی در ضمایرِ شما پاشم ومن همان می گویم که حضرتِ سلطانِ ما محمد
رسول الله فرموذه است عَلَيْهِ أَكْمَلُ ٱلتَّحِيَّةِ وَٱلتَّسْلِيم : حَيَاتِي
18 خَيْرٌ لَكُم وَمَمَاتِي خيرٌ لَكُم ؛ مَعْنَاهُ حَيَاتِي لِلْهِدَايَةِ وممَاتِي
لِلْعِنَايَةِ

T, II, 5 : H, II, 89 ۵۷۰/۳ Z ۱٦۳ ب B ۱۵۳ آ ـ ب K ۳۵۸

1 شذ BZ : شدند K ‖ 2 کرده Z : کرد و KB ‖ وجمیع KB : جمیع Z ‖ 5 شاهی BZ : شاه K ‖ 10 همچنان KB : — Z ‖ 14 شذ KB : + و Z ‖ 15 باشم KZ : باشیم B ‖ باشم KZ : باشیم B ‖ 16 پاشم KZ : پاشیم B ‖ 18 ومماتی خیر لکم KZ : — B

شعر (رمل)

این جهان گویم که تو رَهْشان نُما وآن جهان گویم که تو مَنْهشان نُما

یاران اشکها باران کرده فریاذها می‌کردند و سرها می‌نهاذند 3

(٥٧١/٣) همچنان گویند وقتی‌که تأهّبِ رحلت می‌فرموذ، حضرتِ کرا خاتون نوحه‌ها کرد وجامهارا برخوذ چاک می‌زذ که ای نورِ عالم! ای جانِ آدم! ای سرِّ آن دم! مارا بکه می‌سپاری وبکجا 6 می‌روی؟ فرموذ که یعنی کجا می‌روم؟ حقّا که بیرون از حلقهٔ شما نیستم؛ کرا خاتون گفت: عجبا مثلِ خذاوندگارِ ما یکی دیگر خواهذ بوذن و ظهور کردن؟ فرموذ که اگر باشذ هم من باشم و گفت: 9

شعر (هزج)

یکی جانیست در عالم که ننگش آیذ از صورت

بپوشذ صورتِ انسان ولی انسانِ من باشذ 12

و باز فرموذ که در عالم ما را دو تعلّق است: یکی بشما و یکی ببدن؛ و چون بعنایتِ ملکِ فردِ مجرّد شوم و عالمِ تجرّد و توحید روی نمایذ آن تعلّق نیز از آنِ شما خواهذ بوذن 15

(٥٧٢/٣) همچنان قِدْوَةُ الاصحاب خواجوی خذادان، سراج الدینِ مثنوی خوان رَحِمَهُ اللهُ چنان روایت کرد که روزی از حضرتِ مولانا

٥٧١/٣ - ٥٧٢ Z ١٦٣ ب - ١٦٤ آ B ١٥٣ آ - ب K ٣٥٩

T, II, 6 - 7 ؛ H, II, 89 - 90

---

2 ◦ گویم KZ : گوید B ‖ 6 دم KZ : آدم B ‖ 9 گفت KZ : + فرموذ B ‖ 13 فرموذ KZ : — B ‖ در عالم KZ ~ مارا B ‖ بشما BZ : باشما K ‖ 15 بوذن KB : + الحکایه Z

---

2 این . . . مهشان نما : MN ، ج ٦ ، ص ١٦٨/٢٨٠ ؛ MA ، ص ٤٥٥/١٨

سؤال کردند که حضرتِ مصطفی صلّعم فرموذه است که من هزار سال
در شکمِ زمین نباشم، عجبا راستست؟ گفت: آری، راست فرموذ و او
3 همیشه راست‌گو بوذ و امین

(٥٧٣/٣) همچنان منقولست که در نَفَسِ آخرینِ حضرتِ مولانا
بخدمتِ چلبی حسام‌الدین اشارت فرموذ که مرا بالای لحد نه که من
6 از همه پیشتر خواهم برخاستن

(٥٧٤/٣) همچنان گویند که حضرتِ مولانا هنوز صاحب فراش
بوذ که هفت شبانروزی زلزلهٔ زمین شذ و زمین‌را لرز از حدّ گذشت
9 وچندین خانها و دیوارِ باغات خراب شذ و عالم در هم رفت؛ همانا که
در لرزهٔ هفتم یاران فریاذها می‌کردند و از حق تعالی استمداد می‌طلبیذند؛
فرموذ که: آری، بیچاره زمین لقمهٔ چرب می‌خواهذ، می‌بایذش
12 داذ؛ بعد ازآن اصحاب‌را وصیّت فرموذن گرفت؛ واینست صورتِ
وصیّت: أُوْصِیکُم بِتَقْوَى اللهِ فِي السِّرِّ وَالعَلانِيَةِ وبِقِلَّةِ الطَّعامِ
وَقِلَّةِ الكَلامِ وهِجْرَةِ المَعاصِي وَالآثامِ وَمُواظَبَتِ الصِيامِ،
15 وَدَوامِ القِيامِ وَتَرْكِ الشَّهَوَاتِ عَلَى الدَّوامِ، وإحْتِمالِ
الجَفاءِ مِنْ جَمِيعِ الأَنامِ وَتَرْكِ مُجالَسَةِ السُّفَهاءِ وَالعَوامِ،
وَمُصاحَبَةِ الصالِحِين وَالكِرامِ. فَإنَّ خَيْرَ النّاسِ مَنْ يَنْفَعُ
18 النّاسَ وَخَيْرَ الكَلامِ ما قَلَّ ودَلَّ

T, II, 7؛ H, II, 90 ٥٧٣/٣ - ٥٧٤ Z ١٦٤ آ B ١٥٣ ب K ٣٦١

2 او KB : — Z ‖ 5 مرا KB : مارا Z ‖ 6 برخاستن KB : + الحکایه Z ‖ 8 بود که KB : بوذ Z ‖ زمین را KZ : زمین B ‖ 10 استمداد KBZh : — Z

شعر (سریع)

سر زهوا تافتن از سروریست ترکِ هوا قوّتِ پیغامبریست

وَ ٱلحَمْدُ لِلّهِ وَحْدَهُ وَ السَّلامُ عَلَی مَنْ وَحَّدَهُ 3

(٣/٥٧٥) همچنان از خدمتِ یارِ ربّانی، فقیرِ نظری، سراج الدینِ فقیه تتری رَحِمَهُ اللهُ منقولست که درحالتِ انتقال حضرتِ مولانا اورا در پیش خوانده این دعا را تعلیم فرموده است و گفته که درحالِ 6 رخا وشدّت پیوسته این دعا را بخوان : اللّهُمَّ انّی أتَنَفَّسُ لَكَ وأمُدُّ نَفَسی اِلَیْكَ، اللّهُمَّ أنّی أشْتاقُ اِلیَ مَوْلانا وَسیلَةً اِلَیْكَ وأشْتاقُ اِلی عافیَةٍ وَسیلَةً اِلَیْكَ حَتّی اُسَبِّحَكَ 9 كَثیرًا وأذْكُرَكَ كَثیرًا، اللّهُمَّ لاَ تَجْعَلْ لی مَرَضًا یُنْسینی ذِكْرَكَ وَ یُخَبِّطُ عَلَیَّ شَوقَكَ وَ یَقْطَعُ عَنّی لَذَّةَ تَسْبیحِكَ وَلاَ تُعْطِینی صِحَّةً یُطْغِینی و یَزیدُنی بَطَرًا وَ أشَرًا، بِرَحْمَتِكَ 12 یا أرْحَمَ ٱلرّاحِمین

(٣/٥٧٦) همچنان مگر درویشی صاحب دل می‌خواست که از حضرتِ مولانا سؤال کند که فقر چیست؟ فی الحال درعینِ سماعی‌که 15 بوذ این رباعی‌را فرموذ

٣/٥٧٥ - ٥٧٦ Z ١٦٤ ب B ١٥٤ K آ ٢٦٠ T, II, 8 - 9 ؛ H, II, 92

4 از خدمت KB : — Z || 6 که KZ : — B || 7 بخوان BZ : + دعا اینست B || 11 عنی KZ : علی B || 13 الراحمین KB : + الحکایه Z

شعر (هزج)

الْجَوْهَرُ فقرٌ وسوی الفقْرِ عرَضٌ
الفقْرُ شفاءٌ وسوی آلفقْرِ مرَضٌ

العالَمُ کُلُّهُ خِداعٌ وَ غُرورٌ
الفقْرُ مِن العالَمِ کنْزٌ وَ غرَضٌ

درویش شهمهٔ بزد ودر قدمِ شیخ غلطان شده مرید شد
(٥٧٧/٣) همچنان روزی عزیزی سؤال کرد که مَا الرِیَاضةُ ؟
قال قَدَّسَ الله سِرَّهُ آلعزیزَ :

شعر (وافر)

قَلیلُ آلأکْلِ یَکْفِی لِلْمُصَلّی وَ کَثْرَتُهُ تُعِینُ إلی آلسُبات
إذا مَا جُعْتُ یَکفِینِی رَغیفٌ وَمِلءُ آلکَفِّ مِن ماءِ آلفُرات

(٥٧٨/٣) همچنان درآن روزها که تمامتِ ائمّهٔ شهر وشیوخِ
دهر بعیادتِ مولانا درآمدند واز فراقِ آن دولت زاریها می‌کردند ، یکی
ازآن جماعت سؤال کرد که بخلافتِ مولانا مناست کیست و کرا منسوب
فرموذند ؟ فرموذ که خدمتِ خلیفة الحق ، جنید الزمان چلبی حسام الدینِ
ما ؛ تا سه بار این سؤال وجواب‌را مکرّر کردند ؛ در نوبتِ
چهارم گفتند که برای مولانا بهاء الدین ولد چه می‌فرمائی ؟ فرموذ که
او پهلوانست ؛ اورا محتاجِ وصیّت نیست

T, II, 8 - 9 ؛ H, II, 91 - 92 ٢٦١ K آ ١٥٤ B ب ١٦٤ Z ٥٧٨ - ٥٧٧/٣

1 شعر KB : بیت Z || 4 خداع KB : خذاع Z || 10 b السبات BZ : الثبات KB || 11 b الفرات BK : + الحکایه Z || 12 شهر KZ ~ شیوخ و B || 13 دهر KZ : — B || 17 می فرمائی B : فرمائی KZ

شعر (هزج)

هر جا که نشانِ زخمِ عشق است در چهرهٔ او چو نور پیذاست
ولد را نیست حاجت لاف و دعوی که در سیمای او چون خور عیانست 3
همگان سر نهاذند و بیرون آمذند

(۳/۵۷۹) همچنان فقیرِ ربّانی، فخر العباد، مولانا اختیار الدین امام رَحِمَهُ اللهُ از حضرتِ چلبی حسام الدین روایت کرد که او گفت که 6
روزِ آخرینِ خداوندگار بر سرِ بالینِ مبارکش نشسته بوذم و حضرتِ خداوندگارم و شیخم بر من تکیه کرده بوذ؛ از ناگاه مردی خوب روی
پیذا شذ و تَرَوْحُنِ او تجسّد کرده در غایتِ خوبی صورتی بست؛ 9
چنانک من از غایتِ لطافتِ حسنِ او بیهوش شذم؛ همانا که مولانا برخاست و بوی استقبال کرده فرموذ که جامه‌خواب را برگیرند
وآن جوان قدری توقّف نموذه من پیشِ آن جوان رفتم که حال 12
جونست؟ چه کسی؟ وچه میخواهی؟ گفت: ملکُ العزمِ و الجزم
عزرائیل ام، بامرِ جلیل آمذم تا حضرتِ مولانا چه فرمایذ. زهی دیذهٔ
بینا که آن چنان صورت را تواند دیذن 15

مصراع (مجتث)

چنین بوذ نظرِ پاکِ کبریا دیذه

فرموذ که ازآن هیبت مدهوش گشته همان شنیذم که فرموذ 18

شعر (سریع)

پیشتر آ پیشتر ای جانِ من پیکِ درِ حضرتِ سلطانِ من

۳/۵۷۹ Z ۱۶٤ ب B ۱۵٤ آK ۳٦۱ T, II, 10 ; H, II, 92

1 شعر BZ : نظم K ‖ 2 b پیذاست KZ : + شعر B ‖ 4 آمذند KB : + الحکایه Z ‖ 10 حسن KZ : — B ‖ 11 فرموذ که KZ : + درغایت خوبی B ‖ 13 الجزم KB : الحزم Z ‖ 16 مصراع Z : — KB ‖ 20 پیشتر BZ : + آK

إفْعَل مَا تُؤمَرُ سَتَجِدُنِى إن شَاءَ اللهُ مِنَ الصَّابِرِين (۱۰۲/۳۷)؛
گفت : طشتی پر آب کنیذ و بیاوریذ هر دو پای مبارک را در آنجا
3 کرده دم بدم ازآن آب برسینه می‌نهاذ و بر پیشانیِ مبارک می مالیذ
و می گفت :

شعر (رمل)

6 دوست یک جام پر از زهر بر آورد بیش
زهر چون از کفِ او بوذ بشاذی خوردیم
بدرون بر فلکیم و ببدن زیرِ زمین
9 بصفت زنده شذیم ارچه بصورت مردیم
جان چو آیینهٔ صافیست برو تن گردیست
حسن در ما ننمایذ چو بزیرِ گردیم
12 این دو خانست و دو منزل بیقین ملکِ ویست
خدمتِ او کن و شا باش که خدمت کردیم
و باز ازآن آب بر پیشانی وسینه می مالیذ و می گفت :

15 شعر (مضارع)

گر مؤمنی و شیرین هم مؤمنست مرگت
ور کافری وتلخی هم کافرست مردن
18 همچنین درین حالت بوذیم که گویندگان در آمذند و این رباعی را
آغاز کردند :

2 کنیذ BZ : کنند K || بیاوریذ BZ : بیاورند K || 6 بر B : چو KZ || 12 خانست Z : خانه است KB || 13 و KZ : — B

شعر (هزج)

دل بر تو گمانِ بذ برذ دور از تو
وآن نیز ز ضعفِ خوذ برذ دور از تو
تلخی بدهانِ هر دلی صفرائی
خوذ بر تو شکر حسد برذ دور از تو

و تمامتِ اصحاب نعره زنان می‌گریستند و فریاذ ها می‌کردند ؛ فرموذ : آری ، چنانست که یاران می‌گویند ، امّا چون خانه را خراب می‌کنند چه سوذ

شعر (مجتث)

دلِ خرابِ مرا بین‌خوشی بمن بنگر که آفتاب نظرِ خوش کنذ بویرانه

یارانِ ما اینجانب می‌کشند و حضرتِ مولانا شمس الدین آنسوم می‌خواند اَجِیبُوا دَاعِیَ اللهِ وآمِنُوا بِهِ (۳۱/٤٦) بناچار رفتنیست

شعر (سریع)

هست شذ این جمله وجود از عدم باز بزندانِ عدم شذ اسیر
حکمِ الٓهیست ابد همچنان فالحُکْمُ لِلهِ العَلِیِّ الکَبِیر

و گویند: حضرتِ سلطان ولد از خدمتِ بی‌حدّ و رقّتِ بسیار وبیخوابی بغایت ضعیف شذه بوذ ؛ دایم نعره‌ها می‌زذ وجامها را پاره می‌کرد و نوحه‌ها می‌نموذ و اصلا نمی‌غنوذ ؛ همان شب حضرتِ مولانا فرموذ که

---

4 دل Z : دل KB ‖ 8 سوذ KZ: شود B ‖ 11 آنسوم KB: آنسوا (!) Z ‖ 17 بوذ KZ : + و B ‖ می‌زذ KZ : زد B

---

15 فالحکم . . . الکبیر : قرآن، صورة المؤمن ۱۲/٤۰

بهاء الدین من خوشم برو سری بنه وقدری بیاسا ؛ چون حضرتِ ولد
سر نهاذ وروانه شذ این غزل را فرموذ و حضرتِ چلبی حسام الدین
3 می نوشت و اشکهای خونین می ریخت

شعر (مضارع)

رو سر بنه ببالین مرا رها کن
6 ترکِ منِ خرابِ شب گردِ مبتلا کن

مائیم وموجِ سودا شب تا بروز تنها
خواهی بیا ببخشا خواهی برو جفا کن

9 بر شاهِ خوب رویان واجب وفا نباشذ
ای زرد روی عاشق تو صبر کن وفا کن

خیره کشیست مارا دارذ دلی چو خارا
12 بکشذ کسش نگویذ تدبیرِ خونبها کن

دردیست غیرِ مردن آن را دوا نباشذ
پس من چگونه گویم کین درد را دوا کن

15 درخواب دوش پیری درکوی عشق دیذم
با دست اشارتم کرد که عزمِ سوی ما کن

الی آخره وغزلِ آخرین که فرموذند اینست

18 (۵۸۰/۳) همچنان حضرتِ سلطان العارفین چلبی عارف قَدَّسَ اللهُ
سِرَّهُ العَزِیزَ روایت کرد که چون حضرتِ روحِ مقدّسِ مولانا

T, II, 14 ؛ H, II, 95 — ۵۸۰/۳ Z ۱۶۵ ب B ۱۵٤ ب K ۲٦۲

7 و KB : — Z ‖ 12 کسش KZ : کسی B ‖ 14 گویم KZ : — B ‖ 17 اینست KB : + الحکایه Z

بجنابِ جلالِ ذاتِ بی‌چون حق رجوع فرموذ و خظایرِ قدس را
بر مجالسِ اُنسِ انس اختیار کرد ، حضرتِ مولانا اختیار الدین امامِ
مولوی که فرشتهٔ مصوّر بوذ گفت : چون جسمِ حریرِ مبارکِ 3
ایشان را بر سرِ سریر نهاذم و بادبِ تمام و مهابتِ عظیم و غایتِ دهشت
می‌شستم و یارانِ محرم آب می‌ریختند و قطرهٔ آب بر زمین نچکیذ الاّ که
همه را نوشیذند ؛ چنانکه صحابهٔ کرام آبِ حضرت رسول را علیه السلام 6
کردند ؛ همانا که چون دست بر سینهٔ سینای مبارکش نهاذم خذاوندگارِ ما
حرکتِ عظیم کرد و از من بی‌اختیار نعرهٔ عظیم بر آمذ و روی خوذ
بر سینهٔ بی‌کینهٔ مبارکش نهاذم و می‌گریستم ؛ همانا که بدستِ راست 9
گوشِ مرا چنان بگرفت که هوشم برفت ، یعنی که دم مزن و جرأت
مکن ؛ همچنان متحیّر گشته دنگ مانده بوذم ، از هاتف آوازی
شنیذم که أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ 12
(۱۰/۶۲) وَالْمُؤْمِنُونَ لَا يَمُوتُونَ ، بَلْ يُنْقَلُونَ مِنْ دَارٍ إِلَى دَارٍ

شعر (رمل)

نیست عزرائیل را بر عاشقان دست و رهی 15
عاشقانِ عشق را هم عشق و سودا می‌کُشذ

بعد آزانک جنازه را بیرون آوردند کافّهٔ اکابر و اصاغر سر باز کرده
بوذند و تمامتِ زنان و مردان و اطفال حاضر گشته رستخیزی بر خاسته 18
بوذ که رستخیزِ قیامتِ کبری را مانستی ؛ همگان گریان و اغلب مردان

---

1 جلال BZ ~ ذات K || 2 حضرت KZ : خدمت B || امام KZ :— B || 3 جسم ... مبارک Z : جسم حریر K حریر جسم مبارک B || 7 همانا که KZ : + که B || 8 نعرهٔ عظیم KZ : نعرهٔ B || 11 دنگ KZ : دنگی B || 19 رستخیز KZ : رستخیزی B || مردان KZ : مردم Z

عریان نعره زنان و جامه دران می‌رفتند و همچنان جمیع ملل با اصحاب
دین و دُوَل حاضر بوذند، از نصاری و یهود و رومیان و اعراب و اتراک
3 وغیرهم و هر یکی بر مقتضای رسم خوذ کتابها را بر داشته پیش پیش
می‌رفتند و از زبور و توریت و انجیل آیات می‌خواندند و نوحه‌ها می‌کردند
و مسلمانان بزخم چوب و ضرب کوب و شمشیر دفع ایشان نمی‌توانستند
6 کردن وآن جماعت ممتنع نمی‌شذند و فتنهٔ عظیم برخاسته این خبر بخدمت
سلطان اسلام و صاحب و پروانه رسیذ، اکابر رهابین و قسّیسان را
حاضر کردند که این واقعه بشما چه تعلّق دارذ؟ چه این پادشاه
9 دین رئیس و امام و مقتدای ماست؛ جواب گفتند که ما حقیقت موسی
وحقیقت عیسی وجمیع انبیا را از بیان عیان او فهم کردیم و روش
انبیای کمّل را که در کتب خوذ خوانده بوذیم درو دیذیم؛ اگر شما
12 مسلمانان حضرت مولانا را محمد وقت خوذ می‌گوئیذ ما اورا موسیٔ
عهد و عیسیٔ زمان می‌دانیم؛ چنانک شما محب و مخلص وئیذ، ما نیز
هزار چندان بنده و مرید وئیم؛ چنانک فرموذ:

15 شعر (هزج)

هفتاذ ودو ملّت شنوذ سرّ خوذ از ما
دمساز دو صذ کیش بیک پرده چو نائیم

18 و همچنان ذات حضرت مولانا آفتاب حقایق است که بر عالمیان تافته
است و عنایت فرموذه و همهٔ عالم آفتاب را دوست می‌دارند و خانهای همه

7 اسلام BZ : اعظم K || 8 چه KZ : — B || 9 و مقتدای KZ : مقتدای B || 13 وئیذ KZ : ویند B || 14 چنانک فرموذ KZ : — B || 16 و KB : — Z || 17 بیک KB : — Z || 19 خانهای KZ : جانهای B

ازو منوّرست؛ کشیشی دیگر رومی گفت که مثالِ مولانا همچون نانست
و همگان را از نان گزیری نیست و هیچ گرسنهٔ دیذهٔ که از نان بگریزذ
و شما چه دانیذ که او که بوذ؟ مجموع اکابر خاموش گشته هیچ 3
نگفتند و همچنان از طرفِ دیگر حُفّاظِ عذبِ الفاظ باحفاظ آیاتِ
عجیب می‌خواندند و مُقریانِ شیرین نَفَس عَنعَنَها بعنانِ آسمان می‌رسانیذند
و زمزمهٔ نوحه‌انگیز و درد آمیز و مؤذّنانِ خوش آواز بجای قامتِ صلاتِ 6
قیامت آن قامت‌را صلائی می‌گفتند و بیست جوق گویندگانِ فاخر
مرثیه‌های حضرتِ مولانا را که نبشتن فرموذه بوذ می‌سرائیذند؛ همچنان
نعرهٔ نقاره زنان و آوازِ سرنا و نفیر و بشارت و غیره هنگام نُقِرَ 9
فِی النَّاقُورِ (۸/۷۴) را هنگامهٔ نهاذه بوذند؛ چنانک در اوّلِ روز
از مدرسهٔ مبارک تابوت‌را بر گرفته روانه شذند و در راه شش نوبت
تابوت را پاره کرده تابوتی دیگر می‌ساختند؛ چون بحظیرهٔ حضرتِ 12
تربهٔ منوّر رسیذند شبهنگام شذه بوذ

(۵۸۱/۳) همچنان منقولست که حضرتِ چلبی حسام‌الدین از
خذاوندگارِ ما پرسیذه بوذ که نمازِ شما را که بگزارذ؟ فرموذ که 15
خدمتِ شیخ صدرالدین اولیست، چه تمامتِ اکابرِ علما و قضاة را طمعی
بوذ که نماز کنند، میسّرشان نشذ و آن عنایت خاصّهٔ آن یگانه گشت

(۵۸۲/۳) همچنان حضرتِ چلبی حسام‌الدین فرموذ که خدمتِ قاضی 18
سراج‌الدین بعیادت آمذه بوذ و من کاسهٔ شربت بکف بگرفته بوذم تا مگر

۵۸۱/۳ - ۵۸۲ Z ۱٦٦ آ - ب B ۱۵۵ ب K ۲٦٦ T,II, 17 - 8 ؛ H, II, 97 - 8

6 درد آمیز KZ : درد آمیزی می‌کردند B || صلات ZE : صلای K || 12 تابوتی KZ :
تابوت B || 14 همچنان KB : الحکایه Z || 15 - 16 که KB ~ خدمت Z || 17 گشت KB :
+ الحکایه Z

قدری لب ترکنند. هیچ گونه التفاتی نمی‌کرد ؛ کاسه را بدستِ قاضی
دادم تا مگر از دستِ او بزرگ بستاند ، اصلا نپرداخت ؛ چون او
3 بیرون رفت. دیدم که شیخ صدرالدین در آمد وکاسه را از دستِ من
بکف گرفته بحضرتِ مولانا عرضه داشت ، قدری تجرّع فرموده باز
داد ؛ شیخ گفت : دریغا دریغ ! بی وجودِ مبارکِ خداوندگار حالِ
6 ما آیا چه شود ؟ فرمود که بعد از ما شمارا نیز از عالمِ فراق بعالمِ وصال
اتّصال خواهد بودن وبمقصودِ حقیقی رسیدن

(٥٨٣/٣) همچنان روزِ زیارت ، کمال الدین امیرِ محفل بر سرِ راه
9 ایستاده القابِ هر یکی‌را می‌گفت ودعائی می‌کرد ؛ همانا که چون
خدمتِ شیخ صدرالدین رسید خطاب کرد که بسم الله ملکُ المحقّقین ،
شیخ الاسلام فی العالمین ودعا می‌گفت ؛ شیخ فرمود : شیخ الاسلام
12 در عالم یکی بود او نیز رفت ؛ همچنان بعد الیوم رشتهٔ جمعیّت گسیخته
شد وواسطهٔ قلادهٔ معنی از میان متواری گشت ؛ بعد ازین انتظامِ
امور ونظمِ جمهور فتور خواهد یافتن ؛ وآنچنان شد که گفته بود
15 و زار زار بگریست وغریو از نهادِ مردم برخاست ؛ جماعتی از مشایخِ
عهد معارضه کنان گفتند که پیش ازین . این معنی‌را چرا نمی‌گفتی؟
گفت : برای آنک تا دکّانهای شما خراب نشود وجهان بکلّی معطّل
18 نگردد ؛ همانا که فخرالدینِ عراقی بیرون آمد وروانه شد وجمعیّتِ آن
جماعت اندک متفرّق گشت وبساطِ نشاط‌را بکلّی نوردیدند

٥٨٣/٣ Z ١٦٦ ب B ١٥٥ ب K ٢٦٦ T, II, 18 ; H, II, 98
6 ما KZ : — B ‖ 16 این KZ : — B ‖ 17 معطل BZ : باطل K

ودر میانِ ابناء زمانه آثارِ صفا واخوانِ وفا نماند وتختِ بختِ سلاطین وامرای نازنین پای مالِ مغل گشته زرها وسرها بر باد دادند وجمیعِ مدارس وخوانق مهمانخانه‌ها گشته ، برکت از عالم برخاست و ظلماتِ ظلّمه بر عالم فرو نشست وجهان درهم گشت وتا چهلم روزِ مولانا سلطان وامرا سوار نگشتند وچند روز علی التوالی جمیعِ امرا وفقرا علی حده عرسها می دادند ؛ همچنان شبی در عُرسِ پروانه ملک الادبا امیر بدر الدین یحیی تَغَمَّدَهُ اللهُ بِغُفْرَانِه در سماع گرم شده بود؛ جامها را برخود چاک زده این رباعی‌را گفت :

شعر (هزج)

کو دیده که در غمِ تو نمناک نشد یا جیب که در ماتمِ تو چاک نشد
سوگند بروی تو که از پشتِ زمین مانندِ توئی در شکمِ خاک نشد

خدمتِ پروانه تشریفات فرموده استری نیکوش بخشید وهمچنان هر بزرگ مثلِ امیر بهاء الدینِ قانعی وملک الشعرا وفضلای چُست رباعیّاتِ لطیف می‌گفتند و اعتقادِ خودرا می‌نمودند ، از درویشانِ دین یکی همین رباعی‌را می گفت ، می‌گریست

شعر (هزج)

ای خاک زدردِ دل نمی یارم گفت کامروز اجل درتو چه گوهر بنهفت
دامِ دلِ عالمی فتادت در دام دلبندِ خلایق در آغوش تو خفت

2 مال BZ : — K ‖ 4 روز KZ : — B ‖ 7 جامها را Z : جامها KB ‖ 9 شعر KB : — Z ‖ 12 استری KZ : استر B ‖ 14 از BZ : آن K ‖ 15 می گفت KZ : می‌گفته B

إِنْتَقَلَ قَدَّسَ اللهُ سِرَّهُ الْعَزِيزَ مِنْ عَالَمِ الْمُلْكِ إِلَى مَمَالِكِ الْمَلَكُوتِ يَوْمَ الاَحَد وَقْتَ غُرُوبِ الشَّمْسِ خامِسَ جُمَادی
3 الآخِرِ سَنَةَ اثْنَيْنِ وَ سَبْعِينَ وَ سِتَّمِائَة

شعر (رمل)

رفت آن سلطانِ معنی بی فتور رقص رقصان سوی آن دریای نور

6 (۳/۵۸۴) همچنان از اصحابِ کرام منقولست که در روزِ وفاتِ مولانا هفت سر گاو پیشِ جنازه می‌کشیدند؛ یکی‌را اصحاب بلنگرِ قلندران بخدمتِ عارفِ صمدانی شیخ ابو بکر جولقیِ نیکساری فرستادند
9 تا قربان کنند؛ شیخ فرموذ که در حال قربان کرده بارباب حاجات ومساکین بخش کردند؛ مگر شیخ عمرِ گرهیِ که یارِ غارِ او بوذ بیامذ و گفت: ازینجا بما نیز رانِ گاوی نمی‌رسذ؟ شیخ ابو بکر
12 گفت: دریغا که هنوز آن روستائی از تو نرفته است؛ از آنک روستابچه، بایذ که ما جهتِ صدقهٔ جانِ او جانِ خوذرا قربان کنیم واسترِ خوذرا بفروشیم وعرسی کنیم؛ مردی نباشذ که گاوِ اورا نیز از
15 مساکین دریغ داریم و درو طمع بندیم؛ قلندران باتّفاق گلبانگها زذند وهای هوئی کردند؛ شیخ عمر رنجیذ که بابو سکّهٔ مارا بردی، بر خاست وراه سپرده درویشی درویشان گفت واسترِ خوذرا فروخته
18 خوش عرسی پیذا کرذند؛ شیخ بو بکر گفت: بیا درویش، واز آمذیم؛ تکبیری فرو کوفتند وصفا شذند و انصافِ اهل طریقت اینست وزیاده

T, II, 20 ; H, II, 100 ۳/۵۸۴ Z ۱۶۷ آ B ۱۵۶ آ K ۳۶۸

5 b نور KB : + الحکایه Z ‖ 8 نیکساری Z : نکیساری KB ‖ 11 ازینجا B : اینجا KZ ‖ 12 که KB : — Z ‖ روستابچه KB : روسته‌بچه Z ‖ 14 نباشذ Z : باشذ KB ‖ 15 بندیم ZB : ببندیم K ‖ 19 کوفتند KB : کفتند Z ‖ وزیاده KB : + الحکایه Z

(۵۸۵/۳) همچنان روزی خدمتِ مولانا افضل المتأخّرين السعيد الشهيد القاضی نجم‌الدينِ طشتی رَحمَةُ اللهِ عَلَيه در مجمعِ اکابر لطيفه‌ٔ فرموذ که، در جميعِ عالم سه چيز عام بوذه، چون بحضرتِ مولانا منسوب شذ خاص گشت وخواصِّ مردم مستحسن داشتند؛ اوّل، کتابِ مثنويست که هر دو مصراع را مثنوی می‌گفتند؛ درين زمان چون نام مثنوی گويند عقل ببديهه حکم می‌کنذ که مثنویِٔ مولاناست؛ دوم، همه‌ٔ علما را مولانا می‌گويند، درين حال چون نامِ مولانا می‌گويند حضرتِ او مفهوم می‌شوذ؛ سوم، هر گورخانه‌را تربه می‌گفتند، بعداليوم چون ياذِ تربه ميکنند وتربه می‌گويند، مرقدِ مولانا که تربه است معلوم می‌شوذ

(۵۸۶/۳) همچنان روزی حضرتِ سلطان ولد فرموذ که بعد از انتقالِ پذرم پيشِ چلبی حسام‌الدين وکرا خاتون نشسته بوذيم؛ کرا خاتون ديذ که حضرتِ مولانا همچون فرشته‌ٔ که أُولِی أَجْنِحَةٍ مَثْنَى وثُلاثَ ورُباعَ (۱/۳۵) پر گشاذه بوذ وبر سرِ ما ايستاذه حمايت می‌فرموذ

(۵۸۷/۳) همچنان خلاصةُ الاصحاب، روح الاوليا سراج‌الدينِ مثنوی رَضِيَ اللهُ عَنْهُ روايت کرد که بعد از وفاتِ حضرتِ مولانا خدمتِ سراج‌الدينِ تتری رَحِمَهُ اللهُ در خواب ديذ که حضرتِ مولانا در کنجِ خانه مراقب نشسته بوذ؛ سؤال کرد که حالِ آن عالم چونست؟

۵۸۵/۳ - ۵۸۷ Z ۳۶۷ آ - ب B ۱۵۶ ب K ۳۶۸ - ۳۶۹

T, II, 21 - 2 ؛ H, II, 101 - 02

---

3 بوذه KZ : بود B ‖ 5 مصراع را K : بيتی را BZ ‖ 7 همه‌ٔ KB : — Z ‖ 10 شود KB : + الحکايه Z ‖ 11 همچنان KZ : — B ‖ 15 می‌فرمود KB : + الحکايه

فرموذ که سراج الدین، نه در آن عالم شناختند و نه درین عالم می دانند؛ چنانک هیچ ملکِ مقرّبی را از مقامِ دَنَی فَتَدَلّی (۵۳/۸) خبری
3 نبوذ و کسی بر آن وقفه وقوفی نیافت و آنک وقوفی بیافت و واقفِ معنی شذ جز آنجا وقفه نکرد؛ مقامِ ما نیز با روحانیانِ کرامِ کمّل همین حکم دارذ

6 (۵۸۸/۳) همچنان بهاء الدینِ بحری رَحِمَهُ اللهُ روایت کرد که روزی حضرتِ چلبی حسام الدین قَدَّسَ اللهُ سِرَّهُ العَزیزَ فرموذ که هفت سال تمام از نقلِ حضرتِ شیخم بگذشت و اورا هیچ بخواب
9 ندیذم و چندانک در آن عالم درجات طلبیذم، اصلا نیافتم و کسی از آن شانِ بی نشان نشانم نداذ

شعر (متقارب)

12 نشانت که جویذ که تو بی نشانی مکانت که یابذ که تو بی مکانی

و درین حیرانی فرو مانده بوذم؛ از ناگاه روزی درباغ سیر می‌کردم، دیذم که درِ آسمانِ نُهم گشاذه شذ و حضرتِ مولانا آوازم داذ که چلبی
15 حسام الدین چونی؟ و دیگر ندیذم؛ همانا که در لطافتِ چونیِ آن چونی گفتنِ حضرتِ بی چونشان سالهاست که بی چون گشته در بی چونی می‌روم

۵۸۸/۳ Z ۱۶۷ ب B ۱۵۷ ب K ۲۷۱ . T, II, 25; H, II, 102

3 وقفه KZ : وقعه B ‖ و انک . . . بیافت KZ : — B ‖ 5 حکم KZ : معنی B ‖ دارد KB : + الحکایه Z ‖ 7 فرموذ KZ : — B ‖ 9 طلبیذم KZ : — B ‖ 10 نداذ KZ : — B ‖ 14 آوازم BK : آواز Z ‖ 16 ی KZ : — B

شعر (هزج)

هزاران مجلس است آن سو واین مجلس ازآن سوتر

که این بی چون‌ترست اندر میانِ عالمِ بی‌چون 3

(٥٨٩/٣) الحکایه : همچنان ازکرامِ اصحاب منقولست که روزی بزرگی از حضرتِ مولانا قَدَّسَ اللّهُ سِرَّهُ العَزِیزَ سؤال کرد که در شبِ معراج خدا را با مصطفی واورا با خدا چه اسرار بوذ ودرمیانه 6 چها رفت؟ فرموذ که حضرتِ کردگار جَلَّتْ قُدْرَتُهُ وعَلَتْ کَلِمَتُهُ هفتاذ هزار کلماتِ اسرارِ پر انوار بر محمّدِ مختار باز گفت ؛ بعد ازآن فرموذ که در کشفِ سی و پنج هزار اسرار مختار باش 9 باختیار خوذ ، بهرکه خواهی از یارانِ اخیار بازگو و سی وپنج هزار اسرار را پوشیده دار و بهیچ کسی از اخیار و ابرار اخبار مکن ومگو ؛ همانا که صحابهٔ کرام را بر بعضی ازآن اسرار اطّلاع بخشیذه قربِ ده 12 هزار اسرار بگوشِ امیرِ المؤمنین علی کَرَّمَ اللّهُ وَجْهَهُ باز گفت ؛ مَا بَقِیَ را درکتمانِ غیبِ الغیب خوذ می‌نهفت ؛ همچنان روزی بسروقتِ اخوانِ الصفا ویارانِ وفا رسیذه آن سرایررا که از عالمیان پوشانیذه 15 بوذ ، ازیشان بشنیذ ؛ فرموذ که این اسرار را بشما که گفت و اطلاعِ شما ازکجاست؟ گفتند : آنکه بشما بنا گفتن و نهفتنِ آن اشارت کرده بوذ بی‌واسطهٔ ملك المقرّب و نبیٍّ مُرْسَلٍ بما گفت ؛ چنانك گفت : 18

شعر (خفیف)

من نهانی زجبرئیلِ امین جبرئیلِ دگر امین دارم

T, II, 25 ؛ H, II, 102 ٥٨٩/٣ Z ١٦٧ ب B ١٥٧ ب K ٢٧١

1 شعر KZ : — B

همانا که حیرتِ رسول در قربت و قبولِ ایشان یکی در هزار شذه
تواجد می نموذ؛ ولله الحمد والمنّه حق تعالی ما را بر اسراری اطّلاع بخشیذه
3 است که همهٔ اخوانِ صفا در حیرت و حسرتِ آنند؛ چنانک فرموذه است:

شعر (رجز)

خاموش کن آخر دمی دستور بوذی گفتمی
6 سرّی که نفگندست کس در گوشِ اخوانِ صفا

و چون حضرت امیرالمؤمنین از آن اسرارِ متین و انوارِ مبین مالا مال گشتی
شور کنان و نعره زنان بصحراها می رفت و سر در چاه فرو کرده آه آه
9 می‌کرد ومعانی می‌گفت وپیوسته درآن حالتِ لَوْ کُشِفَ الغِطاءُ
ما آزدَدْتُ یقیناً می‌فرموذ

(۵۹۰/۳) همچنان عزیزی سؤال کرد که ابلیس محمّد را علیه السلام
12 وسوسه می‌کرد واز سایهٔ عمر می‌گریخت که وان الشیطان لیفرّ مِن ظلِّ
عُمَرَ حکمت چیست؟ فرموذ که حضرتِ محمّد دریا بوذ وعمر قدحی
بوذ پر آب؛ دریا را ز پوزِ سگ نگاه ندارند که دریای محیط بزبانِ
15 سگ نیالایذ

شعر (خفیف)

ژرف دریا کزو گهر زایذ بدهانِ سگی نیالایذ

T, II, 25 ; H, II, 103 ۵۹۰/۳ Z ۱۶۸ ب B ۱۵۷ ب K ۲۷۱

1 در قربت Z : قربت KB || ایشان KZ : — B || 2 بر اسراری KZ : بر اسرار B || 7 مبین KZ : چنین B || 8 می‌رفت KZ : — B || 10 می‌فرموذ KB : + الحکایه Z || 11 علیه‌السلام KZ : — B || 16 شعر KZ : — B

امّا قدحِ آب را از زبانِ سگ نگاه دارند که آبِ قدحِ کوچک بولوغِ سگ تفاوت پذیرذ ومتغیّر شوذ

(۵۹۱/۳) همچنان در نقلست که حضرتِ مولانا را مریده‌ٔ ولیّه بوذ واورا نظام خاتون گفتندی و دایما با فخر النسا مصاحبت می‌کرد؛ مگر اورا هوسی شذ که حضرتِ مولانا را سماع دهذ و یاران را خدمت کنذ واورا غیر از مقنّعه‌ٔ بوری هیچ نبوذ وآن را جهتِ تجهیز و تکفینِ خوذ نگاه می‌داشت؛ خدمتگارانِ خوذ را وصیّت کرد که آن را بفروشند وترتیبِ سماع کنند؛ علی الصباح حضرتِ مولانا بخانه‌ٔ مذکوره حاضر گشته فرموذ که نظام خاتون این سو بوری، امّا بوری را مفروش، ترا بایست شوذ، اینک ما بسماعِ تو آمذیم، با جمعِ اصحاب سه شبانروزی در خانه‌ٔ او سماع بوذ

(۵۹۲/۳) همچنان نقلست که درخانه‌ٔ پروانه سماعِ عظیم بوذ واکابرِ زمان در آن مکان اخوانِ وقت بوذند، از غایتِ شور وحالاتِ مولانا شیخ صدرالدین مستطرب گشته این رباعی را می گفت:

< شعر >

بی تو خبر از آیتِ منزل که کنذ یا فرقِ صحیح را از معتل که کنذ
هر نکته‌ٔ که در شیوه‌ٔ تحقیق افتذ ای کاشفِ اسرار بگو حل که کنذ

و سر در قدمِ خذاوندگار می‌مالیذ وعاشقانه می‌نالیذ وازآن صحبتِ جان افزا می‌بالیذ وتحسینها می‌کرد

۵۹۱/۳ - ۵۹۲ Z ۱۶۸ آ B ۱۵۷ ب K ۲۷۱ T, II, 25 - 7 ; H, II, 103 - 4

1 آب KZ ~ قدح B || 2 شود KB : + الحکایه Z || 4 با KZ : — B || مصاحبت KZ : مصاحب B || 9 سو KZ : سر B || 11 بود KB : + الحکایه Z

(۵۹۳/۳) همچنان از کرامِ اصحاب منقولست که روزی خدمتِ
مولانا شمس الدینِ ملطی حضرتِ مولانا را با جمیعِ اصحاب بجانبِ باغِ
3 خوذ دعوت نموده ؛ استری راهوار حاضر کردند تا حضرتِ شیخ سوار
شوذ ؛ چندانکه عذرها آورد ممکن نشذ وچون بجِدّ گرفتند برای
خاطرِ خطیرِ ایشان سوار گشته گامی چند نرفت تا استر فرو خفت ، یاران
6 از هر طرفی بسم الله بسم الله گفتند که این چنین استری چه شذ که فرو
افتاذ؟ فرموذ که از گرانیِ بارِ بسم الله می‌خسبذ و ندانم که بارِ عظمتِ
بسم الله را کذام جانی و جانوری تواند کشیذن

9 شعر (مضارع)

من هیکلی بدیذم اسرارِ عشق در وی کردم حمایل آنرا از روی لاغ بازی
تاشذ گران ترکِ شذ آن هیکلِ خذائی تا برنتابذ آنرا پشتِ هزار تازی

12 تمامتِ یاران غریو کنان سر نهاذند و از آن قوّتِ الٓهی متعجّب گشتند
و همچنان درمیانِ یاران معانی گویان و سماع زنان پیاذه روان شذ

(۵۹۴/۳) همچنان روزی در مدرسهٔ مبارک تواجد نموذه در سماع
15 مست شذه بوذ و تمامتِ جامها بگوینده‌کان بخشیذه با تای پیرهن عریان
رقص می‌کرد ؛ از ناگاه گرهِ ازار گشوذه شذ ؛ همانا که حضرتِ
چلبی حسام الدین چست برجست و حضرتِ مولانا را درکنار گرفته فرجی
18 در پوشانیذ و بسماع شروع فرموذ ؛ گویند: سه شبانروزی درآن استغراقِ
سغراقِ اذواقِ الٓهی مستغرق شذه بوذ و این غزل را می‌فرموذ :

۵۹۳/۳ - ۵۹۴ Z ۱۶۸ آ - ب B ۱۵۷ ب - ۱۵۸ آ K ۳۷۱ - ۳۷۲
T, II, 28 ; H, II, 104

---

3 نموده B : نمود KZ || راهوار KZ : رهوار B || 12 الهی BZ : خذائی K ||
13 روان KB : روانه Z || 14 همچنان KB : — Z

شعر (هزج)

چنان گشتم زمستی وخرابی — که خاکی‌را نمی دانم ز آبی
درین خانه نمی یابم کسی‌را — تو هشیاری بیا باشد بیابی 3
همین دانم که مجلس از تو برپاست — نمی دانم شرابی یا کبابی
بباطن جانِ جانِ جانِ جانی — بظاهر آفتابِ آفتابی
از آن رو خوش فسونی که مسیحی — از آن رو دیو سوزی که شهابی 6
مرا خوش خوی کن زیرا شرابی — مرا خوش بوی کن زیرا گلابی
صبایی که بخندانی چمن را — اگرچه پشگان را تو عذابی
بیا مستانِ بی‌حد بین ببارار — اگر تو محتسب در احتسابی 9
چو نان خواهان گهی اندر سؤالی — چو رنجوران گهی اندر جوابی
مثالِ برف کوته خنده‌ٔ تو — از آن محبوسِ ظلماتِ سحابی
درآ در مجلسِ سلطانِ باقی — ببین گردانِ جِفَانٍ کَالْجَوَابِ 12
تو خوش لعلی ولیکن زیرِ کانی — تو بس خوبی ولیکن در نقابی
بسوی شه پری بازِ سپیدی — وگر بومی بگورستان غرابی
جوان بختا بزن دستی و می گو — شبانی وا شبانی وا شبابی 15
مگو با کس سخن ورسخت گیرد — بگو والله اعلم بالصوابی

(۵۹۵/۳) الحکایه : همچنان خدمتِ ملکُ الادبا فخرالدینِ
دیو دستِ مَلَکْ نهاذ رَحِمَهُ اللهُ روزی حکایت کرد که جهتِ حضرت 18

T, II, 29 ؛ H, II, 106 — ۵۹۵/۳ Z ۱۷۰ آ B ۱۵۸ آ K ۳۷۳

b 4 آفتاب B : آفتابی Z آفتاب در K || b 11 محبوس KZ ~ ظلمات B || b 14 بومی KZ : پری B || a 15 و KZ : — B || b 16 بالصوابی BZ : بالصواب K || 18 رحمه‌الله BZ : — K

---

a 12 جفان کالجواب : قرآن ، سورة السباء ۱۲/۳۴

خداوندگار کتابِ حقایق سُلَمی را کتابت کرده بوذم؛ چون تمام
کرده بیاوردم مستحسن داشته بسی تحسینها احسان فرموذ وفرجیٔ مبارکِ
3 خوذ را بر من پوشانیذ؛ دیذم که بر قدِّ من بغایت دراز بوذ؛ با دو دست
دامنهای خوذ را بالا بر داشتم تا خاک آلوذ نگردذ؛ فرموذ که فخر الدین
بر طولِ قدِّ خوذ ساز تا ترا زحمت نشوذ؛ قدری از دامنش بریذم
6 وبفراغت پوشیذم؛ از ناگاه در ضمیرم بگذشت که اگر در روزی دو
طبق کاغذ تعلیق زنم چهار عدد اجرتِ آنست واین کتاب که نوشتم
چهل طبق بیش است؛ عجبا خداوندگار بذین قدر اختصار خواهذ فرموذن؟
9 فی الحال از ضمیرِ من واقف گشته فرموذ که نی نی. فخر الدین آن اندیشه
غلط است وحکایتی سرآغاز کرد که مگر درویشی در شهرِ بغداذ روزِ
پنجشنبه زنبیل می گردانید؛ از ناگاه بر درِ سرائی بس عالی رسیذه شیٔ
12 لِلّه کرد؛ هماناکه دستی از زیرِ پرده بیرون آمذه گردهٔ درهم پیچیذه
در زنبیلِ درویش انداخت؛ شب چون بمقامِ خوذ آمذ مجموعِ نان پارهارا
در سفره فرو ریخت، آن گرده را همچنان پیچیذه دیذ، تعجّب نموذ که
15 ازآن چنان درگاهی این بغایت محقّر بوذ؛ مع القصّه چون پیچِ گرده را
بگشوذ مرغی دیذ مسمّن در وی پیچیذه؛ مرغرا بر گرفت، دیذ که
عظیم گران است وشکمِ مرغ را دوخته دیذ؛ چون بگشوذ پر جواهر
18 و لآلی بوذ؛ حیرت نموذه بکلّی ازآن فقر وفاقه خلاص یافت و غنی
شذ؛ هماناکه من بنده شرمسار گشته گریان شذم ومستغفر گشتم؛
ازناگاه بعد از وفاتِ خداوندگار در قونیه قحطِ باران شذ ومردم از

---

3 خوذ را KZ : — B || پوشانیذ KZ : پوشانیده || **11** همچنان KB : همان Z ||
17 مرغرا KZ : مرغ B

استسقا کردن عاجز گشتند وحضرتِ سلطان ولد در سفر بوذ ؛ اکابر
و اعیانِ شهرآن فرجیرا از من التماس کردند و بصحرا بیرون رفتند و خداوند
اورا بحضرتِ خداوند خداوندان شفیع آورده باران خواستند حق‌تعالی 3
چندانی بارانِ رحمت فرستاذ که در بیان آیذ ؟ تا تمامتِ تشنگان جهان
سیراب گشتند واهالیٔ شهر بجمعهم اعتقادات نموذه چندان خدمتها
کردند که توان گفت؟ وآن سال دخلِ باغ‌را بنُه هزار درم فروختم 6
و چندانی گندم برداشتم که قوصره ها و انبارها پرکردم ؛ عاقبت‌الامر
چون خدمتِ ملك الخلفا ، افتخارالعارفین ، حسیبِ ونسیبِ جهان ،
مقبول الاولیا چلبی اوحد الدین سامیسونی اَبْقَاهُ ٱللهُ تعالی بحضرتِ 9
سلطان العارفین چلبی عارف قَدَّسَ ٱللهُ سِرَّهُ العَزِیزَ ارادت
آورده اجازت وعنایت و رعایتِ بی‌نهایت حاصل کرده بقونیه رسیذ
آن فرجیٔ مبارك‌را ازخدمتِ مولانا فخرالدین بحوزهٔ حصول آورده 12
ششصد عدد شکرانه داذ و تمامتِ مجاورانِ حضرت‌را علی الانفراد از
کمالِ اعتقاد و وفورِ اتّحاد بخشایش فرموذ و الحالة هذه آن تبرّكِ
متبرّك بنزدِ او بزرگست والسلام 15

(۵۹۶/۳) همچنان منقولست که چون خدمتِ فخر العارفین ، معدن
الاسرار ، صاحب البصیرة ، ملك الابدال شیخ سنان الدین آقشهریٔ
کلاه دوز طَیَّبَ ٱللهُ نَفسَهُ بعد از سفرِ بسیار بحضرتِ خداوندگار 18
رسیذ ، پرسیذ که درین سفرها هیچ بمردی رسیذی؟ خدمتِ
سیدی محمودرا چون دیذی ؟ وبچه مشغولست؟ سر نهاذ و گفت:

T, II, 34; H, II, 107 — ۵۹۶/۳ Z ۱۶۹ ب B ۱۵۸ ب K ۳۷۵

2 کردند و KB : کرده Z || 3 بحضرت BZ : — K || خداوند BZ : بخداوند K ||
4 چندانی KZ : چندان B || تا KB : — Z || 7 قوصره‌ها ZB ~ انبارها K ||
8 حسیب . . . جهان : — B || و K : — Z || 16 که ZB : — K

اورا روسی دیذم ژولیذه حال نشسته واز عالمِ پاکِ شما دیذه بسته؛
همانا که خذاوندگار تبسّم فرموذه هیچ نگفت و چون شیخ سنان الدین
3 باز باقشهر تشریف داذ سیدی محمود را بر سرِ چهارسوئی خفته دیذ؛
بانگی بر زذ که یا شیخ سنان الدین ! اگر چنانکه در زمانِ آن چنان
سلطانِ رؤسای احرار روسی باشیم هم شکرانه برجانِ ما ست؛ شیخ
6 سنان الدین سیدی محمود را بوسها داذه دلداریها فرموذ؛ چون باز
کرّةً اُخری بحضرتِ خذاوندگار رسیذ فرموذ که در عالم روشن دلان
بسیارند درآن ممان واین بیتها را گفت:

9 شعر (هزج)

اگر زنده است آن مجنون بیا گو — ز من مجنونیٔ نادر بیاموز
وگر خواهی که تو دیوانه گردی — مثالِ نقشِ من برجامه بر دوز

12 شعر (طویل)

لِكُلِّ جُنُونٍ بَعْدَ حِينٍ إِفاقَةٌ — فَمَا لَكَ يَا مَجنُونُ لَسْتَ تُفِيقُ

شیخ سنان الدین گفت: از گرمیٔ هیبتِ گفتارِ خذاوندگار چنان شوری
15 درمن ساری شذ که دیوانه وار بی سر و پا بیرون آمذه راهِ کوهستانها
گرفته تا سالی بخوذ نیامذم و وقتی که با خوذ آمذم بحقّ او که بیخوذ
بودم و هنوز درآن بیخوذی میروم

---

1 روسی KZ : روشی (3) B || 2 فرموذه K : فرمود B کرده Z || 3-4 باز... سنان‌الدین KBZh : — Z || 5 احرار KBZh : — K || ماست B : است KZ || 6 محمود K : — KZ || 14 گرمی KZ ~ هیبت K || 16 با خوذ BZ : بخود K || 17 میروم KB : + الحکایه Z

(٥٩٧/٣) همچنان از افاضلِ اصحاب منقولست که در شهرِ قونیه
شخصی بوذ متفنّن و اقرانِ او اورا تاج الدینِ متصدّر خواندندی و البتّه
صدرنشینی و بالاجوئی‌را خوکرده بوذ و بعالمِ اولیا انکاری عظیم 3
داشت و الحاد نموذه منکرِ خذاوندگار بوذ و از صحبتِ اخوانْ همدل
تمرّد می‌نموذ ؛ همانا که شبی خوذ را بر درِ دوزخ ایستاذه دیذ و بر احوالِ
دوزخیان اطّلاع یافته کما کان مشاهده می‌کرد ؛ دیذکه یکی‌را با اصفاد 6
و اغلال از دوزخی بیرون کرده بدوزخی دیگر می‌برند و چهار کس
آنجایگاه حاضر گشته با وی خطاب میکنند که ای شقیٌ تا کس سخنِ
اولیا بخوان تا ازین بارِ گران والیمِ بی‌امان خلاص یابی واین تاج الدینِ 9
متصدّر ازآن هیبت برجای خوذ خشک می‌شوذ وآن بیچاره التماس
میکندکه حَسْبَةً لله تعالی بمن کلمهٔ چند تعلیم کنیذ ؛ همانا که
بیتی چند ازسخنانِ حضرتِ مولانا مراورا تلقین می‌کنند ؛ چون ابیات‌را 12
می‌خواند آن تمامتِ سلاسل و اغلال فرو می‌ریزذ وآن بیچاره مستخلص
گشته بسوی نسیمِ نعیم روانه می‌شوذ ؛ همچنان خدمتِ تاج الدین متصدّر
بیذار گشته جانبِ مدرسهٔ مولانا می‌شتابذ، می بینذکه حضرتِ خذاوندگار 15
برابر آمذه می‌فرمایذ که مولانا تاج الدین آن همه از برکتِ شما بوذ که از زحیرِ
سعیر رهیذ و بنعیمِ کثیرِ ملکِ کبیر رسیذ ؛ اکنون ای بزرگِ دین!
جائی‌که سخنانِ اولیا چنین دستگیری فرمایذ و غیاثِ مستغیثین گردذ 18

T, II, 33; H, II, 108 — ٥٩٧/٣ Z ١٧٠ آ B ١٥٩ آ K ٣٧٦

2 او BK : — Z ‖ 5 در KZ : — B ‖ دیذ KZ :— B ‖ 7 دوزخی KB : دوزخیان Z ‖ 9 تاج‌الدین KZ :تاج B ‖ 10 هیبت KBZh — Z ‖ آن KZ : این B ‖ 13 ریزد ZB : ریزند K ‖ 14 می شود KB : می شذ Z ‖ 17 ملک KB : — Z ‖ کبیر KZ : کثیر B ‖ 18 فرمایذ BZ : کند K

تا از صحبتِ پاکِ ایشان چیها یابند و از برکتِ محبّتِ ایشان بکجاها
رسند؛ فی الحال سر باز کرده با اهل و عیال مرید و بنده شذند

3 (۵۹۸/۳) همچنان مفخر الابرار شیخ محمودِ نجّار رَحِمَهُ ٱللّهُ نقل
فرموذ که سالی حضرتِ خذاوندگار با اصحاب و عیال مبنی بر عادتِ
قدیم بجانبِ آبگرم می‌رفتند؛ همانا که چون بپولِ ابو الحسن که قریبِ
6 مرجِ آبگرم است رسیذند، کاروان همانجایگاه نزول کردند وآن پُلیست
هول؛ و از میانِ مرج و نیستانِ آن آبی عظیمِ سهمناك بیرون می‌آیذ
و از آنجا می‌گذرذ ومشهورست که در آن آب خذاوندِ آب هست وآن
9 تُرکان صو اِیّی گویند وهر سالی البتّه بایذ که جانوری و امّا آدمیٔ را
فرو برذ وخفه کرده بروی آب اندازذ؛ مگر حضرتِ حرمِ مولانا
همین حکایت‌را بخذاوندگار روایت کرده می‌نموذ که یعنی بکنارِ آن آب
12 تنها نبایذ رفتن؛ مباذا که چشم زخمی واقع شوذ؛ فی الحال حضرتِ
مولانا تبسّم کنان بر خاست که زهی خوش! من سالهاست که در
آرزوی خذاوندِ این آبم؛ امیذ است که اورا در یابم وهمچنان با فرجی
15 و دستار خوذ را در آن آبِ مهلك انداخته؛ نا پدیذ شذ؛ اصحاب فریاذها
کردند وترصّد نموذند تا چه پیش آیذ، بعد از لحظهٔ حضرتِ کرا خاتون
دیذ که شخصی بس مهیب از فرقِ سر تا قدم در موی غرق شذه رویش

۵۹۸/۳ Z ۱۷۰ ب B ۱۵۹ ب K ۳۷۷ T, I, 34 ; H, II, 109

1 یابند BZ : باشد K || 2 شذند KB : + الحکایه Z || 6 وآن KZ : آن B || 7 می آیذ KZ : می‌آمده B || 8ـ9 وآن . . . گویند KZ : — B || سالی KZ : بسال B || البته KZ ~ بایذ که B || 11 که یعنی B : یعنی KZ || 13 که KZ : — B || خوش KZ : + که B || 14 امیذ است BZ : اومید است K || 15 آب مهلك KZ : — B || انداخته BZ : انداخت K || 17 شذه KZ : — B

بسانِ روی آدمیان ودست و پای او بر مثالِ دست وپای خرس از درِ
خیمه درآمد و سر نهاذ ؛ همانا که کرا خاتون متوهّم گشته منقبض شد ؛
زبانِ فصیح آن جانورِ آبی سلام داذ واعتقاد نموذ که ما نیز از بندگان 3
ومحبّانِ خذاوندگاریم و او چندین نوبت تشریف فرموده در قعرِ آب ما را
بایمان وعرفان دعوت فرموذه است ؛ دو نوبت توبه کرده بوذم که
دیگر مردم رُبائی نکنم ؛ از ناگاه خطائی از من صادر گشته جوانی را 6
هلاک کردیم والحالة هذه شما را شفیع می‌گیرم تا خذاوندگار عفو
فرموذه بر من رحمت کنذ وپیشِ استشفاعِ شما ادب ندیذم تا خوذ را
بحضرتِ خذاوندگار عرضه دارم ؛ درین حکایت بوذند که حضرتِ آن 9
سلطان چون شیرِ غرّان غزل گویان و ذوق کنان از درِ خیمه درآمذ
و اورا در آن حال بدیذ ؛ فرموذ که آنان که از خذاوندِ آب بی خبرند
این خذاوندِ ایشانست وعاشقانی که بندهٔ خذاوندِ آب و عالمِ اسابند 12
همه مسخّر وبندهٔ ایشانند ؛ فرموذ که یا تمساح ! بعد الیوم چندانک
من در عالم ازینها مکن، سر نهاذ ومقداری عقدی چند مرواریدِ شفّافِ
غلطانِ غیرِ مثقوب در پیشِ کرا خاتون بنهاذ و روانه شذ وآنها را 15
بحضرتِ ملکه خاتون ارمغان آورده در جهازِ او نهاذند

(۵۹۹/۳) همچنان مگر روزی خدمتِ شیخ الاسلام . صدر الملة
والدین روّح الله روحَهُ در حضورِ پروانه وارکانِ دولتِ سلطان 18

۵۹۹/۳ Z ۱۷۱ ᵀB ۱۶۰ ᵀK ۲۷۸ - ۲۷۹

T, II, 36 - 7 ; H, II, 11

1 دست و KBZh : — Z || 2 شذ Z : شده KB || 7 کردیم KZ : کردم B || 9 که ZB : — KZ || 12 اشقانی BZ : عاشقان K || 13 ایشانند BZ : + و K || 14 مقداری B : مقدار KZ || 15 غلطان KB : + غلطان Z || 15 مثقوب KB : مسقوب Z || 16 نهاذند KB : + الحکایه Z

حکایت می‌کرد که امشب حضرتِ مولانا را چنان در دنوِّ قربتِ حق
مستغرق دیدم که میانِ او وخذا موئی نمی گنجیذ؛ چون پیشِ مولانا
3 آن حکایت را روایت کردند فرموذ که پس او چون گنجیذ؟ چه در
عالمِ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ وَ لَيْسَ لِلّٰهِ شَرِيكٌ هیچ نوع شریکی
وشبیکی گنجائی نیست کما قَالَ صلّی اَللّٰه علیه وسلّم مِنْ کَمالِ حَالِه
6 لِي مَعَ اَللّٰهِ وَقْتٌ لا يَسَعُنِي فِيهِ مَلَكٌ مُقَرَّبٌ وَلا نَبِيٌّ مُرْسَلٌ
وَلا کِتابٌ مُنْزَلٌ؛ همچنان پروانه را ازین حالِ بو العجب حالی پیذا
گشته گریان بیرون رفت وبسی شکرانها که یاران را فرستاذ

9 (۶۰۰/۳) همچنان علمای اصحاب که کُمَّلِ اولو آلالباب بوذند
چنان حکایت کردند که روزی حضرتِ خذاوندگار در مدرسهٔ مبارکِ
خوذ نشسته بوذ؛ از ناگاه جماعتی از احبارِ یهود ورهابینِ نصاری
12 بیامذند وباخلاصِ تمام سر نهاذه از حکمتِ تکالیفِ شرعی وسرِ
اوامر ونواهیْ فرقانی که بر امّتِ ضعیف نهاذه است، سؤال کردند
تا مقصودِ احکامِ احکام را در یابند؛ در جوابِ احبار از لفظِ درربار
15 بگفتار در آمذه چنان فرموذ که فَرَضَ اَللّٰهُ آلایمانَ لِلْعِبادِ تَطهِيرًا
مِنَ اَلشِّرْكِ والصَّلاةَ تنزيهًا مِنَ اَلكِبْرِ والزَّكوةَ تسبيبًا لِلرِّزْقِ
وَ اَلصِّيامَ ابتلاءً لاخلاصِ اَلخَلْقِ، وَالحَجَّ تَقْوِيَةً لِلدِّينِ
18 وَالجِهادَ عِزًّا لِلاِسْلامِ وَ اَلأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ مَصْلَحَةً لِلعَوامِ
وَاَلنَّهْيَ عَنِ اَلْمُنْكَرِ رَدْعًا لِلسُّفَهاءِ وصِلَةً لِلأَرْحامِ مَنْماةً لِلْعَدَدِ
والقِصاصَ حَقْنًا لِلدِّماءِ وإقامَةَ اَلحُدُودِ إعظامًا لِلمَحارِمِ

۶۰۰/۳ Z ۱۷۱ ب B ۱۶۰ ب K ۲۷۸ T, II, 37 ; H, II, 112

2 نمی کنجیذ KZ : کنجد K || حکایت را روایت KB : حکایت Z ||
5 کنجائی B : کنجای Z کنجا K || 8 فرستاذ KZ : + الحکایه Z || 9 همچنان KZ : —
B || 11 از ناکاه KZ : از ناکاهی B || 12 تکالیف KZ : تکلیف B || 14 احکام KB : —
Z || احبار KZ : اخبار B || 15 در آمذه Z : در آمد KB || 19 للارحام Z : الارحام
KB || منماة KB : مغماة Z

وَ تَرْكَ شُرْبِ الخَمرِ تحصيناً لِلْعَقْلِ و مُجانَبَةَ السِرْقَةِ ايجاباً لِلْعِفَّةِ وَ تَرْكَ الزِناءِ تحصيناً لِلنَّسَبِ وَ تَرْكَ اللِواطَةِ تكثيراً لِلنَّسْلِ وَ الشهاداتِ إستِظهاراً عَلَى الجاحِدِينِ وَ تَرْكَ اللذّاتِ 3
تشريفاً لِلصِدْقِ وَ السَّلامَ أماناً مِنَ المخاوفِ وَ الأمانَةَ نِظاماً لِلأُمَّةِ وَ الطاعَةَ تَعْظِيماً لِلإمامَةِ و چون این معانی‌را كَما يَنْبَغِي
بسطِ کلام فرموذ بیکبارگی زنّارها بریذه ایمان آوردند و در سلکِ 6
مؤمنانِ مسلم منخرط گشتند و ارادت آورده مریدِ مخلص شذند و منقول چنانست که از هنگامِ ظهورِ آن حضرت تا روزِ وفاتِ او هژده هزار
کافر ایمان آوردند و مرید شذند و هنوز می‌شوند 9

(۶۰۱/۳) الحکایه : همچنان از خدمتِ ملك الفتیان ، نادرة الزمان اخی احمد شاه رَحِمَهُ اللهُ که از سروَرِ فتوّت دارانِ دار الملكِ قونیه
بوذ صاحب یسار و متموّل و چندین هزار جنود و رنود در تحتِ 12
تصرّفِ او ؛ بتواتر چنان منقولست که او حکایت کرد که بعد از وفاتِ مولانا چون خدمتِ کیغاتُو خان با لشکری گران واسبابِ بی‌کران
برسرِ قونیه آمذ و قریبِ پنجاه هزار مردمِ جنگی در صحرای شهر 15
فروذ آمذند و قصدِ آن داشت که شهررا نهب و غارت کرده مردم‌را بقتل آورذ ؛ همانا که شبی حضرتِ مولانارا در خواب دیذ که گلوی
اورا محکم گرفته می‌تاسانیذش که قونیه از آنِ ماست ، ترا با مردمِ 18
قونیه چه کارست؟ باضطرابِ تمام ازخواب بیذار گشته مستغفر می‌شوذ و می‌خواهذ که البتّه سرّ این حال‌را در یابذ و ایلچی فرستاذه می‌خواهذ که
بشهر در آیذ و استحمام کرده ماجرای خوابِ خوذرا باکابرِ شهر عرضه 21

۶۰۱/۳ Z ۱۷۱ ب B ۱۶۰ ب K ۳۷۹ T, II, 38ʹ; H, II, 112

8 حضرت KBZh : Z || وفات KBZh : قیامت Z || 9 آوردند BZ : آورده K || وهنوز می‌شوند KB : — Z || 10 ازخدمت KB : — Z || نادرة الزمان KZ : — B || 18 از آن Z : آنِ KB || 19 تمام B : تام KZ

دارد ؛ اعیانِ شهر با خدمتِ اخی احمد شاه پیشِ حضرتِ سلطان ولد
آمده باز می‌گویند؛ اجازت می‌دهد که با دو سه هزار مردِ مغل بشهر
3 در آید و قونیه را تفرّج کند نه تصرّف ؛ همانا که چون بشهر در آمد
و در دولتخانه نزول کرده اکابرِ قونیه فوج فوج می‌آمدند و پادشاه را
تحفهای غریب می‌آوردند ؛ آخر الامر اخی احمد شاه بر خاست و با جوانی
6 چند کمری مرصّع و اسبانِ نیکو پیش‌کشی کرده تحفِ بسیار بنزدِ
پادشاه برده، تنها اورا راه دادند ؛ چون دستبوسِ پادشاه کرد و برابرِ
خان بنشست همانا که کیغاتو منزعج حال گشته پرسید که اخی اتا آن
9 شخص که در پهلوی تو نشسته است کیست؟ اخی گفت : حالیا من تنها
نشسته ام ، کسی را نمی بینم ؛ خان گفت : هی چه می گوئی؟ مردی
می بینم رَبْعَةُ ٱلقَدّ دوموی زرد چهره، دستارِ دخانی بر سر ؛ بُردِ هندی
12 در بر ، پهلوی تو نشسته است و بر من تیز تیز نظر میکند ؛ در حال اخی
بفراست معلوم میکند که آن شکل نشانِ صورتِ مولاناست ؛ گفت :
پادشاهِ جهان همانا که صورتِ آن چنان سلطان را چشمِ مبارکِ خان
15 تواند دیدن و آن فرزندِ بهاء ولدِ بلخی مولانا جلال الدین است که
درین خاکْ آسوده است ؛ کیغاتو گفت : دوش هم اورا بخواب دیدم که
مرا خفه می‌کرد و می‌گفت که این شهر از آنِ ماست ؛ اکنون یا اخی
18 ترا پذیر کردم و از آن اندیشهٔ بد که کرده بودم باز آمدم و توجّه
کردم که اهلِ قونیه را زحمت ندهم وزیان نرسانم ؛ گفت : عجبا آن

---

1 سلطان KZ : — B || 3 همانا KZ : هما B || 4 می‌آمدند KZ : — B || 6 تحف KB : تحفهٔ Z || وKZ : — B || 8 حال KZ : — B || 9 است BZ : — K || 11 برد KBZh : — Z || در بر KZ : در B || 15 که KZ : — B || 16 دیدم که KZ : دیدم B || 17 مرا KBZh : — Z || 18 بد که . . . بودم KZ : — B

پاذشاهِ حقیقی‌را اعقاب و عشیرة هستند ؟ اخی گفت : بلی ،
فرزندِ او مولانا بهاء الدین ولد شیخِ شهرِ ماست و در جمیعِ عالم مثلِ
او عالمِ ربّانی نیست و مقتدای اهل عرفان وسلطانِ عارفان اوست؛ 3
خان گفت : پس ما را بزیارتِ حضرتِ او رفتن واجب است ؛ همانا که
با جمعِ اکابر اخی احمد شاه خان‌را بر گرفته بحضرتِ سلطان ولد آمذند
وآن روز چندانی معانی و لطایف فرموذ که کیغاتو خان از سرِ اخلاصِ 6
جان ارادت آورده مرید شذ وحضرتِ سلطان ولد کلاهِ مولوی بر سرِ او
نهاذه عنایتها فرموذ وهمچنان حکایتِ انزعاجِ حضرتِ بهاء ولد را از
بلخ و عقوقِ خوارزمشاه‌را و نزولِ آن وقایع‌را کما کان بیان کرده 9
از حدّ بیرون انعامها فرموذه بجمعهم بزیارتِ تربهٔ مقدّس بیرون
آمذند و تا قربِ نمازِ پیشین حضرتِ ولد در سماع بوذه همین رباعی‌را
فرموذ : 12

رباعی

بگذار جهان‌را جهان آنِ تو نیست
وین دم که همی زنی بفرمانِ تو نیست 15
گر مالِ جهان جمع کنی شاذ مشو
ور تکیه بجان کنی مکن جانِ تو نیست

کیغاتو گریان گشته بغایت خوش شذ و همچنان دستبوسِ حضرتِ 18
سلطان ولد کرده بصفای تمام مراجعت نموذ و اهالئ قونیه از نو اخلاص
آورده ارادت‌را تجدید کردند و بندگیها نموذند

---

1 وعشیرة KZ : وغیره B ‖ 3 اهل عرفان KZ : — B ‖ 5 ـ 6 خان را . . . از سر اخلاص KZ : — B ‖ 6 چندانی Z : چندان K ‖ 8 همچنان KZ : همچنین B ‖ 11 بوذه B : + و KZ ‖ 18 حضرت BZ : — K ‖ 19 کرده KB : کرد Z ‖ 20 نموذند Z : + تمیم بالخیر K والله اعلم B

فصل چهارم

در شرحِ مناقبِ سلطان الفقرا، سِرُّ آللّه بَیْنَ آلوَرَی، کامل آلحال وآلقال
3 مولانا شمس‌الحق والدین محمد بن علی بن ملك داذ التبریزی قَدَّسَ آللّهُ
سِرَّهُ العَزِیز

(۱/٤) منقولست که روزی حضرتِ مولانا شمس‌الدینِ تبریزی
6 فرموذ که من در مکتبِ کوذکان بوذم ؛ هنوز مراهق نشذه بوذم ؛
سی چهل روز گذشتی که ازین عشقِ سیرتِ محمّدی آرزوی طعام
نبوذی واگر سخنِ طعام گفتندی همچنین کردمی دست وسر باز کشیذمی؛
9 همچنین اگر اهلِ رُبْعِ مسکون یکسون باشند ومن بسوئی همه را
جواب گویم که هیچ نگریزم از گفتن واز شاخ بشاخ بجهم؛ رُبعِ
مسکون اینست که خلق درو ساکن اند ؛ آن سه رُبعِ دیگر از تابشِ
12 آفتاب می سوزند، خلق درو ساکن نتوانند بوذن؛ چون شکال گویند
جواب در جواب، قید در قید باشذ ؛ سخنِ من هر یکی را ده
جواب وحجّت

15 (۲/٤) همچنان منقولست که روزی حضرتِ مولانا فرموذ که
علمای ظاهر واقفِ اخبارِ رسولند وحضرتِ مولانا شمس‌الدین واقفِ
اسرارِ رسول است علیه السلام ومن مظهرِ انوارِ رسولم علیه السلام

T, II, 42 - 3 ; H, II, 115 - 6 ٤/١ - ٢ Z ١٧٢ B آ ١٦١ K آ ٢٨٢

3 تبریزی K: — ZB || 6 بوذم KBZh: — Z || 7 که Z: — KB || ازین KZ: از B || 8 دست KZ: بدست B || 13 هر KZ: همین B || 14 وحجت KB: + الحکایه Z باشد Bh

شعر (رمل)

شمسِ تبریزی توئی واقفِ اسرارِ رسول
نامِ شیرینِ تو هر دلشده را درمان باذ 3

(٤/٣) همچنان از پیرانِ قدیم منقولست‌که حضرتِ مولانا شمس الدین را در شهرِ تبریز پیرانِ طریقت وعارفانِ حقیقت کاملِ تبریزی خواندندی وجماعتِ مسافرانِ صاحب دل اورا پرّنده گفتندی، جهتِ طیِّ 6 زمینی که داشته است

(٤/٤) وگویند: در اوّلِ حال مریدِ شیخ ابو بکرِ تبریزیِ سلّه باف شذه بوذ رحمةُ اللهِ عَلَیْه؛ در آخر چون سیر و سلوك و کمالاتِ 9 حالاتِ او از حدِّ ادراكِ مردمِ درّاك درگذشت در طلبِ اکملی که افضلِ مُکَمّلانِ مُکَمِّل بوذ سفری شذ و طالبِ مردانِ خذا گشته برمقتضای تُسَافِرُوا تَصِحُّوا و تَغْنَمُوا مجموعِ اقالیم را چند نوبتی 12 گردی بر آمذ و باشارت زُوِیَتْ لِیِ الْأَرْضُ فَاُرِیتُ مَشارِقَها وَ مَغارِبَها و سَیَبْلُغُ مُلْكُ اُمَّتِي مَا زُوِیَ لِي مِنْها شَرْقًا وغَرْبًا بَرًّا وَ بَحْرًا بُعْدًا و قُرْبًا تفرّج فرموذ و بخدمتِ چندین ابدال 15 و اوتاد و اقطاب و افراد و اهلِ فتور و مستور و اکابرِ معنی و صورت رسیذه نظیرِ عظمتِ خوذ نیافت و مشایخِ عالم را بنده و مریدِ خوذ ساخته سیاحتی می‌کرد و مطلوب و محبوبِ خوذ را همی جست و همچنان 18

٤/٤ Z ١٧٢ ب -BT ١٦١ KT ٢٨٢ T, II, 43 ; H, II, 116

3 باذ KB : + الحکایه Z ‖ 4 همچنان KZ : — B ‖ 7 داشته است KZ : داشت B ‖ 8 وگویند KZ : — B ‖ 9 سلوك KZ ~ کمالات B ‖ 18 همی جست K : می‌جست BZ ‖ و همچنان KZ ~ B

آینهٔ وجودِ مبارکِ خود را در نمدی پنهان کرده از نظرِ بینایانِ عالم
در جلبابِ غیبی و نقابِ غیرتِ الٓهی متواری گشته بوذ ؛ چنانک حضرتِ
3 مولانا در شانِ بی نشانِ ایشان فرموده است و گفته :

شعر (طویل)

لِمَوْلای خَدٌّ مُدْهِشٌ حُسْنَ یُوسفٍ
6 و إن کانَ حُسْنُ یوسفٍ خَیْرَ اَلوَرَی
طُیُورُ اَلضُحَی لا تَستَطِیعُ شُعاعَهُ
فَکَیفَ طُیُورُ اَللّیْلِ تَطمَعُ أنْ تَرَی

9 شعر (رمل)

ای که در خوابت ندیذه آدم و ذرّیتش
از که پرسم وصفِ حسنت از همه پرسیذه گیر

12 و پیوسته نمدی سیاه پوشیذی و هر جا که رفتی درخانی فروذ آمذی ؛
بعد ازآنک آن جانِ عالم گِردِ جهان گشتی بکرد ، منزل بمنزل
بخطّهٔ دار السلام بغداذ رسیذ و نقلست که خدمتِ شیخ اوحد الدینِ
15 کرمانی را رحمة الله علیه آن جایگاه در یافت ؛ پرسیذ که در چیستی ؟
گفت : ماه را در آبِ طشت می بینم ؛ فرموذ که اگر در گردن دمبل نداری
چرا برآسمانش نمی بینی ؛ اکنون طبیبی بکف کن تا ترا معالجه کنذ
18 تا در هر چه نظر کنی درو منظورِ حقیقی را بینی ؛ شیخ برغبتِ تمام

---

2 جلباب Z : جلبات KB || 6 حسن Z : حسناً KB || الوری KB : + بیت Z ||
12 نمذی KZ : نمد B || 14 بخطه BZ : — K || 16 آب KZ ~ طشت B || دمبل Z :
دنبل K دنیل B

گفت: بعدالیوم میخواهم که در بندگیت باشم ؛ گفت: بصحبتِ من
طاقت نداری؛ شیخ بجِدّ گرفت که البتّه مرا بخدمت وصحبتِ خوذ
قبول کن و فرموذ بشرطی که علی ملأ آلناس درمیانِ بازارِ بغداذ با من 3
نبیذ نوش کنی؛ گفت: هیچ نتوانم؛ گفت: از برای من نبیذِ خاص
توانی آوردن؟ گفت: نتوانم؛ گفت: وقتی که من نوش کنم با من
مصاحبت توانی کردن؟ گفت: نی، نتوانم؛ حضرتِ مولانا شمس‌الدین 6
بانگی بر وی زذ که از پیشِ مردان دور شو، قال: أَلَمْ أَقُلْ لَكَ
إِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ مَعِي صَبْرًا (۱۸/۷۵)؛ تو آن نهٔ که توانی، از بهرِ آنک
تا توانی؛ خوش باش که ترا آن قوّت نیست و قدرتِ خاصّانِ حق 9
نداری؛ پس صحبتِ من کارِ تو نیست، وحریفِ صحبتِ من نهٔ؛
بایذ که جمیعِ مریدان وهمهٔ ناموسِ دنیا را بپیالهٔ بفروشی واین کارِ
مردانِ میدانست؛ وآنِ او که می دانست؛ تا بدانی که من کسی را 12
مرید نگیرم، من شیخ میگیرم آنگاه نه هرشیخ، بل شیخِ کاملِ محقّق
(٤/٥) همچنان منقولست که روزی فرموذ: شیخ اوحدالدینِ کرمانی
نزدیکتر بوذ بتمامیْ هوا، سحرهٔ فرعون درهوا تمام بوذند؛ لاجرم بوی 15
روح بایشان رسیذ، فرعون تمام نبوذ، منطقی بوذ واهلِ ولیکن در
سحرهٔ فرعون هنری بوذ که در ایشان نبوذ، سیدرا بوی روح ومستیْ
روح بیش که اوحدرا، آن شیخ ابو بکررا مستی از خذا هست ولیکن 18

T. II, 46 ؛ H, II, 118 — ٤/٥ Z ۱۷۳ آB ۱٦۲ آK ۲۸٤

1 من KZ : ما B ‖ 3 که KB : — Z ‖ 5 با من KBZh : — Z ‖ 12 بدانی که KB : بدانی Z ‖ 13 محقق KB : + الحکایه Z ‖ 14 کرمانی B : — KZ ‖ 16 فرعون Z : — KB

آن هشیاری که بعد از آنست نیست، چندانک اوحد الدین لابها نموذ
بصحبتش قبول نکرد فرموذ از تو کاری نمی‌آیذ حریفِ لطیفِ من
3 نیستی، الاّ فرزندِ بهاء ولدِ بلخی قَدَّسَ اللّهُ سِرَّهُ العَزیز؛ بعد
از مدّتِ مدید اوّل بار بحضرتِ مولانا در کورهٔ دمشق در میدانِ شهر
مصادف شذ و آن زمان مولانا بتحصیلِ علوم مشغول بوذ

6 (۴/۶) همچنان از خدمتِ یارانِ عتیق که بحریانِ بحرِ محیطِ
تحقیق بوذند چنان منقولست که روزی در میانِ هنگامهٔ مردم در
شهرِ دمشق حضرتِ مولانا دستِ مبارکِ مولانا شمس الدین را بگرفت؛
9 فرموذ که صرّافِ عالم مرا دریاب! تا حضرتِ مولانا شمس الدین
از عالمِ استغراقِ خوذ بخوذ آمذن مولانا رفته بوذ

(۴/۷) همچنان بعد از طولِ مدّت چون حضرتِ مولانا شمس الدین
12 مقام بمقام بدار الملکِ قونیه رسیذ بامداذِ روزِ شنبه بیست و ششمِ
جمادی الآخر سنه اثنی و اربعین و ستّمایه و در خانِ شکر ریزان فروذ
آمذ و حضرتِ مولانا در آن زمان بتدریسِ علومِ دینی مشغول بوذ
15 و در چهار مدرسهٔ معتبره مدرّسی میکرد و اکابرِ علما در رکابش
پیاذه می‌رفتند

(۴/۸) همچنان از کبارِ اصحاب منقولست که روزی حضرتِ مولانا
18 با جماعتِ فضلا از مدرسهٔ پنبه فروشان بیرون آمذه بوذ و از پیشِ

۴/۶ - ۸ Z ۱۷۲ ب B ۱۶۱ آ K ۲۵۸ T, II, 46 - 7 ; H, II, 118 - 19

1 نموذ B : + و KZ || نمی‌آیذ BZ : نه‌آیذ K || 3 نیستی KZh : نیست BZ || 5 شذ KZ : شذه K || بوذ KZ : بوده B || 6 خدمت KZ : — B || بحر KBZh : — Z || 7 تحقیق KBZh : — Z || 7 هنگامه Z : هنگام B — K || 8 شهر KZ : — B || 9 مولانا K : — BZ || 11 طول KB ~ مدت Z || 13 شکر ریزان KBZh : شکر فروشان Z || 15 معتبره Z : معتبر KB

خانِ شکر ریزان می‌گذشت؛ حضرتِ مولانا شمس الدین برخاست و پیش
آمده عنانِ مرکبِ مولانا را بگرفت که یا امام آلمسلمین! ابا یزید بزرگتر
بوذ یا محمّد؟ مولانا فرموذ که از هیبتِ آن سؤال گوئیا که هفت 3
آسمان از همدگر جدا شذ و بر زمین فرو ریخت و آتشِ عظیم از باطنِ
من بجمجمهٔ دماغ زذ و از آنجا دیذم که دوذی تا ساقِ عرش بر آمده؛
جواب داذ که حضرتِ محمد رسول الله بزرگترینِ عالمیان بوذ، چه جای 6
بایزیدست؟ گفت: پس چه معنیست که او با همه عظمتِ خوذ مَا
عَرَفْنَاكَ حَقَّ مَعْرِفَتِكَ می‌فرمایذ و این ابا یزید سُبْحانِی مَا أَعْظَمَ
شَأْنِی وَأَنا سُلْطانُ آلسَّلاطِین می‌گویذ؛ فرموذ که ابا یزید را تشنگی 9
از جرعهٔ ساکن شذ و دم از سیرابی زذ وکوزهٔ ادراکِ او از آن
مقدار پر شذ و آن نور بقدر روزنِ خانهٔ او بوذ؛ امّا حضرتِ مصطفی را
علیه السلام استسقای عظیم بوذ وتشنگی در تشنگی وسینهٔ مبارکش بشرح 12
أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ (۱/۹۴)، أَرْضُ آللهِ وَاسِعَةً (۹۷/۴)
گشته بوذ؛ لاجرم دم از تشنگی زذ وهر روز در استدعای قربت زیادتی
بوذ وازین دو دعوی، دعویٔ مصطفی عظیم است؛ از بهرِ آنک چون 15
او بحق رسیذ خوذ را پر دیذ و بیشتر نظر نکرد؛ امّا مصطفی علیه السلام
هر روز بیشتر می‌دیذ و پیشتر می‌رفت؛ انوار وعظمت و قدرت وحکمتِ
حق را یومًا بیَوْمٍ وساعةً بَعْدَ ساعةٍ زیاده می‌دیذ؛ ازین روی 18
مَا عرَفْنَاكَ حَقَّ مَعْرِفَتِكَ می‌گفت؛ چنانک فرموذ

1 می‌گذشت BZ: + و K || 2 بکرفت KZ: بکرفته B || 5 بر آمذه Z: بر آمد KB ||
12 علیه السلام Z: — KB || بوذ KZ: — B || 15 مصطفی BZ: + علیه السلام
K || 16 رسیذ KZ: رسیده B || دیذ KZ: دیده B || علیه السلام K: — ZB

شعر (رجز)

ریگ ز آب سیر شد من نشدم زهی زهی
لایق جز کمان من نیست درین جهان زهی 3
کوه کمینه لقمه ام بحر کمینه شربتم
من چه نهنگم ای خدا باز گشا مرا رهی

6 همانا که مولانا شمس‌الدین نعرهٔ بزد وبیفتاد، حضرت مولانا از استر فرود آمده ائمّه را دستوری داد؛ فرمود که اورا بر گرفتند وبمدرسهٔ مولانا بردند وگویند تا بخود آمدن وی سر مبارک اورا بر سر
9 زانو نهاده بود؛ بعد از آن دست او را بگرفته روانه شدند ومدّتی مدید مصاحب ومجالس ومکالم همدگر بودند

(۹/٤) همچنان منقولست که سه ماه تمام در حجرهٔ خلوت لیلاً
12 ونهاراً بصوم وصال چنان نشستند که اصلا بیرون نیامدند وکسی را زهره وطاقت آن نبود که در خلوت ایشان در آید، وبکلّی حضرت مولانا از تدریس وتعلیم وتذکیر فارغ گشته بتقدیس قدّیس اعظم
15 مشغول شد وتمامت اکابر وعلمای قونیه بجوش وخروش عظیم درآمدند که این چه حالست واین شخص چه کس است وکیست واز کجاست که اورا از دوستان قدیم وقرابات حمیم ومناصب عظیم بریده بخود مشغول
18 کرد وچنان بزرگی وبزرگزادهٔ ربوده وسغبهٔ آحادی شد ودرین حیرانی عالمیان می‌سوختند وبانواع ترهّات ونا گفتنیها می گفتند ودر

۹/٤ Z ۱۷٤ B آ ۱۶۲ K ب ۲۸۶ — T, II, 49 ; H, II, 120

5 رهی BZ : زهی K ‖ 7 آمده KZ : آمد K ‖ فرمود که KB : که Z ‖ 12 نهاراً KZ : نهار B ‖ 17 قرابات KB : قربات Z

تدبیرِ این تقدیر فرو می‌ماندند ومریدان را بهیچ نوع معلوم نشذ که او
چه کس است

(۱۰/٤) همچنان در آن جلوتِ خلوت که می بوذند صذ هزار 3
اسؤله واجوبه وامتحاناتِ عجیب که مولانا شمس‌الدین می‌فرموذ وانصافها
می داذ ، چه آن جنس حال ومقال از هیچ شیخی وقطبی نه دیذه بوذ
و نه شنیذه 6

(۱۱/٤) همچنان حضرتِ سلطان العارفین چلبی عارف قَدَّسَ اللهُ
سِرَّهُ العَزیز از حضرتِ ولد عَظَّمَ اللهُ ذِکْرَهُ روایت کرد که روزی
مولانا شمس‌الدین بطریقِ امتحان ونازِ عظیم از حضرتِ والدم شاهدی 9
التماس کرد ؛ پذرم حرمِ خوذ کرا خاتون را که در جمال وکمال جمیلهٔ
زمان وسارهٔ ثانی بوذ ودر عفّت وعصمت مریمِ عهدِ خوذ ، دست
بگرفته درمیان آورد ؛ فرموذ که او خواهرِ جانِ منست نمی‌بایذ ؛ 12
بلکه نازِ نازنین شاهد پسری می‌خواهم که بمن خدمتی کنذ؛ فی الحال
فرزندِ خوذ سلطان ولد را که یوسفِ یوسفان بوذ پیش آورد وگفت:
امیذست که بخدمت وکفش گردانئ شما لایق باشذ ؛ فرموذ که او 15
فرزندِ دلبندِ منست؛ حالیا قدری اگر صهبا دست داذی اوقات
بجای آب استعمال می‌کردم که مرا ازآن نا گزیرست ؛ همانا که
حضرتِ پذرم بنفسه بیرون آمذه دیذم که سبوئی از محلّهٔ جهودان 18

۱۰/٤ - ۱۱ Z ۱۷٤ آ B ۱۶۲ آ K ۳۸۶ - ۳۸۷   T, II ; 50 ; H, II, 121

1 مریدان را KZ : مریدان B ‖ نوع BZ : وجه K ‖ کس است KB : + و Z ‖
8 سره العزیز KZ : — B ‖ 9 شاهدی KB : شاهد Z ‖ 13 ناز KZ : — B ‖ که BZ : — K ‖
15 امیذست BZ : اومیدست K ‖ 16 قدری KZ ~ اگر B

بر کرده و بیاورد و در نظرِ او بنهاذ ؛ دیذم که مولانا شمس الدین فریاذی
برآورد و جامها را برخوذ چاک زذه سر در قدمِ پذرم نهاذ و ازآن
3 قوّت و مطاوعتِ امرِ پیر حیرت نموذ ؛ فرموذ که بحقِّ اوّلِ بی اوّل
وآخرِ بی آخر که از مبدأ عالم تا انقراضِ جهان مثلِ تو سلطانی
دلدارِ محمّد خو در جهانِ وجود نه آمذ و نخواهذ آمذن و هماندم سر
6 نهاذه مرید شذ ، فرموذ که من غایتِ حلمِ مولانا را امتحان می‌کردم
و آن توسّعِ باطن از آنها نیست که در حیّزِ خبر گنجذ

شعر (رمل)

9 صذ هزاران امتحانست ای پسر — هرکه گویذ من شذم سرهنگِ در
اکنون می‌گویم

شعر (کامل)

12 يَفْنَى ٱلْكَلَامُ وَلَا يُحِيطُ بِوَصْفِهِ
أَيُحِيطُ مَا يَفْنَى بِمَا لَا يَنْفَدُ

شعر (هزج)

15 گر بر تنِ من زبان شوذ هر موئی — یک لطفِ تو از هزار نتوانم گفت

(۱۲/٤) همچنان اصحابِ قدیم و اخوانِ کریم رضْوانُ ٱللهِ عَلَيْهِمْ
أَجْمَعِينَ از حضرتِ مولانا نقل کردند که فرموذ : چون خدمتِ
18 مولانا شمس الدین بمن رسیذ و مصاحبت نموذ ، هماناکه آتشِ عشق
در درونم شعله‌ٔ عظیم می‌زذ ؛ بتحکّمِ تمام فرموذ که دیگر سخنانِ

T, II, 52 ; H, II, 122 — ۱۲/٤ Z ۱۷٤ ب B ۱۶۳ آ K ۲۸۸

1 فریاذی KZ : فریاد B || 2 زذه KZ : کرده B || 4 سلطانی KZ : سلطان B || 6 نهاذه KB : نهاد و Z || مولانا را KZ : مولانا B || 15 ‍ه تن KZ : تر (!) B || b از KZ : — B || 16 همچنان KB : — Z

9 صذ ... سرهنگ در : MN : ج ۳ ، ص ۳۹ / ۶۸۲ ؛ MA : ص ۱۵/۲۰۸

پذرت‌را مخوان؛ باشارتِ او زمانی نخواندم؛ پس آنگاه فرموذ که با کس
سخن مگو ، مدّتی خاموش کرده بسخن گفتن نیز نپرداختم و ازین رو که
سخنانِ ما غذای جانِ عاشقان شذه بوذ وراحِ ارواحِ اهلِ صفا 3
گشته بیکبارگی تشنه ماندند واز پرتوِ همّت وحسرتِ ایشان بمولانا
شمس الدین چشم زخم رسیذ

(١٣/٤) همچنان احبابِ یقین وعاشقانِ راستین چنان روایت 6
کردند که در مبادئِ حالِ حضرتِ مولانا سخنانِ بهاء ولدرا بجدّ مطالعه
می‌فرموذ ؛ از ناگاه مولانا شمس الدین از در درآمذ که مخوان مخوان !
تا سه بار ؛ بعد ازآنک ینبوعِ علمِ لَدنّی از درونِ مبارکش فوران 9
کرد دیگر بذآن سخنان نپرداخت

(١٤/٤) همچنان منقولست که حضرتِ مولانا در اوایلِ اتّصال
بمولانا شمس الدین شبها دیوانِ مُتَنَبّی‌را مطالعه می‌کرد ؛ مولانا 12
شمس الدین فرموذ که بآن نمی ارزذ ؛ آن‌را دیگر مطالعه مکن ؛ یک
دو نوبت می‌فرموذ واو از سرِ استغراق باز مطالعه می‌کرد ؛ مگر شبی
بجدّ مطالعه کرده بخواب رفت ؛ دیذ که در مدرسهٔ با علما و فقها 15
بحثِ عظیم می‌کنذ ، تا همگان مُلزَم می‌شوند ، هم در خواب پشیمان
می‌شوذ وتأسّف میخورذ که چرا کردم ، چه لازم بوذ ، قصد می‌کنذ
که از مدرسه بیرون آیذ ، همانذم بیذار می‌شوذ ، می‌بینذ که مولانا 18
شمس الدین از در در می‌آیذ و می‌فرمایذ که دیذی که آن بیچاره فقیهان‌را
چها کردی ؟ آن همه از شومئ مطالعهٔ دیوان متنبّی بوذ

T,II, 52-3; H, II, 122-3 ١٢/٤ - ١٤ Z ١٧٥ Bآ ١٦٣ ب K ٢٨٨ - ٢٨٩

1 پذرت را BZ پدرت K || 2 نیز BZ : — K || 4 کشته BZ : + و K || 8 مولانا KZ : مولا B || 12 بمولانا KZ : مولانا B || 16 ملزم KB : ملتّزم Z || 19 که دیذی KZ : دیدی B

(٤/١٥) همچنان شبی باز درخواب می‌بینذ که مولانا شمس الدین
متنبّی‌را از ریش بگرفته پیشِ مولانا می‌آرذ که سخنانِ این‌را می‌خوانی
3 و متنبّی مردی بوذه نحیف الجسم، ضعیف الصوت؛ لابها می‌کنذ که مرا
از دستِ مولانا شمس الدین خلاص ده و آن دیوان‌را دیگر مشوران؛
آخرالامر ترکِ علوم و تدریس کرده دستار لالیشی بسته فرجیِ
6 هندباری پوشیذه بسماع و ریاضت شروع فرموذ، گفت

شعر (رجز)

زاهدِ کشوری بُدم واعظِ منبری بُدم
9 کرد قضای دل مرا عاشقِ کف‌زنانِ تو

(٤/١٦) همچنان نقلست که حضرتِ مولانا شمس الدین بیک
روز از قیصریه باقسرا رسیذه در مسجدی مسافر شذ؛ بعد از نمازِ
12 خفتن مؤذّنِ مسجد بجِدّ گرفت که از مزّکت بیرون آی وبجائی
مهمان شو؛ گفت: مردِ غریبم معذور دار، طمعِ چیزی ندارم؛
بگذار مرا تا بیاسایم؛ مؤذّنِ بیچاره از غایتِ بی‌ادبی و چشم بستگی
15 سفاهتِ عظیم کرده بسی جفا نموذ؛ فرموذ که زبانت بیاماساذ؛
فی‌الحال زبانش برآماسیذ ومولانا شمس الدین بیرون آمذ وبسوی
قونیه روانه شذ، امامِ مسجد درآمذ ومؤذّن‌را در حالِ نزع دیذ،

٤/١٥ - ١٦ Z ١٧٥ آ B ١٦٣ ب - ١٦٤ آ K ٣٩٠ - ٣٩١
T, II, 53 - 4 ; H, II, 123 - 4

1 می‌بینذ B : بینذ KZ || 4 دیوان را B : دیوان KZ || 5 لالیشی K : لالیس BZ || 6 فرموذ KZ: فرموده و B || 7 شعر KB: — Z || 10 الدین KZ: — B || 12 مسجد KB : — Z || مزکت KB : مسجد Z || آی KZ : رو B || بجائی KZ : بجای B || 14 تا KB: — Z

چون از کیفیّتِ حالش باز پرسیذ اشارت کرد که آن درویشِ مسافر را
دریاب که بذین حال مرا اوکرد؛ امام در پیِ مولانا شمس‌الدین افتاذ
ودر آبِ قلقل رسیذه سر نهاذ ولابهای بی حدّ کرد که مسکین بود، 3
عظمتِ شما را معلوم نکرد وبجِدّ عذرها خواستن گرفت؛ فرموذ که
قضی الامر حکمی رانده شذ؛ امّا دعا کنم تا بایمان روذ وعذابِ
آخرت را نبینذ؛ امام مردِ روشن دل بوذ، اخلاص آورده مرید شذ 6
تا عودتِ امام مؤذّن وفات یافته بوذ

(٤ / ۱۷) همچنان عارفِ نورِ سحری، مولانا سراج‌الدینِ تتری
رحمه الله از حضرتِ مولانا نقل کرد که روزی مولانا شمس‌الدین 9
با جماعتی همدم صحبت کرده بوذ ودر کنجی نشسته بوذند وقلبِ زمستان
شدید بوذ، مگر عزیزی از آن جماعت التماسِ گلدستهٔ کرد، مولانا
شمس‌الدین برخاست و بیرون آمذ، چون در آمذ گلدستهٔ لطیف در پیشِ 12
آن عزیز نهاذ، همگان سر نهاذند؛ فرموذ که کرامت نیست، این از
خواستِ یاران خاست، حق تعالی برای اجابتِ ارادتِ شما از عالمِ غیب
تحفهٔ پیذا کرد 15

(٤ / ۱۸) همچنان منقولست که اوقات حضرتِ مولانا می‌فرموذ
که خدمتِ مولانا شمس‌الدینِ ما در تسخیرِ نفوسِ جنّی وانسی و سرّ
اسماء قدسی و اسرارِ اشیا ید بیضای موسوی داشته وهمانا که نَفَسِ 18
مبارکِ او همدمِ مسیحا بوذ ودر علمِ کیمیا نظیرِ خوذ نداشت ودر

۱۷/٤ – ۱۸ Z ۱۷۵ ب B ۱٦٤ آ – ب K ۳۸۹ – ۳۹۰
T, II, 65 ; H, II, 125

2 مرا KB : مارا Z ‖ 5 تا KB : که Z ‖ 11 التماس KZ ~ کلدسته B ‖ 17 جی ...
همانا که BZ : — K ‖ 18 موسوی داشته Z : داشت B

دعوتِ کواکب وقسمِ ریاضیات وَالٰهیات وحکمیات ونجوم ومنطق
وخلاف اورا لَیْسَ کَمِثْلِهِ نَفْسٌ فِی الآفاقِ وَالأَنْفُس می‌خواندند ؛
3 امّا چون بمردانِ خذا مصاحبت نموذ همه را در جریدهٔ لا ثبت فرموذه
ازکلیّاتِ مرکّبات ومجرّدات ومفردات مجرّد شذ وعالمِ تجرید وتفرید
وتوحیدرا اختیار کرد

6 شعر (هزج)

تا یک ورق ازعشقِ تو حاصل کردم
سیصد ورق از علم فراموشم شذ

9 (٤ / ١٩) همچنان افاضلِ اصحاب از حضرتِ سلطانِ اولو الالباب
روایتِ کردند که روزی مولانا شمس الدین بر درِ مدرسه نشسته بوذ ؛
از ناگاه جلّادی می‌گذشت ، فرموذ که این شخص ولیست ؛ یاران گفتند :
جلّادِ دیوانست ؛ گفت : آری جهتِ آنک ولیٔ را کشته بوذ ؛ او را
12 از دربندانِ زندانِ بدن وقفصِ قالب رهانیده ولایتِ خوذرا بذو بخشیذ ،
روزِ فردا جلّاد توبه کرده از خواصِّ عباد شذ ومرید گشت

15 (٤ / ٢٠) همچنان روزی حضرت مولانا شمس‌الدین فرموذ که در
ما مریدِ ما بسه گونه حال راه تواند یافتن ؛ اوّل بمال ، دوم بحال ،
سوم بنیاز وابتهال

18 (٤ / ٢١) همچنان منقولست که حضرتِ چلبی حسام الدین
قدّس الله سرّهُ در اوایلِ جوانی بخدمتِ مولانا شمس الدین تواضعِ

٤/١٩ – ٢١ Z ١٧٥ ب B ١٦٤ آ–ب K ٣٩٠ – ٣٩١
T, II, 55 ; H, II, 125

2 نفس KZ : شی B ‖ 3 خذا KBZh : — Z ‖ 4 – 5 تفرید KZ ~ توحید B ‖ 6 شعر KB : — Z ‖ 8 شذ BZ : کرد K ‖ 16 مرید ما KB : مرید Z ‖ 17 وابتهال KB : — Z ‖ 18 همچنان KZ : — B

عظیم می‌نموذ و تذلّل می‌کرد و یاران ِ بینا چون تعلّق و تعظیم ِ آن
حضرت را بذو می‌دیذند، بصدق ِ تمام بندگیها می‌کردند؛ روزی
فرموذ که شیخ حسام‌الدین باینها نمی‌شوذ وآلدِینُ عِنْدَ آلدَّراهِمِ 3
چیزی بده و بندگی کن تا در ما توانی راه یافتن؛ همان لحظه برخاست
وبسوی خانه رفته هر چه از اثاث ِ خانه داشت از عقار و عروض و نقود
تا ماعُون البیت وتجمّل ِ اهل ِ حرم را بیکبارگی برگرفت و در نظر ِ 6
مولانا شمس‌الدین نهاذ و همچنان مگر در دیه ِ فلیراس باغی داشت که
با بوستان ِ فردوس مناظره می‌کرد، فی‌الحال فروخته بهای آن باغ را
درکفش ِ مبارکش ریخت و سجدات می‌کرد و می‌زاریذ و شکرها می‌کرد 9
که آن چنان پاذشاهی از وی چیزی درخواست کرد، فرموذ که آری
حسام‌الدین، اومیذ بفضل ِ یزدان و همّت ِ مردان چنان می‌دارم که بعدالیوم
بجائی برسی که مغبوط ِ اولیای کمّل شوی ومحبوب ومحسود ِ اخوان ِ صفا 12
گردی؛ اگرچه مردان ِ خذا بهیچ چیزی محتاج ومفتقر نیستند وازکونین
منزّه اند، امّا درقدم ِ اوّل امتحان ِ محبوب محبت ِ محبّ را جز بترک ِ
دنیا نیست وپایهٔ دوّم ترک ِ ما سوی الله است وبهیچ نوع مرید ِ مزید طلب 15
بمراد ِ خوذ راه نیافت الاّ ببندگی وایثار؛ همانا که آیت فأمَّا مَنْ أعْطَى
وَٱتَّقَى وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى (۹۲/۵-۶) نه توقیع ِ رایت ِ صدّیق ِ
اکبر است؟ وصدیقان را صدیق ِ صدّیق در خوراست 18

---

7 نهاذ وKZ : نهاده B || مگر KZ : — B || فلیرس KB : فلراس Z || که Z : — BK || 8 فروخته KB: + وZh || 8 ـ 9 فی‌الحال ... می‌کرد که KBZh. : — Z || آن KZh : — KB || 12 ومحبوب KZ: — B || 13 خذا KB : چندان (!) Z || 18 در خور Z : در خوار KB

شعر (مجتث)

بگیر کیسهٔ پر زر بأقْرِضُوا آللّه آی
قُراضه قرض دهی صد هزار کان گیری 3

و هر مریدی وعاشقی که در راهِ شیخِ خوذ زر بازی تواند کردن سربازی
هم تواند کردن وهرگز عاشقانِ مُخلِص مُخلَص بدین و دنیا نمانده
6 و گویند از آن مجموع جز درمی قبول نکرد وهمه را باز بحضرتِ شیخ
حسام الدین بخشیده نه چندان عنایتِ بی نهایت فرموذ که در شرح آیذ
و إلَی آللّهِ عَاقِبَةُ آلأُمورِ (۲۲/۳۱) عاقبت بجائی رسیذ و صدری شذ که
9 اصحابِ مشروح الصدر بر صدرِ او سر می نهاذند وحضرتِ مولانا امینِ
کنوز العرش خطابش میفرموذ و شش مجلّدِ مثنویِ که بیست و شش
هزار و ششصذ وشصت بیت است، شرحِ سّرِ او بوذ و در وصفِ او
12 نازل شذ

(۲۲/۴) همچنان منقولست که روزی مولانا شمس‌الدین فرموذ که
بسطامی محجوب بوذ ، شصت سال خربزه نخورده بوذ ؛ گفتند : چرا
15 نمی خوری ؟ گفت : نمی‌دانم که حضرتِ مصطفی خربزه را چگونه
برید ؟ پس کسی که خربزه بریذنِ اورا نداند از علمهاش که پنهان
تر ومشکلترست چه خبر دهذ ؛ فرموذ اگر دشنام من بکافرِ صذ
18 ساله رسذ مؤمن شوذ ؛ اگر بمؤمن رسذ ولی شوذ ، ببهشت روذ ،

T, II, 58-9, II, 126 ۲۲/۴ Z ۱۷۶ آ-ب B ۱۶۵ آ K ۲۹۲ - ۲۹۳

5 مخلص مخلص KBZh : مخلص Z ‖ 10 میفرموذ KZ : میکرد Bh — B ‖
12 شذ KZ : بود B ‖ 13 همچنان KB : — Z ‖ شمس الدین KZ : ش B ‖ 15 چگونه
KZ : چنین B

2 اقرضوا الله : قرآن ، سورة المزمل ۷۳/۲۰

عاقبت فرموذ که یکی مرا پرسیذ که ابلیس کیست؟ گفتم : تو ؛
ازآنک ما این ساعت غرقِ ادریسیم ؛ اگر ابلیس نیستی تو هم چرا
غرقِ ادریس نیستی واگر از ادریس اثری داری ترا چه پروای ابلیس 3
است ؛ اگر می گفتی که جبرئیل کیست ؟ گفتمی : تو

(۴ / ۲۳) همچنان ملك الاصحاب چلبی جلال‌الدین رحمه الله روایت
کرد که در نوبتِ اوّل چون حضرتِ مولانا شمس‌الدین بقونیه رسیذ ، 6
اتّفاقا بر سرِ راهِ دروازهٔ حلقه بگوش سه درمِ سلطانی یافت ؛
با خوذ قرار کرد که وجهِ نفقه اینست ؛ چه آن زمان صذ وبیست
پول بدرمی بوذ ویکتا گردهٔ لطیف وسپیذ بپولی می‌داذند ؛ همچنان 9
هر شبی از یک گرده نیمی را خوردی ونیمِ دیگر را بمسکینی داذی ؛
علیها چون مدّت منقضی شذ ووجوه بپوچ آمذ ، پاپوجی پوشیذه عزمِ
شام کرد وروانه شذ 12

(۴ / ۲۴) همچنان در اوایلِ شرح الشبابی اغلب دربیست روز
یا پانزده روز یا ده روز باری افطار می‌کرد ، کم افتاذی که در هفت
روز یا پنج روز چیزی خوردی وچون عزیمتِ شام را مصمّم کرده 15
غیبت نموذ ، حضرتِ خذاوندگار تاریخِ سفر اورا بحضرتِ چلبی
حسام‌الدین همچنین املا فرموذ که سَافَرَ ٱلمَوْلَی ٱلأَعَزُّ ٱلدَّاعِیُ إِلَی
ٱلخَیْرِ ، خُلَاصَةُ ٱلأَرْوَاحِ ، سِرُّ ٱلمِشْکَاةِ وَٱلزُّجَاجَةِ وَٱلمِصْبَاحِ ، 18

۴/۲۳ – ۲۴ Z ۱۷۶ آ-ب B ۱۶۵ آ K ۳۹۲ – ۳۹۳

T, II, 58 - 9 ; H, II, 126

---

1 فرموذ KZ : فرموده B ‖ 6 رسیذ KZ : رسیده B ‖ 7 اتفاقا BZ : اتفاق K ‖ سه BZ : یک K ‖ 8 وجه BZ : — K ‖ چه KZ : — B ‖ 9 وسپیذ K : سپید BZ ‖ 13 الشبابی KB : الشباب Z ‖ 14 یا ده روز ZB : — K ‖ می‌کرد کم KBZh : — B ‖ 17 همچنین KZ : — B

شَمْسُ ٱلحقِّ وَٱلدِّينِ ، مَخْفِيُّ نُورِٱللهِ فی ٱلأَوّلِينَ وٱلآخِرِينَ ، اَطَالَ ٱللهُ عُمْرَهُ ولَقَّانا بِالْخَيْرِ لِقائَهُ يَوْمَ ٱلخَمِيسِ ٱلحادی
3 وٱلعِشْرِينَ مِنْ شَهْرِ شَوَّالِ سنةَ ثلثٍ وَأَرْبَعِينَ وَسِتِّمائَه

(٤ / ٢٥) وگویند در سالی دیناری خرجِ او بوذ در هفت روز باری نیم گرده را در آبِ سر ثرید کردی وخوردی ؛ مگر روزی
6 سرّیز از حالِ او اندکی بوئ برده آن روز برسرِ ثرید قدری روغن مزید کرد ؛ دیگر بگردِ دکّانِ روّاسی نگشت واغلب اوقات برسر پا بوذی وسیران کردی

9 (٤ / ٢٦) همچنان منقولست که در فراقِ او حضرتِ مولانا بی قرار گشته لیلاً و نهارًا آرامی و خوابی نداشت ومستیها می راند و اسرار می فرموذ

12 (٤ / ٢٧) همچنان منقولست که روزی در اسفارِ خوذ بخدمتِ شیخی رسیذ که اورا علّتِ شاهد بازی وتفرّجِ صورت بوذ ؛ فرموذ که هی در چیستی ؟ گفت : صورِ خوبان چون آئینه است ،
15 حق را در آن آئینه مشاهده می‌کنم ، چنانکه گفته اند

شعر (رباعی)

در تو که بدیذهٔ صفا می نگریم نی از پی شهوت وهوا می نگریم
18 دیذارِ خوشت آینهٔ لطفِ خذاست مادر تو بذآن لطفِ خذا می نگریم

٤/٢٥ – ٢٧ Z ١٧٦ ب B ١٦٥ آ–ب K ٣٩٣ – ٣٩٤
T, I, 50; H, II, 128

3 ثلث ... ستمائه ZB : ٦٤٣ K || 4 روز BZ : روزی K || وگویند KB : همچنان Z || 5 ثرید K : ترید ZB || 6 ثرید K : ترید BZ || 9 همچنان KB : — Z || 14 صور KZ : صورت B || 15 در آن KB : — Z

فرموذ که ای ابله از آنک حق را در آینهٔ آب و گل می‌بینی چرا در آینهٔ جان و دل نبینی وخوذ را نطلبی؛ درویش درحال سرنهاذ واستغفار کرده از یک نظرِ عنایتِ او هدایت یافته بکمال رسیذ وحقیقتِ خوذ را بدیذ وحقّیتِ اورا در یافت 3

(٤ / ۲۸) همچنان منقولست که روزی در بغداذ از درِ سرائی گذر می‌کرد؛ مگر آوازِ چنگ بگوشش رسیذ، در آمذ تا یکدمه استماع کند؛ خواجهٔ سرا که از سرِّ سرّاء محجوب بوذ بغلامی اشارت کرد که آن درویش را بزن تا بروذ؛ غلام شمشیر کشیذه حمله کرد؛ فی‌الحال دستِ اومفلوج شذ؛ بغلامی دیگر فرموذ، او را دست هم بر هوا بماند وخشک شذ، مولانا شمس‌الدین بیرون آمذ وروانه شذ؛ کسی در پیِ او نتوانست رسیذن؛ روزِ دوم خواجه از دنیا بآخرت سفر کرد 6 9

(٤ / ۲۹) همچنان یارانِ قدیم، مستانِ رحیقِ تسنیم، چنان روایت کردند که روزی مولانا شمس‌الدین درعراقِ عجم درسماع بوذ مگر قلندری درآن مجلس چرخی می‌زذ و دم بدم خرقهٔ او بوی می رسیذ وهیچ ممتنع نمی شذ؛ یک دو بار فرموذند که درویش آن سوتر؛ قلندرجواب داذ که میدان فراخ است؛ همان لحظه شمس‌الدین از سماع بیرون آمذ وروانه شذ؛ درحال قلندر بیفتاذ وجان تسلیم کرد؛ آتش درنهاذِ آن درویشانِ صاحب دل افتاذه غریوی برآوردند که دریغا شمسِ پرّنده باز درویشی را سقط کرد؛ چندانک در پی دویذند پریذه بوذ 12 15 18

T, II, 61-2 ; H, II, 129 ۲۸/٤ - ۲۹ Z ۱۷۷ آ B ۱٦٥ ب K ۲۹٤

8 کرد KB : می‌کرد Z ‖ 9 شذ KZ : + باز B ‖ بر BZ : درَ K ‖ 18 غریوی KZ : عریو B

(۴ / ۳۰) همچنان خبیران طریقت، و پیران حقیقت، چنان روایت
کردند که حضرت بهاء ولد را قَدَّسَ اللهُ لَطِیفَتَهُ مریدی بوذ واو را
3 قطب الدین ابراهیم گفتندی؛ مردی بوذ صاحب دل وروشن ضمیر؛
مگر روزی حضرت شمس الدین ازو رنجیذ واو را راه هردو گوش
بسته شذ، چنانک هیچ نمی شنیذ؛ بعد ازمدّتی باز عنایت فرموده
6 آن کری ازوی زایل شذ؛ امّا اثر قبضی دردلش بماند وهیچ نمی رفت؛
روزی مولانا شمس الدین فرموذ که یارا! بارها از تو عفو کردم وصفا
شذم، چرا دلتنگی؟ خوش باش و در خوشی باش؛ همچنان آن حالت
9 ازو نمی رفت، از ناگاه درمیان بازار مقابل او شذ؛ بصدق تمام
سر نهاذ وکلمهٔ شهادت بر زبان راند که لا اِلٰه الاّ الله، شمس الدین
رسولُ الله؛ مردم غُلُو کردند که او را بزنند؛ مگر شخصی پیش
12 دستی کرده اورا بزذ؛ مولانا شمس الدین چنان نعرهٔ زذ که در حال
آن مرد مُرد ومردم بازاری با زاری تمام بیچاره‌وار سرنهاذند وبنده شذند؛
همانا که دست قطب الدین را بگرفت و ازمیان بازار بکناری بیرون آمذ؛
15 گفت: آخر نام من محمّد است، محمّد رسولُ الله بایستی گفتن،
که مردم زر را بی‌سکّه نمی دانند

(۴ / ۳۱) همچنان عزیزی روایت کرد که روزی جماعتی در باب
18 تحریم حشیش سخن می گفتند؛ مولانا شمس الدین فرموذ که یاران
ما بسبزک گرم می شوند؛ آن خیال دیوست، خیال فرشته اینجا خوذ

۴/ ۳۰ - ۳۱ Z ۱۷۷ ب B ۱۶۶ آ K ۲۹۵ T, II, 63 ; H, II, 130

1 حبیران KBZh : — Z ‖ 2 لطیفته KZ : لطیمه B ‖ و KZ : — B ‖ 6 بماند KZ : بود B ‖ 8 ودرخوشی KZ : که B ‖ باش KZ : — B ‖ 14 بکناری KB : بکنار Z ‖ 15 آخر B : — KZ ‖ 17 همچنان K : — ZB

چیزی نیست خاصّه خیالِ دیو ؛ عینِ فرشته را خوذ راضی نباشم ،
خاصّه خیالِ فرشته ؛ دیو خوذ چه باشد تا خیالِ دیو چه بوذ ؟
چرا خوذ یارانِ ما را ذوق نباشد از عالم پاکِ بی نهایت ؛ با آنک 3
مردم را چنان کند که هیچ فهم نکند ، دنگ باشد ؛ شخصی اشکال
گفت که حرامیٔ خمر در قرآن هست ، حرامیٔ سبزک نیست ؛ گفت :
هر آیتی را سببی می‌شد ، آنگه وارد می شد ؛ این سبزک را در عهدِ 6
پیغامبر علیه السلام نمی خوردند و اگرنی کشتن فرموذی ؛ هر آیت بقدرِ
حاجت فرو می‌آمد و بسببِ نزول فرو می‌آمد ؛ چون صحابه بنزدِ رسول
علیه السلام قرآن را بلند خواندند تشویش شد ، خاطرِ مبارکش را 9
آیت آمد یَا اَیُّها اَلَّذِینَ آمَنُوا لاتَرْفَعُوا اَصْوَاتَکُم فَوْقَ صَوْتِ
اَلنَّبِیِّ (۲/۴۹) الآیه

(۴ / ۳۲) همچنان چون حضرتِ مولانا ولد را بمولانا شمس‌الدینِ 12
تبریزی قَدَّسَ اللهُ سِرَّهُم مریدش کرد ، فرموذ که بهاءالدینِ من
حشیش نخورذ و هرگز لواطه نکند که عندالله الکریم این هر دو کارِ عظیم
نا محمود است و ذمیم 15

(۴ / ۳۳) همچنان منقولست که در عهدِ مولانا رَضِیَ اللهُ عَنْه
مگر در مجمعِ مشایخ صوفیٔ گفته باشد که دریغا نازنین پسرِ بهاء
ولدِ بلخی مُتابع توریزی بچّهٔ شد ؛ خاکِ خراسان متابعتِ خاکِ 18
تبریز کند ؛ مولانا شمس‌الدین فرموذ که او دعویٔ صوفیٔ وصفا کند ،
اورا این قدر عقل نباشذ که خاک را اعتبار نباشذ ؛ اگر استنبولیٔ را

۴/۳۲ - ۳۳ Z ۱۷۷ ب B ۱٦٦ آ K ۲۹۵

T, II, 64 ; H, II, 130 - 31

9 علیه السلام Z : — KB

آن باشد واجب باشد بر مکّی که متابعتِ او کنند ، حُبُّ الْوَطَنِ مِنَ الایمَان ؛ گفت آخر مرادِ او علیه السلام چگونه مکّه باشد که مکّه
3 ازین عالم است وایمان ازین عالم نیست ؛ پس آنچ از ایمان باشد باید که هم ازین عالم نباشد ، ازآن عالم باشد ، والاِسْلامُ بدأ غریبًا ، چونِ غریب است واز عالمِ دیگراست چگونه مکّه را
6 خواهد ؟ والسلام

(٤ / ٣٤) همچنان خلاصة الاصحاب مولانا شمس‌الدین ولد مدرّس طَابَ ثَرَاهُ روایت چنان کرد که از درویشانِ واصل جماعتی از حضرتِ
9 مولانا پرسیدند که خدمتِ خواجه فقیه چگونه مرد بوذ ؟ فرموذ که کاملِ تبریزی که ابدالِ شهرِ قونیه است چند درجه از فقیه احمد برترست ، اوقات کاملِ تبریزی بسروقتِ سلاطین وامرا در می‌آمذ واورا اصلا
12 حُجّاب وبوّابِ سرا نمی‌دیذند ومی گذشت وبر تختِ سلطان می نشست ودر مجالسِ ایشان در می‌آمذ وآلاتِ مجلس را می‌ستذ وبیرون می رفت؛ وکسی را زهره ویارا نبوذی که چیزی گفتی وبعضی اکابرِ بینا دل
15 مولانا شمس‌الدین تبریزی را سیف‌الله می‌گفتند ؛ ازآن که از هر که رنجیذی یا کشتی یا مجروح روح کردی وصذ هزار کاملِ تبریزی در دریای او قطرهٔ بوذی

18 (٤ / ٣٥) همچنان پیوسته حضرتِ مولانا شمس‌الدین فرموذی که یارِ راستین آنست که همچون خذا محرم باشد ، در تحمّلِ مُقاسات ومکروهات و زشتیهای یار واز هیچ خطائی و خللی نرنجذ واعراض

٤/٣٤ - ٣٥ Z ١٧٨ B آ ١٦٦ ب K ٢٩٦ - ٢٩٧
T, II, 65 - 6 ; H, II, 131 - 2

12 بواب BZ : نواب K || 13 ومجالس KB : مجلس Z

واعتراض را بخوذ راه ندهذ، چنانک حضرت پر رحمتِ حق تعالی که
از جمیعِ ذنوب وعیوب ونقایصِ بندگانِ خوذ نمی رمذ وبعنایتِ تمام
وشفقتِ شاهانه رزقشان می دهذ؛ یاری و محبتِ بی علّت اینست، 3
چنانک فرموذ

شعر (مجتث)

تو فضل ورحمتِ حقّی که هر که در تو گریخت 6
قبول می‌کنیش با کژی وبا خامی

(٤/ ٣٦) همچنان مگر روزی فوجِ زنان از دور گذر می‌کردند
وکاملِ تبریزی ایستاذه بوذ؛ فرموذ که درمیانِ آن جماعت نوری 9
می درخشذ وآن پارهٔ نور مانا که از کانِ انوارِ حضرتِ مولاناست؛
چون تفحّص کردند، دیذند که ملکه خاتون بوذ بنتِ مولانا رضی‌الله
عنها وعن ابیها؛ فرموذ که بخانه آوردند ومهمانیشان کرده عنایتِ 12
عظیم فرموذ

(٤/ ٣٧) همچنان حضرتِ سلطان ولد حکایت فرموذ که روزی
حضرتِ والدم در مدحِ مولانا شمس‌الدین مبالغهٔ عظیم فرموذ وازحدّ 15
بیرون مقامات وکرامات وقدرتهای اورا بیان کرد؛ من ازغایتِ اعتقاد
وشاذی بیامذم واز بیرونِ در حجرهٔ او سر نهاذم وایستاذم؛ فرموذ که
بهاءالدین چه لاغ است؟ گفتم که امروز پذرم اوصافِ عظمتِ شمارا بسیار 18

T, II, 66 ; H, II, 132 ٢٩٨ K ١٦٧ B T ١٧٨ Z T ٣٧-٣٦/٤

4 فرموذ KB : فرموذه Z || 7 خامی KB : + و Z || 9 بوذ KZ : — B || 10 که KZ : کاه B || حضرت BZ : — K || مولاناست KZ : مولانا B || 18 گفتم که KZ : گفت B

کرد ؛ گفت : والله والله من از دریای عظمتِ پدرت قطرهٔ نیستم ؛ امّا
هزار چندانم که فرموذ ؛ باز بحضرتِ مولانا آمدم ، سر نهاذم که مولانا
3 شمس‌الدین چنین گفت ؛ گفت : نورِ خوذ را ستوذ وعظمتِ خوذ را
نموذ وصد چنداْنست که فرموذ

(٤ / ٣٨) همچنان درمیانِ اصحاب روزی مولانا شمس الدین
6 فرموذ که اَقُولُ مَعَکُم فی آلسِرِّ حَتّی لایَسْمَعَ مولانا ، خَلَّیْنَا
آلمُتَقَدِّمینَ ؛ لاَنَّ آلفُضَلاءَ فی آلمُتَأخِّرینَ اَکْثَرُ ، وَاللهِ بَعْدَ
مُحَمَّدٍ رَسُولِ آللهِ مَا تَکَلَّمَ اَحَدٌ مِثْلَ مَا تَکَلَّمَ مَولانا؛ فرموذکه
9 یک پولِ مولانا عَظَّمَ آللهُ ذِکرَهُ پیشِ من برابرِ صد هزار دینارِ
خیر باشذ وازآنِ متعلّقانِ او ؛ وهرکه ره یابذ بمن ، تبعِ او باشذ ؛
زیرا دری بسته بوذ ، باز ازو شذ ؛ والله که من در شناختِ مولانا
12 قاصرم ؛ درین سخن هیچ نفاق وتکلّف نیست وتأویل که من از
شناختِ او قاصرم ، مرا هر روز از حال وافعالِ او چیزی معلوم
می شوذ که دی نبوذه است ؛ مولانا را بهترک ازین در یابیذ تا بعد ازآن
15 خیره نباشیذ ؛ ذلِكَ یَوْمُ آلتَغَابُنِ (٦٤/٩) ، همین صورتِ خوب
وسخنِ خوب می گویذ؛ بذین راضی مشویذ که ورای این چیزی هست ،
آن را طلبیذ ازو ؛ فرموذ سخنی هست یکی نفاق ، یکی راستی ، امّا
18 آنک نفاقست جانِ همهٔ اولیا وروانِ ایشان در آرزوی آنند که مولانا را
در یافتندی وبا او نشستندی ؛ وآنک راستی است بی نفاقست که روانِ

٤/ ٣٨ Z ١٧٩ ب ١٦٧ آ K ٢٩٨ T, II, 69 ; H, II, 133

2 که مولانا KZ : مولانا B || 3 چنین KZ : چنان B || گفت KZ : + و B || گفت KB : — Z || 8 ما تکلّم... مثل KBZh : — Z || 10 متعلقان او KZ : متعلقان B || که KZ : + او B

انبیا در آرزوی آنست که کاشکی در زمانِ او بوذیمی وسخنِ او بشنوذیمی؛
اکنون ضایع مکنیذ؛ هرکه اخلاصِ او بیشتر بوذ بعالمِ حق پیشتر
پیوست؛ اکنون من دوستِ مولانا باشم ومرا یقین است که مولانا ولیّ 3
خذاست؛ اکنون دوستِ دوستِ خذا ولیِّ خذا باشذ که این مقرّرست،
همیشه روی آفتاب بمولاناست؛ زیرا که روی مولانا بآفتابست، پشتِ
آفتات بدیگرانست، رویش بآسمانها؛ هیچ کتابی مفید تر از پیشانیٔ دوست 6
نیست؛ الاّ هرکسی دوستِ کامل نیست، بعضی عُشر دوستند وبعضی
نصفِ عشر دوستند واگر نی بر او معتکف شذی؛ پس هر دوستی چون
سی پاره ایست، جامعِ این سی پاره حق است تعالی 9

(۴/ ۳۹) همچنان از حضرتِ سلطان ولد منقولست که روزی
صوفیانِ اخیار، از حضرتِ والدم خذاوندگار سؤال کردند که ابا یزید
رحمةُ الله علیه گفته است رَأَیْتُ رَبِّی فی صورةِ اَمْرَدَ این چون 12
باشذ؟ فرموذ که این معنی دو حکم دارذ: یا در صورتِ امرد خذا را
می‌دیذ. یا خوذ خذا پیشِ او بصورتِ امرد مصوَّر می شذ بسببِ میلِ
ابا یزید؛ بعد از آن فرموذ که مولانا شمس‌الدین تبریزی را زنی بوذ کیمیا 15
نام؛ روزی ازو خشم گرفت و بطرفِ باغهای مرام رفت، حضرتِ مولانا
بزنانِ مدرسه اشارت فرموذ که بروینذ وکیمیا خاتون را بیاوریذ که خاطرِ
مولانا شمسِ الدین را بوی تعلّقِ عظیم است؛ جوقی زنان کار راستی 18
می کردند که بطلبِ او بروند، همانا که مولانا نزدِ شمس الدین درآمذ و او

T, II, 69 ; H, II, 133 ۴/۳۹ Z ۱۷۹ آ B ۱۶۷ آ K ۲۹۹

3 که KZ : — B || 4 که Z : — KB || 7 وبعضی K : بعضی BZ || 8- واکرنی KZ : اکرنی B || شذی KZ : — B || 9 پاره Z : پارها KB || 12 فی KZ : علی B || 14 مصور KEZh : — Z || 19 واو KB : و Z

در خرگاه نشسته بوذ ، دیذکه مولانا شمس الدین باکیمیا در سخن است
ودست بازی میکند وکیمیا بهمان جامه ها که پوشیذه بوذ نشسته است ؛
3 مولانا درتعجّب ماند و زنانِ یاران هنوز نرفته بوذ ؛ مولانا بیرون آمذ
ودر مدرسه طوافی می کرد تا ایشان در ذوق و ملاعبهٔ خوذ مشغول
باشند ؛ بعد ازآن مولانا شمس الدین آواز داذ که اندرون درآ ،
6 چون در آمذ غیر ازو هیچ کس را ندیذ ؛ مولانا ازآن سرّ باز پرسیذ
که کیمیا خاتون کجا رفت؟ فرموذ که خذاوند تعالی مرا چندان
دوست میدارذ که بهر صورتی که می خواهم بر من می آیذ ؛ این دم
6 بصورتی کیمیا آمذه بوذ ومصوّر شذه ؛ پس احوالِ بایزید چنین
بوذه باشذ که حق تعالی بصورتِ امردی برو مصوّر می شذ

شعر (هزج)

12 چو صورت اندرآئی تو چه خوب وجانفزائی تو
چو صورت را بیندازی همان عشقی همان فردی

(٤ / ٤٠) همچنان یارانِ کبیر وپیرانِ خبیر چنان روایت کردند که
15 شبی حضرتِ مولانا وخدمتِ شمس‌الدین بر بامِ مدرسه در کوشکی خلوت
صحبتی کرده بوذند وآن شب مهتابِ عظیم بوذ وخلایق بر بامهاشان
خفته بوذند وایشان را حالتی وحیرتی وخبرتی عجیب روی نموذه ؛
18 همانا که مولانا شمس الدین روی مبارک بمولانا کرده فرموذ که این

T, II, 69 ; H, II, 134 ‏ ٤٠٠ K ‏ ١٦٧ب B آ ١٧٩ Z ٤٠/٤

7 خاتون Z: — KB || که KZ : — B || 8 صورتی BZ : صورت K || 10 باشذ BZ : شد K || 11 شعر KZ : — B || 13 فردی KZ : — B || 15 شبی KZ : + با B || 16 مهتاب KZ : ماهتاب B || 17 حالتی KZ : — B || وخبرتی KB : — Z

بیچارگان همگان مرده اند واز خداوندِ تعالی غافل وبی‌خبر گشته ،
می‌خواهم که همه را از عنایتِ بی‌نهایتِ خوذ زنده کنی تا از رحمتِ
3 این شبِ قدرِ ما بی نصیب نمانند ؛ حضرتِ مولانا روی مبارک بسوی
قبلهٔ دعا کرده فرموذ که ای سلطانِ آسمان وزمین ! بحرمتِ سرِّ
پاکِ مولانا شمس‌الدین همه را بیذاری بخش ؛ فی الحال ابری عظیم از
6 عالمِ غیب پیذا شذه وبرق ورعد جهیذن گرفت و چنان بارندگی
شذ که بر بامها دیّاری نماند وهر یکی از پوشش چیزکی بدست گرفته
می‌گریختند ومولانا شمس‌الدین تبسّمهای شیرین می‌کرد وخوش می‌شذ ؛
9 چون روز شذ مثالِ قطراتِ باران یاران گرد آمذند ؛ حضرتِ مولانا
شمس‌الدین این قضیّه را حکایت کرد ؛ بعد ازآن فرموذ که پیش
ازین که کافّهٔ انبیا واولیا سعیها می‌کردند تا از دیذهای خلایق مستور
12 ومخفی شوند وکسی برحالِ ایشان مطّلع نشوذ ، درین حال حضرتِ
خداوندگارِ من چندانی در راه عشقِ حق کوششی وجدِّ بلیغ نموذ که
از دیذهای پاذشاهان نهانی هم نهان ماند ؛ چنانک فرموذ إنّ للّهِ اولیاء
15 اخفیاء ، ترا کسی بشناسذ که اوت کس کرده است ؛ دیگر کست
نداند که ناپدیذستی

(٤/ ٤١) همچنان از کُمّلِ یاران منقولست که روزی فقهای
18 حسّاد از سرِ انکار وعناد از حضرتِ مولانا سؤال کردند که شراب
حلالست یا حرام؟ وغرضِ ایشان عرضِ پاکِ شمس‌الدین بوذه ؛
بکنایت جواب فرموذ که تا که خورذ ؛ چه اگر مشکی شراب را

T, II, 71; H, II, 135 ٤١/١ Z ١٧٩ ب B ١٦٨ T K ٤٠١

4 دعا KZ : B || کرده KZ : + دعا کرده B || آسمان KZ ~ زمین B || 5 پاک KB : — Z || 6 برق KZ ~ رعد B || 14 چنانک KB : چنان Z || 18 حساد KZ : — B || سر KZ : — B || که KZ : — B

در دریا ریزند متغیّر نشوذ واورا مکدّر نگرداند وازآن آب وضو
ساختن وخوردن جایز باشذ ، امّا حوضکِ کوچک را قطرهٔ شراب
3 بی گمان که نجس کنذ وهمچنان هرچه در بحرِ نمکلان افتذ حکمِ نمکَ
گیرذ وجوابِ صریح آنست که اگر مولانا شمس‌الدین می نوشذ اورا
همه چیزها مباح است که حکمِ دریا دارذ ؛ واگر چون تو غرخواهری
6 کنذ نانِ جوینت هم حرام است

شعر (رمل)

این نباشذ ور بَوذ ای مرغِ خاک
9 بحرِ قُلْزُم را ز مرداری چه باک
نیست دُونَ اَلقُلَّتَینْ وحوض خُرد
که تواند قطره‌ایش از راه بُرد
12 آتش ابراهیم را نبْوذ زیان
هرکه نمرودیست گو می ترس ازآن
گر ولی زهری خورذ نوشی شوذ
15 ور خورذ طالب سیه‌هوشی شوذ

(٤ / ٤٢) همچنان از حضرتِ سلطان ولد منقولست که روزی
حضرتِ مولانا شمس‌الدین صفتِ زنان نیک وعفّتِ ایشان می‌کرد ؛
18 فرموذ که بااین همه حال اگر زنی را بالای عرش جا دهند واورا
از ناگاه نظری بدنیا افتذ ودر روی زمین قضیبی را برخاسته بینذ ،

٤٢/٤ Z ۱۷۹ ب B ۱٦۸ T K ٤٠١ T, II, 72 ; H, II, 36

2 حوضکک KZ: حوض B || 3 همچنان KB: همچنین Z || نمکلان ZB: نمکدان K || 6 جوینت BZ : جوین K || 19 برخاسته KZ: بر پا خاسته B

8 ـ 13 این نباشذ ... ازآن: MN ، ج ۲ ، ص ٤۳۲ / ۳۳۰۸ ـ ۳۳۱۰ ؛ MA ، ص ۱۷۸ / ۲۷ ـ ۲۸

دیوانه وار خوذرا پرتاو کنذ وبر سرِ قضیب افتذ ؛ ازآنک درمذهبِ
ایشان بالاتر ازآن چیزی نیست ؛ بعد ازآن فرموذ که شیخ علیِ حریری
که در دمشق می بوذ ، مردی بوذ صاحب قدم وروشن دل ؛ هرکرا 3
در سماع نظر کردی ، درحال ارادت آوردی ، وخرقه که شیخ می پوشیذ
همچنان شاخ شاخ بوذ ودر وقتِ سماع تمامتِ اعضاش پیذا بوذ ؛ مگر
پسرِ خلیفه‌را هوسِ سماعِ او شذ از پس که صفتِ حالِ او می شنیذ؛ 6
چون از درِ مقام در آمذ تا اهلِ سماع‌را تفرّج کنذ شیخ‌را بر وی
نظر افتاذ ، فی‌الحال مرید شذ وجامه پوشیذ ؛ خبرِ ارادتِ او بمصر
بخلیفه رسیذ ، بغایت رنجیذ وآهنگِ قتلِ او کرد ؛ چون خلیفه روی 9
شیخ‌را بدیذ باخلاصِ تمام بذو روی آورد ؛ خاتونِ خلیفه‌را هم
ارادت آن شذ که اورا ببینذ ؛ شیخ‌را بخانه دعوت کردند ، خاتون
پیش آمذ ودر قدمِ شیخ سر نهاذه میخواست که دستبوسِ شیخ کنذ ، 12
شیخ ذکرِ خوذرا پرتاب کرده بدستش داذ که مزارِ تو آن نیست ،
این است وبسماع شروع کرد ؛ خلیفه را ازآن حال اعتقادش یکی در
هزار شذ 15

(٤٣/٤) همچنان منقولست که منکوحهٔ مولانا شمس‌الدین کیمیا
خاتون زنی بوذ جمیله وعفیفه ؛ مگر روزی بی‌اجازتِ او زنان اورا
مصحوبِ جدّهٔ سلطان ولد برسمِ تفرّج بباغش بردند ، از ناگاه 18
مولانا شمس‌الدین بخانه آمذه مذکوره را طلب داشت ؛ گفتند که جدّهٔ

T, II, 73 ; H, II, 137 — ٤٣/٤ Z ١٨٠ آ B ١٦٨ ب K ٤٠٢

2 که شیخ KZ : شیخ B || 4 می‌پوشیذ BZ : پوشید K || 6 صفت حال KZ : — B || 8 فی الحال BZ : درحال K || 10 آورد KZ : آورده B || 13 مزار BZ : مراد K || 17 او زنان KZ : B || 18 جده KZ : جد B || 19 آمده KB : آمذ Z

سلطان ولد با خواتین اورا بتفرّج بردند ، عظیم تَوَلیذ وبغایت رنجش
نموذ ؛ چون کیمیا خاتون بخانه آمذ فی‌الحال دردِ گردن گرفته همچون
3 چوبِ خشکِ بی‌حرکت شذ ، فریاذ کنان بعد از سه روز نقل کرد ؛
همچنان چونِ هفتمِ او بگذشت باز بسوی دمشق روانه شذ در ماه
شعبان سنه اَرْبَعَ و اَرْبَعین وستّمائه

6 (٤ / ٤٤) همچنان اُمَنای اسرار خصّهُمُ اللهُ بِفَیْضِ الاَنْوَار
چنان روایت کردند که روزی حضرتِ مولانا فرموذ که روزی، مرا
عروجِ عَوالمِ ملکوت وسلوکِ مسالکِ جبروت دست داذه بوذ ،
9 چون بآسمانِ چهارم رسیذم کُرهٔ آن فلک را تیره رو دیذم واز
ساکنانِ بیت‌المعمور، ومعمورانِ عالمِ نور، از غیبتِ آفتاب سؤال
کردم ، از قدسیانِ حضرت جواب شنیذم که آفتابِ ما بزیارتِ حضرتِ
12 سلطانِ الفقرا شمس‌الدینِ تبریزی رفته است ؛ بعد از تفرّجِ مقامات
و مطالعهٔ آیاتِ سماوات چون بچرخِ چهارم باز رسیذم نیّرِ اعظم
در مرکزِ خوذ بفیضِ انوار واشعّهٔ ضیا مشغول دیذم

15 بیت (رمل)

چون حدیثِ روی شمس‌الدین رسیذ شمسِ چارم آسمان سر درکشیذ

(٤ / ٤٥) همچنان روزی جنازهٔ جوانی را باتتقِ ابریشمین
18 وآرایشِ تمام می‌بردند ، واهلِ عزا و مردم نوحه‌ها می‌کردند وجزعی

٤/٤٤ـ٤٥ Z ١٨٠ب B ١٦٨ب K ٤٠٢ـ٤٠٣
T, II, 74 - 5 ; H, II, 137 - 8

7 که KZ : — B || 16 b سر Z : سو B رو K || 17 ابریشمین KB : بریشمین Z || 18 نوحه‌ها BZ : نوحه K

16 چون ... درکشیذ : MN ، ج ١ ، ص ١٠/١٢٣ ؛ MA ، ص ٤/٢٠

می‌نمودند ، ازناگاه حضرتِ مولانا شمس‌الدین مقابل افتاده فرموذ که
این نامرادِ پر حسرت را کجا می‌برند ، تا ما را ببرند که سالها درین
حسرت خونِ جگر می‌خورم وآن دست نمی دهد 3

شعر (رمل)

مرگ اگر مردست آیذ پیشِ من
تا کشم خوش درکنارش تنگ تنگ 6
من ازو جانی برم بی رنگ وبو
او ز من دلقی ستاند رنگ رنگ

وهمچنان اگر مرده را که می‌برند ببیانِ عیانِ حالِ خوذ زبان بوذی 9
وباظهارِ اسرارِ مرگ اجازت رسیذی چها گفتی وچها نموذی

(٤/٤٦) همچنان منقولست که روزی حضرتِ مولانا قدّس‌الله
سرّه العزیز فرموذ که چون خذاوندم وبجان پیوندم مولانا شمس‌الدین 12
ازکسی رنجیذی دعا کردی وگفتی که خذات عمرِ دراز ومالِ بسیار دهاذ

(٤/٤٧) همچنان منقولست که روزی حضرتِ ولد روایت
کرد که وقتها مولانا شمس‌الدین از مریدان وعاشقانِ خوذ خربزه 15
میخواست ، البتّه خربزهای شیرین می‌آوردند می خورد وپوستهارا
برسرِ ایشان می‌زذ که ای مردگان چه آوردیذ؟ ودرآن حالت ایشان را
کشفها می شذ واز عالمِ غیب غریب چیزها می دیذند وخرقِ 18
حُجُب می‌کردند

٤/٤٦ - ٤٧ Z ١٨٠ ب B ١٦٨ ب K ٤٠٢ - ٤٠٣
T, II, 75; H, II, 138

---

6 خوش KZ : من B || 7 بی رنگ KZ : از رنگ B || 11 - 13 همچنان ... دهاذ BZ : — K || 14 منقولست که K : — BZ || 17 که KZ : — B

(٤٨/٤) الحکایه : همچنان حضرتِ ولد حکایت فرموذ که روزی حضرتِ پذرم در عظمتِ شانِ مولانا شمس الدین از حدّ بیرون مدحها فرموذ ودر بیانِ بزرگی و درجات وانواعِ کرامات وقربتِ اورا اطّلاع بر ضمایرِ مریدان و چیزهای دیگر که در بیان نایذ چندانی گفت که تمامتِ یاران حیران شذند واین بیت را گفت

شعر (رمل)

شمسِ تبریزی که گامش بر سرِ ارواح بوذ
پا منِه تو سر بنه بر جایگاهِ گامِ او

ومن از غایتِ شاذی که شیخِ مرا علی ملأ الکرام مدح واکرام کرد، دوان بحجرهٔ مولانا شمس الدین رفتم وسر نهاذم ودستِ مبارکش را بوسیذه بر دیذهٔ خوذ مالیذم وعشق بازیها می‌کردم تا حضرتِ شمس الدین از حرکاتِ من تعجّب نموذ، فرموذ که بهاء الدین بجدّ لطفها می‌فرمائی و دلداریها می‌کنی، چه هیچ ازین قبیل حرکاتِ اهلِ سبیل نکرده بوذی، چونست؟ گفتم: حضرتِ پذرم چندانی عظمتِ شمارا بیان کرد که همگان دیوانه شذیم، واگر هزار سال تمام عمرم باشذ و بر فرقِ سیر در بندگیٔ شما خدمت کنم وهمه در محلّ قبول افتذ هنوز منّت برجانِ این بندهٔ مخلص خواهذ بوذن وگفتم:

T, II, 76 ; H, II, 139 — ٤/٤٨ Z ١٨١ ⊤ B ١٦٩ ⊤ K ٤٠٣

1 الحکایه Kh : — BZ ‖ 4 اورا KZ : او B ‖ 13 هیچ KZ : — B

شعر (هزج)

پیروزِ جهان غلامِ پیروزهٔ تو
زنبیل زنان گذای دریوزهٔ تو 3
صذ سال فلک خدمتِ خاکِ تو کنذ
نگزارده باشذ حقِّ یک روزهٔ تو

فرموذ که بهاء الدین، آنچ حضرتِ مولانا در حقِّ ما فرموذ حقّ است ، 6
نتوانم گفتن که نیست ؛ امّا والله ثمّ والله صذ هزاران همچون شمس‌الدینِ
تبریزی از آفتابِ عظمتِ مولانا ذرّهٔ بیش نیست

شعر (هزج) 9

در پرتوِ آفتابِ عالم گیرت آن ذرّه که در شمار نایذ مائیم

بعد از چندین مکاشفات وسَیرِ سِیَرِ ملوکِ سلوک و قربتِ انوار
وصحبتِ ابرار ومشاهدهٔ عالمِ غیب که مِلکِ مطلقِ منست تا غایت 12
هنوز بر پای مولانا نتوانستم رسیذن ، تا خوذ بحقیقتِ او که رسذ ؟

(٤ / ٤٩) همچنان اکابرِ اصحابِ کبار، رضوانُ اللهِ علَیهِم
اَجمَعِین ، ازحضرتِ مولانا عَظَّمَ اللهُ ذِکرَه ، روایت کردند که 15
روزی جماعتی از حضرتِ مولانا شمس‌الدین سؤال کردند که توحید
چیست؟ فرموذ که سؤال کردن از شیخ بدعتست ؛ توحید آنست که
بدانی همه چیزها آنِ خذاست واز خذاست وبخذاست و بازگشت بخذاست 18

T, II, 77 ; H, II, 140 — ٤٠٥ K آ ١٦٩ B آ ١٨١ Z ٤٩/٤

1 شعر KB : — Z ‖ 2 جهان KZ : — B ‖ 9 شعر KZ : — B ‖ 15 که B : — KZ

و امّا آنچ آن خذاست لِلّهِ مُلْكُ ٱلسَّمَوَاتِ وَٱلأَرْضِ وَمَا فِيهِنَّ (٥/١٢٠) ، و امّا آنچ از خذاست وَمَا بِكُمْ مِنْ نِعْمَةٍ فَمِنَ ٱللهِ (١٦/٥٣) قُلْ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ ٱللهِ (٤/٧٨) ؛ و امّا آنچ بخذاست اَنْ تَقُومَ السَّمَاءُ والاَرْضُ بِاَمْرِهِ (٣٠/٢٥) وامّا آنچ بازگشت بخذاست وَاِلَى ٱللهِ تُرْجَعُ ٱلاُمُور (٢/٢١٠ ؛ ٣/١٠٩ ، ٨/٤٤ ، ٢٢/٧٦ ، ٣٥/٤ ، ٥٧/٥)؛ واِلَيْهِ يُرْجَعُ ٱلاَمْرُ كُلُّهُ (١١/١٢٣)؛ واِلَيْهِ ٱلْمَصِيرُ (٥/١٨ ، ٤٠/٣، ٤٢/١٥ ، ٦٤/٣) ، هركه خوذرا شناخت بمُحْدَثی خذای خوذرا شناخت بقديمی؛ هركه تنِ خوذرا شناخت بجفا ، خذای خوذرا شناخت بوفا ؛ هركه تنِ خوذ را شناخت بخطا ، خذای خوذرا شناخت بعطا

(٤/٥٠) همچنان شيخ محمودِ صاحب قران ولدِ نجّار ، رَحِمَهُ ٱللهُ ، از يارانِ قديم روايت كرد كه روزی اكابرِ اصحاب بحضرتِ مولانا شمس الدين گفته باشذكه حضرتِ مولانا را در حقّ شما عنايتِ عظيم است ومحبّتِ بی حدّ؛ تا حدّی كه چندين هزار غزليّات را بنامِ مباركِ شما مُطَرَّز ومعزّز گردانيذه است وآن معانی بذكرِ شما براز وطراز می بخشذ ؛ گفت : والله والله بدستِ قدرتِ چنان پاذشاهی افتاذه ام كه اگر خواهند بعرشم می رساند واگر خواهند بفرشم فرو می برذ ، چنانك فرموذ :

٤/٥٠ Z ١٨١ ب B ١٦٩ ب K ٤٠٥

T, II, 78 ; H, II, 140

3 آنچ BZ : + بازكشت Zh || 9 بجفا KZ : بجفای B || خذای KZ : خدا B || 15 غزليات را KZ : غزليات B || 17 چنان BZ : جان K

شعر (هزج)

دلم همچون قلم آمذ بانگشتانِ دلداری
که امشب می‌نویسذ زی نویسذ بازفردا ری 3
قلم را هم تراشذ او رقاع ونسخ وغیرِ آن
قلم گویذ که تسلیمم تو دانی من کیم باری

(٤ / ٥١) همچنان حضرتِ مولانا را بخدمتِ او چندانی محبّت 6
وتعلّقِ جانی بوذ که بعد از غیبتِ ایشان هر که بدروغ خبر داذی وگفتی
که مولانا شمس الدین را فلان جا دیذم ، درحال دستار وفرجیْ مبارکِ
خوذ را بمبشّر ایثارکردی وشکرانها داذی وشکرها کردی و شگفتی؛ 9
روزی مگر شخصی خبر داذ که مولانا شمس را دردمشق دیذم ، چندانی
بشاشت نموذ که توان گفت؟ و هر چه از دستار وفرجی وکفش وموزه
پوشیذه بوذ ، بوی بخشیذ؛ عزیزی از یاران گفته باشذ که او دروغ 12
خبر داذ . هرگز ندیذه است ؛ حضرتِ مولانا فرموذ که برای خبرِ
دروغِ او دستار وفرجی داذم ، چه اگر خبرش راست بوذی بجای جامه
جان می‌داذم وخوذ را فدای او می‌کردم 15

(٤ / ٥٢) الحکایه : همچنان متقدّمانِ اصحاب ومقدّمانِ احباب
طُوبَی لَهُمْ وَحُسْنُ مَآبٍ (٣١/١٣) چنان روایت کردند که روزی
درخانقاهِ نصر الدین وزیر رَحِمَهُ اللهُ اجلاسِ عظیم بوذ وبزرگی را 18
بشیخی تنزیل می‌کردند وجمیعِ علما وشیوخ وعرفا وحکما وامرا واعیان

٤/٥١ - ٥٢ Z ١٨١ ب - ١٨٢ T B ١٦٩ ب K ٤٠٦
T; II, 79 - 80 ; H, II, 141 - 2

8 دستار KZ : دستاری B || 12 بوذ KZ : بوذه B || باشذ KZ : — B || 16 الحکایه KB : — Z

بجمعهم در آن مجمع حاضر بوذند و هر یکی در انواعِ علوم و فنونِ
حِکَم کلمات می گفتند و بحثهای شگرف می‌کردند ، مگر حضرتِ
3 مولانا شمس الدین در کُنجی بسانِ گنجی مراقب گشته بوذ ؛
از ناگاه بر خاست و از سرِ غیرت بانگی بر ایشان زذ که تا کی ازین
حَدَّثَنا می نازیذ ؟ و بر زینِ بی‌اسب سوار گشته در میدانِ مردان
6 می‌نازیذ ؟ خوذ یکی در میانِ شما از حَدَّثَنِی عَنْ رَبّی خبری نگویذ ؟
و تا کی بعصای دیگران بپا رویذ ؟

شعر (رمل)

9 پایِ استدلالیان چوبین بوَذ پایِ چوبین سخت بی تمکین بوَذ

و این سخنان که می‌گوئیذ ، از حدیث و تفسیر و حکمت وغیره سخنانِ
مردمِ آن زمانست که هر یکی در عهدِ خوذ بمسندِ مردی نشسته بوذند
12 و از ورودِ حالاتِ خوذ معانی گفتند وچون مردانِ این عهد شمائیذ ،
اسرار وسخنانِ شما کو؟ همشان خَبّ کرده از شرمساری سر در پیش
انداختند ؛ بعد ازآن فرموذ که از دورِ آدم هر فرزندی که از عالمِ
15 قِدَمِ عدم قَدَم بخطّهٔ وجود نهاذ از انبیا و اولیا هر یکی را علی
حده منصبی و کاری بوذ؛ بعضی کاتبِ وحی بوذند و بعضی محلِّ وحی ؛
اکنون جهدی کن که هر دو باشی : هم محلِّ وحی حق ، وهم کاتبِ وحی
18 خوذ باشی إنّما أنا بَشَرٌ مِثْلُکُم (۱۱۱/۱۸ ؛ ۶/۴۱) وسببِ نزول این

3 در کنجی KZ : بکنجی B || کنجی KZ : کنج B || 4 سر BZ : — K ||
زذ KZ : زذه B || 5 بر KZ : در B || 6 درمیان KB : — Z || 8 شعر KZ: — B ||
13 اسرار وسخنان KZ: — B || خب کرده KZ: خبک B

9 پای ... تمکین بوذ : MN ، ج ۱ ، ص ۲۱۲۸/۱۳۰ ؛ MA ، ص ۵۶ / ۱۵

حضرتِ مولانا را معلوم است که امیر المؤمنین علی رضی‌الله عنه دههٔ
عاشورا را با مصطفی موافقت کرده بوذ ودرآن شبها رسول هیچ نمی
خورد ؛ مصطفی درو نظر کرد ؛ اثرِ ضعف دیذ ؛ فرموذه لَسْتُ
کاَحَدِکُم آیت آمذ که قُلْ اِنَّما أنا بَشَرٌ مِثْلُکُم ؛ فرق این
قدرست که یُوحَی اِلیَّ (١٨/١١١ ؛ ٣٤/٥٠)

شعر (رمل)

تو بتن حیوان بجانی از مَلَک تا روی هم بر زمین وهم بر فلک
تا بظاهر مِثْلُکُم باشذ بشر با دلِ یُوحَی إلَیْهِ دیذه ور

نبی را وحی بوذ بجبرئیل وهم وحی القلب بوذ ؛ ولی را نیز همین بوذ
لا یَسَعنی فیه نَبیٌّ مُرْسَلٌ ولا مَلَکٌ مُقَرَّبٌ ، الحَقُّ یَنْطِقُ
عَلَی لِسانِ عُمَرَ وشما را این روی ننموذه است وبذو که روی نموذه
است ، عالمیان را روی بسوی اوکرده اند واین رباعی را فرموذ

شعر (رباعی)

ای گرسنهٔ وصلِ تو سیرانِ جهان
ترسان ز فراقِ تو دلیرانِ جهان
با چشمِ تو آهوان چه دارند بدست
ای چشمِ تو پایِ بندِ شیرانِ جهان

---

6 شعر K : — BZ ‖ 11 عمر KZ : علی B

7-8 تو . . . دیذه‌ور : MN ، ج ٢ ، ص ٤٦٠ / ٣٧٧٦ - ٣٧٧٧ ؛ ٩٨ ، ص ١٨٩ / ٢٨

همانا که حضرتِ مولانا خوذ را بر داشت و در حوضِ خانقاه انداخت
وآن روز سماعی عظیم شذ ، وچندانی علما واکابر مرید و بنده شذند
3 که در تقریرِ تحریر گنجد ؟

(٤ / ٥٣) همچنان روزی در مجمعِ علما مولانا شمس معرفت
می‌فرموذ ، گفت : این همه تحصیل کردن و علوم خواندنِ آدمی وزحمات
6 کشیذن برای آنست تا نفسِ حرونِ او همچون هرونِ موسی منقاد
و ذلول شوذ وتذلّل و مسکنت نمایذ ، چنانک یوغی‌را در گردنِ گاو
برای آن کنند تا رام شوذ وبآرامِ تمام زمین‌را شیارکند تا آن زمینِ دانا
9 دانه پذیرنده شوذ وبعوضِ خار وخَشَکِ خُشْک انواعِ حبوب
و ریاحینِ رعنا دمذ واز آن گلها گُلها دمذ ؛ وچون آن علم ترا
مطیع و منقاد نتواند کردن ، پس آن علم عَنا وزحمت باشذ آدمی را

12 شعر (خفیف)

علم کز تو ترا بنستاند جهل از آن علم به بوذ صذ بار

(٤/٥٤) همچنان حضرتِ ولد قدّس الله سرّه العزیز روایت کرد که
15 روزی حضرتِ پذرم را در خلوتِ خوذ حالتِ انسلاخ شذه بوذ وتا چند
ساعتِ رصدی در آن استغراق مانده ؛ بعد ازآنک از عالمِ وله بازآمذ ،
بطریقِ نیاز از آن حال استفسار کردم ؛ فرموذ که بهاء الدین شخصی را
18 دیذم در بغداذ که سالهای بسیار بریاضت و مجاهده مشغول گشته بوذ وبا تنِ

T, II, 82 - 83; H, II, 143 ٤/٥٣ - ٥٤ Z ١٨٢ ب B ١٧٠ آ K ٤٠٨

2 سماعی KB : سماع Z ‖ 3 تقریر KZ : + و B ‖ 5 علوم KBZh : نجوم Z ‖
6 آنست KZ : + که B ‖ 8 کنند KZ : کند B ‖ 9 خشک خشک KB : خشک Z ‖
10 کلها دمذ BK : کلها دمذ Z ‖ 12 شعر KZ : — B ‖ 13 b بار KB : + الحکایه Z ‖
18 در بغداذ KZ ~ که B ‖ مجاهده KB : مجاهدها Z

لاغر و گردنِ باریک وچهرهای زرد زاریها می کرد و صاحب دردِ
عظیمش دیدم ، تا حدّی که بر روی آبِ شط سجّاده می انداخت
و نماز میکرد و با این همه قربت وقدرت از حق تعالی التماس میکرد که 3
الها وپادشاها ! بهتر ازین حالتم و حیرتم ببخش که ازینها مرا هیچ
سوذی نیست ، همین لحظه بگوشِ او گفتم که حضرتِ مولانا شمس الدینِ
ما در دمشق است ، گردِ هنگامها می گردد و تفرّجِ خلایق می کند ، 6
اکنون آنجایگاه رَوْ تا آن پادشاهِ عشق ترا بذین حال بیند وبراین
زاری و زاریٔ تو بخندذ تا مطلوبت میسّر شوذ و از درونت حالتی که
جویانِ آنی ، سر زند ؛ همانذم آن درویشِ دلریش نصیحتِ مرا قبول 9
کرده بی توقّف روانه شذ ؛ چون بدمشق بحضرتِ مولانا شمس رسیذ
و هیأتِ آن فقیرِ زار بنظرِ مبارکش خوش آمذه در حال تبسّمی
بکرد ، همانساعت در باطنِ او نوری وشوری از عالم غیب سر زذ 12
وشوریٔ عظیم پدیذ آمذه در چرخِ برین برآمذه ، بکمالی رسیذ که
غایتِ نهمت ونهایتِ همّتِ عارفانِ کامل است ، واللهُ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ
بِغَيْرِ حِسَابٍ (۲/۲۱۲ ؛ ۳/۳۷ ؛ ۳۸/۲٤) 15

شعر (منسرح)

یک نظری بیش نیست آن فقیرِ ای پسر
بر برذت آن نظر سوی اثیر ای پسر 18

(٤ / ٥٥) همچنان خلفای عظام عَظَّمَ اللهُ قَدْرَهُمْ از حضرتِ
مولانا روایت کردند که روزی بیاران حکایت میکرد که در اوایلِ

٥٥/٤ Z ۱۸۲ ب B ۱۷۰ ب K ٤۰۸ — T, II, 85 ; H, II, 144

3 نمازی کرد KB : نمازی کرد Z ‖ 7 عشق KZ : — B ‖ بذین KZ : برین B ‖ حال B : — KZ ‖ 8 - 10 ... شذ KZ : — B ‖ مطلوبت Z : مطلوب K ‖ 12 شوری KZ : سوزی B ‖ 14 نهایت B : عنایت KZ ‖ عارفان KZ : عرفان B ‖ 17 پسر Z : + نهایت KB

حالات اوقات کلماتِ مولانای بزرگ را رضی‌الله عنه مطالعه می‌کردم
ولا یزال بایستی که در آستینم بوذی وحضرتِ مولانا شمس‌الدین از
3 مطالعهٔ آن مرا منع می‌کرد؛ همانا که جهتِ رعایتِ خاطرِ مبارکِ
اوِ مدّتی ترکِ مطالعه کرده بوذم، شبی در خواب دیذم که در مدرسهٔ
قراطائی با جماعتی نشسته بوذم و بمطالعهٔ آن کتاب مشغول گشته؛ چون بعالمِ
6 صورت باز آمذم، می‌بینم که مولانا شمس‌الدین از در درآمذ و فرموذ که
چرا باز بمطالعهٔ آن شروع کردی؟ گفتم: حاشا! زمانیست که بمطالعهٔ
آن مشغول نگشته ام؛ فرموذ که دوش در مدرسهٔ قراطائی با جماعتی
9 بنشسته بوذی و مطالعهٔ آن کتاب نمی‌کردی؟ چه اغلب خوابها فکری
وذکریست، چه اگر در فکرتت نبوذی هم در خوابت ننموذی؛ بعد
ازآن چندانکه مولانا شمس‌الدین در قیدِ حیات بوذ بذآن معنی نپرداختم

12 (۴/۵۶) همچنان اعزّهٔ اصحاب روایت کردند که روزی حضرتِ
شمس‌الدین در بندگئ خذاوندگار نشسته بوذ واکابرِ شهر حاضر بوذند؛
فرموذ که مرا چنان مریدی می‌بایذ که تمامتِ مشایخِ کامل وعارفانِ
15 واصل از کمالِ او قاصر مانند واو را اصلا قابلیتِ کمال نباشذ وهمگان
ازآن عاجز مانند، من اورا بکمال رسانم وکاملِ مُکمِّل گردانم
وخذا را بی‌ریب وتخمین بوی بنمایم؛ قدرتی چنانکه أُبْرِئُ ٱلْأَكْمَهَ
18 وَٱلْأَبْرَصَ وَأُحْيِي ٱلْمَوْتَىٰ (۳/۴۹) ودر قدرتِ کن فیکون کس
سخنِ قابلیّت نگویذ

۴/۵۶ Z ۱۸۳ آ B ۱۷۱ آ K ۴۰۹ـ۴۱۰ T, II, 85; H, II, 146

2 شمس‌الدین B : شمس KZ || 6 شمس‌الدین BZ : شمس K || 7 گفتم BK : — Z ||
9 و KZ : — B || نمی‌کردی BZ : کردی K || فکری B : فکر BZ || 11 معنی KZ : معانی B ||
12 همچنان KZ : — B || 13 شمس الدین Z : شمس BK || 14 چنان BZ : — Z

شعر (رمل)

قابلی گر شرطِ فعلِ حق بُذی　　هیچ معدومی بهستی نآمذی

تمامتِ یاران سر نهاذند وآن قدرتِ عظیم را آفرینها کردند 3

شعر (هزج)

خذاوندی شمس الدینِ تبریز　　ورای هفت چرخِ نیلگونست
بزیرِ رانِ او تقدیر رام است　　اگرچه نیک تندست وحرونست 6
هر آن شکلی که شیران حل نکردند　　برِ او جمله بازیّ وفسونست

فصل

فی بعضِ معارفِ حضرتهِ ولطایفِ معانیه قدّس الله لطیفته 9

(٤/٥٧) همچنان منقولست که روزی در مدرسهٔ مولانا معرفت می‌فرموذ، گفت: خذاوندِ سبحانه وتعالی ازین همهٔ خلق سه چیز در خواست: یکی فرمان برداری، دوم پسندکاری، سوم یاذ داری؛ 12 فرمان برداری عبادتست، پسندکاری عبودیّتست: یاذ داری معرفتست؛ بارِ خوذ از مردمان بر دار وبارِ ایشان بکش وطمع ازیشان ببر، وآنِ خوذ پیشِ ایشان نه، ایشان توانگری می‌خواهند تو درویشی 15 خواه، ایشان عزّ می‌خواهند، تو ذلّ خواه

T, II, 87 ; H, II, 147　　K ٤١٠ - ٤١١ ؛ B ١٧١ ب Z ١٨٣ ب ٤/٥٧

6 b و KZ : — B || 7 b و KZ : -- B || 12 سوم KZ : سیوم B || 16 می‌خواهند BZ : خواهند K

2 قابلی ... نامذی : MN ، ج ٥ ، ص ١٥٤٢/٩٩ ؛ MA ، ص ١٢/٤٧١

(٤/٥٨) همچنان سؤال کردند که معرفت چیست؟ فرموذ:
معرفت زندگیِ دلست بخدای عَزَّ وَجَلَّ؛ آنچ زنده است بمیران
3 وآن تنِ تست، وآنچ مرده است زنده کن وآن دلست، وآنچ حاضراست
غایب‌کن وآن دنیاست، وآنچ غایب است حاضر کن وآن آخرتست؛ وآنچ
هست بوذ نیست‌کن وآن هواست، وآنچ نیست بوذ هست‌کن وآن نیّت
6 است؛ معرفت در دلست وشهادت بر زبانست، وخدمت بر اندام؛ اگر از
دوزخ رَستن خواهی، خدمت کن واگر بهشت خواهی طاعت‌کن واگر
شفاعت خواهی نیّت کن واگر مولی خواهی روی بذو آر که بیابی؛ هم اندر
9 ساعت هر که مرا شناخت، آهنگِ من کُنذ وهر که مرا خواهذ،
مرا جویذ وهر که مرا جویذ، مرا یابذ وجز من هیچ نگزینذ؛ یکی پرسیذ که
چه کنم که بتو رسم؟ گفت: تن بگذار وبیا، حجابِ بنده از خذا تن‌است؛
12 تن چهار چیز است: فرج است وگلو ومال وجاه؛ حجابِ خاص
دیذارِ طاعت ودیذارِ ثواب ودیذارِ کرامت است، واللّهُ اَعْلَمُ
(٤/٥٩) فصل دوم، علامتِ عارف آنست که مانده نگردذ از
15 یاذ کردِ دوست وسیر نشوذ از دوستیِ او، خوشتر از ذکر طعام
نیست در دهانِ یقین بر خوانِ رضا؛ علامتِ عارف سه چیز است: اوّل
دلِ مشغولی بفکرت وتنِ مشغولی بخدمت وچشمِ مشغولی بقربت؛ همچنان
18 علامتِ عارف آنست‌که دنیا را بنزدِ او خطر نبوذ وعقبی را بنزدِ او اثر
نبوذ ومولی را بنزدِ او بدل نبوذ؛ علم سه چیز است: زبانِ ذاکر،
ودلِ شاکر، وتنِ صابر؛ همه جانها از تن بر آیند تشنه مگر جانِ یاذ

٤/٥٨ - ٥٩ Z ١٨٤ آ B ١٧١ ب K ٤١١ T, II, 88 ; H, II, 148

1 همچنان KZ : چنین B ‖ معرفت KB : + که Z ‖ 3 زنده کن BZ : — B ‖
8 روی KZ : رو B ‖ 10 که مرا جوید KB : که Z ‖ 15 کرد KZ : کردن B

کننده‌ٔ خدای عَزَّ وجَلَّ ؛ هر تنی که درو علم نیست چون شهریست که درو آب نیست ، و هر تنی که درو پرهیز نیست چون درختیست که برو بار نیست ؛ و هر تنی که درو شرم نیست چون دیگیست که درو 3
نمک نیست ، وهر تنی که درو جهد نیست چون بنده ایست که وی را خداوند حاجت نیست ؛ چهار چیز عزیزست : یکی توانگرِ بردبار ،
و درویشِ خرسند خوار ، وگناهگارِ ترسگار ، وعالمِ پرهیزگار ؛ از 6
علم منفعت باید ، واز کار عافیت ، واز گفتار نصیحت ؛ جوینده‌ٔ دنیا را از کسب و تجارت چاره نیست ، وجوینده‌ٔ عقبی را از طاعت وخدمت
چاره نیست ، وجوینده‌ٔ مولی را از بلا ومحنت چاره نیست ، وجوینده‌ٔ 9
علم را از ذلّت و غربت چاره نیست ؛ هر که علم در آسانی جوید در رنج بماند ، وهر که در رنج صبر کند بآسانی برسد ، وهر که عزّ جوید
بزودی بذلّ رسد ، وهر که توانگری جوید در درویشی بماند ، وهر که 12
در درویشی صبر کند بتوانگری رسد ؛ عالم را سه خصلت باید : حلیمی وبی طمعی وپرهیزگاری ؛ بزرگترینِ همه چیز دو چیزست :
یکی علم ویکی حلم 15

(٤/٦٠) فصل سوم ، یکی سؤال کرد از حکمت ؛ فرموذ که حکمت بر سه گونه است : یکی گفتار ، دوم کردار ، سوم دیذار ؛
حکمتِ گفتار عالمان راست ، حکمتِ کردار عابدان راست ، و حکمتِ 18
دیذار عارفان راست ؛ حکیم خشم نگیرذ برآن کسی که اورا خلاف

٤/٦٠ Z ١٨٤ ب B ١٧١ ب K ٤١٢ T, II, 89 ; H, II, 149

6 کناهکار KB : کامکار Z ‖ 7 عافیت KZ : عاقبت B ‖ جوینده‌ٔ KZ : چون‌بنده‌ٔ B ‖ 8 جوینده‌ٔ KZ : چون بنده‌ٔ B ‖ 16 سوم KZ : سیوم B ‖ 17 سوم KZ : سوم B ‖ 18 کردار KZ : — B

کنذ وکینه نگیرذ بآنکس که او را جفا کنذ ؛ بسطامی را گفتند که تو
بر سرِ آب وهوا می‌روی ، گفت: چوبِ خشکک بر سرِ آب همی روذ ؛
3 مرغان نیز در هوا می‌پرند ، جاذوان نیز بیکک شب از قاف تا بقاف
می روند ، پس کارِ مردان آنست که بر هیچ چیز دل نبندذ جز بر
خذای تعالی

6 (٤ / ٦١) همچنان سخاوت چهار چیزاست : سخاوتِ مال زاهدان
راست ، سخاوتِ تن مجتهدان راست ، سخاوتِ جان غازیان راست ،
سخاوتِ دل عارفان راست ؛ زاهدان مال بدهند ومعرفت بستانند ،
9 چنانکک قرآن گفت : تِلْكَ ٱلدارُ ٱلآخِرَةِ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ
عُلُوًّا فِى ٱلأَرْضِ وَلَا فَسَادًا (٨٣/٢٨) ؛ مجتهدان تن بدهند هدایت
بستانند ، چنانکک قرآن گفت : وَٱلَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُم
12 سُبُلَنَا (٦٩/٢٩) وغازیان جان بدهند ، حیاتِ باقی بستانند ، چنانکک
قرآن گفت : بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ (١٦٩/٣) ؛ عارفان دل
بدهند و محبّت بستانند . چنانکک قرآن گفت : يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ
15 (٥٤/٥) ندیذم چیزی‌نیکوتر از تواضع ؛ خرسند شویذ بذآنچ در دستست ؛
و نومیذ شویذ آنچ در دستِ دیگرانست ؛ عزّ پیغامبران در نبوّتست
وَ عزّ علما در تواضع است و عزّ اولیا در حلم است ؛ و عزّ درویشان در
18 خرسندی و عزّ توانگران در سخاوت ، و عزّ عابدان در خلوت ؛ دین را
نگه داریذ بدو چیز : یکی بسخاوت ودوم بنیکک خوئی ؛ از مرگک
گریختن نتوان ، روزیْ آدمی از آدمی نتواند گریختن ؛ الرِزْقُ مَقْسُومٌ ،

T, II, 90 ; H, II, 112 ٦١/٣ Z ١٧١ ب B ١٦٠ ب K ٢٧٨

3 بقاف Z : قاف KB ‖ 6 مال KZ : مالی B ‖ 12 حیات ... بستانند KZ : — B ‖
14 یحبونه Z : + م KB ‖ 15 بذآنچ Z : آنچ KB ‖ 18 دین را KB : وین را Z

وَٱلاَجَلُ مَعْلُومٌ ، وَٱلحَرِيصُ مَحْرُومٌ ، وَٱلبَخِيلُ مَذْمُومٌ ، وَٱلحَاسِدُ مَغْمُومٌ ، وَٱلعارِفُ مَرْحُومٌ ؛ وَٱلشَّيْطَانُ مَرْجُومٌ ؛
تدبیر بتقدیر سوذ ندارذ ، از اجلِ خویش در نخواهی گذشت ، وبامَلِ 3
خویش نخواهی رسیذ واز روزیِ خوذ باز نخواهی ماندن ، و روزیِ
دیگر بتو نخواهند داذ ؛ پس چرا کشتی تنِ خوذ را ؟ ای فرزندِ
آدمی ؛ توانگری در خرسندیست وسلامتی در تنهائیست ، وآزاذی در بی 6
آرزوئیست ؛ ودوستی در بی رغبتی است ، وبرخورداری در صبر کردنست ،
طامع را عزّ نیست وقانع را ذلّ نیست وآزاذ بنده گردذ بطمع ،
و بنده آزاذ گردذ بخرسندی 9

(٤/٦٢) فصل چهارم : فرموذ نیاز شرم را ببرذ ، وکبر دین را
ببرذ ؛ مردِ حریص هم طبعِ ابلیس بوذ ، هرکجا طمع آمذ ، جمع آمذ ؛
وهرکجا جمع آمذ ، منع آمذ ؛ هرکجا که منع آمذ ، قطع آمذ ؛ وهرکجا که 12
قطع آمذ ، کفر آمذ ؛ وهرکجا کفر آمذ آتش آمذ ؛ همچنان اگر
از جسم بگذری بجان رسی ، بحادثی رسیذه باشی ؛ حق قدیم است ، ازکجا
یابذ حادث قدیم را ، ما لِلتُّرابِ وربُّ الاَرْبَابِ ؛ نزدِ تو آنچ بذان بجهی 15
وبرهی جانست ، دانک اگر جان برکف نهی وببری چه کرده باشی؟

شعر (رمل)

عاشقانت برِ تو تحفه اگر جان آرند 18
بسرِ تو که همه زیره بکرمان آرند

٤/٦٢ Z ١٨٥ آ B ١٧٢ ب K ٤١٤ T, II, 91 ؛ H, II, 150

2 الحاسد KZ : المحاسد B || والشیطان مرجوم BZ : — K || 3 بامل Z : باجل K بابل (؟) B || رسیذ KZ : رسیذن B || 4 ماندن Z : ماند KB || 5 کشتی Z : کشی B کفتی B || 8 قانع را KZ : قانع B || 11 جمع آمذ BZ : — K || 12 هرکجا که منع آمذ BZ : — K || 12 – 13 که قطع Z : قطع KB || 13 همچنان KZ : شعر B || 19 آرند KB : آری Z

زیره بکرمان بری ، چه قیمت وچه نرخ وچه آب روی آرذ ؟ چون
چنین بارگاهیست ، اکنون او بی نیاز است ، تو نیاز ببرکه بی نیاز
3 نیاز را دوست دارذ ، بواسطهٔ آن نیاز ازین حوادث ناگاه بجهی ، از قدیم
بتو چیزی پیونذ وآن عشق است ، دام عشق آمذ ودرو پیچیذ که
یُحِبُّهُم ویُحِبُّونَهُ (٥٤/٥) است از آن قدیم قدیم را ببینی وَ هُوَ
6 یُدْرِكُ آلْأَبْصارَ (١٠٣/٦) اینست ؛ تمامیٔ این سخن که تمامیش
نیست الی یوم القیامه تمام نخواهذ شذن

(٦٣/٤) همچنان روزی از سرِّ سماع سؤال کردند ؛ فرموذ که
9 این تجلّی ورؤیتِ خذا مردانِ خذا را درسماع بیشتر باشذ ؛ ایشان
از عالمِ هستیٔ خوذ بیرون آمذه اند ، از عالمهای دیگر بیرون آرذ شان
سماع وبلقای حق پیونذذ ؛ فی الجمله سماعیست که حرام است ، او خوذ
12 بزرگی کرد که حرام گفت ، کفرست آنچنان سماع دستی که بی آن حال
بر آیذ ، البتّه دست وپایش بدوزخ معذّب باشذ ، ودستی که با آن
حالت بر آیذ ، البتّه ببهشت رسذ وسماعیست که مباح است وآن سماعِ
15 اهلِ ریاضت وزهدست که ایشان را آبِ دیذه ورقّت آیذ وسماعیست
که فریضه است وآن سماعِ اهلِ حال است که آن فرضِ عین است
چنانک پنج نماز وروزهٔ رمضان ، وچنانک آب ونان خوردن بوقت
18 ضرورت فرضِ عین است اصحابِ حال را ، زیرا مددِ حیاتِ ایشان
است ؛ اگر اهلِ سماعی را بمشرق سماعیست ، صاحب سماعِ دیگر را
بمغرب سماع باشذ وایشان را از حالِ همدیگر خبر باشذ

٦٣/٤ Z ١٨٥ آ B ١٧٢ ب K ٤١٤ - ٤١٥ T, II, 92 ؛ H, II, 151

2 تو... بی‌نیاز KZ : — B || 7 شذن KB : + الحکایه Z || 13 برآیذ KZ : — B || با آن KB : ازان Z || 14 حالت KZ : حال B || 16 که فریضه Z : فریضه KB || 18 مدد BZ : مراد K || 19 سماعی را KZ : سماع B || 20 وایشان را KZ : — B

(٤/٦٤) فصل پنجم: یکی گفت که مولانا همه لطفست و مولانا شمس‌الدین را هم صفتِ لطفست و هم صفتِ قهر؛ آن فلان گفت که همه خوذ همچنین اند، وآنک آمذ و تأویل می‌کند و عذر می‌خواهذ که غرضِ 3
من ردّ سخنِ او بوذ، نه نقصانِ شما؛ ای ابله چون سخنِ من می‌رفت، چون تاویل می‌کنی وچه عذر توانی گفتن؟ او مرا موصوف می‌کرد باوصافِ خذا که قهر دارذ و هم لطف: آن سخنِ او نبوذ وقرآن نبوذ واحادیث نبوذ، آن 6
سخنِ من بوذ که بزبانِ او می‌رفت، ترا چون رسذ که گوئی همه را هست قهر ولطفی که بمن منسوب کنند، همه را چون باشذ؟ آنگاه ایشان را با این عقل وادب بایذ که در بایزید وجنید وشبلی بدو روز 9
برسند وهمکاسه شوند؛ اگر صفتِ معاملهٔ آن مشایخ را کنند، پیشِ او بی آنک کار کنذ، از شنیذن عقلش یاوه شوذ، باآن همه ازخذا محجوب بوذند؛ باز فرموذ: حضرتِ مولانا را جمالِ خوبست ومرا 12
جمال هست و زشتی هست؛ جمالِ مرا مولانا دیذه بوذ، زشتیِّ مرا ندیذه بوذ؛ این بار نفاق نمی‌کنم وزشتی می‌کنم تا تمامِ مرا ببینذ، نغزیِّ مرا وزشتیِّ مرا؛ آنکس که بصحبتِ من ره یافت علامتش آنست که 15
صحبتِ دیگران برو سرد شوذ وطلخ شوذ، نه چنانک سرد شوذ و همچنان صحبت می‌کنذ، بلکک چنانک نتوانذ با ایشان صحبت کردن؛ چنانک فرموذ 18

T, II, 95 ; H, II, 151 ٤/٦٤ Z ١٨٥ آ B ١٧٢ ب K ٤١٥

2 که Z: — KB || همه KZ: هم B || 7 گوئی KZ: + که B || 7-8 همه را هست BK: همه راست Z || 14 ندیذه بوذ KZ: + و B = 15 مرا KZ: + و B

شعر (رجز)

از ره روان گردی روان صحبت ببر از دیگران

3 ورنی بمانی مبتلا در مبتلا آویخته

(٤/٦٥) همچنان انبیا علیهم السلام همه مُعَرِّفِ همدگرند، عیسی می‌گوید ای جهود! موسی را نیکو نشناختی، بیا مرا ببین تا موسی را

6 بشناسی، محمّد میگوید ای نصرانی وجهود! موسی وعیسی را نیکو نشناختید بیائید مرا ببنید تا ایشان را بشناسید؛ انبیا همه معرِّف همدگرند، سخنِ انبیا شارح ومُبَیِّنِ همدیگرست؛ بعد از آن یاران گفتند که

9 یا رسول الله هر نبی مُعَرِّفِ مَن قَبْلَه بوذ، اکنون تو خاتم آلنبیّنی مُعَرِّفِ تو که باشد؟ گفت: مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ یعنی مَنْ عَرَفَ نَفْسِی فَقَدْ عَرَفَ رَبّی، یعنی که محمّدیان من

12 جمیع الوجوه مُعَرِّفِ حال وقالِ محمّدند، هر که فاضل تر دور تر از مقصود، هر چند فکرش غامض تر دور تر

شعر (هزج)

15 بر خاکِ درش از سرِ دل کن سجده

این کارِ دلست کارِ پیشانی نیست

سبحان الله همه فدای آدمی اند وآدمی فدای خویش، هیچ نفرموذ ولَقَدْ

18 کَرَّمْنَا السَمَوَاتَ ولَقَدْ کَرَّمْنَا العَرْشَ؛ اگر بعرش روی هیچ سوذ

T, II, 95 ; H, II, 153 ٤١٥ K T ١٧٣ B T ١٨٦ Z ٦٥/٤

3 ورنی KZ : ورنه B || بمانی KZ : هانی B || 7 نشاختید K : نشناختی BZ || 15 کن KZ : که B || 18 سوذ BZ : سودی K

نباشد ، درِ دل می باید که باز شوذ ، جان کندنِ همهٔ انبیا واولیا
و اصفیا برای این بوذ و این می جستند، همه در یک کس است ، چون
خوذ را دانست ، همه را دانست ، نیاز درتست ، صفتِ قهر درتست ، 3
إهْدِ قَوْمِي فَإنَّهُمْ لايَعْلَمُون یعنی إهْدِ أجْزَائی ، اجزای این
کافران بوذند ، امّا جزوِ او بوذند

شعر (رمل) 6

جزوِ درویشند جمله نیک و بذ گر نباشذ اینچنین درویش نیست

اگر جزو نبوذندی جذاگانه بوذی ، اوکلّ چون بوذی ، عالِمٌ بالکلیّات
لا بالجزئیّات ؛ چون کلیّات گفت ، کذام جزو بیرون ماند از کلّ ، والله اعلم 9

(٤ / ٦٦) فصل ششم: روزی فرموذ عَلَيْكُم بِالسَّوَادِ الأَعْظَمِ ،
یعنی بِخِدْمَةِ الشیخِ العَارِفِ الکامِلِ ، وإيَّاكُم والقُرَى یعنی
صُحْبَةَ النَاقِصِين 12

شعر (متقارب)

اذا كُنْتَ يَا صَاحِ مُسْتَتْرِباً فَمِن أعْظَمِ التَلِّ فَاسْتَتْرِب
مَنْ أكَلَ مَعَ مَغْفُورٍ غُفِرَ لَه ، مراد ازین اکل اکلِ نان نیست، 15
اکلِ طعام نی ، اکلِ غذای آن جهانیست که درحقّ شهیدانِ حلق بریذه
می فرمایذ يُرْزَقُونَ فَرِحِينَ (٣/١٦٩ - ١٧٠)، چون نفسِ امّاره مقهور

T, II, 96 ; H, II, 154 — ٤/٦٦ Z ١٨٦ ب B ١٧٣ ب K ٤١٦

2 اصفیا B : + همه KZ ‖ 4 یعنی BZ : + اهد قوی K ‖ اجزای KZ : خدا B ‖
6 شعر KZ : — B ‖ 8 بوذی KZ : بودندی B ‖ بوذی KZ : بذی B ‖ 9 از کل KZ :
— B ‖ 14 b أعظم BZ : الاعظم

شذ ، هم درین حیات شهید شذ وغازی شذ ، هرکه ازآن غذا بخورذ
با مغفوری غُفِرَ لَه ، اگرنه هزارمنافق وجهود با مصطفی طعام میخوردند ،
3 گفت : امّا در اعتقادِ ایشان او مغفور نبوذ ، گفتم : اعتقاد درمغفوریٔ
مصطفی آنگه درست شوذ که در آن غذا همکاسهٔ او شوذ ، اینست جزای
اعتقاد وعلامتِ صحّتِ اعتقاد ، مسلمانی مخالفتِ هواست ؛ وکافری
6 موافقتِ هواست ؛ آن یکی ایمان آورد ، معنیش اینست که عهد کردم که
مخالفتِ هوا کنم ، آن دگر گفت : کارِ من نیست ، من این نتوانم
الاّ خراج میگزارم ومیزیم ، پیغامبر نیز راضی شذ وقبول کرد
9 وبراتش داذ که مَنْ آذی ذِمّیًا فَکأنَّمَا آذَانِي وذا عَهْدٍ فی عهدِ ،
امّا این دیگر میگویذ که من مؤمنم واز هوا بیزار شذم ونیست ،
میگویذ : سپیذم ، نیست ، سیاه است ؛ میگویذ : بازم ، نیست ، زاغ است ؛
12 بر مؤمن شکر واجبست که کافر نیست ؛ برکافر شکر واجبست که منافق
نیست ، آخر منافق بتراست ازکافر إنَّ ٱلْمُنَافِقِينَ فِي ٱلدَّرْكِ
ٱلْأَسْفَلِ (٤ / ١٤٤) ؛ ودر اخبارِ غریب آورده اند که آن مشهور
15 نشذه است که آن وقت که دوزخ خالی شوذ از اهلِ دوزخ ودرکات
خالی شوذ بنظارهٔ قومی بیایند ، چون نزدیک رسند بذآن درکاتِ
دوزخ ببینند درهای آن درکات برهم میزنند ، فراز وباز میشوذ چون
18 خانهٔ خرابِ خالی ، نالهٔ اهلِ نفاق بشنوند ، گویند : ایشان را شما
چه قومیذ که همهٔ خالی شذند ، شما هنوز درین جائیذ ؟ گویند :
ما طایفهٔ اهلِ نفاق بوذیم که هیچ امکانِ خلاص نداریم ، این حدیث را

---

2 مغفوری KZ : مغفور B || 3 اعتقاد KZ : — B || 5 ـ 6 کافری ... هواست KBZh : — Z || 7 گفت KZ : — B || 11 زاغ KZ : لاغ B || 13 کافر KZ : کافران B || 16 رسند KZ : رسید B || 19 گویند KBZh : — Z || 20 ما KB : + اهل Z

قاضیْ دمشق شمس‌الدین جوینی در درسِ عام نقل کرده بوذ ، امّا
مشهور نشذه است ، الاّ آنکس که واقفِ معنی شـذه باشذ ، معنی
بگیرذ ازین؛ اکنون نفاق جلیست ونفاقِ خفی ؛ نفاقِ جلی خوذ دور 3
از ما واز یارانِ اما ؛ امّا نفاقِ خفی‌را جهدی بایذ کردن تا از نهاذِ
آدمی برود بعون الله تعالی

(٤ / ٦٧) فصل هفتم : مگر جماعتی از قِدَمِ عالم دم می زذند . 6
فرموذ که از قِدَمِ عالم ترا چه؟ تو قِدمِ خویش را معلوم کن که
تو قدیمی یا حدیث؟ این قدر عمر که ترا هست جهتِ تفحّصِ حالِ
خوذ خرج کن نی در تفحّصِ قِدَمِ عالم ، مقصود از عالم آنست که 9
کارهای شایسته آیذ که هرکارِ شایسته سببِ جمعیّتِ جانست وجمعیّتِ
جان سببِ افتقارست الی الله تعالی وسببِ اعتقاد است مر آخرت را ؛
اگرچه علم بوَذ صذ هزار فنون ، چون کارِ شایسته نبوذ ، افتقار الی الله 12
واعتقادِ آخرت نبوذ ، هیچ بوذ ؛ واگر کارِ شایسته بوَذ وهیچ علم
نبوَذ ، نه تازی ، نه ترکی سببِ عزّ وشرفِ هر دو جهان بوذ ؛ همه
طالبِ علم و فایده باشذ ، تو طالبِ کارِ نیک باش تا از یار نیک 15
حاصل کنی که مغز اینست وپوست آنست ؛ الرَّحْمَنُ عَلَى ٱلْعَرْشِ
اسْتَوَى (٢٠/٥) چه گفته است در تفسیر جز این‌که در ظاهرها
گفته اند که استوی یَعْنِي إِسْتَوْلَى ، كَقَوْلِهِ 18

شعر (رجز)

قَد اسْتَوَى بِشْرٌ عَلَى العِراق مِنْ غَيرِ سَيْفٍ ودمٍ مُهَراقِ

T, II, 99 H, II, 156 ٤/٦٧ Z ١٨٧ آ B ١٧٤ آ K ١٨ ٤

2 شذه KBZh : — Z || 14 ترکی KZ : ترک B || عز BZ ~ شرف K || 15 باشد KB : باشند Z || 17 درظاهرها KZ : ظاهرها B || 18 یعنی Z : بمعنی KB || 19 شعر KZ : — B

و غیر آنچ گفته اند آمَنَّا بقوله استوی بلا کیفٍ ولا کَیْفیَّةٍ ، نَعتَقِدُ
هکذا مِنْ غَیْرِ تَفْتیشٍ ، ازین سخن چه معلوم شذ ، این طه (۲۰) را
3 چه گفته اند ؟ در تفسیر جز آنک اهلِ ظاهر می‌گویند : طَه إسْمُ
مُحمَّدٍ وقول دیگر مَعنَاهُ یا رَجُلُ و قولِ دیگر طه اَلأرْضَ
پا بر زمین نه که رسول بیک پا ایستاذه بوذ در نمازِ شب در تهجّد ،
6 چو امر آمذ که فتَهجَّدْ بِهِ نافلَةً (۱۷ / ۷۹) چندان بیک پای
استاذ که پای مبارکش آماس گرفت

شعر (رمل)

9 کرده آماس ز استاذنِ شب پایِ رسول
تا قَبا چاک زدند از سَهَرش اهل قُبا

امر آمذ که طَه أی پای دیگر را هم بر زمین نه ، بیک پای مه ایست
12 که ما امرِ تهجّد برای رنجِ تو نفرستاذیم ، این قولهای ظاهر که گفته
اند نمی پرسم ، دیگر غیرِ این چه گفته اند ؟ نمی گوئی ، اکنون
معلوم شذ که تفسیرِ این از لَوْحِ محفوظ می‌بایذ خواندن ، کنارهٔ آن
15 لوح درکنارِ وهم نگنجذ ؛ پاذشاه گفت که خدمت مکن که مرا شرم
می‌آیذ از تو ؛ او جواب داذ که این مرا مگو که ازین منع که می‌کنی
مهرِ تو بر دلِ من سرد می شوذ و تو بر دلِ من سرد می شوی ؛ پاذشاه
18 گفت : چون چنین است نگویم ؛ بارِ دیگر می گویذ که بجان و سرِ
تو که هیچ حاجت نیست ، مکن ، اِنّا فتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا
الآیه (٤٧ / ۱)

---

3 جزآنك KZ : چنانك B ‖ 4 محمد KZ : + ست B ‖ دیکر KZ : — B ‖ 8 شعر KZ : — B ‖ 9 استادن Z : ایستاذن KB ‖ 12 که ما KZ : ما B ‖ نفرستاذیم BZ : نفرستاده ایم ‖ 15 کنار Z کار K کنار آن B ‖ 16 که این KZ : این B

شعر (رمل)

نه که مستقبل و ماضی گنهت مغفورست
گفت این جوشش عشقست نه از خوف ورجا 3

او می گویذ که بجان و سر تو که خواهم کردن تا چندان بایستاذ که
پای او ورم کرد ؛ پاذشاه بخشم می گویذ که بس کن ، این مرا نمی بایذ
طه مَا اَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرآنَ لِتَشْقَى (۲۰ / ۱-۲) ، ترا پهلوی 6
خوذ نشاندم و با تو سخن می گویم ، جهت آن نمی گویم تا تو در رنج
افتی ، الاَّ تَذْكِرَةً لِمَنْ يَخْشَى تَنْزِيلاً مِمَّنْ خَلَقَ الْأَرْضَ
(۲۰/٤) ، شرح این قربست ، جهت عوام ارض تن محمّدست ، 9
سموات مفکّره و مصوّره ومُخَيِّله نورانی او ؛ الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ
اسْتَوَى (۲۰ / ۵) بر دل تو قرار گرفتم چند چند

شعر (رمل) 12

تخت دل معمور شذ پاک از هوا
بر وی الرَّحمن عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى

همچنان می گوئی که من از محمّد مستغنی ام بحق رسیذه ، 15
حق از محمّد مستغنی نیست ، چگونه است؟ همین اورا پیش آورده
است و آنچ گوئی وَلَوْ شِئْنَا لَبَعَثْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ نَذِيرًا
(۲۵/ ۵۱) ؛ اکنون هیچ کرد ، هیچ خواست لو شـئنا ، خوذ 18

1 شعر KZ : — Z || 4 بایستاذ KZ : بیستاد B || 14 استوی KB : + الحکایه Z ||
18 اکنون KBZh : — Z

15 تخت ... استوی : MN ، ج ۱ ، ص ۲۲۵/۳۶۶۵ ؛ MA ، ص ۱۳/۹۵

آن محمّد می‌گوید : اگر بخواهم من لَوْلاکَ گفت محمّد را ، محمد
گفت : من نیز مَا زَاغَ ٱلْبَصَر (١٧/٥٣) تو از همه مرا گزیدی ،
3 من نیز غیرِ ترا نمی‌خواهم ؛ متابعتِ محمّد آنست که او بمعراج رفت ؛
تو هم بروی در پیِ او ، جهد کن تا قرارگاهی در دلِ تو حاصل کنی ،
چون طالبِ دنیا باشی بزبان نباشی ، بلک بمباشرتِ اسباب باشی ؛
6 طالبِ دین باشی ، هم بزبان نباشی بملازمتِ طاعت باشی و طالبِ حق
باشی ، بملازمتِ خدمتِ مردان باشی

شعر (خفیف)

9 همنشینِ تو از تو به باید تا ترا جاه وقدر افزاید

محمّدی آن باشد که شکسته دل باشد ؛ پیشینیان شکسته تن می‌بوده اند ،
بدل می رسیده اند ، درست رها کرده اند که انا الحق محمّدی وقومی
12 شکسته دل رَبِّیَ ٱلْأَعْلَی گفتند ، هم بآن قناعت نکردند ؛ قومی
باشد که آیت الکرسی (٢/٢٥٦) خوانند بر رنجور وقومی باشند که
آیت الکرسی باشند ؛ در دعوت قهرست ولطف ، امّا درخلوت همه
15 لطف است واللهُ اَعْلَم

(٤ / ٦٨) فصل هشتم : فرموذ که هر که شاخ را گرفت شکست
وفرو افتاذ وهر که درخت را گرفت ، همه شاخ آنِ اوست ؛
18 اولوآلالباب چگونه باشذ آخر این عقل را نمی خواهذ که هرکس دارذ ،

٤/٦٨ Z ١٨٨ آ B ١٧٤ ب K ٤٢٠ T, II, 103 ; H, II, 159

5 نباشی KB : باشی Z ‖ 6 طاعت باشی KZ : طاعت B ‖ 8 شعر KZ : B ‖
10 باشذ KZh : باشی BZ ‖ 11 رها KZ : + می B ‖ 13 باشند که BZ : باشذ B ‖ 17 همه
KZ : هم B

یعنی عقلِ معاد ؛ آن یکی فیلسوف می گوید : من معقول می گویم و ازین عقلِ ربّانی بوئی ندارد

(٤ / ٦٩) همچنان عزیزی پیغامبر را دید ، بعد از دوازده سال ؛ گفت : یا رسول‌الله : هر شبِ آدینه خود را بمن نمودی ، درین مدّت مرا چو ماهیْ بی آب رها کردی ، چراست؟ گفت : بتعزیت مشغول بوذم ؛ گفت : چه تعزیت؟ گفت : درین دوازده سال هفت کس را روی بقبله بوذ که بمن آمدند لا غیر ، باقی همه را روی از قبله باز گشته بوذ ؛ اکنونْ این معنیست وَمَا یَعْلَمُ تأویلَهُ اِلاّ اللهُ وَالرَّاسِخُونَ فِی‌اَلعِلْمِ (٧/٣)، شرحِ آنست ؛ خوشی در جمعیّتِ یارانست ، پهلوی همدگر می‌افتند ، می‌نازند و جمال می‌نمایند ؛ آنک جذا جذا می‌افتند ، هوا درمیانِ ایشان می آیذ ، آن نورِ ایشان می روذ ؛ چیزی را چون در انگبین نهی تازه می باشذ وخوش که هوا درمیانِ آن راه نیابذ ؛ متکبّر می شوذ سام ، آخر موسی علیه‌السّلام با آن جلالت از حضرتِ خضر علیه‌السلام وصحبتِ او استکمالِ این صفتِ لطف می‌خواست تا این لطافتِ دیگر حاصل‌کنذ ، توبها می‌کرد ؛ درویش یکبار بایذ که توبه‌کنذ در همه عمر و بر آن هم پشیمان که چرا بایستی‌که در راهِ من این آمذی؟ پیغامبر علیه‌السلام با همه نازنینی بسلامِ درویشان تبرکّک نموذی وبا ایشان بر خاکْ نشستی وسخنِ ایشان استماع کردی

T, II, 103, II, 159 ٤/٦٩ Z ١٨٨ آ B ١٧٤ ب K ٤٢٠

4 بمن KZ : + می B || 8 باز کشته Zh : کشته KB — Z | فی‌العلم Z : — KB || 12 می‌باشذ : BZ می‌شود K || 13 متکبر KZh : مکبر Z مکسر (؟) B || 13 سام T_p : مسام KBZ

شعر (رمل)

این ترا باور نیایذ مصطفی چون ز مسکینان همی جویذ دعا

چون خوذ را بدست آوردی، اگر کسی دیگر یابی دست بگردنِ او
3 در آور، اگر نه تو بدستی؛ اُشْتُر با مورچه همراه شذ، بآب رسیذ؛
مورچه پای باز کشیذ؛ اُشْتُر گفت: چه شذ؟ بیا سهل است، آب
تا زانوست؛ چه ترا تا زانوست، مرا شش گز از سر گذشته است؛
6 اگر بی شیخ بماندی نماندی، مَنْ تَقَدَّمَ اِلَیَّ بِبّاعٍ، از باع تا باع،
از شتر تا شتر، از زانو تا زانو فرقهاست؛ خَطْوَتَیْنِ وَقَدْ وَصَلَ،
خطوهٔ محمّدی نداری؛ در تو فرعون سر برکرد، موسی آمذ او را
9 راند؛ باز فرعون آمذ، موسی رفت؛ این دلیل کنذ بر تلوّن تا کی
- باشذ؛ خوذ موسی را همچنین بگیر تا فرعون دیگر نیایذ؛ این تلوّن
حسابِ کار نیست؛ اِنَّ اَلَّذِینَ قَالُوا رَبُّنَا اَللهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا
12 (٤١/٣٠)، باز این اشتر در مقابلهٔ عاج ابن عنق همان باشذ که زانو
تا بزانو فرقهاست؛ زیرا که او در طوفانِ نوح غرق نشذ؛ آبِ دریا
اورا تا زانو بوذی، او را موسی کشت؛ باز این عاج بن عنق پیشِ آدم
15 و فرزندانِ جان ودلِ آدم، نی فرزندانِ آب وگلِ آدم، خاصّه
آنک در حقِّ او آمذ که خَطْوَتَانِ وَقَدْ وَصَلَ؛ آن خطوهٔ
محمّدی باشذ؛ خطوهٔ بعقبی وخطوهٔ بمولی؛ امّا از من و تو همان
18 حکم دارذ که زانو تا زانو صذ خطوهٔ بزنیم تا کنارِ صفّه پیش نرویم

---

a 2 ان KZ : ای B || 3 بدستی KZ : بدست B || بآب رسیذ KZ : — B ||
7 شتر تا شتر K || 10 باشد KZ : باش و B

---

2 این ... دعا : MN، ج ٦، ص ١٦٣٢/٣٦٥؛ MA، ص ١/٥٩١

اَللهُ لَطِيفٌ بِعِبادِهِ (۱۹/٤۲) ولكن بِعِبادِهِ گفت، هرکجا عبادست پاک باز

(٤/٧٠) فصلِ نهم: فرموذ که روزی عمر رضی الله عنه بزذ 3 یک چشمِ شیطان را کور کرد؛ این معنیست وسرّی که ایشان دانند؛ اگر نه، شیطان چیزی مجسّم نیست، اِنَّ الشيطانَ يَجْرِی فی بَنِی آدَمَ مَجْرَى الدَّمِ فی العُرُوقِ؛ وآن معنی در هر صورتی می نمایذ وصورت 6 می بندذ. روزی آمذ که یا عمر! بیا تا ترا عجایبی نمایم، از شکافِ مسجدش بنموذ یک شخص خفته، یکی در نماز ایستاذه؛ گفت: از بیمِ آتشِ عشقِ سینهٔ آن خفته نمی یارم درآمذن واگرنی درآمذمی، چیزی کردمی 9 با آنک نماز می کند که دمار ازو برآوردمی؛ این شیطان را چیزی نسوزاند الاّ آتشِ عشقِ مردِ خذا؛ دگر همه ریاضتها که بکنند، سوذش نکنند، بلک قوی تر شوذ؛ زیرا که او را از نارِ شهوت 12 آفریذه اند و نار را نور نشاند که نُورُكَ أَطْفَاءَ نَارِی، اگر مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ عَلِيمٍ (٦/٢٧) نبوذی، کارِ اینها چگونه بوذی، کارشان بچهل هزار سال راست نشذی؛ اگر بیست عمر را درهم پیوستی نشذی؛ آنچ پیغامبرانِ 15 دیگر در هزار سال حاصل کرد او محمّد علیه السلام در مدّتِ اندک در گذشت؛ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ عَلِيمٍ بیرون رویم، این سبلتها را پست کنیم؛ جائی غزا نخواهیم رفتن که تا کافران بترسند از سبلتِ ما 18 وکافرِ اندرونی خوذ اگر هر یکی ازین نیزه شوذ باک نمی دارذ،

T, II, 106 ; H, II, 161 — ٤/٧٠ Z ۱۸۸ ب B ۱۷٥ آ K ٤٢٢

2 پاك باز KZ : والله اعلم B ‖ 6 مجری KZ : تجری B ‖ العروق BZ : العرق K ‖ 6-7 وآن معنی . . . بندذ KhBZ : — K ‖ 8 یك KZ : یکی B ‖ 10 ازو BZ : از وی K ‖ 11 مرد Z : مردم KB ‖ 12 سوذش نکنند KZ : — B ‖ 15 پیوستی KZ : پیوست B ‖ 18 پست BZ : راست K ‖ از KZ : آن B

از آنِ من نی ؛ کارِ او دیرست که تمام شذه است ، وَٱلَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ (٢٩ / ٦٩) یعنی اگر مقدّم مؤخّر خوانی والّذین هَدَيْنَاهم سُبُلَنَا جَاهَدُوا فِينَا ، اینست مراد ؛ اگرنه اینها که مجاهده کردند در راهی بی هدایتِ ما جهاد کردند ، آنگاه ماشان راه نموذیم یا با هدایتِ ما جهاد کردند ، پس تکرارِ لَنَهْدِيَنَّهُمْ چه باشذ؟ یا اگرنی از زبانِ رسول باشذ که والّذین جاهدوا فینا أَیْ فِي خِدْمَةِ ظَاهِرِنَا وَظَاهِرِ جِسْمِنَا لَنَهْدِيَنَّهم سُبُلَنَا أَیْ سُبُلَ أَرْوَاحِنَا وَحَقَائِقِنَا ؛ روزهٔ بی ترتیب پنجشنبه و دوشنبه می دار ، ناگاه بر جانِ نفس می نشین که روزه می گیرم تا نفس را سخت آیذ ؛ باشذ که از ناگاه مسلمان شوذ که مسلمان شذنش سخت دور دورست ؛ فرموذ که هرکسی را معصیتی است لایقِ او ؛ یکی را معصیت آن باشذ که رندی کنذ وفسق کنذ ، لایقِ حالِ او و یکی را معصیت آن باشذ که از حضورِ حضرت غایب باشذ ؛ خُنُکْ آن که چشمش بخسبذ ودلش نخسبذ ؛ وای بر آنک چشمش نخسبذ ودلش بخسبذ والله اعلم

(٤ / ٧١) فصل دهم : از صدقهٔ سرّ سؤال کردند ؛ فرموذ : صدقهٔ سرّ آن باشذ که از غایتِ مستغرقی در اخلاص و در نگاه داشتِ آن اخلاص از لذّتِ صدقه دادنت خبر نباشذ ، یعنی از مشغولی بتاسّفِ آنک کاشکی به ازین بوذی ، اغلب ابا یزید رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ بحج پیاذه رفتی ، هفتاذ حج کرده بوذ ، روزی دیذ که خلق در راهِ

T, II, 108 ; H, II, 163 ٤٢٣ K T ١٧٥ B T ١٨٩ Z ٧١/٤

1 که BZ : — K || 9 که روزه KZ : روزه B || 10 شوذ (باشد B) که شذنش BZ : — K || 11 یکی را KZ : یکی B || 19 رفتی KZ : — B || بوذ KZ : بودی B

حج از بهرِ آب سخت در مانده اند و هلاک می شوند ؛ سگی دیذ
نزدیک آن آبِ چاه که حاجیان بر سرِ آن چاه انبوه شذه بوذند
و مضایقه می‌کردند ؛ آن سگ در ابا یزید نظر می‌کرد ، الهام آمذ که 3
برای این سگ آب حاصل کن ، منادی کردند که که می خرذ حجّی
مبرورِ مقبول بشربتی آب ، هیچ کس التفات نکرد ، بر می افزوذند
پنج حجِّ پیاذهٔ مقبول وشش و هفت تا بهفتاذ حج رسید ؛ یکی آواز داذ 6
که من بدهم ؛ در خاطرِ ابا یزید بگشت که زهی من که جهتِ سگی
هفتاذ حجِّ پیاذه بشربتی آب فروختم ؛ چون آب را در تغار کرد و پیشِ
سگ نهاذ ، سگ روی بگردانیذ؛ ابا یزید در روی افتاذ وتوبه کرد ؛ 9
ندا آمذ که چندین با خوذ گوئی : این کردم وآن کردم جهتِ حق ؛
می بینی که سگی قبول نمی‌کند ؛ فریاذ بر آورد که توبه کردم ، دگر
نیندیشم؛ درحال سگ سر در آب نهاذ و خوردن گرفت 12

شعر (هزج)

آنی که بصذ شفاعت و صذ زاری
برپات یکی بوسه دهم نگذاری 15

آخر سنگ پرست را بذ می‌گوئی که روی سوی سنگی یا دیوارِ نقشین کرده
است و تو هم روی بدیواری میکنی ، پس این رمزیست که گفته است
محمّد علیه السلام تو فهم نکنی ؛ آخر کعبه درمیانِ عالَم است ، چو اهلِ 18
حلقهٔ عالـم ، جمله رو با او کنند ؛ چو این کعبه را از میان برداری

2 نزدیك KZ : — B || آ KBZh : — Z || 4 که که KZ : که B || 10 گوئی KZ :
می کوئی B || 11 سگی KZ : سك B || 14 وصذ KZ : بصد B || 16 روی KZ : رو B ||
17 این KZ : — B

سجدهٔ ایشان بسوی دل همدگر باشد ؛ سجدهٔ آن بر دل این، سجدهٔ
این بر دل آن ؛ فرموذ : تَفَكُّرُ سَاعَةٍ خَيْرٌ من عِبَادَةِ سِتّينَ
سَنَةٍ ؛ مراد از آن تفکّر، حضورِ درویشِ صادقست که در آن
عبادت هیچ ریائی نباشد ، لاجرم آن به باشد ازعبادتِ ظاهرِ بی‌حضور ،
نماز را قضا هست ، حضور را قضا نیست ؛ بعضی فقرا ترکِ ظاهر
کردند که لاَ صَلَوةَ اِلاَّ بحضورِ اَلقَلْبِ ؛ لاَ صَلَوَةَ اِلاَّ بفاتحة الکتاب ،
پیشِ ایشان فاتحة الکتاب آن حضورست ؛ حضوری‌که اگر جبرئیل بیاید
لَرس خورد ؛ وهنوز بحضرت نرسیده بوده که گفتش که بیا ، گفت : نی ،
لَوْ دَنَوْتُ اَنْمِلَةً لاَحْتَرَقْتُ ؛ آن شیخ را گفتم : خدا ترا دوزخ برد؛
گفت : کاشکی، تا بنگرم که این نورِ من از دوزخ چه می‌شوذ ودوزخ از نورِ
من چه می‌شوذ ؛ گاو را دیدند ، شاه زاده را نمی‌دیدند که در آن گاو
بوذ واگرنی چون کشتندی؛ تو صاحب نظر باش و صاحب تمیز ؛ زیرا
راه شاخ شاخ می‌شوذ ، یکی ازین ره برمی آیذ ، یکی ازآن راه ؛
تو دستِ راست نگاه دار، چون بقونیه می‌رسیذی ، دگر هیچ تمیز
و اندیشه حاجت نیست ؛ سلطانیست عادل ، کسی برکسی ظلم نکند

(٤ / ٧٢) همچنان روزی فرموذ لاَ اِلَـهَ اِلاَّ اَللهُ حصینی و مَنْ
دَخَلَ حَصینی أَمِنَ مِنْ عَذَابِی ، می گویند : هرکه در آیذ درین
حِصْن لاَ اِلَهَ الاَّ اَللهُ ، نگفت : هرکه بگویذ نامِ این حصن ، گفتن
نامِ حصن نیک سهل‌است، بگوئی بزبان من در حصن رفتم ، یا بگوئی
من بدمشق رفتم ، اگر بزبانست بیک لحظه بآسمان وزمین بروی ،

T, II, 110 – 11, H, II, 165 ٧٢/٤ Z ١٩٠ آ B ١٧٦ ب K ٤٢٥

13 راه KB : ره Z ‖ 14 رسیذی KZ : رسیدی B ‖ دگر KZ : دیگر B

بعرش وکرسی بروی؛ گفت: مَنْ قال لا اِلـٰهَ إلاّ اللهُ خالِصًا مخلِصًا
دَخَلَ الجنّةَ، اکنون تو بنشین؛ می گوئی دماغ خشک شوذ؛ او
کیست؟ توکیستی؟ تو شش هزار بیشستی، تو یکتا شو واگر نی از 3
یکیْ او ترا چه؟ تو صذ هزار ذرّهٔ، هر ذرّهٔ بهوائی بردهٔ، هر
ذرّهٔ بخیالی بردهٔ، خالِصًا بِنِیَّتِهِ، مُخْلِصًا بِفِعْلِهِ دَخَلَ الجنّةَ؛
چو آن کرد وعدهٔ دَخَلَ الجنّةَ حاجت نیست، چو آن کرد در عینِ 6
جنّت است واللهُ اَعْلَم

(۴ / ۷۳) همچنان منقولست که روزی حضرتِ مولانا شمس الدین
در مجلسی باستماعِ آوازِ چنگ مشغول شذه بوذ؛ یکی گفت که مردِ 9
درویش وآوازِ چنگ! فرموذ که نبینی و نشنوی! همان ساعت دست
همچنین کردن گرفت وکور شذ؛ چندانک لابها کردند ممکن نشذ؛
فرموذ که بنزدِ ما اینها ظرافت است و بنزدِ دیگران کرامت و معجزه؛ 12
یکی گفت: هر معجزه که معقولست قبول میکنم؛ فرموذ: آن معجزه
نباشذ، مُعجزه مَا یَعْجِزُ اَلعَقْلُ عَنْ اِدْرَاکِهِ

(۴ / ۷۴) همچنان از اصحابِ قدیم منقولست که در شهرِ سیواس شیخ 15
اسد الدینِ متکلّم که شیخ و استاذ اخی محمّدِ دیوانه بوذ رَحِمَهُمَا الله
تعالی روزی درحضورِ مولانا شمس الدین قَدَّسَ اللهُ سِرَّهُ تفسیرِ
وَ هُوَ مَعَکُم أیْنَمَا کُنْتُم می گفت؛ فرموذ که با همه فضلش چون 18
برملأ ازو چیزی پرسیذی درهم شکستی؛ باری پرسیذمش که می گوئی

T, II, 111 - 2; H, II, 166 - 7 ۴/۷۳ - ۷۴ Z ۱۹۰ Bآ ۱۷۶ K ۴۲۵

3 بیشـتی Z : بیشی BK ‖ 4-5 هر... بردهٔ KBZh : — Z ‖ 9 که KB : — Z ‖
11 چندانك KB : چنانك Z ‖ 19 پرسیذمش ZK : پرسیدش B ‖ که ZK : + چه B

وَهُوَ مَعَکُم خذا با شماست ، چگونه باشذ ؟ گفت : توریزی ، ترا ازین
سؤال چه غرض است ؟ او چندانک در طرفِ حلم بوذی ، در خشم
3 همچندان بوذی ، هی فرو ریختی ؛ گفتم : چه معنی ؟ غرض چیست ؟
برین سؤال وارد نیست ؛ تو سگی بزبان بستهٔ وبایذا خوذ را خوکردهٔ
و این معنی را چگونه می گوئی وَ هُوَ مَعَکُم ، خذا با بنده چگونه باشذ ؟
6 گفت : آری ، خذا با بنده است بعلم ؛ گفتم که علم از ذات جذا نیست
وهیچ صفات از ذات جذا نیست ؛ گفت : این سؤالهای کُهن می کنی ؛
گفتم : چه معنیٔ کهن ؟ حاشا ، از نوی می میزذ ؛ فی الحال بیچاره شذ ،
9 برخاست و سر نهاذ و بتعظیم مشغول شذ ، مردمان می گویند : باری متکلّم ؛
متکلّم اینست ، بسیاران اعتقاد آوردند

(٤ / ٧٥) همچنان روزی فرموذ که در دمشق آن شهابِ مقتول را
12 آشکارا کافر می گفتند آن سگان ؛ گفتم : حاشا ، آن شهاب کافر
چون باشذ ؟ چون نورانیست ، آری ، پیشِ شمس شهاب کافر باشذ ،
چون در آیذ بصدقِ تمام بخدمتِ شمس بدر شوذ ، کامل گردذ ؛
15 من سخت متواضع باشم با نیازمندانِ صادق ، امّا سخت با نخوت و متکبّر
باشم با دگران ؛ آن شهاب الدین را علمش بر عقلش غالب بوذ ، عقل
می بایذ که بر علم غالب باشذ ، حاکم باشذ ؛ دماغ که محلِّ عقلست ، ضعیف
18 گشته بوذ ، در عالمِ روح طایفهٔ ذوقی یافتند ، فرو آمذند ، مقیم شذند و از
عالمِ ربّانی سخنی می گویند ، امّا همان عالمِ روح است که ربّانی

T, II, 114; H, II, 168   ٧٥/٤ Z ١٩١ ┬ B ١٢٧ ┬ K ٤٢٦

2 چندانك KBZh : — Z ‖ 4 خوذ را KBZh : — Z ‖ 5 معنی را KZ : معنی B ‖
8 گفتم KZ : — B ‖ می میزد KZ : می میرد B ‖ 9-10 متکلّم متکلّم KZ : متکلّم B

می‌پندارند ، مگر فضلِ الٓهی در آیذ یا جذبهٔ از جذبات ، یا مردی که
اورا بغل بگیرذ از عالمِ روح بعالمِ ربّانی کشذ که در متابعت در
آی که اینجا لطیفهٔ دیگرست ، چه فروآمذهٔ ؟ آنجا منصوررا هنوز 3
روح تمام جمال ننموذه بوذ ، واگرنی انا الحق چگونه گویذ؟ حق
کجا وانا کجا ! این انا چیست؟ این حرف چیست ودر عالمِ روح نیز
اگر غرق بوذی ، حرف کی گنجیذی ؟ الف کی گنجیذی ونون کی 6
گنجیذی؟ همچنان فرموذ که این مشایخ را می‌پرسم که لِي مَعَ اللّٰهِ
وَقْتٌ ؛ این وقت مستمرّ باشذ ، این مشایخِ احمق گویند که نی مستمرّ
نباشذ ؛ گفتم: آخر یکی درویشی را از امّتِ محمّد علیه السلام یکی دعا 9
می‌کرد ومی گفت که خذا ترا همه جمعیّت دهاذ ؛ گفت : هی هی!
این دعا را مکن ، مرا دعا کن که یارب جمعیّت ازو بر گیر ، خذایا
تفرقه اش ده که من عاجز شذم وغُفْج شذم در جمعیّت ، یکی گفت : 12
در سقایه نامِ حق نبایذ گفتن ، قرآن نبایذ خواندن مگر آهسته ؛ گفتم :
آن دگررا چه کنم که اورا از خوذ جذا نمی‌توانم کردن ؛ شاه ازین
اسبِ فرو نمی‌آیذ ، اسب چه کنذ ؟ وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَمَا كُنْتُمْ این 15
نیز مستمرّ نباشذ ؛ آنک اصل را نداند در فرع شروع کنذ البتّه باز
گونه وغلط گویذ

18 (٤ / ٧٦) همچنان حکایتی فرموذ که شخصی صفتِ ماهی می‌کرد
وبزرگیٔ او ؛ کسی اورا گفت: خاموش! تو چه دانی که ماهی چه باشذ؟

T, II, 114 ; H, II, 168 ٤/٧٦ Z ١٩١ آ B ١٧٧ آ K ٤٢٧

8 این KB : — Z || نی KB : — Z || 10 همه KZ : هیچ B || 11 مرا دعا کن KZ : — B || 12 غفج KB : + پژمرده Z || 13-14 در سقایه . . . شاه KBZh : — Z || 14 جذا KZh : + کرده B || کردن KZh : — B || 16 نیز KB : — Z

گفت : من ندانم که چندین سفرِ دریا کرده ام ؟ گفت : نشانِ ماهی
آنست که دو شاخ دارذ همچو اُشتُر ، گفت : من خوذ می‌دانستم
که تو از ماهی خبر نداری ؛ امّا بذین شرح که کردی چیزی دیگرم
معلوم شذ که تو گاو را از شتر واز نمی دانی و نمی شناسی ؛ صاحب طبع
نمی بایذ ، صاحب دل می بایذ ؛ دل بجوی نه طبع ، چه جای دل ؟
دل رو پوش است ؛ آن صاحب خذاست ، از غیرت صاحب دلش
می گویند

(٤ / ٧٧) همچنان روزی در مدرسهٔ مولانا بحضورِ حضرتش
از مَا حَضَرِ دل معرفت می فرموذ و اکابرِ عهد حاضر بوذند ؛ گفت :
فخرِ رازی چه زهره داشت که گفت : محمّدِ تازی چنین می گویذ
و محمدِ رازی چنین می گویذ ، این مرتدّ وقت نباشذ ، این کافرِ
مطلق نبوذ ، مگر توبه کنذ ، چرا می رنجانند ؟ خویشتن را برشمشیرِ تیز
می زنند ؛ آنگه کذام شمشیرِ بندهٔ خذا ایشان را شفقت می کنذ ،
ایشان را بخوذ هیچ شفقتی نیست ؛ چنانکه شیخ محمد ابن عربی در
دمشق می گفت که محمّد پرده دارِ ماست ، گفتم : آنچ در خوذ می‌بینی
در محمد چرا نمی بینی ؟ هرکسی پرده دارِ خوذست ؛ ابن عربی گفت :
آنجا که حقیقتِ معرفتست ، دعوت کجاست وکن ومکن کجاست ؟
گفتم : آخر آن معنی او را بوذ و این فضیلتِ دیگر مزید ، واین
انکار که تو میکنی برو واین تصرّف نه که عین دعوتست ؛ پس
دعوت میکنی و میگوئی دعوت نبایذ کردن ، نیکو هم درد بوذ ،
نیکو مؤنس بوذ ، شگرف مردی بوذ شیخ محمّد ، امّا در متابعت

T, II, 115; H, II, 169 — ٤/٧٧ Z ١٩١ آ B ١٧٧ ب K ٤٢٧

9 ومحمد رازی . . . می کوید KB : — Z ‖ 12 رنجانند KZ : رنجانید B ‖
13 می‌زنند KZ : می‌زند B ‖ ایشان را KZ : ایشان B ‖ می‌کنذ KZ : — B ‖ 16 معرفتست BK :
معرفتیست Z ‖ 18 که KZ : — B

نبوذ ؛ یکی گفت : عینِ متابعت خوذ آن بوذ ؛ گفتم : نی ، متابعت
نمی کرد ؛ وقتها شیخ محمّد رکوع وسجود کردی وگفتی : بندهٔ اهل
شرعم ، امّا متابعت نداشت ؛ مرا ازو فایدهٔ بسیار بوذ ؛ امّا نه چنانک 3
از شما از آنِ شما هرگز بذآن نماند؛ شَتَّانَ بَيْنَ ٱلدُّرِّ والحَصَى

(٤ / ٧٨) همچنان در سخنِ شیخ محمّد بسیار آمذی که فلان خطا
کرد و فلان خطا کرد وآنگاه او را دیذمی خطا کردی ، وقتها باو 6
بنموذمی سر فرو انداختی ، همچنین گفتی : فرزند تازیانهٔ قوی می زنی
یعنی قوی می رانی ، کوهی بوذ کوهی ، مرا درین هیچ غرض نیست ؛
آخر بنگر که آن چلّه وآن ذکر هیچ متابعتِ محمّد هست ؟ آری 9
موسی را علیه السلام اشارت بوذ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً (١٤١/٧) ، متابعتِ
محمّد کجا که موسی تمنّای آن نیارذ بردن ؛ بلک گویذ : مرا از
فتراکیانِ او گردان که أللّهُمَّ اجْعَلْنِي مِنْ أُمَّةِ محمّدٍ ؛ کلیم الله 12
می گویذ أرِنی (١٤٣/٧) ؛ چون دانست که آن از آنِ محمّدیانست ؟
از أرِنی همین می خواست که اجْعَلْنِي مِنْ أُمَّةِ مُحمَّدٍ ، گفتند :
اکنون چند روز بخدمتِ خضر رو وخضر هم می گویذ : اللّهُمَّ اجْعَلْنِي 15
مِن امّةِ مُحمَّدٍ ، نوری دیگرست که موسی وخضر را بتاراج دهذ

(٤ / ٧٩) الحکایه : همچنان از کبارِ اصحاب منقولست که روزی
حضرتِ مولانا شمس الدین کلمات می فرموذ که روزی شیخ حریری را 18

٤/٧٨ – ٧٩ Z ١٩١ ب B ١٧٧ ب K ٤٢٨ – ٤٢٩
T, II, 116–7 ; H, II, 169–170

---

6. باو KZ : با او B || 8 بوذ کوهی KZ : بوذ کوه B || 11 آن KB : — Z ||
12 که KZ : — B || 13 ارنی KB : ارزانی Z

گفتند که مریدانِ تو فراخ گامی می‌کنند و فرایض نمی‌گزارند و تو هیچ نمی‌فرمائی، گفت: چون قولِ خدا ورسول را می‌دانند وفرمان
3 نمی‌کنند، سخنِ مرا خواهند شنیذن وقبول کردن! بعد ازآن بخندیذ وگفت که ایشان اگر نماز کنند و روزه دارند و فرمانها بجای آرند، ایشان را خوذ این طاعت خلاص کند، من چه حاجتم ایشان را؛
6 ایشان دست در دامن من بهرِ آن زده‌اند تا هر چه هوای ایشانست کنند ومن ایشان را دست گیرم وخلاص کنم؛ او صریح گفت، امّا نتواند، این مقامِ او نیست؛ امّا حضرتِ مولانا مَدَّ اللهُ ظِلَّه
9 اگرچه صریح نمی‌گویذ امّا آن جولان کردن در سماع واعزازِ او بمعنی گفتن است، من ازآن اولیا ام که متابعانِ ما هرچه کنند، ایشان را خلاص توانم کردن

12 شعر (رمل)

راههای صعب پایان برده ایم ره بر اهلِ خویش آسان کرده ایم

باز فرموذ که اغلب مردم بی‌دف می‌رقصند؛ اگر آوازِ دف شنوند
15 تا چه کنند! وهمچنان تأویلِ دوم آنست که در آدمی بغیرِ اعمالِ ظاهر وتقویٔ محض عملی وتقویٔ مخفی هست که آن حسنِ جوهرِ اوست که أنا عِنْدَ حُسْنِ ظَنِّ عَبْدِی بِی فَلْیَظُنَّ بِی مَا شَاءَ، همه سیّئاتِ او با آن
18 حسنات شوذ، چه نظرِ بی‌نظران برین اعمالِ ظاهرست وما بذآن نمی نگریم، ما در باطن و سرِّ درونِ مرد نگریم؛ اگرچه بظاهر مُفْسِد

---

4 آرند BZ: آورند K || 5 این KB: آن Z || کند KB: کنند؛ Z || 11 کردن ZK: دادن B || 16 که آن KZ: آن KZB: — B || جوهر KZ: خواهی B

---

13 راههای... کرده ایم: MN، ج ٣، ص ١٦٨/٢٩٤٧؛ MA، ص ٢٨/٢٦٩

و مُقَصِّرست ، بباطن بسببِ آن جوهرِ پاکِ و اخلاصِ پنهانی
مُتْقِن ومُصلِح است

3 شعر (رمل)

ماکه باطن بینِ جملهٔ کشوریم دل ببینیم و بظاهر ننگریم

(٤/٨٠) همچنان کرامِ یارانِ از یارانِ کرام رَضِیَ اللهُ عَنْهُم
6 چنان روایت کردند که روزی حضرتِ خداوندگار قَدَّسَ اللهُ سِرَّهُ
العزیز در معرفت مست شذه بوذ ، فرموذ که در قیامِ قیامت که صفوفِ
انبیا وصنوفِ اولیا ایستاذه باشند ومؤمنانِ امّت فوج فوج جمع
9 آمذه ، من و شمس‌الدین هر دو دستِ همدیگر گرفته خرامان و نازان
بجنّت رویم

(٤/٨١) همچنان حضرتِ سلطان ولد روایت کرد که روزی
12 مولانا شمس‌الدینِ تبریزی رضی‌الله عنه با عزیزانِ خذا خلوت کرده بوذ
ومعانئ غامض می فرموذ ؛ گفت : اگر شخصی درعمرِ خوذ در راه
حقِ با ما یکبار وفا کنذ بعد ازآن اگر ازو هزار جفا آیذ ما بر آن
15 یک وفای او نظر کنیم ، برجفاهای او هیچ نظر نکنیم که اصل آن یک
وفاست که برای حق کرد ؛ هرکه حقِّ آن وفا را بداند . نظر بجفا
نکنذ ؛ فرموذ که روزی مولانا شمس‌الدینِ تبریزی با پذرم می‌گفت که
18 مرا شیخی بوذ ابو بکر نام در شهرِ تبریز ؛ جمله ولایتها را ازو یافتم ؛

T, II, 118; H, II, 171 ٤/٨٠-٨١ Z ١٩٢ آ B ١٧٨ آ K ٣٠

4 ننگریم KB : + الحکایه Z ‖ 8 باشند KZ : باشد B ‖ 9 آمذه KZ : آمدند B ‖
20 با BZ : — K ‖ 17 فرموذ که KZ : همچنان B

ماکه ... ننگریم : MN ، ج ٥ ، ص ٢١٧٤/٤٠٥ ، MA ، ص ١٤/٣٨٠

امّا در من چیزی بوذ که شیخم نمی دیذ وهیچ کسی ندیذه بوذ ؛ آن چیز را درین حال حضرتِ خذاوندگارم مولانا. دیذ مَدَّ اَللّٰهُ ظِلَّه وبرَکَته

(٤ / ٨٢) همچنان بحضرت والدم حکایت کرد که من کوذک بوذم. خذا را می دیذم ملک را می دیذم و مغیّباتِ اعلی و اسفل را مشاهده می‌کردم ؛ گمان می بردم که جملهٔ مردمان همچنان می بینند ؛ آخر معلوم شذ که نمی دیذه اند وشیخ ابو بکر مرا از گفتنِ آن باز می داشت ؛ پذرم فرموذ که ازآنِ مولانا شمس الدین از ازل بوذ ، نه از روی طاعت وریاضات ؛ چنانک عیسی را در گاهواره بخشیذ وآتَیْنَاهُ ٱلْحُکْمَ صَبِیًّا (١١/١٩) تا سخن گفت ومعجزه نموذ وآن یگانهٔ دیگر وآتیناه مِنْ لَدُنَّا عِلْمًا

(٤ / ٨٣) همچنان دم بدم حضرتِ والدم وصیّت می کرد که پیشِ شیخ صلاح الدین ذکرِ شمس الدین مکنیذ وپیشِ چلبی حسام الدین ذکرِ شیخ صلاح الدین مکنیذ ؛ اگرچه میانِ ایشان فرق نیست ، امّا نشایذ ذکر کردن ؛ چنانک در حضورِ رسول اصحاب از هیچ پیغامبری نمی گفتند مگر که او فرموذی واز حالِ هر یکی شرح داذی

(٤ / ٨٤) الحکایه : همچنان از ائمّهٔ اصحاب منقولست که روزی حضرتِ سلطان ولد حکایت فرموذ که پذرم در جوانی عظیم زاهد بوذ وبغایت بارعِ وارع واصلا بسماع نیامذه بوذ ؛ حضرتِ

٨٢/٤-٨٤ Z ١٩٢ آB ١٧٨ آK ٤٢٩ T, II, 119–20 ; H, II, 172–3

7 شیخ KZ : شیخم B || 8 باز می‌داشت K : باز داشت BZ || 9 گاهواره KZ : کهواره B || 13 همچنان KZ : — B || 18 الحکایه KB : — Z || 20 بسماع KZ : در سماع B || نیامده بود K : + از BZ

کرای بزرگ که جدّهٔ من بوذ ماذری ، پذرم را بسماع ترغیب
داذ ؛ همچنان در ابتدای سماع پذرم دست افشانی می‌کرد ؛ چون
حضرتِ مولانا شمس‌الدینِ تبریزی رسیذ اورا چرخ زدن نموذ ؛ گویند : 3
کرای بزرگ از سمرقند بوذ و شوهرِ او خواجه شرف الدین مردی بوذ
منعم و بزرگوار ؛ چنانک درسمرقند ازو بزرگتر نبوذ در مال وجاه
وحَسَب و نَسَب ؛ چون شوهرش از دنیا نقل کرد ، جمله مالها را 6
جمع کرده بنزدِ مولانای بزرگ آمذه مریدهٔ او شذ ؛ بعضی گویند :
هر دو باهم بوذند وبملکِ روم بهم آمذند واینجا وفات یافت وماذرم
خرد بوذ؛ مولانای بزرگ برای پذرم بستذ وحضرتِ کرا رضی‌الله عنها 9
چنان ولیهٔ کامله بوذ که بهاء ولد هر بار می‌فرموذ که مقامِ من ومقامِ
او یکیست، امّا مرا علمهای بسیارست واسرارِ بی‌شمار

(٤ / ۸۵) همچنان حضرتِ سلطان ولد فرموذ که روزی کرا را 12
از حضرتِ حق تعالی خوانده اند ومن کوذک بوذم؛ در دمشق بتحصیلِ
علوم مشغول گشته و او از فراقِ من دایم درگریه ونوحه می بوذ ؛
گفت : نمی آیم بگریهٔ بهاءالدین مشغولم ؛ دو سه نوبت مکرّرآمذند ؛ 15
گفت : ای وجودکِ من! من بحضرتِ حق می روم ؛ بایذ که تو
همچنان بریان باشی ، وی چشمکِ من تو همچنان گریان باشی وهمهٔ
اعضا وحواس بکارِ خوذ مشغول باشیذ ، وای هردو دستِ من 18
بحوایج بریذن ملازم باشیذ تا من باز آمذن ؛ همچنان مُنْسَلِخ گشته
بحضرتِ حقّ رفت وباز آمذ وهمه را آنچنان یافت که گذاشته بوذ

T, II, 121; H, II, 173 ۸۵/٤ Z ۱۹۲ب B ۱۷۹آ K ٤۳۱

3 تبریزی BZ : — B || رسیذ KZ : — B || 12 همچنان KZ : — B || 14 کشته KZ : — B || من KhBZ : — K || 15 مکرر KZ : مکر B || 16 من من KB : من Z || 18 هردو KBZh : — Z || 19 بازآمد KBZh : — Z

(٤ / ٨٦) همچنان حضرتِ سلطان ولد فرموذ که روزی مولانا شمس‌الدین یکی‌را گفت که ترکِ باطل کن تا بحق برسی ، راه اینست 3 پذرم فرموذ حق را بگیر تا از باطل برهی واینجا محتاجِ راه وترک وبرگ نیست ، اکنون اختیار تراست ، خواهی ترکِ باطل کن رَوْ تا بحق برسی ، خواهی حق را بگیر تا از باطل برهی

6 (٤ / ٨٧) همچنان روزی مولانا شمس‌الدین فرموذ که بوالحسن خَرَقَانی رحمة اللهِ علیه گفت : یک گام بر بالای عرش نهاذم ، گامِ دوم بر تحت‌الثری بوذ ، درِ مقصود بسته بوذ ، اصلا باز نشذ تا بر 9 آستانِ نیاز فرو نیامذم در باز نشذ ؛ ورای نیاز عبادت نیست

شعر (رمل)

جز نیاز وبندگی واضطرار اندرین حضرت ندارذ اعتبار

12 (٤ / ٨٨) همچنان عرفای اصحاب از حضرتِ خذاوندگار چنان نقل کردند که خدمتِ مولانا شمس‌الدین در شهرِ حلب چهارده ماه در حجرهٔ مدرسه در آمذ وبریاضت ومجاهده بغایتی مشغول شذ که 15 اصلا یک روز از حجره بیرون نخرامیذ ؛ از دیوارِ حجره آواز آمذ که إنَّ لِنَفْسِكَ عَلَيْكَ حَقًّا . نفسِ او همچنان مصوّر شذ که جماد را ازین بیش صبر وتحمّل نباشذ ، مرحمت فرموذه تبسّم کنان 18 ترکِ اعتکاف کرده بسوی دمشق عزیمت نموذ

٤/٨٦ - ٨٨ Z ١٩٣ آ B ١٧٩ آ K ٤٣١ - ٤٣٢

T, II, 121 - 122; H II, 173 - 4

---

1 سلطان KZ : — B ‖ 14 - 15 ومجاهده ... آواز آمد KZ : — B ‖ 16 حقاً : حقّ KBZ

(٤ / ٨٩) همچنان از یارانِ عتیق که دلشان بیت الله العتیق بوذ ، چنان روایت کردند که پیوسته حضرتِ مولانا شمس الدین بر درِ حجرهٔ مدرسه می نشست وحضرتِ مولانا را در حجرهٔ کرده از هر 3 یاری که مولانا را می پرسیذ ، می گفت : چه آوردهٔ وچه شکرانه می دهی ؟ تا او را بشما بنمایم ؛ روزی بوالفضولی گفته باشذ که می گفت : تو چه آوردی که از ما چیزی می خواهی ؟ گفت : من خوذ را آوردم 6 وسرِ خوذ را فدای راهِ او کردم ؛ همچنان کرد که فرموذه بوذ

(٤ / ٩٠) همچنان منقولست که روزی حضرتِ مولانا گفت که خدمتِ مولانا شمس الدین فرموذ که پیش ازین بحضرتِ حق تعالی 9 تضرّع می کردم که مرا باولیای خوذ اختلاط ده وهم صحبت کن ؛ بخواب دیذم که مرا گفتند که ترا با یک ولیٔ هم صحبت کنیم ، گفتم : نیکست ، کجاست آن ولی ؟ شبی دیگر دیذم ، باز شبی دیگر 12 دیذم که گفتند : در روم است ؛ بعد ازچندین مدّت طلب ، نیافتم وندیذم گفتند که وقت نیامذ هنوز ، اَلْأُمُورُ مَرْهُونَةٌ بِأَوْقَاتِهَا

(٤ / ٩١) همچنان اصحّ روایت از حضرتِ سلطان ولد چنانست که 15 پیوسته حضرتِ مولانا شمس الدین در اوایلِ حال از حضرتِ ملکِ ذوالجلال بانواعِ تضرعِ وابتهال التماس می نموذ که از مستورانِ حجابِ غیرتِ خوذ یکی را بمن بنمای ؛ الهام آمذ که چون بخذا الحاح می کنی 18 وشغلی داری ، اکنون شکرانه چه می دهی ؟ گفت : سر ؛ عاقبة الحال

٤/٩٠ - ٩١ Z ١٩٣ آ - ب B ١٧٩ آ - ب K ٤٣٢ T, II, 123; H, II, 175

6 چیزی : BZ چه K ‖ 8 همچنان KB : — Z ‖ 17 حجاب KBZh : — Z

چون وصالِ آن جمال دست داذ وازآن صحبت محظوظ شذ و ملحوظِ
نظرِ عنایت گشت، مگر شبی در بندگیٔ مولانا نشسته بوذ در خلوت؛
3 شخصی از بیرون آهسته اشارت کرد تا بیرون آیذ، فی الحال برخاست
و بحضرتِ مولانا گفت: بکشتنم میخواهند، بعد از توقّفِ بسیار پدرم
فرموذ: أَلا لَهُ ٱلْخَلْقُ وَٱلْأَمْرُ (٥٣/٧) مصلحت است، و گویند
6 هفت کسِ ناکسِ حسودِ عنود دست یک دگر کرده بوذند وملحدوار
در کمین ایستاذه چون فرصت یافتند، کاردی راندند وهمچنان حضرتِ
مولانا شمس الدین چنان نعرهٔ بزذ که آن جماعت بیهوش گشتند وچون
9 بخوذ آمذند غیر از چند قطرهٔ خون هیچ ندیذند و ازآن روز تا غایت
نشانی و اثری ازآن سلطانِ معنی صورت نبست

شعر (رمل)

12 خوذ همان بُذ دیگر او را کس ندیذ
چون پری از آدمی شذ ناپدیذ

چون زچشمِ خویش وخلقان دور شذ
15 همچو عنقا در جهان مشهور شذ

چون خبرِ این واقعه را بسمعِ مبارکِ مولانا رسانیذند، فرموذ که
یَفْعَلُ ٱللهُ ما یَشَاءُ (٣/٤٠، ٢٢/١٩) ویَحْکُمُ مَا یُرِیدُ (١/٥)

---

1 محظوظ KB: محفوظ Z || 2 نظر Z: — KB || 6 عنود BZ: لا یسود K || یک دکر Z: یک KB || 7 همچنان KB: همچنین Z || حضرت BZ: — K || 10 نشانی KZ ~ اثری B

12 - 15 خود ... مشهور شذ: MN، ج ٤، ص ٨٣٥/٣٢٨، ٨٣٧؛ MA، ص ١٥/٣٤٦ - ١٦

شعر (رمل)

جزکه تسلیم و رضا کو چارهٔ   درکفِ شیرِ نری خون خوارهٔ

ما درین کار چه کاره ایم : او آنجایگاه قول وقرار کرده بوذ وسر را 3
بشکرانهٔ سرِّ ما گرَو نهاذ ؛ لاجرم تقدیرِ الٓهی تدبیر انگیزی فرموده
حکمتِ جَفَّ اَلقلم را بظهور رسانیذ وَكانَ ذلك فِي اَلْكِتابِ مَسْطُورًا
(٦/١٨ . ٥٨/١٧) 6

شعر (هزج)

از عهدهٔ عهد اگر برون آیذ مرد   از هر چه صفت‌کنی فزون آیذ مرد

بعد از آن شورهای عظیم کرد ویاران گریها کردند ؛ تواجد نموذه 9
بسماع شروع فرموذ وغزلیاتِ مرثیه گفتن گرفت و از آنها یکی اینست

شعر (رمل) 12

قدر غم گر چشمِ سر بگریستی   روز وشبها تا سحر بگریستی
شمسِ تبریزی برفت وکو کسی   تا برآن فخر البشر بگریستی
این جهان را غیرِ این سمع وبصر   گر بُذی سمع وبصر بگریستی 15
الی آخره

وآن ناکسانِ ممتحن که اسیرِ سرِّ قَدَر بوذند واینچنین فتنه انگیزی
ظاهر نموذند ، در اندك زمانی بعضی کشته شذند وبعضی بافلاج مبتلا

1 شعر KB: — Z || 2 b نری Z : نر KB || 3 بود KZ : — B || : KD
— Z || 8 ه برون Z : بیرون KB || 13 قدر KZ : کدر B

گشتند و یکدو تن از بام افتاذند وهلاك شذند وبعضی را مَسْخِ
معنی شذ ، وَلَا یَزِیدُ ٱلْكَافِرِینَ كُفْرُهُم إلاَّ خَسَارًا (۳۹/۳۵) ؛
3 وگویند : علاالدین را که بداغِ إنَّهُ لَیْسَ مِنْ أهْلِكَ إنَّه عَمَلٌ
غَیْرُ صَالِحٍ (٤٦/۱۱) موسوم بوذ ، تبِ محرقه وعلّتی عجب پیذا
گشته در آن ایّام وفات یافت وحضرتِ مولانا از غایتِ انفعال
6 بجانبِ باغها روانه گشته بجنازهٔ او حاضر نشذ ونَعُوذُ باللهِ مِنْ
نَهْرِهِمْ وَقَهْرِهِمْ وتاریخُ ٱلغیبَةِ وَٱلإسْتِتَارِ شَمْسِ الدین یَوْمَ
ٱلخمیسِ لِسنَةِ خَمسٍ وَأرْبَعِینَ وَسِتِّمِائَه

9 (٤ / ۹۲) همچنان منقولست که چون صورتِ مبارك ومعنیٔ متبرّكِ
مولانا شمس‌الدین از نظرِ حسودانِ بی‌چشمِ پرخشم محتجب شذ وحضرتِ
مولانا از غایتِ بی قراری شب وروز قراری وآرامی نداشت ودایما
12 در صحنِ مدرسه سیر می‌کرد واین رباعیّات را بجدّ می گفت :

شعر (رباعی)

15 از عشقِ تو هر طرف یکی شبخیزی
شب گشته ز زلفینِ تو عنبر بیزی
نقّاشِ ازل نقش کنند هر طرفی
18 از بهرِ قرارِ دلِ من تبریزی

و باز می‌فرموذ :

T, II, 126-7; H, II, 177-8   ٤/۹۲ Z ۱۹٤ ا B ۱۸۰ آ K ٤۳٥

3 وگویند Z : — KB ‖ 8 لسنة Z : سنة KB ‖ 9 همچنان KB : — Z ‖ 10 حضرت
BZ : حضور K

شعر (رباعی)

که گفت آن زنده جاویذ بمرد
که گفت که آفتابِ اومیذ بمرد 3
آن دشمنِ خورشیذ بر آمذ بر بام
دوچشم ببست وگفت خورشیذ بمرد

باز در مجمعی که اکابر حاضر بوذند بگفت : 6

شعر (هزج)

که گفت که روحِ عشق‌انگیز بمرد
جبریلِ امین ز خنجرِ تیز بمرد 9
آنکس که چو ابلیس در استیز بمرد
او پندارذ که شمسِ تبریز بمرد

12 (٤ / ٩٣) همچنان منقولست که بعد از چهلم روز حضرتِ مولانا دستارِ دخانی بر سر نهاذ، دیگر دستارِ سپیذ نبست واز بردِ یمنی وهندی فرجی ساخت ، تا آخرِ وقت لباسِ ایشان آن بوذ

15 (٤ / ٩٤) همچنان حضرتِ سلطان ولد بیان فرموذ که چنانک موسی با قوّتِ نبوّت وعظمتِ بسالتِ رسالت جویای خضر علیهما السلام گشته بوذ ، حضرتِ مولانا نیز با وجودِ چندین فضایل وخصایل

T, II, 127; H, II, 177 ٩٣/٤ - ٩٤ Z ١٩٤ آ B ١٨٠ آ K ٤٢٥

4 خورشیذ KZ : خرشید B || 5 خورشیذ KZ : خرشید B || 12 همچنان KB : — Z
12 همچنان ... ص ٥/٧٨٥ بوذند : ابتدا نامه ، ص ٤١

واخلاقِ حمیده وشمایل ومقامات وکرامات وانوار واسرار که در
دَور وطَورِ خوذ بی نظیر بوذ وعدیم المثل ، طالبِ مولانا شمس الدینِ
3 تبریزی شذه بوذ وخدمتِ شمس نیز من جمیع الوجوه فدای عشقِ او گشته
ومجموعِ انبیا واولیا برین طلب ومصاحبتِ همدیگر مأمور بوذند

(٤ / ٩٥) الحکایه : همچنان حضرتِ سلطان ولد قَدَّسَ اللهُ
6 سِرَّه آلعَزیز در مثنوی ابتدای ولدی بیان فرموذه است که روزی
حضرتِ والدم بمشاهدهٔ عالمِ غیب مشغول شذه بوذ ؛ قطبی را دیذ که
چهار هزار مریدِ واصل داشت ، همشان از اولیا گشته وبکمال رسیذه ؛
9 در چلهٔ خوذ از حق تعالی حالتی ومقامی میخواست که بذآن نرسیذه
بوذ ودر تمنّای آن یا ربّ یا ربّ می گفت تا حدّی بزرگوار بوذ که
همه اجزای زمین وآسمان وارواحِ سُفلی وعُلْوی بموافقتِ او یا رب
12 یا رب می گفتند ؛ نورِ خذای تعالی بمقدار سپری لطیف برگوشِ مولانا
شمس الدین می زذ ومی گفت : لَبَّیْک لَبَّیْک لَبَّیْک ؛ چون سه
بار این معنی مکرّر شذ ، مولانا شمس الدین از سرِ ناز گفت که
15 خذاوندا یا ربّ یا ربّ آن شیخِ مسکین می گویذ ، از کرمِ خوذ لَبَّیک
با او گو ؛ درحال پی آن سخن پیاپی برگوشِ شمس الدینِ تبریزی زذ که
لَبَّیك لَبَّیْک لَبَّیْک ؛ هماناکه بیک اشارت وشفاعتِ او آن شیخِ
18 طالب بمقصود رسیذ

(٤ / ٩٦) همچنان از عرفای اصحاب منقولست که حضرتِ مولانا
شمس الدین بارِ اوّل که بسببِ حسدِ حسّادِ بی دین وعداوتِ نا کسانِ

٤/٩٥-٩٦ Z ١٩٤ ب ١٨٠ T ٤٣٦ K T, II, 128-9; H, I, 178-9

1 وکرامات ZB : — K ‖ اسرار Z : + پسندیذه K B ‖ 3-4 وخدمت ... کشته K ~ ومجموع ... بوذند BZ ‖ 5 الحکایه K : — BZ

5-18 الحکایه ... رسیذ : ر. ك به ابتدانامه ، ص ٢٩٢

بی یقین بجانبِ شام رفته بوذ ، بعد از مکثِ بسیار باز باشارتِ مولانا
باز آمذ و قونیه را مشرّف کرده ماهی چند تنگا تنگ مصاحبت کردند ؛
باز حسودانِ بی‌معنی بتنگ در آمذه عالمِ فراخ بر جانشان تنگ نموذن 3
گرفت ؛ باز نوبتِ دوم چون غیبت فرموذ ، آن بوذ که حضرتِ
مولانا بفرزندِ دلبندِ خوذ از غایتِ عنایتی که داشت اشارت فرموذه
با بیست نفرِ با فر بسفرِ شام فرستاذ بطلبِ مولانا شمس‌الدین عَظَّمَ اللّهُ 6
ذِکْرَهُ

(٤ / ٩٧) همچنان منقولست که آن زمان که شمس در دمشق می‌بوذ
در هفتهٔ باری از حجرهٔ خوذ بیرون آمذی وبدکّان روّاسی رفتی وقطعهٔ 9
داذه از آبِ سر بستذی وتناول فرموذی ، تا مدّتِ سالی درین کار می‌بوذ ؛
مگر روّاسی معلوم کرد که او از اهلِ ریاضت است وآن زحمت را
باختیارِ خوذ قبول کرده است ، از سرِ رحمت یک روز کاسه‌را پر ثُرید 12
کرده با نانِ پاکیزه در پیشِ مولانا شمس نهاذ ؛ دانست که معاملهٔ او
معلوم روّاسی شذ ، فی الحال کاسه را فرو نهاذه بیرون شو کرد و از
دمشق عزیمت نموذ 15

(٤ / ٩٨) همچنان منقولست که روزی مولانا شمس‌الدین در راهی
می‌رفت ؛ از ناگاه امیری با خیل و حشمِ خوذ بحضرتش ملاقی شذ ،
چون نظر بر همدیگر انداختند آن امیر از اسب فروذ آمذه سر نهاذ وزمانی 18
توقّف کرده همچنان اشک ریزان روان شذ ؛ حضرتِ مولانا شمس‌الدین

T, II, 129; H, II, 179 — ٤/٩٧-٩٨ Z ١٩٥ آ B ١٨٠ ب K ٤٣٧

3 درآمذه KZ : آمدند B || الدین Z : — KB || 8 همچنان KB : — Z || 10 می‌بوذ BK : می‌بوذی Z || 12 روز BZ : + عطا کرده K || ثرید KB : ترید Z || 14 کرد KBZh : — Z || 16 مولانا شمس‌الدین BZ : — K || 18 - 19 چون ... شذ KBZh : — Z || 19 الدین Z : — KB || که KZ : — B

بر زبانِ مبارک راند که سُبْحَانَ مَنْ یُعَذِّبُ عِبَادَهُ بالنِّعَمِ
وَ خَصَّصَ الخَوَاصَّ بالنِّقَمِ ؛ اصحابِ حال ازکیفیّتِ آن احوال سؤال
3 کردند ، فرموذ که این امیرِ فقیر نهاذ از سلکِ اولیاء الله است ودرین لباس
مُلْتبس گشته و مستورِ ستورِ نقمت شذه ، مرا بزبانِ حال لابها کرد که درین
لباس ضبطِ امورِ خلق را و عبادت و سلوکِ راهِ حق نمی توانم جمع داشتن ،
6 از خذاوندِ تعالی در خواه تا بکلّی در لباسِ فقر درآیم وبفراغت بخدمتِ
الله مشغول شوم ؛ چون مناجات کردم ، اشارت رسیذ که اورا هم
درآن لباسِ امارت عبودیّت بایذ کردن که مصلحتِ عمارتِ دین
9 ودنیا درآنست وریاضت ومشقّتِ نفس درآنجا بیشتر ، وچون حال را
مشاهده کرد نالان روان گشت وتن در مشقّتِ حکومت وقضایا
وزحماتِ خلایق در داذ وانقیاد نموذ

12 (۹۹/٤) همچنان منقولست که حضرتِ مولانا شمس الدین
هرگاه که از تتالیٔ تجلّیاتِ الٓهی مست می شذ و در کمالِ استغراق
مستغرق می گشت وقوای بشری از تحمّلِ تجمّلِ آن مشاهده قاصر
15 می ماند جهتِ دفعِ آن حالت برموجَبِ کَلِّمِینِي یا حُمَیْرا! کَلِّمِي!
خوذرا بجزویاتِ کاری مشغول می کرد ومخفی نزدِ مردم بمَشّاقی رفته
تا بشب کار کردی وچون اجرت داذندی ، موقوف داشته تعلّلی کردی
18 وگفتی تا جمع شوذ که مرا قرض است تا ادا کنم ، بیرون شوکرده بعد
از مدّتی غیبت نموذی ؛ همانا که پیوسته مناجات می کرد که عجبا از

۹۹/٤ Z ۱۹٥ آ B ۱۸۱ آ K ٤۲۸ T, II, 130 H, II, 180

2 احوال KB : حال Z ‖ 4 نقمت ZhKB : نعمت Z ‖ شذه KZ : کشته B ‖ درین BZ : — K ‖ 5 داشتن KB : دانستن Z ‖ 12 همچنان KB : — Z ‖ 13 تتالیٔ Z : + و KB ‖ 19 نموذی KZ : + و B

خاصانِ حق در جملهٔ عالمِ ملك وملكوت كسی باشذ كه صحبتِ مرا تحمّل تواند كردن ؛ از عالمِ غیب خطاب آمذ كه حریفِ شریفِ تو در جملهٔ كاینات بجز حضرتِ مولانای روم نیست ، وآن بوذ كه بجانبِ ممالكِ روم نهضت نموذ 3

(٤/١٠٠) همچنان منقولست كه در نوبتِ دوم مدّتِ شش ماه تمام در حجرهٔ مدرسهٔ مولانا با هم صحبت فرموذند ؛ چنانك اصلا صورتِ أكل وشرب ودخل وخرجِ بشری در مابین نبوذ وبسر وقتِ ایشان بغیر از شیخ صلاح الدین وسلطان ولد كسی در نمی‌آمذ وعلوّ مرتبتِ ایشان بدرجهٔ رسیذه بوذ كه درجاتِ وَٱلَّذِينَ أُوتُوا ٱلْعِلْمَ دَرَجَاتٍ (١٢/٥٨) در مقابلهٔ آن فروترینِ مقامات بوذ 6 9

شعر (مجتث)

چو آفتاب نمایذ سحر ز شرق جباه 12
ستارگان بحقیقت فرو نهند كلاه

(٤/١٠١) همچنان روزی حضرتِ مولانا شمس‌الدین در مجمعِ شیوخِ زمان معرفت می‌فرموذ ؛ دراثنای معانی فرموذ كه 15

شعر (مضارع)

گر بر كاری چرا چنین بی‌كاری ور بی‌كاری چرا چنین او كاری
همه طبّال و هیچ بانگی نی همه دركار و هیچ دانگی نی 18

٤/١٠٠-١٠١ Z ١٩٥ آ-ب B ١٨١ K آ ٤٣٨-٤٣٩
T, II, 130-1 ; H, II, 180-1

5 منقولست كه KB : — Z ‖ 8 آمذ KZ : آیذ B ‖ 9 مرتبت KB : مراتب Z ‖ ایشان KZ : — B ‖ 12 شرق Z : مشرق KB ‖ 16 شعر Z : — KB

اگر راهِ دین می روی چندین گاه بهیچ دیهی نرسیذی و بهیچ کاروانسرائی
نرسیذی ، نشانی ندیذی ، آوازِ سگی یا خروس بگوشت نرسیذ ؛
3 این عجب راهیست که چندین گاه می‌روی همچون گاو وخر بر همان مقامِ
اوّل ؛ احمق کسی که مزدوری میکنذ وکارِ امروز میکنذ و می گویذ
که مزد فردا رسذ ؛ گیرم که فردا رسذ، آخر امروز اندکی اثری نرسیذ ؛
6 چندین گاه گردِ خوانِ کریمان وپاذشاهان می گردی ودُم جنبانی ،
آخر هیچ استخوان پارهٔ ویا نان ریزهٔ بتو نرسیذ ؛ می گوئی نظرِ اولیا
کیمیاست ، بر هر که برسذ هر آینه مبدّل شوذ، از تلخی و ترشی ونا بینائی
9 بیرون آیذ وتو می گوئی فلان چنین ولی بوذ وبزرگ وکراماتِ او
چنین وچنین ؛ یعنی من چنین کس را دیذه ام ودر یافته وترا می بینم
بر همان ترشی وتلخی ، بلک بدتر ؛ صفت کنی که فلان بزرگ را
12 دیذم وفلان آبِ حیات خوردم وآئینه را صیقل زذم وچلّه ومجاهده کردم
چندین سال ؛ چون می نگرم از آن تاریکترست که بوذ

(۴/۱۰۲) همچنان آن یکی بر درویشان تکبّر می کنذ وعداوت
15 می کنذ که ما علمها داریم وبزرگیها وجاه وجامگی که ایشان را نیست ؛
ای خاک بر سرش وبآن صذ هزار علم ودفترش! می گویذ شاگردان
دارم ومحبّان دارم ؛ ای خاک بر سرِ او ومریدانش ! بخپارهٔ با بخپارهٔ
18 دوستی می کنذ ، بخدانی با بخدانی عشق بازی می کنذ ؛ چندانک گوش
می دارم وچشم می دارم ازیشان اثرِ زندگی یا نفسِ زندگی نمی‌آیذ ،

۴/۱۰۲ Z ۱۹۶ آ B ۱۸۱ ب K ۴۳۹ T, II, 133 ; H, II, 182

1 دیهی KZ : دهی B ‖ 7 استخوان پارهٔ BZ ~ نان ریزهٔ K ‖ 8 برسذ : ZB : برسید K ‖ 13 بوذ KBZh : — Z ‖ 14 همچنان KB : — Z ‖ آن یکی BZ : — K ‖ وعداوت میکنذ KBZh : — Z ‖ 15 بزرگیها Z : بزرکها KB ‖ 16-17 وبآن صذ ... بر سر KZ : — B ‖ 19 یا نفس زندگی KZ : — B

نَعُوذُ بِاللهِ مِنْ ذَلِكَ الحَال ؛ مخالفِ نفس می شنوند ، می رمند ؛
پس چگونه طالبِ راه اند ؟ آنگاه می‌خواهند همکاسهٔ بایزید شوند

3 شعر (مضارع)

بگریز ازآن‌فقیری‌کو بندِ لوت‌باشذ ما را فقیرِ معنی چون بایزید بایذ

ولِلّهِ دَرُّ قائلِهِ :

6 شعر (خفیف)

خَلَقَ اللهُ لِلْحُرُوب رِجَالاً ورِجَالاً لِقَصْعَةٍ وثَرِيدِ

(۴/۱۰۳) همچنان منقولست که چون حضرتِ مولانا شمس بشهرِ
9 ارزن الروم رسیذ ، بمکتب‌داری مشغول شذ ؛ مگر آنجایگاه ملکی
بوذ معتبر واورا فرزندی در غایتِ جمال وکمال ؛ امّا عظیم گول
وکَوْدن بوذ و تمامتِ ادبا از بلادتِ او فرو مانده بوذند ، تا حدّی که
12 در سالی جزوی نتوانست خواندن ؛ ملکِ ارزن الروم بر خاست
وبخدمتِ مولانا شمس‌الدین آمذ واز حالِ فرزندِ خوذ اعلام کرد ؛
فرموذ که بعنایتِ حق من او را بماهی حافظِ قرآن گردانم ؛ همانا که
15 فرزند را بحضرتِ او بزرگث تسلیم‌کرده هر روز یکث جزو یاذ می گرفت ؛
در مدّتِ ماهی تمامتِ قرآن را علی طرف اللسان از بر کرده و ماضی
راند وچندین لطایف وظرایف وفوایدِ دیگر وکتابت حاصل کرد ،
18 همچنان ملکث وخاتونش وکافّهٔ خدم وحشم واقربا واصدقای او

T, II, 134 ; H, II, 182 — ۴/۱۰۳ Z ۱۹۶ آ B ۱۸ ب K ۴۴۰ ؛

3 شعر KB : — Z || 6 شعر B : بیت Z — K || 8 همچنان KB : — Z || 9 ارزن KB : ارزنا Z || 11 او KBZh : — Z || 12 ارزن KB : ارزنا Z || 16 قرآن را KZ : + یاد کرفت B || 18 وحشم KZh : — BZ

مرید وبنده شذند وفرزندش باخلاصِ تمام عاشقِ مولانا شمس‌الدین شذ؛ چون حضرتش در یافت که او را در یافتند و ولایتِ او شهرت گرفت همان روز غایب شذ وعزمِ روم کرده در هر مقامی که منزل کردی، صذ هزار کرامات وخرقِ عادات ازو صادر شذی، باز عزیمت فرموذی و رفتی

شعر (رمل)

عشق بویِ مشک دارذ زآن سبب رسوا شوذ
چاره نبوذ مشک را هم عاقبت رسوا شذن

(١٠٤/٤) همچنان از اصحابِ قدیم منقولست که چون نصرة‌الدین وزیر طابَ ثَراه خانقاهِ خوذ را تمام کرد، اجلاسی عظیم کرده علما وشیوخ واکابرِ شهر جمع آمذه بوذند، بعد از ختمِ قرآن بسماع شروع کرده دم بدم نصرة‌الدین وزیر در سماع بحضرتِ مولانا شمس آسیب می‌کرد؛ دست و دامانهاش بذو می‌رسیذ ونگاه داشتِ اربابِ بصیرت نداشت؛ همانا که حضرتِ مولانا انفعالِ عظیم نموذه دستِ شمس را بگرفت واز سماع بیرون آمذ؛ چندانک اکابرِ کرام لابها کردند ممکن نشذ؛ بعد از فرو داشتِ سماع همانساعت سرهنگانِ سلطان رسیذه باهانتِ تمامش بردند ودرحال شهیدش کردند

شعر (رمل)

پندِ مردان نشنوی شوخی کنی — خویشتن بر تیغِ پولاذی زنی

١٠٤/٤ Z ١٩٦ب B ١٨٢آ K ٤٤١ T; II, 135; H, II, 183

3 همان KBZh : همچنان Z ‖ 6 شعر KZ : — B ‖ 7 مشک KZ : مسک B ‖ 8 مشک B KZ : مسک B ‖ 9 همچنان KB : — Z

(۱۰۵/۴) همچنان از مقرّبانِ صحبت منقولست که روزی حضرتِ مولانا خدمتِ سلطان ولد را پیشِ خوذ خوانده فرموذ که با یاری چند
3 بسوی دمَشق برو بطلبِ مولانا شمس‌الدین؛ وچندین سیم وزر با خوذ ببر ودر کفشِ آن سلطانِ تبریز بریز وکفشِ مبارکش را بطرفِ روم بگردان واز من سلام برسان وسجدهٔ عاشقانه عرضه دار؛ همچنان
6 چون بمبارکی بدمشق برسی در جبَلِ صالحیه خانیست مشهور، راست درآنجا رو، همانا که مولانا شمس را ببینی با شاهد پسری فرنگک نرد میبازذ بگرو؛ چون بتمامی می‌برذ از فرنگک مال ستاند، چون برده
9 می‌شوذ آن کوذک سیلیٔ می‌زنند تا غلط نکنی و منفعل نشوی که آن کوذک از اقطابست، امّا خوذ را نیکو نمی‌داند؛ بایذ که از برکتِ صحبت وعنایتِ او بکمالِ حال ترقّی نمایذ ومریدِ او شوذ؛ همچنان
12 حضرتِ ولد استعدادِ سفرِ مبارک کرده با بیست یارِ مقبلِ مفضل روانه شذند؛ چون بدمشقِ مبارک وصول یافتند وبذآن خان رسیذند، از اسبان فروذ آمذه بادبِ تمام بر درِ آن حجره ایستاذند؛ همچنان
15 دیذند که حضرتِ مولانا فرموذه بوذ؛ بیکبارگی سر نهاذند ورقّتها کردند تا حدّی که آن کوذکِ فرنگک رنگک ریخته ترسیذ که من با چنین بزرگی چرا بی‌ادبیها کردم؛ مولانا شمس‌الدین حضرتِ ولد را
18 بوسها داذه از حدّ بیرون نوازش فرموذ واز حضرتِ مولانا باز پرسیذ؛ سلام وسجدهٔ والد را کَمَا یَنْبَغِی بموقفِ عرض رسانیذه تمامتِ زر وسیم را درکفشِ مبارک ریخته عذرها خواست؛ گویند:

۱۰۵/۴ Z ۱۹۶ ب B ۱۸۲ آ K ۴۴۱ T, II, 135; H, II, 183

1 همچنان KB: — Z || 6 صالحیه KB: صالحه Z || 16 ترسیذ که B: ترسیذ KZ || 17 کردم Z: می‌کردم KB

مجموعِ دَراهِم دو هزار دینار بوذ ، فرموذ که کافّهٔ یارانِ روم
باخلاصِ تمام سر نهاذند و توبها کرده بی‌حدّ استغفار آوردند واز
3 کردها نادم شذند و قرار کردند که بعدالیوم بی ادبی نکنند وحسد را
بخوذ راه ندهند وهمشان منتظرِ مقدمِ همایون می باشند ؛ همانا که از
کمالِ کرم وعمیمِ نِعَمِ اجابت فرموده عزیمتِ روم را راضی‌شذ ؛ همچنان
6 آن کوذکِ فرنگک سر باز کرده در پایماچان بانصاف داذن مشغول
گشته ایمان آورده میخواست که مالش را یغما فرمایذ ؛ مولانا شمس‌الدین
نگذاشت ، فرموذکه باز در فرنگستان رو وعزیزانِ آن دیار را مُشرّف
9 گردان وقطبِ آن جماعت باش وما را از دعا فراموش مکن ؛ چون
یاران مستعدِّ راه گشتند ، حضرتِ ولد اسبی راهوار که سوار شذه
بوذ پیش کشیذه مولانا شمس را سوار کرده ودر رکابِ آن شهسوارِ
12 معنی پیاذه روانه شذ ؛ فرموذ که بهاء الدین ، سوار شو! سر نهاذ
وگفت : شاه سوار ، بنده سوار واین هرگز روا نباشذ ؛ همچنان از
درِ دمشق تا قونیه در خدمتِ آن پاذشاه بعشقِ تمام پیاذه می دویذ
15 ومی گفت :

شعر (مضارع)

در صذ هزار قرن سپهرِ پیاذه رو
18 نآرذ چو تو سوار بمیدانِ روزگار

وبعد چندان هزار کرامات وعجایب که در راه مشاهده کرده بوذ ، چون
بخانِ زنجیرلو رسیذند ، درویشی را پیش رو فرستاذه بحضرتِ مولانا

---

2 کرده BZ : کردند و K ‖ 5 فرموذه BZ : فرمود K ‖ 6 فرنك KZ : — B ‖
8 دیار را B : دیار KZ ‖ 12 معنی KB : یعنی Z ‖ 16 شعر KZ : — B ‖ 19 چندان KB : چند Z

اعلام کردند، تمامتِ دستار وفرجیها وغیره که پوشیده بوذند مبشّرانه
بذآن درویشِ مبشّر بداذ ودر قونیه منادی کردند که حضرتِ مولانا
شمس الدین تبریزی می رسذ تا خاص وعام از علما وفقرا و امرا وارباب 3
فتوّت وغیرهم باستقبال بیرون آیند؛ چندانی مردم از زن ومرد بیرون
آمذند که در شمار آیذ؟ چون بحضرتِ مولانا ملاقات افتاذ نعره زنان
از سرِ اسب بیخوذ گشته فروذ افتاذند وهمدیگر را در کنار گرفته 6
تا چه وقت بیهوش ماندند وبهمدیگر سجداتِ قدسیانه می‌کردند ولشکرِ
سلطان علَمهای سلطانی بر داشته نقّارها می‌کوفتند وگویندگان غزلهای
غریب می‌گفتند ویاران سماع وچرخ زنان می‌رفتند وشاذیها می‌کردند 9

شعر (رمل)

عالم از تو زنده گشت وپُرفروز ای عجب آن روز روز امروز روز

(۱۰۶/۴) همچنان میانِ اکابرِ قونیه حضرتِ مولانا شمس الدین 12
خدمات والطافِ حضرتِ ولد را در بندگیٔ مولانا تقریر می‌کرد
وبشاشت می نموذ ومی فرموذ که من بهاءالدین را چنین گفتم واو چنان
گفت وجوابم داذ؛ اکنون مرا از موهبتِ حق تعالی دو حالتست: 15
یکی سَر، دوم سِرّ؛ سَر را در راهِ مولانا باخلاصِ تمام فدا کردم
وسِرّ خوذ را ببهاءالدین بخشیذم تا حضرت مولانا شاهدِ حال باشذ؛
چه اگر مولانا بهاءالدین را عمرِ نوح بوذی وهمه را در عبادت وریاضت 18
صرف کردی آنش میسّر نگشتی که درین سفر از من بوی رسیذ؛
امیذاست که از حضرتِ شما نیز نصیبها یابذ وبکمالِ پیری رسذ وشیخِ
بزرگ شوذ انشاء الله تعالی 21

۱۰۶/۴ Z ۱۹۷ ب B ۱۸۳ آ K ۴۴۴ T, II, 138 ; H, II, 186

11 b عجب BZ : عجیب K ‖ روز روز KZ : روز B ‖ 12 میان KBZh : — Z ‖
13 می‌کرد BZ : می‌کردند K ‖ 15 گفت و KBZh : — ZB 19 صرف ZB : خرج K

11 عالم ... امروز روز : MN، ج ۴، ص ۴۶۶/۳۱۷۷ ؛ MA ؛ ص ۲۹/۴۰۸

(٤/١٠٧) همچنان چون استغراقِ حضرتِ مولانا در عشقِ شمس‌الدینِ تبریزی وشور وجوش وبی‌قراریِ او بیش از آنچ در اوّل داشت صذ چندان شذ، باز مریدانِ مَرید در جوش آمذه از سرِ حسد باز گستاخی ودلیریها می‌کردند، چنانک قایل گویذ:

شعر (رمل)

باز گستاخان ادب بگذاشتند تخمِ کفران وحسدها کاشتند
خویش‌را کُشتند وگشتند از طریق آنچ کِشتند آنچنان بر داشتند

(٤/١٠٨) همچنان منقولست که وقوعِ آن واقعهٔ شدیدِ ناسدید درآن وهلت بوذ، بعد ازآن که چهل روز تمام بگذشت حضرتِ خداوندگار از غایتِ سوزِ درون وجهتِ تسکینِ کینِ حُسّادِ مسکین وشماتت اعدای بی اعتقادِ بی دین حضرتِ چلبی حسام‌الدین را نقیبِ یارانِ کرام کرده سوم بار بطلبِ مولانا شمس‌الدین سفرِ شام در پیش گرفت وسالی بیشتر یا کمتر در دمشق متمکّن شذه تمامتِ علمای ملکِ شام وشامات وملکِ اسلام وسایر خواص وعوام بصدقِ تام وعشقِ تمام مرید وغلامِ او گشتند وگویند این غزلِ مبارک را درراهِ شام فرموذ:

شعر (هزج)

ما عاشق وسرگشته وشیذای دمشقیم
جان داذه ودل بستهٔ سودای دمشقیم

٤/١٠٧ - ١٠٨ Z ١٩٧ ب B ١٨٣ آ K ٤٤٤ T, II, 139; H, II, 186

9 همچنان KB : — Z || ناسدید KBZh : — Z || 10 بوذ KZ : — B

از روم بتازیم سوم بار سوی شام
کز طرّهٔ چون شام مطرّای دمشقیم
مخدومیٔ شمس الحقِ تبریز گر آنجاست 3
مولای دمشقیم وچه مولای دمشقیم

و در غزلِ دیگر فرموذ :

شعر (مجتث) 6

خبر رسیذ بشام است شمسِ تبریزی
چه صبحها که نمایذ اگر بشام بوَذ

(٤/١٠٩) همچنان منقولست که چون جمیعِ اهالیٔ قونیه واکابرِ 9
روم در فراقِ حضرتِ مولانا بیچاره شذند باتّفاقِ تمام بحضرتِ
سلطانِ روم وامرای معلوم کیفیّتِ حال را عرضه داشته محضری
معتبر در دعوتِ حضرتِ مولانا نبشته تمامتِ علما و شیوخ وقضاة وامرا 12
واعیانِ بلادِ روم علی العموم نشانها کردند وقُصّادِ مقبل فرستاذه
طالبِ اقبال وقبولِ او شذند وبصذ هزار زاری وزنهار خواری باز
بوطنِ مألوف ومزارِ والدِ عزیزش دعوت کردند ؛ آن بوذ که حضرتِ 15
مولانا از کرمِ خلقِ محمدیٔ خوذ اجابتِ دعوت را واجب دیذه دعوت
نموذ وبدعوتِ خلق مشغول شذ ؛ اگرچه حضرتِ مولانا شمس الدین را
بصورت در دمشق نیافت امّا بمعنی عظمتِ او را وچیزی دیگر در خوذ 18
یافت وعشق بازیٔ دایم با خوذ می کرد ؛ چنانک می گفت :

T, II, 140; H, II, 187 ٤/١٠٩ Z ١٩٨ T B ١٨٣ T K ٤٤٥

9 همچنان : KB — Z ‖ جمیع : KZ جمع B ‖ 12 حضرت : KZ — B ‖
17 شمس الدین Z : شمس تبریزی B شمس K

شعر (رمل)

دست بگشا دامنِ خوذ را بگیر
3 مرهمِ این ریش جز این ریش نیست

ودر غزلی دیگر فرموذ :

شعر (هزج)

6 شمسِ تبریز خوذ بهانست ما ئیم بحسن و لطف ما ئیم

(٤/۱۱۰) همچنان از یارانِ عزیز منقولست که روزی حضرتِ مولانا بر درِ حجرهٔ مولانا شمس سر نهاده بمرکّبِ سرخ بدستخطِ
9 مبارکش ثبت فرموذ که مقامِ معشوقِ خضر علیه السلام

(٤/۱۱۱) همچنان بعضی اصحاب متّفق اند که چون مولانا شمس از آن جماعت که زخم خورد ناپیذا شذ، بعضی روایت کردند که
12 در جنبِ مولانای بزرگ عَظَّمَ اَللّه ذِکْرَهُما مدفونست و همچنان حضرتِ شیخِ ما سلطان العارفین چلبی عارف از حضرتِ والدهٔ خوذ فاطمه خاتون رَضِیَ اَللّهُ عَنْهُمَا روایت کرد که چون حضرتِ مولانا
15 شمس الدین بدرجهٔ سعادتِ شهادت مشرّف گشته آن دونانِ مُغفّل او را در چاهی انداخته بوذند؛ حضرتِ سلطان ولد شبی مولانا شمس الدین را در خواب دیذ که من فلان جای خفته ام نیمشب یارانِ
18 محرم را جمع کرده وجودِ مبارکِ اورا بیرون کردند وبگلاب ومشک وعبیر مُمسّک و معطّر گردانیذند و در مدرسهٔ مولانا در پهلوی بانئ

٤/۱۱۰ - ۱۱۱ Z ۱۹۸ آ - ب B ۱۸۳ ب K ٤٤٦ T, II, 141; H, II, 188

6 a تبریز Z : تبریزی KB || 10 که Z : — BK || 16 شبی KBZh : — Z || 19 گردانیذند KZ : گردانیده B

مدرسه امیر بدرالدین گهر تاش دفن کردند و این سرّیست که هر کسی را برین وقوفی نیست رضوان الله علیهم اجمعین

(۱۱۲/٤) همچنان از کتبهٔ اصحاب منقولست که چون حضرتِ مولانا شمس الدین در بارِ اوّل بطرفِ شام سفر کرده بوذ وآنجایگاه تقاعد نموذه، چند نوبت حضرتِ مولانا نامهای عجیب فرستاذه اشتیاقِ عظیم عرضه می‌داشتند و بلطفِ تمام دعوتِ عودت می‌کردند واینست آن نامه‌های منظوم :

صورتِ نامهٔ اوّل که ارسال فرموذند

بعد از عرض تحایا و تحنّن

شعر (خفیف)

اَیُّهَا اَلنُّورُ فِی اَلفُؤادِ تَعَال غَایَةُ اَلجِدِّ والمُرادِ تَعَال
اَنْتَ تَدْرِی حَیَاتُنَا بِیَدَیْكْ لا تُضَیِّقِ علی اَلعِبَادِ تَعَال
اَیُّهَا اَلعِشْقُ اَیُّهَا اَلمَعْشُوق حُلْ عَنِ اَلصَّدِّ وَاَلعِنادِ تَعَال
یا سُلَیْمانُ ذا اَلهَدَاهِد لَكْ فَتَفَضَّل بِالاِفْتِقَاد تَعَال
اَیُّهَا اَلسَّابِقُ اَلَّذی سَبَقَتْ مِنْكَ مصدوقةُ الوِدَادِ تَعال
فَمِنَ اَلهَجرِ ضَجَّتِ اَلأرْواحْ اَنْجِز العَوْدَ یا مَعَادُ تَعَال
اُسْتُرِ العَیْبَ وابْذُلِ اَلمَعْرُوف هکذا عادةُ اَلجَوَادِ تَعَال
چه بوذ پارسی تعال بیا یا بیا یا بده تو داذ تعال

1 کهرتاش Zh : — KBZ || 6 عودت KBZh : — Z || 10 شعر KB : بیت Z || 12 a تدری KB : یدری Z || 13 ایها العشق ... تعال : KB : — Z

چون بیائی زهی کشاذ و مراد چون نیائی زهی کساد تعال

ای کشاذِ عرب قباذِ عجم تو گشائی دلم بیاذ تعال

3 ای درونم تعال گویانِ تو وی ز بوذِ تو بوذ و باذ تعال

طُفْتُ فیکَ آلبِلادَ یا قَمَرا بی محیطًا و بالبِلادِ تعال

اَنتَ کالشَّمْسِ اذ دَنَت ونَاَت یا قَرِیبًا عَلَی آلْعِباد تعال

6 نامه دوم

شعر (خفیف)

ای ظریفِ جهان سَلامٌ عَلَیك اِنَّ دَائِی وصِحَّتِی بِیَدَیْك

9 داروی دردِ بنده چیست بگو قُبْلَةٌ لَوْ رُزِقتُ مِن شَفَتَیْك

گر بخدمت نمی رسم ببدن إنَّما آلرُّوحُ وَالفُؤَادُ لَدَیْك

گر خطابی نمی رسذ بی حرف پس جهان پر چرا شذ از لَبَّیْك

12 نَحسٌ گویذ ترا که بَدّ لِنی سَعْد گویذ ترا که یا سَعْدَیْك

از تو آیم برِ تو هم بنفیر آه الْمُستَغاث مِنكَ إلَیْك

نامهٔ سوم

15 شعر (خفیف)

زندگانئ صدر عالی باذ ایزدش پاسبان و کالی باذ

هر چه نسیه ست مقبلان را عیش پیشِ او نقدِ وقتِ حالی باذ

---

3 b وی B : ای KZ || 4 a قرا KB : ترا Z || 5 اذ KZ : او B || 6 نامه دوم BZ : — K || 11 a خطابی KZ : خطائی B || b پر KZ ~ چرا B || از KbB : — KZ
14 نامهٔ سوم BZ : — B || 17 b حالی KZ : خالی B

مجلسِ گرمِ پُرِ حلاوتِ او — از حریفِ فسرده خالی باذ
جانها وا گشاذه بر درِ غیب — بسته پیشش چو نقشِ قالی باذ
بر یمین ویسارِ او دولت — هم جنوبی وهم شمالی باذ 3
درولایت که جسم وجان خوانند — بر سرِ هر دو شاه و والی باذ
بختِ نقدست شمسِ تبریزی — او بَسَم غیرِ او مآلی باذ

نامهٔ چهارم 6

شعر (خفیف)

بخذائی که در ازل بوذست — حیّ و دانا و قادر و قیّوم
نورِ او شمعهای عشق فروخت — تا بشذ صذ هزار سِر معلوم 9
از یکی حکمِ او جهان پرشذ — عاشق وعشق وحاکم ومحکوم
در طلسمات شمس تبریزی — گشت گنجِ عجایبش مکتوم
که ازآن دم که تو سفر کردی — از حلاوت جذا شذیم چو موم 12
همه شب همچو شمع می‌سوزیم — ز آتشش جفت وزانگبین محروم
در فراقِ جمالِ او ما را — جسم ویران وجان درو چون بوم
آن عنان را بذین طرف برتاب — زفت کن پیلِ عیش را خرطوم 15
بی‌حضورت سماع نیست حلال — همچو شیطان طرب شذه مرجوم
یک غزل بی‌تو هیچ گفته نشذ — تا رسیذ آن مشرّفه مفهوم
پس بذوقِ سماع نامهٔ تو — غزلی پنج وشش بشذ منظوم 18
شامِ ما ازتو صبحِ روشن باذ — ای بتو فخر شام و ارمن و روم

a 2 واکشاذه K : را کشاذه B وکشاذه Z ‖ 6 نامهٔ چهارم BZ.: — K

فصل پنجم

در ذکرِ مناقبِ حضرتِ سلطان العارفین ، برهان المکاشفین ، قطب
3 الاوتاد والابدال، شیخ صلاح الحق والدین فریذون بن یاغیبسان المعروف
بزرکوب القونوی قدّس الله سرّه

(۱/۵) همچنان از کبارِ اصحاب چنان منقولست که چون حضرتِ
6 مولانا از جستِ وجوی حضرتِ شمس الدینِ تبریزی فارغ شد واسرارِ
ایشان را در خوذ مشاهده کرد ، حضرت شیخ صلاح الدین را پیش کشیذه
بر سَرْوَریِ یاران برگزید و خلیفهٔ خوذ ساخت و انیسِ مجلسِ انس
9 گردانیذه ندیمِ خلوتِ خوذ کرد وآرام یافتن با وجودِ پر جودِ او
ومواید فواید بردنِ مریدان از صحبتِ هر دو وهمچنان باز حسودیِ
بعضی درحقِ او وتلف شذنِ ایشان ومستفید شذنِ اصحاب از وجودِ
12 شیخ ومولانا بی زحمتی وتشویشی مدّتِ ده سال تمام؛ وچون حضرتِ
مولانا را در حقّ سلطان ولد قدّس الله سرّهُمَا عنایتِ موفور ونظرِ
نا محصور بوذ ؛ پیوسته بتعظیمِ اولیا وخدمتِ شیخ صلاح الدین ترغیبش
15 می داذ و وصیّت می فرموذ که از صحبتِ او کم نشوذ وجدّ بلیغ ملازمت
و مداومت نمایذ

(۲/۵) همچنان از حضرتِ سلطان ولد منقولست که روزی شیخ
18 صلاح الدین فرموذش که بهاء الدین بجز من شیخی را نظر مکن وبذیشان التفات
منما که شیخِ راستین منم ؛ همانا که صحبتِ شیخانِ دیگر زیانمندست ومُهلک؛

T, II , 147; H,II, 193 ۱/۵ - ۲ Z ۱۹۹ ب B ۱۸٤ ب K ٤٤۸

2 برهان المکاشفین BZ : — K || 5 همچنان KZ : — B || که KZ : ،— B || مولانا KZ : — B || 7 کرد KZ : فرموذ B || 16 نمایذ KB : + و || 17 سلطان KB : — Z || 18 فرموذش KZ : فرمود B || 19 منما که KZ : منما B

زیرا نظرِ ما آفتابست ووجودِ مرید سنگ ؛ لابدّ که سنگِ قابل ، در نظرِ آفتابِ کامل ، لعل شوذ و نظرِ ایشان بر مثالِ سایه است ؛ چون سنگِ قابل از نظرِ شیخِ کامل که آفتابِ معنیست در سایه روذ ابدا لعل نشوذ وترقّی نکنند 3

(۳/۵) همچنان از کرامِ یاران منقولست که حضرتِ شیخ صلاح الدین در عنفوانِ جوانی پیشتر از آنکه بحضرتِ مولانا رسد ومرید شوذ و صحبتِ او را در یابذ بحضرتِ سیّد برهان الدین محقّقِ ترمذی رحمة الله علیه مرید شذه بوذ و در خدمتِ او تردّد و تودّد می نموذ و بجدّ مصاحبت و ممالحت می کرد ؛ وچون حضرتِ مولانا مریدِ سیّد شذ ، مذکور تجدیدِ ارادت کرده هم مریدِ مولانا شذ وهمچنان حضرتِ سیّد رضی الله عنه می فرموذ که مرا از حضرتِ شیخم سلطان العلما دو نصیبِ عظیم رسیذه است : یکی فصاحتِ قال ، دوم صباحتِ حال ؛ همانا که قالِ خوذ را بخدمتِ مولانا جلال الدین داذم ، چه او را حالات وافر است ، وحالِ خوذ را بخدمتِ شیخ صلاح الدین بخشیذم که او را هیچ گونه قالی نیست و اغلبِ طاعنان وطاغیان حضرتِ شیخ صلاح الدین را نادان و عامی می خواندند واز غایتِ جهل وعمّا اُمّی را از عامی نمی دانستند واوحِ محفوظ را از لوحِ حافظ فرق نمی کردند ؛ همچنان مدّتی حضرتِ مولانا بر اکتسابِ علومِ دینی وقال وقیل وتدریس وتذکیر مشغول شذه بوذ وشیخ صلاح الدین در دکّانِ زرکوبی بکسبِ قوتِ حلال وقوّتِ حال اجتهاد می نموذ 6 9 12 15 18 21

T, II, 148 ؛ H, II, 194 — ۳/۵ Z ۱۹۹ ب B ۱۸٤ ب K ٤٤۹

2 ـ 3 در نظر . . . قابل KZ : — B || 12 نصیب BZh : نصیحت KZ || 15 گونه KZ : — B || 16 صلاح الدین ZKh : — BZ || 17 واز KZ : واورا از B || نمی دانستند B : ندانستند KZ || 18 در Z : بر KB || 18 قیل KZ : نقل B

(٥/٤) الحکایه : همچنان یارانِ قدیم چنان روایت کردند که خدمتِ شیخ صلاح الدین بمادر و پدر در دهِ کامله می بوذند ودر حوالیٔ
3 قونیه ودر کنارِ دریاچهٔ آن بصیدِ ماهی مشغول می شذند؛ چون حضرتِ سیّد برهان الدین از قونیه بسوی دار الفتح قیصریه سفر کرد ودر آنجا نقل فرموذ ، خدمتِ شیخ صلاح الدین بدیذنِ ماذر وپذرِ خوذ رفته اورا متأهّل
6 کردند ومدّتی پیشِ ایشان تمکّن نموذه آن اصطلاح را سهل گرفته بوذ ؛ مگر روزی بشهرِ قونیه آمذه بوذ ودر مسجدِ بو الفضل بجمعه حاضر شذ وآن روز حضرتِ مولانا تذکیر می فرموذ وشورهای عظیم
9 می کرد واز حضرتِ سیّد معانیٔ بی‌حدّ نقل می فرموذ ؛ از ناگاه حالاتِ سیّد از ذاتِ مولانا بر مثالِ نوری عظیم بشیخ صلاح الدین تجلّی کرد ؛ همانا که نعره زنان بر خاست وبزیرِ منبرِ مولانا بیامذ
12 وسرِ مبارکش را باز کرده سر نهاذ وبر پای مولانا بوسها می داذ وروی می مالیذ ؛ حضرتِ مولانا دلداریها فرموذه پرسیذ که کجاها بوذی؟ فرموذ که تأهّل کردم واز عظمتِ شما غافل مانده از صحبتِ شما
15 محروم گشتم ؛ فرموذ نی نی ، تو از آنِ مائی ، جانِ مائی ، آنِ مائی ، جانان مائی ، دستِ او را بگرفت واورا همدمِ خوذ ساخت

(٥/٥) الحکایه : همچنان از کبارِ اصحاب منقولست که در اوایلِ
18 حال مگر سلطانِ روم عزالدین کیکاوس فرزندِ سلطان علاء الدین کیقباذ اَنَارَ اللهُ بُرْهَانَهُمَا از عظمتِ ولایتِ مولانا غافل بوذ ودر

T, II, 150; H, II, 195 ٥ – ٤ / ٥ Z ٢٠٠ آ B ١٨٥ آ K ٤٥٠

1 الحکایه KB : — Z ‖ 2 الدین Z : + ما KB ‖ 2 بماذر : Z مادر KB ‖ حوالی KBZh : — B ‖ 6 نموذه Z : نمود KB ‖ 7 آمذه KZ : مانده B ‖ 10 حالات KB : — Z ‖ 17 الحکایه KB : — Z

غرورِ سلطنت ذاهل ؛ اتّفقا روزی صاحب شمس الدّین اصفهانی را که
وزیرِ او بوذ اعتراض نموذ که دم بدم بخدمتِ مولانا چرا تردّد
3 می‌کنی وتودّد می‌ورزی واز بزرگانِ دیگر تمرّد می‌نمائی و از آن
بزرگ چه دیذهٔ که در مشایخِ زمان نیست ، تفضیلِ او بر سایرِ علما
وفقرا از چیست؟ صاحب شمس الدّین در جوابِ سلطان دلایلِ بسیار
6 بیان کرد . در ولایت وکرامت واصالت واصیلیٔ شیخ براهینِ عقلی
وحُججِ نقلی روشن کرد ، چنانک سلطان را ارادتِ کلّی در جوش
آمذه داعیهٔ زیارتِ آن حضرت شذ ؛ همان روز مگر در صحرای قونیه
9 درکوشکِ فلوباط با خواصّ حضرت بعشرت مشغول شذه بوذ ؛ سلطان
برخاست وبکنارِ دریاچهٔ آب سیر می‌کرد ، از ناگاه مار بچّهٔ کوچک را
بدیذ وآن را بگرفته ودر آستین خوذ کرده از خزینه‌دار حُقّهٔ زرّین
12 بخواست وپنهانی ماربچّه را در آنجا کرده مُهر کرد ودر کیسهٔ خوذ
نهاذ ؛ چون بسوی مجلسِ عشرت باز آمذ ، بعد از لحظهٔ حقّه را
بیرون آورده بوزرا وامرای خوذ نموذه چنان تقریر کرد که این حُقّه را
15 بمن تکفورِ استنبول با تحفِ بسیار ارسال کرد وگفت : اگر چنانک
دینِ شما حقّست تا علمای شما بیان کنند که درین حقّه چیست تا من
خراج را التزام نمایم ؛ تمامتِ ارکانِ دولت واعیانِ ملّت در سرِّ آن
18 حُقّهٔ محرم حیران ماندند وسرگردان شذند ؛ فرموذ که تا پروانه
این حقّه را بر گیرذ وبعلما وشیوخ وقضاةِ قونیه عرضه دارذ تا بیان
کنند که درین حُقّهٔ مختوم چیست؟ وچون مقتدای دینِ ما ایشانند
وچندین ادرارات وجهات در تحتِ تصرّفِ ایشان ، بایذ که این

4 زمان KZ : + ما B || 6 کرد KZ : کرده B || 10 کنار KZ : کناره B ||
15 اگر KZ : اگرچه B

مشکل را حلّ کنند تا صدقِ ما در حقِّ ایشان مضاعف شوذ ، همگان
در شرحِ آن سرِّ مکتومِ حقّهٔ مختوم قاصر ماندند ؛ عاقبت صاحب
3 شمس الدین مصلحت چنان دیذ که ملازمِ حضرتِ سلطان بزیارتِ
مولانا روذ ، این سرِّ مکتوم را ازو معلوم کنند که درین زمان کاشفِ
مشکلاتِ غیبی وعینی اوست ؛ تمامتِ امرا از حیلهٔ سلطان بی خبر
6 بوذند ؛ بجمعهم سوار گشته بحضرتِ مولانا آمذند وآن روز خلقِ
عالم درآن محفل حاضر بوذند ؛ چون سلطانِ اسلام حقّهٔ
زرّین را در پیشِ آن پادشاهِ دین نهاذ وحضرتِ شیخ صلاح الدین
9 در جنبِ مولانا مراقب نشسته بوذ ؛ حضرتِ مولانا فرموذ که شیخِ ما
سرِّ حُقّه را بیان فرمایذ ؛ شیخ صلاح الدین سر نهاذ و بعد از آن
فرموذ که ای سلطانِ اسلام ! جانورِ بیچاره را چرا محبوسِ حُقّه
12 کرده و مار بچّهٔ را یارِ خوذ ساختهٔ ؟ رمردان را امتحان کردن از طریقِ
مروّت دورست ؛ چه این مردِ خذا را که بزیارتِ حضرتش مشرّف
گشته ، بر سرایرِ حُقّههای آسمانها وذرایرِ زمینها وضمایرِ آفرینش
15 اطّلاعی هر چه تمامتراست و بر کنوزِ رموزِ الٰهی وقوفی هر چه
بیشترست ؛ فی الحال شیخ نعرهٔ بزذ وبسماع شروع فرموذ ؛ همانا که
سلطان سر باز کرده با خواصِّ حضرت مریذ وبنده شذند وصاحب
18 شمس الدین را شکرانها داذه در تعظیمِ او بیفزوذ وانصاف داذ که در
ممالکِ عالم ملکِ مثلِ او سلطانِ سترکِ وعارفِ واقف نیست ؛

---

1 شوذ KZ : — B || 2 مکتوم KB : مکتوب B || مکتوم B : + و K
10 و KZ : — B || 14 ذرایر KB : + و Z || 16 بیشترست ZB : بیشست K || 18
|| بیفزوذ KZ : بفزوذ B || 19 سلطان KZ : سلطانی B

در خلوت سلطان فرموده باشد که جائی که مریدانِ او را این قوّت وقدرت باشد تا عظمتِ سیرت وبصیرتِ او را که تواند در یافتن وبسرِّ پاکِ او که خواهد مطّلع شدن؟ 3

(٥/٦) همچنان منقولست که روزی اکابرِ شهر بنیازِ تمام از حضرتِ مولانا التماسِ تذکیر کرده بوذند؛ از کرمِ عمیم وحلمِ عظیم اجابت فرموده بتذکیر مشغول شده بسی مردم که بیهوش شدند وعاشقانِ 6 مخلصِ جان داذند و آن روز شیخ صلاح الدین حاضر شده بوذ، تواجد نموده از حدّ بیرون شورها کرد وسماع کنان بیرون آمدند؛ خوذ همان بوذ که دیگر بالای منبر نرفت وگویند: چندانک حضرتِ مولانا 9 بصحبتِ شمس الدینِ تبریزی وصول یافت ومصاحبت نموذ، ترکِ تدریس وتذکیر کرده اصلا بوعظ شروع نکرد و آن روز سببِ استدعای محبّانِ مخلص واشارتِ شیخ صلاح الدین نوبتی دیگر وعظ فرموذ 12 وختم کرد

(٥/٧) الحکایه: همچنان منقولست که روزی حضرتِ مولانا در آن غلباتِ شور وسماع که مشهورِ عالمیان شده بوذ از حوالیٔ زرکوبانِ 15 شهر می گذشت، مگر آواز تقتقِ ضربِ ایشان بسمعِ مبارکش رسیده از خوشیٔ آن ضرب شوری عجب در مولانا ظاهر شد وبچرخ در آمد؛ همانا که شیخ را از عالمِ غیب الهام شد که بیرون آی که 18 مولانا در چرخ است وخلایقِ بسیار گردا گردِ او حلقه بسته؛ شیخ

T, II, 153; H, II, 197 - 198 — ٥/٦-٧ Z ٢٠١ آ B ١٨٦ آ K ٥٣ ؛

1 - 2 قوت BZ ~ قدرت K || 8 کرد KZ: کردند B || 10 بصحبت KZ بخدمت B || 14 الحکایه BZ: — K || 15 حوالیٔ KB: حوالیان (!) Z

نعره زنان از دکّانِ خوذ بیرون آمذ و سر در قدمِ مولانا نهاذه
بیخوذ شذ ، حضرتِ مولانا اورا در چرخ گرفته بر روی و موی
3 مبارکش بوسها می داذ ونوازش می فرموذ ؛ همچنان شیخ از حضرتش
امان خواست که مرا طاقتِ سماعِ مولانا نیست ؛ از آنک از غایتِ
ریاضت ومجاهدت قوی ضعیف ترکیب گشته بوذ ، همانا که بشاگردانِ
6 دکّان اشارت کرد که اصلا ایست نکنند ودست از ضرب وا ندارند
تا حضرتِ مولانا از سماع فارغ شذن ، چه اگر اوراقِ زر پاره پاره
شوذ وریزه ریزه گردذ < و > نابوذ می شوذ ، ورسمِ آن صنعت
9 چنانست که بر زر ورق ضربهای معدود میزنند وچون از حدّ بگذرد
تلف وریزه می گردذ ؛ همچنان از وقتِ نمازِ ظهر تا هنگامِ نمازِ عصر
حضرتِ مولانا در سماع بوذ از ناگاه گویندگان رسیذند واین غزل را
12 سر آغاز فرموذ که

شعر (هزج)

یکی گنجی پدیذ آمذ درآن دکّانِ زرکوبی
15 زهی صورت زهی معنی زهی خوبی زهی خوبی

الی آخره

شیخ دیذ که تمامتِ دکّان پر زر ورق شذه بوذ ومجموعِ آلاتِ
18 زرکوبان زرّین گشته بیآنک ورقی پاره شوذ وچیزی تلف گردذ
وچون شیخ کانِ دو کون را در دکّانِ خوذ مشاهده کرد ، جامها را
بر خوذ چاک زذه فرموذ که دکّان را یغما کردند ؛ همان بوذ که از

1 دکان KZ : دوکان B || 3 از حضرتش BZ : از حضرت مولانا K || 5 مجاهدت BZ : مجاورت K || 8 نا بود B : تا KZ || 9 ضربهای KB : ضربها Z

سرِ دکّانِ دوکون برخاسته در صحبتِ خداوندگار روانه شد وحضرتِ
مولانا همان عشق بازی وعنایتها که در بارهٔ مولانا شمس الدینِ تبریزی
عَظَّمَ اللهُ ذِکْرَه می فرموذ در مظهرِ مُظهرِ او آن ولایت را مشاهده 3
کرده همان تعظیم وتفخیم را پیش گرفت وجانِ پاکِ بی قرارش
با او آرام یافت وده سال تمام موانست و مصاحبت نموده خلیفهٔ
حضرتش بوذ 6

(۸/۰) همچنان از حضرتِ سلطان ولد منقولست که روزی شیخ
صلاح الدین بحضرتِ والدم گفت که در اندرونِ من چشمهای نور
بوذ پوشیده ومرا از آن خبری نبوذ ؛ چشمِ مرا چنان گشوذی که 9
آن جمله نورها در پیشِ نظرِ من همچون دریا در جوش است

(۹/۰) همچنان روزی پدرم فرموذ که پیشِ شیخ صلاح الدین
ذکرِ مولانا شمس الدین مکنیذ وپیشِ چلبی حسام الدین ذکرِ شیخ 12
صلاح الدین مکنیذ ، اگرچه در میانِ انوارِ ایشان اتّحادِ کلّیست
وفرق نیست ، امّا غیرتِ الٓهی در کارست ونشایذ یاذ کردن که ادبِ
مشایخ اینست 15

(۱۰/۰) همچنان حضرتِ ولد فرموذ که روزی والدم درمعنیٔ
جنسیّت ونسبت معرفت می فرموذ ؛ گفت : سببِ محبّتِ مردم با همدگر
از جنسیّت ونسبت است ، نی سخنِ مجرّد ؛ چنانک گفت : 18

۸/۰-۱۰ Z ۲۰۱ ب B ۱۸۶ ب K ٥٥؛ zT, 155: H, II, 199

1 برخاسته BZ : برخاست K || 3 مظهر مظهر K : مظهر معلهر ZB || 7 همچنان KZ : — B || 9 کشودی KB : کشوذ Z || 11 همچنان BZ : — K || 14 یاذ Z : — KB || 16 همچنان BZ : — K || 17 فرموذ KZ : + و B

شعر (رمل)

چیست جنسیّت یکی نوعِ نظر که بدآن یابند ره در همدگر
3 چون بهشتی جنسِ جنّت آمدست هم ز جنسیّت شود یزدان پرست
موجبِ ایمان نباشد معجزات لیک جنسیّت کند جذبِ صفات

همچنان خلقی که بعالمِ انبیا و اولیا روی آورده اند از آنست که
6 جزوِ پیغامبرانند، بدآن سبب وجنسیّت روی آورده اند، کَمَا قَالَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: اَللّهُمَّ اهْدِ قَوْمِی اَیْ اَجْزائی

شعر (رمل)

9 گفت پیغامبر شما جزوِ منید جزو را از کل چرا بر می کنید

(١١/٥) همچنان شیخ صلاح الدین دم بدم بحضرتِ پدرم حکایت می کرد که من چنین نورهای عجب می بینم والوانِ نورها می شمرد؛
12 روزی از حضرتِ پدرم سؤال کردم که شیخ را برای این دوست می داری که تفرّجِ انوارِ شما میکند؛ فرمود که نی بلک برای مناسبت وجنسیتِ خاص دوستش می دارم؛ چنانک بحکمِ جنسیّت کهربائی کاه را
15 می رباید؛ زیرا که میانِ هر دو مناسبتی هست واصلا چیزهای دیگررا

T, II, 156; H, II, 200 — ١١/٥ Z ٢٠٢ آ B ١٨٧ آ K ٤٥٥

3 b شوذ BZ : بود K || 5 همچنان KZ : — B || 9 b چرا BZ : جدا K || 10 بحضرت BZ : حضرت Kh — K || 11-12 حکایت ... پدرم BZ Kh: — K || پدرم KhZ : والدم B || که KhZ : — B || 12 روزی KZ: — B || می داری BZ : دارم K || 13 بلک KB ~ برای Z

2-3 چیست . . پرست : MN، ج ٦، ص ٤٤٣ - ٢٩٩٢/٤٤٢ ، ٢٩٨١؛ MA، ص ٣/٦٢٢ ، ٦٢١ / ٢٧

4 موجب... صفات : MN، ج ٦، ص ١١٧٥/٣٤١ ؛ MA، ص ٥/٥٨٠

نمی رباید ؛ از آنک میانِ ایشان مناسبتی نیست ؛ همچنان اگر اشتر
بچهٔ را که در پیِ ماذر گرگینِ خوذ میدوذ ، اگر کسی هزار دیناری
اسپی تازی آورذ وبگویذ که البتّه در پیِ این اسبِ تازی دوان شو و ازو
پرهیز کن ، هرگز ندوذ ودر پیِ او نروذ ؛ همچنان کسی ماذرِ خوذ را
برای آن دوست نمیدارذ که بذو نان و حاوا میدهذ . بلکه برای
مناسبت دوست می دارذ ؛ اکنون معلوم شذ که محبّت از مناسبت
است که بعد از زمانی آن محبّت پشیمانی بار نیاورذ و اگر پشیمانی وپریشانی
بار آورذ آن محبّت تزویر باشذ، محبّتی باشذ مبنی بر غرضی و عَرَضی ؛
چه محبّتِ مناسبتِ حقیقیرا هرگز پشیمانی نیست نه در دنیا ونه در آخرت ؛
چنانک دوستانِ غرض را در آخرت تمنّائی یا < وَیْلَتی > وَلَیْتَنی
لَمْ اتَّخِذْ فُلانًا خَلیلاً (۲۸/۲۵) خواهند بوذن ؛ امّا صفت
محبّانِ متّقی اینست که اَلْأخِلاّءُ یَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ
إلاَّ اَلْمُتَّقِینَ (۶۷/۴۳)

(۵ / ۱۲) همچنان مقرّبانِ صحبت وقرینانِ قربت چنان روایت
کردند که اوقات حضرتِ شیخ صلاح الدین بسوی متوضّا میرفت
تا طهارتی کنذ ؛ اکابرِ اصحاب می شنیذند که آنجایگاه سخنی میگفت وتشنیع
میکرد ؛ گوش نهاذندی که چه می گویذ وبا که می گویذ ؛ می گفت
که خذاوندا درینجایگاهم نیز نمی گذاری که بیاسایم واز حضرتِ تو
عظیم شرمنده می شوم ؛ بس کسانیرا می دانم که درعشقِ تو میسوزند

T, II, 157; H, 201 ۱۲/۵Z ۲۰۲ب B ۱۸۷ T K ۴۵۶

4 کن KZ : که B || 5 می دهد KB : دهذ Z || 7 که KZ : — B || 11 لم KZ : — B || اتخذ Z : اتخذت KB || 14 همچنان BZ : الحکایه K

و در خلوات شب و روز از ریاضت و مناجات و شبخیزیها نمی آسایند
تا بذآن مشاهده شایند. خوذ بذیشان التفات نمی کنی وکارشان را نمی
3 سازی و نیم ساعتی بذیشان نمی پردازی ودر چنین محلّی مرا مخلّی نمی نهی
و بانوار پاکِ خوذ مرا مُحلّی می گردانی، همچنان نعرهٔ زذی و ساعتی
بی خوذ ماندی. تا بر داشته بتماشی بردندی

6 (۵ ۱۳) همچنان حضرتِ ولد نقل فرموذ که در دمشق پذرم را
محبوب یاری بوذ از اولیای کاملِ خذا، شیخ حمید الدین نام و پذرم
او را عظیم دوست می داشت؛ چون حضرتِ پذرم از دمشقِ مبارک بسوی
9 روم عزیمت فرموذ. گفتم: شیخ حمید الدین را باهم بستانیم؛ فرموذ که
شیخ صلاح الدینِ ما بقونیه است، نشایذ او را آنجا بریم که دو ولیّ
خذا همچون دو شیرند؛ در یک موضع نگنجند؛ پرسیذم که شما
12 چون می توانیذ ساختن؟ فرموذ که پذرِ مشفق با همه فرزندانِ خوذ
می تواند ساختن. امّا فرزندان با همدیگر نسازند؛ چنانک یعقوب
علیه السلام با فرزندانِ خوذ می ساخت، امّا براذرانِ یوسف اورا
15 نمیخواستند ورشکها می بردند؛ در قرآنِ مجید نظر کن تا از سرِّ حال
واقف شوی

(۵ ۱۴) همچنان منقولست که روزی از حضرتِ مولانا سؤال
18 کردند که عارف کیست؟ گفت: آنک از سرِّ تو سخن گویذ وتو خاموش
باشی وآن حضرتِ شیخ صلاح الدین است عَظَّمَ اللهُ ذِکْرَه؛ همچنان پیوسته

۵ ۱۳ - ۱۴ Z ۲۰۲ ب B ۱۸۷ ب K ۴۵۶ - ۴۵۷
T, II, 158 - 159; H, 201 - 202

1 شبخیزیها Z : شبخیرها KB || 8 اورا KB : — Z || 10 نشایذ KZ : + که B || 15 نمی خواستند BZ : نخواستند K || 17 همچنان KB : — Z || 18 که KZ : = B || 18 کیست KZ : —B

از عالمِ غیب الغیب خبرها داذی واز سرایرِ ضمایرِ یاران باز گفتی واز سرِّ سرِّ چیزهای مُغْلَق اعلام فرموذی که صاحبِ آن سرّ در آن سیران حیران گشتی 3

(۵ / ۱۵) همچنان منقولست که روزی حضرتِ ولد از حضرتِ مولانا سؤال کرد که پیش ازین خدمتِ شیخ صلاح الدینِ ما پیوسته از انواعِ انوارِ غیبی که مشاهده می‌کرد خبری می‌داذ که اینک دریای 6 نورِ سپیذ دیذم ، باز می‌گفت: یک دریای نورِ کبوذ می‌بینم، باز می‌گفت که نورِ سبز می‌بینم و نورِ زرد می‌بینم ؛ نورِ دخانی می‌بینم واینک دریای نورِ سیاه موّاج گشته است ؛ درین زمان هیچ نمی‌فرمایذ ونشانی نمی‌دهذ، 9 مگر که محجوب شذ ؛ فرموذ که حاشا ، بلک آن زمان مَرَّةً بعد اُخْرى انوارِ معدود می‌دیذ واز هر یکی علی حده خبری می‌داذ ؛ درین حالت چنان مستغرقِ دریای انوارِ ربّانی شذه است که هیچ نمی‌تواند 12 در بیان آوردن وخبر داذن و صورتی بستن

شعر (متقارب)

چه صورت کنیمت که صورت نبندی 15
که کفّ است صورت ببحرِ معانی

(۵ / ۱٦) الحکایه: همچنان اصحابِ عظام وخلفای کرام اَسْکَنَهُمُ اللهُ دارَ السلام روایت چنان کردند که چون خدمتِ سیدی تاج الدین ابن

۵/ ۱۵ – ۱٦ Z ۲۰۲ ب – ۲۰۳ آ B ۱۸۷ ب K ٤۵۷ – ٤۵۸
T, II, 159 ; H, II, 202 – 203

4 همچنان K : — BZ ‖ 5 خدمت BZ : حضرت K ‖ 7 یک K : — BZ ‖ نور سبز می بینم KZ : — B ‖ 11 خبری KB : — Z ‖ 12 حالت Z : حال KB ‖ هیچ KB : — Z ‖ 13 خبر KZ : خبری B ‖ 14 شعر KZ : بیت B

سیدی احمد الرفاعی رحمة الله علیه با جماعتی درویشان وجلنگ پوشان
ومولّهان بشهرِ قونیه رسیذند؛ اکابرِ شهر و امرا وعوام النّاس و اربابِ
3 فتوّت استقبال کرده در مدرسهٔ جلال الدینِ قرا طائی فروذ آوردند
و اغلب مردم سَغبهٔ آن جماعت گشته رغبتی عظیم نموذند؛ از آنک
در آتش.در آمذن و آهنِ گرم را در دهان کردن و مار خوردن وخون
6 عرق کردن و بروغنِ جوشان وضو ساختن وشعبذهای گول گیر مثلِ
شکر ساختن وموم را لاذن کردن واز تازیانه خون چکانیذن وکرّهٔ
خر سوار شذن وغیره واینچنین کارها را مردمِ قونیه کم دیذه بوذند؛
9 ایشان را عجیب وغریب می‌نموذ وعوام آن را کرامات تصوّر می‌کردند؛
چه پیشِ کُمّلِ رجال وارباب حال نموذنِ خرقِ عادات واظهارِ
کرامات ظرافتِ محض است، اللّهم مگر برای مصلحتی ودعوتی واشارتی که
12 از غیب رسذ، وگویند ابتلا وعقوبتِ انبیا در حبسِ وحی است وابتلا
وعقوبتِ اولیا در اظهارِ کرامات وبعضی عرفا آن شعبذهارا فُتاتِ
فقرا ورُفاتِ شیوخ گویند وآن نیز وقتی باشذ که طلقِ محلول وروغن
15 ماء العنب وپیهِ قنافذ وضفادعِ برّی بکار نبرد ودر جلبِ منافعِ شمسی
قمرِ مفلوج را استعمال نکنذ وآنچ بذآن ماند؛ مگر در آن وهلت
خواتینِ شهر باتّفاق بحضرتِ حرم مولانا کرا خاتون آمذه التماس
18 نموذند که بمدرسهٔ قرا طائی رفته آن جماعت را تفرّج کنند. بعد از
الحاحِ بسیار ولابهای بی‌حدّ از سرِ شرمساری برخاست وبی اجازتِ

5 در آمذن KZ : در آمدند B ‖ 5-6 ومار . . . کردن KB : — B ‖
7 موم را KB : موم Z ‖ خون K : آب ZB ‖ کرّه Z : کوره KB ‖ 8 واینچنین
کارها K : — BZ ‖ 10 پیش BZ : + ایشان که K ‖ حال KZ : حال اند K ‖
11 محض است KB : + منهی Z ‖ 14 نیز KZ : + آن B

حضرتِ مولانا بدآنجا رفتند؛ اتّفاقا آن روز حضرتِ مولانا با جمعِ
یارانِ کرام بجانبِ مسجدِ مرام رفته بوذ؛ شبهنگام چون بمقامِ خوذ
باز آمذ ازآن حرکت انفعالِ عظیم نموذه از سرِ غیرت بر روی کرا 3
خاتون تیز تیز نظر کرد وفرموذ که زهی سرد! درحال کرا خاتون
افتاذ وبیخوذ شذ، بعد از ساعتی لرزان برخاست وگریان در پای
شیخ صلاح‌الدین سر نهاذ وفریاذ کرد که مرا درین کار رغبتی نبوذ، 6
البتّه خواتینِ شهر مرا شرمسار کردند، از برای خذا شفاعتم کن ومرا
از خشمِ خذاوندگار برهان

9 شعر (رمل)

عفو فرما بر قصورِ فهمها ای ورای عقلها ووهمها
رَبَّنا إنّا ظَلَمْنا ظلم رفت رحم فرما ای رحیمیهات زفت

هماناکه حضرتِ شیخ صلاح‌الدین سرِ مبارکِ خوذ را باز کرده سر 12
نهاذ وبشفاعت بپایمچان ایستاذ؛ فرموذ که تیر ازکمان برجست. امّا
از زحماتِ آن جهانی سلیم باشذ واز رحمتِ مرحومان محروم نماند؛
درحال مرضی عجب در جسمِ مبارکش ظاهر شذ وبرودتی طاری گشت 15
واز حدّ بیرون لرزیذ ونالیذ که در شرح آیذ؟ وچندانک عمرِ ایشان
بوذ اصلا وجودِ او گرم نشذ واز معالجاتِ آن تمامتِ اطبّای حاذق
عاجز گشتند واز درمانِ آن در ماندند؛ چنانک در ایّامِ تمّوز پوستینِ 18

---

6 وفریاذ کرد که KBZh : — Z || 13 برجست Z : رفت، وجشت KB || 17 تمامت KZ : — B || 18 پوستین BZ : پوستینی K

11 ربنا... زفت : MN، ج ۵، ص ۲۵۵/۴۰۱۰؛ MA، ص ۴۴۲/۱۴

برطاسی پوشیذه مقرمهٔ ابریشیمین بر سر کردی و پیوسته در اندرونِ
خرگاه از پیشش منقلِ آتش کم نبوذی ودر روزِ روشن شمع بر می‌کرد
3 ودر آن حالت کراماتِ ظاهرش فاش بوذ ، ضمایر واسرارِ مردم را می‌گفت
و اکابرِ شهر وخواتین معتقد ومریدش بوذند وتا دمِ باز پسین از گوشهٔ
خوذ بیرون نیامذ مگر که شبها بحمّام رفتی وخلایق بانواعِ بندگیهاش
6 می‌کردند وهمچنان حضرتِ سلطان ولد وچلبی حسام الدین قدّس الله
سرّهما او را مُعظَّم ومُبَجَّل می داشتند وحقّ ماذری را بجای می‌آوردند

(۵ / ۱۷) الحکایه : همچنان در نقلست که والدهٔ شیخ صلاح الدین
9 لطیفه خاتون رضی الله عنها وفات یافته بوذ ؛ چون در لحد نهاذند
ودفنش کردند وخلایق بجمعهم باز گشتند ، شیخ زمانی برسرِ گورِ
او توقّف فرموذ ، حضرتِ مولانا اشارت فرموذ که بیا تا برویم ،
12 شیخ سر نهاذ وگفت : بر من حقوقِ بسیار دارذ ؛ میخواهم که او را
از عقباتِ سؤال واهوالِ گور وهیبتِ منکر ونکیر برهانم ، آنگه بروم
واز حضرتِ شما استدعا میکنم که در وحشتِ گور ، بی مونسِ حور
15 نباشذ ؛ بعد از ساعتی تبسّم کنان روانه شذ

(۵ / ۱۸) همچنان منقولست که روزی حضرتِ مولانا فرموذ که
آن قُلف را بیاورند ودر وقتِ دیگر فرموذ که فلانی مفتلا شذه است ؛
18 بو الفضولی گفته باشذ که قُفل بایستی گفتن ودرست آنست که مبتلا
گویند ؛ فرموذ که موضوع آنچنانست که گفتی ، امّا جهتِ رعایتِ

۱۷/۵ - ۱۸ Z ۲۰۳ ب - ۲۰٤ آ B ۱۸۸ ب K ٦٠؛
T, II, 163; H, II, 205 - 6

---

4 شهر و KZ : — B ‖ 5 بندگیهاش KB : بندگیها Z ‖ 17 وقت KB : وقتی Z ‖
19 موضوع KZ : موضع

خاطرِ عزیزی چنان گفتم که روزی خدمتِ شیخ صلاح‌الدین مفتلا گفته بوذ وقُلْف فرموذ و راست آنست که او گفت؛ چه اغلبِ اسما ولغات موضوعاتِ مردم در هر زمانی است از مبدأ فطرت 3

(٥ / ١٩) همچنان از یارانِ قدیم منقولست که چون حضرتِ سلطان ولد عَظَّمَ اللهُ ذِکْرَه مراهق شذ و بدرجهٔ باوغ رسیذ؛ حضرتِ مولانا دخترِ شیخ صلاح‌الدین فاطمه خاتون را بسلطان ولد 6 نام‌زذ کردند وحضرتِ مولانا پیوسته فاطمه خاتون را کتابت وقرآن تعلیم می داذ ، از غایتِ عنایتی که در حقِّ او داشت

9 (٥ / ٢٠) همچنان روزی فرموذ که فاطمه خاتون رضی‌الله عنها وعن ابیها چشمِ راستِ منست وخواهرش هدیّه خاتون چشمِ چپِ منست و تمامتِ زنانِ مستوره که بزیارتِ من مشرّف می شوند، پیشِ 12 من نیم روی می آیند غیر از فاطمه خاتون وخواهرش که تمام روی می آیند واز برای لطیفه خاتون که ماذرشان بوذ ، گفت : ذاتِ لطیفه خاتونِ ما لطیفهٔ مصوّرِ خذاست ، ازآنک سَمِیِّ ماذرِ شیخ است 15 قَدَّسَ اللهُ لطیفتَها

(٥ / ٢١) همچنان روزی درمیانِ اصحاب فرموذکه چون فاطمه خاتون را ببهاء‌الدینِ ما عقد کردند تمامتِ فرشتگانِ مقرّب وحورانِ 18 فرادیسِ اعلی شاذیها می‌کردند و نَقّارَها می زذند وهمگان سماع کنان بهمدیگر تهنیتِ عروسی می‌داذند وهمچنان در شبِ اوّلِ عروسی همین غزل را سرآغاز فرموذ که

T, II, 164; H, II, 206 ‏ ٥/١٩ - ٢١ Z ٢٠٤ آ B ١٨٨ ب K ٦٠؛

1-2 چنان ... او گفت BZ : چنان گفت K ‖ 3 مردم B : مرحوم (!) Z — K ‖ زمانی BZ : + مردم K ‖ 4 همچنان KB : — Z ‖ 7 نام‌زذ KB : نام زاذ Z ‖ قرآن BZ : قراءت K

شعر (رجز)

باذا مبارک در جهان سور وعروسیهای ما
3 سور وعروسی‌را خذا ببریذه بر بالای ما
إِنَّ ٱلقُلُوبَ فُرِّجَتْ إِنَّ ٱلنُّفُوسَ زُوِّجَتْ
إِنَّ ٱلهُمُومَ اُخْرِجَتْ در دولتِ مولای ما
الی آخره

6 وهمچنان در شبِ زفاف این غزل را فرموذ که

شعر (مجتث)

مبارکی که بوذ در همهٔ عروسیها　　درین عروسیٔ ما باذ ای خذا تنها
9 مبارکیٔ شبِ قدر وماهِ روزه وعید　　مبارکیٔ ملاقاتِ آدم وحوّا
مبارکیٔ ملاقاتِ یوسف ویعقوب　　مبارکیٔ تماشـــای جنة المأوی
مبارکیٔ دگر کآن بگفت در نایذ　　نثارِ شاذیٔ اولادِ شیخِ ومهترِ ما
12 بهمدمیٔ وخوشی همچوشیر باذ وعسل　　باختلاط ووفا همچو شکّر وحلوا
مبارکیٔ تبارک ندیم وساقی باذ　　برآنکه گویذ آمین برآنکه کرد دعا

(ه / ۲۲) همچنان حضرتِ فاطمه خاتون را کرامات ظاهر وباطن
15 بی‌حدّ بوذ، اغلبِ ایام صایم الیوم وقایم اللیل بوذی ودر دوسه روز
باری افطار کردی؛ وطعام را بدرویشان ویتیمان وعورتانِ بیوه ایثار
کردی ومحتاجان را پیراهن وبارش بخشیذی وهمیشه قلیل الأکل والنوم

T, II, 165; H, II, 207　　Z۲۲/ه ۲۰۴ ب B ۱۸۹ آ K ٤٦۲

6 که KZ : — B || شعر KB : — Z || 12 a وخوشی Z : خوشی KB || 13 b که کوید KBZh : کوید Z || 15 بوذی KZ : — B || 16 عورتان KDZ : عور زنان Kh

و الکلام بوذی و صور غیبی را که روحانیان سماوات اند بدیذهٔ سر
محسوس مشاهده کردی و هم محبّان خوذ را که لایق آن حال بوذندی
نموذی. چنانک خدمت گرجی خاتون و گوماج خاتون ودختر پروانه را 3
نموذ در شهر توقات و بر ضمایر مردم اطّلاع عظیم داشتی ودر صغر
سن که ابن غَیْر آسن (۱٥/٤۷) بوذ لمحهٔ ولحظهٔ از حضور
حضرت مولانا خالی نبوذی و پیوسته از دهان مبارک ایشان معارف 6
غریب و معانیٔ عجیب یاذ گرفتی ودر حصول ولایت و تربیت وطهارت
ذیل وعفّت مُرَبّای آن سلطان مُربّی بوذ ودستکار کنار حضرت او

(٥ / ۲۳) همچنان حکایت مشهورست که روزی حضرت شیخ 9
صلاح الدین جهت عمارت باغ خوذ مگر مُشاقان ترک بمزدوری
گرفته بوذ. حضرت مولانا فرموذ که افندی یعنی خذاوند صلاح الدین
در وقت عمارتی که باشذ مشّاقان رومی بایذ گرفتن ودر وقت خراب 12
کردن چیزی مزدوران ترک. چه عمارت عالم مخصوص است برومیان
و خرابیٔ جهان مقصورست بترکان. وحق سبحانه و تعالی چون ایجاد
عالم ملک فرموذ اوّل کافران غافل را آفریذ وایشان را عمر بسیار 15
وقوّت عظیم داذ تا همچون مُشاقان مزدور بی خبر درعمارت کردن عالم
خاک کوشیذند و بسی شهرها وقلاع برقلل جبال وبقاع برقُمّهٔ
تلال که معمور کردند تا همچنان بعد القرون آن عمارتها نموذج آخریان 18
شذ وباز تقدیر الهی چنان تدبیر فرموذ که اندک اندک آن عمرانات

T, II, 165; H, II, 207 ٥/۲۲ Z ۲۰٤ ب B ۱۸۹ T K ٦۲٤

1 روحانیان BZ : روحانیات K || 7 حصول KZ : حضور B || 13 کردن ZK :
کردی B || 15 فرموذ KZ : فرموده B || 16 همچون KZ : همچو B || 18 نموذج KZ :
انموذج B || 19 شذ BZ : بود K || عمرانات BZ : عمارت K

بکلّی خراب ویباب شوذ ومندرس گردذ گروهِ ترکان را آفرید تا بی
محابا وشفقت هر عمارتی که دیذند خراب کردند ومنهدم گردانیذند
3 وهنوز می‌کنند وهمچنان یومًا بیوم تا قیامت خراب خواهند کردن ،
وعاقبة الامر خرابیٔ شهرِ قونیه هم در دستِ ظلمهٔ ترکانِ بی رحم
خواهند بوذن والحالة هذه آنچنان شذ که فرموذه بوذ

6 (۵ / ۲۴) الحکایه : همچنان از کبارِ اصحابِ اخیار منقولست که
در زمانِ باچو خان شهر قونیه را لشکرِ عظیم محاصرت کرده بوذند ؛
شهریان بجمعهم بحضرتِ مولانا التجا آورده استعانت می‌خواستند وطلبِ
9 استغاثت می‌کردند که هنگامِ مرحمت ودستگیریست ؛ حضرتِ مولانا
فرموذ که هیچ مترسیذ که حق تعالی شما را بحضرتِ شیخ صلاح‌الدین
بخشیذ واین شهررا تا قیامِ ساعت وساعتِ قیامِ قتل وشمشیرِ مغل
12 نخواهند بوذن وهرکه قصدِ قونیه کنذ از زخمِ ما خلاص نیابذ
وچندانک جسمِ مبارکِ مولانای بزرگ عَظَّمَ اللهُ ذِکْرَه درین
خاک مدفونست ، این ملک از جمیعِ آفات محصون ومصونست واین
15 شهررا در عالم شهرتی عظیم خواهذ بوذ واعقابِ ما دایما درآنجا سلامت
باشند اِنْ شآءَ اللهُ تعالی

فصل

18 (۵ / ۲۵) همچنان این کلمهٔ چند برین ترتیب عبارتِ شیخ
صلاح الدین است قَدَّسَ اللهُ سرّه العزیز که روزی فرموذ : بدانیذ

T, II, 167; H, II, 209 — ۵/۲۴ - ۲۵ Z ۲۰۵ آ B ۱۸۹ ب K ۶۳؛

1 ومندرس کردذ BZ : — K || 3 خراب BZ : — K || 11 قیام ساعت KZ : قیام B || شمشیر KB ~ مغل Z || 17 فصل ZB : — K || 18 همچنان K : — BZ ||
19 فرموذ KZ : + که B

وآگاه باشیذ که ولیِّ خذا کانِ رحمتست که همهٔ خلق ذوق وراحت
ورحمت از وجودِ ظاهرِ او می برند واز نورِ او زنده می گردند و نورِ
او کم نمی‌شوذ وهرکه را این صفت نیست ولیّ خذا نیست، سماعِ 3
صاحب دل حضورست که اورا با حقّ است وکسی که، کلامِ حق شنوذ
از حق ، آن را چون توان حلال یا حرام گفتن؟ صفتِ ولیّ خذا
آن باشذ که سینهٔ اورا بشکافند که أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ 6
(١/٩٤) ودر سینهٔ خوذ نظر می کنند ودریائی از نور می‌بینند وبذآن
دریا عشق‌بازی می‌کنند وبعد ازآن فرموذ که عجب درین ولایت کسی
باشذ که سخنِ ما را فهم کنذ ، حضرتِ مولانا فرموذ که بلی ، شکستگان 9
ودرویشان ؛ زیرا که هرچه می فرموذ از سرِ سرِّ حال بوذ ؛ اهلِ
قال را در آن قیل مدخل نبوذ واللّهُ اَعْلَم

(٥ / ٢٦) همچنان منقولست که روزی در حضرت مولانا جماعت 12
صوفیان از کرامات وسلوکِ ابا یزید وجنید رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِمَا
شرح می‌کردند وبمدحِ شیوخِ سلف مشغول گشته بوذند ؛ همانا که
حضرتِ مولانا فرموذ که چون وجودِ مبارکِ شیخ صلاح‌الدینِ ما درین 15
دور درمیانِ ما حاضراست وبر سرایر همگان ناظر ، علی‌الیقین که نورِ
جنید وابا یزید با ماست وچیزی زیاده

شعر (هزج) 18

چون هست صلاحِ دین درین جمع — منصور وابا یزید با ماست

تمامتِ یاران سر نهاذند واز سرِّ نهاذ شکرهای بی نهایت کردند

T, II, 169; H, II, 210 — ٢٦/٥ Z ٢٠٥ آ B ١٩٠ آ K ٤٦٤

6 باشذ که : KBZh باشذ Z || 10 می فرموذ KZ ، فرمود B || 10 همچنان : KB
— Z || در : KBZh — Z || 17 با ماست KB : ماراست Z || 19 دین KZ : الدین B

(٥ / ٢٧) همچنان روزی حضرتِ مولانا شمس‌الدینِ تبریزی در
حضورِ مولانا وشیخ صلاح‌الدین وکرامِ حاضر اللّهمّ قَدِّسْ سرّهم
3 این حدیث را بیان می‌کرد که قَالَ النّبیُّ عَلَیْهِ السّلام : لاصَلاةَ الاّ
بِالْقِراءَةِ وَقَالَ : لا صَلَوةَ إلاّ بِحُضورِ اَلْقَلْب ؛ فرموذ که قومی
گمان بردند که چون حضورِ قلب یافتند از صورتِ نماز مستغنی شذند
6 وگفتند طَلَبُ الوَسِیلةِ بَعْدَ حُصُولِ المَقْصُودِ قَبِیحٌ . برزعمِ ایشان
خوذ راست گرفتیم که ایشان را حال تمام روی نموذ وولایت وحضورِ
دل ، با این همه کمال ترکِ ظاهرِ نماز نقصانِ ایشانست ؛ این کمالِ
9 حال که ترا حاصل شذ . رسول را صَلّیَ اللهُ عَلَیْهِ وسَلَّمَ حاصل شذ
یا نشذ ؟ اگر گویذ : نشذ . گردنش را بزنند وبکشندش واگر گویذ :
آری ، حاصل شذه بوذ . گوئیم : چرا متابعت نمی‌کنی؟ چنین رسولِ
12 کریمِ بشیرِ بی‌نظیر السراج المنیر . فرموذ که اگر اینجا ولیّ از اولیای
خذا باشذ که ولایتِ او درست شذه باشذ برتقدیری که هیچ شبهت
نمانده باشذ واین فلان‌الدین که ظاهر نشذه است ولایتِ او ، آن ولی
15 ترکِ ظاهر کنذ واین مواظبت نمایذ بر ظاهرِ من ، بی رویِ این
فُلان‌الدین کنم وبرآن سلام نکنم ؛ بعد ازآن روی بشیخ صلاح‌الدین
کرد . گفت : چون می‌گویم ؟ شیخ صلاح‌الدین گفت : حکم تراست ؛
18 هرچه گوئی مارا جواب نیست وحالتی نی

T, II 169; H, II, 210 — ٥/٢٧ Z ٢٠٥ ب B ١٩٠ آ ٢٦٤ ؛

9 - 11 حاصل . . . آری KZ : — B ‖ 10 بزنند Z : بزنید K ‖ بکشند Z : بکشد K ‖ 11 چرا KB ~ متابعت Z ‖ 12 بشیر KZ : بشر B ‖ 13 باشد که KZ : + در B ‖ 13 - 14 برتقدیری . . . باشذ BZ : — K ‖ 15 این BZ : آن K ‖ 16 نکنم K : + و B ‖ 18 مارا K : مرا B

(۵ / ۲۸) همچنان از اصحابِ عظام چنان منقولست که حضرتِ
شیخ صلاح‌الدین بغایتی متّقی و متدیّن بوذ و محافظتِ دقایقِ ظاهرِ
شرایع می‌کرد که در بیان آیذ؛ مگر در قلبِ ایّامِ اربعینِ زمستان روزِ 3
جمعه فرجیِ مبارکش را شسته بوذند و بر بام انداخته، از ناگاه صلای
جمعه داذند و تن جامه‌اش بیکبارگی بسانِ حدید قدید گشته بوذ
ومنجمد شذه. همچنان بر تنِ مبارکِ خوذ پوشیذه بمسجد رفت؛ 6
جماعتی گفته باشند که برجسمِ مبارکِ شیخ مباذا که سرما زیان کند
و زحمت شوذ، فرموذ که زیانِ جسم از زیانِ جان و ترکِ امرِ
رحمان آسان‌ترست 9

شعر (رمل)

جانِ من طغرای باقی دارذ اندر دستِ خویش
این تنم امروز وفردائیست آن را مرده گیر 12

(۵ / ۲۹) همچنان حضرتِ خداوندگار قَدَّسَنَا اللهُ بِسِرِّهِ
العزیز بخدمتِ بزرگی بدست خطِّ مبارکِ خوذ همین کلمات را نبشته 15
بوذ که:

بر رای عالی معلوم باشذ که آنچ شیخ صلاح‌الدین می فرموذ که
باران رحمت بر می‌آیذ، جامها تر نمی‌کنذ؛ لیکن دل وجان را پاک می‌کنذ 18
ولطیف ومنوّر وروشن می‌کنذ؛ دی جماعت آمذه بوذند. باران می‌باریذ

T, II, 170-71; H, II, 211-2 ٤٦٦ - ٤٦٥ K آ ١٩٠ B ب ٢٠٥ Z ٢٩ - ٢٨/٥

4 مبارکش‌را KZ : مبارک B || 10 شعر KZ : — B || 13 همچنان KB : — Z || مبارکش را KZ : مبارک B || 15 مبارک KZ : — B || 17 باران KB : یاران Z || بر K : — BZ || وجان را ZB : — K

قوی سخت و با قوّت . هیچ سقف و دیوار حجاب نمی شذی ؛ بارانی
منوّرِ لطیفِ لطیف ؛ با خوذ می گفتم که چند هزار دستارها و فضلها
3 و فاضلات در عالم محروم ازین تا بدانند که کارِ عنایتِ شما دارذ وقبولِ شما ،
هر کرا قبول کردید ، فرموذ که آن بارانِ غیبی بوذ و بارانِ رحمت که
بر یارانِ معنی مُنْصَبّ و مُنْزَل می شوذ و همچنان انوار و امطارِ غیبی را
6 جز چشمهای غیب بین نمی بینند

شعر (رمل)

نیست آن باران ازین ابرِ سما هست ابری دیگر و دیگر سما
9 غیب را ابری و آبی دیگرست آسمان و آفتابی دیگرست
نآیذ آن الا که بر خاصّان پدیذ باقیان فی لَبْسٍ مِنْ خَلْقٍ جدیذ

(٣٠/٥) الحکایه : همچنان منقولست که چون دخترِ شیخ صلاح الدین
12 هدیّه خاتون را رضی الله عنها وعن ابیها می خواستند که بشوهر دهند
و شیخ صلاح الدین را از اسبابِ جهاز چنانک رسم است از اندک و بسیار
هیچ نبوذ و آن دختر در حرمِ مولانا می بوذ و همچنان چون بدرجهٔ بلوغ
15 رسیذ و بزرگ شذ حضرتِ سلطان ولد و چلبی حسام الدین سعی
می فرموذند که اورا بخدمتِ سلطان الکتّاب و استاذ السلاطین ، ابن بوّابِ
ثانی ؛ مقلهٔ ابن مُقلَهٔ جانی مولانا نظام الدین خطّاط دهند و از قلّتِ

٣٠/٥ Z ٢٠٦ آ B ١٩٠ ب K ٤٦٦؛ T, II, 172; H, II, 213

1 بارانی Z : باران KB ‖ 2 که BZ : — K ‖ فاضلات Z : فاضلان KB ‖ 13 صلاح الدین Z : — KB ‖ 13 از اندک و بسیار BZ : — K

9 نیست . . . سما : MN ، ج ١ ، ص ١٢٣/٢٠٣٤؛ MA ، ص ١٠/٥٣
9 ـ 10 غیب . . . جدید : MN ، ج ١، ص ١٢٤/٢٠٣٥ ـ ٢٠٣٦؛
٧/١ ص ٥٣ ، ٢٠

منال وجهاز در تردّد مانده بوذند ؛ باتّفاق این قضیّه را بحضرتِ مولانا
عرضه داشتند ، فرموذ که اُستا خاتون را از سرای گرجی خاتون آواز
داذند وخدمتِ استا خاتون زنی بوذ ولیّه و عالمه واستاذ و معلّمِ دختران 3
سلاطین بوذ ؛ فرموذ که بخدمتِ فرزندم گرجی خاتون رو و سلامِ ما را
برسان و کیفیّت احوالِ هدیّه خاتون را بازگو تا معاونت فرموده از
خواتینِ امرا و دختران خوذ جهازِ او را راست کنند و هر یکی هدیّه 6
خاتون را هدیّهٔ ارزانی فرمایند تا بعنایتِ شیخ صلاح الدین تخصیص یابند
وهمّتِ آن سلطان سایلِ حالاتِ دینی و دنیاوی وحامیٔ ایشان باشذ ؛
همانا که استا خاتون زنبیلی بر گردن بسته شَیئٌ لله کنان بسرای پاذشاه 9
دوید وسلامِ خداوندگار را رسـانیده حکایت را عرضه داشـت ؛
خواتینِ کرام بجمعهم اکرام نموده سر نهـاذند و بر آن التفات منّت
دارِ عظیم شذند و شکرهای بسیار کردند که حضرتِ خداوندگار عنایت 12
فرموده بچنان خیرات و خدماتشان اشارت فرموذ و ترغیب داذ ؛ فی الحال
ملکهٔ جهان گرجی خاتون بخزینه‌دارِ خوذ امر کرد تا دو سه پاره تخته
جامهٔها آورده پنج پنج پاره از هر نوعی پوشیذنی راست کرد وقربِ بیست 15
عدد گوشوارهای مرصّع وبیست عدد انگشترِ بهای قیمتی وطویله
وکلاه بند وکلاهِ زرّین ومقانعِ نفیس ودست ابرنجنِ مُکَلّل وغیرها
جمع کردند واز قالیها و پردها وقالیچهای نازنینِ گرجی وشیرازی 18
واقسرائی پیش آوردند وهمچنان سینی وتبسی و قازغان وکاسهای مسین
وچینی وهاون وشمعدانها وآلاتِ مطبخ علی التّمام که هر یکی بقدرِ بزرگیٔ
خوذ آورده بوذند چنانک عادتِ کرامِ کریم است ، بخدمتِ اُستا خاتون 21

4 فرزندم KZ : فرزند B || مارا KZ : ما Z || 7 خاتون را هدیهٔ KZ : — B ||
15 پوشیذنی KZ : پوشیذ B || 17 نفیس KZ : — B || 19 تبسی BZ : طبسی K

بتفصیل سپردند، تا بر استران سلطان بارکرده بمدرسهٔ مولانا آوردند؛
راویان حکایت چنان روایت کردند که قرب هفتاذ هزار درم سلطانی
3 تنها زرّینه آلت بوذ والباقی علی هذه القیاس؛ حضرت مولانا بشاشت
عظیم نموذه شیخ صلاح‌الدین را بغایت خاطر عاطر خوش شذ و در
حق ایشان دعوات مستجابات کرده، حضرت مولانا فرموذ تا مجموع
6 جهاز را مناصفه کرده نیمی بخدمت فاطمه خاتون والدهٔ چلپی عارف داذند
و نیمی را بهدیّه خاتون بخشیذه جهاز مقبل راست کردند وبخدمت مولانا
نظام‌الدین خطّاط عقد کردند و آن روز عروسیٔ عظیم بنیاذ کرده حق را
9 بمستحق رسانیذند وعظمت آن عروسی را سالهای بسیار اهالیٔ قونیه
هنوز می گفتند و این غزل را آن روز فرموذند

شعر (هزج)

12 مبارک باذ بر ما این عروسی	خجسته باذ ما را این عروسی
چو شیر و چون شکر باذا همیشه	چو صهبا وچو حلوا این عروسی
هم از برگ و هم از میوه ممتّع	مثال نخل و خرما این عروسی
15 چو حوران بهشتی باذ خندان	ابد امروز و فردا این عروسی
نشان رحمت وتوقیع دولت	هم اینجا و هم آنجا این عروسی
نکو نام ونکو روی ونکو فال	چوماه وچرخ خضرا این عروسی
18 خمش کردم که در گفتن نگنجد	که بسر شنست جان با این عروسی

2 راویان KZ : — B ‖ حکایت KB ~ چنان Z ‖ روایت KB : — Z ‖ قرب Z : قریب KB ‖ 4 عاطر KB : عواطر Z ‖ مستجابات KB : مستجاب Z ‖ 6 داذند Z : دارند KB ‖ 7 بخشیذه KZ : — B ‖ 8 عروسی را KZ : — B ‖ 13 a چو KZ: چون B ‖ وچون KZ : وچو B ‖ 15 چو... عروسی KB : — Z ‖ 16 نشان... عروسی KZ : — B

(۵ / ۳۱) همچنان خیارِ اصحاب و کبارِ احباب چنان روایت کردند که
حضرتِ شیخ صلاح الدین مدّتِ ده سال تمام در صحبتِ مولانا
ملازمت و مداومت نموده خلیفهٔ راستین و یارِ امینِ ایشان بوذ ؛ همانا که 3
چون مدّتِ ایّامِ عمرش بآخر رسیذ و زمانِ صحّت بنهایت انجامیذ از
قضا مزاجِ مبارکش منحرف شذ و بر جسمِ لطیفش ضعفی مستولی گشته
چندانک می رفت بیشتر می شذ و پیوسته حضرتِ خداوندگار عیادتش 6
می کرد و بر سرِ بالینِ مبارکش بنشسته کلماتِ غریب و اسرارِ عجیب
بیان می فرموذ ؛ روزی شیخ از سرِ نیاز و سرّ ناز فرموذ که تا حضرتِ
محمّد رسول الله هم لحدِ من نباشذ من از عالم بیرون نمی روم ؛ خدمتِ 9
خداوندگار التزام نموذ که من حضرتِ او را راضی کنم و شفیع شوم ، تو
ازآن مراد بر مراد باش و غم مخور ؛ بعد ازآن التماس نموذ که مرا دستوری
ده تا نقل کنم بشاذیِ تمام ؛ همانا که ملتمسِ او را اجابت کرده سه روز 12
بعیادتِ شیخ نرفت و بدستخطِ مبارکِ خوذ این چند کلمه را نبشته ارسال
فرموذ که یاذ می کنم خداوندِ دل و خداوندِ اهلِ دل ، قطب الکونین
صلاح الدین را مَدَّ اللّٰهُ ظِلَّه که شکایت می فرموذ ازآن مادّه که در 15
ناخنهای مبارکش متمکّن شذه است چندین گاه عَافَاهُ اللّٰهُ تعالی فَفِي
مُعَافَاتِهِ مُعافَاتُ الْمُؤْمِنِینَ اجمعین ، واحِدٌ کَا لالْفِ إنْ أعْمَرَ عَنِّي (؟)

شعر (هزج) 18

ای سروِ روان باذِ خزانت مرساذ ای چشمِ جهان چشمِ بذانت مرساذ
ای آنکِ تو جانِ آسمانیْ و زمین جز رحمت وجز راحتِ جانت مرساذ

T, II, 175; H, II, 215 ۳۱/۵ Z ۲۰۷ آ B ۱۹۱ ب K ۴۶۸

1 که BZ : — K || 3 نموده KB : نموذZ || 10 شوم KB : بشوم Z || 12 ده KB : + که Z || کرده Z : + و KB || 16 مبارکش KZ : مبارک B || 17 اجمعین Z : اجمع KB || اجمعین KBZ : + شعرالعربی Kh || واحد ... عنی : احتمال دارد که مصراعی باشد در بحر رمل

شعر (هزج)

خُبِّرْتُ بِاَنَّ مُمْرِضِي قَدْ مَرِضَا   استأهِلُ أَنْ اَكُونَ عَنْهُ عِوَضَا

3 أَسْأَلُكَ اِلَهِی أَنْ یَكُونَ الْمَرْضَا   بَرْدًا وَسَلامًا ونعما ورضا

شعر (رمل)

6 رنجِ تن دور از تو ای تو راحتِ جانهای ما
چشمِ بذ دور از تو ای تو دیذهٔ بینای ما

9 صحّتِ تو صحّتِ جانِ جهانست ای قمر
صحّتِ جسمِ تو باذا ای قمر سیمای ما

عافیت باذ تنت‌را ای تنِ تو جان صفت
12 کم مباذا سایهٔ لطفِ تو از بالای ما

گلشنِ رخسارِ تو سر سبز باذا تا ابذ
کآن چراگاهِ دلست وسبزه وصحرای ما

15 رنجِ تو بر جانِ ما باذا مباذا بر تنت
تا بوذ آن رنجِ تو چون عقل جان آرای ما

همچنان حضرتِ شیخ‌را معلوم شذ که هنگامِ رحلتست ، بصفای
18 تمام ورغبتِ کلّی وتوجّهِ خلیلانه ازعالمِ اشباح بلا مکانِ ارواح سفرکرد
وبمقصودِ جانی ومعشوقِ نهانی وصول یافت رُوحٌ حَنَّتْ وَرَنَّتْ

---

1 شعر B : دیکر K — Z ‖ 3 a المرضا KZ : الرصا B ‖ 4 شعر Z : — KB ‖
6-7 رنج ... بینای ما BZ : — K ‖ 14 وKZ : — B ‖ وKZ : — B ‖ 15 بر KZ :
در B ‖ 19 معشوق Z : معشوق B

3 برداً وسلاماً : قرآن ، سورة الانبیاء ۲۱/۶۹

فَدُعِيَتْ فأجَابَتْ. فِى مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِيكٍ مُقْتَدِرٍ (۵۴/۵۵)،
اَلَا اِنَّ اَوْلِيَاءَ اللّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُون (۱۰/۶۲)؛
همانا که حضرتِ مولانا بیامذ و سرِ مبارک را باز کرده نعره‌ها می زد 3
و شورها می‌کرد؛ فرموذ: بشارتها ونقّاره زنان آوردند و از نفیرِ خلقان
قیامت برخاسته بوذ و هشت جوق گویندگان در پیشِ جنازه می‌رفتند
وجنازهٔ شیخ را اصحابِ کرام برگرفته بوذند و حضرتِ خذاوندگار تا 6
تربتِ حضرتِ بهاء ولد چرخ زنان و سماع کنان می‌رفت وچندانی جامها
و فرجیها که یاران بگویندگان و نقاره زنان داذند، توان گفت؟
ودر جوارِ مقدّسِ سلطان العلما مولانا بهاء الدین ولد بعظمتِ تمام دفن 9
کردند قَدَّسَ اللّهُ سِرَّهم و أفَاضَ اللّهُ عَلَيْنَا بِرَّهُمْ و ذٰلك فی غرّة
شهر المحرّمِ المکرّمِ لسنة سبع وخمسین وستّمایه هجریه و همچنان در شبِ
عرس چندین غزلیّات و مرثیها که فرموذند وازآن مجموع یکی اینست 12

شعر (رمل)

ای ز هجرانِ فراقت آسمان بگریسته
دل میانِ خون نشسته عقل و جان بگریسته 15

چون بعالم نیست یک کس بر مکانت را عوض
در عزای تو مکان و لا مکان بگریسته

جبرئیل و قدسیان را بال و پر ازرق شذه 18
انبیا و اولیا را دیذگان بگریسته

6 کرام KZ : — B || 8 توان کفت K : — BZ || 11 هجریه KZ : — B

شه صلاح‌الدین برفتی ای هُمای گرم رو
هم کسی باید که داند برکسان بگریسته

3 الی آخره

(۵ / ۳۲) همچنان منقولست که روزی حضرتِ مولانا بفرزندِ خوذ سلطان ولد جهتِ فاطمه خاتون والدهٔ حضرتِ چلبی عارف مکتوبی
6 نبشته وصیّت فرموذ تا جانبِ عزیزِ اورا محترم دارذ ورعایتِ بی‌نهایت فرمایذ وترتیبِ آن ترکیب اینست :

وصیّت می‌کنم جهتِ رعایتِ شاه‌زاذهٔ ما وروشنائی دل و دیذهٔ ما
9 وهمه عالم که امروز درحِباله وحوالهٔ آن فرزندست وَكَفَّلَهَا زَكَرِيَّا (۳۷/۳) تا جهتِ امتحانِ عظیم امانت سپرده شذ ؛ توقّع است که آتش در بنیاذِ عذرها زنذ ویکدم ویک نفس نه قصد ونه سهو حرکتی نکنذ
12 ووظیفهٔ مراقبتی‌را نگرداند که درخاطرِ ایشان یک ذرّه تشویشِ بی‌وفائی وملالت درآیذ ؛ خوذ ایشان هیچ نگویند از پاک‌گوهریِ خوذ وعنصرِ شاه‌زادگی وصبرِ موروث بررشتهٔ که

15 شعر (خفیف)

بچّهٔ بط اگرچه دینه بوَذ آبِ دریاش تا بسینه بوَذ

امّا حذر از مرصاد واشهاد ومشهودِ ارواحِ الٓهی که مراقبِ
18 ذرّیاتِ طیّباتِ ایشانست که أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ (۵۲ / ۲۱) ؛

۵/۳۲ Z ۲۰۷ ب B ۱۹۲ آ K ۷۱؛ T, II, 178 ؛ H, II, 217

10 تا KZ : — B || 14 که KZ : کرا B || 15 شعر Z : — KB

الله الله الله الله الله الله الله الله الله و از بهر سپید روئی ابدیْ این پدر وازآنِ خوذ و ازآنِ همه قبیله خطرِ ایشان را عزیز عزیز دارذ و هر روزرا و هر شب را چون روزِ اوّل وشبِ گردک داند در صید کردن بدامِ دل و جان نپندارذ که صید شده است و محتاجِ صید نیست که آن مذهبِ ظاهر بینانست، یَعْلَمُونَ ظَاهِرًا مِنَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا (۶/۳۰) که ایشان نه ازآن عنصرند که کهنه شوند ؛ تصرّفِ عنایتِ ازلی ازآن وافرترست که در و دیوارِ ایشان منوّر و معطّر نباشذ که وَٱلتِّينِ وَٱلزَّيْتُونِ وَطُورِ سِينِينَ (۹۵ / ۱ ـ ۲) که قسم بجماداتیست که روزی قدمِ ایشان بدآنجا رسیده است تا مرتبه' یا علیُّ لوْ رأيتَ كَبَدِی يَنْجَرُّ عَلَى ٱلْأَرْضِ اَيْش تَصْنَعُ بِهِ ؟ قَالَ : لا اسْتَطِيعُ ٱلْجَوابَ يا رَسُولَ ٱللهِ ؛ أجْعَلُ جَفْنَ عَيْنِي مَأْوَاهُ وحَشْوَ فُؤادِی مَثْوَاهُ وأُعُدُّ نَفْسِي فِيهِ مِنَ ٱلْمُجْرِمِينَ ٱلْمُقَصِّرِين ، فَقَالَ النَّبِيُّ صلیَ الله علیه وسلم : فَاطِمَةُ بَضْعَةٌ مِنّي ، أوْلادُنا أكْبَادُنا تَمْشِي عَلَى ٱلْأَرْضِ ، آزارِ آن ارواح یک آزار نیست وصد نه هزار نی

شعر (هزج)

برخاستن ازجان وجهان مشکل نیست مشکل زسرِکوی تو برخاستن است

شعر (بسیط)

مَا ذا ٱلفِرَاقُ فِراقُ ٱلوَامِقِ ٱلكَمَدِ
هذا ٱلفِرَاقُ فِرَاقَ ٱلرُّوحِ وَٱلجَسَدِ

---

1 سپیذ ZK : سپیدی B || رونی KZ : روی B || 2 عزیز KZ : — B || 4 جان K : + وBZ || 6 تصرف B : نصرت KZ

شعر (هزج)

من خوذ دانم کز تو خطائی نایذ لیکن دلِ عاشقان بذ اندیش بوذ

3 و این وصیت را مکتوم دارذ و محفوظ و با هیچ کس نگویذ والله اعلم

(۵ / ۳۳) همچنان یارانِ محرم رحمهم الله چنان روایت کردند که در مابینِ حضرتِ سلطان ولد و حضرتِ کراکا اندکی انفعالِ خاطر شذه
6 بوذ ؛ همانا که حضرتِ مولانا مرحمت فرموذه در تمهیدِ عذرِ کراکا رضی الله عنها این مکتوب را بدستخطِّ مبارکِ خوذ نبشته بدستِ جمال الدینِ قمری ارسال فرموذ

9 شعر (بسیط)

رُوحِی بِرُوحِكَ مَمْزُوجٌ ومُتَّصِلٌ
وَكُلُّ عَارِضَةٍ تُؤْذِيكَ تُؤْذِينِی

12 خذای را جَلَّ جَلالُه بگواهی می آرم وسوگند می خورم بذاتِ پاكِ قدیمِ حق تعالی که هرچه خاطرِ آن فرزندِ مخلص ازآن خسته شوذ ده چندان غمِ شما غمِ ماست واندیشه ماست وحقوق واحسانها
15 وخذاوندیهای سلطان المشایخ ، مشرقِ انوار الحقایق ، صلاح الحق والدین قَدَّسَ اللهُ روحَه برگردنِ این داعی وامیست که بهیچ شکری و بهیچ خدمتی نتوان گزاردن ؛ شکرِ آن را هم خزینهٔ حق تعالی تواند خواست؛
18 توقّعِ من ازآن فرزند آنست که ازین پذر هیچ پوشیذه ندارذ از

۳۳/۵ Z ۲۰۸ آ B ۱۹۲ ب K ٤۷۲ T, II, 181; H, II, 219

2 a دانم K : کم BZ || 3 و با K : با B || 11 b وکل BZ: وذلك K || 13 هرچه KBZh : — Z || 14 وحقوق Z : + وحفوق (؟) KB

هر که رنجد تا منّت دارم و در یاری بقدرِ امکان انشاء الله تقصیر نکنم ؛ اگر فرزندِ عزیز بهاء الدین در آزارِ شما کوشد حقّا ثمّ حقّا دل ازو 3 برکنم وسلامِ اورا جواب نگویم و بجنازهٔ من نایند ، نخواهم و همچنین غیرِ او هر که باشد . امّا خواهم که هیچ غم نخوری و غمگین نباشی که حق جلّ جلالُه در یاریٔ شماست و بندگانِ خدا در یاریٔ شما اند ؛ 6 هر که در حقّ شما نقصان گویند ، دریا بدهانِ سگ نیالاید و تنگِ شکر بزحمتِ مگس بی قیمت نشود و یقین دارم که اگر صد هزار سوگند نخورند که ما مظلومیم من ایشان را ظالم دانم که در حقِ شما محبّ ودعاگوی نباشند 9 ایشان را مظلوم ندانم ؛ سوگند و عذر قبول نکنم واللهِ وباللهِ وتاللهِ که هیچ عذری وسوگندی ومکری وگریهٔ از بدگوی شما قبول نکنم ؛ مظلوم شمائید با آنک شما را حرمت دارند ، خداوند و خداوند زادهٔ 12 خوانند پیشِ رو وپسِ پشت ، بی نفاق وعیب بر خود نهند که مجرم مائیم با آن همه ظالم باشند وشما مظلوم ؛ زیرا حقّ شما وحقّ آن سلطان صد چندانست که ایشان کنند ؛ والله که چنین است ، وبالله که چنین 15 است ، وتالله که چنین است ؛ من اگر در روی جماعتی بسببِ نازکیٔ خویش زهی خنده کنم ، حق تعالی آن روشنائی داده است که الحمد لله که بدل راست نباشم تا آنکه که ایشان بدل وجان وآشکارا با حقّ وبندگانِ 18 حقّ راست نشوند ومکر را در آبِ سیاه نیندازند وکارها را باز گونه ننمایند وخاکِ پایِ غلامِ بندگانِ حقّ نشوند ؛ پیشِ رو وپسِ پشت واعتقادِ این پدر اینست که برین میرم وبرین در گور روم انشاءَ اللهُ تعالی ؛

3 نیایند BZ : بیاید K ‖ 8 نباشند K : نباشد BZ ‖ 14 بالله BZ : والله K ‖ 15 تالله BZ : والله K ‖ 18 ـ 19 ومکررا... نشوند KZh : — BZ ‖ 19پای Zh : + و K

الله الله ازین پدر هیچ پنهان مدارید واحوال را یک بیک بمن بگوئید
تا بقدرِ امکان بیاریٔ خدا معاونت کنم ؛ شما هیکلِ امانِ حقّید در عالم
3 از آثارِ آن سلطان که ببرکتِ شما روحِ پاکِ او ازآن عالم صد هزار
عنایت کند بسببِ شما بر اهلِ زمین هرگز خالی مباذا ، آثارِ شما
منقطع مباذ تا روزِ قیامت وغمگین مباذ دلِ شما و دلِ فرزندانِ شما ، آمین
6 یا ربّ العالمین

شعر (هزج)

انوارِ صلاحِ دین بر انگیخته باذ
9 در دیدهٔ جانِ عاشقان ریخته باذ
هر جان که لطیف گشت واز لطف گذشت
با خاکِ صلاحِ دین در آمیخته باذ

12 (٥ / ٣٤) همچنان روزی حضرتِ خداوندگار در سماع بوذ وذوقهای
عظیم می‌راند وحضرتِ شیخ صلاح‌الدین در کنجی ایستاذه بوذ واین
غزل را فرموذ

15 شعر (رمل)

نیست در آخر زمان فریاذرس — جز صلاح‌الدین صلاح‌الدین وبس
گر ز سرِّ سرِّ او دانستهٔ — دم فروکش تا نداند هیچ کس
18 سینهٔ عاشق یکی آبیست خوش — جانها بر آبِ او خاشاک وخس
چون ببینی روی اورا دم مزن — کاندر ائینه زیان باشذ نَفَس
از دلِ عاشقِ بر آیذ آفتاب — نور گیرذ عالمی از پیش و پس

21 همچنان چندین غزلیّاتِ غرّا که بشاه بیتِ نامِ شیخ رضی الله عنه محلّی
فرموذه است ودر دواوین مثبت گشته والله اعلم بالصواب

٣٤/٥ Z ٢٠٨ ب B ١٩٣ ب K ٤٧٤ — T, II, 183; H, II, 221

1 بمن Z : آن BK ‖ 10 و KZ : — B ‖ 11 باذ KB : + منقولست که Z ‖
12 همچنان BZ : — K ‖ نام 21 KZ : — B ‖ چندین K : همچنان B ‖ 22 والله اعلم
بالصواب B : تمم بالخیر K — Z

فصلِ ششم

در ذکرِ مناقبِ حضرتِ ابا یزید الوقت، جُنَیْد آلزّمان، مِفْتَاحُ خَزَائِنِ آلْعَرْش، أمِینُ کُنُوزِ آلْفَرْش، وَلِیُّ آللّه فِی آلأرْض، القَایِمْ بِالسُّنن وَ آلْفَرْض، شَافِعٌ لِلْمُحِبِّین یَوْمَ آلْعَرْض، حسامُ آلحَقّ وَ آلدِّین حسنُ بنُ مُحمَّدِ بنِ آلحَسَنِ بنِ اخی تُرْک، المُنْتَسِب إلَی آلشَّیْخِ آلمُکَرَّم بِمَا قَالَ: أمْسَیْتُ کُردِیًّا وأصْبَحْتُ عَرَبِیًّا رَضِیَ آللّهُ عنه وعَنْ أسْلافِهِ فَنِعمَ السَّلَفُ وَنِعْمَ آلْخَلَف

شعر (طویل)

وَکلُّ مَلِیحٍ حُسْنُهُ مِنْ جَمَالِهِ
مُعَارٌ لَهُ بَلْ حُسْنُ کُلِّ مَلِیحَةٍ

(۱/٦) یارانِ گرامی که محرمِ حرمِ نیکنامی بودند رَحِمَهُمُ آللّهُ روایت چنان کردند که چون شیخ مشایخ العالم، کامل الحال، فخر الرجال، صلاح الحق والدین قَدَّسَ آللّهُ سرَّهُ از عالمِ انتقال ارتحال نمود، بعنایت و اشارتِ مولانا ولایت و خلافت بحضرتِ چلبی حسام الحق والدین منتقل شد و بعد ازو حضرتِ مولانا عشق بازی با او

T, II, 185; H, II, 223 — ۱/٦ Z ۲۰۹ آ B ۱۹۳ ب K ٤۷٥

4 للمحبین B : المحبین KZ ‖ 9 شعر KB : بیت Z

می‌کرد واورا بدل وجان بندل کمال حال شیخ می دید وده سال تمام بی انقطاع و انفصام تنگاتنگ مصاحبت می‌کردند وما یعلم
3 ما جری بینهما الا الله

(٢/٦) همچنان خدمت ملک الکلام ، مولانا سراج الدین مثنوی خوان چنان روایت کرد که حضرت چلبی حسام الدین در عالم
6 کوذکی که نو مراهق شذه بوذ بغایت صاحب جمال ویوسف زمان خوذ بوذ ؛ همانا که از پدر عزیز خوذ یتیم مانده در یتیم شذ ؛ تمامت اکابر ومشایخ زمان و ارباب فتوت اورا پیش خوذ دعوت
9 کردند وتکفل ودلبستگی عظیم نموذند ؛ چه تمامت اخیان معتبر ممالک روم تربیه آبا واجداد او بوذند وفقاع ازیشان می‌گشوذند همچنان علی حده صحت صحبت هر یکی را بامعان نظر و ادراک فکر
12 دریافته با جمع لالایان وجوانان خوذ راست بحضرت مولانا آمذه سر نهاذه ودرآن آستان راستان آشیان گرفته فرو کشیذ وخدمت آن حضرت را اختیار کرده خدمتگاران وجوانان خوذ را دستور داذ
15 تا هر یکی باکتساب خوذ مشغول شوند واز حاصل املاک او اسباب وما لابد او مهیا گردانند وگویند هر چه داشت مما جل او حقر مجموع را بدفعات صدیق وار ایثار آن حضرت کرد وهمه را
18 درباخت ؛ لا جرم درتاخت وچنان شذ که هیچش نماند تا حدی که لالایان او تشنیع زذند که اصلا اسباب واملاک هیچ نماند ؛ فرموذ

٢/٦ Z ٢٠٩ ب B ١٩٤ آ K ٤٧٥   T, II, 186 ; H, II, 223

3 الله KZ : + تعالی B ‖ 6 کوذکی که BZ : کودکی K ‖ 8 فتوت KZ : فتون
I ‖ 12 لالایان KZ : لالیان B ‖ مولانا BZ : — K ‖ 15او KB : و Z ‖ 16 کردانند
BZ : کردانید I

که اثاثِ خانه را بفروشند؛ بعد از چند روز گفتند که غیر از ما هیچ دیگر نماند؛ فرموذ که الحمد لله رب العالمین که متابعتِ ظاهرِ رسول الله میسّرم شد؛ شما را نیز حَسْبَةً لله وَ طَلَبًا لِمَرْضَاتِه بعشقِ مولانا آزاذ کردم؛ همگان در پیِ کارِ خوذ رویذ؛ بعد ازآن مقبلِ مقبولِ آن حضرت گشته هرچه از عالمِ غیب حاصل می‌شد حضرتِ شیخ همه بحضرتِ چلبی حسام الدین فرستاذ؛ اورا مقدّمِ اصحاب و سر لشکرِ جنود الله گردانیذه حاکمِ ضبطِ امورِ اصحاب کرد؛ همانا که از نو صاحب املاک وثروت وبقاع و ضیاع شذ و تا نفسِ آخرین در اهتمامِ اصحابِ کرام کوشیذ ومحصولاتِ اوقاف را بارباب استحقاق علی التمام والکمال می‌رسانیذ وباتّفاقِ اصحاب چنان منقولست که ازآن مجموع شربتی آب نمی چشیذ وحبّهٔ تصرّف نمی نموذ تا از برکتِ آن مردمی ومردی ومحبّت بر کمال عاقبة الحال ظاهراً وباطناً در متابعتِ شریعتِ نبوی وسلوکِ طریقت سوی، و ادراکِ حقیقتِ مصطفوی، ورعایتِ عشقِ مولوی، کامل ومکمّل گشته نه چندان از حضرتِ مولانا وشمس الدینِ تبریزی وشیخ صلاح الدین عنایتها یافت که در دفاتر گنجذ

(۳/۶) همچنان راویِ خبر، صاحب السَیرْ وَالسِّیر، سیّدِ اصحاب النظر مولانا سراج الدینِ مثنوی خوانِ تربه چنان حکایت کرد که سببِ تألیفِ کتابِ مثنویٔ معنوی که کشّافِ اسرارِ قرآنست آن بوذ که روزی حضرتِ خلیفة الله بین خلیقته، والسالک فی طریقةِ حقیقته. حسام الحق

T, II, 188; H, II, 225 ‎ ۳/۶ Z ۲۱۰ آ B ۱۹٤ آ K ٤٧٧

6 حضرت شیخ BZ : — K || همه Z : — KB || 7 گردانیذه ZK : کردانید K || 13 سوی BZ : مثنوی K || 17 همچنان KB : — Z || السیر والسیر KZ : السیر والسر B

والدین قدّس الله سرّه العزیز بر بعضی یاران اطّلاع یافت که برغبتِ
تمام وعشقِ عظیم الٰهی نامهٔ حکیم را و منطق الطیرِ فرید الدین عطّار
3 و مصیبتنامهٔ او را بجدّ مطالعه می‌کنند وازآن اسرار متلذّذ می‌شوند
وآن شیوه معانیٔ غریبِ ایشان را عجیب می‌نموذ؛ همانا که طالبِ
فرصتِ حال گشته که الفُرَصُ تَمُرُّ مَرَّ السَّحابِ ، شبی حضرتِ
6 مولانا را خلوت یافته سرنهاذ و گفت که دواوینِ غزلیّات بسیار شذ
و انوارِ آن اسرار طَرَفَیِ البرِّ والبَحْر وحاشیتِی الشرق و الغرب را
فرا گرفت؛ لله الحمد والمنّة سخنانِ تمامتِ سخن گویان از عظمتِ
9 آن کلام فرو ماند؛ اگر چنانک بطرزِ الٰهی نامهٔ حکیم وامّا بوزنِ
منطق الطیر کتابی باشذ تا درمیانِ عالمیان یاذگاری بماند. ومونسِ
جانِ عاشقان و دردمندان گردذ، بغایتِ مرحمت وعنایت خواهذ بوذ
12 و این بنده میخواهذ که یارانِ وجیه من جمیع الوجوه توجّهِ کلّی بوجهِ
کریمِ شما کنند وبچیزی دیگر مشغول نشوند؛ باقی بعنایت وکفایتِ
خذاوندگار وابسته است؛ فی الحال از سرِ دستارِ مبارکِ خوذ جزؤی
15 که شارحِ اسرارِ کلّیات وجزؤیّات بوذ بدستِ چلبی حسام الدین
داذ ودرآنجا هژده بیت از اوّلِ مثنوی که

شعر (رمل)

18 بشنو این نی چون شکایت میکند   از جذائیها حکایت میکند

---

2 عطار BZ : عطاررا K || 5 الفرص KB : الفرض Z || 6 خلوت KZ : در خلوت B || یافته KZ : یاقت B || 7 البر KZ ~ البحر B || 8 والمنة K : — BZ || 13 دیگر BZ : دگر K || 16 در آنجا Z : درآنجایگاه KB || 17 شعر BZ : مثنوی K

18 بشنو ... حکایت میکنذ : MN ، ج ۱ ، ص ۱/۳ ;MA ، ص ۱/۱

تا آنجا که

در نیابد حال پخته هیچ خام   پس سخن کوتاه باید والسلام

نبشته بوذ و در بحر رمل مسدّس محذوف و مقصور کرده چنانک 3

شعر (رمل)

فاعلاتن فاعلاتن فاعلات   جهل ظلماتست وعلم آب حیات

بعد ازآن حضرت مولانا فرموذ که پیش ازآنک از ضمیر مبارک 6
شما این داعیه سر زند وطبیعت تقاضا کند از عالم غیب والشهادة وَهُوَ
الرَّحْمٰنُ الرَّحِیم (۱٦۳/۲) در دلم این معانی را القا کرده بوذ که این نوع
کتابی منظوم گفته آیذ و دُرَرِ معانئ غرّا درآنجا سفته شوذ؛ اکنون بیا در 9
اوج هوای همای همّت خوذ پروازکرده پروازی بکن بسوی معراج حقایق
درعین متابعت محمّدی آهنگی بنما تا مناسب آن آهنگ پیش آهنگ باطن
فاطن ما در اهتزاز آیذ و بنظم کلمات معانی شروع نمایذ؛ چنانک در 12
مجلّد چهارم بیان این اشارت را عیان فرموذه اند

شعر (رمل)

ای ضیاء الحق حسام الدین توئی   که گذشت از مه بنورت مثنوی
همّت عالئ تو ای مُرتجا   میکَشَد این را خدا داند کجا

1 تا آنجا که KZ : تا آنجایکاه B ‖ 4 شعر KB : — Z ‖ 9 درآنجا BZ : — K ‖
13 اشارت را KZ : اشارت B

8 نیابذ ... والسلام : MN ، ج ۱ ، ص ۱۸/۳ ؛ MA ، ص ۱۲/۱
20 – ص ۳/۷٤۲ ای ضیاء الحق . . . متقین : MN ، ج ٤ ، ص ۱/۲۷۸ – ٦ ؛
MA ، ص ۳۲۳ / ۱ – ۳

کردنِ این مثنوی را بسته‌ٔ میکشی آن سوی که دانسته‌ٔ
مثنوی پویان کشنده ناپدیذ ناپدیذ از جاهلی‌کش نیست دیذ
مثنوی را چون تو مبدأ بوذهٔ گر فزون گردذ توش افزوذهٔ
3 چون چنین خواهی خذا خواهذ چنین میدهذ حق آرزوی متّقین

و همچنان در هر مجلّدی ازین قبیل ، ابیاتی چون سلسبیل، سبیلِ اهلِ
6 سبیل کرده در اثباتِ ثباتِ این طلب بنده نوازیها فرموذه اند و در
مجلّدِ ششم گفته

شعر (رمل)

9 ای حیاتِ دل حسام الدین بسی میْل می جوشذ بقسمِ سادسی
گشت از جذبِ چو تو علاّمهٔ در جهان گردان حسامی نامهٔ
پیش‌کش پیشِ رضاات می کشم در تمامِ مثنوی قسمِ ششم

12 همچنان حضرتِ خذاوندگار از جاذبهٔ آن سلطانِ احرار ، شور وبی
قراری را از سر گرفته درحالتِ سماع وحمام وقعود وقیام ونهوض
وآرام بانشادِ مثنویات مداومت نموذن گرفت ؛ همچنان اتّفاق افتاذی
15 که از اوّلِ شب تا مطلع الفجر متوالی املا می‌کرد وحضرتِ چلبی
حسام الدین بسرعتِ تمام می نبشت ومجموعِ نبشته را بآوازِ خوبِ
بلند باز بر حضرتِ مولانا می‌خواند وچون مجلّدِ اوّل باتمام رسیذ
18 حضرتِ چلبی بتلاوتِ ابیات وتصحیحِ الفاظ وقیود مشغول گشته
مکرّر می خواند ؛ از ناگاه حرمِ چلبی وفات یافته فترتی درآن میانه

---

8 شعر BZ : — K || **11 a** پیش KZ : — B || **b** تمام KB : تمامی Z || **13** قراری‌را B : قراری KZ

9 ـ 11 ای حیات . . . ششم : MN ، ج ٦ ، ص ٢٧١ / ١ ـ ٣ ; MA ، ص ٥٥ / ١ ـ ٢

واقع شذ و ازآن سبب از طلبِ قوتِ جان وقوّتِ روان تکاسل نموذ
و در باطنِ مبارکش درهر لحظهٔ حالتی وحیرتی نو ظاهر می‌شذ که با چیزی
دیگر نمی توانست پرداختن و همچنان حضرتِ مولانا چندانی بتواجد 3
وحالات و بیانِ حقایق وکشفِ دقایق مستغرق گشته بوذ که بحضرتِ
چلبی هیچ نمی فرموذ تا برین قضیّه دو سال تمام بگذشت وحضرتِ
چلبی بتزویجِ نو رغبت نموذه بوذ ومشغول گشته ؛ از ناگاه 6
طفلِ جان را گریان یافت ودلِ حزین را مشتاقِ شیرِ شیرانِ خذا
دیذ و دم بدم افغان وخروشِ دل بگوشِ هوشِ او رسیذن گرفت
و می‌گفت : 9

شعر (رمل)

طفلِ جان را شیر ده ما را ز گریش وا رهان
ای تو چاره کرده هر دم صذ چو من بیچاره را 12

صباحی برخاست و بحضرتِ مولانا آمذ وسجدهٔ عبودیت باقامت رسانیذه
بایقانِ درست واتقانِ عظیم وابتهالِ عاجزانه ونیازِ مستوفا ومیلِ
متوافر بقایای کتابِ مثنوی را از ضمیرِ منیر وخاطرِ عاطرِ شیخ 15
عَظَّمَ اللهُ ذِکْرَه بی ترجمانِ زبان وتصدیعِ بیان استدعا کردن گرفت ؛
همانا که حضرتِ مولانا برموجَبِ وَمَا الإِحْسَانُ اِلاّ بالتَّمام ، از
عمیمِ مرحمتِ خوذ در بسیطِ بساطِ موایدِ فوایدِ معانی شروع فرموذ؛ 18
این کلمات را که دیباجهٔ مجلّدِ دوم است املا کرد برین ترتیب که بیانِ
سببِ تأخیر افتاذنِ انشای این نیمهٔ دوم از کتابِ مثنوی نَفَعَ اللهُ بِهِ

14 اتقان KB : ایقان Z || 18 بسیط KZ : بسط B || 11 دوم . . . کرد KZ :
دوم آنست که B || 20 به KZ : — B

قُلُوبَ ٱلعَارِفِین وبیانِ شروع بعد از فتور و شروعِ وحی بر آدم بعد
از فتور و انقطاعِ وحی بسببِ زلّتِ او و سببِ فتورِ هر صاحب حالتی
3 وسببِ زوالِ آن فتور بشرحِ صدور والله أعْلَم وباز در آخرِ حال
دیباجهٔ دوم را نوعی دیگر فرموذند چنانک اکنون می‌نویسند و در
تاریخِ ششصذ وشصتِ دو بنظمِ کتاب سر آغاز کرد و گفت:

6 شعر (رمل)

مدّتی این مثنوی تأخیر شذ مُهلتی بایست تا خون شیر شذ
تا نزایذ بختِ تو فرزندِ نَو خون نگردذ شیرِ شیرین خوش شنو
9 چون ضیاءُ ٱلحق حسامُ ٱلدین عنان باز گردانیذ زأَوْجِ آسمان
چون بمعراجِ حقایق رفته بوذ بی بهارش غنچها نا کَفْته بوذ
چون زساحل سوی دریا باز گشت چنگِ شعرِ مثنوی با ساز گشت
12 مثنوی که صیقلِ ارواح بوذ باز گشتنش روزِ استفتاح بوذ
مطلعِ تاریخِ این سودا وسوذ سال اندر ششصذ وشصتِ دو بوذ
بلبلی زینجا برفت وباز گشت بهرِ صیدِ این معانی باز گشت
15 ساعدِ شه مسکنِ این باز باذ تا ابد بر خلق این در باز باذ

آمین یاربّ العالمین وهمچنان تا آخرِ کتاب اصلا دیگر توقّفی نرفت؛
پیوسته متتالی می‌فرموذند وحضرتِ چلبی می‌نبشت ونبشته را بکرّات
18 می‌خواند تا بنهایت انجامیذ

---

11 b چنک KZ : حونک (!) B ‖ b با KZ : تا B ‖ 13 a و KZ : + به B

---

7 ـ 15 مدتی ... در باز باذ : MN، ج ۲، ص ۲٤۷/۱ـ۹؛ MA ص ۱۰۵/۱۲ـ۱۷

(٦/٤) همچنان هم خدمتِ مولانا سراج الدینِ مثنوی خوان رضی الله عنه روایت کرد که روزی حضرتِ چلبی حسام الدین پیشِ مولانا سر نهاذ و گفت : وقتی که اصحاب مثنوئ خذاوندگار را می‌خوانند واهلِ 3
حضور در نورِ آن مستغرق می شوند می‌بینم که جماعتی غیبیان بکف دور باشها و شمشیرها را گرفته حاضر می شوند و هرکه آن سخن را از سرِ اخلاص اصغا نمی کنذ وبصدقِ درون مستمع نمی شوذ بیخِ ایمان 6
وشاخهای دینِ اورا می بُرند وکشان کشان بقعرّ سَقَر می برند ؛ فرموذ : همچنانست که دیذی واین معنی را در ابتدای مثنوئ چهارم بیان فرموذه اند وعاقبة الحال منکران را باز نموذ وگفت : 9

شعر (رمل)

دشمنِ این حرف این دم در نظر شذ ممثّل سرنگون اندر سَقَر
ای ضیاء الحق تو دیذی حالِ او حق نموذت پاسخِ افعالِ او 12

همچنان محسوس ومعیّن دیذ که یکی‌را بر گرفتند وسرنگون در سقر پرتاو کردند

(٦ / ٥) همچنان روزی حضرتِ سلطان ولد قَدَّسَنَا اللهُ بنورهِ 15
المُؤَیّد چنان روایت کرد که روزی با جمعِ اصحاب بباغِ چلبی رفته بوذم دیذم که حضرتِ چلبی بسخنانِ عُرفی مشغول شذه بوذ وبخلق حکایتِ

T, II, 194 ; H, II, 230 ٦/٤ - ٥ Z ٢١١ ب B ١٩٦ ب K ٤٨١

می برند KZ || 8 ابتداء Z : — KB || 9 فرموذه اند Z : فرموذند KB || 17 بخلق KZ : بخلوث B

---

11 ـ 12 دشمن . . . افعال او : MN ، ج ٤ ، ص ٢٧٩ / ٣٤ - ٢٥ ؛ MA ، ص ٣٢٣ / ١٧ - ١٨

باغ وبوستان می‌کرد ومن همه را از دهانِ مبارکِ او معانی واسرار
می‌شنوذم وآن قوّت را می‌ستوذم وازآن ذوق حال بحال می‌گشتم وتبدیل
3 می‌شذم ودرآن حالت حیرت می‌نموذم. ومعنیٔ آن ابیات که حضرتِ
والدم در مثنوی فرموذه بوذ بر من تجلّی می‌کرد

شعر (رمل)

6 هرچ گویذ مردِ عاشق بوی عشق از دهانش می‌جهذ در کویِ عشق
گر بگویذ فقه فقر آیذ همه بوی فقر آیذ ازآن خوش دَمْدَمه
ور بگویذ کفر دارذ بویِ دین آیذ ازگفتِ شَکش بوی یقین

9 (٦/٦) همچنان ازکرامِ اصحابِ عظام منقولست که چون حضرتِ
مولانا از جهانِ ممات بعالمِ حیات رحلت می فرموذ واستعدادِ رجوع
کرده بوذ وعزیمت را مهیّا گشته اکابرِ زمان وشیوخِ مکان باتّفاق
12 از حضرتِ مولانا سؤال کردند که بعد از شما بخلافتِ اصحاب که منسوب
باشذ وکرا نصب کنند وقایمِ مقام که خواهذ بوذن؟ فرموذ که حضرتِ
چلبی حسام‌الدینِ ما خلیفه باشذ، تا حدّی که سه بار مکرّر پرسیذند،
15 همان جواب داذ وچون حضرتِ مولانا بجوارِ جبّار عِنْدَ مَلیکٍ
مُقْتَدِرٍ (٥٤/٥٥) تمکّن فرموذ، خدمتِ چلبی حسام‌الدین بر تختِ
شیخ نشست؛ مقدارِ ده سال تمام خلافت راند وخدمات نموذ ودر

٦/٦ Z ٢١٢ B آ ١٩٦ ب K ٤٨٢ T, II, 195 ; H, II, 231

7 a فقه KZ : فقر B ‖ 13 ـ 16 حضرت ... فرموذ KZ : — B ‖ 16 خدمت KZ : حضرت B ‖ 18 نشست KZ : نشسته B

6 ـ 8 هرچه . . . دمدمه : MN، ج ١، ص ١٧٨ / ٢٨٨٠ ـ ٢٨٨٢ ; MA
س ٧٦ / ٢٤ ـ ٢٥

رعایتِ شرایطِ تقوی و دیانت وحفظ وقار و صیانت ، گوی از کرّوبیان می ربوذ

3 شعر (رمل)

او تَنفّس خواهذ ز باران پاکتر   وز فرشته در روش درّاکتر

ودر حمایتِ دقایقِ ارکانِ شریعت ومتابعتِ طریقتِ حقیقتِ محمّدی جِدّی عظیم می‌نموذ واوقات در حالتِ مستی می‌گفت 6

شعر (سریع)

گر نه شکستی دلِ دربانِ راز   قفلِ جهان را همه بگشاذمی

9 تا حدّی متّقی بوذ که چون بزیارتِ تربهٔ شیخ آمذی جهتِ تجدیدِ وضو آب‌را از شهر با هم آوردندی وازآن آب وضو ساختی وازآن آب خوردی و پرهیزکردی ازآن آبی که بسیمِ وقفِ تربه خریذه اند
12 تا از آنجا نخورذ و وضو نسازذ وگویند که اوقافِ تربهٔ مبارک آن زمان بس بسیار بوذ وهمه معمور وموفور وجمیعِ محصولاتِ اوقاف‌را باصحابِ کرام بکلّی مستغرق کرده بوذ تا هر یکی حصّهٔ خوذ را تصرّف می‌نموذ
15 وپیوسته دل ودستِ خوذ را ازآنها نگاه می داشت ومحترز می شذ ومی گفت :

شعر (هزج)

18 زآن دستِ مسیح آمذه داروی جنهانی
کو دست نگه داشت از هر کاسهٔ سِکبا

---

3 شعر KZ : — B || 10 آب KZ : — B || 12 که اوقاف KBZh : — Z || 13 بس KZ : — B || 15 نگاه می داشت B : نگه‌داشت KZ || ومحترز می شذ BZ : — K || 18 آمده K : آمذ BZ || 19 ز BZ : از K

(٦/٧) الحکایه : همچنان منقولست که روزی حضرتِ سلطان ولد
بباغِ چلبی تشریف داده بوذ وتلطیفِ عظیم می فرموذ ؛ مگر یارانِ
کرام را اشتهای عسل شذ، بی آنکك اعلام کنند ، حضرتِ چلبی بباغبانِ
خوذ اشارت کرد که از فلان کندو عسلِ نو بیرون کن و بیار ، همانا که
سرِ کندو را گشوذه چند گوماج عسلِ سپیذ پیش آورد ، فرموذ که
دیگر بیار از همان کندو ؛ پنج ششی دیگر بیاورد؛ فرموذ که دیگر بیار ؛
باغبان گفت : حدّست ؛ چلبی فرموذ از دریای بی حدّست ؛ برای حضرتِ
خذاوندگار زاده ام چه اگر تا قیامت بیاوری که تمام نخواهذ شذن ؛
همچنان تا هفتده گوماج عسلِ مصفّی می‌آورد هنوز کندو مالامال
بوذ ؛ فرموذ که این همه برکت در قدمِ حضرتِ مولانا بهاء الدین است
وقربِ دویست یار خوردند و بردند و هنوز سینی پر بوذ ؛ چون یاران
برخاستند آن کندو را بحضرتِ ولد بخشیذه بخانه با هم بردند ومدّتی
از آن کندو کندوهای بسیار حاصل شذ و چندین ایام تمتّع می‌کردند
وبرای هر رنجوری که از آن عسل شربت می‌ساختند شفای عاجل فِیهِ
شِفَاءٌ لِلنَّاسِ (١٦/٦٩) متواصل می‌گشت

(٦/٨) همچنان یارانِ عظام اَسْکَنَهُمُ اللّٰهُ دَارَ السلام چنان
روایت کردند که مدّتی در شهرِ قونیه قحطِ آب شذه بوذ وهرگز
باران نباریذ وآبها در مغاکها غایر شذه ، تمامتِ اهالئ شهر از علما
وشیوخ وامرا باستسقا بیرون رفته قربانها کردند وزاریها نموذند ، اصلا
در محلِّ قبول نیفتاذ وبهدفِ اجابت مقرون نگشت وگرمای آفتاب که

٦/٧ - ٨ Z ٢١٢ ب B ١٩٦ ب K ٤٨٣ T, II, 197 ; H, II, 232 - 3

---

11 هنوز KB : — || 12 با هم KB : همی Z || 18 غایر B : غایر KZ

نمونهٔ فیحِ جهنّم است جهان را می‌سوزانیذ و نباتات بکلّی خشک شذند ؛
جماعتی که روشن دلانِ عهد بوذند مصلحت چنان دیذند که بحضرتِ
3 چلبی حسام‌الدین روند و از نَفَسِ نفیسِ مسیح آسای او دعائی استدعا
کنند تا مگر مقبولِ حضرت گشته حق تعالی بارانی بدهذ ؛ بجمعهم
بحضرتِ چلبی آمذه اضطرارِ عظیم نموذند واضطرابی پیش آوردند ؛
6 فرموذ که شما بکارِ خوذ رویذ ، من از حضرتِ سلطانِ خوذ در
خواست کنم تا خواستِ شما میسّر شوذ ؛ برخاست و باصحاب بزیارتِ
تربهٔ مستطاب آمذ وبسی نمازِ با نیاز ، از سرِ اخلاص نه مجاز ، بگزارد
9 و سرِ مبارکِ خوذ را باز کرده طلبِ باران کرد ؛ یاران از دیذگان
قطراتِ عبرات باران کرده آمین می‌گفتند وفریاذها می‌کردند ؛ درحال
ابرهای تُند و غلیظ متراکم گشته بر روی هوا ظاهر شذ وبارانِ عظیم
12 باریذن گرفت

شعر (رمل)

درمیانِ این مناجات ابرِ خوش   زوذ پیذا شذ چو پیلِ آب کش
15 همچواشک از مشک باریذن گرفت   در گَوْ و در غارها مسکن گرفت

وچندانی باریذ که همگان عاجز گشتند وتمامتِ شهریان از نو بنده
ومرید شذند واعتقادِ ایشان یکی در هزار شذ وآنان که از نصابِ
18 معنی بی‌نصیب بوذند درجانِ بی ایمانشان غیر از انکار و بذبختی وکوری

---

1 فیح KB : فیخ Z ‖ 2 روشن دلان KZ : + آ... B ‖ 5 آمذه KZ : + و B ‖
6 سلطان KZ : — B ‖ 7 باصحاب KZ : با اصحاب Z ‖ 9 باز کرده BZ : باز کرد و K ‖
طلب باران کرد KB : — Z

---

14 ـ 15 درمیان... مسکن گرفت : MN ، ج ۲ ؛ ص ۴۶۱-۴۶۲/۲۸۰۵ ـ ۲۸۰۶ ؛
MA، ص ۱۹۰/۲۰ ـ ۲۱

در کوری نیفزوذ خَتَمَ ٱللّٰهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَعَلَىٰ سَمْعِهِمْ وَعَلَىٰ أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةٌ (٧/٢)

3 شعر (رمل)

آنچ داغِ اوست مُهر اوکرده است چارهٔ بر وی نیارذ بُرد دست

ذرّه ذرّه گر شوذ مفتاحها این گشایش نیست جز از کبریا

6 وهمچنان بیست روز تمام مرّةً بعد اُخری می‌باریذ و می گشوذ تا تمامتِ صحاری وبراری وباغها سیراب گشتند وسیلاب از حدّ گذشت، خلایقِ شهر فریاذ کنان و امان جویان بحضرتِ چلبی باز آمذند وبسی

9 تضرّع نموذند و گفتند:

شعر (رمل)

ای که چون تو در زمانه نیست کس الله الله خلق را فریاذرس

12 حضرتِ چلبی فرموذ که شما غم مخوریذ، ما بامیرِ آبِ وهّاب بگوئیم تا آب‌را بطرفی دیگر گشایذ؛ همان بوذ که ابرها متفرّق گشته عالمِ گریان خندان شذ واز گلستان انواعِ گُلستان دمیذن گرفت والوانِ

15 حبوبات بی‌نهایت شذ و آن سال ارزانیٔ عظیم بوذ ونعمتِ فراوان گشت

---

6 تا KB : — Z || تمامت KBZh : — Z || 15 سال KB : + بغایت Z

3 آنچ ... دست : MN، ج ٣، ص ٢٥٩٤/١٤٧ ؛ MA، ص ٧/٢٦٠
5 ذره ... کبریا : MN، ج ٣، ص ٣٠٧٤/١٧٥ ؛ MA، ص ٢٦/٢٧٣
12 ای که ... فریاذرس : MN، ج ١، ص ٥٦٤/٣٦ ؛ MA، ص ١١/١٥

(٦/٩) همچنان کرامِ اصحاب چنان روایت کردند که پیوسته
حضرتِ مولانا را عادت چنان بوذ که هرچه از عالمِ غیب امرا
وملوك واکادشه ومریدانِ متموّل از اسباب واموالِ دنیاوی فرستاذندی 3
همانساعت بحضرتِ چلبیْ حسام‌الدین فرستاذی وعنانِ تصرّف وتصریفِ
امور‌را بدستِ او باز داذه بوذ ؛ مگر روزی امیر تاج‌الدینِ معتز
رَحِمَهُ اللهُ مبلغِ هفت هزار درمِ سلطانی فرستاذه بوذ از اقسرا تا یاران 6
سفره سازند واز دعای خیر اورا فراموش نکنند ودر مکتوب قید کرده
بوذ که وجهِ حلالست واز مالِ جزیه است تا حضرتِ مولانا بمحلّ
ارتضا قبول فرمایذ وردّ نکنذ ؛ فرموذ که همه را بر گیرند وبنزدِ 9
چلبی حسام‌الدین برند ؛ حضرتِ سلطان ولد فرموذه باشذ که در
خانهٔ ما هیچ نیست ووجهِ اخراجات نداریم وهر فتوحی که می‌آیذ
حضرتِ خذاوندگار بخدمتِ چلبی می‌فرستذ ، پس ما چه کنیم ؟ فرموذ که 12
بهاء‌الدین واللهِ وباللهِ وتاللهِ که اگر صذ هزار زاهدِ کاملِ متّقی را
حالتِ مخمصه واقع شوذ وبیمِ هلاکت بُوَذ ومرا یکتا نانی باشذ آن‌را
هم بحضرتِ چلبی حسام‌الدین بفرستم ، با آن همه که اورا اسبابِ 15
مستوفا مهیّا باشذ وبکسی دیگر مواسا نکنم ، از آنک او مردِ خذاست
وهمه کارِ او برای خذاست ؛ همانا که مال وعقارِ عالم ملكِ اوست
وتصرّفِ آن بوی حلالست ودیگران را حرام ؛ زیرا که ایشان آن 18
ندارند واورا اسبابِ دنیا زیان نمی‌کنذ که نِعْمَ اَلمالُ الصالِحُ لِلرَّجُلِ

T, II, 200 ; H, II, 234   ٦/٩ Z ٣١٣ B آ ١٩٧ K آ ٤٨٥

2 مولانا را KZ : مولانا B || 2 از KB : — Z || غیب KZ : + و B ||
3 اکادشه KBZ : اکابر شهر Kb || 4 فرستادی K : می فرستاذ Z فرستاد B || 14 باشذ KZ :
+ که B

الصّالحِ ، بیگانگان را وبال است و اورا پرّ وبالست ؛ حلوا طبیب را
زیان ندارذ ، امّا رنجور را زیان دارذ

3 شعر (رمل)

گر ولی زهری خورذ نوشی شوذ ور خورذ طالب سیه هوشی شوذ
کاملی گر خاک گیرذ زر شوذ ناقص ار زر بُرْذ خاکستر شوذ

6 همچنان حضرتِ چلبی هزار درم بخدمتِ ولد وهزار درم بکرا خاتون
فرستاذه پانصد عدد بچلبی امیر عالم داذ وجمیعِ اصحاب‌را علی الانفراد
حصّهٔ فرستاذ و غصّهٔ گویندگان را خورده باقی را هم بخوردِ
9 یاران داذ

(۱۰/٦) خدمتِ ملك الاخوان سراج الدینِ مثنوی خوان رَحِمَهُ اللهُ
چنان روایت کرد که حضرتِ چلبی را عجب حالتی بوذ و عجایب عادتی
12 داشت که پیشِ مردمِ بیگانه جماعتی را که بفسقِ ظاهر وتهتّک وفجور
منسوب بوذندی ، مدحِ عظیم می‌کرد ومی گفت که این جماعتِ زاهدان
شگرفند وبتقوی ودینداری مشهور وطایفهٔ را که بزهد وصلاح ورعایتِ
15 ظاهر مشهور بوذندی می نکوهیذ که این جماعت فاسقانند ونیک مردم
نیستند ؛ یاران را درین مغلطه حیرت می افزوذ ؛ اصحابِ بزرگ این
معنی را از حضرتِ مولانا سؤال کردند که چلبی حسام الدین چنین

۱۰/٦ Z ۲۱۲ ب B ۱۹۷ ب K ٤۸٦ T, II, 202; H, II, 236

7 اصحاب را KB : اصحاب Z || 8 هم KB : — Z || 10 خدمت KB : — Z

4 گر ولی . . . هوشی شوذ : MN ، ج ۱ ، ص ۱٦۰ / ۲٦۰۳ ؛ MA ، ص ٦۹ / ۱٦
5 کاملی . . . خاکستر شوذ : MN ، ج ۱ ، ص ۹۹ / ۱٦۰۹ ؛ MA ، ص ٤۳ / ۱٤

می‌گویند ؛ فرموذ که حق آنست که چلبی می‌فرمایذ ؛ چه طایفهٔ فُسّاق را
که هردم مدح می‌کنذ آنست که اگرچه در صورتِ ظاهر فاسق و بی
ادبند امّا در باطن طاهر ومؤدّبند ؛ آن جماعتِ زاهدان را که قدح 3
می‌کنذ ازآنست که باطنِ ایشان منافق وفاسق است وحق تعالی را
پیوسته نظرِ عنایت برسرِّ باطنِ بندگانست نه بر ظاهرِ ایشان که
اِنَّ اللهَ لاَ یَنْظُرُ اِلَی لِبَاسِ الصُوفِ ولاَ اِلَی حَافِظِ الحُروفِ 6
ولکِنْ یَنْظُرُ الی قَلْبِ عَطُوفٍ لِلصَّمدِ الرَّؤُف ، وهمچنان تأویلِ دوم
آنست که در آدمی بغیر از أعمالِ ظاهر و تقویٔ ظاهر عملی وتقویٔ مخفی
هست که آن حسنِ جوهرِ اوست که همه سیّئاتِ او با آن حسنات شوذ 9
وکفرِ او ایمان گردذ وحق تعالی میفرمایذ که ای بندگانِ من وای
بینندگانِ من نظرِ شما که برین اعمالِ ظاهر است ، ما بذآن نمی نگریم ،
ما در باطن وسرِّ او می نگریم 12

شعر (رمل)

ما که باطن بینِ جملهٔ کشوریم دل ببینیم وبظاهر ننگریم

چه اگر در ظاهر مفسد ومقصّرست ، امّا بباطن بسببِ آن صفت وآن 15
جوهرِ پاک متّقی ومُصلح است ، هماناکه اِنَّمَا اَلمُشْرِکُونَ نَجَسٌ
(۹/۲۸) عبارت از نجاستِ باطن است نی نجاساتِ ظاهر وهَذِهِ کِفَایَةٌ
لِمَنْ لَهُ الدِرایة 18

5 پیوسته KZ : + در B ‖ 10 کفر Z : کفران KB ‖ 11 که Z : — KB ‖
14 b بظاهر KZ : ظاهر B

14 ما که ... ننگریم : MN ، ج ٤ ، ص ٢١٧٥/٤٠٥ ; MA ، ص ١٤/٣٨٠

(٦ / ١١) همچنان اخیارِ اخوان چنان روایت کردند که روزی حضرتِ چلبی رضی‌الله عنه در مجمعِ یاران نشسته بوذ ومعانی می‌فرموذ، از ناگاه درویشی را بخدمتِ ملکهٔ جهان، بانوی آخرت گرجی خاتون ارسال کرد که از من سلامی برسان وبگوکه ازآن تابخانهٔ سرا که نشسته است بسرائی دیگر بزوذی نقل کنذ تا از قضای مُبْرَم خلاص یابذ و امر چنانست که آن سقف فرو نشینذ؛ چون قاصد سلام وپیغام را بمذکوره رسانیذ درحال بسرای دیگر نقل کردند وچون متعلّقانِ ایشان بکلّی بیرون رفتند واثاثِ خانه را بیرون کشیذند همانساعت سقفِ خانه فروذ آمذ ومنهدم گشت؛ گرجی خاتون را اخلاص و اعتقاد یکی در هزار شذ صدقات باربابِ حاجات فرستاذه قربانها کردند وبحضرتِ چلبی پانصد دینارِ یوسفی و ده هزار درهمِ سلطانی شکرانه فرستاذه عذرها خواست واصحاب‌را علی حده تشریفاتِ نیکو ارزانی فرموذ

(٦ / ١٢) همچنان یارِ گرامی، مقبول الاولیا، خواجه نفیس‌الدینِ سیواسی رحمه الله روایت چنان کرد که در زمانِ مولانا شیخی بوذ بزرگ واندر دو خانقاه شیخ بوذ؛ قضارا آن درویش از عالم در گذشت وخدمتِ امیرِ کبیر تاج‌الدینِ معتزّ مصلحت چنان دیذ که تقریرِ خانقاهِ ضیاء الدینِ وزیر را بنامِ چلبی حسام‌الدین بنویسند واز سلطان فرمان بستانذ؛ بعد ازآنک فرمانِ همایون نفاذ یافت، امیر تاج‌الدین اجتماعی

١١/٦ - ١٢ Z ٢١٤ آ B ١٩٨ آ K ٤٨٧ - ٤٨٨

T, II, 203 ; H, II, 237

---

11 ده هزار درهم K : ودراهم BZ || 12 فرستاذه BZ : فرستاد K || 19 اجتماعی K : اجتماع BZ

عظیم کرده اجلاسِ بی‌نظیر ساخت و بحضرتِ مولانا اعلام
کردند که خانقاهِ ضیاءِ وزیر بحضرتِ چلبی تعلّق گرفت؛ حضرتِ
خداوندگار با جمیعِ یاران بر خاست وروانه شد؛ نفیس الدین گفت: 3
سجّادهٔ چلبی را من بردوش گرفته بوذم؛ هماناکه حضرتِ مولانا
از من بستذ و بر دوشِ مبارکِ خوذ نهاذ؛ چون بخانقاه درآمذند،
فرموذ تا سجّاده را بر صدرِ صُفّه گستردند؛ اخی احمد که از جملهٔ 6
جبابرهٔ زمان وسر دفترِ رندانِ زندان بوذ درآن اجلاس حاضر آمذه
از غایتِ حقد وتعصّب و حسدِ جبلّی که داشت ونمی خواست که چلبی
درآن خانقاه شیخ شوذ؛ از ناگاه بر خاست وسجّاده را نوردیذه 9
بدستِ یکی داذ که ما اورا درین حوالی بشیخی قبول نمی‌کنیم؛
هماناکه خلقِ عالم درهم رفتند واخیانِ معتبرکه بخاندانِ آبا و اجدادِ
اخی ترک واخی بشاره منسوب بوذند مثلِ اخی قیصر و اخی 12
چوبان واخی محمّد سیّدواری وغیرهم دست بشمسیر وکارد نهاذند
وامرای مُرید قصدِ قتلِ رنودِ مَرید کرده فتنها بر خاست وبسی
درویشانِ دلریش از سرِ حالی کلمهٔ الفِتْنَةُ نائِمَةٌ لَعَنَ اللهُ مَنْ 15
اَيْقَظَهَا بر زبان راندند وبحکمِ الفِتْنَةُ أشَدُّ مِن قَتْلٍ قیامتی
قامت نموذ وحضرتِ مولانا هیچ نفرموذ؛ بعد ازآن فرموذ که این
مردمِ خردُم چرا کفرانِ نعمتِ حق می‌کنند و از شکرِ نعمتِ بی 18
نقمت غافل اند واز سرِ جهل وتهوّر وغرورِ تصدّر وتکبّر باغی
وطاغی می شوند وخانهای جانهای خوذ را بر موجبِ یُخْرِبُونَ
بُيُوتَهُم بِأيْدِيهِم (۲/۵۹) بدستِ خوذ برسرِ خوذ خراب میکنند 21

---

4 چلبی را KZ : چلبی B ‖ 6 بر BZ : + سر K ‖ 7 بوذ BZ : + که K ‖
18 مردم Z : — KB ‖ 19 باغی BZ ~ طاغی K ‖ خوذ را KZ : خود B

وجرأت مینمایند ویقین است که آن تعصّبها پیش نخواهذ رفتن وهمشان
پس ماندهٔ کار وپایمالِ روزگار خواهند شذن و طریقهٔ ما پیش روِ
3 تمامتِ طرق خواهذ بوذن ، چنانکك گفت

شعر (رجز)

گر آخر آمذ عشقِ تو گَردذ ز اوّلها فزون
6 بنوشت توقیعت خذا کالآخِرون السابقون

کَما قَالَ صَلَّیَ اللهُ عَلَیْه وسَلَّمَ نَحنُ الآخِرُونَ السّابِقُون
وَالسّابِقُونَ اُولَئِك الْمُقَرَّبُون ، بعد از آن فرموذ که بخاطرم
9 حکایتی آمذ : مگر که فقیه ابو اللیثِ سمرقندی رحمةُ اللهِ علَیْه از
سمرقند مدّتی سفر کرده بوذ وقریبِ بیست سال بتحصیلِ علومِ دینی
مشغول گشته ، چند سال در بیت‌الله الحرام مجاور شذه بوذ و محبّانِ
12 بسیار داشت واز نفسِ مبارکِ او شاگردانِ مُقْبِل در اطرافِ جهان
منتشر گشته ؛ عاقبة الامر با جماعتِ مریدان وشاگردانِ مستدلّ
آهنگِ شهرِ سمرقند کرد تا زیارتِ مقابرِ آبا و اجدادِ خوذ کرده
15 و دوستان و اقاربِ خوذ را در یابذ واز سرِ رحم صلهٔ رحم کرده
مُثاب و مأجور شوذ ؛ همانا که چون بکنارهٔ شهرِ سمرقند رسیذند
فرموذ که ساعتی نزول کرده تجدیدِ وضو کنند ، فقیه بر خاست وبکنارِ
18 جوی رفت تا وضو سازذ ، دیذ که گروهی زنان بجامه شوئی مشغولند
از ناگاه پیرزنی فقیه را بدیذ وبشناخت ؛ فریاذ کرد که بُولَیْثَكِ
ما باز آمذه است ، بدویذ وقوم را خبر کنیذ ؛ فقیه بزوذی بسوی

---

2 خواهذ BZ : خواهند K ‖ 9 حکایتی KZ : + یاذ B ‖ 13 الامر KB : — Z ‖
16 و مأجور شود K : — ZB ‖ 17 که KB : — Z ‖ 18 مشغولند KB : مشغول کنند Z ‖
19 بدیذ B : دیذ KZ ‖ 20 کنیذ KB : کنند Z

اصحاب آمذ ، فرموذ که زوذ تر بار کنیذ تا بسوی دمشق باز
رویم که سمرقند جای اقامت نیست ؛ همشان حیران گشته از کیفیّتِ
حال و تعجیلِ ارتحال باز پرسیذند ؛ گفت : این قوم ما را هنوز بنظرِ 3
بولیشَک می بینند و بحقارت التفات می‌کنند وما را سبک می سنجند
وازآن نظرِ بی خبرانه آثم می شوند ؛ چه تعظیمِ علما وعرفا وشیوخ
از جملهٔ واجباتست وعزّتِ ایشان عزّتِ رسول الله است وعزّتِ 6
رسول الله عزّتِ حق تعالی است ؛ چنانک فرموذ

شعر (هزج)

ای بوذه وجودِ تو ز یک قطره منی 9
هان تا نکنی با علما کبر ومنی
زیرا که چنین گفت رسولِ مدنی
مَنْ اَکْرَمَ عالِماً فَقَدْ اَکْرَمَنِی 12

مگر فقیه را در ایّامِ صغر پذر وماذرش بولیشَک می گفتند ومی نواختند
واز سرِّ آن کافِ رحمت بیگانگانِ بی خبر را خبری نبوذ تا لفظِ
تصغیرِ کاف را تحقیر تصوّر می‌کردند ؛ هماناکه آن چنان نظرِ ابلیسانه 15
زیانِ عظیم دارذ و بر دوستان وهم شهریان زیان انداختن از راهِ مروّت
دورست ودر هیچ مذهبی وملّتی روا نیست ؛ همچنان حضرتِ مولانا
از سرِ حال نعرهٔ بزذ واز خانقاه پا برهنه بیرون آمذ ؛ چندانک 18
اکابر وشیوخ در پی دویذند ممکن نشذ واخی احمدِ مذموم را مردود
ومطرود کرده بشفاعتِ اکابر وامرا ببندگی قبول نفرموذ ؛ در جواب
فرموذ که او جنسِ ما نیست واز حوالیٔ آن بیچاره هرگز عبور نکرد 21

---

4 خبرانه KZ : خبرند B ‖ 8 وجود تو KB : وجودت Z ‖ 12 پذر KZ : — B ‖ 15 انداختن KZ : انداختند B ‖ 16-17 حضرت... حال KZ ~ نعرهٔ... چندانک B

وآن بذبخت در آن مخذولی هلاک شذ و اغلبِ جوانان و رنود و فرزندانِ
او بنده و مرید شذند ؛ مگر محبّانِ خاندان آن بی ادبْ اورا بسمعِ
3 سلطانِ اسلام رسانیذه میخواست که اورا بقتل آورذ ؛ حضرتِ مولانا
رضـــا نداذ و در مجامع و محافل اکابر دیگر اورا حاضر نکردند
و همگان سامری وارش لاَ مِساسِی (۹۷/۲۰) خواندند وگفتند :

6 شعر (رمل)

تا تو می بینی عزیزان را بشر دانکه میراثِ بلیس است آن نظر
گرنه فرزندِ بلیسی ای عنید پس بتو میراثِ آن سگ چون رسیذ

9 و همچنان فرزندِ اخی احمد واخی علی که از گَربزان قونیه بوذ باخلاصِ
تمام مریدِ حضرتِ سلطان ولد شذه از جملهٔ مقبولان گشت وعاقبت
حضرتِ چلبی حسام الدین هم در خانقاهِ ضیاء و هم در خانقاهِ لالا
12 باستقلالِ تمام شیخِ کرام شذ وبکمالی ومکانتی رسیذ که مَلَکِ
مقرَّب و رُسُلِ مُکرَّم بر حالات ودرجاتِ او رشک می بردند وآرزوی
صحبت ودیدارِ اومی‌کردند؛ کما قال النبی صلّی‌الله علیه وسلّم: اِنَّ لله عِبَاداً
15 لَیْسُوا بِاَنْبِیَاءِ ولا شُهَدَاء یَغْبِطُهُمُ النَّبِیّونَ والشهداءُ بِقُرْبِهِمْ
ومَقْعَدِهِم مِنَ‌اللهِ تعالی وکما وَرَدَ فِی اَلْمَثْنوِیِ اَلْمَعْنَوِی فی تَقْرِیرِ هذا

شعر (رمل)

18 آنچنان پُر گشته از اجلالِ حق که درو هم ره نیابذ آلِ حق
لاَ یَسَعُ فِینا نَبِیٌّ مُرْسَلٌ ، وَالْمَلَکُ وَ اَلرُّوحُ أَیْضًا فَاعْقِلُوا

---

2 خاندان KZ : خانه‌دان B || ادبْ KZ : اذن B || 12 ضیاء KZ : + وزیر B ||
15 لله KZ : الله B || والشهداء KZ : والشیطان B || 17 تقریر KZ : تقرر B || 18 شعر KZ : — B

7ـ8 تا تو... رسیذ : MN، ج ۱، ص۲۴۳/۲۹۶۲-۲۹۶۳؛ MA، ص۱۰۲/۱۵-۱۶
19 آنچنان . . . آل حق : MN ، ج ۱ ، ص ۲۴۳/۲۹۵۲ ؛ MA ، ص ۱۰۲/۱۰

(٦ / ۱۳) همچنان روزی در بندگیٔ حضرتِ چلبی رضی الله عنه
کرامِ اصحاب شرح می‌کردند که فلانی سخنانِ خداوندگار را نیکو
تقریر می‌کنذ و تفسیرِ این را بمردم می خوراند ودرآن فن مهارتِ عظیم 3
دارذ ؛ حضرتِ چلبی فرموذ که کلامِ خداوندگارِ ما بمثابتِ آیئنه
ایست ، چه هر که معنیٔ می‌گویذ و صورتی می‌بندذ صورتِ معنیٔ
خوذ را می‌گویذ آن معنیٔ کلامِ مولانا نیست و باز فرموذ که دریا 6
هزاران جو شوذ ، امّا هزاران جو دریا نشوذ و این بیت را گفت

شعر (مجتث)

بگوشها برسذ حرفهای ظاهر من   بهیچ‌کس نرسذ نعرهای جانیٔ من 9

(٦ / ۱٤) همچنان منقولست که حضرتِ چلبی خلیفة الحق اُرْمَوِی
بوذ وشافعی مذهب بوذ ؛ روزی در بندگیٔ مولانا سر نهاذ و گفت :
می خواهم که بعد الیوم اقتدا بمذهبِ امامِ اعظم ابوحنیفه می‌کنم 12
رضی‌الله عنه ؛ ازآنک خداوندگارِ ما حنفی مذهب است ؛ مولانا
فرموذ : نی نی ، صواب آنست که در مذهبِ خوذ باشی وآن را نگاه داری
امّا در طریقهٔ ما بروی ومردم را بر جادّهٔ عشقِ ما ارشاد کنی 15

(٦ / ۱۵) الحکایه : همچنان خدمتِ مولانا سراج الدینِ مثنوی
خوان رحمه الله چنان حکایت کرد که حضرتِ مولانا را عادت چنان
بوذ که هر سالی باری بجانبِ آب گرم سفر می‌فرموذ و قربِ چهل 18

۱۳/٦ - ۱۵ Z ۲۱٦ آ B ۱۹۹ ب K ٤۹۲
T, II, 209 - 210; H, II, 242

5 چه Z : — KB || 7 نشوذ BZ : نمی شود K || کفت Z : می‌کفت KB ||
8 شعر KZ : — B || 9 جانیٔ KZ : جان B || 10 همچنان KB : الحکایه Z || 12 کنم Z :
می‌کنم KB || 13 حنفی KB : حنیفی Z || 16 الحکایه KZ : — B

و پنجاه روز آنجایگاه می‌بوذ وهمچنان جمیعِ اصحاب تمامتِ راه را سماع
کنان وچرخ زنان می رفتند و شاذان می‌آمذند وچندین هزار غزلیّات
3 درآن راه گفته می شذ ؛ علیها سالی بر عادتِ معهود بآبگرم رفته بوذ
ودرآن جایگاه دیر کشیذه ؛ از ناگاه مبشّرانِ غیبی بحضرتِ چلبی
خبرِ خیر رسانیذند که فردا روز حضرتِ خذاوندگار بمبارکی می‌رسذ ؛
6 حضرتِ چلبی شکرانها داذه علی الصباح اهالیٔ قونیه از صغیر وکبیر
استقبال کردند ودر مرجگاهِ خانِ روزبه اصحاب نزول کرده نُزُلهای
مهنّا مهیّا کردند وجهتِ خذاوندگار خیمهٔ عالی گرفتند وآن روز
9 حضرتِ مولانا در دو چشمِ مبارکِ خوذ سرمهٔ بسیار کرده بوذ ؛
همانا که چون حضرتِ چلبی خیمهٔ خذاوندگاررا بدیذ نعره زناه از
اسب فروذ آمذ وسجده کنان تا نزدیکِ خیمه رسیذ ؛ همچنان حضرتِ
12 مولانا پا برهنه برابرِ چلبی بیرون آمذ ودرکنارِ خوذ کشیذه تا چه
وقت همدیگر را می بوسیذند ومی بوئیذند ودستِ چلبی را بگرفته بخیمه
در آمذند ؛ همچنان حضرتِ چلبی رضی الله عنه بیارانِ مقبل حکایت
15 می فرموذ که چون برابرِ مولانا بحضورِ تمام بنشستم اصلا در مابینِ
ما قیلی و سخنی نرفت ومن محسوس بگوشِ هوش شنیذم که مرغِ جانِ من
از اندرونِ قفصِ سینه ام کبوتر وار برابرِ روحِ مولانا عنعنه می‌کرد
18 وبقّر بقّو می زذ ولطافتِ آوازِ روحِ مولانا بگوشِ جانِ من
می‌رسیذ وبهوشم می‌پرّیذ واصلا مجالِ مقالم نبوذ ؛ چنانک درکتابِ
مثنویٔ معنوی می فرمایذ

9 مولانا Z : خذاوندکار KB || دو KZ : — B || 11 نزدیک KB : نزدیکیْ Z || 16 سخنی KB : سخن Z || هوش شنیذم KZ : خود می شنیدم B || 19 می رسیذ KB : رسید Z

شعر (رمل)

نغمهٔ آوازِ آن صافى جسد هر دمى در گوشِ حِسّش مى رسد
از رهى كه اِنس از آن آگاه نيست زانك زين محسوس و زين أشباه نيست 3
همنشينان نشنوند او بشنوذ اى خنك جان كو بغيبش بگروذ

بعد از آن حضرتِ مولانا واصحاب واكابرِ شهر همچنان سماع كنان
واغانى زنان تا تربتِ حضرتِ مولاناى بزرگ بهاء الدين ولد قدّس اللهُ 6
سِرَّه رفتند وآن روز چه عنايتها ورحمتها ودولتها كه بر سرِ ياران باران
كرد وذلِكَ مِنْ فَضْلِ ٱللهِ عَلَيْنَا وَعَلَى ٱلنَّاسِ (۳۸/۱۲) وٱللهُ
يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ (۱۰۵/۲) 9

(۱۶/۶) همچنان خدمتِ مولانا سراج الدينِ مثنوى خوانِ
معنى دان رحمه الله روايت كرد كه چون حضرتِ مولانا از جهانِ غرور
بعالمِ سرور رحلت نموذ اكابرِ كُبّار وكِبارِ فُجّار از سرِ حسد 12
وانكار در محكمهٔ قاضى سراج الدين رحمه الله جمعيّتِ عظيم كرده حضرتِ

T, II, 212 ; H, II, 244 — ۱۶/۶ Z ۲۱۶ ب B ۲۰۰ آ K ۴۹۳

8 همچنان KZ : — B || 10 كه KZ : — B || 14 معنى‌دان KZ : — B

2 ، 4 نغمهٔ ... رسذ ، همنشين ... بكروذ : MN ، ج ۳ ، ص ۲۷۶/۲۴۴ - ۲۷۷ ؛ MA ، ص ۳۰۶ / ۵ - ۶

4 از رهى ... اشباه نيست : MN ، ج ۴ ، ص ۲۸۳ / ۱۷۸۱ ؛ MA ، ص ۲۷۰ / ۱۸

چلبی حسام‌الدین را دعوت کردند و باتّفاقِ تمام اعراض کرده اعتراض
نموذند که رباب حرام است وسماع کردن جایز نیست، قاضی القضاة
3 سراج‌الدین گفت: آنچنانست که ایمّهٔ دین وعلمای اسلام می‌گویند؛
رجوع بحضرتِ چلبی کردند که درین باب تو چه می‌گوئی؟ گفت: من
آن می‌گویم که چشمِ شما عصای موسی‌را چوب می‌بینند یا اژدرها؟
6 هیچ جواب نگفتند؛ فرموذ که ربابِ ما نیز تا غایتِ چوب پارهٔ بوذ
نا ملتفت و متروک؛ چون حضرتِ مولانای ما کهِ مظهرِ مُطهّر
مصطفاست وموسیٔ عهدِ خویش بأمرِ حق آن چوب پاره را برگزیذ
9 وملحوظِ نظرِ عنایتِ خوذ گردانیذ؛ همانا که در دستِ او اژدرها
شذ وحبالِ خیالِ هر محتال را فرو خورد؛ پس پیشِ چنان اژدرهای
هایل جرأت نموذن وگستاخ فا پیش رفتن ودلیری کردن
12 نا مبارکست، مباذا که از ناگاه بغرّذ ومعقولات وحکمِ شما را بحکمِ
سیاست بیکنفس فرو برذ وهیچ کسی‌را امان ندهذ وهلاک کنذ واین
بیت را گفت

15 شعر (رمل)

صورتِ او چون عصا وباطنِ او اژدها
چون نهٔ موسی مرو بر اژدهای قاهری

18 دستِ موسی کو که تا گرذذ عصا آن اژدها
گردنِ آن اژدها را گیرذ او چون لمتری

---

1 اعتراض KZ : اعراض B || 2 القضاة BZ :— B || 6 جواب ZK : مرا B ||
7 ما KZ : + قدس الله سره العزیز B || مظهر مطهر : مظهر مظهر KB Z ||
13 بیکنفس KBZh :— Z || 16 ـ 19 صورت ... لمتری BZ :
صورت او چون عصا و باطن او اژدها کردن آن اژدها را کیرد او چون لمتری K

واز اکسیرِ نظرِ او آن حرامیش بحلالی مبدّل شذ ومقبولِ اهل قبول گشت

شعر (رمل)

هر چه گیرذ علّتی علّت شوذ کفر گیرذ کاملی ملّت شوذ

غریو از نهاذِ مردم برخاست وهمگان آفرین وتحسین کردند و اهلِ جدال که از بهرِ جدل استعداد کرده بوذند ، مستغفر گشته ابتهال نموذند وهمچنان در اندک مدّتی ازآن مجموع یکی نماند وبکلّی بی نام ونشان گشتند واین معنی چندانک رفت بیشتر شذ وپیشتر رفت وممالکِ عالمِ ملکِ را فرا گرفت

شعر (رمل)

زین سبب هنگامها شذ کُل هَدَر هست این هنگامه هر دم گرم تر
معدنِ گرمیست اندر لا مکان هفت دوزخ از شرارش یک دخان

(٦ / ١٦) الحکایه : همچنان روزی درمیانِ حلقهٔ یاران حضرتِ سلطان ولد قدّس اللهُ سِرَّهُ العزیز چنان روایت کرد که چون جنازهٔ قاضی سراج الدین را رحمة الله علیه بر لبِ گور نهاذند ومن درجنبِ

T, II, 124 ; H, II, 245 ۱۷/٦ Z ۲۱۷ آ B ۲۰۰ ب K ٤۹٥

4 b شوذ KZ : + همانا که B || 7 مدّتی KZ : مدت B || 8 عالم KZ : — B || 14 العزیز KZ : — B || 15 رحمة الله علیه Z : رحمه الله KB

4 هرچه کیرد ... شود : MN ، ج ۱ ، ص ۹۹ / ۱٦۱۳ ; MA ، ص ٤۳ / ۱٤
11 - 12 زین سبب ... دخان : MN ، ج ٦ ، ص ٥۲۹ / ٤٦۰٥ - ٤٦۰٦ ؛ MA ، ص ٦٦۲ / ۱٤

حضرتِ چلبی حسام الدین نشسته بوذم ؛ فرموذ که بهاء الدین ،
بذآن سو نظر کن ؛ همانا که چون در مرقدِ خاکش نهاذند و مُقری
3 بتلقین خواندن آغاز کرد ، دیذم که دوذی سیاه از گورش بیرون آمذ
و گورستان را گردی بر آمذه باز درآنجا فرو شذ ؛ فرموذ که دیذی؟
گفتم : آری ، عجایب دوذی دیذم ؛ گفت : آن دوذ انکارِ اوست که
6 در حقِ خذاوندگارِ ما و اولیای سلف داشت و اگر دیگر حالهاش را
بنمایم رحمت آیذ تا چها خواهذ دیذن ؛ سلطان ولد فرموذ که دلم
عظیم سوخت و رقّتِ بی حد کردم که چنان حَبری وبحری چنان
9 شوذ ؛ فرموذ که بعد الیوم ببرکتِ قدمِ مبارکِ تو و مرحمتِ تو حضرتِ
خذاوندگارِ ما شفاعتش کنذ تا اورا سهل گیرند ، مگر که خلاص
یابذ واز جملهٔ مرحومانِ مخلص شوذ ؛ همانا که ده بار سورهٔ اخلاص
12 بر خواند و برو دمیذ وفرموذ که هیچ زلّتی و معصیتی ورای انکارِ
اولیا نیست ؛ کلّ ذَنْبٍ لَكَ مغفورٌ سِوَی ٱلإعْرَاضِ عَنّی
وٱلإعْراضُ عَن أولياءِ ٱللهِ كفرٌ مَحْضٌ

15 شعر (هزج)

مشو تو منکرِ پاکان بترس از زخمِ بی باکان
که صبرِ جانِ غمناکان ترا فانی کنذ فانی

18 و در جائی دیگر می فرمایذ

2 همانا که : KZ — B || 6 خذاوندکار ما BZ ~ اولیای سلف K

شعر (رمل)

کیست کافر بی خبر زایمانِ شیخ
کیست مرده بی خبر از جانِ شیخ 3

کفر و ایمان نیست آن جائی که او ست
زانک او مغزست و این دو رنگ و پوست

همانا که در شبِ سومِ قاضی سراج الدین حضرتِ چلبی او را در بهشتِ 6
برین خرامان دیذ فرموذ که برین درجه بچه رسیذی ؟ گفت : بعنایتِ
مولانا ودر حضورِ سلطان ولد حکایتِ خواب را روایت کرده
قاضی عماد الدین فرزندِ قاضی سراج الدین مرید شذ وهر دو فرزندش را 9
مرید کرد

(۶/ ۱۷) همچنان منقولست که پیوسته چلبی حسام الدین در زمانِ
خداوندگار هر روزِ خذا لا ینقطع بزیارتِ تربتِ سلطان العلما 12
بهاء الدین ولد وزیارتِ شیخ صلاح الدین رضی الله عنهما می‌رفت، مبنی
برعادتِ قدیم روزی بزیارت آمذه بوذ ، بعد از آنک از اوقاتِ اوراد
فارغ شذ وورد وقت‌را ادا کرد و در وقتِ بیرون آمذن بازگشت 15
وبسوی تربهٔ مبارک نظر کرد ، از ناگاه نعرهٔ بزذ که نی نی نشایذ ،
مصلحت نیست بردنِ او ؛ بعد ازآن لحظهٔ تبسّم فرموذ وروانه شذ ؛

T, II, 216 ; H, II, 247 ۱۸/۶ Z ۲۱۷ ب B ۲۰۱ آ K ۴۹۶

1 شعر BZ : — K || 6 سوم KZ : سیوم B || سراج الدین BZ : — K || 8 کرده KZ : کردند B || فرزند قاضی KZ : فرزندش ۶ || سراج الدین KZ : — B || 11 همچنان KBZh : — Z || چلبی KBZh : - Z || 12 خذا KB : جذا Z || 13 عنهما KZ : عنه

2 ـ 5 کیست ... وپوست : MN ، ج ۲ ، ص ۴۲۴ ; ۴۲۳/۳۲۲۵ ، ۳۲۲۲ ; MA ، ص ۱۷۹ /۶ ، ۹

یاران سر نهاذند و از آن حال باز پرسیذند ؛ گفت : دیذم که فرشتگان
عذاب از عالمِ غیب آمذه بوذند وعلاء الدین را باغلالِ گران دست
3 و پای بسته می بردند ؛ مرا دیذ، فریاذ کرد ولابها نموذ ، دلم بسوخت واز
حضرتِ خداوندگار و رحمتِ بی شمارِ او شرمسار گشته بانگی بر زذم وشفاعت
کردم ؛ همانا که قبول کردند و بر جا گذاشتند و بگذشتند واین علاء الدین
6 فرزندِ مولانا بوذ برادرِ سلطان ولد از یک ماذر ؛ از قضای الٓهی
عقوق نموذ وحقوق را محافظت نکرد ودر قصدِ مولانا شمس الدینِ
تبریزی رَوَّحَ اللهُ رُوحه مبارزت نموذه مبادرت کرد تا همرنگِ مریدانِ
9 مرید گشت وگویند او را ایشان اغوا کرده برآن داشته بوذند ؛ علیها
حضرتِ مولانا ازو رنجیذه مِهرِ او را از درونِ مبارکِ خوذ برون
انداختهِ بوذ وبنظرِ عنایتِ والدی جزکه ولد را نمی پرداخت و درآن
12 روزها که وفات یافته بوذ بجنازهٔ او حاضر نشذ و برو نماز نکرد
ومَا یَعْلَمُ تَأْوِیلَهُ اِلاَّ اللّهُ (۷/۳)

شعر (هزج)

15 در تختهٔ دل که من نگهبانم وتو
خطّی بنوشتهٔ که من خوانم وتو
گفتی که بگویمت چو من مانم وتو
18 این نیز از آنهاست که من دانم وتو

---

4 ورحمت KZ : — B ‖ 5 جا KZ : جای B ‖ 6 الهی B : — KZ ‖ 13 تاویله : تبدیله KBZ ‖ 15 که Z : — KB ‖ 17 گفتی KZ : گفتم B

(١٩/٦) الحکایه : همچنان اصحابِ کبار واحرارِ نامدار چنان
روایت کردند که روزی حضرتِ چلبی حسام‌الدین در بندگیٔ حضرتِ
مولانا عَظَّمَ اللهُ ذِکْرَهُما تقریر می‌کرد که امشب در مبشّره‌ء خواب 3
دیذم که بلالِ حبشی رَضِیَ اللهُ عنه کلام‌الله را بر بالای سر برداشته
بوذ وحضرتِ سیّد الاوّلین والآخرین محمّد امین صلّی الله علیه وسلّم
کتابِ مثنوی را در برگرفته مطالعه می فرموذ وباصحابِ کرام مباهات 6
می‌کرد وتفاخر می‌نموذ وسرّ افشانی می‌کرد ؛ حضرتِ مولانا فرموذ که
ای والله آنچنانست که چشمِ مبارکِ شما دیذ وحاشا که دیذه‌ء شما نا دیذه
گویذ وهر دیذه‌ء که بذآن دیذه‌ء دیذار دیذه گروذ از اهلِ دیذه 9
شوذ تا غیبهاش دیذه شوذ

شعر (رمل)

دیذه‌ء غیبْبِین چو غیبست اوستاذ — کم مباذا از جهان این دیذ وداذ 12
مردمِ نا دیذه باشـد رو سیاه — مردمِ دیذه بوَذ مرآتِ راه
خوذ که بینذ مردمِ دیذه‌ء ترا — در جهان جز مردمِ دیذه فزا

T, II, 217 ; H, II, 247 — ١٩/٤ Z ٢١٧ ب B ٢٠١ ب K ٤٩٧

1 الحکایه KZ : — B || 5 سید KZ : سلطان B || صلی الله ... وسلم BZ : صلی الله علیه وعلی آله الاکرمین K || 7 سر BZ : کهر K || 8-9 که ای KZ : ای B || 9 وهر... بذآن دیذه Z : بدآن دیده‌ء B وهر دیده‌ء که K || 10 شوذ KZ : + همانا که B || 13a مردم KZ : مرد B

12 دیذه‌ء ... داذ : MN ، ج ٤ ، ص ٢٨٠ / ٣٥ ؛ MA ، صِ ١٨/٣٢٣
13-14 مردم... فزا : MN ، ج ٣، ص٢٠٠/٣٥٢٣-٣٥٢٤ ؛ MA، ص٢٨٦/٤-٥

امّا بباید دانستن که قرآن بمثالِ عروسیست زیبا روی ، رعنا جبین ،
آراسته بانواع حلّی وحُلَل ، مُبرّا از خطا وخلل ، مقدّس از شبهت
3 وخَطَل ولیکن زیرِ چادرِ غیرت ونقابِ غیرت مخفی مانده ،
چنانک گفت :

شعر (هزج)

6 عروسِ حضرتِ قرآن نقاب آنگه براندازذ
که دارالملکِ ایمان را مجرّد بیند از غوغا

وهمچنین مثنویِ ما نیز دلبریست معنوی که درجمال وکمالِ خوذ همتای
9 ندارذ وهمچنان باغیست مهیّا ورزقیست مُهنّا که جهتِ روشن دلانِ
صاحب نظر ، وعاشقان سوخته جگر ، ساخته شذه است ؛ خُنُک جانی را
که ازمشاهدهٔ این شاهدِ غیبی محظوظ شوذ وملحوظِ نظرِ عنایتِ
12 رجال الله گردذ تا در جریدهٔ نِعْمَ العَبْدُ اِنَّهُ أوّابٌ (٢٩/٤٨)
منخرط شوذ ؛ بعد ازآن فرموذ که ادراکِ غوامضِ اسرارِ پر
انوارِ مثنوی را وضبطِ تلفیقات وتقریبات وتقریرات وتوفیقاتِ
15 اجادیثِ را وآیات وبسطِ امثال وحکایات وبیّناتِ رموزِ کنوزودقایقِ
حقایقِ اورا اعتقادی بایذ عظیم وعشق بایذ مقیم وصدق بایذ مستقیم
و قلبی بایذ سلیم وهمچنان ذکاوتِ بغایت وفنونِ علوم ودرایت می‌بایذ
18 تا درظاهرِ آن سیری تواند کردن وبسِرِّ سریّ تواند رسیذن وبی
این همه آلات اگر عاشقِ صادق باشذ عاقبت عشقِ او رهبرِ او
شوذ وبمنزلی برسذ ، والله المُوَفِّقُ والمُرْشِد وَ هُوَ المُعینُ والمسدّد

2 خلل KZ : + و B || 11 ـ 13 وملحوظ ... شوذ KZ : — B || 15 احادیث را
KB : احادث Z || 17 وهمچنان KZ : همانا که B || 19 او KZ : اورا B

شعر (رمل)

عشق آن شعله ست کو چون بر فروخت
ماند الاّ الله باقی جمله سوخت 3

آتشی از عشق در جان بر فروز
سر بسر فکر و عبارت را بسوز

(٦ / ۲۰) الحکایه: همچنان از اصحاب مدرسه منقولست که روزی معین 6
الدین پروانه رَحِمَهُ اللهُ جمعیّتی عظیم ساخته بوذ و جمیع صدور واکابر را
خوانده وآن روز حضرتِ مولانا اصلا بمعنی شروع نفرموذ و هیچ
کلمات نگفت وگویند هنوز حضرتِ چلبی حسام الدین را نخوانده بوذند؛ 9
پروانه را بفراست معلوم شذ که البتّه چلبی را بایذ خواندن؛ از
حضرتِ مولانا اجازت خواست که حضرتِ چلبی را از باغ بخوانند؛
فرموذ که مصلحت باشذ، ازآنک جاذبِ شیرِ معانی از پستانِ حقایق 12
حضرتِ اوست

شعر (رمل)

این سخن شیرست در پستانِ جان بی کشنده خوش نمی گردذ روان 15

٦/۲۰ Z ۲۱۸ ب B ۲۰۲ K آ ٤۹۸ T, II, 216 ; H, II, 349

6 الحکایه KB : — Z || 11 بخوانند K : بخوانذ BZ || 12 پستان KZ : + حقوق B

2-3 عشق ... سوخت : MN ، ج ٥ ، ص ۳۹ / ٥۸۸ ؛ MA ، ص ٤٤٤/۳
3-4 آتشی ... بسوز : MN ، ج ۲ ، ص ۳٤۳ / ۱۷٦۳ ؛ MA ، ص ۱٤۳/۹
15 این ... روان : MN ، ج ٦ ، ص ۱٤۷/۲۳۷۸ ؛ MA ، ص ٦۳/۱٦

چون حضرتِ چلبی با جمعِ اصحاب بیامذ پروانه برابر دویذ ودستِ
چلبی را بوسها داذه برسر نهاذ وشمع را پیش پیش می گرفت ،
3 همانا که حضرتِ مولانا از جا برجست که مرحبا جانِ من، ایمانِ
من ، جنیدِ من ، نورِ من ، مخدومِ من ، محبوبِ حق ، معشوقِ انبیا؛
چلبی دم بدم سر می نهاذ ویاران نعره‌ها می زدند ، همچنان در ضمیرِ
6 پروانه گذشته باشذ که عجبا آنچ مولانا فرمایذ در چلبی حسام الدین
آن هست ویا تکلّف میکنذ؟ حضرتِ چلبی دستِ پروانه را محکم
بگرفته فرموذ که معین الدین! اگرچه نیست چون حضرتِ مولانا
9 فرموذ چنانست وصذ چندانست واو قادرست که درحال آن حالتِ
نیست را هست کنذ وببخشذ ودر جانِ مرید مزید کنذ وبیک نظرِ
عنایت هدایت فرموذه او را بکمال رساند چنانک فرموذه است

12 شعر (منسرح)

یک نظری بیش نیست آنِ فقیر ای پسر
بر برذت آن نظر سوی اثیر ای پسر

15 مثلا چنانک در صورتِ ظاهر این سراها وکوشکها پیش ازین درین
محلّ هیچ نبوذ واینچنین جماعت وجمعیت ونعمتها اصلا وجود نداشت
وبسببِ ارادات وخواست واشارتِ شما بوجود آمذ ومهیّا گشت؛
18 همچنان عنایتِ اولیای راستین نیز همین حکم دارذ وحاکمِ مطلق اند؛

---

1 حضرت KB : — Z || 2 می کرفت KB : می رفت Z || 4 جنید من KZ : — B ||
5 همچنان KZ : — B || ضمیر KZ : ضمایر B || 7 پروانه را محکم KB : پروانه Z ||
8 بکرفته KZ : بر کرفته B || 11 فرموذه است BZ : فرموذ K || 15 درین BZ : در K ||
17 نبوذ BZ : بود K || 18 همچنان KZ : — B

بهر كه بخشيذند بخشيذند وبهر كه عنايت و مرحمت فرموذند مقصودِ دينی
ودنياوی مُحصّل شذ و بقربت ومحرميت مخصوص گشت و بجائی رسيذ
3 كه مغبوطِ كُمّلِ كرام شذ ؛ فی الحال پروانه در قدمِ چلبی سر نهاذ
محاسنِ خوذ را بر پای مباركِ او می ماليذ ؛ همچنان چلبی در ميانِ صحنِ
سرا بنشست ؛ حضرتِ مولانا فروذ آمذ و در پهلوی او بنشست ؛ همانا كه
6 صحنِ خانه صدرِ صدور گشت و صدرها خالی ماند ؛ همچنان بعضی
حسودان مگر زير زير گفته باشند كه مردی بزرگ چرا زير نشيند
و مجمع را درهم زند ؟ چه مقامِ هر يكی معيّن است ؛ همانا كه حضرتِ
9 مولانا در جوش آمذه فرموذ كه ايشان را چه تفاوت كند بالا يا زير ؛
زيرا ايشان چراغند ؛ چراغ اگر بالائی طلب كند برای خوذ طلب نكند ،
بلك غرضِ او منفعتِ ديگران باشذ تا ايشان از نورِ او حظّی يابند
12 واگرنی هر جا كه چراغ باشذ خواه زير ، خواه بالا او چراغ است
علی كلّ حال چه جای چراغست كه آفتابِ ابديست ايشان ؛ اگر جاه
و بلندیِ دنيا طلبند غرضشان آن باشذ كه خلق را آن نظر نيست كه بلندیِ
15 ايشان را ببينند ؛ ايشان خواهند كه بدامِ دنيا اهلِ دنيا را صيد كنند تا بآن
بلندیِ ديگر ره يابند و در دامِ آخرت افتند ؛ همچنانك حضرتِ مصطفی
صلّی الله عليه وسلّم مكّه را وبلاد را برای آن نمی گرفت كه او
18 محتاجِ آن بوذ ، بل برای آن می گرفت تا همه را زندگی بخشذ و روشنائی
وبينائی كرامت كند ، هَذا كَفٌّ مُعَوَّدٌ ان يُعْطِيَ مَا هُوَ مُعَوَّدٌ

---

1 بهر KZ : هر B ‖ 2 دنياوی KZ : + وی B ‖ محرميت KZ : + هم B ‖
12 واكرنی KZ : واكر نه B ‖ كه KB : — Z ‖ 13 كه KZ : — B ‖ 14 ـ 15 دنيا . . .
ببيند KZ : — B ‖ 17 نمی كرفت Z : نكرفت KB

أنْ يأخُذ ؛ ایشان خلق را نمی فریبند تا عطا بخشند نه برای آنکک
تا ازیشان چیزی برند ؛ همچنان از ناگاه سماع بر خاست و تا چاشتِ
3 بلند مستغرقِ سماع بوذند ؛ همچنان سماع کنان پا برهنه تا مدرسهٔ
مبارکِ خوذ رفته سه شبانروزی در سماع بوذ ، بسا منکرانِ متکبّر که
بنده و مرید شذند

6 (۶ / ۲۱) الحکایه : همچنان از اصحابِ عظام چنان منقولست که
چون حضرتِ مولانا رحلت فرموذ و حضرتِ چلبی حسام الدین بر تخت
نشست بزرگی از محرمانِ حرمِ معنی أعْنِي کراکا رَضِيَ اللهُ عَنْهما بحضرتِ
9 سلطان ولد اعتراض نموذ که البتّه بر جای والدِ خوذ بنشین و خلافت کن که
سزاوارِ آن تخت و لایقِ آنچنان بخت توئی ، چرا مقامِ خوذ را بچلبی
حسام الدین گذاشتهٔ و فراغت می نمائی ؟ فرموذ که می بینم که جسمِ
12 مبارکِ چلبی بر مثالِ زنبور خانهٔ نحل آمذ وشدِ ارواحِ غیبی شذه
است و مهبطِ انوارِ الٰهی گشته و دایما سبز پوشانِ قدس از آن حضرت
کم نیستند ، مرا شرم می آیذ که بالای او بنشینم و برجای او رغبت نمایم
15 وقصدِ منصبِ او کرده او را از خلافت منع کنم ؛ ترسم که آن خلافت
آخرت بار آورذ ، چنانکک تا غایت حضرتِ والدم او را برگزیذه بوذ
وخلیفهٔ خوذ ساخته و در مدیحِ حالِ جانِ او چندین هزار هزار
18 ابیاتِ اسرار فرموذه وازآنها یکی اینست که می فرماید

۲۱/۶ Z ۲۱۹ Tآ B ۲۰۲ ب K ۵۰۱ T, II, 222 ; H, II, 251

1 عطا ZB : — K ‖ 2 نمی فریبند KB : می فریبند Z ‖ همچنان KZ : همانا که B ‖ 4 خوذ Z : — KB ‖ متکبر KB : مستکبر Z ‖ 8 اعنی BZ : یعنی K ‖ 9 بر جای BZ : بجای K ‖ 10 سزاوار KZ : لایق B ‖ 12 نحل Z : محل KB ‖ 17 مدیح ... جان Z : مدح جان B مدح K

شعر (رجز)

ای شه حسام الدین حسن می گوی باجانان که من
جان را غلافِ معرفت بهرِ حسامت می کنم 3

و در غزلی دیگر گفته

شعر (رمل)

ای ضیاء الحق ذو الفضل حسام الدین تو 6
عارفِ طبِّ دلی بی رگ و نبض و مجَسّی

وهمچنان من نیز اورا مقتدای خوذ ساخته خلیفهٔ حقّش می دانم
وچندانک وجودِ مبارکِ او در قیدِ حیاتست در پیِ اشارتِ والد 9
می پویم و بندگیش می کنم و معزّز ومبجّل می دارم

(۲۲ / ٦) همچنان خدمتِ ولیٔ پنهان ، سراج الدین مثنوی خوان
رحمه الله چنان روایت کرد که درویشی بوذ عزیز شیخ محمد حیدری 12
نام که یارِ غارِ حاجیٔ مبارکِ حیدری بوذ و اورا از سرِ اخلاص
ومحبّت بوستان بانِ حضرتِ چلبی شذه بوذ ودر صنعتِ باغبانی یدِ
بیضا داشت ؛ روزی حکایت کرد که از حضرتِ چلبی رنجش نموذه 15
از بوستان غیبت کردم ودر میانِ باغی فرو کشیذم بنیّتِ آنک دیگر

T. II, 224 ; H, II, 252 — ۲۲/٦ Z ۲۱۹ ب B ۲۰۳ آ K ۵۰۲

1 شعر KZ : — B || 3 معرفت KZ : معرّف B || 4 گفته KZ : گفت B ||
7 مجسی BZ : محسبی K || 8 وهمچنان KZ : — B || 9 وچندانک BZ : چندانک K ||
9 والد BZ : والدی K || 11 ـ 13 خدمت . . . حیدری نام BZ : خدمت شیخ محمد K ||
14 ـ 15 شذه بوذ . . . چلبی KZ : — B || 16 بنیت KB : نیت Z

پیشِ او نروم ؛ از ناگاه دیذم که از دور حضرتِ خذاوندگار می‌آیذ
وشخصی تبری برداشته با هم می آیذ ومن از هیبتِ خذاوندگار متوهّم
3 گشته بیخوذ می‌شوم وبذآن تبرزن اشارت می کنذ که گردنِ این را
بزن که حضرتِ چلبی حسام الدینِ ما ازو رنجیذه است ومن بچشمِ
سرِ این معنی را محسوس مشاهده می‌کنم که آن شخص بی محابا تبری
6 برمن زذ و سرم بیفتاذ و من بعدم پیوستم؛ بعد از زمانی دیذم که
حضرتِ مولانا بدستِ مبارکِ خوذ سرم را برگرفت و برگردنم نهاذ
و گفت : بسم الله وبالله ومن الله والی الله ، دیذم که همانذم باز زنده
9 شذم واز سرِ شاذی برخاستم وسر نهاذم و فریاذها بر افراشتم وچون
سر از سجده برداشتم کسی را ندیذم ؛ امّا دیذم که خون از من رفته
بوذ واصلا اثرِ زخمِ تبر پیذا نبوذ ؛ برغبتِ تمام دوان دوان باز
12 ببوستان در آمذم وبکارِ خوذ مشغول شذم ؛ دیذم که حضرتِ چلبی
حسام الدین بیامذ ومرا دلداری کرده فرموذ که ها شیخ محمّد !
تا خذاوندگارم گوشمالت نفرموذ و گردنت را نزذ مسلمانِ کلّی نشذی
15 واز سرکشی نرستی؛ چه اگر باز شفاعت نمی‌کردم مردهٔ ابدی وخاسرِ
سرمدی خواستی بوذن ؛ بصذ هزار لابه واستغفارها کرده فرجی
پوشیذم . بنده ومریذِ مخلصِ چلبی شذم واین حکایت بعد از وفاتِ
18 حضرتِ مولانا بوذه قدّس اللهُ سرّه العزیز ، گویند چهار سال از
وفات گذشته بوذ .

---

2 با هم KZ : بهم B ‖ 3 می شوم KBZ : می شذم Zh ‖ 4 ما KZ : تا B ‖
8 باز KB : — Z ‖ 11 باز B : — KZ ‖ 13 فرموذ که KZ : فرمود B ‖ 15 ابدی Z :
ابد KB ‖ سرمدی Z : سرمد KB ‖ 17 چلبی KZ ~ شذم B ‖ 18 بوذه Z : بود KB

شعر (رمل)

آنک جان بخشذ اگر بکْشذ رواست
3 نایب است و دستِ او دستِ خذاست
دستِ حق میراند و زنده‌ش کنذ
زنده چه بوْذ جانِ پاینده‌ش کنذ

6 (٦ / ۲۳) همچنان انصارِ اولو الابصار چنان روایت کردند که روزی حضرتِ خذاوندگار در شرحِ فقرِ نبوی وفقرای معنوی مشغول گشته بوذ ؛ فرموذ که بعد الیوم مرا آرزوست که جوقای سبک بپوشم
9 وامّا عمر وار ترقیع کنم وفارغ شوم ؛ حضرتِ چلبی سر نهاذ واز نهادِ جان فریاذ بر آورد وزاریها کرد ، از زینتهای صدارت وامارت ولباسهای فاخرِ اکابر که جُودَةَ ٱلبِزَّةِ عَلامَةُ ٱلعِزَّةِ بذین حالِ ما رسانیذی که
12 بجامهٔ هندباری وکلاهِ نمذین اکتفا کردم وترکِ خطائی وعتّابی کرده با بُردی بسر بردیم و بموافقتِ بردِ یمنیْ رسول دست بردی نموذیم . دیگر چه کنیم ؟ تبسّم کنان فرموذ که پس هندباری ودستارِ
15 دخانی وکلاهِ نمذین وکفش وموزهٔ نارنجی مزید نیست

T, II, 225 ؛ H, II, 253 ‎ ٦/۲۳ Z ۲۲۰ آ B ۲۰۳ آ K ۵۰۳

---

1 شعر KZ : — B ‖ b 2 وKZ : او B ‖ b 5 زنده‌ش KZ : زندش B ‖ 8 جوقای KZ : چون فایی (!) B ‖ 10 کرد KZ : + که B ‖ 11 علامة ZB : عامة K ‖ 12 عتابی BZ : ممتانی (؟) K ‖ 13 دست KZ : است B

---

2 آنک . . . خذاست : MN ، ج ۱ ، ص ۱٦/۲۲٦ ؛ MA ، ص ۳/۷
4. دست . . . پاینده‌ش کنذ : MN ، ج ۱ ، ص ۱۸۳/۲۹۷۳ ؛ MA ، ص ۵/۷۹

(٦ / ٢٤) همچنان روزی حضرتِ چلبی عَظَّمَ اللهُ ذکرَه از حضرتِ خداوندگار پرسیذ که ختمِ نبوّت چرا بر محمّد رسول الله بوذ و او گفت : من خاتم ولکن رسول الله وخاتم النبین ؛ فرمود که خواستِ خذا چنان بوذ که نبوّت وپیغامبری برو ختم شوذ ، امّا اگرچه نوبتِ نبوّت نَبُوت نموذ وسپری شذ ، خذائی را چه شذ ؟ خذائی دایم است وخذا صفتان قایم

شعر (رمل)

گر ترا بازست آن دیذهٔ یقین زیرِ هر سنگی یکی سرهنگ بین

وهمچنان عنایتِ بی نهایتِ الله گاهی بواسطهٔ مظاهرِ رُسل سُبل نمایذ وگاهی بی‌واسطه بندهٔ را درکار آرذ

شعر (رمل)

او نمایذ هم بدلها خویش را او بدوزذ خرقهٔ درویش را
واسطه بهرِ دلیلست و بیان واسطه زحمت بوَذ بعد العیان

وهمچنان جماعتی که بعینِ عیان رسیذه اند از وسایط ودلایل رهیذه اند واز انوارِ وحی‌القلب منوّر ومشرّف گشته طُوبَی لَهُمْ فَجَالِسُوهُمْ بِالصِّدْقِ وَالإِيقَانِ رِضْوَانُ اللهِ عَلَيْهِم أجْمَعِين

T, II, 226 ; H, II, 234 ٦/٢٤ Z ٢٢٠ آ B ٢٠٣ ب K ٥٠٣

3 نبوت KB : نوبت Z || 7 شعر KZ : — B || 9 نمایذ KZ : + که B || 12 a بدلها KZ : بدلهای B || 14 همچنان KZ : — B

7 گر ترا ... بین : MN ، ج ٢ ، ص ٢٣٤٧/٣٧٧ ؛ MA ، ص ١٦/١٥٦
9 او نمایذ ... درویش را : MN ، ج ١ ، ص ٦٨٥/٤٣ ؛ MA ، ص ١٦/١٨

(۶ / ۲۵) همچنان منقولست که حضرتِ چلبی بعد از وفاتِ
مولانا مدّتِ مدید شرطِ خلافت را کما ینبغی ویبتغی بکمال رسانیذه
در رعایتِ اصحاب وجماعت وحمایتِ اعقابِ اقطاب جِدّ بلیغ نموذ 3
وچنانک لایقِ علوِّ همّت و غایتِ نهمتِ آن سلطان بوذ کمرِ خدمت
ومیان‌بندِ صحبت در میانِ جان بسته از حدّ بیرون بندگیها کرد
وهمچنان سال بسال محصولاتِ اوقاف را و نذورِ اشراف وهدایای 6
اطراف را که حاصل می‌شذ بر جمیعِ اصحاب علی قدر مراتبهم وحسبِ
مناقبهم بهر یکی وظیفهٔ وقت را از نقد وجنس و جامه وخامه می‌رسانیذ
و سُفَرهٔ سَفَرهٔ یاران وبَررَهٔ مجاوران را مرتّب می‌داشت، چنانک 9
امامِ تربه وحُفّاظ ومؤذّن و مثنوی خوان وشیّادان و گویندگان
وخُدّامِ حضرت را علی الانفراد از وظایف زاد وزناد می‌رسانیذند
فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ (۸/۴۱) و بی احتباس وتنقیص و خاصّهٔ 12
حضرتِ سلطان ولد را مع الاصحاب وراتبهٔ کرا خاتون وملکه خاتون را
علی التمام والکمال بی تهاون وملال بحضرتشان می‌بردند وهمچنان قانونِ
سماع را بعد از نمازِ جمعه وتلاوتِ مثنویٔ معنوی را بعد از قراءتِ قرآنِ 15
مجید باقامت می‌رسانیذند وصادر ووارد را رعایت وخدمت بجای
می‌آوردند وقربِ پانصذ یارِ فرجی پوشِ متموّل وسیصذ یارِ عارفِ
عالمِ متبحّر وچندین کُتّابِ فاخر و مکتب‌دارانِ ماهر که ملازمِ 18

T, II, 227 ; H, II, 255 ۲۵/۶ Z ۲۲۰آ B ۲۰۳ب K ۵۰۴

2 مدت BZ : مدتی K || 3 وجماعت KB : — B || 4 غایت KB : عنایت Z ||
5 کرد KZ : کرند B || 6 اوقاف را KZ : اوقاف B || 8 بهر یکی KB : — Z ||
9 مرتب KZ : مراتب B || 10 شیادان KB : سیادکان Z || 16 خدمت KZ : بخدمت B ||
17 پوش KB : پوشی B

حضرتِ چلبی می‌بوذند و در اذواقِ طارقاتِ روحانی و اشواقِ بارقاتِ
سبحانی مستغرق گشته ، مگر روزی با اصحابِ عظام بجانبِ باغِ همام
3 رفته بوذند وجمعیّتی عظیم شـذه بوذ ؛ از ناگاه درویشی رسیذ وخبرِ
ناخوش داذ که ماهچهٔ قبّهٔ اخضرِ تربهٔ مطهّر فرو افتاذ وخللی
شگرف ظاهر شذ ؛ همانا که حضرتِ چلبی آهی بکرد و از خوذ غایب
6 شذ وچند بار دستها را بر زانوی مبارك فرو می‌کوفت و می گریست؛
یاران بیکبارگی بارانِ طوفان از دیذگان روان کرده افغان می‌کردند ؛
بعد از ساعتی فرموذ که در تاریخِ رحلتِ شیخ نظر کنیذ ؛ چون مطالعه
9 کردند بی نقصانی ده سال تمام شذه بوذ ، در سالِ یازدهم نقل فرموذ ؛
فی الحال تغیّری در بشرهٔ مبارکِ چلبی ظاهر شـذ و اقشعراری پدیذ
آمذ ؛ فرموذ که مرا بخانه بریذ که پیمانهٔ عمرِ ما نیز پر شذن گرفت
12 و هنگامِ کوچ نزدیك آمذ ودیگر امکانِ امان نیست وچون اشارتِ
دوست بشارتِ حصولِ وصول داذ سَحْبًا عَلَى آلهام ، لا عَلَى ٱلأقْدام
دوان وروان می‌بایذ رفتن واین بیت را فرموذ

15 شعر (رمل)

صورتِ تن گو برَو من کیستم نقش کم نایذ چو من باقیستم
چون‌تَمَنَّوْا مَوْت گفت‌ای صادقین صادقم جان را بر افشانم برین

6 می کوفت Z : می کفت KB || 11 بریذ که پیمانهٔ KZ : — B || 15 شعر KZ :
— B || 16 a برو KZ : رو B

16 صوت . . . برین : MN ، ج ۳ ، ص ۲۲٤ / ۳۹۳٤ ، ۳۹۳٦ ؛ MA ،
ص ۲۹٦/۲٦ – ۲۷

17 تمنوا موت : قرآن ، سورة البقره ۲/۹٤

همچنان حضرتِ چلبی را سوار کرده بخانه آوردند ؛ چند روز صاحب فراش گشته بصفای تمام نقل فرموذ إِلَی رَحْمَةِ الله وعنایته وذلك فی یَوْمِ ٱلأَرْبَعاء ٱلثَّانِی وٱلعِشْرِین من شهر شعبان المبارك لسنة ثلث وثمانین وستّمائه هجریه ، وگویند : آن روزکه ماهچه‌ٔ قبّه را بر قبّهٔ قبّهٔ اخضر باز نهاذند وتمام شذ همانساعت حضرتِ چلبی بسوی جنابِ عزّت رجعت فرموذ اِنّا لِلّهِ و إِنّا اِلَیْهِ رَاجِعُون (٢/١٥٦) ولفراقه مُتَوَجِّعُون

شعر (رمل)

راجع آن باشذ که باز آیذ بشهر
سوی وحدت آیذ از تفویقِ دهر
رَاجِعُون گفت ورجوع این سان بوَذ
که گله وا گرذذ وخانه روذ

(٢٦/٦) الحکایه : همچنان یارانِ قدیم که محرمِ حریمِ آن حضرت بوذند چنان روایت کردند که بعد از وفاتِ چلبی چون حضرتِ خاتونِ آخرت ولیة الله فی الارض کرا خاتون رَحِمَهَا الله از عالم در گذشت وتمامتِ اکابر جاضر گشته جنازهٔ اورا می‌بردند وتمامتِ یاران

T, II, 230 ; H, II, 257 ٢٦/٦ Z ٢٢٠ ب B ٢٠٤ آ K ٥٠٦

2 روز KB : روزی Z ‖ 3 شهر B : — KZ ‖ 4 وگویند BZ : همچنان ‖ قبه KB : — Z ‖ 10 b که BZ : کلی K ‖ 12 چون KZ : — B ‖ خاتون KZ : — B

9 راجع ... دهر : MN ، ج ١ ، ص ٢٩٣٥/٢٤١ ؛ MA ، ص ١٦/١٠١
11-12 راجعون ... رود : MN ، ج ٣ ، ص ١١١٨/٦٤ ؛ MA ، ص ٢٥/٢٢٠

11 راجعون : قران ، سورة البقره ١٥٦/٢

بموافقتِ سلطان ولد دستارها انداخته بوذند؛ همانا که چون جنازهٔ
او بدروازهٔ چاشنگیر رسید فی‌الحال برابرِ تربه توقّف کرده اصلا دیگر
3 نجنبیذ، چنانک نیم ساعتِ رصدی بگذشت وتمامتِ خلایق درغایتِ حیرانی
گریان گشته حضرتِ سلطان ولد با یاران بسماع مشغول شذ و غریو از نهاذِ
مردم برخاست؛ از ناگاه یاران چون قصدِ جنازه کردند درحال روانه
6 شذ؛ چون در حرمِ تربهٔ معظّم جسمِ مبارکِ ایشان را دفن کردند حظیرهٔ
تربه منوّر از نورِ ابیضِ ابهر مالامال گشته بسیاران بیهوش شذند؛
همانشب عزیزی صاحب کشف حضرتِ کرا خاتون را در جوارِ قدسِ
9 خذاوندگار دیذه از کیفیّتِ توقّفِ جنازه اش باز پرسیذ؛ فرموذ که
دی روز درآن دروازه زنی و مردی را بسببِ تهمتِ زنا رجم کرده
بوذند، مرا رحم آمذ ایشان را ازآن زخم رهانیذه برحمتِ رحمانی رسانیذم،
12 سببِ توقّفِ جنازه آن بوذ

شعر (رمل)

بندگانِ حق رحیم و برد بار خویِ حق دارند در اصلاحِ کار

15 علی الصباح آن عزیز این حکایت را بحضرتِ سلطان ولد روایت کرده
اصحاب شاذیها کردند و شبهنگام سماعِ عظیم شذ

(۲۷/٦) همچنان منقولست که روزی شیطانِ رجیم بحضرتِ چلبی
18 حسام‌الدین متمثّل گشته از تهجّدات و تعبّداتِ حضرتِ مولانا شکایت

۲۷/٦ Z ۲۲۱ ب B ۲۰٤ ب K ۵۰۷ T, II, 231 ; H, II, 258

3 نیم KZ : — B || 4 سلطان B : — KZ || با KB : — Z || 4 ـ 5 وغریو... برخاست KB : — Z || 6 مبارک BZ : مکرم K || 15 سلطان B : — KZ || 17 منقولست که KB : — Z

14 بندگان... کار : MN ، ج ۳ ، ص ۲۲۲۲/۱۲۷ ؛ MA ، ص ۳/۲۵۱

عظیم کرد وگفت: وقتی که حضرتِ مولانا بنیازِ تمام بنماز قیام مینماید
جهانِ روشن بر من تاریك می شوذ ومیانم بر می شکنذ ومن آن دم را
که درو مشاهده می‌کنم درهزاران آدم ندیذه ام؛ زهی مبارك جماعتی 3
که دامنِ او را گرفته اند ومحبّتِ او در دلِ ایشانست وخلاصهٔ کُنْتُمْ
خَیْرَ اُمَّةٍ اُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ آن قوم اند ومرا از هیبتِ مولانا
مجالِ آن نیست که گردِ مردمِ او گردم وتعرّض رسانم واگر 6
دانستمی‌که آدم را این چنین فرزندانِ مقبل خواهذ بوذن حقّاکه برو
انکار نکردمی وهرگز این کار نکردمی واصلا گِردِ فتنهٔ او نگشتمی
واز مرحمتِ فرزندانِ رحیمِ دلِ او اومیذ دارم که عذرِ منِ عاجزِ 9
بیچاره را از درگاهِ او بخواهند ومرا آزاذ کنند وچون حضرتِ چلبی
این حکایت‌را بحضرتِ مولانا روایت کرد، تبسّم فرموذه گفت:
اومیذست که نومیذ نشوذ وحاشا که شوذ 12

شعر (رمل)

پس کجا زارذ کجا نالذ لئیم — گر تو نپذیری بجز نیك ای کریم

وَمَنْ عَصَانِی فَإِنَّكَ غَفُورٌ رَحِیم (٣٦/١٤) 15

(٦/٢٨) همچنان روزی حضرتِ مولانا خدمتگاری را دیذ که
بعشقِ تمام زنبیلی بر دوش گرفته بخانهٔ حضرتِ چلبی حوایج می‌کشیذ؛

٢٨/٦ Z ٢٢١ ب B ٢٠٤ ب K ٥٠٨ — T, II, 232 ; H, II, 258

1 کرد KZ : کرده B || 5 خیر امة KZ : — B || 6 مردم KZ : مرد B || 7 خواهذ KZ : خواهند B || ة وهرگز ... نکردمی KB : — B || او BZ : — K || 9 که K : — B || 12 نشوذ Z : نشوند KB || 13 شعر KZ : — B

14 پس کجا ... کریم : MN، ج ٢، ص ٥ ٢٣٥/٢٦ ؛ MA، ص ١١٢/٢٤

فرموذ که کاشکی بجای تو من بوذمی وتو من بوذی تا بذین عنایتِ
خدمتگاری مخصوص گشتمی ودرحال فرجیِ مبارک را بر او پوشانیذه
3 عذرها بخواست تا بدانی‌که خدمتگارانِ اولیا را چه خدمتها می بایذ
کردن وعزّتِ اولیا خوذ از مضیقِ احصا وحدِّ اِنها بیرونست

شعر (رمل)

6 نیست ممکن درمیانِ خاص وعام از مقامِ بندگی برتر مقام
هرکه اندر عشق یابذ زندگی کفر باشذ پیشِ او جز بندگی

(۲۹/۶) همچنان از نُجبای اصحاب منقولست‌که چون اکابرِ
9 عهد را زیارتِ حضرتِ مولانا شمس‌الدینِ تبریزی عَظَّمَ اللّهُ ذِکْرَهُ
آرزو کردی تا سعادتِ صحبتِ اورا دریافتندی ، بایستی‌که اوّل حضرتِ
چلبی‌را لابها کردندی و شفیع گرفتندی تا نیازِ ایشان را بحضرتِ مولانا
12 عرضه داشتی واو بطریقِ احسن رغبتِ آن جماعت را باز نموذی
وشفاعت کردی تا ساعتی بصحبتِ پاکِ خوذ ایشان را مجال داذی
فرموذی‌که اگر آن فلان الدین امیر یا وزیر درین رغبت و نیاز راست
15 است و مُجِدّست تا ده هزار درم بدهذ و یا بیست هزار التماس فرموذی
روزی مگر امین الدین میکائیل که نایبِ سلطان بوذ ، استدعا نموذ که
صحبتِ مولانا شمس‌الدین را یکدمهٔ در یابذ ؛ هماناکه چلبی حسام‌الدین
18 بحضرتِ خذاوندگار عرضه داشتند ؛ فرموذ که تا چهل هزار درم

T, II, 233; H, II, 259 ۲۹/۶ Z ۲۲۲ آ B ۲۰۵ آ K ۵۰۸

1 بوذی KZ : بودی B || بودی KZ : می بودی B || 2 بر او KB : برو Z || 3می بایذ KZ : باید B || 8 همچنان KB : — Z || 14 اگر KB : — Z || 18 خذارندکار Z : + گفته KB

7 وهرکه ... بندگی: MN ، ج ۵ ، ص ۱۱۹ /۱۸۶۶ ؛ MA ، ص ۱/۴۸۰

بدهذ آنگاه درآیذ بصذ هزار لابه وسجدات بسی هزار عدد راضی‌شذ ؛
چون درآمذ نه چندان حقایق ودقایق بیان فرموذکه درقلم‌آیذ ؛ همچنان سجده
کنان وسکران بیرون آمذه شکرِ آن‌را ده هزار عددِ دیگر بیاران 3
خدمت‌کرد ؛ حضرتِ مولانا شمس‌الدین فرموذ که تا مجموعِ دراهم را
چلبی حسام‌الدینِ ما باربابِ حاجات واصحابِ مناجات علی حَسَبِ
مراتبهم نفقه کنذ وبر اولاد واحفادِ خذاوندگار بأسْرِهِم برساند 6
واعقابِ شیخ صلاح‌الدین‌را در یابذ وآنچ ماند در تحتِ تصرّفِ خوذ
آورذ وبرای یاران هُزینه سازذ وهمچنان تا بوذ حضرتِ چلبی بصدقِ
تمام‌کمرِ اخلاص بر میانِ جان بسته ازحدِّ صِغَر تا آوانِ کِبَر درخدمتِ 9
آن خاندان نه چندان کوشیذکه وجوشیذکه دربیانِ اهلِ عیان آیذ
وازعمیمِ عنایتی‌که حضرتِ خذاوندگار‌را درحقِ ایشان بوذ خدمتِ
همگان‌را در یافته مخدومِ مخادمِ عالمیان شذ 12

---

2 درآمذ KZ : در امین آمد B ‖ 4 فرموذ که KZ : — B ‖ 12 همگان KZ : همکنان B ‖ 9 شذ Z : + والله اعلم سنه ۸۳۵ B یا رب تمم بالخیر نیم ماه صفر المیمون سنه ۸۰۶۹ هجریه

فصلِ هفتم

در ذکرِ مناقبِ حضرتِ مولانا ابن مولانا سلطان المحققین ،
مُظهرِ اسرار الیقین ، بهاء الحق والدین الولد نوّرنا الله بنوره المؤیّد المؤبّد
3 (۱ / ۷) همچنان رؤسای اصحاب و علمای اولوالالباب رَضِیَ اللهُ
عَنْهُم مثلِ مولانا حسام الدین اسکندر وجمال الدینِ قمری وسراج الدینِ
تتری وامام اختیارالدینِ عمری چنان روایت کردند که حضرتِ سلطان
6 ولد در حالتِ طفلی که هنوز بشاعتِ فطام را نچشیذه بوذ پیوسته در
بغلِ حضرتِ مولانا خفتی وچون هنگامِ تهجّد خواستی که برخیزذ
وبنمازِ شب قیام نمایذ ، فریاذ کردی وگریستی ؛ هماناکه حضرتِ
9 مولانا جهتِ تسکینِ او ترکِ نماز کردی و او را درکنار گرفتی واوقات که
شیرِ ماذر طلب کردی پستانِ مبارکش را در دهانِ ولد نهاذی بفرمانِ
ایزذی از غایتِ رأفتِ والدی لَبَنًا خَالِصًا سائغًا للشَّارِبِینَ (۶۶/۱۶)
12 شیرِ صافی روانه شذی تا از شیرِ آن شیرِ معنی سیر سیر خوردی وخفتی ؛
چنانکه ازمیانِ انامِلِ رسول الله آبِ زلال می جوشیذ وآبِ دهنِ
صدّیقِ اکبر روغنِ چراغِ مسجدِ رسول می‌شذ وتا سحر روشنائی
15 می‌داذ ؛ همچنانکه خلیلِ جلیل در ایّامِ رضاع در گوشهٔ غار تا چهل
روز تمام از انگشتِ کهینِ خوذ شیرِ خالص می مکیذ وهماناکه معجزاتِ

T, II, 235; H, II, 261 — ۱/۷ Z ۲۲۲ آ B ۲۰۵ ب K ۵۱۰

2 ابن مولانا KB : — Z || 4 همچنان KZ : — B || 5 حضرت B : — KZ ||
8 وگریستی KZ : — B || 13 انامل KZ : + حضرت B || الله KZ : علیه السلام B ||
دهن KZ : دهان B || 14 مسجد KZ : + حضرت B || 15 می داذ KZ : + و B

انبیا وکرامات ِکُمَّل ِ اولیا بی‌شمارست وچون بحدّ ِ عَشَرَةٌ کَامِلَةٌ
(۱۹٦/۲) رسیذ ، درهر محفلی ومجمعی که بوذی بپهلوی پذرِ خویش
نشستی و در آوان ِ جوانی اغلب مردم را ظنّ آن بوذی که مگر براذرِ 3
مولاناست وپیوسته حضرتِ مولانا سلطان ولد را خطاب ِ مستطاب
چنان کردی که أَنْتَ أَشْبَهُ ٱلنَّاسِ بِی خَلْقًا وخُلُقًا وعظیم دوستش
داشتی واز غایتِ دوستی نام ولقبِ پذرِ خوذرا بوی داذه بوذ ؛ گویند 6
هرباری زبان ِ مبارکِ خوذرا در دهانش کردی ولیسیذی وبر روی
ومویش بوسها داذی و هم در تربهٔ مقدّس پهلوی پذر آسوذه است

(۲/۷) همچنان از کبارِ اصحاب منقولست که چون حضرتِ مولانا 9
عظّم اللهُ ذِکْرَهُ وَرَزَقَنَا شُکْرَهُ از عالم ِ صورت بسوی آخرت سفرکرد
حضرتِ چلبی حسام‌الدین بعد از هفتم روزِ حضرتِ مولانا بر خاست
وباجمیع ِ اصحاب بحضرتِ سلطان ولد آمذ وبسی دلداریها کرده سرنهاذ 12
وگفت : می‌خواهم که بعد الیوم برجای پذر بنشینی ومریدان را ارشاد
کنی وشیخ ِ راستین ِ ما باشی وفیضان ِ اسرار برعالمیان پاشی ومن در
رکابِ تو غاشیهٔ بر دوش نهاذه بندگی ولالائی کنم واین بیت را گفت 15

شعر (مضارع)

در خانهٔ دل ای جان آن کیست ایستاذه
برتختِ شه که باشذ جز شاه وشاه زاذه 18

T, II, 236 ; H, II, 262 — ۲/۷ Z ۲۲۲ ب B ۲۰٦ آ K ۱۱ه

2 بپهلوی Z : در پهلوی B پهلوی K ‖ 5 چنان Z : — KB ‖ 6 نام KZ : — B ‖ بوذ KZ : + و B ‖ 8 آسوذه است KB : + الحکایه Z ‖ 9 حضرت مولانا K : شیخ BZ ‖ 12 ولد KBZh : Z ‖ 14 وشیخ BZ : وتا شیخ K ‖ 16 شعر KZ : — B ‖ 17 در KZ : بر B ‖ 18 و KB : — Z

هماناکه حضرتِ سلطان ولد سر نهاذ وبسیار گریست و عظیم خوش‌دل
گشته فرموذ که الصُوفِي اَوْلَى بِخِرقَتِهِ وَاليَتِيمُ أَحرَى بِحِرفَتِهِ ؛
3 چنانک در زمانِ پذرم خلیفهٔ ما و بزرگوارِ اصحاب بوذی ، همچنان
درین عصر هم خلیفه وبزرگوارِ مائی وباذگارِ آنچنان خداوندگاری ،
خلافت و تخت ازآنِ شماست ؛ چنانک وصیّتِ شاهِ ماست وچندانک
6 با همدیگر ملاقات افتاذی ، حضرتِ سلطان ولد سر می نهاذ ودستبوسِ
چلبی می‌کرد ازکمالِ اعتقاد و اتّحادی‌که با او داشت وآن بندگیها
و تواضع که حضرتِ ولد با خلفای والدش کردی از هیچ شیخ
9 زادهٔ منقول نیست ، چنانک از کورهٔ دمشق تا شهرِ قونیه در
رکابِ مولانا شمس الدینِ تبریزی پیاذه آمذ وفرموذ که شاه سوار
و بنده سوار ! وآن سلطانِ شهسوار خدمتِ شیخ صلاح الدین را
12 که زنِ پذرش بوذ ، نه چندان تواضع و تذلّل و تجشّم می نموذ که
در تقریرِ تحریر گنجذ و حضرتِ سیّد برهان الدینِ محقّق را قبلهٔ جان
و دل کرده خدماتِ موفور ونوازشِ نا محصور می‌فرموذ و همچنان یازده
15 سال تمام حضرتِ چلبی حسام الدین را قَدَّسَ اللهُ اَروَاحَهُم قایمِ
مقامِ والدِ خوذ دیذه والدِ مشفق وخلیفهٔ مرشدِ خوذ می دانست
وبراستی واخلاصِ تمام بندگی و مریدی میکرد و هفتاذ سال تمام بی‌انقطاع
18 وانفصام کلامِ پذرِ خوذرا بفصاحتِ لسان و صباحتِ بیان تقریر
می فرموذ ودر شرحِ اسرار وتفسیرِ اخبار یدِ بیضا می نموذ و تمامتِ
ممالکِ روم را از خلفای کرام پرکرده تحقیقِ اسرارِ خاندانِ صدّیق را

---

1 گریست BZ : بگریست K || 3 ما KB : — Z || 8 با خلفای KZ : خلفای B ||
11 خدمت KZ : — B || 13 تقریر BZ ~ تحریر K

شایع گردانیذ وهمچنان فرزندِ دلبندِ خوذ سلالهٔ الاولیا ، درّهٔ
بحرالعرفان ، قُرّةُ عیونِ اهل آلایقان ، سلطان الابدال والاوتاد ، چلبی
جلال الدین امیر عارف را مریدِ خاصِ چلبی کرد وآن جماعتی که در 3
مابینِ ایشان از سر بین وعناد وحسودی جرأت می نموذند ونکالی می‌کردند ،
عاقبت اسیرِ نکالِ ایزذی گشته مطرود ومطروح روح شذند ودر شانِ
ایشان فَاسْتَحَبُّوا ٱلعَمَى عَلَى ٱلْهُدَى (۱۷/٤۱) خوانده شذ ؛ 6
نَعُوذُ بِاللهِ مِنْ ذَلِكَ

(۳/۷) همچنان منقولست که روزی حضرتِ مولانا بقلمِ سطبر
بر دیوارِ مدرسهٔ مبارک نبشته بوذ که بهاء الدینِ ما نیک بختست ، خوش 9
زیست وخوش میرذ

(٤/۷) الحکایه : همچنان کبارِ اصحاب چنان روایت کردند که
روزی حرمِ مولانا کرا خاتون را رضی الله عنها حضرتِ چلبی حسام الدین 12
بخانهٔ خوذ دعوت فرموذه بوذ ؛ از ناگاه حضرتِ سلطان ولد بزیارتِ
چلبی آمذ واتّفاق حسنهٔ صحبتِ آن جماعتِ حَسَنا که انوارِ اسرارِ اسمای
حسنی بوذند دست داذ ؛ بعد ازآنک اسرار ومعارف وعواطف وعوارف 15
فرموذند حضرتِ کرا خاتون فرموذ که امشب در خواب دیذم که
حضرتِ مولانا مانندِ عنقای مُغْرِب بیرون از حیّزِ مشرق ومغرب
پرّ وبالِ خوذرا برسرِ مولانا بهاء الدین بازکرده بوذ واورا در زیرِ 18
جناحِ نجاحِ خوذ فرا گرفته هر کجا که بهاء الدین رفتی حضرتِ مولانا

۳/۷ - ٤ Z ۲۲۳ ب B ۲۰٦ ب K ۵۱۲-۵۱۳ •T, II, 238; H, II, 264

5 اسیر... گشته KZ : — B || مطرود KZ ~ مطروح E || 9 بر دیوار KZ : بدیوار B || 11 میرذ KZ : + والله أعلم B || 14 که KZ : — B || 17 مانند KZ : مانندهٔ B || 18 خوذ KZ : — B

با او رفتی؛ همانا که در ضمیرِ منیرِ چلبی گذشت که مرا چون ندیذ
و از آن خطرت اثرِ غبطه در سیمای مبارکش پیدا شذ؛ چنانک رشکِ
3 مردانِ غیور مشهورست

شعر (هزج)

6 گر رشک وحسد بری برو بر کین رشک بُذست انبیا را

بر مقتضای إتَّقُوا فِراسَةَ آلمُؤمِنِ فإنَّهُ یَنْظُرُ بِنُورِ آللهِ
تعالی، چنانک فرموذ

9 شعر (رمل)

آنک او یَنْظُر بِنُورآلله بوذ در میانِ پوست اورا راه بوذ
شیخ کو یَنْظُر بِنُورآلله شذ از نهایت وز نخست آگاه شذ

12 فی الحال آن معنی حضرتِ ولد را بفراست معلوم شذه فرموذ که تعبیرِ
این خوابِ مبارک چنانست که چون مرغی خواهذ که بیضهٔ ضعیفِ
خوذ را تربیت دهذ دایما در زیرِ پرِ خوذ گرم می دارذ وآن را برعایتِ
15 تمام می پرورذ وپیوسته گردِ او می گردذ وطریقهٔ چینه چینی را بذو
مینماید تا. از آن پرّ وبال گرفته از لانهٔ خوذ بیرون آوذ ودر فضای هوا
پرّان کنذ، امّا وقتی که چوژگان را بکمالِ حال رسانذ وبپراند گردِ
18 او کمترک می گردذ. ودیگر با وی نمی پردازذ؛ اکنون حضرتِ چلبیٔ

---

2 خطرتْ BZ : خطرات K || 4 شعر Z : — KB || 9 شعر KZ : — B ||
12 شذه KB : شذ Z || 14 زیر پر KB : زیرین Z || 18 کمترک KB : کمتر Z

10 آنک ... ره بوذ : MN، ج ٦، ص ۱۱٤۲/۳۳۹ ؛ MA، ص ٦/٥٨٩
11 شیخ ... اکاه شذ : MN، ج ۲، ص ۱٥٦۷/۳۳۲ ؛ MA، ص ٤/۱۳۹

ما بچّهٔ کاملِ آن شهبازست و پیوسته پرّ وبال برگشاذه در پروازست
وما آن بچّگانِ ضعیفیم که در درونِ بیضهٔ تن مانده ایم؛ لاجرم
حضرتِ خداوندگارِ ما در تربیتِ جانِ ما مشغولست وگردِ ما طواف 3
می‌کند تا بکمالی ومنزلی برساند؛ همانا که حضرتِ چلبی از برکتِ فیضِ
نورِ آن معانی ازآن قبض منبسط گشته برخاست وحضرتِ ولد را
بکنار گرفته بوسها افشان کرد وتحسینهاش داذ وگویند: آن روز سه پاره 6
جامهٔ حریرِ مصری و شاشیٔ نیکو خلعت فرموذ وچندین بندگیها کرد

(۷/۵) همچنان منقولست که روزی حضرتِ سلطان ولد وبراذرش
چلبی امیر عالِم وجماعتی اصحاب در بندگیٔ خداوندگار نشسته بوذند؛ از 9
ناگاه خدمتِ سلطانِ اسلام کیسهٔ زر فرستاذه استدعای عنایت و دعا
کرد وگویند چلبی امیر عالم آن زمان یارِ محبوب وخزینه‌دارِ سلطان
بوذ؛ خداوندگار فرموذ که یاران اسمِ اعظم کذامست؟ همگان سر 12
نهاذند که حضرتِ خداوندگار فرمایذ، اشارت کرد که آن اسمِ اعظم
این زر وسیم است که هم بحق می‌رساند وهم باطل را می‌آرایذ؛ چه
بی وجودِ این نه دنیا معمورست ونه اهلِ آخرت مسرور؛ چنانک 15
حضرتِ ولد فرموذ

شعر (هزج)

نشاطِ مردمان از زرّ وسیمست ・ خوشیهای جهان از زر وسیمست 18
رسی بر بامِ مقصود ای ولد زوذ ・ ترا گر نردبان از زر وسیمست

۷/۵ Z ۲۲۴ ب B ۲۰۷ K آ ۵۱٤ T, II, 240 ; H, II, 265

1 پروازست KZ: پرواز B ‖ 4 حضرت KB : -- Z ‖ فیض Z : +آن KB ‖ 6 وگویند KZ : — B ‖ 10 خدمت Z : حضرت K — B ‖ فرستاذه KZ : فرستاد B ‖ 14 ـ 18 که هم . . . خوشیها . . . سیمست KZ : — B ‖ 19 a زوذ KZ : — B ‖ نردبان KZ : ردوبان B

فرموذ که امیر عالم را اخراجات بیشتر است او را بیشترک دهید ، مقاسمت
کرده کافّهٔ اصحاب بهره‌مند شذند

3 (٦/٧) همچنان خدمتِ یارِ ربّانی ، سراج‌الدینِ مثنوی خوان
چنان روایت کرد که روزی بزیارتِ حضرتِ مولانا مردمانِ بزرگ
آمذه بوذند و آن روز در اثنای معرفت صفتِ عصای موسی می‌کرد ؛
6 گفت : همانا که عصای موسی هفتاذ شتر بار حبالِ سحرهٔ بی‌دین را که
از سرِ خبط وخبال خیال بسته بوذند وجبال وصحراها را پر کرده
بعنایتِ ذوالجلال چنان فرو خورد که اثری ازآنها نماند ؛ همه را
9 منعدم گردانیذه در ذاتِ عصا ذرّهٔ نه افزوذ ونه کم شذ ؛ اکنون
مثالِ آن بی‌مثال را چگونه شرح دهم که در ذهنِ مردم نشیند وادراک
کنذ ؛ همچنان بجانبِ حضرتِ ولد که دایما منظورِ عینِ عنایتِ والد
12 بوذ ، التفات کرد که بهاءالدین ! آن معنی را تو بگو ؛ حضرتِ ولد
سرنهاذ وگفت که مثالِ آن چنانست که یکی را سرائی باشذ عظیم
و بزرگ وشبی باشذ در غایتِ تاریکی ؛ از ناگاه شمعی‌را درآن سرای
15 در آرند و نورِ آن شمع چندان ـ ظلمات را چنان فرو خورذ وناچیز
گرداند که هیچ نماند واز خوردنِ آن ذاتِ شمع نه زیاده شوذ
ونه کم گرذذ

٦/٧ Z ۲۲٤ B آ ۲۰۷ آ K ۵۱۵ T, II, 246 ; H, II, 265

1 بیشتر است KZ : — B || 3 خدمت KB : — Z || 4 مردمان KZ : مردم B || 5 موسی KZ : + علیه‌السلام B || می‌کرد KZ : + و B || 6 که KB : — Z || 7 خبط KZ : حط B || خبال KZ : خیال B || جبال KB : حبال Z || که KZ : — B || 10 آن KZ : این B || 13 که KZ : — B || 14 غایت KZ : نهایت B || 16 شوذ KZ : — B

شعر (رمل)

جاذوئیها را عصا یکٔ لقمه کرد
یکٔ جهان پرشب بُذ آنرا صبح خورذ 3
نور ازآن خوردن نشذ افزون و بیش
بل همان سانست کو بوذست پیش

فی‌الحال حضرتِ مولانا برخاست وولد را درکنار گرفته بر رویِ 6
مبارکش بوسها داذ ودعاهاش کرده دم بدم می فرموذ که شا باش
بهاء‌الدین! شا باش ! نیکو رفتی ونیکو گفتی ونادر گوهری سفتی

(۷/۷) محرمانِ حرم که سَدَنَهٔ کعبهٔ کرم بوذند چنان روایت کردند 9
که روزی حضرتِ کرای بزرگٔ بحضرتِ مولانا از خدمتِ ولد شکایت
کرد که دایم خدم وخَوَلِ خانه را بجدّ حدّت می‌کنذ وایشان را می رنجانذ
وازتندئ او ما عظیم در زحمتیم ؛ حضرتِ مولانا جواب فرموذ که با او سخنِ 12
سخت نتوان گفتن ، چه حضرتِ حق تعالی برو نمی‌گیرذ واو را دوست می دارذ ،
مردیست آزاذ ومسلّم ؛ من بروی او نمی توانم درشت گفتن وبعرضِ او
تعرّض رسانیذن 15

(۸/۷) همچنان منقولست که روزی حضرتِ والد ولدِ خوذ را
نوازش می فرموذ و می گفت که بهاءِ الدین آمذنِ من باین عالم جهتِ
ظهورِ تو بوذ ؛ چه این همه سخنانِ من قولِ منست ، تو فعلِ منی 18

T, II 243; H, II, 267 — ۸ - ۷/۷ Z ۲۲٤ ب B ۲۰۷ ب K ٥١٦

6 وولد را KZ : حضرت ولد را B || 11 ـ 12 واز تندی ... زحمتیم KZ : — B || 13 حضرت KZ : — B || برو KZ : روا B || 14 نمی توانم Z : نتوانم KB || 15 والد KZ : — B || 16 وی کفت KZ : — B || 17 همه KB : — Z

2 ـ 5 جاذوئیها ... پیش : MN ، ج ٤ ، ص ۳۷٦/۱٦٦۳ - ۱٦٦٤ ؛ MA ، ص ۳٦۷/۲٦ - ۲۷

(۹/۷) همچنان از یارانِ ماضی رَحِمَهُمُ اللهُ منقولست که
بعد از ارتحالِ حضرتِ مولانا خدمتِ عَلَمُ الدینِ قیصر رحمه الله همّت
3 و نهمتِ کلّی بر آن مقصور داشت که تربهٔ مقدّس را بنیاذ نهذ و دخمهٔ
نادر پیذا کنذ ، هماناکه بحضرتِ ولد مشورت برد تا چه اشارت‌فرمایذ؛
حضرتِ ولد فرموذ که از دنیاوی چه نقد داری ؟ گفت سی هزار درم
6 دارم ؛ فرموذ که چون شوذ ؟ علم الدین گفت : خداوندگارم از عالمِ
غیب بدهذ ؛ گفت : اکنون بصدقِ تمام واخلاصِ تام جزمِ عزم کن
و بعمارتِ آن بیت المعمورِ معنی شروع نما ؛ همان شب بر بامِ سرای
9 سلطان رفته تمجیدی عظیم فروخواند وچندان ابیاتِ غرّای مناجات
آمیزِ عشق انگیز سرائیذن گرفت که در گفت آیذ ؟ هماناکه خدمتِ
پروانه و گرجی خاتون نه چندان خوش دل شذند واشکها راندند که
12 توان گفت؛ علی الصباح صبیح خادم را فرستاذه علم الدین را خواندند
و بسی تحسینها کرده مبلغِ هشتاذ هزار درهمِ سلطانی عطا فرموذند
و تشریفات پوشـانیذند و پنجاه هزارِ دیگر از مالِ قیصریه تعیین
15 کردند ؛ بشاذیٔ تمام وصفای درون بعمارتِ حضرتِ تربهٔ مبارك
قدّسَنَا اللهُ بِسِرِّ سَاکِنِیها مشغول شذ وبعنایتِ آن جنابِ مقدّس مؤسّس
18 گشته باتمام رسانیذ و بسی شکرانها باصحابِ تربه ویارانِ مدرسه ایثارکرد
وگویند شش هزار درم بحضرتِ ولد آورده ، شش هزار درهمِ دیگر
بخدمت چلبی حسام الدین برد ؛ لاجرم از همگان پیش رفت وبیش برد

T, II, 243; H, II, 267   ۵۱۶ K ب ۲۰۷ B آ ۲۲۵ Z ۹/۷

4 بحضرت KZ : + سلطان B || حضرت KZ : + سلطان B || **7** تام KB : تمام Z || جزم KZ : + و B || **8** آن KZ : این B || همان Z : — KB || **10** ـ **12** در کفت ... توان‌کفت KBZh : — Z || **11** دل KBZh : — Z || **13** درهم Z : درم KB || **15** حضرت BZ ؛ — K || **19** شش ... آورده KZ : — B || درهم Z : درم KB || بخدمت BZ : بحصرت K || **20** بیش برد KB : پیش برد Z

(۷/۱۰) همچنان احرارِ گزین و انصارِ راهِ یقین چنان روایت
کردند که حضرتِ سلطان ولد در سنّ بیست سالگی روزی از حضرتِ
مولانا التماس نموذ که البتّه بخلوت در آیذ وچلّهٔ برآرذ؛ فرموذ که 3
بهـاء الدین، محمّدیان را خلوت وچلّهٔ نیسـت و در دینِ ما
بدعتست، امّا در شریعتِ موسی وعیسی علیهما السّلام ایشان را بوذه
است، واین همه مجاهداتِ ما برای آسایشِ فرزندان ویارانست، هیچ 6
خلوت محتاج نیست؛ زحمتی مکش ووجودِ مبارکِ خوذ را مرنجان؛
همانا که حضرتِ ولد بجِدّ گرفت والحاح نموذ که البتّه می خواهم
که چهل روز در خلوت بنشینم، امّا از حضرتِ خداوندگار همّتی 9
وقوّتی دریوزه میکنم، اجازت فرموذه اشارت کرد تا برای او خلوتی
ترتیب کردند؛ چون بخلوت در آمذ، فرموذ که درِ صومعه را بکاه
گل برآوردند ودر سه روز باری حضرتِ شیخ صلاح الدین و مولانا 12
گردِ آن خلوت برمی آمذند ومراقبت می‌فرموذند ودروتصرّفها می‌کردند؛
چون چهل روز تمام شذ، کافّهٔ یاران واکابرِ محبّان با گویندگان
حاضرگشـته باحترامِ تمام واعزازِ تام هرچه عظیمتر درِ خلوت را 15
گشاذند؛ والدِ معظّم دیذ که حضرتِ ولد غرقِ نور گشته بوذ
وصورتی عجب بسته؛ چون روی مبارکِ حضرتِ والد را دیذ
سرنهاذ وپای پذررا درکنار گرفت وتا درگاه می بوسیذ و می‌لیسیذ؛ 18
گویند چه عنایتِ بی نهایت که آن روز فرموذند و از غایتِ شاذی

T, II, 245; H, II, 268 — ۷/۱۰ Z ۲۲۵ آ B ۲۰۷ ب K ۵۱۷

2 سلطان KZ : — B ‖ 6 فرزندان KZ ~ یاران B ‖ 8 همانا که B : همچنان K همچنین Z ‖ 15 تام Z : واکرام K — B ‖ 16 نور KZ : حور B ‖ بوذ KZ : — B ‖ 19 عنایت Z : عنایتهای KB

یاران بسماع شروع کرده بسی فرجیها که بقوّالان بخشیذند، آخرِ
سماع چون خلوت شـــذ و در حریمِ حرم جز یارانِ محرم نماند،
3 حضرتِ مولانا فرموذ که بهاء الدین در حضورِ شیخ صلاح‌الدینِ ما
از مکاشفاتِ خلوتِ خوذ رمزی وا گو که اربابِ خلوت‌را ازجلوتِ
حال ناگزیرست؛ حضرتِ ولد سرنهاذ و گفت: چون سی روز
6 خلوت بگذشت، دیذم که چون کوههای بلند الوانِ انوار از پیشِ
نظرِ من عبور می‌کرد ولا یَنْقَطِع فوج فوج می‌گذشت و ازمیانِ آن
انوار آوازی می شنیذم محسوس که إِنَّ ٱللَّهَ يَغْفِرُ ٱلذُّنُوبَ جَمِيعًا
9 (۵۳/۳۹)؛ ومتواترًا این آواز بگوشِ هوشم می رسیذ و از مزهٔ آن
آواز بیهوش می‌شذم و باز می دیذم که الواحِ سرخ وسبز وسپیذ فام
برابرِ بصرِ من می‌داشتند ودر آنجا این کلمات مسطور بوذ که كُلُّ
12 ذَنْبٍ لَكَ مَغْفُورٌ سِوَى ٱلاِعراضِ عَنّى؛ همانا که حضرتِ مولانا
نعره زنان بچرخ در آمذ واز شورِ یاران قیامتی برخاست؛ فرموذ که
بهاء‌الدین آنچنانست که دیذی وشنیذی وصذ هزار چندانست؛ امّا
15 برای ناموسِ شرع و متابعتِ شارع اسرار‌را پوشیذه دار وبکسی مگو؛
چه این مردمِ خرَ دُم بی دف می‌رقصند واگر برین اسرارِ حقایق
اشرارِ خلایق وقوف یابند خرابیها کنند وضعیف‌دلانِ اُمّت را
18 طاقتِ سِرِّ قدرنیســـت واز حکمتِ الٓهی بی‌خبرند ودر صــورتِ
بشرخرند

---

2 چون KZ : ـَنه B ‖ 6 از Z : — KB ‖ 8 می شنیذم KZ : شنیدم B ‖
12 لك KZ : لکل B ‖ 15 مکو KZ : + که B

شعر (رمل)

تا نگوئی سرِّ سلطان را بکس تا نریزی قند را پیشِ مگس
قند خر را گر طرب انگیختی پیشِ خر قنطار شکّر ریختی 3
هر کرا اسرارِ کار آموختند مهر کردند و دهانش دوختند

وَهٰذِهِ كِفَايَة

(۱۱/۷) الحکایه: همچنان خبریست مشهور، ودر صدورِ صدور، 6
بقلمِ نور مسطور، که سالی در دارالملکِ قونیه قحطِ باران شذ وگرانئ
عظیم واقع گشت ومردمِ شهر بتنگ در آمذه؛ چند نوبت باستسقا
بیرون آمذند، اصلا باران نیامذ؛ همشان خایب ومحروم باز گشتند 9
وتصدّق وقربانات ایشان بمحلِّ قبول وقربت نیفتاذ؛ همانا که از
سرِ عجز واضطرار باتّفاقِ بی‌نفاق روی بسوی مدرسهٔ حضرتِ
خداوندگار نهاذه باخلاص ونیازِ عاجزانه وصدقِ خالص دست در 12
دامنِ سلطان ولد زذند ومجموعِ شیوخ وعلما واکابر عذرها
خواستند که ما هیچ نبوذه ایم واز ما کاری نیامذ ومعلوم شذ که ما در
حضرتِ حق آب روئی نداشته ایم ونیز تیرِ دعای ما بهدفِ اجابت 15
نرسیذ ومستجاب نشذ؛ همانا که عنایتِ محرمانِ حق شفیعِ جنایتِ
مجرمانِ خلق است؛ وقتِ رقّت وهنگامِ شفقت است، از الطافِ

T, II, 247 ؛ H, II, 270 — ۱۱/۷ Z ۲۲۵ ب B ۲۰۸ ب K ۵۱۹

b4 دهانش Z : زبانش KB || 6 الحکایه KZ : — Z || 12 خالص K : خلاص BZ
اخلاص Zh || 14 کار KZ : کار B || ما در KZ در B || 15 نداشته ایم KZ : نداشته‌ام B ||
16 حق KZ : — B || جنایت Z : خیانت K در جان B || 17 خلق KZ : حق B

2 تانگوئی... مگس : MN ، ج ۳ ، ص ۲۰/٤ ؛ MA ، ص ۱۰/۱۹۳؛
3 قند ... ریختی : MN ، ج ٦ ، ص ۱٦۲/۲۸۰ ؛ MA ، ص ۱۵/۵۵٤

بی دریغ می بایذ که جهتِ تشنگانِ بادیهٔ آمال وسوختگانِ آتشِ
حرص و وبال، از درگاهِ کبیرِ متعال، آبِ زلالِ رحمت استدعا کنی
3 وخاکِ لب خشک را سیرابِ آب گردانی؛ از آنجا که لطفِ عمیم
وخلقِ عظیمِ ایشان بوذ، باذِ رأفت در باطنِ مبارکش بحرکت آمذ
وآتشِ وجد در دلش فروزان گشته قطراتِ آبِ دیذه روان کرده
6 برخاست واز درِ مدرسه تا حضرتِ تربهٔ مقدّس پا برهنه روانه شذ
وسرِ مبارکِ خوذرا بازکرده برابرِ تربهٔ پذر بانصاف ایستاذه
وخلایقِ شهر از صغیر وکبیر وغنی وفقیر سرها بازکرده افغان ونفیر
9 برداشتند ونعرهٔ عاشقان تا فرقِ فرقدان پیوست؛ از ناگاه بعنایتِ
باریٔ تعالی ابری سیاه روی نموذ وروی آسمان را فرو پوشانیذ وبارانی
عظیم سرآغاز کرد وبیک لحظه جهان را غرقِ سیلاب گردانیذه،
12 هنوز حضرتِ ولد در رکوع مانده بوذ واز غایتِ استغراقِ حال ومستی
کسی را معلوم نبوذ که بیرون باران می بارذ یا نی؛ چندانی باریذ که از
سیلهای کوهستان صحاریٔ قونیه بمثابتِ دریا شذ واز گریهٔ باران جهانِ
15 گریان خندان گشت، تا قربِ نمازِ دگر بگریه وسوزِ جگر مشغول بوذند؛
بعد ازآن حضرتِ ولد دعاها کرده دستار بر سرنهاذ و بر تربهٔ والد
و جدّ خوذ روی مالیذه بجانبِ مدرسه روان شذ وجمیعِ اصحاب غرقِ
18 عرق وآبِ باران گشته سر وپا برهنه سماع کنان می رفتند و بسا کسانی
که زنّارِ انکار از میان گشوذه کمرِ اخلاص واقرار بر میانِ جان
بستند و از ظلماتِ ضلالت وجهالت بکلّی رستند وبمنزلتِ آن جلالت
21 پیوستند والحمد لله رب العالمین

---

5 روان KZ : بروان B || 6 در KZ : — B || 10 نمود وروی K : — BZ || فرو پوشانیذ BZ : فرا پوشانید K || 13 باران KZ : — B || 14 سیلها KZ: سیلابهای B || 15 دگر KB : دیگر Z || بوذند BZ : شدند K || 19 گشوذه KZ : ریده B

(۱۲/۷) الحکایه : همچنان عارفِ صمدی شیخ سعد الدینِ مثنوی خوانِ ولدی رَحِمَهُ اللهُ روایت کرد که روزی امیرِ کبیر ایرنجین نوین بزیارتِ حضرتِ ولد آمده بوذ ؛ سؤال کرد که بخشیانِ ما 3
می‌گویند که خذاوندانِ جهان چهل اند و باعتقادِ تمام مقلّدِ آن مذهب شذه‌اند ؛ عجبا آن مذهب را حقیقتی وحکمتی باشذ یا نی؟ حضرتِ ولد فرموذ که آخر بقولِ آن جماعتِ بزرگ خذائی دیگر هست که این سی 6
و نه خذا مسخّر ومحکومِ ویند و هر یکی خذائی ازو دارند و آن خذای چهلم حاکمِ همگان است وبالاتر ازو نیست

شعر (رمل) 9

دست بر بالای دستست ای فتا	تا بیزدان که الیه المُنتَهی

تو می‌بایذ که طالب و عاشقِ او باشی که این مجموع محتاجِ وی اند و همچنان رسولانِ کرام برای اعلامِ اکرامِ آن خذا آمده اند 12
وبخدمت و مطاوعت و عبادتِ او ترغیب می دهند و بندگانِ مطیعِ او همه از خدمتِ او برخورداری یافته اند وبمرتبهٔ ومنزلهٔ رسیده وحکم غالب راست و حکمت راست اینست ومذهبِ اهلِ سنت وجماعت بر 15
موجَبِ الدّینُ یَعلُو وَلا یُعلَی بر همه مِلل و ادیان غالبست ومثالی دیگر فرموذ وگفت : چنانک غلامان وحشمِ تو بندهٔ فرمانِ تو اند وترا خذاوندِ خوذ می‌دانند و تو نیز بندهٔ خان خوذی و آن خان محکومِ خاقانِ 18

۱۲/۷ Z ۲۲۶ آ B ۲۰۹ آ K ۵۲۰ T, II, 249 ; H, II, 271

1 الحکایه KB : — Z ‖ : آن KZ : این B ‖ 6 سی ونه KZ : سی نه B ‖ 15-16 ومذهب... غالبست BZ : — K ‖ 16 مثالی KZ : مثال B ‖ 18 خوذی KZ : — B

10 دست ... المنتهی : MN ، ج ٤ ، ص ٢١٦٢/٤٦٥ ؛ MA ، ص ٢١/٤٠٨

اعظم است ؛ پس هر یکی را واجب و صواب آنست که مُسخَّر و مطیعِ
حاکمِ خوذ باشند تا مأخوذِ سیاست نشوند تا بتدریج بدرگاهِ پاذشاهِ
3 بزرگ رسند و در حقیقتِ کار این مجموع از تقدیر و تحریک وارادتِ
او درکارند ودر تمشیتِ مشیّتِ آن خذای اکبرند وبزبانِ حال همگان
الله اکبر می‌گویند وِ الّمه اکبر او را می‌دانند وهمچنان کافّه انبیا و اولیا
6 توشمال ومقرّبانِ حضرت خاقانِ اکبرند وخلق را بخدمتِ او دعوت
می‌کنند وبحقیقت وغورِ آن رسیذه ند وبراهینِ یرلیغ و فرمان ومعجزات
وکرامات وشمشیر با خوذ دارند ، امّا دیگران که اهلِ ملَل ومعاولانِ
9 علَل ومُقلّدانِ پر خطا وخطل اند ، هر یکی‌را جذا گانه خذائیست
ومعتقدی ؛ چنانک گفت :

شعر (خفیف)

12 ای هواهای توهوا انگیز وی حذایانِ توخذا آزار

پس مردِ دانا وبینا آنست که متابعتِ مقرّبانِ سلطان کنذ ودوستی
با ایشان گیرذ ، برآن موجب بعملِ صالح و انقیاد مشغول شوذ تا در
15 حضرتِ سلطانِ راستین راه یابذ ومقرّب شوذ و بمقصود رسذ ؛
چنانک خواص ومقربانِ تو بنوکرانِ دور ودون نمی‌مانند ؛ چه آنچ
خلایق را حاجات از ایشان روا می شوذ ؛ از دیگران میسّر نمی گردذ؛
18 پس کارِ متابعتِ انبیا و اولیا دارذ ؛ فی‌الحال سر نهاذ ومرید شذ
و گفت : من این سؤال را از علمای عالم وحکمای عالم بارها کرده بوذم
واز هیچ بزرگی بذین روشنی جوابم نرسیذه بوذ که امروز رسید

1 پس BZ: این K ‖ واجب KZ : وجواب (!) B ‖ 7 براهین KZ : + و B ‖
13 متابعت KZ : — B ‖ 19 علمای عالم KB : علمای Z ‖ 20 که KZ : + من B

وبعنایتِ حق وهمّتِ شما بدینِ اسلام روی آورده وازآنها بیزار گشتم ومسلمان شدم

(۷ / ۱۳) همچنان حضرتِ سلطان ولد فرموذ که روزی بحضرتِ والدم نیاز کنان بر سبیلِ ناز گفتم که از بخشایشها که بمن داده وعنایت کرده میخواهم که ازآنجا نشان دهم ونشانِ آن این باشذ که هر وقتی که حضرتِ شما از انوارِ حضرتِ سیّد پر شویذ ، بگویم که این دم ازو پُرّیذ وهمچنان هر ساعتی که از مولانا شمس الدینِ تبریزی پر شویذ ، بگویم واز پُرّیِ شیخ صلاح الدین نشان دهم واز نشانهای نورِ مولانای بزرگ باز گویم وچون از نورِ عظمتِ خوذ پرشویذ هم بگویم وهمچنان هر وقتی که از هر یکی پر می شذیذ خبر می داذم ؛ فرموذ که ای والله راست می‌گوئی ، همچنانست ؛ روزی گفتم : مرا آن حالتِ عظیم می‌آیذ که حضرت خذاوندگارم از خوذ پر شوذ که ازعکسِ آن پرّی پرّی وآدمی وآن دمی پر می شوند ویارانِ ملَکَک سیرت مستِ جامِ بقا می‌گردند ؛ فرموذ که آن هم ملکِ شماست وآنِ شماست وبرای شماست ونصیبِ یاران وفرزندانِ شماست

(۷ / ۱٤) همچنان حضرتِ ولد حکایت کرد که روزی ملازمِ حضرتِ پذرم بباغِ چلبی حسام الدین می رفتم ویاران مرا سوارکرده

۱۳/۷ - ۱٤ Z ۲۲۷ آ B ۲۰۹ ب K ۵۲۲ - ۵۲۳
T, II, 252; H, II, 273 - 4

3 همچنان KZ : — B ‖ 5 آن KZ : — B ‖ وقتی KZ : وقت B ‖ 7 وهمچنان KZ : همچنان B ‖ 10 شدیذ KZ : شد B ‖ 11 فرموذ K : می فرمود BZ ‖ که KZ : — B ‖ 13 پری پری KZ : پری B ‖ وآن دمی KZh : — BZ ‖ شوند KZ : شوید B ‖ 14 هم BZ : — K ‖ 15 وآن شماست KZ : — B

بوذند ودر عقبِ ایشان آهسته آهسته تفرّج کنان می رفتم ؛ ودیذم که
حضرتِ پذرم از عظمتِ رحمتِ الّهی دریائی شذه بوذ ودر میدانِ خاکیان
3 روان گشته همانا که در ضمیرم گذشت که منکرِ اینچنین سلطان را بشمشیرِ
بُرّان پاره پاره می‌کردم وبسگان می‌داذم که چرا زین چنین دریای
رحمت اِعراض می‌کنند واعتراض می‌نمایند ؛ فرموذ که بهاء الدین این
6 إعجابِ نفسِ توهم از بلای بالائیست که سوار گشته ویاران پیاذه
می‌روند ، لاجرم از شومئ آن قدر بلندی حمله برپستان می‌کنی ، ترا
با منکران ومتکبّران ومعتقدان چه کار؟ واین بیت را گفت :

9 شعر (هزج)

مارا چه ازین قصّه که گاو آمذ وخر رفت
هین وقت لطیفست ازآن عربده باز آ

12 همانا که از اسب فروذ آمذم وبرقدمِ مولانا سر نهاذم واستغفار
کردم ؛ فرموذ که مرا خوش نمی‌آیذ مردمِ منکر را ببذی یاذ کردن؛
چه همگان مسخّرِ مشیّت اند ، امیذ است که آن خصلت بفضلِ الّهی
15 از ایشان بروذ وچنان شوند که شما خواهیذ

(۱۵/۷) همچنان کبارِ اصحاب چنان روایت کردند که روزی
مصحوبِ حضرتِ مولانا بسوی مسجدِ مرام رفته بوذم ودرآنجا
18 سماعِ عظیم شذ وهفت بند ترجیعِ بهاریّات را آن روز فرموذ

T, II, 254 ; H, II, 274 — Z ۱۵/۷ ۲۲۷آ B ۲۱۰آ K ۵۲٤

4 که KB : — Z ‖ 5 واعتراض نمایند KZ : — B ‖ 6 نفسِ BZ : — K ‖
13 اسب BZ : استر K ‖ 14 مشیت اند KZ : + بفضل الهی B ‖ بفضل الّهی Z : — KB ‖
15 خواهیذ BZ : + بفضل الّهی K ‖ 17 مصحوب KZ : + با B

شعر (هزج)

بيا كه بازِ جانها را شهنشه باز مى خوانند
بيا كه گلّه را چوبان بسوى دشت مى رانند 3
الى آخره

بعد ازآن حضرتِ ولد فرموذ كه سبحان الله اين شهرِ قونيه چه سوادِ
خوب دارذ كه از نورِ سوادِ او بياضِ رحمت مى تابذ ؛ حضرتِ 6
مولانا فرموذ كه اى والله شهرِ قونيهٔ ما عظيم شهرِ خرّم است ومبارك ،
بگواهئ ياران بتو بخشيذم ، حضرتِ ولد سر نهاذ وپاى مباركِ والد را
بوسها داذه فرموذ كه بهاء الدين ! چندانك تربهٔ مبارك واستخوانهاى 9
مولاناى بزرگ بهاء الدين ولد واولاذ واعقاب واحباب واصحابِ ما درين
شهر باشذ اين خطّه را حطّهٔ زوال نبوذ وسُمِّ ستورِ بيگانه در نيايذ
وشمشيرِ باغى برين قوم كشيذه نشوذ وخون ريزى نكنند وبكلّى خراب 12
ويباب نگردذ وخالى نماند وپيوسته مردمِ شهر در حرمِ تربهٔ مبارك
ايمن وخرّم باشند واز فتراتِ روزگار وانقلاباتِ ليل ونهار سالم وغانم
باشند اِنْ شَاءَ اللهُ تعالى 15

(۱٦/۷) همچنان ازكرامِ اصحاب منقولست كه روزى حضرتِ سلطان
ولد جهتِ اندرونِ بامِ مدرسه مُشاقانِ روى گرفته بوذ وايشان بگل
كارى مشغول بوذند ، مگر حضرتِ ولد بر بالاى بام رفته بركارِ ايشان 18

T, II, 255 H, II, 275 ۱٦/۷ Z ۲۲۷ ب B ۲۱۰ آ K ۵۲٤

9 داده KB : داذ Z || مبارك KZ : + ما B || 10 مولاناى KB ~ بزرك Z || 12 كشيذه KZ : كشته B || 14 فتراب KBZh : فرات Z || باشند KBZh : باشذ Z || 18 مكر BZ : كه K

نظر می کرد تا چه می‌کنند ؛ همانا که مُشاقی اطّلاع یافت که از سرِ بام کسی برِیشان نگران شذه است ؛ زیر زیر همدیگر را تحریك وتحریض
3 می‌داذند که نیکو کاری کنیذ که مولانا بر ما ناظرست وبجدّ تمام کار می‌کردند وشطارتی می‌نموذند ؛ همچنان حضرتِ ولد از آن حرکاتِ ایشان خوش‌گشته آن روز چندانی معارف ومعانی فرموذند که در تقریرِ تحریرِ
6 گنجذ ؟ بعد ازآن بذیشان طعام وسیم فرموذه سرّ این حدیث را که الاحسانُ «أن تَعبُدَ اللهَ کَأَنَّكَ تَراهُ فَإنْ لَمْ تَکُنْ تَراهُ فَإنَّهُ یَراکَ» در تقریرِ این معنی تنزیل کرد وگفت : چون بندهٔ عاشقِ
9 مخلص اطّلاعِ حق را برکارِ خوذ درهمه حالات مُطّلِع شوذ وموقن گردذ ، ببین که چها بایذ کردن و چگونه جهدها وجدّها بایذ نموذن تا بعنایتِ بی‌نهایت مخصوص گشته بهدایتِ ابدی مشرّف شوذ وبکفایتِ
12 سرمدی منوّر گردذ

(۱۷/۷) همچنان روزی حضرتِ ولد فرموذ.که در بندگیِ پذرم جماعتی از بزرگان آمذه بوذند واو در معرفت گرم شذه بوذ ؛ فرموذ که
15 بهاء الدین اگر خواهی که دایما در بهشتِ برین باشی با همه کسان دوست شو وکینِ کسی‌را در دل مدار واین بیت را گفت :

شعر (رباعی)

18 بیشی مطلب ز هیچ‌کس بیش مباش — چون مرهم وموم باش ونیش مباش
خواهی که زهیچ کس بتو بذ نرسد — بذگوی وبذآموز وبذ اندیش مباش

T, II, 256; H, II, 276 — ۱۷/۷ Z ۲۲۷ ب B ۲۱۰ ب K ۵۲۵

1 مشاق KZ : مشاقان B || یافت KZ : یافته B || 4 ایشان KZ : — B || 5 ومعانی KZ : — B || فرموذند Z : فرمود KB || تقریر BZ ~ تحریر K || 15 دایما KB : — Z || 19 b بذآموز KZ ~ بداندیش B

18 ـ 19 بیشی . . . اندیش مباش : این رباعی ازآن حضرت مقدسهٔ ابو الفخر اوحد الدین کرمانی است Kh

زیرا که چون شخصی را از روی دوستی یاذ کنی دایم شاذمان باشی
وآن شاذی عینِ بهشتست واگر کسی را از روی دشمنی یاذ کنی دایم
درغم باشی وآن غم عینِ دوزخ است؛ همچنان چون دوستان را یاذ 3
می‌کنی بوستانِ درونت از خوشی می‌شگفد واز گل وریحان پر می شوذ
وچون ذکرِ دشمنان می‌کنی باغِ درونت از خارزار ومار پر می شوذ
ومنزعجِ خاطر وپژمرده می‌گردی وتمامتِ انبیا واولیا علیهم السلام 6
همین کرده اند واین سیرت را بصورت آورده ، تا لاجرم کافّهٔ عالمیان
مغلوبِ خُلقِ عظیمِ ایشان گشته مجذوبِ لطفِ ایشان شذه اند
وارادت آورده امّت ومرید گشتند 9

(۷ / ۱۸) همچنان خواصِّ یاران خَصَّهُمُ اللهُ بجزیل الغفران که
در مبادئ ظهورِ خذاوندگار مرید شذه بوذند وپیوسته علاماتِ غریب
واماراتِ غیبی را مشاهده می‌کردند ، چنان روایت کردند که روزی 12
حضرتِ مولانا در صفّهٔ مدرسهٔ مبارک بر نشسته بوذ وعامّهٔ
خواصِّ اصحاب درآن حضورِ خاص حاضر آمذه وهمچنان حضرتِ
ولد بطرفِ یمینِ مولانا ایستاذه بوذ وبراذرش مولانا علاء الدین بجانبِ 15
یسار وهنوز هر دو آن در آوانِ عنفوان بوذند ؛ از ناگاه دو شخصی
سبز پوش از عالمِ غیب رسیذند وبحضرتِ مولانا سلام کرده قیام
فرموذ وتوقّف ناکرده دستِ سلطان ولد را بگرفتند وروانه شذند ؛ 18

T, II, 257 ; H, II, 277 ۱۸/۷ Z ۲۲۸ آ B ۲۱۰ ب K ۵۲۹

2 ـ 3 وآن شاذی . . . در غم باشی KZ : — B || 3 دوزخ است KZ : + چون B || 7 تا Z : — KB || 8 لطف ایشان BZ : — K || شذه اند BZ : شذند K || 12 که ZB : — K || 13 مبارک KB : مبارک را Z || 16 بوذند KZ : بود B || 17 بحضرت KZ : حضرت B

بعد از ساعتی باز آمذند و باز آوردند که این فرزند جهتِ نسلِ بهاء
ولد قدّس‌اللهُ سرّه جهانیان را مطلوبست، علاء‌الدین را بر گرفتند
3 وروان شذند وحضرتِ مولانا هیچ نگفت؛ یاران علی‌العموم فریاذها
کردند و از کیفیّتِ آن حال باز پرسیذند؛ فرموذ که بهاء‌الدین را
از برای نسلِ ما زمانی درجهان خواهند باز داشتن؛ امّا علاء‌الدین
6 بزوذی خواهذ نقل کردن وآن بوذ که در زمانِ فترتِ مولانا
شمس‌الدینِ تبریزی عظّم‌اللهُ ذکره زخم خورده وفات یافت وحضرتِ
ولد بعد از نقلِ والدِ خوذ سالهای بسیار بصفای تمام عمری راند وسه
9 مجلّد مثنویات ویک جلد دیوان انشاد فرموذه از معارف و حقایق
و غرایبِ اسرار عالم را پر کرد وبسی بلیذانِ کودن را عارفِ عالم
وعالمِ عامل گردانیذ و جمیعِ کلامِ والدِ خوذ را بأمثالِ عجیب ونظایرِ
12 بی‌نظیر بیان وتقریر کرد وهماناکه سرِّ سببِ ورودِ این حدیثِ
نبوی که الوَلَدُ سِرُّ أبِيهِ حضرتِ سلطان ولد بوذه است ودرشانِ
ایشان ورود یافته قدّس‌اللهُ سِرَّهُمَا و أفَاضَ عَلَى‌العاشقین بِرَّهما؛
15 همچنان اگرچه علاء‌الدین را آثار و فرزندان ماندند، امّا در ایشان
آن معنی نبوذ وازآن انوار وعنایت خالی بوذند وإنَّ ٱلفَضْلَ بِيَدِ اللهِ
يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ (۷۳/۳) تا عاشقانِ ممیّز هدایتِ صاحب عنایت را
18 معیّن ببینند و تمیز کنند، چنانک فرموذ

شعر (رباعی)

من دل بکسی دهم که جانی ارزذ یک لحظه جمالِ او جهانی ارزذ
21 من دل بهلاهلا بهر کس ندهم سوذی سره بایذ که زیانی ارزذ

---

6 نقل KZ: — B || 8 بعد KZ: — B || 12 نظیر KZ: نظایر B || 15 همچنان Z: فرمود B — K || 17 ممیز KZ: — B

شَتَّانَ بَیْنَ الدرّ وَٱلحَصَی، وَٱلشَّجر وَٱلعَصَی، وَهذهِ کِفَایَةٌ لأهلِ ٱلکِفَایَة

(۱۹/۷) همچنان از حضرتِ ولد منقولست که روزی درمیانِ
مواعظ و معارف فرموذ که یکدو نوبت در عالمِ صِغَرِ صغیرهٔ از من 3
صادر شذه بوذ و باز درحال مستغفر میشذم؛ روزی حضرتِ پذرم در
سماع بوذ وآن روز شورهای عظیم کرد وگرمیها نموذ، از ناگاه بسوی
من آمذ ومرا از گریبان بگرفته بانگشتِ سبّابه اشارت کرد که 6
بهاءالدین ها ها ها تا سه بار، بعد ازین تو دانی؛ اکنون ای یارانِ
من الله الله قدم از جادّهٔ اصولِ تقوی فراتر منهیذ ودامنِ عزّتِ
همدیگر را از کف مدهیذ وپیوسته با دأبِ آداب باشیذ وبناخنِ انکار 9
روی صدق را مخراشیذ؛ چه اگر بشفاعتِ بزرگی دزد را از دار فرو
گیرند وآزاذ کنند، امّا استاذ الداو وخزینه‌دارِ سلطان نگردانند
و اصلا امینِ حضرتِ پاذشاه نشوذ 12

شعر (رمل)

ای امینِ الدّینِ ربّانی بیآ کز امانت رُست هر تاج ولوا
دزد را گر عفو باشذ جان بَرَذ کَیْ وزیر وخازنِ مخزن شوذ 15
عفو باشذ لیک کو فرّ وامیذ که بوَذ بنده ز تقوی رو سپیذ

۱۹/۷ Z ۲۲۸ B ب ۲۱۱ آ K ۵۲۷ T, II, 258 ; H, II, 278

5 نموذ Z : نموذه KB || ناگاه BZ : تا که K || 6 که KZ : — B ||
9 بادأب آداب KZ : بادب B || بناخن KB : بناحق Z || مخراشیذ KZ : + که B ||
15 a برد KZ : برده B || 16 فر وامیذ BZ : فر اومید K || b بوذ KZ : — B

14 - 16 امین الدین ... سپیذ : ج ۵، ص ۲۰۱/۲۱۵۵، ۲۱۵۴، ۲۱۵۳؛ MA، ص ۵۱۸/۹ - ۸

العَاقِلُ يَكْفِيهِ ٱلإشَارَةُ ، وَمَا يَعْقِلُهَا إِلاّ ٱلعَالِمُون (۴۳/۲۹)

(۷/۲۰) همچنان حضرتِ ولد روایت فرموذ که روزی پذرم
3 بمن حکایت کرد وگفت که بهاء الدین ! روزی نورِ من در عالمِ ملك
بتافت وآفاقِ عالم را فرا گرفته چنانك نیّرِ اعظم همچون ذرّه در
آن نور ناپیذا شذ

6 شعر (مضارع)

یک ذرّه آفتاب نماند بروی تو   این روشن است بر همه عالم چو آفتاب

ودر آن حالت بحق تعالی گفتم که خوذ را ببهاء الدین بنمایم ؛ خطابِ
9 عزّت در رسیذ که وقت نیست ؛ اکنون هر وقتی که خوذ را ببینی که
خوشی داری وخوش وقتی ترا دست داذ وحالتِ خوش بر تو نزول
کرد ، بدانك در آن وقت آن خوشی منم

12 شعر (رمل)

لیك مارا چو بجوئی سوی شاذیها جو
که مقیمانِ خوش آباذِ جهانِ شاذیم

15 (۷/۲۱) الحکایه : همچنان یارانِ امین که اُمنای گنجِ یقین
بوذند رضوان الله علیهم اجمعین چنان روایت کردند که حضرتِ سلطان
ولد درحالِ مرضِ موتِ چلبی حسام الدین نَوَّرَنَا اللهُ بِنُورِ مَرْقَدِه

۷/۲۰-۲۱ Z ۲۲۹ آ B ۲۱۱ آ-ب K ۵۲۸ H, II, 279 ; T; II, 259-60
2 که KZ : — B | 4 گرفته KB : گرفت B || 6 شعر KZ : — || 7 a آفتاب Z :
— KB ; 8 که KZ : — B | ببینی KB : بینی Z || 10 خوشی KB : — Z

بعیادت آمذه بوذ؛ بسیار زاریذ وفریاذها کرد وافسوسها خورد
وگفت: بعد از رحلتِ شما حالِ من چون خواهذ بوذن و مونسِ
جانِ من که خواهذ بوذن ومجالست با که کنم ورزقِ جانی از که جویم 3
ومرِّ دل با که گویم ومصاحبتِ من بعد ازین با که باشذ ودرین
مفارقتِ جان گذازِ جهان سوز همدردِ من که خواهذ بوذن؟ واز
دیذهٔ مبارکِ خوذ خونابه می باریذ ورقّتها می‌کرد تا تمامتِ اصحاب 6
غرقِ سحابِ گریه گشته بوذند

مصراع (رمل)

هم کسی بایذ که داند برکسان بگریسته 9

همانا که حضرتِ چلبی برخاست وبر حضرتِ ولد تکیه کرده
یکدمهٔ بنشست؛ فرموذ که جانم ونورم اصلا غم مخور وبهیچ نوع
اندیشه را بخوذ راه مده که بعد از وفاتِ من در هرکاری ومهمّی 12
ومشکلی وعقدهٔ که ترا پیش آیذ وفرو مانی من بصورتی دیگر پیشِ
تو آیم وخوذ را برتو عرضه کنم ودر بدنِ نورانی مشکّل شوم وبانواعِ
پرتو تجلّی کنم تا مشکلاتِ تو حلّ شوذ وعقدها از هم بگشایذ ومحتاجِ 15
کسی دیگر نگردی، چنانک درکنارِ جوئی نوری سبز بحضرتِ
مولانای بزرگ عظّم الله ذِکْرَهُ در ملکِ خراسان تجلّی کرده بوذ
ومشکلاتِ او ازو حل گشته وهر صورتی که بطریقِ ارشاد ترا پیش 18

---

1 وفریاذ ها کرد KZ : — B ‖ 6 اصحاب KZ : — B ‖ 8 مصراع KZ : — B ‖ 11 نورم Kh : رورم (؟) KBZ لعله روزم ‖ 13 که KZ : — B ‖ 18 بصورتی KZ : بصورت B ‖ ترا KZ : تو B

آیذ بحقیقت بدانک آن منم و دیگری نیستم وآن دیگری نیستم وهمچنان
اوقات خوذ را در واقعهٔ خوابِ جو بنمایم ومقاصدِ دینی ودنیاوی را
3 از من بیابی و حکایتِ خواب را در مثنویٔ ابتدای ولدی بیاذ فرموذه‌اند،
بجوئی بیابی واللهُ أعلَم

(۲۲/۶) همچنان اصحابِ کرام چنان حکایت کردند که روزی بزرگی
6 از حضرتِ ولد سؤال کرد که حق تعالی با بندهٔ خوذ هیچ سخن می‌گویذ؟
مگر که آن سایل را بکرّات در ضمیر می‌گذشت که عجبا بحضرتِ سلطان ولد
چه تکلّف کنم زر دهم ویا دستارِ شاشیِ هندی پیش نهم؟ ودرین تردّد
9 مانده بوذ؛ حضرتِ ولد درحال جواب فرموذ که ای والله سخن می‌گویذ
وانگه چگونه می گویذ؛ فرموذ که واعظی بوذ در بلخ وآن واعظ
از اولیا بوذ واز خاصانِ خذا واو را محبّان وعاشقانِ بسیار بوذند؛
12 دم بدم در اثنای تذکیر می فرموذ که چندین زمانیست که خذاوندِ تعالی
با شما سخن می گویذ و شما هیچ نمی شنویذ واین کار از بندگانِ مطیع
بدیع است واین بیت را می گفت

15 شعر (کامل)

تَعْصِی اَلإلهَ وَأنْتَ تُظْهِرُ حُبَّهُ هذا مُحالٌ فِی آلفعال بَدِیعُ
لَوْ کانَ حُبُّكَ صَادِقًا لأطَعْتَهُ إنَّ اَلْمُحِبَّ لِمَنْ یُحِبُّ مُطِیعُ

۲۲/۷ Z ۲۲۹ آ B ۲۱۱ ب K ۵۲۹ T, II, 262 ; H, II, 280

1 وآن . . . نیستم K : BZ ‖ 6 هیچ K : — BZ ‖ 12 زمانیست KB : زمانست Z ‖ 15 شعر KZ : — B ‖ b 16 الفعال KZ : الفاعل B ‖ a 17 صادقاً KZ : سارقاً (!) B

3 در مثنویٔ ابتدای ولدی: ر. ک. به ولدنامه، ص ۱۲۷

و می‌گفت که الله الله سخنِ خذا را می بایذ شنیذن وفرمان برداری
کردن ؛ از ناگاه درویشی برخاست و دستاری‌در خواست کرد ، خواجهٔ
درکنجِ مسجد نشسته بوذ ؛ سه بار نیّت کرد که دستاری بوی دهذ ، 3
باز نداذ و در میانِ اینِ تردّد آن مرد برخاست که مولانا رَحِمَكَ اللهُ
خذا چون سخن می گویذ بیان فرما تا عیان شوذ ؛ واعظ گفت :
ازبرای دستاری بیش از سه بار سخن نگویذ ؛ آن مرد نعرهٔ بزذ 6
ودر پای واعظ افتاذ وهرچه پوشیذه بوذ بدرویش داذ ومریدِ آن
واعظ شذ ؛ اکنون ای بزرگِ دین ! تو نیز سخنِ خذارا بشنو ،
هم دستاررا بده وهم زررا ایثارکن وچون توسخنِ حق را بشنوی 9
خذا نیز هرچه گوئی بشنوذ وهر آنچ خواهی بدهذ واز حضرتِ او
هرچه جوئی بیابی ؛ همانساعت آن بزرگِ مخلص باخلاصِ تمام بنده
ومرید شذ ، همانا که کراماتِ آن حضرت نهایت پذیر نیست وصُبابهٔ 12
از تیّارِ بحرِ زخّارِ ایشان نشانه را بس باشذ که القَلیلُ یَدُلُّ
عَلَی ٱلکَثیرِ وَٱلحَفْنَةُ تَدُلُّ عَلَی ٱلبَیْدَرِ ٱلْکَبیرِ واگر بطول
وعرض مناقب ومراتبِ ایشان شروع روذ در شروح نگنجذ 15

شعر (کامل)

یَفْنَی الکلام وکَلّتِ ٱلاَقْلام

(۲۳/۷) همچنان شبی حضرتِ ولد در میانِ یاران بیان کرد
وگفت که هنوز کوذکِ نوخط بوذم ونوخط می نبشتم ؛ روزی 18
مصحوبِ پذرم در گورستانِ میدان طواف می کردیم ؛ فرموذ که

T, I, 263; H, II, 282 ۲۳/۷ Z ۲۲۰ ┬ B ۲۱۲ ┬ K ۵۲۱

5 تا KB : — Z || 10 خذا نیز KZ : خدا را بینی B || 13 از K : آن BZ || ایشان KZ : — B || تدل BZ : یدل K || 15 شروح KZ : شرح B || 16 شعر B -+— KZ || 17 همچنان KZ : منقولست B

بهاء الدین؛ اغلبِ این قوم از چشم زخم مرده اند ؛ ازآنک خوذ پسند
وخوذرای وخویشتن آرای بوذند، از صدماتِ زخمِ چشمِ بذ هلاک
3 شذند وبزوذی گذاختند وهیچ چشمِ بذی آدمی را چنان مُهْلِك نیست
که چشمِ پسندِ خویشتن ، چنانك فرموذ

شعر (رمل)

6 پرّ طاوست مبین وپای بین تا که سُوْٓالعَیْن نگشایذ کمین
که بلغزذ کوه از چشمِ بذان یُزْلِقُونَكْ از نُبی برخوان بذان

وهمچنان حضرتِ رسول علیه السلام هم از چشمِ زخمِ صنادیدِ قریش
9 وملاعینِ خُبَیش زخمی والمی رسیذ ؛ ازآنک عظمت ومعجزاتِ او
از حد در گذشته بوذ وبغایتِ کمال رسیذه وغالب گشته ، چه آن
تیره دلانِ خیره جشم را از سرِ خشم طاقتِ دیذِ آن دیدار ولذّتِ
12 استماعِ آن شَکَر گفتار نبوذ ومرا هم زحمتِ چشم زخم رسیذ

شعر (رمل)

من هم ازچشمِ بذِ زهرابدم زخمهای روح فرسا خورده ام

15 حضرتِ ولد فرموذ که گریان سر نهاذم وگفتم : ای عجب بمن نیز
چشم زخمی خواهذ رسیذن؟ گفت : نی ؛ ازآنک دربوستانِ تو سرِ
خری نهاذه اند ، پیوسته خوش خوش زئی وخُوش خوش میری ؛
18 هماناکه برای خار درختِ گل را نبریذه اند ؛ چه اگر از اولیای کبار

---

3 بزوذی KZ : زودی B ‖ 10 بغایت KB ~ کمال Z ‖ 18 گل را KZ : — B

6-7 پرطاوست ... برخوان بذان : MN ، ج ۵ ، ص ۳۲/۴۹۸-۴۹۹ ؛ MA،
ص ۲۹/۴۴۱ ، ۱/۴۴۲

خوبهای چون خار سر زنند اورا بر سر نزنند که آن خار خارخارِ قبابِ گلزارِ اوست و در زیرِ آن قبّه‌ها پنهانست

شعر (مضارع) 3

ما خارِ آن گلیم برادر گواه باش
این جنس خار بوذن فخرست و عار نیست

همچنان چوبِ نبات را برای لطفِ نبات و مددِ حیات در ترازو یکسان کشند 6

شعر (رمل)

گر یکی عیبی بوذ با صد حیات 9
بر مثالِ چوب باشد در نبات
در ترازو هر دو را یکسان کشند
زآنک آن هر دو چو جسم و جان خوشند 12

(٢٤/٧) الحکایه : همچنان ملک الادبا مولانا فخرالدینِ دیودست رَحِمَهُ الله روایت کرد که خدمتِ معین‌الدین پروانه در شهرِ قیصریّه مدرسهٔ عالی ساخته بوذ؛ میخواست که خدمتِ مولانا افضل المتأخرین، 15 قطب‌الدین شیرازی را رحمه‌الله در آنجا مدرّس کنذ؛ باطرافِ جهان قُصّاد فرستاذ؛ مجموعِ اکابرِ روم را حاضر کردند و خدمتِ

T, II, 265; H, II, 283 — ٢٤/٧ Z ٢٢٠ آ B ٢١٢ ب K ٥٢٢

1 اورا ... نزنند KZ : — B ‖ 17 فرستاذ KZ : فرستاده B

9 ـ 12 گر یکی ... خوشند : MN، ج ١، ص ١٢١/١٩٩٨ – ١٩٩٩؛ MA، ص ١٥/٥٢ – ١٦

عَلَم الدینِ قیصررا طَابَ ثَرَاهُ با نوّابِ خوذ بدعوتِ سلطان ولد
فرستاذ تا مجمعِ او را مشرّف گردانیذه قطب الدین را در یابذ،
همچنان در روزِ اجلاس که مجموعِ علما وفضلا وشیوخ وحکما جمع
آمذه بوذند، حضرتِ ولد در مسندِ صدر نشسته چندانی معانی وحقایق
فرموذ که همگان حیران شذند وکسی را درآن مقال مجالِ چون
وچرا نبوذ؛ بعد از ساعتی بمولانا قطب‌الدین اشارت فرموذ که بعد
ازین نوبتِ شماست، بعد از درسِ عام یک جمله سماعی خاص بنیاذ
کردند که توان گفت؟ وآن اکابر که حاضر آمذه بوذند از خدمتِ
پروانه استدعا کردند و برآن آوردند که از حضرتِ سلطان ولد التماسِ
تذکیر کنذ؛ چند نوبت عذرها خواسته فرموذ که ازین پس سخنانِ
ما ازآنِ منبر نیست وعقولِ مردم بدقایقِ رقایقِ آن حقایق نمی رسذ
وآن معانی ادراکِ ایشان را خراب می‌کنذ وآنچ علمای ظاهر از برای
فهمِ عوام گفته اند ونوادرِ دزر سفته خوذ معلومِ جملهٔ علوم است
وهمه‌را علمای دین از روی کتب می‌دانند؛ باخلاصِ تمام البتّه الحاحِ
عظیم کردند ولابها نموذند؛ همانا که روزِ جمعه بالای منبر برآمذه
دستارِ مبارکش را کژ نهاذه وفرو نشست، چون حُفّاظِ شکر الفاظ
آیاتِ محکمات خواندند ومقریانِ خوش الحان قوارع تمام کردند،
حضرتِ ولد خطبهٔ در غایتِ بلاغت فرو خوانده دعا کرد؛ بعد ازآن
سر آغاز کرد که حدَّثَنِي شیخی وامامی وقبلتی وقوّتی وسیّدی وسندی
ومُعْتَمدی ومکان الروحِ من جسدی وذخیرهٔ یَوْمِي وَغَدِی سلطانِ
کُمل المحققین، سِرُّه اللهِ بَیْنَ المُحِقّین، مولائی ومأوالی ووالدی

7 سماعی KZ : سماع B ‖ 15 آن KZ : — B

جلال‌الحق والدین، چون بذینجای رسیذ غریوِ عظیم وقیامتِ مبین از
نهاذِ خلق برخاست واز خروشِ عاشقان جوشِ ملأ اعلی ساکن گشت،
3 همانا که پروانه جامهارا بر خوذ چاک زذه، مولانا قطب‌الدینِ شیرازی
دستارِ خوذ را پریشان کرده از سر بینداخت، خلایقِ مسجد برسرِ
پا برخاسته سرها بازکردند وسیلابِ خون از دیذهای مرد وزن روان
6 شذ ودیگر مجالِ وعظ گفتن نماند واستماع بسماع مبدّل شذ، حضرتِ
ولد دستارِ خوذرا راست‌کرده دعا کرد وفروذ آمذ، خدمتِ پروانه
دستبوس کرده گفت: اگر چنانک حضرتِ مولانا بهاءالدین هیچ گونه
9 سخنی نگفت ونفرموذ وتفسیر وتقریر شروع نکرد، آن کرامتش
کافیست‌که او فرزندِ دلبندِ مولاناست وسلالهٔ سرِّ اوست وزبدهٔ
نسلِ پاکِ صدّیقِ اکبرست وجانِ همه نصایح ومواعظ محبّت
12 ایشانست وخلاصهٔ طاعاتِ اعتقادِ راستِ ماست در حقِّ درویشان
وحرمت داشتِ اصحابِ آن خاندانِ مبارک برکافّهٔ مؤمنین ومؤمنات
از جملهٔ واجباتست، امیذ است‌که از عنایتِ آن سلطان پروانهٔ مسکینِ
15 پرسوخته محروم نماند واز سلکِ مرحومان گردذ؛ مگر شیوخِ حُسّاد
پیشِ پروانه در غیبتِ او بغیبت مشغول گشته گفته باشند که امروز
مولانا بهاءالدین را دهشت غالب شذ، چنانک می‌بایذ سخنی نفرموذ،
18 همانا که فقیرِ ربّانی شیخ محمّدِ سلماستی که از مشایخِ کرام بوذ واز
سالکانِ ناسک، اعتراض نموذ که آنچنان نیست که مشایخ فهم
کردند؛ چه اوّل بار وبارها عذرها خواست وگفت‌که سخنِ ما

9 سخنی BZ : سخن K || نگفت و K : — BZ || 14 امیذ است که KZ : B ||
از عنایت KB : آن عنایت Z || 17 شذ KZ : گشت B || 18 سلماستی KZ : سلماسی B ||
20 بار Z : — KB || وبارها KZ : بارها B

ازآنِ منبر نیست وامرارِ ما در اخبار نمی گنجذ ندیذیت که چون
دستاررا بازگونه نهاذ عالم درهم شذ واز خلایق قیامتی برخاست
3 وتمامتِ مردم روی ازین عالم بذآن جهان کردند وافغانی پدیذ آمذ
وچون دستارِ مبارکش را برسر راست کرد ، جماعتِ مسجد بیکبارگی
ساکن گشتند واین کرامت عالمیان را بس است ؛ همشان ساکت گشتند
6 وخاموش شذند

(۲۵/۷) همچنان هم یکی ازآن جماعت بپروانه گفته باشذ که
حضرتِ مولانا از غایتِ ریاضت قوی زرد روی بوذ ، حضرتِ ولد
9 بغایت سرخ روی است ؛ شیخ محمّد جوابِ صواب گفت که حضرتِ
مولانا از ازلِ آزال عاشقِ جمالِ جلالِ حق بوذ وعاشقان پیوسته
زرد روی باشند ؛ امّا حضرتِ ولد مادر زاذ معشوق بوذ وهماره
12 معشوقان را لونها سرخ ولبان چون عقیقِ یمنی باشذ وازآن مجمع شیخ
محمد برخاست وبزیارتِ ولد آمذ ؛ عنایتِ عظیم فرموذه بوسهاش
داذ وگفت : زهی شیخ محمّدِ ما ! احسنت واَصَبْتَ، نیکو رفتی ونیکو
15 گفتی وآنِ خوذ گفتی وبرای خوذ گفتی وآنچنانست که فرموذی ؛
خدمتِ پروانه تشریفاتِ نیکو .واسترانِ قیمتی پیش‌کش کرده تمامتِ
یاران را تحفها داذ وبانواعِ بندگیها کرد وگویند : آن روز چهار
18 صذ سر اسب واستر وخلعت بعلما وشیوخ وفتوّت دارانِ روم بخشش

۲۵/۷ Z ۲۲۱ آ B ۲۱۲ ب K ۵۲٤ T, II, 268 ؛ H, II, 285

4 برسر KBZh : — Z ‖ 5-6 گشتند وخاموش KB : Z ‖ بپروانه KB : پروانه Z ‖ 12 عقیق KZ : عقیّ B ‖ 13 فرموذه BZ : فرمود K ‖ 15 وبرای . . . گفتی Z : — KB ‖ 16 نیکو KZ : — B

کرد تا بسرورِ تمام بمقامِ خوذ مسرور مراجعت نموذند که صذ هزار
رحمت بر جانِ پاکِ پروانه باذ ، آمين يا ربّ العالمين

3 شعر (متقارب)

فريذونِ فرّخ فرشته نبوذ بمشک و بعنبر سرشته نبوذ
بداذ ودِهش يافت آن نيکوئی تو داذ و دهش کن فريذون توئی

6 وهمچنان آن درويشِ بزرگوار شيخ محمّدِ سلماستی رَحِمَهُ اللهُ در قرا
حصارِ دَمُرْلُو آسوذه است ومزار آن درآن ديارست

(۲۶ / ۷) همچنان هم از خدمتِ مولانا فخر الدينِ مذکور
9 منقولست که حضرتِ ولد فرموذ که در عالمِ جوانی مرا اتّفاق چنان
افتاذ که چند روزی لقای حضرتِ پذرم را نديذم واشتياق غلبه کرده
بوذ ؛ از ناگاه مرا طلب داشته است، در آمذم و سر نهاذم ، از غايتِ
12 استغراق گرم گرم در من نظری عظيم کرد ؛ چنانک من لا يَعْقِل
شذم وحضرتِ پذرم نيز بی‌خوذ گشت ؛ دوم بار باز نظرِ عظيم کرد .
باز بيخوذ شذ ؛ بعد از ساعتی ديگر سوم بار بنظرِ رحمت در من نگاه
15 کرد ؛ چنانک من خوذ را بکلّی محو وفانی ديذم ، چون بخوذ آمذم
فرموذ که اوّلِ حال که ببهاء الدين نظر کردم اورا جمالی وحالی
ديذم که هيچ وجودی را آن نبوذ ، در نوبتِ دوم که نظر کردم تاجی
18 ديذم بر سرِ او سليمانی ، در غايتِ خوبی ؛ در نوبتِ سوم چون باز

T, , , 270 ; H, II, 286 ۲۶/۷ Z ۲۳۱ ب B ۲۱۳ ب K ۵۲۵

1 نموذند BZ : فرمودند K ‖ 10 روز Z : روزی KB ‖ 12 ـ 13 چنانک ... دوم بار KZ : — B ‖ 13 ـ 14 باز بنظر...سوم بار K : — BZ ‖ 18 ديذم KZ : ديد B

نظر کردم ، گوشوارهٔ بس نازنین درگوشِ او آویخته دیدم ، حضرتِ
ولد فرموذ که تفسیرِ آن سه نظرِ خطیرکه حضرتِ پدرم فرموذه بوذ
3 این دم مرا معلوم شذ وروشن گشت ؛ چه حقیقتِ آن جمال وکمال که
در من مشاهده کرده بوذ معرفت و اسرارِ منست که بمن بخشیذه است
وآن تاجِ شاهانه که برفرقِ من نهاذه دیذ همانا که سایهٔ عنایتِ
6 اوست برفرقِ من و آن گوشوارهٔ دُردانه که از گوشم آویخته دیذ سرِّ
جلال الدینِ عارفِ ماست که از من بوجود آمذ ، لله الحمد والمنّه که
ازعمیمِ عنایتِ والدم هم دریای معرفت در سِر دارم وهم تاجِ مهتری
9 بر سردارم وهمچون عارف فرزندِ دلبر در بَرْ دارم وجمیعِ علومِ
ظاهر و باطنِ من از برکتِ آن سلطانِ دین است؛ چنانک فرموذ

شعر (هزج)

12 ولد را نیست علم ونی ولایت جزآن علم وولایت کش پدر داذ

(٢٧ / ٧) همچنان خبریست مشهور وبر زبانِ مذکّرانِ مذکّر
مذکور که چون حضرتِ سلطان ولد عَظَّمَ اللهُ ذِکْرَهُ از مرکز اشباح
15 بعالمِ ارواح نقل می‌فرموذ هفت شبانروزی علی الدوام زمین می‌لرزیذ
واصحاب می‌گریستند ؛ فرموذ که تا شمشیرِ بُرّان از نیامِ خوذ مجرّد
نشوذ هرگز نبرّذ واکنون برای اشکستِ غلافِ بدنِ ما غم مخوریذ ،
18 چه اگر از دیذهٔ محجوبان پنهان می‌شوم امّا بمعنی پیشِ یارانِ معنوی
حاضرم و از تفرّج و تصرّفِ شما فارغ نیستم؛ و تعلّقِ معنی مر صورت را

٢٧/٧ - ٢٨ Z ٢٣٢ آ ب B ٢١٤ T آ K ٥٣٦
T, II, 271; H, II, 287

6 من KZ : —B || وان KZ : واین B || 14 حضرت KZ : —B

هرگز منقطع نیست الی یوم القیامة وپیوسته صورت قبای بقای معنیست بی‌چون وبی چگونه ؛ چنانک فرموذ

3 شعر (رجز)

صورت را برون کنم پیشِ شهنشهی شوم
کز تفِ او منوّرم واز کفِ او مصوّرم

6 چون بروم برادرا هیچ مگو که نیست شذ
در صفِ روح حاضرم گر برِ تو مستّرم

(۲۸ / ۷) الحکایه : همچنان حضرتِ سلطان العارفین چلبی عارف
9 قَدَّسَ‌اللهُ لَطیفَتَه‌ُ چنان نقل فرموذ که روزی حضرتِ والدم ولد قوی رنجور شذه بوذ وصاحب فراش گشته وتمامتِ یاران از حیاتِ ایشان اومیذ بریذه بوذند؛ همانا که والده ام فاطمه خاتون رَضِیَ‌اللهُ عَنْها وعن أبیها
12 شبی بر سرِ بالینِ پذرم مراقب نشسته بوذ وآهسته آهسته می‌نالیذ؛ از ناگاه پذرم چشمها بگشوذ وگفت : فاطمه خاتون برمن حلال کن وصفا شو که من می‌روم ، هنگامِ رحلتست؛ والده ام فرموذ که نی‌نی دور از شما !
15 دیذم که نمی روی وعظیم خوش خواهی شذن وخوشیها راندن ، ومن پیشتر از شما خواهم مردن وبدستِ مبارکِ خوذ مرا در گور خواهی کردن ؛ فارغ باش وخاطرِ مبارک آسوذه دار وحضرتِ پذرم بجدّ
18 می گرفت که نی البتّه می روم ؛ والده ام گفت : نی والله نمی روی ، بلک دو خاتونِ دیگر بحباله خواهی آوردن وازیکی ترا فرزندی دلبندی

T, II, 272; H, II, 288 — ۲۸/۷ Z ۲۳۲ آ ب ۲۱٤ K آ ٥٣٧

2 چنانک KZ : — B ‖ 3 شعر KB : — Z ‖ 8 الحکایه KB : — Z ‖ 9 ولد KZ : — B ‖ 10 اومیذ KB : نومیذ Z ‖ 15 خوش KBZb : — Z ‖ 19 فرزندی دلبندی KZ : فرزند دلبند B

خواهذ بوذن واز دیگری‌هم دو فرزندِ نرّینه خواهذ بوجود آمذن
و اینک عین الیقین هر سه را می‌بینم که گردِ تو بازی‌کنان و بابا گویان
3 می‌دوند وجلوه‌ها می‌کنند وحضرتِ پذرم استبعاد می‌فرموذ، بعد
از هفتم روز حضرتِ پذرم صحّتِ کلّی یافته؛ سالی بر آن نگذشت
که از نصرت خاتون چلبی عابد بوجود آمذ و از سنبله خاتون امیر زاهد
6 و سلطان واجد تولّد نموذ وآنچنان شذ که والده ام فرموذه بوذ

(۲۹/۷) الحکایه: همچنان منقولست که در زمانِ قازان خان
رَحِمَهُ اللهُ ایُشغا نوین بحکومتِ ممالکِ روم آمذه بوذ و بغایت رعیّت
9 پروری و عدل‌گستری کرده کوسه پیغامبرش می‌گفتند واو مردی
بوذ صاحب تمکین و مسلمان وکریم نهاذ و پاکیزه اعتقاد؛ روزی بزیارتِ
حضرت سلطان ولد آمذه بوذ؛ چون یاران قرآن خواندند وتلاوتِ
12 اسرار کردند، حضرتِ ولد بمعانی وحقایق مشغول شذه، اصحاب
نعره‌ها می‌زدند وتحسینها می‌کردند؛ همانا که ایشغا سؤال کرد که شما
خوذ معانی وتفسیر می‌فرمائیذ، این جماعت چرا بانگها می‌زنند وفریاذها
15 می‌کنند و می‌گریند؛ عجبا چه می‌بینند که چنین می‌شوند؟ جواب فرموذ
که درین حال اگر چنانک قاصدی از پاذشاهِ وقت بیایذ و ترا بشارت
دهذ که خانِ اعظم در حقِّ تو عنایتی دارذ و ترا بغایت سُویُرغامیشی
18 کرد، نی که از غایتِ شاذی خوش شوی و شکرها کنی وشکرانها دهی،
الحالة هذه انبیا واولیا علیهم السلام بطریقِ ترجمانی کلام الله آورده
اسرارِ پر انوارِ حق را اظهار می‌کنند وبشارت می‌دهند که خداوندِ تعالی

۲۹/۷ Z ۲۳۲ ب B ۲۱٤ ب K ٥۳۸ T, II, 273 : H, II, 289

1 دیگری Z : دیگر KB || 7 الحکایه KB : — Z || 18 غایت BZ : — K

مشتاقِ شماست و شما را دوست می دارذ و بسوی حضرتِ پر رحمتِ خوذ
شما را دعوت می‌کند تا جنّت و حور و قصور و شرابِ طهور دهذ و دیذارِ
3 خوذ بنمایذ ، عاشقان نیز از غایتِ شاذی‌شکرها می‌کنند و منّت بر جانِ
خوذ نهاذه سر می‌نهند و نعره‌ها می زنند تا لشکرِ سلطانِ حسود منهزم
شوذ و احبّهٔ ملائکه شاذیها کنند ؛ چه از آدمی در دو حالت بانگی
6 وفریاذی می‌زایذ بی قصدِ او : یکی نَعُوذُ بالله در وقتِ تعزیت ، دوم
در وقتِ تهنیت ؛ اکنون نعرهٔ عاشقانِ ما از کمالِ فرح و وفورِ تهنیت
است و همچنان وقتی که دو لشکرِ گران مقابلِ همدیگر شوند ، یکی
9 مسلمان و دیگری کافر ، نه اهلِ ایمان پیوسته صلوات و تکبیرها آورده
حمله ها می‌کنند تا از هیبتِ آوازِ ایشان هراسی در دلِ کُفّار افتاذه
شکسته می‌شوند ؛ همچنان لشکرِ وساوسِ شیطانی و هواجسِ نفسانی
12 نیز دم بدم بر دلِ مریدانِ مخلص حمله می آورند تا حضورِ ایشان را
غارت کرده یغمای طاعت کنند ، وقتی که ایشان بیانِ شیخِ جان را
بصدقِ جنان استماع می کنند همانا که در جانِ ایشان نوری و عیانی
15 از آن بیان روی مینمایذ ، خوذ را در آن حال رجوم و دیوِ رجیم را
مرجوم می‌بینند ؛ از غایتِ ابتهاج نعره‌ها می‌زنند و خوشیها می رانند
و خوشدلیها می نمایند و شاذیها می کنند و سجدهٔ شکر الله را بجا می آرند ؛
18 فی‌الحال اپُشغا سر نهاذ و مرید شذ و برسمِ شکرانه . هزار دینار
عطا فرموذ

---

4 حسود KB : + و Z || 7 وقت تهنیت KZ : وقت B || ما KZ : — B || ووفور KZ : وفور B || 11 لشکر Z : + و KB || 12 آورند KZ : آرند B || 15 رجوم K : رحوم Z مرحوم B || و دیو رجیم KZ : — B || 18 هزار دینار KZ : — B || 19 فرموذ KZ : + هزار دینار B

(۷ / ۳۰) همچنان از اصحاب مدرسهٔ مقدّسه اللّهمَّ قدّس روحَهم منقولست که صدرِ عالی قدر، محمّد بگِ ولدِ خواجه
3 صدرالدین ملیفذونی که ملیکِ دارالملکِ قونیه شذه بوذ و اعتبارِ عظیم داشت؛ مگر روزی از شخصی رنجیذه فرموذ که اورا سیاست کنند و آن بیچاره از بیم جان گریزان گشته بخانهٔ حضرتِ
6 سلطان ولد التجا آورده متواری شذ؛ همانا که محمد بگِ مذکور از سرِ بی خوذی و بی خرذی وغرورِ جاه و عُجبِ ریاست شمشیر کشیذه در پیِ آن شخصِ مجرم بحرمِ حضرتِ ولد در آمذه ومراعاتِ
9 ادب وتعظیمِ ایشان ناکرده آن بیچاره را از موی کشان بیرون برد وحضرتِ ولد ساکت گشته اصلا هیچ نفرموذ؛ همانا که بقدرتِ کُنْ فَیَکُون (٦ / ۷۳) گرفتارِ خشمِ مردان گشته تا ده روز تمام
12 ازآن خاندان وازآن قوم دیّاری نماند وبمرگِ مفاجا مبتلا گشته من الذکور والاناث بجمعهم مردند وهلاک شذند تا بحدّی که گربهٔ در خانهاشان نماند تا عبرتِ عالمیان گشته قصّهٔ هلاکت وفلاکتِ ایشان
15 گفته ونبشته شذ وشومیٔ بی ادبیٔ او خانمانِ ایشان را تَرت و مَرت کرد.

شعر (رمل)

پیشِ مردانِ خذا ای بی خبر   پا منه گستاخ ورنی رفت سر
18 پیشِ این الماس بی اِسپَر میا   کز بریذن تیغ را نبوَذ حیا

۳۰/۷ Z ۲۳۳ B آ ۲۱۵ K آ ۵۲۹ T, II, 275 ; H, II, 290

3 ملیفذونی KZ : بولاودنی B || که KZ : — B || 8 مجرم KB : — Z || بحرم B : — KZ || 12 دیاری KZ : دیار B || 15 ترت و مرت KZ : ترت مرت B || 16 شعر KZ : — B

17 پیش ... حیا : MN ، ج ۱ ، ص ۶۹۲/۴۲ ؛ MA ، ص ۲۹/۱۸

وازآن جماعت همان معین‌الدین بگدره که مریدِ مخلص ویارِ صادق بوذ، خلاص یافت ودم بدم حضرتِ ولد تأسّف می‌خورد وی
3 فرموذ که سبحان الله! بی ادبی وگستاخی کردن در خاندانِ اولیا چه نامبارک حالتیست واز شــومیٔ بی ادبان چه شهرها وعالمها که خراب شذه است

6 (۳۱/۷) همچنان درنقل است که خدمتِ ولیة الله فی الارض، کرامانا رَضِیَ اللهُ عنها که دایهٔ سلطان ولد بوذ وبکراماتِ غریبه مشهورِ جهان گشته، چون حضرتِ مولانا ولد وعلاءالدین را بجانبِ
9 دمشق بتحصیل کردنِ علومِ دینی فرستاذ ومدّتی مدید برآن حال گذشت؛ روزی خدمتِ کرامانا در خلوتِ خوذ نشسته جزر وشلجم پاک می‌کرد ودر فراقِ بهاءالدین وعلاءالدین نوحهٔ می‌کرد واوصافِ
12 ایشان را می‌شمرد؛ دیذ که دو فرشته آمذند واورا بحضرتِ حق طلب داشتند، فرموذ که کار دارم نمی‌آیم. بنوحهٔ فراقِ بهاءالدین مشغولم؛ رفتند وباز آمذند که البتّه می بایذ آمذن، حق تعالی ترا می‌خواند؛
15 چون بجدّ گرفتند، فقیرهٔ صدّیقه فرموذ که ای چشمانِ من! تو همچنین گریان باش وای زبانِ من! تو نوحه گویان باش وای دستِ من! دست ازکار بر مدار تا من بحضرت الله رفتن وباز آمذن شما هر یکی
18 درکارِ خوذ باشـیذ، همچنان کردند که فرموذه بوذ، چون آنچ اصلست بحضرت رفت وباز آمذ، اعضارا بر همان قرار یافت که

T, II, 276 ; H, II, 291 ۳۱/۷ Z ۲۳۳ B آ ۲۱۵ ب K ۵٤٠

---

4 که BZ : — K || 7 بوذ Z : — KB || 9 مدّتی Z : مدت KB || 16 تو KZ : — B || 17 دست از KZ : از B || 19 یافت KZ : — B

فرموذه بوذ ، چونک آنچنان یافت از غایتِ خوشی کالبذِ خوذ را درکنار گرفته می گفت :

3 شعر (رمل)

از کنارِ خویش یابم هر دمی بوی یار
چون نگیرم خویشتن را دایما اندر کنار

6 (۷ / ۳۲) همچنان حضرتِ سلطان ولد در وقتِ نقلان وتوجّه بعالمِ لا مکان این ابیات را می فرموذ ویاران نوحها می کردند

شعر (هزج)

9 جوهاست خطرناک بهر سوی مَرو زنهار حذرکن تو بهر جوی مرو
و باز فرموذ :

شعر (هزج)

12 گفتم دو انار بر بَری گفت بَرم گفتم صنما صنوبری گفت برم
هرجا که روی مرا بری گفت برم گفتم چه نهی تو بر برم گفت برم
وهمچنان در شبِ وفات این بیت را گفت :

15 شعر (هزج)

امشب شبِ آنست که بینم شاذی در یابم از خودیٔ خوذ آزادی

Z ۳۲/۷ B ۲۱۵ ب K ۱٤٥ T, II, 277; H, II, 292

3 شعر KZ : — B || 6 وقت B : — KZ || 9 a سوی KZ : سَو B || 16 b خودی K : خذای BZ

بعد از آنک رحلت فرموذ هفت روز تمام متتالی نوری عظیم از قبّهٔ
تربهٔ مُقدّس تا قمّهٔ افلاک وقلّهٔ سماک ایستاذه بوذ که کافّهٔ
انام از خواصّ وعوام مشاهده می کردند واقرارِ عاشقان یکی در 3
هزار شذ

(۷ / ۳۳) همچنان یارانِ بصیرت واخوانِ سریرت نقل کردند که
آن نورِ حضرتِ چلبی عارف بوذ که چون برتختِ مبارک بنشست 6
مصوّر شذ وعالم را منوّر گردانیذ، از آنک نورِ هفت ولی را باهم
آورده بوذ؛ اِنْتَقَلَ قَدَّسَ اللهُ رُوحَه واَفَاضَ عَلَى ٱلعاشِقِین
فُتُوحَهُ لَیْلَةَ یَوْمِ السَّبتِ العَاشِرِ مِن شهرِ اللهِ الاصب رجب 9
لِسَنَةِ اثِنْتَیْ عَشَرَ وسبعمائه

(۷ / ۳٤) همچنان منقولست که در زمانِ سلطان ولد فرزندِ
بزرگی نقل کرده بوذ؛ باشارتِ ماذر وپذر گویندگان حاضر کردند، 12
تا پیشِ جنازهٔ وی غزلیّات گویند؛ مگر خدمتِ اخی احمدِ عنود
منع کرده تمکین نداذ که گویندگان چیزی بگویند که این بدعتست،
شرعًا روا نیست؛ از ناگاه حضرتِ ولد رسیذه اشارت فرموذ که 15
چرا قوّالانِ ما نمی گویند وشاذیها نمی‌کنند بملاقاتِ ارواح ورضوانِ
بهشت وهمچنان دستِ اخی احمد را محکم گرفته فرموذ که اخی احمد!
این بنیاذ را سخت بزرگی وضع کرده است وجایز دیذه، ازو بزرگتری 18
بایذ که این قاعده را بر گیرذ وتغییر کنذ، این حال تا روزِ قیامت

T, II, 278; H, II, 293 — ۳۳/۷ - ۳٤ Z ۲۲۳ ب B ۲۱۵ ب K ۵٤۲

1 قبهٔ BZ : قربهٔ K ‖ 10 سبعمائه BZ : + هجریه K ‖ 12 پذر KZ : + کودک B ‖ 17 که KZ : — B ‖ — KZ : — B ‖ 19 وتغییر کنذ KZ : — B ‖ کنذ K : + و Z

از میانِ عاشقان مرتفع نخواهد شدن ، چرا خوذ را می رنجانی و زحمت
می‌کشی و خوذ را بر شمشیرِ اولیا می زنی ، وآن بیچاره ساکت گشته
3 هیچ نگفت ؛ مگر اربابِ تصوّف که آنجایگاه حاضر بوذند ، این معنی را
در خدمتِ شیخ‌السلام صدرالملّة والدین رحمة الله علیه باز گفتند ؛
فرموذ که حق بجانبِ مولانا بهاءالدین است و همچنانست که او فرموذ
6 واین بذآن مانذ که خلیفهٔ از خدمتِ عارفی پرسیذ که جنید بزرگست
یا بایزید ؟ عارف جواب داذ که از هردو بزرگتری بایذ که تفصیلِ تفضیل
و بزرگیٔ ایشان را بداند ؛ همانا که بدعتِ حسنهٔ اولیا مقابلِ سنّتِ
9 انبیاست و ازالتِ آن از ممکنات نیست ؛ همانا که از جنازهٔ آن جوان
باز گشتند ، حضرتِ ولد فرموذ که اخی احمد را هفت روزِ دیگر عمر
مانده است تا غوغای او ساکن شوذ ؛ همچنان شذ که فرموذه بوذ
12 واللهُ أعْلَمُ بالصواب

---

2 وآن Z : واین B ابن K ‖ 7 تفصیل KZ : — B ‖ 12 والله... بالصواب-KB : — Z

فصل هشتم

در ذکرِ مناقبِ سلطان العارفین، برهان الواقفین، قدوة المکاشفین،
قطب الابدال و الاوتاد، ملک ملوک الحال، زبدة اهل الوصال، مولانا 3
جلال الحق والدین فریذون ابن محمد بن محمد بن محمد العارف البلخی
جدّه، ایّدَنَا اللهُ بجدّه و ابدّنا بنور جدّه و جدّه

(۸/۱) همچنان یارانِ محرم روایت چنان کردند که در اوایلِ 6
جوانی حضرتِ سلطان ولد را از خدمتِ فاطمه خاتون دخترِ شیخ صلاح‌الدین
رَوَّحَ اللهُ رُوحَهُم فرزندانِ بسیار بوجود آمذند و اغلب شش ماهه
و امّا ده ماهه و یکساله و بیش وکم نقل می‌کردند و ازین تحسّر ودردِ 9
دل درونِ مبارکش عظیم متألّم ومتأسّف می‌شذ و گویند حضرتِ
ولد هنوز مجرّد بوذ که حضرتِ مولانا درعالمِ معنی در گوشِ مبارکِ
او گوشوارهٔ غیبی آویخته بوذ و عینی می‌داشت که عینِ آن قرة العین 12
درعیان آیذ ومعیّن مُعینِ حالِ او شوذ

(۸/۲) همچنان از حضرتِ ولد عظّم الله ذکره منقولست که
او فرموذ: شبی حضرتِ پذرم بِنَی برعادتِ قدیمِ خوذ بنمازِ تهجّد 15
أمَّنْ هُوَ قَانِتٌ آناءَ ٱللَّيْلِ سَاجِداً وَقَائِماً (۹/۳۹) قیام نموذه
بوذ ومن با ماذرِ عارف بر سرِ سریر خفته بوذم؛ از ناگاه مرا

T, II, 281; H, II, 295 — ۸/۱-۲ Z ۲۲۴ آ-ب B ۲۱٦ ب K ٥٤٣

4 فریذون ابن محمد KZ : فریدون‌محمد B || محمد العارف KZ : محمد بن العارف B ||
13 معین KZ : — B

داعیهٔ اجتماع افتاذ ؛ بعد حصول الوصول پذرم روز بمن می‌گویذ
که بهاء الدین درآنجا چه گُم کردهٔ، چه می طلبی؟ مگر که عارف را
3 می طلبی ، امیذ است که نوامیذ گردی ؛ هماناکه من سر نهاذم و پذرم
روانه شذ وآن دفعه بوذ که فاطمه خاتون حاملهٔ گوهرِ عارف شذ
رضی الله عنها

5 (۳/۸) الحکایه : همچنان خدمتِ مقبول الاقطاب طالبِ سرِّ آن سرّی
مولانا سراج الدینِ تتری اَعلَی اللهُ درجتَهُ که ازجملهٔ مقبولانِ حضرتِ
مولانا بوذ ، حکایت کرد که روزی حضرتِ مولانا مرا پیش خواند
9 وفرموذ که برو سلامِ ما را بخدمتِ فاطمه خاتونِ ما برسان وبگو که
چنینها مکن وحملِ خوذ را نگه دار ؛ مگر که از نسلِ ما عار می‌داری؟
الله الله این مسافرِ لا مکانی که ازعالمِ غریب بمرکزِ مکان می‌رسذ جانیست
12 شریفِ لطیفِ ظریف بس بزرگ، او را بصدقِ تمام نگاه دار تا نگاهت
دارند و گویند که ایشان را از حضرتِ ولد دوازده وامّا سیزده فرزند
شذه بوذ وتلف گشته باز بسلف می پیوست وماذرِ مشفق درآرزوی خلفِ
15 صالح می سوخت وازآن درد نالان وسوزان می‌بوذ وبجدِّ تمام انواعِ
داروها می‌نوشیذ وحرکاتِ شدیدِ ناسدید می‌کرد تا دفعِ علقه وقطعِ
مضغه کنذ ودرین حمل چند نوبت داروهای کاری خورده بوذ وازالتِ
18 آن هیچ میسّرش نمی‌شذ وچون خدمتِ سراج الدین باشارتِ حضرتِ
خذاوندگار بشارتِ مقدمِ عارف را بداذ از شاذیِ حصولِ آن منیّت

۳/۸ Z ۲۳٤ ب B ۲۱٦ ب K ٥٤٤ T, II, 282 ; H, II, 296

3 و Z : — KB || 11 می‌رسذ KB : می رشد (!) Z || 12 بس KB : پس Z ||
18 باشارت BZ : اشارت K

ترکِ این نیّت کرده بتربیتِ آن بُنیت مشغول شذ واز غذاهای ثقیل
اجتناب نموذه قربانها می‌کرد وصدقات بارباب حاجات می‌داذ وچون
بطالعِ سعد وساعتِ مبارکِ از عالمِ قِدم قدم بصحرای وجود نهاذ 3
روزِ یکشنبه بوذ ، قبل العصر هشتمِ ماه ذی‌القعده سنه سبعین وستمائه
(۸/٤) همچنان چون از شکمِ ماذر پای بر پشتِ خاک نهاذ
وجهان را از نورِ روی محمّدی منوّر گردانیذ و هنوز آن دریای ملاحت را 6
نمکسوذ نکرده بوذند که حضرتِ مولانا شتابان چون بدرِ تابان از
در در آمذ ومشتی دینارِ زر بر سرِ فاطمه خاتون نثار کرده فرزندِ
ولید را در خواست واز دستِ قابله قبول کرده درمیانِ پیراهنِ مبارکِ 9
خوذ پیچیذ ودر آستین کرده قدم از آستان بیرون نهاذ و روانه شذ وآنچ
از شرحِ صدور و فیضِ نور وایثارِ سرّ حضور وبخششِ سرور کردنی
بوذ درو دمیذه در ثلثِ اوّلِ شب باز آورد وبدستِ خاتونان داذ وگویند: 12
بخدمتِ لطیفه خاتون والدهٔ کراکا سپرد وزری چند هم در کنارِ
پیراهن بسته بوذ وآن جنس دنانیز هرگز صرّافانِ شهر ندیذه بوذند
وخدمتِ کراکا آن مجموع را سالها برای تبرّک نگاه می‌داشت وگویند 15
مایهٔ جهازِ مطهّره خاتون وشرف خاتون از آن دینارها بوذ ومجموعِ
آن سی دینار دو مثقالی بوذ

شعر (رمل) 18

بل زرِ مضروبِ ضربِ ایزدی   که نگردذ کاسد آمذ سرمدی

۸/٤ Z ۲۳٤ ب B ۲۱٦ ب K ٤٥ء T, II, 283 ; H, II, 296

5 چون KB : — Z || 9 قابله BZ : فاطمه (!) K || 11 بخشش KZ : بخش B
14 صرافان شهر KZ : در شهر صرافان B || سالها KZ : سالهای B || 18 شعر KZ : همانا که

19 بل زر مضروب ... سرمدی : MN ، ج ۳ ، ص ۲٤۹/۳٦۲٤

فی الحال حضرتِ ولد برابرِ مولانا آمذ وسر نهاذ ؛ اصحاب شاذیها کردند
وآن روز حضرتِ خذاوندگار شورهای عظیم کرده سه شبانه روزی
3 تمام سماع وجمعیّت بوذ واین غزل را آن روز فرموذ

شعر (رجز)

گر باغ ازو واقف بذی از شاخِ تر خون آمذی
6 ور عقل ازو آگه بذی از چشم جیحون آمذی
الی آخره

همچنان سلطانِ وقت و وزرای عهد واکابرِ زمان نه چندان شکرها
9 کرده شکرانها فرستاده خذمات کردند که در شرح آیذ

(۸/ ۵) همچنان منقولست که روزی حضرتِ مولانا فرموذ که
بهاءالدین نورِ هفت ولی را درین فرزند می‌بینم وحق تعالی آن انوار را
12 همراهِ جانِ او کرده است ؛ ولد سر نهاذ و گفت : ازآنِ شما نیز؟
گفت : بلی ازآنِ من نیز ، یعنی نورِ بهاء ولد وسیّد برهان الدین
ومولانا شمس الدینِ تبریزی وشیخ صلاح الدین و نورِ چلبی حسام الدین
15 و نورِ من . ونورِ ولد نیز ، الحقّ که عارفِ ما جامعِ انوارِ اقطابست
ومحبوب ارواحِ اولو الالباب ؛ اکنون نامش تا فریذون باشذ که نامِ
پذر ماذرِ اوست وشما اورا امیر عارف خطاب کنیذ که حضرتِ بهاء
18 ولد مرا خذاوندگار می‌خواند و هرگز نامِ مرا نگفت ونثارِ معنویٔ من
بر وی لقبِ من باشذ ، یعنی که جلال الدین امیر عارف نویسند و این
غزل را فرموذ :

۵/۸ Z ۲۲۵ آ B ۲۱۷ آ K ۵٤۵ T, II, 284 ; H, II, 297

4 شعر KZ : — B ‖ 6 بذی KZ : بودی B ‖ 8 وقت KB : ولد Z ‖ 18 مرا Z : ما را KB

شعر (هزج)

مبارك باذ برما این فریذون — که گردذ پاذشاهِ دین فریذون

چه ماهِ آسمان تابان وروشن — چو مصر پر سکّرِ شیرین فریذون 3

بمیدانِ سعادت گوی بازذ — کنذ شبدیزِ دولت زین فریذون

بر آیذ همچو مه از برجِ اقبال — همه مهر وصفا بی کین فریذون

بِبُرّذ گردنِ ضحّاکِ غم را — بتیغِ رفعت وتمکین فریذون 6

بحمدالله کنون در قصرِ دولت — فزایذ رتبت وآئین فریذون

زماذر زاذ او روزِ سه شنبه — بتاریخِ سنه سبعین فریذون

بماهِ ذی‌القعده در هشتمِ او — بدو ساعت پس از پیشین فریذون 9

چو از پشت و نژادِ خسروانست — بوذ محبوب چو شیرین فریذون

زماذر وز پذر شاهِ اصیلست — زخلد آمذ چو حورالعین فریذون

چو گردذ هوشیار و سر فرازذ — برین شعرم کنذ تحسین فریذون 12

هزاران سال عمرش باذ افزون — تو هم از جان بگو آمین فریذون

(٦/٨) همچنان اعاظمِ اصحاب مثلِ چلبی شمس‌الدین وچلبی بدرالدین و چلبی جلال‌الدین ومولانا سراج‌الدینِ مثنوی خوان وغیرهم 15 أَعْلَی اللهُ دَرَجَتَهُمْ چنان روایت کردند که روزی حضرتِ مولانا در صحنِ مدرسهٔ مبارکِ خوذ سیر می‌فرموذ ومعانی می‌گفت ومجموعِ اصحاب بعضی ایستاذه وبعضی نشنسته بوذند ؛ از ناگاه زنی گهوارهٔ را 18

٦/٨ Z ٢٢٥ ب B ٢١٧ ب K ١؛ ٥ — T, II, 286; H, II, 299

b 7 و KB : — Z ‖ b 9 پیشین BZ : پیشْر K ‖ b 11 حورالعین KBZh : حور وعین Z ‖ b 12 تحسین KZ ~ فریدون B ‖ 17 می فرمود BZ : می کرد K ‖ خوذ BZ : — K

در بر گرفته از جماعتخانه بیرون آمذه بخانهٔ خذاوندگار می‌برد؛ فرموذ که
آن چه گهواره است؟ گفت: ازآنِ امیر عارفست؛ فرموذ که پیش
3 آریذ. چون پیش‌آوردند بدستِ مبارکِ خوذ سرپوش را از مهد برگرفت
وبنظرِ عنایت درآن مهد متواتر نظرها کردن گرفت وآن طفلِ رضیع از
تحریکِ صنعِ بدیع، برابرِ روی جدِّ رفیعِ خوذ در اهتزازآمذ؛فرموذ که
6 عارف بگو الله الله. درحال بانطاقِ واهب النطق والحیات لسانِ مسبح،
بزبانِ فصیح الله گفتن گرفت؛ چنانک تمامتِ یاران شنیذند، نعره‌ها
از نهاذِ اصحاب برخاست واغلبِ اصحاب از هیبتِ آن حال بیهوش
9 شذند، تا سه بار مکرّر فرموذ؛ بعد ازآن بردهانِ مبارکش قبله داذ
واورا قبلهٔ قبیلهٔ عرفا کرده فرموذ که بعد الیوم عارفِ ما شیخِ
راستین است وسزاوارِ سری وسروریست ومن المهد الی اللحد درکمال
12 می‌روذ واین بیت‌را گفت:

شعر (کامل)

فی آلْمَهْدِ یَنْطِقُ عَنْ سعادةِ جَدِّه أثَرُ آلنَّجابَةِ ساطِعُ آلبُرْهانِ
15 اِنَّ آلـهِلالَ إذا رَایْتَ نُمُوَّهُ أیْقَنْتَ بَدْرًا مِنْهُ فی آللَمْعانِ

همچنان اصحابِ کامل حضرت عارف‌را شیخِ واصل دانسته معظَّم
ومبجَّل می‌داشتند وگویند: درآن وقت که الله گفت شش ماهه بوذ
18 وپیوسته حضرتِ مولانا درو نظرها می‌کرد وعنایتها می‌فرموذ

3 چون پیش KBZh : — Z ‖ 5 صنع KZ : صنیع B ‖ 6 عارف BZ ~ بکو K ‖ 7 بزبان KZ : برزبان B ‖ 10 کرده BZ : کرد K ‖ 13 شعر KB : بیت Z ‖ 16 همچنان KZ : — B

(٨/٧) همچنان خدمتِ ملک المدرّسین مولانا تاج الدین ابن نقیب در شانِ ایشان گفته است :

3 شعر (رباعی)

در بیشهٔ جان چو شیر بر فهد رسذ با او ز کجاش قوّت وجهد رسذ
منسوخ کجا شوذ بتقریر و مثال منشورِ خلافتی که درمهد رسذ

6 (٨/٨) همچنان روزی حضرتِ کراکا رضی الله عنها حکایت کرذ که چون حضرتِ خذاوندگارِ ما از عالمِ دون بجهانِ بی‌چون قدم نهاذ همانا که از آتشِ فراقِ حضرتش درونِ من چون کورهٔ آتشین
9 گشته بوذ وشب وروز از ناله وزاری وبی خوابی سکونی وقراری نداشتم ؛ ازآنک در حقِّ من از حالتِ صِغَر تا غایتِ کِبَر عنایتِ موفور داشت وپاذشاهی وپذری می‌نموذ وبیم آن بوذ که خوذرا ازآن
12 ضجرتِ هجرت هلاک کنم وسه شبانروزی بر سرِ امیر عارف هرگز نرفتم واورا شیر نداذم واو نیز مومی‌وار شیرِ هیچ دایهٔ قبول نکرد وچیزی نخورد ؛ همانا که شبی حضرتِ مولانا را درخواب دیذم که از
15 کنگرهای ملأ الأعلَی بسوی من اشارتی می‌کرد ومی فرموذ که فاطمه خاتون چرا بجد می نالی ومویه می‌کنی ، اگر آنها که می‌کنی برای منست من بجائی نرفتم ، مرا در مهدِ عارف طلب‌کن که من آنجایم
18 وفیضانِ انوارِ من بروست وسرِّ من برِ اوست ، از هیبتِ آن اشارت

T, 288; H, II, 300 ٨ - ٧/٨ Z ٢٣٦ آ B ٢١٨ آ K ٥٤٧

6 کراکا KB : کرا Z ‖ 8 چون BZ : — K ‖ 18 وسرمن بر اوست KZh :
— BZ

از خواب بیذار شذم وشیرِ مهر از پُستانهای من روان شذن گرفت، چنانک جامهای من تر شذ وسینهٔ من خلیشی آغاز کرد وگوئیا که
3 از عالمِ قبض بعالمِ بسطم کشیذه وحیاتی تازه در سرِّ من ساری شذ، درحال برخاستم وبر سرِ مهدِ عارف آمذم وپوشش را برگرفتم، همچنان چون عارف هردو چشمِ خوذ را باز کرده برروی من نظری
6 کرد، تبسّم کنان مضطرب شذ واز چشمانِ مبارکِ او پرتوِ نورِ جلالِ خذاوندگار برجانِ من تافتن گرفت وطاقتِ من طاق گشته نعرهٔ زذم و بیخوذ شذم؛ بعد از ساعتی چون بهوش بازآمذم دریای نورِ مولانا را در
9 دیذهای عارفِ خوذ موّاج دیذم که ازآن موجِ انوار هزاران گوهرِ مکنونِ معانی بظهور می رسیذ، بصدقِ تمام در پایهٔ گهوارهٔ عارف سر نهاذم و مریدِ او شذم ومحبّتِ اورا قبلهٔ جان خوذ ساخته جانِ بی قرارم
12 اطمینانی گرفت وتا آخرِ عهد ازعهدهٔ عهدِ خوذ بیرون نیامذم وبرغبتِ کلّی در هنگامِ سفر وحالِ حضر بخدمتِ عارف میان بسته مشغول شذم

15 (٩/٨) همچنان خدمتِ مولانا سراج الدینِ مثنوی خوان رحمه الله حکایت کرد که روزی ملازمِ حضرتِ خلیفة الحق چلبی حسام الدین عظّم اللهُ ذِکرَه بزیارتِ خذاوندگار بمدرسه آمذه بوذیم؛ از ناگاه
18 دیذم که درِ باغچه گشاذه شذ وچلبی امیر عارف‌را بر سرِ گردونکی کوچک نشانده بوذند ولالاش می‌کشیذ؛ همانا که حضرتِ مولانا

T, II, 289; H, II, 301 — ٩/٨ Z ٢٣٦ ب B ٢١٨ ا K ٩٤ ٥

1 شذم BZ : بردم B ‖ من KB : — Z ‖ 2 خلیشی KB : خلشی Z ‖ 3 بعالم KBZh : — Z ‖ 9 موج انوار KZ : — B ‖ 17 بوذیم KZ : بودم B ‖ 19 می کشیذ KB : می کشد Z ‖ حضرت KB : — Z

بر خاست وریسمانِ گردون را برکتفِ مبارکِ خوذ نهاذه بر می کشید
و می گفت که گاوكِ عارف توان شذ و همچنان حضرتِ حسام الدین
چلبی نیز بموافقتِ خداوندگار طرفی را گرفته یکدو نوبت در صحنِ مدرسه 3
گرذانیذند و چلبی عارف شکرخندها می زذ و شطارت می نموذ ؛ همانا که
خداوندگار فرموذ که نوازشِ اطفالِ خُرد هم از حضرتِ شاهِ شریعت
و سپهرِ ماهِ حقیقتِ ما صلعم محمّدیان را میراثست ؛ چنانک فرموذ : 6
مَنْ كَانَ لَهُ صَبِيٌّ فَلْيَتَصَابَ

شعر (رمل)

بهرِ طفلِ نو پذر تی تی کند ‌ ‌ گرچه عقلش هندسهٔ گیتی کند 9
چونک باکوذک سروکارم فتاذ ‌ ‌ هم زبانِ کوذکان بایذ گشاذ

و درین معنی حکایتی روایت فرموذ که روزی سِبْطَیْنِ رسول بر درِ
حجرهٔ محمّدی بازی می کردند ؛ از ناگاه عربی بر جمازهٔ سوار گشته 12
می گذشت و او چندانک اشتر را می‌زذ اشتر عف عف می کرد وایشان
می‌خندیذند و ذوقی می‌شذند و هردو خندان خندان پیشِ رسول درآمذند
وحکایتِ عرب و عف عف کردنِ شتر را باز گفتند ؛ همچنان حضرتِ 15
رسول از کمالِ کرمِ خوذ چست برخاست و کنارِ دستارِ مبارکِ
خوذ را تحت العُنُق برآورده منحنی گشت تا امیر المؤمنین حسن وحسین

1 بر می کشید KB : بر می کشذ Z || 2 عارف KZ : — B || حسام الدین K ‡
—BZ || 4 می نموذ KZ : نمود B || 6 و B : — KZ || 11 که KZ : — B || 13 اشتر را B :
اشتر KZ || اشتر KZ : — B || می کرد KZ : —B || 15 شتر را KZ : اشتر B || 16 دستار BZ :
دست K

9 بهر طفل ... گیتی کند : MN ، ج ۲ ، ص ۴۳۳/۳۳۱۵ ؛ MA ، ص ۲/۱۷۹
10 چونک . . . گشاذ : MN ، ج ٤ ، ص ۴۳۱/۲۵۷۷ ؛ MA ، ص ۱۱/۳۹۲

رضی الله عنهما بر پشتِ مبارکِ سیّد راکب شذه می‌خندیذند ، و او
دو تا گشته در صحنِ خانه می گشت و بکرّات بجانبِ یمین و یسارِ
3 خوذ عف عف عف عف می‌کرد و ایشان را می‌خندانیذ و این حدیث را
می‌گفت که نِعْمَ الجَمَلُ جَدُکُمَا و نِعْمَ الرَّاکِبانِ أنْتُمَا ؛
اکنون ما نیز در حقِّ عارف همین می گوئیم و همین می‌کنیم

6 (٨ / ١٠) همچنان بزرگانِ اصحاب روایت چنان کردند که حضرتِ
چلبی امیر عارف رَوَّحَ اللهُ رُوحَهُ در صغرِ سن در ملاحت و بها چون
درِّ بی بها نظیرِ خوذ نداشت و چون بهاء ولد را ولدِ بها بوذ ،
9 در جمال و کمال یوسفِ ثانیش گفتندی ؛ چنانک حضرتِ جدّش
می فرموذ :

شعر (رباعی)

12 روزی بخرابات گذر می‌کردند قومی که بمذهبِ تناسخ فردند
سوگند باعتقادِ خوذ می‌خوردند کین یوسفِ مصرست که باز آوردند

و همچنان حسنِ صورتِ او بمثابتی و مهابتی بوذ که هیچ کس را امکانِ
15 تکرارِ نظر بر روی مبارکِ او نبوذی و در آن آوانِ الوانِ کرامات
و مغیّبات روان گفتی و هرچه فرموذی در آن ایّام واقع شذی و درمیانِ
خلق حالِ او مشهور گشته بوذ

١٠/٨ Z-٢٢٧ آ B ٢١٨ ب K ٥٥٠ T, II, 291; H, II, 302

1 مبارک KZ : — B ‖ 3 عف ... عف KZ : عف عف B ‖ 4 الجمل جدکما KZh : الجملکما BZ ‖ 6 روایت K̄Z ∼ چنان B ‖ 7 امیر BZ : — K ‖
14 صورت KB : — Z ‖ 15 الوان KB : — Z

(۸/۱۱) همچنان حضرتِ سلطان ولد حکایت کرد که روزی بر
درِ مدرسه با اصحابِ کرام نشسته بوذیم ؛ می بینم که عارف استخوانِ
سرِ گاوی را بریسمانی بسته می کشیذ ؛ سؤال کردم که امیر عارف چه 3
حالتست این که میکنی ؟ گفت : سرِ امیر اُرْکُردیست که از نوّابِ
سلطان بوذ ودر سیواس مدرسهٔ ساخته است و او مردی بوذ متموّل
و فضول نفس و بالطبع دون الطوع ، منکرِ خاندانِ ما بوذ ؛ بعد از 6
سوم روز اورا بقتل آوردند وخانِ مانش را یغما کردند وهنوز عارف
پنج ساله بوذ وهمچنان هر باری بدامنِ خوذ خاکی می آورد وگوری
می‌ساخت که این ازآنِ فلانست ، بعد از چند روز آن شخص می‌مرد 9
واین حال اتّفاق نیست ، علی الدوام می‌کرد و می‌فرموذ

(۸/۱۲) همچنان کبارِ اصحاب روایت کردند که روزی در مدرسهٔ
مولانا درآمده بوذ وفرجیِ خوذ را در محراب انداخته بنمازِ جنازه ایستاذ ؛ 12
حضرتِ ولد پرسیذ که چه می‌کنی ؟ فرموذ که نمازِ شیخم حسام الدین را
می‌گزارم وآن روز حضرتِ چلبی با اصحاب تن درست وسالم ولطیف
حال در باغِ خوذ بوذ ؛ از ناگاه حالتی واقع گشته رنجور بشهر آوردند 15
بعد از روزِ نهم ازعالم درگذشت واین قسم کرامات وضمیر دانی واظهارِ
اسرارِ نهفته حضرتِ چلبی عارف را بی نهایت بوذ

شعر (رمل) 18

بوذ پیشش سرِّ هر اندیشهٔ چون چراغی در درونِ شیشهٔ
هیچ پنهان می‌نشذ از وی ضمیر بوذ بر مضمونِ دلها او امیر

۸/۱۱-۱۲ Z ۲۳۷آ B ۲۱۸-۲۱۹ب K آ ۵۵۰-۵۵۱ T, II, 291; H, 803
4 ارکردیست BZ : ارکدیست K || 7 سوم KZ : سیوم B || 8 همچنان KZ : همانا که B
19 - 20 بوذ... امیر: MN ، ج ٤ ، ص ۳۱۹/۶۹۵-۶۹۶ ؛ MA ، ص ۲/۳٤۲۱

(۸ / ۱۳.) همچنان حضرتِ ولد نقل فرموذ که روزی بر درِ مدرسه نشسته بوذم؛ دیذم که کوذکی کاسهٔ هریسه بر کف گرفته می‌گذشت؛
3 عارف بانگی برو زذ که بیا! چون بیامذ کاسهٔ هریسه را از دستِ کوذکک بستذ و در پیشِ خوذ نهاذه بخورد وکاسه را پاکیزه کرده بدستِ کوذکک داذ وگفت: کاسه را بپوشان و برَو؛ مگر آن کوذکک پیشترک
6 رفت کاسه را بگشاذ ونظر کرد و دیذ که همچنان کاسه از هریسه مالامال بوذ؛ آن کوذکک فریاذی بکرد وبی خوذ شذ، باز گشت و بیامذ مریدِ عارف گشته سالها در خدمتِ او نشو ونما یافت

9 (۸ / ۱٤) همچنان هم حضرتِ ولد عظّم اللهُ ذِکره روزی حکایت کرد که چون امیر عارف هفت ماهه شذ، از ناگاه در گلوی او ورمی عظیم پدیذ آمذ تا هفت شبانروزی شیر نخورد وشربتی نیآشامیذ وشب
12 همه شب می نالیذ وذوقِ حیات از جانِ والده اش بکلّی منقطع شذه بوذ وجمیعِ اصحاب ملول ومُنغّص گشته ومن از دردِ آن حالت لیلاً ونهارًا مضطرب وبی قرار بوذم واطبّا از تدبیرِ آن عاجز مانده، همانا که
15 عارف را بر دست گرفته بالای بامِ مدرسه بردم؛ دیذم که حضرتِ پدرم چون شیرِ مست سیر می‌کرد، عارف را زیرِ قدمِ او نهاذم واز نهاذم بی خواستِ من فریاذ وزاری بر خاست که البتّه عارفِ من
18 می روذ، فرموذ که نی نی بهاء الدین خاطر خوش دار؛ عارف برای آن نیآمذ که بزوذی بروذ، چه ازو کارهای بو العجب خواهذ آمذن ودرین عالم یاذگارِ ما خواهذ بوذن؛ فرموذ که دوات وقلم بیاورند،

۸/۱۳ - ۱٤ Z ۲۳۷ آ-ب B ۲۱۹ آ K ۵۵۱-۵۵۲ T, II, 293 ; H, II, 303-4

5 بپوشان BZ : بپوش K || 13 ومن KZ : + از در نالان B || 16 واز نهاذم BZ : — K || 20 بیاورند KZ : بیاورید B·

قلم را بدستِ مبارک بر گرفته هفت خطّ دراز بر گلاویش بکشید
وهفت خطّ دیگر بر عرض کشید و در آخر بنوشت که العاقلُ یکفیه
الإشارةُ؛ درحال آن ورم منفجر گشته از راهِ مَرّی منصب شد، 3
وآن بود که عارف چشمها بگشاد وطالبِ شیرِ مادر شد؛ یاران
شادیها کردند و والده اش قربانها کرده بفقرا و مساکین تصدّق فرمود؛
حضرتِ ولد شکرها کرده جهتِ شکرانهٔ اصحاب ترتیبِ سماع کرد 6
وگویند: بعضی اصحاب تصوّر می‌کردند که هفت ساله خواهد بودن
وبعضی هفتاد سال تأویل می‌کردند وهر خطّی‌را ده سال می گرفتند
وچون حضرتِ عارف در سنِّ چهل ونه سالگی رحلت فرمود یارانِ 9
فاضل وکیّس از طول وعرضِ آن هفت خط معلوم کردند که آن
هفت در هفت بوده است وعمرِ آن پادشاه برآن تقدیرِ منحصر
هفت گشته 12

(۸ / ۱۵) همچنان روزی خدمتِ ملک الادبا مولانا صلاح‌الدینِ
ملطی رحمه‌الله که در فنونِ حِکَم بدیع‌الزمان بود، حکایت کرد که
حضرتِ جلال الدین عارف قدّسَ اللهُ سِرَّه در سنِّ شش سالگی بود 15
وپیشِ من قرآن می خواند؛ چندانک از درِ مدرسه اندر آمدی حضرتِ
ولد اورا اکرام کردی و بر سرِ پا برخاستی ودر محرابِ خود جا دادی؛
روزی از سرِ گستاخی گفتم: آخر عارف فرزندِ شماست، کودکی را 18

T, II, 294; H, II, 305 — ۱۵/۸ Z ۲۲۸ آ B ۲۱۹ ب K ۵۵۳

1 دراز KZ : + کشید B ‖ 7 بوذن KB : — Z ‖ 8 سال BZ : — K ‖ 9 عارف BZ : — K ‖ 10 هفت KhBZ : — K ‖ که KZ : — B ‖ 11 هفت KB : — Z ‖ 13 خدمت BZ : حضرت K ‖ 16 از در KZ : از B

چندین اعزاز کردن لازم نیست واکابر این را نکرده اند ، بلکک عیب
می‌کنند ؛ فرموذ که نی نی ، چنین مگو و بر خلافِ حال، اندیشه مکن
3 وتشنیعِ خلق را بگذار ؛ والله همانساعت که عارف از درِ مدرسه
در می‌آید می پندارم که حضرتِ پدرم در می آید وخرامیدنِ او ونازان
نازان رفتنش وحرکاتِ موزونِ او بعینه رفتارِ پدرم است ودایما در
6 جوانی پدرم را بهمین صفت وصورت می‌دیدم وحرکاتِ سماعِ او مطلق
بحرکاتِ مولانا مانند است ، چه عارف در زمانِ او شیرخواره بوذ و اگر
بزرگتر بوذی تأویل می‌کردم که بدیذن بسیار اکتساب کرده است ؛
9 چنانکک مردم موزون طبع از همدیگر شیوها وحرکتها می‌دزدند وخوذ را
بیکدیگر تشبیه می‌کنند ؛ امّا ازآن عارفِ ما از سرِ فطانت و رزانتِ عقلی
نیست ، بلکک موهبی است نی کسبی

12 شعر (رمل)

بذلِ شاهانست این بی رشوتی بخششِ محضست این از رحمتی
داذ داذِ حق شناس وبخشش عکسِ داذِ اوست اندر پنج و شش

15 (۱۶/۸) الحکایه : همچنان از متأخّرانِ اصحاب منقولست که
خدمتِ مغفورِ مرحوم اخی مصطفی رحمه الله از جملهٔ عاشقانِ خاندان
بوذ وهمزاذِ چلبی عارف بوذ وهمان روزکه مذکور بوجود آمذ حضرتِ
18 مولانا از در درآمذه ، پذرش اخی صدّیق التماس نموذ که حضرتِ

T, II, 296; H, II, 306 ۱۶/۸ Z ۲۳۸ ب B ۲۲۰ آ K ۵۵٤

2 نی نی KB ؛ + که Z ‖ حال KZ : جان B ‖ 3 که KZ : — B ‖ 14 a بخشش KB : بخش اش Z ‖ 15 الحکایه KB : — Z

13 بذل... رحمتی : MN ، ج ٤ ، ص ۷۱۷/۳۲۰ ؛ MA ، ص ۳/۲٤۳
14 داذ ... شش : MN ، ج ٦ ، ص ۳۱٦۱/٤۵۲ ؛ MA ، ص ۱۲/٦۲٦

خذاوندگار نامش نهذ ، فرموذ که صدّیق را مصطفی در خورست
وچون جوان شذ وسر آمذهٔ جهان گشت بعد از تردّدِ حضرتِ
تربهٔ مقدّس وتودّدِ اصحاب چون آلتِ جاه ومنصبش بیشتر شذ 3
وبمرتبهٔ اکابر رسیذ واحباب واترابِ او متزاید گشتند استغنا نموذه
طاغی شذ وجمیعِ خلقِ قونیه را مغلوبِ غلبهٔ خوذ گردانیذه استیلای
عظیم نموذن گرفت وتمامتِ جنودِ رنود محکومِ حکمِ او بوذند واکابرِ 6
قونیه بأسرِهم این حکایت را چند نوبت در بندگیٔ حضرتِ ولد معلوم
گردانیذه شکایت کردند وهمچنان بطریقِ رفق ونصیحتِ پذرانه
ونیکخواهی حضرتِ ولد بمذکور چند نوبت اشارت فرموذه اصلا متنبّه 9
نشذ ، بلکِ امتناع نموذه بمواجهه گفته باشذ که تدبیرِ این مهمّات را
از حضرتِ خذاوندگارِ ما بهتر می دانیم و بی این تصدّر وتجبّر آن
مهمّات میسّر ومقرّر نمی‌شوذ ؛ شما را درین کارها مدخل نیست ، 12
عالمِ عرفانِ شما چیزی دیگرست ؛ فی الحال حضرتِ ولد انفعالِ عظیم
نموذه فرموذ که بیچاره را هفتهٔ دیگر عمر مانده است و هنوز ترکِ
فضولی وسرکشی نمی‌کند ، یکی هم از اصحابِ اخی مصطفی که حاجی 15
کریمش نام بوذ ، جوانی بوذ معتقد وکتخذای شهر وصحبتِ بزرگان در
یافته چنان روایت کرد که چون اخی مصطفی برابرِ حضرتِ ولد
بجوابِ سرد مشغول شذ ، از ناگاه تیری دیذم که در سینهٔ او زدند 18
ومن از هیبتِ آن بی خوذ گشتم ؛ همانا که حضرتِ ولد فرموذ که
آنچنانست که او دیذ

---

1 فرموذ KZ : — B ‖ 5-7 مغلوب . . . قونیه KZ : — B ‖ 9 نوبت Z : کرت KB ‖ 10 که BZ : + نامش K ‖ 11 بی KZ : — B ‖ 16 کریمش نام BZ : کریم K

(۸ / ۱۷) و همچنان در آن ایّام مگر شبی حضرتِ سلطان ولد را
بزرگی بسماع دعوت کرده بوذ و اصحاب درآن سماع مبالغه‌ها کردند ؛
3 مگر اخی مصطفی از سرِ إعجاب وملال گفته باشذ که ازین پس مولویان را
بسماعِ ما نمی باید خواندن که هیچ کسی را مجالِ جولان نمی دهند ویارانِ
عزیز این سخن را بسمعِ مبارکِ چلبی عارف رسانیذه از بی ادبیهای او
6 باز گفتند ؛ حضرتِ چلبی عارف از حدّ بیرون رنجش نموذه روزِ
دوشنبه از سماعِ تربهٔ مبارك بیرون آمذه با گویندگان و خلقِ انبوه
سماع کنان روانه شذ وخلایقِ شهر در پیِ او می دویذند ؛ همچنان تا
9 آستانهٔ او که آشیانهٔ رنود بوذ راند ؛ اوّل بار که از در درآمذ لولهٔ
چشمه اش را بگرفت ، دوم بار قالیچهٔ اخی را که برصدرِ صُفّه
انداخته بوذند سرنگون انداخته روغنِ قندیل را فرو ریخت وتمامتِ
12 رنودِ خون خوار ایستاذه بوذند و خشك گشته وکسی را زهرهٔ آن
نبوذ که نطق زند واخی مصطفی پنهان گشته از دور افعالِ چلبی را
مشاهده می‌کرد ؛ همچنان سماعها کرده این رباعی‌را فرموذ :

15 شعر (رباعی)

آنها که ازآن جناب برخوردارند بس تندرو وشیردل وعیّارند
زنهار مزن پنچه بذیشان کیشان صذ همچو ترا خورده و برده دارند

T, II, 297; H, II, 307 ۱۷/۸ Z ۲۳۸ ب B ۲۲۰ آ K ۵۵۵

1 همچنان Z : هم K همانا که B || مکر Z ~ شبی KB || 4 جولان B : حضور K || چیزی Z || 10 که BZ : — K || 15 شعر BZ : رباعی K || 16 a که KZ : — B || b تندو و B KZ : ورند B

و فرموذ که مولویان را بعد ازین درین خانه کاری نیست و بزوذی بیرون آمذ و تا مدرسهٔ مبارک رقص کنان می رفت و در مدرسهٔ مولانا تا نماز
شام سماع بوذ و همچنان ازآن روز تا غایت درخانهٔ اخی مصطفی جمعیّت 3
وسماع نشذ وجماعتی که بوذند بعضی را کشتند وبعضی متفرّق گشتند
وبعد از چهارم روز بخشی خان ولدِ قرمان بشهرِ قونیه درآمذه اخی
مصطفی را با رندانِ گُرُبُز بقتل آورده همگان را سر وتن برهنه در 6
دروازهٔ سلطان سرنگون بینداختند ، چنانک قالیچه را انداخته بوذ ؛
همانا که شبهنگام حضرتِ عارف اصحاب را اشارت کرد تا بر سرِ مردِ
شان فرشها نهاذه تا سحرگاه نگاه می‌داشتند تا مباذا که سگانِ بازار 9
فساد کنند ؛ عاقبة الامر هم حضرتِ عارف برخاست و پیشِ بخشیخان
رفته شفاعت کرد تا ایشان را برگیرند ؛ بشفاعتِ او بزرگ برگرفته
بر درِ آستانه‌اش دفن کردند الی رَحمَةِ اللهِ تعالی ؛ وآن روز چه 12
اشکها از دیذگانِ مبارک می راند و تأسّفها می خورد و می گفت:

شعر (مضارع)

خوذ کشته عاشقان را در خونشان بشسته 15

وآنگاه بر جنازهٔ هر یک نماز کرده ، آخر الامر عفو فرموذه
مرحمت نموذ

شعر (رمل) 18

شکر می‌کرد آن شهیدِ زَرْد خد کآن بزذ بر جسم و برمعنا نزذ
جسمِ ظاهر عاقبت هم رفتنیست تا ابد معنی بخواهذ شاذ زیست

---

4 سماع BZ : سماعی B ‖ 6 آورده KZ : آوردند B ‖ درKZ : — B ‖ 13 می‌راند KZ : راند B ‖ 14 شعر KZ : — B ‖ 19 a هم KZ : — B

19 ـ 20 شکر... زیست : MN، ج ٦ ، ص ٤٨٧٢/٥٥٤ ـ ٤٨٧٣

وچون رعایتِ عهد اولیا نکرد و از اعتقادی کو داشت تحوّل نموذ
واعتمادِ بر زر وزورِ جوانی کرده بذآن قدر مغرور و مسرور شذ ،
3 لا جرم از عالمِ غیب غیرتِ الهی تیغِ قضارا بر گلوی ایشان رانده
عبرتِ اولوالابصار شان گردانیذ ، تا از عظمتِ غیرتِ اولیا واقف
گشته از تازگی حالِ ایشان پرسان و ترسان باشند

6 شعر (رمل)

حق ازآن پیوست با جسمی نهان تاش آزارند وبینند امتحان
بی‌خبر کآزارِ این آزارِ اوست آبِ این خم متصل با آبِ جوست
9 زآن تعلّق کرد با جسمِ الــه تا که گردذ جمله عالم را پناه

همچنان تمامتِ وفودِ رنود ازآن هیبت تایب گشته وفرجیها پوشیذه
مریدِ مخلص گشتند

12 (۸ / ۱۸) الحکایه : همچنان حضرتِ سلطان العارفین چلبی عارف
قَدَّسَ اللهُ سِرَّهُ العَزیز روزی حکایت کرد که پیوسته حضرتِ
سلطان ولد میخواست که من تأهّل کنم تا مرا خانه وجمعیّتی باشذ
15 والبتّه من راضی نمی شذم وعالمِ مجرّدی وفراغت را دوست می‌داشتم؛
روزی باصحاب بتفرّجِ باغها رفته بوذیم ؛ همانا که اوایلِ فصلِ پایز بوذ
و در باغها انگورها بغایت رسیذه و دوشاب می‌پختند و من شبهنگام مراجعت

۱۸/۸ Z ۲۲۹ ب B ۲۲۱ K آ ۵۵۷ T, II, 300 ; H, II, 309

4 کردانیذ KZ : کردانیده B || 7 a حق KZ : چون B || با جسمی KB : با
اسمی Z || 12 حضرت KhBZ : — K || 16 باصحاب KZ : با اصحاب B

7 حق . . . پناه : MN ، ج ۱ ، ص ۱۵۵ / ۲۰۱۹ - ۲۰۲۱ ؛ MA ،
ص ۶۷ / ۶ ، ۸

نمودہ از یاران پیشترک اسب را راندم و درمیانِ زقاقِ باغها که می رفتم چون
بحوالیٔ فخرالنسا رسیدم از ناگاه دو طفلکِ خوب رویِ روحانی پیشِ من
دویدند و خدمت کرده یکی از جانبِ راست و یکی از طرفِ چپ دو دستهٔ گل 3
بدستِ من داذند تا بر ایشان نظر را تیزکردن هر دو غایب شدند وگل دستها
در دستِ من مانده در بغل کردم ، عجب حالتی وحیرتی در من پدید
آمد ، بیخوذ وار اسب را دوانیدم و بحضرتِ تربهٔ مبارک رسیده 6
آنچ دیده بوذم وداده بوذند باصحابِ کرام ووالدهٔ خوذ باز گفتم
ونشان نموذم ؛ همگان شاذان شدند ؛ علی الصباحی چون این خبرِ خیر
بحضرتِ پدرم رسید مرا خواند وگفت : بشارتت باذ که ترا از اشارت 9
غیبی دو فرزندِ ارجمند خواهد بوذن ؛ بایذ که سخنِ مرا قبول کنی
وبتزوّج رضا دهی ؛ همان بوذ که تدبیرِ تزویج کرده متأهّل شدم
واز عنایتِ خداوندگار ویُمنِ همّتِ والدِ بزرگوار حق سبحانه 12
وتعالی دو فرزندم بخشیذ بزرگین را حضرتِ پدرم امیر عالِم نام نهاذ
وکوچکین را امیر عادل نام فرموذ ، اَیَّدَهُمَا اللهُ بِنُورِ الیَقِین
واَبَّدَهُمَا اِلَی یَوْمِ الدِّین وهمچنان لقبِ شاه زاده را بهاء الدین 15
گفت وامیر عادل را مظفرالدین خواند وسالها آن دستهٔ گل را
حضرتِ کراکا نگاه می داشت وبخاتونانِ صادق برگ برگ می بخشید که
اصلا طراوت ورنگِ آن متغیّر نگشته بوذ واز بویش مشامِ 18
عالم معطّر می شذ

---

6 رسیذ KZ : رسیده B ‖ 11 بتزوج KZ : بتزویج B ‖ 13 پدرم KB : — Z ‖ 15 ابدهما KB : ایدهما Z ‖ 16 عادل را KB : عادل Z ‖ آن KZ : این B ‖ 18 آن KZ : او B

(۸/ ۱۹) الحکایه : همچنان اکابرِ یاران مثلِ مولانا تاج‌الدین
ابن نقیب معیدِ اتابکیّه وخدمتِ شیخ مجدالدین اقسرائی که شیخ
3 الشیوخِ مصر شذه بوذ و مولانا بهاءالدینِ شنگکِ منجّم وغیرهم
رَحِمَهُمُ اللهُ چنان روایت کردند که در زمانی که قازان خان بنوی
پادشاه شذه بوذ حضرتِ چلبی عارف را هوسی شذ که ممالکِ عراقِ
6 عجم را تفرّج کند و اکابرِ آن دیاررا در یابذ ، همانا که با جماعتی مقبل
عزیمتِ اُردُو فرموذه روانه شذیم ؛ همچنان روزی حضرت در راهِ
ارزن‌الروم در صحرائی نزول کرده بوذ ؛ از ناگاه فوجی بازداران از
9 طرفِ روم رسیذه برابرِ ایشان فروذ آمذند . مگر سَرورِ آن طائفه
جوانی بوذ بغایت معتقد وصادق وعارف واز امیر زاذگانِ سلطانِ
روم بوذ و اورا معروف طومان بکک والدِ قلاوز گفتندی واو امیرِ
12 شکارِ خان بوذ و تمامتِ قوشچیانِ پاذشاه زیر دستِ او بوذند واو در
تربیت واهتمامِ انواعِ مرغانِ شکاری قوّتِ عظیم داشت . همچنان
سُنْقُری سپیذ بر ساعدِ خوذ نشانده برخاست بزیارتِ حضرتِ چلبی
15 آمذه سلام داذ وسر نهاذ ودستبوسِ چلبی کرده فرو نشست وهنوز
آن امیرِ فقیر نهاذ بحضرتِ چلبی نرسیذه بوذ وسابقهٔ صوری نداشت ؛
بعد از تناولِ طعام بمعانی وکلام مشغول گشته بغتةً حضرتِ چلبی
18 مرغ را از دستِ او بستذ وسرِ کلاه را برگرفته بر اوجِ هوا پرّان

T, II, 302; H, II, 310 — ۱۹/۸ Z ۲٤۰ آ B ۲۲۱ آ K ۵۵۸

3 بهاء الدین KBZ : + شیخ Zh ‖ 4 که KZ : — B ‖ 6 عجم را KBZh : —Z ‖
7 حضرت Z : — KB ‖ 11 بوذ KZ : — B ‖ 12 قوشجیان KZ : + آن B ‖
13 قوت KB : عادت Z ‖ داشت KZ : می داشت B ‖ 14 سنقری KB : سنقوری Z ‖
15 حضرت BZ : — K ‖ 16 چلبی KZ : — B ‖ 17 مشغول KBZh : — B

کرد ؛ همچنان شهبازِ وحشی پروازکنان پَرْواز کرد وناپذید شذ
وهمگان ازآن حالت در دریای حیرت فرو رفتیم ؛ همانا که ولدِ قلاوز 3
فریاذکنان برخاست وجامها را برخوذ چاک زذ وتشنیعها می‌زذ که
من در بندگئ خان چه گویم وچه جواب دهم؟ که این چنین مرغِ قیمتی
ضایع شذ ومن در تحصیلِ این مرغ چها کشیذه ام وچند کوشیذه وچه 6
خرجها کرده تا اورا از ولایتِ سلخات از بحر گذرانیذه بمن آوردند
وپیشین بحضرتِ پاذشاه ایلچی رفته است که این چنین مرغی نازنین
می‌آورند ومرا همگی اومیذ بر او بوذ که مرا سویرغامیشی کرده تشریفات 9
ارزانی فرمایذ ؛ حضرتِ چلبی جواب فرموذ که البتّه می‌خواهی که آن
باز باز آیذ ؟ گفت : ای والله می‌خواهم وبشکرانهٔ آن. هرچه از عالمِ
غیبم وعینم حاصل شوذ فدای یاران می‌کنم ؛ درحال چلبی برخاست 12
وکلاهِ مبارکِ خوذ را از سر فرو گرفته سه بار بانگ کرد که
بحرمت وقربتِ مولانا شهبازا بازآ ! وهمچنان اصحابِ ما ونوکرانِ
او مترقّب گشته بوذیم که آن مرغ از جوِّ هوا هویدا شذ وهمچنان 15
بازی‌کنان آهسته آهسته بیامذ وبر سرِ کلاهِ شاه بنشست ، حضرتِ
چلبی مرغ را بگرفت وبدستِ آن امیر داذ وکلاه را برسرش نهاذ ؛
ولدِ قلاوز بیخوذوار سر نهاذ ومرید شذ وسه سر اسبی نیکو 18
پیش‌کش کشیذه دو هزار دینارِ نقد در باخت کرد وتا شهرِ تبریز
ملازمِ خدمتِ آن حضرت بوذه آن چنان میر شکاری چنان شکارِ
میرِ ما شذ که یکدمه مفارقت را امکان نبوذ وپیوسته این غزل را

---

3 که KZ : — B ‖ 7 پیشین KZ : پیشتر B ‖ رفته است KB : رفته Z ‖ 8 که KB : — Z ‖ 13 شه KZ : — B ‖ 18 پیش‌کش KZ : پیش B ‖ 9 ما KZ : — B ‖ شذ KZ : باشد B

وردِ خوذ ساخت و می خواند ومستیها می کرد وسروذها می گفت:

شعر (مضارع)

3 میرِ شکارِ من که مرا کردهٔ شکار

بی تو نه عیش دارم و نی خواب و نی قرار

الی آخره

6 و چون بمبارکی بشهرِ تبریز وصول افتاذ اجازت خواسته آن مرغ را بحضرتِ خان برده بغایت مقبولِ حضرت شذ واز مقرّبان و ایناقانِ قان گشته همان روز سی سر اسب وشصت هزار عدد بخشیذه پس
9 خوردِ خوذ را بذو داذ ، از سرِ تعظیم چوکٔ زده برآشامیذ و آن در تُورهٔ ایشان سویرغامیشیٔ عظیم باشذ و همچنان در ولایتِ دانشمندیه چندین دیهاش بخشیذه اورا تیبغارِ یرلیغ مخصوص گردانیذ و آن یگانهٔ
12 عالم همه را فدای حضرتِ چلبی کرده تا آخرِ عمر سال بسال وظایف می فرستاذ وبندگیها می‌کرده رحمه‌الله وأبقَی ٱلبَاقِینَ

(۸ / ۲۰) همچنان روایت کردند که بعد ازچند روز خدمتِ ولدِ
15 قلاوز طومان بکٔ مگر حکایتِ باز را وکراماتِ چلبی را در حضرتِ پاذشاه باز گفت و خان را بدیذنِ چلبی رغبتِ عظیمْ شذ ، فرموذ که اگر توانی اورا بستان وبیا ؛ چون طومان بکٔ حال را بحضرتِ چلبی

۲۰/۸ Z ۲٤۱ آ B ۲۲۲ ب K ۵٦۰ T, II, 305; H, II, 312

1 ساخت K : ساخته BZ ‖ 6 بشهر KZ : شهر B ‖ 8 قان KZ : — B ‖ 9 بذو داذ KZ : بدود B ‖ 11 تیبغار KBZh تلبقار (؟) Z ‖ یرلیغ KZ : یرلغ B ‖ گردانیذ Z : گردانیده KB ‖ 14 که KZ : — B ‖ 17 بیا KZ : بیار B

عرضه داشت اصلا بدیذن خان رضا نداذ ؛ چندانک الحاح نموذ
ممکن نشذ ؛ فرموذ که مصلحتِ او در آنست که ما اورا نبینیم واز
دور دعای دولتِ سلطانِ عادل می‌کنیم که أَسْرَعُ الدُّعَاءِ إِجَابَةً 3
دَعْوَةُ الأخِ لِأخِيهِ بِالْغَيْبِ وبدرویشیِ خوذ مشغول می‌باشیم ؛
همانا که این قضیّه را در حضرتِ پادشـاه گفته او را رغبت یکی
در هزار شذ ؛ فرموذ که تا وزرای کرام درین باب تدبیری کنند که 6
من روی مبارکِ او را یکبار ببینم ، ملکهٔ ایلتُرمش خاتون فرموذ که
من ترتیب جمعیّتی کنم واو را سماع دهم تا دیدارِ مبارکِ او دیذه
شوذ وفرزندِ شیخ‌الاسلام را فرستاذه دعوت کنم ؛ ممکن که لطف 9
فرموذه تشریف دهذ، همچنان فرزندِ شیخ‌الاسلام آن دیار را با خواصِّ
حضرتِ فرستاذه بسماع دعوت کردند ، اجابت فرموذه با اصحابِ کرام
اقدام نموذ وشیخ زاذهٔ عزیز در راهی که می رفتند بکلّی ربوذهٔ چلبی 12
شذ ؛ چون بخیمهٔ خاتونِ پادشاه ایلترمش درآمذند بعد از قراءتِ
قرآنِ مجید وتلاوتِ غزلیّات حضرتِ چلبی بسماع شروع فرموذه چند
رباعیّاتِ عجیب فرموذ وشورهای عظیم نموذ واین رباعی را گفت : 15

شعر (رباعی)

بالایم اگرچه می نمایم پستی هشیار درآن دمم که آیذ مستی
در ما به ازین نظرکن ای جانِ جهان مارا نتوان دیذ چنین سر دستی 18

---

2 ما BZ : من K || 4 می باشیم KZ : می باشم B || 6 تدبیری KZ : تدبیر B || 8 ترتیب جمعیّتی KZ : ترتیبی جمعیّتی B || او KZ : — B || 10 همچنان فرزند Z : همچنان B فرزند K || 11با اصحاب KZ : باصحاب B || 12 بکلی KZ : یکی B || 13 ایلترمش KB : ایلتُرمش Z || 14 فرموذه KZ : فرمود B || 16 شعر B : رباعی KZ || 17 a اگرچه KZ : اگر B || جان : + و KBZ

همچنان خان بصد دل و جان محبِّ آن سلطان شذ و از دور تفرّجها می‌کرد
و حیرت می‌نموذ آخر الامر ایلترمش خاتون چندین عطایا وتشریفات فرموذه
3 ازجملهٔ مریدان گشت و شیخ زاذه مرید گشته میخواست که چلبی را داماذ
کنذ راضی نشذ وپاذشاهِ اسلام از محبّتِ ایشان بخاندانِ حضرتِ
مولانا ارادتِ عظیم آورده بیذار شذ ودم بدم از خدمت مولانا
6 قطب‌الدینِ شیرازی وهمام‌الدینِ تبریزی وخواجه رشید‌الدین ومشایخِ
کبارِ آن دیار واز خدمتِ بَراقِ بَرّاقِ بُراق سوار رَحِمَهُمُ اللهُ
احوالِ مولانا را می‌پرسیذ وابیاتِ اورا تفسیر می‌طلبیذ وچون خدمتِ
9 مرحوم قدوة الخلفا مولانا مجد‌الدینِ اتابکِ مولوی بحضرتِ پاذشاه
رسیذ واز عظمتِ قربت ومکاشفاتِ خذاوندگار بیانها کرده براهین
نموذ، بکلّی جانِ خان را سغبهٔ مولانا کرد واین غزل را که مولانا
12 فرموذه بوذ بیان کرد

شعر (رمل)

چو یکی ساغرِ مردی زخُمِ یار برآرم
15 دو جهان را ونهان را همه از کار برآرم

تو زتاتار هراسی که خذا را نشناسی
که دو صذ رایتِ ایمان سوی تاتار برآرم
18 الی آخره

بپاذشاه تقریر کرد؛ فرموذ که جهتِ او لَپّاچهٔ ساخته مجموعِ
ابیات را درآنجا بنویسند وزر دوخت کنند وچون برتخت نشستی آن را

---

2 نموذ KZ : نمودم B ‖ الترمش KB : لتزمش Z ‖ نرموذه KZ : فرمود B ‖
3 داماذ KB : دماد (!) Z ‖ 3 واز KZ : — B ‖ 4 مولانا را KB : مولانا Z ‖
7 سغبهٔ KZ : + خودB ‖ 7 ـ 8 مولانا ... بیان کرد KZh : — ZB ‖ 14 نشستی KZ : — B

پوشیذی و تفاخر نموذی که مولانای روم این غزل را برای من فرموده
است چه رایتِ ایمان را درین زمان میانِ مغول من افراشتم و این
طایفه مسلمان این ساعت شذند ؛ همچنان مجدالدین اتابکِ مولوی، 3
سلطنتِ روم را جهتِ سلطان علاءالدین پسرِ فَرامَرز حاصل کرده
خویشتن اتابکِ او شذ و جمیعِ ممالکِ روم را مسخّر گردانیذ او را
در تختگاهِ دارالملکِ قونیه بسلطنت نشاند و بشکرانهٔ آن حضرتِ سلطان 6
ولد وچلبی عارف را و اصحابِ کرام را بانواع بندگیها کردند

(۲۱/۸) الحکایه : همچنان منقولست که در سفرِ دوم چون
حضرتِ چلبی عارف قَدَّسَ اللهُ سِرَّهُ العَزِیزَ بمبارکی بشهرِ مرند رسیذ 9
وجماعتی در بندگیش ملازم بوذند از علما وامرا وازآنها یکی امیرِ
یگانه محمّد سُکورجی بوذ که از جملهٔ مریدانِ حضرتِ ولد بوذ
واز مقرّبانِ کیغاتو خان ویکی دیگر پولاذ بگ بوذ ولدِ جیجا که از 12
ایناقانِ غازان بوذ وهمچنان در باغچهٔ نزول کرده یاران بطبخِ طعام
مشغول گشتند ؛ مگر حضرتِ چلبی سیر کنان تاکنارِ باغچه رفته گوشهٔ
دیذ در غایتِ خوبی ؛ از یکی پرسیذ که این چه خانه است؟ او ازآن 15
کیست؟ گفت : این زاویهٔ شیخ جمال الدینِ اسحقِ مرندیست واو مردی
بوذ صاحب حال واهلِ ریاضت ومتعبّد وگوئیا معبدِ اهل مرند او
بوذ واز خوذ شعرها گفتی وبعضی غزلیّاتِ مولانا را مجابات ساختی در 18
غایتِ رکاکت و دعوی کردی که من مظهرِ مولانای روم ؛ همانا که

T, II, 308 ; H, II, 314 — ۲۱/۸ Z ۲۴۱ ب B ۲۲۲ ب K ۵۶۲

6 الملك KZ : الملوك B ‖ 12 بوذ KZ : — B ‖ جیجا که KZ : جیجاك B ‖
13 بطبخ KB : بطیخ Z

حضرتِ چلبی با چند یاری برخاست و بدیذنِ شیخ اسحق رفت وچون
از درِ خلوتِ شیخ درآمذ سلام داذ و بنشست و یاران بر در ایستاذه
3 بوذند ؛ شیخ گفت : هَی جوان از کجائی؟ چرا سر ننهاذی بمن وزمین
بوس نکردی ؟ فرموذ که از ملکِ رومم ؛ گفت : نیکو گفتی ،
بدانک من سرِّ مولانای رومم ؛ از ناگاه حضرتِ چلبی بانگی بر وی
6 زذ که ای خرِ ناخاف ! سرِّ سگانِ کویِ او هم نیستی ؛ تو از کجا
واین لافِ دروغ از کجا ؟ واین بیت‌را گفت :

شعر (رمل)

9 مغزِ خر خوردی مگر تا از عما پشّه‌را خوانی تو همرازِ هُما
ای خری کین از تو خر باوَر کند خویش با تو هم سِر و هم سَر کند

فی الحال شیخ اسحق برخاست وحضرتِ چلبی‌را چنان محکم بگرفت که
12 توان گفت ؛ حضرتِ چلبی اورا همچنان برداشته بر زمینش زذ
و سیلیٔ چند بر قفاش فروکوفت ومی خواست که بیکبارگی افگارش کند ؛
مردمِ شهر غلو کرده غلبهٔ عظیم شذ ؛ یاران بخدمتِ شمس‌الدین محمّدِ
15 سکورجی و پولاذ بگٔ خبر کردند با غلامانِ خوذ شمشیرها کشیذه
حملهٔ کردند ؛ جمله از پیشِ ایشان گریزان گشته حضرتِ چلبی را
از میانه برگرفته روان شذند ؛ همچنان شیخ اسحق نعره‌ها می‌زذ

b 9 همراز KZ : از B || 12 حضرت ... او را Z ~ همچنان KB || 15 بکٔ KB : — Z || 17 میانه Z : میان KB

9 مغز ... هما : MN ؛ ج ۳ ، ص ۲۷۳۵/۱۵۵ ؛ MA ، ص ۲۸/۲۶۳
10 ای خری ... سرکند : MN ، ج ۳ ، ص ۳۹ / ۶۹۴ ؛ MA ، ص ۲۱/۲۰۸

وشورها می‌نموذ که آن جوان را زذم، چنانکه سه روز بیش نزیند؛
یاران چون طعام خوردند گوج کرده راهِ تبریز گرفتند؛ شیخ
اسحق را بعد از سوم روز حالتی پیذا شذ، بر بامِ زاویه برآمذه تواجد 3
می‌نموذ و می غُرّیذ وچرخها می‌زذ، از ناگاه از کنارِ بام فرو افتاذ
وجان تسلیم کرد؛ غریو از نهاذِ شهریان برخاسته درین حالت حیران
ماندند که آن جوانِ رومی چه کس بوذ؛ مگر او پنهانی ولیٔ خذا 6
بوذ که آنچ شیخِ ما برای او گفت برو گشت؛ چون حضرتِ چلبی
از تفرّجِ تبریز عودت نموذه باز بمرند رسیذ، اهالیٔ شهر استقبال
کرده بندگیهای کردند و اغلبِ مردمِ مرند مرید شذند 9

(۸ / ۲۲) الحکایه : همچنان اکمل الاصحاب مولانا صلاح الدینِ
ادیب رحمه الله خبر چنان داذ که مصحوبِ حضرتِ چلبی عارف بولایتِ
ولدِ منتشا مسعود بگ رفته بوذیم واو از جملهٔ محبّانِ خاندان بوذ؛ 12
شبی ترتیبِ جمعیّت کرده علما ومشایخِ آن ولایت را جمع کرده وحضرتِ
چلبی را سماع داذ وهمچنان ایشان را هم شیخی بوذ مردی تُرکک،
امّا روشن دل وساذه؛ چه اوقات هرچه گفتی واقع شذی و ترکانِ 15
ترکان را درو اعتقادِ عظیم بوذ و اورا هم آواز داذه بوذند؛ همانا که چون
ازدر درآمد بی‌آنک بحضرتِ چلبی سلام دهذ والتفات کنذ بفراغتِ تمام
بگذشت وبر صدر بنشست وزیر لب چیزی می‌منکیذ ومی‌بافت؛ بعدازآنک 18

T, II, 310; H, II, 316 ۲۲/۸ Z ۲٤۲ T ۲۲۳ T K ٥٦٤

3 شد KB : شده Z || برآمذه Z : برآمد KB || 5 برخاسته BZ : برخاست K ||
8 نموذه Z : نمود KB || 9 شذند KB : کشتند Z || 10 الحکایه KB : — Z || 11 حضرت Z :
— KB || 15 ـ 16 ترکان ترکان KZ : ترکان B || 17 بحضرت BZ : حضرت K || چلبی BZ :
چلبی را KZh || 18 بر صدر KB : بصدر Z || ازانک KZ : ازان B

حضرتِ چلبی بسماع شروع فرموذ شیخ‌را از گریبان کشان کرده در میان
آورده اینِ رباعی‌را گفت

3 شعر (رباعی)

عُشّاق قدم چو در رهِ نیست نهند   از هستیِّ غیرِ دوست کلّی برهند
زین زندگیِّ مزوّرِ نا برجای   فانی گردند وعاشقانه بجهند

6 واو را از دست بگذاشت ؛ فی الحال بیفتاذ وکف کردن گرفت ،
بعد از دوم روز شیخِ تُرکْ ترکِ عالم کرده وفات یافت ؛ همچنان
غلغلهٔ عظیم درمیانِ امرا افتاذه مسعود بگْ بغایت ترسیذ.وخلایقِ
9 آن ولایت فوج فوج مرید می شذند و بندگیها می کردند ؛ صباحی
مسعود بگْ برخاست وبنیازِ تمام بحضرتِ چلبی آمذ وتمهیدِ عذر کرده
پنج نفر غلام وکنیزکْ وده سر اسبانِ نیکو وده پاره چوقای سقرلاطِ
12 باریکْ وبیست پاره صوفِ مربّع احسان کرده واز نقود فلوری‌ونقره
مبالغی فرستاذ و مریدِ چلبی شذ بعنایتِ الٓهی مخصوص گشته فرزندِ
دلبندِ خوذ شجاع الدین اورخان‌را مرید ساخت رَحِمَهُمُ اللهُ تعالی

15 (۸ / ۲۳) همچنان نقلیست درست اَظْهَرُ مِن الشَّمس ، واَبْیَنُ
مِن الأمس ، که روزی حضرتِ چلبی عَظَّمَ اللهُ ذِکْرَه درشهرِ
سیواس از سماعِ بزرگی بیرون‌آمذه بوذ و بزاویهٔ اصحاب می رفت ؛
18 مگر ره‌گذری بهنگامهٔ رسیذند که خلایقِ بی شمار بر آنجا گرد آمذه
بوذند ؛ دیذ که یکی در میانه سر در پیش انداخته با خرده سنگها بازی

T, II, 310; H, II, 316   ۸ ۲۳ Z ۲:۲ ب B ۲۲٤ آ K ۵٦٤

11 سقرلاط Z : سقرلاطی KB ‖ 12 مربع KZ : — B ‖ 17 سماع Z : سماعی KB ‖
19 درمیانه KZ : میانه B

می کنذ وبأرمنی مُهملات می گویند وترّهات می بافند وآن جماعتِ عوام
سر می نهند وگِرداگردِ او آشها وحلواها ومیوها نهاذه از هر یکی
3 می خورذ واز آنجا بذیشان می‌اندازذ ؛ حضرتِ چلبی شکلی دید پریشان
و درهم رفته و از دوذِ کلخن سیاه و تیره گشته ؛ ناخنانِ دست و پایش
بغایت دراز شذه و چشمهای ازرقش از رَقّ درخشان تر گشته ؛ پرسید
6 که این چه کس‌است ؟ یکی از توابعِ او جواب داذ که قطبِ عالم ، سرّ
آدم خواجه ارزُرُوم است که اَرْزِ روم است و گویند که اورا حالاتِ
عجب بوذ ؛ چنانک از مغیّباتِ سفلی خبر می داذ و اغلب واقع می‌شذ
9 وآن مبنی بر ایحاء وحیِ شیطانی بوذه ، چنانک قرانِ مجید می فرمایذ
وإِنَّ ٱلشَّيَاطِينَ لَيُوحُونَ إِلَى أَوْلِيَائِهِمْ (۱۲۱/۶) ، چنانک وحی
مَلَکی مُلکِ انبیاست و وحی القلب والالهام ازآنِ اولیاست ولیکن
12 انعامِ عام تمیز وفطانتِ آن ندارند تا فرق توانند کردن میانِ حق
وباطل وراست ودروغ

شعر (رمل)

15 پیش حالی بین که درجهلست وشک
صبحِ کاذب صبحِ صادق هر دو یک
صبحِ کاذب صذ هزاران کاروان
18 داذ بر باذِ هلاکت ای جوان
نیست نقدی کش غلط انداز نیست
وای آن جان کش محکّ وگاز نیست

---

5 ازرق KB : ارزق Z || 7 حالات Z : حالت KB || 9 قران KZ : در قران B

15 – 20 پیش ... کاز نیست : MN ، ج ٤ ، ص ۳۷۸ / ۱۶۹۲ – ۱۶۹٤ ؛
MA ، ص ۱۷/۳٦۸ – ۱۹

وحقیقتِ کار آنست که ولی را ولی داند و قطب را قطب شناسد
وعالم را عالم ادراک کند و عارف را عارفی تواند تعریف کردن وَلاَ
3 یَعْرِفُ اَهْلَ آلفَضْلِ إلاّ اُولوا آلفَضْل

شعر (رمل)

مر ولی را هم ولی شُهره کند هر کرا او خواست با بَهره کند

6 باقی حشراتِ مردم که در مرتبهٔ اُولَئِكَ كَالاَنْعَامِ بَلْ هُمْ أضَلُّ
(۱۷۹/۷) اند ، درهمهٔ حال مقلّدِ انبیا و اولیا گشته اند وچون
نظرِ باطنِ فاطن و ضمیرِ منیر ندارند هر باطلی را بامیدِ آنک حق
9 باشد معتقد می شوند وبکراماتِ ظاهر و ریوِ دیو مغرور می‌گردند
ونمی دانند که معاملهٔ آن مردم با مَردهٔ شیاطین است و از عالمِ ارواح
وسرِّ الواح بی خبرند واز جادّهٔ متابعتِ محمّدی دور دور افتاده اند
12 وهمچنان حکمتِ ظهورِ مَظهرِ ایشان برای إغوای اشقیاست وبِضِدِّها
تَتَبَيَّنُ الاَشْياءُ وظهورِ مَظْهر مُطهّرِ اولیا جهتِ ارشادِ ارواحِ
اتقیاست وَلاَ يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إلاّ بِمَا شَاءَ (۲۵۵/۲)

15 شعر (رمل)

تا توانی ای حکیمِ هندسه
وحی را یکسان مدان با وسوسه
18 صاحب وحیست در خود صد جهان
وآن دگر مردیست لیکن یک کسه

---

2 تواند KB ~ تعریف Z ‖ 8 ندارند KZ : ندارد B ‖ 11 ـ 12 واز جادهٔ ... همچنان KZ : — B

---

5 مر ولی را ... بهره کند : MN، ج ۲ ، ص ۲۲٤۹/۲۷۷ ؛ MA، ۱۷/۱۵٦

وچون حضرتِ چلبی این را شنیذ که قطبِ عالمش گفتند غیرتِ
ولایت جوشان گشته خروشان از اسب فروذ آمذه در میانِ آن هنگامه
درآمذ وسه بار سیلیٔ محکم بر گردنِ آن مَبْهوت فروکوفت تا حدّی 3
که پیشانیش بزمین سائیذ وبانگی بر وی زذ که دکّان بر گیر؛ همانا که
رندانِ سیواس وعوامِّ پر وسواس از هر طرفی در جوش آمذند وفتنهٔ
عظیم برخاست وبیکدم شهرِ سیواس در هم رفت وشمشیرها وکاردها 6
کشیذه چلبی را در میان گرفتند واز طرفی دیگر رندانِ قونیه وقیصریه
ولشکرِ عرب نوین سوار گشته قصدِ هلاکِ مردم کردند وقیامتی
برخاست وآن زمان عرب ولد سمغار نوین حاکمِ شهرِ سیواس بوذ ومریدِ 9
مخلصِ حضرتِ چلبی وخدمتِ اخی محمّدِ دیوانه رحمه الله در قیدِ حیات
بوذ با تمامتِ اخیان وبزرگان پیش آمذه مردم را از همدیگر جذا کردند؛
همانا که اخی محمّدِ دیوانه گفت: حقیقت بدانیذ که حضرتِ چلبی 12
عارف سلطان زاذهٔ عالمیانست ونقدِ سرِّ مولاناست و قطبِ ابدالانست
وشیخِ ارزِ رومِ ما نیز بقولِ شما از جملهٔ بدلای روم است؛ وخاک
نشینِ شهراست. وچندین سالست که مجاورِ مزابل وکلخن است؛ 15
حالیا این بزرگ از سرِ غیرت سترک بر وی دستی راند وبرو راه
بُریذ واشارت فرموذ که دکّان بر گیر؛ پس مصلحتِ ما درآنست که
از دور تفرّج کنیم و مراقبت نمائیم تا عاقبت راه وا که می گردذ 18
وازین نیز چه می‌زایذ ببینیم وآن بوذ که حضرتِ چلبی شوریذه حال
همانساعت عزیمتِ توقات فرموذه بعد از هفتم روز شیخِ ارزروم ازعالمِ

---

1 شنیذ Z : شنوذ B ببیذ || 7 از طرفی KB : از هر طرف BZ || 9 سمغار KB : سمار Z || بوذ KB : — Z || 10 اخی KZ : — B || 11 اخیان KZ : اخیار B ||
18 عاقبت KBZ : + حال Zb

وجود بعدم پیوسته علی الصباح حضرتِ چلبی باز بسیواس تشریف داذ ؛ هماناکه اکثر خلایقِ سیواس از رندان وآزاذگان و بزرگ زاذگان وحفّاظ وسیّد محتسب بنده ومرید شذند ودوذِ آن درویشِ 3
کلخن‌تابِ آتش نشین فرونشست وخدمتِ اخی محمد دیوانه جمعیتی عظیم ساخته از نو مرید شذ واز سلکِ عاشقانِ صاحب ملک گشت 6

(٢٤/٨) الحکایه : همچنان منقولست‌که چون حضرتِ چلبی بمبارکی بقونیه وصول یافته بدستبوسِ حضرتِ ولد مشرّف شذ وسر نهاذ ، فرموذ که عارف آن مفلوکِ مبهوت‌را بکذام دست زذی بیار تا 9
ببوسم و بر چشمهای مبارکش بوسها می داذ وتحسینها می‌کرد ومی‌گفت که والله اگر عارفِ ما را هیچ کراماتی ومنزلتی درعالم نباشذ اینش کافیست که گردنِ اورا زذ واز عالمِ فتورش رهانیذ وخلقِ گمراه را 12
براه آورد

شعر (رمل)

کشته شذ ظالم جهانی زنده شذ هریکی از نو خذا را بنده شذ 15

(٨/ ٢٥) الحکایه : همچنان کرامِ اصحاب روایت کردند که روزی درخانهٔ بزرگی جمعیّتِ عظیم شذه بوذ واکابرِ قونیه از علما وشیوخ

٨ / ٢٤ - ٢٥ Z ٢٤٤ آ B ٢٢٤ ب K ٥٦٨
T, II, 315 - 6; H, II, 320 - 21

4 دیوانه KZ : — R ‖ **7** الحکایه BZ : — K ‖ **11** ما را KB : ما Z ‖ **11** در عالم Z : — KB ‖ **12** فتورش KB : فتون Z ‖ **17** بوذ KB : — Z

15 کشته ... بنده شذ : MN ، ج ٣ ، ص ٢٥٠٣/١٤٢ ؛ MA ، ص ١/٢٥٨

وامرا وفقرا حاضر بوذند وحضرتِ ولد درآن مجمع چندانی معارف
و معانی فرموذ که در بیانِ تقریر آیذ؟ همانا که حضرتِ چلبی شورهای
عظیم کرده این رباعی را گفت 3

شعر (رباعی)

شاهاکمر وتاج ونگین می بخشی دل را بنظر نورِ یقین می بخشی
سرمایهٔ عارفانِ عالم همه را هر لحظه ببندهٔ کمین می بخشی 6

دستار وفرجی را بگویندگان ایثار کرد؛ همچنان حضرتِ ولد بلطفِ
تمام درکنارش کشیذ بی نهایت عنایت فرموذ وشاشي نیکو و جامهٔ
حریرش فرستاذ و پیوسته می فرموذ که عارفِ ما دریای ولایت است 9
و از نورِ پذرم مالامالست

(۲۶/۸) الحکایه: همچنان اعزّهٔ اصحابِ عظام چنان روایت
کردند که روزی حضرتِ چلبی در تربهٔ مقدّس درسماع بوذ وآن روز 12
ازحدّ بیرون شورها کرده دستارِ مبارکِ خوذ را عربانه پیچیذ
وپوستینِ گرگینِ خوذ را بازگونه پوشیذه سماع زنان از تربه بیرون
آمذ وجمیعِ خلایق با گویندگان در پیِ او روانه شذند تا مصلاّی 15
مردگان ایست نا کرده پوستین را از دوش فرو نهاذ وفرموذ که نمازِ
جنازهٔ غایب کنیذ؛ نماز کرده باز آهنگِ تربه کرد؛ بعد از آنک
ازآن استغراق باز آمذ حضرتِ والده اش کراکا رَضِیَ اللهُ عَنْها از 18

T, II, 317 ; H, II, 321 ۲۶/۸ Z ۲۴۴ آ B ۲۲۵ آ K ۵۶۹

1 وفقرا K : — ZB || در آن KZ : آن B || 2 بیان BZ : + و K || 7 کرد KB : کرده Z || 13 بپیچیذ BZ : پچیذه K || 18 ازآن KZ : — B || رضی الله عنها KZ : — B

کیفیّتِ نماز باز پرسیذ وفرموذ که پاذشاهِ وقت غازان خان رَحِمَهُ اللهُ
از عالم درگذشت واین واقعه در شهورِ سنهٔ ثلث وسبعمایه بوذه ؛
3 همچنان بعد از مدّتی تجّارِ قونیه رسیذه خبرِ وفاتِ او را شایع کردند ،
همان روز وهمان تاریخ بوذ که فرموذه بوذ

(۲۷/۸) همچنان جامعِ مناقب ، بندهٔ خاکی احمد احمد الله
6 عواقبه روایت می‌کند که با اصحابِ کرام مصحوبِ آن سلطان الانام
رفع اللهُ ذکره بجانبِ سلطانیه عزیمت افتاذه بوذ تا پاذشاهِ وقت
الجایتو خان را نصیحت فرمایذ و از مذهبِ شیعه وترفّض منعش کند
9 وهمچنان روزی در میانِ پیرانِ حضرتِ تربه فرموذه بوذ که ماخوذ
رویم ، امّا او را نخواهیم دیذن وگویند : پیشتر ازین بحضرتِ سلطان ولد
قَدَّسَ اللهُ سِرَّهُ العزیز خبر داذه بوذند که سلطانِ خربنده را اهلِ
12 شیعه چنان اغوا کردند که رافضی شذ وسبِّ صحابیْ کرام می‌کند ،
بلک جماعتی را فرستاذه است تا در وقتِ فرصت نقبی بزنند وجسمِ
پاکِ صدّیقِ اکبر را از جنبِ صدّیقِ اعظمش بیرون آورند
15 تا حضرتِ رسول صلعم تنها بماند تا آن طایفهٔ که از دور لَوْلاَ
ضَجِیعَاکَ لَزُرْنَاکَ می گویند بزیارتِ آن حضرت مشرّف شوند
وخطبای ممالکِ روم را منع کردند تا بر منبر نامِ مبارکِ صحابی را
18 یاذ نکنند ؛ همانا که حضرتِ ولد را از سرِ غیرتِ باطن تغیّرِ عظیم

۲۷/۸ Z ۲۴۴۰ ب B ۲۲۵ آ K ۵۶۹ — T, II, 317; H, II, 322

1 که KB : — Z ؛ 2 واقعه K : — BZ ‖ 4 بوذ K: بودند B بوذ الحکایه Z ‖
5 احمد احمد K : احمد BZ ‖ 6 مصحوب KZ : + حضرت B ‖ 9 تربه KZ : +
از آنک عزیمت فرماید B ‖ 9-10 فرموده بوذ ... وگویند BZ : — K ‖ 17-18
وخطبای ... نکنند KZ : — B ‖ 18 غیرت KZ : غیر B

ظاهر گشته شورها فرموذ تا تمامتِ یاران گریستند و غریو از نهاذِ
شهریان برخاست؛ فرموذ که عارفِ ما را بخوانیذ؛ چون حضرتِ
چلبی در آمذ وسر نهاذ فرموذ که 3

مصراع (رمل)

یارِ کار افتاذه را یاری هم از یاران رسذ

یاری چند بستان وراست باُردوی خان برو وآن خربندهٔ مسکین را 6
در یاب تا بندهٔ نورِ تابندهٔ بندهٔ بینده توانی کردن و از آتشِ دوزخش
رهانیذن بایذکه بی توانی روانه شوی

شعر (هزج) 9

توانائی نما چون می‌توانی تو آنی که توانی بی توانی

همچنان حضرتِ چلبی التزام نموذه می‌خواست که با استعدادِ سفر
مشغول شوذ موانعِ تقدیر آن تدبیر را تغییر کرده از ناگاه حضرتِ ولد 12
بعالمِ سرمد نقل فرموذه بجوارِ جلالِ احد پیوست ودرآن حالت اشارت
کرد که عارف خربنده خان را سهل مگیر؛ وهمچنان در تاریخِ سال
خمس وعشر وسبعمایه با یارانِ مقبل عزیمتِ ملک بالا فرموذه چون 15
بشهرِ پایپرت وصول افتاذ وچند روز درمقامِ قدوة الخلفا اخی امیر
احمدِ پایپرتی رَحِمَهُ اللهُ نزول کرده ایّامِ رمضانِ مبارک آنجا بوذند؛
از ناگاه خواجه یاقوت که حاکم ولایتِ شهر وارزن الروم و لواحقِ 18

---

2 بخوانیذ KB : بخوانند Z || 4 مصراع Z : شعر KB || 6 خان KZ : — B ||
7 بنده بینده K : بیننده Z — B || 8 که KZ : — B || 11 همچنان KZ : — B ||
14 همچنان KZ ~ در B || 16 پایپرت KB : پیرت Z || افتاذ BZ : یافت K || 18 ارزن
الروم KB : ارزنا الروم Z

آن بوذ از در در آمذ و دستبوس حضرتِ چلبی را در یافته بسوی دیهِ
خوذ دعوت نموذ؛ إجابت فرموذه آن شب اجتماع وسماعِ عظیم شذ
3 وهمچنان در شبِ دوم که عرفهٔ عیدِ فطر بوذ لسنهٔ ستّه عشر وسبعمایه
در کرمیٔ سماع خواجه یاقوت را بکنار گرفته فرموذ که حاضرِ وقتِ
خوذ باش که پاذشاهِ شما الجایتو خان سفرِ آخرت کرده است امّا
6 پاذشاهِ ما حیّ وقیّوم است؛ سلطنتِ او بی زوالست؛ وقتِ آنست
که گردِ درگاهِ الله گردی واز خدمتِ مخلوق بحضرتِ خالق آئی
وطالبِ ملکِ بقاء ملِکِ باقی باشی واین رباعی را گفت:

9 رباعی

درعالم اگر پاذشاه وگر میرند پا بستهٔ امر وسخرهٔ تقدیرند
زنهار تو عاشق شو واز مرگ بره کایشان میرند وعاشقان کی میرند

12 هماناکه خواجه یاقوت از هیبتِ این اشارت سراسیمه گشته سرنهاذ
وازآن حال سؤال کرد؛ فرموذکه ازعالمِ غیب چنان نموذند؛ باز
سرنهاذه چندانی بندگیها نموذ که توان گفت؟ در حال تاریخِ وقت را
15 نبشته چون بمبارکی غرّهٔ ذی القعده بشهرِ خلاط وصول افتاذ، همان
شب خبر رسیذ که سلطان خربنده مرده است؛ تمامتِ مردم بعزا وغوغا
مشغول شذند؛ بعد فضل الله وعنایته چون بمقامِ سلطانیه وصول
18 محقق گشت، هماناکه یارِ ربّانی حیران امیرجی که از خلفای شیخ
براق بوذ وقاضی زادهٔ شهرِ سینوب کافّهٔ وزرا واکابر وعلما

2 شب BZ : — K || شذ BZ : بوذ K || 3 ـ 4 عرفهٔ ... فرموذ که KZ : — B || 9 رباعی KZ : — B || 17 بعد KZ : + از B

وشیوخِ آن دیار را خبر کرده باستقبالِ حضرتِ چلبی بیرون آمذند
وباعزازِ عظیم وانواعِ تبجیل وتعظیم بمقامِ خوذ برده همانساعت
بسماع شروع فرمودند ونقّارها زذند وگویندگانِ ما خوذ سحرها کردند
وهنوز اکابرِ سلطانیه در لباسِ عزا بوذند وهرگز سماعی نشده بوذ
ونقّاره نکوفته بوذند؛ چون آوازِ نقّاره وغلغلهٔ اهلِ سماع بگوشِ
وزرا افتاذ أعنی خواجه رشید الدین وخواجه علی شاه وغیرهم،
خدمتِ خواجه سعید جامه دارِ پاذشاه را فرستاذه ازآن حال تفحّص
کردند که این دلیری را بی وقت وبی اجازتِ اکابر چون کردند وچرا
کردند تا بوسعید خان نیایذ وچوبان حاضر نشوذ کسی را نرسذ که در
عینِ این تعزیت تهنیت نمایذ؛ چون خواجه سعید از درِ زاویه در
آمذ وحضرتِ چلبی را در شورِ عظیم دیذه دیذها پرآب کرد وسر
در قدمش نهاذه بیخوذ شذ؛ همچنان حضرتِ چلبی اورا درکنار گرفته
فرموذ که اعزّهٔ اکابر را بگو که اگر پاذشاه مرد، پاذشاهِ ما
باقیست؛ چه اگر شما را تعزیت است بندگانِ مطیع را تهنیت است
واین بیت را فرموذ

شعر (هزج)

عشقی دارم پاکتر از آبِ زلال	این باختنِ عشق مرا هست حلال
عشقِ دگران بگردذ از حال بحال	عشقِ من ومعشوقِ مرا نیست زوال

خواجه سعید را عاقبت مسعود گشته مستانه بیرون آمذ وچندانی خدمات

5 نقاره KB : نقارا Z || اهل KZ : — B || 5 فرستاذه ازان BZ : فرستادند وازان K || 8-9 رچرا کردند Z : — KB || 10 تعزیت B : + و BZ || 11 دیده KB : دیذ Z || کرد BZ : کرده K || 17 پاکتر Z : پاکیزه KB

نموذ که در بیان آیذ؟ واکابر بجمعهم متوافر بندگیهای نموذند واین
قضیّه در هشتمِ ماه ذی‌الحجه بوذه، چهل وهشت روز بوذ که سلطان
3 در گذشته بوذ

(۸ / ۲۸) همچنان منقولست که چون جیران امیرجی بقونیه رسیذ
وزیارتِ حضرتِ تربه‌را دریافته چلبیٔ ما مذکوررا در عینِ تربهٔ
6 مبارکْ سماع داذ ودر کنارش گرفته فرموذش که عیدِ کوچکِ آینده
اومیذست که باز در سماعِ شما باشیم وکلاهِ سپیذِ خوذ را بر سرِ او
نهاذه فی الحال جیران را حیرانی یکی در هزار شذ که نظرش بذآن کلاه
9 افتاذه میخواست که در خواست کنذ ناخواسته بخواستهٔ خوذ رسیذ؛
همچنان درسالِ آینده در همان روز در سلطانیه با مذکور سماع کرده
اجتماعی عجب شذ وَاللهِ العظیم وبکلامه القدیم إِنَّهُ لَقَسَمٌ لَوْ تَعْلَمُونَ
12 عَظِيمٌ (۵۶/۷۶) که اگر در شرحِ خردهٔ کراماتِ آن بزرگْ شروع
روذ شرحِ آن در مجلّدات نگنجذ

شعر (رمل)

15 گر سرِ هر مویِ من یابذ زبان شرحِ حسنِ او نیایذ در بیان

واین قدر انموذج وحکایات جهتِ طالبانِ عاشق وعاشقانِ طالب است
تا در سلوکِ راهِ محبّتِ مردان قوّتی یابند واعتقادِ ایشان را زینتی
18 وکمالی حاصل شوذ ومؤلّفِ این لطایف را از دعوّاتِ مستجابات
فراموش نفرمایند

T, II, 322 ; H, II, 325 ۲۸/۸ Z ۲۴۵ ب B ۲۲۶ آ K ۵۷۳

4 همچنان K: وهمچنان Z الحکایه B ‖ 6 کنارش KZ : کنار B ‖ که عید KZ : عید B ‖ 7 شما KZ : — B ‖ 12 که KZ : — B ‖ خردهٔ KZ : خرواه B ‖ 13 شرح آن BZ: شروح K ‖ 15 a کر KZ: اکر B ‖ 16 اینَ قدر KB: آن Z ‖ نموذج BZ: انموذج K

شعر (رمل)

گر شما اخوانِ صدق و باوريذ اُذْكُروا مَوْتاكُم ياذ آوريذ
ياذ كن يارانِ خوذرا در دعا لَيْسَ لِلاِنْسانِ اِلاّ ما سَعَى 3

(۸ / ۲۹) الحكايه : همچنان از كبارِ احرار منقولست كه معدن اللطايف ، ينبوعِ الظرايف اخى محمدِ ديوانه رَحمَهُ اللهُ در شهرِ سيواس از جملهٔ محبّانِ مخلصِ حضرتِ چلبى بوذ و در حقّ ِ او عنايتِ عظيم 6 داشت و هر بارى كه بسيواس تشريف داذندى سماعهاى خوب داذى واز حدّ بيرون بندگيهاى كردى ؛ دفعهٔ ثالث كه بسيواس رسيذند مگر خدمتِ اخى را سَلَسُ البَوْل زحمت مى‌داذ ؛ شبى بحضرتِ چلبى سماع 9 داذه بوذ و اكابرِ شهر از هر جنسى حاضر بوذند واخى درميانِ سراى ايستاذه محافظتِ سماعِ چلبى مى‌كرد ، همانا كه شورِ عظيم نموذه اخى‌را بسماع كشيذ وبچرخ مشغول شذ ؛ مگر اخى‌را وهمى شذ تا خللى ظاهر 12 نشوذ ودرميانِ سماع فرموذش كه بعد ازين فارغ باش ، اميذست كه بعداليوم ديگر زحمت نبينى ؛ همان بوذ كه ديگر آن زحمت وعلّت‌را نديذ ودم‌بدم ميانِ مشايخ مباهات مى‌نموذ كه شيخِ من جلال‌الدين امير 15 عارف است وبامن حكمتى و قدرتى عجب نموذه است كه حكماى عالم از مداوات ومعالجهٔ آن قاصر بوذند ؛ صذ هزار آفرين بر روانِ پاكِ

T, II, 323; H, II, 326 — ۲۹/۸ Z ۲۳٦ B ۲۲٦ ب K ۵۷۳

1 شعر KZ : — B ‖ 4 از كبار KZ : اكابر B ‖ 6 چلبى KZ : — B ‖ 10 از هر KZ : — B ‖ 14 كه B : — KZ ‖ زحمت و K : — ZB ‖ علت را KB : + وزحمت Z ‖ نديذ KZ : نديدم B ‖ 17 هزار KZ : هزاران B

2 كر سر ... دربيان : MN ، ج ۵ ، ص ۱٤۷ / ۲۳۱۵ ؛ MA ، ص ۱۵/٤۹۲

چنان پذری که اینچنین پسری در ممالکِ سَرِی وسَرْوری ازو بظهور آمذه است

3 شعر (رمل)

من غلامِ موجِ آن دریای نور که برآرذ چون توگوهر در ظهور

تا ماندگانِ راه را بمنزل می‌رساند و بی غرضِ عَرض جوهرِ آدمی‌را
6 عِرْضِ پاکْ می‌بخشذ

(٨ / ٣٠) الحکایه : همچنان خدمتِ یارِ گرامی ملکْ الامرا والاکابر شجاع‌الدین اینانج بگْ رَحِمَهُ اللهُ که امیرِ شهرِ لاذیق بوذ واز جملهٔ
9 مریدانِ حضرتِ چلبی ؛ روزی علی ملأ الناس حکایت کرد که من وبراذرم طغان پاشا حضرتِ چلبی‌را مهمانئ عظیم کرده بوذیم وصدور واکابرِ شهرِ ما حاضر بوذند وآن روز حضرتِ چلبی
12 کلاهِ سپیذِ مولوی پوشیذه بوذ ؛ مرا در ضمیر بگذشت که اگر آن کلاه را بمن می‌بخشیذ تا در زیرِ خوذِ می‌پوشیذم وآن را ازو یاذگار نگاه می‌داشتم ، عنایتی عظیم می‌بوذ وهنوز درین
15 فکرت می بوذم که حضرتِ چلبی فی الحال ازجای خوذ برخاست ودر پهلوی من بیامذ وبنشست وکلاه را از سرِ خوذ فرو آورده برسرِ منِ نهاذ ودرین حال دنگْ وبیخوذ شذم ؛ فرموذ که در راهِ یاری

٨/٣٠ Z ٢٣٦ ب B ٢٢٦ ب K ٥٧٤   T, II, 324 ; H, II, 327

5 می‌رساند Z : رساند KB ‖ 9 چلبی KZ : + بوذ B ‖ 10 براذرم KZ : براذر من B ‖ طوغان Z : طغان KB ‖ پاشا KZ : پادشاه B ‖ 14 وآن را KZ : اورا B ‖ 15 می بوذم KB : بوذم Z ‖ 17 وبیخوذ K : BZ

---

4 من ... در ظهور : MN ، ج ١ ، ص ٣٩٨٥/٢٤٤ ؛ MA ، ص ١٠/١٠٣

چه جای قبا و کلاه است ، از مردانِ خدا سَری طلب کن که دروسرّی و سُروری باشند تا آن سَر با آن سِر دایم بماند وآسیای چرخِ گردان آن را سراسیمه نگرداند ونساید 3

شعر (هزج)

سَرکَ بر آستان نه همچو مِسمار که گردون آنچنان سررا نساید

تمامتِ امرا وبراذران وفرزندان واهلِ بیتِ ما سرنهاذه مرید و بنده 6 شذیم و بارها حضرتش صذ هزار ازینها در سفر وحضر مشاهده می رفت؛ چنانک از عینِ عین فوّارهٔ آب می جوشذ و از قلزمِ زخّار موجِ بی شمار خیزذ واز گلبنانِ گلستان فوایحِ روایح بمشام رسذ واز نیّرِ اعظم أشعّهٔ 9 نا معدود درحدودِ جهان فایض شوذ؛ همچنان معجزاتِ انبیا وکراماتِ اولیا ازیشان ، بی خواستِ ایشان ، جهتِ ارشادِ درویشان بذین سان صدور می یابذ تا شفای صدورِ احرار گشته عالمیان را رحمتی باشذ وسعادتی پاشذ 12

شعر (رمل)

تا ز جوذِ اولیا یابی وجود صذ هزاران رحمت واکرام وجود
زآن بیآورد اولیا را بر زمین تا کنندشان رحمةً لِلْعَالَمِین 15

(٣١/٨) الحکایه : همچنان از کرامِ اصحاب منقولست که خدمتِ قاضی نجم الدینِ لاذیقی رَحِمَهُ اللهُ از اکابرِ خلفای خاندان بوذ وآن

T, II, 326 ; H, II, 328 ٣١/٨ Z ٢٤٦ ب B ٢٢٧ آ K ٥٧٥

5 a سرکَ KZ : سرکه B || 6 بیت Z : — KB || 7 وبارها KB : + آن Z ||
7 عین عین KB : عیر عین Z || می جوشذ K : جوشد BZ

15 ز آن ... للعالمین : MN ، ج ٣ ، ص ١٠٣ / ١٨٠٤ ؛ MA ، ص ٢٤٠/١٤

ولایت را بولایتِ خوذ گشوذه ، بسی کوششها نموذه بوذ ؛ عاقبة
الامر بر مقتضای أَلْمُخْلِصُونَ عَلَى خَطَرٍ عَظِيمٍ از سرِ هستی
3 وإعجابِ جاه بحضرتِ چلبی عارف عقوق آغاز کرد ؛ چندین ساله
حقوق را ضایع کرد و از سر اعراض واعتراض نموذن گرفت

شعر (رمل)

6 زین منی چون نفس زائیذن گرفت
صذ هزاران ژاژ خائیذن گرفت

صذ بیابان زآن سویِ حرص وحسد
9 تا بذآنجا چشمِ بذ هم می رسذ

مگر روزی حضرتِ چلبی را بزاویهٔ خوذ دعوت کرده بوذ وجمعیّتِ
عظیم ساخته وجماعتی از مریدانِ مذکور شیطنت نموذه بیرونِ زاویه
12 در باغچه نشسته بوذند واز دور اصحابِ حضوررا تفرّج می‌کردند ؛
از ناگاه سماع بر خاست وآن روز حضرتِ چلبی شورهای عظیم
کرده اصحاب دیوانه وار سماعها می زذند ؛ مگر آن جماعتِ غافل بسماعِ
15 یاران می خندیذند وطنّازی می کردند ودرآن میان خواجهٔ بوذ از
اعیانِ شهر که اورا در حقِّ عارفِ حقّ انکارِ عظیم بوذ واوقات
از سرِ غفلت ناسزا گفتی وبا محبّان معارضه کردی ، درآن وقت
18 بیحدّ می خندیذ وفشارات می گفت وحضرتِ چلبی عارف درحالتِ

---

4 سر BZ : + اغراض و K || 7 کرفت KB : — Z || 18 چلبی Z : — KB

4 ـ 6 زین منی ... خائیذن کرفت : MN ، ج ٦ ، ٤٧٧١/٥٤٨ ؛ MA ،
ص ٦٦٦ / ٥

سماع بغايت گرم شذه بوذ وخدمتِ مولانا تاج الدينِ مدرّس المعروف
بابن النقيب در عقيبِ چلبي می‌دويذ وحرکاتِ آن مردکِ منکر را
می‌ديذ؛ شمّهٔ ازآن حرکات بحضرتِ چلبي معلوم کرده بانگشت 3
بنموذ که آن منکرِ مُنْکَر حرکت اينست؛ همانا که حضرتِ چلبي
چون بچشمِ خشم بذآن شخصِ پر نقص نگاهی بکرد، همانساعت
آهی کرده فرو افتاذ وحال بر وی بگشت وخُرْخُرْ کردن گرفت 6
وتمامتِ غلامانش فرياذها کردند وجماعتی بر او جمع آمذه بقاضي
نجم الدين اعلام کردند که قضيّهٔ آن فلان الدين چنين شذ، چه می
بايذ کردن؟ گفت: غم نيست، از غلبهٔ خونست فَصّادِ او فصّاد 9
آوردند ممکن نشذ؛ در گليمی کرده برگرفتند وبخانه‌اش بردند؛
چند نوبت قصدِ استفراغ کرده نتوانست؛ چنانک آن شخصِ بی‌خبر
در عهدِ موسي عليه السلام از سرِ شوخی پندِ موسی را نمی‌شنيذ 12
وجرأت می‌نموذ؛ چنانک فرموذ

شعر (رمل)

هم درآن دم حال برخواجه بگشت   تا دلش شوريذ وآوردند طشت 15
شورشِ مرگست نی هَيْضهٔ طعام   قَی چه سوذت داردْ ای بذبختِ خام
پندِ موسی نشنوی شوخی کنی   خويشتن بر تيغِ پولاذی زنی
شرم نايد تيغ را بر جانِ تو   آنِ تست اين ای براذر آنِ تو 18

---

2 عقيب Z : عقب KB || مردک KZ : — B || 3 حرکات KB : حرکت Z ||
7 ـ 8 وتمامت... کردند KZ : — B || 8 آن B : — KZ || 9 از غلبهٔ خونست KZh :
از غلبهٔ B : — Z || 10 آوردند B : آورده BZ || 11 چنانک KZ : چندانک B ||
12 عليه السلام K : — BZ || 17 b پولاذی KZ : پولاد B

15 ـ 18 هم در آن... تو : MN، ج ۳، ص ۱۹۳/۳۲۷۸ - ۳۲۷۹، ۳۲۸۱ -
۳۲۸۲؛ MA، ص ۲۰/۲۸۲ - ۲۱، ۲۲

فی‌الحال جان تسلیم کرد وهنوز حضرتِ چلبی در سماع بوذ که جماعتی
موی بریذه غلامانش جُل پوشیذه بوذند وبتجهیزِ او مشغول گشته ؛
3 وهمچنان درآن میان خواجهٔ بوذ معتبر شمس‌الدینِ براستاذ گفتندی
مردی بوذ صادق وروشن دل ؛ همانا که درآن حالتِ سماع فریاذ
کنان سر در قدم چلبی نهاذه خبر داذ که چون حضرتِ چلبی بذآن
6 بیچاره بنظرِ قهر نگاه کرد ، دیذم که از دریچهٔ باغچه شخصی
بیرون آمذ وبدستِ راست نیزهٔ بگرفته آن مرد را بزذ ونا پدیذ شذه همین
دیذم که آن مرد فرو افتاذ وافغان برخاست؛ حضرتِ چلبی تبسّم فرموذه
9 گفت: روحِ مقدّسِ جدّم بهاء ولد بوذ که ازعالمِ تمثّل تجسّد فرموذه
برای بندگانِ خوذ کاری کرد وچون از سماع بیرون آمذند وبزاویهٔ
چلبی می‌رفتند وبجنازهٔ آن بیچاره برابر رسیذه خلایقِ جنازه بجمعهم
12 سر نهاذند وازآن هیبت وقدرتِ حق با همدگر می‌گفتند و می‌گریستند؛
همچنان حضرتِ چلبی سرِ مبارك را می جنبانیذ و می‌گفت : زهی شومئ
انکار! زهی شومئ انکار! تا سه بار؛ بعد ازآن فرموذ که تمامتِ انبیا واولیا
15 عَلَیْهِم السلام درین عالمِ خاكْ جهتِ دعوتِ مردمِ پاك ورحمتِ ایشان
آمذه اند ، نه آنك اظهارِ معجزات وکرامات کنند ، بلك بصذ هزار
رغبت از آفتِ شهرت گریزانند ؛ امّا اوقات بسببِ شومئ انکارِ
18 اشقیا کرامات وخرقِ عادات مینمایند تا دیگران عبرت گرفته دیگر
آن نکنند و منکرانِ بدبخت ازآن بندِ سخت خلاص یافته بعالمِ اولیا

---

2 پوشیذه بوذند KZ : پوشیدند B || 3 وهمچنان KZ : — B || 5 کنان KZ : کان B || 6-8 از دریچهٔ . . . برخاست KZ : چون B || 8 فرموذه BZ : فرمود و K || 9 فرموذه Z : فرمود که KB || 12 حق KZ : — B || 13 همچنان KZ : — B || 16 آنك KBZh : — Z

رغبت نموده رعیّتِ سلطانِ دین شوند و در تحتِ ظلِّ ظلیلِ ایشان
حمایت و رعایتِ کلّی یابند و از صحبتِ اصحابِ انکار اجتناب نمایند
و صحبت اختیار کنند واین ابیات را گفت : 3

شعر (رمل)

معجزه همچون گواه آمذ زکی بهرِ صدقِ مدّعی در بی شکی 6
گرنه انکار آمذی از هر بذی معجزه و برهان چرا نازل شذی
در دلِ هر امّتی کز حق مزه‌ست روی وآوازِ پیمبر معجزه‌ست

دیگر (رمل)

صذ دریغ و درد کین عاریتی معجبان را دور کرد از امّتی 9

(۸ / ۳۲) الحکایه : همچنان از اکابرِ اصحاب منقولست که نوبتی دیگر
حضرتِ چلبی عَظَّمَ اللهُ قَدْرَهُ بشهرِ لاذیق تشریف فرموذه بوذ
وچند روزی باکبارِ آن دیار ذوقها می راندند ؛ از ناگاه قحطی واقع 12
گشته اصلا باران نباریذ ؛ باتّفاقِ تمام باستسقا بیرون آمذه ممکن
نشذ ونباتات بکلّی روی بخشکی نهاذه از تفِّ آفتاب سوخته شذند ؛
مجموعِ اهالیٔ شهر تدبیر کرده بحضرتِ چلبی غلوِّ عامّ کردند که 15
البتّه ازین شهر سفر بایذ کردن که از بی ادبیٔ اصحابِ شما تمامتِ صحرا
سوخت وگرانی شذ وحق تعالی خشم گرفته باران نمی فرستذ ؛
هماناکه حضرتِ چلبی حدّتِ عظیم کرده فرموذ که ای خرانِ بی مایه 18

T, II, 330 ; H, II, 331 ۳۲/۸ Z ۲۴۷ ب B ۲۲۸ K ۵۷۸

3 صحبت . . . کنند BZ : — K ‖ 8 وآواز K : آواز KZ ‖ 10 الحکایه KZ : همچنان B ‖ نوبتی KZ : نوبت B ‖ 16 که Z : — KB ‖ 17 سوخت Z : سوخته KB ‖ 18 حدت KZ : خدمت B

6 ـ 7 معجزه . . . شذی : MN ، ج ۶ ، ص ۵۲۴ / ۴۳۵۰ ، ۴۳۴۸ ؛ MA ص ۶۵۶ / ۸ ، ۷
9 صذ . . . امتی : MN ، ج ۱ ، ص ۲۰۱ / ۳۵۵۸ ؛ MA ، ص ۷/۸۶

شمارا باما واصحاب چه کارست؟ مقصودِ شما نزولِ باران است
وحصولِ بارِ آنست؛ شما بکارِ خوذ رویذ؛ ما از حضرتِ خذاوندگارِ
3 خوذ که میرآبِ بحرِ اخضرست برای تشنگانِ خاکِ اغبر طلبِ
باران کنیم؛ فی‌الحال فرموذ که تمامتِ اصحاب و امرا سوار گشته بیرونِ
شهر برسرِ چشمهٔ رفتند ودر باغِ امیرِ یگانه شجاع‌الدین الیاس بگ
6 امیرِ قلعهٔ طواس که از جملهٔ مریدانِ مخلص بوذ، درآمذند وبعشرتِ
عارفانه مشغول گشته از ناگاه برخاست وبرسرِ پشتهٔ سرِ مبارکِ
خوذ را باز کرده برابرِ قبله برکوع ایستاذ وبخضوعِ تمام وخشوعِ
9 عظیم بمناجات مشغول شذ؛ بعد از یک ساعتِ رصدی نعرهٔ بزذ،
یارب باران برسرِ یاران باران؛ هم اندر ساعت ابرهای عظیم از
اقطارِ آسمان پیدا شذ ولمعانِ برق ظاهر گشته آوازِ رعد هوشها را
12 می‌ربوذ وچنان بارندگی آغاز کرد که در بیان آیذ؟ وسیلابها روان
گشته پشتهای باغات مالامال شذ وتمامتِ یاران از عظمتِ آن باران
در گلستان غلطان شذه آفرینها می‌کردند وازین قوّت وقربت متحیّر
15 می ماندند

شعر (رمل)

هرکه مُرد اندرتنِ او نفسِ گبر مر ورا فرمان برذ خورشید وابر
18 سیل وجوها برمرادِ او روند اختران زآن سان که خواهذآن شوند
هرکجا خواهذ فرستذ تعزیت هرکجا خواهذ ببخشذ تهنیت

---

2 وحصول ... آنست : — KBZh ‖ ما KZ : — B ‖ 9 ساعت KZ :
ساعتی B ‖ 10 یاران باران KZ : باران B ‖ 13 باغات KB : باغ Z ‖ 14 قوت وقربت Z :
قربت وقدرت K : قوت‌وقدرت B ‖ 17 b برذ KB : رسذ Z ‖ خورشیذ Z : حرشید KB

17 هرکه ... ابر : MN، ج ۱، ص ۱۸۵/۳۰۰٤ ؛ MA، ص ۲۷/۷۹
18 ـ 19 سیل ... تهنیت : MN، ج ۳، ص ۱۰۸ / ۱۸۸٦، ۱۸۸۸ ؛ MA،
ص ۲٤۲ / ۲۸ ـ ۲۹

همچنان شبهنگام سوار گشته با جمعِ یاران آبِ باران را بشهر آورده
مردمِ شهر از زن ومرد بصدقِ تمام باستقبال بیرون آمذه سر می نهاذند
ومستغفر گشته عذرها می‌خواستند وچند سگی ازآن سگان که از سرِ 3
ناکسی وخسی جرأت نموذه بوذند ومنافقی کرده عنقریب چنان
آواره شـذند و بیچاره گشتند که از اصل ونسلِ ایشـان
آثاری نماند وعاشقـان از سرِ شـوق جهتِ طلبِ آن 6
ذوق جوق جوق می آمذند وطوقِ عنایت بر گردنِ جان بسته
سر می نهاذند و مرید شذند

(۳۳ / ۸) همچنان اهلِ یقین و اخوانِ دین را یقین است که 9
گاه گاه حضرتِ حق تعالی قدرتِ خوذ را از مظاهرِ طاهرِ اولیا
و انبیا علیهم السلام ازین رو ظاهر می‌کند تا معلومِ عقلِ عالمیان شوذ
که محبوب ومعشوقِ الله ایشانند وهرچه آفریذ وآوریذ برای ایشانست 12
که خَلَقْتُ اَلاَشْیَاءَ لِاَجْلِكَ وَخَلَقْتُكَ لِاَجْلِی وهرچه
می‌کنذ برایِ تعریفِ عظمتِ ایشان می‌کنذ که لَوْلاَكَ لَمَا خَلَقْتُ
اَلْأَفْلاَكَ وقالَ تعالی اُخْرُجْ بِصِفَاتِی إلَی خَلْقِی ، مَنْ رَآكَ 15
رَآنِی وَمَنْ قَصَدَكَ قَصَدَنِی إلَی آخِرِهِ ؛ چنانك فرموذ :

T. II, 332 ; H, II, 332 — ۳۳/۸ Z ۲٤۸ آ B ۲۲۸ ب K ۵۸۰

3 سگان Z : کسان KB ‖ 7 ذوق ... جان بسته KZ : می شذند B ‖ 8 سر می نهاذند ... شذند KZ : — B ‖ شذند K : + شعر Z ‖ 10 اولیا KZ ~ انبیا B ‖ علیهم السلام KZ : — B

شعر (رمل)

آنکک دولت آفریذ ودو سرا ملکک ودولتها چه کارآیذ ورا
3 نیست شه را طمع بهرِ خلق ساخت این همه دولت خنکک آنکو شناخت
هر شکار و هر کرامانی که هست از برای بندگانِ آن شهست

وهمچنان اقوال وافعالِ ایشان را اقوال و افعالِ حق بایذ دانستن ودر
6 حقیقت دوستانِ آن قوم دوستانِ حقّند و دشمن‌دارشان دشمنِ خذاست
چنانکک فرموذ :

شعر (رمل)

9 حق ازآن پیوست با جسمی نهان تاش آزارند و بینند امتحان
بی خبر کآزارِ این آزارِ اوست آبِ این خُم متصل بآبِ جوست

(۸ / ۲٤) الحکایه : همچنان قضیّهٔ ایست مشهور ودر میانِ حلقهٔ
12 صدور مذکور که حضرتِ سلطان العارفین چلبی عارف اَرْوَی اللهُ
رَمْسَهُ وَ طَیَّبَ نَفْسَهُ از کبار ابدال وکُمَّلِ رجالِ حال بوذ ودر
خرابیٔ عالمِ صورت وهدمِ قواعدِ عقلا از زندانِ معنی ممتاز وپیوسته
15 در خرقِ عاداتِ ساداتِ مترسّمان که پیشِ متوسّمانِ محقّقِ ساداتِ
عادات آنست، سعی می‌نموذ وهمار، در جلبابِ جامِ جم وچاذرِ ساغر

۲٤/۸ Z ۲٤۸ آ B ۲۲۸ ب K ۵۸۱ T, II, 333 ; H, II, 333

4 a شکار KB : معجزاتZ ‖ 9 a جسمی KZ: جسم B ‖ 11 الحکایه Z :— KB ‖ همچنان BZ : — K ‖ حلقهٔ KZ : خلق B ‖ 13 بوذ KZ : —B ‖ 16 چاذر KZ : + ور B

2 آنکک . . . آید ورا : MN ، ج ۱ ، ص ۱۹۳ / ۳۱٤۳ ، ۳۱٤۲ ، ۳۱٤۱ ؛ MA ، ص ۸۳ / ۱۰۲۱۱

3 بیست . . . شناخت : MN ، ج ۱ ، ص ۳۱٤۲/۱۹۳ ؛ MA ، ص ۱۱/۸۳

9 ـ 10 حق . . . جوست : MN ، ج ۱ ، ص ۱۵۵ / ۲۵۱۹ — ۲۵۲۰ ؛ MA ، ص ٦۷ / ٦

وستغراقِ استغراق شاهدِ معنیٔ خوذ را از دیذهٔ نا محرمانِ نادیذه مستور می‌داشت ، لا بلکک از دیذهٔ مردمِ دیذه‌ور نیز دیذها می‌بست و نادیذه آورده در حجالِ جلالتِ جلالی متواری می‌بوذ ؛ 3 چنانکک می‌فرموذ

شعر (هزج)

اگر در راهِ تو نا محرمانند زجامِ باذه چاذری توان کرد 6

و نمی خواست که جمالِ باکمالِ خوذ را هدفِ سهامِ نظرِ آن نا محرمانِ ناقص کنذ تا از غلوِّ عامّه وقبولِ مردمِ خوذ کامه و صداعِ اجتماعِ اغیارآزاذ وفارغ باشذ وآنان که محرمِ حرمِ حضرتِ او بوذند بقدر 9 الامکان وعنایة مَنْ لَهُ ٱلعیان از راهِ پنهانی مشاهدها می‌کردند واز رحمتِ خوذ آنچ می نموذ می دیذند

شعر (رمل) 12

غایتِ غیرت حجابِ دوست شذ زان چنین غیرت نمی بینذ ترا

وهمچنان اکثر اعمار بتفرّجِ اسفار ومطالعهٔ اسفارِ اسرار مشغول می‌بوذ ؛ همانا که در آن ایّام اتّفاق چنان افتاذ که اصحابِ کرام 15 وحضرتِ کراکا وفقیرهٔ عابدهٔ خوش لقای توقات بدار العزّ اماسیّه رسیذند وآن زمان خدمتِ ملکک الخلفا ، مقبول الاولیا ، جامعِ

---

3 حجال KZ : مجال B || 7 نظر آن KB : نظرات Z || 13 a غیرت KB : عبرت Z || b نمی بینذ Z : نمی بینند KB

فنون الفضایل ، مولانا علاء الدینِ آماسیوی ولد بیرام رحمة الله علیه در
قیدِ حیات بوذ وصاحب قبولِ آن دیار و بردابردِ عظیم داشته
3 باطراف خلفا فرستاذه بوذ ومریدانِ کامل و یارانِ فاضل و زهّادِ
عامل ملازم ومصاحبِ خدمتش بوذندی ؛ چنانک املاکِ افلاک
بر طهارتِ سرّشان برشک بوذندی واز سرِ ارادت مریدِ سرِّ آن
6 عزیزان شذندی ؛ نه چندان خدماتِ موفور بتقدیمِ رسانیذند وتعظیم
کردند که توان گفت ؛ مگر حضرتِ چلبی را بسببِ تغیرِ آب وهوا
عارضهٔ عارض گشته مزاجِ مبارکش منحرف شذ ؛ همانا که اطبّای
9 شهر جهتِ حفظِ مزاج بطریقِ مداوات بمداومتِ مدامِ ممزوج ترغیب
داذند والبتّه خدمتِ مولانا علاء الدین میخواست که دایم صایم باشند
و رعایتِ دقایقِ ظاهر کرده بدعوتِ خلق مشغول شوند ؛ ازآن حالت
12 انفعال نموذه اعتراض کردن گرفت و مریدی چند موافقتِ شیخِ خوذ
کرده مرافقت بشیوهٔ منافقت نموذند و جماعتی از یارانِ خبیر ودرویشانِ
فقیر که بنورِ بصیرت باطنشان بصیر بوذ نظر بر باطنِ طاهرِ عارف
15 کرده بصورتِ ظاهر نپرداختند وچون این خبر بسمعِ مبارکِ چلبی
رسیذ متغیّر گشته برخاست ودر خلوتخانهٔ در آمذه قرب پانزده روز
طعام نخورد وشربتِ آب نچشیذ ، چه حضرتِ کراکا ویاران بسی
18 لابها کردند وزاریها نموذند تا لقمهٔ افطار کنذ ، اصلا ممکن نشذ ،
فرموذ که یارانِ ما را تصوّر چنانست که غذای ما همین شراب وکبابست
وحیاتِ ما از آبست واز إطعامِ طعامِ أنا أبیتُ عِنْدَ رَبِّی غافلند ونمی

---

1 بیرام KB : بیرم Z ‖ 2 بردابرد KZ : برجا بزد B ‖ 5 مرید سرآن KB : سر مریدان Z ‖ 9 مدام KB . — Z ‖ داند KB : دارند Z ‖ 12 مرافقت Z : — KB ‖ بشیوهٔ BZ : بشرهٔ K ‖ 14 که KB : — Z ‖ 17 چه KZ : — B ‖ 19 ما KZ : — B

دانند که ما از شرابِ دیگر مستیم و قیاس از حالِ خوذِ میگیرند ؛
چه اگر روزی چند تسلّس وتنمّس نکنند و زرق نورزند ، هیچ رزق
نیابند و کسی بذیشان سلام ندهذ و شیخیشان نماند واگر پنج روز 3
نخورند بیمِ آنست که هلاک شوند ؛ همانا که روزِ شانزدهم جمعه بوذه
جماعتِ اکابر در صفّهٔ زاویه جمع نشسته بوذند ؛ چون سماع برخاست
و مولانا علاءالدین سماع را گرم می راند ؛ از ناگاه حضرتِ چلبی 6
برخاست و از خلوت بیرون آمذه چنان نعرهٔ بزذ که همگان بیخوذ
شذند ودَورِ سماع را باز گونه گردانیذه شورهای شیرانه کرده شیرین
رباعیٔ فرموذ و گفت 9

شعر (رباعی)

آنها که بر آسمانِ دولت ماهند — بر تختهٔ شطرنجِ ملامت شاهند
وآنها که ز سرِّ این سخن آگاهند — گمراهِ خلایق اند وخوذ براهند 12

وبعد از ساعتی دیگر باز رباعیٔ فرموذ و گفت :

شعر (رباعی)

آنان که در راه بی تلبیس اند 15
اندر نظرِ اهلِ صفا ابلیس اند
در مسطرِ عاشقان اگر راست روی
در صفحهٔ تو آیتِ راست بنویسند 18

---

1 حال Z : — KB ‖ 4 بوذه KZ : بود B ‖ 7 که BZ : — K ‖ b 12 و KZ : — B

وخوذ را از دریچهٔ صفّه بر روی جویِ روانِ عظیم پرتاو کرد وآن
روزها غلبهٔ آب تا حدّی بوذ که چرخهٔ دولابها وآسیابها را سیلاب
3 خراب کرده بوذ و مقدار قدّ نیزهٔ آب بالا برخاسته؛ همچنان یارِ
ربّانی مولانا عماد الدین ولدِ قُردي وشیخ حسام الدین بگی رَحِمَهُمَا اللهُ
که از اکابرِ شهر وکبارِ احرار وکُتّابِ اسرار بوذند، در عقبِ چلبی
6 درآب جَستند وحضرتِ چلبی چندانک دو تیرِ پرتاو برروی آب رفته
بوذ مذکور عماد الدین وحسام الدین چنان روایت کردند که چون
بحضرتِ چلبی رسیذم، دیذم که بر روی آب مربّع نشسته بفراغت
9 می رفت؛ بانگی برمن زذ که هی عماد! بچه آمذی واز جانِ من چه
میخواهی؟ چندانک می‌کوشم که از تنگیٔ وجود ونَنگیٔ اهلِ جحود
برَهم واز محبسِ دنیا بجهم میسّر نمی‌شوذ چه می بایذ کردن؟ عماد الدین
12 گفت: فریاذ کردم وحسام الدینِ بگی نعره‌ها زذ که وجودِ مبارکِ
شما رحمةً لِلْعَالَمِین است حسبةً لله تعالی بجانِ مقدّسِ خداوندگار که
از آب بیرون آئی وخدمتِ کراکا را از غم خلاص دهی ویارانِ
15 عاشق را از دیذارِ خوذ محروم نکنی؛ چون از آب بیرون آمذ،
همانا که جوی خون از دیذهای احباب روان دیذه اصحابِ بجمعهم سر
برهنه برابر دویذند واز سهواتِ انکار وهفواتِ استکبار استغفار کرده
18 سر نهاذند وچندانک مولانا علاء الدین تضرّع وتذلّل نموذ در محلِّ
قبول نیفتاذ؛ اشارت کرد که یک خیک شرابِ ناب حاضر کنند،

---

1 صفه KZ : — B ‖ 6 ـ 7 چندانک . . . حسام الدین ‖ KZ : — B ‖ 7
چنان KZ : چندان B ‖ 10 میخواهی Z : می خواهید KB ‖ ونَنگی KZ : ننک B ‖
13 که KZ : — B ‖ 14 خدمت Z : حضرت KB ‖ 15 آب KB : جوی Z ‖ جوی
خون KB : خون جوی Z ‖ 17 سهوات BZ : سهو آن K

وحال این است که چندین روزها طعام نا خورده بوذ و آسایشِ خواب ناکرده دهانهٔ خیک را در دهانِ مبارکِ خوذ نهاذه بیکبارگی در کشیذ وبسماع شروع کرده قیامتی برخاست؛ فرموذ که این غزل را بگویند که 3

شعر (هزج)

بسوزانیم سـودا و جنون را در آشامیم هردم موجِ خون را 6
حریفِ دوزخ آشامانِ مستیم که بشکافند سقفِ سبز گون را
شرابِ صافِ سلطانی بریزیم بخوابانیم عقلِ ذو فنون را
الی آخره 9

شورهای عظیم کرده این رباعی را فرموذ و ختمِ سماع کرد

رباعی

تا جان بوذم جز غمِ جانان نخورم از فضل نه لافم و غمِ آن نخورم 12
علم و هنرِ من قدح می‌باشـد وآن نیز بجز ازکفِ سلطان نخورم

(۸ / ۳۵) الحکایه: همچنان منقولست که درآن ایّام چلبی محمد بگ ولدِ طُورُمْطای رحمه الله که امیرِ شهر بوذ و یگانهٔ دهر، اجتماعِ 15 عظیم کرده حضرتِ چلبی را سماع داذه بوذ وخدمتِ مولانا علاء الدین با اصحابش پیش ازآنک ازالتِ وحشت کنند، حاضرآمذه بوذند؛ وهمچنان از هیبتِ چلبی آفریذهٔ را مجالِ سخن نبوذ؛ بعد از آنک 18

T, II, 339 ; H, 337 ۳۵/۸ Z ۲٤۹ ب B ۲۳۰ آ K ۵۸٤

8 a صاف K : صافی Z : صاف صرف B || 13 a هنر KB : هنری Z ||
14 الحکایه KZ : — B

قرآن خواندند و مثنوی خوانی و غزلیّات بآخر رسیذ ، مولانا علاء الدین بطریقِ نیاز گفته باشذ که حضرتِ چلبی درین باب معانی فرمایذ تا اکابر
3 مستفید شونذ ، ازآنک چشمهٔ معانی از خاندانِ مبارکِ شما جوشیده است و ینبوعِ حکمتِ الٓهی و جودِ پرجودِ شماست ؛ جواب فرموذ که الحالة هذه معانی و معرفت ازکجا بگویم ، از مقامات و حالاتِ خوذ
6 و یا از حال و مقامِ شما ؟ چهٔ اگر از حالاتِ خوذ خبر دهم و مقالات گویم شمارا وامثالِ شما را درآنجا گنجائی و مدخلی نیست وهرگز صَعوهٔ ضعیف ، حریفِ همای شریف نتوانذ بوذ و در اوجِ
9 هوای هویّتِ همایون پرواز نتوانذ کردن واگر مرتبت وحالتِ تو شرح دهم ، نسبت بحالاتِ ما بغایت دون وپست افتاذه است ومرا از اعلی بادنی تنزیل کردن لازم نیست وکبری نکنذ وحالاتِ ما ازمقیاسِ قیاسِ
12 اهلِ وسواس بیرونست

شعر (رمل)

تو قیاس ازخویش می‌گیری ولیک دور دور افتاذهٔ بنگر تو نیک

15 بعد ازآن فرموذ که زهی عینِ عظیم که مثنویٔ ما را می‌خوانی و در سرِّ سیرِ آن اصلا سیری نداری و از مقصودِ آن کتاب بی خبری ؛ کاشکی نمی خواندی تا آن کتاب ترا می خواند و در عینِ آن نادانی مارا
18 می دانستی

2 که Z : + تا KB ‖ 5 بگویم KZ : فرودیم B ‖ 6 ویا KZ : و B ‖ حال ومقام KZ : حالی مقام B ‖ چه KZ ~ اکر B ‖ 8 حریف BZ : — K ‖ 9 حالت BZ : حالات K ‖ 11 لازم KZ : لازی B ‖ قیاس KZ : قابل B ‖ 16 سیری KZ : سیر B

14 تو قیاس ... نیک : MN ، ج ۱ ، ص ۲٤٦/۱۷ ، MA ، ص ۱۱/۷

شعر (رمل)

خویش را نادان و مجرم گو مترس تا ندزدذ از تو ان استاذ درس
چون ملایک گوی لا عِلْمَ لَنَا تا بگیرذ دستِ تو عَلَّمْتَنَا 3

همان بوذ که بر خاست و بسماع شروع کرده < این > رباعی را فرموذ

رباعی

عشقی نه باندازهٔ ما در سرِ ماست 6
وین طرفه که بارِ ما فزون از خرِ ماست
وآنجا که جمال و حسنِ آن دلبرِ ماست
ما درخورِ او نه ایم ، او درخورِ ماست 9

عاقبة الحال بعد از آنک حضرتِ چلبی عزیمت نموذ ؛ اندک اندک صدارتِ آن عزیز بحقارت مبدّل شذ ودو نوبت بزاویه اش آتش افتاذه بکلّی سوخت وجماعتی که طرفداریٔ او کردند در مدّتِ قلیل ازآنها 12 یکی نماند ویارانی که بعلم وعمل ممتاز بوذند از مذکور اعراض کرده بتازگی بحضرتِ چلبی مرید شذند وآن بزرگ با اتباعِ خوذ چنان شذند که گوئیا هرگز نبوذند 15

5 رباعی KZ : شعر B || 8 و KB : — Z || 9 نه ایم KZ : + و B ||
11 صدارت KZ : صدارات B || 13 ویارانی که KZ : — B

2 خویش را . . . درس : MN ، ج ٤ ، ص ٣٦٠ / ١٣٨٧ ؛ MA ، ص ٣٦٠ / ١٨
3 چون . . . علمتنا : MN ، ج ٣ ، ص ٦٤/١١٣٠ ؛ MA ، ص ٢٢١ / ٢

شعر (رمل)

نازنینی تو ولی در حدّ خویش — الله الله پا منه از حدّ بیش
3 گر زنی بر نازنین‌تر از خوذت — در تگک هفتم زمین زیر آرذت
این نشان خَسفْ وقَذفْ وصاعقه — شذ بیان عزّ نفس ناطقه
گرچه با تو شه نشیند بر زمین — خویشتن بشناس ونیکوتر نشین

6 (۸ / ۳٦) الحکایه : همچنان عارف ربّانی مولانا سراج‌الدین مثنوی خوان رحمه‌الله روزی در مجمع یاران روایت کرد که در حالت جوانی خدمت مولانا علاء‌الدین اماسیّه در بندگیٔ چلبی حسام‌الدین 9 رضی‌الله عنه ملازمت عظیم می نموذ ونیکو خدمت می‌کرد ودر اتمام خردهٔ بندگی بغایت می‌کوشیذ ودر اوقات فرصت مثنوی‌را سماع می‌کرد وبجدّ تمام می‌خواند و مرا در خواندن مثنوی شریک خوذ 12 کرده بوذ ؛ بعد از مدّتی اورا داعیهٔ آن شذ که سفر کند وباز بمقام مألوف خوذ روذ ؛ حضرت چلبی حسام الدین فرموذ که وقت سفر نیست ؛ همچنان سالی چند مصاحب اصحاب باش، آنگه تو دانی ؛ البتّه 15 استدعا نموذ که بروذ ؛ بدستخط مبارک خوذ اجازت او را نبشته خلافتش داذ و فرجی پوشانیذه بطرف اماسیّه روانه کرد ، بعد ازآنک

T, II, 341 ; H, II, 339 — ۳٦/۸ Z ۲۵۰ آ B ۲۲۰ ب K ۵۸٦

b 2 بیش BZ : پیش K ‖ 6 همچنان BZ : — K ‖ 7 رحمه الله KZ : — B ‖ 9 رضی الله عنه KZ : — B ‖ 13 مألوف Z : — KB ‖ 15 مبارک KBbZ : — B ‖ 16 پوشانیذه KB : پوشانید Z

2 ـ 4 نازنینی ... ناطقه : MN ، ج ۱ ، ص ۲۰۳ / ۳۳۰۵–۳۳۰٦ ، ۳۳۰۸ ؛ MA ، ص ۸۷ / ۱۰ – ۱۱
5 گرچه ... نشین : MN ، ج ۲ ، ص ۲٦۵ / ۳٤۱ ؛ MA ، ص ۱۱۲/۲۷

عزيمت نموذ حضرتِ چلبی فرموذ که دریغا غورهٔ این مرد رنگ
گرفت ، امّا نیک شیرین نشذ و زوذ از نظرِ آفتاب بسایه گریخت ،
می‌ترسم که بزخمِ عارفی غیوری گرفتار شوذ وانجامِ حالِ آن یگانه 3
چنان شذ که فرموذه بوذ وبیان کرده شذ

مصراع (مضارع)

خوذ کشته عاشقان را در خونشان بشسته 6

وآنگاه بر جنازهٔ هر یک نماز کرد ؛ خوذ پیوسته عادتِ شیران
وشیر زاذگان همین بوذه است وآن حکمت را که سرِّ قدرت
ایشان دانند 9

شعر (هزج)

ترا ای عشق چون شیری نباشذ عیب خون خواری
که گویذ شیر را هرگز چه شیری تو که خون خوردی 12
بهردم گویذت جانها حلالت باذ خونِ ما
که خونِ هر کرا خوردی خوشش حیّ ابد کردی

وهمچنان حصّهٔ ما ازین قصّه آنست که با مردانِ حق نشایذ پنجه 15
زدن و مقابلگی کردن و بحالتِ مختصرِ خوذ مغرور شذن و استغنا نموذن
که در راهِ معنی از استغنا و استکبار شوم‌تر کفری نیست ؛ پیوسته

3 بزخم Z : — KB ‖ 6 خونشان KB : خون خوذ Z ‖ 7 کرد KB : کرده Z ‖
8 وآن KZ : واین B ‖ 11 خواری KB : خوری Z ‖ 15 قصه KZ : — B

از عاقبتِ کار و خاتمتِ اعمار هراسان بایذ بوذن و از حضرتِ ربّ العباد ساعةً فساعةً معاونت و استمداد بایذ طلبیذن تا از عنایتِ اهل رشاد ارشاد
3 یافته باکتسابِ زادِ معادِ خوذ مشغول شوند و دایما در طلبِ توفیقِ حق باشند و آن توفیق را هم از عنایت وموهبتِ ایشان دانند

شعر (رمل)

6 جهدِ بی توفیق خوذ کس را مباذ در جهان وَٱللّٰهُ أَعْلَمُ بالسَّداد
جهدِ فرعونی چو بی توفیق بوذ هرچه او میدوخت آن تفتیق بوذ

چه بی عنایتِ مردان هیچ کسی را از خطراتِ خطیئات امانی نیست وبی
9 امان وایمانِ ایشان هیچ سالکی ایمان بسلامت نبرده است؛ شیخِ ما رَفَعَ ٱللّٰهُ قَدْرَه فرموذ که عنایتِ بی طاعت سوذ کنذ، امّا طاعتِ بی عنایت سوذ نکنذ ودستگیر نشــوذ و اگر از کمالِ عنایتِ مشایخ
12 هر دو باشذ وعنایت در عنایت، نُورٌ عَلَی نُور (٣٩/٨) خواهذ بوذن؛ کَمَا قال قَدَّسَ ٱللّٰهُ سِرَّه

شعر (رمل)

15 بی عنایاتِ حق وخاصّانِ حق گر مَلَکْ باشذ سیاهستش ورق
ترکِ مکرِ خویشتن گیر ای امیر پا بکش پیشِ عنایت خوش بمیر
بلکْ مرگش بی عنایت نیز نیست بی عنایت هان وهان جائی مه ایست

---

a 6 خوذ BZ : تو K || a 7 چو KZ : — B || 8 کسی را KZ : کس را B || 11 عنایت BZ : — K || 12 ـ 13 کما قال... سره KZ : — B || a 15 عنایات BZ : عنایت K || b 16 بمیر KB : + شعر Z

---

6 ـ 7 جهد ... تفتیق بوذ : MN ، ج ٣ ، ص ٤٧ / ٨٣٩ ـ ٨٤٠ ؛ MA ، ص ٢١٢ / ٢٩ ، ٢١٣ / ١
15 بی عنایات ... ورق : MN ، ج ١ ، ص ١١٤/١٨٧٩ ؛ MA ، ص ٤٩/٢٠
16 ترک ... بمیر : MN ، ج ٦ ، ص ٤٨٩/٢٧٩٧ ؛ MA ، ص ٦٤٢/٤
17 بلک ... مه ایست : MN ، ج ٦ ، ص ٤٩٢/٢٨٤٢ ؛ ٦٤٣/٥

(۳۷/۸) الحکایه : همچنان اصحابِ قدیم طُوبَی لَهُمْ وَجَنَّةُ النَّعِیمِ روایت چنان کردند که روزی حضرتِ چلبی در عراقِ عجم
بر لبِ آبِ کُر سیران می‌کرد ؛ از ناگاه شوری بکرد وخوذ را در آن 3
آبِ روان انداخته ، گوئیا عَمَدی بوذ که بر روی آبِ روانه می‌رفت
وگویند : عظمتِ آن جوی بغایتی است که اشترانِ بزرگ وپیلانِ
سُتُرُگ درو چون چند پشّه وموری نموذی ، همچنان عنایتِ حق آب را 6
در تحتِ او ، تختِ اوساخته بوذ چنانک هوا را در تحت سلیمان ازکمالِ بختِ او
تحتِ تختِ او ساخته بوذ وهمچنان آبِ دریا را مرکبِ مسیح علیه السلام
کرده وهوای هفتم را براقِ حضرتِ مصطفی علیه السلام کرده بوذ 9
وازین قبیل معجزات وکراماتِ انبیا واولیا را علیهم السلام از حدّ
بیرون بوذه است آمَنَّا بِمَا فِیهِم وصَدَّقْنَا عَمَّا صَدَرَ عَنْهُمْ
وَمَنْ أحَبَّ قومًا فَهُوَ مِنْهُمْ 12

شعر (رمل)

مستیْ دل را نمی دانی که کو وصفِ او از نرگسِ مخمور جو
چون زذاتِ حق بعیدی وصفِ ذات بازدانی از رسول و معجزات 15
معجزاتی و کراماتی خفی برزند بر دل ز پیرانِ صفی
بر زند از جانِ کامل معجزات برضمیرِ جانِ طالب چون حیات
که درو نشان صذ قیامت نقد هست کمترین آنکه شوذ همسایه مست 18
پس جلیسُ الله گشت آن نیکبخت کو بپهلوی سعیدی بُرد رَخْت

T, II, 344 ؛ H, II, 341 ۳۷/۸ Z ۲۵۱ B T ۲۲۱ K T ۵۸۸

8 تخت تخت : KB تخت Z || 9 علیه السلام KB : — Z || 14 a دانی KB : بینی Z

14–19 مستیْ ... رخت : MN ، ج ٦ ، ص ۳٤۸/۱۲۹۸ – ۱۳۰۰ ، ۱۳۰۹ ، ۱۳۰۱ – ۱۳۰۲ ؛ MA ، ص ۲۳/۵۸۳ – ۲٤ ، ۲۸ ، ۲۵

همچنان حضرتِ چلبی تا مقدارِ فرسنگی رفته بوذ ویاران بر لبِ جو
فریاذ کنان و سینه زنان می‌دویذند و از بیرونِ آب خاک بر سر میکردند
3 واز هوای او در آتشِ شوق می سوختند ولابها می کردند وحضرتِ
خذاوندگار را شفیع می‌آوردند تا بیرون آیذ؛ آن کریم ابن الکریم ازکرم
عمیم عنایت فرموذه قدم بر روی آب نهاذ و بیرون آمذ و یاران را دلداریها
6 فرموذه حیاتِ نو بخشیذ وبطریقِ لاغ می فرموذ که این چنین جوئی
بزرگ مردم کوچک را چون غرق نمی‌کنذ، امّا نیل چه کنذ که بموسی
مطاوعت ننمایذ و بنده' فرمان نشوذ وآتشِ نمرود خلیلِ جلیلِ را
9 گلزاری نکنذ و منقاد نشوذ وباذِ صرصر هود نبی‌را مسخّر نشوذ
وهوا از هوای او سلیمانِ هوا شکن را مطیع نبوذ؛ چنانک حضرتِ
جدّم فرموذ :

12 شعر (رمل)

خاک وباذ وآب وآتش بنده اند   با من وتو مرده با حق زنده اند

واینچنین کرامات و مقامات که مرتبه' اقطابِ کرام است و افرادِ عظام
15 که ابدالانِ حق و اوتاد الارض اند و هر کاملی را اینچنین کمال دست
نمی دهذ اَللّهُ یَجْتَبِی اِلَیْهِ مَن یَشَاءُ (۱۳/٤۲) ، و این از خصایصِ
حضرتِ مولاناست که وارثِ اسرارِ حضرتِ رسول الله است وبسالتِ او
18 باصالتِ او بلنو رسیذه قدّس اللهُ سرّه وافَاضَ عَلَی التّابِعِینَ لَهُ
بِرَّهُ ، آمین یا ربّ العالمین

6 لاغ می فرموذ KZ : — B ‖ 7 بموسی BZ: علیه‌السلام+ K ‖ 13 b و KB : — Z
با حق : KZ — B ‖ 14 واینچنین Z : اینچنین KB ‖ KB که : شکرف

(۸ / ۳۸) الحکایه : همچنان خدمتِ امیرِ یگانه چلبی پولاذ بگ
ولدِ نورالدینِ جیجه رحمه الله که از اکابرِ زاذگانِ روم بوذ و از جملهٔ
مقرّبان غازان خان و از معتقدانِ خاندان ، چنان روایت کرد که شبی در 3
بندگیٔ حضرتِ چلبی در قلعهٔ قره‌حصارِ دوله با اولادِ صاحب فخرالدین
و نوّابِ ایشان صحبت کره بوذیم و بتناولِ رحیقِ عتیق و جامِ عقیق
مشغول شذه ؛ همانا که دوستگانیٔ پر برکف گرفته فرموذ که تصوّرِ 6
هوامِ عوام که کالانعام اند آنست که عارف‌را شراب‌خوار می‌گویند
وطعنه می‌زنند ، حاشا که ما شراب خواریم وهمرنگِ مردم باشیم ؛
همگان حیران گشته ساکت شذند ؛ همچنان مگر در ضمیرِ اولادِ صاحب 9
گذشته باشذ که ما درین کار ومثلِ او پاذشاهی درین کار ! پس فرقِ
میان ما واو چیست؟ همانا که من بنده را اشارت کرد که پیشتر آ ! باری
بنگر که این شرابست یا چیزی دیگر ؟ برخاستم و بادبِ تمام پیشتر 12
رفتم ، دیذم که در کاسهٔ دوستانی چیزیست مایع بسانِ عسلِ آتش دیذه
وامّا مثلّثِ غلیظ ؛ فرموذ که بخور ! انگشتی برگرفتم ، دیذم که شرابِ
حُمّاضِ خاص بوذ 15

شعر (رمل)

در خرابات آمذی شیخِ اجل　　از قدومت جملهٔ میْها شذ عسل

T, II, 346; H, II, 342　　۳۸/۸ Z ۲۵۱ ب B ۲۲۱ ب K ۵۸۹

1 الحکایه KB : — Z || 3 خاندان KZ : — B || 4 قره‌حصار KZ : قرحصار B || 6 دوستگانی KZ : دوستکان B || 7 آنست KB : — Z || 10 پاذشاهی KZ : + هم B || فرق KZ : — B || 11 آ KZ : آی B || 12 چیزی B : چیز KZ || 14 فرموذ KZ : فرموده B

17 در خرابات ... عسل : MN ، ج ۲ ، ص ۴۳۹/۲۴۲۱ ؛ MA ، ص ۱۸۱/۱۲

فی‌الحال حال بر من گشت ودر سجده افتاده زمانی بیخوذ ماندم ؛
فرموذ که ما این جنس شراب می‌خوریم

3 شعر (هزج)

آن می که تو می‌خوری حرام است ما می نخوریم جز حلالی

همان لحظه اولادِ صاحب وحاضرانِ مجلس بجمعهم سر باز کرده بنده
6 ومرید شذند و ازآن ضمیرِ گول گیر استغفار کردند ؛

(۳۹ / ۸) همو گفت : شبی دیگر بذوقِ عظیم مشغول شذه بوذند ؛
همانا که ساقی کاسهٔ را پرکرده بدستِ مبارکِ چلبی داذ ؛ فرموذ که
9 ازین آبک قوی ملول شذیم وتصوّرِ شما آنست که ما از شراب مستیم
یا مستیٔ ما موقوفِ آبِ انگورست ، بلک شراباتِ عالم از پرتوِ جانِ
ما مست می شوند ومردم را مستی می‌بخشند

12 شعر (رمل)

باذه از ما مست شذ نی ما ازو قالب از ما هست شذ نی ما ازو

وآنگاه کاسهٔ شراب را بر سرِ مبارکِ خوذ فرو ریخت وما همگان
15 منتظر ایستاذه تا چه شوذ ؛ گوئیا که درآن کاسه قطرهٔ آب نبوذ ،
چه تمامت در سرش چنان غرق شذ که اثری پیذا نشذ وچکرهٔ بر
زمین وجامه اش نچکیذ و این از غرایبِ کراماتست

---

1 گشت KZ : گذشت B || 3 شعر KZ : — B || 10 پرتو KZ : این تو (!)B ||
11 می بخشند B : بخشند KZ || 14 وانگاه KB : وانکه Z || شراب را BZ : شراب B ||
16 اثری KZ : آن را B || 17 وجامه اش KZ : بر جامه اش B

(۸ / ۳۹) هم روایت کرد که روزی در حضرتِ چلبی با اولادِ
صاحب در قلّهٔ قلعهٔ قره حصارِ دوله در سرای سلطان علاء الدین
کیقباذ رحمه الله عشرت می‌کردیم ؛ همانا که ثلثِ شب گذشته بوذ ؛ از 3
ناگاه چلبی برخاست وبیرون آمذ ؛ فرموذ که تا کسی نیایذ وآن شب
بغایت تیره وتاریک بوذ واجازت نداذ که شمعی بگیرند وکسی در
خدمتش بیرون آیذ ویکساعتِ رصدی توقّف فرموده عودت نکرد وما 6
از انتظارِ او عاجز شذیم بیخوذوار شمعی بدست گرفته من بنده بیرون
جَستم تا جُست وجوئی کنم ؛ تمامتِ کوشکها وپاسبانخانه‌ها را
گشتم ؛ هیچ در نیافتم که چه شذ وبخدمتِ امرا خبر کردم که 9
حضرتِ چلبی پیذا نیست ؛ فریاذکنان از سرا بیرون دویذند که مباذا
ازکنگرهٔ برج فرو افتاذه باشذ ویا در جائی آسایش کرده و قریبِ بیست
وسی کس شمعها ومشعلها گرفته طلب می‌کردیم ؛ از ناگاه بگوشم آوازِ 12
چلبی رسیذ که هی پولاذ ! چه می‌طلبی؟ باتّفاق مستمعِ آن آواز شذیم ؛
دیذم که آوازِ حضرتِ چلبی از بامِ سرای قلعهٔ زیرین بالا می‌آیذ؛ درِ قلعه را
بازکرده آهسته فرو دویذه می بینم که حضرتِ چلبی بر بامِ 15
سرای ما فارغ البال ایستاذه تبسّم می‌کنذ که یعنی ترسیذیت که من افتاذم
وهلاک شذم ؛ همگان سرنهاذه گفتم این قوّت واین قدرت مقدورِ
بشر نیست؛ زهی آنچنان پذر را پسر که چنینها می‌کنذ ؛ فرموذ که 18

T, II, 348; H, II, 344 ۳۹/۸ Z ۲۵۱ ب B ۲۳۲ آ K ۵۹۱

1 هو KZ : همچنان B || 2 قله KB : — Z || قره حصار K : قرحصار BZ
10 سرا KZ : سرای B || مباذا Z : — KB || 11 – 12 بیست وسی KZ : بیست سی B ||
13 پولاذ KB : بوذ (!) Z || 13 حضرت Zh : — KBZ || 14 ـ 15 قلعهٔ زیرین . . .
بینم که KBZh : — Z || 6 حضرت چلبی KB : — Z || 8 ـ 9 قوت BZ ~ قدرت K

اغلبِ حالاتِ مردان همه محالات است ومعجز ازآنست که تا عجزِ
عاجزانِ امّت پیشِ قدرتشان پیدا شوذ وعظمتِ صاحب قدرت را
3 دانسته عجزی پیش آرند تا مستوجبِ عنایت ورحمت شوند واین قدر
حالت وکرامت بازیچهٔ عارفانست وظرافت است؛ چه کمتر مرغی
ازین کوه بذآن کوه می‌پرّذ وتخته پارهٔ برروی آبِ روان روانه می‌شوذ،
6 قدرت وقوّتِ مردانِ پاک باز درآنست که مریدِ خوذ را بی‌خبرِ او
بخذا رساند وکارهای او را تمشیت دهذ تا مراداتِ دینی و دنیاویِٔ او
بحصول پیوندذ واورا روزِ جزا شفیعِ شفیق شوذ؛ چنانک فرموذ

9 شعر (مجتث)

چنین بوذ شب وروز اجتهاد پیران را
که خلق را برهانند از عذاب وفساد
12 کنند کارِ کسان را تمام وبرگذرند
که جز خذای نداند زهی کریم وجواد

(۸ / ۴۰) الحکایه: همچنان قدوة الخلفا اخی امیر احمدِ پاپرتی
15 رحمة الله علیه که از اکابرِ زمان ومشهورِ جهان بوذ چنان روایت
کرد که روزی باجمعِ یاران در بوستانی صحبت کرده بوذیم ودوستانی
چند مسافر رسیذه از ناگاه دیذم که یکسواره حضرتِ چلبی عارف

۸/۴۰ Z ۲۵۲ ب B ۲۳۲ ب K ۵۹۲ T, II, 350 ; H, II, 346

1 همه KZ : — B ‖ 4 بازیچهٔ KZ : — B ‖ ظرافت است KZ : ظرافتیست B ‖
5 روانه KZ : روان B ‖ می‌شوذ KZ : + و B ‖ 6 قوت KZ : — B ‖ باز KB :
+ باز Z ‖ 10 و B : — KZ ‖ 14 الحکایه K : — BZ ‖ 16 یاران KBZh : — Z ‖
17 که MB : — Z ‖ یکسواره BZ : یکسوار K

رسیذه سلام کرده واز اسب زیر آمذه زمانی منقبض بنشست وبهیچ
کسی نپرداخت وزیر لب دم بدم چیزکی می گفت، امّا من فهم نمی
کردم؛ من بنده پیش رفتم وسر نهاده بطریقِ انبساط ازآن انقباض 3
استفسار کردم؛ فرموذ که زنِ کیغاتو پاشا خاتون که محبوبهٔ من بوذ
ازو خارج حرکتی دیذه رنجیذم وبخشمِ تمام بیرون آمذم ورفتم وخدمتِ
پاشا خاتون در ارزن الروم می بوذ واز جملهٔ محبّانِ خاندان بوذه حضرتِ 6
چلبی را عظیم دوست می‌داشت وقُبلهٔ خاکِ اورا قبلهٔ جانِ خوذ
کرده بوذ ومدّتی مصاحبِ همدیگر بوذه اجازت نمی‌داذ که بقونیه روذ
واز حضرتِ سلطان ولد دعوت‌نامها می رسیذ وامکانِ عودت نبوذ؛ 9
هماناکه حضرتِ چلبی سه شبانروزی افطار نفرموذ، صباحی هریسه
در خواست کرده چون بطعام دست نهاذ فرموذ که دریغا نازنین پاشا
خاتون مرد ودست از طعام بداشت وگریهٔ عظیم کرد؛ ما درین 12
حیرت فرو مانده بوذیم که همانساعت قاصدی از در در آمذ که نایبِ
خاتون می رسذ از اسب فروذ آمذه سر نهاذ ومکتوبی بدستِ چلبی
داذ که خدمتِ پاشا خاتون لابها نموذه عذرها می‌خواهذ وحضرتِ 15
چلبی را می خواند؛ از حدّ بیرون رقّتها کرده وتألّمی عظیم نموذه
فرموذ که دریغا یارِ نازنین، دریغا بانوی روی زمین! واین ابیات را گفت:

شعر (رمل) 18

ای دریغا ای دریغا ای دریغ کانچنان ماهی نهان شذ زیرِ میغ

---

1 رسیذه BZ : رسیذه K || زمانی KBZh : — Z || 2 چیزکی KZ : — B ||
9 بوذه KB : بوذ Z || 8 که KZ : — B || 12 کرد Z : کرده K — B || 14 اسب BZ :
+ فرو K || 17 که KZ :

---

11 ای دریغا ... میغ : MN، ج ۱، ص ۱۰۵ / ۱۷۲۳ ؛ MA، ص ۲۵/۴۵

مملکت کآن می نماند جاودان ای دلت خفته تو آن را خواب دان
ملک را تو ملکِ غرب و شرق گیر چون نمی ماند تو آن را برق گیر

3 اخی گفت: من بنده سر نهاذم واز سرِ آن حالت باز پرسیذم ؛ فرموذ که پاشا خاتونِ ما که مکتوب فرستاذ از عالم در گذشت وتابوتِ او را دیذم که غیبیان می بردند ؛ حاضران متحیّر ومتحسّر گشته تاریخِ وفاتِ
6 مرحومه را نبشتند ؛ همانذم سوار گشته مصحوبِ نایبِ خاتون عزیمت نموذ و ما در بندگیٔ چلبی بعزا با هم رفتیم ؛ چون بارزنِ الروم رسیذ ، روزِ هفتمِ مرحومه بوذ ؛ کافّهٔ امرا و خواصِّ او برابر آمذه فریاذها
9 کردند و سر در قدمِ چلبی نهاذه نوّاحان مرثیه ها می‌گفتند وحضرتِ چلبی بسروقتِ او درآمذه شورهای عظیم کرد وچنانک بر بالای تخت خفته بوذ بکنار گرفته زلّتِ او را بحل کرد وعفو فرموذ واین دو رباعی را
12 گفت :

شعر (رباعی)

با تیغِ اجل جمله سپرها هیچ است
15 وین محتشمی وسیم و زرها هیچ است
در نیکِ و بذِ زمانه کردم نظری
نیکیست که نیکیست دگرها هیچ است

---

a 1 جاودان KBZh : در جهان Z || 15 ومتحسر KBZh : — Z || 6 نبشتند BZ : نوشتند K || 7 باهم Z : بهم KB || 10 درآمذه Z : آمده KB || 15 وسیم KZ : سیم B || بد KB : بذی Z

---

1 ـ 2 مملکت ... برق گیر : MN ، ج ٥ ، ص ٣٩٢٧/٢٤٩ ، ٣٩٢٦ ؛ MA ، ص ٥٤٠ / ٤ ، ٣

وباز گفت :

شعر (رباعی)

3 در دست اجل که نیست درمان اورا — بر شاه و وزیر هست فرمان اورا
کوآن ملکی که ملک کرمان می‌خورد — امروز همی خورند کرمان اورا

همچنان در عُرس چهلم روز این رباعی را گفت :

5 شعر (رباعی)

شاذی مطلب که حاصل دهر غمیست — هر ذرّه زخاک کیقباذی وجمیست
اسباب مراد وحاصل عمر دراز — خوابی وخیالی وفریبی ودمیست

9 همان روز بطرف قونیه عزیمت نموذ

(۸/ ۴۱) الحکایه : همچنان روزی حضرت کراکا رضی‌الله عنها در شهر توقات بحضرت چلبی ازحدّ بیرون تعظیم می‌کرد وسر می‌نهاذ ؛
12 خواتین کبار مثل گوماج خاتون وخاوند زاذه دختر معین الدین پروانه ودختر شرابسالار ومستوفی وغیرهم اعتراض کردند وتشنیع زدند که ماذر را نزیبذ که بفرزند خوذ سر نهذ وتا این غایت عزّت کنذ ، چه
15 اگر فرزند مقبل بماذر خوذ عزّت کنذ وسر نهذ ودستبوس کنذ که در محلّ خوذست وجایز داشته اند ؛ کراکا فرموذ که حق علیمست وَهُوَ اَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينْ (۱۱۷/۶) که چون عارف را می‌بینم می پندارام که

T, II, 353 ; H, II, 348 — ۸/۴۱ Z ۲۵۲ آ B ۲۲۳ ب K ۵۹۴

1 وباز گفت KZh : — BZ ‖ 3 نیست KZ ~ درمان B ‖ b و KZ : — B ‖ 7-8 اسباب ... نموذ KZh : — BZ ‖ 14 نزیبذ K : نرسذ BZh — Z ‖ 14-15 وتا این ... نهذ KZ : — B ‖ 15 که B : — KZ

حضرتِ مولاناست وتابِ آن حالت برجانِ من می تابذ و مرا تابِ آن تاب نمی ماند ؛ ازین رو او را سر می‌نهم و من اورا بجای فرزند نمی بینم
3 بلکك او شیخِ منست ومرا حضرتِ خذاوندگار بذو حواله کرده است ؛ همانا که تمامتِ خواتین روزِ جمعه بجمعهم بجمعیّتِ سماع جمع‌آمذ ، حضرتِ چلبی تواجد وشورها نموذه این رباعی را گفت :

6 شعر (رباعی)

ما جانِ لطیفیم نظر در نائیم — در جای نمائیم ولی بی جائیم
از چهره اگر نقاب‌را بگشائیم — هوش و دل وعقل جمله را بربائیم

9 همچنان چرخ زنان ورقص کنان همین رباعی را گفت :

شعر (رباعی)

در عالمِ ارواح بوذ مایهٔ عشق — باذیست لطیف در ازل دایهٔ عشق
12 مانندهٔ خورشیذ همه جان گردذ — آنکس که فتاذ برسرش سایهٔ عشق

همشان شرمسار گشته سر نهاذند واستغفارها کردند وبسی عذرها خواسته بانواع بندگیها نموذه تحفها فرستاذند

15 (۴۲/۸) الحکایه : همچنان خدمتِ ملكك الخلفا شیخ امیره بگكِ آبگرمی اَبقَاهُ اللهُ تعالی روزی حکایت کرد که در جوانی من بنده و اخی مظفّر الدین وبراذرم مجد الدین با درویشی محبّت آورده میخواست

T, II, 354; H, II, 349 — ۴۲/۸ Z ۲۵۲ آ B ۲۲۴ آ K ۵۹۵

4 آمد K : آمذه BZ ‖ 7 a نائیم KZ : نیائیم B ‖ b بی KZ : در B ‖ b.11 باذیست KZ : باذست B ‖ در ازل KZ :— B ‖ 15 الحکایه KB : — Z ‖ 16 کرد KZ + روزی B

که ما را علمِ کیمیا تعلیم دهذ و باتّفاق سوگند خورده بوذیم که ازین سرّ کسی را اطّلاعی نباشذ و شب و روز در خدمتِ آن درویش جدّ
بلیغ می‌نموذیم و مدّتی درین کار می بوذیم ، چنانک عاجز شذیم وآنچ 3
ما لا بدّ آن کار بوذ بعضی دست می داذ و بعضی عزیز الوجود بوذه
امکانِ حصولِ آن چیزها نبوذ ؛ روزی آن استاذ از ۱۰ زعفرانِ
حدید طلب داشته هر چهار بقونیه آمذیم تا آن را حاصل کنیم ؛ در 6
خلوت جائی نزول کرده علی الصباح چون بزیارتِ حضرتِ تربهٔ
مبارک آمذیم، از ناگاه حضرتِ چلبی از خانهٔ خوذ بیرون آمذه اخی
مظفر الدین را از گریبان گرفته تفسی عظیم کرده گفت : ای خر ! 9
اگر کیمیا می‌خواهی کِشت کن و اگر سیمیا می‌خواهی عشقِ مولانا را
پیش‌گیر ! همانا که اخی مظفرالدین بیخوذ گشته همگان حیران گشتیم ؛
حضرتِ چلبی باز بخانه در آمذ ؛ چون از حضرت باز گشتیم محبّتِ آن 12
فلان را از قلبِ خوذ برون انداخته از پیشِ خوذ راندیم واخی
مظفر الدین برغبتِ تمام بزراعت مشغول گشته چندانی اسباب حاصل
کرد که توان گفت؟ ودر اندک مدّتی از منعمانِ متنعّم گشت 15

(۴۳/۸) همچنان هم خدمتِ مذکور حکایت کرد که من بنده
و فخر الدینِ آبگرمی بعد از حضرتِ ولد عَظَّمَ اللهُ ذِکْرَه بحضرتِ
چلبی اندکی انکار که داشتیم شبي در خواب می‌بینم که درکنارِ صحرائی 18

T, II, 355 ; H, II, 349 — ۴۳/۸ Z ۲۵۲ ب B ۲۲۴ آ K ۵۹۶

2 سر KZ : شهر B || اطلاعی Z : اطلاع KB || شب وروز KB : شب روز Z || در خدمت KZ : خدمت B || 4 عزیز KZ : — B || 6 داشته BZ : داشت K || 7 حضرت KB : — Z || 9 تفسی Z : + جهی KB || کرده K : کرد BZ || 10 همانا که KZ : — B || 14 برغبت تمام KZ : — B

خیمهٔ بس عظیم و رفیع گرفته اند و حضرتِ چلبی در آنجا نشسته
و درین صحرا مرغانِ بس لطیف مالامال گشته ، می‌بینم که از ناگاه
3 باذی عجیب می‌وزد وآن مرغان بیکبارگی نا پدیذ می‌شوند و باز مرغانِ
دیگر از آن بزرگتر ولطیفتر صحرا را پر می‌کنند وبالحانِ لطیف سروذ
می‌گویند ، از یکی می‌پرسم که آن اوّلین چه مرغان بوذند؟ گفت :
6 آنجماعت اصحابِ ولد بوذند ؛ این مرغانِ دیگر مریدانِ عارفند ؛
فی الحال بیذار گشته خواب‌را بخدمتِ فخرالدین باز می‌گویم ؛ هر دو
استعداد کرده بذوقِ تمام بطلبِ چلبی باقشهر می‌رویم ، همانا که چون
9 از درِ زاویه در می‌آئیم می‌فرمایذ که این خران خواب نیز می‌بینند
وهنوز نمی گروند ؛ فریاذ کنان و گریان ایمان آورده سر نهاذیم ؛
تجدیدِ عهد کرده از نو مرید شذیم

12 (۸ / ٤٤) الحکایه : همچنان بندهٔ طالب ، مؤلّفِ مناقب ، احمدِ
افلاکیَ اَحْسَنَ اَللهُ اِلَیْهِ حکایت می‌کند که چون مصحوبِ حضرتِ چلبی
قَدَّسَ اَللهُ لَطِیفَتَهُ بشهرِ تبریز وصول افتاذ واکابرِ شهر کما
15 یَنْبَغِی بندگیها نموذه سماعها داذند ، آخر الامر خدمتِ اخی احمد
شاهِ قزّاز که از اعیانِ شهر بوذ جمعیّتی عظیم ساخته اصحاب‌را بخانه
برد وآن روز سایر بزرگانِ تبریز از علما و فقرا حاضر بوذند و حضرتِ
18 چلبی شورهای عظیم کرده اخی احمد شاه را بسماع کشیذ و در سماع
کلاهِ مبارکِ خوذرا برسرِ او نهاذه این بیت را گفت :

---

1 II, 356 ; H, II, 350   ۸/٤٤ Z ۲۵۳ T B ۲۳٤ T K ۵۹۷

3 عجیب KZ : — B ‖ 6 این KZ : آن B ‖ 7 می گویم KZ : گویم B ‖
12 همچنان BZ : — K ‖ 15 خدمت KB : — Z ‖ 16 اعیان KB : عیان Z ‖
عظیم KBZh : — Z

شعر (مضارع)

جانها دریغ نیست چه جای کلاه و سر
سر جوی از سَران و بنه سَر ستان نظر 3

و احمد شاه سر نهاذه جامهای خوذ را بگویندگان بخشیذ و از حدّ
بیرون ذوقها کرد؛ مگر جماعتی از محبّانِ او بطریقِ نیاز ازآن
حالتِ او سؤال کردند؛ گفت : در اثنای سماع برابرِ حضرتِ چلبی 6
ایستاذه بوذم؛ در دلم بگذشت که آن کلاه را بمن می داذ؛ چه اگر
ندهذ بعد از سماع ازو در خواست کنم و یاران را شکرانه دهم؛ آن
بوذ که مرا بگرفت و در گوشم رازهای بوالعجب گفته کلاه را 9
بر سرم نهاذ و من ازآن قدرت بیخوذ شذم، باز عنایتِ او مددِ
حیاتِ من گشته خوذ را جمع کردم، بصدقِ تمام ارادت آورده مریذ
شذم و بی قیاس بندگیها نموذه تحفهای غریب فرستاذ 12

(۸ / ۴۵) الحکایه : همچنان منقولست که تسخیرِ نفوسِ جبابره
مر حضرتِ چلبی را بمثابتی بوذ که اگر فضلای عالم و عرفای بنی آدم
و عقلای دهر ورُستمانِ زمان بخدمتش برسیذندی، از هیبتِ نظرِ پاکِ 15
او سراسیمه شذندی وکسی را درحضورِ پرنورِ او مجالِ مقال وامکان
بیان نبوذی و از مهابتِ جانِ مقدّسِ او چنان فیضی و گرمیٔ برجانِ
حاضران حلول کردی که همگان سکران گشتندی و ذوقی شذندی، 18

T, II, 358 ; H, II, 351 ۸/۴۵ Z ۲۵۴ ۲۳۴ ب K ۵۹۸

3 جوی KZ : + و B || 7 در دلم Z : درونم KB || 9 که BZ : — K || 10 مدد KB : — Z || 12 شذم KB : شد Z || 13 الحکایه Z : — KB || همچنان KZ : — B || 15 برسیذندی KB : رسیذندی Z || 18 همگان KZ : — B

مگرکه اللّهمّ بر سبیلِ آمیزش دفعِ دهشت کرده حضرتش سخنانِ عرفی و مقالاتِ رسمی سر آغاز کردی تا مردم را پارهٔ گفتن شذی
3 و بر ضمایرِ مردم اطّلاعِ عظیم داشتی و بعد از آنکه مُطّلع شذی هم بحرکتی بیرون شو کردی تا وقوعِ آن کرامات مختفی گشتی و از اظهارِ آن اسرار پیوسته مستنکف بوذی و گفتی :

6 شعر (رمل)

آنکه واقف گشت بر اسرارِ هو   سرِّ مخلوقات چه بوْذ پیشِ او
در درونِ دل درآیذ چون خیال   پیشِ او مکشوف باشذ سرِّ حال

9 (۸ / ۴۶) الحکایه : همچنان جامعِ کتاب طُوبَی لَهُ وَحُسْنُ مَآب (۲۹/۱۳) روایت می‌کنذ روزِ عرفهٔ عیدِ اضحی در شهورِ سنه سبع عشر وسبعمایه در شهرِ سلطانیه اندر زاویهٔ شیخ سُهرابِ مولوی در بندگیِ حضرتِ
12 چلبی رَوَّحَ اللهُ روحَهُ با اصحابِ کرام واکابرِ عظام نشسته بوذیم وهر یکی بمطالعهٔ کتابی وکاری مشغول گشته وحضرتِ چلبی بآسایشِ قیلوله رفته بوذ؛ از ناگاه سرِ مبارک بر داشته چنان نعرهٔ برذ که از هیبتِ آن بر جای
15 خوذ خشک شذیم وباز بخواب رفت ؛ حاضرانِ صحبت در حیرت فرو ماندند ؛ بعد ازآنکه از خواب فارغ شذ ، بندهٔ خاکی سرنهاذ واز آن حال باز پرسیذ ؛ فرموذ که بزیارتِ حضرتِ تربهٔ مبارک

۸/۴۶ Z ۲۵۴ ب B ۲۲۴ ب K ۵۴۱   T, II, 359 ; H, II, 352

7 b چه KZ : — B || 15 خشک KBZh : — Z || در حیرت KZ : در صحبت B || 17 حضرت ZB ~ تربهٔ Z

7 ـ 8 آنکه . . . حال : MN ، ج ۲ ، ص ۱۴۸۱/۳۲۷ ، ۱۴۷۹ ; MA ، ص ۱۳۷ / ۵ ، ۴ ;

رفته بوذم ؛ دیذم که ناصر الدینِ قطّانیْ مولوی وشجاع الدینِ حنّاقی که
از یارانِ معتبر بوذند ، گریبانِ همدیگر را گرفته بی فایده جنگی
می‌کردند ؛ بانگی بر ایشان زذم تا چنگک از همدیگر باز کردند ومرا 3
آنجایگاه دو مرد ویک زنِ صالحه دیذند ؛ فی الحال بندهٔ مخلص تاریخِ
وقت را ثبت کرده چون بمبارکی بممالکِ روم رسیذیم واتّفاق چنان
افتاذ که بشهرِ لاذیق رسیذه خدمتِ یارِ عزیز ناصر الدینِ قطّانی را 6
آنجایگاه یافته حضرتِ چلبی در میانِ اصحاب ازو سؤال کرد که
حکایتِ جنگکِ شما با شجاع الدین چون بوذ ؟ آن عزیز سر نهاذه
چنان شرح کرد که روزِ عرفه بالای تربهٔ مبــارک ایستاذه 9
بوذم ؛ از ناگاه شجاع الدین آمذه ناموزون حرکتی کرد ؛ بندهٔ مخلص
اعتراض کردم که این حرکت ناجایز است ؛ همانا که دست بر گریبانِ
بنده زذه همدیگر را سخت گرفته بوذیم ؛ از ناگاه از جانبِ پای حضرتِ 12
بهاء ولد نعرهٔ چلبی بگوشِ ما رسیذه هوشِ ما پرّید و از آن هیبت
همدیگر را بکنار گرفته سر نهاذیم ؛ دیگر نمی دانم که حال چون بوذ ؛
همچنان بجانبِ افلاکی نظر کرده فرموذ که حکایت را باصحاب باز گو تا 15
شمّهٔ از فقرِ ما آگاه شوند ، چون کیفیّتِ کرامات را کمَا هِیَ تقریر
کرده شذ وتاریخِ وقت را نموذه‌آمذ ؛ یاران بیکبارگی نعره‌ها زذند وشاذیها
کردند و از عالمِ غیب خوشیٔ بی نهایت در باطنِ ایشان پدیذ آمذ ؛ بعد 18

---

1 حناق KB : جناق Z || 3 بانگی KZ : بانگ B || 7 یافته KZ : یافت B ||
9 نهاذه BZ : نهاد K || چنان KB : — Z || 11 مخلص KZ : — B || 12 که این KZ :
آن B || 14 رسیذه Z : رسید KB || 18 نعره‌ها KZ ، نعره B

ازآن فرموذ که بروانِ مقدّسِ مولانا که هرگز من این خوذ نمائی را
دوست نمی دارم و اظهارِ کرامات خوشم نمی آیذ ، امّا اوقات چیزکی
3 که واقع می‌شوذ جهتِ ترغیبِ یارانست بعالمِ غیب و غیب‌شناسی وپیوسته
شیخ افلاکیٔ ما کراماتِ مرا دوست می دارذ ودر جایها می‌نویسذ
واین نوع کرامات را شیوخِ کشف تمثّل وانسلاخ می گویند و آن
6 هم بانواع است

شعر (رمل)

حالِ عارف این بوذ بی‌خواب هم گفت ایزذ هُم رُقُودٌ زین مَرَم
9 خفته از احوالِ دنیا روز وشب چون قلم در پنچهٔ تقلیبِ رَب
آنکه او بیذار بیند خوابِ خوش عارفست او خاکِ او در دیذه کش
هم ببیذاری ببیند خوابها هم ز گردون بر گشـایذ بابها

12 چون بمبارکی بقونیه وصول افتاذ خدمتِ شیخ محمود ولدِ نجّار واستاذم
مولانا نظام الدینِ ارزنجانی رَحِمَهُما اللهُ وکریمه خاتون دخترِ شیخ
محمّد خادم رضی اللهُ عنها گواهی داذند که روزِ عرفه حضرتِ چلبی را
15 در پائینِ حضرتِ بهاء ولد ایستاذه دیذیم و نعرهٔ با عظمتش را شنیذیم

(٨ / ٤٧) الحکایه : همچنان خدمتِ خدیجة الزمان، بانوی جهان ،
شرف خاتون بنتِ سلطان ولد والدهٔ احمد پاشا رضی‌اللهُ عنها از کمالِ

T, II, 361 ; H, II, 353 ٤٧,٨ Z ٢٥٥ آ B ٢٢٥ آ K ٦٠٠

1 فرموذ که KZ : — B ‖ مولانا که KZ : مولانا B ‖ 5 کرامات را KZ : کرامات B ‖ 8–9 حال عارف ... رب KZ : — B ‖ 17 پاشا KZ : پاذشا B

8–9 حال ... رب : MN ، ج ۱ ، ص ۲۵ /۲۹۲ – ۲۹۳ ؛ MA، ص ۱۰ /۲۷
11 هم ببیذاری ... بابها : MN ، ج ۳ ، ص ۱۰۵ /۱۸۳٤ ؛ MA ، ص ۲٤۱ /۱

شفقت وعنايت که در حقِّ اين بندهٔ مخلص داشت و ميخواست که جانِ
اين بيچاره را شمّهٔ از عظمتِ حضرتِ چلبی بياگاهاند و بذآن طريق
ارشاد کنذ و آدابِ مشايخ را تعليم دهذ تا نورِ اعتقاد زياده گشته در تصديقِ 3
صدّيقانه مسابقت روذ ؛ روزی در آقشهرِ قونيه روايت کرد که روزی
حضرتِ والده ام کراکا وخواهرم مطهّره خاتون وخواتينِ کبارِ شهر
در حضورِ حضرتِ پذرم عَظَّمَ اللهُ ذِکْرَهُ نشسته بوذيم و او در معانیٔ 6
غرّا و معارفِ حرّا گرم شذه بوذ ؛ از ناگاه حضرتِ چلبی عارف
از در درآمذ وساعتی پيشِ پذرم بنشست ، باز برخاست و بيرون رفت ؛
پذرم فرموذ که سبحان الله العلی القادر من بخدمتِ چندين عزيزانِ 9
خذا رسيذه ام وخذادانان را ديذه وازيشان معارفِ بی حدّ و معانیٔ
بی قياس اقتباس نموذه وچندان کرامات وعجايب ازيشان مشاهده
کرده ام که در قلم آيد ؟ مثلِ شيخم مولانا شمس الدينِ تبريزی و خذاوندم 12
سيّد برهان الدينِ محقّق وحضرتِ شيخ صلاح الدين وخدمتِ خليفة
الحق چلبی حسام الدين و چندين مشايخِ ديگر وهمچنان در دريای اسرار
هر يکی خوضی نموذه دررِ حقايق وغررِ دقايق بحوزهٔ حصول آوردم 15
وچه عنايتها که در حقِّ من فرموذه اند ؛ چنانک فرموذ

شعر (رمل)

چون چنان شاهان بديذم کی بمانم بی عطا 18
سرِّ ايشان چون شنيذم کی بمانم بی عطا

---

2 اين KZ : آن B || که KZ : — B || 10 رسيذه ام KZ : شنيذم B || 12 که در قلم آيد KZ : — B || خذاوندم KZ : — B || 15 خوضی KZ : خوض B || 16 که KZ : — B || 19 شنيذم KB : بديذم Z

وللّه الحمد که از هر یکی بقدرِ امکان بوئی بردم ومقاماتِ ایشان را
دانستم ، امّا در حالتِ این عارف حیرانم که این چگونه مُرغست
3 وچه پروازِ بلند دارذ ؟ وهمانا که چون اورا می‌بینم حالِ من دگرگون
می‌شوذ ؛ بروانِ پاکِ پذرم که قسمِ عظیم واسمِ اعظمِ منست
نپندارم که مثلِ او مردی در جهان قدم نهاذه باشذ

6 شعر (متقارب)

جهان آفرین تا جهان آفریذ چو عارف سواری نیامذ پدیذ

و نورِ آن هفت ولی را که پذرم فرموذه بوذ در سیمای او می‌بینم ؛
9 همچنان والده‌ام بطریقِ انبساط فرموذ که چون حال برین منوالست
پس دم بدم اورا چرا تقریع می‌کنی ودرمیانِ اصحاب بنفیِ حالِ او
کلمات می‌گوئی؟ فرموذ که آن همه بمنزلتِ سپندیست که برای دفعِ
12 زخمِ چشمِ بذِ بذان در آتشِ تنّورِ چشمِ ایشان می‌اندازم وحسنِ
عارف را بذآن عباراتِ خشن در پردهٔ غیرت پنهان می‌کنم واز دیدهٔ
اغیارانِ کژنظر در براقعِ صُوَر مستور می‌دارم ؛ چنانک گفته‌اند :

15 شعر (هزج)

با دشمن و با دوست بذت می‌گویم تا هیچ‌کست دوست ندارذ جز من

والّا واقع اینست که می‌گویم ومینمایم وبعد ازآن فرموذ که حضرتِ
18 پذرم با آن همه استغراق و بی‌نیازی عارف را عظیم دوست می‌داشت

2 حالت BZ : حال K ‖ 3 می بینم KZ : + در B ‖ 11 سپندیست KB : سپیذیست Z ‖
12 ـ 13 در آتش ... پنهان KZ : — B ‖ 14 صوَر KZ : صورت B

ومنظورِ نظرِ عنایتِ خوذ کرده بوذ ، تا حدّی که روزی زبانِ مبارکِ خوذرا در دهانِ عارف نهاذه بوذ و او بعشقِ تمام می مکیذ و بلع می‌کرد ؛ من سرنهاذم وخواستم که عارف را از دستِ خداوندگار بستانم ؛ فرموذ که بهاءالدین . آخر عارف فرزندِ منست ، از آنِ تو نیست ومن باز سرنهاذم وگفتم که چه جای فرزندست؟ بندهٔ راستینِ خداوندگارست ؛ فرموذ که بهاءالدین ، فرزندِ دلبندِ راستین آنست که بنده ومرید باشذ نه شیخ زاده ؛ امیذ است که در اکمالِ ولایتِ اعقاب عذرِ شما را بخواهذ ؛ از آنکه عارفِ ما فرزندِ حالست و دریای نظرست واو را علمِ حقیقت بغایت خواهذ بوذ و او سلطانِ ابدالانست وهمیشه در کمال اندرکمال می‌روذ و این بیت را گفت :

شعر (هزج)

این راه کسی روذ که از سر چون پای نهاذ دست شویذ
در راهِ نظر سخن نگنجذ جویای نظر سخن نگویذ

(۸ / ۴۸) همچنان روزِ جمعهٔ مبارک در سنهٔ احدی وثمانین وستمایه در تربهٔ مبارک درآن چنان مجمعِ ارواح حضرتِ سلطانِ بخت جای عارف‌را بر تختِ خوذ نشانده از دور بنشست ، غریو از نهاذِ عالمیان برخاسته تا نصف اللیل نه آنچنان سماعی رفت که در تقریر گنجذ

T, II, 364 ; H, II, 356 ۸/۴۸ Z ۲۵۶ T B ۲۳۶ T K ۶۰۲

12 a سر BZ : سیر K || 13 b نگویذ KB : + الحکایه Z || 14 - 15 در سنه ... ستمایه KZ : — B

(۴۹/۸) الحکایه : همچنان یارِ عزیز، شیخ کریم‌الدینِ قلعه که
از مقرّبانِ امیر نجم‌الدینِ دزدار بوذ رَحِمَهُ اَللّهُ روایت کرد که سالی
3 خدمتِ امیر نجم‌الدین بوستانی نیکو ساخته بوذ وبنوی بوستان را خوابانیذه
بوذند ؛ از ناگاه حضرتِ چلبی عارف ببوستانِ ما تشریفِ حضور ارزانی
فرموذ ؛ همانا که نجم‌الدینِ دزدار وامرای او از قلعهٔ گواله فرو دویذند؛
6 حضرتِ چلبی را دریافته سر نهاذند ؛ بعد از آنک صحبتِ عظیم کردند ،
فرموذ که کریم‌الدین ، ازین بوستانِ نو چند خیاری تبرّک نیاری برای
یاران ؟ گفتم : خذاوندگار بر دیذه بندگیها کنم ، امّا هنوز دیروز خوابانیذه
9 اند ، مگر بعد از ماهی خیاری رونده دست دهذ ؛ فرموذ که بسیار
مگو ! برو بیاور ! گفت : من نیز آهسته بیرون آمذم و ببوستان
درآمذم ؛ می‌بینم که دریک تنهٔ چهار خیارِ نازکِ لطیف موجود گشته
12 است ؛ فی‌الحال سرنهاذم و هرچهار را بریذه بحضرتِ چلبی آوردم ؛
اکابرِ حاضر سر نهاذه متعجّب گشتند ؛ حضرتِ چلبی فرموذ که این
خیارهای کوچک چندانی نیست ؛ ازآن خیارهای تخم‌دارِ زرد گشته
15 بیاور که مرا با تخمِ آن کارهاست ؛ باز بیرون آمذم ودر تختهای بوستان
طلب می‌کردم ؛ همانا که دو تا خیارِ سطبرِ تخم دار یافته بحضرتِ چلبی
آوردم؛ تبسّمی‌کرده فرموذ که این خیارها از همّتِ کریم‌الدینِ ما رُست
18 والاّ چه جای خیارست ؛ چه حق تعالی قادرست که از عالمِ غیب‌وعدم

T, II, 249 ; H, II, 271 — ۴۹/۸ Z ۲۲۶ آ B ۲۰۹ آ K ۵۲۰

1 همچنان BZ : — K ‖ 1-2 که . . . نجم‌الدین KB : — Z ‖ 3 خدمت Z : — KB ‖ 4 ما KZ : — B ‖ 6 چلبی را KZ : چلبی B ‖ 7 نیاری KZ : نیاوری B ‖ 8 بر دیذه KZ : دیده B ‖ 13 حاضر KZ : حضرت B ‖ 14 این KZ : آن B ‖ 17 از همت KB : از خدمت Z ‖ 18 غیب و KB : — Z

صذ هزار انار وخیار جهتِ بندگانِ اخیار خوذ بوجود آرذ ؛ امّا سنّتِ الٰهی آنست که البتّه بخواهند و توجّهِ کلّی نمایند و نیازی بر درگاهِ بی‌نیازِ او عرضه دارند تا مقصود و مطلوب بحصول آیذ ؛ 3
چنانک فرموذ :

شعر (رمل)

آن نیازِ مریَمی بوذست ودرد که چنان طفلی سخن آغاز کرد 6

وهمچنان فرموذ :

شعر (هزج)

بخواه ای دل چه می‌خواهی عطا نقدست وشه حاضر 9
که آن مه رو نفرمایذ برو تا سالِ آینده

فرموذ که آن خیارها را بتمامتِ یاران واصحابِ قلعه بخش کردند وآن روز جمیعِ امیر زاذگان بنده ومرید شذند ، مگر که نجم الدینِ دزدار 12
درین اندیشه مانده بوذ که پیش از وقت این خیارها چون رُست و این چه قوّت و تصرّفست که حق تعالی بچلبی عارف بخشیذه است؟ همانا که حضرتِ چلبی فرموذ که امیر نجم الدین ، حکایتِ مریم نخوانده‌ٔ که 15
وَهُزِّی إِلَیْكِ بِجِذْعِ ٱلنَّخْلَةِ (۱۹ / ۲۵) ؛ آن خذائی که از درختِ خشکْ رطبِ تر برای مریمِ مطهّره‌ٔ تر بوجود می تواند

7 وهمچنان فرموذ KZ : — B || 11 که KZ : — B || کردند KZ : کرد B || 13 این KZ : آن B || این KZ : از B || 14 که حق KZ : حق B || 15 که KB : — Z || 16 خذائی KZ : + است B

6 آن نیاز ... کرد : MN ، ج ۳ ، ص ۱۸۲ / ۳۲۴ ؛ MA ، ص ۲۱/۲۷۷

آوردن اگر چنانک برای عیسی نفسی خیاری چند پیذا کنذ عجیب
وغریب نباشذ ؛ فی الحال سر نهاذه استغفار کرد ؛ بعد ازآنک حضرتِ
3 چلبی روانه شذ ، دیذند که بوســتان هنوز گل نکرده بوذ ؛ بعد از
ماهی ترونده‌ٔ بوستان بظهور آمذ

شعر (رمل)

6 هرچه خواهند اولیا آن می‌شوذ جمله اشیا بنده فرمان می‌شوذ

(٨ / ٥٠) الحکایه : همچنان خدمتِ مرحوم امیر نجم‌الدین دزدارِ
گواله رحمه‌الله روایت کرد که روزی حضرتِ چلبی بدیرِ افلاطونِ
9 حکیم آمذه بوذ ، ما را خبر کردند ؛ با چهلِ پنجاه کس از قلعه فرو
آمذه سه شبانروزی درآن دیر با کشیشانِ او بعشرت مشغول شذ و مرا
در ضمیر گذشت که درین ایّامِ عزیز که دهه‌ٔ ذی‌الحجّه است تا این
12 غایت مشغول شـذن خصوصا در صحبتِ این راهبان چندانی نیست ؛
فی الحال نعره‌ٔ بر من زذ وگفت :

شعر (رباعی)

15 در راهِ خذا تصرّف انباز مکن در عیبِ کسان دو دیذه را باز مکن
سرِّ دلِ هر بنده خذا می‌داند در خوذ بنگر فضولی آغاز مکن

واز دستِ مبارکِ خوذ بحدّتِ عظیم جام را بر فرشِ رُخام چنان
18 زذ که ازآن هیبت همگان بیخوذ شـذیم ، وآن قدح همچنان مالامال

T, II, 367 ; H, II, 358 ٨ / ٥٠ Z ٢٥٦ ب B ٢٢٦ ب K ٦٠٤

2 استغفار KZ : استعداد B || 3 شذ KZ : شذند B || 6 a خواهند KZ : جویند B ||
7 الحکایه Z : — KB || 9-10 فروآمذه KZ : فرود آمذه B

چرخ زنان گشته در نظرِ حضرتِ چلبی بایستاذ که اصلا ریخته نشذ وشکسته نگشت؛ فرموذ که اگر می‌شکست و ریخته می‌شذ بس می‌کردیم
و برای خاطرِ امیر نجم‌الدینِ ما ایّامِ عزیزرا معزّز می داشتیم؛ امّا 3
حقیقت بایذ دانستن که حق تعالی برای وجودِ مبارکِ عزیزانِ خوذ
این ایّامِ عزیزرا عزیز کرده است وعزّت بخشیذه وعکسِ عزّتِ
مردانست که بر کلِّ اشیا تافته هر یکی‌را عزیز کرده است؛ چه اگر 6
وجودِ ایشان نباشذ دنیا وآخرت را چه رونق ومسجد وکعبه را چه
نور وچه قیمت باشذ چنانک فرموذ :

9 شعر (رمل)

کعبه را که هر دمی عزّی فزوذ آن ز اخلاصاتِ ابراهیم بوذ

واین رباعی‌را گفت :

12 بیرون ز تن وز جان روانِ درویش است
برتر ز زمین وآسمان درویش است
مقصودِ خذا ازین جهان خلق نبوذ
15 مقصودِ خذا ازین جهان درویش است

همانا که از سرِ اخلاص استغفار کرده بنده شذیم

---

4 مبارک KZ : — B || 5-6 وعزت ... کرده است BZ : — K || 7 کعبه را KZ : کعبه B || 8 چنانک فرموذ KZ : — B || 9 شعر KZ : — B || 10 عزی KZ : عزیزی B || 13 برتر K : بهتر BZ

---

10 کعبه را که ... بوذ : MN ، ج ٤ ، ص ١١٣٨/٣٤٥؛ MA ، ص ٢/٣٥٤

(۸ / ۵۱) الحکایه : همچنان مؤلّفِ کتاب اَیَّدَهُ الله بِروحٍ مِنْه روایت می‌کند که در خانقاهِ تربهٔ مقدّس قَدَّسَنَا اللهُ بِسِرِّ
3 مَساکینِهِا که مسکنِ حضرتِ چلبی بوذ خوش حوضی بوذ از سنگِ مرمرِ سپیذ در غایت لطیف واصول وآن را از شهرِ کوتاهیّه بحضرتِ ولد فرستاذه بوذند ؛ مگر در ایّامِ فترتِ قونیه که حضرتِ چلبی
6 بسفرِ ملکِ بالا رفته بوذ از نوّابِ اولادِ قرمان که جلالِ کوچک گفتندی آن حوض را بطریقِ حیلت وتغلّب وجسارتِ بی اعتقادی از خانقاه نقل کرده بجانبِ لارنده برد تا در سرای خوذ نصب کند واز
9 نُصبِ آن اندیشه نمی‌کرد ؛ بعد از مرورِ ایّام چون حضرتِ چلبی از آن سفرِ مبارک بقونیه رسیذ وحوض را در مقامِ خوذ ندیذ حوضِ دیذه را پرآب کرده بغایت منفعل شذ ومتألّم گشت ؛ جهتِ آن قضیّه
12 قصّهٔ بنزدِ اولادِ قرمان اصدار کرده ، چون مکتوب بمطالعهٔ امیر بدرالدین ابراهیم بگ أعَزَّ اللهُ أنْصَارَهُ رسیذ در تجسّسِ حوض خوض کرده آن شخص را تعزیر فرموذ واز نیابت معزول کرده از چشم انداخت ودرآن
15 فلاکت جان داذ ؛ در حال بر گردون نهاذه بجانبِ تربهٔ مبارک فرستاذ وتمهیدِ عذر کرده بسی تحفها ارسال کرد ؛ همانا که روزِ دوشنبه چون خبرِ حوض رسیذ که اینک می رسذ حضرتِ چلبی با جمعِ گویندگانِ
18 تربه استقبال کرده فرجیِ مبارکِ خوذ را بر سرِ حوض پوشانیذه بشاذیِ تمام در مقامِ خوذ مقرّر داشتند ؛ همانا که حضرتِ چلبی

۵۱/۸ Z ۲۵۶ آ B ۲۳۶ ب K ۶۰۵ T, II, 368 ; H, II, 359

---

4 لطیف KB : لطف Z ‖ 6 قرمان KZ : قرامان B ‖ 9 نمی کرد BZ: نکرد K ‖ 11 ـ 12 قضیه KZ ~ قصه B ‖ 12 قرمانKZ : قرامان B ‖ 15 نهاذه Z : نهاد KB ‖ فرستاذ KB : — Z ‖ 19 بشاذیِ KZ : شادی B ‖ که KZ : — B

فرموذ که مرا ازین حالت اشارتِ عظیم از عالمِ غیب روی نموذ ،
درینجا یاران را عجیب بشارتیست؛ چه حوضی را که جماد و بی استعداد
وسنگ پاره ایست وازو درین خاندان خدمتی و صحبتی و معرفتی نیامذه 3
واصلا از دیذارِ ما واسرار و گفتارِ ما مزهٔ ولذتی نذارذ غیر آنک
چند روز درین حضرت مقیم شذ وملحوظِ نظرِ مردِ خذا گشت ،
حق سبحانه وتعالی او را روا ندیذ که در میانِ سنگین دلانِ 6
بی معنی غریب بماند وازین حضرت دور افتذ ومهجور شوذ؛
باز همچنانک بوذ لطیفهٔ ساخته بدینجانبش کشیذ وبمرکزِ خوذ
رسانیذ ؛ اکنون یاران ومحبّانِ ما که بجان ودل واعتقادِ کامل 9
وعقلِ تمام ویقینِ بی گمان سالهاست که درین خاندانِ مبارک
خدمتها می کنند وصحبتِ اولیا را در می یابند وبحکمِ وَجَاهِدُوا
بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ ٱللهِ (۴۱/۹) بجان وتن ومال معاونت 12
ومناصرت می نمایند ، حق تعالی کی روا بینذ که ایشان را درآن کربتِ
غربتِ قیامت درمیانِ فجرهٔ بی دین وکفرهٔ بی یقین مسکین وبی تمکین
فرو گذارذ واز دیذارِ خوذ محروم کنذ وبی نصیب گرداند ، حاشا 15
از الطافِ عظیم وانعامِ عمیم ، آنچنان خذاوندِ کریم بلك هر یکیرا در
جوارِ جلالِ خوذ مسکنی معیّن ، مربعی مزیّن روزی کناذ وارزانی داراذ ،
إِنَّهُ كَرِيمٌ جَوَادٌ ، ولَطِيفٌ بِٱلعِبَادِ ، واین بیترا گفت : 18

---

1 اشارت KZ : اشارتی B ‖ 2 درینجا KZ : ودرین B ‖ عجیب KB : عجب Z ‖ حوضی KZ : حوض B ‖ 5 گشت KZ : + اکنون یاران ومحبان حق B ‖ 7 افتذ K : — BZ ‖ 8 بوذ KZ : — B ‖ 13 کی KZ : — B ‖ 16 - 18 بلك ... انه کریم BZ : — K

شعر (کامل)

حَاشَا لِمِثْلِكَ أَنْ تُقَنِّطَ راجيًا
3 أَلْعَفْوُ أجْزَلُ وَٱلْمَوَاهِبُ أوْسَعُ

شعر (رجز)

ای رازقِ ملک و ملک ای قطبِ دورانِ فلك
6 حاشا ازآن حسن ونمک که دل زمهان بر کنی

یاران شادیها وشکرها کرده شکرانها داذند وآن روز در حضرتِ تربه سماعی عظیم کرده این رباعی را فرموذ :

9 شعر (رباعی)

درها همه بسته اند الاّ درِ تو تا ره نبرذ غریب الاّ برِ تو
ای درکرم وعزّت ونور افشانی خورشیذ ومه وستارگان چاکرِ تو

12 (۸ / ۵۲) الحکایه : همچنان از خدمتِ ملک الخلفا اخی موسیٰ اقشهری رَحِمَهُ اللهُ منقولست که خواجه قمرالدینِ نایب که خادمِ ولدِ اشرف بوذ ودر اقشهر حاکمِ غاشم ؛ مگر اورا انکاری عظیم بوذه ،
15 روزی قصدِ آن کرد که حضرتِ چلبی را از اقشهر دستور دهذ تا سفر کنذ که امرا ورنود در بندگیٔ او جمع میشوند ؛ مباذا که حرکتی شنیع

T, II, 371 ; H, II, 361 ۵۲/۸ Z ۲۵۷ ب B ۲۳۷ ب K ۶۰۷

5 رازق KZ : رزاق B ‖ 11 a عزت KB : رحمت Z ‖ b مه KZ : ماه B ‖ 14 غاشم KZ : — B ‖ 16 شنیع KZh : — BZ

و حرف نا شایست صادر شوذ واین اندیشه‌را هرگز بزبان نیاورده
اتّفاقا همان روز در سیران ، بحضرتِ آن سلالهٔ شیران مصادف شذه
فرموذ که هی قمرالدین! دوستان بر آنند که ما را ازین شهر رانند ، 3
چه اگر ما را رانند امیذست که باز بیائیم ، امّا کسانی‌را که ما برانیم
چنان عدم شوند که هرگز بوجود نیایند ؛ همان ساعت از اسب فروذ آمذه
سر نهاذ ومرید شذ و اسبی نیکو کشیذه از حدّ بیرون بندگیها نموذ 6

(۵۳/۸) همچنان معتبر صوفیٔ بوذ در توقات ، اوقات انکار
می‌نموذ وسجدهٔ یاران را طعنه می‌زذ واعتراضِ مقلّدانه می‌کرد ؛ روزی
بحضرتِ چلبی قُدّسَ سِرُّه آن بزرگ مقابل افتاذه از وهم چنان شذ 9
که گوئیا مقابلِ مقاتل افتاذ ؛ فرموذ که درویش ترا اصلا با ما نرسذ که
سجده‌کنی که آن سجدهٔ تو کفرِ محض است ؛ از آنک ما را همچون
خوذ بشر می‌بینی واز بشریت گذر نکردهٔ وبمقامِ ملَکیّت نرسیذهٔ وآن 12
نظرِ ابلیسِ پرتلبیس است

شعر (رمل)

تا تو می‌بینی عزیزان را بشر   دانک میراثِ بلیس است آن نظر 15

و ازآن انوار که در باطنِ فاطنِ شیخ است بی‌خبری، ازآنک خری ؛
امّا یارانِ ما را سجده ناکردن کفرست مطلق ؛ ازآنک پشت بنورِ حق

۵۳/۸ Z ۲۵۸ ب B ۲۳۷ آ K ۶۰۷ T, II, 371 ؛ H, II, 361

1 نا شایست KZh : — BZ || اندیشه را KZ : 'ندیشه B || 2 شیران KBZh : — Z || 3 که ما را ... رانند KZ : — B || ف که باز B : باز KZ || 7 نموذ KB : + الحکایه Z || 10 قدس KZ : + الله B || افتاذه KB : افتاذ Z || 11 اصلا KZ ~ با ما B || 17 کفرست مطلق KB : کفر مطلق است Z

15 تا تو ... آن نظر : MN ، ج ۱ ، ص ۳۹۶۲/۲۴۳ ؛ MA ، ص ۱۵/۱۰۲

کردن ومقلّدِ مذهبِ شیطان شذن کارِ کورانست وخطای عظیم وکارِ
کور آنست که چنان کنذ ، یارانِ ما از ازل تا ابد بندهٔ فرمانِ آن
3 امرند که أُسْجُدُوا آلآدَمَ فَسَجَدُوا (۳۲/۲) وَلَمْ يَسْتَكْبِرُوا
(٦۳/۱۷ ، ۱۱٥/۲۰) واین سجده در حقّ ایشان صذ هزار عطا ونجده
است ودر شانِ ابلیسان کفر وإباست وکسی که از آبای إباء منکران
6 بوذ از سُکر آن تکبرّ جز تقریعِ أبَا وَ اسْتَكْبَرَ (۳٤/۲) چیزی
نزایذ وبر ترقیعِ او جز توقیعِ وَكَانَ مِنَ آلْكَافِرِينَ (۲/ ۳٤)
ننویسند ؛ فی‌الحال آن درویشِ دلریش جامها را چاك زذه بنده
9 ومرید شذ واسترِ خوذ را پیش‌کشی کرده عذرها در خواست ورهیذ

(۸/ ٥٤) همچنان منقولست که پیوسته حضرتِ چلبی عارف از
نشأتِ صِغَر تا آوانِ کِبرَ قناع از حضرتِ مولانا می‌گشاذ واز عالمِ
12 بی نشانِ آن سلطان نشانها می‌داذ ودایما شهبازِ جانش پرواز کرده در
اوجِ آن عظمت پرواز می‌کرد ، مگر حضرتِ سلطان ولد از آن
انتساب وانتما وافتخارِ او از سرِ غیرت متغیّر می‌شذ وانفعال می‌نموذ که
15 عارف فرزندِ منست می بایذ که سخنانِ مرا بخواند واز من گویذ
وخوذ را بمن منسوب کنذ واز بیّناتِ ابیاتِ من بیان کنذ ؛ چه معنی که
دایم از معنیٔ مولانا می گویذ وبذآن سخنان مشغول می شوذ ؛ یاران
18 سر نهاذه هیچ نگفتند ؛ از ناگاه حضرتِ چلبی از در در آمذ وسر نهاذ
بمشافهه حضرتِ ولد فرموذ که عارف تو حضرتِ پذرم مولانا را کجا
دیذی وبصحبتِ او کی رسیذی که دایما ازو می‌لافی وازو می گوئی ؟

۸/٥٤ Z ۲٥۸ ب B ۲۳۸ آ K ٦۰۸ T, II, 373 ; H, II, 362

9 رهیذ KB : + الحکایه Z ‖ 16 ـ 17 که دایم KZ : — B

می‌خواهم که بعد ازین از من بگوئی؛ جواب فرموذ که مرا آنچنان
دیده که لایقِ دیدارِ مولانا باشذ هیچ نیست و از کجا باشذ و من
عظمتِ بی‌چونِ او چون توانم دیذن؟ امّا حضرتِ مولانا بنظرِ عنایت 3
مرا دیده است و دیده که بر دیدهٔ او تواند دیذن بخشیده، همانا که
حضرتِ ولد بشاشتِ عظیم نموذه بر دیده‌های مبارکش بوسها داذه
آفرینها کرد ودر کنار گرفته از دوشِ مبارکش برسمِ شکرانه خلعتی 6
نیکوش پوشانیذ

(٨ / ٥٥) همچنان منقولست که حضرتِ کرای بزرگ رضی الله
عنها حضرتِ چلبی عارف را عظیم دوست می‌داشت؛ وپیوسته برسرِ 9
زانو نشانده طعامهای صالح در خوردش می‌داذ ومی گفت که زهی
جانِ بزرگِ نازنین که این کوذک دارذ و بتواتر بوسیذی و در بغلِ
خوذ خوابانیذی 12

(٨ / ٥٦) همچنان حضرتِ ملکة الملکات ملکه خاتون بنت مولانا
قدّس الله سرّهما حضرتِ چلبی را در کنار گرفته روی بر رویش نهاذی
وگفتی که از عارف بوی مولانا می‌آیذ؛ چه اگر حق سبحانه وتعالی 15
نقابِ غیرت را از روی او بر گیرذ انوارِ جانِ او از قاف تا قاف
بگیرذ وعالم را منوّر گرداند؛ بغایت جانی روشن ودیده منوّر
می باید که نورِ عارف را در یابذ واو را ادراک کنذ ودر آن لباس 18
بنده ومریدِ او شوذ

٨/٥٥-٥٦ Z ٢٥٨ ب B ٢٢٨ K آ ٦٠٩ T, II, 374 ; H, II, 363

1 که مرا KZ : که B || 3 او چون KB : — Z || 6 مبارکش KZ : مبارك B || برسم شکرانه BZ : — K || 8 منقولست که KZ : — B || 12 خوابانیذی KB : + الحکایه Z || 19 شوذ KB : + الحکایه Z

(۸ / ۵۷) همچنان منقولست که چون خدمتِ فخرالدینِ لالا رحمه الله حضرتِ چلبی‌را بر دوش برگرفته دم بدم بحضرتِ چلبی حسام‌الدین
3 بردی استقبال کرده از دستِ لالا می‌ستذ وبر گردنِ مبارکْ برگرفته اندرونِ خانه می‌برد وبر سر وررویش بوسها می داذ ودستِ مبارکِ او را چندانکْ می بوسیذ چلبی عارف نیز دستِ اورا می بوسیذ وانواعِ
6 شرابات وحلواهای شکّری در خوردش می داذ ودر هر نوبتی که رفتی گوناگون جامهای نفیس ودستارچهای مصریش تکلّف کردی وگفتی: کاشکی حضرتِ ولد عارف را بمن می سپرد تا بجان ودل لالائی‌او
9 می‌کردم وتربیتِ اورا بجان ودل کما ینْبَغی بجا می‌آوردم ، امّا از طعنِ حسّاد احتراز نموذه غایبانه لالائی می‌کنم ودر تصرّفِ حالِ او می‌کوشم ؛ اومیذ وارم که انگشت نمای روحانیان گردذ وانوارِ جانِ
12 او عالم را فرا گیرذ ، چون انوارِ هفت ولی با اوست وعاقبت امامِ اقطاب شوذ

(۸ / ۵۸) همچنان اصحابِ کرام چنان روایت کردند که روزی
15 حضرتِ چلبی‌را با چلبی علاء‌الدینِ قیرشهری مناظرهٔ عظیم شذ ؛ علاء‌الدینِ خویشاوند می گفت که من نیز هم از نسلِ خذاوندگارم ، مرا چه معنی بیگانه می بینی وعدمِ التفات میکنی ومرا بهیچ نوع تمکینی نمی
18 نهی؟ وبسببِ گناهِ پذر ترکْ رعایتِ پسر کردن وجهی ندارذ وحضرتِ

۵۷/۸ - ۵۸ Z ۲۵۹ آ B ۲۳۸ آ K ۶۱۰
T, II, 375 ; H, II, 363

---

2 - 3 دم بدم . . . برگرفته KZ : — B ‖ 7 مصریش KZ : مصرش B ‖ 8 می‌سپرد KZ : می‌سپردی B ‖ 11 که KZ : — B ‖ 13 شوذ KB : + الحکایه Z ‖ 14 چنان KB : — Z

چلبی جواب فرموذ که تو بحضرتِ مولانا هیچ گونه تعلّق نداری وتو ازین خاندان حکمِ عضوِ مرده داری و شاخِ ترا ازآن درختِ بخت بریذه اند و تبرّا کرده ودر شانِ شما همان آیتِ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ (۱۱/٤٦) مُنزل شذه است 3

شعر (مجتث)

شراب داذ خذا مرمرا ترا سرکا 6
چو قسمت است چه جنگست مرمرا وترا

علاء الدین جواب داذ که توکیستی که بمن معرفت می گوئی و برمن ترجیح می‌جوئی؟ فرموذ که من شمشیرِ مولانا ام؛ علاء الدین گفت: نی‌شوم 9 شیری؛ فرموذ که نی، سوم شیرم؛ فی‌الحال مُلزَم شذ وگریزان بیرون رفت

(۸/ ۵۹) الحکایه : همچنان از کرامِ اصحاب چنان منقولست که حضرتِ چلبی‌را در شهرِ نکیده خلیفهٔ بوذ، مشهور ناصح الدینِ صبّاغ 12 گنمتندی و او مردی بوذ صاحب‌دل وصاحب قدم وساذه لوح وتمامتِ اکابر زاذگانِ آن شهررا شکارکرده بوذ؛ همانا که علما وسادات واکابرِ شهر از سرِ نفاق اتّفاق کرده در قصدِ إبطالِ حال وأبطالِ رجالِ 15 او می‌کوشیذند وبجدِّ تمام در قلعِ آنجماعت سعیها می‌نموذند وچون عنایتِ حق وهمّتِ شیخ معاونِ آن درویشان بوذ مرّةً بعد اُخری مخذول ومنکوب می‌شذند، مگر روزی بجمعهم بخانقاهِ سادات جمع آمذه 18

T, II, 377 ; H, II, 365 ۸/۵۹ Z ۲۵۹ آ B ۲۳۸ ب K ۱۱۱

1 جواب KB : — Z ‖ 6 b چو KZ : چه B ‖ 7 ـ 8 و برمن ... می جوئی KBZh : — Z ‖ 11 الحکایه Z : — KB

یکی‌را بطلبِ ناصح‌الدین فرستاذند تا با او در تحریمِ سماع بحث ومناظره
کرده اورا مُلْزَم کنند ، جمعیتِ اورا تفرقه دهند وتبرّا کنند ؛ همچنان
3 شیخ ناصح‌الدین که پهلوانِ طریقتِ حقیقت بوذ با جماعتی که داشت جمع
گشته بسوی طایفهٔ مناکر واعدا روانه شذند؛ مگر اورا قطمیر نام سگکی
بوذ بکمالِ حال رسیذه از عرفانِ کلبِ فتیانِ اصحابِ کهف میراث یافته درمیانِ
6 غلبهٔ مردم روان شذه چون بر درِ خانقاهِ سادات رسیذند ، دیذند که
تمامتِ اکابر در صفّهٔ بزرگ وصحنِ خانه مالامال گشته‌اند وسجّادهٔ شیخِ
خانقاه را درمیانه انداخته بقدرتِ باریٔ تعالی این قطمیر از میانهٔ خلق پیشتر
9 دویذه وبر بالای صفّه گذشته فی‌الحال بر سجّادهٔ شیخ بشاشیذه چندانی که
های و هوی کردند وبانگ زذند ممکن نشذ ؛ آهسته فروذ آمذ
وروانه شذ ؛ همانا که شیخ ناصح الدین شوری کرده گفت : ای
12 بزرگانِ دین ! این حرکت را نیز بذین سگِ مسکین ما تلقین کردیم
وبتعلیمِ ماست ؟ همگان شرمسار شذند ؛ همچنان شیخِ خانقاه سیّد
ناصرالدین گریان گشته عذرها خواست وبر حقیقتِ ظهورِ مولانا ایمان
15 آورده سماع واجتماعِ یاران را مسلّم داشت وتا آخرِ عهد در معاونت
ومعاضدتِ اصحاب بانواع مبالغها نموذ تا عاقبة‌الامر چنان شذ که چون
حضرتِ چلبی تشریفِ حضور ارزانی فرموذه قدرتها نموذ همگان محبّ
18 ومرید شذند واز اهلِ سماع واستماع گشته انتفاع یافتند

---

2 کرده BZ : بکرده K ‖ 3 داشت KZ : داشته B ‖ 8 ـ 9 خانقاه را ... فی الحال بر KZ : — B ‖ چندانی که KZ : چندانک B ‖ 12 مسکین Z : — KB ‖ 13 بتعلیم ماست Z : بتعلیمست KB ‖ 16 معاضدت KZ : معاوصدت (!) B ‖ 16 – 17 بانواع ... نموذ BZ : نموذه K ‖ 18 یافتند KB : + الحکایه Z

(٨/ ٦٠) همچنان منقولست که روزی خدمتِ زبدة الابدال
و الاحرار سیدی احمد کوچکِ خالدارِ رفاعی رَوَّحَ اللّٰه رُوحَهُ در شهرِ 3
اماسیّه بزیارتِ حضرتِ چلبی آمده بوذند؛ بعد ازآنک در مابینِ
ایشان لطایف ومعارف بی‌حدّ گفته شذ جماعتِ احمدیان در آمذند
کذوی زَفت در کف گرفته گویندگی سرآغاز کردند وبسماع در آمذند 6
شورها می‌کردند ودیوانگی می‌نموذند وسیدی احمد بطریقِ عذر فرموذ که
سلطانِ عارفان وعارفان را سلطان معذور دار که اغلب این دیوانگانِ
ما بآوای کذو سماع می‌کنند، حضرتِ چلبی فرموذ که بغایت خوبست 9
وکارِ درویشان همه محبوبست؛ امّا عجب حالیست، مریدانِ شما بکذوی
تهی می‌رقصند ویارانِ ما بکذوی پر سماع می‌زنند وازین سماع تا آن
سماع فرقیست عظیم؛ همانا که سیدی احمد اسبی نیکو وجامهٔ مصری 12
پیش‌کشی کرده ارادت آورد وهمچنان چلبی نیز آنچ پوشیده بوذ
بسیدی احمد پوشانیده یار و براذر گشتند وعشقبازیهای عجب که در میانهٔ
ایشان می‌رفت 15

(٨/ ٦١) همچنان منقولست که در ارزن الروم دخترِ گرجی
خاتون ملکهٔ جهان عین‌الحیات اَنَارَ اللّٰهُ بُرْهَانَها که از جملهٔ محبّانِ
محبوب بوذ، مگر روزی حضرتِ چلبی را بسرای خوذ دعوت کرده بوذ 18

٨/٦٠-٦١ Z ب ٢٥٩-٢٦٠ | B آ ٢٣٩ K ٦١٢-٦١٣ T, II, 378-9 ; H, II, 366

1 منقولست که KB : — Z || 2 والاحرار KZ : — B || خالدار Z : — KB || 3 بوذند KZ : بود B || 6 می‌کردند KZ : می‌کرد B || 7 عارفان را BZ : عارفان K || 8 می‌کنند BZ : + و K || 9 عجب . . . مریدان Z : عجب حالیست وغریبست یاران K مریدان B || 10 ویاران KZ : — B || 11 عظیم KB : — Z || اسبی BZ : اسب K || 12 پیش‌کشی KZ : پیش کش B || 17 بوذ KZ : — B

وخدمتِ مولانا صلاح الدینِ ادیب واکابرِ یارانِ عجیب مصحوبِ
حضرتش حاضر بوذند؛ همانا که مذکوره از حضرتِ چلبی کیفیّتِ
3 احوالِ سلطان ولد واجتماعِ اصحابِ تربه ویارانِ مدرسه را باز پرسیذن
گرفت و یگان یگان استفسار می‌کرد؛ مگر خدمتِ مولانا صلاح‌الدین
بطریقِ ترجمانی بشرحِ چگونگیٔ حالاتِ یاران شروع کرده بیان کرد؛
6 بانوی جهان عین‌الحیات فرموذ که آنچ خدمتِ مولوی می‌فرمایذ
همچنانست و صذ چندانست؛ امّا این جوان زبان ندارذ که سخن
گویذ؛ من می‌خواهم که از دهانِ مبارکِ او بشنوم؛ حضرتِ چلبی
9 درحال جواب فرموذ که عارفان سخن را در خلوت گویند؛ اومیذ است که
گفته آیذ، همانا که عین‌الحیات را ازآن معنی عین‌الحیاتی در درون
جوشان گشته آتشِ محبّتِ عارفی در ضمیرش مشتعل شذ وبصذ
12 جان ودل ربوذهٔ هوای او گشت وسالها درآن سودا بوذ، عاقبت
سر در سرِ آن سودا کرده این می‌گفت

شعر (هزج)

15 خوش است اندر سرِ دیوانه سودا بشرطِ آنک سودای تو باشذ

وچندانی بندگیها نموذ که در بیان آیذ؟

(۸ / ۶۲) الحکایه: همچنان ازکبارِ اصحاب منقولست که حضرتِ
18 چلبی عارف عَظَّمَ اللهُ ذِکْرَهُ در شهرِ علائیه بغایت رنجور شذه بوذ

۶۲/۸ Z ۲۶۰ آ – ب B ۲۳۹ ب K ۶۱٤
T, II, 381; H, II, 367

---

2 بوذند KZ : — B || 5 کرد KZ : می‌کرد B || 10 الحیات را KZ : الحیات B || ازآن ... الحیاتی KZ : — B || 11 مشتعل KB : مشتغل Z || 16 چندانی BZ : چندان K ||
18 علائیه BZ : علانیه K

و آن رنج دراز کشیذه ، چنانک اصحاب از حیاتِ او اومیذ بریذه بوذند
وشب و روز زاری کنان از حضرتِ خداوندگار استدعای صحّتِ او
می‌کردند : مگر روزی ناگاه سواری تُرک از برابرِ چلبی باستعجال 3
می‌گذشت ؛ فرموذ که ای رنج بس باشذ ، هنگامِ سفرست ، برو
و بر آن سوار پیچ ! در حال سوار از اسب فروذ افتاذ و در گلیم کرده
بخانه اش بردند ؛ بعد از سوم روز آن مسلمان نقل کرد وحضرتِ 6
چلبی را صحّتِ کلّی روی نموذ ؛ حامداً لله ومتوکّلاً علی الله بجانبِ
انطالیه روانه شذ

(۶۳/۸) الحکایه : همچنان منقولست که حضرتِ چلبی در تربهٔ مقدّس 9
رنجورِ عظیم شذه بوذ وچند ماهی صاحب فراش گشته تمامتِ اطبّا در
معالجتِ آن مرض قاصر وعاجز ماندند وجمیعِ محبّان ازآن حال مجروح
روح وخسته دل بوذند وحضرتِ ولد پیوسته بعیادت آمذه اضطرار 12
واضطرابِ عظیم می‌نموذ وهیچ گونه قراری نداشت ؛ مگر روزی
ملکُ الاصحاب چلبی جلال الدین ولدِ اسفهسالار رحمه الله با اصحابِ خوذ
بعیادت آمذه بوذند ؛ فرموذ که ازین مرضِ مبرم قوی ملول شذم ، 15
میخواهم که یکی از یاران این را قبول کنذ تا من روزی چند بیاسایم ؛
همانا که چلبی جلال الدین از سرِ اخلاص ویقین التزام نموذ که من
بنده قبول کردم تا حضرتِ چلبی برخیزذ ؛ همانساعت مزاجِ آن عزیز 18
منحرف گشته یکماه تمام فرو خفت وحضرتِ چلبی از جامه‌خواب

۶۳/۸ Z ۲۶۰ ب B ۲۳۹ ب K ۶۱۴ T, II 381; H, II, 367

1 اومیذ KZ : امید B || 5 سوار KZ : سواره B || 9 الحکایه Z : — KB || 11 ماندند Z : مانده KB || 12 ـ 13 اضطرار و KB : — Z || 16 این را KZ : — B || 18 آن KZ : این B

برخاست و روان شذ و همچنان تمامتِ اصحاب بکرّات بعیادتِ چلبی
جلال الدین می رفتند و اکابرِ شهر تردّد می نموذند و حضرتِ چلبی اصلا
3 یک روز مذکور را بیاذ نیاورد و عیادت نفرموذ؛ خدمتِ جلال الدین
ولدِ مدرّس چلبی شمس‌الدین را قاصد فرستاذه لطیفهٔ گفت که مرا رنجور
کردی و حمّالِ عارضهٔ جمالِ خوذ گردانیذی و فارغ گشته بعیادت
6 نیز نمی آئی حسبةً لله تعالی حسنهٔ بکن، برخیز و بیا و بر سرِ بالینِ این
بندهٔ مسکین بنشین تا علّتِ این علّت از من زایل گردذ و صحّتِ زایل
حاصل شوذ و این بیت را گفت

9 شعر (رمل)

توشفائی چو بیائی خوش وره بنمائی سپهِ رنج بگریزند و نمایند قفا

همانا که بر خاست و بعیادتِ آن بزرگِ دین رفته ساعتی بر بالینش
12 بنشست و فرموذ که شمارا نیز تمامست؛ آن بوذ که شفای عاجل یافته سوم
روز بحمّام رفته بزیارتِ حضرت مشرّف گشت

(٦٤/٨) همچنان منقولست که یکی از اکابرِ زمان در حقِّ چلبی صاحب
15 انکار بوذ و دایما اعتراض می نموذ و بعلّتِ اغراضِ شوم اعراض می کرد که
این حرکاتِ رندانه و اباحت ولا اُبالیٔ نیکو نیست و درین بساط، غیر از سرِ
انبساط، پا درازکردن نامبارکست؛ از ناگاه در مجمعی مقابلِ حضرتِ چلبی
18 افتاذه در اثنای سخن فرموذ که درویشی پیوسته در میانِ چهار سوی بازار
پایها درازکردی و بفراغتِ تمام بخفتی؛ همچنان عارفی بر وی بگذشت و برو
راه بریذ که چگونه درویشی که پایها درازکردهٔ و بی خبرانه درخوابِ

T, II, 383 ; H, II, 368   ٦٤/٨ Z ٢١٤ ب B ٢٤٠ آ K ٦١٥

1 تمامت KZ : — B || 2 تردد BZ : تودد K || 9 a وره KB : رو Z || 15 غیر KB : غبر Z || 16 افتاذه BZ : افتاد K || 18 بکذشت BZ : کذشت K

غفلت رفته؛ گفت از آنک دستها را از فصولِ فضول کوتاه کرده ام و از غرورِ دنیای غَرور فارغ گشته ام و از هواهای نفسانی گذشته وگفت : 3

شعر (رمل)

دست و دل از کارِ دنیا چونک کوتاه کرده ام
پا درازی زآن کنم با کامِ دل ای کامران 6

همانا که از طاعنِ طاغی استغفار کرده بصدقِ تمام مریدِ مخلص شد

(۸ / ۶۵) الحکایه: همچنان نقلهٔ اخبار روایت چنان کردند که در شهرِ قونیه خاتونی بوذ بغایت جمیله و در جمال و کمال آیتِ روزگارِ خوذ بوذ 9 واورا مشهور دخترِ اَوْرَیا گفتندی و یسارِ بسیار داشت؛ از ناگاه ربودهٔ حضرتِ عارف گشته لیلاً و نهاراً بی‌قرار شذ و ترکِ خانمانِ خوذ کرده ملازمِ حضرتش می‌بوذ واوقات چون چنگ را درچنگِ خوذ گرفتی 12 جنگ از میانِ اضداد برخاستی وسوختگانِ راه را جگرِ گرم خشک گشتی وهرچه داشت از اجناس و نقود وعقار و ضیاع همه را در هوای آن حضرت در باخته برای هوسِ وصلِ او می‌سوخت ومدّتِ مدید درآن حسرت 15 می‌ساخت؛ مگر روزی از مذکوره حرکتی نا موزون و شیوهٔ شنیع صادر

T, II, 383; H, II, 365 ۸/ ۶۵ Z ۲۶۱ آ B ۲۴۰ آ K ۶۱۶

1 فضول KZ : — B ‖ 2 دنیای غرور KBZh : — Z ‖ 4 شعر KZ : — B ‖ 5 کوتاه KZ : کوته B ‖ 6 زان KZ : بران B ‖ 7 شذ KZ : + واللّه B ‖ 15 باخته BZ : باخت K

گشته درونِ مبارکِ چلبی از وی رنجیذ؛ همان بوذ که آن شب ازکنارِ
دستارِ مبارکِ خوذ مقدارِ چشم‌بندی دریذه بوی داذ؛ آن خاتون
3 گفت: چه می‌فرمائی چه کنم؟ فرموذ که می‌بایذ مردن؛ لابها کرد
وبسی مسکنت نموذ، ممکن نشذ؛ دوم شب غلامانش فرصت یافته
اورا شهید کردند وآن شاش پاره‌را همچنان بر روی او نقاب بسته بوذند
6 وبذآن دفنش کردند الی رحمة الله تعالی وآن روز از سرِ سوز
حضرتِ چلبیٔ پیروز همین رباعی‌را گفت:

شعر (رباعی)

9 هر کُرته که دستِ صبر چالاکش کرد
از ماتمِ او پنجهٔ غم چاکش کرد
دی روی وی آبِ روی آتش می‌برد
12 امروز کنون باذِ اجل خاکش کرد

و قربِ چهل روز عزای او داشته رحمتها فرموذ وگفت:

شعر (رباعی)

15 غافل منشین که این زمانیست عزیز
هر دم که بر آیذ از تو جانیست عزیز

1 رنجیذ BZ : رنجیذه K || 4 بسی KZ : روشی B || دوم KZ : دو B || 5 او KZ : همچنان B || 13 او داشته BZ : او را گرفته K || 15 این KZ : آن B

عمری که بیامذ وبخواهذ رفتن ضایع مکنش که میهمانیست عزیز

وباز این رباعی را گفت :

3 شعر (رباعی)

بر درگهِ او تنگ مجالیست جهان انموذجِ حالی و محالیست جهان

بیداری کس درین جهان ممکن نیست دریاب که خوابی وخیالیست جهان

6 (۸ / ۶۶) همچنان ولیة الله فی الارض کریمه خاتون بنت شیخ محمّد خادم رَحِمَهُمَا اللّهُ چنان حکایت کرد که شخصی اخی پولاذ نام از ولایتِ اوج مسافرِ حضرتِ تربه شذه بوذ؛ میخواست که چراغ

9 واجازت ستذه در ولایتِ ولدِ آیدین مقام سازذ وآئینِ سماع پیذا کنذ، مگر روزی در بندگیِ حضرتِ عارف گستاخی کرده بی ادبانه سخنی گفت وازو حضرتِ چلبی رنجیذه هیچ نفرموذ؛ همانا که آن شخص

12 علی الصباح بحضرتِ تربهٔ مبارک در آمذه من بیچاره در روضهٔ حضرتِ چلبی حسام الدین مراقب نشسته بوذم؛ دیذم که آن درویش بی سر طوافِ تربه می کرد؛ همچنان بیرون آمذ وبطرفِ شهر روانه

15 شذ؛ همانساعت شحنهٔ شهر بر درِ سوق الخیل بذو رسیذه درحال کشتندش؛ دیذم که حضرتِ چلبی بتربهٔ مقدّس در آمذه بمن می گویذ که آن شخص را که صباح بی سر دیذه بوذی همین دم بی سر

18 شذ وبا من هنوز در حکایت بوذ که خبر رسیذ که قرمانیان اخی پولاذ را شهید کردند

T, II, 385; H, II, 370 ۸/۶۶ Z ۲۶۱ ب B ۲٤۰ ب K ۶۱۷

1 b مکنش KZ : مکنیش B || 5 b خوابی وخیالیست KZ : خوبیٔ خالیست B || 6 ستذه KZ : — B || 13 حضرت KB : — Z || 15 بذو رسیذه KZ : — B

شعر (رمل)

پیشِ مردان با ادب باش ای پسر   پا منه گستاخ ورنی رفت سر

3 اشارت فرموذه دفنش کردند

(٦٧ / ٨) الحکایه : همچنان بندهٔ خاکی روزی در بندگیٔ چلبی بر درِ تربهٔ مقدّس با جمعِ یاران ایستاذه بوذیم ؛ از ناگاه درویشی
6 صوفی شکل بزیارتِ تربه آمذ ؛ حضرتِ چلبی ازو پرسید که از کجائی واز کجا می آئی؟ گفت : از ملکِ شام ، بعشقِ مولانای روم آمذم تا برخاکِ او روم را مالیذه زیارتِ اورا در یابم
9 وچندین سال در قدسِ مبارک مجاور بوذم وخدمت حضرتِ خلیل‌الرحمن می کردم ودر عظمتِ آن دیار ورغباتِ آن مزار از حدّ بیرون گفتار گفت ؛ همانا که مجموعِ اصحاب در آن باب بابها خواندند ودر اشتیاقِ
12 آن ولایت شغفی عظیم نموذند ؛ علیها آن شب درویش را بجماعتخانه برده مهمانی کردند ؛ در ضمیرِ بندهٔ فقیر خیالِ مقامِ خلیل الرحمن صلواتُ اللهِ عَلَیْهِ وسَلامُهُ نه چنان حقیقتی بست وتشوّقِ آن دیار
15 غالب شذ که توان گفت ؛ همان شب بندهٔ مخلص درخواب می بینم که در حظیرهٔ تربه را جماعتی می کوبند ومجالِ درآمذن می خواهند ؛ بادبِ تمام بنده در را می گشایم می بینم که چهار جوانِ گبز تابوتی را
18 بر دوش گرفته در می آیند ومن بنده پیش پیش می روم ودرِ

٦٧/٨ Z ٢٦١ ب B ٢٤٠ ب K ٦١٨   T, II, 386; H, II, 371

4 الحکایه Z : — KB ‖ 6 شکل KZ : — B ‖ که KZ : -- B ‖
12 بجماعتخانه BZ : درجماعتخانه K ‖ 13 الرحمن Z : —KB ‖ 14 حقیقتی KZ : حقیقی B ‖
13 آن دیار Z : آن چنان K — B ‖ 15 می بینم BZ : دیدم ‖ 16 در آمذن Z : در در آمدن KB

روضه را گشاذه آن تابوت‌را بر سرِ نردبانِ تربه می‌نهند و ازآن چهار
یکی بامامت پیش می‌روذ تا نمازِ جنازه کنذ؛ بنده ازیشان سؤال
می‌کنم که این تابوت ازآنِ کیست؟ می‌گویند ازآنِ ابراهیمِ خلیل‌است؛ 3
همانا که از حضرتِ جلیل اشارت آمذ که اورا درین حضرت دفن کنیم؛
چون از نمازفارغ می‌شویم مذکوررا درزیرِ رحلِ مثنوی، دفن می‌کنند
و بیرون می‌آیند و این بندهٔ بیچاره ازآن هیبت بیذار گشته نعره‌ها می‌زنم 6
و شورها می‌کنم و وضو ساخته در حضرتِ تربه بنماز و نیاز مشغول
می‌شوم؛ همچنان نمازِ صبح را گزارده بعد از تلاوتِ مثنویٔ معنوی
بیرون می‌آیم تا بدستبوس و سجدهٔ عاشقانهٔ چلبی مشرّف شوم، ازدور 9
بانگ می‌زندکه هی خواجه عطّار! ابراهیمِ خلیلت را دیذی که کجا
نهاذند؟ تا معلوم کنی که تمامتِ ارواحِ پاک از زیارت و آمذ شذِ این
حضرت خالی نیستند وتردّدِ غیبیان لا ینْقَطِع است؛ چنانک فرموذ 12

شعر (هزج)

هر روزِ من آذینه وین خطبهٔ من دایم
وین منبرِ من عالی مقصورهٔ من مردی 15

چون پایهٔ این منبر خالی شوذ از مردم
ارواح و ملك آرند ازغیب ره آوردی

فی الحال بندهٔ مخلص سر نهاذه مستغفر گشتم تا از خدمتِ آن حضرت 18

---

1 روضه را KB : روضه Z || چهار KB : — Z || 3 این KZ : آن B ||
4 آمذ که KB : آمذ Z || 8 صبح را KB : صبح Z || 10 کجا KZ : + دفن B ||
14 من دایم KZ : دایم B || 16 منبر KZ : مردم (!) B || 17 و KZ : — B

اندیشهٔ غیبت نکنم و توفیقِ آن صحبت را از عنایتِ ایشان دانسته شاکرِ
نعم و ذاکرِ آن کرم باشم إنْ شاء اللهُ تعالی ؛ چنانک فرموذ

3 شعر (رمل)

چون بیابی صحبتِ صدّیق را پس غنیمت دار آن توفیق را
ورکسی را ره شوذ گو سر فشان کآن بوذ از رحمت واز جذبشان

6 (۸ / ۶۸) الحکایه : همچنان منقولست که روزی دانشمندی متبحّر
در صحبتِ چلبی نشسته بوذ وحرکاتِ ظاهر وظرایفِ لطایفِ اورا
مشاهده می‌کرد وحیرت می‌نموذ ؛ همانا که در ضمیرِ او گذشته باشذ
9 که عجبا کرامتِ باطنِ فاطنِ او چون باشذ؟ درحال چلبی فرموذ که
یارا ! من همچنان که هستم همه کرامتم ، چه کرامت می جوئی؟
نشنیذهٔ که أبُو حَنِیفَةَ فِقْهٌ کُلُّهُ والعارِفُ کُلُّهُ کَراماتٌ لا
12 تُحْصَی کَثِیرةً ؛ همانساعت سر نهاذه از سرِ اخلاص از سرّ عارف
واقف گشته مریدِ مخلص شذ

(۸ / ۶۹) الحکایه : همچنان بندهٔ مخلص نقل می کنند که شبی
15 ملک الامرا مبارز الدین چلبی محمد بگ ولدِ اشرف در بگشهری
حضرتِ چلبی را بمهمانی دعوت کرده بوذ واز حدّ بیرون نیاز واعتقاد

۸/۶۸ - ۶۹ Z ۲۶۲ آب B ۲۴۱ آب K ۶۱۹-۶۲۰ T, II, 389; H, II, 372-3

---

1 ایشان KZ : — B ‖ 4 b دار KB : دان Z ‖ 9 درحال Z : فی الحال KB ‖ 11 فقه Z : فقیه KB ‖ 14 الحکایه Z : — KB ‖ 15 مبارزالدین KZ ~ چلبی محمد بک B ‖ 16 نیاز KZ : — B

---

5 ورکسی را . . . جذبشان : MN ، ج ۴ ، ص ۳۲۰ / ۸۱۲ ؛ MA ، ص ۳۴۲ / ۲۹

نموذه بانواع بندگیها کرد ؛ همانا که فرزندِ خوذ سلیمانشاه را از
سرای خوذ خوانده بحضرتِ چلبی پیش‌کشی کرده مرید ساخت ؛ چلبی
کمری نادر در میانِ سلیمانشاه بسته روانه کردند ، چلبی محمد بگک سر 3
نهاذه از کیفیّتِ عاقبتِ حال ومالِ آن فرزند سؤال کرده ، فرموذ که
بعد از شما خرابئ این ولایت و تفرقهٔ جمعیتِ این جماعت در قدمِ او
خواهذ بوذن ؛ وعاقبة الامر اورا درین دریاچه انداخته نیست کنند ؛ 6
پذرِ بیچاره گریان گشته تمامتِ حاضران گریستند ؛ فرموذ که
دریغا این پسرِ خیره سر اصلا در سر اقبالی ندارذ وهیچ نوع سری
و سَرْوَری را لایق نیست 9

شعر (رمل)

ای بسا مهتر بَچه کز شور و شر شذ زفعلِ زشتِ خوذ ننگِ پذر

همچنان شذ که فرموذه بوذ ودر ایّامِ دولتِ تمورتاش بگشهری را 12
فتح کرده شهر را تاراج کردند وبعد از چند روز در همان دریاچه
سلیمانشاه را تاسانیذند وآن مملکت یباب شذ

(۸ / ۷۰) همچنان در زمانِ قرمان که شهرِ قونیه در دستِ ایشان بوذ 15
وبسببِ آنک حضرتِ چلبی خواهانِ لشکرِ مغول بوذ آنجماعت ملول
می شذند ودم بدم اعتراض می کردند که ما را که همسایه ایم ومحبّانِ
حضرت نمی خواهی ومغولِ بیگانه را البتّه خواهانی ؛ جواب می فرموذ که 18

T, II, 390 ; H, II, 373 ۸/۷۰ Z ۲۶۲ ب B ۲٤۱ ب K ۶۲۰

2 کرده KB : کرد Z || 4 کرده Z : کرد KB || 5 این KZ : آن B || این KZ : آن B || 9 سروری را BZ : سروری K || 12 تاش KZ : — B || 17 ما را که KZ : ما را B

11 ای بسا ... پذر : MN ، ج ٦ ، ص ٢٨٦/٢٨٥ ؛ MA ، ص ٥/٥٥٧

ما درویشانیم نظرِ ما بارادتِ حقّ است تا کرا خواهذ و مملکتِ خوذ را
بکه تفویض کند ما بجانبِ اوئیم و اورا می‌خواهیم

3 شعر (رمل)

چون قضای حق رضای بنده شذ   حکمِ اورا بندهٔ خواهنده شذ

والحالة هذه حق تعالی شما را نمی‌خواهذ وخواهانِ لشکرِ مغولست
6 ومملکت‌را از دستِ سلجوقیان بستذه بچنگیز خانیان سپرد وَٱللّٰهُ يُؤْتِي
مُلْكَهُ مَنْ يَشَاءُ (۲/۲٤۸)؛ ما نیز همان می خواهیم که حق می‌خواهذ
و اولادِ قرمان مع هذا که محبٌّ مخلص و مرید بوذند می‌رنجیذند و از
9 حضرتِ چلبی احتیاط می‌کردند و درین مدّت قلعهٔ قونیه‌را بشخصی
أعْوَر قلچی بهاذر نام سپرده بوذند وآن دُزدِ دار را دِزدار کرده
با مقدارِ صذ سپاهیٔ ترکِ بی حِفاظ محافظتِ قلعه می‌کردند؛ اتّفاق
12 چنان افتاذ که روزی حضرتِ چلبی با جماعتِ اصحاب از درِ قلعهٔ
دروازهٔ ساطان می‌گذشتند؛ بهاذرِ سگ نژاذ برسیذه فرموذ که
یاران را رنجانیذند و بر کفلِ اسبِ چلبی هم تازیانهٔ فرو کوفتند؛ بطرفِ
15 مدرسهٔ مبارکْ مراجعت نموذه نه چنان منفعل و منقبض شذ که در
بیان آیذ؛ بعد از ساعتی بهاذر را قولنجِ ناف ظاهر گشته برسرِ خاکْ
می‌غلطیذ و فریاذها می‌کرد؛ چندانکْ معجون و تریاق می‌داذند، آن
18 وجع ساکن نمی شذ؛ بعد از سوم روز در آن سوز وفروز که بوذ

5 مغول KB : مغل Z ‖ 9 درین KB : درآن Z ‖ 10 آن ذرد دار را K : دزد آن دارر‌ا B دزدار را Z ‖ 17 غلطیذ KB : غلتیذ Z ‖ می‌کرد BZ : کرد K

4 چون . . . خواهنده شذ : MN ، ج ۲ ، ص ۱۰۹ / ۱۹۰٦ ؛ MA ، ص ۲٤۳ / ۱۰

وری در باطنِ کافرِ او ظاهر گشته تمامتِ تنِ ناپاکِ بی باکِ او
آماسیدن گرفت؛ بسی فریاذ و افغانها کرده از حضرتِ چلبی مدد
و امان خواست، ممکن نشذ؛ همچنان آن کَلته دون را بر گردون 3
نهاذه بشهرِ لارنده می‌بردند در نیمهٔ راه آهی بکرد و طرقیذ وجانِ
بی ایمان بجهنّم سپرد و ازآن جماعت یکی نماند

(۸ / ۷۱) همچنان بندهٔ خاکی نقل می‌کنذ که روزی یارِ عزیز 6
جلال الدینِ کَنکری را رحمه اللّهُ اشارت کرد که تا جهتِ شاه زاذگان
از بزّازان بطانهٔ نیکو بخرذ و مبلغِ بیست عدد بدستِ مذکور داذه؛
چون بطانه را آورد، فرموذ که بچند خریذی؟ فرموذ که بیست ودو 9
می‌خواستند و دو عدد را بخشیذه، بیست عدد داذم، امّا جامهٔ نیکوست؛
فرموذ که دروغ می‌گوئی بهرْده عدد خریذهٔ وآنک دو عدد در دستار
کردهٔ؛ ازغایتِ شرمساری بیست عددِ دیگر شکرانه داذه توبهٔ نصوح 12
کرد تا بعد الیوم دیگر بی ادبی نکنذ؛ حضرتِ چلبی فرموذ که اگر
چنانک بینائی از کوری چیزی برَذ بس عجب کاری نیست، امّا این که
کوری از پیشِ بینائی چیزی برذ بوالعجب کاریست 15

شعر (رمل)

حق همی بینذ ولی ستّار خوست   چونک از حد بگذری قهّار اوست

T, II, 392 ; H, II, 375   ۷۱/۸ Z ۲٦۳ ب B ۲٤۲ آ K ٦۲۲

7 که تا KB : تا Z || 9 فرموذ که B : کفت K — Z || 12 دیکر KZ : — B ||
13 دیکر KZ : — B || که KZ : — B || چنانک KB : چنان Z || 17 a خوست K :
خواست BZ || b بکذری KB : بکذرد Z || قهار KB : غماز Z

17 حق همی . . . قهار اوست : MN، ج ٦ ، ص ۳٦۹ / ۱٦۹۵ ؛ MA ،
ص ۵۹۳ / ۲

(۸ / ۷۲) الحکایه : همچنان خدمتِ خاتونِ آخرت ولیهٔ الله فی الارض ، عالمهٔ عارفهٔ خوش لقای قونوی رحمهما الله که در شهرِ توقات خلیفه بوذ و اکابرِ آن نواحی مریدِ او بوذند چنان روایت کرد که خدمتِ یارِ ربّانی ملک الفضلا ، قدوة المفسّرین ناصرالدینِ واعظ ولدِ مولانا رکن الدینِ ارموی الولدی القونوی مدّتی در توقات مسافرِ من شذه بوذ و از لطافتِ تذکیر و تقریرِ خوذ اهالیٔ شهر را ربوذهٔ خویش کرده ، همانا که روزی در حقّ چلبی عارف چیزکی گفت و من معارضه کرده او را قوی رنجانیذم ؛ فی الحال از سرِ انفعال برخاست و از توقات بنکیسار سفر کرده همان جمعهٔ اول زخم خورده رنجور باز آمذ و تمامتِ اکابر و اصحاب بعیادتِ واعظ جمع آمذه بوذند تا سببِ رنجوریٔ او را در یابند و تشخیصِ مرض کرده مداوات کنند ؛ فرموذ که چون بنکیسار رسیذم و روزِ جمعهٔ اوّل بر بالای منبر برآمذه در وعظ گرم شذه بوذم و از خلق غریوی برخاسته بوذ ؛ دیذم که حضرتِ چلبی عارف بر اسبی کُمیت سوار گشته نیزهٔ در دست گرفته از درِ مسجد در آمذ و تا پیشِ منبر بر آمذه مرا بذآن نیزه بر پهلوی چپ یکبار بزذ و نا پدیذ شذ و من دم بسته گشته چنان جریح و خسته از منبر فروذ افتاذم و بی‌خوذ گشتم ؛ همانا که جماعت مرا برگرفته بخانه آوردند ازآن هیبت مجروح روح گشته رنجور شذم و بهرحالی که بوذِ

۷۲/۸ Z ۲۶۳ ب B ۲٤۲ آ K ۶۲۲ T, II, 392 ؛ H, II, 375

1 الحکایه KZ : — B || خدمت Z : — KB || 2 قونوی KZ : — B || در KB : — Z || 3 بوذند KZ : بود B || 6 من KZ : — B || بوذ KZ : — B || 6-7 شهر را ربوذهٔ KZ : شهر ربوذ B || 8 اورا KB : او Z || 16 ونا پدیذ شذ KZ : — B || گشته KZ : — B || 17 برگرفته KZ : درکرفته B

خوذ را بخدمتِ یاران انداختم؛ بعد الیوم همگان گواه باشید که من
بیچاره بندهٔ مخلص و مریدِ خالصِ چلبی گشتم و ایمان آوردم؛ امید
است که بعنایتِ آن سلطان بایمان روم و صادق میرم؛ همچنان وصیّت 3
میکنم که چون حضرتِ چلبی بمبارکی بتوقات وصول یابذ سجدهٔ من
بیچارهٔ غریب را عرضه دارید، مگر که مرحمتی فرمایذ؛ بعد از سوم
روز بجوارِ حق پیوسته روزِ چهلمِ مذکور حضرتِ چلبی از سیواس 6
بتوقات تشریف داذه فرموذ که بیچاره ناصرالدینِ واعظِ ما عجب
رفت؛ خوش لقا گفت: سر نهاذم و گریستم که عجبا حالِ آن بیچاره
چونست؟ فرموذ که از کمانش رهانیذم، بر سرِ منبر لله الحمد آسوذه 9
وغریقِ رحمتِ حق شذ و از حریقِ زحمت رهیذ؛ یاران سر نهاذند وشکرها
کردند؛ همچنان علی الصباح با جمیعِ اصحاب بزیارتِ آن بزرگ رفته
تجدیدِ عنایتِ بی تحدید فرموذ وگفت: 12

شعر (رمل)

چون عنایات بوذ جانرا پناه کی بوذ اورا خطر ازخوفِ راه
بعد ازین جان و دل و درگاهِ دوست بعد ازین دستِ من ودامانِ شاه 15

قَدَّسَ اللهُ سِرَّ اُصْحابِهِ آلکِرام، کما قُدِّسَ سِرُّهُ بِسِرِّ
رَبِّهِ السَّلام

1 خوذ را KZ : — B || 1-2 که من بیچاره K : من بیچاره Z — B || 3 و صادق
میرم KZ : — B || 4 من BZ : — K || 5 سوم KZ : سیوم B || 7 که KZ : +
این B || ما KZ : — B || 8 رفت KZ : رفته B || آن KZ : این B || 9-12 فرموذ
که . . . بی تحدید KZ : — B || 14a عنایات KZ : عنایت B

(۸/۷۳) الحکایه : همچنان بنده ضعیف صاحب تألیف أعانَهُ اللهُ تعالی روایت میکنند که روزی حضرتِ چلبی در بنده خانهٔ خوذ آمذه
3 بوذ و جماعتِ اصحابِ کرام درآن حضور حاضر شذه و خدمتِ سیّد الاخوان حسام الدین ولدِ آئنه‌دارِ قونوی که شیّادِ نادر وشاعر بوذ غزلیات خوانده ذوقها کردند و حضرتِ چلبی عنایتها می‌فرموذ وقدرتها
6 می‌نموذ ؛ همانا که از ناگاه حسام سرآغاذ کرد که هی افلاکی! من ترا خواهم کشتن ؛ بنده جواب داذم که مگر بوَلایت؟ گفت : نی بلک بصورت ؛ حضرتِ چلبی فرموذ که حالیا درین روزها تو می میری
9 در غمِ خوذ باش ؛ رنجیذه برخاست و بسوی بگشهری رفته رنجور باقشهر آمذ و در حالتِ عجب رحلت نموذ ؛ از حدّ بیرون تأسّف نموذه ترحّم فرموذ ، رو بیاران کرد و گفت : در نظرِ مردانِ خذا گستاخی
12 کردن و بی ادبانه سخن راندن وخامتِ عظیم دارذ و نا مبارکست ودر صحبتِ عارفانِ بینا خاموش بوذن و فروتنی نموذن از جملهٔ واجباتست و این بیت را گفت :

15 شعر (رمل)

هرکه او در پیشِ این شیرِ ژیان بی ادب چون گرگ بگشایذ دهان

۸/۷۳ Z ۲۶۳ ب B ۲٤۲ ب K ٦۲٤ T, II, 394 ; H, II, 377

---

1 الحکایه Z : — KB || همچنان KZ : منقولست که B || 3 بوذ KZ : — B || 3 - 5 وخدمت . . . خوانده BZ : — K || 4 وشاعر Z : ویار شاعر B || 6 - 8 هی افلاکی . . . فرموذ که KZ : — B || 9 بگشهری KZ : بکشهر B || 13 نموذن BZ : کردن K || 16 a این KZ : آن B

---

16 - ص ۹۳۱/۲ هرکه . . . دلیر : MN ، ج ۱ ، ص ۱۹۳ / ۳۱۳۲ - ۳۱۳٤ ؛ MA ، ص ۸۳ / ۵ - ٦

همچو گرگک آن شیر بر درّاندش فَانْتَقَمْنَا مِنْهُمْ بر خواندش
زخم یابد همچو گرگک از دستِ شیر پیشِ شیر ابله بوذ کو شذ دلیر

(۸/۷٤) الحکایه : همچنان بندهٔ خاکی که حاکیٔ این حکایتست 3
روایت می‌کند که در بندگیٔ حضرتِ چلبی عَظَّمَ اللّٰهُ ذِکرَهُ از قیصریه
بیرون آمده بسیواس می‌رفتیم ؛ همانا که خدمتِ مولانا عماد الدین قاضیٔ
اماسیّه وسعد الدینِ خطیبِ سیواسی و براذرش مجد الدینِ حافظ وجماعتِ 6
اکابرِ ملازمِ حضرتش می‌رفتند و بر سرِ اسب حضرتِ چلبی بخواب
رفته بوذ ؛ شخصی خبر داذ که پدرِ این بنده در سرای اُوزْبَکْ
خان وفات یافته است ، ازو اسبابِ بسیار مانده و ترا موقوف داشته 9
منتظرِ فرزندش می‌باشند ؛ چه او مردی بوذ بزرگ ومذکّرِ یگانه ؛
علیها گریان گشته این بیچاره بغایت سوگوار شذم ودر ضمیرم سر
زذ که چون بسیواس وصول افتذ بی آنکه اجازت خواسته شوذ بطلبِ 12
آن خواسته وکتبِ پدر روانه شوم وآن را بحوزهٔ حصول آورده باز
ببندگی شتابم ؛ ازناگاه بیذار گشته نعرهٔ بزذ که مارا آن مال نمی‌باید
واگر چنانک بی اجازت بروی در دریا هلاک خواهی شذن و این 15
بیچاره فریاذ کنان از اسب فروذ افتاذ سر بر سمّ اسبِ شیخ نهاذه
گریان شذم وآن جماعت که حاضر بوذند حیران گشته نمی دانستند که
این چه حالست وچگونه حکایت است ؛ همانا که سرِ مبارک بر داشته 18
عنایتها فرموذ وگفت: تا من در قیدِ حیاتم در پیِ صیدِ چیزی مباش

۷٤/۸ Z ۲٦٤ آ B ۲٤۳ آ K ٦۲٤ T, II, 396 H, II, 377

9 وترا KZ : آن را B || 10 بوذ KZ : بوذی B || 11 ضمیرم KZ : ضمیر B || 14 گشته KZ : — B || 19 من KZ : — B

تا شکارِ تو من باشم ؛ بعد از ما تو دانی و باز بخواب رفت ؛ همچنان
قاضی عماد الدین و سعد الدین پیش از آنک از من سؤال کنند ، فرموذ
3 که مگر شیخ افلاکی را پدرش در شهرِ سرای نقل کرده است ؛
میخواست که بی اجازتِ ما غیبت کنذ و آن اسباب را بدست آورذ ،
ما را مفارقتِ او خوش نیامذ ؛ انتباهش کردم تا حقیقتِ حال را بخیالِ
6 مآلِ مال نفروشذ و ترکِ صحبتِ اولیا نکنند تا نادم وحاسر نشوذ ،
هانساعت قاضی عماد و سعدِ خطیب مرید شذند و این بیچاره استغفار
کرده فسخِ عزیمت کرد و فارغ شذ

9 (۸ / ۷۵) الحکایه : همچنان روزی از شهرِ تبریز بیرون آمذه
بسلطانیّه می‌رفتیم ؛ بزرگی از فضلای تبریز که در قبّهٔ غازان معید بوذ
اعنی شهاب الدینِ مقبولیٔ قیرشهری رَحِمَهُ اللهُ همراهِ ما شذ وحکایت
12 کنان می‌رفتیم ؛ از ناگاه حضرتِ چلبی سایسِ اسبان را سیاست فرموذه
دشنامیٔ چند بداذ و زوذ روانه شذ ؛ همانا که شهاب الدینِ معید رنجش
نموذه سر آغاز کرد که اینچنین بزرگی‌را نشایذ که سفاهت کنذ ، امّا
15 سفیهانِ روم بنامند واین بیچاره معارضه کرده اورا اسکات کردم که
از سرِ بی خبری درحقِّ اولیا طعنه زذن ومَا لاَ یَعْنِیِ سخن
گفتن جایز نیست ، درحال اسبِ آن بزرگ حرونی نموذه اورا در
18 میانِ لجمِ سیاه فرو انداخته از فرقِ سر تا قدم غرقِ وحلِ سیاه
شذ وبیمِ آن بوذ که خفه شوذ ؛ دیذم که حضرتِ چلبی دوان دوان

۷۵/۸ Z ۲٦٤ ب B ۲٤۳ آ K ٦۲٥ T, II, 397 ؛ H, II, 379

7 و این KZ : وآن B ‖ 9 الحکایه KZ : — B ‖ 10 می رفتیم KZ : می فتم B ‖
12 فرموذه KB : فرمود Z ‖ 13 دشنامیٔ BZ : دشنام K ‖ 15 و این KZ : آن B ‖
18 لجم BK : لحم Z

آمذه می‌گویذ که مولانا شهاب الدین با سفیهانِ روم نباید پیچیذن ؛
فریاذ کنان برخاست و سر نهاذ و همچنان تبدیلِ جامها کرده در تبدیلِ
اخلاق کوشیذه بنده و مرید شذ و نسخهٔ تفسیرِ شیخ نجم‌الدینِ 3
دایه را که سرمایهٔ محقّقانِ قرآنست بحضرتِ چلبی بخشیذه از حدّ
بیرون بندگیها کرد و حضرتِ چلبی آن تفسیر را بخدمتِ ملکُ المذکّرین
مولانا علاء‌الدینِ قسطمرنیّه رَحِمَهُ اللهُ ایثار کرد ونسخهٔ آن تفسیر 6
هنوز در ممالکِ روم نبوذ ؛ ببرکتِ آن سلطان درین ممالک
شایع گشت

(۸ / ۷۶) همچنان منقولست که حضرتِ چلبی از معدنِ اماسیّه 9
بیرون آمذه بطرفِ قسطمونیّه می‌رفتند ؛ در راه فرموذ که امروز
بحرامیان خواهیم رسیذن ، حاضر باشیذ ؛ بعد از ساعتی در نزدیکیٔ
قلعهٔ عثمانجق بحرامیانِ عنتاب رسیذه غلوِّ عظیم کردند و بر حضرتِ 12
چلبی تیرباران کرده برساقِ مبارکش زخمی رسیذ وگویند : آن روز
حضرتِ چلبی بر سرِ پیراهن تگلهٔ عارفی پوشیذه بوذ ؛ همانا که تیرها
می‌رسیذ وباز می‌جست وحرامیان بگمانِ آنک مگر زیرِ قبا زره 15
پوشیذه است ، پیاپی تیر پرتاو می‌کردند ؛ عاقبة الامر کاروانیان را
عریان کرده یاران را تجرید کردند و از خدمتِ شیخ بهاء‌الدینِ خیّاط
خادمِ تربه پرسیذند که این چه کس است؟ گفت : این چلبی عارفست ، 18
فرزندِ مولانا جلال‌الدین ؛ فریاذ کنان از اسب ریخته شذند و سرها

T, II, 398; H, II, 380 — ۷۶/۸ Z ۲٦٥ آ B ۲٤۳ ب K ٦۲٦

4 که KZ : — B ‖ 5 المذکرین K : + قدوة المذکرین BZ ‖ 8 گشت KB : + الحکایه Z ‖ 12 عثمانجق BZ : عثمانجوق K ‖ 13 رسیذ KZ : رسیده B ‖ آن KZ : این B ‖ 16 کاروانیانرا KZ : کاروان را B ‖ 17 شیخ BZ : — K ‖ 18 چلبی KZ : + امر B

باز کرده بانصاف ایستاذند ؛ ومجموعشان مرید شذند وآن تگله را که
پوشیذه بوذ بمقدّمِ ایشان بخشیذ ؛ هرچه از یاران وکاروان بستذه
3 بوذند باز داذند وآن زخم را خشک بند کرده عذرها خواستند وعجب
آنک از زخمِ تیرهای ایشان درآن جامهٔ مبارک اثری نبوذ ؛ بندهٔ
بیچاره بطریقِ نیاز پرسیذم که برجامهٔ مبارکِ چلبی از چندان تیرِ
6 خدنک المی نرسیذ وبر ساقِ مبارک زحمتِ زخمی البتّه رسیذ ، عجبا
این چون بوذه باشذ؟ فرموذ که حضرتِ والدم نمی خواست که از
قونیه بروم ، گفت: او قبول ناکرده غیبت نموذم ، این قدر جراحت
9 ونکبت از انفعالِ خاطرِ ایشان شذ ؛ عاقبتِ کار آن جماعت بجمعهم
پیشِ سلیمان پاشای قسطمونیه رفته از حرامی‌گری توبه کردند واز
سلکِ سپاهِ اسلام گشته بغزا مشغول شذند

12 (۸ / ۷۷) الحکایه : همچنان کرامِ اصحاب نقل کردند که چون
حضرتِ چلبی دوم بار بشهرِ لاذیق وصول یافت ، اکابرِ شهر واعیان
بندگیهای کرده شب وروز ملازمت می نموذند؛ مگر خدمتِ ملکُ الخلفا
15 قاضی نجم الدینِ قَوْصَره مخالفت نموذه خوذ را سرجماعتی ساخته از سَرْوَرِ
عالمیان سرکشیذ وبریاستِ خوذ مغرور گشته از رئیسِ حقیقی دور ماند؛
همچنان اصحاب دو گروهی کرده درمیانه گرهی بسته شذ وبعضی یاران
18 طرفِ اورا گرفتند وبعضی معتبرانِ شهر ویارانِ مقبل جانب داریِٔ
حضرتِ چلبی کردند ؛ همانا که حضرتِ چلبی از سرِ سرّی که معلومِ

---

[1]T, II, 399 ; H, II, 381 ۷۷/۸ Z ۲٦۵ آ B ۲٤٤ آ K ٦۲۷

2 بمقدم KZ : مقدم B ‖ بخشیذ KZ : بخشیده B ‖ 6 خذنک KZ : خدنکی B ‖
نرسیذ KZ : رسد B ‖ 12 الحکایه KZ : — B ‖ 14 کرده KZ : کرد B ‖
15 سر جماعتی KZ : سر جماعت B ‖ 16 بریاست KZ : ریاست B

او بوذ خدمتِ ملکث الخلفا مولانا کمال الدین و مولانا محی الدین و تاج الدینِ
مثنوی خوان را پیش کشیذ وبخلافت نصب کرده اجازت فرموذ و جمیعِ
اکابرِ شهر متابعتِ ایشان کرده بنده و مرید شذند وزاویهٔ نو بنیاذ 3
کرده بمقابله و سماعِ معهود شروع کردند ؛ علیها بهر حالی که بوذ
قاضی نجم الدینِ بیچاره بیِ چارهٔ خوذ روزی با اصحابِ خوذ بحضرتِ
چلبی آمذه سر باز کردند ومستغفر شذند واز حدّ بیرون تذلّل نموذه 6
زاریها کرده گوئیا که آن گریهٔ او باخلاص بوذ وشبیهِ گریهٔ اخوانِ
یوسف بوذ حیله آمیز ؛ همانا که چون بیرون آمذند ، بانگشتان اشارت
کنان فرموذ که تمامتِ أمعاش را از زیر خواهم بیرون کشیذن تا بدنم 9
که مریدانش چه می‌کنند وچگونه بفریاذش می رسند ؛ آن بوذ که
صاحب فراش گشته می‌زاریذ واز حضرتِ چلبی استغاثت می‌خواست
وآهها می‌کرد و می گریست وتمامتِ امعا وأحشای او را از زیر بیرون 12
کشیذه می‌بریذند ؛ چون حضرتِ چلبی بشهرِ اگریدور رسیذه همان
شب فرموذ که بیچاره نجم الدینِ قَوْصَره در گذشت وساعتی مراقب
گشته بغایت متألّم شذ وگفت : 15

شعر (رمل)

عفوکن ای عفو در صندوقِ تو سابقِ لطفی همه مسبوقِ تو
عفوکن زین بندگان تن پرست عفو از دریای عفو اولیترست 18

7 زاریها KZ : زاریهای حیله آمیز B || کرده KZ : کرد B || 8 حیله آمیز KZ : —B ||
11 استغاثت Z : استعانت KB || 13 رسیذه KB : رسیذ Z

17 ـ 18 عفوکن . . . اتقوا : MN ، ج ۵ ، ص ۲٦٤ ، ۲٦٦/۴۱۵۰ ، ۴۱۷۵ ،
MA ، ص ۵۴٦ ، ۲٦/۵۴۷ ، ۲۳

عفوها کفته ثنای عفوِ تو نیست کُفوش أیهَا ٱلنّاسُ ٱتّقُوا
راه ده آلوذگان را العَجَل در فُراتِ عفو وعَیْنِ مُغْتَسَل

3 و همچنان بر سرِ پا برخاسته فرموذ که وَٱلعَافِینَ عَنِ ٱلنَّاس وَٱللهُ یُحِبُّ ٱلمُحْسِنِین (۱۲۸/۳) از خطای آن درویش درگذشتم وشبِ دیگر عزیزی شیخ نجم الدین را در روضه بس خرّم دیذ که خرامان
6 خرامان می‌رفت؛ پرسیذش که مَا فَعَلَ ٱللهُ بِکَ؟ گفت: اگر عنایتِ عارف شفاعتم نمی‌کرد ابدا در زحمتِ دوزخ خواستم بوذن ولله الحمد خلاص یافته در آسایشم

9 (۸ / ۷۸) همچنان روزی حضرتِ چلبی بحمّام می رفت؛ بندهٔ خاکی‌را فرموذ که تو در خانه باش وکاسهٔ بزرگ قیسی خیسانیذه بوذند تا بعد از استحمام با یارانِ کرام بخورند؛ بندهٔ بیچاره خانه را
12 جاروب زده زیرِ نطعِ چلبی درمی یافته در کیسه کردم و همچنان نظرم بکاسهٔ خوشاب افتاذه البتّه نفس را میلی شذ تا از آنجا دانهٔ برگیرذ باز استغفار کرده امتناع می‌نموذم تا چند نوبت با نفسِ لئیمِ خوذ مجادله
15 و محاربه کرده ممکن نشذ، عاقبت بر عقل غالب گشته دانهٔ قیسی در دهان کردم؛ فی الحال صفای باطنِ خوذرا مکدّر دیذم و پشیمان گشتم؛ بعد ازآنک چلبی از حمّام آمذند و اصحاب حاضر شذند فرموذ که آن کاسه را

---

۸ / ۷۸ Z ۲۶۶ T B ۲۴۴ ب K ۶۲۹ **T, II, 402; H, II, 382**

---

2 a ده KB : دل (!) B || **7** ابدا KZ : ابدا B || **11** استحمام KZ : حمام B || **12** یافته KZ : یافتم B || **13** نفس را KB : نفسی را Z

---

1 ـ 2 عفو... مغتسل : MN، ج ۵، ص ۲۶۲، ۴۱۱۱/۲۶۶، ۴۱۹۲؛ MA، ص ۲/۵۴۸

پیش آر! چون بر آن کاسه نظر انداخت فرموذ که ازینجا دانهٔ برده
اند و خورده و بی ادبی کرده؛ چرا چنین کردی وخیانت نموذی و این
جنایت از تو صادر شذ ومغلوبِ نفسِ نحس گشتی؟ کسی که درکاسهٔ 3
ما چنین دست درازی کنذ تا در حقِّ کیسهٔ ما چه اندیشذ ومن مردِ
امین را دوست میدارم وپیوسته پاذشاهانِ صورت و سلاطینِ معنی
مردمِ امین را خزینه دارِ خوذ میکنند ومقتدایِ دینِ ما محمّد امین 6
است و صاحب وحیِ او هم جبرئیل امین بوذه واین بیت را نخواندهٔ
که فرموذه اند

شعر (مجتث) 9

دهان ببند وامین باش در سخنداری که شه کلیذِ خزینه بر امین کشذا

بندهٔ ضعیف بکلّی بیچاره گشته گریان شذم و استغفارها کردم؛
فرموذ که بعد الیوم دیگر مکن تا در همه حال امینِ حضرتِ ما باشی 12
ومحلِّ امانتِ اسرارِ ابرارِ احرار گردی؛ همچنان بعد از دهم روز
فرموذ که آن یک درم را که در زیرِ نطعِ من یافته بوذی چه کردی؟
از جیب برون آورده در پیشِ چلبی نهاذم وچندی دیگر شکرانه داذه 15
مرحمت فرموذه بعنایتِ موفور مخصوص گردانید

(۷۹/۷) الحکایه: همچنان روزی حضرتِ چلبی بمکتبِ شاه زاذگان
تشریف داذه بوذ؛ فرموذ که امروز ایشان را آزاذ کن و بعد از ساعتی 18
اصحابِ عظام جمع آمذه بصحبت مشغول شذند و آن روز قربِ بیست

T, II, 403 ; H, II, 383 — ۷۹/۸ Z ۲٦٦ ب B ۲٤٤ ب K ٦۳۰

3 کسی که KZ : — B ‖ 10 a و KZ : — B ‖ 14 در BZ : — K ‖
15 وچندی KB : — Z

نفرِ یارانِ مقبلِ بتکرّع و تجرّعِ مدام مداومت نموذه عیسی وار عیشی
می راندند؛ هماناکه چون ثلثِ شب بگذشت بغیر از یک ابریق مدام
3 نمانده بوذ؛ و خدمتِ یارِ ربّانی سبط الولد برهان الدین الیاس پاشا ساقیٔ
اصحاب بوذه، چند نوبت ببندهٔ مخلص اشارت کرد که صهبا نیست؛
تدارک بایذ کردن و حضرتِ چلبی بر عادتِ معهود بخواب رفته می‌شنیذ
6 که آن درویش چه می‌گفت؛ چشمِ مبارک باز کرده فرموذ که چند
می‌گوئی؟ خمش کن، نشنیذهٔ که آن حلوائی ولی سه سال از یک خم
کار کرد و مددی از عالم غیبش می‌رسیذ، اگر عارفی از کوزهٔ تا سحر
9 کار کنذ عجب نباشذ و ابریق را بدستِ مبارکِ خوذ بگرفته باز بدستِ
الیاس پاشا داذ، همچنان تا چاشتِ سلطانی بیست نفر ازآن معنی
خوردند و همگان طافح گشته بخواب رفتند و هنوز آن ابریق مالامال بوذ

12 شعر (رمل)

این کسی دیذست کز یک مَشکِ آب
گشت چندین مَشک پر بی اضطراب
15 مَشک خوذ روپوش بوذ و موجِ فضل
می رسیذ از امرِ او از بحرِ اصل

و همچنان بندهٔ مخلص آن کوزه را محافظت می‌کردم و بتبرّک ازآنجا
18 آب می‌خوردند و رنجوران را شفای عاجل حاصل می‌شذ

---

10 همچنان KZ : — B ‖ 14 گشت BZ : گشته K ‖ 18 می‌شذ KB : + الحکایه Z

---

13 - 16 این کسی ... اصل : MN، ج ۳، ص ۱۷۹ / ۳۱۴۹ - ۳۱۵۰؛ MA، ص ۲۷۹ / ۳ - ۴

(۸۰/۷) همچنان منقولست که چون اکابرِ شهرِ لاذیق ارادت آورده مریدِ چلبی عارف شذند، همانا که ولدِ ناظر استکبار نموده إبا می‌کرد وارادت نمی نموذ و او امیرزادهٔ بوذ معتبر و متمیّز؛ چون یارانِ همدل مذکور را بجدّ گرفتند، گفت: بشرطی مرید شوم که بمن فرزندی نرینه ببخشذ و ازین بهتر کرامتی نخواهذ بوذ؛ همچنان چلبی محمّد بگ واینانج بگ وطغان پاشا وغیرهم التزام نموذند که هرچه می‌خواهی و می‌جوئی از حضرتِ او حاصل است و قراری کردند که روزِ فرصت او را ببندگیٔ چلبی بیاورند؛ از ناگاه حضرتِ چلبی سحرگاهی از زاویه بیرون آمذه بتنهائی روانه شذ؛ قضارا آن روز برفِ عظیم می باریذ وفصلِ زمستان بوذ تا درِ حمّامِ خواجه عمر بیامذ وتوقّف کرده دیذ که هنوز درِ حمّام را باز نکرده بوذند؛ مگر ولدِ ناظر محتاجِ حمّام گشته بر خاست وبطرفِ حمّام شتافت؛ دیذ که در تاریکی شخصی بر درِ حمّام ایستاذه است؛ پیش آمذه دیذ که حضرتِ چلبی عارفست؛ سلام داذ ودستبوس کرده در ضمیرِ او گذشته باشذ که مگر چلبی صبوحی کرده است واز سرمستی تنها بیرون آمذه؛ فرموذ که نی نی، آنچنان نیست که تصوّر میکنی، بلک برای مسلمان کردنِ نفسِ تو آمذه ام و دسته گلِ سرخ بدستش داذ که قدمِ فرزند نیز مبارك باذ؛ بیچاره ولدِ ناظر ازآن نظرِ بی‌نظیر مدهوش گشته بیفتاذ وبیهوش شذ

T, II, 404 ; H, II, 384 ۸۰/۸ Z ۲٦٦ ب B ۲٤٥ آ K ۱۲۱ ب

3 می‌کرد KB : کرد Z ‖ 5 فرزندی Z : فرزند KB ‖ 6 طوغان BZ : طغان K ‖ 11 ـ 12 هنوز . دیذ که KZ : — B ‖ 15 کرده‌است KZ : کرده B

شعر (رمل)

چون بخویش آمذ زغمرقابِ فنا بانگ می‌زذ ای‌خذا وای خذا

3 بزوذی استحمام کرده چون بخانه آمذ حرمِ خوذ را در غایتِ خوبی دیذه بمباشرت مشغول شذ ، بقدرتِ باریٔ تعالی همان لحظه زنِ او حامله گشته چاشتِ بلند برخاست و بنزدِ امرا آمذه از کیفیّتِ ما جرا باز
6 گفت و دسته‌گل را عرضه داشته همشان شاذیها کردند و با تحفِ بسیار بحضرتِ چلبی آمذه اورا مرید کردند وبعنایتِ ایشان بجائی رسیذ که کرامات می گفت و درر ِ معانی می‌سفت ومراداتِ دینی ودنیاویٔ او بحصول
9 پیوست وآن دستهٔ گل را خاتونِ اوسالها نگاه می‌داشت و بهر رنجوری که برگی می‌داذند صحّت می یافت وپیوسته آن بزرگ این بیت را بجِدّ می گفت :

12 شعر (رمل)

شیخِ ما ازعونِ باری با فَرَست خاکِ کویش به ز مشکِ از فرست
پیشِ صدق واعتقادِ اهلِ دین هرکه منکر شذ ولی را کافرست

15 (۸۱/۸) الحکایه : همچنان منقولست که روزی صوفیٔ با شیخ ناصح‌الدین خلیفهٔ نکیده رحمه الله مناظرهٔ عظیم می کرد که ترا با این

۸۱/۸ Z ۲٦۷ آ B ۲٤٥ ب K ٦۳۲ T, II, 406 ; H, II, 386

b 2 خذا وای KZ : خدا را ای B || 4 بمباشرت KB : بمشارت (؟) Z || 10 می داذند KZ : — B || 14 1 a واعتقاد KZ : باعتقاد B || 15 الحکایه Z : — KB || 16 الله KZ : + که B

1 چون ... وای خذا : MN ، ج ۱ ، ص ٥۷/٦ ؛ MA ، ص ۲۸/۲

سگِ قطمیر نام چندین تعلّق چراست؟ وعیوبِ سگ را می شمرد ؛ گفت : از برای آن دوستش می‌دارم که صاحب ولایت است ودوست را از دشمن ومحب را از منکر می‌داند وتمیز می‌کند ؛ گفت : لا نُسَلِّمْ ، 3
این محالاتست ؛ ناصح‌الدین گفت : این همان سگِ اصحاب الکهف است که بوذ وآن رگ دارذ که داشت واو هم برین رنگ بوذ

شعر (رمل) 6

گر رگِ عشقی نبوذی کلب را کلبِ کَهْفی کَیْ بجُستی قَلْب‌را
شیروگرگ وخرس داندعشق چیست کم زسگ باشذ که ازعشق او تهیست

صوفی گفت : این معنی را بچه معلوم کنیم ؟ گفت : آنچنانک همانا که 9
تو خُطائی لطیف بوی بدهی نخورذ واز دستِ من نانپارهٔ خشک بخورذ ؛ صوفی دو درم بیرون آورد تا خُطابها بیاورند ؛ همچنان طبقی خطاب
پیشِ قطمیر نهاذ تا بخورذ ؛ بقدرتِ حق تعالی یکبار بوی کرده 12
اصلا دیگر التفات ننموذ وشیخ ناصح الدین از بغلِ خوذ نانپارهٔ خشک بیرون آورده پیشِ قطمیر نهاذ ، برغبتِ تمام فرو نشست وپاک
بخورد ؛ همچنان صوفیِ مسکین ترکِ کبر وکین کرده ارادت آورده 15
تجرید شذ ؛ وشیخ ناصح‌الدین فرجیِ خوذ را بوی پوشانیذه عاقبت مریدِ حضرتِ چلبی عارف شذ ؛ پیش ازآنک او مرید شوذ فرموذ که
سگانِ ما نیز مرشدند تا شیرانِ ما چون باشند ؟ چنانک فرموذ : 18

---

3 منکر می داند و KZ : — B || 11 ـ 12 همانا که ... بخورذ KZ : — B ||
14 برغبت KZ : رغبت B || 15 وکین Z : — KB || 16 شیخ KZ : — B

7 ـ 8 کر رک ... تهیست : MN ، ج ٥ ، ص ۱۲۷ / ۳۰۰۹ ، ۳۰۰۸ ؛
MA ، ص ۲۲/٤۸۳ ، ۲۱

شعر (رمل)

ای که شیران مر سگانش را غلام
3 گفت امکان نیست خامُش والسلام

(۸۲/۸) همچنان منقولست که حضرتِ چلبی از شیخ ناصح‌الدین قطمیر را قبول کرده روانه شد و قطمیر را اشارت فرموذ که با ما بیا؛
6 چون گامی چند برفت وا پس گشته بناصح الدین نگاهی بکرد، ناصح‌الدین گفت: چه نگاه می‌کنی؟ کاشکی بجای تو من بوذمی تا سگِ آن درگاه گشتمی؛ همانا که غلطان گشته زوزوئی بکرد وپویان گشت
9 وهمچنان وقتِ سماع در شهرِ لاذیق در حلقهٔ یاران در آمذه با اصحابِ کرام با هم می‌گشت وکرامتِ دیگرش آن بوذ که هیچ سگی در سفر وحضر با وی حمله نکردی وبانگ بر وی نزذی وچون اورا بوی
12 کردندی گردِ او حلقه زذه فرو خفتندی وچون حضرتِ چلبی بجائی قاصدی فرستاذی قطمیر را با وی ملحق کردی؛ چه اگر ده روزه واماً یکماهه راه بوذی اورا بمقصد رسانیذه عودت کردی وبرای
15 تب از موی او دوذ کردندی تب مفارقت نموذی ودر هرجائی که منکر دیذی بی‌خطا براو شاشه کردی واز طعامِ منکرانِ خاندان هرگز نخوردی واگر پنهانی آن طعام را با طعامِ یاران آمیخته با وی داذندی
18 بوی کردی وآن را نخوردی

۸۲/۸ Z ۲٦۷ ب B ۲٤۵ ب K ٦۲۳ T, II, 409; H, II, 387

3 والسلام KB : + الحکایه B ‖ 6 بناصح الدین ... بکرد KZ : — B ‖
9 سماع KB : — B ‖ 16 شاشه KZ : شایسته B

شعر (رمل)

شذ سرِ شیرانِ عالَم جمله پست   چون سگِ اصحاب را داذند دست
آن سگی را کو بوذ در کوی او   من بشیران کی دهم یکْ مویِ او 3

وپیوسته حضرتِ چلبی بدستِ مبارکِ خوذ بوی طعامها خورانیذی وبنواختی و گفتی :

شعر (رمل) 6

چون سگان را این چنین نعمت نهند   مر کسان را تا چه دولتها دهند

(۸ / ۸۳) همچنان منقولست که روزی بزرگی بزیارتِ حضرتِ چلبی آمذه بوذ وعذرها می خواست که دم بدم بحضرت نمی توانم آمذن 9 ومشرّف گشتن ومسکنت می نموذ ؛ فرموذ که مقصودِ ما از یاران صدقِ نیّت وصفای عقیدت ومحبّتِ جانِ ایشانست ؛ چه اگر در خدمت وصحبتِ ما تردّد کمتر نمایند وبسببِ اشغال وتعلّقاتِ 12 اقواتِ اوقات نتوانند رسیذن همانا که مقصودِ کلّی وجزویِ ایشان از مظهرِ ما بحصول رسذ و بمطلوب وصول یابند وما را در حالاتِ محبّانِ مخلص نظرهای عظیم وعنایاتِ عمیم است وخوش حکایتی درین 15 باب مثال فرموذ که مگر امیر زاذهٔ پیشِ معلّمی علم می‌خواند ودر مکتبِ ادیب ادب می‌آموخت و هر روز دو درم باستاذِ خوذ می‌داذ ؛

۸۳/۸ Z ۲٦۸ آ B ۲٤٦ آ K ٦۲٤   T, II, 409; H, II, 228

8 a بوذ KZ : بودی B ‖ 13 تنواند KZ : نتوانیدن B ‖ 16 فرموذ KZ : — B

2 شذ ... دست : MN ، ج ۱ ، ص ۱۰۲۲/٦٤ ؛ MA ، ص ۳/۲۸
3 آن سگی را ... موئی او : MN ، ج ۲ ، ص ٥۷٦/۳۲ ؛ MA ، ص ۱۲/۲۰٦

روزی امیر زاده را مهمّی پیش‌آمده نتوانست بمکتب حاضر شذن وبدستِ
غلام تعاهدِ هر روزه را می‌فرستاذ؛ همانا که استاذ درهم را ستذه
3 هیچ گونه امیر زاده را نمی پرسیذ که چرا نیامذ ودر چه کارست
و آن کوذکک از سرِ امتحان بکرّات و مرّات درهم می‌فرستاذ و خوذ
نمی رفت و استاذ نیز اورا هیچ گونه نمی پرسیذ؛ غضب بر امیر زاده
6 غالب گشته برخاست و پیشِ استاذ آمذ و بعتاب آغاز کرد که چه معنی
درهم را برهم می نهی و مرا درهم می‌زنی وهیچ نمی‌پرسی؟ استاذ گفت:
مرا غرض آن درم است، توخواهی بیا وخواهی میا؛ اکنون غرضِ
9 شیخِ راستین آن نقدِ محبّتِ مریدست؛ چه اگر بیایذ و اگر نیایذ شیخ
بتصرّفِ حالِ او مشغولست و شب و روز در اکمال و اتمامِ مهامِ او
می‌کوشذ و این بیت را فرموذ

12 شعر (خفیف)

کیمیای سعادتِ همه اند در همه فعلِ خوذ بدیذ کفند
حاسدان را هم از حسد بخرند همه‌را طالب و مرید کنند

15 (۸/۸٤) همچنان مؤلّفِ کتاب، بندهٔ خاکی روایت می‌کنذ که
در حضرتِ چلبی عظّم الله ذِکْرَه درویشی بوذ شیخ علی نام واو
از جملهٔ مریدانِ حضرتِ ولد بوذه؛ مردی بوذ صحبت‌یافته و آفتابِ
18 اولیا بر او تافته؛ شب و روز بخدمت مشغول بوذی وطعامهای نفیس
پختی وآن درویش را حضرتِ چلبی در آقشهر پیشِ رخت گذاشته

T, II, 410 - 11; H, II, 389 ٦٢٦ - ٦٢٥ K ب ٢٤٦ B ٢٦٨ Z ۸٤/۸

7 برهم می نهی KZ : — B || 17 حضرت KB : حضور Z || 19 درویش را KZ : — B

بسوی بگشهری سفر کرد و چند روزی آنجایگاه اقامت فرموذ ؛ مرحوم
ولدِ اشرف رَحِمَهُ آللهُ از حدّ بیرون بندگیها کرد ؛ همچنان روزِ
جمعه در زاویهٔ مبارک جمعیّتی عظیم بوذه جماعتِ اکابر جمع آمذه بوذند؛ 3
از ناگاه حضرتِ چلبی فرموذ که مسکین شیخ علیٔ ما از عالمِ فانی
بجهانِ باقی سفر کرد ؛ اصحاب سر نهاذند که مگر کسی خبری آورده است؛
فرموذ که دیذم دو شخصِ غیبی جنازهٔ اورا می‌بردند وچون معاودت 6
افتاذ نقلش در همان ساعت بوذ که فرموده بوذ

شعر (رمل)

شیخ کو یَنْظُرُ بِنُور آلله شذ از نهایت وزنخست آگاه شذ 9
در درونِ دل درآیذ چون خیال پیشِ او مکشوف باشذ سرِّ حال

(۸۵/۸) الحکایه : همچنان بندهٔ خاکی روایت می‌کند که روزی
حضرتِ چلبی با اصحابِ شهرِ لاذیق بدیذنِ ولدِ علیشیر امیرِ گرمیان 12
رفته بوذ واو با لشکری انبوه در صحرای علم الدینِ بازاری فروذ آمذه خیام
زده بوذند ، همانا که استقبالِ حضرتِ چلبی کرده عزّتِ عظیم نموده
ولطفها کرد ؛ چون اصحاب بتلاوتِ قرآن وتقریرِ معارف شروع 15
کردند ، مذکور از غایتِ بله وکمالِ سفه تغافل نموده بغلامانِ خوذ
مشغول شذ ؛ از آنک مردی بوذ تُرک وبی تکلّف واز عالمِ اولیا

T, II, 410 ; H, II, 389 ٦۲٦ - ٦۲۵ K ب ۲٤٦ B ۲٦۸ Z ۸۵/۸

1 فرموذ KZ : فرموده B || 6 شخص KB : شیخ Z || 9 a شد ZB : شذه بود K || 11 الحکایه Z : — KB || 12 با اصحاب KZ : باصحاب B || 16 نموده KZ : نمود B

14 شیخ ... آگاه شذ : MN ، ج ۲ ، ص ۱۵٦۷/۳۲۲ ؛ MA ، ص ٤/۱۲۹
15 در درون ... حال : MN ، ج ۲ ، ص ۱٤۷۹/۳۲۷ ؛ MA ، ص ٤/۱۲۷

بی خبر ، از ناگاه حضرتِ چلبی نعره‌ٔ بزذ وزوذ بر خاست وهماندم
سوار گشته با اصحاب روانه شذ وبحدّتِ تمام ولدِ علیشیر را دشنامها
3 می‌داذ ومی‌رفت وکسی‌را ازآن هیبت مجالِ سؤال نبوذ ، هماناکه
از عالمِ غیب ناگاه باذی عظیم وزیذن گرفت وصرصری پیذا شذ
وزمین آنچنان لرزیذکه گوئیا زلزله‌ٔ قیامت بوذ وتمامتِ خیام ، بر
6 سرِ آن گروهِ لیام فروذ آمذه همشان بر روی افتاذند واسبانِ تازی
طویلها را گسیخته در آن صحرا گریزان گشتند وفریاذ از لشکریان
بر خاست ؛ همچنان ولدِ علیشیر فریاذ کنان از خیمه‌ٔ خوذ بیرون
9 دویذ ونوّابِ خوذ را جمع کرده در پیِ چلبی فرستاذکه این همه از خشمِ
چلبی امیر عارفست که بر من کرد وبغضبِ عظیم روانه شذ ؛ نوّابِ
امیر چندانک لابها کردند مراجعت نفرموذ والتفات ننموذ ؛ آخر
12 الامر در عقبِ ایشان داماذِ ولدِ آیدین امیر سعدالدینِ مبارکِ
قابض را که سو باشیِ لشکر بوذ فرستاذه عذرها خواست واستغفار
نموذه مرید شذ وگفت : نشانِ عفوکردنِ چلبی آن باشذکه کلاهِ
15 مبارکش را که تاجِ سرِ مردانست بمن بدهذ تا سرِ من ازآفاتِ زمان
سلامت مانذ ؛ همچنان امیر سعدالدینِ مبارك با خواصِّ خوذ
ارادت آورده بی‌حدّ بندگیها کرده طالبِ عنایت و مرحمت شذ ، حضرتِ
18 چلبی فرموذکه قصدِ ما آن بوذکه ولدِ علیشیر را پهلوی قارونِ لعین
نشانیم ودر زیرِ سجّین مقامی تعیین کنیم ، امّا محمّدیان را متابعتِ اللّهمَّ
اهْدِ قَوْمِي فَاِنَّهُمْ لاَ يَعْلَمُونَ درکارست وبر مقتضای سنّتِ

4 بوذ KZ : — B ‖ 6 تازی K : طازی BZ ‖ 15 آفات KZ : آفت B ‖
16 مبارك Z : مبارك را KB ‖ 20 سنت KZ : — B

سَبَقَتْ رَحْمَتِي عَلَى غَضَبِي كار كردن سيرتِ احرار است؛ برو
که استغفار و اضطرارِ او دستگیرِ او شد واز جریمهٔ او تجاوزکرده برو
بخشوذیم وهمچنان کلاهِ مبارکِ خوذ را تبرّك بذیشان داذه فرموذ که 3
چندانك این کلاهِ ما بر سرِ او باشذ سرِ او را از شرِّ هیچ سَروری
خطری نباشذ وعاقبتِ او محمود گشته بمرگِ خوذ مسلمان بمیرذ؛
همانا که سه سر اسبِ نیکو و ده تفصیلِ چوقا وپنج پاره کمخا و ده 6
پاره صوف ومبلغِ سه هزار عدد نقد وپانصذ عدد اصحاب‌را پیش
کشی کرده مستبشر باز گشتند وهمچنان چون بمبارکی بکوتاهیه وصول
افتاذ، خدمتِ چلبی یعقوب بگ دخترِ خوذ را برکنار گرفته بیامذ ومریدِ 9
چلبی شذ وخدمات نموذ

(٨ / ٨٦) الحکایه : همچنان از کبارِ اخوانِ صفا منقولست که چون
حضرتِ چلبی عظّم الله ذکره بارِ اوّل بشهر برگی رسیذ، هنوز 12
مبارز الدین محمد بگ ولدِ ایدین رحمه اللهُ فتحِ آن ولایت وتوابعِ آن
نکرده بوذ وچند سوار وپیاذه خدمتگاران داشته از سو باشیانِ ولدِ
علیشیر بوذ وشبی برخاست وبزیارتِ حضرتِ چلبی آمذه سر نهاذ 15
وتواضعِ عظیم نموذ وطالبِ فتح ونصرت ودولتِ عبنی شذ؛ همانا که
حضرتِ چلبی چوماقِ خوذ را بمذکور داذه فرموذ که هرکه از تو
سرکشذ وگردن ننهذ وگریزی نمایذ بذین چوماق سرش را بشکن 18
وبدانك بعد الیوم این ولایت وچندین ولایتِ دیگر از ولایتِ
خذاوندگار بتو حاصل خواهذ شذن وفتحها وفتوحها ترا واولاد واعقابِ

T, II, 413 ; H, 391 ٦٣٧ K T ٢٤٧ B ٢٦٩ Z ٨٦/٨

2 کرده KZ : کرد B ‖ 20 ترا KZ : — B

ترا خواهذ بوذن و امارتِ تو بر همگان خواهد چربیذن ؛ همانا که
محمد بگ چوماقِ چلبی را بر گرفته بر سرِ خوذ نهاذ وگفت : چوماقِ
3 چلبی را بر سرِ نفسِ خوذ زنم وچوماقِ خوذ را بر کلّهٔ دشمنانِ دین
کوبم ؛ آن بوذ که یومًا بیومٍ تا غایتِ زمان ممالکِ آن دیار را مغلوبِ
دولتِ خوذ گردانیذه از اعدای دین دمار برآورده دیّاری نگذاشت
6 وجمیعِ اولادِ او از محبّانِ مخلص وغازیانِ خالص گشته از هرکجا که
دشمنی قصدِ ولایتِ ایشان کردند مخذول ومنکوب گشته کُشته شذند
ونسلِ ایشان بدعای مبارکِ آن حضرت تا دامنِ قیامت مؤیّد ومنصور
9 خواهذ بوذن انشاءالله تعالی وَاللهُ يُؤَيِّدُ بِنَصْرِهِ مَنْ يَشَاءُ
(۱۳/۳) وَمَا ٱلنَّصْرُ اِلاّ مِنْ عِنْدِ ٱللهِ العَزِيزِ ٱلحَكِيم (۱۲٦/۳)

(۸۷/۸) وهمچنان از خدمتِ اصحابِ کرام که عناقیدِ کرومِ
12 آن حضرت بوذند ، منقولست که حضرتِ سلطان ولد قدّس الله سرّه
العزیز محمد بگ ولدِ ایدین را سو باشیٔ ما خواندی ودر حقِّ او
عنایتهای عظیم فرموذی وسلطان الغُزاة گفتی ودر میانِ امرای مغول
15 وترک مدحِ او کردی وترغیب داذی شجاعت وسخاوت ومردی را ازو
کسب کنند گفتی وآن یگانه نیز سال بسال چندین نذور وتحفِ غریب
بحضرتِ ایشان ارسال کردی واستمدادِ همّت وعنایت خواستی ودر
18 محافظتِ عهودِ مردان مردانه ثبات نموذی ؛ لاجرم عنایتِ ایشان نیز
مراقبِ حالِ او گشته در حالتِ سرّا وضرّا حامی وپاسبانِ جانِ او

۸۷/۸ Z ۲٦۹ آ B ۲٤۷ ب K ٦۳۸
T, II, 415 - 16 ; H, II, 392

6 که Z : — KB ‖ 7 دشمنی KZ : + که B ‖ 15 داذی KZ : + که B ‖
19 پاسبان KZ : پاسبانی B

بوذی واز شدایدِ اخطار ومخاوف کُفّار نگهدارِ او بوذندی

شعر (رمل)

چونکه در عهدِ خذا کردی وفا   از کرم عهدت نگه دارذ خذا 3

وهمانا که آن عنایت وحمایت ورعایت تا قیامِ قیامت در نسلِ او ساریست واز عالم غیب فیضانِ انوار دایم الفضل والفیض بر اخلافِ او فایض 6

شعر (رمل)

بندهٔ خاصِ ملک باش که با داغِ ملک

روزها ایمنی ازشحنه وشبها زعسس 9

(۸۸/۸) همچنان خدمتِ ملك الامرا، قدوة الابطال، حمزهٔ ثانی، غازئ ربّانی، بهاء الدین امور پاشا أعزّ ٱللّهُ أنصارَه چند نوبت در میانِ دریا مضطّر گشته ودر غایتِ غیار واضطرار حضرتِ مولانا را مصوّر 12 مشاهده کرده که بر سرِ آبِ دریا می آمذ وبینئ کشتی را بدستِ مبارك بگرفته ازآن غرقاب وهلاکت نجات داذ وچند نوبت حضرتِ چلبی عارف را در قتالِ کُفّار می دیذ که محاربه می کرد ونگوسار گشته 15 انکساری در ایشان پیدا می شذ وآن یگانه بنا بر اعتقادِ خوذ اعتماد نموذه دایم در غزوات می کوشیذ تا دمِ آخرین که بدرجهٔ شهادت

۸۸/۸ Z ۲۶۹ ب B ۲۴۷ ب K ۶۳۹   T; II, 415-16 ; H, II, 392

5 الفضل و KZ : — B || بر KZ : + حال B || 11-14 چند نوبت ... نجات داد و KZ : — B || 16 در BZ : بر K

رسیذه از اهلِ سعادت گشت ، وگویند : شبی حضرتِ چلبی را بخواب
دیذ واین بیت را بذو می گفت و معنی می فرموذ

3 شعر (رجز)

هرکه براتِ حفظِ ما دارذ در زهِ قبا
در برّ و بحر اگر روذ باشذ راد ومحترم

6 وآن بوذ که عزیمت نموذه جزیرهٔ سَقِز اداسی را فتح کرده چندانی
مصطکی کشیذند که توان گفت؟ وبخراج بریذه حاصّهٔ خوذ کرد

(۸۹/۸) الحکایه : همچنان بندهٔ خاکی نقل می‌کنذ که دانشمندی
9 بزرگِ سمرقندی نور الدین نام بنوی مریدِ حضرتِ چلبی شذه بوذ
وزمانی ملازمت نموذه در اتمامِ مهمّاتِ جزوی می‌کوشیذ ؛ امّا مردی
بوذ فضول نفس وگستاخ رَوْ ، هماناکه از سرِ غرور وشرور سرورِ
12 اوقاتِ اصحاب‌را مکدّر می گردانیذ ؛ روزی حضرتِ چلبی بذو اشارت
کرد که مکتوبی چند بستان وپیشِ ولدِ اشرف برو واز برای درویشانِ
حضرت گندم وروغن وغیره حاصل کرده بزوذی بیا ؛ فی الحال میان
15 بسته میخواست که بر اسب سوارشوذ ، تنگِ زین کسیخته سرنگون
فرو افتاذ ؛ علیها چون روانه شذ حضرتِ چلبی فرموذ که این مرد
بی سری روذ ، عجب است اگر کشته نشوذ؟ وبجموعِ اصحاب که بردرِ
18 تربهٔ مقدّس ایستاذه بوذند ، محسوس دیذند که آن درویش بی‌سر

T, II, 417; H, II, 393 ٦٤٠ K ب ٢٤٧ B ب ٢٦٩ Z ۸۹/۸

1 رسیذه BZ : رسید و K || وکویند KZ : همچنان B || چلبی را KZ :
چلبی B

میروذ ؛ بعد از چهارم روز خبر رسیذ که نور الدینِ سمرقندی‌را ولدِ اشرف بقتل آورد ؛ مگر پیشِ محمّد بگ ولدِ اشرف رحمه الله مردی بوذ شاعر وفاضل مشهور او را طِرازی می‌گفتند واین شخص را از قدیم العهد با او مصاحبت بوذه وسفرها با هم کرده واین شاعرِ بیچاره او را مهانِ خوذ ساخته بوذ در میانِ ایشان بحثی واقع گشته سمرقندی از فضولیٔ نفس اورا کشته ، خبر بولدِ اشرف رسیذه ازین حال انفعال نموذه ومفتیانِ شهر بقتلِ قاتل فتوی داذه او را نیز همان لحظه کشته اند و هر دو را بیکجائی دفن کرده ؛ همانا که حضرتِ چلبی فرموذ که اورا برای یاران قربان کردیم ، از آنک او در قصدِ یاران بوذ ونفسِ او سگی بوذ عقور ، یاران بجمعهم سر نهاذه غریقِ عَبَرتِ عِبرت گشته در غیرتِ آن حضرت حیرت فزوذند ؛ همچنان ولدِ اشرف متوافر خدمات نموذه عذرها خواست ، حضرتِ چلبی در جوابِ او فرموذ که شما درآن کار آلتِ دستِ کردگار بوذیذ ، وارادتِ حق چنان بوذ که چنان شوذ وسببِ نزولِ آن بلا انفعالِ خاطرِ اولیا بوذه واین بیت را فرموذ نبشتن که

شعر (رمل)

هر که کژ جنبذ پیشِ جنبشم گرچه سیمرغست زارش می‌کشم

(۸ / ۹۰) الحکایه : همچنان از کبارِ احرار منقولست که چون حضرتِ چلبی عظّم الله ذکره بشهرِ توقات رسیذ ، اکابرِ شهر وخواتینِ

T, II, 418 ; H, II, 394 ۸/۹۰ Z ۲۷۰آ B ۲٤۸آ K ٦٤۱

5-6 از فضولیٔ نفس KZ : — B ‖ 7 داذه B ‖ 8 همانا که Z : همانا KB ‖ او را KZ : — B ‖ 10 در غیرت KB : — Z ‖ 11 همچنان KZ : همچنین B ‖ 13 بوذ که چنان KB : — Z ‖ 15 نبشتن KZ : — B

سلاطین ودخترِ پروانه از حدّ بیرون خدمات نموذه تبجیلِ عظیم کردند
ودرآنجا شیخی بوذ بس معتبر وعالمِ ربّانی، مشهور شیخ بهاءالدینِ
3 جندی گفتندی، چه در جمیعِ علومِ دینی ویقینی وعلمِ مشایخ شیخ
بوذ ونظیرِ خوذ نداشت. ودر طریقهٔ تقوی وریاضت وتدیّن ملَکِ
مجسّم وروحِ مشخّص بوذ، مگر در خانقاهِ خواجه منیر او را شیخ
6 می‌کردند وکافّهٔ علمای دین وشیوخ وامرا ومردمِ سرور درآن اجلاس
جمع آمذه بوذند وآن خانقاه بدخترِ پروانه تعلّق داشت و او گفته بوذ
که البتّه شیخ بهاءالدین را بر سرِ سجّاده وصدر تا حضرتِ چلبی
9 عارف بنشانند که سلطان زادهٔ راستین است و سرِّ جانِ خلیفهٔ
رسول الله است وهمچنان حضرتِ چلبی بر عادتِ معهود در کنجی
چون گنجی سر فرو کشیذه بوذ؛ همانا که جماعتِ صوفیان چون شیخ
12 بهاءالدین را آوردند، پیش از آنک دستبوسِ چلبی را دریابذ پیش
دستی کرده اورا بر صدر نشاندند وتکبیری آوردند وآن عزیز نیز
تغافل نموذه بمعارف وکلمات مشغول شذ؛ عاقبت چون حُفّاظ قرآن
15 خواندند وگویندگان باسرارِ غزلیّات شروع کردند از آن شیوخ هیچ
یکی بحرکت نیامذ، بعضی از دهشت وبعضی از سرِ تکبّر وانکار؛
فی‌الحال حضرتِ چلبی نعرهٔ بزذ وبرخاست ودر میدانِ سماع جولان
18 می‌کرد واین بیت را می‌گفت

شعر (رجز)

طبلِ غزا کوفتند این دم پیذا شوذ جنبشِ پالانیٔ از فرسِ تازئی

---

8 که KZ : — B ‖ 11 سر KZ : — B ‖ 13 نیز KZ : — B

ویکدو صوفیانِ بزرگ‌ را بر داشته بر زمین زذ و شیخ زادهٔ توقاتی
وچندی دگر بتابخانه گریزان شذند وخدمتِ شیخ بهاء الدین بیچاره‌وار
سرها می‌نهاذ و می‌کریست که والله خبر نداشتم واز من نبوذ اَلْعَفْوُ أَوْلَى؛ 3
فرموذ که قُضِيَ ٱلْأَمْرُ (۲/۲۱۰) در تدبیرِ سفر باش و آن بزرگ‌ آهی
بکرد وبیخوذ شذ؛ همانا که حضرتِ چلبی این رباعی‌را فرموذ وگفت:

شعر (رباعی) 6

با علم خوش‌است رهنمائی‌کردن با حلم بخلق آشنائی کردن
بی‌علم تو پیشوا نگردی هرگز کاریست بزرگ‌ پیشوائی کردن

وآن علمِ لدنّیٔ ماست نه علمِ مدرسه؛ همگان سر نهاذند وانصافها 9
داذند؛ همچنان شیخ بهاء الدین بقضای الٓهی رضا داذه بصدقِ تمام
مرید وغلام شذ وگفت: چون بناچار می‌روم، باری مرید روم
نه مَرید؛ چند روزی رنجور گشته بعد از سیزدهم روز نقل کرد الی 12
رحمة الله تعالی

(۹۱/۸) الحکایه: همچنان کاتبِ اسرار، بندهٔ مخلصِ احرار، افلاکی
وَفَّقَهُ ٱللّٰهُ تعالی روایت می‌کند که روزی در سفرِ لاذیق از منِ مسکینِ 15
بیچاره هفوتی صادر شذه بوذ، از ناگاه حضرتِ چلبی در من نگاه
کرده درحال حال بر من بگشت ولرزان گشته تبِ محرقه در من پیذا شذ
وهمچون خیالی گشته بحالی رسیذم که حیاتِ من محال می‌نموذ ومحسوس 18
می‌دیذم که مرا در دوزخِ جحیم منکوس می‌آویختند وباز بیرون می‌کردند

۹۱/۸ Z ۲۷۰ ب B ۲٤۸ ب K ٦٤۲ T, II, 420; H, II, 396
1 زذ KB: — Z ‖ 14 الحکایه KZ: — B ‖ مخلص KZ: — B

و من در احتراق افتراقِ آنحضرت می‌سوختم و دم بدم ملك الموت‌را
مصوّر می‌دیذم ؛ چندانی که می نالیذم و بیچارگی می نموذم اصلا التفات نمی‌کرد
3 وعیادت نمی فرموذ تا چهل روز تمام درآن بلای بی امان مبتلا مانده بوذم ؛
همانا که درعرفهٔ عیدِ اضحی بشهرِ کوتاهیه وصول افتاذه من بندهٔ افتاذه
در گوشهٔ زاویه منزوی گشته غلبهٔ تب بغایتی بوذ که تابِ حرکت
6 و مجالِ قال نداشتم و از زندگانی بکلّی اومیذ برداشته بوذم و در آن
نزاری بزاری مشغول گشته می‌نالیذم ؛ ازناگاه دیذم که حضرتِ چلبی
بر سرِ بالینِ من ایستاذه تبسّم کنان نظرِ عنایت کرده فرموذ که برخیز
9 و هردو گوشِ خوذرا گرفته سه بار بالا برجه و بگو

شعر (رمل)

رَبَّنَا إِنَّا ظَلَمْنَا ظلم رفت رحم فرما ای رحیمیهات زفت

12 و اناری بدستِ بندهٔ مردهٔ خوذ داذ ، بعد از آن فرموذ که مثنوی
بخوان و بسماع مشغول شو ؛ همانساعت دیذم که عَرَضِ آن مرض از
من چنان زایل شذ که گوئیا هرگز ندیذه بوذم و از نو زندهٔ تازنده
15 شذم ، تا زنده‌ام تازندهٔ آن درگاهم

وَالشُّكْرُ صَيْدٌ لِلْمَزِيد وَقَيْدٌ لِلْعَبِيد وَلاَ يَكُونُ إِلاَّ مَا يُرِيد

---

15 درکاهم : + شعر KBZ

---

11 ربنا ... زفت : MN ، ج ٥ ، ص ٤٠١٠/٢٥٥ ؛ MA ، ص ١٤/٥٤٢

شعر (هزج)

هر آنچ او بفرماید سَمِعْنَا وأطَعْنَا گو
زهر چیزی که می ترسی مُجبِراست او مُجبِراست او 3

وازین نوع کرامات و آثارِ ولایت در هر حالی ده و صد هزار از ایشان می‌جوشید ؛ گاهی بظهور می‌رسانید وگاهی از اغیار مستور می‌داشت و بهرکه محرمِ اسرار بوذ می‌نموذ 6

(٨ / ٩٢) الحکایه : همچنان قدوة الفتیان ، حریفِ ظریفِ ندیمِ کریم ، شیخ بگی رحمه الله که از اکابرِ رندانِ قونیه بوذ و ندیمِ سلاطین وملوك ودر سلوك ملوكِ سلوكِ بوذه هم از جملهٔ محبّانِ مخلصِ 9 حضرتِ چلبی بوذ چه انواعِ کرامات وظرایف دیذه ایمان آورده بوذند ؛ روزی حکایت کرد که درمیانِ حضرتِ ولد وحضرتِ چلبی حاجزهٔ واقع شذه بوذ وقطعِ صحبت کرده بوذند ؛ همانا که حضرتِ 12 ولد مشتاقِ عارف خوذ شذه مرا بخواند و عنایتِ بسیار فرموذه اشارت کرد که بطریقِ توسّل وتوصّل امروز البتّه عارف را از حضرتِ تربهٔ مقدّس بستان وبیا تا شما را مهمانی کنم وازالتِ وحشت هم از 15 واجباتست ؛ برغبتِ تمام سرنهاذه بحضرتِ چلبی اعلام کردم ؛ همچنان با جمیعِ اصحابِ تربه بخدمتِ سلطان ولد رفتیم وچون از درِ مدرسه در آمذیم ، حضرتِ چلبی سر نهاذه حضرتِ ولد برابر آمذ وروی بر 18

T, II, 422; H, II, 397 — ٩٢/٨ Z ٢٧١ ب B ٢٤٩ آ K ٦٤٤

3 می ترسی KB : ترسی Z ‖ 8 سلاطین KZ : سلطان B ‖ 9 وملوك Z : + سلوك KB ‖ از جملهٔ KZ : — B

رویش نهاده بر روی وموی وپیشانیش بوسها داذ ومحکم در کنار
بگرفت تا چه وقت واصحاب نعره‌ها می زدند و نثارها می‌کردند واین
3 رباعی‌را گفت :

شعر (رباعی)

ثابت قدمان که راهِ صحبت پیوست
6 از دوست نشویند بهر گردی دست
از خطّهٔ آب وخاک یک شخص نخاست
تا بر رخِ او گردِ خطائی ننشست

9 فی الحال حضرتِ چلبی در جوابِ پدر فرموذ

شعر (مضارع)

هرگز خطا نکرد خدنگِ اشارتت وآنکو خطا کند تو غفورِ خطاستی

12 بعد ازآن فرموذ که طعامهای مهنّا مهیّا کردند وحضرتِ چلبی سر
در پیش انداخته از غایتِ حیا وادب نمی‌یارست در نظرِ پدر طعام
خوردن ؛ همانا که حضرتِ ولد برخاست وبر مستنظر بر آمذ وبنشست ؛
15 فرموذ تا یاران بفراغت بخورند ومقیّدِ من نشوند ، بعد ازآنک سفره‌را
بر داشتند وغزلیّات خوانده شذ فرموذ که اخی بگی می شنوم که عارفِ
ما عملهای خوش می گویذ واز علمِ موسقی بهرهٔ عظیم دارذ ودر فنونِ
18 دیگر چابک سوارست ؛ می خواهم که پیش روی ونوبتی وبسیطی بگویذ

16 بگی KZ : بک B

وترانهٔ پیدا کنذ ، دم بدم چلبی عارف سر می نهاذ و شرمنده می‌شذ ، تا دو
سه نوبت بجد گرفت که البتّه از برای خاطرِ من نوبتی بگویذ ، حضرتِ
چلبی جواب فرموذ که بی‌وجودِ آلت آن حالت دست نمی دهذ ، آن 3
سازرا آلت می بایذ ؛ همانا که حضرتِ ولد حالت نموده و مسرّت
فزوذ ؛ فرموذ که من قوی ضعیفم نتوانم حریفِ شما شذن ؛ حصولِ
آلت از من ، ظهور حالت از شما ، امّا بایذ که من بر گوشهٔ کوشک 6
بنشینم تا شما بفراغتِ تمام در شوق وذوقِ خوذ مشغول باشیذ و اوقات
چیزها می‌گوئیذ تا من می‌شنوم وخوش می شوم وآن شب در حضورِ حضرتِ
ولد که لَیْلَةُ ٱلْقَدْرِ خَیْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ (۳/۹۷) عبارت از آنست 9
تا صباحِ مبارک نه آن صحبتی کرده شذ که در عبارت واشارت گنجذ
وهمانا که کرّوبیانِ ملأ اعلی در کرّوبیانِ آن سلطان لب گزان بوذند
وروح القدس بر قدسِ آن صحبت یا لَیْتَنِی کُنْتُ مَعَهُمْ (۷۳/٤) گویان 12

(۸ / ۹۳) همچنان کبارِ اصحاب روایت کردند که چون غرّهٔ ماه
شذی وهلالِ نو از افقِ آسمان پدیذ آمذی حضرتِ ولد می فرموذ که
عارف را بخوانند تا ماهِ نورا بر روی او ببینم که روی او بر عالمیان 15
وآدمیان مبارکست واز عالمِ مبارک رسیذه در مبارکی می روذ ومبارکیِ
او از یٰسٓ (۳٦) وتبارک (٦۷) است ؛ همانا که چون ماه را
دیذی بر چشمهای مبارکش بوسها داذی واین غزل را تمام برخواندی 18

T, II, 425 ; H, II, 399 — ۹۳/۸ Z ۲۷۲ آ B ۲٤۹ ب K ٦٤٥

---

3 جواب KB : — Z ‖ 5 فزوذ KB : فروذ Z ‖ 12 گویان KB : + الحکایه Z ‖
17 او KZ : — B ‖ یس ؛ پس Z بیش BK

شعر (مضارع)

پنهان مشو که روی تو بر ما مبارکست
نظّارهٔ تو بر همه جانها مبارکست 3
هر دل که با هوای تو امشب شوذ حریف
او را یقین بدان تو که فردا مبارکست

6 وپیوسته حضرتِ ولد چلبی عارف را شیخ الارواح خطاب می‌کرد وچون از دورش می دیذ ، می فرموذ که یاران شیخ الارواح می آیذ واکرامِ عظیم می‌کرد

9 (٨/٩٤) همچنان منقولست که روزی اربابِ تصوّف در اقشهر تکلّف نموذه حضرتِ چلبی را جمعیّتی عظیم ساخته بوذند ، بعد ازآنک بیرون آمذه بزاویهٔ مولویان می‌رفتند ؛ خدمتِ ملکُ الخلفاء اخی 12 موسی رحمه الله سر نهاذه سؤال کرد که این درویشان چگونه قومند؟ حالِ ایشان چیست؟ فرموذ که مردمِ خوشند ، مترسّم وظاهر گیر ، امّا بی خذا نشسته اند وآنک از سرِّ سرِّ خوذ بی خبرست همانا که 15 از خذا نیز بی خبرست واز حقیقتِ وَهُوَ مَعَكُمْ (٥٧/٤) محجوب وپیشِ عارفانِ خذا خذادان آن کسیست که خذابین باشذ نه خذا خوان

شعر (منسرح)

18 جانِ خذا خوان بمرد جانِ خذادان رسیذ

T, II. 425 ; H, II, 399 — ٩٤/٨ Z ٢٧٢ ب B ٢٤٩ ب K ٦٤٧

13 خوشند KB : جوشند Z ‖ 16 عارفان Z : + خذا KB

چه ارواحِ یارانِ ما خذادانانند و در طریقتِ ما دانا مردِ خذادانست نه مرد خذا خوان

3 شعر (مضارع)

بی عقل عقل را چو نداند کسی یقین
پس فهم کن ازین که که باشذ خذای دان

6 و همچنان معیّت و قربتِ حق را نشانهاست ؛ اگرچه معیّتِ حق با همه اشیا شاملست ، امّا معیّتِ کاملِ مکمّلِ مکمّل چیزی دیگرست و آن معیّتِ خاص از خصایصِ انبیا واولیاست ، چنانک جدّم فرموذ

9 شعر (رمل)

تو توهّم میکنی از قربِ حق — که طبق‌گر دور نبوذ از طبق
این نمی بینی که قربِ اولیا — صذ کرامت دارذ وکار وکیا
12 آهن از داود مومی می‌شوذ — موم دردستت چو آهن می بوذ
قربِ خلق و رزق برجمله ست‌عام — قربِ وحیِ عشق دارند این کرام
قرب بر انواع باشذ ای پذر — می‌زنذ خورشیذ برکهسار وزر
15 لیک قربی هست با زر شیذ را — که ازآن آگه نباشذ بیذ را
شاخِ خشک وتر قریبِ آفتاب — آفتاب از هر دو کی دارذ حجاب
لیک کو آن قربتِ شاخِ طری — که ثمارِ پخته از وی می خوری
18 شاخِ خشک از قربتِ آن آفتاب — غیرِ زوتر خشک گشتن‌گو بیاب
این معیّت با همه است الله را — آن معیّت جو که داذ آگاه را

10 – 18 تو توهم ... بیاب : MN ، ج ۳ ، ص ٤۰ / ۸۰۱ – ۷۰۹ ؛ MA ، ص ۲۵/۲۰۸
19 این ... آگاه را : MN ، ج ۱ ، ص ۱٤٦٤/۹۰ ؛ MA ، ص ۱۷/۳۹

واین معانی در جوابِ تصورِ آن جماعت است که بی حصولِ وصول
خوذ را واصل می‌دیذند واز ماء معینِ معیّت ناچشیذه در غایتِ تشنگی
3 سیرابی می‌نموذند تا مریدانِ مقلّد مغرورِ غرورِ ایشان گشته از حال
وقربتِ اولیای راستین محروم ماندند؛ اومیذ است که در زمانِ ما
مرحوم شوند واز شومیٔ انکار مرجوم نگردند، ازآنک خاندانِ ما منبعِ
6 رحمت وکانِ کرم است وظهورِ نورِ این حضرت برای اعطای قابلیّتِ
ناقابلان است نه آنک محلِّ قابل طلبند

شعر (رمل)

9 بلك شرطِ قابلیّت داذِ اوست داذ لُبّ وقابلیّت هست پوست

(۸ / ۹۵) همچنان حضرتِ جدّم روزی مست شذه بوذ وغریقِ
انوارِ قربت گشته فرموذ

12 شعر (منسرح)

لعنتیان خسته اند رحمتیان جسته اند ما ز پیِ رحمتِ قوم لعین آمذیم

کَمَا قَالَ ٱلنَّبِیُّ عَلَیْهِ ٱلسَّلام: شَفَاعَتِی لِأَهلِ ٱلْکَبَایِرِ مِنْ اُمَّتِی؛
15 تمامت یاران سر نهاذند وشاذیها کردند

۹۵/۸ Z ۲۷۲ ب B ۲۵۰ T K ٦٤۷ T, II, 428; H, II, 402

9 بلك... پوست: MN، ج ۵، ص ۱۵۳۸/۹۹؛ MA، ص ۱۰/٤۷۱

(۸ / ۹۶) الحکایه : یارانِ ظریف وندیمانِ حریف روایت کردند که روزی فقیرهٔ عالمهٔ صاحب دل بزیارتِ حضرتِ چلبی آمذه بوذ وبسی نعمت وتحف وجامها آورده ؛ بعد از صحبتِ بسیار واتّحادِ یارانه سؤال کرد که احوالِ ما بیچارگان در روزِ قیامِ قیامت چون خواهذ بوذن وعاقبتِ ما درآن عالم چه شوذ ؟ فرموذ که حق تعالی عنایت فرموده در بهشتِ برین درآئی وحوریانِ جنّت خدمتگارِ شما باشند ؛ گفت : أَلْحَمْدُ لِلّهِ ٱلَّذِی أَحَلَّنَا دَارَ ٱلْمُقَامَةِ مِنْ فَضْلِهِ (۳۵/۳۵) دیگر چه باشذ ؟ فرموذ که الوانِ حلّها بپوشی وشراباتِ ثمین بنوشی وعیشی عظیم بکنی ؛ گفت : دیگر چه باشذ ؟ گفت : هر روز مؤمنان ودرویشان بزیارتِ انبیا واولیا وسعدا وشهدا ودوستانِ صالح بروند واز نعمِ نعیم فِیهَا مَا تَشْتَهِیهِ ٱلْأَنْفُسُ وَتَلَذُّ ٱلْأَعْيُنُ (۷۱/۴۳) عشرتها وتنعّمها بکنند وبر قصورِ نور بر آمذه تفرّجها کنند ، گفت : دیگر چه باشذ ؟ گفت : آخرالامر مشاهدهٔ دیذارِ حق باشند ، چنانکه از شرابِ طهورِ إِنَّ لِلّهِ تعالی شَرَابًا أَعَدَّهُ لِأَوْلِيَائِهِ ، سالهای نا محصور سکران باشند ودرآن خوشیِ ابدی بی خویش شوند ؛ گفت : دیگر چه باشذ ؟ فرموذ که نعمتِ آخرین در خلدِ برین همچون منار ، وشاخهای چنار ، کیرها باشذ از قدرت آفریذه در کُسِ زنانِ بیوه وفقیرهگانِ پرشیوه در آورند تا بر موجبِ وَلَدَيْنَا مَزِيدٌ (۳۵/۵۰) محظوظ گشته متلذّذ شوند وبیاسایند ؛ خوشتر ازین کار دیگر چه باشذ ؟

۹۶/۸ Z ۲۷۲ ب B ۲۵۰آ K ۶۴۷ T, II, 428 ; H, II, 401

1 کردند KB : — Z ‖ 4 قیام KZ : قیامت B ‖ 13 باشند KB : باشذ Z

هماناکه آن فقیرهٔ مخلصه باخلاصِ تمام سر نهاذه هرچه پوشیذه بوذ بگویندگان بخشیذه و شاذی‌کنان روان شذ

3 (۸ / ۹۷) الحکایه : همچنان چون حضرتِ چلبی بشهرِ لارنده رسیذ تمامتِ اکابر و امیرزاذگان ارادت آورده مرید شذند ، مگرکه خدمتِ مفخرالخلفا اخی محمد بگک ولدِ قلمی در زمانِ جوانی بوذ یکک 6 قبائی و یکک سواره واز عالمِ اولیا بغایت دور و یارانِ مکرّم که ازو مقدّم تر بوذند پیر وضعیف گشته و او درمیانِ اصحاب بهر سوئی می دویذ وچستی می نموذ وگرم خدمتها میکرد ؛ هماناکه حضرتِ چلبی 9 اورا پیش خوانده اشارت فرموذ که گردِ تو غلبهٔ عظیم می بینم ، بایذکه بعد ازین کمرِ اخلاص درمیانِ جان بسته سرحلقهٔ این قوم باشی وخدمات نمائی ، برو زاویهٔ بساز وبسازِ عشق وسماعِ ما مشغول 12 باش ؛ فی‌الحال سر نهاذه مرید شذ وفرجی پوشیذه تا غایت مزید یافته منکرانِ آن دیاررا بقوّت وعنایتِ ایشان مخذول ومنکوب گردانیذ واز جملهٔ مقبولانِ حضرت شذ و گفت :

15 شعر (مجتث)

رهذ ز تیرِ فلکک وز سنانِ مرّیخش
هرآن مرید که اورا بعشق پروردم

18 (۸ / ۹۸) الحکایه : همچنان کرامِ اخوان روایت چنان کردند که چون شیخ نورالدینِ بیمارستانی که ازکبارِ اربابِ تصوّف بوذ وعالمِ

T, II, 430 ; H, II, 402 ۹۷/۸ - ۹۸ Z ۲۷۳ B آ ۲۵۰ ب K ٦٤٨

2 روان KB : ررانه Z ‖ 3 الحکایه Z : — KB ‖ 18 الحکایه Z : — KB

عامل، بدارالملكِ قونیه رسید؛ اکابرِ شهر حضورِ او را در یافته از سرِ
تجبّر بدیذنِ حضرتِ ولد نیامذ وصحبتِ او را در نیافت؛ همانا که
حضرتِ ولد فرموذ که او از بیمارستان می آیذ طبیب را بر بیمار بایذ 3
رفتن؛ برخاست وبا جمعِ یاران بدیذنِ او خرامیذ؛ مذکور از غایتِ
خجالات متواری گشته علی‌الصباح بزیارتِ تربهٔ مقدّس آمذه آغاز
کرد که بالای تربهٔ چنین سلطانی ملکی نهاذن روا نیست: حضرتِ 6
چلبی تفسِ عظیم فرموذه جواب داذ که نظر بر ملک دار، نه بر مَلِکی،
چون از عالمِ ملک محروم ماندهٔ وبملکوتِ مردان نرسیذهٔ چندانک
خواهی در عالمِ مُلک تصرّفِ جاهلانه می‌کن ویقین می دان که اهلِ 9
تصرّف از تفرّجِ مالک‌الملک محجوب اند واین بیت را گفت:

شعر (رمل)

چونک دریاران رسی خامُش‌نشین اندرآن حلقه مکن خوذ را نگین 12
پیشِ بینا شذ خموشی نفعِ تو بهرِ این آمذ خطابِ أنْصِتُوا
پیشِ بینایان خبر گفتن خطاست کآن دلیلِ غفلت ونقصانِ ماست

همچنان شیخ نورالدینِ بیمارستانی رنجور دل وکوفته خاطر بیرون آمذ 15
وسفر کرد

---

9 ملک KB: ملکی Z || تصرف KZ: تصوف B || 11 شعر KZ: — B ||
13 b این KB: آن Z

---

12 چونک ... نگین: MN، ج ٦، ص ۳٦۳/۱۵۹۲؛ MA، ۵/۵۹۰
13 ـ 14 پیش ... ماست: MN، ج ٤، ص ۲۰۷۲/۳۹۹، ۲۰۷۱؛
MA، ۳۷۷/ ۲۹، ۲۸

(٩٩/٨) همچنان خدمتِ مولانا صلاح الدینِ ادیب رحمه الله حکایت
کرد که چون شیخ نورالدین حضرتِ ولد را نیامذ و ندیذ و ایشان مرحمت
3 فرموذه بدیذنِ او رفتند واورا در نیافتند و او از شهر سفرکرد ، هانا که
حضرتِ ولد از چلبی عارف پرسیذ که حالِ او چونست و او چگونه
کس است؟ جواب فرموذ که او نه طالب بوذه است و نه مطلوب؛
6 چه اگر طالبِ حق بوذی بهتر از شما محبوبی ومطلوبی کجاست؟ واگر
از قبیلِ مطلوبان بوذی بهتر از شما طالبِ‌عاشق درعالم نیست؛ حضرتِ
ولد تحسینها فرموذه بر چشمهای او بوسها افشان کرد وبشاشتِ عظیم
9 نموذه همین غزل را سرآغاز فرموذ که

شعر (رمل)

گنج علمی کانِ عشق نورِ فقری ای پسر
12 در تن همچون صدف دریای لطفی پر گهر

الی آخره

(١٠٠/٨) الحکایه : همچنان کرامِ انام که از نادراتِ ایّام بوذند
15 چنان روایت کردند که چون حضرتِ چلبی عارف عَظَّمَ اللهُ ذِکْرَه
در سفرِ آخرینِ خوذ از شهرِ لارنده بکورهٔ اقسرا رسیذ، اکابرِ شهر
وشیوخِ آن مقام بانواع سماعها داذه اعزاز واکرام نموذند؛ قریبِ
18 ده روز اقامت فرموذه شبی سرِ مبارک بر بالین نهاذه بیایی نالیذ وآهها
کرده در خواب گریست؛ صباحی یارانِ یقین از موجبِ آن انین باز

٨ ٩٩-١٠٠ Z ٢٧٣ ب B ٢٥٠ ب — ٢٥١ آ K ٦٥٠ T, II,432-3 ; H, II, 404
3 کرد BZ : کرده K ‖ 15 عارف Zh : — KBZ

پرسیدند؛ فرموذ که خوابِ عجب دیذم و آوازهای خوب می‌شنیذم؛
دیذم که در طاقی نشسته بوذم و از پنجرهای آن در باغی نظر می‌کردم،
آنچنان باغی که مَا لاعَیْنٌ راءَتْ وَلاَ اُذُنٌ سَمِعَتْ صفتِ 3
صفای او بوذ و همانا که فردوسِ برین بر آن روضه رشک بردی
وهمچنان انواعِ اشجار والوانِ ثمار و ریاحین وازهار درکنارِ انهارِ
آن رسته، نیکو بر آمذه چنانک از کثرتِ اوراقِ اوراق او تابِ آفتاب 6
بر زمینِ آن روضه نمی افتاذ و در ظلِّ ظلیلِ آن روحانیانِ جلیل
وحوریانِ جمیل می خرامیذند وهمچنان در طرفِ جویبارِ آن گلزار
می بینم که حضرتِ خذاوندگارِ ما سیر می کنذ ومن از لطفِ آن 9
حالت درحیرت می‌افتم که حضرتِ خذاوندگارِ ما اینجایگاه چه می‌کنذ
دیذم که بدستِ مبارکِ خوذ بمن اشارت می‌کنذ که عارف چه می‌کنی
آنجا؟ همانا که مُهلتِ اقامت بسر آمذ؛ این سویها که منم تا چه 12
عالمها بینی و چه شاهدانِ روحانی که مشاهده کنی و من از غایتِ
لذّتِ آن دعوت و تفرّجِ لطافتِ آن جنّت ناله می‌کردم و تحنّن
می نموذم؛ اکنون وقتِ آن شذ که رخت را بجانبِ سماوات کشیم وجامِ 15
حلالیٔ جلالی بچشیم و این بیت را گفت:

شعر (رمل)

وقتِ آن آمذ که من عریان شوم   جسم بگذارم سرا سر جان شوم 18
صورت تن گو برو من کیستم   نقش کم نایذ چو من باقیستم

6 نیکو بر آمذه BZ : — K

18 وقت ... جان شوم : MN، ج ٦، ص ۳۰۷/٦۱۳؛ MA، ص ۵٦۵/۲۹
19 صورت ... باقیستم: MN، ج ۳، ص ۲۲٤/۳۹۳٤؛ MA، ص ۲۹٦/۲٦

همچنان روزِ دوم بسوی قونیه روانه شذ چون بشهر رسیذ اندك
عارضهٔ در مزاجِ مبارکش ظاهر شذ وآن انحراف یوماً بیومٍ زیاده
3 می گشت ، صباحی از خانهٔ خوذ بیرون آمذه بر درِ تربهٔ مقدّس
ایستاذه زمانی هیچ نگفت واصحاب بجمعهم برابرِ چلبی صف بسته بوذند
وآن روز اتّفاقا جمعهٔ آخرینِ ماهِ ذی‌القعده بوذه در سنهٔ تسع عشر
6 وسبعمایه از ناگاه نیّرِ اعظم از مطلعِ خوذ شارق گشته برمثالِ گوی
زرّین از چوگانِ قدرت در میدانِ فلك رقصان شذ ومقدارِ نیزهٔ بلند
گشت ، فرموذ که

9 شعر (رمل)

می دوذ چون گوی زرّین آفتاب ای عجب اندر خمِ چوگان کیست

همچنان تبسّم کنان برچهرهٔ مهرهٔ آفتاب نظر کرد و گفت :

12 شعر (رمل)

آفتابِ آفتابند اولیا آفتاب از نور شان گیرذ ضیا

بعد از ساعتی فرموذ که من ازین عالمِ دون ملول شذم تا کی در
15 زیرِ این آفتاب درمیانِ گرد و درد خواهم بوذن ؟ وقتِ آن شذ که
بر فرقِ فرقدان قدم نهم و بربالای آفتاب برآیم وبرسرِ سَروران فلک
سرایم واز تلوّنِ تکوّن بکلّی خلاص یابم واین ابیات را گفتن گرفت :

---

5 ماه KZ : — B || بوذه KZ : بود B || 10 ـ 12 می دوذ . . . شعر BZ : — K

شعر (منسرح)

هر نفس آوازِ عشق می‌رسد از چپ وراست
ما بفلك می رویم عزمِ تماشا کراست 3

ما بفلك بوذه ایم یارِ ملك بوذه ایم
باز همانجا رویم جمله که آن شهرِ ماست

وتا آخرِ غزل می خواند و سیر می‌کرد؛ یارانی که در بندگی حاضر و بر 6
جمالِ جلالش ناظر بوذند، بیکبارگی افغان کنان گریستند؛ فرموذ که
بغیر از مردن چارهٔ دیگر نیست؛ همانا که در قیدِ حیات پیوسته
میخواستم که در تفرّج باشم وسفرها کنم هم در ظاهرِ جهان وهم 9
در باطنِ خوذ؛ چه بیکار ارواح، در عالمِ اشباح، جهتِ تفرّجِ
عجایبِ آفاق وغرایبِ انفس است واکتسابِ عرفان واتفاقِ ایقان؛
درین حال بسببِ ثقالتِ این بدن از نقالت وحرکت باز ماندم 12
واصلا نمی توانم سفری کردن، باری سفرِ آخرت کنیم ومرا
درین عالم همدلی وهمدردی ومونسی نمانده است وهمدردِ من حضرتِ
مولانای ما بوذ وحضرتِ والدم ومن در فراقِ ایشان تا کی درین 15
محنت سرای نا خوش بتکلّف خوش باشم؛ همانا که مشتاقِ دیذارِ
خذاوندگار گشته ام، البتّه می‌روم؛ آن بوذ که نعرهٔ زذ ونازان نازان
بخانهٔ خوذ درآمذ وآهسته آهسته نالیذن گرفت، همچنان بهر حالی که 18
می‌بوذ بنمازِ جمعه رفته بحضرتِ تربهٔ مقدّسِ شریف تشریف داذ واز

6 سیر Z : سیری KB || حاضر BZ : — K || 15 والدم KB : والده ام Z
18 بهر Z : هر KB || 19 می بوذ KB : می‌نمود K

انوارِ اسرارِ آنحضرت تشریفِ عنایت پوشیده سماع را مشرّف کرد
وآن روز بعظمتیٔ تمام نه آن شورها کرد که در رقمِ قلم گنجذ، ودر
سماع همین رباعی را گفته 3

شعر (رباعی)

درکوی دلارام بسر بایذ رفت وز هستیٔ خویشتن بدر بایذ رفت
گستاخ نشایذ بر آن مه رفتن با چهرهٔ زرد و دیدهٔ تر بایذ رفت 6

از سماع بیرون آمذ و در محلِّ مرقدی که آسوده است بدرازا بخفت؛ بعد
ازآن فرموذ که تُرْبَةُ الشَّخْصِ مَدْفَنُهُ؛ دفینهٔ وجودِ مرا درینجایگاه
دفن کنیذ وآن روز گوئیا که همزاذِ روزِ قیامت بوذه قیامتی برخاست 9
وساکنانِ عالمِ عُلوی وسُفلی در نوحه بوذند وروزِ شنبه اثرِ آن عارضهٔ
گران در عارضِ مبارکش عارض گشته معارضه نموذن گرفت وبکلّی
صحّتِ بدنی صحبت اختیار کرد وآن زحمات تا قریبِ بیست وپنج روز 12
کشیذ ودر شبِ بیست ودوم ماهِ ذی‌الحجّه زمین لرزِ عظیم شذ وبتواتر
می لرزیذ تا حدّی که بهی دیوارها خراب شذ وبخاریٔ خانه فرو افتاذ
وآن زلزله تا سه روز متواتر بوذ، همچنان ابدالِ شهرِ قونیه که قایمِ 15
مقامِ خواجه فقیه احمد بوذ واز محبّانِ او رحمة الله علیه وچهل سال
تمام خاک نشینی کرده از مقامِ خوذ اصلا نجنبیذ وزمستان وتابستان
در همانجای می سپرد ومعروف او را دانشمند گفتندی، چه در اوایلِ 18
حال طالبِ علمی ورزیذه بوذ ودر إخبارِ أخبارِ مُغَیّباتِ سفلی مشهور

7 بدرازا Z : بدرازانا R بدرازنا K || 12 تا BZ : — K || 13 شب KB :
— Z || لرز KB : لرزه Z || 16 خواجه KZ : — B || 18 - 19 در اوایل حال Z :
اوایل K اول حال B

گشته فریادکنان خبر داذ که دریغا چراغِ قونیه را می‌برند ودنیا در هم
خواهذ شذن و من نیز در پیِ آن سلطان نقلان می‌کنم وچون زلزله
متوالی گشته حضرتِ چلبی فرموذ که وقتِ رحیل است، نمی‌بینیذ که 3
زمین نیز در هوسِ لقمهٔ وجودِ ما چگونه طپان گشته است و لقمهٔ
چرب می‌خواهذ واین بیت‌را فرموذ

شعر (رمل) 6

چون تنم‌را بخورذ خاکِ لحد چون جرعه
بر سرِ چرخ جهذ جان که نه جسمم نورم

بعد ازآن فرموذ که سبحان الله! چه مرغانِ عجب پیذا شذند وهمچنان 9
ساعتی نظرِ مبارك بر دوخته در مشاهدهٔ آن مرغانِ ارواح مشغول بوذ
ودم بدم پرواز می‌کرد وحرکات واشاراتِ عجب می‌نموذ؛ همانا که
یاران بیکبارگی از سرِ اضطرار وبیچارگی نفیر برآوردند وزاریها کردند 12
وصغار وکبار از زن ومرد در شوریذند؛ فرموذ که هیچ غم مخوریذ،
چنانك هبوطِ ما درین عالم برای مصالحِ شما بوذ وبوذِ ما هم برای
اصلاحِ حالِ شماست ودر همه حال با شمائیم وبی‌شما نیستیم و هم در آن 15
عالم با شما خواهیم بوذن و درین سرای از فراق ناگزیرست ووصالِ
بی‌فراق واجتماعِ بی‌افتراق درآن عالم است، بصفای تمام مرا روانه
کنیذ؛ اگرچه بصورت غیبتِ صورتی باشذ امّا در حقیقت از حقیقتِ 18
شما غایب نیستیم وغیبت نیست

3 کشته KZ : — B ‖ 10 بوذ KZ : بوذم B ‖ 15 حال Z : — KB ‖ 19 نیستیم KB : نیستم Z

شعر (هزج)

در غیبتِ صورتی غرامت نبوذ گر بی تو دمی زنم غرامت باشذ

3 وچندانکه شمشیر در غلافست نمی بُرَّد ، وقتی که مجرّد شوذ آنگه بینی ؛
بعد الیوم مشتها در پس پردهٔ غیب خواهم زذن ؛ چنانکه چقاچاقِ آن
بگوشِ یارانِ شنوا برسذ ؛ هم درین کلمات بوذ که فرزندِ دلبندِ ارجمند ،
6 سلالَةُ الاولیا ، وارث نور آلانبیا شاه زادهٔ معظّم وچلبی امیر عادل
طَوَّلَ اللهُ عُمْرَهُما از درآمذند ودر پهلوی پذر بنشستند ، همانا که
بندهٔ خاکی افلاکی گریان گشته سر نهاذ وگفت که چون حضرتِ چلبی
9 بسفرِ مبارك می روذ وبزبانِ معنی اللّهُمَّ بَارِكْ لِی فِی آلْمَوْتِ وَفِیمَا
بَعْدَ آلْمَوْتِ می فرمایذ ایشان را بکه میسپارذ وچه وصیّت می فرمایذ؟
فرموذ که ایشان ازآنِ خذاوندگارند ، بما تعلّق ندارند ، غصّهٔ ایشان را
12 حضرتِ او بخورذ ؛ گفت : من بیچارهٔ غریب که یتیم وکئیب می مانم چون
کنم وبکجا روم ؟ فرموذ که در خدمتِ حضرت تربه باش وآن خدمت را
نگاه دار تا ترا نگاه دارند وبجائی مرَو وآنچ گفته بوذم که مناقبِ
15 آبا واجدادِ ما را جمع کنی وبقلم آوری برآن باش تا تمام کنی وتکاسل
نکنی تا پیشِ خذاوندگارِ ما سپیذ روی باشی واولیا از تو خشنوذ
باشند وتمامتِ یاران گریان وحیران گشته میلرزیذند تا از عالم الغیب
18 والشهادت چه وارد شوذ ؛ همانا که چشمهای مبارك برگشاذه این
رباعی را گفت وخفت ، صورت پنهان شذ ومعنی نهفت

---

1 شعر KB : — Z ‖ 4 چقاچاق K : چاقاچاق ZB ‖ 7 طول ... عمرهما KZ : رحمهما رحمةً واسعةً B ‖ 11 ایشان را B : ایشان KZ ‖ 17 یاران KZ : — B ‖ تا KZ : — B ‖ 18 کشاذه KZ : کشوده B ‖ 19 وخفت ... نهفت KZ : — B

شعر (رباعی)

ای حسرتِ خوبانِ جهان روی خوشت
وی قبلهٔ عاشقان دو ابروی خوشت 3
از جملهٔ صفاتِ خویش عریان گشتم
تا غوطه خورم برهنه در جوی خوشت

وهمچنان الله الله گویان آهی بکرد و این بیت را فرموذ 6

شعر (مضارع)

آن وقت که بحرِ کل شوذ ذات مرا
روشن شوذ جمالِ ذرّات مرا 9
زان می سوزم چو شمع تا در رهِ عشق
یک وقت شوذ جملهٔ اوقات مرا

وآن بوذ که ما بینِ الظهر والعصر سورهٔ عصر (۱۰۳) ونصر (۱۱۰) را 12
خوانده روزِ سه شنبه بیست وچهارمِ ماهِ ذی الحجّة لحجّة تسع
وعشر سبعمائه بمارکی وشاذیٔ تمام مُنْجَذِبًا إلَی ٱلمَرْکَزِ ٱلأَصْلِیِ
ٱلأَبَدِی النوری ٱلإلَٰهِی نقل فرموذ؛ فَسُبْحَانَ ٱلَّذِی بِیَدِهِ 15
مَلَکُوتُ کُلِّ شَیْءٍ وَإِلَیْهِ تُرْجَعُونَ (۸۳/۳۶) إِنَّا لِلَّهِ وإِنَّا
إِلَیْهِ رَاجِعُونَ (۲/۱۵٦) وروحِ مقدّسِ دَرّاکِ دُرناکِ او
در دریای نورِ ذات غوطه خورد 18

---

b8 شوذ KB : کرذذ Z

شعر (رمل)

هم در آن دم شذ دراز و جان بداذ
3 همچو گُل در باخت سرَ خندان و شاذ
اِرْجِعِی بشْنُوذ نورِ آفتاب
سوی اصلِ خویش باز آمذ شتاب
6 نور دیذه و نورِ دیذه باز گشت
ماند در ســـودای او صحرا ودشت

وهمچنان چون تابوت را حاضر کردند قدری کوتاه آمذه در تابوت
9 نمی‌گنجیذ وهردو پای مبارکش بیرون مانده جمیعِ اصحاب غریو بر
آوردند وفریاذها کردند ؛ همانا که بقدرتِ باریٔ تعالی پایها برخوذ
کشیذه شذ وسرِ تابوت را بهم کرده بر داشتند وبسی مستکبران
12 ومنکران که آن روز زنّار بریذند وایمان آوردند وآن روز قلبِ
زمهریر وزمستانِ صعب بوذ واهالیٔ قونیه اغلب سر وپا وتن برهنه
بوذند وفریاذِ عاشقان تامنجوقِ عیّوق می رفت ، همانا که قیامتِ
15 صغری برخاسته زن ومرد درهم رفته بوذند ودر چنان سرما ویخبندانِ
شدیذ که حریرِ زمین حدید گشته بوذ از قوّتِ ولایتِ ایشان وعنایتِ الٓهی
آحادی را از آن الوف ألمی وزحمتی نرسیذ واز همّتِ آن چنان سلطانِ گزیذه
18 سرمای گزیذه کسی را نگزیذ وکافّهٔ مردم سالم ماندند وهمچنان روزِ
چهارشنبه بیست و پنجمِ ماه درجوارِ جنابِ جلالی مجاورت یافته جسمِ خاکی

---

1 شعر KZ : — B ‖ 6 b ماند KB : مانده Z ‖ 18 سرمای گزیده BZ : — K

2ـ7 هم دران... ودشت : MN ، ج ٥ ، ص ۱۲٥٦/۸۰ ، ۱۲٦۲ ، ۱۲٦٤ ؛ MA ، ص ٤٦۲ / ۲٥ ، ۲۸ – ۲۹

را بدايهٔ خاكِ پاكِ خوذ باز داذ و دانهٔ بدنِ دانا را در شكمِ او امانت نهاذه منتظر قيامِ قيامتِ موعود مى‌باشذ

شعر (هزج) 3

چون دانه شذ افگنده بر رُست و درختى شذ
اين رمز چو در يابى افگنده شوى با ما

قَدَّسَ ٱللهُ سِرَّهُ وأفاضَ عَلَى ٱلْمُحِبّين بِرَّهُ 6

وبندهٔ خاكى ارتجالاً اين دو رباعى را گفته بر درِ تربهٔ مبارك بنوشت

شعر (رباعى) 9

عارف چلبى كه رَسْت از قيدِ جهات
در ذات نظر كرد و برون شذ ز صفات

پس يونسِ روحِ او مثالِ ماهى 12
ازكشتىٔ تن جَست درآن بحرِ حيات

شعر (رباعى)

عارف چلبى كه كفو و همتاش نبوذ 15
در كنجِ جهان چو گنج گنجاش نبوذ

ازكون و مكان بلامكان نقل گزيذ
زيرا كه درين منزلِ كن جاش نبوذ 18

---

11 كرد و KB : كرده Z

وهمچنان در حالتِ رحلت نوبتی دیگر اشارت فرموذ تا بجدِّ تمام در اتمامِ
این کتاب سعی روذ وبقدر طوق وغایتِ شوق وکمالِ ذوق اجتهاد
3 کرده آیذ ولله الحمد والمنّه ومِنْهُ العون والمنّه که بعنایتِ آن حضرت
بدایتِ این لطایف بنهایت رسیذ والله الهادی وَإلَیْه المآب (٣٦/١٣)

---

1 دیکر KB : — Z ‖ در اتمام KB : — Z ‖ 3 ومنه العون والمنه KB : — Z ‖ بعنایت KB : بغایت Z ‖ 4 المآب BZ : + والله اعلم بالصواب K

فصل نهم

در ذکرِ مناقبِ حضرتِ چلبی شمس الدین امیر عابد عظّم الله ذِکْرَه

3 (۱/۹) همچنان بندهٔ خاکی حکایت می‌کند که چون حضرتِ چلبی
عارف‌را قدّسَ الله لَطیفَتَه در حقِّ چلبی عابد عنایاتِ موفور
والطافِ نا محصور بوذ ، همانا که درآخرِ عمر تختِ خوذ را بذو تسلیم کرده
6 تسلیم شذ و از عالمِ عَیْن بعوالمِ غیب الغیب رحلت فرموذه کلیاتِ
امورِ فرزندان و مریدان را بخدمتِ او بزرگ تفویض فرموذ نه باشارتِ
زبان وعبارتِ بیان ، بلکه از راهِ جان ونورِ جَنان همچنان جمیعِ
9 براذران و اولادِ شیخِ ما در خدمت وحرمت داشتِ او کالعبید بین یدی
الملوك سلوك می‌کردند واو از کمالِ کرم و انصافِ جبلّی پیوسته ترکِ
ما سوی الله کرده هر چه از حُطامِ دنیا از نقود وعقود و غیره که دست
12 داذی درکارِ اعقاب و اصحابِ خوذ کردی وهمه را خِلَع وبخشایش
فرموذی وهمانا که در زمانِ او منشورِ سخاوت را حاتمِ طائی طیّ کرده محتاجِ
جودِ او بوذی وهمچنان حضرتِ شاهزاذه وچلبی امیر عادل بقدر امکان
15 وامعانِ عرفان از سرِ اخلاص وایقان در تعظیمِ آن سلطان یگانگی
می‌نموذند و تا وقتِ وفاتِ او در اثباتِ وفاداری ثبات کرده در بندگی
واعتقاد می‌افزوذند که صذ هزار رحمت بر جانِ وفادارانِ حضرت باذ

۱/۹ Z ۲۷٦ ب B ۲٥۳ آ K ٦٥۸   T, II, 443 ; H, II, 413

6 غیب KB : — Z ‖ 13 طائی KB : طی Z ‖ 14 جود KB : جواد Z

شعر (رمل)

آن جماعت را که وافی بوده اند بر همه اصنافشان افزوده اند
3 گشت دریا ها مسخّرشان وکوه چار عنصر نیز بنده آن گروه

(۲/۹) الحکایه : همچنان بندهٔ خاکی عفا الله عنه روایت می‌کند که چون حضرتِ چلبی عابد بر تختِ مبارکِ مولوی بنشست ومکانِ ولد را
6 بنورِ عارفی بیاراست و بشیخی مشغول شذ ، همانا که ابوابِ عطایا و احسان بازکرده در ترکِ دنیا وسخاوتِ صدّیقانه یدِ بیضا نموذن گرفت ومردی بوذ قلندر نهاذ و از قیودِ صیودِ عالم آزاذ ؛ همانا که زبدهٔ احرار
9 و قدوهٔ ابرار بوذ و برموجبِ

شعر (خفیف)

ای من و صذ چو من غلامِ کسی کو زخوذ ساخته است همنفسی

12 همواره هم نفسِ جانِ خوذ بوذه مطلوبِ حقیقی را در ذاتِ خوذ مشاهده می‌کرد ودایما گردِ حالِ خوذ گردان بوذ و از ذوقِ متابعتِ اهلِ دیذه بمتابعتِ مردمِ تقلید نمی پرداخت وازسرِ سرِّ رندی عیشهای پاذشاهانه
15 می‌راند واز طعنِ منکرانِ طاعن احتراز نمی کرد وmanده نمی شذ واین بیت را می گفت:

۲/۹ Z ۲۷٦ ب B ۲۵۳ آ K ٦۵۸ T, II, 444 ; H, II, 414

1 شعر K : -- BZ || 13 کرد KZ : — B || بوذ Z : — KB

2 ـ 3 آن جماعت ... گروه : MN ، ج ۵ ، ص ۷۵ / ۱۱۹۲ ـ ۱۱۹۳ ؛ MA ، ص ٤٦۰ / ۲۸

شعر (هزج)

دانی که درین کوی رضا بانگِ سگان چیست
تا هر که مخنّث بوذ آنش بر مانند 3
حاشا ز سواری که بوذ عاشقِ این راه
که بانگِ سگِ کوی دلش را بطپانند

اتّفاقا در آن زمان خدمتِ نوین زاده‌ٔ مکرّم تمورتاش بن 6
چوبان رَحِمَهُما الله تعالی فتحِ شهرِ قونیه کرده آلِ قرمان را اخراج
کردند در سنه‌ٔ عشرین وسبعمائه و در توابع ولواحقِ قونیه مستولی گشته
در تسخیرِ اکابره و نفوسِ جبابره می‌کوشیذ ودعوی کردی که من 9
صاحب قِرانم، بلک مهدیٔ زمانم وهمانا که در بذلِ مال بدلِ خوذ
نداشت و در عدل انوشروانِ ثانی بوذ ، راستی را جوانی بوذ متدیّن
وپاک دامن وکافّه‌ٔ اکابرِ روم از علما وشیوخ و امرا واعیان ولشکر 12
کشان وغیرهم با مذکور مطاوعت نموذه بیعت کرده بوذند وانقیاد
واجب دیذه وهم عهد گشته وجماعتی از کبرای دهر مثلِ مولانا
نجم الدینِ طشتی وشـیخ زاده‌ٔ توقاتی ومرحوم ظهیرالدین خطیبِ 15
قیصریه وشـیخ ناصرِ صوفی ومولانا امیر حسنِ طبیب و قاضی
شهابِ نکیدی وقاضی لشکر ویغانی وواعظ حسامِ یارجنْلغی وسایر
قضاة وعلما از هر شهری اورا مقتدا کرده یار فروشی می‌کردند 18
وبرای جلبِ اعراض وحصولِ اغراض در مدیحِ آن سرور مبالغه
می‌نموذند وهمچنان دیگران را نیز بمتابعت ومبایعتِ او ترغیب

4 ز KB : که Z ‖ 10 بدل KB : + ما Z ‖ 16 طبیب KB : + وسایر قضات وعلما از هر شهری Z ‖ 17 یغانی Z : یفانی K بعانی B ‖ یارجنلغی Z : نارچنلفی KB ‖ 17 – 18 وسایر ... هر شهری KB : — Z ‖ 20 ومبایعت KB : — Z

می دادند وخدمتِ تمورتاش بعشقِ تمام البتّه می خواست که حضرتِ
چلبی عابد وجمیعِ فرزندانِ خاندان نیز در سلکِ آن جماعت در آیند
3 ودر خدمتِ او در حالتِ سرّاً وضرّاً سفراً کانَ اَوْ حضراً ملازمت
نمایند و از فراغتِ بال واستغراقِ حالِ اهلِ دل وعاشقان بی خبر بوذند

شعر (هزج)

6 آری صنما چو دردلت دردی نیست دردِ دلِ دیگران ببازی شمری

وبذ گویانِ حسودان وحقودانِ عنود چنان می نموذند که ایشان سرکشی
می کنند و با وی متّفق نیستند و اورا نمی خواهند ؛ همانا که حضرتِ چلبی
9 عابد از دور تودّد نموذه در مجامعِ ایشان تردّد کمتر کردی واو بالطبع
می رنجیذ ومی تُرُنْجیذ

(۹/ ۳) همچنان روزی بخدمتِ ملك الامرا امیر ارتّنا بگ رحمه‌الله
12 اشارت کرده صواب چنان دیذکه چلبی‌را بطریقِ ایلجی گری بطرفِ
امرایِ اوج‌ارسال کنند تا در قونیه نباشذ وبجدِّ تمام امرای اوج‌را دعوت
کنذ وترغیب دهذ بمتابعتِ وی ؛ چه اگر انقیاد نمایند برای او کاری
15 کرده باشذ والاّ او نیز درآن ولایت قرار گیرذ ؛ چندانك چلبی عابد
امتناع نموذ ممکن نشذ ؛ همانا که این بندهٔ خاکی‌را بخدمتِ ارتنا بگ
فرستاذه طالب فراغت شذ وعذرهای واضح گفت ، اصلا در محلِّ قبول
18 نیفتاذ و او بزرگ از سرِ اعتقاد و شفقتِ یارانه وعاقبت اندیشی مصلحت
چنان دیذکه غیبت کنند تا وحشت واهانت زیادتی واقع نشوذ وهمچنان

۳/۹ Z ۲۷۷ آ ب ۲۵٤ آ K ۶۶۰ T, II, 446; H, II, 415

2 عابد KB : عابدرا Z ‖ 6 b دیکران KB : دکران Z ‖ 7 حسودان Z : حسود KB ‖ 9 مجامع KB : جامع Z ‖ 15 چلبی عابد KZ : — B

طوعاً و کرهاً از قونیه بیرون آمده و بزیارتِ حضرتِ تربهٔ مقدّسِ آبا
واجدادِ خوذ مشرّف گشته متوکّلاً عَلَی اللهِ وعنایة أولیائه نالان
ونعره زنان روانه شذ و این ابیات را وردِ زبانِ جانِ خوذ ساخته 3
می رفت و می گفت

شعر (رمل)

اولیا اطفالِ حقّند ای پسر غایبی وحاضری بس با خبر
غایبی منْدیش از نقصانشان کو کَشَذ کین از برای جانشان 6
حارسی دارم که مُلکش می‌سزذ داند او باذی که آن بر من وزذ
سرد بوذ آن باذ یا گرم آن علیم نیست غافل نیست غایب ای سقیم

و ازسرِ دردِ دل آهی بکرد و فرموذ که تا آمذنِ ما یکی ازینها نخواهذ 9
ماندن ؛ همچنان بتقدیرِ مَلِكِ قدیر چون از تفرّجِ ولایتِ اوج مراجعت
افتاذ در قونیه بغیر از امیر ظهیر الدین ولدِ تاج قزل کسی نمانده بوذ
و همشان ازحدّ ِ روم بیرون رفته در خطّهٔ شام مقام ساخته بوذند وآن 12
جماعتِ کرام بکلّی منزعج گشته و همان شب که ما بشهرِ قونیه درآمذیم
خدمتِ ظهیر الدین نیز بقلعهٔ گواله بیرون رفته اغلبِ آن حسّاد که
از سرِ سُرور یُحِبُّونَ آلعاجِلَةَ وَیَذَرُونَ وَرَاءَهُم یَوْمًا ثَقِیلاً 15
(۷۶/۷۰) مغرور گشته در انزعاجِ ایشان سعی نموذه بوذند . بعضی
سرگشته گشته بعضی کُشته شذند و ازسرِ ذوق این بیت را فرموذ

1 حضرت KB : — Z ‖ 12 قزل BZ : قیزل K ‖ 17 ـ 18 در انزعاج . . . کشته KZ : — B

6 ـ 7 اولیا . . . جانشان : MN ، ج ۳ ، ص ۷/ ۷۹ ـ ۸۰ ؛ MA ، ص ۶/۱۹۵
8 ـ 9 حارسی . . . سقیم : MN ، ج ٤ ، ص ۲۹۱ / ۲۳۳ ـ ۲۳٤ ؛ MA ، ص ۳۲۹ / ۳ ـ ٤

شعر (رمل)

ولد الزناست حاسد منم آنک طالع من
3 ولد الزنا کش آمد چو ستارهٔ یمانی

وهمچنان در آن سفر مبارک که عَسَى أنْ تَكْرَهُوا شيئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ (۲۱۳/۲) چندانی فتوح از عالم غیب بدست آمد که صفت توان کرد؟

6 (۹/ ۴) الحکایه : همچنان در زمان ابو سعید خان أنَارَ اللهُ بُرْهانَهُ حضرت چلبی عابد رَوَّحَ اللهُ رُوحَهُ بأُرْدُو رفته بوذ وحضرت خداوندگار زادهٔ ما شاه زاده را مَدَّ اللهُ ظِلَّهُ در شهر تبریز در
9 یافته پیش وزیر مملکت خواجه شمس الدین امیر محمد ولد صاحب اعظم خواجه رشید الدین تشریف داذند وامور جزوی که درویشان بذآن مفتقر بوذند بخدمت وزیر عرضه داشته تغافل نموذ ؛ چنانک لایق
12 حضرت ایشانست التفات نکرد ودر اتمام مهمّات ایشان تهاون کرده اصلا نپرداخت واز سر تجبّر وتهوّر کار ایشان را بتعویق انداخت ؛ همانا که حضرت چلبی عابد وشاه زاده انفعال عظیم نموذه ازآن
15 جماعت اعراض کردند ودرون مبارکشان رنجیذه از سر حدّت بطرف روم عزیمت نموذند واین بیت را ثبت فرموذه بنایب وزیر داذند

شعر (طویل)

18 فَمَنْ كَانَ ذا بُغْضٍ حَسِبْنَاهُ لَمْ يَكُنْ
وَمَنْ كَانَ ذا بِشْرٍ لَقِينَاه بِالْبِشْرِ

T, II, 449 ; H, II, 417 — Z ۴/۹ Z ۲۷۷ ب B ۲۵۴ T K ۶۶۲

11 نمود KB : نموذه Z

وحضرتِ چلبی عابد بقونیه رسیذ وشاه زاده در عقبِ او از لیمونِ
سینوب دریا را گذشته سفرِ دشتِ ترکستان پیش گرفت ؛ همانا که
زوالِ مملکت و دولتِ ایشان آن گشته واقبالشان بر گشته شذ و گُبر زانِ 3
آن دیارِ درهم افتاذه ازیشان دیّاری نماند ومخالفِ یکدیگر گشته
همدیگر را زیر وزبر کردند وهنوز درآن کارند وآن جمعیّت بتفرقه
مبدّل گشته ازآن بزرگان یکی نماند که پیوسته و بی زوالست 6

شعر (رمل)

خشمِ مردان خشک گرداند سحاب خشمِ دلها کرد عالمها خراب
تا دلِ مردِ خذا نامذ بدرد هیچ قرنی را خذا رسوا نکرد 9
تا قیامت آزمایش دایم است پس بهر دَوْری ولیٌ قایمست

(۵/۹) الحکایه : همچنان از فحولِ اصحاب منقولست که روزی
خدمتِ معین الدینِ پروانه رحمه الله از حضرتِ مولانا قدّس الله سرّه 12
العزیز سؤال کرد که انقضای مدّتِ دولتِ آلِ چنگیز خان که لشکرِ
ما فرموذیت کی خواهذ بوذن وعاقبتِ ایشان چون شوذ؟ فرموذ که
چون مولانای بزرگ رضی الله عنه ازسیرتِ ناخوشِ خوارزمشاه که 15
صورتِ بد بسته بوذ دل خسته شذ وبغایت رنجیذه از بلخ عزیمت نموذ
از حضرتِ الله استدعا کرد تا بر مقتضای اسمِ منتقم ازآن مبتدعانِ

۵/۹ Z ۲۷۸ آ B ۲۵٤ ب K ٦٦۳ — T, II, 450 ; H, II, 418

1 وحضرت KZ : وچون حضرت B ‖ 8 b عالمها KZ : عالم را B ‖ 11 الحکایه KZ : — B ‖ 12 خدمت KB : حضرت Z ‖ 13 آل KZ : — B ‖ 17 منتقم KB : منتظم (!) Z

8 خشم ... خراب : MN ، ج ۳ ، ص ۲۸۱٦/۱٦۰ ؛ MA ، ص ۱۸/۲٦٦
9 تا دل ... نکرد : MN ، ج ۲ ، ص ۳۱۱۲/٤۲۱ ؛ MA ، ص ۱۲/۱۷٤
10 پس ... دایم است : MN ، ج ۲ ، ص ۸۱۵/۲۹۱ ؛ MA ، ص ۲٦/۱۲۲

منهجِ شریعت انتقام کشذ که وَٱللهُ عَزِیزٌ ذُو ٱنْتِقَامٍ (۳/۳؛ ۵/۹٦)؛
همانا که لشکرِ جرّارِ مغول را حق تعالی از جانبِ مشرق بیرون آورده
تختگاهِ بلخ و خراسان را خراب کردند والقصّة بطولها واین حدیثِ
النّبی را استشهادِ حال آورده بیان فرموذ که أَوْحَى ٱللهُ تَعَالَى إِلَى
مُحَمَّد صلعم، فقال: إِنَّ لِي جُنْدًا أَسْكَنْتُهُمْ مِن قِبَلِ ٱلْمَشْرِقِ
وَسَمَّيْتُهُمُ ٱلتُّرْكَ وَخَلَقْتُهُمْ بَيْنَ سُخْطِي وَغَضَبِي فَأَيُّمَا
عَبْدٍ أَوْ امَةٍ ضَيَّعَ أَمْرِي أُسَلِّطُهُم عَلَيْهِمْ وَ أَنْتَقِمُ مِنْهُمْ
بِهِمِ الخبر بِتَمَامِه وهمچنان فرموذ که سببِ زوالِ دولتِ آن طایفه
وقتی باشذ که اولاد واخلاف واحفادِ ما را خوار دارند وبذیشان
جفا کنند وزحمتی رسانند وحرمت داشتِ ایشان را سرسری گیرند و از
سرِ تغلّب و تسلّط در تعظیمِ اعقابِ ما تهاون کنند؛ لا جرم حق سبحانه
وتعالی غیرت فرموذه ایشان را عبرتِ اولوالابصار گردانیذه وَمَا
لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ (۲/۲۷۰) خوانده شوذ وجزای ظالمان را
عالمیان مشاهده کنند، چنانک فرموذ

شعر (رمل)

چاهِ مُظلِم گشت ظلمِ ظالمان — این چنین گفتند جمله عالمان
هرک ظالمتر چهش با هَوْل تر — عدل فرموذه است بتّر را بتر
گر تو پیلی خصمِ تو از تو رمیذ — نک جزا طَیْرًا ابابیلت رسیذ
گر ضعیفی در زمین خواهذ امان — غُلْغُل افتذ در سپاهِ آسمان

---

2 حق تعالی KZ : — B || 4 آورده BZ :آورد وK || بیان KZ : — B || 13 ظالمان را KB : ظالمان Z

16 ـ 19 چاه ... آسمان : MN ، ج ۱، ص ۱۳۰۹/۸۱ ـ ۱۳۱۰ ، ۱۳۱٤ ـ ۱۳۱۵ ؛ MA ، ص ۱۸/۳۵ ـ ۱۹ ؛ ۲۱ ـ ۲۲

پروانه گریان سر نهاذ وروانه شذ؛ همانا که اینچنین کراماتِ عجیب
از خصایصِ اولیای کمّل وعارفان اکمل است ، وَلاَ یُحِیطُونَ بِشَیْءٍ
مِنْ عِلْمِهِ إلاَّ بِمَا شَاءَ (۲/۲۵٦) وحقیقت بایذ دانستن که 3
وجودِ مبارکِ صدّیقِ اکبر چون حضرتِ رسولِ انور را تِلوِ نبوّت
بوذ ومقتدیٔ آنچنان مقتدا ومن جمیع الوجوه اقتدا واهتدا او را بوذ
همچنان کراماتِ اخلافِ او که خلایق الارض والسما اند ، هم تاوِ 6
معجزاتِ رسول است علیه السلام وآن حال بحضرتِ سلطان العاشقین ،
معشوق المعشوقین ، مولانا جلال الحق والدین قَدَّسَ اللّهُ سِرَّهُ العزیز
مخصوص است ومقصود از تشوّق وتحنّنِ سید المرسلین که وا شَوْقاه إلَی 9
لِقاءِ إخْوانی وأعْوانِی فِی الدِّین وجودِ مبارکِ او بوذه، چنانک در
کتابِ مثنوی معنویٔ خوذ از عظمتِ قربتِ آن معشوقیّت بیان می فرمایذ
وصفت می کنذ 12

شعر (رمل)

گر ترا گوشیست بشنو ور ترا چشمی ببین

شعر (رمل) 15

هست معشوق آنک او یکتو بوذ مبتـــدا ومنتهـــاات او بوذ
چون بیابی اش نمانی منتظر هم هُوَیْدا او بوذ هم نیز سِر
میرِ احوالست ولی موقوفِ حال بندهٔ آن ماه باشذ ماه وسال 18
چون بگویذ حال را فرمان کنذ چون بخواهذ جسمها را جان کنذ

---

5 مقتدی KZ : مقتدا B || انوا KB : انوار Z || 11 معنوی Z : — KB || 14 ترا چشمی KZ : بود چشمی B

16 ـ ص ۹۸٤ / 2 ـ 15 هست . . . بندهٔ : MN ، ج ۲ ، ص ۸۰ ـ ۸۱ / ۱٤۱۸ ـ ۱٤۳٦ ؛ MA ، ص ۲۲۸ ـ ۲۲۹ / ۲۵ ـ ۲۹ ، ۱ ـ ٦

هر کجا خواهد فرستد تعزیت هر کجا خواهد ببخشد تهنیت
منتها نبوذ که موقوفست او منتظر بنشسته باشد حال جو
3 کیمیای حال باشد دستِ او دست جنباند شوذ مِس مستِ او
گر بخواهد مرگ هم شیرین شوذ خار و نشتر نرگس ونسرین شوذ
آنک او موقوفِ حالست آدمیست گه بحال افزون وگاهی درکمیست
6 صوفی اِبنُ آلوَقت باشد در مثال لیک صافی فارغست از وقت و حال
حالها موقوفِ عزم ورایِ او زنده از نفخِ مسیح آسای او
آنک گه ناقص گهی کامل بوذ نیست معبودِ خلیل آفِل بوذ
9 وآنک آفِل باشد و گه آن واین نیست دلبر لا اُحِبُّ آلآفِلین
آنک گاهی خوش وگاهی ناخوشست یک زمانی آب ویکدم آتش است
برجِ مه باشد ولیکن ماه نی نقشِ بُت باشد ولی آگاه نی
12 هست صوفیٔ صفاجو ابن وقت وقت را همچون پدر بگرفته سخت
هست صافی غرقِ عشقِ ذوآلجلال ابنِ کس نی فارغ از اوقات و حال
غرقهٔ نوری که اولَمْ یُولَدست لَمْ یلِدْ لَمْ یُولَدْ آنِ ایزدست
15 رو چنین عشقی بجو گر زندهٔ ورنه وقتِ مختلف را بندهٔ

همچنان معشوقِ خاصِّ رسول الله درین آخر زمان ذاتِ مبارکِ اوست وآنچنانک حضرتِ رسولِ حبیب الله بدعای خلیل، از نورِ
18 جلیل، بظهور آمذه است کما قال صلّی الله علیه و سلّم بُعِثْتُ بِدَعْوَةِ ابیکُمْ ابراهیمَ عَلَیْه السلام حینَ قال رَبَّنَا وَ ابْعَثْ فیهِم رَسُولاً مِنْهُم یَتْلُو عَلَیْهِم آیاتِکَ ویُعَلِّمُهُمُ آلکِتَاب وَآلحِکْمَةَ

a 7 حالها BZ : سالها K || a 10 وگاهی Z : وانکه KB

۱ هرکجا خواهد ... تهنیت : MN ، ج ۳ ، ص ۱۰۸ / ۱۸۸۸ ؛ MA ، ص ۲۴۲ / ۲۹

ویزکّیهم (۲ / ۱۲۹) ، همچنان حضرت مولانا نیز بدعای رسول ظهور فرموده ، چنانک فرموذ :

3 شعر (رمل)

گفت پیغامبر که هست از امّتم کو بوذ هم گوهر وهم همّتم
مر مرا زآن نور بینذ جانشان که من ایشان را همی بینم بذآن

6 (۹/۶) همچنان چون از مبداء حال سبب خروج مغول بدعای حضرت بهاء ولد بوذ وآزار دل مبارک ایشان از خوارزمشاه واتباع او که اتّباع اهل معقول کرده در عقال عقول مغلول گشته بوذند
9 واز عالم مکاشفات اولیا محروم مانده تکبّر می کردند وتمرّد می نموذند ، چنانک در اوایل کتاب مذکور است ، همچنان سبب انقلاب آل چنگز خان وزوال سلطنت آنجماعت هم آزار خاطر مبارک اولاد ایشان
12 بوذه واشارت حضرت مولانا که در سؤال پروانه فرموده بوذ محقّق گشته واین بوالعجب کرامتیست در عالم فافهم جدّا وأبلغ من الله جدّا تا معلوم عالمیان گردذ که آل صدّیق چگونه مقرّبان حضرت
15 عزّت اند ودر همه حال مستجاب الدعوة و در صحّت آن قربت خاص وکمال اختصاص را آیات آیات منصوبست وبیّنات آثار اخبار از حضرت رسول منقول واسامئ رُوات ثقات تقات در جمیع کتب مسطور ومذکور
18 وکشوف اولیای ماضی مشهور ودر هیچ دوری این چنین صاحب حکمتی وقوّتی وقدرتی وقربتی وقدمی ودمی وحلمی وعلمی بظهور نیامذه ونبوذه ، چنانک فرموذ :

۶/۹ Z ۲۷۹ آ B ۲۵۵ ب K ۱۶۶ T, II, 455; H, II, 421

6 همچنان KZ : — B || 11 هم KZ : + از B || 16 آیات KZ : — B || منصوبست KBZh : معنویست Z || 20 فرموذ KZ : فرموذه است B

4 ـ 5 گفت . . . بذان : MN ، ج ۱ ، ص ۲۱۳ / ۳۴۶۲ – ۳۴۶۳ ؛ MA ، ص ۹۰/۲٤

شعر (رجز)

دوران بسی اندر گذشت از دورِ آدم تا کنون
3 دورانها حیران همه در لطفِ این دورانِ ما

ومظهرِ مُطهّرِ عشق بعد از رسول الله صلی الله علیه وسلّم ذاتِ مبارکِ او بوذه وحقیقتِ متابعتِ نبوی ظاهرًا وباطنًا باو مخصوص گشته

6 شعر (رمل)

سّرِ دیگر هست کو گوشِ دگر
طوطیٔ کو مستعدِّ آن شکر
9 طوطیانِ خاص را قندیست ژرف
طوطیانِ عام ازآن خور بسته طَرْف
معنیٔ نَخْتِمْ عَلَی اَفْوَاهِهِمْ
12 این شناس اینست رهرَوْ را مُهِمّ

(۹/ ۷) الحکایه : همچنان بندهٔ خاکی روایت می‌کند : در شهرِ قونیه زاهد مردی پیذا شذه بوذ که اورا شیخ پاشا می‌گفتند وآن
15 بیچاره غرقِ دریای زرق گشته اصلا عِرقِ اعتقاد نداشت واز سرِ تَسلُّس وتنمُّس اصحاب را سلام نمی‌داذ ودر نفیِ سماع صداعِ سرداشت

T, II, 457 ; H, II, 422 ۷/۹ Z ۲۷۹ ب B ۲۵۵ ب K ۶۶۷

1 شعر KZ : — B

7 ـ 12 سر ... مهم : MN ، ج ٦ ، ص ۲۷۹/۱۵۸ – ۱۵۹ ، ۱۶۳ ؛ MA، ص ٥٥٤ / ۱۲ – ۱٤ ، ۱٦

و در مجامعی که یافت شذی طعامِ مردم نخوردی وجماعتِ عوام که
بمثابتِ سوّام وهوام اند بذو متابعت نموذه اهلِ تقلیدِ بی‌دیذه را
سغبهٔ خوذ کرده بوذ ودر مدّتِ شصت روز یک کیله آردِ جو 3
می‌خورد وگندم نمائی می‌کرد واز غصّه حجبی که داشت دایما تلخ
وترش می‌گشت واز سیرِ موهوم نامعلوم خوذ شذه از ذوقیاتِ
أَلإِيمَانُ كُلُّهُ شَوْقٌ وذَوْقٌ حظّی نداشت واز بسطِ عاشقانِ معنی 6
صورتِ او دایما در قبض بوذی وخوذ را صاحب ریاضت وبایزیدِ
وقت تصوّر کرده در جوالِ نفسِ امّاره فرو رفتی واز سرِّ این بیتِ
لطیف سرِّ او بی‌خبر بوذی 9

شعر (هزج)

اگر بروی ترش‌کار زاهد راست شذی
کذوی سرکه بذی بایزیدِ بسطامی 12

ودر زمانِ حضرتِ چلبی عارف قَدَّسَ اللهُ سِرَّهُ العزیز متواری گشته
در گوشهٔ منزوی شذه بوذ وچون حضرتِ چلبی عابد عَظَّمَ اللهُ قَدْرَهُ
بر تخت نشست، روزی از حضرتِ تربه بیرون آمذه بالجمع اصحاب بخدمتِ 15
شیخ پاشا مقابل افتاذ وآن بیچاره اعراض کرده سلام نداذ وبروذی
بگذشت وهمچنان این شیوه را چند نوبت بعمل آورده؛ .روزی در
پیشِ حمّامِ قُلْچه مصادفِ مذکور گشته سه تازیانه محکم بر سرِ 18

3 کیله KZ : کاه B ‖ 6 واز KZ . — B ‖ 13 عارف BZh : عابد KZ ‖ قدس ... العزیز BZ : عظم الله قدره K ‖ 13‐14 متواری ... قدره BZ : که K ‖ 15 حضرت KB : — Z

شیخ پاشا فرو کوفت؛ همانا که کافته سر وکوفته سر گشته صاحب
فراش شذ وزبانش گرفته؛ محبّانِ آن درویش پیشِ ملک القضاة
3 تاج‌الدین قلمشاه کیفیّتِ ما جرا را حکایت کرده غلو کردند، قاضیِ
شهر صواب چنان دیذ که از سرِ لطف ومقتضای ولایتِ خوذ مرحمت
فرموذه بعیادتِ آن درویشِ دلریش روند وحضرتِ چلبی از خطای
6 او در گذرذ؛ همانا که عبادتِ عیادتِ او بجا آورده، چون بیرون
آمذند درحال سفر کرد وبجنازهٔ او حاضر گشته در باغچهٔ سلطان دفن
کردند إلَی رَحْمَةِ اللهِ تعالی وهمچنان بسیار منکرانِ حضرتِ چلبی
9 عارف را که بوذند مفلوک ومتروک گردانیذه بعالمِ عدم فرستاذند

(۸،۹) الحکایه : همچنان منقولست که خدمتِ مفخر الامرا
ظهیر الدین ولدِ تاج قزل رحمه الله زمانی حاکمِ شهرِ قونیه شذه بوذ
12 ودر حکومت ورعیّت پروری نظیرِ خوذ نداشت؛ روزی در بندگیِ
چلبی عابد بندهٔ خاکی بدیذنِ مذکور رفته بوذیم، نظرکرد دیذ که
شاربِ وی قدری دراز شذه بوذ، از سرِ غضب می گویذ که این سبلتِ
15 درازرا چرا نمی بُرّی، آخر شیخی، سپاهی نیستی، چلبی عابد جواب
فرموذ که اگر مرا سبلت درازست امّا ترا سبَل ودیذهٔ آزست،
کارِ سبلت قوی سهلست امّا علّتِ سبل را چنانک شل درمان نیست؛
18 بغایت شرمسار گشته هیچ نگفت وهمچنان مرغی را در سیخ کرده از
بهرِ او کباب می‌کردند، از ناگاه یکی در آمذ واز شیخ حسن تمور تاش
بوالعجب خبری داذ؛ فی الحال متغیّر گشته از آن طعام ناخورده

T, II, 458; H, II, 424 — ۸/۹ Z ۲۸۰ آ B ۲۵٦ آ K ٦٦٨

5 فرموذه KB : Z || 7 او Z : — KB || 20 فی الحال KZ : — B

سوار شذ واز حضرتِ چلبی عابد عذر خواهان التماسِ همّت کرده
روانه شذ وآن روز پنجشنبه بوذ ، روزِ دوشنبه خبر رسیذ که در
دهانِ خوذ زخمِ تیرِ بی رحم خورده از جهان تبرّا جُسته تیر را بر 3
پای خوذ زذ إلی رحمة اللهِ تعالی

شعر (رمل)

با خوذی با بی خوذی دوچار زذ 6
با خوذ اندر دیذهٔ خوذ خار زذ

ای زذه بر بی خوذان تو ذوالفقار
بر تنِ خوذ می زنی آن هوش دار 9

حمله بر خوذ می کنی ای ساذه مرد
همچو آن شیری که بر خوذ حمله کرد

همچنان ازین معنی آن معلوم شذ که از مردانِ حق اعراض کردن و بر 12
اقوال وافعالِ ایشان اعتراض نموذن نا مبارکست وخطرِ عظیم دارذ

شعر (رمل)

بشنویذ از من حدیثِ بی غرض · از خطر پرهیز آمذ مفترض 15

---

1 عابد B : — KZ

---

6 ـ 9 با خوذی ... هوش را : MN ، ج ٤ ، ص ۴۰۳ / ۲۱۳۷ – ۲۱۳۸ ؛
AM ، ص ۳۷۹ / ۱۳ – ۱٤
9 حمله برخود ... کر : MN ، ج ۱ ، ص ۱۳۲۳/۸۱ ؛ AM ، ص ۲٦/۳۵

(۹/۹) الحکایه : همچنان بندهٔ خاکی نقل می‌کنذ که چون از سفرِ ولایتِ اوج بحوالیٔ شهرِ لاذیق نزدیک رسیذیم ودرمیانِ اصحابِ
3 ما سعید نام درویشی بوذ شیّاد وسالها در صحبتِ اصحاب بوذ وخدماتِ متوافر نموذه از ناگاه از سرِ گستاخی در حقِّ شیخِ ما چلبی عارف
چیزکی گفته ، بذین بنده خطاب کرد که افلاکی حاضر باش که حلوای
6 تو خواهم خوردن ودرین ایّام خواهی مردن ومن کسی هستم که خوذ را بعارف می‌زذم تا عارفیان را چه رسذ ، واین بیچاره بجوابِ او اصلا
مشغول نا شذه اسب‌را می‌راندم ؛ همانا که حضرتِ چلبی عابد جوابش
9 داذ که حالیا یک عارفی منم ، ترا سه روزِ دیگر عمر مانده است لا غیر ، حلوای ترا افلاکی خواهذ پختن ؛ همان روز چون بشهرِ لاذیق وصول
افتاذ فی‌الحال خسته گشته سوم روز در گذشت ؛ حضرتِ چلبی اشارت
12 فرموذ که در تدبیرِ تجهیزِ او بایذ بوذن وحلوای او را ساختن که از دیرگاه خدمتکارِ ما بوذ امّا بی‌ادب وبر حلمِ ما اعتماد نموذه انبساطی
کرد وآن دم غیرت بحرکت آمذه از تیرِ قضا زخمی خورد ، امیذ است که
15 بایمان رفته باشذ وبسیار بگریست وفرموذ که الله الله تا کسی برکثرتِ خدمت وقربتِ صحبتِ اولیا مغرور نشوذ واعتماد نکنذ واز جادّهٔ
ادب قدم بیرون ننهذ تا سَر وسِرّ را بباذ ندهذ

18 شعر (خفیف)

هر که پا لایقِ گلیم کشذ رخت را جانبِ کلیم کشذ

۹/۹ Z ۲۸۰ ب B ۲۵۶ ب K ۶۶۹ — T, II, 460; H, II, 425

3 بود KB : وبوذه Z ‖ 4 چلبی عارف Z : — KB ‖ 5 چیزکی KB : چیزی Z ‖ کفته BZ : کفت K ‖ 6 ترا Z : تو KB ‖ 9 لا غیر KB : + و Z ‖ 11 در کذشت KB : کذشت Z ‖ 12-13 از درکاه KZ : — B

وهماناکه درین طریقت که جانِ شریعت ولبِّ حقیقت است غافل زیستن وذاهل بوذن واباحتِ هوا ورزیذن خطری عظیم دارذ ، نَعُوذُ بالله مِنْه واین بیتهارا فرموذ 3

شعر (رمل)

ای دلِ بی بهره از بهرام ترس وز شهان در ساعتِ اکرام ترس
لطفِ شاهان گرچه گستاخت کنذ تو ز گستاخیْ تا هنگام ترس 6

الی رحمة الله تعالی

(۱۰/۹) همچنان معلومِ اهلِ علومِ عالمیان باشذ که اولاد واعقاب واصحابِ این خاندانِ تقوی ودوذمانِ معنی وفتوی من الذکور 9 والاناث زاذه ازعنصرِ نور و سرشته گشته بآبِ طهورند؛ چه اگر پیوسته در ظهورند امّا از دیذهٔ محجوبان مخفی ومستورند ونا محرمان ازآن منظورِ نرر بغایت دور دورند ، چنانک حضرتِ مولانا فرموذ 12

شعر (رمل)

آن موالید از تجلّی زاذه اند لاجرم مستورِ پردهٔ ساذه اند
آن موالید از رهِ این چار نیست لا جرم منظورِ این أبصار نیست 15
أولیائی فِی قِبَابِی آمِنُون جز که یزدانشان نداند زآزمون

وآنچنانک انوارِ ذاتِ حضرتِ باری جَلَّتْ قُدْرَتُه وعَلَتْ کَلِمَتُهُ برسایر اشیاء عموماً وخصوصاً دایم الفیض است ، همچنان آثارِ معجزات 18

T, II, 461; H, II, 426 ۱۰/۹ Z ۲۵٦ B ب ٦۷۰ K

8 اعقاب BZ ~ اصحاب K || 10 بآب KB : با آب Z || 12 دورند Z : دور KB

14 – 15 آن موالید ... ابصار نیست : MN ، ج ٦ ، ص ۳۷٦ / ۱۸۱۳ ، ۱۸۱۲ ؛ MA ، ص ۵۹٦ / ۸ ، ۷

وکرامات از مظاهرِ طاهرِ انبیا واولیا علیهم السلام در هر زمانی وآوانی
ازآن فیض دایم الظهور وهماره ثمرهٔ کرامات از شجرهٔ مبارکهٔ وجودِ
3 ایشان تا انقراضِ عالم درجود وقوله تعالی أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا
فِي ٱلسَّمَاءِ وتُؤْتِي أُكُلَهَا كُلَّ حِينٍ (۱۴ / ۲۴-۲۵) دلیلِ متینِ
مبیّنِ مُبین است واگر در ذکرِ منقبت ومرتبتِ هر یکی علی حده
6 شروع روذ در شروح نگنجذ وتحریرِ دفاتر فاتر گردذ

شعر (رمل)

عمرها بایذ مرا چون عمرِ نوح تا بگویم شرحِ آن فتحِ وفتوح

9 (۱۱/۹) همچنان چون حضرتِ چلبی عابد روّح الله روحه پنجمِ
ماهِ محرّم روزِ پنجشنبه لسنهٔ تسع وثلثین نقل فرموذ ودر جنّتِ دارالجلال
توطّن گزیذ وحضرتِ ملکُ المشایخ والعارفین حسام الملة والدین امیر
12 واجد بعنایتِ واحدِ ماجد مباشرِ شیخی گشته بخدمتِ حضرتِ تربهٔ
مقدّس اللّهم قَدِّسْنا بسرّه مشغول شذ واندکٔ زمانی عمر رانده در
آخرِ ماهِ شعبان سنه اثنی واربعین وسبعمایه در جوارِ ابرارِ علیّین مسکن
15 ساخت همان ولایت وسلطنت وتاجِ دولتِ شاهی بوراثت بحضرت
سلالة الاولیاء، خلف الاصفیا، دُرّة بحر العرفان مولانا بهاء الملة والدین
شاه زادهٔ معظّم عظّم اللهُ قَدْرَهُ رسیذ وچون حضرتِ او بسفرِ دور

T, I, 463; H, II, 427 ۱۱/۹ Z ۲۵۷ B آ ۶۷۱ K

2 فیض KZ : فیضها B || 6 فاتر KB : — Z || 7 شمر KZ : — B || چون KZ : — B || 12 بعنایت واحد Z : — KB || 13 اندکٔ Z : اندکی KB || 17 قدره KB : — Z

ودراز رفته بوذ ، سالها در كربتِ غربت مى سوخت و در حصولِ قربت مى كوشيذ ومى جوشيذ نيابةً عَنْ جَنابِ أخيه مِنْ اُمّه وأبيه بحضرتِ چلبى امير عادل مَدَّ اَللّهُ ظِلَّه منتقل گشته برتختِ مباركش گذشته 3
تخت وفوق را زيبى بخشيذ وَاللّهُ يُؤْتِى مُلْكَهُ مَنْ يَشَاءُ (۲/۲٤۷)

شعر (سريع)

صبح سعادت بجهان بر دميذ ملكِ سليمان بسليمان رسيذ 6

وَالحَمْدُ لِلّهِ فَضْلِهِ ، قَدْ وَصَلَ اَلحَقُّ إلَى أهْلِهِ

شعر (رمل)

هركه يكْ ساعت گزينذ خدمتِ درگاهِ تو 9
تا قيامت آسمانش سجده آرذ بنده وار

---

4 تحت Z : تخت KB

فصل دهم

در ذکرِ اسامئ اولاد و اخلافِ حضرتِ مولانای بزرگ
3 بهاء الحق والدین الولد البلخی قَدَّسَ ٱللّٰهُ سِرَّهُ العزیز وذکرِ اولادِ
حضرتِ مولانا وذکرِ اولادِ حضرتِ ولد عَظَّمَ ٱللّٰهُ ذِکْرَه که چند
ذکور وچند اناث بوذند

6 (۱۰ / ۱) همچنان اصحابِ کرام کَثَّرَ ٱللّٰهُ أَمْثَالَهُمْ إِلَى يَوْمِ
ٱلْقِيَامِ چنان روایت کردند که حضرتِ بهاء ولد را دو فرزندِ ارجمندِ
دلبندِ نرینه بوذ و دختری؛ فرزندِ بزرگین را نام علاء الدین محمد
9 بوذ وفرزندِ کوچکین را نام جلال الدین محمّد، ودر وقتِ ضجرتِ
هجرت که از بلخ تلخ‌کام سفر کردند، فرزندِ بزرگین هفت ساله بوذ
و فرزندِ کهین پنج ساله ودخترش فاطمه خاتونِ عالمه در آن وهات
12 پیشِ شوهر بوذه وفتوی می‌نبشته، همچنان مذکوره جلاء وطن ناکرده
تقلعد نموذ وآنجایگاه وفات یافت

(۱۰ / ۲) همچنان حضرتِ مولانا جلال الدین را قَدَّسَ ٱللّٰهُ
15 سرّه سه فرزندِ نرینه بوذه ویک دختر؛ فرزندِ مهین را نام بهاء الدین
محمد ولد بوذ وفرزندِ دوم را نام علاء الدین محمد بوذ که در قصدِ
مولانا شمس الدینِ تبریزی قَدَّسَ ٱللّٰهُ لطیفَتَه با جمعِ بی‌خبران متّفق
18 گشته مخالفتِ پدر کرد؛ فرزندِ سوم را نام مظفرالدین امیر عالم بوذ

T, II, 464; H, II, 429 — ۶۷۳ - ۶۷۲ K — آ ۲۵۷ B — Z ۲ - ۱/۱۰

5 چند BZ : — K || 7 ارجمند B : — KZ || 16 در قصد Z : قصد KB

ودختر را نام ملکه خاتون بوذ مشهور اورا اَفِندی بوله می‌گفتند یعنی خذاوندگار زاذه ، همانا که حضرتِ سلطان ولد وعلاء الدین محمّد از خدمتِ خاتونِ آخرت گوهر خاتون بوذند ودخترِ خواجه شرف‌الدینِ 3
لالای سمرقندی وخدمتِ ملکه خاتون و چلبی امیر عالم از خدمتِ کرا خاتونِ قونوی بوذند

(١٠ / ٣) وهمچنان حضرتِ سلطان ولد زا از حضرتِ دخترِ 6
شیخ صلاح‌الدین فاطمه خاتون سه فرزندِ ارجمندِ نیرومند بوجود آمذند ، یکی چلبی جلال الدین امیر عارف ودو دختر ، بزرگین را نام مطهّره خاتون بوذ وکوچکین را نام شرف خاتون بوذ ، یکی‌را حضرتِ 9
مولانا عابده گفته ، دوم را عارفه خوانده وهر دو خاتون صاحب کرامات وولایت بوذند ، اغلبِ خواتینِ ممالکِ روم روی بذیشان آورده مریدهٔ ایشان بوذند 12

(١٠ / ٤) وهمچنان حضرتِ سلطان ولد را دو سُرِّیهٔ دیگر بوذ که در سُرَّهٔ ایشان سِرّی دیذه در حبالهٔ خوذ آورده بوذ چنانک حضرتِ خلیل هاجر را وحضرتِ مصطفی مارية القبطیه را واسماعیل 15
علیه‌السلام از خدمتِ هاجر بوجود آمذه و پیوسته حضرتِ رسول علیه‌السلام وصیّت می‌فرموذ برداشتنِ خدمتگارانِ خوب رو در خانه ، کما قال صلّی‌الله علیه وسلّم : عَلَیکُمْ بِالْجَوارِی، فإنَّهُنَّ مُبَارَکَاتٌ 18

T, II, 466; H, II, 430 — ١٠/٣ – ٤ Z B ٢٥٧ آ K ٦٧٤

1 افندی Z : افندو KB ‖ 3 خدمت Z : حضرت KB ‖ 4 خدمت Z : حضرت KB ‖ 6 حضرت KB : — Z ‖ 8 چلبی KB : — Z ‖ 9 بوذ KB : — Z ‖ بوذ KB : — Z ‖ 13 سلطان ولد را KB : سلطان را Z ‖ 15–16 اسماعیل علیه السلام KB : علیهم Z ‖ 17 خوب رو KB : خوب Z

ٱلْأَرْحام، لِأَنَّ اسْمَاعِيلَ مِن هاجَرَ وَهَاجَرُ جارِيةٌ، صَدَقَ رَسولُ ٱللّٰه؛
همچنان از آن دو سُرِّيه سه فرزند مقبلِ محسنِ مُفَضَّل که سَرِيّه
3 خيلِ اصفيا بوذند بوجود آمذند، يکی حضرتِ چلبی شمس الدين امير
عابد بوذ از خدمتِ نصرت خاتون، دو فرزندِ ديگر چلبی صلاح الدين
امير زاهد وحسام الدين امير واجد بوذند از خدمتِ سنبله خاتون

6 (١٠/٥) وهمچنان چلبی جلال الدين امير عارف را هم دو فرزندِ
نرينه بوذ ويکی دختر از خدمتِ دولت خاتون بنت امير قيصرِ تبريزی،
نامِ فرزندِ مهين شاه زاذه که امير عالم نام داشت ونامِ فرزندِ کهين
9 امير عادل ونامِ دختر ملکه خاتون که مشهور ذيسْبينا گفتندی
روّح اللّٰهُ ٱلغَابِرِين وأدامَ عُمْرَ ٱلحاضِرِين

(١٠/٦) وهمچنان حضرتِ چلبی عابد را چهار فرزند از يک
12 خاتون بوجود آمذ سه نرينه ويکی دختر؛ يکی خدمتِ چلبی محمّد،
دوم چلبی امير عالم، سوم چلبی شاه ملک وَفَّقَهُمُ ٱللّٰهُ فِيمَا يُحِبُّ
وَيَرْضَاهُ ودر زمانِ چلبی عابد خدمتِ برادرش سلالة الاوليا،
15 صلاح الدين امير زاهد در ماهِ شعبان سنه اربع وثلثين وسبعمايه بجوارِ
حق پيوسته ازو کلاله وگلاله يادگار نماند وهمچنان حضرتِ محمد
چلبی را دو فرزند بوجود آمذ که نام محمود چلبی است، از محمود
18 چلبی امير علی چلبی واز امير علی چلبی که داماذِ حضرت شيخ مصلح الدين
ابن احمد الشهير بوفادار

١٠/٥ - ٦ Z B ٢٥٧ ب K ٦٧٤ T, II, 467 ; H, II, 430

9 ذيسبينا Z : دسبنا KB || 12 آمذ KB : آمذه Z || 16 - 19 وهمچنان ... بوفادار BZ : — K

(۱۰ / ۷) وهمچنان حضرتِ سلطان واجد را دو فرزند بوذه ، یکی نرینه ویکی دختر ، نامِ فرزندِ بزرگین احمد سلجوق ونامِ دختر جهان ملک
3 (۱۰ / ۸) وهمچنان حضرتِ سلطان ولد را از خدمتِ مطهّره خاتون بنت او دو سبط بوجود آمذند ، یکی برهان الدین الیاس پاشا ، دوم خضر پاشا واز خدمتِ شرف خاتون هم دو فرزند بوجود آمذند ،
6 مظفرالدین احمد پاشا ویکی امیرشاه ولله الحمد والمنّة که اولادِ اولادِ اولادِ آن خاندان من الذکور والاناث در تزاید اند واصلِ آن نسلِ پاکْ تا انقطاعِ اصلِ نسلِ آدم علیه السلام از روی زمین منقطع مباذ
9 آمین یاربّ العالمین ، چنانکْ فرموذ

شعر (هزج)

خیالِ شاهِ خوش خویم تبسّم کرد بر رویم
12 چنین شذ نسل بر نسلم چنین فرزندِ فرزندم

(۱۰ / ۹) وهمچنان ختمِ کتاب بر ذکر سلسله الذکر کرده شذ واینست ذکرِ بیانِ سلسلهٔ ذکر لاَ إِلَهَ إِلاَّ اَللّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اَللّه ،
15 کُفاةِ رُوات چنین روایت کرده اند از حضرتِ امیرالمؤمنین اسد الله الغالب علی ابن < ابی > طالب کرّم اللهُ وَجْهَه که روزی او گفت : ای رسولِ خذای راه نمای تو بمن سوی خذا بر آسانترین راهها وفاضلترین نزدِ
18 خذا وسهلترین بر بندگانِ خذا ، پیغامبر صلّی الله علیه وسلّم فرموذ : بر تو باذ ، یا علی آن چیز که ببرکتِ ورزیذنِ آن نبوّت را یافتم ، علی گفت : یا رسولْ الله آن چه چیزست فرما ؛ پیغامبر صلی الله علیه

۱۰/۷ - ۹ Z ۲۸۲ ب B ۲۵۷ ب K ۶۷٤-۶۷۵ T, II, 467–8 ; H, II, 430 – 31

1 بوذه KB : بوذ Z || 3 حضرت Z : — B || 4 – 5 از خدمت ... بنت او BZ : — K || 5 هم دو ... آمذند KZ : یکی احمد B || 9 چنانکْ فرموذ KZ : همچنان B || 13 همچنان KZ : — B || 15 کفاة روات BK : کفارة (Kh) روانت (!) Z || چنین KB : — Z || 20 فرما B : — KZ

وسلّم فرموذ : آن مداومتست بر ذکرِ خذا در خلوت؛ پس علی
گفت : این چنین باشذ فضیلت ذکر که همه مردمان ذکرِ خذای
3 می‌کنند ، پس پیغامبر علیه السلام فرموذ : خمش یا علی ، قیامت بر نخیزد
مادام که بر روی زمین گوینده ذکرِ خذا باشذ؛ بعد ازآن پیغامبر
صلّی الله علیه وسلّم کلمه لا آله إلاّ الله را تلقین کرد وبر علی فرو
6 خواند وبگفت : یا علی، تو خمش کن تا من سه بار ذکرالله می‌کنم وتو از
من می‌شنوی ، پس آنگاه باز گردان تا من می شنوم از تو وهمچنین
امیرالمؤمنین علی تلقین کرد حسن بصری را وحسنِ بصری تلقین کرد
9 حبیبِ عجمی را وحبیبِ عجمی تلقین کرد داود طائی را وداود طائی
تلقین کرد معروفِ کرخی را ومعروفِ کرخی تلقین کرد سریِّ سقطی را
وسریِّ سقطی تلقین کرد جنیدِ بغداذی را وجنید تلقین کرد شبلی را
12 وشبلی تلقین کرد محمّدِ زجّاج را ومحمّدِ زجّاج تلقین کرد ابو بکرِ
نسّاج را وابوبکرِ نسّاج تلقین کرد احمدِ غزّالی را واحمدِ غزّالی تلقین
کرد احمدِ خطیبیِ بلخی را واحمدِ خطیبیِ بلخی تلقین کرد شمس الأئمّه
15 سرخسی را وشمس الأئمه سرخسی تلقین کرد خدمتِ مولانا بهاء الدین
محمد المعروف ببهاء ولد را وبهاء ولد تلقین کرد برهان الدین سیّد
محقّقِ ترمدی را وسیّد برهان الدین محققِ ترمدی تلقین کرد حضرت
18 مولانا جلال الحق والدین محمد را وحضرتِ مولانا جلال الدین محمد
تلقین کرد مولانا شمس الدینِ تبریزی را ومولانا شمس الدین محمدِ تبریزی
تلقین کرد مولانا ابن مولانا بهاء الدین محمد ولد را وبهاء الدین ولد
21 تلقین کرد فرزندِ خوذ جلال الدین امیر عارف را ودر سنِّ دوازده
سالگی بعد از وفاتِ چلبی حسام الدین بر تختِ خوذ نشاند وخویشتن

---

1 خلوت KB : خلوات Z || 4 روی B : — KZ || 11 بغداذی K : — BZ || 14 بلخی KB : — Z || 16 سید KB : — Z || 17 محقق ترمدی KB :— Z || 18 — ص ..
۷/۱۰ b وحضرت مولانا . . . باتمام رسیذ BZ : قدسنا الله بسرهم العزیز آمین یارب العالمین
برحمتك یا ارحم الراحمین K || 20 مولانا Z : — B

از دور بنشست؛ فرموذ که، حضرتِ چلبی عارفِ ما شیخِ کاملست

(۱۰/۱۰) والشعبهُ الثانیه من الشجرة الثانیه آنچنانست که حضرتِ مولانا
قدّس الله سرّه تلقین کرد خلیفهٔ خوذ چلبی حسام الدین را و چلبی حسام الدین 3
تلقین کرد مریدِ خوذ چلبی جلال الدین عارف < را > وهمچنان برموجبِ
اشارتِ عنایتِ الهی که وآتَیْنَاهُ الْحُکْمَ صَبِیًّا (۱۹ / ۱۲) حضرتِ
مولانا تلقینِ کلمة الله کرد در مهدِ مبارکِ حضرتِ چلبی عارف را 6
وهمچنان جلال الدین عارف تلقین کرد خدمتِ براذر و مریدِ خوذ چلبی
شمس الدین امیر عابد را و صلاح الدین امیر زاهد را وحسام الدین امیر
واجد را رِضْوانُ اللهِ عَلَیْهِم أجْمَعِین وهمچنان چلبی شمس الدین 9
امیر عابد تلقین کرد خدمتِ سلالة الاولیا، درّة تاج الاصفیا، وارث
اسرار الانبیا، بهاء الدین شاهزاذه امیر عالم و براذرش مظفر الدین امیر عادل را
قُدِّسَ سِرُّ السَّالِفِینَ السَّابِقِین وأبِّدَ عُمْرُ العَاشِقِینَ البَاقِین 12
والحمد لله ربّ العالمین و صلی الله علی محمد و آله العالمین العاملین فی العالمین

(۱۰ / ۱۱) در عذرِ مولّف توقّع از مکارمِ اخلاق وطیبِ اعراقِ
اخوانِ صفا کثّر اللهُ امثالهم وحَصَّلَ فِی الدارین آمالَهم چنانست که 15
این بضاعة مُزجاة را بنظرِ قبول ملحوظ گردانیذه این بندهٔ خاکی را
از دعوات پاذشاهانهٔ خوذ فراموش نفرمایند واگر در عبارتِ آن خللی
یابند عمارت واصلاح دریغ ندارند 18

شعر (طویل)

وعینُ الرِّضَا عَنْ کُلِّ عَیْبٍ کَلِیلَةٌ
وَلکِنَّ عَیْنَ السُّخْطِ تُبْدِی المَسَاوِیَا 21

T, II ; – H, II, – ۱۰/۱۰ – ۱۱ Z ۲۸۳ T ۲۵۸ B ب

5 اشارت B : — Z || 6 کلمة الله Z : — B

شعر (رمل)

گر دعا گوئی دعا گوی توم ور نگوئی چاکرِ کوی توم

3 وهمچنان بذین رباعی ختم کتاب کرده برآستانِ راستانِ آنحضرت که مربعِ ابرار ومهدِ اشراف واخیار ومحطٍّ رحال رحال ومُناحِ رکب اقبالست سر نهاذ وگفت

6 شعر (رباعی)

از فضلِ حقم چو بی‌حد انعام رسیذ آغازِ حکایتم بانجام رسیذ
این دَرج که دُرجِ دَرجِ شاهانست (؟) المنة لله که باتمام رسیذ

9 کَتَبَهُ اَلعَبْدُ اَلضَّعِیفُ اَلْمُحتَاجُ إلَی رَحْمَةِ اَللهِ تعالی یُوسُفُ بنُ سُلَیْمَانَ عفَا اَللهُ عَنْهُمَا ، روز پنجشنبه فِی وَقْتِ اَلظُهر تاریخ هجرةِ رسول سنه ثمان وعشرین وثمانمایه هجریه

12 هرکه خواند دعا طمع دارم ز انک من بندهٔ گنه‌گارم

1 شعر B : — Z || 3 – 5 راستان . . . اقبالست B : — Z || 6 شعر B : — Z || 8 باتمام رسیذ Z : +

کنت وقد علمت أن کفی سیبلی فی الثری عما قلیلاً
ویبقی الخط من بعدی زماناً سیذکرنی به یوماً خلیلاً

9 – 12 کتبه . . . گنه‌گارم Z : تاریخ المصنف افضل الفضلا مولانا شمس الدین احمد افلاکی العارفی رحمه الله بسنة اربع وخمسین وسبعمایه، قد فرغ من هذه النسخة المبارکة اضعف العباد ، اقل المراتب غیاث الدین الکاتب فی شهر الصفر لسنة سته وثلاثین وثمانمایه من هجرة B قد وقع الفراغ من تحریر هذه الکتاب فی الرابع عشر من شهر جمادی الاولی سنة [. . . .] هجریه B — K ||

تعلیقات و حواشی

۱) فرقهای موجود بین شکل تحریر اوّل و دوم کتاب مناقب العارفین

۲) فهرست احادیث

۳) فهرست کلمات بزرگان و امثال

٤) فهرست ابیات فارسی

٥) فهرست ابیات تازی

٦) فهرست کلمات و تعبیرات مربوط به مصطلحات صوفیه و زندگانی اجتماعی و سیاسی و اقتصادی

۷) فهرست کلمات و تعبیرات ترکی و مغولی

۸) فهرست کتابهائی که در متن وحواشی وارد شده است

۹) فهرست اسامی اشخاص و امکنه و قبایل

فرقهای موجود بین شکل تحریر اوّل و دوم کتاب مناقب العارفین

چنانچه در پیش‌گفتار جلد اوّل مناقب‌العارفین اشارت شده بود (پیش‌گفتار، ص ۹) مؤلّف قبل از تألیف نسخهٔ مفصّل بسال ۷۵٤ هـ/۱۳۵۳ م، نسخهٔ مختصر دیگری ازین کتاب بنام «مناقب العارفین و مراتب الکاشفین» در سال ۷۱۹هـ/۱۳۱۹ م در ظرف یك سال باتمام رسانیده بود؛ بین این دو متن از نظر کلمات و طرز جمله‌بندی واسلوب نگارش فرقهای بزرگ و فراوان دیده می‌شود، بحدّی که امکان استفاده از متن نخستین برای مقابله با متن دوم ممکن نیست وبدین ترتیب اگرچه نشرِ جداگانهٔ متن نخستین مناسب بنظر می‌آمد، امّا نواقص فراوان این متن انتشار آن‌را برای علم بی‌ارزش و قیمت می‌گردانید؛ فقط خصوصیاتی که زیاد یا کم از نظر علمی قابل اعتنا تشخیص گردید در آخر کتاب بصورت حاشیه های کوچك اضافه شد؛ از طرف دیگر فاصلهٔ دراز سی وشش سالهٔ که بین تألیف این دو نسخه گذشته بود بطور طبیعی در اسلوب نگارش مؤلّف فرقهائی بوجود آورده وبرای نشان دادن آنها نقل قسمتهائی از متن نخستین برای اطلاع خواننده و آشنائی او بااختلاف طرز نگارش ضروری بنظر رسید؛ علاوه بر آن، نقل آن خوانندهٔ علاقه‌مند را از زحمت مراجعت بمتن نخستین مستغنی خواهد گردانید

در حاشیه های آخر کتاب اصول مشروح زیرین ملاك عمل قرار گرفت :

۱) ترتیب روایات نسخهٔ نخستین

۲) تثبیت فرقهائی که نه با اسلوب نگارش بلکه با مضمون حکایات بستگی دارد

۳) نامهای شهرهای آسیای صغیر واسامئ اشخاص و کلمات دیگر که در هر دو متن بشکلهای مختلف وارد شده است

٤) اشعاری که در نسخهٔ نخستین موجود و در نسخهٔ ثانی نقل نگردیده ویا بجای آن اشعار دیگری دیده میشود

در خاتمه ذکر این نکته ضروری بنظر میرسد که حقاً می بایست فرقهائی که در نسخهٔ دست نویس مؤلف که بشمارهٔ ۷٦۲ کتابخانهٔ حسین چلبی در بروسه موجود است ، در حاشیه نقل گردد ، متأسفانه کهنگی فوق العادهٔ نسخه وافتادگئ برگها مجال قید همهٔ موارد اختلاف را امکان نمی دهد ونا گزیر نسخهٔ شمارهٔ ۲۲۱ کتابخانهٔ لالا اسماعیل (سلیمانیه) مورد مقابله واقع شد

ترتیب روایات نسخهٔ نخستین

فصل اول

(۵/۱-۳) ا ب - ۳ ب، ۱/۱۱ - ۲) ۳ ب، (۱/۴ - ۵) ۴ ب، (۱/۶) ۷ ب، (۱/۷ - ۸)۸ ب، (۱/۱۰) ۸ ب، (۱/۱۱) ۹ آ، (۱/۱۲ - ۱۳) ۹ ب، (۱/۱۴ - ۱۵) ۱۲ ب، (۱/۴۷) ۱۳ آ، (۱/۱۷) ۱۴ آ، (۱/۱۸ - ۱۹) ۱۴ ب، (۱/۲۰) ۱۵ آ، (۱/۲۱) ۱۵ ب، (۱/۲۲) ۱۶ ب؛ (۱/۲۳) ۱۷ آ؛ (۱/۲۴) ۱۷ ب، (۱/۲۸) ۱۸ آ، (۱/۲۹) ۱۸ ب، (۱/۳۳ - ۳۴) ۱۹ آ، (۱/۳۱) ۱۹ ب، (۱/۴۱) ۲۰ ب، (۱/۳۲) ۲۰ ب، (۱/۳۶) ۲۱ آ، (۱/۳۷ - ۳۸) ۲۱ ب، (۱/۴۲) ۲۲ آ

فصل ثانی

(۲/۱) ۲۲ ب، (۲/۳) ۲۴ آ، (۲/۵) ۲۴ ب، (۲/۷) ۲۵ آ؛ (۲/۱۲) ۲۵ ب، ۲/۱۸) ۲۶ آ، (۲/۱۷) ۲۶ آ، (۲/۴) ۲۶ ب؛ (۳/۲۲۹) ۲۶ ب، (۲/۶) ۲۷ آ - ب

فصل سوم

(۳/۳) ۲۸ آ، (۳/۵) ۲۹ ب، (۳/۴۶) ۳۲ ب، (۳/۴۷) ۳۳ آ، (۳/۳۱) ۳۳ ب؛ (۳/۱۱۲) ۳۴ آ - ب، (۳/۱۱۴)۳۵ آ، (۳/۹۶) ۳۵ ب، (۳/۹۷) ۳۵ ب، (۳/۵۰) ۳۶ ب، (۳/۵۱)

۳۷ آ ، (۲۹/۳) ۳۷ ب ، (۱۷/۳) ۳۸ آ ، (۶۳/۳) ۴۰ آ ،
(۴۵/۳) ۴۰ ب ، (۱۴/۳) ۴۰ ب ، (۱۵/۳) ۴۱ ب ، (۱۶/۳)
۴۲ آ ، (۵۲/۳) ۴۴ آ ، (۵۳/۳) ۴۵ ب ، (۵۴/۳) ۴۶ آ ،
(۳۲/۳) ۴۶ آ ، (۴۷/۳) ۴۷ ب ؛ (۵۵/۳) ۴۸ ب ، (۵۸/۳)
۴۹آ، (۵۹/۳) ۵۰ آ ، (۱۶۹/۳) ۵۱ ب ، (۱۷۲/۳) ۵۳ آ ، (۱۷۳/۳)
۵۴ آ ، (۱۷۷/۳) ۵۴ آ ، (۱۸۷/۳) ۵۴ ب ، (۲۰۰/۳) ۵۵ آ ،
(۳۰۹/۳) ۵۵ ب ، (۳۱۰/۳) ۵۶ آ، (۳۶۳/۳) ۵۶ ب ، (۳۱۹/۳)
۵۷ آ ، (۱۴۹/۳) ۵۸ آ ، (۱۵۶/۳) ۵۹ ب ، (۱۵۷/۳) ۶۰ ،
(۱۶۷/۳) ۶۱ب ، (۱۰۸/۳) ۶۲ب ، (۱۰۹/۳) ۶۳ب ، (۱۱۰/۳) ۶۳ ب ،
(۱۱۷/۳) ۶۵آ ، (۲۵۳/۳) ۶۶آ، (۱۱۸/۳) ۶۷آ ، (۱۲۰/۳) ۶۷آ ،
(۱۲۱/۳) ۶۷ ب ، (۱۳۶/۳) ۶۸ آ ، (۱۴۸/۳) ۶۸ ب ، (۷۳/۳)
۶۹ ب ، (۷۴/۳) ۷۰ آ ، (۷۵/۳) ۷۱ آ ، (۷۶/۳) ۷۱ ب ؛
(۸۰/۳) ۷۲ آ ، (۸۱/۳) ۷۲ ب ، (۸۲/۳) ۷۳ آ ، (۹۹/۳)
۷۳ آ ، (۱۰۵/۳) ۷۴ ب ، (۱۰۶/۳) ۷۵ آ ، (۱۰۷/۳) ۷۵ ب .
(۳۴۶/۳) ۷۶ آ ، (۳۲۷/۳) ۷۶ ب ، (۳۲۸/۳) ۷۶ ب ؛ (۳۲۵/۳)
۷۶ ب ، (۳۲۶/۳) ۷۷ آ ، (۳۲۹/۳) ۷۷ آ ، (۳۳۰/۳) ۷۷ آ ؛
(۳۳۵/۳) ۷۷ ب ، (۳۴۵/۳) ۷۸ آ ، (۳۴۷/۳) ۷۸ آ ، (۳۴۸/۳)
۷۸ ب ، (۳۵۰/۳) ۷۸ ب ، (۵۰۹/۳) ۸۰ آ ، (۵۰۲/۳) ۸۰ آ ،
(۴۸۶/۳) ۸۰ ب ، (۱۷۶/۳) ۸۰ ب ، (۴۴۹/۳) ۸۱ ب ، (۹/۱)
۸۱ ب ، (۲۴۹/۳) ۸۲ آ ، (۲۴۴/۳) ۸۲ ب ، (۲۴۵/۳) ۸۳ آ ،
(۴۴۴/۳) ۸۳ ب ، (۲۴۶/۳) ۸۴ آ ، (۴۹۰/۳) ۸۴ ب ، (۴۹۶/۳)
۸۵ ب ، (۳۷/۴) ۸۵ ب ، (۴۵۷/۳) ۸۵ ب ، (۳۹۴/۳) ۸۵ ب ،

(۳/۴۹۱) ۸۶ ب ، (۳/۵۰۳) ۸۷ آ ، (۳/۱۷٤) ۸۷ آ (۳/۱۹۰)
۸۸ ب ، (۳/۳۹٦) ۸۹ آ ، (۳/۱۹۷) ۹۰ آ ؛ (۳/۸۵) ۹۲ ب ،
(۳/۸۹) ۹۳ ب ، (۳/۹۲) ۹٤ آ ، (۳/۱۱۱) ۹٤ ب ، (۳/۳۵۱)
۹۵ آ ، (۳/۳۵۹) ۹٦ آ ، (۳/۳۸۳) ۹٦ ب ، (۳/۳۵۳) ۹٦ ب ،
(۳/۳۸٦) ۹۷ آ ، (۳/۳۸۷) ۹۷ آ ، (۳/۳۸۸) ۹۷ آ ، (۳/۳۹۲)
۹۷ آ ، (۳/۳۹٦) ۹۷ ب ، (۳/٤۰۵) ۹۷ ب ، (۳/٤۰۳) ۹۸ آ ،
(۳/٤۰۹) ۹۸ ب ، (۳/٤۱۰) ۹۹ ب ، (۳/٤۱٦) ۱۰۰ آ ،
(۳/٤۲۲) ۱۰۱ آ ، (۳/۵٦۷) ۱۰۱ ب ، (۳/۵٦۹) ۱۰۲ آ ،
(۳/٤۲۳) ۱۰۲ آ ، (۳/٤۲٤) ۱۰۲ ب ، (۳/٤۵٦) ۱۰۳ آ ، (۳/٤٦۳)
۱۰۳ ب ، (۳/۵۸۷) ۱۰۳ ب ، (۳/۵۸۸) ۱۰٤ آ ، (۳/۵۵۳)
۱۰٤ آ ، (۳/۵۷۹) ۱۰٤ ب ، (۳/۵۸۰) ۱۰٤ ب ، (۳/۵۲٦)
۱۰۵ آ ، (۳/۵٤٤) ۱۰۵ ب ، (۳/۳۸۱) ۱۰٦ آ ، (۳/۱٦۵)
۱۰٦ ب ، (۳/۱٦٦) ۱۰۸ ب ، (۳/۲۳۱) ۱۱۰ ب ، (۳/۲۳۲)
۱۱۰ ب ، (۳/۲۳۳) ۱۱۱ آ ، (۳/۱۹۹) ۱۱۱ ب ، (۳/۵۷٤)
۱۱۱ ب ، (۳/۱٦٤) ۱۱۲ آ ، (۳/۱۵۹) ۱۱۳ ب ، (۳/۱٦۱)
۱۱۳ ب ، (۳/۱٦۲) ۱۱٤ آ ، (۳/۱٦۳) ۱۱۵ ب ، (۳/۱۵۵)
۱۱۵ ب ، (۳/۱۵٤) ۱۱٦ آ ، (٦/۲۲) ۱۱٦ ب ، (۳/۱۵۳)
۱۱٦ ب ، (٤/۳۷) ۱۱۸ ب ، (۳/۱) ۱۱۹ آ ، (۳/۲۲٤) ،
۱۲۲ آ (۳/۲۳۱) ۱۲۳ آ ، (۳/۲۲۹) ۱۲۳ ب ، (۳/۲۳۰)
۱۲۳ ، (٤/۸٤) ۱۲۵ آ ، (۷/۳۱) ۱۲۵ ، آ (۳/٤۷۳) ۱۲۵ ب ،
(۳/۲۵٦) ۱۲۵ ب ، (۷/۵) ۱۲٦ ب ، (۳/۳٦۳) ۱۲٦ آ ،
(۳/۳٦٤) ۱۲٦ ب

فصل چهارم

(۳/۴) ۱۲۹ آ ، (۴/۴) ۱۲۹آ، (۴/۴) ۱۲۹ ب ، (۴/۶-۷) ۱۳۰ آ ، (۴۴/۴) ۱۳۱ آ ، (۳۰/۴) ۱۳۱ ب، (۲۸/۴) ۱۳۲ آ ، (۳۴/۴) ۱۳۲ ب ، (۴۵/۴) ۱۳۳ آ ، (۲۵/۴) ۱۳۳آ، (۴۱/۴) ۱۳۳ آ ، (۴۳/۴) ۱۳۳ ب ، (۴۲/۴) ۱۳۳ ب، (۵۳/۴) ۱۳۴ ب ، (۵۶/۴) ۱۳۵ آ ، (۳۵/۴) ۱۳۵ ب ، (۶۱/۴) ۱۳۵ ب ، (۶۲/۴) ۱۳۶ ب ، (۲۲/۴) ۱۳۷ آ ، (۹۲/۴) ۱۳۷ آ ، (۹۱/۴) ۱۳۷ ب ، (۵۱/۴) ۱۳۸ ب ، (۹۷/۴) ۱۳۸ ب ، (۱۱/۴) ۱۳۹ آ ، (۱۳/۴) ۱۳۹ آ، (۱۴/۴) ۱۳۹ ب ، (۱۵/۴) ۱۴۰ آ ، (۲۱/۴) ۱۴۰ ب ، (۱۶/۴) ۱۴۱ ب ، (۱۷/۴) ۱۴۱ ب ، (۱۸/۴) ۱۴۲ آ ، (۲۰/۴) ۱۴۲ آ ، (۸۱/۴) ۱۴۲ ب ، (۴۷/۴) ۱۴۲ ب

فصل پنجم

(۳/۵) ۱۴۳ آ ، (۷/۵) ۱۴۳ ب ، (۱۲/۵) ۱۴۴ ب ، (۱۶/۵) ۱۴۴ ب ، (۱۸/۵) ۱۴۶ آ ، (۱۹/۵) ۱۴۶ آ ، (۲۰/۵) ۱۴۶ آ ، (۲۱/۵) ۱۴۶ ب ، (۲۲/۵) ۱۴۶ ب ، (۳۱/۵) ۱۴۷ آ

فصل ششم

(۱/۶) ۱۴۷ آ ، (۳/۶) ۱۴۷ ب ، (۴/۶) ۱۵۰ ب ، (۶/۶) ۱۵۰ ب ، (۱۲/۶) ۱۵۱ آ ، (۱۳/۶) ۱۵۲ ب ، (۱۴/۶) ۱۵۳ ب ، (۱۶/۶) ۱۵۳ ب ، (۱۷/۶) ۱۵۴ ب ، (۲۵/۶) ۱۵۵ آ، (۱۰/۶) ۱۵۵ ب

فصل هفتم

(۱/۷) ۱۵۶ آ، (۲/۷) ۱۵۶ ب، (٤/۷) ۱۵۷ آ، (۸/۷)
۱۵۸ ب، (۹/۷) ۱۵۸ آ، (۱۰/۷) ۱۵۸ آ، (۲۳/۷) ۱۵۹ ب،
(۲۱۲/۳) ۱٦۰،۱٦۰آ (۱٦۳/۳) ۱٦۰آ، (۱۸۰/۳) ۱٦۰ ب، (۲۱۳/۳)
۱٦۰ ب، (۹٦/۳) ۱٦۰ ب، (۲۸/۷) ۱٦۱ آ، (۲۱٥/۳)
۱٦۱ ب، (۷ / ۳۰) ۱٦۲ آ، (۷/۷) ۱٦۲ ب، (۱۳/۷)
۱٦٤ ب، (٤٤۸/۳) ۱٦٥ آ، (۲۹۹/۳) ۱٦٦ آ، (۳۹/٤) ۱٦٦ ب،
(٤۳/٤) ۱۷۰ ب، (۱۷/۷) ۱٦۸ آ، (۸۳/٤) ۱۷۰ ب، (۲۲/۷)
۱۷۳ ب

فصل هشتم

(۱/۸) ۱۷٤ ب، (۳/۸) ۱۷٥ آ، (٤/۸) ۱۷٥ ب،
(٦/۸) ۱۷٦ آ

فرقهای دیگر

صفحه	سطر	
٧	٤ـ٥	در تقریر . . . دران ملک : در تقریر سبب انزعاج بهاء ولد قَدَّسَ اللهُ سِرَّه از دیار بلخ و نزول وقایع هلاکو دران ملک L (٥ آ)
٨	٤	جلال الدین حسین خطیبی : شمس‌الدین حسین بن احمد الخطیبی L (٣ ب)
	٩ـ١٠	وگویند ... کردی : شبی بر بام رفته مناجات کرد و گفت L (٣ ب)
	٨	وگوی . . . ربایذ : و در تقوّم مغبوط (.دراصل : مضبوط) ملائکهٔ روحانیست L (٤ آ)
١٠	١٣	فرموذ که ... کنند : مصطفی علیه السلام فرموذ که بهاء ولد سلطان العلماست ، هرکه خواهذ که فتوی حاصل کنذ در فتوی مَا يَقولُ سلطانُ العُلَماءِ بنویسذ که بهاء ولد فتوی دهذ وإلاّ ندهذ L (٥ آ)
١٥	٣	كأنْ... بِالْأَمْسِ (١٠/٢٥) : إن شانئكَ هُوَ الأبْتَر (٣/١٠٨) L (٨ آ)
	٦ـ٨	درعقب... می رسند : درعقب لشکر جرّارِ مغل که جند الله اند أعانَهُمُ اللهُ فی إصْلاحِ المُفْسِدين و أهْلِ العِناد می رسند L (٨ آ)

صفحه	سطر	
۱۶	۳ـ٤	وگویند ... بوذ : وحضرت خداوندگار قدّس اللهُ سِرَّهُ العزیز هفت ساله بوذ
۱۷	۷	از لامکان ... می رویم : از مکان میآئیم وبلامکان میرویم L (۹ آ)
	۱۰	خلیفه : + مستعصم L (۹ آ)
۱۸	۹	اوتار... مزمار : اوتار مزمار واغانی L (۱۰آ)
۲۲	٤ـ۱۱	وچون بشهر... کرده بوذند : وچون حضرت مولانا قدس الله سرّه از زیارت بیت الحرام بمبارکی مراجعت نموذ ، بشهرِ ملاطیه بیرون آمذند ؛ لشکرِ مغل بغداذ را غارت کرده وخلیفه را کشته بوذند وسلطان علأالدین غازی رحمة الله علیه در اقلیم روم بنوی سلطان شذه بوذ (۱۳ ب ـ ۱٤ آ)
۲٤	٦ـ۷	بهاء ولد ... گشته : بهاء ولد قدس اللهُ سِرَّه منفعل شذ ، فرموذ إفْشاءُ آلسِّرِّ حَرامٌ عِنْدَ الکرام، ای فلان چرا چنین کردی؟ بوّابِ مسکین بیچاره شذ زاریها کرد بنده ومرید شذ... L (۱۳ آ) وگویند درآن تاریخ مولانا علاء الدین (برادرِ مولانا) وحضرت خداوندگار قَدَّسَ آللهُ سِرَّه العزیز در هفت سالگی سالکی میکرد ، بعد از آنک مناسك حج تمام شذ در معاودت با قافلهٔ دمشق بیرون آمذند ؛ اکابر دمشق باجماعِ تمام استقبال کردند والتماس کردند که البتّه درآن دیار اقامت کنیذ ؛ بهاء ولد قدّس اللهُ سرّه

صفحه سطر

فرموذکه سلاطین وامرای این دیار اغلب بفساد ولواطه مشغولند ، نشایذ درین مقام مقیم بوذن L (۱٤ آ)

۸ـ۹ چون ... عبور می فرموذ : بعد از هفت روز از راه ملاطیه از حذای شهر ارزنجان گذر می فرموذند L (۱٤ آ)

۲٦ ۱ـ۳ چندانک ... نهاذند : چندانک بسرای خوذ دعوت کرد ، حضرتِ مولانا راضی نشذ ؛ فرموذ که إلا مدرسه و درآن شهر اصلا مدرسه نبوذ ؛ امیر موسی فرموذ که مدرسهٔ بنام مولانا عمارت کنیذ L (۱٤ ب)

۵ـ۷ خواجه شرف‌الدین لالای سمرقندی: خواجه شرف‌الدین بلخی که لالای حضرتِ خذاوندگار بوذ L (۱۵ آ)

۲۷ ۱۱ـ۱۲ بهاء ولد ... می شنوذ : فرموذ که سلطان علاءالدین شرب می‌کنذ وترنگا ترنگِ چنگ می شنوذ L (۱۵ ب)

۲۹ ۳ التونپا : التون آپا L (۱٦ آ)

۳۲ ۷ـ۸ چاشتگاه . . . ایزذی : چاشتگاه روز جمعه هژدهم ماه ربیع‌الاخر سنهٔ ثمان عشرة وستمائه بوذ که بجوار جلال رحمت ایزذی L (۱۷ ب)

۱۵ـ۱٦ رسم ... رسانیذ : رسم عزا را چنانک اکابرِ جهان کردند باقامت رسانیذ L (۱۸ آ)

صفحه	سطر	
۳۳	۱ ـ ۳	برسنگی... نموذ : برسنگ مرمر کندکاری کرده بعد از وفات حضرت مولانا بنائی نشذ که سلطان اسلام نیز بسوی دار السلام رحلت کرد L (۱۸ آ)
۳٤	۷ ـ ۸	صحن العصا... والحَصَی : العَصَا لِمَن عَصَا فَإِنَّكَ وَ ٱلحَصَا
٤۱	۱٤ ـ ۱۷	همچنان... ماست : منقولست که حضرت بهاء ولد در عنفوانِ شباب هفت سال تمام سرکه می خورد با نانِ خشک قدّس الله سِرّه طهّرا بیتی بیان پاکیست گنج نوراست ارطلسمش خاکیست (۲۱ آ : MN ، ج ۱ ، ص ۲۸/ ٤۳٤ ؛ MA ، ص ۲۹/۱۱) الحکایه : روایت صحیح است ازحضرت سلطان ولد، روزی فرموذ که حضرت جدّم بهاء ولد در سنِّ هشتاذ پنج سالگی نقل فرموذند (۲۱ آ)
٤۰	۱ ـ ۳	و از یک... گرفت : ناگاه درعین حلِّ مسئلهٔ نظری عجب در وی کرد ، فی الحال کتاب را از دست بینداخت وشوریذه حال راه تروت را گرفت L (۲۱ آ)
	۱۱	کیقباذی : + سلطان علاءالدین می‌خواست که مرید حضرت بهاء ولد شوذ ؛ فرموذ که من دانشمندم ، شیخ نیستم ؛ شیخُ ٱلمَشَایخ فی ٱلدُّنیا و الآخرة فرزندم جلال‌الدین است ، از وی اجازه خواهم آنگه مقراض رانم (۲۱ آ)
٥٦	۱۱	ثمان وعشرین : ثمان عشرة L (۲۲ ب)

صفحه	سطر	
٥٧	٥	گذشته بوذ : + وهم سلطان علاءالدین نیز بجوار جق پیوسته بوذ ، فترتی در عالم واقع شذه L (٢٣ آ)
٦٠	٤ـ٥	بتفرّج باغها روانه شذ : جانب درهٔ تُروت برسم تفرّج روانه شذند L (٢٤ آ)
	١٦	رعایت که فرموذ : + الحکایه : حضرت سلطان ولد روایت کرد که سیّد را با سنائی چنان عشق بوذ که حضرت خذاوندگار را قدس‌الله سرّه العزیز با شمس‌الدین تبریزی ، سیّد می فرموذ که من اسرار را بنثر گفتم ، سنائی بنظم ؛ روزی حضرت سیّد بیتِ سنائی‌را در مصحف نبشته است ، با سیّد بعضی مریدان ومردمان گفتند که سیّد مصحف است ؛ فرموذ که چه زیان کردم مزیّن شذ L (٢٦ ب ـ ٢٨ آ)

الحکایه : حضرت سلطان ولد قدّس‌الله سرّه روایت کرد که سیّد برهان الدین محقّق رضی‌الله عنه مرید مولانای بزرگ بوذ ؛ فرموذ که من چهل روز شیرِ شیر خوردم ، لاجرم شیر شذم ، نزد بهاء ولد رضی‌الله عنه بچهل روز کارش تمام شذه است وچون سیّد سخن می‌فرموذ ، جملهٔ علما حاضر می بوذند امّا مولانا پذرم حاضر نمی شذند وسیّد درمیانِ سخن عظیم متغیّر می شذ ؛ لاجرم مولانا شرف الدین درمیان کلام دمبدم نعرهٔ بطرف سیّد می زذ ،

صفحه سطر

خذاوندگار نیز حاضر می بوذ جواب می داذ که ایشان نیز مستمع اند L (۲۷ آ)

الحکایه : حضرت سلطان ولد قدس الله سرّه روایت کرد که من کوچک بوذم، سیّد بمن سخن می‌گفت جواب می داذم ، حیران می ماند ، بآواز بلند حضرت پذرم را می‌خواند که بیائیذ بیائیذ که من چنین سخن گفتم بذین طفل ، ببین چه جواب می دهذ ؟ جمله متحیّر می ماندند ، بعد ازآن می فرموذ که پرتویست که برو می زنذ

وهمچنان حضرت سلطان ولد می فرموذ که حضرت پذرم ما را بدمشق فرستاذه بوذ که تحصیل کنم وآنجا شیخ معین‌الدین بوذ که سرور بوذ ، می گفت که برهان الدین محقق بر ما رسیذ ، اقامت نکرد دریغ می خورد ؛ گفتند که مریدِ جدِّ این بوذ وبا پذرش هم مصاحب بوذ ، ازآن جهت هر روز بر ما نعمت می فرستاذ

وهمچنان سید را خانه کوچک بوذ ، بیرون خانه اسرار می فرموذ ، در میان اسرار می گریخت بخانه در می آمذ ودر از اندرون محکم میکرد

فصل سوم

۷۵ ۳ میکرد : + الحکایه : یاران صحبت واخوان ألفت ازحضرت خذاوندگار قدس‌الله سرّه العزیز چنان

صفحه سطر

روایت کردند که روزی فرموذ که درسنّ هفت سالگی در نماز صبح دایما إنّا اعْطَیْنَاكَ الکَوْثَرَ (۱/۱۰۸) میخواندم و می گریستم، حضرت حق تعالی بمن تجلّی کرد ، چنانکه بیخوذ شذم ؛ هاتفی آواز داذ که جلال‌الدین مجاهده مکش ، بعد ازین مشاهده شذی ؛ عاقبة الامر بشکران آن عطیت بر موجب متابعت أفَلاَ أکُونُ عَبْداً شَکُورا چندانی ریاضت ومجاهدها فرموذ کردن که مجاهدات مجاهدان عالم وسلوك ملوك اُمم درجنب آن نیّر ذرّهٔ و در پهلوی آن محیط قطرهٔ بیش نبوذ L (۲۹ ب)

۵ ـ ۱۲ حضرت شیخم بهاء ولد ... ادهم است : سلطان العلماء بهاء ولد ... بکرّات ومرّات میان اصحاب کبار میفرموذ که خذاوندگارِ من از نسل بزرگ واز اصل أصیلِ عالیست وولایتِ او با اصابت ؛ چه ماذرِ بزرگوارِ ایشان دختر مولانا شمس‌الدینِ سرخسی بوذ که چندین پارهٔ کتب تصنیف کرده است که هیچ ائمّه درخواب ندیذه است ... وماذرِ حضرت بهاء ولد دختر محمّد خوارزمشاهِ بلخ بوذ ووالدهٔ حسین خطیبی جدهٔ بهاء ولد دخترِ سلطان بلخ ابراهیم ادهم بلخی بوذه است (۲۸ ب ـ ۲۹ آ)

۷۷ ۱ ـ ۳ حضرت ... نموذ : در دوم سال یا سوم سال بجانب

صفحه	سطر	
		شام عزیمت فرموذ تا درعلوم ظاهر ممارست نمایذ (۲۹ ب)
۸۹	۱۹	شذند : + خداوندگار قدس‌الله سرّه العزیز چون از عالم رحلت کرد ، بدرالدین یحیی جامها چاک زده می‌گریست واین رباعیٔ حضرتِ خداوندگار را قدس‌الله سرّهٔ العزیز می‌گفت : کو دیده که در غم تو نمناك نشذ ... (ر. ك. بهمین کتاب ، ص ۵۹۵) می گویم که خدا ذوقست ومن آن ذوقم ودرآن ذوقم وذوقِ عالمیان از عکس آن ذوقست ، همانا نعرهٔ بزذ و در سماع شروع کرد ؛ بعد ازآنك از سماع فارغ شذ ، می‌فرمایذ که حق تعالی معشوقِ تمامتِ عاشقانست ومعشوقی را سه حالتست : معشوقِ اوّل محمد مصطفی را بوذ صلی الله علیه وسلم ؛ معشوقِ دوم حضرت مولانا شمس‌الدین راست ؛ معشوقِ آخر فرموذ دیگر هیچ نگفت ، یعنی که مراست ، همچنان باز فرموذ من این جسم نیستم که در نظر مصوّرم ، بلك من آن ذوقم
۹۷	۱۲	رهبری کردند : قلاوزی کردند L (۳۸ ب)
۱۳۶	۱۷	استنبول : اسطنبول L (٤٤ آ)
۱۳۹	٤	راهبی : کشش L (٤٦ آ)

صفحه سطر

۱۲ـ۱۳ واز دور جای . . . گفته : روی بحضرت مولانا خداوندگار کردند که افندی زهی مردمان تاریک ونجس L (٤٦ آ)

۱٤٦ ۱٦ شیخ بابای مرندی : بابا حسام L (٥٠ آ)

۱٥۷ ٤ـ٥ ترك ... کرده اند :

دمی چو خوك و زمانی چو بوزینه کنذت

بآب سرخ سیه روی گردی آخرکار L (۷۰ آ)

۱٦۹ ۱۲ـ۱٥ سینی : صینی L (۹۲ ب)

۱۸۸ ۸ـ۱۰ گفتندی... داشت : مریدان بسیار و جماعتی مگس‌وار غریق تغار در دوغ دروغ گشته L (۷۳ آ)

۱٤ با دستار... کبوذ : وازین سخنها حیزانهٔ بسیار گفت L (۷٤ ب)

۱۹۷ ٥ نامت... بتو : نامت بماناذ ، نامت بماناذ ، نامت بماناذ L (۷٤ ب)

۲۰۹ ۱۰ قره طائی : قرا طائی L (٦٥ آ)

۲۱۲ ۱٥ از برابر من می‌آیذ: از درهٔ تُروت می آیذ L (٦۸ آ)

۲٤۳ ۱٥ـ۱۷ این ... بیگانه است :

مستحق‌شرح را سنگ وکلوخ ناطق گردد مشرّح با رسوخ

(MN ، ج ۳، ص۱۸۲/۳۲۰۳ ؛ MA ، ص ۲۷۷/ ۲۱)

آنکسی را که شرح حق بوذ جامد وناميش مذ صبدق زنذ L (۱۱٦ ب)

صفحه	سطر	
۲۵۸	۷	بمقصود رسیذ : + حضرت سلطان ولد روایت کرد که روزی پدرم فرموذ که هر پیغامبر را معجزهٔ بوذه است : معجزهٔ داود آواز بوذ . معجزهٔ ادریس نجوم بوذ . معجزهٔ دنیال رمل بوذ ، معجزهٔ عیسی مرده زنده کردن . معجزهٔ مصطفی صلعم دیذار بوذ . در هر شخصی را که ازین معجزهها نشانی باشذ وارث آن پیغامبر باشذ در آن چیز ؛ اگر کسی را آواز خوب باشذ آن میراثی باشذ که از داود رسیذه باشذ ، وهمچنان هر پیغامبر را ازین قیاس کن . بعد از آن فرموذ که یا بهاء الدین ما را میراث مصطفی ست صلعم که دیذارست ؛ همچنان فرموذ که چون روح از جسم بیرون روذ . نظر کنذ بذآن جسم وقهقهه زنذ وبگویذ که من درین جسم بروم وتأسّف خورذ

الحکایه : در زمان ترکان شحنه مگر از مریدان حضرت خذاوندگار یکی گناهی کرده بوذ ؛ ترکان شحنه آن مرید را از گردن آویخته است ؛ سه روز آویخته بوذ ؛ بعد از سه روز حضرتِ خذاوندگار از طرف دروازهٔ لارنده بطرف تربه می‌رفت ؛ ناگاه نظر کرد وآن آویخته را دیذ ، اشارت کرد که اکنون فروذ آ ! فی الحال ریسمان بریذه شذ وآن آویخته فرو افتاذ وزنده در پی حضرت

صفحه سطر

خداوندگار روان شد بطرف گورستان ؛ ترکمان شحنه را خبر شد ، احوال چنین است ، پا برهنه روان در پی کرد وبذآن مرد آویخته رسیذ وحضرت خداوندگار را ندیذ ، خداوندگار کو؟ جواب داذ که خداوندگار را نمی دانم کجا رفت ، برخاست ترکمان شحنه بحضرت خداوندگار آمذ بعذر خواهی ؛ حضرت خداوندگار فرموذ که آری ، ازآن او چنان آمذه بوذ ، امّا شما نگاه داریذ ؛ آن بوذ که ترکمان شحنه را بعد از سه روز کشتند وپاره پاره کردند

روزی حضرت خداوندگار با دو شخص ایلی میفرموذ درحالت طواف بهر یکی فرموذ که مردی میرسذ واستفتا میآورذ ، بگوئیذ که مولانا اینجا نیست ودرخانه درآمذ ، یکی از در درآمذ وفتوی آورد ؛ گفتند که حضرت خداوندگار اینجا نیست ، چون رفت حضرت خداوندگار بیرون آمذ وایشان پرسیذند که چه حکمت؟ فرموذ که یکی نزد پروانه مسئلهٔ امتحان نبشت وفرستاذ ، گفتم تا او خجل نشوذ؛ در پی آن شخص رفتند ، دیذند که پسر تاج وزیر پیش پروانه نشسته است ولاف دروغ زذه که مولانا اکثر مسائل را دروغ فتوی میدهذ

روزی مجد الدین میکایل فقیه مسائلی نبشته بوذ که

صفحه سطر

بحضرت خداوندگار عرضه دارد ؛ حضرت خداوندگار پیش از آنک عرضه دارد در مدرسهٔ اتابکیه رسید و گفت که ای مجد الدین ! در آن استفتا که نبشتی فلان نقطه را ببین و راست کن ، مجد الدین نقطه را خطا نبشته است

همچنین نظام الدین ارزنجانی بحضرت خداوندگار آمده بود و شعر تازی گفتی ، حضرت خداوندگار پیش از آنک آن شعر را بخواند تمامت معنی آن قصیده را واسرار دیگر بیان فرمود ، قاضی نظام الدین حیران ماند ، سر برهنه و بیخود در پای حضرت خداوندگار غلطان شد

سلطان عزّالدین نَوَّرَ اللهُ قَبْرَهُ چنان عاشق بود که چون بانطالیه رفته بود رسولان فرستاد که حضرت خداوندگار را بانطالیه برند ؛ پیش از آمدن رسول قرب ماهی حضرت خداوندگار ناپدید شد ؛ چندانک می طلبیدند حضرت خداوندگار را نمی یافتند ؛ در آن حالت رسولان با تحفهای تمام و با خطّ که البتّه حضرت خداوندگار بانطالیه آید <که> اشتیاق از حدّ گذشت ، برسول گفتند حضرت خداوندگار را ماهیست که کسی نمی یابد ونمی داند که کجاست و چون رسول روزی چند در قونیه طلب کرد ، نیافت ، باز رفت ؛ بعد از روزی چند حضرت

صفحه سطر

خداوندگار پیدا گشت. گفتند که حضرت خداوندگار
کجا بوذ؟ سـلطان رسول فرستاذه بوذ، فرموذ:
مستیٔ ما از قونیه شذ. از قونیه نتوان بیرون آمذن
L (۱۰۸ ب - ۱۱۰ ب)

۲۷۷ ۱۱ الاشارة +
بکار امروز تخم عدل و احسان که فردا بدروی والله اعلم
L (٥٤ ب)

۲۸٦ ۷ والادب: + همچنین معنیٔ دیگر فرموذ: قال النبی صلعم
العِلْمُ حَیاةُ القُلُوب والعَمَلُ کَفّارةُ الذُّنُوب.
پیغامبر صلعم می فرمایذ که علم زندگیٔ دلهاست.
آگاهی زندگیست. بی آگاهی مردگیست؛ چون
دست تو بی خبر شوذ < و > از سرما وگرما خبر ندارذ
واز زخم خبر ندارذ. گوئی که دستم مرده است.
اکنون اگر دل اشارت کنذ دست را که کوزه بگیر
ودست اشارت دل را فرمان نبرذ. اگر بعذری
و رنجی باشذ آن دست را مرده گویند؛ زیرا اشارت
دل را فهم می کند و می خواهذ که بکنذ، امّا منتظر
است که رنج ازو بروذ، امّا آن دستی که هیچ
خبر ندارذ از اشارت دل و هیچ عمل نکنذ و دل را
جاسوسی هم نکنذ. نداند که سرماست یا گرماست
یا آتش است یا زخم است، آن دست مرده باشذ؛
همچنین هر آدمی که نداند وحسّ او نیابذ که طاعت

صفحه سطر

چیست واثر سرمای معصیت چیست وألم زخم عتاب چیست ، آن شخص همچو آن دستست که مرده است، صورت شخص هست امّا معنی نیست، چنانک بر سر بستانها شخصی سازند از بهر مترس شب که پندارذ که پاسبانست که باغ و بستان را نگاه دارذ واو خوذ کسی نباشذ ، آنها که بنور صبح بذو نگرند دانند که کسی نیست وَتَراهُم یَنْظُرُونَ وَهُم لا یُبْصِرُونَ (۷ / ۱۹۸) ؛ اگر تو از ظلمت نفس وهوا بیرون آئی در نور صبح دل در آئی وبنور دل بنگری اغلب خلق را در بستان دین همچون آن مترس بستان بینی

میذان فراخ ومرد میذانی نی احوال جهان چنانك می‌دانی نی
ظاهرهاشان باولیاماننذلیك در باطنشان بوی مسلمانی نی

نعوذ بالله ، دیگر چه می فرمایذ رسول محبوب وَالعَمَلُ کَفّارَةُ الذُّنُوب ، یعنی عمل صالح عملهای بذ را محو می‌کنذ وپاك می‌کنذ ؛ مثلا : تو اندیشیذی که فلان کس در حقّ من چنین بذ کرد وچنین سعی و چنین دشمنی کرد ؛ ترا خشمی آمذ که اورا بزنم ودر زندان کنم ؛ باز اندیشیذی که فلان روز چنین نیکوئی کرد وچنین خدمت کرد واز بهر من بفلان کس جنگ کرد ؛ آن خشم از تو رفت وگفتی نشایذ چنین دوستی را آزردن ؛ آن خطا که کرده بوذ بعقل

صفحه سطر

نبوذ وعذر خواستن گرفتی ؛ همچنین اکرم الاکرمین طاعتها فرموذ وآموخت بندگان را تا عذرخواه بذی وفساد شوذ ؛ چنانک داروها آفریذ تا دفع بیماریها شوذ ؛ وجوشنها وزرهها وسپرها آفریذ تا دفع زخم شمشیر ونیزهٔ گناهان باشذ ؛ شمشیرگر که شیطانست شمشیر تیز میکند وسپرگر که عقل است وعلم، سپر را محکم میکند وتیر تراش نفس پیکان را سر تیز می‌کند وزره‌گر توبه حلقهای زره‌را تنگ ومحکم می‌کند ؛

این عامل قهرست وآن عامل لطف

ای براذر سوی تیغم می‌روی بی‌سپر توبه وبی‌طاعت مرو

L (۹۰ ب - ۹۲ ب)

۳۰۷ ۳ بوذند : + سلطان ولد روایت کرد که روزی حضرت خذاوندگار معانی می‌فرموذ ، در میان کافران بوذند ، می گریستند ؛ یاران از حضرت خذاوندگار سؤال کردند که کافران چه فهم کنند که می‌گریند؛ فرموذ که این کافران را اعتقادی هست که خذائی هست وزندگیٔ ایشان ازوست وشب وروز بحضرت او می‌نالند وهرچه می‌خواهند از حضرت او می‌خواهند ومی‌دانند که اصل اوست ؛ پس چون از اصل بوئی می برند وفهم می‌کنند بعشق آن بو می‌گریند ؛ فرموذ : کافری که مسلمان می شوذ حق دیذ آنگه مسلمان شذ ودر مرتبهٔ مسلمان می شوذ ومسلمان می‌خوانند ، امّا که احوال پیغامبر را

صفحه	سطر	
		بتمامت نمی‌داند ، لیکن مسلمانست ؛ پس اگر کسی رو باولیا آورذ لازم نیست که جملهٔ احوال اولیا را دریابذ وافعال ولی کنذ ، اما از زمرهٔ ایشان باشذ ؛ خوانی نهاذه اند ، بعضی می خورند وبعضی نمی‌خورند برای آنک خوان را از میان بر دارند L (١٢٣ آ)
٣١١	٤	در عالم بیاسایند : + یکی نزد حضرت خذاوندگار گفت : عیسی خذاست ، خذاوندگار فرموذ که این فکر شیطانست ، زیرا عیسی از دست جهودان در خانها می گریخت ، امّا برای خذا دوست می بایذ داشتن ، باز آن کس که نصرانی بوذ ، گفت : خاک بخاک رفت ، پاک بپاک ؛ بذین سبب خذای می گویم ، خذاوندگار فرموذ که این نیز فکر بذست ؛ زیرا جزو بوذ ، جزو را خذا نتوان گفت ، نصرانی گفت : از پذر چنین شنیذم ؛ خذاوندگار فرموذ هم بذست ؛ هرچه از پذر بشنویذ ، لازم نیست که در آن چیز بمانیذ ، چنانک ده باشذ وپذر او در آن دیه بوذه است ؛ اگر کسی بیایذ وبگویذ که در ده ما آب شیزینست آنجا بیا ، او بگویذ که آب ده بهترست که از پذر چنین یافتم این سخن نیک نباشذ L (١٢٤ ب)
٣٢٠	٩	کراماتا : کرامانه L (١٢٤ آ)
٣٢١	١٠	نشذم : + چوبان دلاّک روایت کرد که حضرت مولانا قدّس اللهُ سِرَّه العزیز هرگز درحمّام لوله را

صفحه سطر

نمی گذاشت که بگشایم تا بقیه آبی که درحوض مانده بوذی وضو ساختی ؛ سؤال کردم ، فرموذ که ولایتی (؟) رسیذه باشذ L (۸٤ آ)

مولانا صدرالدین رحمه الله لارندی ولدی روایت کرد که پیوسته حضرت مولانا قدّس الله سرّه العزیز در بام مدرسه برابر کوه قرمان استنشاق می‌فرموذ که بوی آشنایان می‌آیذ ، آن بوذ که اولادشـــان مرید شذند L (۸٤ ب)

۳۲۸ ۱۳ و رفتی : +

گرنمایذخواجه‌را این‌دم‌غلط زاوّل‌والنجم‌برخوان‌چندخط
تا که ما ینطق‌محمدعن‌هوی انْ هو الاّ بوحی احتوی
(MN ، ج ٦ ، ص ۵٤۳ / ٤٧٦٩ - ٤٧٧٠)

٤۱۰ ۱۰ از غوغا : + حضرت مولانا خذاوندگار قدّس الله سرّه العزیز فرموذ که چون حق سبحانه وتعالی صورت فقررا مصوّرکرد بصورتی در غایت خوبی، بنزد آدم آمذ؛ گفت : تو کیستی ؟ گفت : فقر، گفت : با من باش ؛ گفت : نتوانم ، از آنک در بهشت امر حق را شکستی وبخلل فرو ماندی ؛ پیش نوح آمذ ، گفت : با من باش ؛ گفت نتوانم، از آنک امّت خوذ را هلاك کردی ، پیش خلیل آمذ، راضی نشد ؛ با موسی وعیسی ، بر ملایکه رفت پیش ایشان راضی نشذ ، زمین وکوهها و دریاها وجنّیان هیچ کسی فروذ نامذ، چون بحضرت رسول مشرّف شذ ، ملازمت نموذ ؛

صفحه	سطر	
		گفت : مرا بخدمت قبول کن، فرموذ : قبول کردم که الفَقْرُ فَخْرِی ؛ چنانک در حقایق فرموده است قدّس اللهُ سرّه العزیز :
		نیشکر بایذ که بندذ پیش آن لبها کمر خسروی بایذ که نوشذ زآن لب شیرین شکر
		L (٧٩ آ - ب)
٤١٦	١٨	ثابت شوذ : + وُجِدَ بخطّه : فرموذ که اگر ترا پرسند که استاذ مولانا کیست ؟ بگو جَلَّ جَلالُهُ واگر گویند : چه نسخه داری ؟ بگو : اجازتم . مرا اجازت حضرت حق نبشته است که انّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِینا (١/٤٨)
		جلال الدین ولد اسفهسالار روایت کرد < که > روزی تنوّر را گرم کرده بوذم که حضرت خداوندگار در آمذ و تا میان در تنوّر آویخته شذ . دو سه ساعت رسیذن فرموذ که
		آتش ابراهیم را دندان نزذ چون گزیدهٔ حق بوذ چونش گزذ
		(MN ، ج ١ ، ص ٨٦١/٥٤ ؛ AM ، ص ٨/٢٣)
		اصحاب روایت چنان کردند که حضرت خداوندگار فرموذ که ازین یاران هیچ نیابذ، پیشترک بذآن عالم می بایذ رفتن و جهتِ اصحاب قباب جنّت مهیّا کردن تا یاران را مشکلاتِ آن عالم آسان شوذ

صفحه	سطر	
۴۱۷	۸	وهذه کفایة : + امیذ است که این زرگر حقایق که مس وجود ما را در کورهٔ عشق کرده است مُهمل ونامضبوط نگذارذ . اگرچه گوشواره یا انگشتری نسازذ بند کمر مردان گردانیذه از مرحومان گرداند نه محروم انشاء الله تعالی .ا (۱۲۷ آ)

اصحاب گزیذه چنین روایت کردند که حضرت خذاوندگار فرموذ که ترا خصمیست یا دشمنی بزرگ وقصد خون تو دارذ ، دفع شرّ او بهر چه ممکن است کردنیست . مثلا اگر بمشت خاکستر مقهور شذ . خواهی خاکستر گوی ، خواهی تیغ هندی ویا ذو الفقارش گوی ، چون دفع خصم کرد همه است ، ترا بصورت چه کار؟ بفعل بنگر ، بهر حرکتی که در دل صاحب دل جا کردی آن طاعتست بهر صورتی که باشذ و بهر فعلی و قولی که باعث محبّت است اسم اعظم و دعای مستجاب است و هر جنبشی که موجب انکار ست و اعراض از حق و مقبولان حق گناهست و فسقست وکفرست . هرچه بترست اگر خوذ سورهٔ اخلاص و توحید باشذ ؛ هرکرا این قدر معلوم شذ و قبول کرد محتاج هیچ علمی و ارشادی نشوذ از بند تقلید رست و محقّق اسرار خوذ شذ

روزی حضرت خذاوندگار قدّس الله سرّه العزیز فرموذ که شخصی بوذ یک چشمی ، از ماذر خوذ

صفحه سطر

پرسیذ که من از ازل یک چشمی بوذم یا در آخر شذم ؟ ماذر گفت : دو چشمی بوذی ولیکن من روزی دوگی بدست گرفته ، از من بستدی و بر چشم خوذ زذی ، خوذ را کورکردی ، اکنون این‌خواست عام چیزهای دنیا را وطلب منصب وکثرت مکاسب بر مثال دوگیست که بر چشم دل میرسذ وکور میکنذ، مگر شیخ وقت که نفس نفیس او کحل عزیزست ، بر وی عنایت کنذ و میل رحمت را بتوتیای توفیق در دیذهٔ او کشذ تا از آن عما خلاص یابذ وچشمش روشنی پذیرذ والاّ همچنان فَهُوَ فِی الآخِرةِ أعْمَی (۷۲/۱۷)، نعوذ بالله منه خواهذ بوذن

وُجِدَ بخطّ مولانا قدّس الله سرّه العزیز : چون عشق در آمذ زلیخا گفتش : ای صذ هزاران جان بفدای تو ، ازکجا بکجا خواهی رفتن وترا چه خوانند؟ عشق جوابش داذ که <از> بیتْ المقدّسم، از محلّت روح آباذ، پیشهٔ من سیاحتست ، صوفیٔ مجرّدم، چون بعرب باشم عشقم خوانند وچون بعجم باشم ، مهرم گویند ؛ احوال ولایت شما بگویم واگر ولایت خوذ گویم فهم نکنیذ والله اعلم بالصواب والیه المرجع المآب L (۱۲۷ ب- ۱۲۸ آ)

صفحه	سطر	
۴۴۲	۱۱	شعر : +
		بونگه دار وبپرهیز از زکام سربپوش‌ازباذ وبوذسردعام
		تانیندامذ مشامت‌را ز اثر ای هواشان‌ازز مستان‌سردتر
		L (۸۰ ب ؛ MN ، ج ٦ ، ص ۲۷۵ / ۸۷ ـ ۸۸)
۴۴۴	۱۳	طغمش : دغمش L (۹۸ ب)
۴۴۹	۱۷	هفتاذ نوبت دخول کرد : هفتاد بار قربان می‌کنند L (۱۰۰ آ)
۴۵۳	۸	زیروا : زیروه L (۱۰۱ آ)
۴۵۴	۲	الصمدانیة : + اصحاب گزیذه چنان روایت کردندکه واسطی مرید اوّلین حضرت خذاوندگار بوذ ؛ بیست وچهار سال در ولایت شام اقامت کرده چون باز آمذ سؤال کردندکه چرا رفتی؟ گفت: روزی حضرت خذاوندگار درسماع بوذ واین بنده با نجم اراکلیه ایستاذه بوذم؛ ناگاه کوذکی از در درآمذ ؛ نجم‌الدین گفت: کمال الدین ! چه خوب کوذکیست؟ واین بنده برای خاطر اوتبسّم کردم ؛ ناگاه چشم حضرت خذاوندگار بذین بنده رسیذ ودندان این بنده را بدیذ؛ فرموذ که بخند برین ریش ؛ آن بوذ که فی‌الحال فتاذم وبیهوش شذم و بعد ازآنک بهوش آمذم ، یاران گفته باشندکه کمال‌الدین از شهر می‌روذ؛ فرموذ که اگر نروذ عجب باشذ واین غزل را آنجا فرموذ :

صحیفه	سطر	
		ای دل بی بهره از بهرام ترس
۵۰۷	۷	والله اعلم : + حضرت مولانا خداوندگار قدس الله سرّه العزیز فرموذ که بر سر طعام تکلّم واجبست ، اهل ظاهر می گویند که پیغامبر علیه السلام فرموذ که اگر بیهوده بر سر طعام سخن گویند ، شما مگوئیذ واگر نمی گویند شما بگوئیذ ، فرموذ که در تکلّم دو فایده است درحکمت : یکی آنک چون معده خالی باشذ از باذ پر نمیشوذ ، اگر نتواند بحد بخورذ طعام محتقن شوذ و گلو گیرذ ، بلکك خفه شوذ ، چندانک سخن گویان خورند مفید تر و گوارنده تر باشذ ، دوم آنک طعام غذای بدنست و سخن غذای جان و ثواب درینجا بیشتر است وآدمی زوذ سیر میشوذ ودر نا گفتن دیر تر سیر میشوذ L (۸٦ ب)
۵۱٦	۳	همچون کمان خوارزمیست : همچون کمان دمشقیست L (۸۰ ب)
۵۱۷	٤ ـ ۵	گر مؤمنی . . . مردن : عاشقانی که با خبر میرند پیش معشوق چون شکر میرند
۵۲۳	b ۲	احمد ما : صدر کبار L (۸۰ آ)
۵۸٤	۱۸	و دل : + دعای حضرت خداوندگار بعد از طعام که می خواندند : اللّهُمَّ اغْفِرْ لِصاحِبِ هذه الطّعام ولِمَنْ سَعی فِی تَحْصِیلِهِ مِن الخُدّام بِحقِّ محمّدٍ وآلهِ الکِرام یا ذا الجلال والاکرام

فصل چهارم

صفحه	سطر	
٦١٥	٨	شیخ ابو بکر تبریزیٔ سلّه باف : ابو بکر نسّاج تبریزی L (۱۲۹ آ)
٦٣١	١٤	خرقه : جَوالِق L (۱۳۲ ب)

فصل پنجم

٧١٨	٧	می آوردند : + الحکایه : از حضرت خداوندگار سؤال کردند که ازین سه خلیفه و نایب کذامین اختیارست ؟ فرموذ که مولانا شمس‌الدین بمثابت آفتابست وشیخ صلاح الدین در مرتبهٔ ماهست وچلبی حسام الدین میانشان ستاره ایست روشن وره نمایست ، همانا که بیشترین برّیان وبحریان راه را با ستاره می یابند و مستضیٔ می شوند L (۱٤٥ ب)

فصل ششم

٧٤٦	١٧	ده‌سال : دوازده سال L (۱٥۰ ب)
٧٥٨	١٩	فاعقلوا : + مگر اخی احمد گمراه نیز گفته باشذ که این حسام الدین هم مکتب ما بوذ ، من اورا کوذک دیذم ، این عظمت و مرتبه اورا از کجا شذ که بر سر ما شیخی کنذ وبزرگ شوذ کار ازین ویران شذست ای مرد خام که بشر دیذی مر ایشان را چو عام (MN ، ج ۳ ، ص ۲۲۹۸/۱۳۱ ؛ MA ص ۲۰/۲٥۲ ،)

فصل هفتم

صفحه	سطر	
۷۸٤	٤	حسام الدین اسکندر : جمال الدین اسکندر L (۱۵٦ آ)
	٦	بشاعت : مرارت L (۱۵٦ آ)
۷۹۹	۱۵	شماست : + فرموذ که از پی موسی مقامات نو نو بوذ نه لقای حق ؛ حق را خوذ از کوچکی دیذه بوذ و دانسته؛ و از لقا (؟) مقصود مستیهای موسی بوذ که بر هستیٔ موسی حق تعالی تجلّی کرد تمامت هستی را از موسی برد وپاره پاره کرد (۱٦۲ ب) فرموذ که از نو چشم بینا می شوذ ؛ چنانک یعقوب علیه السلام پیراهن یوسف را بوکرد و چشم بینا شذ ، حق تعالی یوسفیست وقرآن آن پیراهن وخلق چون یعقوب ؛ هر که از قرآن بو برذ چشمش بینا شوذ و جملهٔ عجایب خذا را مشاهده کنذ (۱٦۳ آ) فرموذ که یکی یکی را دوست دارذ ؛ بهیچ گونه باخلاط درون او مثل روزه وغیره نظر نکنذ، بحسن معشوق وبلطف وبروح پاک او نظر کنذ ؛ همچنین قوم نیز بولی وقت بدرون پاکش فظر کنند نه بفعل بیرونی فرموذ که خذای تعالی روز قیامت ندا کنذ که ای بندگان بی گناه بیائیذ ؛ غیر از یحیي پیغامبر علیه السلام هیچ کس آواز ندهذ ، از جملهٔ پیغامبران یحیي بوذ که گناه نکرده است ، امّا خذای تعالی

صفحه سطر

میفرمایذ که اگر بندگان من گناه نکردندی من عالم دیگر پیذا کردمی تا لطف حق نمایذی، از برای آنک اگر بنده گناه نکنذ لطف حق وکرم حق کجا پیذا شوذ (۱۶۳ ب)

فرموذ که روزی حق تعالی فرموذه بوذ که من با مرغان پرنده یکی را وحی خواهم کردن، تمامت مرغان مثل عنقا وباز وسنقر وغیره در هوا پرواز کردند تا حق تعالی وحی کنذ؛ مگسی گفت: من مسکین وضعیفم، چه محلّ وحیم، رفت در سوراخ کوهی در آمذ بذکر حق مشغول شذ وبعضی از مگسان که حق فرموذ بمرغی وحی خواهم کردن تا اورا پرش باشذ ما را نیز پر هست، بعضی بهوا پریذند، ایشان خوذ محروم ماندند، مگس زیردست که بوحی رسیذ وحق تعالی وحی بهیچ مرغی نکرد بمگس انگبین کرد وَاَوْحَی رَبُّکَ إلَی النَّحل (۱۶/۶۸) تا آخره ویکروز مگس با پیغامبر میگویذ که یا رسول الله حق تعالی مرا نیز وحی کرد <و> ترا نیز ویک روز پیغامبر پرسیذ که ای مگس تو ازکوهها گل شیرین میخوری وگل تلخ، چونست که همه شیرین میشوذ، گفت: یا رسول الله نام ترا یاذ میکنم همه شیرین میشوذ (۱۶۳ ب – ۱۶۴ آ)

فرموذ که <که> دامن اولیا گیرذ نشایذ که گرد

صفحه	سطر	
		شیخ دیگر گردذ که آن زبان دارذ ، چنانک کسی مزوره‌ٔ خورذ نشایذ که در بی ناست خورذ که آن مزوّره تلف شوذ ، بلک آن کس هلاک گردذ ویا جامه را سپیذ بشویذ باز برذ بچرکی اندازذ آن شستن را فایده نباشذ غیر رنج
٤٧٣	٧	روی بیان : + فرموذ که عایشه رضی الله عنها گفته است که زنی بوذ بنزد من و قول برخواندی وسماع کردی ، در آن حالت رسول الله صلّعم در آمذ و مغنّیه همچنان بر قرار بداشت ؛ امیر المؤمنین ابو بکر رضی الله عنه در آمذ ، مغنّیه همچنان بر قرار بر داشت ، وعمر رضی الله عنه در آمذ ، از وی هراسان شذ وخاموش گشت ؛ رسول خذا تبسّم کرد ، عمر گفت : تا نشنوم آنچ رسول خذا شنیذ بدر بروم ، اشارت کرد تا باز قول برخواند و مغنيي کرد پیش رسول وعمر و اصحاب حاضر بوذند استماع کردند و وجد حاصل شذ ؛ عبد الله بن عبّاس روایت کرد برین منوال که نزد رسول سماع کردند مباحست وشعر نیز می خواندند و قرآن نیز می خواندند ، ابو بکر گفت : یا رسول الله شعر و قرآن ؟ فرموذ که یا ابا بکر کذا مرّة وکذا مرّة ؛ ایشان که سماع را مباح داشتند از امامان مالك و شافعی رضی الله عنهما و اهل حجاز ولیث بن

صفحه سطر

سعد و جماعتی از علما سماع کرده اند وبزرگان سلف صریح رخصت داذه اند بسماع کردن وروا داشتند وحلال داشتند که سماع غذای روحانیست و دل مشتقان را از دنیا مستخلص می گردانذ ، ویرا پرسیذند از سماع که روز قیامت چون نیکی و بدیٔ تو بیاورند، سماع از هر دو کذام بوذ در نیکی یا بذی؟ شیخ این صریح گفت که نه در بذی و نه در نیکی الاّ که سماع از هر دو بیرونست ودروی حکمی نیست، قال الجنید السماع الهام من‌الله الی قلوب العارفین (۱٦۵ آ)

فرموذ: هر چه در عالم هست درآدمی هست ، چنانک دریا ساکنست ، امّا چون اندکی نان پارهٔ در روی دریا اندازی ماهیان سر بیرون کنند ، لطف و شجاعت وکرم وخشم وغیره در آدمی پنهانست ، اگر کسی برابر آدمی خشم کنذ ازو نیز خشم پیذا شوذ و لطف ؛ همچنان چنانک در یک خانه ده کس اند ، هر یکی زبانی می‌دانذ از بیرون در بهر زبان که آواز دهند دانندهٔ آن زبان جواب می‌دهذ (۱٦۵ آ)

فرموذ که اگر شخصی را مال باشذ، رهزن اوست، آن مال را بهر طریق که باشذ بایذ ستذن ، چنانک پیغامبر صلّعم از کافران بشمشیر می‌ستذ ، اگر قوّت نباشذ بحیله ، چنانك بکی را تب گیرذ انگبین آورذ که بخورذ ، اگرکسی < را > قدرت باشذ بزور بستانذ و الاّ بدزدذ تا او را زیان ندارذ

صفحه سطر

فرموذ که روزی پیغامبر علیه السلام پیش یاران درآمذ ؛ دیذ که ذمّ دنیا می‌کنند ؛ فرموذ که مَنْ اَحَبَّ شَیْئاً أَکْثَرَ ذِکْرَه آنچ ذکر دنیا می‌کنند از محبّت است L (۱۶۵ ب)

فرموذ که آدمی چندانک بچیزی دیگر مشغولست حق تعالی نور خوذ را نمی نمایذ، چنانک طفل چندانک بچیزی دیگر مشغولست مادرش فارغ می باشذ و شیر نمی دهذ وکار خوذ می‌کنذ ، اگر طفل بهیچ چیز مشغول نشوذ بگریذ مادر را رحم آیذ و شیرش میدهذ ؛ پس حق نیز مردمان را مشغول می‌کنذ چندانک مشغول نباشند حق تعالی نور خوذ را بدآن کس می دهذ واورا منوّر می کنذ

فرموذ که پیغامبر را علیه السلام خلفاست ظاهر و باطن، امّا علما خلفای ظاهرند ، اولیا خلفای باطن؛ چنانک در مکتب دو سه خلیفه باشند ، یکی حرف آموزذ و یکی قرآن و یکی قراءت و خطّ و غیره؛ علما ظاهر علم می نمایند که وضو چنین وزکوة وصلوة و بیع و نکاح وطلاق وغیره ، واولیا همه از دیذار می‌گویند و دیذار می نمایند

پیغامبر صلّعم فرموذ که آدَمُ وَمَنْ دُونَهُ تَحْتَ لِوَائِي يَوْمَ اَلْقِيَامَةِ وَلا فَخْرِی بِهِ افْتَخِرَ عَلَى سَائِرِ <اا> انبیاءِ اَلْفَقْرُ فَخْرِی

صفحه سطر

پس فخر بفقر آورد ، پس آن فقر قائم باشد ، فادْخُلِي فى عِبَادِى وادْخُلِي جَنَّتِي (۲۹/۸۹) ؛ بهشت حقیقی درون اولیاست ؛ جملهٔ احوال بهشت استعاره است از درون اولیا ؛ اولیا در جهانْ بانگی زدند ، هرکه ازیشانست گرد وی آید ، چنانک قمری میان زاغان بانگ کند همه قمریان گرد او جمع آیند ، امّا مرد زیرک ولی را چون ببیند از رویش بشناسد ، بعضی از سخن داند، آنکس که از سخن نیز نداند هزار بار اگر بگوید که <بدانم> نداند ، زیرا خَتَمَ ٱللّهُ عَلَى قُلُوبِهِم وَعَلَى سَمْعِهِم وعَلَى أَبْصَارِهِم غِشَاوَةٌ (۷/۲)

+ (۳۹/٤) ، (٤۳/٤) همچنان ... همان فردی ؛ همچنان ... در کشید:

+ فرموذ که در زمان جوانی در راه شـــام ریاضت بی اختیار کشیذم ، چنان شذه بوذم که تمامت جامها را تلف کردم و نمذ پوشیذم و شیخ جمال الدین قمری در صحبت من بوذ ، چون بدیه می رسیذم ؛ جمال الدین می رفت و دریوزه می کرد ، نان پارها می داذند بنزد من می‌آورد و نان گندم را بمن داذ ؛ یعنی حرمت می‌کرد و باقی را او می‌خورد ؛ در راه پوست خربزه می یافتیم بذوق تمام می خوردیم ؛ جمال الدین آنچ گوشت داشت بمن می‌داذ ؛ فرموذ که آن حالت

صفحه سطر

مرا ذوق می داذ تا حدّی که یک روز برفها باریذه بوذ ، ناگاه بخانی رسیدیم وآنجا سواران بوذند وآش پختند ؛ اندکی بما داذند که هیچ لذّت نداشت ، امّا همچون شکر خوردیم ، پنداشتیم که روز عیدست ؛ بعد از چندین مجاهده ناگاه بشهر دولو رسیدیم ؛ هر دو یار پیراهن فروختیم ، نان سومین و هریسه خریذیم با روغن گاو و خوردیم

فرموذ روزی که جملهٔ ائمّه وقاضی وبزرگان حاضر بوذند که آدمی‌را چون دنیا غالب باشذ بنماز حاضر می شوذ، دنیا اورا نمی‌گذارذ تا بنماز مشغول شوذ ، چه عجب که مرد خذا نیز در خرابات ویا در دیر ویا در مقام دیگر باشذ مشغول چیز دیگر ، حق تعالی اورا نگذارذ وگرد او گردذ و در حالتی که هست ازو جذا نشوذ

فرموذ که اگر آدمی پرخشم شوذ از روی او پیذاست که اندرون او خشم دارذ واگر از شاذی پر باشد پیذاست که اندرون او شاذیست ، چه عجب باشذ که ولیٔ خذا از حق پر باشذ از چشم وغیره ظاهر شوذ که پر از خذاست وحق ازو تجلّی کرده است وموافق حدیث پیغامبر صلّعم من اراد ان یجلس مع الله فلیجلس مع اهل التصوف

صحیفه سطر

۸۰۳ ۹ گشتند : + فرموذ که در زمان ماضی پاذشاهی بوذ ظالم ؛ قومی شیخ خوذ را نزد پاذشاه برسالت فرستاذ ؛ چون شیخ نزد پاذشاه رسیذ ، پاذشاه را گفت : ظلم کمتر کن ؛ گفت : یا شیخ جواب ترا بالا بر بام سرا بگویم ؛ هر دو بر بام رفتند ، دیذند از هوا دو کبوتر رسیذ ، بزبان فصیح آغاز کردند و نوا زذند و بانگ کردند که أَظْلِمْ فَإِنَّهُمْ ظَلَمُوا شیخ و پاذشاه شنیذند ، شیخ نزد قوم خوذ آمذ ، احوال را باز گفت ؛ آن قوم توبه کردند ؛ بعد از زمانی که آن قوم خوذ را بصلاح آوردند شیخ را نزد پاذشاه فرستاذند که با ما اصلاح کن و عدل کن که توبه کردیم ؛ پاذشاه شیخ را بر بام برد و آن دو کبوتر رسیذند و بآواز بلند گفتند که فَأَصْلِحْ فإنَّهُمْ صَلَحُوا

روزی بر بام علوی تفرّج می کرد ، احوال مشاقان را < که > بامها را می مالیذند < دیذ > ، در حالت تفرّج بلفظ مبارک خوذ فرموذ که بنویس یا صدر الدین ! معنیٔ این حدیث را لِي مَعَ ٱللهِ وَقْتٌ ولا يَسَعُنِي فِيهِ نَبِيٌّ مُرْسَلٌ وَلا مَلَكٌ مُقَرَّبٌ ، ملك مقرّب هم پیغامبرست و نبیّ مرسل هم اوست ؛ یعنی از مقام بشریّت بمقام ملکیّت و از مقام ملکیّت بمقام نبوت آمذ ؛ اکنون پیغامبر می گویذ که مرا وقتیست بخذا که این ملکیت من آنجا نمی گنجذ

صفحه سطر

واین نبوّت من آنجا نمی گنجذ بالاتر از هر دو مقامست؛ قومی آمذه اند که از آن مقام که لِی مَعَ اللّهِ وقتست سخن می گویند؛ بنگر که این قوم چه قوم باشند؛ هم در پی این معنی را فرموذ: پیغامبر علیه السلام می فرمایذ که آدَمُ و مَنْ دُونَهُ تَحتَ لِوائی یَوْمَ القیامة ولا فَخْرَ وَلَکِنَّ اَلْفَقْرَ فَخْرِی وبه افْتَخَرُ عَلَی سَائِرِ الأَنْبِیاءِ؛ پیغامبران زیر علم من خواهند بوذن واین فخر نیست، فقر فخر منست؛ پس <آن> بالای همه باشذ، اکنون اگر پیغامبری نماند، آخر آن فقر مانده است که بالای نبوّتست؛ چرا وجود فقر را غنیمت نمی داری وبنور ایشان راه حق نمی بردی؛ اگر نور نبوّت پنهان شذ، آن نور که بالای آنست وآن فقرست منقطع نشذه است، باقیست؛ پیغامبر صلّعم این سخن را برای این حکمت فرموذ که اگر صورت من که پیغامبرم غائب شوذ بهانه مکنیذ که چراغ رفت که راه بکذام روشنائی بریم، اگر نور نبوّت رفت، نور فقر که پیغامبر فخر با پیغامبری نمی آورد بفقر می آورد، پس آن نور هست؛ برکار باشیذ ووجود اورا غنیمت داریذ که سرّها که ازو معلوم شوذ از صحبت پیغامبران نشوذ، اگر در خانه کس است یکحرف بس است (۱۷۰ آ)

صفحه سطر

فرموذ که در مدرسهٔ فقیهی بوذ ، آش می‌پخت ؛ همین که آش تمام می شذ ، فقیهی دیگر از در حجره در می آمذ وآش را بهم می خوردند وآن فقیه عاجز شذ؛ دفعهٔ دیگر چون آمذ، گفت: ای براذر بتو رمز بگویم یا صریح ؟ گفت : رمز بگو ؛ گفت : دیگر بحجرهٔ من میا ، گفت : رمزت اینست ، صریح کذام باشذ ، گفت : صریح آنست که این بار چون بیائی چوب بستانم چندانی بزنم که لا تَسْئَل

فرموذ که هر وقت که آدمی را رقّت آیذ ، بدان که بعد از رقّت معرفت حق می رسذ وفیض ونور ؛ چنانک پیراهن یوسف علیه السلام نزدیک یعقوب رسیذ ، یعقوب علیه السلام فرموذ که بوی یوسف می رسذ ، چنانک کسی نزد گلستان رسیذ یعنی گل با او رسیذ

فرموذ که علوم دانش‌است وعمل آن عشق‌است؛ اگر کسی را علم باشذ وعشق نباشذ ، چنانک یکی خوبی را دیذ وجمله اعضای او را دانست که حوبست ولطیف ، امّا عاشق نشذ ، پس علمش حاصل شذ ، امّا عمل نکرد ؛ اگر جهودی نماز کنذ برکوع وسجود عمل نباشذ ، زیرا عشق دین ندارذ

+ (۸۳/٤) همچنان ... شرح داذی : +

صفحه سطر

فرموذ که اگر ولیّ حق براحوال دنیا مشغول شوذ تفاوت نکنذ ، چون از سرّ حق درو باشذ ، آن سرّ در پرده می‌شوذ ، چنانک زن حامله بهر چه مشغول باشذ تفاوت نکنذ ، کوذکک خوذ در شکم بزرگک می‌شوذ و پرورده ، اگر چنان زن حامله هزار کار کنذ آن پسر پرورده می شـــوذ ؛ معاویه ورابعه که چندین بذی می کردند ، امّا چون آن سرّ درو بوذ سر بزذ وآن بذیهای ایشان مانع نشذ ؛ چنانک گندم می‌کاری وپنهان می‌کنی آن پنهان سرّ است ، امّا یکک روز آن گندم پنهان سر بر می‌زنذ واز زمین بر می رویذ ؛ مصطفی صلّعم بزرگک بوذ ؛ اکنون هر که خوذ را با او پیوست ، بزرگک باشذ بوجود صلوات که بر مصطفی می‌آورذ

فرموذ که یکی پرســیذ که پیغامبر علیه السلام برقوم این اسرارها که درین وقت ظاهر می شوذ نمی فرموذ، جواب : برای آنکک پیغامبر علیه‌السلام چون رسیذ همه مشرکک بوذند ، پیغامبر صلّعم میخواست که اوّل اظهار دین کنذ سعی در اظهار دین‌کرد ودین گشوذ ، هم بعضی بوذند از یاران که برایشان اسرار می‌فرموذ ، از آن جمله حکایت علی بوذ کرّم الله وجهه که پیش ازین نبشته شذ ؛ پس درین زمان احوال دین تمام بوذ ؛ اولیا سرها ظاهر کردند ، سرّ منصور

صفحه سطر

قدّس الله سرّه که أَنَا ٱلْحَقّ گفت بر دار کردند ؛ حکایت موسی که بر درخت رفت برای آتش ، از درخت جواب أَنَا ٱلْحَقّ آمد ؛ آتش از چهار جزو عنصر یك ترکیب انسانست ، باذ وخاك وآب وآتش یك جزوست ؛ اکنون در آدمی چهار جزو حاصل است ؛ اگر جواب انَا ٱلْحَقّ آیذ چه عجب؟ فرموذ در معنیٔ این بیت :

ریاضت نیست پیش ما همه لطفست وبخشایش

(دیوان کبیر ، ج ۳ ، ص ۸۷) ؛ فرموذ که مقصود آن نیست که در طریق ما ریاضت نیست ؛ بلك ریاضت عظیم در راه ماست ، امّا مشایخ دیگر در ریاضت زحمت می دیذند ما را در ریاضت زحمت نیست ، همه لطفست وراحتست وبخشایش وانعام است

فرموذ که قرآن سخن خذاست بخلق ؛ امّا نسبت بخوذ قرآن تنها نیست ، سخن شذ قرآن برای مردمان ، پس سخن مردمان باشذ ، چنانک فاضلی با پنج ساله سخن گویذ لایق فهم او ویا ده ساله ویا صذ ساله ؛ همچنان چنانک سخن گویذ با گذا آن سخن ازآن گذا باشذ ، سخن پاذشاه عین سخن گذا باشذ ، پس سخن خذا در حرف نگنجذ ؛ اگر سخن خذا همه قرآن بوذی خوذ اولیا مشغول قرآن

صفحه سطر

شذندی ، سخن دیگر نگتفتندی ، بلك سخن دیگر می گویند

فرموذ که روزی مصطفی صلّعم حکایت آتش دوزخ می‌کردند ؛ اصحاب متألّم شذند که یا رسول الله چاره آن چه باشذ ؛ فرموذ که خشم را فرو خوردن آتش دوزخ را بکشذ

فرموذ : روزی خدمت شیخ عین عمل است ، چنانك لعل برابر آفتاب هیچ حرکتی وعملی نکنذ ، غیر آن که برابر اوست

فرموذ که محمد آنست پیش من که بالای آن چیزی نیست وعیسی نزد امّت دیگر آنست که بالای عیسی چیزی نیست ، پس هر دو نیز بیك چیز رو آورده ایم <که> بالای آن چیزی نیست ؛ پس آن چیز که بالای همه است ، حقّست ، پس هر دو عاشق حقّیم ، این عالم ، همچو کافران وآن عالم همچو اسلام ، هرکه از کافرستان باسلام آمذ ، هیچ تأسّف نخورد که من باسلام آمذم ، امّا چو شنوذ که در کافرستان گنجْ نامها بوذ دریغش می‌آیذ که چرا گنج نامها را حاصل نکردم وآن فقرست

فرموذ <که> آدمی که بخیل است و شب وروز نماز می‌گزارذ ، و روزه می گیرذ و صفت او همچنانست

صفحه سطر

که در اندرون خوذ ماریست ، افعی واو ترتیب سکنجبین می‌کنذ که صفرا را دفع کند

فرموذ < که > ابو هریره رضی الله عنه وقتها کفش یاران را بگرو می برد، پیغامبر صلّعم فرموذ که یا ابا هریره چون کفش بگرو می‌بری ، از آن یاری بر که صاحب خلق باشذ ، دوم روز کفش پیغامبر را برد ، پیغامبر گفت که یا ابا هریره چرا کفش مرا برهن بردی ؟ جواب داذ که یا رسول الله تو فرموذی که کفش صاحب خلق را بر نظر کردم ، از شما صاحب خلق تر نیافتم

فرموذ که دو امیر بوذند ، غلامان یکی مؤدّب وغلامان یکی بی ادب ، آنچ مؤدّب بوذند امیر ایشان ادب داذه بوذ ، بذیشان مشغول گشته بوذ وآنچ بی‌ادب بوذند امیر ایشان ادب نداذه بوذ وبخوذ مشغول بوذند ، بذآن کس که ادب دهنده مؤدّب می‌شوذ، امّا آن پند دهنده کژ طبع می‌شوذ چنانک شمشیری باشذ بخون آلوذه بجامهٔ خوذ آن را پاک کنذ ، شمشیر پاک می شوذ ، امّا جامه خون آلوذ می‌شوذ

فرموذ که اولیا سرّ الله اند ، دلیل برآنک موسی علیه السلام رسول حق بوذ ، رسول آنست از خذا آیذ پس موسی ، از خذا آمذه بوذ ، امّا طالب خضر بوذ ، کسی که از حق

صفحه سطر

آیذ چون طالب ولی می باشذ؟ پس در ولی سرّی
هست که انبیا نیز طالب آنند ، پس اولیاء الله سرّالله
باشند ؛ چنانک مصطفی علیه السلام گفت : وا شوقا
الی لقاء اخوانی می زذ وبا این همه که آسمان و زمین
برای او آفریذه که اولاك لما خلقت الافلاك
خطاب برو آمذه است ، چونست اگر بتمامت صحابی
که از نور حق پرند وا شوقا میزذ ، پس در ولی سرّ
< ی > هست که پیغامبران طالب آن سرّند، فرموذ که
ولی آن باشذ که تمامت حکم عالم بدست او باشذ ، اگر
خواهذ مؤمن کنذ ، اگر خواهذ کافر کنذ ، دلیل بر
آنک آدمی اوّل خاك بوذ ، حق تعالی چنان کرد که
از خاکی بانسانی آمذ ؛ چون انسان شذ این بار حاکم
شذ بر خاك، اگر خواهذ خاك را کوزه میسازذ ،
واگر خواهذ کاسه میسازذ و اگر خواهذ گل سازذ و
واگر خواهذ دیك سازذ ، همچنین صذ هزاران چیزی
از خاك میسازذ ؛ چرا نشایذ که انسان را ازمیان
خلق دیگر بگیرند وبدست او قدرت دهذ که حاکم
مطلق باشذ ، اگر خواهذ مؤمن کنذ ، اگر خواهذ
کافر کنذ ؛ اگر خواهذ زندیق کنذ ، اگر خواهذ
صدّیق کنذ

فرموذ که اینکه بزرگان فرموذند که مار بسخن
نرم از سوراخ خوذ بیرون میآیذ، این محالست که مار

صفحه سطر

بسخن از سوراخ خوذ بیرون آیذ؛ امّا معنیش آنست
که در آدمی کفر و شرک وظلم و بی اعتقادی و خلق بذ
هریکی بجای مار اند ، بلک اژدها اند ؛ چون مثل
آن کس بنزد ولی می رسذ بسخن حق آن کفررا از وی
می برذ که اندرون او همچو مار بوذ ، همچنان خلق
بذ که بجای مار است ، مرد خذا از مرید می برذ ؛
پس این که گفته اند بسخن نرم مار ازسوراخ بیرون
آیذ اینست

فرموذ که ازاسطنبول دو کشیش آمذه بوذند ،
< از > حضرت مولانا سؤال کردند که روز قیامت
همه ازدوزخ خواهیم گذر کردن؛ حال ما چون باشذ
وحال شما چون باشذ؟ حضرت مولانا فرموذ که
بیائیذ که تا شما را بنمائیم که ما چون بگذریم وشما چون
بگذرید ؛ حضرت مولانا روانه شذ در دکان نانبان
در آمذ وجامه را بدرآورد، فرموذ که شما نیز پیاون را
بدرآوریذ؛ بدرآوردند؛ حضرت مولانا پیاون (در اصل:
فرجی) را درمیان فرجی نهاذ ، پچیذ ودر تنّور انداخت ،
زمانی گذشت ، سر تنور را بازکردند ، دیذند که فرجی
قایم بوذ وآن جامهٔ نا پاک که در میان فرجی پیچیذه بوذ
سوخته وفنا شذه بوذ، حضرت خذاوندگار فرموذ که
ما چنان بگذریم وشما نیز چنین بگذریذ ، همان لحظه
سر نهاذند و مرید او شذند؛ حضرت مولانا فرموذ که

صفحه	سطر	
		بسیلیا (؟) رویذ، رفتند ومقیم شذند، از آن سال تا این وقت ماندند ، هنوز ازیشان خدمتها می آیذ
۸۱۱	۱۲	خوشند : + (۲۱۲/۳) همچنان ... نکند + (۲۱۳/۳) همچنان ... آمذند L (۱۶۰ آ) + (۲۱۳/۳) همچنان ... نه خوب + (۹٦/۳) الحکایه . . . شروع کرد L (۱۶۰ ب) : + زیرا که صحبت ولی عظیم چیزاست ، حق تعالی با فرشتگان فرموذ که سجود کنند ، جمله سجود کردند ، ابلیس گفت : من بغیر خذا سجود نمی کنم ، ایشان که در صورت بغیر خذا سجود کردند ، مقبول حضرت حق گشتند وابلیس که بغیر خذا سجود نکرد مردود شذ ، پس شایذ که کسی تجاوز امری نکنذ که آن چیز عین کفر باشذ + (۲۱۵/۳) همچنان... هذه کفایة : + فرموذ که واعظی بوذ روزی وعظ می گفت ، شخصی دید آن واعظ را و گریست و واعظ را خوش می آمذ که یعنی مجلس گرم شذ ، واعظ سؤال کرد از آن شخص که آخر چرا می گرئی چندین ؟ جواب داذ که ما را بزی بوذ ، بمرد ، ریش آن بز بریش تو می مانست ؛ ریش ترا می بینم وآن بزک خوذ بخاطر می آیذ ، بذآن سبب می گریم
		فرموذ که دو ولیٔ خذا که بیکدیگر رسند ، محتاج نیست که بیکدیگر سخن بگویند ؛ دو ولی همچو

صفحه سطر

دو بینا اند که در باغی در آیند ، آن دو بینا محتاج
نیست که بهمدیگر بگویند که آن درخت فلانست
واین میوه خوبست ، بخلاف آنک اگر یکی بینا
باشد ویکی نابینا ، بر آن محتاج باشد که سخن
گوید وتعریف دهد که این درخت فلانست وآن
میوه فلان میوه است تا معلومش گردد L (۱۶۲ آ)

فهرست احادیث[1]

آدَمُ وَمَنْ دُونَهُ تَحْتَ لِوائِی یَوْمَ ٱلقِیامةِ ولا فَخْرِی به ، افْتَخِرُ علی سائِرِ ٱلأنْبِیاء «الفَقْرُ فَخْرِی» (ص ۳٦۱۰، ۱۰٤۰)
اِتَّقُوا فِراسَةَ المُؤمِنِ فَإِنَّهُ یَنْظُرُ بِنُورِ آللهِ (ص ۷۸۸ ؛ احادیث مثنوی ، ص ۱٤ ، ۲۰۳)
الإحْسانُ أنْ تَعْبُدَ ٱللهَ کأنَّكَ تَرَاه فَإن لَمْ تَکُنْ تَراه فإنَّهُ یَراکَ (ص ۸۰۲ ؛ Wensinck ، Concordance et indices de la tradition musulmane، ج ۱ ، ص ٤٦۷)
اِحْفَظْ لِسانَكْ إنْ اَرَدْتَ أمانًا (ص۵٤۱؛ فیض القدیر ، ج ۱ ، ص ۱۹٤)
أخْتَرتُ آللَّبَنَ و أخْتَبأتُ ٱلخَمْرَ لاخیار امَّتِی (ص ۳۵۱)
إذا وُسِدَ ٱلأمرُ إلَی غَیْرِ أهْلِهِ فَانْتَظِرِ ٱلسَّاعَةَ (ص ٤٦؛ فیض القدیر ، ج ۱ ، ص ٤۵۱)
اُستُر ذَهابَك وذَهَبَكَ ومَذْهَبَكَ (ص ۳۱۷)
اسْتَعْفِفْ عَنْ السُّؤالِ ما اسْتَطَعْتَ (ص ۲٤۵)
أسْرَعُ الدُّعاءِ إجابَةً دَعْوَةُ ٱلأخِ لأخیهِ بِالْغَیْبِ (ص ۸٤۷؛ فیض القدیر ، ج ۱ ، ص ۵۰۵)

[1] احادیث ذکر شده ممکنست تماماً حدیث نباشد ، ولی بمناسبت این که افلاکی آنها را حدیث دانسته وبنام حدیث نقل کرده است ما نیز عیناً نقل کردیم

الإسْلَامُ بَدَأَ غَرِيباً وَسَيَعُودُ غَرِيباً فَطُوبَى لِلْغُرَباءِ (ص ۳۰۹ ، ۶۳۴ ؛ فیه ما فیه ، ص ۵۲ ، ۲۷۵ ح)

أطْعِمُوا الأذْنَابَ مِمَّا تأكُلُون (ص ۴۰۷ ؛ احادیث مثنوی ، ص ۲۲۱)

ألأعْمالُ بالخَواتِيم (ص ۵۲۷)

أفَلاَ أكُونُ عَبْداً شَكُوراً (ص ۲۰۱ ، ۱۰۱۵)

أقْرَبُكُمَا أحْسَنُكُمَا بِى ظَنّاً (ص ۵۳۸)

أكْثَرُ أهْلِ الجَنَّةِ البُلْهُ وعِلِّيون لِذَوِى الألْبَاب (ص ۳۹۶ ؛ احادیث مثنوی ، ص ۱۰۳)

ألبِسُوهم مِمَّا تَلْبَسون (ص ۴۰۷ ؛ احادیث مثنوی ، ص ۲۲۱)

اللَّهُمَّ ارْزُقْنِي عَيْنَين هَطّالَتَيْنِ يَنْحَلُّ بِهِما عُقْدَةُ الهَم (ص ۵۳۸ ؛ احادیث مثنوی، ص ۲۰۶)

اللَّهُمَّ أعِنّى عَلَى سَكَراتِ المَوْتِ ومُنْكَراتِه (ص ۵۲۹)

اللَّهُمَّ أكْثِر مالَهُ وَوَلَدَهُ (ص ۴۶۴)

اللَّهُمَّ اهْدِ قَوْمِى فَإنَّهُم لا يَعْلَمُون (ص ۹۴۶ ؛ احادیث مثنوی : ص ۶۰)

اُمِرْتُ بِمُداراة النّاسِ والخلق الحسن وَما اُوذِىَ نَبِيٌّ مِثْلَ ما اُوذِيتُ (ص ۱۰۳)

أنا أبِيتُ عند رَبِّى (ص ۸۷۴ ؛ فیه ما فیه ، ص ۱۶ ؛ ۲۴۹ ح)

أنا أشْجَعُ النّاسِ (ص ۲۶۲ ؛ معارف بهاء ولد ص ، ۲۷۶)

أنا أعْلَمُكُم بالله وأخْشاكُم لِلّه (ص ۵۰۶)

أنا عِنْدَ حُسْنِ ظَنِّ عَبْدِي بي فَلْيَظُنَّ بي مَا شاءَ (ص ٦٧٨؛ فيه ما فيه، ص ٤٩، ٢٧٤ ح)

أنْتَ أشْبَهُ النّاسِ بِي خَلْقًا وخُلْقًا (ص ٧٨٥)

إنَّ اللهَ لا يَنْظُرُ إلَى صُوَرِكُمْ وَلاَ إلَى أعْمالِكُم ولكِنَّ يَنْظُرُ إلَى قُلُوبِكُم ونِيّاتِكُم (ص ٢٢٤، ٤٠٤؛ فيه ما فيه، ص ١٨٦، ٣٣٨ ح)

إنَّ سَعْدًا لَغَيُورٌ وأنا أغْيَرُ مِن سَعْدٍ وَاللهُ أغْيَرُ مِنّا (ص ١٤٧؛ ديوان كبير، ج ٢، ص ٦٨؛ احاديث مثنوى، ص ١٨)

إنَّ الشَّيْطانَ لَيَفِرُّ (ليفرق) من ظِلِّ عُمَرَ (ص ٦٠٠؛ ديوان كبير، ج ٢، ص ٧٢١)

إنَّ الشَّيْطانَ يَجْرِى فى بنى آدَمَ مَجْرَى الدَّمِ فى العُرُوق (ص ٦٦٩؛ فيض القدير، ج ٢، ص ٣٥٨)

إنَّ لِلّهِ تعالى اولياءَ أخْفِياءَ (ص ١٩٢)

إنَّ لِلّه تعالى شرابًا أعَدَّه لِأوْلِيائِه، إذا شَرِبُوا سَكِرُوا وإذا سَكِرُوا طابُوا وإذا طابُوا طاشُوا (ص ٣٥١؛ احاديث مثنوى، ص ١٨٠)

إنَّ لِلّهِ عبادًا لَيْسُوا بانبياءَ ولا شُهَداءَ يَغْبِطُهُم النَّبِيُّون والشُّهَداءُ بِقُرْبِهِم ومَقْعَدِهِم (ص ٧٥٨؛ احاديث مثنوى، ص ١٠٥)

إنَّ لِلّه تعالى عِبادًا يَعْرِفُون النّاسَ بالتَّوَسُّمِ ولَهُ عبادٌ يَعْرِفُونَ النّاسَ بالفِراسَةِ وله عبادٌ لَهُم نُورٌ يَمْشُون فى النّاس

كما يَمْشِي الارواحُ فى آلاجساد وَلَهُ عِبادٌ يَمْشُونَ فى النّاس كَمَشْيِ آلمَرَضِ فى آلاعصاب (ص ۵۳۹ ؛ فيض‌القدير ، ج ۲ ، ص ۴۷۷)

إنَّ لِنَفْسِكَ عَلَيْكَ حَقّاً (ص ۶۸۲)

إنَّ لى جُنْداً أسْكَنْتُهُم من قِبَلِ آلمَشْرِق وسَمَّيْتُهُم آلتُّركَ وخَلَقْتُهُم بين سَخَطِي وغَضَبِي فأيُّما عَبْدٍ أو اُمَّةٍ ضَيَّعَ أمْرِى اُسَلِّطُهُم عَلَيْهِم (ص ۱۵ ، ۹۸۲)

إنّما آلأعْمَال بالخواتيم (بالنيات) (ص ۵۲۷ ؛ شفاء السائل ص ۹)

إنّى لَأجِدُ نَفَسَ الرَّحمٰن من قِبَلِ آليَمنِ (ص ۱۵ ؛ ۲۴۰ ؛ احاديث مثنوى ، ص ۷۳)

أوْلِيائى تَحْتَ قِبابى لايَعْرِفُهُم غَيْرِى (ص ۱۹۲ ؛ احاديث مثنوى ، ص ۵۲ ؛ ديوان كبير ، ج ۳ ، ص ۱۳۲ ح ؛ معارف بهاء ولد ، ص ۱۶۷)

إهدِ قَوْمِي فَإنَّهم لا يَعْلَمُون (ر. ك به اللّهم اهد ...)

إيّاكُم وآلقُرَى (ص۶۶۱)

ألايمانُ كُلُّهُ ذَوْقٌ وشَوْقٌ (ص ۴۸۳)

بَارَكَ آللهُ فِيمَا أنْفَقْتَ وفيما أمْسَكْتَ يا عُثْمان (ص ۱۵۸)

بارك لِى فى الموت وفيما بَعْدَ آلمَوْت (ص ۹۷۰)

البِدْعَةُ آلحَسَنَةُ الصادِرَةُ عَنْ كُمَّلِ آلاولياء كالسُّنَّة السَّنِيةِ الوَارِدَةِ عَنِ ٱلأنْبِياءِ (ص ۵۷۸)

بُعِثْتُ بِدَعْوَةِ أبيكُم إبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ آلسَّلام (ص ۹۸۴)

بُعِثْتُ مُعَلِّماً وقُبِضْتُ و أنا فى مَكْتَب التَّعْلِيم (ص ١٩٩ ؛ فيه ما فيه ، ص ١٥٦ ، ٢٨ ح)

تَفَكُّرُ ساعَةٍ خَيْرٌ مِنْ عِبادَةِ سِتِّين سَنَةً (ص ٦٧٢)

تَنَامُ عَيْنَاىَ وَلا يَنَامُ قَلْبِي (ص ١٨٩ ، ٤٩٥ ؛ احاديث مثنوى ، ص ٧٠ ؛ ديوان كبير ، ج ٢ ، س ٤٩ ح)

جَفَّ ٱلْقَلَمُ < بِمَا هُوَ كَائِنٌ > (ص ٦٨٥ ؛ احاديث مثنوى، ص ٣٨ ؛ ديوان كبير ، ج ٣ ، ص ح١٧٩)

الجَمَاعَةُ رَحْمَةٌ والفُرْقَةُ عَذاب (ص ٥٢١ ؛ احاديث مثنوى ؛ ص ٣١ ؛ ديوان كبير ، ج٣ ، ص ٢٣٧ ح)

حُبُّكَ الشَّيْئَ يُعْمِى و يُصِمُّ (ص ٣١٤ ؛ احاديث مثنوى؛ فرائد اللآل ، ج ١ ، ص ١٦٢)

حُبُّ ٱلْوَطن مِن الإيمان (ص ٦٣٤؛ احاديث مثنوى، ص ٩٨، ١٢٦)

حُبُّ الِهرَّةِ مِنَ ٱلإيمَان تَعَشَّقُوا وَلَوْ بالِهرَّةِ (ص ٤٧٨)

الحُدُود كفَّارات لأهْلِهَا (ص ٥٣٥)

الحَزْمُ سوءُ ٱلظَّنِّ (ص ٥٠ ؛ احاديث مثنوى ، ص ٧٤ ، ١٠٣)

الحَقُّ يَنْطِقُ عَلى لِسانِ عُمَرَ (ص ٦٤٩)

حياتى خيرٌ لَكُم ومَمَاتِى خَيْرٌ لَكُم (ص ٥٨٢)

خُطْوَتانِ وقَدْ وَصَلَ (ص ٦٦٨ ؛ ديوان كبير ، ج ٣ ، ص ١٤٧ ح)

خَلَقْتُ ٱلأشياءَ لِأجْلِكَ وخَلَقْتُكَ لِأجْلِى (ص ٨٧١ ؛احادبث مثنوى ، ص ١٨١)

خَلَقْتُهُمْ من سَخَطی و غضَبی (ر. ك . به إنَّ لی جُنداً ...)
خَمَّرَ (خَمَّرْتُ) طینَةَ آدمَ بِیَدِهِ (بِیَدِی) أَرْبَعِینَ صَباحاً
(ص ۵۴۶ ، ۵۶۵ ؛ احادیث مثنوی ، ص ۱۹۸ ؛ فیه ما فیه ،
ص ۲۷ ، ۲۶۰ ح؛ دیوان کبیر، ج ۱ ، ص ۱۸۳ ح)
خِیارُ اللَّحْمِ ما اتَّصَلَ بالعَظْمِ (ص ۲۰۹ ، ۲۱۰)

الدُّعاءُ مُخُّ العِبادَةِ (ص ۵۳۸ ؛ فیض القدیر ، ج ۳ ، ص ۵۴۰)
الدُّنْیا جِیفَةٌ (ص ۵۰۴ ؛ احادیث مثنوی ، ص ۲۱۶)
دُوَاجٌ لِکُلِّ اُمَّةٍ حَکیمٌ وحَکیمُ اُمَّتِی ابو هُرَیْرَةَ (ص ۴۷۸)
والدَّیْنُ عِندَ الدَّراهِمِ (ص ۶۲۷)
الدِّینُ یَعْلُو ولا یُعلَی (ص ۷۹۷)
ذَنِّبُوا عَمائِمَکُمْ فإنَّ الشَّیْطان لا یُذَنِّبُ والعَمائِمُ تِیجانُ العَرَبِ
(ص ۳۶۶ ؛ ر. ک به العَمائِمُ ...)

رُبَّ تالی القرآنِ والقُرآنُ یَلْعَنُهُ (ص ۴۱۰ ، ۵۲۴ ؛ فیه
ما فیه ، ص ۸۲ ، ۲۹۷ ح)
رَبِّ زِدْنِی حَیْرَةً (ص ۵۲۶)

زناءُ العُیُونِ النَّظَرُ (ص ۳۹ ؛ دیوان کبیر ، ج۳ ، ص ۲۰ ح)
زُوِیَتْ لی الأرْضُ فَرَأَیْتُ مَشارِقَها و مغارِبَها وَسَیَبْلُغُ مُلْکُ
اُمَّتِی ما زُوِیَ لِی مِنْها شَرْقاً وَ غَرْباً وبرّاً و بَحْراً بُعْداً وقُرْباً
(ص ۶۱۵ ؛ معارف بهاء ولد ، ص ۳۶)

السابِقُون اُولٰئِكَ المُقَرَّبُون (ص ۷۵۶)
سافِرُوا تصِحُّو و تَغْنَمُوا (ص ۱۳ ؛ احادیث مثنوی، ص ۷۶)

سُبْحانَكَ ما عَرَفْنَاكَ حَقَّ مَعْرِفَتِكَ (ص ٨٧)
سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي (ص ٩٤٧؛ احاديث مثنوى، ص ٢٦، ١٥٢؛ ديوان كبير، ج ٣، ص ١٧٦ ح؛ معارف بهاء ولد، ص ٢٧٦)
سَيِّدُ ٱلْقَوْمِ خادِمُهم (ص ٢٢٤؛ فيض القدير، ج ٤، ص ١٢٢)
شَاوِرُوهُنَّ وخَالِفُوهُنَّ (ص ٥٠٩؛ احاديث مثنوى، ٣٠؛ ديوان كبير، ج ١، ص ٢٥٩)
شرُّ النَّاسِ عُزَّابُها (ص ٨؛ فيض القدير (شرار)، ج ٤، ص ١٥٦؛ كشف الاسرار، ج ١، ص ٦٣٥)
شَفاعَتِي لِأَهْلِ ٱلكَبائِرِ من اُمَّتِى (ص ٩٦٠؛ فيض القدير، ج ٤؛ ص ١٦٢؛ احاديث مثنوى، ص ٨٢)
الشَّفَقَةُ عَلَى خَلْقِ ٱللهِ (ص ١٥٩؛ معارف بهاء ولد، ص ٢٨٨، ٣٤٢)
الشُّهْرَةُ آفَةٌ والرَّاحَةُ فى آلخُمول (ص ٢٢٦)
الشَّيْطانُ يَفِرُّ مِن ظِلِّ عُمَرَ ومن ظِلِّ الشَّيخ (ص ٥٣٨؛ ر. ك به إنَّ الشيطان ليَفِر ...)
الصَّدَقَةُ تَقَعُ فِي يَدِ الرَّحْمَن قَبْلَ أن تَقَعَ فى يد الفقير (ص ٣٠٤)
الصَّلوةُ اِتِّصَالٌ باللهِ مِن حَيْثُ لا يَعْلَمُهُ الظاهِرُ (ص ٣٥٠؛ معارف بهاء ولد، ص ٢١٩)
صَلُّوا كَمَا رأَيْتُمونى (ص ٣)

ضَعْ يَدَكَ عَلَى صَدْرِكَ فَمَا أَحْبَبْتَ أَن تَصْنَعَ لِنَفْسِكَ فاصْنَع لأخيك (ص ٤٤١)

طُوبَى لِمَنْ جَالَسَ أهْلَ ٱلفِقْهِ وٱلحِكْمَةِ وخالَطَ أهلَ الذُّلِّ وٱلمَسْكَنَةِ (ص ٤٠١ ؛ معارف بهاء ولد، ص ٣٧٣)

طوبى لِمَنْ ذَلَّتْ نَفْسُهُ وحَسُنَتْ خَلِيقَتُهُ وطابت سَرِيرَتُهُ (ص ٢٩٨ ؛ احاديث مثنوى، ص ٩٧ ، ١٣٢)

طُوبَى لِمَنْ رَزَقَهُ ٱللهُ مالاً وجمالاً وشَرَفًا وسُلْطَانًا فجَادَ بِمالِهِ وعَفَّ فِي جمَالِهِ وتَوَاضَعَ فى شَرفِهِ وعَدَلَ فى سُلْطانِهِ (ص ٣٦١)

طوبى لِمَنْ كانَ بالبَدَنِ مَعَ ٱلخَلْقِ وبالقَلْب مَعَ ٱلحَق تَعالى (ص ٥٣٧)

العُلَماءُ وَرَثَةُ الانبياءِ (ص ٢٩٥؛ سنن ابن ماجه، ج ١، ص ٥٠؛ شفاء السائل ص ٩٦)

عُلَماءُ اُمَّتِي كأنْبياءِ بَنِي اسرائيلَ (ص ٣٦٧)

العِلْمُ حَياةُ ٱلقُلُوب وٱلعَمَلُ كفّارةُ ٱلذُّنُوب (ص ١٠٢١)

العَمائِمُ تيجَانُ ٱلعَرَبِ (٨٤٥ ؛ فيض القدير، ج ٤ ، ص٣٩٢)

عَلَيْكُم بالسَّوادِ الأعْظَمِ (ص ٦٦١؛ احاديث مثنوى، ص ٧٥)

عِندْ ذِكْرِ ٱلصَّالِحين تَنْزِلُ الرَّحْمَة (ص ١٢٦)

عيناىَ تَنامُ ولا يَنَام قَلْبِي (ص ٤٩٥؛ ر. ك. به تنام عيناىَ ..)

الغَنَمُ غَنيمةٌ (ص ٥١٥)

فافْهَم حدّا وابْغِ مِنَ ٱللهِ جَدّا (ص ٩٨٥)

الفِتْنَةُ نائِمةٌ لَعَنَ اللهُ مَنْ أيْقَظها (ص ۳۸۸ ، ۷۵۵ ؛ فيض القدير ، ج ٤ ، ص ٤٦١)

الفِرارُ مِمَّا لا يُطاق مِن سُنَنِ المُرْسَلِين (ص ٥١ ؛ احاديث مثنوى ، ص ۱۹۱)

الْفَقْرُ فخرى (ص ۱۳ ، ۱۰۲٦ ؛ احاديث مثنوى ص ۲۳ ، ديوان كبير ، ج ۱ ، ص ١٤٠ ح)

الفَقِيرُ إذا (مَنْ) عَرَفَ ٱللهَ كَلَّ لِسانُهُ (ص۲۷۹ ، احاديث مثنوى ٦٧ ، ١٧٤)

فَلَوْلا ٱلمُربِّي ما عَرَفْتُ رَبِّي والشيخ فى قومه كالنَّبِيِّ فى اُمَّتِهِ (ص ٤٥٢ ؛ فيض القدير ، ج ٤ ، ص ١٨٥ ؛ احاديث مثنوى ۸۲)

فَلَهُ وِزْرُها ووِزْرُ من عَمِلَ بِها (ص ٤٤٠ ؛ ر.ك. به مَنْ سَنَّ سُنَّةً . . .)

فَمِنْكُم كافِرٌ ومِنْكُم مؤمِنٌ (ص ٥٤٦)

فى تَحتِ كُلِّ شَعْرةٍ جَنابةٌ (ص٤٢٢ ؛ Concordance ، ج ۱ ، ص۳۸۳)

القادِمُ يُزارُ (ص ١٤٣ ؛ ظاهرًا مثل است ، افلاكى آن را بعنوان خبر آورده ، ر . ك . به ديوان كبير ، ج ۳، ص ٢٤)

القَارِئُ وٱلمُسْتَمِعُ فى ٱلأجْرِ سَوَاءٌ (ص ۳۱۰)

قَلْبُ ٱلمُؤمِنِ بَيْنَ إصْبَعَيْنِ مِن أصابِعِ الرَّحْمَن (ص ؛ احاديث مثنوى ، ص ٦ ؛ ديوان كبير ، ج ۳ ، ص ۲۹۰)

كُلُّ ذَنْبٍ لَكَ مغفورٌ سِوَى الإعْراضِ عنّي والإعْراضُ عَنِ ٱلاولياءِ اللهِ كُفْرٌ مَحْضٌ (ص ٧٦٤ ، ٧٩٤) .

كُلُّ سَبَبٍ ونَسَبٍ يَنْقَطِعُ إلاّ سَبَبِى ونَسَبِى (ص ۱۵ ؛ فیض القدیر، ج ۵ ، ص ۲۰)
كُلَّمَا مَاتَ واحِدٌ مِنْهُم أبْدَلَ اللهُ تَعَالَى مَكَانَهُ آخَرَ فَإذا جاءَ الأمْرُ قُبِضُوا (ص ۳۷۹)
كُلٌ مِن كَدِّ يَمِينِكَ وعَرَقِ جَبِينِكَ (۲٤٦)
كَلِّمِينِى یاحُمَيْرا (ص۵٦۰ ، ٦۹۰؛ احادیث مثنوی ، ص ۲۰،۲۳)
كُلُوا مِثْلَ أكْلِ عُمَرَ فإنَّهُ يأكُلُ أكْلَ الرِّجالِ ويَعْمَلُ عَمَلَ الرِّجالِ (ص ۱۸٦)
كما تَعِيشُون تَمُوتُون وكما تَمُوتونَ تُحْشَرُون (ص ۲۳۳ ؛ احادیث مثنوی، ص ۱۸ ؛ معارف بهاء ولد ، ۱۰۵ ، ٤۰۰)
كُنْتُمْ خَيْرَ اُمَّةٍ اُخرجت للنّاسِ (ص ۷۸۱)

لاإلهَ إلاّ اللهُ حَصِينِى ومن دَخَلَ حَصِينِى أمِنَ مِن عَذابِى (ص ٦۷۲)
لا صَلَوةَ إلاّ بحضور القَلْبِ وَلاَ صَلَوةَ إلاّ بِفاتِحَةِ الكِتاب (ص ٦۷۲، ۷۲٤؛ احادیث مثنوی ، ص؛ فیهِ ما فیه، ص ۱٤۳ ، ۳۲۰ ح)
لا صَلَوةَ إلاّ بالقِراءة (ص ۸۲٤)
لايَسَعُنِى فيه مَلَكٌ مُقَرَّب ولا نَبِىٌّ مُرْسَلٌ (ص ۲۹۳؛ ٦٤۹ ؛ ر. ک به لی مع الله وقت
لايَعْرِفُهم غَيْرِى (ص ٤۰؛ ر.ک. به اولیائی تحت قبابی ...)

لَوْلاكَ لَوْلاكَ لمَا خَلَقْتُ الأفْلاكَ (ص ٨٧١ ، ١٠٤٦ ؛ احاديث مثنوى ، ١٧٢ ، ٢٠٣ ؛ فيه ما فيه ، ص ٤٦ ، ١٠٥ ، ٢٠٣ ح ؛ معارف بهاء ولد ، ص ١٤١)

لِي مَعَ اللهِ وَقْتٌ لا يَسَعُنِى فيه مَلَكٌ مُقرَّبٌ ولا نَبِيٌّ مُرْسَلٌ ولاَ كِتابٌ مُنْزَلٌ (ص ٦١٠ ، ٦٧٥ ، ١٠٢٩ ، ١٠٤٠ ؛ فيه ما فيه ، ص ١٢ ، ٢٤٦ ح ؛ احاديث مثنوى ، ص ٣٩)

ما رأى المُسلِمُون حَسَناً فَهُوَ عِندَ اللهِ حَسَنٌ (ص ٥٢٧ ، Concordance ، ج ١ ، ص ٤٦٨)

ما عَرَفْنَاكَ حَقَّ مَعْرِفَتِكَ (ص ٦١٩)

مَا لا عَيْنٌ رَأَتْ وَلا أُذنٌ سَمِعَتْ (ص ٩٦٥ ؛ فيه ما فيه ، ص ١٣١ ؛ ٣١٧ ح ؛ احاديث مثنوى ، ص ٩٤ ؛ معارف بهاء ولد . ص ٦٠)

مَا مِن مَخْلُوقٍ الاَّ وَلَهُ تِمْثالٌ تَحْتَ العرش (ص ٣٦٥)

ما مِن نَبِيَّ إلاَّ ولهُ نَظِيرٌ فى اُمَّتِهِ (ص ٣٦٦)

مَثَلُ المُؤْمِنِ كَمَثَلِ المِزْمار (ص ٥٠٦ ؛ احاديث مثنوى ، ص ٢٢٢ ؛ ديوان كبير : ج ٢ ، ص ٥٠)

المُخْلِصُونَ على خَطَرٍ عَظِيمٍ (ص ٥٦٠ ؛ احاديث مثنوى ، ص ٥٣)

مَن آذَى ذِمِّيّاً فَكَأنَّما آذانى وذا عَهْدٍ وَفِى عَهْدٍ (ص ٦٦٢ ؛ فيض القدير ، ج ٦ ، ص ١٩)

مَنْ أحَبَّ شَيْئًا أكْثَرَ ذِكْرَهُ (ص ١٠٣٦)

مَنْ أحَبَّ قَوْماً فَهُوَ مِنْهُمْ (ص ٤٤٤ ؛ فيض القدير ، ج ٦ ، ص ٣٢)

مَنْ اراد أنْ يَجْلِسَ مَعَ اللهِ فليَجْلِس مَعَ اهْلِ التَّصوّفِ (ص ١٠٣٨)

مَنْ بُورِكَ فی شیْءٍ فلیلزمه (ص ۳۰۸)
مَنْ تَقَدَّمَ إلیٰ بِبَاعٍ (ص ٦٦٨)
مِن سَعادَةِ المَرْءِ خِفَّةُ لِحْيَتِه لأنَّ اللِّحْيَةَ حِلیةُ الْمَرْءِ وفی كَثْرَتِها إعْجابُ المَرْءِ بِنَفْسِه وهو مِنَ المُهْلِكات (ص ٤١٢ ؛ فيض القدير ، ج ٦ ، ص ١٤)
مَنْ سَنَّ فی الإسْلامِ سُنَّةً سَيِّئَةً فَعُمِلَ بِها بَعْدَهُ كُتِبَ عَلَيْهِ مِثْلُ وِزرِ مَنْ عَمِلَ بِها (ص ٤٤؛ احاديث مثنوی، ص ٦)
من صَلَّی خَلْفَ إمامٍ تَقِيٍّ فَكَأنَّما صَلَّی خَلْفَ نَبِيٍّ (ص ٢٨٦ ، ٥٤٨)
مَنْ عَرَفَ اللّهَ لا يخْفَى عَلَيْهِ شَيْءٌ (ص ٥٣٧)
مَنْ عَرَفَ نَفسَهُ فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ (ص ٢٧٥ ، ٦٦٠ ؛ فيه ما فيه ، ص ١٠ ، ٥٦ ، ٢٤٥ ح)
مَن قَرَأ آيَةَ الكُرْسِيِّ عقِيبَ كُلِّ صَلَوةٍ مَكْتُوبةٍ قَبَضَ اللّهُ رُوحَهُ بِنَفْسِه (ص ٤٠٧ ؛ معارف بهاء ولد ، ص ١١٣)
مَنْ كَانَ لَهُ صَبِيٌّ فَلْيَتَصابَی < لَهُ > (ص ٨٣٣ ؛ فيض القدير ، ج ٦ ، ص ٢٠٩)
مَنْ كَتَمَ سِرَّه مَلَكَ (حصل) أمْرَه (ص ٣١٧ ؛ احاديث مثنوی، ص٣)
المُؤمِنُ كَيِّسٌ مُمَيِّزٌ فَطِنٌ يَنْظُرُ بِنُورِ اللّه (ص ٢٤٠ ؛ فيه ما فيه ، ص ١١٧ ، ١٤٧ ، ٣١٠ ح)
المُؤمِنُ مِرْآة المُؤمِن (ص ٥١٣ ؛ فيه ما فيه ، ص ٢٣، ٢٤، ٢٥٥ ح ؛ ديوان كبير ، ج ١ ، ص ٢٩٩ ح)
المُؤمِنُ يَنْظُرُ بنورِ اللّهِ (ص ٢٣٠ ؛ فيه ما فيه ، ص ١٢٨ ، ٣١٥ ح)

المُؤمنونَ كَنَفْسٍ واحِدَةٍ (ص ٥١٣ ؛ فيه ما فيه ، ص ١٧٧ ، ٣١٥ ح)
المؤمِنُون لا يَمُوتُونَ بلْ يُنْقَلُونَ مِنْ دارٍ إلَى دارٍ (ص ٥٠٣ ، ٥٩١)

نجا ٱلمُخَفَّفُون وهَلَكَ ٱلمُثَقَّلُون (ص ١٥٧ ، ٣١٢)
نَحْنُ ٱلآخِرون ٱلسَّابِقُون (ص ٧٥٦ ؛ احاديث مثنوى ، ص ٦٧)
نِعْمَ ٱلجَمَلُ جَدُّهما ونِعمَ ٱلرّاكِبانِ أنتُما (ص ٨٣٤)
نِعْمَ صَوْمَعَةَ ٱلمُسْلِمِ قَلْبُهُ (ص ٥٣٥)
نِعْمَ ٱلمالُ الصَّالِحُ لِلرَّجُلِ الصَّالِح (ص ٧٥١ ؛ احاديث مثنوى ، ص ١١)

وا شَوْقا إلَى لِقاءِ إخْوانى وأعْوانِي فِي الدِّين (ص ٥٠٠ ، ٩٨٣ ، ١٠٤٦ ؛ ديوان كبير ، ج ٢ ، ص ١١٦)
واللهِ ما عَمَّرْتُ شِبرًا ولا إدَّخَرْتُ تِبْرًا (ص ٢٤٢)
الوَلَدُ سِرُّ أبيهِ (ص ٨٠٤ ؛ احاديث مثنوى ، ص ١٣٥)

يَا عَلِيُّ كُلِ ٱلثُّومَ نَيْئًا (ص ٤٠٥ ؛ فيض القدير ، ج ٥ ، ص ٤١)
يا عَلِيُّ لَوْ رَأيْتَ كَبِدِى يَنْجَرُّ عَلَى ٱلأرْض أيْش تَصْنَعُ بِهِ ؟ (ص ٧٣٣)
يُحْشَرُ ٱلنَّاسُ حُفاةً عُراةً (ص ٢٤٩ ؛ Concordance، ج ١ ، ص ٤٨٣)
اليَوْمَ تُسَدُّ كُلُّ فُرْجَةٍ إلاَّ فُرْجَةَ أبِي بَكْرٍ (ص ٣٦٧؛ Concordance ، ج ٢ ، ص ٤٤١) (سدّوا الابواب)

فهرست کلمات بزرگان وامثال

اُخْرُج بِصِفاتِي إلَى خَلْقِي مَنْ رَآكَ رَآنِي وَمَنْ قَصَدَكَ قَصَدَنِى (ص ۲۲٦ ، ۲۷٥ ؛ فيه ما فيه ، ص ۸۰ ، ۲۹۳ ح)
إفْشاءُ السِرِّ حرامٌ عِنْدَ ٱلكِرام (ص ۱۰۱۰)
أمْرُهُ حُكْمٌ وطاعَتُه حَتْمٌ (ص ٥)
أمْسَيْتُ كُرْدِيًّا وأصْبَحْتُ عربِيًّا (ص ۷۷۳ ؛ شَدُّ الازار ، ص ٥۱۰)
الاُمُورُ مَرْهُونَةٌ بِأوْقَاتِهَا (ص ٦۸۳)
تَرْكُ ٱلادَبِ عِنْدَ اُولى ٱلأدَبِ أدَبٌ (ص ٥)
جُودَةُ البِزَّةِ عَلامَةُ العِزَّةِ (ص ۷۷٥)
الحَزْمُ سُوء ٱلظَنِّ (ص ٥۰)
رَحِمَ ٱللهُ امْرَءًا اهْدى إلَىَّ عُيُوبى (ص ٤۹۷)
سُبْحانَهُ مَنْ يُعذِّبُ عِبادَهُ بالنِّعَم (٤٤٥ ؛ فيه ما فيه ، ص ۸۰ ، ۲۹٥ ح)
سُبْحانِي ما أعْظَمَ شَأنِي وأنا سُلطانُ ٱلسَّلاطِين (ص ٥٥۱ ، ٦۱۹)
السَّخِيُّ بما مَلَكَ (ص ۳۰٤)
السَّماعُ إلْهامٌ مِن ٱللهِ إلى قلوب العارفين (ص ۱۰۳٥)

الشُّكْرُ صَيْدٌ لِلْمَزِيد وقَيْدٌ لِلْعَبِيد ولايَكُونُ إلاّ ما يُرِيد
(ص ١٥٨ ، ٩٥٤)

صُحُفِي ٱلعَصا لِمَنْ عَدى شَتّانَ بَيْنَ الدُّرّ وٱلحَصَى
(ص ٣٤ ، ١٠١٢)

الصُّوفِي أوْلَى بِخِرقَتِهِ وٱليَتِيمُ أحْرَى بِحِرفَتِهِ (ص ٧٨٦)

طُوبَى لِمَن كانَ بٱلبَدَنِ مَعَ ٱلخَلْقِ وبٱلقَلْبِ مَعَ ٱلحَقِّ
(ص ٥٣٧)

عَلَى ٱلدِّيكِ صِيَاحٌ وعَلَى ٱللهِ صَبَاحٌ (ص ٣٧٤)

القَلِيلُ عِنْدَ الجَلِيلِ كَثِيرٌ (ص٣٠٤)

القَلِيلُ يَدُلُّ على الكَثِير وٱلحَفْنَةُ تَدُلُّ عَلَى ٱلبَيْدَرِ
ٱلكَبِير (ص ٨٠٩)

لا تَحِلُّ الصَّدَقَةُ لِغَنِيٍّ ولا لِذِي مِرَّةٍ سَوِيٍّ (ص ٢٠)

لا تُعْطُوا ٱلحِكْمَةَ غَيْرَ أهْلِهَا فتَظْلِمُوها (ص ٤٤٨ ؛ فيه
ما فيه ، ص ٧٠ ؛ ١٥٤ ، ٢/٨٦ ح)

لا وَجَعَ إلاّ وَجَعُ ٱلعَيْنِ (ص ٢٤٧)

لَوْ كُشِفَ ٱلغِطاءُ ما ازْدَدْتُ يَقِينًا (ص ٦٠٠ ؛ فيه ما فيه :
ص ٢٩ ، ٤٧ ، ٢٧٢ ح)

لَوْ لا ضَجِيعَاكَ لَزُرْنا (ص ٨٥٨)

ما ٱلإحْسانُ إلاّ بالتَّمامِ (ص ٧٤٣)

ما أعظمَ شأني (ص ۵۵۱؛ ر. ک. به سُبْحانی ما أعظمَ...)
ما رأيتُ اللهَ إلاّ بلباسٍ أحمرَ (ص ۲۸۰)
ما رأيتُ ربّي إلاّ وفي حلّةٍ حمراءَ (۲۸۰)
ما رأيتُ شيئًا إلا ورأيتُ اللهَ فيه (ص ۵۰۴)
ما سبقَ رسولَ الله أحدٌ بالسّلامِ (۱۵۳؛ فيه ما فيه، ص ۱۰۵، ۳۰۷ ح)
من رآك رآني ومن قصدَك قصدَني (ص ۴۹۲؛ فيه ما فيه، ص ۷۳، ۲۸۸ ح)
مَنْ طلبَ أخًا بلاعيبٍ فقدْ بقيَ بلا أخٍ (ص ۳۲۲)
مَنْ لا شيخَ لهُ لا دينَ لهُ (ص ۵۱۷)
مَنْ لمْ يذُقْ لمْ يدْرِ (ص ۱۸۵)
المُلوكُ حُكّامٌ علَى النّاسِ والعلَماءُ حُكّامٌ علَى المُلوك (ص ۸)
نِعمَ الأميرُ علَى بابِ الفقيرِ (۴۵۵؛ فيهِ ما فيهِ، ص ۱، ۲۳۷ ح)
واحدٌ كالألْفِ إن أمرٌ عنّى (؟) (ص ۷۲۹)
هذا كفٌّ معوّدٌ أنْ يُعطيَ ما هوَ معوّدٌ أنْ يأخُذَ (ص ۷۷۱؛ فيه ما فيه، ص ۲۶، ۲۵۹ ح)
هَيْهاتَ أينَ الثُّريّا مِن الثَّرى وأينَ المِصباحُ مِن الصَّباح وما لِلتُّرابِ وربِّ الأرْباب (ص ۵)
يا داودَ كذَبَ من ادّعَى مُحبّتي، إذا جنّه اللّيلُ نامَ عنّي، إذا جَنَّ الغاسقُ جُنَّ العاشقُ (ص ۵۳۰)

فهرست ابیات فارسی

آتش دوزخ نسوزد آن کسی را کو برو ....(ص ۶/۴۷۳-۷)

آدمی آدمی آدمی .... (ص ۳۶۲ /۲-۵؛ از دیوان کبیر)

آراسته ومست ببازار آئی (ص ۱۹/۱۷)

آری صنما چو در دلت دردی نیست ..... (ص ۹۷۸ /۶)

آنان که در راه بی تلبیس اند ..... (ص ۸۷۵/۱۵-۱۸ ؛ رباعیات چلبی عارف ، ص ۱۱۹/۲۲)

آن پادشاه اعظم در بسته بود محکم ..... (ص ۱۵۱/۴)

آنچ گفتند در اوصاف کمالیت او ..... (ص ۳۶۸/۴)

آن ذوق را گرفتم پستان ماذر آمد ..... (ص ۵۳۵ ؛ دیوان کبیر ج ۲ ، ص ۱۷۹/۸۹۶۰)

آن علم که در مدرسه حاصل گردد ... (ص ۵۶۱/۹)

آن کسان کینجا طمع از جان ودل برداشتند ..... (ص ۵۳۷/۲-۱۱)

آنی که بصد شناعت وصد زاری ... (۶۷۱/۱۴-۱۵ ؛ رباعیات مولانا ، ص ۳۴۳)

آن می‌که تو می‌خوری حرام است .... (ص ۸۸۶/۴)

آنها که ازآن جناب برخوردارند .... (ص۸۴۰/۱۶؛ دیوان سلطان ولد ، ص ۵۷۲)

آنها که بر آسمان دولت ماهند .... (ص ۸۷۵/۱۱-۱۲)

آن وقت که بحر کل شود ذرّات مرا .... (ص ۹۷۱/۸-۱۱ ؛ رباعیات مولانا ، ص ۶)

آه چه بی رنگ و بی نشان که منم .... (ص ۴۲۶/۶-۹ ؛ دیوان کبیر ، ج ۴ ، ص ۷۹/۱۸۴۳۷-۱۸۴۴۰)

آه دردت را ندارم محرمی .... (۴۸۳/۱۱-۱۵)

آهن هستیِ من صیقل عشقش چو یافت .... (ص ۵۱۴/۲-۳)

از خدا آمده آیت رحمت بر خلق .... (۳۳۸/۳-۴)

از خراسانم کشیدی تا بر یونانیان ... (ص ۲۰۷/۱۶)

از ره روان گردی روان صحبت ببر از دیگران (ص ۶۶۰ / ۲ - ۳)

از روی همچون آتشم حمّام عالم گرم شد ... (ص۲۹۳/۱۸ - ۱۹)

از عشق تو هر طرف یکی شبخیزی ... (ص ۶۸۶ ؛ رباعیات مولانا ، ص ۳۲۸)

از عشق شرم دارم اگر گویمش بشر .... (ص ۲۷۶ ؛ دیوان کبیر ، ج ۱ ، ص ۲۶۱/ ۴۷۴۵)

از عهدهٔ عهد اگر برون آید مرد .... (ص ۶۸۵ / ۸)

از کنار خویش یابم هر دمی بوی یار .... (ص۸۲۲/ ۴ - ۵ ؛ دیوان کبیر ، ج ۲ ، ص ۲۹۹ / ۱۱۳۲۸)

اگر برعقل عالمیان از بن مستی چکد جرعه .... (ص ۳۵۲ / ۱۴ -۱۵)

اگر بروی ترش‌کار زاهد راست شدی.... (ص ۹۸۷/۱۱-۱۲)

اگر تو کار نکردی و مفلسی از خیر .... (ص ۲۹۰ / ۱۵ - ۱۶ ؛ ۴۷۶ / ۴)

اگر تو یار نداری چرا طلب نکنی .... (ص ۳۸۳ / ۲ - ۵)

اگر حریف منی پس بگو که دوش چه بوذ .... (ص ٤١٨ / ٢-١٥ ؛ دیوان کبیر، ج ٢ ؛ ص ٢٦٦ / ١٠٦٨٣ ، ١٠٦٨٥ ، ١٠٦٨٧ ، ١٠٦٨٩ ، ١٠٦٩٧ ، ١٠٦٩٩ ، ١٠٧٠١)

اگر در راه تو نامحرمانند .... (ص ٨٧٣ / ٦ ؛ دیوان کبیر، ج ٢ ، ص ٧٢ / ٦٨٩٩)

اگر زنده‌ست آن مجنون بیا بگو .... (ص ٦٠٦ / ١٠ - ١١ ؛ دیوان کبیر، ج ٣ ، ص ٦٧ / ١٢٦٣٠ - ١٢٦٣١)

اگر یکدم بیاسایم روان من نیاساید .... (ص ٣٩٥ / ١٨ - ١٩)

امشب شب آنست که بینم شاذی .... (٨٢٢/ ١٦)

اندازهٔ معشوق بوذ عزّت عاشق .... (ص ٣٢٤ / ١٦)

انوار صلاح‌الدین بر انگیخته باذ .... (ص ٧٣٦/٨ - ٩ ؛ رباعیات مولانا، ص ٩١)

ای آسمان که بر سر ما چرخ می زنی .... (ص ٢١٥ / ١٦ - ١٣)

ای اولیای حق را از حق جدا شمرده .... (ص ٣٢٦ / ١٥ - ١٦؛ دیوان کبیر، ج ٢ ، ص ١٧٢ / ٨٨٤١)

ای برادر سوی تیغم می روی .... (ص ١٠٢٣)

ای بر سرگنج واز گدائی مرده (ص ٥٥٨/١٣)

ای بوذه وجود تو زیک قطره منی ... (ص ٧٥٧/٩ - ١٢)

ای چشم که پر دردی در سایهٔ او بنشین ... (ص ١٨٧/١٧؛ دیوان کبیر، ج ٢ ، ص ٢٧٤/١٠٨٢٦)

ای حسرت خوبان جهان روی خوشت ... (ص ٩٧١/٢ - ٥ ؛ رباعیات مولانا ؛ ص ٣٤)

ای خاك زدرد دل نمی یارم گفت... (ص ۱۷/٥۹٥ ـ ۱۸)
ای دل بی بهره از بهرام ترس ... (ص ۹۹۱/٥ ـ ٦ : ۱۰۲۹ ؛ دیوان کبیر، ج ۳، ص ۱۲۸٦۹/۷۹، ۱۲۸۷۲)
ای دل تو و درد او که درمان اینست ... (ص ٥۳۹/٦ ـ ۷ ؛ رباعیات مولانا، ص ۳۲)
ای دوست قبولم کن وجانم بستان .... (ص ٦۸/٦ ـ ۷ ؛ رباعیات مولانا، ص ۲٦۳)
ای رازق ملك وملك ای قطب دوران فلك ... (ص ۹۰۸/٥ ـ ٦)
ای ز هجران فراقت آسمان بگریسته .... (ص ۷۳۱/۱٤ ـ ۱۹)
ای سرو روان باذ خزانت مرساذ (ص؛ رباعیات مولانا، ص ٥، ۹۰)
ای شه حسام الدین حسن می گوی با جانان که من .... (ص ۷۷۳/۲ ـ ۳ ؛ دیوان کبیر، ج ۳، ص ۱۷۲/۱٤٥۸٦)
ای ضیاء الحق ذوالفضل حسام الدین تو .... (ص ۷۷۳/٦ ـ ۷)
ای طالب دنیا تو یکی مزدوری .... (ص ٤۰۲/٥ ـ ٦)
ای ظریف جهان سلام علیك .... (ص ۷۰۲/۸ ـ ۱۳ : دیوان کبیر، ج ۳، ص ۱٤۰/۱٤۰۰۹ ـ ۱٤۰۱٤)
ای عاشقان ای عاشقان یك لؤلؤی دیوانه شذ .... (ص ۲۳۷ /۱۲-۱۳ : دیوان کبیر، ج ۲، ص ۳/٥٥۸۹)
ای عاشقان ای عاشقان من خاك را گوهر کنم ... (ص ٤٥٤/۱۰ ـ ۱۱ ؛ دیوان کبیر، ج ۳، ص ۱٦۸/۱٤٥۲۲)
ای فقیه از بهر الله علم عشق آموز تو ... (ص ۳٤/۱٦-۱۷)
ای که درخوابت ندیذه آدم و ذریتش .... (ص ٦۱٦/۱۰ ـ ۱۱ : دیوان کبیر، ج ۲، ص ۲۹۳/۱۱۲۰۲)

ای من وصد چو من غلام کسی .... (ص ٩٧٦)
ای گرسنه وصل تو سیران جهان ... (ص ١٤/٦٤٩ـ ١٦؛
رباعیات مولانا، ص ٢٦٦)
ای محو عشق گشته جانی وچیز دیگر ... (ص ١٧/٢٩٤ ١٨؛
دیوان کبیر، ج ٣، ص ٢٠)
ای منکران راه ما وی دشمنان شاه ما ... (ص ٢/٥٢١ـ٣)
این راه کسی روذ که از سر ... (ص ١٢/٩٠١ـ١٣)
این کار کسی نیست که کاری دارذ ... (ص ١٥/٣٨٠)
این نباشذ ور بوذ ای مرغ خاکی ... (ص ٧/٦٤٠ـ١٥)
ایها النور فی الفؤد تعال ... (ص ١١/٧٠١ـ١٨، ١/٧٠٢ـ٥؛
دیوان کبیر، ج ٣؛ ص ١٤٤٢٢/١٦٣ـ١٤٤٣٤)
ای هواهای تو هوا انگیز ... (ص ١٢/٧٩٨

با تیغ اجل جمله سپرها هیچ است ... (ص ١٤/٨٩٠ـ١٧)
باذا مبارک درجهان سور و عروسیهای ما ... (ص ٩/ ٤ـ٥. ٢/٧٢٠ـ٥؛
دیوان کبیر، ج ١، ص ٢٦/٤٠٠ـ٤٠٢)
با بذان بذ باش و با نیکان نکو ... (ص ١٣/٤٥٧ـ١٤)
با دشمن و با دوست بذت میگویم ... (ص ١٦/٩٠٠)
بارها گفته ام که فاش کنم ... (ص ٢/٣٥٠ـ٣)
باز آمذ آن مهی که ندیذش فلک بخواب ... (ص ٤٥٣،
١٧/٥٦٩ـ١٨؛ دیوان کبیر، ج ١، ص ٣٣٩٣/١٨٨)
باز آمذم چون عید نو تا قفل زندان بشکنم ... (ص ١٦/٥٥٧ـ١٧؛
دیوان کبیر، ج ٣؛ ص ١٤٥٣٤/١٦٩)

باز گستاخان ادب بگذاشتند ... (ص ۸-۷/۶۹۸)
باز گشتم زآنچ گفتم زانکه نیست ... (ص ۵/٤۱۵)
با علم خوش است رهنمائی کردن ... (ص ۸-۷/۹۵۳
بالایم اگرچه می نمایم پستی ... (ص ۱۹-۱۸/۳۰٦، ۱۸-۱۷/۸٤۷؛
دیوان سلطان ولد، ص ٦۰۹)

بجو بوی حق ازدهان قلندر ... (ص ۲/۲٤۱)
بچهٔ بط اگرچه دینه بوذ ... (ص ۷۳۲/ ۱٦؛ مکتوبات مولانا،
ص ۱۱)
بخت جوان یار ما داذن جان کار ما ... (ص ۸-۷/۸۷)
بختی که قرن پیشین در خواب جسته اند ... (ص ۲/۲٦۸ - ۳)
بخذا میل ندارم نه بچرب ونه بشیرین ... (ص ۲/۱۹۲ - ۳؛
دیوان کبیر، ج ٤، ص ۲۱۹ / ۲۰۹٤۹)
بخواه ای دل چه می خواهی عطا نقدست وشه حاضر... (ص
۱۰-۹/۹۰۳.)
برآب دو دیدهٔ نم رحمت کن ... (ص ۸/٤٤٤ - ۹)
بر خاستن از جان وجهان مشکل نیست ... (ص ۱٦/۷۳۳؛
مکتوبات مولانا، ص ۱۲ ؛ ۱٤۸)
برخاک درش از سردل کن سجده ... (ص ۱۵/٦٦۰ - ۱٦)
بر درگه او تنگ مجالیست جهان ... (ص ٥-٤/۹۲۱)
بروزه باش که آن خاتم سلیمانست ... (ص ۲/۲۰٤)
برین حالم که می بینی وزآن نالم که می دانی ... (ص ۲/٥٦۱)

بسوزانیم بسودا وجنون را ... (ص ٨٧٧ / ٦ - ٨ ؛ دیوان کبیر ؛
ج ١ ، ص ١١٤٦/٦٧ - ١١٤٧ ، ١١٥٠)

بکار امروز تخم عدل و احسان ... (ص ١٠٢١)

بگذار جهان را جهان آن تو نیست ... (ص ١٤/٦١٣ - ١٧)

بگریز ازآن فقیری که بند لوت باشد ... (ص ٤/٦٩٣ ؛ دیوان
کبیر ، ج ٢ ، ص ٨٩٥٠/١٧٨)

بگشاذند خزینه همه خلعت پوشیذ .... (ص ٥/٢٣٧)

بگوشها برسذ حرفهای ظاهر من ... (ص ٩/٧٥٩ دیوان کبیر ،
ج ٤ ؛ ص ٢١٩٣٠/٢٧٥)

بگیر کیسهٔ پر زر باقرضوا الله آی .... (ص ٢/٦٢٨ - ٣)

بلکک کشذ از بت سنگین غذا .... (ص ٤/٤٦٢)

بماهیان خبر ما رسیذ در دریا .... (ص ١١/٣٧٠ ؛ دیوان کبیر ،
ج ٣ ، ص ١٢٠٨٩/٣٨)

بندهٔ خاص ملک باش که با داغ ملک ... (ص ٩٤٩ / ٨ - ٩)

بنی آدم سرشت از خاک دارذ .... (ص ١٠٣ / ١٠)

بهرچه از اولیا گویند گویم ربّ فارزقنی .... (ص ١٣٨ / ٦ - ٧)

بهر حالی که باشی پیش او باش .... (ص ٢٢٥ / ٩ - ١٢ ؛ دیوان
کبیر ، ج ٢ ، ص ٨٢/ ؛ ٧٠٩٧ ، ٧٠٩٩ ، ٧٠٩٦)

بیا بیا که تو از نادرات ایّامی .... (ص ٥٦٧ / ٥ - ٦ ؛ ترجمهٔ
دیوان کبیر ، ج ٣ ، ص ٣٣٥)

بیا چون من شو ای مهرو نه دولت جو نه نعمت جو ...(ص ٣٢/١١٧)

بیائیذ بیائیذ کمر باز گشائیذ .... (ص ٤٣١)

بیائیذ بیائیذ که دلدار رسیذه است .... (ص ١٠/١٦١ ؛ دیوان
کبیر ، ج ١ ، ص ١٩٨ / ٣٥٦٢)

بیا که جانها را شهنشه باز می خواند .... (ص ۱/۸۰۱ ـ ۳ ؛ ترجمه
دیوان کبیر ، ج ۵ ، ص ۳۹۷)
بی تو خبر از آیت منزل که کند .... (ص ۱۶ / ۶۰۱ ـ ۱۷)
بیرون زتن وزجان روان درویشست .... (ص ۱۲ / ۹۰۵ ـ ۱۶ ؛
دیوان سلطان ولد ، ص ۵۶۵ / ۴۷)
بیرون زتو نیست هرچه در عالم هست .... (ص ۸۳ / ۵ ، ۴۰۲ /
۱۵ ـ ۱۶)
بیشی مطلب زهیچ کس بیش مباش .... (ص ۱۸ / ۸۰۲ ـ ۱۹)
بی عقل عقل را چو ندانند کسی یقین .... (ص ۲۷۵ / ۸ ـ ۹ ،
۹۵۹ / ۴ ـ ۵)

پیر عشـــق مرا گفت من همه نازم .... (ص ۲۰۷ / ۲ ـ ۳ ،
۵۶۹ / ۲ ـ ۴ ؛ دیوان کبیر ، ج ۴ ، ص ۵۸ / ۱۸۰۵۴)
پشت این مست مقلّد کی خمیدی در رکوع .... (ص ۱۲/۳۹۷ ـ ۱۳)
پند مردان نشنوی شوخی کنی .... (ص ۶۹۴ / ۱۹)
پنهان مشو که روی تو بر ما مبارکست .... (ص ۹۵۸ / ۲ ـ ۵ ؛
دیوان کبیر ، ج ۱ ، ص ۲۶۲ / ۴۷۵۷ ، ۴۷۷۳)
پیروز جهان غلام بی روزهٔ تو .... (ص ۶۴۵ / ۲ ـ ۵)
پیش مردان با ادب باش ای پسر .... (ص ۹۲۲ / ۲)

تا توانی درون کسی مخراش ... (ص ۱۰/۴۴۶ـ۱۱)
تا جان بوذم جز غم جانان نخورم ... (ص ۱۲/۸۷۷ـ۱۳ ؛ رباعیات
چلبی عارف ، ص ۵۸/۱۰۷)

تا دم آخر دمی فارغ نبوذ ... (ص ۱۹٦/۱۰)
تا درین خرقه ایم از کس ما ... (ص ۱٤/٤۰۱ ؛ دیوان کبیر ، ج ٤ ، ص ۸٤/ ۱۸٥۱٦)
تا کاسهٔ دوغ خویش باشذ پیشم ... (ص ٤٤٥/۱۳-۱٤ ؛ رباعیات مولانا ، ص ۲۲۳)
تا یك ورق از عشق تو حاصل کردم ... (ص ٦۲٦/۷-۸)
تبریز عهد کردم که چو شمس‌الدین بیایذ ... (ص ۸٦/۲-۳ ؛ دیوان کبیر ، ج ۳ ، ص ۳۰۲/۱٦۹٦٥)
تتار اگرچه جهان را خراب کرد بجنگ ... (ص ۲٦۱/۱۰-۱۱ ؛ دیوان کبیر ، ج ۳ ، ص ۱٤۲/ ۱٤۰٤۰)
ترا ای عشق چون شیری نباشذ عیب خون خواری ... (ص ۸۸۱/۱۱-۱۲)
تنگری اتدی ناکم آنلر اتدلر ... (ص ۲۹۹/۲ ؛ Sultan Veled'in Türkçe manzumeleri، nşr. M. Mansuroğlu، İstanbul، 1958، ص ۲۱/۵۰ نقل از رباب نامه)
تو از شراب مستی من هم ز بوی مستم ... (ص ٤۰/۱۱)
توانائی نما چون می توانی ... (ص ۸٥۹/ ۱۰)
تو أمن مطلق وبر نا رسیذگان ... (ص ۲٥٥/۱٤)
تو دلا چنان شذشتی زخرابی وزمستی ... (ص ٥٦۳/٦)
تو دیذه نداری که بذو در نگری ... (ص ۱۲۰/۱۰)
تو شفائی چو بیائی خوش و رو بنمائی ... (ص ٥٦٤/۲، ۹۱۸/۱۰)
تو صاحب نفسی ای غافل میان خاك خون می خور ... (ص ٤۹٦/۲-۳)

تو فضل و رحمت حق که هر که در تو گریخت... (ص ۶۳۵/۶-۷)

ثابت قدمان که راه صحبت پیوست... (ص ۹۵۶/۵-۹)

جان باشد ودل سخای درویش ... (ص ۴۵۱/۹)
جان چو روزست وتن ما چو شب وما بمیان ... (ص ۵۴۷/۲-۳)
جان خدا خوان بمرد جان خداداں رسید ... (ص ۹۵۸/۱۸ ؛ دیوان کبیر ، ج ۲ ، ص ۱۹۹/۹۳۷۶)
جان من طغرای باقی دارد اندر دست خویش ... (ص ۷۲۵/ ۱۱-۱۲ ؛ دیوان کبیر، ج ۲ ، ص ۲۹۷/۱۱۲۸۴)
جانها دریغ نیست چه جای کلاه وسر ... (ص ۸۹۵/۲-۳)
جاهلان منکرند علمی را ... (ص ۳۰۲/۹-۱۰)
جزو درویشند جمله نیک وبد ... (ص ۶۶۱/۷ ؛ دیوان کبیر ، ج ۱ ، ص ۲۴۷/۴۴۷۵ ؛ فیه ما فیه ، ص ۷۶ ، ۲۹۰ ح)
جنّت مرا بی روی او هم دوزخست وهم عدو ... (ص ۳۹۷/۲-۳)
جوهاست خطرناک بهر سوی مرو ... (ص ۸۲۲/۹)
جهان آفرین تا جهان آفرید ...(ص ۹۰۰/۷؛ شاهنامه، ج ۱، ص ۱۱)
چرب و شیرین مینماید پاک وخوش ... (ص ۲۹۳/۲-۳ ؛ دیوان کبیر ، ج ۲ ، ص ۱۶۱/۸۶۲۱-۸۶۲۲)
چشم آلوده مکن از خد وخال ... (ص ۳۹/۱۳-۱۴ ؛ دیوان کبیر ، ج ۱ ، ص ۱۶۸/۸۷۵۳)
چشم کو تا که جانها بیند ... (ص ۱۶۱/۶-۷ ؛ دیوان کبیر ، ج ۳ ، ص ۳۹/۱۲۲۹۸-۱۲۲۹۹)

چنان گشتم زمستی وخرابی ... (ص ٦٠٣/٢ - ١٦)
چنان لطافت وخوبی وحسن وجان بخشی ... (ص٣٨٣/١٥-١٨؛
دیوان کبیر ، ج ٣ ، ص ١٤٣٠٢/١٥٦)
چنانک مدرسه‌ٔ فقه را برونشوهاست ... (ص ٤١٤ ؛ دیوان
کبیر ، ج ١ ؛ ص ٥٠٨٩/٢٧٩)
چنین بوذ شب وروز اجتهاد پیران را ... (ص ٨٨٨/ ١٠ - ١٣ ؛
دیوان کبیر ، ج ٢ ، ص ٩٧٩٢/٢٢١ - ٩٧٩٥)
چنین بوذ نظر پاک کبریا دیذه ... (ص ١٢/٥٨٧)
چو آفتاب نمایذ سحر زشرق جباه ... (ص ٦٩١/ ١٢ - ١٣)
چو بذ کردی مباش ایمن زآفات ... (ص ١٠/٢٠٥)
چو دریای شهادت چون نهنگ لا برآرذ سر ... (ص ٦/٥٠٤ - ٧)
چو صورت اندر آئی تو چه خوب و جانفزائی تو ... (ص ٦٣٨/
١٢ - ١٣)
چو فرموذست حق کالصلح خیر... (ص ١٨/٤٦٥)
چو مال این علم مانند مردریگست... (ص ١٩/٣٠٠)
چون تنم را بخورد خاک لحد چون جرعه ... (ص ٧/٩٦٩ - ٨)
چون چنان شاهان بدیذم کی بمانم بی عطا ... (ص ١٨/٨٩٩ - ١٩)
چون دانه شذ افگنده بر رست ودرختی شذ ... (ص ٤/٩٧٣ - ٥ ؛
دیوان کبیر ، ج ١ ، ص ٨٦٧/٥١)
چون کرد بر عالم گذر سلطان ما زاغ البصر ... (ص ١٤/٢٤٤-١٥؛
دیوان کبیر ، ج ٢ ، ص ٥٥٦٢/١)
چون هست صلاح دین درین جمع ... (ص ١٩/٧٢٣ ؛ دیوان کبیر ،
ج ١ ، ص ٣٩٧٣/٢٢٠)

چو یکی ساغر مردی زخم یار بر آرم ... (ص ١٤/٨٤٨ - ١٧ ؛
دیوان کبیر، ج ٣ ، ص ١٦٨٥٢/٢٩٦ ؛ ١٦٨٦٠)
چه دانی توکه در باطن چه شاهی همنشین دارم ... (ص ٥/٥٨٢ - ٥ ؛
دیوان کبیر، ج ٣ ، ص ١٥٠٧٤/١٩٨ - ١٥٠٧٥)
چه صورت کنیمت که صورت نبندی ... (ص ١٥/٧١٥ - ١٦)

خالق ارواح ز آب وز گل ... (ص ١٠/٥١٣)
خاموش کن آخر دمی دستور بوذی گفتمی... (ص ٥/٦٠٠ - ٦)
خذاوند شمس الدین تبریز ... (ص ٥/٦٥٣ - ٧ ؛ دیوان کبیر، ج ١ ،
ص ٣٦٣٠/٢٠١ - ٣٦٣١)
خطاب حق و بنده هر دو بشناس ... (ص ٢/٥٢٦-٥)
خواه ای دل چه می‌خواهی عطا نقد ست وشه حاضر ... (ص ٤٠٨ /
١٦-١٧)
خوذ را چو دمی زیار خرّم یابی .... (ص ١١/١٨٥-١٢ ، رباعیات
مولانا ؛ ص ٣٦٩ ؛ مکتوبات مولانا ، ص ٨)
خوذ کشته عاشقان را در خونشان بشسته (ص ١٥/٨٤١، ٦/٨٨١)
خوذ مرد من نمیرذ کآب حیوان خورده است ... (ص ٣٥٧/
١٨-١٩ ؛ دیوان کبیر، ج ٤ ، ص ٢٠٥٧٣/١٩٨)
خوش است اندر سر دیوانه سودا (ص ١٥/٩١٦)
خیال شاه خوش خویم تبسّم کرد بر رویم ... (ص ٢/٤٨٠-٣؛
دیوان کبیر، ج ٣ ، ص ١٤٩٤٠/١٩١)

دانستنی است و گفتنی نیست خوش ... (ص ٢/١٨٦)

دانی که درین کوی رضا بانگ سگان چیست ... (ص ۲/۹۷۷-۵؛
دیوان کبیر، ج ۲، ص ۶۷/۶۸۰۹-۶۸۱۰)
در آب روان ای جان خاشاک کجا پاید ... (ص ۱۷/۲۷۹-۱۸)
درازست قصّه توخوذ این بدانی ... (ص ۲/۲۲۷)
در بوتهٔ نیستی شو و باک مدار ... (ص ۱٤/۵٤۰)
در پرتو آفتاب عالم گیرت ... (ص ۱۰/٦٤۵)
در تختهٔ دل که من نگهبانم و تو ... (ص ۱۵/۷٦٦-۱۸؛ رباعیات
مولانا، ص ۳۰۲)
در توکه بدیدهٔ صفا می‌نگریم ... (ص ۱۷/٦۳۰-۱۸)
در جهان آمذ وروزی دو بما رخ بنموذ ... (ص ۸۷/٤۰۰،
۱۷/۵۵٤-۱۸)
در خانهٔ دل ای جان آن کیست ایستاذه ... (۱۷/۷۸۵-۱۸)
در دو چشمش بین خیال یار ما ... (ص ۱۵/۸۳؛ دیوان کبیر،
ج ۳، ص ۱۳/۱۱٦۲۷)
در دوزخ اگر زلف تو در چنگ آیذ .... (ص ۱۳/۳۹٦-۱٦)
در راه خذا تصرّف انباز مکن .... (ص ۱۵/۹۰٤-۱٦)
در صذ هزار قرن سپهر پیاذه رو .... (ص ٦۹٦ / ۱۷ - ۱۸)
در عالم ارواح بوذ مایهٔ عشق .... (ص ۸۹۲ / ۱۱ - ۱۲)
در عالم اگر پادشاه وگر میرند .... (ص ۸٦۰ / ۱۰ - ۱۱؛
رباعیات چلبی عارف، ص ۳٤/۱۱۵)
در غیبت صورتی غرامت نبوذ .... (ص ۹۷۰ / ۲)
در کوی دلآرام بسر بایذ رفت ... (ص ۵/۹٦۸ - ٦، رباعیات
چلبی عارف، ص ۱٦/۱۲۱)

در مطبخ عشق جز نکورا نکشند ... (ص ۵۰۵/۶ ـ ۷)
در میان عاشق و معشوق کاری رفت رفت ... (ص ۱۳/۳٦٤ ـ ۱٤)
درون سینه چون عیسی نگاری بی پدر صورت ... (ص ۵۰۰/ ۱۱ ـ ۱۲)
درها همه بسته اند الا در تو ... (ص ۱۰/۹۰۸ـ۱۱ ؛ رباعیات مولانا ، ص ۳۰۲)
در هوات که می دارذ در هوای او باش ... (ص ۷/۲۸۰ ـ ۸)
درین بازار عطاران مرو هر سو چو بیکاران ... (ص ۱۵٦ / ۸ـ۹ ؛ دیوان کبیر : ج ۲ ، ص ۵۹٦۱/۲۲)
دست و دل ازکار دنیا چونکه کوتاه کرده ام ... (ص ۵/۹۱۹ ـ ٦)
دعوی عشق کردن آسانست ... (ص ۱۷/۱۷۸ ، ۱۵/۳٦۲ ؛ فیه ما فیه ، ص ٤)
دل بر تو گمان بذ برد دور از تو ... (ص ۲/۵۸۹ ـ ۵ ؛ رباعیات مولانا ، ص ۳۰۲)
دل چو دانه ما مثال آسیا ... (ص ۱۰/۳۷۱ـ۱٤ ؛ دیوان کبیر : ج ۱ ، ص ۲۰۲۳/۱۱۳ ـ ۲۰۲۷)
دل خراب مرا بین خوشی بمن بنگر ... (ص ۱۰/۵۸۹)
دل ز دانشها بشستم آشنائی یافتم ... (ص ۲/٤۱٤)
دلم همچون قلم آمذ بانگشتان دلداری ... (ص ۲/٦٤۷ـ۵)
دمی چو خوک و زمانی چو بوزینه کنذت (ص ۱۰۱۷)
دنیا نبوذ عیدم من زشتئ او دیذم ... (ص ۱۳/۳۹۰)
دنیا مستان اگر بقا می‌طلبی... (ص ۵/۱۱۰ـ٦)
دوران بسی انلر گذشت از دور آدم تا کنون ... (ص ۲/۹۸٦ـ۳)

دهان ببند و امین باش در سخن داری ... (ص ۱۰/۹۳۷ ؛ دیوان کبیر ، ج ۱ ، ص ۲۵۸٤/۱٤۳)

دهان گشاذ ضمیر و صلاح الدین را گفت ... (ص ۲/٤۹۳-۳)

دوست همان به که بلاکش بوذ ... (ص ۷/٤٦۷)

دوست یک جام پر از زهر برآورد پیش ... (ص ٦/٥۸۸-۱٤)

راه اینست که نموذم با تو راست ... (ص ۱٦/٤۹۷)

رحمتیان رسته اند لعنتیان خسته اند ... (ص ۱۷/۱۲۹)

ریخ تن دور از تو ای تو راحت جانهای ما ... (ص ٦/۷۳۰-۱٦ ؛ دیوان کبیر ، ج ۱ ، ص ۱٥۹۳/۹۰-۱٥۹۷)

روزی بخرابات گذر می‌کردند ... (ص ۱۲/۸۳٤ - ۱۳)

روزی بیایذ کین سخن خصمی کند با مستمع ... (ص ۱٤/۱۲٤-۱٥)

روزی دو باغ طاغیان گر سبز بینی غم مخور ... (ص ٥۲۰ / ۱٤ - ۱٥ ؛ دیوان کبیر ، ج ۳ ، ص ۱٤٥۳۹/۱۷۰)

رو سر بنه ببالین مرا رها کن ...(ص٥۹۰/٥-۱٦ ؛ دیوان کبیر ، ج ٤ ، ص ۲٥۰ /۲۱٤۹۲)

رهد زتیر فلك وزسنان مریخش .... (ص ۳٥۷ / ۱٥ ، ۱٦/۹٦۲ - ۱۷ ؛ دیوان کبیر ، ج ٤ ، ص ۱۸۰۲۸/٥٦)

ریاضت نیست پیش ما همه لطفست وبخشایش (ص ۱۰٤۳ ؛ دیوان کبیر ؛ ج ۳ ، ص ۸۷ / ۱۳۰۱٤)

ریگ ز آب سیر شذ من نشذم زهی زهی ... (ص ٦۲۰/۲ - ٥)

ز آسمان آیذ این بخت نه از عالم خاک ... (ص ٦/۱٦۸).

زآن دست مسیح آمده داروی جهانی ... (ص ۱۸/۷٤۷ ـ ۱۹ ، دیوان کبیر، ج ۱ ، ص ۱۰۷۵/٦۲)
زاهد کشوری بدم واعظ منبری بدم ... (ص ۸/٦۲٤ ـ ۹)
زبانا زدست تو رنج اندرم ... (ص ۱۵/۵٤۱)
زبان که طوطئ گویاست با هزار بیان ... (ص ۲/۳۵۱ ـ ۳)
زبس دعا که بکردم دعا شدست وجودم ... (ص ۱۲/٤۰۸ ـ ۱۳؛ دیوان کبیر، ج ۲ ، ص ۹٤۷۰/۲۰٤)
زکیمیا عجب آید که زر کند مس را ... (ص ۱۰/۱٤۳ ، ۱۲/٤۷٦ـ۱۳ ؛ دیوان کبیر، ج ۲ ، ص ۹۵۳۰/۲۰۷)
زندگانی صدر عالی باد ... (ص ۷۰۲ ـ ۱٦/۷۰۳ ـ ۱۷ ، ۱ ـ ۵ ؛ دیوان کبیر، ج ۲ ص ۱۰۳٦۰/۲۵۰ ـ ۱۰۳٦٦)
زهردو عالم پهلوی خود تهی کردم ... (ص ۲/۲۵۱)

ژرف دریا کزو گهر زاید ... (ص ۱۷/٦۰۰)

سایهٔ یار به که ذکر خدا (... ص ۲/۵۲۳)
ساقئ جان خوب رو باده دهد سبو سبو ... (ص ۱۵/۳۵۲ ـ ۱۸)
سخت خوشی چشم بدت دور باد ... (ص ۳/٤۷۳ ـ ۳)
سخنم خور فرشتست من اگر سخن نگویم ... (ص ۱۰/۵۵۷ـ۱۱)
سرقدم کردیم وآخر سوی جیحون تاختیم ... (ص ۸/۳۸۲ـ ۱۱ ؛ دیوان کبیر، ج ۳ ، ص ۱٦٦۹۳/۲۸۷)
سرکش برآستان نه همچو مسمار ... (ص ۵/۸٦۵)

شاها کمر و تاج و نگین می بخشی ... (ص ۵/۸۵۷ ـ ۶ ؛ رباعیات چلبی عارف ، ص ۷۹/۱۰۵)

شراب داذ خذا مرمرا ترا سرکا ... (ص ۶/۹۱۳ـ۷)

شصت فرسنگ از سخن بگریز ... (ص ۱۸/۴۱۴)

شکم تهی شو و نال همچو نی بنیاز ... (ص ۱۸/۵۳۲)

شمس تبریز خوذ بهانه‌ست ... (ص ۷۰۰ ؛ دیوان کبیر، ج ۳ ، ص ۱۶۵۳۳/۲۷۸)

شمس تبریزی توئی واقف اسرار رسول ... (ص ۲/۶۱۵ـ۳ ؛ دیوان کبیر ، ج ۲ ، ص ۸۲۹۲/۱۴۳)

شمس تبریزی که شاه دلبرست ... (ص ۱۴/۱۰۲)

شمس تبریزی که گامش بر سر ارواح بوذ ... (ص ۱۱/۴۶۷ـ۱۲، ۷/۶۴۴ ـ ۸)

شیخ ما ازعون باری با فرست ... (ص ۱۳/۹۴۰ ـ ۱۴)

صلا یا ایّها العشاق کان مهر ونگار آمذ ... (ص ۱۵/۴۸۸ ـ ۱۶ ؛ دیوان کبیر ، ج ۲ ، ص ۶۱۳۵/۳۱)

صورت او چون عصا و باطن او اژدّها ... (ص ۱۶/۷۶۲ ـ ۱۹)

صورت را برون کنم پیش شهنشهی شوم ... (ص ۴/۸۱۷ ـ ۷)

طبل غزا کوفتند این دم پیذا شوذ ... (ص ۲۰/۹۵۲)

طفل جان‌را شیر ده ما را زگریش وا رهان ... (ص ۱۱/۷۴۳ـ۱۲؛ دیوان کبیر ، ج ۱ ، ص ۱۶۲۶/۹۲)

عارف چلبی که رست از قید جهات ... (ص ۱۰/۹۷۳ـ۱۳؛ از رباعیات احمد افلاکی)

عارف چلبی که کفو و همتاش نبوذ ... (ص ۱۵/۹۷۳ ـ ۱۸ ؛ از رباعیات ، احمد افلاکی)

عاشقانت بر تو تحفه اگر جان آرند ... (ص ۱۸/٦٥۷ ـ ۱۹)

عروس حضرت قرآن نقاب آنگه بر اندازذ ... (ص ۹/٤۱۰ ـ ۱۰ ، ٦/۷٦۸ ـ ۷)

عشق بوی مشک دارذ زان سبب رسوا شوذ ... (ص ۷/٦۹٤ ـ ۸)

عشق دیوانه است ما دیوانهٔ دیوانه ایم ... (ص ۱٤/٤٦۷ ـ ۱٥ ، دیوان کبیر ، ج ۳ ، ص ۲۱٦۹۱/۲۷۸)

عشق گزین عشق که گردی گزین ... (ص ۲/۲۲۰)

عشّاق قدم چو در ره نیست نهند ... (ص ٤/۸٥۲ ـ ٥ ؛ رباعیات چلبی عارف ، ص ۳۸/۱۱٥)

عشقی دارم پاکتر از آب زلال ... (ص ۱۷/۸٦۱ ـ ۱۸ ؛ رباعیات مولانا ، ص ۱۹۸)

عشقی نه باندازهٔ ما در سر ماست ... (ص ٦/۸۷۹ ـ ۹ ؛ رباعیات مولانا ، ص ٦٤)

عطارد وار دفتر باره بوذم ... (ص ٥/۸۸ ـ ٦ ؛ دیوان کبیر ، ج ۳ ، ص ۱٥۷۷۱/۲۳٦ ـ ۱٥۷۷۲)

علم کز تو ترا بنستاند ... (ص ۱۳/٦٥۰)

عیسی مست را زر کنذ ور زر بوذ گوهر کنذ ... (ص ۱۲/۱۹۳ ـ ۱۳)

غافل منشین که این زمانیست عزیز ... (ص ۱٥/۹۲۳ ـ ۱۷)

غایت غیرت حجاب دوست شذ ... (ص ۱۳/۸۷۳)

فراز کنگرهٔ کبریاش مردانند ... (ص ۹/۱٤۱)

فراموشم مکن یارب ز رحمت ... (ص ۳/٥)
فریدون فرّخ فرشته نبوذ ... (ص ۸۱٥/٤ ـ ٥؛ مکتوبات مولانا، ص ۱۲٦)

قارون هلاك شذ که چهل خانه گنج داشت ... (ص ٥٤/١٤-١٥؛ گلستان سعدی، ص ٤١)
قدر غم گر چشم سر بگریستی ... (ص ٦٨٥ / ١٣ ـ ١٥)
قماشی کان تو نبوذ برون انداز از خانه ... (ص ۳۸۹ / ۱۸-۱۹)

کار او کن فیکونست نه موقوف علل ... (ص ۱۰۱ / ۲)
کاش آن روز که در پای تو شذ خار اجل ... (ص ۳٥٤/٦-۹؛ گلستان سعدی، ص ۱٤۷)
کافر صذ ساله اگر بیذذت (ص ۱٤۰/۲)
کامل صفتی راه فنا می‌پیموذ ... (ص ٤۲۲/٦-۷؛ رباعیات مولانا ص ۱۳٥)
کذام شربت نوشیذ پوره‌ٔ ادهم ... (ص ۳٥۲/٤-۷؛ دیوان کبیر؛ ج ۳، ص ۳٤/۱۲۰۲۰-۱۲۰۲۱)
کرده آماس زایستاذن شب پای رسول ... (ص۱۹۸-۱۹۹/۱۷-۱۸، ۱-۲، ٦٦٤/۹-۱۰)
کسی که نوبت الفقر فخری زذ جانش ... (ص ۱۳/۱٤؛ دیوان کبیر، ۱، ص ۱٤۰/۲٥۲۷)
کشا کشهاست در جانم کشنده کیست می دانم ... (ص ۳۹٦/ ٤-٥، ٥٦۱/٤-٥)
کعبه طواف می‌کنذ بر سر کوی یک بتی (ص ۸۹/۲-۱٥)

کو دیده که در غم تو نمناک نشد ... (ص ۵۹۵/۱۰-۱۱)
کور نیم لیك مرا کیمیاست ... (ص ۱۲۹/۱۲)
که گفت آن زندهٔ جاوید بمرد ... (ص ۶۸۷ / ۲ - ۵)
که گفت که روح عشق انگیز بمرد ... (ص ۶۸۷/۸-۱۱)
کیمیا داری که تبدیلش کنی ... (ص ۴۸۰/۱۷)
کیمیای سعادت همه اند ... (ص ۹۴۴/۱۳-۱۴)
گر آخر آمد عشق تو گردد ز اوّلها فزون ... (ص ۷۵۵/۵-۶)
گر باغ ازو واقف بدی از شاخ ترخون آمدی ... (ص ۸۲۸/۵-۶)
گر بر تن من زبان شود هر موئی ... (ص ۶۲۲/۱۵)
گر بر کاری چرا چنین بی‌کاری ... (ص ۶۹۱/۱۷-۱۸)
گر بماند عاشق از کاروان ... (ص ۲۶۵/۷)
گر بی برگی بمرگ مالد گوشم ... (ص ۲۸۴/۵)
گر پای بر آرزو نهادی یکچند ... (ص ۵۳۹/۱۷ ، ۵۴۰/۱۱)
گر ترا گوشیست بشنو ور بود چشم ببین ... (ص ۸۹/۲ ،
۹۸۳ / ۱۴
گر چنینی و چنانی جان جانی جان جان ... (ص ۲۹۱/۱۳)
گر خیره سری زنخ زند گو می زن ... (ص ۲۷۳/۱۰-۱۱)
گر راز دارستی بشر ... (ص ۳۸۵/۱۸ - ۱۹)
گر رشك وحسد بری برو بر ... (ص ۷۸۸/۶ ؛ دیوان کبیر ،
ج ۱ ، ص ۱۲۸۲/۷۴)
گر شما اخوان صدق و باورید ... (ص ۸۶۳/۲-۳)
گر لباس قهر پوشد چون شرر بشناسمش ... (ص ۲۳۵/۷ - ۸ ؛
دیوان کبیر ، ج ۱ ، ص ۴۱۵۴/۲۲۹)

گر ما لمقصّریم تو بسیار رحمتی ... (ص ۱۸/۲۰۱)
گرم آمذ و عاشقانه وجست و شتاب ... (ص ۵/۱۸۲ ـ ۸)
گر مجال گفت بوذی گفتنیها گفتمی ... (ص ۱٤/۵ ـ ۱۵)
گر مؤمنی وشیرین هم مؤمنست مرگت ... (ص ٤/۵۱۷ ـ ۵ ، ۱٦/۵۸۸ ـ ۱۷)
گر (در) میان عاشق و معشوق کاری رفت رفت ... (ص ۳٦٤؛ دیوان کبیر ، ج ۲ ، ص ۷۷۳۸/۱۱۵)
گر نخسپی شبی ای جان چه شوذ (ص ۵/۵٤۳ ـ ۸ ؛ دیوان کبیر ، ج ۲ ، ص ۱٦٦ / ۸۷۲۹ ـ ۸۷۳۰ ، ۸۷۳٤ ، ۸۷۳۱)
گر نه شکستی دل دربان راز ... (ص ۸/۷٤۷)
گفت الستُ وتو بگفتی بلا ... (ص ۹/۱۱۷)
گفت زبان کبر آورذ کبرت نیازت را خورذ ... (ص ۱۰/۳۵۷-۱۱)
گفت لبم ناگهان نام گل وگلستان ...(ص ۱۰۲ ـ ۱۸/۱۰۳ ، ۱-۲)
گفتم چه کنم گفت همین که چه کنم ... (ص ۱۱/۱۷٦ ؛ دیوان سلطان ولد ، ص ۵۸۹)
گفتم دو انار بر بری گفت برم ... (ص ۱۲/۸۲۲ ـ ۱۳)
گفت مرا دولت نو راه مرو رنجه مشو ... (ص ۷/٤۲۱ ـ ۸ ؛ دیوان کبیر ، ج ۳ ، ص ۱٤۷۵۱/۱۸۱)
گل بوذ که اندکی بروبت می‌ماند ... (ص ۵/۳۳)
گنج علمی کان عشقی نور فقری ای پسر (ص ۱۱/۹٦٤ ـ ۱۲ ؛ دیوان سلطان ولد ، ص ۱۸۵)

لعنتیان خسته اند رحمتیان جسته اند ... (ص ۱۳/۹٦۰)

لیاك ما را چو بجوئی سوی شاذیها جو ... (ص ۲/۳۱۲-۳، ۸۰۶/
۱۳ - ۱٤)

ما ببغداذ جهان جان انا الحق می زذیم ... (ص ۱٤٤/۱۰ - ۱۱ ؛
دیوان کبیر ، ج ۲، ص ۷٦۷۸/۱۱۲)

ما جان لطیفیم نظر در نائیم ... (ص ۷/۸۹۲ - ۸ ؛ دیوان سلطان
ولد ، ص ۵۸۷)

ما خار گلیم براذر گواه باش ... (ص ۸۱۱/٤ - ۵)

ما را چه ازین قصّه که گاو آمذ وخر رفت ... (ص ۲۵٦ /
۱٤ - ۱۵ ، ۸۰۰/ ۱۰ - ۱۱؛ دیوان کبیر، ج ۱. ص ٦٤/۱۱۰۲)

ما زاده ز ذاتیم سوی ذات می‌رویم ... (ص ۱۷/۲۵۰، ۱۲/۵٦۲)

ما عاشق و سرگشته و شیذای دمشقیم ... (ص ٦۹۸ - ۱۸/٦۹۹-۱۹،
۱ - ٤؛ دیوان کبیر، ج ۳، ص ۱۵۷۳۰/۲۳٤، ۱۵۷۳۹-۱۵۷٤۰)

ما قصر چارطاق درین عرصهٔ فنا ... (ص ۱٦/۲٤۱-۱۹)

مبارك باذ بر ما این فریذون ... (ص ۲/۸۲۹ - ۱۳)

مبارك باذ بر ما این عروسی ... (ص ۱۲/۷۲۸ - ۱۸)

مبارکی که بوذ در همه عروسیها ... (ص۸/۷۲۰ - ۱۳؛ دیوان کبیر ،
ج ۱، ص ۲٦٦۰/۱٤۸-۲٦٦۵)

مپسند بکس آنچ بخوذ نپسندی ... (ص ۱۵/٤٤۱)

مخزن إنّا فتحنا برگشا ... (ص ۲/۳٦٦)

مرا اگر تو ندانی بپرس از شبها ... (ص ۱۲/۱۸۲؛ دیوان کبیر ،
ج ۱، ص ۲٦۰٦/۱٤۵)

مردان سفر کنند در آفاق همچو دل ... (ص ۱۱/۲٦۳)

مردانه ومرد زيرك بايذ بوذن .. (ص ٤٦٩ / ١١)
مرغ باغ ملكوتم نيم از عالم خاك ... (ص ٥٧٠/١١-١٢)
مرگ اگر مرد است آيذ پيش من ... (ص٦٤٣/٥-٨ ديوان كبير ، ج ٣ ، ص ١٤٢/١٤٠٣٥ - ١٤٠٣٦)
مشو تو منكر پاكان بترس از زخم بى باكان ... (ص ٩٠/١٠-١١، ٧٦٤/١٦-١٧)
مشو نوميذ ازان جرمى كه كردى ... (ص ١٢١/٤-٥ ؛ ديوان كبير ، ج ١ ، ص ٢٠٨/٣٧٥٥ - ٣٧٥٦)
مشهور آمذ اين كه مس از كيميا زر مى شوذ ... (ص ١٠١/٤-٥)
مقصود زعالم آدم آمذ ... (ص ٤٨١ / ١٥ ؛ مكتوبات مولانا ، ص ٦٦ ؛ ١٣٥ ،١٤٧)
مگر ناگهان آن عنايت رسذ ... (ص ٣٨١ / ١٠)
ملك سعادت ببرذ هركه مرا بنده شوذ ... (ص ١٨٣/٢-٣)
ملكيست او را زفت وخوش هر گونهٔ مى بايذش ...(ص ٩٩/٥-٦)
من از براى مصلحت در حبس دنيا مانده ام ... (ص ٤١٣/٦-٧؛ ديوان كبير ، ج٣، ص ١٦٧/١٤٤٩٤)
منكر اندر غابر وكم باش زار ... (ص ٥١٥/١٩)
من خوذ دانم كز تو خطائى نايذ ... (ص ٧٣٤/٢؛ مكتوبات مولانا، ص ١٢؛ ١٠٤)
من اين ايوان نه تورا نمى دانم نمى دانم ... (ص ٢٦٢/٥،٧-١٠؛ ديوان كبير ، ج٣ ، ص ٢٠٦/١٥٢١٧؛ ١٥٢٣٥، ١٥٢٤٢)
من دل بكسى دهم كه جانى ارزذ ... (ص ٨٠٤/٢٠ - ٢١)

من عشق را بدیدم برکف نهاده جام (ص ۱۹/٤۲٤)
من نهانی ز جبرئیل امین ... (ص ۲۰/۵۹۹)
من هم از چشم بد زهر آب دم ... (ص ۱٤/۸۱۰)
من همچو منی خواهم من سیمتنی خواهم ... (ص ۸/۲٤۲ - ۹)
من هیکلی بدیدم اسرار عشق در وی ... (ص ۱۰/٦۰۲-۱۱)
می دوذ چون گوی زرّین آفتاب ... (ص ۱۰/۹٦٦)
میر شکار من که مرا کرده شکار ... (ص ۳/۸٤٦ - ٤ ؛ دیوان کبیر ، ج ۳ ، ص ۱۱۸۰۲/۲۲)
می گریزی هر زمان از کار ما ... (ص ۲۰/۱۷۹)

نامت بمانا تا ابد ای جان ما روشن بتو ... (ص ۵/۱۹۷)
نجس در جوی ما آب زلالست ... (ص ۱۰/۲۱۲ ؛ دیوان کبیر ، ج ۱ ، ص ۳۸۱۹/۲۱۱)
نشاط مردمان از زر وسیمست ... (ص ۱۸/۷۸۹ - ۱۹)
نشانت که جویذ که تو بی نشانی ... (ص ۱۲/۵۹۸)
نگفتمت مرو آنجا که آشنات منم ... (ص ۸/۱٤۸ ؛ دیوان کبیر ، ج ٤ ، ص ۱۸۰۵۷/۵۸)
نگفتمت مرو آنجا که مبتلات کنند ... (ص ۱۱/۱٤۸ ؛ دیوان کبیر ، ج ۲ ، ص ۹۵٦٦/۲۰۹)
نوریست میان شعر احمر ... (ص ۲/۲۸۱ - ۸ ؛ دیوان کبیر ، ج ۲ ، ص ۱۱۰۹۹/۲۸۷ - ۱۱۱۰۵)
نه که مستقبل و ماضی گنهت مغفورست ... (ص ۲/٦٦۵ - ۳)
نیست در آخر زمان فریاذرس ... (ص ۱٦/۷۳٦ - ۲۰ ؛ دیوان کبیر ، ج ۳ ، ص ۱۲۸۷۵/۸۰ - ۱۲۸۷۹)

نیست عزرائیل را بر عاشقان دست ورهی ... (ص ۵۹۱/۱۵-۱۶؛
دیوان کبیر ، ج ۲ ، ص ۱۰۹/۷۶۳۸)
نیستم همچو شانه جمله زبان ... (ص ۵۲۹/۱۲ - ۱۳)

ولد را نیست علم ونی ولایت ... (ص ۸۱۶/۱۲ ؛ دیوان سلطان
ولد ، ص ۴۹۹/۱۰۴۳۴)

هذیان که گفت دشمن بدرون دل شنیدم .. (ص ۳۳۹ - ۳۴۰/
۱۸ - ۱۹ ، ۱ - ۴)
هر آنچ او بفرماید سمعنا واطعنا گو ... (ص ۹۵۵/۲ - ۳)
هر جا که نشان زخم عشق است ... (ص ۵۸۷/۲ - ۳)
هر چه اندر آینه بیند جوان ... (ص ۴۶/۱۰)
هر چه گفتند در اوصاف کمالیت تو ... (ص ۱۴۵ / ۴ - ۵)
هر روز من آدنیه وین خطبهٔ من دایم ... (ص ۹۲۳/۱۴ - ۱۷)
هر کرا اسرار کار آموختند ... (ص ۷۹۵/۴ ؛ معارف بهاء ولد ،
ص ۲۲۳)
هر کرته که دست صبر چالاکش کرد ... (ص ۹۲۰ / ۹ - ۱۳)
هم کسی باید که داند برکسان بگریسته ... (ص ۸۰۷/۹)
هرکه برات حفظ ما دارد در زه قبا ... (ص ۹۵۰/۴-۵ ؛ مکتوبات
مولانا ، ص ۱۵۰)
هرکه کژ جنبد پیش جنبشم ... (ص ۹۵۱/۱۷)
هرکه با لابق گلیم کشد ... (ص ۹۹۰/۱۹)
هرگز بخطا نکرد خدنگ اشارتت (ص ۹۵۶/۱۱)
هرگه که در آئینه بتابد خورشید ... (ص ۵۱۳/۱۲)

هر لطف که بنمائی در سایهٔ آن آئی ... (ص ۱۷/۵۰۲ ـ ۲۰)
هر نفس آواز عشق می رسد از چپ وراست ... (ص ۱۴/۲۶۶ـ
۱۵، ۲/۹۶۷ـ۵ ؛ دیوان کبیر، ج ۱، ص ۴۹۱۱/۲۶۹ـ۴۹۱۲)
هزاران مجلس است آن سو و این مجلس ازآن سوتر ... (ص
۲/۵۹۹ ـ ۳)
هزار سال بباید که تا بباغ هنر ... (ص ۱۵/۵۷ ـ ۱۶)
هست شد این جمله وجود از عدم ... (۱۴/۵۸۹ ـ ۱۵)
هفتاد ودو ملّت شنوذ سرّ خوذ از ما ... (ص ۱۶/۵۹۲ ـ ۱۷)
همنشین تو از تو به باید ... (ص ۹/۶۶۶)
همنشینیٔ مقبلان چون کیمیاست ... (ص ۴/۴۳۴)
هیچ می دانی چه می گویذ رباب ... (ص ۱۸/۲۶۷ ؛ دیوان کبیر ؛
ج ۱، ص ۳۳۱۸/۱۸۴)

یا دیذن دوست یا خیالش (ص ۱۲/۳۱۷)
یار کار افتاذه را یاری هم از یاران رسذ (ص ۸۵۹/ ۵)
یک ذرّه آفتاب نماند بروی تو ... (ص ۷/۸۰۶)
یک نظری بیش نیست آن فقیر ای پسر ... (ص ۱۷/۶۵۱ـ۱۸،
۱۳/۷۷۰ ـ ۱۴)
یکی جانیست در عالم که ننگش آیذ از صورت ... (ص۱۱/۵۸۳ـ۱۲
؛ دیوان کبیر، ج ۲، ص ۶۱۲۲/۳۱)
یکی گنجی پدیذ آمذ درآن دکّان زرکوبی ... (ص ۱۸/۴۲۹ـ۱۹،
۱۴/۷۱۰ ـ ۱۵)
یکی ماهی همی بینم برون از دیذه در دیذه ... (ص ۲/۳۶۵ ـ ۳)

ابیات مثنوی*

آفتاب آفتابند اولیا ... (ص ۱۳/۹٦٦)
آنکه او بیذار بینذ خواب خوش ... (ص ٦/٤۹٥)
آن همه جهد و طلب نه از بیم بوذ ... (ص ۸/۱۹۹)
اصطلاحاتیست مر ابدال را ... (ص ۱٤/۲۲۱)
اندرین ره دان که لا انساب شذ ... (ص ۱۸/۲٥٤)
او نفس خواهذ ز باران پاکتر ... (ص ٤/۷٤۷)
ای برادر بی نهایت درگهیست ... (ص ٦/۳٥۹ ، ۱٦/٤۳۹)
ای که شیران مر سگانش را غلام ... (ص ۲/۹٤۲ ـ ۳)

باذه از ما مست شذ نی ما ازو (ص ۱۳/۸۸٦)
با که گویم چون ندارذ گوش جان ... (ص ۱۰/٥٤۹)
بر دلش گر تافتی گفت لبش ... (ص ۱۷/٤۰۹)
بعد ازین جان ودل ودرگاه دوست ... (ص ۱٥/۹۲۹)

پیشهٔ مردی زحق آموختیم ... (ص ۱۲/٥۷۲)

تا توانی ای حکیم هندسه ... (ص ۱٦/۸٥٤).
تا دهذ دوغم نخواهم انگبین (ص ۱۰/۲۸٤)
تا ز جود اولیا یابی وجود ... (ص ۱٤/۸٦٥)
تا نگردی پاک دل چو جبرئیل ... (ص ۱٥/۲۸۲)

جزکه تسلیم ورضا کو چارهٔ ... (ص ۲/٦۸٥)

---

* فهرست ابیاتی که در چاپهای موجود مثنوی نیست وبعضی از آنها در مفتاح با اشتباه شماره قید گردیده است

جز نیاز و بندگی و اضطرار ... (ص ۱۱/۶۸۲)
جهد کن بی پرده دیذن نور را ... (ص ۱۳/۱۸۷)

چون بیابی صحبت صدّیق را ... (ص ٤/۹۲٤)
چون سگان را اینچنین نعمت نهند ... (ص ۷/۹٤۳)
چون عنایاتت بوذ جان را پناه ... (ص ١٤/۹۲۹)
چون معیّت با همه است الله را ... (ص ١۳/۵١٤)
چونک اغلب بذ بذند و نا پسند ... (ص ۵/۱۵۷)
چونک در عهد خذا کردی وفا ... (ص ۳/۹٤۹)

خاص آن آواز خوذ از شه بوذ ... (ص ۳/٤۷۱)
خاک و باذ وآب وآتش بنده اند ... (ص ۱۳/۸۸٤)

در دل هر امّتی کز حق مزه‌ست ... (ص ۷/۸۶۹)
دیذن ایشان شما را کیمیاست ... (ص ۱۱/۱۹۳)

رحمة الله آن عمل وا در وفا ... (ص ۳/۲۸۵)
رفت آن سلطان معنی بی فتور ... (ص ۵/۵۹۶)

زانک شاکر را زیادت وعده است ... (ص ١۰/١۵۸ ، ١٤/٤۵۲)

شمس تبریزی که شاه و دلبرست ... (ص ١٤/١۰۲)

صاحب وحیست در خوذ صد جهان ... (ص ١۸/۸۵٤ ـ ١۹)
صذ بیابان زآن سوی حرص وحسد ... (ص ۸/۸۶۶ ـ ۹)

عفو فرما بر قصور فهمها ... (ص ۷۱۷ / ١۰)
عمرها بایذ مرا چون عمر نوح ... (ص ۸/۹۹۲)

کار تقوی دارذ وزهد وصلاح ... (ص ۱۰/۲۵۵)
گر خوری یک بار ازآن مأکول نور ... (ص ۱۱/۲٤۱ ، ۹/٤۸۸)
گر غلام هندوئی آرذ وفا ... (ص ۱۱/۳۹٤)
گر فلاطون را رسذ زین گون جنون ... (ص ۲/۹۰)
گر نخواهی خدمت ابنای جنس ... (ص ۱۲/۲۸۳)
گفت پیغامبر شما جزو منیُذ ... (ص ۹/۷۱۲)

مردی آن مردیست نی ریش وذکر ... (ص ۱۵/۳۰۱)
معجزهٔ موسی و احمد را نگر ... (ص ۱٦/۲٤۳)

نفس را هِل تا بگریذ زار زار ... (ص ۳/۰۷ ، ٦/۱۲۷)
نیست ممکن در میان خاص وعام ... (ص ٦/۷۸۲)

واسطه بهر دلیلست و بیان ... (ص ۱۳/۷۷٦)

هر پیمبر اندرین راه درست ... (ص ۱۹/٤۸)
هرچه اندر آینه بینذ جوان ... (ص ٤٦/۱۰)
هرچه خواهند اولیا آن میشوذ ... (ص ٦/۹۰٤)
هرشکار و هر کراماتی که هست ... (ص ٤/۸۷۲)
هر که او یَنْظُر بنور الله شذ ... (۱۳/۲٤۰)
هرکه باشذ از زنا وزانیان ... (ص ۵/۱۹۰)
هرکه بر هستیٔ حق جویذ دلیل ... (ص ۱۸/۲۸۱)
هست شذ این جمله وجود از عدم ... (ص ۱٤/۵۸۹)

فهرست ابیات تازی

احِبُّ لِحُبِّها السُّودانَ حتّی ... (ص ۱۳/۳۱۶)
أحْسِنْ إلی النّاسِ تَسْتَعْبِد قُلُوبَهُم ... (۱۲/۸۰)
إذا کُنْتَ یا صاحِ مُسْتَتْرِبًا ... (ص ۱۴/۶۶۱)
ألا فاقْتُلُوا النفْسَ الخَبِیثَ و بادِرُوا ... (ص ۱۷/۵۶۴-۱۸)
إنْ تَکُنْ فظاً غَلِیظًا لم یَکُن أمْرُك نافِذ ... (ص ۹/۵۲۲-۱۰)
إنْ کانَ لا یَرْجُوكَ إلّا مُحْسِنٌ ... (ص ۱۰/۵۲۳-۱۱)
إنَّ الکَلامَ لَفِي الفؤادِ وإنّما ... (ص ۱۰/۲۹۱)

بَلَغَ العُلَی بِکَمالِهِ ... (ص ۱۳/۳-۱۴؛ گلستان سعدی، ص ۳)
بَیْنَ الفَخْذَیْن نصف دانق ... (ص ۱۰/۱۰۹-۱۱)

تَبارَكَ مَنْ أجْرَی الأُمُورَ بِحُکْمِهِ ... (ص ۷/۳-۸)
تجری الرِّیاحُ بِمَا لا تَشْتَهِي السُّفُنُ ... (ص ۱۶/۵۷۲؛ دیوان
ابی الطیّب المتنبّی، ج ٤، ص ۲۳٦)
تَعْصِي الإلٰهَ وأنْتَ تُظْهِرُ حُبَّهُ ...(ص ۱۶/۸۰۸-۱۷)

حاشا کَمِثْلِكَ أنْ تُقَنِّطَ راجِیًا ... (ص ۲/۹۰۸-۳)

خَلَقَ اللهُ لِلْحُرُوبِ رِجالاً ... (ص ۷/٦۹۳)

الرُّوحُ مِنْ نُورِ عَرْشِ اللهِ مبدأُها ... (ص ۲/۲۷۳-۷)
رُوحی بِرُوحِكَ مَمْزُوجٌ ومُتّصِلٌ ... (ص ۷۳٤ / ۱۰ - ۱۱؛
مکتوبات مولانا، ص ٦۰)

صـار دكا منه وانشـق الجبل ... (ص ٣٤٥ / ٢-٣؛ MN ، ج ٣، ص ٣/١٦)

عَجَبًا لِلْمُحِبِّ كَيْفَ يَنَام ... (ص ٦/٥٣٠)

فَسَارَ إلَى ٱلْفِرْدَوْسِ يَبْغِي نُزُلَه ... (ص ٣٢/١١-١٢)
فَكُنْ حَدِيثًا حَسَنًا ذِكْرُهُ ... (ص ٢/٥٦٣)
فَمَنْ كان ذا بُغْضٍ حَسِبْنَاه لَمْ يَكُنْ ... (ص ٩٨٠/١٨-١٩)
فَنَفْنَى به عَنَّا ونَبْقَى به له ... (ص ١٥/٥٢٦)
في ٱلمَهْدِ يَنْطِقُ عن سعادة جَدِّهِ ... (ص ٨٣٠/١٤-١٥)

قد اسْتَوَى بِشْرٌ عَلَى ٱلعِراق ... (ص ٢٠/٦٦٣)

كَحِمارِ السُّوءِ إنْ اشْبَعْتَهُ ... (ص ٢/١١٥)
كما قال ٱلحَكِيمُ فهذا صوابُ ... (ص ١٢/٤٦٦)

لِكُلِّ جُنُونٍ بَعْدَ حِينٍ إفَاقَةٌ ... (ص ٦٠٦/ ١٤)
لَوْ كان فينا لِلْأُلُوهَةِ صُورَةٌ ... (ص ١٣/٣٦٠)
لولايَ خَدٌّ مُدْهِشٌ حُسْنُ يوسف ... (ص ٦١٦/٥ ـ ٨)

مَا ذا ٱلْفِراقُ فِراق ٱلوامِقِ ٱلْكَمِدِ ... (ص ١٨/٧٣٣؛ مكتوبات مولانا ، ص ١٢)

وَعَيْنُ ٱلرِّضا عَنْ كُلِّ عَيْبٍ كَلِيلَةٌ ... (ص ٣١٤/٧ ـ ٨)
وَكُلُّ مَلِيحٍ حُسْنُهُ مِنْ جَمَالِه ... (ص ٧٣٧/١٠ ـ ١١)
وَمَا ٱلحُسنُ إلّا وَاحِدٌ غَيْرُ أنَّهُ ... (ص ٦/٢٣٦)

يَفْنَى ٱلكَلامُ وَكَلَّتِ الأقلام ... (ص ١٧/٨٠٩)
يَفْنَى ٱلكَلامُ ولا يُحِيطُ بِوَصْفِهِ ... (ص ٦٢٢/١٢ ـ ١٣)

فهرست کلمات و تعبیرات مربوط به مصطلاحات صوفیه و زندگانیٔ اجتماعی و سیاسی و اقتصادی

آب حیات ٧٤١
آبریز ٤٦٩
آب گرم ٧٥٩
آبلوج ١٨٠ ١٨١
آثار ٣٢٦ ٣٥٧ ٣٦٤
آخر زمانیان ٢٦٦ ٢٦٨
آداب ظاهر و باطن ٥٢٤
آرد جو ٥٧٠
آزاذ ٧٩١
آزاذگان ١٨٠ ٨٥٦
آزاذ مرد ٤٠١
آزاذه ٦٥
آزاذگان ١٨٠ ٨٥٦
آزاذ مرد ٤٠١
آزاذه ٦٥
آزاذی ٢٨٤ ٤٤٥ ٦٥٧ ٨٢٢
آستان ٧٣٨
آستانه ٣٤١
آسمان چهارم ٦٤٢
آسمان نهم، ٥٩٨
آسوذنگاه ٢٧٧
آسیاب ٣٧١ ٨٧٦
آسیابان ٣٧١
آفتاب تمّوز معنوی ٤٤٢
آفت شهرت ١٩٢ ٢٢٦
آلات حرب ٣٠٣
آلات مطبخ ٧٢٧
آل حق ٧٥٨
آن ٤٥١
آئین سماع ٤٩٧، ر. ك به سماع
آئینه ٥١٣ ٥٢٦ ٥٨٨ ٦٣١ ٦٣٢ ٦٩٢ ٧٣٦ ٧٥٩
آئینه‌دار ١٤١ ٤١٢ ٩٣٠
ائمّه ١٨ ١٦٧ ٣٢٧ ٣٣٢ ٥٨٦ ٦٢٠ ٦٨٠ ٧٦٢ ١٠١٥ ١٠٣٨، ر. ك به امام
اباحت ٢٧٦ ٩١٨ ٩٩١
ابدال ٤ ١٩٣ ٢٢١ ٣٣٣ ٤١٩ ٤٤٦ ٥٤٤ ٥٤٨ ٦٠٥ ٦١٥ ٦٣٥ ٧٠٤ ٧٢٥ ٧٨٨ ٨٧٢ ٩١٥ ٩٦٨

ابدالان ٣٨٥ ٨٥٥ ٨٨٤ ٩٠١
ابرار ٣٤ ٩٥ ٩٩ ١٣٧ ١٧٥
٢٠٣ ٢٣٠ ٢٧١ ٢٧٧ ٣١٠
٣٣٣ ٣٧٨ ٥٢٠ ٥٤١ ٥٩٩
٦٠٨ ٦٤٥ ٩٧٦ ٩٩٢ ١٠٠٠
ابرنج ٣٢٩
ابرنج مفلفل ٣٢٩
ابريق ٤٧٥ ٩٣٨
ابطال ٩١٣ ٩٤٩
ابطال رجال ٩٤٩
ابكار ٥٥٧
ابن الوقت ٩٨٤
اتا ٦١٢
اتابك ٥٨ ٨٠ ١١٨ ١٣٤ ١٨٠
٣٠٥ ٣٢٨ ٤٤٤ ٨٤٤ ٨٤٨
٨٤٩
اتابكى ٧١
اتابكيه ٣٠٥
اتّحاد ٥١٢
أثاث خانه ١٤ ٦٢٧ ٧٣٩ ٧٥٤
إجازت ٣٦٣ ١٠٢٦
إجتهاد ٨٨٨ ١٠٧٦
إجتهادات ١٠ ٤١
إجلاس ٣٠ ٧٩ ١٠٥ ١٢١
١٣٥ ١٤٦ ٢١٥ ٣٠٥ ٥٠٥
٥٥٨ ٦٤٧ ٦٩٤ ٧٥٥ ٨١٢
٩٥٢
أجناس ١٦٧ ٢٥٩ ٤٩٤ ٩١٩
احاديث ١٦٥ ٣٩٢ ٣٩٣ ٤٣٤
٦٥٩ ٧٦٨
احباب ٥٨٢ ٥٨٣ ٥٨٤
احبار ٧٣ ٢٩٤ ٤٦٩ ٤٨٤
احبار نصارى ٢٧٤
احبار يهود ٦١٠
احتساب ٦٠٣
احديث ٣٥١
احرار ٤ ٣٤ ١١٨ ١٣٧ ٢١٢
٣٤٨ ٣٥٥ ٣٧٨ ٣٩٩ ٤٤٨
٤٩٥ ٦٠٦ ٧٤٢ ٧٦٧ ٧٩٣
٨٦٣ ٨٦٥ ٨٧٦ ٩١٥ ٩٤٧
٩٥١ ٩٥٣ ٩٧٦
إحرام ١١٨
أحكام ٢٩٤ ٦١٠
احكام شرعى ٤٩١
أحكام قوانين شريعت ٣٥١
أحوال ٣٠٦
أخبار ٦٦٢ ٧٨٦
إخراجات ٣٨٧ ٤٣٠ ٤٣٩
٧٥١ ٧٩٠
أخص ٦٧ ١٤٦

إخلاص ٩ ٥٣ ٨٦ ١٤٦ ١٨٠
١٨١ ٣٤٧ ٣٦٣ ٣٨١ ٣٨٦
٣٩١ ٤٠٠ ٤٢٢ ٤٢٩ ٤٣٣
٤٣٥ ٤٤٦ ٤٦١ ٤٦٦ ٤٧٣
٥٠٣ ٥١٢ ٥٤١ ٥٤٣ ٥٦١
٥٦٦ ٦١٠ ٦١٣ ٦٢٥ ٦٣٧
٦٧٠ ٦٩٤ ٦٩٦ ٧٤٩ ٧٥٤
٧٧٣ ٧٨٣ ٧٨٦ ٧٩٢ ٧٩٥
٧٩٧ ٨٠٩ ٨١٢ ٩٠٥ ٩١٧
٩٢٤ ٩٣٥ ٩٦٢ ٩٧٥
اخلاص پنهانی ٦٧٩
اخلاف ٥٦٢
اخلاق ٢٠٨
اخلاق ذمیمه ١٩٢ ٢٧٠
إخوان ١٨٩ ٢٥٨ ٣٢٦ ٣٣٠
٤٤١ ٤٨٤ ٦٠٧ ٦٢٢ ٧٥٤
٨٦٣ ٩٣٠ ٩٦٢ ١٠١٤
إخوان سریرت ٨٢٣
إخوان صفا ٥٩ ١٤٠ ٤٨٢
٤٨٣ ٦٠٠ ٦٢٧ ٩٤٧ ٩٩٩
إخوان عبر ٢٨٧
إخوان نور ٤
إخوان وفا ٥٩٥
إخوان وقت ٦٠١
أخی ٣٥-٣٦ ١٧٣ ٢٢٥ ٢٧٦
٣٩٠ ٤٦١ ٥٤٣ ٥٤٤ ٥٥٦
٦١١-٦١٣ ٦٧٣ ٧٣٧ ٧٥٥
٧٥٧ ٧٥٨ ٨٢٣ ٨٣٨ ٨٣٩
٨٤٠ ٨٥٥ ٨٥٦ ٨٥٩ ٨٦٣
٨٨٨ ٨٩٠ ٨٩٢ ٨٩٣ ٩٠٨
٩٢١ ٩٥٦ ٩٥٨ ١٠٣١
أخیار ٤ ١٣٧ ١٤٠ ١٥٠ ٢٣٩
٢٧٤ ٣٠٥ ٣٢٦ ٣٥١ ٣٦٦
٤٥١ ٤٦٩ ٤٩٥ ٥٥٧ ٥٩٩
٦٣٧ ٧٢٢ ٧٥٤ ٩٠٣ ١٠٠٠
أخیان ٢١٥ ٢٩٨ ٧٣٨ ٧٥٥
٨٥٥
اُدبا ٦٩٣ ، ر. ك. به ادیب
إدرار ، إدرارات ٤٣٨ ٤٣٩ ٥١٥
٧٠٧
إدراری ٤٣٩
إدمان ٥١٦
أدویه ٣٣٧
أدیب ٥٢٠ ٩٦٤
أذواق ٦٠٢ ٧٧٨ ؛ ر. ك. به
ذوق
ارادت ٦٠ ٧٩ ٨٢ ١٠٤ ١٢٨
١٧٢ ١٨٠ ٢١٠ ٢٦٥ ٣٢٦
٣٣١ ٣٣٤ ٣٤٦ ٣٥٢ ٣٦٣
٤٥١ ٥١٠ ٦٠٥ ٦١١ ٦١٣

۶۲۵ ۶۴۱ ۷۰۵ ۷۰۷ ۷۷۰
۷۹۸ ۸۰۳ ۸۴۸ ۸۷۴ ۸۹۵
۹۱۵ ۹۲۶ ۹۳۹ ۹۴۱ ۹۴۶
۹۵۱ ۹۶۲
ارباب بصیرت ۶۹۴
ارباب تصوف ۲۲۴ ۲۷۶ ۵۴۸
۸۲۴ ۹۵۸ ۹۶۲
ارباب تمکّن ۵۴۸
ارباب حاجات ۹۷
ارباب حال ۷۱۶
ارباب خیر ۴۳
ارباب علم ۱۰۵ ۱۰۸
ارباب فتوت ۳۰ ۱۱۸ ۵۴۳
۶۹۷ ۷۱۶ ۷۳۸
ارباب قلم ۲۸ ۱۰۸
ارباب مذاهب ۸۹
ارتفاع برکت ۴۹۳
ارکان ۶۸ ۱۱۹ ۲۲۴
ارکان دولت ۵۰ ۶۸ ۱۱۹ ۲۵۲
۴۹۹ ۶۰۹ ۶۰۷
ارمغان ۷۳ ۹۲ ۹۶ ۱۳۲ ۱۴۳
۲۶۷ ۴۶۳ ۴۹۰ ۵۴۷ ۶۰۹
ارواح ۶۸ ۸۸ ۱۴۳
ارواح سفلی ۶۸۸
ارواح علوی ۶۸۸
ارواح غیبی ۷۷۲
إزار ۶۰۲
أسالیب ۳۸۱
أسانید ۳۴۹
أساطین دین ۱۸۱
أسباب ۱۵۷ ۱۵۸ ۱۶۰ ۱۶۷
۱۷۸ ۱۷۹ ۱۸۲ ۱۹۹ ۲۰۵
۲۵۸ ۲۷۱ ۲۷۷ ۳۰۳ ۳۲۳
۳۴۶ ۴۴۱ ۴۶۱ ۳۹۳ ۵۲۹
۶۱۱ ۷۲۶ ۷۵۱ ۷۳۸ ۷۹۱
۸۹۳ ۹۳۱ ۹۳۲
اسب تازی ۷۱۳ ۹۴۶
استاذ ۵۵۹ ۶۷۳ ۸۹۳
استاذ الدار ۸۰۵
استاذ المدرّسین ۲۱۱
استاذ سرای خاص ۴۳
استاذ السلاطین ۵۲۰ ۷۲۶
استاذ الفضلا ۳۵۳
إستدراج ۵۰۶
إستدلالیان ۶۴۸
إستسقاء ۴۹۱ ۵۶۰ ۶۱۹ ۷۴۸
۷۹۵ ۸۶۹
إستغراق ۸۵ ۱۷۱ ۲۴۶ ۲۹۳
۲۹۹ ۳۲۵ ۳۲۸ ۳۳۶ ۳۷۶
۴۹۹ ۶۰۲ ۶۱۸ ۶۲۳ ۶۵۰

۶۹۰ ۶۹۸ ۷۹۶ ۸۵۷ ۸۷۳
۹۰۰
استفتاء ۱۰۲۰
استنشاق ۱۰۲۵
استون ۳۸۸
اسرار ۴۴ ۵۲ ۶۳ ۷۲ ۸۳ ۸۸
۹۱ ۱۱۸ ۱۳۳ ۱۳۷ ۱۳۸
۱۶۰ ۱۹۶ ۲۰۷ ۲۱۲ ۲۲۰
۲۲۱ ۲۲۲ ۲۳۲ ۲۳۷ ۲۴۴
۲۸۵ ۲۸۶ ۲۹۱ ۲۹۴ ۳۰۴
۳۱۰ ۳۲۶ ۳۴۸ ۳۵۰ ۳۶۲
۳۶۴ ۳۶۵ ۳۶۶ ۳۶۹ ۳۷۳
۳۷۹ ۴۰۹ ۴۱۴ ۴۱۹ ۴۴۸
۴۵۳ ۴۵۶ ۴۵۸ ۴۷۰ ۴۷۵
۴۸۲ ۴۸۳ ۴۸۸ ۴۹۰ ۴۹۶
۵۲۰ ۵۵۷ ۵۹۹ ۶۰۰ ۶۰۱
۶۰۵ ۶۱۴ ۶۲۵ ۶۳۰ ۶۴۲
۶۴۳ ۶۸۱ ۶۸۸ ۷۰۴ ۷۱۸
۷۲۹ ۷۳۹ ۷۴۰ ۷۴۶ ۷۶۸
۷۷۲ ۷۸۵-۷۸۷ ۷۹۴ ۷۹۵
۸۰۴ ۸۱۶ ۸۱۸ ۸۳۵ ۸۷۶
۸۸۴ ۸۹۶ ۸۹۹ ۹۰۷ ۹۵۲
۹۵۳ ۹۵۵ ۹۶۸ ۹۹۹ ۱۰۱۳
۱۰۱۴ ۱۰۲۰ ۱۰۲۷ ۱۰۴۲

اسرار الواح ۸۸
اسرار الیقین ۷۸۴
اسفهسالار ۴۰۳ ۴۵۳ ۹۱۸
۱۰۲۶
اسکره ۱۸۱
اسکندرانی ۴۷۴
اسلاف ۵۶۲ ۷۳۷
اسم اعظم ۴۷۱ ۴۷۲ ۷۸۹
۹۰۰ ۱۰۲۷
اسمای حسنی ۷۸۷
اسمای قدسی ۶۲۵
اسناد ۳۴۹ ۳۵۴
اشتهار ۲۲۶
اشرار ۱۳۸ ۲۲۰ ۴۵۶ ۷۹۴
اشراف ۷۷۷ ۱۰۰۰
اشکال غیبی ۷۳
اشواق ۷۷۸
اصحاب ۶۸ ۷۵ ۱۰۲ ۱۰۵
۱۲۲ ۱۳۳ ۱۳۴ ۱۳۶ ۱۳۹
۱۴۱-۱۴۳ ۱۴۹ ۱۵۰ ۱۵۲
۱۵۴ ۱۵۶ ۱۵۷ ۱۶۰ ۱۶۳
۱۶۹ ۱۷۳ ۱۸۳ ۱۸۵-۱۸۷
۱۹۳ ۲۰۲ ۲۰۶ ۲۰۷ ۲۱۰
۲۱۶ ۲۱۹ ۲۲۲-۲۲۳ ۲۲۷
۲۲۸ ۲۳۲ ۲۳۵ ۲۳۷ ۲۳۹

٢٤٥ ٢٥٢ ٢٥٦ ٢٦٦ ٢٦٩
٢٧١ ٢٨٧ ٢٩٢ ٣٠٠ ٣٠٢
٣٠٣ ٣٠٤ ٣٠٨ ٣١٧ ٣٢٢
٣٢٤ ٣٢٩ ٣٣٠ ٣٣٣_٣٣٥
٣٣٧ ٣٣٩ ٣٤٤ ٣٤٦ ٣٤٨
٣٥٠ ٣٥٣ ٣٥٥ ٣٦١ ٣٦٨
٣٧٠ ٣٧٣ ٣٧٧ ٣٨٤ ٣٨٧
٣٩٢ ٤٠١ ٤١٥ ٤١٧ ٤٢١
٤٢٤ ٤٣٧ ٤٣٨ ٤٥٥ ٤٦٨
٤٧١ ٤٧٥ ٤٧٧ ٤٨١ ٤٨٢
٤٩٠ ٤٩٦ ٤٩٩ ٥٠٢ ٥٠٤
٥٢٢ ٥٣٠ ٥٤٨ ٥٤٩ ٥٥٨
٥٦٣ ٥٦٧ ٥٦٩ ٥٧٨ ٥٨٢
٥٨٩ ٥٩٦ ٥٩٧ ٥٩٩ ٦٠٢
٦٠٧ ٦١٠ ٦١٨ ٦٢٢ ٦٢٦
٦٢٨ ٦٤٥ ٦٥٢ ٦٧٣ ٦٧٧
٦٨٠ ٦٨٢ ٦٨٨ ٦٩٤ ٧٠٠
٧٠٤ ٧٠٦ ٧١٥ ٧٢٥ ٧٤٥
٧٤٦ ٧٥٧ ٧٦٠_٧٦١ ٧٦٩
٧٧٢ ٧٨٠ ٧٨٥ ٧٨٧ ٧٨٩
٧٩٠ ٧٩٢ ٧٩٦ ٨٠١ ٨٠٣
٨٠٨ ٨١٦ ٨٢٠ ٨٢٩ ٨٣٠
٨٣٤_٨٣٦ ٨٤٠ ٨٤١ ٨٤٣
٨٤٥ ٨٥١ ٨٥٦_٨٥٨ ٨٦٥
٨٦٦ ٨٦٩ ٨٧٠ ٨٧٣ ٨٨٠
٨٨٣ ٨٩٤ ٨٩٦ ٩٠٠ ٩٠٣
٩١٢_٩١٤ ٩١٦_٩١٨ ٩٢٢
٩٢٨_٩٣٠ ٩٣٤ ٩٣٥ ٩٣٧
٩٤٢ ٩٤٣ ٩٤٥ ٩٥٧ ٩٨١
٩٨٧ ١٠٢٦ ١٠٢٧ ١٠٢٩
١٠٣٤
اصحاب اخیار ٤٤١
اصحاب تصوف ٤٣
اصحاب جدل ٥٦٥
اصحاب حال ٤٦٠ ٦٩٠
اصحاب حضور ٣١٧
اصحاب حلوی ٢٢٦
اصحاب دیوان ٣٠٨
اصحاب الشمال ٥٣٠ ٥٣١
اصحاب صحبت ١٣٣
اصحاب علم ٢٨
اصحاب عمل ١٠٥
اصحاب کشف ٨٠
اصحاب نظر ٢٨٧
اصحاب الهدایه ٤٤٣
اصحاب یقین ٥٤٣
اصحاب الیمین ٥٣٠ ٥٣١
اصطبل ٩٣

اصطلاح ۷۰۶
اصفاد ۶۰۷
اصول ۸۴ ۲۹۵ ۵۵۹
اصولین ۱۶۶
اصفیاء ۶۶۱ ۹۹۲ ۹۹۶ ۹۹۹
اطبّاء ۱۲۴ ۳۲۹ ۴۲۶ ۵۳۲ ،
ر. ک به طبیب ۷۱۷ ۷۳۶
۸۷۴ ۹۱۷
اطلس ۴۰۷
اعاظم ۱۴۳
اعتراض مقلدانه ۹۰۹
اعتکاف ۱۱۹
اعراض ۱۶۷
اعزّه ۱۸۳
اعشار ۱۹
اعیان ۱۵۱ ۱۶۹. ۱۷۲ ۲۱۵
۲۳۶ ۲۵۹ ۳۱۸ ۳۵۸ ۶۱۲
۶۴۸ ۶۹۹ ۷۰۷ ۸۶۶ ۸۹۴
۹۳۴ ۹۷۷
أغلال ۶۰۷ ۷۶۶
أغانی ۱۰۱۰
أفاضل ۱۰۷ ۱۴۳ ۵۴۸
إفتقار ۶۶۳
أفراد. ۱۳۳ ۶۱۵ ۸۸۴
أفلاج ۶۸۵
إفلاس ۳۴۱
أفلاکیان ۶۷
افندی ۷۲۱ ۱۰۱۷
افندی بوله ۹۹۵
اقبال ۱۶۸
اقطاب ۹۲ ۱۰۲ ۱۷۸ ۳۳۳
۶۱۵ ۶۹۵ ۷۷۷ ۸۲۶ ۸۲۸
۸۸۴ ۹۱۲
اقلیم ، اقالیم ۱۱۸ ۲۶۷ ۲۸۷
۳۳۲ ۱۰۱۰
اکابر ۵۹ ۶۸ ۸۱ ۱۱۸ - ۱۲۰
۱۲۲ ۱۲۷ ۱۳۳ ۱۴۷ ۱۵۶
۱۶۴ ۱۷۹ ۱۸۳ ۲۰۹ ۲۱۵
۲۲۱ ۲۲۶ ۲۳۶ ۲۵۹ ۲۶۰
۲۸۴ ۲۸۷ ۳۰۵ ۳۱۵ ۳۱۸
۳۱۹ ۳۲۱ ۳۲۲ ۳۲۷ ۳۳۴
۳۳۸ ۳۳۹ ۳۵۴ ۳۵۸ ۳۹۰
۴۰۳ ۴۱۷ ۴۲۳ ۴۳۲ ۴۵۱
۴۶۸ ۴۷۳ ۴۹۰ ۴۹۲ ۵۰۰
۵۲۸ ۵۴۳ ۵۵۹ ۵۶۵ ۵۷۸
۵۸۱ ۵۹۲ ۵۹۳ ۵۹۷ ۶۰۱
۶۱۲ ۶۱۳ ۶۲۰ ۶۵۲ ۶۷۶
۶۹۴ ۶۹۷ ۷۰۹ ۷۱۶ ۷۳۸

٧٤٦ ٧٥٧ ٧٦١ ٧٦٩ ٧٧٩
٧٩٥ ٨١١ ٨٢٨ ٨٣٨ ٨٦٠
٨٦١ ٨٦٤ ٨٩٤ ٩٠٢ ٩٣٤
٩٣٥ ٩٤٥ ٩٥١ ٩٧٧ ١٠١١
اکابر الجمهور ٢٨١
اکابر زاذگان ٧٤ ٩١٣
اکابر معنی و صورت ٦١٠
اکامل انبیا ٢٤٧
اکادشه ٧٥١
اکسیر ٢٠٧ ٢٧٥ ٣٥٨
اکسیر اعظم ١٩٣
إکسیر لدّنی ٢٠٧
أکملان ١٨٠
إلحاد ٦٠٧
ألست ٣٠١
اللّهی ٤٣٨
اللّهیان ٢٥٠
الماس ٥١٨ ٨٢٠
الواح ٨٨ ٨٥٤
إلهام ٨٨ ١٢٨ ١٣٢ ١٨١ ٢١٩
٢٩٥ ٦٧١ ٦٨٣ ٧٠٩ ٨٥٣
الّهیات ١٦٦ ٦٢٦
امارت ١٨٢ ٣٤٢ ٦٩٠ ٧٧٥
٩٤٨
إماله ١٣٥
امام ٦١ ٣٢٥ ٣٨٤ ٤٤٢ ٥٤٨
٥٧٠ ٥٨٧ ٥٩٢ ٦٢٥ ٧٨٤
امام اقطاب ٩١٢
امامان ٢٢٠ ١٠٣٤
امامت ٩١ ٣٨٦ ٥٤٨ ٦١١
٩٢٣
امام تربه ٤٤٣ ٧٧٧
امامی ٩١
أمان ٥٤١ ٦٠٦ ٧١٠ ٧٥٠
٧٧٨ ٨٨٢ ٩٢٧ ٩٥٤
امانت ٨٠٥
امتحان ، امتحانات ٥٤٦ ٦٢١
امّت مرحوم ٢٤٩ ٤٠٧
أمثال ٨٦٨
أمثله ١٧٩
اُمرا ٤٩ ٥٠ ٥٣ ٦٣ ١٠٨
١٣٣ـ١٣٥ ١٧١ ١٨٣ ٢١٥
٢٢٦ ٢٣٦ ٢٣٩ ٢٥١ـ٢٥٤
٢٩٨ ٣٠٥ ٣١٠ ٣١٨ ٣٢٧
٣٢٧ ٣٣١ ٣٣٢ ٣٧٢ ٣٨١
٣٨٧ ٣٩٩ ٤٠٣ـ٤٠٤ ٤١٠
٤٨٥ ٤٨٩ ٤٩٩ ٥٤٢ ٥٤٨
٥٩٥ ٦٣٤ ٦٤٧ ٦٩٩ ٧٠٧

۷۰۸ ۷۱۶ ۷۲۷ ۷٤۸ ۷۵۱
۷۵۵ ۷۵۷ ۸٤۹ ۸۵۲ ۸۵۷
۸۷۰ ۸۸۷ ۸۹۰ ۹۰۲ ۹۰۸
۹٤۰ ۹٤۸ ۹۵۲ ۹۷۷ ۹۷۸
۹۸۸ ۱۰۱۱ ، ر. ك به امیر
امر معروف ۱۲ ٦۱۰
املاك ۲۷۷ ۷۳۸ ۷۳۹
امّ ملدم ۲۷۲
اُمناء ٦٤۲ ۸۰٦ ، ر. ك به امین
اموال ٦۲ ۱۵۷ ۲۰۵ ۳۲۳
۳٤٦ ۷۵۱
امّی ۷۰۵
امیر ۵۱ ۷۵ ۱۰۵ ۱۲۲ ۱۳۲
۱۵٤ ۱٦۵ ۱۷۳ ۱۹۹ ۲۲۱
۲۲۸ ۲۳۹ ۲۵٤ ۲۵٦ ۲۹۸
۳۰۱ ۳۰۳ ۳۱۰ ۳۲۲ ۳۳۱
۳٤٤ ۳۸۷ ٤٦۷ ٤۸٦ ۵۱٤
٦۸۹ ٦۹۰ ۷۸۲ ، ر. ك به
امرا
امیرزاده ٤۰۳ ۹۳۹ ۹٤۳ ۹٤٤
امیرزادگان ۸٤٤ ۹٦۲
امیرآب ۱۲۲ ۷۵۰
امیر شکار ۸٤٤
امیر کبیر ۷۵٤
امیر محفل ۱۰۵ ۱۵۱ ۵۹٤
امیری ۱۹۹
امیر المؤمنین ۷۵ ۱۵۷ ۳۵۰ ٤۰۵
٤۹۷ ۵۹۹ ٦۰۰ ٦٤۹ ۹۹۸
امین ، امینان ۵٤۲ ٦۲۸ ۷۳۷
۸۰۵ ۹۳۷ ، ر. ك به امناء
امینان علیّین ۵٤۲
انابت ۲۰ ۳۳۱
انبار ۵۱۵ ٦۰۵
انبان ۵٤۱
انبساط ۹۹
انبیاء ۵۳ ٦٦ ۸٤ ۸۷ ۱۳۷
۱٤۱ ۱۵۳ ۱٦۱ ۱۷۸ ۱۸٤
۱۸۵ ۱۹٦ ۲۰۹ ۲۲٤ ۲۳۵
۲۳٦ ۲٤۳ ۲٤٤ ۲٤۸ ۲۵۱
۲۷۱ ۲۸۰ ۲۹۵ ۳۰۲ ۳۰۷
۳۱۵ ۳۷۹ ٤۰۹ ٤۲۰ ٤۲۲
٤٤۳ ٤۸۰ ٤۹٤ ۵۱٤ ۵٤٦
۵۷۸ ۵۹۲ ۵۹۵ ٦۳۷ ٦۳۹
٦٤۸ ٦٦۰ ٦٦۱ ٦۸۸ ۷۱٦
۷۳۱ ۷۷۰ ۷۸۸ ۷۹۸ ۸۰۳
۸۱۸ ۸۲٤ ۸۵٤ ۸٦۵ ۸٦۸
۸۷۱ ۸۸۳ ۹۵۹ ۹٦۱ ۹۷۰
۱۰۲۵

انجیر ٤٨٥
انسلاخ ٦٥٠ ٨٩٨
انصار ٣٠٤ ٧٧٥ ٧٩٣
انقباض ٥٨٠
انقلاب ١٩٤
انکسار ١٥٢
انگشتری ٤١٧ ٧٢٧ ١٠٢٧
انگبین ٤٩٦
اولیاء ٥١ ٥٣ ٦٦ ٨٤ ٨٧ ٩٨
١٢١ ١٣٦ ١٣٨ ١٤١ ١٤٦
١٥٣ ١٥٩ ١٦١ ١٧٨ ١٨٤ـ
١٨٦ ١٩٢ ١٩٦ ٢١٢ ٢١٥
٢٢١ ٢٢٤ ٢٢٥ ٢٣٥ ٢٣٦
٢٣٩ ٢٤٣ـ٢٤٥ ٢٤٨ ٢٥١
٢٧٢ ٩٧٩ ٣٠٧ ٣١٣ ٣١٥
٣٢٦ ٣٣٠ ٣٣٤ ٣٤٧ ٣٤٩
٣٥٢ ٣٥٧ـ٣٥٨ ٣٦٢ ٣٨٠
٣٨٤ ٣٨٦ ٤٠٩ ٤١٦ ٤٢٠
٤٢٢ ٤٣٤ ٤٣٦ ٤٤٣ ٤٤٦
٤٤٩ ٥١١ ٥١٤ ٥٢٥ ٥٤٤
٥٤٦ ٥٥٨ ٥٦٠ ٥٧٨ ٥٩٧
٦٠٥ ٦٠٧ ٦٣٦ ٦٤٨ ٦٥٦
٦٦١ ٦٧٨ ٦٨٣ ٦٨٨ ٦٩٠
٦٩٢ ٧٠٤ ٧١٤ ٧١٦ ٧٣١
٧٦٤ ٧٧٠ ٧٨٢ ٧٨٥ ٧٩٨
٨٠٣ ٨٠٨ ٨١٠ ٨١٨ ٨٢١
٨٢٤ ٨٤٢ ٨٥٣ـ٨٥٤ ٨٦٥
٨٦٨ ٨٧١ ٨٧٣ ٨٨٣ ٩٠٤
٩٠٧ ٩٣٢ ٩٤٥ ٩٥١ ٩٥٩
٩٦١ ٩٦٢ ٩٦٦ ٩٧٠ ٩٧٩
٩٨٣ ٩٨٥ ٩٩٠ ـ ٩٩٢
١٠٢٤ ١٠٣٣ ١٠٣٦ ١٠٣٧
١٠٤٢ ١٠٤٣ ١٠٤٥ ١٠٤٦
١٠٥٢ ١٠٥٣
اولیای کمّل ٣٥٢ ٦٢٧
اوامر ١٩٦ ٣٥١ ٥٢٤ ٦١٠
أوتاد ٤ ١٥ ٣٣٣ ٦١٥ ٨٢٥
٨٨٤ ٨٨٧
أوتار مزمار ١٠١٠
اوج (ثغر) ٤٨٥ ٩٢١ ٩٧٨
اوراد ١١٣ ٢٥٠ ٢٦٣ ٢٨٦
٥٢٣
اوراق زر ٨١٠
اوقاف ٤٣٩ ٧٣٩ ٧٧٧
اوقاف تربه ٧٤٧
اولو آلابصار ٢٠٣ ٤٥٥
اولو آلامر ٢٥٢ ٢٥٣
اهل آداب ٣٨٧

اهل آخرت ۳۱۷
اهل اعتکاف ۱۱۹
اهل اقتداء ٤۱۹
اهل انکار ۵۵۹
اهل ایقان ۷۸۷
اهل ایمان ٦۸
اهل بازار ۳۱۲
اهل بدع ٤۲۱
اهل بصیرت ۳٤۸
اهل بهشت ۳۷
اهل تصوّف ۱۰٦۰
اهل تلبیه ۳۸۱
اهل جدال ۷٦۳
اهل جنان ۵۵۸
اهل الجنّة ۳۹٦ ۱۰۵۱
اهل حاجات ۳۵۵
اهل حال ۷۲ ۱۷٤ ٦۵۸
اهل حجود ۸۷٦
اهل حضور ٤
اهل حق ۳۱۷
اهل حقایق ۸۳
اهل حقیقت ۲۷٦
اهل دعوی ۵۷۹
اهل دل ۷۲۹
اهل دنیا ۱۳۰ ۱٦۰ ۱۷۵ ۱۹۱ ۲۵۸ ۳۱۷ ۳٤٦
اهل دوزخ ۳۷ ٦٦۲
اهل ریاضت ٦۵۸ ٦۸۹
اهل زهد ٦۵۸
اهل زیارت ۳۸٤
اهل سبیل ٦٤٤
اهل سعادات ۳۲۷
اهل سماع ۱۵٤
اهل سنت و جماعات ۷۹۷
اهل شرع ٦۷۷
اهل شیعه ۸۵۸
اهل صفا ۸۷۵
اهل طرب ۸۹ ۲۰۷
اهل طریقت ۱۱۹
اهل ظاهر ۱۰۳۰
اهل عادات ۳۲۷
اهل عزا ۸۸
اهل عنایت ۲۷۸
اهل فتور ٤۱۹ ٦۱۵
اهل فقه ٤۰۱ ۱۰۵۷
اهل قال ۷۲۳
اهل کسل ۲۵۵
اهل کشف ۲٦۹

اهل مستور ٦١٥
اهل معرفت ٣٥٨
اهل معقول ٢٠٩
اهل معلوم ٤١٤
اهل معنى ٢٤٢
اهل مقامات ١٧٦
اهل مكاشفات ٨٣
اهل نسبت ٧٥
اهل نفاق ٦٦٢
اهل ورع ٣٨٤
اهل وسواس ٨٧٨
اهل الوصال ٨٢٥
اهل يقين ٨٧١
ايابت ٢٠
ايّام اربعين زمستان ٧٢٥
ايام مستغلات ٥٤٤
ايوان ٣٢ ٢٦٢

بابا ٨١٨ ١٠١٧
بابو سكّه ٥٩٦
باخت ٤٧١
بارقات وصال ٣٤٤
بارو ٢٦٠
بازار ١٦٠ ٤٥٩ ٦١٧ ٦٣٢
بازار عطّاران ١٥٦ ١٠٧٩

بازار قصّابان ٥٠٤
بازداران ٨٤٤
بازرگان ، بازرگانان ١٣٧ ١٣٨
٣١٤ ٤٨٥
باطن ٣٠ ٥٨ ٦٦ ٨٣ ٩٨ ١١٢
١٤٦ ١٦٢ ١٨٢ ١٨٨ ٢١٠
٢١٢ ٣٢٧ ٣٩٥ ٤٢٢ ٥٥٥
٦٥١ ٦٧٨ ٧٤١ ٧٤٣ ٧٥٣
٨٥٤ ٩٠٩
باطن بين ١٥٥
باغ ٦٠٢ ٦٢٧ ٦٤١ ٧٤٥ ٧٤٨
٧٦٩ ٧٧٨ ٧٩٩ ٨٣٥ ٨٤٢
١٠٢٢ ١٠٤٩
باغات ٨٧٠
باغبان ١٦٤ ٣٧٤ ٤٨٥ ٧٤٨
٧٧٣
باغبانى ٧٧٣
باغچه ٥٦٩ ٨٤٩ ٨٦٦
بالائى ٢٩٨
بالين ٩٥٤
بانو ٢٠١ ٤٢٤
بحار معانى ٤٥٦
بحث (مباحثه) ١٢١ ٦٤٨ ٩١٤
بحر العرفان ٧٨٧
بحر قلزت ٢٣١

بحر لا ۷۰
بخاری ۱۹۸ ۴۷۶ ۹۶۸
بخور، بخورات، ۲۵۰
بدعت ۲۳۳ ۲۷۶ ۲۹۶ ۵۷۸
۶۴۵ ۷۹۳ ۸۲۳ ۸۲۴
البدعته الحسنه ۵۷۹
بدلای روم ۸۵۵
بدور ۱۴۵ ۱۷۱
بدن ۲۶۰
برّ ۴۳
برات ۲۴۹ ۶۶۲ ۹۵۰
براتی ۲۴۸ ۲۵۰
براقع ۹۰۰
براهین ۱۲ ۱۶۷ ۷۹۸ ۸۴۸
براهین عقلی ۷۰۷
براهین معقول ۱۲۴
برایا ۲۱۸
برج ۲۶۰
برد ۷۷۵
برد هندی ۶۸۰
برد یمنی ۳۶۵ ۶۸۷ ۷۷۵
بره ۷۷۷
برهٔ جن ۷۳
برنج ۳۲۹
بروج سماوات ۷۴
برهان ۳۲۶ ۸۲۵ ۸۶۹، ر. ك
به براهین
بزّاز ۱۵۱
بزّازان ۹۲۷
بزر ۳۲۳
بزرگان ۱۱۹ ۱۸۱ ۲۵۶
بزرگان دین ۲۲۰ ۲۸۶
بزرگ زاذگان ۱۸۰ ۸۵۶
بساط ۵۹۴
بستان ۱۰۲۲
بسط ۲۳۵ ۲۳۶ ۲۸۵ ۳۲۹
۴۴۷ ۸۳۲
بسطت ۳۲۹
بسیط ۹۵۶
بشارت ۱۴۸ ۵۹۳ ۷۳۱
بغراق ۶۱
بقاء ۳۹ ۱۱۰ ۱۷۳ ۳۹۷ ۷۹۹
۸۱۷ ۸۶۰ ۱۰۷۹
بقال ۱۵۱ ۴۲۷ ۴۲۸
بلی ۵۳۰
بندگی ۴۴۵
بوّاب ۷۷ ۷۸ ۹۶ ۳۹۸ ۶۳۴
۱۰۱۰
بوّاش ۵۵۸
بوته ۵۴۰ ۱۰۷۸

بوستان ۷٤٦ ۷۷٤ ۸۸۸ ۹۰۲ ۹۰۳
بوغچه ۳۷۷
بو الفضول ۱۱٦ ۱٦٦ ٤٥۰ ٦۸۳
بهشتیان ۱۲۸
بی طمعی ٦٥٥
بیعَ ۲٥۰
بیع ۱۰۳٦
بیمارستان ۹٦۳
بیماریٔ ناسور ۲۰۸
بیّنات ۱٦٦ ۱۷۷
بینایان ٦۱٦
بینشمند ، بینشمندان ۸٤ ۳۲۷
بینندگان ۷٥۳
بیّنه ۱٦٦

باباسان ۱۳۹
پاتیله ۲٦٤
پاچه ۸٦
پادشاه زاده ۸۹
پارسا ۲۸۷ ۲۹٦
پارسی ٥٥٦
پاسبان ۹٤۸
پاسبانخانه ۸۸۷
پاسبانی ٤٤۳
پاشا ۸۹۸ ۹۳۳ ۹۳۸ ۹۳۹ ۹٤۹ ۹۸٦ ۹۸۷ ۹۸۸ ۹۹۷
پاشنهٔ در ۳۲۳
پاک باز ٤۳۹
پاکان ۷٦٤
پاکوبندگان ۳۹٤
پالان ۲٦۳
پای چوبین ٦٤۸
پایماچان ۲۱۰ ۳۲۸ ٦۹٦ ۷۱۷
پایندان ۳٦۹
پرده ۷۲۷
پرده‌دار ٦۷٦
پردهٔ غیرت ۹۰۰
پرهیزگاری ٦٥٥
پسندکاری ٦٥۳
پشم عسلی ۸۸
پشمینه ٤۷٤
پلاس ٤۰۷
پنبه فروشان ۸٦ ۲۹٦ ٦۱۸
پنهانیان ۲۹۱
پوستین برطاسی ۷۱۷ ۷۱۸
پوستین دوزان ۳٥
پوستین سمور ٤۰٤
پوستین گرگین ۲۳٤ ۸٥۷

پوستین وشق ۴۸۹
پول ۲۴۵ ۳۱۴ ۶۲۹ ۶۳۶
پهلوانان ۲۸۶ ۵۵۵ ۵۷۲ ۵۸۶
پیاله ۶۱۷
پیر ۱۱۲ - ۱۱۴ ۱۳۹ ۲۹۴
۳۰۴ ۳۴۹ ۳۶۲ ۳۷۲ ۵۹۰
۶۹۷
پیران ۱۱۹ ۱۳۱ ۴۷۳ ۶۱۵
۶۳۲ ۶۳۸ ۸۵۸ ۸۸۳ ۸۸۸
پیران خراسان ۱۱۹
پیران معنی ۱۱۳
پیراهن ۲۴۹ ۳۲۸ ۴۸۹ ۴۹۰
۵۸۱ ۶۰۲ ۷۲۰ ۷۲۷
پیر خام ۲۷۹
پیر معنوی ۱۱۳
پیش رو ۹۵۶
پیش کش ۶۱۲ ۸۴۵ ۹۱۵
۹۲۵ ۹۴۷
پیشینیان ۵۱۵ ۶۶۶
پیلون ۵۵۲ ۱۰۴۷
پیمانه ۷۷۸
پیه قنافذ ۷۱۶

تأویب ۲۱۱
تابخانه ۲۴۲ ۳۳۴ ۵۵۶ ۷۵۴
۹۵۳
تابعین ۸۸۴
تابوت ۵۹۳
تاج ۸۵۷ ۹۴۶
تاجر ، تاجران ۸۶ ۱۳۶ ۱۳۷
۱۳۸ ۳۶۸ ۳۷۰ ۴۷۳ ۴۷۴
تاراج ۶۷۷
تارک ۵۴۷
تازیانه ۷۱۶ ۹۲۶ ۹۸۷
تازی بچگان ۹۳
تب ۴۳۸ ۹۴۲ ۱۰۳۵
تب محرقه ۳۲۹ ۶۸۶ ۹۵۳
تبدیل تبذیر ۴۹۸
تبذیر ۴۹۸
تبر ۷۷۴
تبرزن ۷۷۴
تبسی ۷۲۷
تتق ابریشمین ۶۴۲
تجّار ۳۴۵ ۳۴۶ ۳۷۰ ۸۵۸
تجارت ۹۱ ۹۵ ۱۳۱ ۱۶۹ ۱۹۲
۲۴۵
تجسّد ۲۲۳ ۸۶۸
تجمل ۴۲۷
تجلی ۶۳ ۷۶ ۲۲۸ ۲۵۱ ۲۹۸
۳۴۴ ۶۵۸ ۷۰۶ ۷۴۶ ۱۰۱۵
۱۰۳۸

تجلیّات ٦١ ٨٥ ١٤٢ ٣٤٤ ٥٦٠
تجوّع ٨٩
تجوید ٤٩٦
تحفها ١٠٢٠
تحقیق ٢٨٠ ٦١٨
تحویل ١٧٧
تخت ٧٧٢
تختگاه ٨ ١٠ ٢٣
تختهٔ شطرنج ٨٧٥
تخفیفه ٦٩٩
تذکیر ١٤ ٣٦ ٤٤ ٨٤ ٨٨ ١٠٥ ١٦٤ ١٧١ ١٧٢ ٤٢٣ ٦٢٠ ٧٠٥ ٧٠٩ ٨٠٨ ٨١٢ ٩٢٨
تذکره ٤
تربه‌دار ٣٦٣ ٣٦٤ ٤٧٣
تربه‌دار سلاطین ٤٧٣
ترجمان ٧٤٣
ترتیل ٤٩٦
ترجیع ٨٠٠
ترخان ١٧٥
ترسا ٣٥٦ ٤٧٧
ترقّض ٨٥٨
ترقیع ٩١٠
ترکان ٤٩ ٥٠
ترک دنیا ٦٢٧
ترک ما سوی‌الله ٦٢٧
تروحن ٢٢٣ ٥٨٧
تره فروش ١٦١
ترياق ١٢٤ ١٤٠ ٣٣٧ ٩٢٦
ترياق فاروقی ١٢٤ ٣٣٧
ترید : ر. ك به ثرید
تزویر ٧١٣
تسبیح ١١٤ ١٢١ ١٩٩ ٢١٠ ٢١١ ٣١٦ ٣٧٩
تسلّس ٨٧٥ ٩٨٦
تسلیم ٦٨٥ ١٠٩٢
تسویس ٣١٦
تسویلات شیطانی ١٩٥
تشریف ٢٣٤ ٤٢٥ ٤٣١ ٤٥٩ ٥٤٢
تشریفات ٤٦ ١٤٢ ٤٥٩ ٤٨٦ ٥٦٥ ٥٩٥ ٧٥٤ ٧٩٢ ٨١٤ ٨٤٥ ٨٤٨
تشویش ٣١٦
تصوّف ٤٣ ٢٢٤ ٢٧٦ ٥٤٨ ٨٢٤ ٩٥٨ ٩٦٢

تضمین ۲۲۱
تعزیت ۶۶۷ ۸۱۹ ۸۶۱ ۸۷۰
تعطیل ۲۰۹ ۶۰۴
تعبیر ۴۵۹
تغار ۶۹ ۶۷۱
تفسیر ۱۶۶ ۶۴۸
تفرقه ۶۷۵
تقدیر ۱۴۹
تقلید ۳۱۶
تقوّم ۱۰۰۹
تقوی ۱۰ ۲۹ ۳۷ ۴۳ ۲۵۴
۲۵۵ ۲۸۱ ۵۵۹ ۷۴۷ ۷۵۲
۷۵۳ ۸۰۵ ۹۵۲ ۹۹۱
تقوئ صدّیقانه ۲۹
تقوی مخفی ۶۷۸
تقی ۲۳۸
تکالیف شرعی ۱۹۶ ۶۱۰
تکبیر ۱۶۸ ۲۵۹ ۵۹۶ ۹۵۲
تکفیر ۴۵۹
تکفور ۱۳۷ ۷۰۷
تکلّفات ۳۳۳
تکگاه عارف ۹۳۳
تلبیس ۸۷۵ ۹۰۹
تلقین ۶۰۷
تلقین خوانان ۱۷۳
تلقین ذکر ۵۱۷ ۹۹۸ ۹۹۹
تلوّن ۶۶۸
تمام ۵۳۱
تمثّل ۸۳ ۳۵۵ ۴۶۳ ۸۶۸
۸۹۸
تمکّن ۵۴۸
تمکین ۹۱۲
تناسخ ۸۳۴
تن جامه ۷۲۵
تنگ چشمان ۱۹
تنگ زین ۹۵۰
تنگ شکر ۷۳۵
تنمّس ۸۷۵ ۹۸۶
تنّور ۱۹۸ ۲۱۶ ۲۴۰ ۲۷۷
۲۹۷ ۵۲۰ ۵۵۷ ۹۰۰ ۱۰۲۶
۱۰۴۷
تواجد ۸۹ ۲۳۲ ۵۶۰ ۶۰۰
۶۰۲ ۶۸۵ ۷۰۹ ۷۴۳ ۸۵۱
تواضع ۱۵۲ ۶۵۶
توانگران ۶۵۶
توانگر بردبار ۶۵۵ ۶۵۷
توبه ۱۲۱ ۲۷۸ ۲۸۶ ۳۲۶
۳۴۱ ۳۸۴ ۴۰۶ ۵۲۸ ۵۵۳
۶۲۶ ۶۶۷ ۶۷۱

توبهٔ نصوح ٥٦٨ ٩٢٧
توتیا ٢٤٨
توحید ٥٤١ ٦٤٥ ١٠٢٧
توره ٨٤٦
توقیع ٦٢٧ ٧٢٨ ٧٥٦ ٩١٠
توکّل ٤٦٤ ٥٧٠ ٥٧١
تهجّد، تهجدات ٤١ ١٩٨ ٢٦٢
٢٨٨ ٣٥٠ ٤٠٦ ٦٦٤ ٧٨٠
٧٨٤ ٨٢٥
تهلیل ١١٤ ٣١٦
تهنیت ٨١٩ ٨٦١ ٨٧٠
تیبغار ٨٤٦
تیر ٤٧٣ ٨٣٩ ٨٧٦ ٩٣٣ ٩٣٤
٩٦٢
تیر خذنگ ٩٣٤
تیز بازار ٢٤٥ ٣٧٦
تیغ ٤٤٢ ٨٤٢
تیغ پولاذی ٦٩٤ ٨٦٧
تیغ هندی ١٠٢٧

ثروت ٧٣٩
ثرید ٨٦ ٤٠٥ ٦٣٠ ٦٨٩ ٦٩٣
ثقات ٤ ٦٦٥ ٢٥٠ ٢٩٢ ٩٨٥
ثقلین ٢٥٠
الثُوم ٤١ ١٠٦٢

جاذو ٢٦٢
جاذوان ٦٥٦
جاذوئی ٧٩١
جاروب ٩٣٦
جاسوس القلوب ١٧١
جاسوسی ١٠٢١
جام ٨٧٣ ٩٦٥
جام بقا ١٧٣
جامگی ٤١٥ ٦٩٢
جامه ١٥٩ ١٧٥ ٣٧٧ ٧٣١
جامهٔ حریر مصری ٧٨٩
جامه خواب ٥٦٣
جامه‌دار ٨٦١
جامهٔ شاشی ٧٨٩
جامه شوئی ٧٥٦
جامه‌کن حمّام ٢٢٣ ٢٤٤
جامهٔ مصری ٤٧٤ ٩١٥
جامهای اسکندرانی ٤٧٤
جامهٔ هندباری ٨٨ ٧٧٥
جانبازی ١٢ ٢٣٣
جاندار ١٠٢
جباره ١١ ٧٥٥ ٨٩٥
جبروت ٤٥٧
جبّه ٣٩٨

جدل ۳٤ ۵٦۵ ۷٦۳
جذّام ٤۰۷
جذبه ۵۵٤
جریدهٔ لا ٦۲٦
جزر ۸۲۱
جزیه ۲٤۲ ۷۵۱
جُل ۸٦۸
جلاب ۱۸۰ ۱۸۱ ۲۳۹ ۲۹۲
جلاب شراب حمّاص ۲۹۲
جلاب شکّری ۱۸۱
جلاب معانی ۲۳۹
جلابیب ۳۸٤
جلاد ، جلاّدان ۲۷۳ ۳۸٤
٤٦٤ ۵۱۱ ٦۲٦
جلاّد دیوان ٦۲٦
جلباب ۸۷۲
جلباب غیبی ٦۱٦
جلنگ پوشان ۷۱٦
جلوت ۸۳ ۳۵۳ ۷۹٤
جماعت احمدیان ۹۱۵
جماعتخانه ۹۷ ۱۲۵ ۱۳۸ ۲۵۲
۲۵۵ ۹۲۲،
جماعت موی بریده ۸٦۸
جمع ٦۵۷
جمعیّت ٦۷۵
جنود ٦۱۱
جنود رنود ۸۳۹
جندیان ۷۸
جنسیّت ۷۱۱ ۷۱۲
جو ۵۷۰
جوالق ۱۰۳۰
جوانان ۷۳۸ ۷۵۸
جوانمرد ٤۰۱
جوشن ۱۰۲۳
جوع ۲۰٤ ۳۲۹ ۳۲۸ ۳۸۸
٤۹۵ ۵۰۱ ۵۳۵ ۵٤۱
جوالقی ۵۹٦
چوینده عقبی ٦۵۵
جویندهٔ علم ٦۵۵
جویندهٔ مولی ٦۵۵
جهات ۷۰۷
جهاد ۵٤ ۱۹۷ ٤۷٦ ۵۰٦
٦۱۰ ٦۷۰
جهاد اصغر ۵۰٦
جهاد اکبر ۵۰٦
جهاز ٦۰۹ ۷۲٦ ۷۲۷ ۷۲۸
۸۲۷

چاذر ٨٧٢
چادر زنان ٤٦٨
چار عنصر ٩٧٦
چارق ١٤٤
چاش ٥٤٤
چاشت سلطانی ٥٤٩
چاشنیگیر ٧٨٠
چراغ ٢٤٩ ٢٥٠ ٣٢٣
چراغ بزر ٤٣٧
چراغ واجازت ٩٢١
چراغپایه ٩٢
چرخهٔ دولاب ٨٧٦
چشم بذ ٩٠٠
چشمهٔ تربه ٣٣٣
چشم زخم ٨١٠
چلّه ٨٣ ٣٠٨ ٦٧٧ ٦٨٨ ٦٩٢ ٧٩٣
چنگ ٣٧٥ ٦٧٣
چهارسوی ٦٠٦
چهارسوی بازار ٩١٨
چهل روزه ٨٢
چهله ٤٧٥
چوقا ٧٧٥ ٩٤٧
چوقای سرخ سقرلاط ٤٨٩
چوقای سقرلاط ٤٠٤ ٤٨٩ ٨٥٢
چوک ٨٤٦
چوگان ٩٦٦
چوماق ٩٤٧ ٩٤٨
چینی ٧٢٧

حاجیان ١٦٨ ١٨٠ ٢٦٣. ٢٦٥ ٣٦٨ ٦٧١ ر. ک به حجّاج
حادث ٦٥٧
الحاسد ٦٥٧
حافظان ٦٩٣ ٣٠٧ ر. ك به حفّاظ
حاکم ٦٠ ٣٥٢
حال ٦١ ٦٧ ٧٢ ٢٣٢ ٢٧٨ ٢٩٩ ٣٢٧ ٣٩١ ٤١٩ ٤٤٣ ٤٤٠ ٦١٤ ٦٢٦ ٦٩٠ ٧٠٥ ٧٢٤
حالات ٦١ ٧٣ ١١٠ ١٤٨ ١٧٨ ٢١٥ ٦١٥ ٧٠٥ ٧٠٦ ٧٤٣ ٧٥٨ ٨٥٣ ٨٧٨
حالت ١٤٦ ٣٥٦ ٦٨٨
حبّات ١٢٢
حبس ٥٧٩
حبّ الوطن ١٠٥٤
حب الهرّة ١٠٥٤

حبر ۷٦٤
حجّ ۱۹۷ ٦۱۰
حجاب ٦٥٤ ۸۷۳
حجّاب ۷۸ ۹٦ ٦۳٤
حجّاج ۲٦٥
حجج نقلی ۷۰۷
حجره ، حجرات ۲۲۰ ۲۲۷ ۲٥٤ ۳۰۹ ۳۲۸ ۳۲۹ ۳٤۸ ۳٤۹ ۳٦۲ ۳۷٥ ٤۳٤ ٤۳٥ ٤۷٥ ٤۸۹ ٥٦۷ ٥٦۸ ٦۲۰ ٦٤٤ ٦۸۲ ٦۸۳ ٦۸۹ ٦۹۱ ۷۰۰ ۷۳۳ ۱۰٤۱
حدّ ، حدود ٥۳۹ ٦۱۰
حدیث ۱٤۳ ۱٤٤ ۱٦٥ ۳٤۹ ۳٥۱ ۳۹۳ ۳۹٦ ٤۱۲ ٤٤۱ ٤٥۸ ٥۲٤ ٥۲٦ ٥۳۸ ٥٦۳ ٦٤۸ ٦٦۲ ۷۲٤ ۸۰۲ ۸۰٤ ۸۳٤ ۱۰۳۸ ۱۰۳۹
حدیث (ضد قدیم) ٦٦۳
حرامی، حرامیان ۲۱۳ ۹۳۲
حرامی گری ۹۳٤
حرف جرّ ۱۳٦ ٤٤۸
حرم معنی ۷۷۲
حریر ٥۲۹ ٥۹۱ ۹۷۲
الحزم ٥۰ ۱۰٦۳
حساب ممالك ٤۸٥
حسنات ٥٤
حسن الخطّ ٥٤۱
حسبنی ۳۰۲
حشم ۹٦ ۱٥٤ ۷۹۷
حشیش ٦۳۲ ٦۳۳
حصن ٦۷۲
حصیر ٥۲۹
حطام دنیا ۹۷٥
حفّاظ ۱۷۱ ۲۱۸ ۲۳۳ ٥۲٤ ٥۹۳ ۷۷۷ ۸۱۲ ۸٥٦ ۹٥۲
حفظه ٤٥۷
حقایق ۲ ۱۲۳ ۱۳٤ ۱٤۳ ۲۰۷ ۲۱٦ ۲۲۱ ۲۳۹ ۳۳٤ ۳٤۸ ۳٥۱ ۳٦٥ ۳٦۹ ٤۰۳ ٤۰۹ ٤٦٤ ٥۳٥ ٥٤۹ ٥۷۹ ٥۹۲ ٦۰٤ ٦۷۰ ۷۳٤ ۷٤۳ ۷٤٤ ۷٦۸ ۷٦۹ ۷۸۳ ۷۹٤ ۸۰٤ ۸۱۲ ۸۱۸ ۸۹۹ ۱۰۲٦
حقایق غیبی ۳٤۸
حق، القدوسی ۱۸
حق الیقین ۳۸٦ ۳۹۲ ٤۸۷
حقّه ۷۰۷ ۷۰۸

حقهٔ زرّین ۷۰۷ ۷۵۸
حکّام ۸ ۱۷۹
حِکَم ۶۶ ۱۶۵ ، ر. ك به حکمت
حکماء ۱۲ ۳۰ ۱۲۲ ۱۲۴ ۱۲۵
۲۰۹ ۲۴۷ ۴۷۲ ۵۰۰ ۵۲۰
۵۳۲ ۶۴۷ ۷۹۸ ۸۱۲
حکمت ۱۲۲ ۱۳۱ ۱۵۶ ۱۶۶
۳۸۷ ۴۰۰ ۴۲۳ ۴۴۸ ۵۳۶
۵۴۱ ۵۵۸ ۶۱۹ ۶۴۸ ۶۵۵
۱۰۳۰ ۱۰۳۵
حکمت اشیاء ۴۹۳
حکمت الٰهی ۶۳ ۵۱۰
حکمت دیدار ۶۵۵
حکمت کردار ۶۵۵
حکمت گفتار ۶۵۵
حکمیات ۶۲۶
حکیم ۱۱۹ ۱۲۳ ۱۲۴ ۳۳۷
۳۴۷ ۶۵۵
حکیم هندسه ۸۵۴
حلاّج ۱۵۱
حلاوت محبّت ۱۷۵
حلقه ۵۸۳ ۷۰۹ ۹۴۲
حلقهٔ زرّین ۵۶۲
حلقهٔ صدور ۸۷۲
حلقهٔ یاران ۷۶۳
حُلل ۲۰۸ ۴۳۵ ۷۶۸
حلم ۶۵۵
حلوا ۱۶۳ ۱۶۹ ۴۳۱ ۵۸۰
۷۲۷ ۷۵۲ ۸۵۳ ۹۹۰
حلوای خانگی ۲۶۴
حلوای شکّری ۱۶۹ ۹۱۲
حلّه ۹۶۱ ، ر. ك به حلل
حمایل ۶۰۲
حمّام ۳۷۶ ۷۱۸ ۷۴۲ ۹۳۵
۹۳۹
حمّامی ۲۲۹
حمّی ۴۳۸
حوایج ۶۸۱ ۷۸۱
حوران بهشتی ۷۲۸
حور العین ۸۲۹
حوریان ۹۶۴
حوض ۳۳۹ ۹۰۶
حوض خانقاه ۶۵۰
حیاکت ۴۹۳
حیز ۱۸۸ ۱۸۹

خاتم ۴۷۸
خاتون ۴۰۶ ۴۲۰ ۴۲۵ ۴۳۳
۴۹۰ ۵۰۹ ۵۵۱ ۵۵۵ ۶۹۳
۸۴۳

خادم ۲۲٤
خازن ۸۰۵
خاص ۴۳ ۵۰ ۱۵۷ ۲۳۱ ۲٤۵
۳۸۶ ٤۳۷ ۶۹۷ ۷۸۲ ۷۸۷
۸۰۳
خاصّ الخاصان ۵۳٤
خاصّان ۷۷ ۱۶۲ ۳۵۱ ۵۳٤
۶۱۷ ۶۹۱ ۷۲۶ ۸۰۸ ۸۸۲
خاصّه ۲۱۸ ۷۷۷ ۹۵۰
خاقان ۷۹۷
خالدار ۹۱۵
خامه ۷۷۷
خان (حکمدار) ۶۱۲ ۷۹۷ ۸٤٤
۸٤۶ ۸٤۷ ۸٤۸ ۸۵۹
خان اعظم ۸۱۸
خان (کروانسرای) ۲۰۳ ۲۰٤
۳۱۰ ۳۷۵ ۳۷۶ ۵۸۸ ۶۱۶
۶۱۸ ۶۹۵ ۶۹۶ ۱۰۳۸
خانقاه ۲۹ ۶۲ ۲۲٤ ۲۵۲ ۳۳۳
۳۳٤ ۳۹۳ ٤۰۰ ٤۷۵ ۵۵۸
۶۵۰ ۶۹٤ ۷۵٤ ۷۵۵ ۷۵۷
۷۵۸ ۹۰۶ ۹۱۳ ۹۱٤ ۹۵۲
خبّاز ۵۵۲
ختنهٔ ۳۱۹
خدایین ۹۵۸
خدابینی ٤٤۰
خداخوان ۲۷۵ ۹۵۸ ۹۵۹
خدادان ۲۷۵ ۹۵۸ ۹۵۹
خداساز ۲۷۵
خدّام ٤۲۷ ۷۷۷
خداوند آب ۳۶۹ ۶۰۸
خداوندگار ۵۷ ۵۸
خداوندگار زادگان ٤۸۶
خدمت سقایه ٤۷۵
خدمتگار ۷۳۸ ۷۸۲
خدم ۹۶ ۷۹۱
خدم وحشم ۶۹۳
خدنگ ۹۵۶
خرابات ۵۵۵ ۵۶۱ ۸۳٤ ۸۸۵
۱۰۸۰
خراج ۶۲ ۶۶۲ ۷۰۷ ۹۵۰
خربزه ۶۲۸ ۶٤۳
خربندگان ۵۱٤
خرج ۱۸۵ ۷۳۰ ۸٤۵
خرسندی ۶۵۶ ۶۵۷
خرق عادات ۱٤۲ ۶۹٤ ۷۱۶
۸۶۸ ۸۷۲
خرقه ۱۳۹ ۱۸۸ ۲۱۵ ۳۹۹
٤۰۱ ٤۷۵ ۶٤۱ ۷۷۶

خرقهٔ عَبا ۴۹۳
خرمن ۵۲۰ ۵۴۴
خز ۴۰۷
خزینه ، خزاین ۲۰۴ ۲۳۷ ۴۵۳ ۵۵۷ ۷۳۴ ۷۳۷ ۹۳۷ ۱۰۷۲
خزینهٔ حمّام ۲۹۳ ۳:۴ ۴۴۲ ۴۵۳
خزینه‌دار ۳۷۵ ۷۰۷ ۷۲۷ ۷۸۹ ۸۰۵ ۹۳۷
خسرو ۲۳۴
خسروانی ۱۸۱
خسف ۱۱۲ ۵۴۵
خشخاش ۳۳۰
خصی ۳۰۱
خُطاب ۳۸۶ ۳۷۷ ۹۴۱
خطّاط ۷۲۶ ۷۲۸
خطائی ۷۷۵
خطبه ۸۱۲ ۹۲۳
خطرت ، خطرات ۶۰ ۳۳۴ ۵۵۹ ۷۸۸ ۸۸۲
خطیب، خطباء ۴۹۹ ۸۵۸ ۹۳۱
خفیران ۱۷ ۱۳۷
خلافت ۳۹۲ ۵۰۶ ۵۸۶ ۷۳۷ ۷۴۶ ۷۷۲ ۷۷۷ ۸۳۱ ۸۸۰ ۹۳۵
خلافی ۱۶۶ ۶۲۶
خلعت ، خلع ۵۰ ۱۳۲ ۲۰۳ ۲۳۰ ۲۳۷ ۵۰۸ ۵۱۱ ۷۸۹ ۸۱۴ ۹۱۱ ۹۷۵
خلفاء ۱۴۱ ۲۱۵ ۲۳۲ ۳۵۷ ۳۸۴ ۴۹۷ ۶۵۱ ۷۱۵ ۷۸۶ ۸۶۰ ۸۶۵ ۸۷۳ ۸۷۴ ۸۸۸ ۹۰۸ ۱۰۳۶ ، ر . ك : به خلیفه
خلق محمّدی ۶۹۹
خلوات ۳۶۰ ۴۴۰ ۷۱۴
خلوت ۸۲ ۸۳ ۹۱ ۱۱۸ ۱۴۸ ۱۶۴ ۲۱۶ ۳۰۶ ۳۰۸ ۳۲۸ ۳۲۹ ۳۳۴ ۳۴۷ ۳۵۳ ۳۷۳ ۳۷۵ ۴۶۲ ۴۷۵ ۴۸۱ ۴۸۲ ۵۰۶ ۵۵۱ ۵۵۶ ۵۷۰ ۶۲۰ ۶۵۰ ۶۶۶ ۶۷۹ ۶۸۴ ۷۰۴ ۷۰۹ ۷۹۳ ۷۹۴ ۸۲۱ ۸۵۰ ۸۷۵ ۸۹۳ ۹۱۶ ۹۹۸
خلوتخانه ۱۹۳ ۳۳۷ ۳۷۷ ۸۷۴
خلیفه ۲۰۳ ۲۰۴ ۲۳۰ ۲۳۲ ۳۰۸ ۴۹۳ ۵۸۶ ۱۰۴ ۷۱۱ ۷۲۹ ۷۳۹ ۷۴۶ ۷۵۹ ۷۷۲

۷۷۳ ۷۸٦ ۸۲٤ ۸۳۲ ۹٤۰
۹٥۲ ۱۰۱۰ ۱۰۳٦
خم ۸٤۸ ۸۷۲
خم خسروانی ۱۸۱
خمره ۵۰۸
خنجر ٦۸۷
خندق ۲۹۱ ۳۹۰
خواتین ٤۹۰ ٤۹۱ ٦٤۱ ۷۱٦
۷۱۷ ۷۱۸ ۷۲۷ ۸۹۱ ۸۹۲
۸۹۹ ۹٥۱
خواجگان ۹٥-۹۷ ۱۰۸ ۲۳٦
۳٦۹
خواجو ٥۸۳
خواجه ۹۱ ۹٥-۹۸ ۱۲۸
۱۸۰ ۱۷۳ ۱۷٦ ۲۲۳ ۲۲٤
۲۲۹ ۲٥۸ ۳۲۳ ٤٤۳ ٤٤٥
٤٥٦ ٤۸٦ ٥٥۳ ٥٥٤ ٥٦۷
٦۳۱ ٦۳٤ ۸۲۰ ۸٥۳ ۸٥۹
۸٦۰ ۸٦۱ ۸٦۷ ۸٦۸ ۹۰۸
۹۲۳ ۹۸۰ ۹۹٥ ۱۰۱۱ ۱۰۲٥
خواجه زاذگان ۲٦٤
خواجه زاده ٤٥۱
خوارج ٤٦
خواصّ ۱۳ ۳۸ ٥۰ ۷۳ ۷۷
۷۹ ۱٥۹ ۱٦۱ ۱۷۱ ۱۷۲
۲۲٤ ۲۳۹ ۲۷۱ ۳٦۰ ٤۰۹
٥۱۱ ٥۳٦ ٥٤۲ ٥٥۷ ٥۹۷
٦۲٦ ٦۹۸ ۷۰۷ ۷۰۸ ۷۹۸
۸۰۳ ۸۲۳ ۸٤۷ ۸۹۰ ۹٤٦
خوانسالار ۳٦۰
خوانچه ۳۱٦
خوان خاص ٥۰
خوانق ۱۰۷ ۱۲۰ ۱٦۷ ۲۳۹
٤٤۰ ٥۹٥
خوان کریمان ٦۹۲
خوذ بینی ۱۰۷ ٤٤۰
خوشاب ۹۳٦
خوف ۱۱٤ ۱۹۹ ۲٥٥ ۳۹۷
٦٦٥
خول ۷۹۱
خون بها ۱٥٥
خونی ۱٥٥
خیار (میوه) ۹۰۲ ۹۰۳
خیّاط ۱٥۹ ۹۳۳
خیر مطلق ٤٤٥
خیر مقیّد ٤٤٤ ٤٤٥
خیك ۸۷٦ ۸۷۷
خیل وحشم ٦۸۹

خیمه ، خیام ۷٦۰ ۸۹٤ ۹٤٥
۹٤٦

دار ۷٤۸
دار الخلافه ۱۷ ۷۲ ۳۰۲
دار الذاکرین ۲۱٥
دار السلام ٦۱٦ ۷۱٥
دار الشفا ۲۳۹
دار العزّ ۸۷۳
دار العشاق ۲٤۱
دار الفتح ٦۱ ٦۸ ۷۰٦
دار القرار ۳۱۰
دار الملك ۲۲ ۲۸ ٥۷ ۱۰۳ ۱۳۲
۱۷۹ ۳۸۷ ٤۱۰ ٦۱۱ ٦۱۸
۷٦۸ ۷۹٥ ۷۲۰ ۸٤۹ ۹٦۳
داغ ٥۳۹ ٦۸٦ ۷٥۰
داغ ملك ۹٤۹
دانشمند ۲۱ ٥٥ ۱۰٦ ۲۱۰
۲٦۹ ۳۲۷ ۳۸۰ ۳۸۱ ۳۹۸
٤۲٤ ۹٥۹ ٥۱۰ ٥۲٥ ۹۲٤
۹٥۰ ۹٦۸ ۱۰۱۲
دانشمندان ۸٤ ۸٦ ۱۰۷ ۱٦۸
۲۷٦ ۲۹۱ ۳۲۱ ٥۰۰
دانشمندی ٤۱۰ ٤۱۳
دانق ۱۰۹
دانگ ۱۰۹ ۱٤۱
دبّاغان ۱۸۹
دبّاغ ٤۲٦ ٥۰۷
دباغستان ٥۰۷
دبّوسیان ٤۷۰
دجاجله ۳۰۲
دخل ۱۸٥ ٦۰٥
دخل و خرج ٦۹۱
دربان ۷٤۷
دربندان ٦۲٦
درّ ۳۸۹ ۷۳۸ ۸۳٤
درجات ۲۳٥ ۲۳٦ ۲۹۰ ۳۰۷
۳۷۹ ٥۸۱ ٥۹۸ ٦٤٤ ٦۹۱
۷٥۸ ۸۱٦
دراهم ، دراهیم ۱۹۳ ٦۲۸ ٦۹٦
۷٤۱ ۷۸۳ ، ر. ك. به درهم
درس احادیث ۳۹۲
درس عام ۲۰۹ ٦٦۳ ۸۱۲
درس مدرسه ۸۸
درس هدایه ۳۰۱
درکات ٦٦۲
درم ۲۲۹ ۲٤۲ ۲٥٦ ۳۰۹
۳۲٥ ۳۳۸ ۳٤۱ ۳٦۹ ۳۷۳
۳۷٦ ۳۷۷ ٤۸٥ ٥٥٦ ٥۸۱

٦٠٥ ٦٢٨ ٧٥٢ ٧٨٢ ٧٩٢
٩٣٦ ٩٣٧ ٩٤٣ ، ر. ک به
درهم
درم یا درهم سلطانی ١٤٢ ٣٢٠
٣٣٥ ٣٨٧ ٦٢٩ ٧٢٧ ٧٥١
٧٥٤ ٧٩٢
درم قلب ١٢٩
دروازه ٢٥٨ ٢٧٢ ٢٧٣ ٣٨١
٤١٩ ٤٩١ ٥٥٥ ٦٢٩ ٧٨٠
درهم ٦٤ ١٠٩ ٤٤٨ ٥٦٥
٩٤٤ ، ر. ك به دراهم ودرم
درویش ١٣ ٩٧ ١٠٨ ١١٠
١١١ ١٣٦ ١٤٦ ١٥٨ ١٦٣
٢٦٦ ٣٢٤ ٣٣٣ ٣٥٨ ٣٦٨
٣٨٣ ٣٨٦ ٣٩٢ ٣٩٥ ٤٢٠
٤٢٦ ٤٣٧ ٤٤٣ ٤٤٦ ٤٧٥
٤٨٤ ٤٩١ ٤٩٤ ٤٩٥ ٥٠٠
٥٠٨ ٥٠٩ ٥١٢ ٥١٥ ٥١٨
٥١٩ ٥٢٠ ٥٢٦ ٥٣٧ ٥٤٤
٥٥٨ ٥٦٨ ٥٧٢ ٥٨٦ ٦٠٤
٦٢٤ ٦٢٥ ٦٣٠ ٦٣١ ٦٥١
٦٦١ ٦٦٧ ٦٧٢ ٦٧٣ ٦٧٥
٦٩٦ ٦٩٧ ٧٥٤ ٧٧٣ ٧٧٧
٨٠٩ ٨٩٢ ٨٩٣ ٩٠٥ ٩٠٩
٩١٨ ٩٣٨ ٩٨٨ ٩٩٠ ١٠٧٥
درویشان ١٠٤ ١٢٦ ١٤٥ ١٥٦
١٧٨ ٢١٨ ٢٥٠ ٣٢٥ ٣٤٦
٣٦٠ ٣٨٣ ٣٩٣ ٤٣٩ ٤٦٨
٤٦٩ ٥٤٤ ٥٧٨ ٥٨١ ٥٩٥
٦٣٤ ٦٥٦ ٦٦٧ ٦٩٢ ٧١٦
٧٢٠ ٧٣٢ ٧٥٥ ٨١٣ ٨٦٥
٨٧٤ ٩٠٥ ٩١٣ ٩١٥ ٩٢٦
٩٥٠ ٩٦١ ٩٨٠
درویش هندی ٤٤٥
درویشی ٢٧٨ ٤٠٢ ٦٥٥ ٧٤٧
دریای قدرت ٢٣٠
دریای معنی ٣١٤
دزدار ٤٣ ٩٠٢ ٩٠٣ ٩٠٤
دست ابرنجین مکلل ٧٢٧
دست افشانی ٦٨١
دستار ١٥٢ ١٧٥ ٢٢٩ ٢٣٩
٢٨٦ ٣٢٨ ٣٣٢ ٣٣٦ ٣٤٨
٣٦٣ ٣٦٥ ٣٦٦ ٣٧٥ ٣٩٨
٤٠٣ ٥٥٧ ٦٠٨ ٦٤٧ ٦٩٧
٧٢٦ ٧٤٠ ٧٨٠ ٧٩٦ ٨٠٩
٨١٢-٨١٤ ٨٣٣ ٨٥٧ ٩٢٠
٩٢٧
دستارچه ١٦٣ ٤٣٣

دستار پشمینهٔ مصری ٤٨٩
دستارچهٔ مصری ۹۱۲
دستار دخانی ۱۸۸ ۳۹۱ ٦٨٧ ۷۷٥
دستار سپید ٦٨٧
دستار شاشی هندی ۲٥۷ ۸۰۸
دستار لالیشی ٦۲٤
دستکار ۷۲۱
دستور اعظم ٦۰
دسته کشی ٥۱٦
دستی ۳۹۷
دعوت کواکب ٦۲٦
دعوتنامه ۸۸۹
دف ۲۲۳ ۲۳۲ ۳۲۰ ٤٥٤ ٤٨٧ ٦٧٨ ۷۹٤
دفافان ٤۹۰
دفتر، دفاتر ٤١٨ ٦٩٢ ۷۳۹ ۷٥٥ ۹۹۲
دفینه ۹٦٨
دقایق ۱۲۳ ۱۷۲ ۱۹٥ ٤۰۳ ٥٤٨ ۷۲٥ ۷٤۳ ۷٤۷ ۷٦٨ ۷٨۳ ۷۱۲ ٨٧٤
دقیقه ۱۹٥
دکّان ۱٥٦ ۱٦۳ ۳٨۲ ٤۲۹ ٤۳۰ ٥۹٤ ۷۱۰ ٨٥٥
دکّان حلوائی ۱٦۳
دکّان رواسی ٦۳۰ ٦٨۹
دکّان زرکوبی ۷۰٥
دکّان طبیبان ۲٤٨
دلاّك ۳۹٤ ۱۰۲٤
دلایل معقول و منقول ۱٥۲
داق ۲٨ ۱٥۱ ٥۰٨ ٦٤۱
دم (نفس) ۱٨٤
دم (آن) ۱٨٥ ۲۲٤ ٤٨۱ ٥٨۳
دنانیر ۱۹۳ ۲٦٦ ٨۲۷ ، ر. ك. به دینار
دوات ۱٦٦ ۳۲٥ ٥۲۳ ٥۲٥ ٨۳٦
دواوین ۷٤۰
دور باشها ۷٤٥
دوستگانی ٨٨٥ ٦٥۷
دوشاب ٨٤۲
دوغ ٤٤٥ ۱۰۱۷ ۱۰۷٤
دوگی ۱۰۲٨
دولاب ٤٨۷ ٨۷٦
دهشت ٤٤
دهری ۲۲٦
دهل ٤۳۱

دهه عاشورا ۶۴۹
دیدار ۸۴ ۸۵ ۱۲۸ ۳۷۸ ۴۰۴ ۴۴۲ ۴۴۸ ۵۰۴ ۸۷۶
دیت ۴۵۹
دیر ۱۳۶ ۲۹۴ ۵۵۱ ۵۵۲ ۹۰۴
دیك ۳۴۲ ۱۰۴۶
دینار ۶۲ ۶۴ ۶۷ ۸۶ ۹۶ ۹۷ ۱۰۵ ۱۷۷ ۲۰۴ ۲۱۷ ۳۴۰ ۳۷۲ ۳۷۵ ۴۳۸ ۴۳۹ ۴۴۱ ۴۴۸ ۴۵۲ ۴۹۰ ۵۵۶ ۶۹۶ ۷۱۳ ۷۱۹ ۸۲۷ ۸۴۵
دینار زر ۲۶۵
دینار مصری ۱۸ ۳۴۰
دینار یوسفی ۷۵۴
دیوان ۱۲۹ ۲۱۷ ۳۰۸ ۴۳۲ ۶۲۶
دیوانگی ۹۱۵

رأس المال ۴۵۲
رافضی ۸۵۸
راهب ، راهبان ۸۰ ۱۳۶ ۱۳۷ ۱۳۹ ۲۹۴ ۳۶۰ ۳۶۱ ۵۵۱ ۹۰۴
رایت ۶۲۷ ۸۳۹
رئیس الاصحاب ۴۳۰
رئیس العلما ۱۶۵
رباب ۸۸ ۱۵۵ ۱۶۵ ۱۶۷ ۲۵۵ ۲۵۶ ۲۹۶ ۳۹۵ ۴۱۱ ۴۱۵ ۴۸۳ ۴۸۹ ۵۶۱ ۵۶۲ ۷۶۲
رباب عرب ۸۸
ربابی ۲۵۶
رباط ۲۳۹
ربّانی ۱۹۶ ۲۲۳ ۳۵۱ ۳۸۴
ربّانیان ۱۹۰
ربض ۳۱
ربع مسکون ۲ ۷ ۲۷۸ ۲۹۵ ۶۱۴
رجاء ۱۹۹ ۲۵۵ ۳۹۷ ۶۶۴
رجال الله ۲۲۴ ۲۷۱ ۳۳۰ ۳۴۵ ۳۷۹ ۷۳۷
رجم ۷۸۰
رحل ۲۲۲ ۲۰۷ ۹۲۳
رخام ۹۰۴
ردای فراخ آستین ۸۴
رسم ۲۱۰ ۵۵۶ ۵۹۲ ۸۱۹
رسم عزا ۱۰۱۱ ۱۰۱۳
رضاء ۲۹۵ ۶۴۵ ۶۸۵ ۹۷۷
رعاف ۳۱
رعیّت ، رعایا ۵۰ ۱۵۹ ۴۵۵ ۸۶۹ ۹۸۸

رفات شیوخ ۷۱۶
رقاع ٦٤٧
رقایق ۸۱۲
رقبه ٤٦٣
رقص ۹۹ ۱۷۵ ۲۱۵ ٤۸۹ ۵۵۹ ۵٦۰ ۵۹٦ ٦۰۲ ٦۸۷ ۸٤۱
رقعه ۱۲۹ ۱۵۵ ۱٦۷ ۲۰۳ ۲۱۷ ۲۱۸ ۲٦٦ ۲٦۷ ٤۵۹
رقوم ۱٤۱
رقیب ۵۳۹
رکاب ٦۹٦
رکابدار ۷۹
رمز ۳۵۲
رمل ۱۰۱۸
رموز ۳٤۸
رند ، رندان ۲۷۹ ٤٦۳ ٤۸۹ ۷۵۵ ۸٤۱ ۸۵۵ ۸۵٦ ۹۵۵، ر. ك به رنود
رندان معنی ۸۷۲
رندانه ۹۱۸
رندی ٦۷۰ ۹۷٦
رنود ۱۲ ۲۹ ۱۸۹ ۲۱٦ ۳۳۱ ٤۸۹ ٦۱۱ ۷۵۵ ۷۵۷ ۸۳۹ ۸٤۰ ۸٤۲ ۹۰۸
رواسی ٦۸۹
روحانی ، روحانیان ٤۷ ۲۲۳ ۳۵۳ ٤۵۷ ۵۹۸ ۷۲۱ ۹۱۲ ۹٦۵
روحانیت ۸٤ ۲۲۳
روح القدس ۲۲۳ ۲۳۰ ۹۵۷
رورهٔ داودی ۲٤٦
روستائی ۵۹٦
رؤسا ۳۵۳ ، ر. ك به رئیس
روشندلان ٦۰٦ ۷۳۹ ۷٦۸
روشن ضمیر ٦۳۲
روغن ماء العنب ۷۱٦
رهبان ، رهابین ۱۳۹ ۵۹۲ ٦۱۰
ریاست ۸۲۰
ریاضت ، ریاضات ۱۰ ۳۷ ٦۱ ٦۵ ۸۱ ۸۵ ۱۲۳ ۱۲٦ ۲۹۳ ۳۲۹ ۳۳۵ ٤۱۳ ٤٤۹ ٤۵۳ ۵۰۰ ۵۰۱ ۵۸٦ ٦۵۰ ٦۵۸ ٦٦۹ ٦۸۰ ٦۸۲ ٦۸۹ ٦۹۰ ٦۹۷ ۷۱۰ ۷۱٤ ۷٤۹ ۹۵۲ ۹۸۷ ۱۰۳۷ ۱۰٤۳
ریاضت سماع ۵٦۹
ریاضیات ٦۲٦

زاویه ، زوایاء ۲۹ ۱۱۹ ۲۱۹
۴۴۰ ۸۴۹ ۸۵۱ ۸۵۲ ۸۶۶
۸۶۸ ۸۷۵ ۸۷۹ ۸۹۶ ۹۳۵
۹۳۹ ۹۴۵ ۹۵۴ ۹۵۸ ۹۶۲
زاویهٔ مولویان ۹۵۸
زاهد ، زاهدان ۱۴۶ ۲۸۲ ۳۵۲
۴۶۷ ۶۲۴ ۶۵۶ ۶۸۰ ۷۵۱
۷۵۳_ ۹۸۶ ۹۸۷ ۱۰۶۷، ر.
ك به زهّاد
زاهدان عامل ۱۴
زاهدان مترسّم ۵۷۸
زبان حال ۱۷۴ ۷۹۸
زبان قال ۷۲
زجّاج ۱۵۱
زجّاجه ۶۲۹
زر ۱۹۱ ۱۹۲ ۳۰۲ ۳۰۳ ۳۴۴
۳۸۸ ۳۸۹ ۴۰۹ ۴۱۷ ۴۶۱
۴۷۶ ۴۹۸ ۵۰۹ ۵۷۲ ۶۲۷
۶۹۵ ۷۸۹ ۸۰۸ ۸۰۹ ۸۲۷
۸۴۲ ۸۴۸ ۸۹۰ ۹۵۹
زراعت ۸۹۳
زرّاقان ۳۸۲
زربازی ۶۲۸
زر حل ۴۹۷
زرساری ۱۹۴
زرق ۵۵۵
زرکوب ، زرکوبان ۴۲۹ ۷۰۴
۷۰۹ ۷۱۰
زرکوبی ۷۰۵
زرگر ، زرگران ۴۵۹ ۱۰۲۷
زر ورق ۴۲۹ ۴۳۰ ۷۱۰
زره ۹۳۳ ۱۰۲۳
زره بافی ۱۴۲
زرّینه آلت ۷۲۸
زعفران حدید ۸۹۳
زکات ۱۵۷ ۲۴۵ ۴۶۹ ۵۲۴
۶۱۰ ۱۰۳۶
زکام ۴۰۷ ۴۵۸
زنّار ۱۳۹ ۱۵۲ ۱۷۳ ۴۰۶
۴۲۲ ۴۲۴ ۵۵۹ ۶۱۱ ۹۷۲
زنبورخانه ۷۷۲
زنبیل ۲۴۵ ۴۷۵ ۶۰۴ ۶۴۵
۷۲۷ ۷۸۱
زنبیل باف ۸۵
زنبیل بافی ۲۴۶
زندان ۵۵۷ ۵۷۹ ۵۸۹ ۷۵۵
زندیق ۱۰۴۶
زه ۵۱۶
زهّاد ۲۵۰ ۸۷۴ ، ر. ك به
زاهد

زه قبا ۹۵۰
زهد ۲۵٤ ۲۵۵ ۲۸۱ ۳۹۹
٤٤۰ ٦۵۸ ۷۵۲
زهر ۵۸۸ ۷۵۲
زیبق ۵۱۸
زیره ٦۵۸
زیّ مولویان ۲۱۰
زین ٦٤۸ ۹۵۰

ساباط ۵٤۰
سادات ۳٦۳ ۳٦۸ ۸۷۲ ۹۱۳
۹۱٤
ساربان ٤۲۸
ساز ۹۵۷
ساعت رصدی ۸۷ ٦۵۰ ۷۸۰
۸۷۰ ۸۸۷
ساغر ۸٤۸
ساقی ۷۲۰ ۸۸٦
سالار ۸۷
سالك ، سالکان ۵ ۹ ۷٦ ۲۲٤
۲۲٦ ۲۳۲ ٤۰۸ ٤٤۳ ۸۱۳
۸۸۲
سایس ، سایسان ۵۱٤ ۹۳۲
سبّاحان ۲۲۰ ٤۵٦
سبّاحی ۲۷۸

سبز پوشان ۷۷۲ ۸۰۳
سبز قبایان ۷٤
سبعه خوان ۱۳۵ ۱۳۹
سبق خواهی ۳٤
سبو ٦۲۱
سپذ ٤۸٤ ٤۸۵
سپر ۸۹۰ ۱۰۲۳
سپرگر ۱۰۲۳
سپند ۹۰۰
سپه ۵٦٤
سجّاده ۲۷۸ ۳۱۸ ۳۳٤ ۳۳٦
٤۱۰ ٦۵۱ ۷۵۵ ۹۱٤ ۹۵۲
سحره ٦۱۷ ۷۹۰
سحریات ۱٤۱
سخاوت ٦۵٦
سخاوت تن ٦۵٦
سخاوت جان ٦۵٦
سخاوت دل ٦۵٦
سخاوت مال ٦۵٦
سخته کمانی ۵۱٦
السخی ۳۰٤ ۱۰٦۳
سدنه ۷۹۱
سرّ ۱۰۲ ۱۱۳ ۱۱٤ ۱۳۸ ۱٤۳
۱۵٦ ۱۹۷ ۲۱۹ ۲۲۰ ۲۲۳
۲۲۸ ۲٤۹ ۲٦۷ ۲۷٦ ۲۸٦

٣٠٤ ٣٠٨ ٣١٧ ٣٢١ ٣٣٥
٣٥١ ٣٦٥ ٣٦٦ ٤٢٣ ٤٤٧
٤٦٩ ٤٧٠ ٤٨٢ ٥٠١ ٥٢٧
٥٤٠ ٥٤٦ ٥٥٦ ٥٦٢ ٥٨٣
٥٨٤ ٦١٠ ٦١١ ٦١٤ ٦٢٥
٦٣١ ٦٣٨ ٦٣٩ ٦٥٨ ٦٨٥
٦٩٧ ٧٠٧ ٧٠٩ ٧١٤ ٧١٥
٧٢٣ ٧٣٦ ٧٥٣ ٨٦٧ ٧٩٤
٧٩٥ ٨٠٧ ٨١٣ ٨١٦ ٨٦٢
٨٢٧ ٨٣١ ٨٣٢ ٨٥٠ ٨٥٤
٨٩٦ ٩٠٦ ٩٤٥ ٩٥٣ ٩٥٨
٩٧٦ ٩٨٦ ٩٨٧ ٩٩٠ ١٠٤٢
١٠٤٦ ١٠٦٢
سراج ٧٢٤
سرای ٢٣٦ ٧٧٠
سراير ٣٣٤ ٧٠٨ ٧١٥
سرای عقبی ١٥٤
سربازی ٦٢٧
سربند ٣٧٥
سرپز ٦٣٠
سرپوش ٣٢٣ ٨٣٠
سرخ پوش ٣٧٨
سرخر ٨١٠
سردابه ١٢٦ ٢٩٣
سِردان ١٨٩ ، ر. ك : به سيّد
سردان برهان‌الدين
سَردان ١٨٩ ٢١٦
سر دفتر ٧٥٥
سرسام ٤٠٧
سرّ سرّ ١٠٢ ٢٦٩
سرّ الطهارت ٥٣٣
سر كلاه ٨٤٤
سرلشكر ٣٢ ٢١٣ ٧٣٩
سركه ؛ سركا ٤٣٦ ٩١٣ ٩٨٧
١٠١٢
سرّ مكتوم ٧٠٨
سرمه ١٦٢ ٣٨٩ ٧٦٠
سرمه چوب ١٦٢
سرمه‌دان ١٦٢
سرنا ١٤٨ ١٤٩ ٤٣١ ٥٩٣
سَرْوَر ، سروران ٨٧ ٩١ ٩٥
٩٧
سروقت ٤٥٣ ٥٣٧ ٦٣٤ ٦٩١
٨٩٠
سرهنگ ٥٤٦ ٦٩٤
سرير ٥٩١ ٨٢٥
سريرت ٢٤٢ ٣٦٠
سرّ يقين ٢٨٦
سعی مروه ١٦٩
سغراق ٦٠٢ ٨٧٣

سفها ۱۱۹ ۵۸۴
سفیهان روم ۹۳۲ ۹۳۳
سفره ۷۷۷
سفرهٔ ملائکه ۷۳
سقایه ۴۶۸ ۴۷۵ ۶۷۵
سقرلاط ۴۰۴ ۴۸۹
سکبا ۷۴۷
سکر ۷۳ ۲۴۶ ۲۸۵ ۳۵۲ ۵۶۸ ۹۱۰
سکّر ۸۲۹ ، ر. ک به شکّر
سکرات ۵۲۹ ۱۰۵۱
سکرات موت ۱۹۸
سکران ۳۲۱ ۳۶۵
سکّه ۶۳۲
سکنجبین ۱۰۴۵
سلاحهای ثمین ۳۰۳
سلاخان ۱۷۵
سلاسل ۶۰۷
سلاطین ۱۸۱ ۲۳۶ ۲۴۷ ۵۹۵ ۶۳۴ ۱۰۱۱
سلس البول ۸۶۳
سلسلة الذکر ۹۹۷
سلطان الابدال ۷۸۷ ۹۰۱
سلطان الابرار ۲۳۰
سلطان الخلفاء ۴۳۸ ۴۷۱ ۴۹۶ ۵۵۶
سلطان العلماء ۱۰ ۷۰۵ ، ر. ک به سلطان العلماء بهاء ولد
سلطان الغزاة ۹۴۸
سلطان القضاة ۴۲۳
سلطان العارفین ۱۵۶ ۲۱۳ ۳۸۸ ۳۹۰ ۶۰۵ ۶۲۱ ۸۱۷ ۸۲۵ ۸۷۲ ۹۱۵
سلطان الفقرا ۱۰۱ ۱۲۶ ۲۸۳ ۶۱۴ ۶۴۲
سلطان الکتّاب ۷۲۶
سلطان کشف ۴۹۰
سلطان المشایخ ۷۳۴
سلطان معنی ۶۸۴
سلوک ۱۰ ۴۲ ۵۸ ۵۲۱ ۶۱۵ ۶۴۲ ۶۹۰ ۷۲۳ ۷۳۹ ۷۶۲ ۱۰۱۵
سلهٔ باف ۸۵ ۶۱۰ ۱۰۳۱
سلّه بافی ۳۰۹
سماع ۱۶ ۸۹ ۹۹ ۱۰۴ ۱۱۰ ۱۲۲ ۱۲۵ ۱۲۷ ۱۲۸ ۱۳۹ ۱۴۱ ۱۴۲ ۱۴۵ ۱۴۷ ۱۴۸ ۱۵۲ ۱۵۴ ۱۶۱ ۱۶۳ ۱۶۵

١٦٨ ١٨٠-١٨١ ١٨٣-١٨٤
١٩١ ٢٠٧-٢١٢ ٢١٦ ٢٢٢
-٢٢٤ ٢٢٧ ٢٣٠-٢٣٣ ٢٤٣
٢٥٣ ٢٥٧ ٢٦٧ ٢٧٤ ٢٧٦
-٢٧٨ ٢٨٢ ٢٩٠ ٢٩٢-٢٩٤
٣٠٥ ٣١٩ ٣٢٠ ٣٢٥-٣٢٧
٣٣٨ ٣٣٩ ٣٤٣-٣٤٥ ٣٥٣
٣٥٥ ٣٥٦ ٣٧٧ ٣٨٢ ٣٩١
٣٩٤ ٣٩٩ ٤٠٠ ٤٠٤ ٤٠٦
٤١٢ ٤٢٧ ٤٢٩ ٤٣٠ ٤٣٦
٤٤٣ ٤٦١ ٤٨٦-٤٩٠ ٤٩٧
٥٠٦ ٥٢٥ ٥٤٢ ٥٥١ ٥٥٣
٥٥٧-٥٦١ ٥٦٦ ٥٧٨ ٥٨٥
٥٩٥ ٦٠١ ٦٠٢ ٦١٣ ٦٢٤
٦٣١ ٦٤١ ٦٥٠ ٦٥٧ ٦٥٨
٦٧٨ ٦٨١ ٦٨٥ ٦٩٤ ٦٩٧
٧٠٣ ٧٠٨-٧١٠ ٧١٩ ٧٢٣
٧٣١ ٧٣٦ ٧٤٢ ٧٦٠ ٧٦١
٧٧٢ ٧٧٧ ٧٨٠ ٧٩٤ ٨٠٠
٨٠٥ ٨١٣ ٨٢٥ ٨٢٨ ٨٣٧
٨٣٨ ٨٤٠ ٨٤١ ٨٤٧ ٨٥١
٨٥٢ ٨٥٧ ٨٦١ ٨٦٣ ٨٦٦-
٨٦٨ ٨٧٧ ٨٧٩ ٨٩٣-٨٩٥
٩٠١ ٩٠٨ ٩١٤ ٩٢١ ٩٣٥
٩٤٢ ٩٥٢ ٩٥٤ ٩٦٤ ٩٦٨
١٠١٦ ١٠٢٩
١٠٣٤ ٧٠٣٥ ١٠٦٣

سماع اهل ریاضت و زهد ٦٥٨
سماع اهل حال ٦٥٨
سنان ٩٦٢
سنت (سنن) ٨ ٩٣ ١٢٠ ٢٩٦
٣٠٣ ٣١٧ ٣١٨ ٣٤٠ ٣٥٩
٣٦٦ ٤٠٦ ٥٧٨ ٧٣٧ ٨٢٤
٩٠٣
سندان ١٩٣ ٤١٧ ٤٣٠
سنقر ٨٤٤
سنگ مرمر ١٠١٢ ؛ ر. ك. به
رخام
سواد الأعظم ٦٦١
سواك ١٩٥
سو باشی ؛ سو باشیان ٢٥ ٢٦
٣٠ ٩٤٦ ٩٤٧ ٩٤٨
سؤال ٢٤٥
سور ١٨٠ ١٨٧
سوق الخیل ٩٢١
سؤ العین ٨١٠
سویر غامیشی ٢٠٤ ٨١٨ ٨٤٥
٨٤٦

سیّاحی ۲۷۸
سیادت ۳۰۲
سیاست ۱۸ ۲۷۳ ۳۶۲ ۳٦٤
۷۹۸ ۸۲۰ ۹۳۲
سیاستگاه ۵۱۱
سیاه پوشان ۱۳۹
سیّد ۲۱۵ ۲۱٦؛ ر.ک به سیّد
سردان برهان الدین
سید الاخوان ۹۳۰
سید الأدباء ۵٦۱
سید القوم ۲۲٤ ۱۰۵٦
سید المذکرین ۳۸٤
سبز (گیاه) ۲٤۰ ۲۷۲ ٤۰۵
٤۵۸ ٤۹۵
ستیز ۷۰ ۷٤ ۸۳ ۲٦۳ ۳۰٤
٤٤۳ ٦۱۵ ٦٤۵ ۷۳۹ ۷٦۸
۸۷۸
سیر الی الله ۷۰
سیران ۱۰۹ ۷۱۵
سیر سرّ ۳۰٤
سیر فی الله ۷۰ ۲۹۸
سیرکوب ۳۲٤
سیم ۱۵۹ ۲٤۲ ۲٦٦ ۳۲۰ ۳۹۰
٤٤۱ ٤۸۷ ۵۷۲ ٦۹۵ ۷٤۷
۷۸۹ ۸۰۲ ۸۹۰
سیم سلطانی ۳٤۱ ۳۸۹
سیم مضروب و مسکوک ۳۲۰
سیمیا ۱٤۱ ۸۹۳
سینور، سنور ۱۳۷ ۲۱۳ ۳۸۲
سبنی ۱٦۹ ۳۷٦ ۳۷۷ ۷۲۷
۷٤۸ ۱۰۱۷

شارع ۱۹
شاش پاره ۹۲۰
شاشی ۸۵۷ ۷۸۹
شاش هندی ۲۵۷
شاعر ۵٤۹ ۹۵۱
شافعیان ٤٤٤
شاگردان ٦۹۲ ۷۱۰
شانه ۵۲٦
شاهان صوری و معنوی ۷۵
شاه بیت ۷۳۷
شاهد، شاهدان ۹٦ ۵۵۰-۵٦۱
۵٦۷ ٦۲۱ ۹٦۵
شاهد باز ٤۳۹
شاهد بازی ۱۹۲ ٤٤۹ ٦۳۰
شاهد پسر ٦۲۱ ٦۹۵
شاهد غیبی ۷٦۸
شاهد مستور ۸۵
شاهد معنی ۸۷۳

شاه زاده ۲۳۱ ۶۷۲ ۷۳۲
شاهنشهی ۱۰۲
شبانی ۴۴۳
شبخیزی ۱۲۶ ۷۱۴
شبروی ۵۰
شب زفاف ۷۲۰
شب قدر ۷۲۰
شب گردک ۷۳۳
شجرهٔ خلافت ۳۹۲
شحنگی ۳۰۸
شحنه ۲۷۴ ۳۰۸ ۹۲۱ ۹۴۹
۱۰۱۸ ۱۰۱۹
شراب ۶۰۳ ۶۳۹ ۶۴۰ ۸۱۹
۸۷۴-۸۷۶ ۸۸۴ ۸۸۶ ۹۱۳
شرابات ۹۱۲
شراب حماض خاص ۸۸۵
شراب خانه ۴۸۹
شرابدار ۱۸۱
شرابسالار ۸۹۱
شراب صاف سلطانی ۸۷۷
شرع ۵۵۹ ۵۶۰ ۷۲۵
شریعت ، شرائع ۱۱ ۸۹ ۱۹۱
۲۳۳ ۳۵۱ ۵۵۹ ۵۶۱ ۷۳۹
۷۹۳ ۹۹۱
شریف ۷۵ ۸۹ ۴۸۱
شُتر ۵۸۱
شطرنج ۸۷۵
شعبدهای گول گیر ۷۱۶
شفاعتنامه ۲۱۷
شکر (قند) ۴۴۷ ۴۹۵ ۷۹۵
ر. ك. به سکّر
شُکر ۱۵۷ ۵۳۳ ۷۲۸ ۹۵۴
۹۸۶
شکر الاخص ۵۳۳
شکر بادام ۴۴۹
شکر الخاصّه ۵۳۳
شکر العامّه ۵۳۳
شکر آویز ۸۸
شکرآویزی مولوی ۳۶۳ ۳۶۵
۳۶۶
شکر رُیزان ۶۱۸ ۶۱۹
شکر فروشان ۸۶ ۹۵
شکستگان ۷۲۳
شلوار ۲۴۹
شلجم ۸۲۱
شمشیر ۴۷۴ ۵۱۸ ۵۹۲ ۶۷۶
۷۴۵ ۷۵۵ ۸۰۰ ۸۰۱ ۸۱۶
۸۲۴ ۸۵۵ ۹۷۰ ۱۰۲۳ ۱۰۴۵
شمشیرگر ۱۰۲۳
شمشیرهای مصری ۲۱۴

شمع ١٨٣ ٢٤٨ ٢٥٠ ٥٦٧ ٨٨٧
شمعدان ٧٢٧
شناخت ٤٥٦ ٤٧١ ٥٢٧ ٥٣٨ ٦٣٦
شور ، شورها ٨٥ ٩١ ٩٣ ٩٥ ٩٩ ١٤٦ ١٥١ ١٧٤ ١٨٧ ٢٢٢ ٢٢٣ ٢٣٢ ٢٦٦ ٢٨٨ ٢٩٤ ٣٦٠ ٣٨٢ ٣٨٣ ٤٨٩ ٥٥٨ ٦٠٠ ٦٠١ ٦٥١ ٦٩٨ ٧٠٩ ٨٠٥ ٨٤٧ ٨٥١ ٨٥٧ ٨٥٩ ٨٦٣ ٨٦٦ ٨٨٣ ٨٧٥ ٨٧٧ ٨٩٠ ٨٩٢ ٨٩٤ ٩١٤ ٩١٥ ٩٢٣ ٩٢٥
شوری ٩٥
شوق ١٨٤ ٢١٥ ٣٥٢ ٣٩١
شهادت ، شهادات ٦١١ ٦٥٤ ٧٠٠
شهد عسلی ١٨٠
شهرت ١٩٣ ٢٢٦ ١٠٥٦
شهرستان ١٩٥ ٢٦٠
شهنشاه ٧٦
شهسوار ٩٧
شهود ٧٦
شهید . شهدا ٦٦١ ٦٩٤ ٩٦١
شیاد ، شیادان ١٤٦ ٧٧٧ ٩٣٠ ٩٩٠
شیار ٦٥٠
شیخ ، شیوخ ٣٠ ٤٦ ٩٩ ١٠٧ ١١٨ ١٥١ ١٥٦ ١٧٣ ٢٠٧ ٢٦٩ ٢٩٧ ٣٣٩ ٣٥٩ ٤١٦ ٤٢١ ٤٦٣ ٤٦٩ ٤٩٩ ٥٤٢ ٥٤٨ ٥٨٦ ٦٤٧ ٦٩١ ٦٩٤ ٦٩٩ ٧٠٧ ٧١٦ ٧٢٣ ٧٤٦ ٧٤٨ ٧٥٧ ٧٩٥ ٨١٢-٨١٤ ٨٥٦ ٥٦٠ ٩٥٢
شیخ الارواح ٩٥٨
شیخ الاسلام ٧٢ ٩٦ ٥٩٤ ٦٠٩ ٧٢٤ ٨٤٧
شیخ خانقاه ٩١٤
شیخ خواتین ٤٩٠
شیخ زاده . شیخ زادگان ٦٢ ١٤٤
شیخ الشیوخ ٨٤٤
شیخ کامل محقّق ٦١٧
شیخ المشایخ ٢٥٥ ٢٧٨ ٤٩٩ ٧٣٧ ١٠١٢
شیخ واصل ٨٣٠
شید ١٨٣

شیوخ مترسّم ۳۸۵
شیخی ۵۱۸ ۶۴۷

صاحب ۶۳ ۶۸ ۷۱ ۷۲ ۸۱
۸۲ ۳۰۵ ۵۴۹ ۵۹۳ ۷۰۷
۷۰۸
صاحب اعظم ۹۸۰
صاحب حال ۸۴۹
صاحب حکمت ۱۳۲
صاحب خیرات ۴۳ ۲۴۸
صاحب دل و دلان ۱۳۶ ۲۳۲
۲۴۴ ۲۶۲ ۲۸۸ ۳۹۷ ۴۹۶
-۴۹۹ ۷۲۳ ۹۱۳
صاحب دلق ۲۸
صاحب سماع ۶۵۸
صاحب عیان ۲۹۱
صاحب علم ۱۱۷
صاحب قدم ۵۴۳ ۶۴۱ ۹۱۳
صاحب قران ۲۱۶ ۲۶۳ ۳۷۲
۴۱۶ ۵۵۳ ۹۷۷
صاحب کرسی ۳۱۹
صاحب کشف ۵۴۰ ۷۸۰
صاحب مکاشفه ۲۶۷
صاحب ملك ۸۵۶
صاحب نظر ۷۸۶
صاحب یسار ۳۴۱
صالحان ۱۲۶
صبّاغ ۹۱۳
صحابه ۱۱۷ ۲۹۷ ۳۰۴ ۵۷۰
۵۷۱ ۵۹۱ ۶۳۳
صحابی ۱۹۵ ۲۰۹ ۵۷۱ ۵۹۹
۸۵۸
صحف ۲۹۴ ۵۵۱
صحن ۱۳۴ ۱۶۳ ۲۲۸ ۲۵۴
۲۸۶ ۳۴۳ ۳۸۵ ۶۸۶
صحن سرای ۱۱۹ ۷۷۱
صحن خانه ۸۳۴
صحن مدرسه ۸۲۹ ۸۳۳
صحو ۲۴۶
صدارت ۸۸ ۷۷۵
صدر (مقدم) ۱۱۸-۱۲۱ ۱۴۷
۳۳۳ ۶۲۸ ۷۷۱ ۹۵۲
صدر ۱۷۶ ۲۰۹ ۲۴۱ ۳۳۹
۶۲۸ ۸۵۱ ر. ك به صدور
صدر خانقاه ۳۹۳
صدر صفّه ۳۹۳
صدر عرفا ۱۲۱
صدر علماء ۱۲۱
صدر نشینی ۶۰۷
صدقه (صدقات) ۲۰ ۲۴۵

٣٠٤ ٣٣٣ ٤٦٩ ٥٢٥ ٧٥٤
٨٧٧ ١٠٦٤
صدقه خواران ١٦١
صدقهٔ سرّ ٦٧٠
صدّيق ٢٨٧
صرّاف ، صرّافان ٨٢ ٨٧ ٦١٨
٨٢٧
صرف ١٠٦ ١٠٧
صفا ٤٥ ٤٤٨ ٤٦٥ ٧٧٩ ٩٣٦
صفائی ٢٩٦ ٢٩٧
صفت، صفات ٥٣٤ ٥٨٨ ٧١٢
صفت قهر ٦٥٩
صفت لطف ٦٥٩
صفت مهر ٦٥٩
صفّ نعال ١١٩ ١٢٠ ١٢١
١٦٣ ١٨١ ٢١٠
صفّه ١١٩-١٢١ ١٣٤ ٢٠١
٢٠٩ ٢٢٨ ٢٤٢ ٢٤٣ ٣٠٥
٣١٨ ٣٣٣-٣٣٥ ٣٩٣ ٤٥٧
٦٦٨ ٧٥٥ ٨٠٣ ٨٧٥ ٨٧٦
٩١٤
صلا ٦٧ ٦٨ ٢٠٨ ٥٥٨ ٥٦٥
٥٩٣
صلحاء ١٥٩ ٢١٥ ٢٤٢
صلوة ٣ ٦١٠ ١٠٣٦
صناديد ٨٩ ٥٤٨ ٨١٠
صندوق ٤٢٦ ٩٣٥
صنعت باغبانی ٧٧٣
صنعت سیمیا ٣٨٧
صو اسّی (خذاوند آب) ٦٠٨
صوامع ٢٥٠ ر . ك به صومعه
صورت ٥٨٨
صور روحانی ٧٣ ٢٢٣
صور غیبی ٥٥٠ ٧٢١
صور قیامت ٤٣٢
صوری ٧٥
صوف ٩٤٧
صوف مربّع ٨٥٢
صوفی ، صوفیان ١٢٠ ١٢٢
١٥٢ ٢٢٤ ٣٥٩ ٤١٢ ٤١٦
٤٤٤ ٤٥١ ٤٧٥ ٥١٢ ٥٨٦
٦٣٣ ٦٣٧ ٧٧٣ ٧٨٦ ٩٠٩
٩٢٢ ٩٤٠ ٩٤١ ٩٥٢ ٩٥٣
٩٧٧ ١٠٦٤
صوفیٔ مجرّد ١٠٢٨
صوم الدهر ٥٣٢
صومعه ٦٢ ٦٧ ٥٣٥ ٥٣٦ ٧٩٣
١٠٦٢
صوم وصال ٦٢٠

صهبا ۵۶۷ ۶۲۱ ۷۲۷ ۹۳۸
صیاد ۳۷۰ ۴۰۰

ضباغت ۱۴۲
ضرابان ، ضراب ۴۱۷ ۴۲۹
ضرب کوب ۵۹۲
ضفادع بری ۷۱۶
ضمیر ، ضمایر ۳۳ ۴۴ ۵۵ ۶۰
۸۰ ۱۰۹ ۱۴۲ ۲۶۳ ۳۳۴
۳۴۳ ۳۵۰ ۳۷۶ ۳۹۳ ۴۰۴
۴۲۷ ۴۳۱ ۴۵۴ ۴۹۳ ۵۴۹
۵۵۵ ۵۸۲ ۶۰۴ ۶۳۲ ۶۳۴
۷۰۷ ۷۱۵ ۷۱۸ ۷۲۱ ۷۴۱
۷۸۸ ۸۰۰ ۸۰۸ ۸۳۵ ۸۵۴
۸۶۴ ۸۸۵ ۸۸۶ ۸۹۶ ۹۰۴
۹۱۶ ۹۲۲ ۹۲۴ ۹۳۱ ۹۳۹
۱۰۸۰
ضمیر دانی ۸۳۵
ضیاع (ضیعه) ۲۷۷ ۸۳۹ ۹۱۹

طارقات روحانی ۷۷۸
طاس زرین ۳۳۷ ۳۴۷
طاعت ، طاعات ۶۶ ۱۲۱ ۳۵۹
۶۱۱
طاغیان ۵۲۰ ۷۰۵

طاق ۵۶۷
طالب‌علمان ، علم ۸۶ ۲۹۶ ۳۰۹
طالب علم مستدل ۵۱۴
طاوس شهپر ۳۶۵
طاوس ملائکه ۱۴۹
طایفهٔ عقلا ۵۴۵
طب ۹۰ ۱۶۶ ۳۳۰
طبال ۶۹۱
طبعیات ۱۶۶
طبق ۹۵۹
طبق‌گر ۹۵۹
طبل ۲۴۶ ۴۳۱ ۴۳۲
طبل غزا ۹۵۲
طبیب ، طبیبان ۱۳۲ ۲۰۸ ۲۴۸
۳۳۱ ۳۳۷ ۳۴۷ ۳۹۹ ۴۰۴
۴۷۲ ۵۰۰ ۵۶۳ ۶۱۶ ۹۶۳
طراری ۴۴۷
طرایف ۴
طریقت ۱۱ ۷۹ ۹۶ ۱۱۹ ۱۵۴
۱۸۸ ۱۹۱ ۱۹۶ ۲۷۶ ۳۵۱
۳۵۸ ۴۲۱ ۴۹۱ ۴۹۷ ۵۲۴
۵۵۹ ۵۹۶ ۶۱۵ ۶۳۲ ۷۳۹
۷۵۶ ۷۵۹ ۹۵۹ ۹۹۱
طشت ۲۳۷ ۵۱۸ ۵۸۸ ۶۱۶
۸۶۷

طشت‌خانه ۲۸ ۱۴۷
طغرا ۱۰۴ ۸۲۵
طلاق ۵۲۹ ۱۰۳۶
طلبه ۳۸
طابهٔ علم ۲۱ ۷۷ ۳۵۴
طلسم ، طلسمات ۲۷۰ ۷۰۳
طاق محاول ۷۱۶
طمع ۲۸۴ ۶۵۷
طنازی ۵۲۰
طواشی ۹۶
طوافان ۵۲۰
طویله ۷۲۷ ۹۴۶
طهارة السرّ ۵۳۳
طیّبات ۷۳۲
طیّ زمین ۲۶۳

ظاهر ۳۰ ۳۷ ۵۸ ۷۵ ۱۶۲ ۱۸۸ ۱۹۲ ۲۱۲ ۲۱۸ ۲۲۱ ۳۹۵ ۵۵۵ ۶۷۰ ۶۷۲ ۶۷۸ ۷۵۲ ۷۵۳
ظرافت ۶۷۳ ۷۱۶ ۸۸۸
ظرایف ۹۳ ۱۳۴ ۵۳۱ ۶۷۳ ۶۹۳ ۸۶۳ ۹۲۴ ۹۵۵
ظلمه ۵۹۵

عابدان ۲۴۶ ۶۵۵ ۶۵۶
عارف ، عارفان ۴ ۴۸ ۹۵ ۱۵۶ ۱۶۲ ۲۰۷ ۲۱۳ ۲۴۰ ۲۷۵ ۲۷۹ ۲۸۶ ۲۸۲ ۲۸۷ ۲۹۷ ۳۵۱ ۳۹۹ ۴۱۲ ۵۱۲ ۵۱۶ ۵۳۴ ۶۱۳ ۶۱۵ ۶۲۵ ۶۵۱ ۶۵۵-۶۵۷ ۷۰۴ ۷۰۸ ۷۱۴ ۷۴۴ ۷۵۷ ۷۷۷ ۷۹۷ ۸۰۴ ۸۲۴ ۸۸۰ ۸۵۴ ۸۹۸ ۹۱۵ ۹۱۶ ۹۱۸ ۹۳۰ ۹۳۸ ۹۵۸ ۹۸۳
عارف ربّانی ۴۸ ۱۷۶
عارف صمدانی ۲۸ ۱۶۲ ۴۱۴ ۵۹۶
عارفان واصل ۶۵۲
عارفه ۹۲۸
عارفیان ۹۹۰
عاشقان واصل ۱۲۸
عاشورا ۶۴۹
عالم ارواح ۸۱۶ ۸۵۴ ۸۹۲
عالم اسباب ۲۰۶ ۲۰۹
عالم استغراق ۱۵۱ ۶۱۸
عالم اشباح ۷۳۰
عالم اعلی ۱۴۶
عالم اولیاء ۴۵ ۶۰۷
عالم باطن ۸۳

عالم بسط ۸۳۲
عالم بی چون ۹۳ ۵۹۹
عالم بی سببی ۲۰۷
عالم پاک ۶۰۶
عالم تجرّد ۵۸۳
عالم تجرید ۶۲۶
عالم تفرید ۶۲۶
عالم تمثّل ۸۶۸
عالم توحید ۵۸۳ ۶۲۶
عالم جان ۸۶
عالم حق ۳۱۶
عالم حیات ۷۴۶
عالم خاک ۱۶۸ ۵۷۰ ۵۷۹
۷۲۱
عالم خشکی ۲۲۰
عالم دون ۴۰۲
عالم روح ۶۷۴ ۶۷۵
عالم روحانی ۷۴
عالم سرور ۷۶۱
عالم سکر ۲۴۰
عالم شهادت ۳۲
عالم صحو ۲۴۶
عالم صورت ۸۴ ۶۵۲ ۷۸۵
عالم عدم ۹۸۸
عالم عرفان ۲۷۰ ۸۳۹
عالم عشق ۲۷۸
عالم علوی و سفلی ۹۶۸
عالم غیب ۲۴ ۶۳ ۲۲۳ ۳۰۴
۴۱۹ ۴۲۰ ۴۸۸ ۵۲۳ ۵۶۲
۶۲۵ ۶۳۹ ۶۴۵ ۶۵۱ ۶۸۸
۶۹۱ ۷۰۹ ۷۱۵ ۷۳۹ ۷۴۱
۷۵۱ ۷۶۶ ۷۹۲ ۸۴۵ ۸۹۸
۹۳۱ ۹۴۶ ۹۷۰
عالم غیب الغیب ۷۱۵
عالم فانی ۷۷
عالم فتور ۸۵۶
عالم فراق ۵۹۴
عالم فقر ۱۰۹
عالم قبض ۸۳۲
عالم مطلق ۳۸۰
عالم لامکان ۸۲۲
عالم معنی ۸۲۵
عالم ملک ۸۰ ۴۵۷ ۶۹۱ ۷۰۸
۷۲۱ ۷۶۳
عالم نازکی ۲۲۲
عالم نور ۶۴۶
عالم وجود ۱۷۵
عالم وصال ۵۹۴
عالم نیستی ۲۳۹؟
عالم وله ۶۵۰

عالم هستی ٦٥٨
عالِم اسماء ۸۷
عالِم پرهیزگار ٦٥٥
عالِم ربّانی ۲۸ ٦۱۳ ٦۷٤ ٦۷٥ ۹٥۲
عالِه ۷۲۷ ۹۲۸ ۹٦۱ ۹۹۳
عامره ۲٤۲
عامل ۲۱۷ ۲۱۸
عامی ۸۹ ۱۳۲ ۱٥۱ ۷۰٥
عبا بافی ٤۹۳
عبّاد ٥۳۲ ٥۸۷ ٦۱۰
عبری ۲۹۱
عبیر ۷۰۰
عتّابی ٤۷٤ ۷۷٥
عتیق ، عتیقیان ٤٥ ٦۱۸ ٦۸۳
عجب البحر ۳٦۹
عدد ۳۰۹ ٦۰٥ ۸٤٦
عدد سلطانی ۳٤۷ ٤۹۰
عدد نقد ٤٥۹
عدس ۳۰۳
عدم ٥۸۹
عدول ٤ ۲٥۰
عدیل ٤
عربیت ۱٦٦ ۲۲۹
عرس ٥۷ ٦۷ ٥۹٥ ٥۹٦ ۷۳۱ ۸۹۱
عرش ٤۱۷ ٦۱۹ ٦۷۳ ٦۸۲
عرض ٥۸٥
عرفاء ۳۰ ۸۲ ۱۲۱ ۱٥۹ ۲۲٦ ۳٤۸ ۳٥۱ ۳۷۰ ٤۰۳ ٤۷۰ ٦٤۷ ٦۸۲ ٦۸۸ ۷٥۷ ۸۳۰، ر. ک. به عارف
عرفان ۲۷٥ ۳۳۰ ٤٥٦ ٥۱٦ ٦۰۹ ٦۱۳ ۸۳۹ ۹۱٥ ۹٦۷ ۹۷٥ ۹۹۲
عروج ٤۱۷ ٦٤۱
عروس ، عروسان ٥٤۹ ۷٦۸
عروسی ۳۰۳ ۳۱۹ ۳٤۰ ۷۰۹ ۷۲۷
عزا ۳۲ ٥٦
عزّ اولیا ٦٥٦
عزّ پیغامبران ٦٥٦
عزّ توانگران ٦٥٦
عزّ درویشان ٦٥٦
عزّ عابدان ٦٥٦
عزّ علماء ٦٥٦
عسل ۲٤۹ ٤٤۹ ۷۲۰ ۷٤۸
عسس ۹٤۹

عشّاق ۵۳۲ ۵۴۵
عشق بازی ۶۹۲ ۶۹۹ ۷۱۱
۷۳۷
عشر ۴۹۴ ۵۲۰
عصا ۶۴۸ ۱۰۱۲
عصای موسی ۳۱۹ ۷۶۲ ۷۹۰
عطاء ، عطایاء ۱۴۳ ۸۴۸ ۸۹۹
عطّار ، عطّاران ۹۱ ۱۵۶ ۵۶۷
۱۰۷۹
عقار ۳۴۳ ۶۲۷ ۷۵۱ ۹۱۹
عقل ، عقول ۱۴۳ ۵۳۴ ۵۳۷
عقلا ۴۲۴
عقل ربّانی ۶۶۷
عقل معاد ۶۶۷
عقوبة الانبیاء ۳۵۹
عقوبة الاولیاء ۳۵۹
عقود ۱۶۷
عقیق یمنی ۸۱۴
علت شاهدی بازی ۶۳۰
علّت مشایخ ۱۸۸ ۱۸۹
عَلَم ۲۴۹ ۷۹۲ ۱۰۴۰
علماء ۱۷ ۳۰ ۴۴ ۴۶ ۵۳ ۶۸
۸۱ ۸۲ ۹۵ ۹۶ ۱۰۷ ۱۰۸
۱۱۸ ۱۱۹ ۱۲۱ ۱۲۴ ۱۲۸
۱۴۷ ۱۵۹ ۱۶۵ ۱۶۸ ۱۷۱
۱۷۳ ۱۸۳ ۲۱۰ ۲۱۵ ۲۲۶
۲۲۹ ۲۳۳ ۲۴۷ ۲۵۲ ۲۶۹
۲۷۴ ۲۹۵ ۳۰۰ ۳۰۵ ۳۱۸
۳۲۱ ۳۲۵ ۳۶۶ ۳۶۷ ۳۷۰
۳۸۱ ۳۸۴ ۳۹۹ ۴۲۱ ۴۲۴
۴۵۵ ۴۷۰ ۴۹۹ ۵۰۱ ۵۱۰
۵۱۴ ۵۳۲ ۵۴۲ ۵۴۶ ۵۶۱
۵۹۳ ۵۹۷ ۶۱۸ ۶۲۰ ۶۴۷
۶۵۰ ۶۵۶ ۶۹۴ ۶۹۷ ۶۹۹
۷۰۷ ۷۴۸ ۷۵۷ ۷۶۲ ۷۹۵
۷۹۸ ۸۱۲ ۸۱۴ ۸۴۹ ۸۵۱
۸۵۶ ۸۶۰ ۸۹۳ ۹۱۳ ۹۷۷
۱۰۱۳ ۱۰۳۵ ۱۰۳۶ ۱۰۵۷
۱۰۶۵
علم اسماء ۴۹۳
علمای ظاهر ۴۱۴ ۶۱۴ ۸۱۲
علامت عارف ۶۵۴
علاّمه ۷۴۲
علم الله ۵۰ ۱۰۳
علم انبیاء ۵۸
علم اولیاء ۵۸ ۳۸۴
علم باطن ۱۲
علم حال ۵۸
علم حروف ۴۲۰
علم عشق ۳۴

علم ظنون ۲۱۵
علم حقیقت ۹۰۱
علم قال ۵۸
علم کیمیا ۱۴۳ ۲۷۵ ۶۲۵ ۸۹۳
علم لدنّی ۵۸ ۱۸۰ ۶۲۳ ۹۵۳
علم مشایخ ۹۵۲
علم معانی و بیان ۱۶۶ ۲۲۰
علم موسیقی ۹۵۶
علم نظر ۱۶۶
علم الیقین ۲۹۲
علوفه ۵۰
علوم ۱۸۸ ۱۹۲ ۳۴۸ ۳۸۰ ۳۸۴ ۴۲۳ ۵۹۹ ۶۴۸
علوم اسرار ۳۵۴
علوم دینی ۱۰ ۸۱ ۹۶ ۲۰۹ ۶۱۸ ۷۰۵ ۸۵۶ ۹۵۲
علوم طبّی ۶۳
علوم ظاهر ۱۲ ۷۷ ۸۲ ۸۴ ۱۶۶ ۸۱۶ ۱۰۱۶
علوم عقلی ۸۳ ۴۱۰
علوم کسبی ۸۳
علوم کشفی ۸۳
علوم لدنّی ۸۲
علوم نقلی ۸۳ ۴۱۰
علوی ۱۸۹ ۳۰۶
عمارت ۶۹۰
عمّال ۱۳۷
عمامه ، عمائم ۳۶۶ ۱۰۵۵
عمان معانی ۵۵۹
عمل مخفی ۶۷۸
عنان ۶۱۹
عنایتنامه ۲۱۷
عنقای مغرب ۷۸۷
عنقود ۱۶۷
عنّین ۳۰۱
عوارف ۷۸۷
عوالم غیب ۹۷۵
عوالم ملکوت ۸۴ ۶۴۲
عوام ۱۸۰ ۱۸۴ ۴۰۹ ۴۱۷ ۴۲۰ ۵۴۴ ۵۸۵ ۶۱۰ ۶۶۵ ۷۱۶ ۸۱۲ ۸۲۳ ۸۵۳ ۸۵۵ ۸۸۵ ۹۸۷
عوانان ۳۲۴
عوانی ۳۵ ۳۶ ۴۶۴
عیادت ۵۸۱ ۵۸۶ ۵۹۳ ۸۰۷ ۸۲۸ ۹۱۷ ۹۱۸ ۹۲۸ ۹۵۴ ۹۸۸
عیّار ۱۲۷ ۴۴۷ ۸۴۰
عیّاری ۵۰ ۴۴۷
عیدگاه ۶۵

عید قربان ۱۶۹
عینی ۷۳ ۷۰۸
عین الیقین ۱۶۲ ۳۸۶ ۳۹۲ ۴۷۴ ۴۸۷ ۸۱۸

غارت ۱۰۱۰
غاشیه ۸۸ ۳۶۰ ۷۸۵
غازی ، غازیان ، غزات ۱۵۸ ۴۸۵ ۶۵۶ ۶۶۲ ۹۴۸ ۹۴۹
غرامت ۲۸۵ ۵۳۹ ۹۷۰ ۱۰۷۸
غربا ، غریب ۱۲ ۶۷ ۳۰۹ ۶۳۴ ۱۰۵۱
غرخوادر ۱۵۱ ۱۵۲ ۲۱۵ ۲۹۱ ۳۸۳ ۴۵۱ ۴۷۵ ۵۱۱ ۶۴۰
غزل ، غزلیات ۱۶۷ ۱۸۲ ۱۹۱ ۲۱۸ ۲۳۷ ۲۶۶ ۲۶۷ ۲۶۹ ۲۸۰ ۲۸۸ ۲۹۰ ۳۷۱ ۳۸۲ ۳۸۳ ۴۱۷ ۴۲۶ ۴۲۹ ۴۵۳ ۴۵۴ ۴۸۸ ۵۴۳ ۵۵۴ ۵۵۷ ۵۶۹ ۵۸۲ ۵۹۰ ۶۰۲ ۶۰۹ ۶۴۶ ۶۹۷ ۶۹۸ ۷۰۰ ۷۱۹ ۷۳۱ ۷۳۶ ۷۴۰ ۷۶۰ ۸۲۳ ۸۲۸ ۸۴۶ ۸۴۷ ۸۴۹ ۸۷۷ ۸۷۸ ۹۳۰
غزلیات مرثیه ۶۸۵
غلاف ۴۷۴ ۹۷۰
غلام ، غلامان ۲۹۶ ۳۲۳ ۳۷۷ ۴۰۶ ۵۴۲ ۶۳۱ ۶۴۵ ۸۵۲ ۹۴۵
غلملیج ۵۴۲
غواص ۳۱۴
غیب ، غیوب ۳۳ ۱۵۰ ۵۴۱ ۵۵۷ ۷۶۷ ۵۱۵
غیب شناسی ۸۹۸
غیب الغیب ۱۶۲ ۵۵۷ ۵۹۹
غیب القلوب ۵۴۱
غیبی ۷۳ ۷۰۸ ۷۱۵
غیبیان ۷۳ ۷۸ ۱۸۹ ۵۴۴ ۷۴۵ ۹۲۳
غیبیان سبزپوش ۷۸

فاتحة الکتاب ۲۰۱
فاحشه ۵۵۵
فاسق ، فاسقان ۵۲۸ ۵۳۵ ۷۵۲ ۷۵۳
فتات فقرا ۷۱۶
فتراکیان ۶۷۷
فترت ، فترات ۸۸ ۱۴۹ ۲۵۷ ۴۵۰ ۸۰۱ ۹۰۶

فتوّت ٣٠ ١١٢ ١١٨ ٤٨٩
٥٤٣ ٦٩٧ ٧١٦ ٧٣٨
فتوّتداران ٥٤٣ ٦١١ ٨١٤
فتوح ١٥٩ ٢٠٣ ٣٤١ ٣٦٩
٧٥١ ٩٤٨ ٩٨٠
فتوح سمائی ٥٠٨
فتور ٤١٩ ٥٩٤ ٥٩٦ ٧٤٤
فتوی ، فتاوی ١٥٤ ٣٣٥ ٣٧٤
٤٢٢ ٤٢٤ ٥٥٩ ٩٥١ ٩٩١
٩٩٤ ١٠٠٩ ١٠١٨
فتی ٣٤٩
فتیان ٦١١ ٦١٤ ٩٥٥
فراخ گامی ٦٧٨
فرّاش ٤٧٥ ٥٢٩
فراق ٢٢٠
فرامین ١٧٩ ، ر. ک به فرمان
فرائض ١٩٤ ١٩٥ ٦٧٨
فرجی ٦٣ ٨٨ ١٢٦ ١٤٨ ١٤٩
١٥٢ ٢٢٤ ٢٢٩ ٢٥٨ ٢٧٤
٢٩٣ ٣٢٨ ٣٦١ ٣٩١ ٣٩٨
٣٥٣ ٤٦٤ ٥٢٥ ٥٤٤ ٥٥٢
٥٥٧ ٦٠٢ ٦٠٣ ٦٠٥ ٦٠٨
٦٤٧ ٦٨٧ ٦٩٧ ٧٢٥ ٧٣١
٧٧٤ ٧٧٧ ٧٨٢ ٧٩٤ ٨٣٥
٨٤٢ ٨٥٧ ٨٨٠ ٩٠٦ ٩٤١
٩٦٢ ١٠٤٧
فرجی‌پوش ٧٧٧
فرجیٔ کبود ١٨٨
فرجیٔ هندباری ٢٥٧ ٦٢٤
فرزند حال ٩٠١
فرس تازی ٩٥٢
فرسنگ ٨٨٤
فرشته ، فرشته‌گان ٥٠٦ ٥٥٧
فرشتگان عذاب ٧٦٦
فرشتگان مقرب ٧٣ ٧١٩
فرض ٢٨٧ ٣٤٠ ٧٣٧
فرمان ٦٧٨ ٧٩٨ ٨٠٩ ٨٩١
١٠٢١
فرمان برداری ٦٥٣
فرن ٥٥٢
فروع ٥٥٩
فریضه ٦٥٨
فسّاق ٧٥٣ ، ر. ك. به فاسق
فسق ٥٢٧ ٦٧٠
فصاحت قال ٧٠٥
فصّاد ١٢٥ ٣٧٣ ٣٧٤ ٤٠٧
٨٦٧
فصّال ٣٠
فصد ٤٠٧

فصل ۱۴۷
فضلاء ۱۷ ۲۲۹ ۲۹۵ ۶۳۶ ۸۱۷ ۹۲۸ ۹۳۲
فقاع ۲۰۷ ۴۰۶ ۷۳۷ ۹۱۰
فقر ۱۳ ۱۰۹ ۲۷۸ ۲۷۹ ۲۸۴ ۳۷۰ ۳۷۸ ۴۱۴ ۴۲۲ ۵۳۷ ۵۴۰ ۵۸۵ ۵۸۶ ۶۰۴ ۶۹۰ ۷۷۵ ۸۹۷ ۱۰۲۵ ۱۰۲۶ ۱۰۳۷ ۱۰۴۰ ۱۰۴۴ ۱۰۵۰ ۱۰۵۸
فقر محمّدی ۱۰۹ ۳۶۰ ۴۷۸
فقیر، فقرا ۴۴ ۴۶ ۵۳ ۶۲ ۶۴ ۸۴ ۸۹ ۹۶ ۱۰۱ ۱۰۸ ۱۳۴ ۱۵۹ ۱۶۹ ۱۹۳ ۱۹۸ ۲۱۰ ۲۱۵ ۲۲۶ ۲۴۹ ۲۷۹ ۲۸۹ ۲۹۰ ۳۰۴ ۳۰۹ ۳۱۰ ۳۱۸ ۳۲۸ ۳۷۴ ۳۷۵ ۳۷۸ ۳۹۸ ۴۱۸ ۴۵۵ ۴۷۵ ۴۸۹ ۴۹۹ ۵۷۰ ۵۸۵ ۵۸۷ ۵۹۵ ۶۴۲ ۶۵۱ ۶۷۲ ۶۹۰ ۶۹۳ ۶۹۷ ۷۰۷ ۷۱۶ ۷۴۶ ۷۷۰ ۷۷۵ ۷۹۶ ۸۱۳ ۸۳۷ ۸۴۴ ۸۵۷ ۸۷۴ ۸۹۴ ۱۰۵۶ ۱۰۵۸
فقیر معنی ۶۹۳
فقه ۱۰۷ ۱۵۰ ۱۶۶ ۲۹۵ ۳۸۰ ۴۱۴ ۵۱۰ ۵۳۷ ۷۴۶ ۱۰۷۶
فقهیات ۴۴۴
فقیره ۸۷۳
فقیه، فقهاء ۸۹ ۱۰۶ ۱۲۴ ۱۳۵ ۱۳۶ ۱۴۰ ۱۶۶ ۱۷۱ ۱۷۲ ۲۰۸ ۲۳۳ ۲۷۴ ۲۷۵ ۲۸۶ ۲۸۹ ۲۹۱ ۳۰۳ ۳۰۴ ۳۰۹ ۳۷۳ ۳۸۵ ۳۹۸ ۴۱۳ ۴۱۹ ۴۲۰ ۴۳۸ ۴۸۲ ۵۰۱ ۵۰۲ ۵۱۱ ۵۷۸ ۵۸۵ ۶۳۲ ۶۳۹ ۷۵۶ ۷۵۷ ۱۰۱۹ ۱۰۴۱ ۱۰۶۹
فلاسفه ۱۲
فلسفی ۱۲۴ ۲۴۳
فلوری ۸۵۲
فن، فنون ۱۸۸ ۲۳۷ ۳۸۷ ۴۱۰ ۴۸۷ ۵۴۷ ۶۴۸ ۶۶۳ ۷۵۹ ۹۵۶
فنا ۱۴۶ ۱۴۸ ۲۴۱ ۲۸۱ ۵۳۱ ۹۴۰
فندق ۲۶۴
فنّ عربیت ۲۲۹

فن کیمیا ۳۸۷
فنون حکم ۸۳۷
فنون الفضائل ۸۷٤
فنون علم ، علوم ٤۲۳ ۷٦۸
فنون علم ظنون ۲۱٥
فیض ۲۲۸
فیضان ۳۱٥
فیلسوف ٦٦۷

قازغان ۲۲۹ ۷۲۷
قاصد ، قاصدان ۲٤٦ ٤۰۳
۲۸٦ ٥٦۲ ۷٥٤ ۸۱۸ ۸۸۹
۹۱۸ ۹٤۲
قاضی ٤۲ ٤۳ ۱۰٤ ۱٦٥ ۱٦٦
۱٦۸ ۱۷۷ ۱۷۹ ۱۸۰ ۱۸۲
۲۷٦ ۳۰۱ ۳۰٥ ۳۲٥ ۳۳۹
۳٥٤ ۳۷۰ ۳۷۱ ٤۱۱ ٤۱٥
٤۷۳ ٤۷٤ ٤۹۹ ٥۹۳ ٥۹۷
٦٦۳ ۷٦۱ ۷٦۳ ۷٦٥ ۷٦۷
۸٦۰ ۹٥۱ ۹۳۲ ۹۳٤ ۹۳٥
۹۸۸ ۱۰۳۸ ، ر. ك به قضاة
قاضی القضاة ۷٦۲
قافله سالار ۸۷
قال ٦۷ ۲۷۸ ۳۸۱ ٤۱۹ ٤٤۰
٤٤۳ ٦۱٤ ۷۲۷

قالی ۳۷٥ ۷۰۳ ۷۲۷
قالیچهٔ ۱۲٦ ۳۷٦ ۸٤۱
قالیچهٔ اقسرائی ۷۲۷
قالیچهٔ شیرازی ۷۲۷
قالیچهٔ گرجی ۷۲۷
قان ۲٦۲ ۸٤٦
قانع ۳۲۲
قانون حکمت ۳۳۰
قانون سماع ۷۷۷
قانون شریعت ، شرع ۲۷٤ ٤۲۱
قایم اللیل ٥٥۳ ۷۲۰
قایم مقام ۷۸٦
قبا ٦٦٤ ۸۱۸ ۹۳۳ ۹٥۰ ۹٦۲
قباب اخلاق بد ٥٤٤
قباب عیوب ٥٤٤
قباب غیرت ۳۸٤
قبض ۲۰۰ ۲۳٥ ۲۳٦ ٤٤۸
٤٤۹ ٦۳۲ ۸۳۲ ۹۸۷ ٥۲۰
قلندر ٦۳۱
قبهٔ احضر ۷۷۹
قحّاب خرابات ٥٥٥
قحط ۷٤۸ ٦۰٤ ۷۹٥
قدر ۲۸۷
قدسیان ٦٤۲

قدمگاه ۲۹۲ ۳۳۸ ۳۴۶
قدیم ۶۴۶ ۶۵۷ ۶۶۳
قدّوسیان ۴۷۰
قراضه ۵۸۱ ۶۲۸
قرب ، قربت ۱۵۸ ۲۰۰ ۲۱۹
۲۲۵ ۴۳۸ ۴۵۲ ۶۰۰ ۶۱۰
۶۴۴ ۶۴۵ ۶۵۴ ۶۶۵ ۷۷۱
۸۴۸ ۹۵۹ ۹۶۰
قربان ۵۳۹ ۵۴۰ ۵۹۶ ۷۴۸
۷۵۴ ۸۲۷ ۸۳۷
قربانات ۷۹۵
قرب خاص ۳۵۰
قرناقان ۵۴۲
قزّاز ۸۹۴
قسیسان ۵۹۲
قصّاب ، قصّابان ۱۵۳ ۱۷۴
۳۷۲ ۳۷۳ ۵۰۴
قصّاد ۳۷۳ ۶۹۹ ۸۱۱ ۸۶۷
قصاص ۲۷۳ ۶۱۰
قصر ، قصور ۱۸۸ ۲۳۶ ۲۳۸
۲۴۱ ۹۶۱
قصعة ۶۹۳
قصّه ۹۰۶
قصیده ۲۶۲

قضاء ۱۳۱ ۱۵۵ ۲۸۳ ۲۸۷
۳۰۱ ۴۱۵ ۶۹۰ ۸۴۲
قضاة ۱۷۹ ۲۷۴ ۲۹۸ ۴۶۴
۵۹۳ ۶۹۹ ۷۰۷ ۹۷۷ ۹۸۸
قطاریق ۴۵۹
قطّاعان طریق ۲۲۰
قطب ۲۴ ۵۲ ۲۴۵ ۲۴۶ ۴۳۷
۶۲۱ ۶۸۸ ۷۲۹ ۸۵۳ ۸۵۴
۸۵۵ ۹۰۸ ۱۰۶۹
قطب الابدال ۸۲۵
قطب اوتاد ۷۰۴
قطع ۶۵۷
قفص ۵۷ ۶۲۶ ۷۶۰
قفل ۳۴۷ ۵۵۷ ۷۱۷ ۷۴۷
قلاده ۵۹۴
قلان ۴۵۵
قلاوز ۷۴۴ ۸۴۵ ۸۴۶
قلاوزی ۱۰۱۶
قلب ۵۰۳ ۵۳۴
قلب مجروح ۵۳۴
قلب مشروح ۵۳۴
قلب مطروح ۵۳۴
قلعه ، قلاع ۳۰۳ ۴۹۹ ۷۲۱
قلم ۱۶۶ ۳۲۵ ۴۵۱ ۵۲۳ ۶۴۷

قلندر ، قلندران ۲٤۱ ٤۱۲ ٥۹٦
٦۳۱ ۹۷٦
قلة الطعام ٥۸٤
قلة الكلام ٥۸٤
قليه برنجی ۳٤۳
قماش ۳۸۹ ٤۸٥
قمر مفلوج ۷۱٦
قناعت ۱۳۳ ۲۸٤ ٤٦٤ ٥٤۹
قند ٤٤۷ ۷۹٥ ۹۸٦
قنديل ، قناديل ۲٤٥ ۲٤۸ ۲٤۹
قنطار ٤٤۷ ۷۹٥
قوارع ۳٦ ۸۱۲
قوّال ، قوّالان ۹۹ ۱۷٥ ۱۸۲
۲۲۲ ۲۳۰ ۲۹۳ ۳۲۰ ٤۰٤
٤۰٥ ٤۱۲ ٤٥٤ ٤۷۰ ٤۸۹
۷۹٤ ۸۲۳
قوّال انداز ٥٦٥
قوّال اندازی ٤٥٤
قوانين ۳٥۱ ٤۱٤
قوانين ۳٥۱ ٤۱٤
قوّت جاذبه ٥۰۱
قوّت دافعه ٥۰۱
قوّت ماسکه ٥۰۱
قوّت هاضمه ٥۰۱
قوشجيان ۸٤٤

قوصره ٦۰٥ ۹۳٤ ۹۳٥
قيسی ٥٤۰ ۹۳٦
قيامت کبری ٤٦ ٥۹۱
قيوم ۷۰۳

کاتب ، کاتبان ، کتبه ۳۰۲ ٤٥۷
۷۰۱
کاتب اسرار ۱۸۸ ۲۱۲ ۲٤٤
٤٥٦
کاتب وحی ٦٤۸
کارد ٦۸٤ ۷٥٥ ۸٥٥
کاروان ۲۱۳ ۲٦٥ ۸٥۳ ۹۳۳
کاروانسرای ٦۹۲
کاسه ۳۱۹ ۳٤۳ ٤٤۳ ٥۹۳
٥۹٤ ٦٦۲ ٦۸۹ ٦۹۳ ۸۳٦
۹۳٦ ۹۳۷ ۱۰٤٦
کاسهٔ چينی ۲۹۲
کاسهٔ چوبين ٥۲۹
کاسهٔ دوستانی ۸۸٥
کاسهٔ دوغ ٤٤٥
کاسهٔ زرّين ۱۹۲
کاسهٔ مسين ۷۲۷
کاشف ٥٤۰
کاشف اسرار ٦۰۱
کاغذ ٥٥۷

کاغذ بغدادی ۵۵٦
کاغذ مخزنی ٤۲۵
کافر ، کافران ۸۹ ۱۳۱ ۳۱۲
۵٤۱ ۵٤۲
کامل مکمّل ٦۵۲
کامله ۲۸۷
کان ٦۰۳ ٦۲۵ ۷۲۳
کباب ٦۰۳
کبایر ۸ ۵۱۰
کبر ٦۵۷
کبر کبریائی ۳۵۷
کبر ریائی ۳۵۷
کتابت ۲٤۵ ٦۹۳
کتابت اسرار ۲۳۷
کتابخانه ، کتبخانه ۱۱۹ ۳۰٦
۳۲۵
کتب اسرار ۳۱۰
کتخذا ۳۵۲ ۸۳۹
کرامت ، کرامات ۱۰ ۵۳ ۹۵
۱۱۳ ۱۲۵ ۱٤۲ ۱٤٦ ۱۷٤
۱۸۱ ۱۹۳ ۲۰۸ ۲۳۵ ۲٤۳
۲۵۹ ۳۱۵ ۳۲۵ ۳۲٦ ۳۲۷
۳۵۸ ۳۷۰ ۳۷۵ ۵۳٦ ۵۳۹
۵۵۰ ۵۵۱ ۵۵۹ ۵٦۷ ٦٤٤
٦۵٤ ٦۸۸ ٦۷۳ ٦۹۲ ٦۹٤
۷۰۷ ۷۱٦ ۷۱۸ ۷۲۳ ۷۹۸
۸۰۹ ۸۱٤ ۸۲۱ ۸۳٤ ۸۳۵
۸٤٦ ۸۵٤-۸۹٦ ۸۷۲ ۸٦۵
۸٦۸ ۸۷۲ ۸۸۳ ۸۸٤ ۸۸٦
۸۹٦ ۸۹۸ ۸۹۹ ۹۲٤ ۹۳۹
۹٤۱ ۹۵٤ ۹۸۳ ۹۹۲ ۹۹۵
کرامات ظاهره ۲۸۸ ۷۲۰
کرامات باطن ۷۲۰
کرم بریشم ۵۲٦
کرسی ۳۰۷ ۳۷۳
کرّوبیان ۷٤۷ ۹۵٦
کشتی ۵۷۲
کشف ، کشوف ٦۹ ۷۱ ۸۰
۸۵ ٤٦۳ ۵٤۰ ٦٤۳
کشف اسرار ٦۹
کشف تمثّل ۸۹۸
کشف القلب ۸۵
کشوفه ۱۲
کشیش ، کشیشان ۲۷٤ ۵۹۳
۹۰٤ ۱۰۱٦ ۱۰٤۷
کمّدارات ۵۳۹
کفچه ۵۹۲
کفر ۵۳۸ ۵٤۱ ٦۵۷

کفش ۶۴۷ ۶۹۵
کفش نارنجی ۷۷۵
کفش مولوی ۸۸
کلاه ۸۲ ۸۸ ۲۲۱ ۶۹۱ ۸۴۴
۸۴۵ ۸۶۵ ۸۹۴ ۸۹۵ ۹۴۶
۹۴۷ ۱۰۷۵
کلاه بند ۳۷۵ ۷۲۷
کلاه دوز ۶۰۵
کلاه زرّین ۷۲۷
کلاه سپید ۴۸۵ ۸۶۲
کلاه سپید مولوی ۶۱۳ ۸۶۴
کلاه نمدین ۷۷۵
کلخن ۲۶۶ ۸۵۵
کلخن تاب ۲۶۵ ۸۵۶
کلّیات مرکّبات و مجرّدات
و مفردات ۶۲۶
کلیچه ۴۴۷
کلید ۹۳۷
کمان ۵۲۰ ۶۲۰
کمان خوارزمی ۵۱۶ ۱۰۳۰
کمخا ۹۴۷
کمر ۴۷۸ ۶۱۲ ۷۷۷ ۷۸۳ ۷۹۶
۸۵۷ ۹۲۵ ۹۶۲
کم زنی ۳۶۱
کمّل ۴۳ ۲۲۶ ۳۳۳ ۳۴۷ ۳۵۲
۳۸۶ ۴۱۰ ۴۳۹ ۴۹۰ ۵۴۵
۵۷۸ ۵۹۲ ۶۱۰ ۷۱۶ ۷۷۱
کمّل الاحرار ۳۹۹
کمّل اولیاء ۲۴۷ ۷۸۵
کمّل رجال ۴ ۲۴۶ ۸۷۲
کمّل المحققین ۸۱۲
کنایس ۲۵۰
کندکاری ۱۰۱۲
کندو ۷۴۸
کنز ، کنوز ۲۰۵ ۵۸۶ ۶۲۸
۷۳۷ ۷۶۸
کنگره ۲۶۰
کنیزك ، کنیزکان ۳۲۳ ۳۷۵
۳۷۶ ۴۰۶ ۵۴۲ ۵۵۰ ۵۵۵
۸۵۲
کنیزکان گونیده ۴۹۰
کنیسه : ر. کث . به کنائس
کوزه ۶۱۸ ۸۳۱
کوزبان خزینه ۲۲۹
کوره ۳۸۶ ۴۴۰ ۶۱۹ ۹۳۸
۱۰۴۶
کوزه فروش ۳۷۲
کوشك ۲۳۶ ۷۰۷ ۷۷۰ ۸۸۷
۹۵۷

کوفته ۵٦۵
کهربائی ۷۱۲
کیسه ٤۰۲ ٤٤۵ ۷۰۷ ۷۸۹ ۹۳۷
کیمیا ۱۰۱ ۱۲۹ ۱٤۱ ۱٤۲ ۱۹۳ ۲۰۷ ۲۷۵ ۳۸۹ ٤۲٤ ٤۷٦ ٤۸۰ ٦۹۲ ۸۹۳ ۹۸٤
کیمیاکاری ۱٤۳
کیله ۹۸۷

گاز ۸۵۳
گبر ۲۷۵
گبر رومی ۲۹٦
گربز ، گربزان ۵٤۵ ۸٤۱ ۹۸۱
گردک ٤٤۸ ۷۳۳
گردون (عرّابه) ۱۷۳ ۱۷٦ ۸۳۲ ۸۳۳ ۹۲۷
گز ۲٤۲ ۲٤۳ ۳۷۵ ۵۷۰ ٦٦۸
گشاذ ۵۲٦
گلاب ٤۹۰ ۷۰۰
گلبانگ ۵۹٦
گلستان ۸٦۵
گلّه ۵۰۱
گلیم ۸٦۷ ۹۱۷ ۹۹۰
گناه‌گار ترسگار ٦۵۵
گنج ۵۲۹ ۵۵۸ ٦٤۸ ۷۰۳ ۹٦٤ ۱۰٦۸
گنج نامه ۱۰٤۱
گنج یقین ۸۰٦
گندم ۵٤٤
گوج ۷۷۸ ۸۵۱
گورخانه (تربه) ۵٦۲ ۵۹۷
گوشواره ٤۱۷ ۸۱٦ ۸۲۵ ۱۰۲۷
گوشوارهٔ مصنّع ۷۲۷
گوشه نشینان ۳۰ ۱۱۸ ۱۵٦ ۱٦۸
گول ۱۷٤
گوماج ۷٤۸
گوهر ایمان ۲۳۰
گوهر حیا ۲۳۰
گوهرعشق ۲۸۹
گوهر عقل ۲۳۰
گوی ۳۱۳
گوی زرّین ۹٦۵
گوی کرههای زرّین ٤۸۹
گوینده ، گویندگان ۱۷۳ ۲۲۲ ۲۳۲ ۲۳۳ ۲۵۷ ۳۲۰ ۳۹۳ ٤۲۹ ٤۸۷ ٤۸۸ ٤۸۹ ٤۹۰

٥٨٨ ٥٩٣ ٦٠٢ ٧٣١ ٦٩٧
٧٥٢ ٧٧٧ ٧٩٣ ٨٢٣ ٨٤٠
٨٥٧ ٨٦١ ٨٩٥ ٩٠٦ ٩٥٢
٩٦٢
گهواره ٨٢٩ ٨٣٠ ٨٣٢
گهواره‌گر ١٩

لادن ٧١٦
لآل ٣٦٨ ٦٠٤
لالا ، لالایان ٢٦ ٤٣ ٥٨ ٨٠
٣٢١ ٣٧٧ ٧٣٨ ٧٥٨ ٨٣٢
٩١٢ ٩٩٥ ١٠١١
لالائی ٧١ ٧٢ ٧٨٥ ٩١٢
لالیشی ٦٢٤
لامکان ١٧ ٨٣ ٤٥٠ ٥٠٩ ٧٣٠
٨٢٦ ١٠١٠
لپاچه ٨٤٨
لدن . لدنی ١٨٩ ٢١٢ ٥٥٦
لشکر ٦١١
لشکرکشان ٩٧٧
لشکریان ٩٤٦
لطیفه . لطایف ٤ ٣٤ ٩٣ ١٠٦
١٣٤ ١٦٢ ١٧١ ٢٧٤ ٢٨٥
٣٥١ ٤٠٩ ٤١١ ٤٢٤ ٤٤٨
٤٥٤ ٥٣١ ٥٤٧ ٥٥٦ ٥٩٧

٦١٣ ٦٥٣ ٦٧٥ ٦٩٣ ٧١٩
٨٦٢ ٨٦٣ ٩٠٧ ٩١٥ ٩٢٤
لعل ٦٠٣ ٧٥٥ ١٠٤٤
لقاء ١١٠ ١٧٤
لنگر ٥٩٦
لوا ١٣
لواطه ٦١١ ٦٣٣ ١٠١١
لوح حافظ ٧٠٥
لوح روح ٢٩٦
لوح محفوظ ٣٢٧ ٤١٣ ٧٠٥
لوزینه ١٩٨
لیمون (بندر) ٩٨١
ماء العنب ٧١٦
ماست ٢٢٢ ٤٠٥ ٤٤٣
ماضیٔ قرآن ٧٤
ماعون البیت ٦٢٧
مال ، مالها ٦٨ ١١٧ ١٥٨ ٢١٧
٢٥٩ ٣٠٣ ٣٠٤ ٣١٤ ٣٤٣
٤٨٦ ٤٩٤ ٥١٦ ٥٢٩ ٥٤٥
٥٧٢ ٥٧٩ ٦٢٦ ٦٤٣ ٦٨١
٧٩٢ ٩٣١
مال جزیه ٢٤٢ ٧٥١
مال زَکوة ٢٤٥
ماهچهٔ قبّه ٧٧٨

ماهی گیران ۳۶۸
مایدهٔ عیسی ۴۳۱
مؤمن ، مؤمنون ۲۳۰ ۲۴۰ ۵۱۳
۵۳۴ ۵۹۱ ۱۰۶۱
مبتدعان ۱۱ ۸۹ ۹۸۱
مبتدیان راه ۵
مبتدیٔ نو آموز ۵۱۴
مبرز ۳۴۶
مبرّات ۴۵۵
مبشّران ۷۶۰
متابعت محمد ۶۶۶
متأخرّین ۶۳۶
متألّه ، متألّهین ۳۹ ۲۴۵
متاع ۴۴۱
متجبّر ۸۹
متجسّد ۲۸۵
مترسّم ، مترسّمان ۱۴۶ ۳۸۱
۵۷۸ ۸۷۲ ۹۵۸
متصدّر ۶۰۷
متعلّم ۲۱۰
متّقی ، متّقین ۱۰ ۴۳۶ ۶۰۷
۷۱۳ ۷۲۵
متکلّم ۱۱۹ ۱۵۹ ۶۷۳ ۶۷۴
متمثّل ۷۳ ۲۲۳ ۲۸۵ ۷۸۰
متوسّمان ۸۷۲
متوضّا ۷۱۳
مثال ۲۷ ۸۳۱
مثقال ۸۲۷
مثنوی‌خوان ۲۷۲ ۷۳۸ ۷۳۹ ۷۴۵
۷۶۱ ۷۷۳ ۷۷۷ ۷۹۰ ۷۹۷
۸۲۹ ۸۳۲ ۸۷۸ ۸۸۰ ۹۳۵
مثنویات ۷۴۲
مجاهده ، مجاهدات ۸ ۶۱ ۶۵
۲۹۳ ۳۹۸ ۴۱۳ ۵۱۸ ۷۹۳
۱۰۱۵ ۱۰۳۸
مجتهدان ۶۵۶
مجذوب ۸۹۰
مجذومان ۳۳۷
مجرّد ۵۸۳
مجرای سخن ۵۳۴
مجرّبان ۵۸۲
مجمع ارواح ۹۰۱
محبّ ، محبّان ۱۳ ۱۴ ۵۲ ۱۱۷
۱۲۷ ۱۲۹ ۱۳۱ ۱۳۲ ۱۳۶
۱۴۴ ۱۷۱ ۲۰۳ ۲۲۷ ۲۴۸
۲۷۲ ۲۸۸ ۳۰۷ ۳۲۴ ۳۵۰
۳۷۴ ۳۸۳ ۳۷۸ ۴۱۱ ۴۱۵
۴۲۵ ۴۴۱ ۴۶۰ ۴۶۲ ۴۹۴

٥٣٠ ٥٤٤ ٥٦١ ٥٥٤ ٥٩٢
٦٠٩ ٦٩٢ ٧٠٩ ٧١٣ ٧٢٠
٧٣٨ ٧٥٦ ٧٥٨ ٧٩٣ ٨٠٨
٨٦٣ ٨٨٨ ٩٠٧ ٩١٤ ٩٢٥
٩٤٣ ٩٤٨ ٩٥٥ ٩٦٨ ٩٨٨
محبّ مال بخش ٤٤٣
محبوبان مستور ٨٥
محترفه ١٥١ ٢٣٦ ٥٠٤
محتسب ٦٠٣ ٨٥٦
محجوب ، محجوبان ٨٩ ١٣٣
٦٢٨ ٦٣٠ ٦٥٩ ٦١٦ ٩٩١
محدّث ٢٧٨ ٤٧١
مُحْدَث ٩٦ ٦٤٦
محراب مسجد ٤٧٧ ٥٣٦ ٨٣٥
٨٣٧
مُحْسِن ٥٢٣ ٥٢٧
محصولات اوقاف ٧٣٩ ٧٧٧
مُحضِر ، محضران ٢٧٥ ٤١٥
٦٩٩
محفل ، محافل ١٠٥ ١٥١ ١٥٦
٢٨٠ ٣١٥ ٧٠٨ ٨٥٨ ٧٨٥
مُحِقّان ٢٢٨
محقّق ، محققان ، ٢٢٨ ٤١٧
٤٢٢ ٤٥١ ٧٨٤ ١٠٢٧
محقّقان طريقت ٢٢٨
محكّ ٨٥٣
محمّدى ٦٦٦
محمديان ٢٥١ ٣٦٩ ٤٧٦ ٦٦٠
٧٩٣
محكمه ٤١١ ٤٣٢ ٧٦١
محلّهٔ جهودان ٦٢١
محلّ وحى ٦٤٨
محموده ١٣٢ ٤٤٨
مخزن ٨٠٥
مخفيات ١٦٢
مخنّث ٩٧٧
مخيّله ٦٦٥
مُدّ ٥٧٠
مدّاح ، مدّاحان ١٧١ ٢٣٦
مدام ٩٣٨
مدرسه ، مدارس ١٠٧ ١١٩
١٦٧ ٢٣٩ ٢٥٧ ٣٢٥ ٥٤٧
٥٦١ ٥٩٥ ١٠١١ ١٠٢٠
مدرسهٔ عامره ٢٤٢
مدرّس ، مدرّسان ١١٩ ١٦٨
١٨٤ ١٩٠ ٢١١ ٢٧٢ ٣٠٥
٣٩٨ ٤٢١ ٤٤٤ ٤٦٤ ٥١٠
٥١٤ ٥٢٥ ٥٢٦ ٥٤٨ ٥٦٠
٨٦٧

مدقّقان ٤٥١
مُذکِّر ، مُذکِّران ٤٤ ٣٨٤
٨١٦ ٩٣١
مذهب تناسخ ٨٣٤
مذهب حکما ١٢
مذهب شیعه ٨٥٨
مذهب صوفیان ١٢٠
مذهب عاشقان ١٢٢
مذهب فلاسفه ١٢
مراحل ٦٥
مراقب ٨٠ ٨١ ١٣١ ١٣٧ ١٣٨
٣٢٤ ٦٤٨ ٧٠٨ ٨١٧ ٩٢١
٩٥٣
مرایاء ٢٣٦
مرتاض ٨٠ ١٤٦
مرتدان ٨٩
مرثیه ٥٩٣ ٧٣١
مرحومان ٤٠٨ ٥٢٣ ٥٢٤ ٧١٧
٧٦٤ ٨١٣ ١٠٢٧
مردان پاکباز ٨٨٨
مردان خدا ٣٨٦ ٣٩٠ ٤٠٢
٤٠٤ ٤٣١ ٤٤٦ ٤٥٠ ٤٦٠
٦٢٦ ٦٢٧ ٦٥٨ ٦٦٦ ٧٠٨
٨٢٠ ٨٦٤ ١٠٤٧
مردان میدان ٦١٧
مردم ربّانی ٦٠٩
مردم معنوی ٢٦١
مرد مردانه ٢٠٠
مرده خاوند ٢٢٥
مرسومات ٦٢
مرسوم مدارس ٣٢٥
مرشد ١٢٨ ٥٨٢ ٩٤١
مرغان شکاری ٨٤٤
مرکّب سرخ ٧٠٠
مرکب الصالحین ١١٦
مرکز اشباح ٨١٦
مرکز صورت معنوی ٢٨٥
مرگ مفاجا ٨٢٠
مروارید ٧٣٠ ٦٠٩
مرمر ١٠١٢
مرمر سپید ٩٠٦
مری ١٧٢
مرید ، مریدان ١٠ ١٢ ١٤ ٣٠
٣٧ ٤٣ ٤٤ ٤٧ ٥٢ ٥٣ ٥٨
٦٠ ٦١ ٧٢ ٧٧ ٧٩ ٩٣
١٠١ ١٠٥ ١١١ ١٢٣ ١٢٨-
١٣١ ١٤٤ ١٤٦ ١٥١ ١٦٨
١٨٨ ١٩٠ ٢٠٢ ٢٣٩ ٢٣٩
٢٤٤ ٢٤٥ ٢٥٣ ٢٦٣ ٢٥٩
٢٩٦ ٢٩٨ ٣٠٤ ٣٠٧ ٣٠٩

٣١١ ٣١٨ ٣٢٤ ٣٢٨ ٣٣٢
٣٣٣ ٣٤١ ٣٤٣ ٣٤٦ ٣٤٨
٣٥٥ ٣٦٠ ٣٦٣ ٣٦٩ ٣٧٥
٣٨٠ ٣٨٢ ٣٨٤ ٣٨٩ ٣٩٩
٤٢٦ ٤٦٧ ٤٦٨ ٤٧٦ ٤٨٠
٤٨٦ ٤٩٢ ٤٩٧ ٥١٠ ٥٢٥
٥٣١ ٥٥٢ ٥٥٤ ٥٦٤ ٥٦٥
٥٦٦ ٥٨٦ ٥٩٢ ٦٠٨ ٦١١
٦١٣ ٦١٥ ٦١٧ ٦١٨ ٦٢٢
٦٢٤ ٦٢٥ ٦٣٢ ٦٤١ ٦٤٣
٦٧٨ ٦٩٢ ٦٩٤ ٦٩٥ ٧٠٤
٧٠٥ ٧٠٨ ٧٠٩ ٧١٨ ٧٤٩
٧٥١ ٧٥٨ ٧٦٥ ٧٧٠ ٧٧٤
٧٨٥ ٨٠٩ ٨١٩ ٨٢١ ٨٣٢
٨٣٦ ٨٤٥ ٨٤٨ ٨٤٩ ٨٥١
٨٥٢ ٨٥٥ ٨٥٦ ٨٦٤ ٨٦٦
٨٧١ ٨٧٤ ٨٨٦ ٨٨٨ ٩٠٩
٩١١- ٩١٤ ٩١٩ ٩٢٤ ٩٢٨
٩٢٩ ٩٣٢-٩٣٥ ٩٣٩-٩٤١
٩٤٤ ٩٤٧ ٩٥٠ ٩٥٣ ٩٦٠
٩٧٥ ٩٩٩ ١٠١٢ ١٠١٤
١٠١٧ ١٠٤٧ ١٠٧٧
مرید پروری ١٠١
مرید زنده دل ٥٣٥
مرید قبول یافته ٢٨٣

مرید مزید طلب ٦٢٧
مرید واصل ١٤٠ ٦٨٨
مریده ٢٦٣ ٣٣٥ ٣٧٦ ٤٢٥
٦٠١ ٩٩٥
مرهم ٢٤٧ ٧٠٠ ٨٠٢
مزابل ٨٥٥
مزدور، مزدوران ٦٩٢ ٧٢١
٤٠٢ ١٠٦٩
مزمار ٥٠٦ ١٠٦٠
مزوّره ١٠٣٤
مس ٤٧٦ ٤٩٧
مسجد آذینه ٣٢ ١٠٥ ١٤٠
مسجد جامع ١٠٣ ٣٧٠ ٤٦٠
مسجد جماعت ٣٢٣
مسافران ١١٨ ٤٢٩ ٤٤٠
مساکین ٦٢ ١٥٩ ١٦٩ ٢٤٩
٣٠٤ ٣٠٧ ٣٥٥ ٥٩٦ ٨٣٧،
ر. ك به مسکین
مسالك روی ٢٨٥
مسالك علوی ٢٢٦
مست، مستان ١١٠
مستعربان ٢٧٠
مستدل ١٠٦
مستغلات ٥٤٤
مستنظر ٩٥٦

مستوران ۷۳ ۹۲ ۱۹۶ ۶۸۳
مستوران حق ۳۴۸ ۳۴۹
مستوران قباب ۷۳ ۳۰۶
مستوفی ۱۳۳ ۵۶۵ ۸۹۱
مست هشیار ۱۱۰
مستی ۲۳۳ ۲۴۶ ۳۳۶ ۶۰۲
۶۳۰ ۸۴۶ ۸۴۷ ۸۸۳ ۸۸۶
۱۰۲۱ ۱۰۳۲ ۵۶۳ ۶۰۳
۱۰۷۴ ۱۰۷۶
مسخ ۱۱۲ ۵۴۵
مسخ معنی ۶۸۶
مسطر ۸۷۵
مسکنت ۳۶۱ ۴۴۰ ۶۵۰ ۹۴۳
مسکین ، مسکینان ۲۰۱ ۲۰۵
۳۶۱ ۶۲۹ ۶۶۸
مسلخ حمّام ۴۸۰
مسمار ۸۶۴
مسندگاه مدرّس ۱۱۹
مسند اسناد ۳۵۴
مسند تدریس ۳۰۵
مسند صدر ۳۳۹
مسهل ۱۲۲
مشاعر حج ۱۶۹
مشاق ، مشاقان ۶۹۰ ۷۲۱ ۸۰۱
۸۰۲ ۱۰۳۹
مشاهده ۷۶ ۸۳ ۹۹ ۱۰۸ ۲۱۰
۳۹۸
مشایخ ۶۲ ۸۴ ۹۵ ۹۶ ۱۴۷
۱۵۹ ۱۶۸ ۱۸۸ ۲۰۸ ۲۵۰
۲۶۸ ۲۷۴ ۲۷۸ ۳۰۵ ۳۶۳
۳۶۶ ۳۸۱ ۴۶۶ ۴۷۳ ۵۹۴
۶۱۵ ۶۳۳ ۸۱۳ ۸۴۸ ۸۵۱
۸۶۳ ۸۸۲ ۸۹۹ ۹۵۲
مشایخ ابرار ۹۵
مشایخ کامل ۶۵۲ ۶۵۹ ۶۷۵
۷۰۷ ۷۱۱ ۷۳۸
مشایخ یقینی ۹۶ ۲۵۲
مشربه ۴۹۸
مشرك ، مشرکان ۴۲۲ ۷۵۳
مشقهای کوذکان ۲۹۶
مُشک ۲۴۰ ۳۹۹ ۴۵۸ ۶۹۴
۷۰۰
مَشک ۹۳۷
مشکات ۶۲۹
مصالح ۲۰۶ ۲۴۴ ۹۶۹
مصباح ۴۵۶ ۴۵۷ ۶۲۹
مصطبه ۲۹ ۴۳۵
مصنّف ۴۵۴
مصوّره ۶۶۵
مضروب معدنی ۴۸۷

مضغه ٨٢٦
مطبخ ٤٣٧ ٥٠٥
مطعون ٥٥٨
مظلومان ٤٤٦
معارج القدس ٤
معاجین ٣٤٧
معارف ٣٣ ٦٣ ٦٩ ٩٧ ١٠١
١٠٦ ١١١ ١٢٣ ١٥٧ ١٦٢
١٧٦ ١٨٤ ٢١٩ ٢٣٩ ٢٥٢
٢٨٤ ٢٨٥ ٤٤٣ ٤٤٩ ٦٥٣
٧٢١ ٨٠٢-٨٠٥ ٨٥٧ ٨٨٧
٨٩٩ ٩١٥ ٩٤٥ ٩٥٢، ر.ک.
به معرفت
معارف لدّنی ٢١٢
معاصی ٥٨٤
معالجه ٥٦٣
معانی ٤٤ ٩٧ ١١٤ ١٣٤ ١٣٦
١٥٢ ١٥٥ ١٥٧ ١٦٠ ١٧١
١٧٤ ١٩٧ ٢٠٨ ٢١٩ ٢٢٠
٢٢٢ ٢٢٣ ٢٢٩ ٢٣٧ ٢٣٩
٢٤٥ ٢٦١ ٢٦٦ ٢٦٩ ٢٧٠
٢٩٢ ٢٩٧ ٣٠٠ ٣١١ ٣٢٧
٣٣٤ ٣٦٢ ٣٦٣ ٣٦٩ ٣٧٩
٣٩٣ ٣٩٨ ٤٠٠ ٤٠٣ ٤٠٤
٤٠٩ ٤١٩ ٤٢٤ ٤٤٧ ٤٥٣
٤٥٦ ٤٦٤ ٤٧٢ ٤٧٦ ٤٨٢
٤٩٠ ٤٩٧ ٥٠٣ ٥٠٨ ٥٢٧
٥٣١ ٥٤٤ ٥٤٧ ٥٤٨-٥٤٩
٥٥٩ ٥٦٣ ٥٧٩ ٥٨٢ ٦٠٠
٦١١ ٦١٣ ٦٤٦ ٦٤٨ ٦٥٣
٦٧٩ ٦٩١ ٧٠٦ ٧١٥ ٧٢١
٧٤٠ ٧٤١ ٧٤٣ ٧٤٤ ٧٤٦
٧٥٤ ٧٦٩ ٧٨٩ ٨٠٢ ٨١٢
٨١٨ ٨٢٩ ٨٣٢ ٨٤٤ ٨٥٧
٨٧٨ ٨٩٩ ٩٦٠ ١٠٢٣، ر.
ک به معنی
معانی لدّنی ٥٥٦
معبّر ٤٥
معجزه، معجزات ١٢ ٤٨ ٥٣
١٤٢ ٢٤٣ ٢٨٠ ٣١٣ ٣١٥
٣٥٨ ٣٧٠ ٥٥١ ٦٧٣ ٦٨٠
٧١٢ ٧٩٨ ٨١٠ ٨٦٥ ٨٦٨
٨٨٣ ٩٢٦ ٩٨٣ ١٠١٨
معجون ٣٤٧ ٩٢٦
معدن الاسرار ٦٠٥
معدن العلوم ٤٨٩
معراج ٤٩٦ ٥٠٥ ٥٩٩ ٦٦٦
٧٤١ ٧٤٤
معرّف، معرّفان ١٠٥ ١٤٧

۱۵۲ ۱۷۲ ۱۷۳ ۲۲۳ ۲۴۰
۴۰۵ ۴۵۷
معرفت ۲ ۶۳ ۷۰ ۱۵۰ ۱۵۱
۱۵۵ ۱۵۶ ۱۶۰ ۱۶۱ ۱۶۲
۱۶۴ ۱۷۴ ۱۷۷ ۱۹۴ ۲۲۴
۲۵۵ ۲۷۰ ۲۷۱ ۲۷۴ ۲۸۱
۳۰۵ ۳۲۲ ۳۹۵ ۴۰۳ ۴۰۴
۴۲۱ ۴۴۳ ۴۵۶ ۴۶۴ ۴۶۵
۴۹۳ ۴۹۴ ۵۰۴ ۵۰۶ ۵۶۸
۶۵۳ ۶۵۴ ۶۶۰ ۶۷۶ ۶۷۹
۶۹۱ ۷۱۱ ۷۹۰ ۸۰۲ ۸۱۶
۸۷۸ ۹۱۳ ۱۰۴۱ ، ر. ک. به
معارف
معشوق ۱۰۱۶
معصوم ۲۸۵
معقول ۱۵۲ ۵۵۹ ۶۶۷
معقولات ۷۶۲
معقول ومنقول ۵۵۹
معلّم ۱۵۹ ۱۸۷ ۵۲۳ ۹۴۳
۱۰۵۴
معلّم دختران سلاطین ۷۲۷
معمار ، معماران ۱۴۱ ۱۹۳ ۲۲۰
۴۷۶ ۴۷۷
معنی ۸۴ ۱۶۴ ۱۷۷ ۱۸۴
۱۸۵ ۱۹۷ ۲۱۱ ۲۱۳ ۲۱۷
۲۳۱ ۲۳۷ ۲۴۲ ۲۹۵ ۲۹۸
۳۰۷ ۳۱۴ ۳۸۳ ۳۹۸ ۴۱۳
۴۲۹ ۴۳۲ ۴۳۵ ۵۹۴ ۶۵۲
۶۶۳ ۶۷۴ ۶۷۶ ۷۴۹ ۷۵۲
۷۵۹ ۷۶۳ ۷۶۹ ۷۷۷ ۷۸۸
۸۰۲ ۸۰۴ ۸۱۶ ۸۲۵ ۸۳۳
۸۴۱ ۸۷۲ ۸۷۳ ۸۸۱ ۹۱۰
۹۳۷ ۹۳۸ ۹۴۰ ۹۴۴ ۹۵۰
۱۰۲۲ ۱۰۴۳ ، ر.ک. به معانی
معنی بین ۳۹۸ ۳۹۹
معنی‌دار ۴۵۷
معنی‌دان ۳۹۸ ۵۰۴ ۷۶۱
معنی کش ۳۹۹
معیّت ۵۱۴ ۹۵۹ ۹۶۰
معید ۲۱۰ ۵۵۹ ۸۴۴ ۹۳۲
مغمّز ۶۴ ۳۰۵ ۳۰۶ ۴۶۳
۴۷۱
مغیّبات ۱۶۲ ۴۱۹ ۵۶۷ ۸۳۴
مغیبات سفلی ۵۶ ۸۰ ۸۱
۶۸۰ ۸۵۳ ۹۶۹
مغیّباب علوی ۵۶ ۸۱ ۶۸۰
مفتاح ، مفاتیح ۵۴۱ ۷۳۷
مفتّح الابواب ۲۰۳
مفترضات ۱۴۴
مفتی ، مفتیان ۱۰ ۱۵۰ ۱۶۸

۳۷٤ ۹۵۱
مفسّر ٤٤ ۹۲۸
مفعول ما لا يراد ۱۸۹
مفکّره ٦٦٥
مفلس ۳٤۰ ٤۷٦
مقابله ۹۳۰
مقالات رسمی ۸۹٦
مقام ، مقامات ۱۵۹ ۱۷۸ ۲۱۹
۲۳۵-۲۳۷ ۳٤۹ ۳۵۳ ۳۵۹
٤٦۷ ۵۰٦ ٦۳۵ ٦۷۸ ٦۸۱
٦۸۸ ٦۹۱ ۸۸٤ ۹۰۰ ۱۰۳۲
۱۰٤۰
مقامع ۲۳۸
مقام ملکیت ۹۰۹
مقانع ۷۲۷
مقبوض ۲۳۵
مقتدی ٤۱۹
مقدّم ، مقدّمان ٦٤۷ ۷۳۹
مقراض ۲۱۰ ۳۹۱ ٤۳٦
مقراض راندن ۲۱۰ ۱۰۲۲
مقرّب ، مقربان ۲٤۹ ۲۵٦
۳۱۷ ۳۳۲ ۳۳۵ ۳۷۹ ۳۸۹
٤۲۵ ٤٤۱ ۵۱٤ ۵۵۱ ۵٦۹
۵۸۲ ۵۹۸ ٦۱۰ ٦۹۵ ۷۱۳

۷۱۹ ۷۹۸ ۸٤٦ ۸٤۹ ۸۸۵
۹۰۲ ۹۸۵
مقرمهٔ ابریشمین ۷۱۸
مقلّد ، مقلّدان ٤۷۱ ۷۹۸ ۸۵٤
مقلدان شریعت ٤۳٦
مقری ، مقریان ٦۸ ۱۳۵ ۱۳٦
۱۷۱ ۲۳۲ ٤۰۹ ۵۹۳ ۷٦٤
۸۱۲
مقصّر ٦۷۹
مقصوره ۹۲۳
مقنعه بوری ٦۰٦
مکاشفه ، مکاشفات ٦۱ ۲٦۷
۳۲٦ ٦٤۵ ۷۹٤ ۸٤۸ ۹۸۵
مکاشف ، مکاشفون ٤ ۷۰٤
۸۲۵
مکتب ادیب ۹٤۳
مکتب التعلیم ۱۹۹ ۱۰۵٤
مکتب دار ٦۹۳ ۷۷۷
مکتبداریْ ٦۹۳
مکتب شاهزادگان ۹۳۸
مکتب کوذکان ٦۱٤
مکمّلان ٦۱۵
ملاحده ۵۹ ر. ك به ملحد
ملاطفه ۳۲٦
ملأ اعلی ۷ ۳۵۳ ۵٦۲ ۸۱۳

۸۳۱ ۹۵٦
ملّت ۱۱۳ ۲۳۳
ملحد ، ملحدان ۵۹ ٦۸٤
ملك ، ملوك ۷۷ـ۷۹ ۱۸٤
۱۹۰ ۲۳٦ ۲۵۲ ۲۵۳ ۲٦٦
۲٦۷ ۲۸۹ ۳۰۲ ۷۵۱ ۸۹۰
۹۵۵
ملك الابدال ٦۰۵
ملك الادبا ۷۹ ۱٤۱ ۳۳۸ ۳۵۵
٤۷۰ ٤۸۹ ۵۲۳ ۵۹۵ ٦۰۳
۸۱۱ ۸۳۷
ملك ارباب الفتوة ۵٤۳
ملك الامراء ۷۷ ۸٦٤ ۹۲٤ ۹٤۹
۹۷۸
ملك الحفّاظ ۳۰۷
ملك الخلفاء ۲۸٦ ٦۰۵ ۸۷۳
۸۹۲ ۹۰۸ ۹۳٤ ۹۳۵ ۹۵۸
ملك السواحل ۱۳٤
ملك الشعراء ۲۲۱ ۳۲۲
ملك العزم والجزم ۵۸۷
ملك الفتیان ٦۱۱
ملك القضاة ۲۷٤ ۹۸۸
ملك الکلام ۷۳۸
ملك المحدّثین ۲۷۸
ملك المحقّقین ۵۹٤
ملك المدرّسین ۱۸٤ ۱۹۰ ۲۰۸
۲۷۲ ٤۲۳ ٤۵۸ ٤۸۷ ۵۵۹
۸۳۱
ملك المذکّرین ۹۳۲
ملك المشایخ
ملك مقرّب ۲۹۳ ۳٦۵ ۵۹۹
٦۱۰ ٦٤۹ ٦۷۵ ۱۰۲۹
۱۰۳۹ ۱۰٤۰ ۱۰٦۰
ملك ملوك الحال ۸۲۵
ملك الموت ۹۵٤
ملکوت ۲۳٦ ۳۰۵ ٤۱۷ ٤۵۷
٦۹۱
ملکه ۷ ۹ ۲٦۳ ۳۲۳ ۳۳٤
٤۲٤ ٤۳۱ ۵۸۰ ٦۳۵ ۷۲۷
ملکة الملکات ۲٦۳ ۹۱۱
ملك یمین ۳۳۰
ملل ۸۹ ۵۹۲
ممالك عشق ٤٤۳
ممسّکان ۳۲۳
من ۱۸۳
مناجات ٦۰ ۸۵ ۲٤۷ ٦۹۰
۷۱٤ ۷۸۳ ۷۹۲ ۸۷۰ ۱۰۰۹
مناره ۵۵۸

منزل ، منازل ٦٥ ۷۰ ۷٤ ۷۸
٥٦٨ ٥۸۸ ٦۱٦ ۷۸۹
۸٦٤
مناسك ۱٦۹
مناسك حج ۱٦۹ ۱۰۱۰
مناظره ۷٥ ۹۱۲ ۹۱٤ ۹٤۰
مناظره کنندگان ۷٥
مناقب ۷۳ ۹۰ ۱۲٥ ۲۰۸ ۲۸٥
۷۰٤ ۷۷۷ ۷۸٤ ۸۰۹ ۸۲٤
۸٥۸
منافق ۲۸۳ ٤۰٦ ٦٦۲ ۷٥۳
۸۷۱ ۸۹٤
منال ٥۱٥ ۷۲۸
منبر ٦۲٤ ۷۰٦ ۷۸۹ ۹۲۳ ۹۲۷
منجّم ٤۸۷ ۸٤٤
منديل ۲۳۸
منسلخ ٦۰ ٦۸۱
منشور ۹۷٥
منشور خلافت ۸۳۱
منطق ۱٦٦ ۲۹٥ ٦۲٦
منطق ، منطقيـان ۲۰۹ ۲۷٥
٦۱۷
منع ٦٥۷
منعم ، منعمان ۱۱۷ ٤٦۹ ٥۲۸
منقل ۷۱۸
منكرات ٥۲۹
منوب ۲۹۷
منهيان ٥٦۲
مواشی ۲٥۷ ۲٦۰
مواقف سوی ۲۸٥
موالی ۳۲٥
مواليد ۹۹۱
مؤلّهان ۷۱٦
موحّد ٥٤۲
مؤذّن، مؤذّنان ۱۹۷ ۱۹۸ ۲۳۳
٥۹۳ ٦۲٤ ٦٤۷ ۷۷۷
موزهٔ مولوی ۸۸
موزهٔ نارنجی ۷۷٥
موقف ٦۹٥
مولانا ۱۷۳ ٥۹۸
مولانائی ۲۲۳
مولوی ، مواويان ۷٤ ۸۸ ۱٦٥
۲۱۰ ۲۲٤ ۲٤۲ ۳۲٤ ۳٦۳
٤٥۹ ٤۹۸ ٥۹۱ ٦۱۳ ۷۳۹
۸٤۰ ۸٤۱ ۸٤۸ ۸٤۹ ۸۹٦
۸۹۷ ۹۱٦ ۹۷٦
مولويه ۳۸۰
موم ۷۰۳ ۷۱٦ ۸۰۲

مهاجر ۳۰۴
مهدی ۹۷۷
مُهر ۷۰۷ ۷۹۵
مهمانخانه ۵۹۵
مهمانداری ٤٦۱
میان بند ٥٥٦ ۷۷۷
میدان ٤۷۹ ٦۱۸ ٦۹٦ ۸۰۰
میر ۸٤٥ ۸٦۰ ۹۸۳ ۱۰۷۸، ر. ك به امیر
میرآب ۸۷۰ ، ر. ك. به امیرآب
میرشکار ۸٤٥ ۸٤٦
میزر ۲٤٤ ۲۷٦
میزر یمنی ٤٦۸

نارنجات ۱٤۱
ناسک ٦٦
ناسور ۲۰۷ ٤۲٦
ناظر ۹۳۹
ناقور ٤۳۲ ٥۹۳
ناقوس ۲۱۱
ناموس ۲٥۲ ۲٦۰ ٥۲۰ ٦۱۷ ۷۹٤
ناموس اکبر ۱٤۹ ۳٦٥
نامیات ۲٤۳
نانبا ۲۹۷ ٥۳٦
نانبان ۱۰٤۷
نان تنّور ۲٤۱
نان جوین ۳۰٤ ٥۰٦ ٦٤۰
نان سومین ۱۰۳۸
ناودان ۳٤۸
نای ٥۹۲
نایب ۲۹۷ ۳۰٥ ٤٥۹ ٤۹۱ ٤۹۷ ۷۷٥ ۸۸۹ ۸۹۰ ۹۰۸ ۹۸۰
نایب خاص ٤۹۰
نایب سلطان ۷۸۲
نای‌زن ، نای‌زنان ۲۳۱ ٤۹۰
نائی ۲۳۲
نبات ۱۸۰ ۸۱۱
نبوّت ٥۳۸ ٦٥٦ ۸۷٦ ۱۰٤۰
نبی ۲٥٦ ۳٦٥ ٤۹۱ ٦٤۹ ۷٥۸
نبیذ ٦۱۷
نجّار ، نجّاران ۱٥۰ ۱۷٥ ۲٤۲ ۲٤۳ ۲۷۷ ۳۲٤ ٤۳۷ ٤۳۹ ٤٤۰ ۸۹۸
نجباء ۷۸۲
نجوم (علم نجوم) ۱٤۱ ۱٦٦ ٦۲٦ ۱۰۱۸
نحو ۱۰٦ ۱۳٦ ۲۹٥

نحوی ۱۰٦ ۱۰۷ ۱۳۵ ۱۳٦
۲۷۵
نديم ، نديمان ۱۷۳ ۳۲۰ ۳۷۳
۷۰٤ ۷۲۰
نديم خاص ٤۸٦
نذر، نذور ۲۵۰ ۳٤٤
نذور اشراف ۷۷۷
نذير ٦٦۵
نرد ٦۹۵
نردبان ٤۳٦ ۵٤۰
نسخ ۵۵٦ ٦٤۷
نسّاج ۱۵۱
نسب ۷۵ ۷٦
نسبت ۷۱۱
نشتر ۳۷۳
نصاب ۱۱۳
نطع ۹۳٦ ۹۳۷
نظر ۷۷۰ ۹۰۱
نعم ۵۳۰
نفاق ٦٦۲ ۷۳۵
نفاق جلی ٦٦۳
نفاق خفی ٦٦۳
نفحات ۲٦۷
نفس امّاره ۱۹۵ ۲۷۲ ٦٦۱
۹۸۷
نفوس لوّامه ۵۵۵
نفير ۵۹۳
نقاب ٦۰۳ ۷٦۸ ۸۹۲ ۹۲۰
نقاب غيرت ٦۱٦ ۹۱۱
نقّاره ٤۳۱ ۵۹۳ ٦۹۷ ۷۱۹
۷۳۰ ۸٦۱
نقّاره‌زان ۵۹۳ ۷۳۱
نقّاش ، نقّاشان ۷٤ ۱۹۰ ۲٤٤
۲٦۲ ٤۲۵ ۵۵۲ ۵۵۳ ٦۸٦
٤۲۵ ۵۵۲ـ۵۵۳ ٦۸٦
نقد ، نقود ۸۷ ۱٦۷ ۲۰٤ ۲۵۷
۲۵۹ ٤۵۹ ٤۹٤ ٦۲۷ ۷۵۵
۷۷۷ ۹۱۹ ۹٤٤
نقره ٤۰۹ ۸۵۲
نقش ۵۵۳
نقشلو ۳۷٦
نقل (مزه) ۵٦۷
نقوع ۱۳۲
نقيب ۳۰۵ ۳۸۱ ٦۹۸ ۸۳۱
۸٦۷
نكاح ۸ ۹ ۱۰۳٦
نكته ۳۱۸
نگين ۸۵۷
نماز اشراق ۱۹۹ ۳۹٤

نماز باطن ۳۵۰
نماز برات ۲۴۹
نماز تهجّد ۲۶۲ ۳۵۰ ۴۰۶
نماز پیشین ۳۰۵
نماز دیگر ۲۶۴
نماز حاجت ۳۹۱
نماز ظاهر ۳۵۰
نماز عشاق ۳۹۴
نماز موقّت ۱۸۴
نمچین ۱۲۶
نمد ۴۴۱ ۶۱۶ ۱۰۳۷
نوّاب ۱۵۴ ۱۸۱ ۲۵۴ ۳۰۳
۳۳۱ ۴۳۲ ۵۴۸ ۸۱۲ ۸۳۵
۸۸۵ ۹۰۶ ۹۴۶
نوّاحان ۸۹۰
نواهی ۱۹۶ ۵۲۴
نواهی فرقانی ۶۱۰
نوبت ۱۳ ۲۲۷ ۹۵۶ ۹۵۷
نورانیان عرش ۴۲
نور جلال ۱۸۶
نور محمّدی ۱۸۵ ۲۳۷
نوروز ۳۷۲
نوکر ، نوکران ۷۹۸ ۸۴۵
نوین ، نوینان ۳۳۲ ۷۹۷ ۸۱۸
۸۵۵ ۹۷۷
نوین زاده ۹۷۷
النهی عن المنکر ۶۱۰
نی ۴۸۲
نیابت ۹۰۶ ۹۹۲
نیاز ۱۳ ۱۳۸ ۵۶۸ ۵۶۹ ۶۲۶
۶۵۰ ۶۵۷ ۶۵۸ ۶۶۱ ۷۰۹
۹۰۳ ۹۳۴
نیازمند ۶۲ ۹۵ ۱۹۹ ۲۹۹ ۳۶۰
۴۶۳ ۵۶۸ ۶۷۴
نیّر اعظم ۳۸۷ ۶۴۲ ۸۰۶ ۸۶۵
نیزه ۸۶۸ ۸۷۶ ۹۲۸ ۹۶۶
۱۰۲۳
نیست ، نیستی ۱۵۲ ۲۳۹ ۵۴۰
۸۵۲ ۱۰۷۸

وارع ۶۸۰
واسطهٔ قلاده ۵۹۴
واصلان حق ۱۴۰ ۳۱۲
واعظ ، واعظان ۱۷۱ ۴۵۹ ۶۲۴
۸۰۹
والی ۷۰۳
واو قسم ۱۷۲
وجد ۳۵۲
وجع العین ۲۴۷ ۴۲۸
وحی شیطانی ۸۵۳

وحی القلب ٧٧٦ ٨٥٣
واحی ملکی ٨٥٣
ورد ١١٤ ٢٠٠ ٨٤٦ ٩٧٩ ؛
ر. ک به اوراد
ورع ١٠
وزیر، وزراء ٥٠ ٦٢ ١٥٤ ٢٠٣
٢٠٤ ٢١٥ ٢٥٤ ٣٧٢ ٦٤٧
٦٩٤ ٧٠٧ ٧٨٢ ٨٢٨ ٨٤٧
٨٦٠ ٨٦١ ٨٩١ ١٠٢٠
وسوسه، وساوس ١٩٥ ٢٧١
٦٠٠ ٨١٩
وشق ٤٨٩
وصال ٦٥ ٢٢٠ ٣٤٤ ٣٩٧
٤٤٣ ٤٥٦ ٥٨١ ٦٨٤ ٨٢٥
وضیع ٨٩ ٤٨١
وظیفه، وظایف ١٣٤ ٣٦٤ ٧٣٢
٧٧٧ ٨٤٦
وقتْ یا حی ٢٢٨
وقف ٤٤ ٧٤٧، ر. ک. به
اوقاف
وقفهٔ عرفات ١٦٩
وقفیه ٤٤٤
وفا ٤٥ ٣٩٤ ٤٦٥
ولایت (ایالت) ٨٠ ١٧٩ ٢٠٧
٢٥٩ ٢٨٦ ٢٩٤ ٣٠١ ٤٢٨
٤٩٨ ٧٠٦ ٧٠٧ ٧١١ ٧٢١
٧٢٣ ٨٤٥ ٨٤٦ ٨٥١ ٨٥٢
٨٦٦ ٩٢١ ٩٢٢ ٩٢٥ ٩٤٧
٩٧٨ ٩٧٩ ٩٩٠ ٩٩٢ ١٠٢٩
ولایت ١٠ ١٨ ٢٤ ٢٦ ٦١
٧١ ٧٥ ٨٥ ٩١ ١٨١ ١٨٩
٢١٤ ٣٠٢ ٣٠٩ ٣٢٦ ٣٨٤
٣٨٦ ٤٢١ ٤٨٥. ٤٩٢ ٥٣٨
٥٤٨ ٦٢٦ ٦٧٩ ٦٩٤ ٧٣٧
٨١٦ ٨٥٥ ٨٥٧ ٩٠١ ٩٣٠
٩٤١ ٩٥٥ ٩٧٢ ٩٨٨ ٩٩٥
١٠١٥ ١٠٢٨
ولد الزنا ٩٨٠
ولی ٣٣ ١٦٢ ٢٠٨ ٢١٨ ٢٢٢
٢٤٢ ٢٥٣ ٢٥٩ ٢٦١ ٢٦٤
٢٨٦ ٢٩٨ ٣١٣ ٣١٥ ٣١٦
٣٥٠ ٣٥٨ ٣٦٥ ٣٨٤ ٣٨٦
٣٨٧ ٤٢٠ ٤٩١ ٥٤٦ ٦٢٦
٦٢٨ ٦٣٧ ٦٨٣ ٦٩٢ ٧١٤
٧٢٣ ٧٢٤ ٧٧٣ ٨٢٣ ٨٢٨
٨٥١ ٨٥٤ ٩٠٠ ٩١٢ ٩٨١
١٠٢٤ ١٠٣٢ ١٠٣٧ ١٠٣٨
١٠٤١ ١٠٤٦ ١٠٤٨

ولیّ پنهانی ۱۶۲ ۴۲۶
ولیّ مستور ۲۴۲
ولیه ۶۷ ۲۸۷ ۳۲۰ ۴۶۲ ۶۰۱
۶۸۱ ۷۲۷ ۷۷۹ ۸۲۱ ۹۲۱
۹۲۸

هاتف ۱۰۱۵
هاون ۷۲۷
هریسه ۸۳۶ ۸۸۹ ۱۰۳۸
هزل ۳۷۴
هستی ۲۴۰ ۲۷۶ ۲۸۱ ۳۲۲
۵۰۴ ۵۱۴ ۵۴۰ ۶۵۸ ۸۵۲
۹۶۸ ۱۰۳۲
هفت آسمان ۶۱۹
هفتاد ودو ملّت ۲۵۳ ۵۹۲
هفتان ۳۷۸
هفت‌روزه ۸۲
هلیله ۳۳۵
هما ۷۳۲ ۷۴۱ ۸۵۰
همت ۹۴ ۵۳۷ ۵۳۸ ۶۲۳ ۶۲۷
هندباری ۸۸ ۲۵۷ ۶۲۴ ۷۷۵
هندسه ۱۴۱
هواجس ۸۱۹
هویّت ۸۷۸
هیبت ۲۸ ۴۲ ۴۴ ۶۲ ۷۸ ۸۱
۹۳ ۱۴۹ ۱۵۱ ۱۹۴ ۲۱۰
۲۱۴ ۲۲۴ ۲۲۷ ۲۷۱ ۴۶۰
۵۳۷ ۵۶۰ ۵۶۱ ۵۶۶ ۵۸۷
۶۰۶ ۶۰۷ ۶۱۹ ۷۸۱ ۸۳۰
۸۳۱ ۸۳۹ ۸۴۲ ۸۶۰ ۸۶۸
۸۳۹ ۸۴۲ ۸۶۰ ۸۶۸ ۸۷۷
۹۲۸ ۹۴۶
هی‌سماع ۱۸۳
هیضهٔ طعام ۸۶۷
هیکل ۳۱۰ ۶۰۲ ۷۳۶

یاد داری ۶۵۳
یار، یاران ۴۱ ۸۸ ۱۰۱ ۱۱۸
۱۱۹ ۱۲۲ ۱۲۶ ۱۲۹ ۱۳۰-
۱۳۵ ۱۳۹-۱۴۵ ۱۵۱ ۱۵۴
۱۵۶ ۱۵۹ ۱۶۱-۱۶۳ ۱۶۹
۱۷۱ ۱۷۳ ۱۷۶ ۱۸۳ ۱۸۷
۱۸۹ ۱۹۳-۱۹۷ ۱۹۹ ۲۰۲
۲۱۳-۲۱۹ ۲۲۶ ۲۲۹ ۲۳۲
۲۳۴ ۲۳۸ ۲۴۱-۲۴۴ ۲۵۵
۲۵۶ ۲۵۸ ۲۶۰-۲۶۳ ۲۷۳
۲۷۷-۲۸۰ ۲۸۳ ۲۸۶ ۲۸۸
۲۹۰-۲۹۳ ۳۰۰ ۳۰۹ ۳۱۱
۳۱۹ ۳۲۱ ۳۲۲ ۳۲۸ ۳۴۱
۳۴۳ ۳۴۶ ۳۵۳ ۳۶۰ ۳۷۳

۳۷۷ ۳۷۹ ۳۸۱ ۳۸٤-۳۸۷
۳۹۳-۳۹٤ ٤۰۳ ٤۰٦ ٤۰۸
٤۰۹ ٤۱۳ ٤۱٦ ٤۲۱ ٤۲۳
٤۲٥ ٤۳۰ ٤۳۸ ٤٤۱ ٤٥٤
٤٦٤-٤٦٥ ٤۷۹ ٤۸٤ ٤۸۸
٤۸۹ ٤۹۳ ٤۹۹ ٥۰٥ ٥۱۱
٥۱٤ ٥٥۱ ٥٥۸ ٥٦۲ ٥۷۳
٥۸۹ ٥۹۹ ٦۰۱ ٦۱۰ ٦۱۸
٦۲٥ ٦۳۱-٦۳۳ ٦۳۸-٦٤٤
٦٤۷ ٦٥۱ ٦٥۳ ٦٦۷ ٦۸٥
۷۰٥ ۷۱۷ ۷۲۳ ۷۳٤ ۷٤۰
۷٤۸-۷٥٥ ۷٦۰-۷٦٦ ۷۷۰
۷۸۰ ۷۸۹ ۸۱٤ ۸۲٥ ۸۳۷
۸٥۹ ۸۹۸ ۹۳۳ ۹۳٦ ۹۳۸
۹٤۳ ۹٥۱ ۹٥٦ ۹٥۹ ۹٦۰
۹٦۱ ۹٦٤ ۹٦۹ ۹۷۰ ۱۰۱٤
۱۰۲۳ ۱۰۲٦ ۱۰۲۹ ۱۰۳٦
۱۰٤٥
ياران معنى ۷۲٦
يار جانى ٤۷٦
يار دينى ٥۲۲
يار ربانى ۱۱٦ ۲۲۳ ۲۳۲ ۲۳۷
۲٥٥ ۳۲۹ ۳۳۳ ۳٤۲ ۳۷۹
٤۲٦ ٥۸٥ ٦۳٤ ٦۹٦-٦۹۸
۷۰۰ ۷۰٤ ۷٦۰ ۸۷٦ ۹۲۸
۹۳۸

يار غار ۲۲۷ ۳۷۲ ٤۹۷ ٥۹٦
۷۷۳
يار ناجنس ۲۸۳
يار فروشى ۱۰۱
يار وفادار ۳۱۳
ياقوت ، يواقيّت ۳٦۸ ۳۷۰
۳۷۷
يتمان ۷۲۰
يخدان ٦۹۲
يد بيضا ۱۷۱ ۷۷۳ ۷۸٦
يرليغ ۲٦۲ ۳۳۱ ۳۳۲ ۷۹۸
۸٤٦
يساق ۲۱
يغما ٦۲ ۱٦۳ ۱۹۲ ٤۳۰ ٥٤٤
٥٥٥ ٦۹٦ ۷۱۰ ۷۱۹ ۸۳٥
يقين ۲ ۱٦۷ ۱۹۹ ۲۰۳ ۲٤۱
۲٥۲ ۲٦۲ ۲۷٥ ۲۸۸ ۳۲۸
۳٤۹ ٥٤۱ ٥۸۸ ٦۲۳ ٦۳٥
٦۳۷ ٦٥٤ ٦۸۹ ۷٤٦ ۷٥٦
۷۷٦ ۷۹۲ ۸۰٦ ۸٥۷ ۸٤۳
۸٦۱ ۹۰۷ ۹۱۷ ۹٥۸ ۹٥۹
۹٦۳ ۹٦٤
يورتگاه ۲۲
يوغ ٦٥۰
يوك ۳۷۳

فهرست کلمات و تعبیرات ترکی و مغولی

اتا ۶۱۲

اردو ۸۴۴ ۸۵۹ ۹۸۰
ایل ۲۰۵
ایلجی ۳۳۰ ۸۴۵
ایلجیگری ۹۷۸
ایلی ۲۰۳ ۲۶۰ ۱۰۱۹
ایناقان ۸۴۶ ۸۴۹

بخشیان ۷۹۷
بغراق ۶۱
بوغچه ۳۷۷

تغار ۶۹ ۶۷۱ ۱۰۱۷
توره ۸۴۶
توشیمال ۷۹۸
تیبغار ۸۴۶

چوك ۸۴۶

خاقان ۷۹۷

سغراق ۶۰۲ ۸۷۳
سویرغامیش ۲۰۴ ۸۱۸ ۸۴۵ ۸۴۶

صو إسّی (خداوند آب) ۶۰۸

قازغان ۲۲۹ ۷۲۷
قرناقان ۵۴۲
قلاوز (رهبر) ۸۴۴ ۸۴۵ ۸۴۶
قلاوزی (رهبری) ۱۰۱۶

نقشلو ۳۷۶

یاوز (بد) ۳۷۳
یرتغان ۲۰۳ ۲۰۴ ۲۵۹
یواش ۸۴ ۲۴۴
یورتگاه ۲۲
یوك (بار) ۳۷۳

فهرست کتابهائی که در متن وحواشی وارد شده است

۱) در متن کتاب

ابتدای ولدی (ابتداء نامه ویا ولدنامه) ۶۸۸ ۸۰۸
اسرار معراج ۳۶۵ ، ر . کث به پیشگفتار جلد اوّل ، ص ۱۰
الٓهی نامهٔ حکیم (سنائی ، حدیقة الحقیقه و شریعة الطریقة) ۲۲۲ ۷۴۰
انجیل ۵۵۱ ۵۹۲

تبصره ۱۸۸
تفسیر شیخ نجم‌الدین دایه ۹۳۳
توریت ۵۹۲

جامع الأصول احادیث ۱۶۵

حسامی نامه ۷۴۲
حقایق سلمی ۶۰۴

دیوان متنّبی ۶۲۳

زبور ۵۹۲

صحف ابراهیم ۲۹۴

فتوحات مکّی (الفتوحات المکیّه فی معرفت الاسرار الملکیه لابن العربی) ۴۷۰

قرآن ۱٦٥ ۱۷۱ ۲۲۱ ۲۲۲ ۲۲٥ ۳۰۷ ۳۰۹ ۳۱۰ ۳٦۰ ٤۱۰
٤۷۰ ٤۹٦ ٤۹۹ ٥۲٤ ٥٥۲ ٥٦٦ ٥۸۹ ٦۳۳ ٦٦٥ ٦۹۳
۷۱٤ ۷۳۹ ۷٦۸ ۸۳۸ ۸٤۸ ۸٥۳ ۸۷۸ ۹٤٥ ۹٥۲

مثنوی ۲۹۱ ۳۱۱ ۳۹۱ ٤۰۹ ٤٥۷ ٤۸۹ ٤۹٦ ٥۹۷ ٦۲۸ ۷۳۹
۷٤۱ ۷٤۲ ۷٤۳-۷٤٦ ۷٥۷ ۷٦۷ ۷٦۸ ۸۷۸ ۸۸۰ ۹۲۳
۹٥٤ ۹۸۳

مصیبتنامهٔ (عطّار) ۷٤۰

معارف (بهاء ولد) ۱۲ ۳۳ ۹۳

مناقب العارفین ٤

منطق الطیر ۷٤۰

هدایهٔ ۳۰۱ ۳۸٦ ٤۱۹ ٤۲٤ ٥٤۸

۲) در حواشی کتاب

ابتداء نامه : ولد نامه مثنوی ولدی انشاء بهاءالدین بن مولانا
جلال الدین محمد بن حسین بلخی ، با تصحیح و مقدّمهٔ جلال
همائی ، طهران (بی تاریخ) ، ۲۹ ٥۸ ٤٦٦ ٦۸۷ ٦۸۸ ۸۰۸

ابن بیبی : ر . ك به الاوامر العلائیه

احیاء علوم الدین لابی حامد محمد بن محمد الغزّالی ، درسعادت ۱۳۲۱ ،
۲۳۰

اقسرائی : ر. ك. به مسامرة الاخبار

الاوامر العلائیة فی الامور العلائیه لحسین بن محمد بن علی الجعفری الرکدی الشهیر بابن بیبی ، از انتشارات انجمن تاریخ ترک ، دوره ۳ - شماره ۳ ، آنقره ۱۹۵٦ و از انتشارات دانشکدهٔ معقول و منقول ، آنقره ۱۹۵۷ ؛ ۲٤ ۱۰۳ ۱۱۸ ۱۲۱ ۱۳۳ ۱۳٤ ۱٤۸ ۱۸٤

تاریخ آل سلجوق در آناطولی ، آنقره ، ۱۹۵۲ ؛ ۱۳۰
تاریخ بیبرس : ر. ك. به Baypars tarihi
تذکرة الاولیاء : کتاب تذکرة الاولیاء من تصنیف الشیخ ابی حامد محمد بن ابی بکر ابراهیم الشهیر بفرید الدین عطّار النیسابوری ، بسعی و اهتمام و تصحیح رنولد ألن نیکلسون ، لیدن ۱۹۰۷ ؛ ج ۲ ۲۵۲ ۳٤۸
ترجمهٔ ترکیٔ نفحات الانس : فتوح المجاهدین لترویح قلوب المشاهدین لمحمود لامعی چلبی بن عثمان ، استانبول ، ۱۲۸۹ ؛ ۲۸۵
ترجمهٔ ترکیٔ دیوان کبیر ؛ ر. ک. به Dîvan-ı Kebîr
ترجمهٔ قاموس : قاموس ترجمه‌سی لعاصم افندی ، استانبول ، ۱۳۰٤

جامع التواریخ لرشیدالدین فضل الله ، نشر E. Blochet ، لندن ۱۹۱۱ ، ج ۲
جامع الصغیر من حدیث البشیر النذیر ، قاهره ۱۳۲۱ ؛ ۲۳۰ ۲٤۰
جغرافیای مفصّل ایران ، تالیف مسعود کیهان ؛ ج ۱ - ۳ ؛ طهران ۱۳۱۰ - ۱۳۱۱ ؛ ۵۹
جهانگشا تالیف علاءالدین عطا ملك جوینی ؛ نشر میرزا محمد بن عبدالوهاب قزوینی ، لیدن - لندن ۱۹۱٦ ؛ ۲۰

حدائق الوردیه فی حقائق اجلاّء النقشبندیه ؛ قاهره ۱۳۰۸ ؛ ۲۵۲

دول اسلامیه ترجمه و تالیف خلیل ادهم ، استانبول ۱۹۲۷ م (۱۳۴۴
دیوان أبی الطیّب المتنبّی ، قاهره ۱۳۵۵ ه / ۱۹۳۶ م ؛ ۵۷۲
ه) ۷ ۲۲ ۲۳ ۲۴ ۵۰
دیوان سلطان ولد ، اسلامبول (الاثار المولویه فی ادوار السلجوقیه ، ۳)
(۱۳۵۸ / ۱۹۴۱) ۱۱۸ ۱۳۴
دیوان کبیر : کلّیات شمس یا دیوان کبیر مشتمل بر قصائد و غزلیّات
ومقطّعات فارسی وعربی و ترجیعات وملمّعات از گفتار مولانا
جلال الدین محمّد مشهور بمولوی ، نشر بدیع الزمان فروزان فر ،
ج ۱ ، ۲ ، ۳ ، ۴ ، طهران ۱۳۳۶ ـ ۱۳۳۹ شمسی؛ ۹ ۱۰۵۲
ـ ۱۰۵۸ ۱۰۶۰ ـ ۱۰۶۲ ـ ۱۰۶۶ ـ ۱۰۸۰

رباب نامه سلطان ولد
رباعیات چلبی عارف : رباعیات اولو عارف چلبی ، نشر متن فارسی
با ترجمهٔ ترکی فریدون نافذ اوزلوق، اسلامبول ۱۹۴۹ ؛
رباعیات حضرت مولانا ؛ نشر محمد ولد افندی ، اسلامبول ۱۳۱۲؛
۱۰۶۶ ـ ۱۰۶۹ ۱۰۷۰ ۱۰۷۴ ۱۰۷۸ ۱۰۷۹
رساله در تحقیق احوال وزندگانی مولانا جلال الدین محمد مشهور
بمولوی تالیف بدیع الزمان فروزانفر ، طهران ۱۳۱۵ ـ ۱۳۱۷ ؛
۲۶۶

سپهسالار : رسالهٔ فریدون بن احمد سپهسالار در احوال مولانا
جلال الدین مولوی ، با تصحیح ومقدمهٔ سعید نفیسی ، تهران
۱۳۲۵ ، ۱۲ ۱۴ ۴۹ ۶۹ ۱۱۸ ۱۲۲ ۱۳۶ ۱۴۶ ۱۶۵ ۱۷۳
۳۳۵ ۳۳۷ ۳۳۹ ۳۴۰ ۳۴۱ ۳۴۳ ۳۴۴ ۳۴۶ ۳۴۸ ـ ۳۵۱
۳۵۶ ۳۵۸ ۳۸۷

سمعانى ، کتاب الانساب ، لیدن ـ لندن ١٩١٢
شدّ الا زار فی حطّ الاوزار عن زوّار المزار ، تألیف معین الدین ابو القاسم
جنید بن نجم الدین ابن فتح محمود العمری الشیرازی ، بتصحیح
و تحشیهٔ محمد قزوینی و عباس اقبال ، طهران ١٣٢٨ ؛ ١٠٦٣
شفاء السائل لتذهیب المسائل ، تالیف ابی زید عبد الرحمن بن ابی بکر
محمد بن خلدون الحضرمی ، عارضه ؛ باصوله و علق حواشیه
و قدّم له محمد بن تاویت الطنجی ، استانبول ١٩٥٧ ؛ ١٠٥٧

غیاث اللغات تالیف غیاث الدین ، نولکشور ؛ ٥٤٤

فرائد اللآل فی مجمع الامثال للسیّد الشیخ ابراهیم ابن السیّد علی
الاحدب الطرابلسی ، بیروت ١٣١٢ ؛ ١٦٦ ٣١٤
فیه ما فیه : کتاب فیه ما فیه از گفتار مولانا جلال الدین محمد مشهور
بمولوی . با تصحیحات و حواشی بدیع الزمان فروزانفر ، طهران
١٣٣٠ شمسی ؛ ١٠٣ ١٠٥ ١١٨ ١٣٥ ١٧٨ ٢٣٠ ٢٤٠ ٣٥٦
٣٦٢ ١٠٥١ ـ ١٠٥٥ ١٠٦٠ ـ ١٠٦٥
فیض القدیر شرح الجامع الصغیر لعبد الرؤف المناوی ، قاهره ١٩٣٨ ،
ج ١ ـ ٦ ؛ ١٠٥٠ ١٠٥٢ ١٠٥٣ ١٠٥٦ـ١٠٥٨ ١٠٦٠ ـ١٠٦٢

قیصریه شهری ، تألیف خلیل ادهم ، اسلامبول ١٣٣٤ ؛ ١٣٠

کتاب کشّاف اصطلاحات الفنون لمحمد علاء بن علی قاضی محمد
حامد بن محمد صابر الفاروقی الطهانوی ، کلکته ١٨٦٢ ؛ ٣١٣
کشف الابیات مثنوی لمیرزا طاهر کاشانی ، بمبی ، ١٣١٨ ؛ ٤٦
کشف الاسرار و عُدّة الابرار معروف بتفسیر خواجه عبدالله انصاری
تالیف ابو الفضل رشید الدین المیبدی ، طهران ١٣٣١ هجری
شمسی ؛ ١٠٥٦

کنوز الحقائق فی حدیث خیرالخلائق لعبدالرؤف المناوی، قاهره ۱۳۰۵؛
۲۳۳ ۲٤۰

گلستان ، انشای ابو عبدالله مشرّف بن مصلح السعدی الفارسی ،
باهتمام و تصحیح وحواشی میرزا عبدالعظیم خان گرکانی ، طهران
۱۳۱۰ ؛ ۳ ٥٤

مرصاد العباد ، تالیف عبدالله بن محمد بن شاهاور الرازی نجم الدین
دایه الرازی الاسدی ، ۲۸٥
مسامرة الاخبار و مسایرة الاخیار تالیف محمود بن محمد المشتهر بالکریم
الاقسرائی ، بسعی و تصحیح وحواشی عثمان توران، آنقره ۱۹٤۳؛
۱۰۳ ۱۱۸ ۱۲۱ ۱۳۰ ۱۳۳ ۱۳٤ ۱٤۸
معارف ، مجموعهٔ مواعظ وسخنان سلطان العلماء بها الدین محمد بن حسین
خطیبی بلخی مشهور به بهاء ولد ، بتصحیح بدیع الزمان فروزانفر،
طهران ۱۳۳۳ ؛ ۱۱ ٤۲ ۱۰٥۱ ۱۰٥۳ ۱۰٥٥ ۱۰٥٦ ۱۰٥۷
۱۰٦۰
مکتوبات مولانا ، جلال الدین بسعی واهتمام احمد رمزی آقیورک ،
اسلامبول ۱۹۳۷ ؛ ٤۲ ۱۰۰ ۱۰۱ ۱۰۳ ۱۱۷ ۱۳٤
منشآت فریدون بیگ ، استانبول ۱۲٦٥ ، ۳۸

نورالعلوم (مناقب ابی الحسن الخرقانی) ، بسعی واهتمام **Berthels** در
مجلهٔ ایران ، ج III ؛ ۲٥۲
النهایه فی غریب الحدیث ولاثر لابن الاثیر ، قاهره ۱۳۲۲ ؛ ۳۱۳

A. Ateş, Hicrî VI-VIII (XII-XIV) asırlarda Anadolu'da yazılmış Farsça eserler, Türkiyat Mecmuası, C. VII - VIII, s., 221

Baypars tarihi, Al - Melik — al - Zahir (Baypars) hakkındaki tarihin ikinci cildi, Türkçeye çeviren Ord. Prof. M. Şerefüddin Yaltkaya (Türk Tarih Kurumu yayınlarından II. Seri-No.: 3); İstanbul, 1941, ١١٨ ١٣٠

Cl. Huart, Épigraphie arabe d'Asie - Mineur . (dans la Revue Semitique de 1896); ٢٩

Dīvān-i kabīr: Mevlânâ Celâleddin, Dîvân - i kebîr, hazırlıyan Abdülbaki Gölpınarlı, C. I - V, İstanbul, 1957 - 1960

Fuad Köprülü, Anadolu selçukluları tarihi'nin yerli kaynakları, Belleten, C. VII (1943), s. 393 v. d. d.; ٢٢١

Fuad Köprülü, Vakfa ait tarihî ıstılahlar mes'elesi, Vakıflar Dergisi, Ankara, 1938, C. I; ٥٠١

İ, Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Devleti teşkilâtına medhal, (Türk Tarih Kurumu yayınlarından VIII. Seri - No. 10), İstanbul 1941; ٩٦

M. Ferit ve M. Mes'ut, Selçuk veziri Sahib Ata ile oğullarının hayat ve eserleri, İstanbul, 1934 ; ١٣٠

.M. Ferit Uğur ve M. Mes'ut Koman, Karatay ile kardeşlerinin hayat ve eserleri, Konya, 1940, s. ١٢١

M. Şerefeddin, Mevlâna'da Türkçe kelimeler ve Türkçe şiirler, Türkiyat memuası, c. IV; ٩٦

Osman Turan, Selçuk devri vakfiyeleri, Belleten (1947) c. 11, s. 415 - 429. ١٢١

Quatremère, M., Histoire des sultans memluks ؛ ٩٦

Rieu, C., Catalogue of the Persian manuscripts in the British Museum, London, 1879 - 83, ٢٢١

Türkiye'de meskûn yerler kılavuzu (T. C. İçişleri Bakanlığı yayınlarından, Seri: II, sayı: 2), C. I. II, Ankara, 1946; ٢٥

Vladmira Dalya, Tolkovy slovar jivova velikorusskova yazika, S. Peresburg - Moskva, 1905, c. II. ; ٤٧٥

Wensinck, Concordance et indices de la tradition musulmane : Les six livres, le Musnad d'al - Dārimī, le Muvoṭṭa'de Mālik,

le Musnad de Aḥmad İbn Ḥanbal, avec le concours de nombreux orientalistes, Leiden 1936, c. 1-III; ۱۰۵۰ ۱۰۵۸ ۱۰۶۰ ۱۰۶۲

de Zambaur, F., Manuel de généalogie et de chronologie pour l'histoire de l'islam, Hanovre, 1927; ۷ ۲۰ ۲٤

اختصارات

Br., GAL = Carl Brockelmann, Geschichte der arabischen Litteratur, Leiden, 1943 - 1949, Band I - II; ۱٦٥ ۲۰۱ ۲٥۹

Br., Suppl. = C. Brockelmann, Geschichte der arabischen Litteratur, Suplementband I-III, Leiden, 1937 - 1942; ۱٦٥ ۲۰۱ ۲٥۹

Eİ = Encyclopédie de l'islam, nouvelle édition, Leiden - Paris 1954 - 1960, tome I; ۲٥ ٦۲

İA = İslâm Ansiklopedisi, İslâm âlemi Coğrafya, Etnoğrafya ve Biyoğrafya lûğati, İstanbul, 1944; ۱٥ ۲۲ ۲۳ ۲۹ ٤۹ ٦۲ ۱۸۰

İO = Ethé, Catalogue of the Persian manuscripts in the library of the India Office, Oxford, 1903 - 1937; ۹

TM = Türkiyat Mecmuası, (İstanbul Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü tarafından çıkarılır). İstanbul ; ۹٦ ۲۲۱

فهرست اسامی اشخاص و امکنه و قبایل

آب آمویه ۴۹
آب قلقل ۶۲۵
آب کر ۸۸۳
آب گرم (ایلغین) ۵۶۳ ۶۰۸ ۷۵۹
آدم، آدم صفی ۸ ۷۶ ۲۲۴ ۲۳۰ ۲۳۱ ۲۳۷ ۳۶۶ ۳۶۷ ۴۹۳ ۴۹۴ ۵۰۱ ۵۳۴ ۵۳۷ ۵۳۸ ۵۵۳ ۵۶۵ ۵۸۳ ۶۴۸ ۶۶۸ ۷۲۰ ۷۴۴ ۷۸۱ ۸۵۳ ۸۹۵ ۹۱۰ ۹۹۷ ۱۰۲۵
آذربایجان ۱۶۵ ح
آسیه ۶۴
آل چنگیز ۹۸۱ ۹۸۵
آل خلیل ۳۶۳
آل سلجوق ۴۵ ۹۹ ح ۱۰۰ ح ۱۲۱ ح ۱۴۶
آل صدّیق ۹۸۵
آل عبّاس ۱۹
آل فرعون ۱۲۶
آل قرمان ۹۷۷
آل یاسین ۵
آمویه ۴۹
آنوشروان ۹۷۷
آیدین ۹۲۱
ابایزید: ر. ک. به بایزید
ابراهیم (پیغامبر) ۷۳ ۱۶۷ ۲۴۱ ۲۹۵ ۳۴۹ ۳۶۳ ۵۳۶ ۸۸۴ ۹۰۵ ۹۲۳ ۹۸۴ ۹۹۵ ۱۰۲۶ ۱۰۵۳
ابراهیم ادهم ۷۵ ۲۲۰ ۲۵۲ ۳۵۳ ۴۷۱ ۱۰۱۵
ابلیس ۳۱۳ ۶۰۰ ۶۲۹ ۱۰۴۸
ابن آینه‌دار سیواسی ۱۴۱
ابن اخی ترک ۶، ر. ک. به چلبی حسام الدین
ابن اسفهسالار ۴۰۳ ۴۳۰ ۴۵۳ ۱۰۲۶، ر. ک. به جلال الدین المعروف بابن اسفهسالار
ابن بوّاب ۷۲۶
ابن بیبی ۲۴ ح ۳۸ ح ۱۰۳ ح
ابن سینا ۵۰۰
ابن عربی ۶۷۶
ابن قاضی صدیق ۱۱

ابن مسعود ۴۴۴ ۵۰۹
ابن مقله ۷۲۶
ابن النقیب (تاج الدین مدرّس) ۸۶۷
ابو البشر ۴۹۳
ابو بکر بخارا (شیخ) ۱۵۱
ابو بکر صدّیق ۸ ۴۸ ۷۵ ۱۹۴ ۲۰۷ ۲۶۸ ۲۹۷ ۳۰۳ ۳۶۵ ۳۶۷ـ ۴۹۳ ۵۲۶ ۵۴۰ ۶۲۷ ۷۳۸ ۷۸۴ ۷۸۶ ۸۱۳ ۸۳۹ ۸۵۸ ۹۸۳ ۹۸۵ ۱۰۳۴
ابو بکر تبریزی سلّه باف (شیخ) ۸۵ ۳۰۹ ۶۱۵ ۶۷۹ ۶۸۰ ۱۰۳۱
ابو بکر کتّانی (شیخ) ۳۴۸ ۳۴۹
ابو بکر جولقیٔ نیکساری ۵۹۶
ابو بکر نسّاج ۹۹۸
ابو الحسن ۶۰۸
ابو الحسن الخرقانی ۲۵۲ ۶۸۲
ابو حفص ۴۰۹
ابو حنیفه ۱۸۴ ۲۰۸ ۲۲۰ ۲۹۷ ۴۱۰ ۵۵۹ ۷۵۹ ۹۲۴
ابو الخیرات ۵۰۲، ر. ك. به فخرالدین علی (صاحب)
ابو سعید ابو الخیر ۲۴۴
ابو سعید خان ۸۶۱ ۹۸۰
ابو طالب مکی ۵۳۲
ابو علی سینا ۳۸۷ ۵۰۰
ابو اللیث سمرقندی ۷۵۶ ۷۵۷
ابو هریره ۴۷۸ ۱۰۴۵ ۱۰۵۵
ابو یوسف ۵۲۷ ۵۵۹
اُبی بن کعب ۴۹۶
ایشغا نوین ۸۱۸ ۸۱۹
اتا بک ارسلان دغمش ۳۰۵ ۴۴۴
اتراك ۳۳۱ ۵۹۲، ر. ك. به ترك
احمد: ر. ك. به محمد مصطفی
احمد خطیبیٔ بلخی ۷۵ ۹۹۸
احمد (اخی) ۲۲۵ ۲۷۶ ۷۵۵ ۷۵۷ ۷۵۸ ۸۲۳ ۸۲۴ ۱۰۳۱
احمد افلاکی (خاکی) ۴ ۱۸ ح ۲۹ ح ۴۹ ح ۲۳۸ ۸۵۸ ۸۹۴ ۸۹۷ ۸۹۸ ۹۳۰ ۹۳۲ ۹۵۳ ۹۷۰ ۹۹۰
احمد پاشا (سبط سلطان ولد) ۸۹۸ ۹۹۷
احمد سلجوق (فرزند سلطان واجد) ۹۹۷

احمد شاه (اخی اتا) ٦١١ ٦١٢
٦١٣
احمد شاه قزّاز ٨٩٤ ٨٩٥
احمد غزّالی ٢١٩ ٩٩٨
احمد فقيه ٣٩ ٤٠ ٤١٣ ٤١٩
٤٢٠ ٦٣٤ ٩٦٨
احمد کوچك خالدار رفاعی (سيدی)
٧١٦ ٩١٥
احمديان ٩١٥
اختيار الدين عمری (امام) ٣٢٥
٣٧٩ ٣٨٠ ٤٣٧ ٥٧٠ ٥٨٧
٥٩١ ٧٨٤
اختيار الدين فقيه ١٤٠
اخلاط ٢٢ ح ٢٣ ٢٤ ٨٦٠
احمد پاپيرتی (اخی امير) ٣٩٠
٨٥٩ ٨٨٨ ٨٩٠
اخی اتا ٦١٢ ، ر . ك . به احمد شاه
اخی بدرالدين ١٧٣
اخی بشاره ٧٥٥
اخی بگی ٩٥٦
اخی پولاد ٩٢١
اخی ترك ٧٥٥
اخی چوبان ٥٥٦ ٧٥٥
اخی صدّيق ٨٣٨
اخی علی ٧٥٨
اخی قيصر ٥٥٦ ٧٥٥
اخی محمد بگ ولد قلمی ٩٦٢
اخی محمد ديوانه ٦٧٣ ٨٥٥ ٨٥٦
٨٦٣
اخی محمد سيدواری ٧٥٥
اخی مظفّرالدين ٨٩٢
اخی موسیٰ اقشهری ٩٠٨ ٩٥٨
اخی ناطوری ٣٥ ٣٦
ادريس (پيغامبر) ١٤٢ ٦٢٩
١٠١٨
ادهم : ر . ك به ابراهيم ادهم
ارتنا بگ (امير) ٩٧٨
ارزنجان ٢٣ ٢٤ ٢٥ ٥١ ٣٤٧
٣٤٨ ١٠١١
ارز روم (ارزن الروم) ٨٥٣
ارزن الروم ٤٩ ٦٩٣ ٨٤٤ ٨٥٩
٨٨٩ ٨٩٠ ٩١٥
ارسلان دغمش (اتابك) ٣٠٥
٤٤٤ ، ر.ك. به اتابك ارسلان
دغمش
ارکردی ٨٣٥
ارکدی ٨٣٥ ح
ارمن ٧٠٣
ارمنی ١١٥ ١٥٣ ٤٨٩ **٨٥٣**

استا خاتون ۷۲۷
اسد الدین متکلم ۶۷۳
استنبول ، اسطنبول ۱۳۶ ۱۳۷ ۲۹۴ ۵۵۲ ۵۵۳ ۶۳۳ ۷۰۷ ۱۰۱۶
اسحق (شیخ ، نقیب حاجی بکتاش) ۳۸۱ ۳۸۲
اسحق حافظ ۳۰۷
اسکندر ۵۳۷
اسکندریه ۴۷۳
اسماعیل (پیغامبر) ۹۹۵ ۹۹۶
اشرف ۹۰۸
۲۹۲ ۹۱۴ ۹۴۱
اصحاب کهف ۱۶۱
اصمعی ۵۲۸
افصح الدین ۱۲۹
افصح الدین معید ۲۱۰
افلاطون ۲۹۴ ۳۳۷ ۳۸۷ ۴۰۴ ۵۵۱
افندی بوله (ملکه خاتون بنت مولانا) ۹۹۵
اقسرا ۱۴۷ ۱۴۸ ۱۸۴ ۳۱۴ ۳۱۵ ۳۳۱ ۴۵۸ ۵۵۵ ۶۲۴ ۷۵۱ ۹۶۴
اقسرائی (کریم الدین محمود) ۳۸ ح
اقشهر ارزنجان ۲۵
اقشهر قونیه ۲۵ ح ۶۰۶ ۸۹۴ ۸۹۹ ۹۰۸ ۹۳۰ ۹۴۴ ۹۵۸
اقلیم روم : ر. ك. به روم
اقنجی (مدرسهٔ) ۵۴۸
اکمل الدین طبیب ۱۲۲ ۱۲۳ ۳۳۷ ۳۹۹ ۴۰۴ ۴۰۵ ۴۷۲ ۵۰۰
اگریدور ۹۳۵
التونبا ، التون ابا ۲۹ ۱۰۱۱
الجایتو خان ۸۵۸ ـ ۸۶۰
الیاس بگ (شجاع الدین ، امیر قلعهٔ طواس) ۸۷۰
الیاس پاشا (سبط سلطان ولد) ۹۳۸ ۹۹۷
اماسیه (دار العز) ۸۷۳ ۸۸۰ ۹۱۵ ۹۳۳
امور پاشا ۹۴۹
امیرجی (حیران) ۸۶۰ ۸۶۲
امیر زاهد (صلاح الدین ، فرزند سلطان ولد) ۸۱۸ ۹۹۶ ۹۹۹
امیر عابد (شمس الدین ، فرزند

سلطان ولد) ٦ ٩٩٦
امیر عادل (مظفرالدین ، فرزند
چلبی عارف) ٨٤٣ ٩٧٠ ٩٧٥
٩٩٣ ٩٩٦ ٩٩٩
امیر عارف : ر. ک . به عارف
جلال الدین فریدون ابن محمد
امیر عالم (امیر کبیر ، خزینه‌دار)
١٩٩ ٢٥٤ ٢٥٥ ٣١٩
امیر عالم (چلبی مظفر الدین ، برادر
سلطان ولد) ٤٨١ ٤٨٢ ٤٨٨
٧٥٢ ٧٨٩ ٩٩٥
امیر عالم (شاه زاده ، فرزند چلبی
عارف) ٨٤٣ ٩٩٢ ٩٩٦ ٩٩٩
امیر واجد (حسام‌الدین ، فرزند
سلطان ولد) ٨١٨ ٩٩٦ ٩٩٩
امیره (حاجی) ٤٦٠
امیره بگ آبگرمی ٨٩٢
امین‌الدین ٨٠٥
امین‌الدین میکائیل ١٣٣ ٤٩٠
٧٨٢
اناطولی ٢٥ح ١٠٠ ح
انطاکیه ١٣١
انطالیه ١٣١ ٤٧٤ ٩١٦ ١٠٢٠
اوحد الدین خوئی ٣١٢ ٥٥٤
اوحد الدین سامیسونی ٦٠٥
اوحد الدین کرمانی (شیخ) ٤٣٩
٤٤٠ ٦١٦ ٦١٧ ٦١٨
اورخان (شجاع الدین ، ولد مسعود
بک منتشا) ٨٥٢
آوْریا ٩١٩
اوزبک خان ٩٣١
اوکتای خان ٢٢
اولاد خطیر ٤٤٥
اولاد صاحب < فخرالدین >
٨٨٥ ٨٨٦ ٨٨٧
اولاد قرمان ٩٠٦ ٩٢٦
اولاد مدرّس ٤٥٧
اویس قرنی ٤٠ ٥٣٦
ایرنجین نوین ٧٩٧
ایلترمش‌خاتون (ملکه) ٤٤٧ ٤٤٨
اینانج بگ (شجاع الدین) ٨٦٤
٩٣٩

باب بنی شیبه ٣٤٩
بابا رسول ٣٨١
بابا رسول الله ٣٨١
بابای مرندی ١٤٦ ١٤٧
باچو خان ٢٥٨ ٢٥٩ ٢٦٠ ٢٦١
٧٢٢
باغچهٔ سلطان ٩٨٨

بایزید بسطامی ۱۵۶ ۲۲۰ ۲۹۷
۳۱۹ ۳۵۷ ۳۶۰ ۴۳۵ ۴۳۹
۴۶۶ ۴۹۳ ۵۴۰ ۶۲۸ ۶۳۷
۶۳۸ ۶۵۶ ۶۵۹ ۶۷۰ ۶۷۱
۶۹۳ ۷۲۳ ۷۳۷ ۸۲۴ ۹۸۷
بحر قلزم ۲۰۸
بحرین ۳۶۸
بخارا ۵۶ ۲۶۷ ـ ۲۶۹ ۴۳۱
بدر الدین (اخی) ۱۷۳
بدرالدین ابراهیم بگث (امیر) ۹۰۶
بدرالدین تبریزی (معمار تربه)
۱۴۱ ۱۴۲ ۱۹۳ ۱۹۴ ۳۸۷
۳۸۹
بدر الدین گوهر (گهر) تاش دزدار
۴۳ ۴۴ ۳۰۳ ۷۰۱
بدرالدین معدنی ۲۳۲
بدرالدین نجّار مولوی ۲۴۲
بدرالدین ولد مدرّس ۱۰۲ ۱۰۳
۳۷۷ ۳۷۸ ۴۳۴ ۴۵۷ ۵۲۶
۵۶۶ ۸۲۹
بدرالدین یحیي (ملك الادبا) ۷۹
۳۳۸ ۵۹۵ ۱۰۱۶
بدرالدین یواش نقّاش مولوی ۷۴
۱۹۰ ۲۴۴
بدر رؤس ۹
بدیع الزمان فروزانفر ۲۶۶ ح
براق ۸۴۸ ۸۸۳
براق (شیخ) ۸۴۸ ۸۶۰
برانیه (مدرسه) ۳۴۸
برگی ۹۴۷
برهان الدین الیاس پاشا (سبط
سلطان ولد) ۹۳۸ ۹۹۷
برهان الدین محقّق ترمدی (سیّد)
۵ ۳۴ ۴۰ ۴۸ ۵۶ ـ ۷۲ ۷۵
۸۱ ـ ۸۳ ۱۲۵ ۲۷۲ ۶۱۷
۷۰۵ ۷۰۶ ۷۸۶ ۷۹۹ ۸۲۸
۸۹۹ ۹۹۸ ۱۰۱۳ ۱۰۱۴
بسطام ۴۹۱
بسطامی : ر . ك . به بایزید بسطامی
بشاره (اخی) ۷۵۵
بصره ۵۰۹
بغداذ (دارالسلام) ۳ ۱۵ ۱۷ـ
۲۰ ۲۲ـ۲۴ ۴۴ ـ ۴۶ ۶۲ ۹۴
۱۴۴ ۲۰۲ ـ ۲۰۴ ۳۰۲ ۴۷۴
۶۱۶ـ۶۱۷ ۶۳۱ ۶۵۰ ۱۰۱۱
بقراط ۱۲۲
بکتاش خراسانی (حاجی) ۳۸۱
۳۸۳ ۴۹۸
بگشهری ۹۲۴ ۹۲۵ ۹۳۰ ۹۴۵
بگی (شیخ ، اخی) ۹۵۵ ۹۵۶

بلال حبشی ٧٦٧
بلخ ٧ ١٠ ١٣-١٦ ٢٠ ٢١ ٣٤
٣٥ ٥٣ ٥٦ ٥٨ ٧٣ ٧٤ ٧٥
١٨٨ ١٩٧ ٢٦٠ ٦١٣ ٨٠٨
٩٨١ ٩٨٢ ٩٩٤
بلعم ٥٤٥
بنی اسرائیل ٣١٠
بو بکر (جولقیٔ نیکساری) ٥٩٦
بو الحسن خرقانی ٢٥٢ ٦٨٢ ، ر. ک . به ابو الحسن الخرقانی
بوسعید خان ٨٦١ ٩٨٠
بو علی سینا ٣٨٧ ٥٠٠
بو الفضل ٧٠٦
بهادر ٣٠١
بهاء الدین : ر. ک به سلطان ولد
بهاء الدین امور پاشا ٩٤٩
بهاء الدین امیر عالم ٨٤٣
بهاء الدین بحری (امیر) ١٨٨
٢١٢ ٢٢٠ ٢٤٤ ٣٤٢ ٤٤٢
٤٥٦ ٤٧٦ ٤٨٧ ٥٦٣ ٥٩٨
بهاء الدین جندی ٩٥٢ ٩٥٣
بهاءالدین خیّاط (خادم تربه) ٩٣٣
بهاء الدین شاهزاده امیرعالم (فرزند چلبی عارف) ٩٩٢ ٩٩٦ ٩٩٩
بهاءالدین شنگک منجّم ٨٤٤
بهاء الدین طبری (قاضی) ٣١
بهاء الدین قانعی (امیر ، ملک الشعراء) ٢٢١ ٥٩٥
بهاء الدین محمد بن الحسین ابن احمد الخطیبی البلخی البکری : ر. ک به بهاء ولد
بهاء الدین ملک السواحل ١٣٤
بهاء الدین الولد البلخی : ر. ک. به بهاء ولد
بهاء الدین یارک ٢٢٩
بهاء ولد (سلطان العلما) ٥ ٧-٥٥
٥٦ ٥٨ ٦١ ٦٩ ٧١ ٧٣-٧٥
٧٧ ٨٥ ١٧٤ ١٨٤ ٢٠٥
٢١٤ ٢١٦ ٢٥١ ٢٦٠-٢٦١
٢٦٤ ٢٦٨ ٢٧٣ ٤١٣ ٤١٩
٤٢٠- ٤٣٨ ٥٢٣ ٥٦٧ ٦١٢
٦١٨ ٦٢٣ ٦٣٢ ٦٣٣ ٧٠٥
٧٣٠ ٧٣١ ٧٦١ ٧٦٥ ٨٠٤
٨٢٨ ٨٣٤ ٨٦٨ ٨٩٧ ٨٩٨
٩٨٥ ٩٩٤ ٩٩٥ ٩٩٨ ١٠٠٩
١٠١٠-١٠١٣ ١٠١٥
بیابانک ٥٩
بیت الله الحرام ٧٥٦ ، ر. ک . به (کعبه)
بیت المقدّس ١٠٢٨

پاشا خاتون ۸۸۹ ۸۹۰
پاشا (شیخ) ۹۸۶-۹۸۸
پایبرت ۳۹۰ ۸۵۹
پروانه: ر . ك. به معین الدین سلیمان (امیر پروانه)
پسران صیّاد ۳۷۰
پسر تاج وزیر ۱۰۱۹
پنبه فروشان (مدرسه) ۶۱۸
پول ابو الحسن ۶۰۸
پولاد بگ ولد نورالدین جیجا ۸۴۹ ۸۵۰ ۸۸۵ ۸۸۷
پولاد (اخی) ۹۲۱

تاتار ۱۵ ۴۴۷
تاج الدین ابن سیدی احمد الرفاعی (سیدی) ۷۱۶
تاج الدین اردبیلی (شیخ) ۵۰۳-۵۰۴
تاج الدین خروس المدرّس ۵۱۰
تاج الدین قلمشاه (ملك القضاة) ۹۸۸
تاج الدین متصدّر ۶۰۷
تاج الدین مثنویخوان ۹۳۵
تاج الدین مدرّس المعروف بابن النقیب (معید اتابکیه) ۸۳۱ ۸۴۴ ۸۶۷
تاج الدین معتز الخراسانی ۱۰۰ ۱۳۳ ۱۸۴ ۲۳۹ ۲۴۰ ۲۴۲ ۷۵۱ ۷۵۴
تاج زید ۱۱
تاج ، تاج الدین وزیر ۲۱۵ ۴۱۵ ۱۰۱۹
تازی ۶۶۳
تبریز ۸۵ ۸۶ ۹۵ ۱۲۵ ح ۲۸۹ ۳۰۹ ۴۲۲ ۶۱۵ ۶۳۳ ۶۵۳ ۶۷۹ ۶۹۵ ۷۰۰ ۸۴۵ ۸۴۶ ۸۵۱ ۸۹۴ ۹۳۲ ۹۸۰
تربه ۵۹۷
ترك (اخی ترك) ۷۵۵
ترك ؛ ترکان ۲۵ ۳۹ ۴۹-۵۰ ۱۳۵ ۱۶۶ ۳۰۳ ۳۳۲ ۳۵۶ ۳۸۵ ۳۹۸-۳۹۹ ۴۰۹ ۶۰۸ ۶۶۳ ۸۵۱-۸۵۲ ۹۱۷ ۹۲۶ ۹۴۵ ۹۴۸
ترکستان ۴۳۱ ۹۸۱
ترکان شحنه ۱۰۱۸ ۱۰۱۹
تروت ۱۰۱۳ ۱۰۱۷
ترمد ۵۶ ۵۷
ترسا ۳۵۶ ۴۷۷
تمورتاش بن چوبان (نوین زاده) ۹۲۵ ۹۷۷-۹۷۸

تنيل (قصّاب ارمنی) ١٥٣
توریزی ٦٣٣ ٦٧٤، ر. ک. به شمس الدین تبریزی
توقات ٤٠٠ ٥٥٩ ٧٢١ ٨٥٥ ٨٧٣ ٨٩١ ٩٠٩ ٩٢٨ ٩٢٩ ٩٥١
تولی خان ٢٠
تیز بازار ٣٧٦

ثریانوس (علاء الدین) ٢٧٤ ٤٦٣، ر. ك. به علاءالدین ثریانوس
ثمود ٢٤١ ٢٦٠
ثوری (سفیان) ٥٣٥

جانیک ٢٩٤
جبال داودی ٢١١
جبرئیل ٧٣ ١١٢ ١١٣ ١٤٩ ٢٣٠-٢٣١ ٢٤٦ ٢٥٦ ٤٧٨ ٤٩٦ ٥٠٥ ٥٢٧ ٥٤١ ٦٢٩ ٦٤٩ ٦٧٢ ٧٣١ ٩٣٧
جبل صالحیه ٦٩٥
جزیرهٔ سقز اداسی ٩٥٠
جعفر صادق (امام) ٣٥٧
جلال الدّین (چلبی) ٣٣٠
جلال الدین المعروف بابن اسفهسالار (چلبی) ٤٠٣ ٤٣٠ ٤٥٣ ٩١٧ ٩١٨ ١٠٢٦
جلال الدین حسین خطیبی ٨ ٩ ١٠٠٩ ١٠١٥
جلال‌الدین خوارزمشاه : ر. ك. به جلال الدین محمد خوارزمشاه
جلال الدین روم : ر. ک. به مولانا جلال الدین
جلال الدین فریدون ابن محمد بن محمد بن محمد العارف: ر. ک. به عارف (چلبی)
جلال الدین قرا طائی، قره طائی ١٢١ ١٨١ ٢٠٩ ٢١٨ ٢٢٨ ٢٩٢ ٥١٠ ٥٥٨ ٧١٦
جلال الدین قصّاب ٩٣ ٣٧٢ ٣٧٣
جلال الدین کنکری ٩٢٧
جلال الدین محمد خوارزمشاه ٧ ٢٢ ٤٩ ١٠٠ح
جلال الدین محمد : ر: ك. به مولانا جلال الدین
جلال الدین مستوفی ١٣٣ ٥٦٥
جلال کوچلك ٩٠٦
جم ٨٩١

جماعت احمدیان ۹۱۵
جمال‌الدین اسحق مرندی ۸۴۹ ۸۵۱
جمال الدین اسکندر ۱۰۳۲
جمال الدین حصیری ۱۱ ۳۴
جمال الدین قمری ۴۴۳ ۷۳۴ ۷۸۴ ۱۰۳۷
جند ۴۷۷
جنید (بغدادی) ۲۲۰ ۳۵۸ ۳۶۰ ۳۸۹ ۶۵۹ ۷۲۳ ۷۳۷ ۷۷۰ ۸۲۴ ۹۹۸
جوحی ۳۱۶
جهان ملک (دختر واجد چلبی) ۹۹۷
جهود ، جهودان ۳۱۵ ۶۲۱ ۱۰۲۴
جیجا : ر. ك. به نورالدین جیجا
جیحون ۸۲۸

چاغا القیرشهری ۳۸۴
چشمهٔ [illegible]ل ۲۱۳
چغطای (برادر تولی خان) ۲۰
چلبی حسام الدین : ر. ك. به حسام الدین (چلبی)
چلبی جلال‌الدین امیر عارف : ر. ك. به عارف (چلبی)
چلبی سلطان ۶۰ ح
چلبی شاه ملك ۹۹۶
چلبی محمد بگ ۹۳۹
چنگیز ، چنگزخان ۲۰ ۲۱ ۲۲ ۹۸۱ ۹۸۵
چنگیزخانیان ۹۲۶
چوبان (اخی) ۵۵۶ ۷۵۵ ۸۶۱
چوبان دلاّک ۴۴۹ ۱۰۲۴

حاتم طائی ۹۷۵
حاجی امیره ۴۶۰
حاجی بکتاش خراسانی ۳۸۱ ۳۸۳ ۴۹۸
حاجی کاشی ۲۷۸ ۲۷۹
حاجی مبارك حیدری ۲۱۵ ۴۶۷ ۴۶۸ ۷۷۳
حاجی محمد (فرزند حاجی مبارك حیدری) ۴۶۸
حبیب عجم ۹۹۸
حبیب فقیه اقشهری ۴۲۰
حجّاج نسّاج (شیخ) ۲۴ ۳۳ ۴۰ ۴۱
حجاز ۲۶۳ ۳۳۶ ۱۰۳۴
حریری (شیخ) ۶۷۷
حسام الدین اسکندر ۷۸۴ ۱۰۳۲

حسام الدين امير واجد (فرزند سلطان ولد) ۹۹۶ ۹۹۹
حسام الدين بگی ۸۷۶
حسام الدين حسن بن محمد بن الحسن بن اخی ترک (چلبی) ۶ ۱۶ ۵۸ ۱۰۰ ـ ۱۰۱ ۱۱۵ ۱۱۸ ـ ۱۱۹ ۱۲۷ ۱۳۵ ۱۴۱ ۱۴۷ ۱۴۹ ۱۵۰ ۱۵۴ ۱۶۲ ـ ۱۶۳ ۲۱۲ ۲۲۲ ۲۲۳ ۲۲۵ ۲۲۹ ۲۳۰ ۲۵۶ ۲۷۲ ۳۰۰ ۳۱۷ ۳۳۵ ۳۴۲ ۳۴۳ ۳۴۴ ۳۸۹ ۴۰۳ ۴۰۴ ۴۱۱ ۴۳۰ ۴۳۱ ۴۳۷ ۴۳۸ ۴۵۳ ۴۵۶ ۴۷۱ ۴۷۴ ۴۹۶ ۵۰۲ ۵۵۶ ـ ۵۵۸ ۵۷۰ ۵۸۱ ۵۸۴ ۵۸۶ ـ ۵۸۷ ۵۹۰ ۵۹۳ ۵۹۷ ۵۹۸ ۶۰۲ ۶۲۶ ۶۲۹ ۶۸۰ ۶۹۸ ۷۱۱ ۷۱۸ ۷۲۶ ۷۳۷ ـ ۷۸۳ ۷۸۵ ۷۸۶ ۷۸۹ ۷۹۹ ۸۰۶ ۸۰۷ ۸۲۸ ۸۳۲ ـ ۸۳۳ ۸۳۵ ۸۸۰ ۸۹۹ ۹۱۲ ۹۲۱ ۹۹۹ ۱۰۳۱
حسام الدين المعروف با بن آئينه دار سيواسی ۱۴۱
حسام الدين ولد آئينه قونوی ۹۳۰
حسام الدين دبّاغ مولوی ۴۲۶ ـ ۴۲۷ ۵۰۷
حسام يارجنغلی ۹۷۷
حسن (فرزند علی) ۸۳۳
حسن بصری ۹۹۸
حسن تمورتاش ۹۸۸
حسن طبيب (امير) ۹۷۷
حسن ميمندی ۲۵۲
حسين (فرزند علی) ۸۳۳
حكيم : ر. ك. به سنائی
حلاج (منصور) ۱۵۱ ۲۲۰ ۲۸۵ ۴۶۶ ۵۸۲ ۶۷۵
حلاويه (مدرسه) ۷۷
حلب ۷۷ ۷۹ ۹۴ ۲۱۴ ۳۲۵ ۳۵۴ ۳۸۶ ۴۲۷ ۴۲۸ ۵۴۷ ۶۸۲
حلقه بگوش (دروازهٔ) ۲۵۸ ۶۲۹
حمّام پوستين دوزان ۳۵
حمّام خواجه عمر ۹۳۹
حمّام دولی ۲۲۹
حمّام زيروا ، زيروه ۵۵۷
حمّام قلچه ۹۸۷
حميرا (عايشه) ۵۶۰ ۶۹۰ ۱۰۵۹

حمید الدین (شیخ) ۷۱٤
حمزه (نای زن) ۲۳۱
حمزه (عم پیغامبر) ۵۰۸ ۹٤۹
حنانه ۲٤۳
حوا ۷۲۰
حواریون ٤۸
حوض دغدغی ۵٦۳
حیدر (علی ابن طالب) ٤٦ ٤۰۵
ر. ك. به علی بن ابی طالب
حیران امیرجی ۸٦۰ ۸٦۲

خاکی (افلاکی) ٤ ۲۳۸، ر. ك
به احمد افلاکی
خاقانی ۲۲۱
خان روزبه ۷٦۰
خان زنجیراو ٦۹٦
خان شکرریزان ٦۱۸ ٦۱۹
خان شکر فروشان ۸٦ ۹۵
خان صاحب اصفهانی ۵۵۵
خان ضیاء الدین وزیر ۳۷۵
خانقاه تربه ۹۰٦
خانقاه خواجه منیر ۹۵۲
خانقاه سادات ۹۱۳ ۹۱٤
خانقاه ضیاء الدین وزیر ۵۵۸ ۷۵٤
۷۵۵ ۷۵۸
خانقاه لالا ۷۵۸
خانقاه نصرالدین وزیر ٦٤۷
خاوند زاده (دختر معین الدین
پروانه) ۸۹۱
خجند ٤۷۷
خجندی (واعظ) ۱٤۰
خداوندگار ۳٤ـ۳۵ ۳۸ ٤۰
٤۱ ٤٤ ۵۷ ۵۸ـ٦۰ ٦۳
٦۸ ۷۱ ۷۳ ٦۱۳ ٦۲۹ ٦۵۰
٦۷۹ ٦۸۲ ٦۹۸ ۷۱۱ ۷۱۷
۷۲۵ ۷۲۷ ۷۲۹ ۷۳۱ ۷۳٦
۷٤۲ ۷۵۱ ۷۵۹ ۷٦٤ـ۷٦٦
۷۷٤ـ۷۷٦ ۷۸۰ ۷۸۲ـ۷۸۳
۷۸۹ ۷۹۳ ۷۹۵ ۸۰۳ ۸۳۲
ـ۸۳۳ ۸۳۹ ۸۷۰ ۸۷٦ ۸۸٤
۹۰۱ ۹۱۷ ۹٦۵ ۹٦۷ ۹۷۰
۱۰۱۰ ۱۰۱٤ ۱۰۱٦ ۱۰۲۱
۱۰۲۳ـ۱۰۲۷ ۱۰۲۹ـ۱۰۳۰،
ر. ك. به مولانا جلال الدین
خدیجه ۲٤ ۲۰۱
خراسان ۸ ۱۰ ۱۵ ۱٦ ۱۷ ۲۰
۲۵ ۵٦ ۵۹ ۱۱۹ ۲۰۷ ۳٦٦
٦۳۳ ۸۰۷ ۹۸۲ ۱۰٤۵

خراسانیان ۱۵۲
خربنده (سلطان الجایتو) ۸۵۸ ۸۵۹ ۸۶۰
خرتپرت ۲۳
خرّم شاه ۷ ح
خضر ۱۴۲ ۳۰۸ ۳۳۳ ۳۴۸ ۳۴۹ ۵۳۷ ۶۶۶ ۶۷۷ ۶۸۷ ۷۰۰ ۱۰۴۵
خضر پاشا ۹۹۷
خطیر (زنجانی) ۱۳۴ ح ۴۴۵
خلاط : ر. ک. به اخلاط
خلیل : ر. ک. به ابراهیم (پیغامبر).
خلیل الرحمن ۷۸ ۳۶۳ ۹۲۲
خلیل ادهم ۱۳۰ ح
خلفاء راشدین ۱۹
خواجگئ گهواره گر (شیخ) ۲۴ ۴۸
خواجه فقیه ۶۳۴
خواجه منیر ۹۵۲
خوارزمشاه (علاء الدین محمد) ۴۲ ۴۳ ۹۸۱ ۹۸۵
خوارزمشاه (جلال الدین) ۲۲ح ۲۳ ۵۱
خوش لقای قونوی ثم توقاتی ۸۷۳ ۹۲۸ ۹۲۹

دار الذاکرین تاج‌الدین وزیر ۲۱۵
دانشمندیه ۱۷۹ ح ۸۴۶
دانیال ۱۰۱۸
داود (پیغامبر) ۱۴۲ ۵۳۰ ۹۵۹ ۱۰۱۸ ۱۰۶۵
داود طائی ۹۹۸
دختر اوریا ۹۱۹
دروازهٔ احمد ۴۱۹
دروازهٔ اسب بازار ۲۷۳
دروازهٔ اقسرا ۵۵۵
دروازهٔ حلقة بگوش ۲۵۸ ۶۲۹
دروازهٔ سلطان ۸۴۱ ۹۲۹
دروازهٔ لارنده ۱۰۱۸
دروازهٔ میدان ۳۸۰ ۳۸۱
دشت ۲۶۹
دشت ترکستان ۹۸۱
دمشق ۲۳ ۷۹-۸۲ ۸۶ ۹۴ ۹۵ ۱۲۰ ۳۰۰ ۳۴۸ ۳۵۴ ۳۵۵ ۴۲۸ ۴۳۸ ۴۶۰ ۵۰۹ ۶۱۸ ۶۴۱ ۶۴۲ ۶۴۷ ۶۵۱ ۶۷۲ ۶۷۴ ۶۷۶ ۶۸۱ ۶۸۲ ۶۸۹ ۶۹۵ ۶۹۶ ۶۹۸ ۶۹۹ ۷۱۴

٧٥٧ ٧٨٧ ٨٢١ ١٠١٠
١٠١٤
دولت خاتون بنت امیر قیصر تبریزی
٩٦٦
دولو ١٠٣٨
ده کامله ٧٠٦
دیر افلاطون حکیم ٢٩٤ ٥٥١
٩٠٤
دیسبینا (دختر عارف چلبی)
٩٩٦
دیه فلیراس ٦٢٧

ذوالنون < المصری > ٢٢٠
ذیسبینا (دختر چلبی عارف) ٩٦٦

رابعه (العدویه) ٢٨٧ ٣٧٥
٣٩٧ ٥٥٥
رستم ١٧٧ ٨٩٥
رشید الدین (فضل الله ، خواجه)
٢٠ ح ٨٤٨ ٨٦١ ٩٨٠
رشید قبائی ١١
رضی الدین نیشاپوری ٩
رکن الدین (سلطان) ١٤٥ ١٤٦
١٤٨ ١٥٠ ٣٣٥ ٣٣٧ ٣٣٨
٣٤٨ ٣٨٩
رکن الدین ارموی الولدی القونوی
٩٢٨
رکن الدین مازندرانی ٥١٠
رکن الدین (نایب قاضی عزالدین
قونیه) ١٠٥
رکن الدین سلیمان شاه سلجوقی
٢٤ ح
روزبه ٧٦٠
روس ٦٠٦
روم ١٥ ٢٢ ٢٣ ٢٦ ٢٨ ٤٥
٥٦ ٥٧ ٦٢ ٧١ ٧٢ ٧٩
٨٢ ٨٦ ٩٢ ١٠٩ ١٢٢
١٧٩ ٢٠٧ ٢٠٨ ٢١١ ٢١٤
٢٣٩ ٢٥٧ ٢٦٧-٢٦٩ ٣٨٥
٥٤٣ ٥٥٩ ٦٩١ ٦٩٤-٦٩٦
٦٩٩ ٧٠٣ ٧١٤ ٧٣٨ ٧٨٦
٨١١ ٨١٤ ٨١٨ ٨٤٤ ٨٤٩
٨٥٠ ٨٥٣ ٨٥٥ ٨٥٨ ٨٨٥
٨٩٨ ٩٢٢ ٩٣٢-٩٣٣ ٩٧٧
٩٧٩ ٩٨٠ ٩٩٥ ١٠١٠
رومیان ٥٩٢ ٧٢١
ری ٣

زال ١٧٧
زاویهٔ شیخ سهراب مولوی ٨٩٦

زاویهٔ مولویان ۹۵۸
زاهد (امیر) ۸۱۸ ۹۹۶ ۹۹۹
زکی قوّال ۳۲۰ ۴۷۰
زکریای توقاتی ۴۲۰
زلیخا ۳۷۵ ۱۰۲۸
زنجیرلو ۶۹۱ ۶۹۶
زیروا ، زیروه ۵۵۷
زین الدین عبد المؤمن توقاتی ۵۵۹ ۵۶۰ ۵۶۱
زین الدین رازی ۱۷۹ ۲۱۱
زین الدین فرازی (قاضی) ۱۱

ساره ۶۲۱
سام ۶۶۷
سامری ۵۴۵ ۷۵۸
سبا ۲۷۷
سبطی ۲۹۸
سپهسالار ۳۲۴ ح ۳۲۹ ح - ۳۳۱ ح
سراج الدین (قاضی) ۱۱۹ ۳۰۵- ۳۰۷ ۳۲۵ ۳۳۹ ۳۵۴ ۳۷۰- ۳۷۱ ۴۶۴ ۴۹۹ ۷۶۱-۷۶۳ ۷۶۵
سراج الدین < ابو الثنا محمود بن ابی بکر بن احمد > الارموی ۱۶۵ ۱۶۶ ۱۶۸ ۲۷۴ ۴۱۰ ۴۱۱ ۵۶۲ ۵۹۳
سراج الدین تتری ۱۹۰ ۱۹۱ ۲۲۰ ۲۸۹ ۲۹۰ ۳۴۶ ۵۸۵ ۵۹۷ ۵۹۸ ۶۲۵ ۷۸۴ ۸۲۶
سراج الدین مثنویخوان ۱۶۲ - ۱۶۳ ۲۲۲ ۲۷۲ ۵۸۳ ۵۹۷ ۷۳۸ ۷۳۹ ۷۴۵ ۷۵۲ ۷۶۱ ۷۷۳ ۷۹۰ ۸۲۹ ۸۳۲ ۸۸۰
سرای (شهر) ۹۳۲
سرندیب ۹۱
سرّی ، سری سقطی ۱۴۳ ۷۶۸ ۹۹۸
سعد ، سعد الدین خطیب سیواس ۹۳۱ ۹۳۲
سعد الدین مبارک (امیر ، داماد ایدین) ۹۴۶
سعد الدین مثنویخوان ولدی ۷۹۷
سعدی (شیرازی) ۵۴ ح ۲۶۶ ۲۶۷
سعید (خواجه ، جامه‌دار سلطان) ۸۶۱
سعید (درویش) ۹۹۰
سعید فرغانی (شیخ) ۳۶۰
سعید مسعود غازی محمود سبکتگین ۲۵۲

سقراط ۳۸۷
سقز اداسی ۹۵۰
سکندر ۵۳۷
سلجوق (آل) ۴۵ ۱۴۶
سلجوقیان ۹۲۶
سلخات ۸۴۵
سلطان واجد ۸۱۸ ۹۹۶ ۹۹۹
سلطان ولد (بهاء الدین) ۶ ۲۶
۳۸ ۳۹ ۴۱ ۴۶ ۴۷ ۵۸ ح
۷۰ ۷۱ ۷۴ ۱۲۶ ۱۴۸ ۱۶۴
۱۶۵ ۱۹۲ ۲۰۵ ۲۰۶ ۲۱۳
۲۱۷ ۲۲۶-۲۲۹ ۲۳۴-۲۳۶
۲۴۲ ۲۹۱ ۲۹۳ ۲۹۶-
۳۰۳ ۳۰۵ ۳۰۷-۳۱۱ ۳۱۳
۳۱۷ ۳۲۱ ۳۳۲-۳۳۳ ۳۴۳
۳۴۴ ۳۴۸ ۳۵۱ ۳۶۱ ۳۶۳
۳۶۸ ۳۷۸-۳۷۹ ۳۸۷ ۳۸۸
۳۹۲ ۴۱۶ ۴۳۵ ۴۴۸ ۴۵۳
۴۵۶ ۴۶۶ ۴۷۲ ۴۷۴ ۴۷۹
۴۸۳ ۴۸۴ ۵۰۲ ۵۲۰ ۵۴۷
-۵۴۹ ۵۶۲ ۵۸۶ ۵۸۹
۵۹۰ ۵۹۷ ۶۰۵ ۶۱۲ ۶۱۳
۶۲۱ ۶۳۳ ۶۳۵ ۶۳۷ ۶۴۰
۶۴۲ ۶۴۵ ۶۵۰ ۶۷۹ ۶۸۳
۶۸۷-۶۸۸ ۶۹۱ ۶۹۵-۶۹۷
۷۰۰ ۷۰۴ ۷۱۱ ۷۱۴-۷۱۵
۷۱۸ ۷۱۹ ۷۲۶ ۷۳۲-۷۳۵
۷۶۳-۷۴۵ ۷۴۸ ۷۵۱-۷۵۲
۷۵۸ ۷۶۶ ۷۷۲ ۷۷۷ ۷۸۰
۷۸۴-۸۲۴ ۸۲۵ ۸۲۸ ۸۳۵
۸۳۷ ۸۴۰ ۸۴۲ ۸۵۶ ۸۵۹
۸۸۹ ۸۴۹ ۹۰۱ ۹۰۶ ۹۱۰
-۹۱۲ ۹۱۶-۹۱۷ ۹۴۴ ۹۴۸
۹۵۵ ۹۵۸ ۹۶۳ ۹۶۴ ۹۷۶
۹۹۴ ۹۹۵ ۱۰۱۲-۱۰۱۴
۱۰۱۸ ۱۰۲۳
سلطانیه ۸۵۸ ۸۶۰ ۸۶۱ ۸۶۲
۸۹۶ ۹۳۲
سلیمان (پیغامبر) ۱۴۲ ۲۴۶
۵۴۳ ۷۰۱ ۸۱۵ ۸۸۳-۸۸۴
سلیمان پاشای قسطمونیه ۴۶۳
۹۳۴
سلیمان (معین الدین پروانه) ۲۱۸
ر. ک. به معین الدین پروانه
سلیمان شاه ۹۲۵
سمرقند ۶۸۱ ۷۵۶ ۷۵۷
سمغار نوین ۸۵۵
سنان الدین اقشهری (کلاه‌دوز).
۸۰ ۲۲۶ ۵۴۴ ۶۰۶
سنان الدین نجّار ۱۷۵

سنائی (حکیم) ۲۲۰ ـ ۲۳۲
۳۰۹ ۳۲۲ ٤۱٥ ٤٥۸ ٥۳۳
٥۳٤، ٥۳۷ ۷٤۰
سنبله خاتون ۸۱۸ ۹۹٦
سهراب مولوی (شیخ) ۸۹٦
سهروردیان ٤٥
سیاه پوشان ۱۳۹
سیبویه ۲۲۹
سیدی محمود ٦۰٥ ٦۰٦
سیس ۸۰ ۲۹٤
سیلیا (؟) ۱۰٤۸
سیف الله (لقب شمس تبریزی)
٦۳٤
سیف الدین باخرزی ۱٤۳ ۲٦٦ ح
۲٦۷
سیف الدین (مولانا) ۱۷۳
سینا (طورسینا) ٥۹۱
سینوب ۸٦۰ ۹۸۱
سیواس ۲۲ ۳۱۰ ٦۷۳ ۸۳٥
۸٥۲ ۸٥٦ ۸٦۳ ۹۲۹ ۹۳۱
شافعی (امام) ۱۸٤ ٤۱۰ـ ۱۰۳٤
شام ۲۲ ۷۷ ۸۰ ۹٤ ۱۳۱
۲۱۳ ۲٦۳ ٤۲۸ ٤۳۸ ٥٤۷
٦۲۹ ٦۸۹ ٦۹۸ ۷۰۱ ۷۰۳
۹۲۲ ۹۷۹ ۱۰۱٦ ۱۰۲۹
شامات ٦۹۷ ـ ٦۹۸
شاهزاده (امیر عالم، فرزند چلبی
عارف) ۸٤۳ ۹۷۰ ۹۷٥ ۹۸۰
۹۸۱ ۹۹٦
شاه ملك (چلبی، فرزند عابد)
۹۹٦
شبلی ۳۱۷ ٦٥۹ ۹۹۸
شجاع الدین اورخان (ولد مسعود
بگ منتشا) ۸٥۲
شجاع الدین الیاس بگ ۸۷۰
شجاع الدین اینانج بگ ۸٦٤ ۹۳۹
شجاع الدین حنّاق ۸۹۷
شرف الدین (سیّد) ۱۱ ۱۲۷ ـ
۱۲۸ ٤۸۳ ۱۰۱۳
شرف الدین (سیّد) ۱۱۹ ۱۲۷ ـ
۱۲۸ ٤۸۳ ۱۰۱۳
شرف الدین بلخی ۱۰۱۱
شرف الدین (خزینه‌دار سلطان) ۳۷٥
شرف الدین عثمان گوینده ۳۲۰
٤۸٦ ٤۸۸
شرف الدین قیصریه ۱۸٤ ۳٥۳ـ
۳٥٤
شرف الدین لالای سمرقندی
(خواجه) ۲٦ ۳۲۱ ٦۸۱
۹۹٥ ۱۰۱۱

شرف الدین موصلی ۲۵۶ ۳۶۰
شرف الدین نکیدی (ولد خطیر) ۴۴۵ ۵۴۲
شرف الدین هر یوه (سیّد) ۱۱۹ ۱۲۰ ۲۱۵ ۳۳۹ ۳۴۰ ۴۶۹
شرف الدین هندی ۹۱
شرف خاتون بنت ولد ۸۲۷ ۸۹۸ ۹۹۵ ۹۹۷
شرف عاقلی ۹
شرف لهاوری ۳۱۵
شریح ۲۰۸
شقیق (بلخی) ۲۲۰ ۶۵۸
شکر ریزان (خان) ۶۱۸ ۶۱۹
شمس الدین (صاحب دیوان) ۲۶۶ ح
شمس الدین ایکی ۳۶۰
شمس الائمّه سرخسی ۷۵ ۳۰۲ ۹۹۸ ۱۰۱۵
شمس پرنده ۸۵ ۶۳۱، ر. ک. به شمس الدین تبریزی
شمس الدین اصفهانی (صاحب، دستور اعظم) ۶۰ ۶۲ ـ ۶۴ ۶۸ ۷۱ـ۷۲ ۸۱ـ۸۲ ۵۵۵ ۷۰۷ـ۷۰۸
شمس الدین امیر محمد (ولد صاحب اعظم خواجه رشید الدین) ۹۸۰
شمس الدین بر استاد ۸۶۸
شمس الدین امیر عابد (چلبی) ۶ ۹۹۶ ۹۹۹
شمس الدین تبریزی (محمد بن علی ملك داد) ۶ ۴۰ ۴۸ ۸۲ ۸۴ ۸۵ـ۸۸ ۹۰ـ۹۱ ۱۰۱ـ۱۰۲ ۱۲۱ـ۱۲۲ ۱۲۵ ۲۱۳ ۲۸۳ ۲۹۵ ۳۰۸ـ۳۰۹ ۳۱۳ـ۳۱۷ ۳۴۹ ۳۶۲ ۵۲۳ ۵۸۹ ۶۱۴ ـ۷۰۳ ۷۰۹ ۷۱۱ ۷۲۴ ۷۳۹ ۷۶۶ ۷۸۲ ۷۸۳ ۷۸۶ ۷۹۹ ۸۰۴ ۸۲۸ ۸۹۹ ۱۰۱۶ ۱۰۳۱ ۱۰۷۷
شمس الدین جوینی (قاضیٔ دمشق) ۶۶۳
شمس الدین حسین بن احمد الخطیبی ۱۰۰۹
شمس الدین خانی ۱۱
شمس الدین عطّار ۳۳۳ ۵۶۷
شمس الدین ماردینی ۱۵۰ ۱۷۹ ۲۰۸ـ۲۱۱ ۲۷۲ ۲۸۶ ۳۰۵ ۳۲۵ ۳۲۶ ۳۸۶ ۴۲۴ ۵۵۹ ۵۶۰
شمس الدین محمّد سکورجی ۸۵۰
شمس الدین معلّم ۱۵۹ ۱۸۷

شمس الدین ملاطی ، ملطی ۱۰۱
۱۰۶ ۱۰۹ ۱۲۵ ۱۴۳ ۱۵۵
۱۷۹ ۴۲۱ ۴۵۸ ۶۰۲
شمس الدین ولد خطیر ۱۳۴ ح
شمس الدین ولد مدرّس (چلبی)
۲۱۷-۲۱۹ ۲۳۱ ۳۷۷ ۳۷۸
۳۸۰ ۴۰۶ ۴۱۲ ۴۳۵ ۴۵۷
۵۰۶ ۵۲۵ ۵۴۸ ۵۶۱ ۵۶۶
۶۳۴ ۸۲۹ ۹۱۸
شمس الدین هندی ۲۶۶ ۲۶۷
شهاب الدین روغن قرامید (داماد مولانا) ۳۲۳ ۴۵۶
شهاب الدین عمر سهروردی (شیخ الاسلام) ۱۷ ۴۴ ۴۵ ۷۲
شهاب الدین گوینده ۲۲۲ ۲۲۳
شهاب الدین مقبولی' قیرشهری ۹۳۲ ۹۳۳
شهاب الدین مقتول ۶۷۴
شهاب نکیدی (قاضی) ۹۷۷
شیث (پیغامبر) ۴۷ ۱۱۶ ۴۹۳-۴۹۴
شیخ الارواح (لقب چلبی عارف) ۹۵۸
شیخ الاسلام ۵۹
شیخ پاشا ۹۸۶-۹۸۸
شیخ زاده' توقاتی ۹۵۳ ۹۷۷
شیخ بگی ۹۵۵
شیراز ۲۶۶

صائن الدین مقری ۱۳۵
صاحب اصفهانی : ر . ك به شمس الدین اصفهانی (صاحب)
صاحب فخر الدین : ر . ك . به فخر الدین علی (صاحب)
صحرای علم الدین بازاری ۹۴۵
صدر الدین (خواجه) ۱۷۳
صدر الدین (قاضی ، فرزند کمال الدین کابی) ۱۸۰
صدر الدین قونوی (شیخ الاسلام)
۹۶ ۱۲۰ ۱۶۵ ۲۱۶ ۲۱۹
۲۷۸ ۳۰۵ ۳۰۶ ۳۱۸ ۳۳۳
۳۳۹ ۳۵۳ ۳۵۹ ۳۷۰ ۳۹۲
۳۹۳ ۴۱۷ ۴۲۱ ۴۲۸ ۴۳۸
۴۳۹ ۴۷۱ ۴۹۹ ۵۴۸ ۵۷۸
۵۸۱ ۵۹۳ ۵۹۴ ۶۰۱ ۶۰۹
۸۲۴
صدر الدین لارندی ۱۰۲۵
صدر الدین مرندی ۴۸۷
صدر الدین ملیفذونی ۸۲۰
صدّیق ، صدّیق اکبر : ر . ك . به ابو بکر صدّیق

صدّیق (قاضی) ۱۱
صدّیقه (عایشه) ۴۵۰ ، ر . ک . به عایشه
صدّیقه (کنیزک مجد الدین مراغی) ۵۵۰
صفی‌الدین هندی ۲۹۵ ۲۹۶
صلاح الدین (فرزند بهاء الدین بحری) ۵۶۳
صلاح الدین ادیب ۸۵۱ ۹۱۶ ۹۶۴
صلاح‌الدین امیر زاهد ۹۶۶ ۹۹۹
صلاح‌الدین فریدون بن یاغیبسان المعروف بزرکوب القونوی ۶ ۶۵ ۸۰ ۱۱۱ ۱۳۶ ۱۳۸ ۱۵۱ ۲۳۸ ۳۱۷ ۳۸۸ ۴۲۹ ۴۶۲ ۴۶۳ ۶۸۰ ۶۹۱ ۷۰۴-۷۳۶ ۷۳۷ ۷۳۹ ۷۶۵ ۷۸۳ ۷۸۶ ۷۹۳ ۷۹۴ ۷۹۹ ۸۲۸ ۸۹۹ ۱۰۳۱
صلاح‌الدین ملاطی ، ملطی ۲۲۹ ۳۵۵ ۳۵۹ ۴۸۹ ۴۹۱ ۵۶۲ ۸۳۷

ضحّاک ۸۲۹
ضیاء الدین نکیدی ۴۰۵
ضیاء‌الدین وزیر ۳۷۵ ۵۵۸ ۷۵۴ ۷۵۵ ۷۵۸
ضیاء الدین ولد خطیر ۱۳۴ ح

طاوس چنگی ۳۷۵
طرازی ۹۵۱
طغان پاشا ۸۶۴ ۹۳۹
طمغاج خان سمرقندی ۹ ح
طواس ۸۷۰
طور سینا ۵۰۰
طور (کوه) ۲۴۷ ۲۴۸
طوس ۱۳۵ ۱۳۶
طوفان ۵۲۰ ۵۲۱ ۶۶۸
طومان بگ ولد قلاوز ۸۴۴ ۸۴۶

ظهیرالدین خطیب قیصریه ۹۷۷
ظهیرالدین ولد تاج قزل ۹۷۹ ۹۸۸

عابد (چلبی شمس الدین امیر ، فرزند سلطان ولد) ۶ ۸۱۸ ۹۷۵-۹۹۳ ۹۹۶ ۹۹۹
عابده (مطهّره خاتون) ۹۹۵
عاج ابن عنق ۵۳۶ ۶۶۸
عاد ۲۴۱ ۲۶۰
عادل (مظفرالدین امیر ، فرزند چلبی عارف) ۸۴۳ ۹۷۰ ۹۷۵ ۹۹۳ ۹۹۶ ۹۹۹

عارف (چلبی ، جلال الدين فريدون ابن محمد بن محمد) ٤ ٦ ٦٦ ٦٩ ٢١٣ ٢٢٩ ٣٤٣ ٣٤٦ ٣٥٣ ٣٨٨ ٣٩٠ ٣٩٢ ٤٠٥ ٤١٢ ٤٦٣ ٥٤٦ ٥٥١ ٥٩٠ ٦٠٥ ٦٢١ ٦٢٩ ٧٠٠ ٧٢٨ ٧٣٢ ٨١٦ ٨٢٣ ٨٢٥ـ٩٧٤ ٩٧٥ ٩٨٨ ٩٩٠ ٩٩٥ ٩٩٦ ٩٩٨ ٩٩٩

عارفه (شرف خاتون) ٩٩٥

عالم (چلبی ، امیر کبیر) ١٩٩ ٢٥٤ ٢٥٥ ٣١٩

عالم (چلبی ، برادر سلطان ولد) ٤٨١ ٤٨٢ ٤٨٨ ٧٥٢ ٧٨٩ ٩٩٥

عالم (چلبی ، فرزندی چلبی عارف) ٨٤٣ ٩٩٢ ٩٩٦ ٩٩٩

عايشه ٢٤ ٤٥٠ ٥٢٩ ١٠٣٤

عبدالرحمن شيّاد ١٤٦

عبد المؤمن ٤٨٦

عبد المؤمن توقاتی (زين‌الدين) ٥٥٩ـ٥٦١

عتيقيان ٤٥

عثمان بن عفّان ١٥٧ـ١٥٩ ٥٠٩ ١٠٥٣

عثمانجق ٩٣٣

عثمان گوينده ، قوّال (شرف الدين) ٢٢٢ ٢٢٣ ٣٢٠ـ٣٢١ ٣٤٠ ٣٤١ ٤٨٦ـ٤٨٨

عجم ١٠٢٨

عراق ٥٩ ح ٨٤٤ ٨٨٣

عراق عجم ٦٣١ ٨٤٤ ٨٨٣

عراقليه ٣٥٩

عرب ١٠٢٨ ١٠٥٥

عرب عرباء ٤٨٣

عرب نوين ولد سمغار نوين ٨٥٥

عرفات ١٦٩ـ١٧٠ ٤٦٠ ٥٢٨

عزالدين (قاضى) ١٧٧

عزالدين آماسيه (قاضى) ١٠٤

عزالدين (سلطان روم) ٧٩ ٢٥٤ ١٠٢٠

عزالدين (شيخ) ١٧٣

عزالدين سيواسى (قاضى) ١٠٤ ٤٢٢

عزالدين قونيه (قاضى عزالدين محمد بن محمود رازى) ١٠٣ـ١٠٥

عزالدين كوسه (شيخ) ٣١٢

عزالدين كيخسرو (سلطان) ١٠٣

عزالدین کیکاوس (فرزند سلطان علاءالدین کیقباد) ۲۴ ح ۱۷۹ ۴۴۳ ۷۰۶
عزرائیل ۵۸۷ ۵۹۱
عزیر ۱۱۶
عصمتی خاتون (جفت ملک فخرالدین ارزنجان) ۲۴ ۲۵
عطّار (فرید الدین) ۲۲۰ ۴۵۱ ۴۵۸ ۵۸۲ ۷۴۰
علاء الدین ارزنجانی ۳۴۷
علاء الدین اماسیّه ۱۴۱
علاء الدین اماسیوی ولد بیرام ۸۷۴-۸۷۸ ۸۸۰
علاء الدین پسر فرامرز (سلطان) ۸۴۹
علاء الدین ثریانوس ۲۲۵ ۲۷۴ ۲۷۶ ۲۷۷ ۴۱۴ ۴۶۳
علاء الدین خویشاوند ۹۱۲-۹۱۳، ر. ك. به علاء الدین (فرزند مولانا جلال الدین)
علاء الدین طبیب ارزنجانی ۳۳۷ ۳۴۷
علاء الدین قسطمونیه ۹۳۳
علاء الدین قیرشهری (برادر سلطان ولد) ۴۴۸ ۹۱۲ ۹۱۳، ر. ك. به علاء الدین (فرزند مولانا جلال الدین)
علاء الدین کیقباد اوّل ۲۲ ۲۳ ۲۵-۲۷ ۳۰ ۴۳ ۴۴ ۴۹ ۵۰-۵۲ ۵۴ ۵۵ ۶۲ ۱۰۰ ح ۳۰۳ ۷۰۶ ۸۸۷ ۱۰۱۰-۱۰۱۳
علاء الدین محمد (برادر مولانا جلال الدین) ۱۶ ۸۲۱ ۹۹۴ ۱۰۱۱
علاء الدین (فرزند مولانا جلال الدین) ۲۶ ۳۰۳ ۳۲۱ ۵۲۳ ۶۸۶ ۷۶۶ ۸۰۳ ۸۰۴ ۹۹۴ ۹۹۵
علاء الدین محمد خوارزمشاه ۷ ۱۲
علائیه ۹۱۶
علم الدین بازاری ۹۴۵
علم الدین قیصر ۳۸۷ ۳۸۹ ۴۵۹ ۴۸۹-۴۹۰ ۵۱۹ ۷۹۲ ۸۱۲
علی بن ابی طالب ۷۵ ۱۱۲-۱۱۳ ۲۴۹ ۳۵۰ ۴۰۵ ۴۸۲؛ ۴۸۳ ۴۹۷ ۵۳۴ ۵۹۹ ۶۴۹ ۹۹۷ ۹۹۸
علی (اخی) ۷۵۸

علی (چلبی ، فرزند محمود چلبی) ۹۹۶
علی حریری ٦٤١
علی (شیخ) ٩٤٤ ـ ٩٤٥
علی شاه (خواجه) ٨٦١
علیشیر ٩٤٥ ـ ٩٤٧
علی (کوه) ٦٠
عماد الدین (قاضی فرزند قاضی سراج الدین) ٧٦٥
عمادالدین اماسیه (قاضی) ٩٣١ ـ ٩٣٢
عماد الدین ولد قردی ٨٧٦
عمر (الخطّاب) ١٢٤ ٢٤٠ ٧٧٥ ١٠٣٤ ٢٤٩ ٣٠٩ ٦٠٠ ٦٦٩
عمر گرهی ٥٩٦
عمر (خواجه) ٩٣٩
عمید مروزی ١١
عنتاب ٩٣٣
عوج بن عنق ٥٤٥
عیسی (پیغامبر) ٤٨ ١٤٢ ٢٦٩ ٢٧٤ ٢٧٧ ٤٣١ ٤٧٦ ٥٤٣ ٥٥٢ ٥٩٢ ٦٦٠ ٦٨٠ ٧٩٣ ٩٠٤ ٩٣٨ ١٠٢٥ ، ر. ك. به مسیح
عین الحیات (دختر گرجی خاتون) ٩١٥ ـ ٩١٦
عین الدولهٔ رومی ٤٢٥ ـ ٤٢٦ ٥٥٢ ـ ٥٥٣

غازان ، قازان خان ٨١٨ ٨٤٤ ٨٤٩ ٨٥٨ ٨٨٥
غیاث الدین کیخسرو (پسر سلطان علاء الدین کیقباد اوّل) ٦٢

فاروق: ر. ك. به عمر الخطّاب)
فاطمه (دختر پیغامبر) ٧٣٣
فاطمه خاتون (دختر شیخ صلاح الدین) ٦٧ ٣٨٨ ٤٠٥ ٤٦٢ ٧٠٠ ٧١٩ ٧٢٠ ٧٢٨ ٧٣٢ ٨١٧ ٨٢٥ ٨٢٦ ٨٢٧ ٨٣١ ٩٩٤ ٩٩٥
فخرالدین آبگرمی ٨٩٣ ٨٩٤
فخرالدین ارزنجان (ملك) ٢٤ ٢٥
فخرالدین دیو دست (ادیب) ٢٨٠ ٤٧٠ ٥٠٣ ٥٢١ ٥٦١ ٦٠٣ ٦٠٤ ٦٠٥ ٨١١ ٨١٥
فخر الدین رازی ١١ ١٢ ٦٧٦
فخر الدین سیواسی ٢٣٧ ٢٣٨ ٣١٠ ٣٢٩
فخر الدین شاهد ٣٨

فخر الدین عراقی ۳۶۰ ۳۹۹ ۴۰۰ ۵۹۴
فخرالدین علی (صاحب، ابوالخیرات) ۱۳۰ ۱۳۳ ۵۰۲ ۵۴۹ ۸۸۵
فخر الدین لالا ۹۱۲
فخر الدین معلّم ۵۲۳
فخر النساء ۲۸۷ ۲۸۸ ۴۳۱ ۶۰۱ ۸۴۳
فرات ۹۳۶
فرعون ۱۲۶ ۲۸۴ ۴۳۷ ۴۷۰ ۵۴۶ ۵۷۹ ۶۱۷ ۶۶۸
فرقدان ۷۹۶
فرنج ۲۹۴
فرنگ، فرنگان ۹۸ ۹۹ ۱۳۱-۱۳۳ ۶۹۵ ۶۹۶
فرنگستان ۱۳۱ ۶۹۶
فرنگستان کسدانی (؟) ۱۳۱
فرید الدین عطّار ۲۲۰ ۴۵۱ ۴۵۸ ۵۸۲ ۷۴۰، ر. ک. به عطّار
فریدون ۸۱۵
فریدون بیگ ۳۸ ح
فصیح الدین (مدرّس) ۴۶۴
فقیه احمد ۳۹ ۴۰ ۴۱۳ ۴۱۹ ۴۲۰ ۶۳۴ ۹۶۸
فلوباط ۳۸ ۲۵۹ ۷۰۷
فلیراس (دیه) ۶۲۷
قارون ۳۷۰ ۵۴۵ ۹۴۶
قازان، غازان خان ۸۱۸ ۸۴۴ ۸۴۹ ۸۵۸ ۸۸۵، ر. ک. غازان خان
قاضیٔ رومی ۴۲ ۴۳
قاضیٔ طبری (بهاءالدین) ۳۱
قاضیٔ کرد قونوی ۴۷۳-۴۷۴
قاضی وخش ۱۱ ۳۳
قالون ۴۰۹
قانعی (بهاء الدین امیر، ملك الشعراء) ۲۲۱ ۳۲۲
قبا ۴۷۷ ۵۰۵ ۶۶۴
قباد عجم ۷۰۲
قبطی ۴۹۸
قبهٔ بزرگ ۳۵۹
قبهٔ غازان ۹۳۲
قدس ۹۲۲
قرا (قره) حصار دمرلو ۸۱۵
قرمان ۹۰۶ ۹۲۵-۹۲۶ ۹۷۷ ۱۰۲۵
قرمانیان ۹۲۱

قرا (قره) حصار دوله ۳۰۳ ،
۸۸۵ ۸۸۷
قرا (قره) طائی ۱۸۱ ۲۹۲
ر. ک. به جلال الدین قرا طائی
قریش ۳۶۳ ۳۶۶ ۸۱۰
قسطمونیه ۴۶۳ ۹۳۳
قسطنطنیه ۳۶۰
قطمیر ۹۱۴ ۹۴۱ ۹۴۲
قطب الدین ابراهیم ۶۳۲
قطب الدین حیدر ۲۱۵ ۴۶۷
قطب الدین شیرازی ۱۷۶ ۴۲۳
۸۱۱ ۸۱۲ ۸۱۳ ۸۴۸
قلچه (حمام) ۹۸۷
قلچی بهادر ۹۲۶
قلزم ۲۰۸ ۸۶۵
قلعهٔ طواس ۸۷۰
قلعه عثمانجق ۹۳۳
قلعهٔ قونیه ۹۲۶
قلعهٔ گواله ۴۵ ۹۷۹
قلقل (آب) ۶۲۵
قلندر ، قلندران ۴۱۲ ۵۹۶ ۶۳۱
قمرالدین نایب (خواجه) ۹۰۸ ۹۰۹
قونیه ۸٤ ۲۲ ۲۵ ۲۸ ۲۹ ۳۱ ۵۳
۱۲۲ ۵۴ ح ۵۷ ۶۰ ۶۹ ۸۱
۸۶ ۸۸ ۹۵ ۹۹ ۱۰۳ - ۱۰۵
۱۲۷ ۱۳۲ ۱۳۸ ۱۴۳ ۱۶۴
۱۷۲ ۱۷۵ ۱۷۹ ۱۸۰ ۱۸۹
۲۱۷ ۲۲۶ ۲۲۸ ۲۳۶ ۲۵۷
۲۵۸ ۲۶۰ ۲۶۱ ۲۶۴ ۲۶۵
۲۶۶ ح ۲۶۷ - ۲۶۹ ۲۷۷
۲۷۸ ۲۸۷ ۳۰۳ ۳۱۵ ۳۳۱
۳۳۲ ۳۴۸ ۳۵۵ ۳۵۶ ۳۵۹
۳۶۰ ۳۶۳ ۳۶۸ ۳۷۰ ۳۷۵
۳۸۵ ۳۸۷ ۳۹۱ ۴۱۵ ۴۱۹
۴۲۲ ۴۳۱ ۴۵۹ ۴۶۰ ۴۶۳
۴۶۸ ۴۶۹ ۴۷۳ ۴۷۴ ۴۸۵
۴۹۰ ۵۴۴ ۵۴۷ ۵۵۳ ۵۵۹
۵۶۲ ۵۷۸ ۶۰۴ ۶۰۵ ۶۰۷
۶۱۱ - ۶۱۳ ۶۱۸ ۶۲۰
۶۲۴ ۶۲۹ ۶۳۴ ۶۷۲ ۶۸۹
۶۹۶ ۶۹۷ ۶۹۹ ۷۰۶ ۷۰۷
۷۱۴ ۷۱۶ ۷۲۲ ۷۲۸ ۷۴۸
۷۵۸ ۷۶۰ ۷۸۶ ۷۹۵ ۷۹۶
۷۰۱ ۸۲۰ ۸۳۹ ۸۴۱ ۸۴۹
۸۵۵ ۸۵۶ ۸۵۸ ۸۶۱ ۸۸۹
۸۹۱ ۸۹۳ ۸۹۸ ۸۹۹ ۹۰۶
۹۱۹ ۹۲۵ ۹۲۶ ۹۳۴ ۹۵۵
۹۶۳ ۹۶۶ ۹۶۸ ۹۶۹ ۹۷۲
۹۷۷ ۹۷۹ ۹۸۱ ۹۸۶ ۹۸۸
۱۰۲۰

قیرشهر ۳۸۵ ۴۹۷
قیصر (اخی) ۵۵۶ ۷۵۵
قیصر تبریزی (امیر) ۹۹۶
قیصریه (دارالفتح) ۶۰-۶۲ ۶۶
۶۸ ۸۱ ۸۲ ۸۴ ۱۳۰ ح ۴۰۳
۴۲۵ ۴۶۸ ۴۸۵ ۴۸۶ ۴۲۴
۷۰۶ ۷۹۲ ۸۱۱ ۸۵۵ ۹۳۱
۹۷۷

کاشی (حاجی) ۲۷۸ ۲۷۹
کالویان (معمار) ۵۵۲
کاملا تبریزی ۶۱۵ ۶۳۴ ۶۳۵،
ر. ك. به شمس الدین تبریزی
کتبوغا بهادر ۹۴ ۲۰۳
کر (نام جوئی) ۸۸۳
کرا خاتون (حرم مولانا)
۹۰ ۹۲ ۹۳ ۱۲۶ ۲۰۱ ۲۵۱
۲۶۲ ۳۳۶ ۳۴۰ ۳۹۶ ۴۴۹
۵۸۳ ۵۹۷ ۶۰۸ ۶۰۹ ۶۲۱
۷۱۶ ۷۱. ۷۷۷ ۷۵۲ ۷۷۹
۷۸۰ ۷۸۷ ۹۹۵
کرای بزرگ ۴۲۰ ۶۸۱ ۷۹۱
۹۱۱
کراکا (والدهٔ چلبی عارف) ۴۰۵
۷۳۴ ۷۷۲ ۸۲۷ ۸۳۱ ۸۴۳
۸۵۷ ۸۷۳ ۸۷۴ ۸۷۶ ۸۹۱
۸۹۹، ر. ك. به فاطمه خاتون
کرامانا خاتون ۳۲۰ ۸۲۱
کرد ۲۳
کریم الدین قلعه ۹۰۲
کریم الدین ولد بکتمور ۱۷۶
کریمه خاتون (دختر محمد خادم)
۸۹۸ ۹۲۱
کسائی ۱۳۵
کشاد عرب ۷۰۲
کعبه ۲۲ ۱۰۸ ۱۱۸ ۱۶۸ ۱۸۴
۲۶۳ ۲۷۸ ۲۸۸ ۲۸۹ ۳۴۸
۳۶۳ ۴۶۰ ۵۰۱ ۶۷۱ ۷۹۱
۹۰۵
کل کمال : ۴۵۵، ر. ك. به
کمال الدین معرّف
کلیم ۴۹۸ ۶۷۷ ۹۹۰ ر. ك. به
موسی (پیغامبر)
کمال ۵۳۰
کمال خرساف ۳۱۹
کمال الدین قوّال ۴۵۴
کمال الدین ۹۳۵
کمال الدین ابن عدیم ۷۷-۷۹ ۳۵۴
کمال الدین امیر محفل ۱۵۱ ۱۷۳
۵۹۴

كمال الدين تبريزی الخادم ٤٢٧
كمال الدين فرزند كمال خرساف ٣١٩
كمال الدين معرف ١٠٥ ١٥٢ ١٧٢ ١٧٣ ٤٥٧
كمال الدين واسطی ١٠٢٩
كمال الدين كابی (ملك القضاة) ١٧٩ - ١٨١
كنعان ٥١٩
كوتاهيه ٩٠٦ ٩٤٨ ٩٥٤
كوثر ٧٦
كورهٔ دمشق ٦١٨
كوسه پيغامبر ٨١٨ ، ر. ك. به آيشغا نوين
كوشك فلوباط ٧٠٧
كوفه ٢٢
كوه عرفات ١٧٠ ٣٨١
كوه علی ٦٠
كوه قرمان ١٠٢٥
كويرنمك ٥٩ ح
كيش ٣٦٨
كيغاتو خان ٣٣١ ٣٣٢ ٦١١ - ٦١٣ ٨٤٩ ٨٨٩
كيقباذ ٥٥ ، ٨٩١ ، ر. ك. به علاالدين كيقباذ
كيميا خاتون (زن شمس الدين تبريزی) ٦٣٧ ٦٣٨ ٦٤١ ٦٤٢

گرجی خاتون ٩٢ ١٤٢ ١٤٣ ٢٦٣ ٤٢٥ ٤٣٢ ٤٢٦ ٤٥٩ ٤٩٠ ٥١٩ ٧٢١ ٧٢٧ ٧٥٤ ٧٩٢ ٩١٥
گواله (قلعه) ٤٥ ٩٠٢ ٩٠٤ ٩٧٩
گورستان قانعی ٣٦
گوماج خاتون ١٨٠ ٣٣٥ ٧٢١ ٨٩١
گوهر خاتون (دختر خواجه شرف‌الدين لالای سمرقندی) ٢٦ ٩٩٥
گهواره‌گر خواجگی (شيخ) ٢٤
لاذيق ٨٦٤ ٨٦٩ ٨٩٧ ٩٣٤ ٩٣٩ ٩٤٢ ٩٤٥ ٩٥٣ ٩٩٠
لارنده ٢٥ - ٢٧ ٥٧ ٣٠٣ ٩٠٦ ٩٢٧ ٩٦٢ ٩٦٤ ١٠١٨
لامعی چلبی ٢٨٥ ح
لطيفه خاتون (والدهٔ شيخ صلاح الدين) ٧١٨

لطیفه خاتون (والدهٔ کراکا) ۸۲۷
لقمان ۱۴۲
لنگر قلندرن ۵۹۶
لوط (پیغامبر) ۷۳
لولوه (معدن) ۲۳۲
لیث بن سعد ۱۰۳۴ ۱۰۳۵

ماتریدی (شیخ) ۳۹۸
ماریة القبطیه ۹۹۵
مالك (امام) ۱۰۳۴
مانی ۴۲۵
مبارزالدین محمد بگ ولد آیدین ۹۴۷
مبارز الدین چلبی محمد بگ ولد اشرف ۹۲۴ ۹۲۵
مبارك حیدری (حاجی) ۲۱۵ ۴۶۷ ۴۶۸ ۷۷۳
متنّبی (ابو الطیب) ۵۷۲ ح ۶۲۳ ۶۲۴
مجد الدین (برادر فخرالدین آبگرمی) ۸۹۲
مجدالدین (خواجه) ۳۸۹ ۳۹۰ ۴۸۵ ۴۸۶
مجد الدین اتابك (داماد معین الدین پروانه) ۱۱۸ ۱۳۴ ۳۰۵ ۳۲۸
مجد الدین اتابك (فرزند کمال الدین کابی) ۱۸۰
مجد الدین اتابك مولوی ۸۴۸ ۸۴۹
مجد الدین اقسرائی (شیخ الشیوخ مصر) ۸۴۴
مجد الدین جندی ۴۲۱
مجد الدین حافظ ۹۳۱
مجد الدین علی بن محمد الحسن المستوفی الارزنجانی ۱۱۸ ح
مجد الدین مراغی (خواجه) ۲۲۹ ۲۵۶ ۲۵۷ ۳۷۶ ۵۵۰ ۵۵۱
مجد الدین میکائیل (فقیه) ۱۰۱۹ ۱۰۲۰
مجد الدین ولد چاغا القیرشهری ۳۸۴ ۳۸۵ ۳۸۹
مجنون ۳۱۶ ۶۰۶

محسن ۵۲۷
محمد (چلبی ، فرزند چلبی عابد) ۹۹۶
محمد ابن عربی (شیخ) ۶۷۶ ۶۷۷
محمد بگ (چلبی) ۹۳۹

محمد بگث اوج ۴۸۵، ۴۸۶
محمد بگث ولد اشرف (چلبی مبارزالدین) ۹۲۴ ۹۲۵ ۹۵۱
محمد بگث ولد آیدین (مبارزالدین) ۹۴۷ ۹۴۸
محمد بگث ولد خواجه صدرالدین ملیغذونی ۸۲۰
محمد بگث ولد طورمطای ۸۷۷
محمد بگث ولد قلمی (اخی) ۹۶۲
محمد بن الیمان ۵۳۲
محمد تازی ۶۷۶
محمد حیدری (شیخ) ۷۷۳ ۷۷۴
محمد خادم (شیخ) ۱۲۲ ۱۴۵ ۱۹۸ ۳۲۸ ۳۳۸ ۴۳۸ ۴۸۴ ۸۹۸
محمد خوارزمشاه (جلال الدین) ۷ ۲۲
محمد خوارزمشاه (علاء الدین محمد) ۱۱ ۱۳ ۲۱ ۷۵ ۱۰۱۵
محمد دیوانه (اخی) ۶۷۳ ۸۵۵ ۸۵۶ ۸۶۳
محمد رازی ۶۶۶
محمد زجاج ۹۹۸
محمد سکورجی (امیر شمس الدین) ۳۳۱ ۸۴۹ ۸۵۰
محمد سلماستی ۸۱۳ ـ ۸۱۵
محمد سید ابادی (اخی) ۵۴۳
محمد سیدواری ۷۵۵
محمد غزالی (امام) ۲۱۹
محمد مصطفی ۲ ۸ ۱۰ ۱۹ ۳۴ ۸۷ ۸۹ ۱۱۲ ۱۵۳ ۱۵۶ ۱۵۸ـ ۱۶۰ ۱۸۶ ۱۸۹ ۲۰۹ ۲۱۰ ۲۲۶ ۲۳۷ ۲۴۳ ۲۷۱ ۲۸۱ ۲۸۵ ۲۹۷ ۳۰۳ ۳۰۴ ۳۵۱ ۳۶۱ ۳۶۳ ۳۶۶ ۳۷۹ ۳۹۳ ۴۰۵ ۴۰۷ ۴۲۱ ۴۲۸ ۴۲۹ ۴۵۰ ۴۵۴ ۴۵۸ ۴۶۴ ۴۷۷ ۴۷۸ ۴۸۲ ۴۹۶ ۵۰۰ ۵۰۴ ۵۰۶ ۵۲۷ ۵۳۵ ۵۴۰ ۵۷۰ ۵۸۲ ۵۸۴ ۵۹۲ ۵۹۹ ۶۰۰ ۶۱۹ ۶۲۲ ۶۲۸ ۶۴۹ ۶۶۰ ۶۶۲ ۶۶۵ ۶۶۶ ۶۶۸ ۶۶۹ ۶۷۱ ۶۷۵ ۶۷۷ ۷۲۹ ۷۶۲ ۷۶۷ ۷۷۱ ۷۷۶ ۸۳۹ ۸۸۳ ۹۳۷ ۹۹۵ ۹۹۷ ۱۰۰۹ ۱۰۱۶ ۱۰۱۸ ۱۰۳۰ ۱۰۴۲ ۱۰۴۴ ۱۰۴۶
محمد ولد صاحب اعظم خواجه رشید الدین (امیر) ۹۸۰

محمود (چلبی ، فرزند چلبی محمد) ۹۹۶
محمود (سیدی) ۶۰۵ ۶۰۶
محمودسبکتگین ۲۵۲
محمود صاحب قران (شیخ) ۳۵ ۱۰۳ ۲۱۶ ۲۶۳ ۳۷۲ ۴۱۶ ۵۰۲ ۵۵۳
محمود صاحب قران ولد نجّار ۶۴۶
محمود عرب ۲۵۱ ح
محمود عزب ۲۵۱
محمود نجّار ۱۵۰ ۱۵۱ ۲۷۷ ۳۲۴ ۳۹۹ ۴۳۷ ۴۳۹ ۶۰۸ ۸۹۸
محموده خاتون ۴۴۸
محي الدین ۹۳۵
محیی‌الدین طاهر (قاضی القضاة جلال الدین خوارزمشاه) ۱۰۰ح
مدرسهٔ اتابکیه ۳۰۵ ۱۰۲۰
مدرسهٔ اقنجی ۵۴۸
مدرسهٔ التونپا ۲۹
مدرسهٔ برانیه ۳۴۸
مدرسهٔ پنبه فروشان ۸۶ ۲۹۵ ۶۱۸
مدرسه جلال الدین قره (قرا) طائی ۱۸۱ ۲۰۹ ۲۹۲ ۵۱۰ ۵۵۹ ۶۵۲ ۷۱۶
مدرسهٔ حلاویه ۷۷
مدرسهٔ لالا ۳۷۷
مدرسهٔ مستنصریه ۱۸ ۲۳
مدرسهٔ معین‌الدین پروانه ۵۵۹
مدرسهٔ مقدّمیه ۸۱ ۳۴۸ ۳۵۴
مدینه ۱۴ ، ۶۹ ۱۹۵ ۳۶۳ ۳۶۸
مدینة الاولیا (قونیه) ۲۶۱
مرام ۱۳۹ ۱۴۳ ۳۳۸ ۳۵۵ ۴۶۷ ۷۱۷ ۸۰۰
مرجگاه خان روزبه ۷۶۰
مرند ۸۴۹ ۸۵۱
مروه ۱۶۹
مریم ۷۳ ۹۰ ۲۲۳ ۳۸۸ ۴۷۲ ۵۵۲ ۶۲۱ ۹۰۳
مستنصر بالله ۱۸ ح
مسجد آدینهٔ قلعه ۳۲
مسجد اقصی ۷۸۹
مسجد بو الفضل ۷۰۶
مسجد خلیل الرحمن ۷۸ ۷۹
مسجد سنجاری ۵۷
مسجد قاضی عزالدین ۱۷۷
مسجد قبا ۴۸۷
مسجد قلعه ۱۷۱ ۴۹۹

مسجد حرام ۱۳۹ ۱۴۳ ۳۳۸
۳۵۵ ۳۷۰ ۴۶۷ ۷۱۷ ۸۰۰
مسعود بگ ولد منتشا ۸۵۱ ۸۵۲
مسعود کیهان ۵۹ ح
مسیح ۱۱۶ ۲۹۴ ۶۰۳ ۶۲۵
۷۴۷ ۷۴۹ ۸۳۰ ۸۸۳ ۹۸۴،
ر. ک. به عیسی (پیغمبر)
مصر ۱۳۰ ۵۴۶ ۶۴۱ ۸۲۹ ۸۴۴
مصطفی: ر. ک. به محمد مصطفی
مصطفی (اخی) ۸۳۸-۸۴۰ ۸۴۱
مصلح الدین ابن احمد الشهیر بوفادار
۹۹۶
مطلبی (امام) ۲۲۰
مطهّره خاتون (دختر سلطان ولد)
۸۲۷ ۸۹۹ ۹۹۵ ۹۹۷
مظفر الدین (اخی) ۸۹۲ ۸۹۳
مظفر الدین احمد پاشا (سبط سلطان
ولد) ۹۹۷
مظفّر الدین امیر عادل ۸۴۳ ۹۹۹
مظفّر الدین امیر عالم (برادر سلطان
ولد) ۹۹۴ ۹۹۵
مظهر الدین ولد شیخ سیف الدین
باخرزی ۱۴۳ ۱۴۴ ۲۶۸
معدن اماسیه ۹۳۳
معدن لولوه ۲۳۲
معروف کرخی ۹۹۸
معین الدین (شیخ) ۱۰۱۴
معین الدین بگدره ۸۲۱
معین الدین پروانه ۹۹-۱۰۱ ۱۰۷
۱۱۸ ۱۱۹ ۱۲۲ ۱۲۹ ۱۳۳
۱۴۵ ۱۴۶ ۱۵۱ ۱۵۴ ۱۵۵
۱۵۷-۱۵۹ ۱۶۴ ۱۶۵ ۱۸۱
۱۸۳ ۱۹۱ ۱۹۲ ۲۱۶-۲۱۸
۲۵۰ ۲۵۱ ۲۵۳ ۲۵۶ ۲۸۱
۲۹۲ ۲۹۹ ۳۰۰ ۳۰۵ ۳۱۰
۳۳۸-۳۴۰ ۳۵۵ ۳۷۷ ۴۰۰
۴۰۳ ۴۰۴ ۴۱۵ ۴۱۷ ۴۱۸
۴۲۱ ۴۳۲ ۴۳۳ ۴۳۸ ۴۳۹
۴۴۵ ۴۴۶ ۴۵۴ ۴۵۷ ۴۶۸
۴۸۵ ۴۸۶ ۴۹۷ ۵۰۳ ۵۰۴
۵۴۲ ۵۴۳ ۵۴۸ ۵۵۹ ۵۶۷
۵۷۸ ۵۹۲ ۵۹۵ ۶۰۱ ۶۰۹
۶۱۰ ۷۰۷ ۷۲۱ ۷۶۹-۷۷۱
۷۹۲ ۸۱۱-۸۱۵ ۸۹۱ ۹۵۲
۹۸۱ ۹۸۳ ۱۰۱۹
مغل، مغول ۱۹ ۲۱ ۲۳ ۴۶
۶۶ ۹۴ ۹۵ ۱۰۰ ح ۲۰۴
۲۵۷ ۲۵۸ ۴۲۸ ۵۴۴ ۵۹۵
۶۱۲ ۷۲۲ ۸۴۹ ۹۲۵ ۹۲۶
۹۴۸ ۹۸۲ ۹۸۵ ۱۰۱۰

مغیث‌الدین (ملك ارزن الروم)
۵۰
مکّه ۱۴ ۶۳۴ ۷۷۱
ملاطیه ۲۲ ۲۴ ۳۰۱ ۱۰۱۰
۱۰۱۱
ملك اشرف ۲۲ ۲۳
ملك بالا ۸۵۹ ۹۰۶
ملکه خاتون (دختر مولانا) ۳۲۳
۴۰۶ ۵۸۰ ۶۳۵ ۷۷۷ ۹۱۱
۹۹۵
ملکه خاتون (دختر چلبی عارف)
۹۹۶
منتشا ۸۵۱
منصور حلاج ۱۵۱ ۲۲۰ ۲۸۵
۴۶۶ ۵۸۲ ۶۷۵ ۷۲۳
منیر (خواجه) ۹۵۲
موسی (پیغامبر) ۶۵ ۱۴۲ ۲۰۶
۲۴۳ ۲۴۷ ۲۴۸ ۲۹۴ ۳۱۹
۳۳۳ ۴۹۱ ۴۹۳ ۵۲۳ ۵۳۶
۵۴۵ ۵۹۲ ۶۵۰ ۶۶۰ ۶۶۷
۶۶۸ ۶۷۷ ۶۸۷ ۷۶۷ ۷۹۰
۷۹۳ ۸۳۱ ۸۶۷ ۸۸۴ ۱۰۲۵
۱۰۳۲ ۱۰۴۳ ۱۰۴۵
موسی (اخی) ۹۵۸
موسی (امیر) ۲۵ـ۲۸ ۳۰۳

موسوی ۶۲۵
موسی اقشهری (اخی) ۹۰۸
مولانای بزرگ (بهاء ولد) ۳۸
۴۵ ۴۷ ۴۸ ۵۱ ۲۹۸ ۳۰۱
۵۲۳ ۶۵۲ ۶۸۱ ۷۲۲ ۷۹۹
۸۰۷ ، ر . ك . به بهاء ولد
مولانا جلال الدین محمد ۶ ۱۶
۲۳ ۲۶ ۴۲ ۵۲ ۵۶ ۵۷ ۶۰
۶۴ ۶۷ ۶۹ ۷۲ ۷۳ـ۶۱۳
۶۱۸ ۶۲۲ـ۶۲۵ ۶۲۸ ۶۳۰
۶۳۶ـ۶۳۹ ۶۴۵ ۶۵۱ ۶۵۹
۶۷۸ ۶۸۰ ۶۸۳ ۶۸۴ ۶۸۶ـ
۷۰۰ ۷۰۴ ۷۰۵ ۷۰۶
۶۸۹ ۶۹۱ ۶۹۴ ۶۹۷ ۶۹۸
۷۰۸ ۷۰۹ ۷۱۴ ۷۱۵ ۷۱۷
۷۱۹ ۷۲۲ـ۷۲۴ ۷۲۶ـ۷۲۸
۷۳۴ ۷۳۷ـ۷۴۱ ۷۴۵ ۷۴۶
۷۵۱ ۷۵۲ ۷۵۵ ۷۵۸ ۷۵۹
۷۶۵ ۷۶۷ ۷۶۹ ۷۷۱ ۷۷۲
۷۸۱ ۷۸۴ ۷۸۵ ۷۹۱ ۷۹۲ـ
۷۹۴ ۸۰۱ ۸۱۳ ۸۱۴ ۸۲۱
۸۲۶ـ۸۲۹ ۸۳۱ ۸۳۲ ۸۳۵
۸۳۸ ۸۴۱ ۸۴۵ ۸۴۸ ۸۵۵
۸۸۴ ۸۹۲ ۸۹۸ ۹۱۰ ۹۱۱
۹۱۳ ۹۱۴ ۹۳۳ ۹۴۹ ۹۸۱

٩٨٣ ٩٩١ ٩٩٥ ٩٩٨. ١٠١٠
١٠١٢ ١٠٢٤ ١٠٢٥ ١٠٣٠
١٠٤٧
مولویان ٨٤٠ ٨٤١
مولی الکابی ٢٨٦
مؤیّد الدین جندی ٣٥٩ ٣٦٠
میدان قونیه ٢٥٨

ناصح الدین (شیخ، خلیفهٔ نکیده)
٩٤٠-٩٤٢
ناصح الدین صبّاغ ٩١٣ ٩١٤
ناصر الدین ١١٩
ناصر الدین (سید) ٩١٤
ناصر الدین (شیخ) ١٨٨ ١٨٩
ناصر الدین قطّانی مولوی ٨٩٧
ناصر الدین واعظ (ولد مولانا
رکن الدین ارموی الولدی القونوی)
٩٢٨ ٩٢٩
ناصر صوفی ٩٧٧
ناموس اکبر (جبرئیل) ١٤٩
٣٦٥
نجم الدین دایه ابوبکر عبدالله بن محمد
الاسدی الرازی ٢٨٥ ٩٣٣
نجم الدین اراکلیه ١٠٢٩
نجم الدین دزدار (امیر) ٩٠٢-٩٠٤
٩٠٥
نجم الدین طشتی (قاضی) ٥٩٧
٩٧٧
نجم الدین قوصره (قاضی) ٩٣٤-
٩٣٦
نجم الدین لاذیقی ٨٦٥ ٨٦٧
نصاری ٥٩٢
نصب خاتون ١٥
نصرانی ١٠٢٤
نصرت خاتون (حرم سلطان ولد)
٨١٨ ٩٩٦
نصرة الدین وزیر ٦٩٤
نصر الدین وزیر ٦٤٧
نصر الدین طوسی ٢٠٣ ٢٠٤
نصیر الدین قونوی ٣٦٠
نظام خاتون ٦٠١
نظام الدین ارزنجانی (قاضی) ٨٩٨
١٠٢٠
نظام الدین خطّاط ٧٢٦ ٧٢٨
نعمان (بن ثابت) ١٨٤ ٢٠٨ ٥٥٩
ر. ك. به. ابو حنیفه
نفیس الدین سیواسی (خواجه)
١٩٦ ٢٢٣ ٢٢٤ ٢٥٤ ٣٧٦
٧٥٤ ٧٥٥
نکیده ٩١٣
نکیسار ٩٢٨

نمرود ۵۷۹ ۸۸٤
نوح (نبی) ۲٤۱ ۳٦٦ ۵۱۹ ۵۲۰ ۵۲۱ ٦٦۸ ٦۹٦ ۱۰۲۵
نورالدین ٤٦۵
نورالدین بیمارستانی ۹٦۲-۹٦٤
نورالدین پدر کمال خرساف ۳۱۸ ۳۱۹
نورالدین تیز بازاری ۲٤۵
نورالدین سمرقندی ۹۵۰ ۹۵۱
نورالدین وفادار ۳۵۹
نورالدین ولد جیجا ۱۳٤ ٤۹۷ ٤۹۸
نوشروان عادل ۵۲۲
نیل ۸۸٤

واجد (حسام الدین امیر واجد) ۸۱۸ ۹۹۲ ۹۹٦ ۹۹۹
واسطی ۱۰۲۹
واعظ خجندی ۱٤۰
وخش ۳۳
ولایت اوج ۹۲۱
ولایت آیدین ۹۲۱
ولایت خداوندگار ۹٤۷
ولایت دانشمندیه ۱۷۹ ۲۸٦ ۸٤٦
ولایت سلخات ۸٤۵
ولایت ولد منتشا ۸۵۱
ولد : ر . ك . به سلطان ولد
ولد آئینه‌دار قونوی (حسام الدین) ۹۳۰
ولد اشرف ۹۰۸ ۹۲٤ ۹٤۵ ۹۵۰ ۹۵۱
ولد آیدین ۹۲۱ ۹٤٦-۹٤۷
ولد بیرام (علاء الدین اماسیوی) ۸۷٤
ولد تاج قزل (امیر ظهیرالدین) ۹۷۹
ولد تاج وزیر ٤۱۵
ولد شجاع ۲۹۸
ولد طورمطای ۸۷۷
ولد عزرائیل ۱۵۵
ولد علیشیر (امیر گرمیان) ۹٤۵-۹٤۷
ولد فخرالدین شاهد ۳۸
ولد قلاوز ۸٤٤-۸٤٦
ولد مدرّس ٤۱۳ ، ر. ک. به شمس‌الدین و نور الدین
ولد منتشا ۸۵۱
ولد ناظر ۹۳۹
ویغانی (؟) ۹۷۷

هاجر ۹۹۵ ۹۹٦

هارون الرشيد ٣٠٨
هديه خاتون (دختر شيخ صلاح‌الدين زركوب) ٧١٩ ٧٢٦ - ٧٢٨
هرى ٣
هرون ٦٥٠
هريوه (سيد شرف‌الدين) ١١٩ ١٢٠ ٢١٥ ٣٣٩ ٣٤٠ ٤٦٩
هولاوخان ٩٤ ٢٠٢ ٢٥٧
همام ٧٧٨
همام‌الدين اسفهسالار ٦٠
همام‌الدين تبريزى ٨٤٨
هندوستان ٩١ ٩٢
هود (نبى) ٢١٣ ٨٨٤
ياسّى چمن، چومان ٢٣ ٥١
ياقوت (خواجه) ٨٥٩ ٨٦٠
يحيى (پيغامبر) ١٠٣٢
يخشى خان ولد قرمان ٨٤١
يعقوب (پيغامبر) ١١١ ٧١٤ ٧٢٠ ١٠٣٢ ١٠٤١
يعقوب بگ (چلبى) ٩٤٧
يغان تكن ٤٢
يوسف (پيغامبر) ٢٤ ١١١ ١٢٧ ٥٣٨ ٥٦٩ ٦٢١ ٧١٤ ٧٢٠ ٧٣٨ ٨٣٤ ٩٣٥ ١٠٤١
يوسف بن سليمان ١٠٠٠
يوسف حافظ قونوى ٣٠٩
يونس ٩٧٣
يهود ١٩٥ ٥٩٢
يهودى ١١٢ ١١٣

جدول خطا و صواب جلد اول ودوم

صحیفه	سطر	خطا	صواب
۲	۱۵	ریک	ریگ
٤	٦	الورف	الوارف
۱۹	۸	خَلْف	خِلْف
۲٤	۹	و خواجگی	خواجگی
۳٤	۱٦	ایجاب	و ایجاب
۳۸	۱۷	کستاخی	گستاخی
۳۹	۱	«	«
٤۳	۱۱	خانذانی	خاندانی
٤٦	۸	بیان	بیان
	۱٤	لُمْتَرُ	لَمْتُرُ
۵۱	۱۷	رَمَی	رَمَی (۸/۱۷ ۰۱)
۵۳	۱۳	تلّکی	تلّکی
۵۷	۷	بادرویش	با دو درویش
۵۹	۱۱	قَضَی	قُضِیَ
٦۳	۵	می گشایند	می کشانیذ
	۱۱	مخلّلا تست	مخلّلا تست
٦٦	۱۵	بنشت	بنشست
٦۷	۱۵	آن را	آب را
۷۰	۳	وام جانگذار	ووام جان گزار

صحيفه	سطر	خطا	صواب
۷۰	۱۱	ايانى	پايانى
۸۰	٤	اوان	آوان
۸٤	۲	درين	درين حسرت و درين
۸۹	۸	مُغْجَب	مُغْجِب
۹۱	۱۰	كرامى	گرامى
۹۹	٥	زُفت	زَفْت
۱۰۲	۳	خيف	حيف
۱۰٥	۱٥	دانك	دانگ
۱۱۰	۱۳، ۱۸	نقض	نقص
۱۱٤	٤	اسير	اثير
۱۱۷	٥	جوش	جوشن
۱٤۹	۹	سييد	سپيذ
۱٥۸	۷	للعتيد	للعبيد
۱٥۹	٤	حميت	حمايت
۱٦۱	۱۳	مدسه	مدرسه
۱۷۱	٦	الحال	الحان
۱۸۱	۱۲	وقياس	قياس
۱۹٦	۲	وصو	وضو
۲۰۱	٤	عِزَّتُها	غُرَّتَها
۲۰۸	۲	بيان	جبين
۲۱۹	۱٥	عالم	علم

صحیفه	سطر	خطا	صواب
۲۲۰	۱۸	سنائی	سنای
۲۳۷	۱۳	تگک	نکک
۳٤۲	۳	چون	چون تاج الدین معتز
۲۳۳	۱٦	وآستین	واستن
۲٤٥	۲	وا داشته	روا داشته
۲٤٦	۱٥	میگویند	
۲٥۰	۳	نزور	نذور
	۱۳	بحمده را	بحمده ، سبحان الله العظیم وبحمده را
۲٦۲	۱۰	آن	ار
۲۷۱	۷	۳	۲
	۱۷	اللّهم	اللّهم
۲۸۱	۱٥	غیر الله	غیر الله الاّ بالسیر الیه ولا یصل الی الله
۲۹۱	٥	حر	خر
۲۹٥	۱٦	از من	من
۳۱۱	۲	بودند	بوذن
۳۱۲	۱٥	سبگبار	سبکبار
۳۲۷	۷	خلق	خلق واسبان
	۱۲	وما	ما
۳۳۹	٤	> له < الله	الله > له <

صحيفه	سطر	خطا	صواب
۳٤۳	۱۳	ک دی	کردی
۳٤٤	۲	امیر ی	امیری
۳٤۸	۱٤	حضرت	خضر
۳۵۰	۱۸	عللی	علی
۳٦٦	۱۱	شکر آویر	شکر آویز
۳۷۰	۵	مرا	مارا
	۱۱	باز	بار
۳۷۳	۷	نفس	نفس عرض نفیس
۳۷۵	۱۲	جباله	حباله
۳۸۰	۱۱	بیابیم	بیائیم
۳۸۲	۹	جست	چست
۳۸۷	۹	فی الدار	فی دار
۳۸۹	۵	تمین	ثمین
۳۹۷	۱۲	مستی	مست
٤۰۲	٦	غمش	وغمش
٤۰۸	۱٦	نقد	نقدست
٤۱۸	۱۲	که جانی	جانی
٤۳۰	۱۳	سبگک	سبکک
٤٤۲	۱۳	بوشذ	پوشذ
٤۵۳	۱۵	بنشتها	نبشتها
٤٦۲	٦	خبرت	حبرت

صحیفه	سطر	خطا	صواب
٤٦٤	۱۳، ۱٦	النّهم	اللّهم
٤۸٦	١٤	غریزی	عزیزی
٤٩٦	١٩	خرفًا	حرفًا
٥۰۲	٥	احلاص	اخلاص
٥١٤	۳	کون	گون
٥١٥	١٧	عم	نعم
٥١٦	۲	النماس	التماس
٥۲٤	۹	شحح	شحیح
٥٥٥	١٤	رابعه و ار	رابعه وار
٥۷۸	٤	بحد	بجد
٥۸٦	١٤	مناست	مناسب
٥۸۸	٦	بیش	پیش
٥۹۷	١٦	مثنوی	مثنوی خوان
٥۹۹	٦	مصطف	مصطفی
٦۰۳	۹	بیارار	ببازار
	١۰	جوابی	خوابی
	١٥	شبانی وا شبانی	شبابی وا شبابی
٦۰۸	۸	آن	آن را
٦١۰	٥	وشبیکی	شبیکی را
	١٩	ردعًا	

صحيفه	سطر	خطا	صواب
٦١٥	١٢	تسافروا	سافروا
٦٤٠	٤	صريخ	صريح
٦٥٦	٩	الآخرةِ	الآخرةُ
٦٦٠	٩	قَبْلَهُ	قَبْلِه
٦٦٣	٤	ياران اما	ياران ما
٦٧٢	٣	سنةٍ	سنةٌ
٦٧٥	٥	أبن	اين
٦٧٧	٩	كه آن	كه دران
٦٨٦	١	مسح	مسخ
٦٩٦	٥	عمم	عميمٍ
٧٠٢	١٢	بدلنى	بدلّنى
٧٠٤	٩	بافتن	يافتن
٧١٢	٥	خلفى	خلقى
	٩	گنيذ	كنيذ
٧١٧	١٨	نموز	تموّز
٧٢٠	١٧	و بارش	يارش
٧٢٧	١٦	انگشتر بهاى	انگشتريهاى
٧٣٢	١٧	مرساد	مرصاد
٧٤٢	١	كردن	گردن
٧٥٣	٧	قلبِ	قلبِ
٧٥٥	١٣	بشمسير	بشمشير

صحیفه	سطر	خطا	صواب
۷۶۷	۱٤	فزا	فرا
۷۷۲	۱۳	قدس	قدس
۷۷۳	۱۳	اورا	او
۷۸٦	۱۲	زنِ پذر	زن پذر
۷۹۳	۱۲	گل	و گل
۸۰۳	۹	گشتد	گشته
۸۱۳	۵	دیذهای	دیذهای
۸۲۱	۱۱	نوحهٔ	نوحه
۸۲٦	۱۲	عمام	تمام
۸٦۰	٤	کرمیٔ	گرمیٔ
۸۷۰	۷	ناکاه	ناگاه
۸۸۳	۱۷	حبات	حیات
۸۸۷	۱٤	دز	در
۹۱۸	۱۰	وره	وروی
۹۳۳	٦	قسطمرنیه	قسطمونیه
۹۳۸	۱٦	ار	از
۹٤۷	۱٦	عنی	عینی
۹٤۸	۱۵	سحاوت	سخاوت
۹۵۳	۹	نة	نه
۹٦۵	۳	اذْن	اُذْنٌ
۹٦۸	۱۳	زمین	زمین را

صحیفه	سطر	خطا	صواب
۹٦۹	۱۹	نبستیم	نیستیم
۹۷۰	۷	از	از در
۹۸۵	۱٦	اختصاص را آیات	اختصاص رایات
۱۰۱۷	۲۰	سذ	صذ
۱۰۱۸	۵	دنیال	دانیال

فهرست مطالب کتاب

مقدّمهٔ مؤلف. . . . . ۲ ـ ۶
فصل اوّل : ذکر مناقب سلطان العلماء بهاء الدین ولد ۷ ـ ۵۵
فصل دوم : ذکر مناقب برهان الدین المحقّق الترمدی ۵۶ ـ ۷۲
فصل سوم : شرح مناقب مولانا جلال الدین الرومی. . ۷۳ ـ ۶۱۳
فصل چهارم : شرح مناقب شمس الدین محمد بن علی
بن ملك داذ التبریزی . . . . ۶۱۴ ـ ۷۰۳
فصل پنجم : ذکر مناقب شیخ صلاح الدین فریذون
بن یاغیبسان المعروف بزرکوب القونوی . . . . ۷۰۴ ـ ۷۳۶
فصل ششم : ذکر مناقب حسام الدین حسن بن محمد
بن الحسن بن اخی ترك . . . . ۷۳۷ ـ ۷۸۳
فصل هفتم : ذکر مناقب بهاء الدین سلطان ولد . . . ۷۸۴ ـ ۸۲۴
فصل هشتم : ذکر مناقب جلال الدین فریذون ابن محمد
بن محمد بن محمد العارف . . . . ۸۲۵ ـ ۹۷۴
فصل نهم : ذکر مناقب چلبی شمس الدین امیر عابد . . ۹۷۵ ـ ۹۹۳
فصل دهم : ذکر اسامئ اولاد و اخلاف حضرت
مولانای بزرگ بهاء الحق والدین الولد البلخی و ذکر
اولاد حضرت مولانا و ذکر اولاد حضرت ولد . . ۹۹۴ ـ ۱۰۰۰
تعلیقات و حواشی . . . . ۱۰۰۱ ـ ۱۲۲۰
۱) فرقهای موجود بین شکل تحریر اوّل و دوم
کتاب مناقب العارفین . . . . ۱۰۰۳ ـ ۱۰۴۹
۲) فهرست احادیث . . . . ۱۰۵۰ ـ ۱۰۶۲
۳) فهرست کلمات بزرگان و امثال . . . . . . ۱۰۶۳ ـ ۱۰۶۵
۴) فهرست ابیات فارسی . . . . ۱۰۶۶ ـ ۱۰۹۱

۵) ابیات مثنوی. ۱۰۹۲ـ۱۰۹۴
۶) فهرست ابیات تازی ۱۰۹۵ـ۱۰۹۶
۷) فهرست کلمات وتعبیرات مربوط به مصطلاحات
صوفیه و زندگانیٔ اجتماعی و سیاسی و اقتصادی ۱۰۹۷ـ۱۱۶۸
۸) فهرست کلمات و تعبیرات ترکی و مغولی . . . ۱۱۶۹
۹) فهرست کتابهائی که در متن وحواشی وارد شده است ۱۱۷۰ـ۱۱۷۷
۱۰) فهرست اسامیٔ اشخاص و امکنه و قبایل . . . ۱۱۷۸ـ۱۲۱۲
جدول خطا و صواب ۱۲۱۳ـ۱۲۲۰
مقدّمهٔ ناشر بزبان ترکی (در آخر جلد اوّل) . . . 5ـ27

TÜRK TARİH KURUMU YAYINLARINDAN
III. SERİ — No. 3

ŞAMS AL-DĪN AḤMAD AL-AFLĀKİ AL-'ĀRİFĪ

MANĀKİB AL-'ĀRİFĪN

(Metin)

II. Cilt

Yayınlıyan

TAHSİN YAZICI

TÜRK TARİH KURUMU BASIMEVİ — ANKARA
1 9 6 1